Digitized by Google

Digitized by Google

BCL

N° 10740

60

Es de la Libreria del Colegio de los Condes de Oñate

Restaurado 1759

Digitized by Google

93 S

11-4-14

Digitized by Google

N° 10740

Es de la Libreria del Colegio de los Verdes de Alcala

Portada 1709

Digitized by Google

Digitized by Google

CURSUS
JURIS CANONICI
HISPANI, ET INDICI,
IN QUO JUXTA ORDINEM
TITULORUM DECRETALIUM

NON SOLUM CANONICÆ DECISSIONES AFFERUNTUR, ſed inſuper additur, quod in noſtro Hiſpaniæ Regno, & in his Indiarum Provincijs Lege, conſuetudine, privilegio, vel praxi ſtatutum, & admiſſum eſt.

OPUS SANÈ UTILE JURIS STUDIOSIS, QUOD MAXIMI IMPERIJ REGUM MAXIMO

PHILIPPO V.

HISPANIARUM REGI CATHOLICO, ET INDIARUM IMPERATORI POTENTISSIMO

D. O. C. Q.

MINIMÆ SOCIETATIS MINIMUS SACERDOTUM

P. PETRUS MURILLO VELARDE IN OPPIDO LAUJAR Regnì Granatenſis natus. Olim in Granatenſi Imperiali Regia Academia Imperialis D. Michaelis Collegij Alumnus: deinde in Salmantino celeberrimo Lycæo Collegij Majoris Conchenſis violacea condecoratus toga. Et demum in Pontificia, ac Regia Societatis Univerſitate Manilana Sacrorum Canonum prius, & deinde Sacræ Theologiæ Cathedrarum Moderator.

TOMUS SECUNDUS.

MATRITI: Ex Typographia Emmanuelis Fernandez. Anno M.DCC.XLIII.

Digitized by Google

Es de la Libreria del Colegio de los Verdes de Alcala

Es de la Biblioteca del muy ilustre Colegio de SANTA CATALINA Mártyr de los Verdes de la Universidad de Alcalá.
CAJON NUM.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICUS

TITULORUM QUINQUE LIBRORUM Decretalium; Sexti: Clementinarum, & Extravagantium: & pro Jure Hiſpano Tituli concordantes Partitarum, Recopilationis Caſtellæ, ac Recopilationis Indiarum, habetur Tomo primo: ubi & Approbationes, Facultas Regia, &c. neceſſaria huic operi præmittuntur.

CONCATENATIO METHODICA JURIS CANONICI,

SECUNDUM ORDINEM TITULORUM 4. & 5. Decretalium.

LIBER QUARTUS.

Tit. 1.	*De Sponſalibus, & Matrimonijs.*	INTER alia Sacramenta à Chriſto Domino inſtituta matrimonium invenitur, ad quod ſponſalia præcedunt. Et cauſæ matrimoniales, utpotè graves ad Judicem Eccleſiaſticum, & præcipuè ad Epiſcopum ſpectant. (1)
2.	*De Deſponſatione Impuberum.*	Sponſalia ab impuberibus poſſunt contrahi, licet non poſsit contrahi matrimonium: nam ætas ſeptem annorum cenſetur ſufficiens ad ipſa. (2)
3.	*De Clandeſtina Deſponſatione.*	Matrimonium debet in facie Eccleſiæ contrahi, non clam: qui enim odit lucem male agere creditur. (3)
4.	*De Sponſa duorum.*	Et cum una, non cum duabus ſimul poteſt quis contrahere. (4)
5.	*De Conditionibus appoſitis in deſponſatione, vel in alijs contractibus.*	Et poſſunt contrahentes aliquas conditiones poſsibiles, & honeſtas in matrimonio, ſicut in alijs contractibus apponere, impoſsibiles tamen, & inhoneſtæ rejiciuntur; quod ſi contra matrimonij ſubſtantiam ſint, illud deſtruunt. (5)
6.	*Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.*	Clerici in Sacris, vel Religioſi profeſsi matrimonium nequeunt contrahere, quia votum caſtitatis illud dirimit. (6)
7.	*De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.*	Nec poteſt quis matrimonium contrahere cum ea, quam per adulterium polluit in caſibus in titulo contentis. (7)
8.	*De Conjugio Leproſorum.*	Lepra ſuperveniens ſponſalibus, ea diſſolvit, ſecus ſi poſt matrimonium ſuperveniat, quia eſt vinculum indiſſolubile. (8)
9.	*De Conjugio Servorum.*	At vero ſervitus ignorata matrimonium dirimit: ſi enim liber contrahat cum ancilla, quam liberam credit, non contrahit matrimonium, quia non conſentit in illam, quia errat in re ſubſtantiali, & ſine conſenſu nullum eſt matrimonium. (9)
10.	*De Natis ex libero ventre.*	Ut vero cognoſcatur, quis liber, vel ſervus naſcatur, condi-

Digitized by Google

		ditio matris inſpicitur;nam partus ventrem ſequitur. (10)
11.	*De Cognatione ſpirituali.*	Similiter matrimonium dirimit cognatio, ſive ſpiritualis orta ex baptiſmo, vel confirmatione. (11)
12.	*De Cognatione Legali.*	Sive Legalis ex adoptione proveniens. (12)
13.	*De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.*	Sive carnalis proveniens ex copula habita cum conſanguinea uxoris, vel ſponſæ, quæ copula ſi matrimonium antecedat, illud dirimit, ſi ſubſequatur, petitionem debiti impedit. (13)
14.	*De Conſanguinitate, & Affinitate.*	Etiam conſanguinitas uſque ad quartum gradum, ad quam etiam affinitas reducitur, uſque ad eundem gradum dirimit matrimonium. (14)
15.	*De Frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.*	Sed maximè ipſum dirimit impotentia coeundi, ſive ex frigiditate, ſive ex maleficio oriatur: quia cum impoſſibilium nulla ſit obligatio, nec matrimonij obligatio ſtare poteſt cum tali impoſſibilitate. (15)
16.	*De Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ*	Aliquando matrimonium non dirimitur, ſed tantum impeditur, maximè ſi contra interdictum Eccleſiæ contrahatur. (16)
17.	*Qui filij ſint legitimi.*	Quod ſi matrimonium ſine prædictis impedimentis contrahatur, filij ex eo habiti legitimi erunt. (17)
18.	*Qui matrimonium accuſare poſſunt, vel contra illud teſtificari.*	Quòd ſi aliquod impedimentum interveniſſet, debet matrimonium accuſari, & detegi impedimentum coram Judice Eccleſiaſtico, ut ſic vitetur taliter conjugatorum peccatum. (18)
19.	*De Divortijs.*	Et Judex Eccleſiaſticus aliquando illud diſſolvet, nullum declarando, vel ſi aliæ cauſæ ſubſint, non pertingentes matrimonij valorem, ſententiam divortij, vel ad tempus, vel in perpetuum, prout cauſa tulerit, pronuntiabit. (19)
20.	*De Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda.*	Et tunc per quandam conſequentiam de reſtitutione dotis, vel donationum inter virum, & uxorem cognoſcere poterit. (20)
21.	*De Secundis nuptijs.*	Soluto tamen matrimonio, vel per mortem conjugis, vel ob aliud impedimentum, poteſt quis ad ſecundas, vel ulteriores nuptias tranſire. (21)

LIBER V.

Tit. 1.	*De Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denuntiationibus.*	UT Judex Eccleſiaſticus in omni eventu rectè provideat, vitia, & crimina debet evellere, & diſſipare, ac proindè ad eorum punitionem debet procedere, ſive per accuſationem, ſive per inquiſitionem, ſive per dennntiationem innoteſcant. (1)
2.	*De Calumniatoribus.*	Debet tamen adeò cautè accuſatores admittere, ut non proſiliant in calumnias, ſed taliter calumniantes ſeveritate canonica coerceat. (2)
3.	*De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.*	Simoniam, & Simoniacos punire debet, cum hoc vitium ſit peſtis Eccleſiaſticæ Reipublicæ. (3)
4.	*Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.*	Et ne hoc crimen incurrant Prælati, non debent vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedere. (4)
5.	*De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*	Nec Magiſtri aliquo onere pro licentia docendi ſunt gravandi, hoc enim turpe videtur cum potius debeant præmijs allici, quia ſua doctrina Mundum illuſtrant. (5)

Digitized by Google

6.	*De Judæis, Sarracenis, & eorum Servis.*	Judæi, & Sarraceni debent contineri, ne ſua communicatione Chriſtianos corrumpant, ac proindè non licet ipſis ſervos Chriſtianos habere, quod etiam in nominis Chriſtiani dedecus cederet. (6)
7.	*De Hæreticis.*	Ideoque Hæretici, quia ut peſtis Reipublicæ Chriſtianæ conſiderantur omnibus viribus exterminandi ſunt. (7)
8.	*De Schiſmaticis, & ordinatis ab eis.*	Etiam puniendi ſunt Schiſmatici, qui Eccleſiæ unitatem dividere conantur, quinimò, & ab ipſis ordinati executione ordinum privantur. (8)
9.	*De Apoſtatis, & reiterantibus Baptiſma.*	Similitèr Apoſtatæ, qui in totum fidem deſerunt, & reiterantes baptiſmum, ut Anabaptiſtæ faciunt, puniendi ſunt. (9)
10.	*De his, qui filios occiderunt.*	Necnon & hi, qui filios doloſè occiderunt. (10)
11.	*De Infantibus, & languidis expoſitis.*	Ex qui infantes, & languidos, & infirmos malitioſè exponunt cum vitæ periculo. (11)
12.	*De Homicidio voluntario, vel caſuali.*	Et qui homicidium voluntarium, vel caſuale commiſerunt pro qualitate culpæ. Et quidem non eſt infima pœna irregularitas; quam contrahunt. (12)
13.	*De Torneamentis.*	Et quia ſæpè ad homicidium per torneamenta ſolet perveniri, & hæc exulare oportet, ut ablata cauſa, vitetur effectus. (13)
14.	*De Clericis pugnantibus in duello.*	Et ideo nec debet permitti, quod Clerici in duello pugnent. (14)
15.	*De Sagittarijs.*	Quinimò ars ſagittariorum prohibitur. (15)
16.	*De Adulterijs, & ſtupro.*	Etiam Judex Eccleſiaſticus maximè invigilare debet, ne committantur adulteria, ſtupra, & alij concubitus illiciti, qui Rempublicam Chriſtianam infeſtant. (16)
17.	*De Raptoribus, Incendiarijs, & violatoribus Eccleſiarū.*	Etiam raptores, incendiarios, & violatores Eccleſiarum. (17)
18.	*De Furtis.*	Furta. (18)
19.	*De Uſuris.*	Uſuras. (19)
20.	*De Crimine falſi.*	Falſitates. (20)
21.	*De Sortilegijs.*	Sortilegia, & alias ſuperſtitiones. (21)
22.	*De Colluſione detegenda.*	Colluſionem. (22)
23.	*De Delictis puerorum.*	Delicta puerorum. (23)
24.	*De Clerico venatore.*	Clericum venatorem. (24)
25.	*De Clerico percuſſore.*	Et percuſſorem. (25)
26.	*De Maledicis.*	Maledicos, & blaſphemos. (26)
27.	*De Clerico excommunicato depoſito, vel interdicto miniſtrante.*	Clericum excommunicatum, depoſitum vel interdictum. (27)
28.	*De Clerico non ordinato miniſtrante.*	Vel non ordinatum. (28) miniſtrantem.
29.	*De Clerico per ſaltum promoto.*	Vel per ſaltem promotum. (29)
30.	*De eo, qui furtivè ordinem ſuſcepit.*	Vel eum, qui furtivè Ordines ſuſcepit. (30)
31.	*De Exceſſibus Prælatorum, & ſubditorum.*	Et denique quoſcumque exceſſus Prælatorum, vel ſubditorum debet ſupplicijs debitis, prout quodlibet exigat delictum, plectere, ut quos timor Dei à peccatis non revocat, timor Eccleſiaſticæ ſeveritatis coerceat. (31)
32.	*De Novi operis nuntiatione.*	Etiam debet prohibere, ne opus novum fiat, quando in eo faciendo alterius jus læditur. (32)
33.	*De Privilegijs, & exceſſibus privilegiatorum.*	Et ita privilegiatos, in uſu ſuorum privilegiorum defendet, ut non permittat illorum limites tranſgredi, ne unius favore tota communitas gravetur. (33)
34.	*De Purgatione Canonica.*	Quod ſi in delictis ad ſuum Tribunal deductis deſit ſufficiens probatio ad eorum punitionem, Canonicam purgationem indicet. (34)

Mi-

Digitized by Google

35.	*De Purgatione vulgari.*	Minimè tamen vulgarem permittet, quippè hoc eſſet Deum tentare. (35)
36.	*De Injurijs, & damno dato.*	Etiam injuriam, & damnum ab aliquo cauſatum reparari curabit. (36)
37.	*De Pœnis.*	Ut ergo hæc delicta puniat, pœnas infligere poteſt in foro externo, nam ejus juriſdictio contemneretur, ſi debita coercitione careret. (37)
38.	*De Pœnitentijs, & remiſsionibus.*	In foro tamen interno, etiam pœnitentiam culpæ reſpondentem infliget. Et per pœnitentiam ritè ſuſceptam in foro Sacramentali pervenitur ad remiſsionem culpæ. (38)
39.	*De Sententia excommunicationis.*	Quod ſi delinquentes in ſuis delictis contumaces perſiſtant, ad eorum contumaciam infringendam, ad cenſuras Judex procedet, vel excommunicationem, vel ſuſpenſionem, vel interdictum promulgando, prout neceſsitas, & circunſtantiæ exigant: nam hæ ſunt præcipua arma, & gladius Eccleſiæ. (39)
40.	*De Verborum ſignificatione.*	Denique Judex, & quicumque juris medullam penetrare conatur, debet ſignificationem vocum penetrare. (40)
41.	*De Regulis juris.*	Et ſenſum regularum juris, quæ in toto illo diffunduntur perfectè callere. (41)

INDEX TITULORUM
4. & 5. LIBRORUM DECRETALIUM.
LIBER QUARTUS.
TIT. I. *De Sponſalibus, & Matrimonijs.*

1. QUID ſint ſponſalia, & à quibus poſsint contrahi, vel non?
2. Quæ deliberatio, & conſenſus ad ſponſalia requiratur?
3. De promiſsione, & obligatione ad ipſa neceſſaria.
4. Debet eſſe aliquo ſigno externo expreſſa.
5. Et acceptata à promiſſario.
6. Debent ſponſalia contrahi cum perſona determinata.
7. Producunt obligationem juſtitiæ.
8. An ſponſalia per copulam tranſeant in matrimonium, & quando uxor teneatur ſequi maritum?
9. Poſſunt arrhæ in ſponſalibus conſtitui, ſecus pœna.
10. Quando reſiliens teneatur ad pœnam?
11. Sponſalia ſolvuntur mutuo conſenſu, diſpenſatione, vel ſi ſponſus contrahat matrimonium, vel fiat Religioſus.
12. Si notabilis mutatio ſuperveniat.
13. Si unus fornicetur.
14. Si in terras remotas diſcedat, vel ſi adveniat dies huic obligationi finiendæ appoſitus, vel impedimentum indiſpenſabile.
15. Quando ad ſponſalium diſſolutionem Judicis requiratur authoritas?
16. Matrimonium quid ſit? De ejus ethymologia, inſtitutione, & obligatione.
17. Matrimonium eſt legitimum, ratum, & conſummatum, & de ejus ſolemnitatibus.
18. De matrimonio vero, & præſumpto.
19. De conſenſu ad matrimonium neceſſario: & de matrimonio B. V. Mariæ.
20. Conſenſus debet eſſe liber, mutuus, & expreſſus.
21. Matrimonium poteſt per Procuratorem contrahi. Eſt contractus, & Sacramentum.
22. Definitur ut Sacramentum. De ejus materia forma, & Miniſtro. Quid de matrimonio contractu à fideli cum infideli.
23. De effectu matrimonij, & petitione debiti.
24. Dubitans quid facere poſsit quoad debitum?
25. Ad maritum, ut caput familię pertinet gubernatio domeſtica, & per filij matrimonium diſſolvitur patria poteſtas.
26. Qui matrimonium contrahere poſſint, vel non? Et an filius debeat in hoc Patri obedire?
27. De impedimentis dirimentibus, & impedientibus.
28. Pontifex, & conſuetudo poſſunt impedimenta dirimentia ſtatuere, Epiſcopus ſolum impedientia: nulla Princeps Sæcularis inter fideles.
29. Impedimenta à quo jure proveniant?
30. De impedientibus.
31. De dirimentibus.
32. De publicæ honeſtatis impedimento.
33. 34. De Errore
35. De diſparitate cultus.
36. Matrimonium fidelis cum hæretico illicitum eſt.
37. De vi, & metu.
38. Matrimonium metu gravi contractum non valet, etiam adjecto juramento, niſi metus purgetur.
39. Metus levis non irritat matrimonium.
40. Matrimonium metu gravi contractum eſt nullum, ex utraque parte.
41. De Raptu.

TIT. II. *De Deſponſatione impuberum.*

42. Regularitèr ſufficit ſeptennium ad contrahenda ſponſalia.
43. Valent ante ſeptennium, ſi malitia ſuppleat ætatem.
44. Impuberes nequeunt à ſponſalibus ante pubertatem reſilire.
45. Ad matrimonium requiritur pubertas, ſed Pontifex diſpenſat.
46. Valet matrimonium ante pubertatem, ſi malitia ætatem ſuppleat. Et matrimonium ante pubertatem contractum reſolvitur in ſponſalia.

TIT.

TIT. III. *De Clandeſtina Deſponſatione.*

47. De proclamationibus.

48. In ipſis Ordinarius diſpenſat.

49. Qui ſcit impedimentum debet illud denuntiare.

50. Parochus impedimenti conſcius debet matrimonium impedire.

51. Filij nati ex matrimonio nullo, in quo omiſſæ fuerunt denuntiationes ſunt illegitimi. Et quando contrahentes ſpè diſpenſationis priventur? Et de pœna Parochi, & quid in Hiſpania?

52. Matrimonium clandeſtinum à Tridentino irritatur.

53. Si matrimonium clandeſtinum ab uno negetur contractum, quis matrimonium probare debeat?

54. Quæ verba ſint à Parocho dicenda? Ubi Trident. eſt receptum ejus ſolemnitas eſt ſervanda.

55. Quomodo matrimonium nullum revalidetur? Contrahens clandeſtine arbitrio Epiſcopi punitur.

56. Matrimonio debet proprius Parochus aſsiſtere, vel ab eo delegatus.

57. Qui in duobus locis habet domicilium, in utroque contrahere poteſt. Item in quaſi domicilio contrahi valet.

58. Coram quo Parocho contrahere debeant vagi, alienigenæ, peregrini, & Milites?

59. Præter Parochum, poſſunt matrimonio aſsiſtere Epiſcopus, & ejus Vicarius.

60. Matrimonium coram Teſtibus debet celebrari, & quales debeant eſſe Teſtes?

61. Licentia aſsiſtendi matrimonio poteſt delegari. Sacerdos, qui ſine licentia aſsiſtit, ſuſpenditur.

TIT. IV. *De Sponſa duorum.*

62. Contractis primis ſponſalibus non valent ſecunda.

63. Matrimonium diſſolvit prima ſponſalia cum alia contracta, non vero matrimonium.

64. Polygamia non licet, niſi ex Diſpenſatione Divina.

65. Polyviria nunquam fuit permiſſa.

66. De pœna contrahentium ſecundum matrimonium durante primo.

TIT. 5. *De Conditionibus appoſitis in deſponſatione, & alijs contractibus.*

67. Quid ſit conditio? Et poteſt matrimonio, vel ſponſalibus adjici.

68. Adveniente conditione intelligitur matrimonium contractum.

69. Sponſalia conditionata, ſecuta copula, cenſentur abſoluta.

70. De modo, cauſa, & demonſtratione in matrimonio appoſitis.

71. Matrimonium contractum ſub conditione de futuro contra illius ſubſtantiam, eſt nullum. In quibus bonis matrimonium conſiſtat?

72. De conditione ſervandi caſtitatem, & ingrediendi Religionem.

73. Sponſalia poſſunt contrahi ſub conditione reſolutoria.

74. Conditio impoſsibilis non vitiat matrimonium.

75. Conditio valdè difficilis aliquando non obſtat matrimonio. Valent ſponſalia contracta cum impedimento ſub conditione diſpenſationis.

76. Conditio turpis, ſeu impoſsibilis de jure regulariter tollitur de medio.

TIT. VI. *Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere poſſunt.*

77. Habens Ordinem Sacrum nequit matrimonium contrahere. In Orientali Eccleſia conjugati ordinari valent.

78. Ordo Sacer dirimit matrimonium Jure Eccleſiaſtico.

79. Qui ſine conſenſu ordinatus eſt poteſt contrahere, ſecus qui metu fuit ordinatus.

80. Uxore conſentiente poteſt ordinari maritus, & quandoque etiam ea invita.

81. Profeſsio Religioſa Jure Eccleſiaſtico dirimit matrimonium.

82. Matrimonium ratum per profeſsionem diſſolvitur.

83. Sponſalia ſolvuntur per Religionis ingreſſum.

84. Votum Sacros Ordines ſuſcipiendi non dirimit ſponſalia ante contracta, nec votum ſimplex continentiæ, impedit tamen matrimonium contrahere.

85. Ad quid teneatur virginem deflorans? Qui poſt votum caſtitatis contraxit non poteſt petere debitum, benè tamen reddere. De voto non nubendi, vel ſuſcipiendi Ordines Sacros. De pœna Clerici in Sacris contrahentis matrimonium.

TIT. VII. *De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.*

86. De impedimento ex adulterio.

87. 88. De ejus requiſitis.

89. De impedimento ex homicidio.

90. De machinatione mortis.

91. Quis diſpenſet?

TIT. VIII. *De Conjugio Leproſorum.*

92. Quid ſit lepra?

93. Ob lepram poteſt ſeparari torus conjugum, & quid de debito?

94. Quandoque ſolvit ſponſalia.

TIT.

TIT. IX. *De Conjugio ſervorum.*

95. Servitus eſt impedimentum ad matrimonium.

96. Quando error ſervitutis, vel conditionis non obſtet?

97. Quomodo diſſolvatur matrimonium tali impedimento contractum?

98. Servus cum ſerva rectè contrahit.

TIT. X. *De natis ex libero ventre.*

99. De ſervitute ex captivitate.

100. Et ex nativitate.

TIT. XI. *De Cognatione ſpirituali.*

101. Cognatio ſpiritualis dirimit matrimonium.

102. Hæc provenit ex baptiſmo, & confirmatione.

103. Hodie reſtringitur.

104. De Patrinis.

105. Quid ſi ante, vel poſt matrimonium contrahatur?

106. Quid de patre baptizante ſuum filium? Quis diſpenſet?

TIT. XII. *De Cognatione Legali.*

107. Quid ſit cognatio Legalis, & adoptio? Hoc nomen Pater variè accipitur.

108. De adoptione, & arrogatione. Qui poſsint adoptare? Et de impedimento cognationis.

109. Quotuplex eſt cognatio Legalis?

110. Quando adoptio matrimonio non obſtet?

TIT. XIII. *De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.*

111. De affinitate ex copula illicita.

112. Ex qua copula naſcatur? Si ſuperveniat privat petitione debiti.

113. Olim etiam impedimentum impediens oriebatur.

114. Quomodo hoc impedimentum probetur?

TIT. XIV. *De Conſanguinitate, & affinitate.*

115. Quid ſit conſanguinitas?

116. Quotuplex ſit? De illius arbore, & lineis.

117. De gradibus, & regula illos cognoſcendi.

118. Conjugium inter conſanguineos primi gradus in linea recta Jure Naturæ eſt invalidum.

119. Conjugium patris, & filiæ non eſt intrinſecè malum.

120. Matrimonium inter fratrem, & ſororem invalidum eſt Jure Naturali.

121. In alijs gradibus jure tantum Eccleſiaſtico dirimitur.

122. Ratio hujus impedimenti.

123. Quid eſt affinitas?

124. Olim erat multiplex, ſed quid hodie?

125. Nec in primo gradu lineæ tranſverſæ affinitatis eſt invalidum matrimonium Jure Naturæ.

126. Secus in linea recta.

127. Affinitas ex copula illicita etiam in linea recta ſolum Jure Eccleſiaſtico irritat. Et de pœna contrahentium in gradibus prohibitis.

128. Arbor conſanguinitatis, & nomina conſanguineorum.

129. Arbor affinitatis, & nomina affinium.

TIT. XV. *De Frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.*

130. Steriles, & ſenes poſſunt matrimonium contrahere.

131. Quid, & quotuplex ſit impotentia?

132. Si ſuperveniat, non dirimit: & quid tunc liceat conjugibus?

133. Impotentia perpetua dirimit.

134. Non temporalis.

135. Qui cum impotente contraxit, non tenetur cum eo in vita ſociali permanere.

136. Si ex maleficio proveniat impotentia, non poteſt alio maleficio tolli.

137. An mulier arcta inciſionem pati teneatur? Quid de Hermaphroditis?

138. Matrimonium cum impotentia contractum quomodo diſſolvatur?

139. Quomodo probetur impotentia?

140. Quid fiet, ſi clarè de ea non conſtet? Et de triennio ad experiendum.

141. De ſignis impotentiæ.

142. Si diſſoluto matrimonio vir appareat potens, quid fiet?

TIT. XVI. *De Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.*

143. Interdictum, ſeu prohibitio Eccleſiæ impedit matrimonium.

144. Quo tempore prohibeantur nuptiæ.

145. Miniſtri Regij contrahere prohibentur.

146. Quæ impedimenta ſint diſpenſabilia, vel non?

147. 148. 149. 150. Qui diſpenſare valeant?

151. 152. 153. De cauſis diſpenſandi.

154. Quando ob cauſæ falſitatem vitietur diſpenſatio?

155. Diſpenſatio pro impedimento publico in Dataria, pro occulto in Pœnitentiaria petitur.

156. 157. Quid exprimi debeat in Dataria?

158. De modo diſpenſandi in foro interno.

159. Formula, qua committitur diſpenſatio in Pœnitentiaria.

160. Cui committatur diſpenſatio in foro externo.

161. Quomodo executor diſponat? Et de aliquibus clauſulis.
162. Matrimonium nullum quomodo ratificetur?

TIT. XVII. *Qui filij ſint legitimi.*

163. Filij legitimi, & illegitimi variè accipiuntur.
164. Qui ſint legitimi?
165. Et illegitimi?
166. De filijs infidelium. Cauſa legitimitatis eſt Eccleſiaſtica. Filij naturales per ſubſequens matrimonium legitimantur.
167. Qui dicantur naturales, & quid conſequantur poſt legitimationem.
168. Princeps Supremus legitimare poteſt.
169. Quid in Reſcripto legitimationis exprimi debeat?

TIT. XVIII. *Qui matrimonium accuſare non poſſint, vel contra illud teſtificari.*

170. Qui poſſint matrimonium accuſare?
171. Qui repellantur?
172. De cauſa matrimoniali cognoſcit Eccleſiaſticus.

TIT. XIX. *De Divortijs.*

173. Divortium quid ſit?
174. Matrimonium non diſſolvitur adulterio.
175. De indiſſolubilitate matrimonij, & Repudio.
176. 177. Quomodo matrimonium infidelium diſſolvatur?
178. Quid de matrimonio rato fidelium?
179. Matrimonio nullo declarato, conjuges ſeparantur. Et de fornicationis malitia.
180. Si unus conjux adulterium committat, alteri divortium permittitur.
181. An innocens teneatur adulterum admittere, ſi reſipiſcat?
182. Quando innocens authoritate propria ab adultero diſcedere valeat?
183. 184. De cauſis divortij.

TIT. XX. *De Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda.*

185. 186. 187. Donatio liberalis inter virum, & uxorem, & alij contractus gratuiti, regulariter prohibentur, non tamen ſemper.
188. De bonis paraphernalibus uxoris, & de dote, & quotuplex ſit?
189. Pater tenetur filiam dotare, & in qua quantitate? Et de alijs donationibus.
190. Quando uxor poſſit dotem repetere? Et de bonis lucratis.
191. Quomodo poſſit agere uxor pro dote contra maritum? Et de hypotheca, qua gaudet in bonis mariti, & quando ei dos cedat ob uxoris adulterium?

TIT. XXI. *De Secundis nuptijs.*

192. Secundum matrimonium, diſſoluto primo, licitum eſt.
193. Quænam certitudo de morte conjugis ſufficiat ad ſecundum matrimonium contrahendum? Et quid ſi dubitent conjuges de ſuo matrimonio?
194. Pœnæ ſtatutæ contra viduam ſecundò nubentem ceſſant de Jure Canonico.
195. Secus, quæ in liberorum favorem ſunt ſtatutæ.
196. De benedictione nuptiarum.

LIBER V.

TIT. I. *De Accuſationibus, Inquiſitionibus, & Denuntiationibus.*

1. QUID ſit accuſatio, & quomodo ab alijs differat?
2. Quid debeat continere libellus accuſationis?
3. Poſt accuſationem Judex accuſatum citat, vel apprehendit.
4. Accuſator debet crimen probare, alias punitur. Et accuſatus non promovetur ad Dignitates.
5. Qui poſſint accuſare, vel non?
6. Fiſcales accuſant.
7. Qui poſſint accuſari?
8. Contra accuſatum abſentem proceditur in contumacia.
9. An ſemel abſolutus poſſit iterum accuſari? Quid faciet Judex, cum plures accuſant? Quomodo ceſſet accuſatio?
10. Quid, & quotuplex ſit inquiſitio?
11. Quotupliciter Judex ad Inquiſitionem procedat? Et de Inquiſitione generaliſsima.
12. Quando de perſona certa inquiritur regulariter debet præcedere infamia.
13. Inquiſitio ſpecialis inſtitui nequit, niſi conſtet de corpore delicti.
14. De Inquiſitione ſevera, ſeu tortura.
15. Quomodo procedatur contra Regulares? Et de Syndicatu.
16. Quid, & quotuplex ſit denuntiatio?
17. De denuntiando Sacerdote ſollicitante.
18. De denuntiatione Evangelica.
19. Quo ordine fiat?
20. 21. Quomodo procedatur in delictis notorijs?
22. Quando delictum dicatur notorium?

TIT.

Digitized by Google

TIT. II. *De Calumniatoribus.*
23. Quid, & quotuplex ſit calumnia? De Prævaricatoribus, & Tergiverſatoribus.
24. De pœna calumniatorum, & quando ab ea excuſentur?
TIT. III. *De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.*
25. Simonia unde dicatur?
26. Quid ſit?
27. Simonia Juris Divini, ſeu Naturalis, & Eccleſiaſtici.
28. 29. Quando committatur?
30. De ſimonia mentali, conventionali, & reali.
31. De confidentiali.
32. Simonia eſt grave peccatum.
33. Nomine emptionis in ſimonia venit omne pactum oneroſum.
34. 35. Secus ſi aliquid gratis detur.
36. Miniſtrantes ſpiritualia poſſunt recipere ſtipendium.
37. Pro labore an aliquid peti valeat?
38. Spiritualia quotupliciter ſumantur?
39. Quid de Sacramentis, & eorum materia, & rebus conſecratis?
40. Nec pro ordinum actibus aliquid accipi valet.
41. Nec pro exercenda juriſdictione ſpirituali.
42. Nec pro admiſsione ad Religionem.
43. Nec pro rebus, quæ ſpiritualibus annexæ ſunt.
44. Quid pro ſepultura, beneficijs, eorum fructibus, & commendis?
45. Quotuplex ſit pretium, ſeu munus in ſimonia?
46. Non eſt ſimonia adjicere pactum, quod de jure ineſt.
47. Quid de redimenda vexatione?
48. Eccleſiaſticus de ſimonia cognoſcit.
49. 50. 51. 52. 53. 54. De varijs pœnis ſimoniæ.
55. 56. Quando, & cui fiat pretij reſtitutio?
TIT. IV. *Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.*
57. Nequeunt locari res Eccleſiaſticæ pro temporali penſione.
58. Pro concedenda exemptione aliquid vim recognitionis accipi valet.
TIT. V. *De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.*
59. De Scholis publicis, & earum gradibus.
60. Qui dicatur Magiſtri?
61. Qui poſsint creare, & creari Doctores?
62. Qui conferant gradus?
63. Quo odo conferantur?
64. 65. m Doctorum privilegijs.
66. De Magiſtris Cathedralium.
67. Scientiarum utilitas.
68. Non eſt ſimonia pro licentia docendi, vel pro docendo aliquid petere.
TIT. VI. *De Judæis, & Sarracenis eorumque ſervis.*
69. Quid, & quotuplex ſit infidelitas?
70. 71. Fideles nequeunt cum infidelibus, & Judæis communicare.
72. Niſi adſit neceſsitas.
73. Synagogæ antiquæ Judæorum reparari valent.
74. Judæi inter Chriſtianos nequeunt officio publico fungi.
75. Nec ſunt facile moleſtandi, & ſi convertantur non ſunt ſuis bonis privandi.
76. Infideles non ſunt baptizandi inviti.
77. Indirectè compelli valent.
78. Poſſuntque cogi audire verbum Dei.
79. Non debet fœdus cum infidelibus facile iniri.
80. Arma ad infideles deferri nequeunt.
81. A quo Judæi delinquentes puniantur?
TIT. VII. *De Hæreticis.*
82. Quid ſit hæreſis.
83. Ignorans non eſt hæreticus.
84. Nec Catechumenus, nec negans propoſitionem Theologicam. Quid de diſſentiente revelationi privatæ.
85. 86. Non cuilibet cum hæreticis diſputare permittitur.
87. Quando Catholicis cum hæreticis communicare prohibeatur?
88. 89. 90. 91. 92. Libri hæreticorum, & eorum lectio, & retentio prohibentur.
93. 94. Qui de hæreſi cognoſcant.
95. Juriſdictio Inquiſitorum potius ordinaria, quam delegata videtur.
96. 97. Qui huic Tribunali ſubjaceant? Et quomodo, & quando Epiſcopus de hæreſi cognoſcat?
98. 99. Quid poſsint Judices Sæculares?
100. 101. 102 Quis ab hæreſi abſolvat?
103. Hæreſis pure materialis non ſubjacet cenſuræ.
104. 105. De pœnis ſpiritualibus hæreticorum.
106. De eorum deſcendentibus.
107. De credentibus, fautoribus, & defenſoribus hæreticorum.
108. 109. 110. 111. 112. De pœnis temporalibus hæreticorum.
113. Hæretici ſunt cogendi ſuos abjurare errores.
114. De cenſuris variarum propoſitionum.
115. Quomodo hæ cenſuræ intelligantur?
116. De Edicto Generali Inquiſitionis.

Digitized by Google

117. Edictum pro firmanda pace inter Religiones.
118. Edictum circa locum, & modum confitendi.
119. Edictum circa ſolicitationem.
120. Propoſitiones Vviclef.
121. Joannis de Hus.
122. Lutheri.
123. Baji.
124. Janſenij.
125. Damnatæ ab Alexandro VII.
126. Ab Innocentio XI.
127. Ab Alexandro VIII.
128. Michaelis Molinos.
129. Keſnel.
130. Breve Clement. XI. Univerſitati Salmantinæ.
131. Aliqua circa propoſitiones damnatas notantur.
TIT. VIII. *De Schiſmaticis, & ordinatis ab eis.*
132. Quid ſit ſchiſma, & quomodo ab hæreſi differat?
133. Quando non incurratur?
134. De pœna ſchiſmaticorum.
TIT. IX. *De Apoſtatis, & reiterantibus baptiſma.*
135. Quid, & quotuplex ſit Apoſtaſia? Et de ejus pœnis.
136. De Apoſtatis à Religione.
137. Et ab Ordine.
138. De Apoſtaſia diffamati debent ſe purgare. De pœna reiterantium baptiſma.
TIT. X. *De His, qui filios occiderunt.*
139. Qui ſint Parricidæ?
140. Et de eorum pœna.
141. 142. De pœna procurantium abortum.
TIT. XI. *De Infantibus, & languidis expoſitis.*
143. Infantes, & languidi deſeri non debent.
144. De pœna eos exponentium.
145. Expoſiti pro legitimis habentur.
TIT. XII. *De Homicidio voluntario, vel caſuali.*
146. Quid, & quotuplex ſit homicidium?
147. Ad incurrendas pœnas homicidij debet mors ſequi in effectu.
148. 149. Varie homicidia puniuntur.
150. Nulli ſe ipſum occidere licet.
151. Occidens, vel vulnerans ad damnum tenetur.
152. 153. 154. 155. 156. 157. De irregularitatibus ex homicidio.
158. De alijs homicidarum pœnis.
159. 160. 161. De irregularitate ex homicidio juſto.
162. De irregularitate militantium.
163. 164. De homicidio caſuali.
165. In dubio an incurratur irregularitas?
166. Ad ſe defendendum licet alium occidere.
167. Et ad alios defendendos.
168. Quin, & ad bona propria conſervanda.
169. In quo ſtet moderamen inculpatæ tutelæ.
170. Quis in hac irregularitate diſpenſet?
171. Quando delictum quoad diſpenſationem cenſeatur occultum?
TIT. XIII. *De Torneamentis.*
172. Torneamenta prohibentur.
TIT. XIV. *De Clericis pugnantibus in duello.*
173. Quid ſit duellum? & de ejus prohibitione.
174. Quando duellum liceat?
175. Non licet viro equeſtri ad vitandam timiditatis notam.
176. De pœnis duellantium.
177. Quando non incurrantur?
178. De pœna Clericorum duellantium.
TIV. XV. *De Sagittarijs.*
179. Prohibetur uſus ſaggittarum, & balliſtarum.
TIT. XVI. *De Adulterijs, & ſtupro.*
180. Quid ſit adulterium?
181. Ad quid tenetur adulter innocenti?
182. De pœna adulterij.
183. 184. Qui admittantur ad accuſandum adulterium?
185. Quis de eo cognoſcat, & quomodo probetur?
186. Quando adulteri ab adulterij pœna liberentur?
187. Stuprum quid, & quotuplex ſit? Et de ejus pœna.
188. Quando ſtuprator à pœna excuſetur?
189. Quis de eo cognoſcat, & quomodo probetur?
190. De fornicatione, & concubinatu.
191. De inceſtu, & ejus pœna.
192. De Sacrilegio, & ejus pœna.
193. De beſtialitate, & ejus pœna.
194. 195. 196. De Sodomia, & ejus pœna.
197. 198. De mollitie, tactibus, aſpectibus, choreis, &c. Quodnam ſit peccatum ponere actiones ad delectationem provocantes? Et de delectatione.
199. Quomodo tentationes abigantur?
TIT. XVII. *De Raptoribus, incendiarijs, & violatoribus Eccleſiarum.*
200. De Raptu, & ejus pœna.
201. De Rapina.
202. 203. De ejus pœna, & de Pyratis.
204. Bona naufragantium ſubripi graviter prohibetur.

Digitized by Google

205. 206. 207. De Incendiarijs, & eorum pœnis.
208. De Violatoribus Eccleſiarum, & eorum pœnis.
TIT. XVIII. *De Furtis.*
209. 210. Quid ſit, & quando committatur furtum?
211. 212. Qui furti teneantur, vel non?
213. De occulta compenſatione.
214. Quotuplex ſit furtum? ubi de peculatu, de reſiduis de ſepulchro violato.
215. Termini amotio, & ejus pœna, Plagium, Abigeatus, expilata hæreditas, &c.
216. De quantitate furti: Et qui teneantur reſtituere?
217. De compoſitione vi Bullæ.
218. 219. De Actionibus furti.
TIT. XIX. *De Uſuris.*
220. Uſura quid ſit?
221. De mutuo.
222. Actio ex mutuo.
223. Uſuræ malitia.
224. 225. An poſsint permitti uſuræ? Et de Anatociſmo.
226. De damno emergente.
227. De lucro ceſſante.
228. De periculo ſortis, & contractu correſpondentiæ.
229. Mutuans aliquid poteſt ratione pœnæ accipere.
230. 231. Quodnam lucrum uſuram conſtituat?
232. 233. De Antichriſi, & uſura palliata.
234. De Mohatra.
235. An Chirographum poſsit minori pretio emi?
236. De Montibus pietatis.
237. Quid, & quotuplex ſit cambium?
238. Mutuatarius non tenetur uſuras ſolvere.
239. 240. Qui teneantur uſuras reſtituere?
241. Cui debeat fieri reſtitutio?
242. 243. De Uſurariorum pœnis.
244. Quis de uſuris cognoſcat, & quomodo probentur?
TIT. XX. *De Crimine falſi.*
245. Falſum quid ſit?
246. Committitur facto.
247. Et in moneta.
248. Verbo.
249. Et ſcripto.
250. De falſariorum pœnis.
TIT. XXI. *De Sortilegijs.*
251. Quid ſit ſors, & ſuperſtitio?
252. Idololatria, Divinatio, Necromantia, &c.
253. De Magia.
254. De Sortilegio, & varijs ſortium ſpeciebus.
255. De Aſtrologia.
256. De harum ſuperſtitionum prohibitione, & pœnis.
TIT. XXII. *De Colluſione detegenda.*
257. De Colluſione, & ejus pœna.
TIT. XXIII. *De Delictis puerorum.*
258. De hominis ætatibus. Infantes in foro externo non puniuntur.
259. Ob defectum ætatis ſæpè mitigatur pœna.
TIT. XXIV. *De Clerico Venatore.*
260. Quid, & quotuplex ſit venatio?
261. Quæ Clericis prohibeatur, vel permittatur?
TIT. XXV. *De Clerico percuſſore.*
262. 263. Quænam percuſsio prohibeatur, & permittatur? Et de ejus pœna.
TIT. XXVI. *De Maledicis.*
264. Quid, & quotuplex ſit blaſphemia?
265. De ejus pœna.
266. Maledicus in Pontificem quomodo puniatur?
267. Et maledicus in privatum?
TIT. XXVII. *De Clerico excommunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante.*
268. De pœna Clerici ligati cenſuris, ſi miniſtret.
269. Niſi juſta cauſa excuſet.
TIT. XXVIII. *De Clerico non ordinato miniſtrante.*
270. De pœna Clerici miniſtrantis in ordine, quo caret.
271. Quæ cauſa excuſet.
TIT. XXIX. *De Clerico per ſaltum promoto.*
272. De pœna Clerici per ſaltum promoti.
273. Quis diſpenſet?
TIT. XXX. *De Eo, qui furtivè ordinem ſuſcepit.*
274. 275. De pœna ſic ordinati.
TIT. XXXI. *De Exceſsibus Prælatorum, & Subditorum.*
276. 277. Exceſſus Prælatorum, & Subditorum referuntur.
TIT. XXXII. *De Novi operis nuntiatione.*
278. Cuilibet in ſuo ſolo regularitèr ædificare permittitur.
279. Quid ſit novi operis nuntiatio, & quomodo fiat?
280. Quis poſsit nuntiare?
281. Nuntiatione facta in opere ceſſatur. Et quando ceſſet nuntiatio?
TIT. XXXIII. *De Privilegijs, & exceſsibus privilegiatorum.*
282. Quid ſit privilegium?
283. Quomodo ſit Lex?
284. Quando privilegium juri deroget?
285. Privilegium aliquando fit invito. Et quæ promulgatio ſit neceſſaria?

286.

Digitized by Google

286. 287. 288. Quotuplex ſit privilegium?
289. Tantum valet, quantum ſonat: in dubio quomodo interpretetur?
290. Qui poſsint privilegia concedere?
291. Qui privilegium habet, regularitèr eo uti non cogitur. Quid de privilegiato contra privilegiatum?
292. De Exemptionis privilegio.
293. 294. Quomodo adquiratur?
295. Et probetur?
296. In quibus exempti Epiſcopo ſubſint?
297. Privilegia quomodo communicentur?
298. Privilegium ceſſat per revocationem.
299. Quando non poſsit ſine cauſa revocari?
300. Ceſſat mortuo privilegiato per renuntiationem etiam tacitam.
301. Per actum contrarium, per abuſum, & lapſum temporis.
302. Ceſſante cauſa finali ceſſat. Quid de morte illud concedentis? De aliquibus Indorum privilegijs.

TIT. XXXIV. *De Purgatione Canonica.*

303. Quid ſit purgatio Canonica? Et de juramento, qualitate, & numero compurgantium.
304. Quis purgationem indicat, quibus, & quando indicatur?
305. Quid ſi aliquis in purgatione deficiat? De Abjuratione.

TIT. XXXV. *De Purgatione vulgari.*

306. 307. Quomodo fiebat purgatio vulgaris? Et de ejus reprobatione.

TIT. XXXVI. *De Injurijs, & damno dato.*

308. Quid ſit, & quomodo fiat injuria?
309. Qui actione injuriarum non teneantur?
310. Quis poſsit agere pro injuria ipſi indirectè facta?
311. Pro injuria poteſt agi civilitèr.
312. Et criminalitèr. Et quomodo actio injuriarum ceſſet.
313. Quid ſit damnum, & quomodo fiat? Et de dolo, & culpa.
314. De Lege Aquilia.
315. Quando habeat locum?
316. Etiam in foro interno eſt obligatio reſarciendi damnum. De Repreſſalijs.
317. De alijs obligationibus ex quaſi delicto deſcendentibus.
318. Ad quid Navarchi, & Naucleri teneantur?

TIT. XXXVII. *De Pœnis.*

319. Quid, & quotuplex ſit pœna?
320. Regularitèr nullus ſine propria culpa punitur.
321. Quotuplex ſit pœna vindicativa?
322. Princeps Supremus poteſt condonare pœnam.
323. Judex inferior regularitèr non poteſt in pœna ordinaria diſpenſare.
324. Aliquando poteſt eam mutare.
325. Vel augere.
326. 327. Quando ad pœnam incurrendam ſit neceſſaria ſententia?
328. Eidem delicto plures pœnæ poſſunt infligi.
329. 330. 331. De pœna infamiæ.
332. De incarceratione, & alijs pœnis corporis afflictivis.
333. De pœnis pecuniarijs.
334. De privatione beneficiorum.
335. De depoſitione.
336. Quid ſit?
337. Et quotuplex irregularitas?
338. An in dubio incurratur?
339. An excuſet ignorantia?
340. Quis in irregularitate diſpenſet?
341. De Degradatione.
342. A quo, & quomodo fiat? Item de pœnis Fiſcalibus.
343. De pœnis delictorum in ſpecie, ſcilicèt, Abigeatus, Aborſus, Adulterij, &c.
344. De calumniatoribus, &c.
345. De decoctoribus, &c.
346. De ebrietate, &c.
347. De falſi crimine, &c.
348. De gabellarum fraudatoribus, &c.
349. De habitum alterius gerente, &c.
350. De Immunitatis Eccleſiaſticæ violatoribus, &c.
351. De læſæ Majeſtatis crimine, &c.
352. De Magis, &c.
353. De nominis mutatione, &c.
354. De Parricidio, &c.
355. De raptu, &c.
356. De ſacrilegio, &c.
357. De teſte falſo, &c.

TIT. XXXVIII. *De Pœnitentijs, & remiſsionibus.*

358. De vagabundis, &c.
359. Quid ſit pœnitentia.
360. Eſt Sacramentum.
361. Materia hujus Sacramenti.
362. De Confeſsione.
363. An detur obligatio confitendi peccata dubia? Et de ſcrupulis.
364. De ejus forma, & neceſsitate.
365. Quando obliget?
366. De ejus Miniſtro.
367. De probabilitate opinionum.
368. De approbatione Confeſſarij.
369. De approbatione Parochorum.
370. De juriſdictione Confeſſarij.
371. Religioſi habent juriſdictionem delegatam.
372. De reſervatione peccatorum.

Quæ-

Digitized by Google

373. Quænam poſsint in Religioſis reſervari?
374. Qui à reſervatis abſolvant? Et de Pœnitentiaria.
375. Quid poſsint Religioſi?
376. De ſatisfactione.
377. Quomodo debeat Confeſſarius imponere pœnitentiam?
378. De pœnitentia publica.
379. De pœnitentia occidentis presbyterum, & adulteri.
380. De obligatione Medicorum erga infirmos.
381. Quid, & quotuplex ſit indulgentia?
382. Quis poſsit indulgentias concedere?
383. De Lucratuo indulgentias.
384. De Apocryphis indulgentijs.
385. De Jubilæo.
386. Quæ opera tunc præſcribantur?
387. De abſolutione tempore Jubilæi, & de ſuſpenſione Indulgentiarum, & de Sacramentalibus.
388. De Bulla Cruciatæ.
389. De ſigillo confeſsionis.
390. Ei poteſt pœnitens renuntiare.
391. Quando non violetur?
392. 393. Quomodo violatio puniatur?
394. De aliquibus propoſitionibus in hac materia damnatis.
395. De pœna non Sacerdotis audientis confeſsiones: & Confeſſarij ſolicitantis.

TIT. XXXIX. *De Sententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti.*

396. Quid ſit cenſura Eccleſiaſtica?
397. Quotuplex ſit?
398. Qui poſsint ferre cenſuras, & in quos?
399. Non poteſt ligari, qui non eſt ſub juriſdictione ferentis cenſuras.
400. Ob quam culpam cenſuræ ferantur?
401. Ad cenſuram debet præcedere monitio, & qualis?
402. Cenſura ſolum per abſolutionem tollitur.
403. 404. Qui abſolvant à cenſuris?
405. Non datur abſolutio ſine ſatisfactione. Poteſt dari abſenti.
406. Quando non incurratur cenſura?
407. Quid, & quotuplex ſit excommunicatio?
408. Qui ſint vitandi, vel non?
409. 410. 411. Quibus privetur vitandus?
412. In quibus liceat ei communicare?
413. De excommunicatione minori.
414. 415. 416. 417. De excommunicatione Can. Si quis ſuadente Diabolo.
418. 419. Quis ab ea abſolvat?
420. Quid, & quotuplex ſit ſuſpenſio?
421. Qui poſsint ſuſpenſionem ferre?
422. In quos feratur?
423. Suſpenſio reſtringenda eſt.
424. Quomodo tollatur?
425. Quid, & quotuplex ſit interdictum?
426. 427. 428. Quibus privet?
429. Qui poſsint interdicere?
430. Interdictum quomodo interpretetur?
431. Quis ab interdicto abſolvat?
432. De pœna violantis interdictum.
433. De ceſſatione à Divinis.
434. De Bulla Cœnæ.
435. De excommunicationibus in jure Pontifici reſervatis.
436. De excommunicationibus juris non reſervatis.
437. De ſuſpenſionibus.
438. De interdictis.

TIT. XL. *De Verborum ſignificatione.*

439. Quomodo verba debeant intelligi?
440. Omnia Capitula hujus Tituli ſuo ordine breviter explicantur.

TIT. XLI. *De Regulis juris.*

441. Quid ſit regula?
442. Singula explicantur Capitula.
443. Omnia Capitula de *Regulis juris in 6.* afferuntur.
444. *Armamentarium juris.* In quo varia Axiomata juris continentur.
445. De Littera *A.* ubi habentur Axiomata, quæ hac littera incipiunt.
446. Lit. B.
447. Lit. C.
448. Lit. D.
449. Lit. E.
450. Lit. F.
451. Lit. G.
452. Lit. H.
453. Lit. J.
454. Lit. L.
455. Lit. M.
456. Lit. N.
457. Lit. O.
458. Lit. P.
459. Lit. Q.
460. Lit. R.
461. Lit. S.
462. Lit. T.
463. Lit. V.
464. Lit. Z.

FEE

Digitized by Google

FEE DE ERRATAS

PAg. 2. linea 14. column. 1. *cum*, lege *eum*. Pag. 6. lin. 52. col. 2. *nec*, lege *ne*. Pag. 11. lin. 45. col. 1. *attingit*, lege *attingit*. Pag. 15. col. 2. *male*, lege *male*. Pag. 16. lin. 6. col. 1. *ad ea*, lege *ad eam*. Pag. 21. lin. 21. col. 2. *ob*, lege *ab*. Pag. 23. lin. 52. col. 1. *naturalis*, lege *naturali*. Pag. 41. lin. 27. col. 2. *Dominio*, lege *Domino*. Pag. 123. lin. penult. col. 2. *Tertulliarum*, lege *Tertulianum*. Pag. 126. lin. 41. col. 1. *proprietam*, lege *proprietatem*. Pag. 131. lin. 34. col. 2. *conſulere*, lege *conſuleret*. Pag. 139. initio n. 22. col. 2. *actus*, lege *actu*. Pag. 169. lin. 53. col. 2. *Crucitata*, lege *Cruciata*. Pag. 219. lin. 54. col. 2. *ſic*, lege *ſi*. Pag. 257. lin. 41. col. 2. *ex Lege*, lege *ea Lege*. Pag. 332. lin. 19. col. 1. *Aſſaſinum*, lege *Aſſaſinium*. Pag. 353. lin. 36. col. 2. *non*- lege *non*. Pag. 393. lin. 12. col. 1. *aliorum*, lege *aliarum*. Pag. 422. lin. 14. col. 1. *in convenientia*, lege *inconvenientia*. Pag. 438. lin. 18. col. 2. *expedi*, lege *expedit*.

He viſto eſte Libro, intitulado: *Curſus Juris Canonici, Hiſpani, & Indici*, compueſto por el R. P. Pedro Murillo Velarde, de la Compañia de Jeſus, y con eſtas erratas correſponde con ſu original. Madrid, y Noviembre 28. de 1743.

Lic. D. Manuel Licardo
de Rivera,
Corrector General por ſu Mageſtad.

LIBER

Digitized by Google

LIBER IV. DECRETALIUM.

TITULUS PRIMUS.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

1 SPONSALIA in præſenti, non pro arrha, & muneribus, quæ ſponſæ à ſponſo dantur, ut in *L. 5. C. h. t.* Et 1. *Reg.* 18. *verſ.* 25. ibi: *Non habet Rex ſponſalia neceſſe.* Nec pro matrimonio rato, ut in C. 12. 27. *q. 2. c. 22. c. 31. h. t. Matth.* 1. *l. 2. tit.* 1. *p. 4.* & ſponſalia de præſenti appellatur: ſed pro promiſsione futuri matrimonij, ſic ab ſpondendo dicta. *L. 2. ff. h. t.* ibi: *Sponſalia dicta ſunt à ſpondendo, nam moris fuit veteribus ſtipulari, & ſpondere ſibi uxores futuras. L. 1. tit. 1. p. 4.* etiam appellantur *fides pactionis*, ſicut matrimonium *fides conſenſus* dicitur. C. 1. *h. t.* & Sacramentalia matrimonij à D. Thom. appellantur. Sponſalia, juxta *L. 1. ff. h. t.* ſunt *mentio, & repromiſsio futurarum nuptiarum.* C. 3. 30. *q.* 5. *L. 1. tit.* 1. *p. 4.* ibi: *Llamado es deſpoſorio el prometimiento, que facen los omes por palabra, quando quieren caſar.* Regulariter, licet non ſemper, nec neceſſario, præcedere debent matrimonium. C. 39. 27. *q.* 2. ut ſic maturius deliberetur ſtatus, qui perpetuus, & indiſſolubilis eſt: & ut factis proclamationibus, impedimentum, ſi quod eſt, opponatur, & probetur. *C. fin. de Clandeſt. deſponſ. Trid. ſeſſ. 24. de Reform. Matrim. cap.* 1. Sponſalia debent contrahi inter perſonas habiles ad matrimonium poſtea contrahendum, ſcilicet, inter marem, & fœminam, & licet impuberes pro illo tempore matrimonium nequeant contrahere, poſſunt tamen celebrare ſponſalia, cum hæc ad tempus matrimonij referantur. Ex rationis defectu nequeunt contrahere ſponſalia amentes, furioſi, *C. 24. h. t. L. 6. tit. 2. p. 4.* niſi tempore lucidi intervalli: matrimonium tamen contractum non diſſolvit ſuperveniens furor. *C. 26. 32. q. 7.* Ebrius, vel qui ſenſibus ita eſt deſtitutus, ut nequeat inſtrui, quid ſit matrimonium; ſecus ſi inſtrui valeat, & ſuum poſsit, ſaltem nutibus, præſtare conſenſum, niſi mutus, & ſurdus ſit. *C. 23. h. t. L. 5. tit. 2. p. 4.* ubi ut Regula generalis ponitur, *quod cum prohibitorium ſit edictum de matrimonio contrahendo, quicumque non prohibetur, per conſequentiam admittitur.*

2 Ad ſponſalia ea deliberatio requiritur, quæ eſt neceſſaria, & ſufficit ad mortale peccatum. *Sanch. lib. 1. de Matr. D. 8. n. 5.* Hinc invalida ſunt ſponſalia ante ſeptennium contracta, niſi malitia, hoc eſt, uſus rationis, ſuppleat ætatem. *C. 4. c. 5. c. 18. de Deſponſ. impub. L. 6. tit. 1. p. 4. & comm. DD.* contra *aliquos.* Sponſalia extorta per vim abſolutam invalida ſunt, nam talis vis tollit libertatem, vel ex errore provenientia: nil enim tàm contrarium eſt conſenſui, quàm error. *L. 15. ff. de Juriſd. L. 9. c. de Juris & fact. ignor.* cum certè ad ſponſalia ſit neceſſarius conſenſus. Sponſalia metu, etiam gravi, extorta non ſunt invalida nec Jure Naturali, cum conſenſu conſtent, nec Jure Poſitivo, licet matrimonium hoc jure ſit invalidum, quia nullus Textus invenitur, in quo ſponſalia nulla declarentur: nam omnes loquuntur de matri-

trimonio, & in ſponſalibus ceſſat ratio indiſſolubilitatis vinculi, ob quam matrimonia irritantur. Reſcinduntur tamen ſicut cæteri contractus metu extorti, & hoc, & non plus probat C.11. *de Deſponſ. impub.* Hoc tenent *Ledeſm. Henriq. Leſſ. de Juſt. lib. 2. cap. 17. n. 37. Caſtrop. tr. 2. D. 1. p. 9. n. 3.* contra *Abb. Covarr. Gutierr. Azor, Barb. Laym. Lug. Sanch. de Matrim. lib. 4. D. 19. n. 3. & alios.* Sponſalia amore, ira, vel alia paſſione impellente, contracta valent, cum hæ paſſiones non ita animum hominis turbent, ut eum à peccato mortali excuſent, ac proindè habent libertatem ad ſponſalia requiſitam. *Navarr. Man. cap. 18. n. 7. Sanch. de Matrim. lib. 1. diſp. 8. n. 5. Molin. de Juſt. & jur. tr. 2. diſp. 267. n. 1.* contra *Barth. Felin. & Decium, ex L. 3. ff. de Divort. & L. 48. ff. de Reg. jur.* qui Textus intelligendi ſunt de iracundia, quæ non ſufficit ad peccatum mortale, quia rationis advertentiam adimit. Sed cum hoc rariſſimè accidat, in dubio pro valore actus præſumitur, qui etiam eſt in poſſeſſione. *Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 8. n. 10. & 11.*

3 Promiſſio ad ſponſalia debet eſſe vera, hoc eſt, quod promittens habeat animum promittendi, nam etſi habeat animum non adimplendi, nec ſe obligandi; licet in tali fictione peccet, verè ſe obligat ad ſponſalia, quia eſſentia promiſſionis eſt promittentem obligari, ne infidelis exiſtat. Quando verò promittens, ore tantum promittit, poſitive excludendo animum ſe obligandi, cum hæc fictio ſit quid facti, debet ab ipſo promittente probari, alias in foro externo obligabitur. Ex tali tamen promiſſione ficta non reſultat obligatio, cum animus promittendi deſit; *arg. C. fin. de Condit. appoſit.* & actus agentium ultra eorum voluntatem non operentur. *L. 19. ff. de Reb. cred. Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 9. n. 5. Leſſ. de Juſt. & jur. lib. 2. C. 18. n. 5. & alij,* contra *Gutierr. de Matrim. cap. 9. Pontium lib. 12. de Matrim. cap. 2.* niſi damnum ex tali promiſſione ficta tale promiſſario reſultet, quod aliter nequeat reparari, niſi matrimonio contracto: tunc enim ad illud tenetur. Sic deflorans virginem ſub promiſſione ficta matrimonij eam determinatè ducere tenetur, quando non potuit ipſa animum fallacem facilè percipere, & aliter nequit damnum reſarciri. *Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 10. n. 3.* ſi aliter poſſit reparari, tenetur ſic deflorans ad conſtituendam dotem, vel ducendam uxorem. Si tamen mulier facile animum fallacem ſub ficta promiſſione deflorantis cognoſcere potuit, ob nimiam inæqualitatem conditionis, vel alias circumſtantias, deceptioni conſenſiſſe cenſetur, ac proindè promittens ad nihil tenetur. *D. Thom. in 4. D. 28. q. un. art. 2. ad 4. Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 10. n. 5. & comm. Expoſitores in C. 1. de Adulter.*

4 Cum promiſſio ſponſalium dirigatur ad alterum, à quo eſt acceptanda, & à quo facienda eſt repromiſſio, debet ab ipſo intelligi; ac proindè promiſſio merè interna non ſufficit, ſed aliquo ſigno externo exprimi debet, nec eſt neceſſe, etiam in eo, qui loqui poteſt, quod verbis declaretur conſenſus, ſed etiam nutibus declarari valet. *C. 23. & 25. h. t. Et ibid. DD.* hæc verba: *Ducam te in uxorem; tecum contraham, &c.* certè ſufficiunt ad ſponſalia. Tamen promiſſio de ſponſalibus contrahendis, non facit ſponſalia, ſicut promiſſio venditionis non eſt venditio. *Covarr. de Sponſ. lib. 4. p. 1. cap. 4.* Quando verba, vel ſigna ſunt dubia, debent interpretari juxta modum communem Provinciæ, *C. 7. h. t. L. 34. ff. de Reg. Jur.* Et attentis circumſtantijs juxta promittentis mentem, non enim intentio verbis, ſed verba intentioni deſervire debent. *C. 41. de Appellat.* ſic hæc verba: *Volo te habere in uxorem,* ſi coram Parocho proferantur modo præſcripto. In *Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 1.* matrimonium faciunt: aliter, ad ſponſalia deſerviunt. Per hæc verba: *Nullam ducam, præter te,* ſponſalia contrahi, aſſerunt *Abb. & Butrius in C. 9. h. t. Menoch. lib. 3. de Præſumpt. 3. n. 8.* ſed cum hæc verba idem ſignificent, ac iſta: *Non ducam uxorem, vel ſi aliquam duxero, ducam te:* non inducunt obligationem abſolutam, ſed conditionalem, vel disjunctivam, ac proindè ex circumſtantijs poſſunt interpretari juxta promittentis mentem. *Covarr. de Sponſ. p. 2. cap. 4. §. 1. Sanch. de Matrim. D. 19. ex n. 5.* Annuli traditio, & receptio, ſeu ſubarratio, porrectio manuum, vel miſſio jocalium, licet ex alijs honeſtis cauſis fieri poſſint, tamen ex conſuetudine loci, & alijs adminiculis poſſunt eſſe ſigna ſponſalium. *Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 22.* Sed in caſibus dubijs, licet contra aliquem ſtet præſumptio pro ſponſalibus, poteſt coram Judice probare ex alio fine, talia ſigna, vel verba poſita eſſe. Sed an ſponſalia inter impeditos contracta ſub conditione, *ſi Papa diſpenſet,* valida ſint; eſt quæſtio ingens

inter DD. Negat *Rota in Poſth. Farinac.* 1. *part. deciſ.* 778. *n.* 5. *Diana part.* 3. *tr.* 4. *reſol.* 290. *& alij.* Affirmant *Gutierrez Can. quæſt. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 11. *&* 12. *Vincent. de Juſtis de Diſp. Matrim. lib.* 2. *cap.* 1. *à num.* 78. *ſed à n.* 82. pro concordia opinionum caſus diſtinguit, eos conſule, *& vide n.* 75. *h. lib.*

5 Promiſsio ſponſalium debet eſſe acceptata à promiſſario, ſicut in alijs contractibus requiritur conſenſus mutuus; *arg. L.* 1. *ff. de Pact.* Et ante acceptationem realem poteſt reſilere promittens, etiamſi promiſsio gratuita, & jurata ſit, & abſenti facta, ut cum alijs tenet *Sanch. de Matrim. L.* 1. *D.* 6. *n.* 2. contra *alios*, niſi à Procuratore ſpeciali, nomine abſentis acceptata ſit. *C.* 5. *Qui Cleric. vel Vov.* Et inſuper ad obligationem inducendam requiritur repromiſsio, ut ex definitione conſtat. *l.* 1. *ff. h. t.* ita ut non ſufficiat ſimplex acceptatio ad tàm gravem obligationem inducendam. *Navar. Man. cap.* 22. *n.* 18. *Soto, Menoch. Gutier. Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 5. *n.* 5. contra *Palud. Vazq. Enriquez de Matr. l.* 11. *cap.* 13. *n.* 2. Niſi ex circunſtantijs ſatis colligatur, acceptationem factam eſſe animo repromittendi: tunc enim ſponſalia contrahuntur, ita ut vereficetur mutua promiſsio, quæ eſt omninò neceſſaria ad ſponſalia: ſiquidem cum ſponſalia ſint prævia Matrimonio, quod quidem utriuſque contrahentis vinculum deſiderat: ipſa quoque vinculum utriuſque, & reciprocam, & mutuam promiſſionem neceſſario exigunt. Si Titius, v.g. ad oblatas ſibi nuptias taceat, non cenſetur conſentire: nam in his quæ præjudicare poſſunt, taciturnitas non habetur pro conſenſu, niſi quando tacens loqui teneatur, ut diſſentiat; *arg. L.* 8. §. 1. *ff. de Procur.* Nec ex taciturnitate puellæ inducuntur ſponſalia, ſi ipſa præſente, & tacente ejus Tutores, cognati, vel fratres, nomine ejus contrahant ſponſalia; nam talis contractus adeò perſonalis eſt ut nullus præter parentes. *C. un. de Deſponſ. impuber. in* 6. pro alio conſenſum præſtare poſſit, niſi ſpeciali ad hoc mandato inſtructus ſit. *Covar. de Sponſ. p.* 1. *cap.* 4. *n.* 4. *Gutier. de Matr. cap.* 13. *Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 23. *n.* 9. *& videtur ſic ſentire D. Thom. in* 4. *D.* 27. *q.* 1. *art.* 2. *ſq.* 2. *ad* 3. contra *Hoſtienſ. Rodrig. Enriq. de Matrim. l.* 11. *cap.* 2. *n.* 6. *& alios.* Filij, ſivè legitimi, ſivè illigitimi, ſivè emancipati obligantur ad ſponſalia, nomine ipſorum contracta, à patre, vel matre, ſive præſentes ſint, ſive abſentes; ſi taceant, & non reclament, poſtquam ſciunt contracta. *C. un. de Deſponſ. impub. in* 6. *L.* 10. *tit.* 1. *p.* 4. Tunc enim ſuam mentem explicare tenentur: alias tacentes conſentire creduntur. *C.* 43. *de Reg. jur. in* 6. *D. Thom. in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 1. *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 23. *n.* 3. *& alij*, niſi ipſi filij diſſenſum probaverint. Idem de Matrimonio tenent *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 4. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 23. *n.* 3. *& alij DD.* ſed cum ſit ſpeciale, & à jure exorbitans, quod parentes ſine mandato poſſint pro filijs ſponſalia contrahere, & quod pro conſenſu filiorum eorum taciturnitas ſufficiat. *C. un. de Deſponſ. impub. in* 6. non eſt extendendum ad Matrimonium. *C.* 28. *de Reg. jur. in* 6. præſertim, cum ex Matrimonio damnum irreparabile ſequatur in vinculo indiſſolubili, quale non inducunt ſponſalia: quod maximè habet locum ubi Trid. eſt receptum. *Ponc. de Matrim. l.* 2. *cap.* 14. *n.* 3.

6 Sponſalia debent contrahi cum perſona determinata, ſicut Matrimonium, ad quod ſunt via; *arg. C. un. h. t. in* 6. Ideò, qui ex duabus ſororibus unam ducere promiſit, tenetur, unam ex eis eligere, qua electa, cum ea Matrimonium eſt contracturus. Idem eſt, ſi unam ex eis cognoſcat, nam ea electa cenſetur, ſicut ante Tridentinum, per talem copulam Matrimonium contrahebatur. *C.* 30. *h. t. Sylv.* V. *Matrimon.* 2. *n.* 11. *Perez de Matrim. D.* 4. *ſect.* 5. *n.* 18. contra *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 26. *n.* 12. ſimilitèr ſi quis promiſit ex tribus puellis illam, quæ certum obſequium præſtaret, ducere, una præſtante, cum ea tenetur contrahere: præſtantibus duabus, cum ea, quæ prius præſtitit; *arg. C.* 54. *de Reg. jur. in* 6. Illis tamen ſimul præſtantibus, quamlibet ducere poteſt: nam in promiſsione alternativa electio eſt promiſſoris. *C.* 70. *de Reg. jur. in* 6. *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 26. *n.* 4. Sponſalia clandeſtina, cum nullo jure prohibita inveniantur, valida, & licita ſunt; nec *Trident. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matrim. cap.* 1. ut Lex correctoria debet ultra Matrimonium, de quo expreſſè loquitur, extendi, ut contra *aliquos* tenent *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 12. *n.* 2. *Ponz. l.* 12. *cap.* 5. *n.* 6. *& alij.* Poſſunt probari ſponſalia per teſtes, & ſcripturam, etiam ſimplicem, & etiam ſine die, loco, inſcriptione, vel ſubſcriptione, recognitam tamen à parte. Litteræ tamen amatoriæ, in quibus ſcribens, puel-

Digitized by Google

lam vocat ſponſam, inter perſonas æquales aliquam præſumptionem inducunt. *C.9.32.q.4.* & ad probationem coadjuvant.

7 Sponſalia, etiam non jurata, legitimè contracta utrinque producunt obligationem juſtitiæ, & quidem gravem, quia materia gravis eſt: nam ſponſalia ſunt contractus, *facio, ut facias*: *C.46. c.47. 27. q.2. c.2. c.10. c.17. h. t. L.7. tit.1. p.4. D. Thom. in 4. D.27. q.2. art. 1. ad 2. D. Anton. Sylv. Covar. Gutierr. quos citat*, & ſequitur *Sanch. de Matrim. lib.1. D.27. n.2.* ac proindè ille, qui cum Titia contraxit ſponſalia, poſtquam hæc ſunt acceptata, etiam ſi non ſint repromiſſa, ſubgravi, illi volenti tenetur adimplere promiſsionem, quin poſsit licitè cum alia contrahere. *C.23. h. t. c.1. de Sponſ. duor. D. Thom. in 4. D.27. art. 1. ad 2. Sanch. de Matrim. l.1. D.5. ex n.18. & D.27. ubi plures citat.* Quando certus terminus à contrahentibus conſtitutus eſt nuptijs, ille adimplendus eſt, niſi poſteà aliter conveniant. *L.12. C. de Contrah. ſtipulat.* ſi nullus dies aſsignatus eſt, licet rigore juris ex tunc incipiat obligatio. *L.14. ff. de Reg. jur.* regularitèr tamen non obligatur ſponſus, ſaltem per accidens, quouſque ſponſa adimpletionem exigat. Et ſic concordantur *AA.* utriuſque ſententiæ *Sanch. de Matr. l.1. D.18. n.2. Gutierr. cap.15. n.5. Ponc. lib.12. cap.6. n.1.* Hinc, ſi aliquis ex contrahentibus ſine cauſa reſiliat, & alter inſtet apud Judicem pro contractus adimpletione, monendus eſt prius reſiliens: & ſic intelligitur vox *potius Text. in c.17. h. t. à DD. apud Barboſ. ibid. n.3.* quod ſi hoc non ſufficiat, cenſuris, & excommunicatione poteſt compelli: imò, & carcere ad ſponſalia, etiam non jurata, adimplenda. *C.10. h. t. l.7. tit.1. p.4.* Niſi adeò pertinax ſit, ut cenſura potius nocitura, quam profutura cenſeatur, & matrimonium infelicem exitum habiturum: nam tunc alia ſatisfactione, & pœna impoſitis, Judex à cenſuris abſtinebit. *C.17. h. t. Cov. p.1. de Sponſ. cap.4. n.3. Sanch. l.1. de Matr. D.29. n.4.* Nec ex inflictione cenſuræ libertas matrimonij infringitur, ſiquidem ipſe promittens talem neceſsitatem ſibi impoſuit; & jam ſua libertate uſus eſt, ſicut etiam in alijs contractibus accidit. *L.5. C. de O. & A.* Ubi ea, quæ à principio ſunt voluntatis ex poſt facto fiunt néceſsitatis. Et talis metus non eſt injuſtè, ſed juſtè incuſſus, ac proindè matrimonio non nocet.

8 Sponſalia, jure Decretalium attento, tranſeunt in Matrimonium de præſenti, quando copula carnali confirmantur: ſecus eſt ſi copula non fuit ſecuta, ſed ſolum fuit attentata per conatum ad ipſam. *C. fin. h. t.* nam jus præſumit, potius ex affectu maritali, quam animo fornicandi, talem copulam eſſe habitam; eſtque præſumptio juris, & de jure, contra quam in foro externo probatio non admittitur. *C.15. c.30. h. t.* in foro tamen interno veritati ſtatur; *arg. C.44. de Sent. excom.* ſed hoc non habet locum, ubi Tridentinum eſt admiſſum: nam in eo irritatur omne clandeſtinum Matrimonium: quod ſine Parocho, & Teſtibus celebratur. *Trid. ſeſſ.24. de Reform. Matrim. cap.1. Sanch. de Matrim. l.3. D.40. n.3. Barboſ. in c.30. h. t. n.11.* Et ita ſentiunt omnes *DD.* præcipuè Hiſpani, teſte ipſo *Barboſa.* Sponſalibus adjici poſſunt à contrahentibus quæcumque conditiones, & pacta jure non prohibita, v. g. de perpetuo habitando in aliquo loco, nam hoc pactum cedit non in detrimentum libertatis, ſed in favorem Matrimonij, ut individua vita, & cohabitatio inter conjuges conſervetur: & maximè in uxoris favorem, ne Patria deſerta, vitam inter extraneos agere cogatur. Sic contra *Gom.2. Var. cap.10. n.24. & alios* tenent *Navar. Man. cap.14. n.20. Sanch. de Matr. lib.1. D.40. n.2.* Et colligitur ex *L.89. tit.18. p.3.* ibi: *E prometiò por sì, è por ſus fijos de morar en tal ſu heredamiento, para ſiempre jamàs.* Mulier tamen non tenetur maritum ſequi, ſi vane, & ſine juſta cauſa domicilium mutet contra pactum: imò ipſe poteſt compelli ad uxorem redire. *C.10. de Reſtit. Spoliat.* nec ſatisfacit ſolvendo uxori intereſſe: tamen uxor tenetur maritum ſequi, etiam contra pactum, ſi ex cauſa juſta domicilium mutet maritus, v. g. ob aëris intemperiem, nam tale pactum, etiamſi juratum ſit, imbibit hanc conditionem: niſi nova, & juſta cauſa mutandi ſuperveniat; *arg. C.25. de Jur. jur. Sanch. l.1. D.40. n.6.* contra *alios.* Similitèr poteſt adjici pactum, ut in certo loco non moretur, ut contra *Alciatum. L.5. conſ.34. n.3.* tenent *Ponc. de Matr. l.12. cap.20. n.9. & alij*, quia nulli juri publico hoc opponitur, imò in favorem publicum poteſt cedere, ut ſic publica pax conſervetur.

9 In ſponſalibus poſſunt conſtitui arrhæ non ſolum ex una parte, ſed utrinque; ut contra *Barth. & Abb.* tenent

Cov.

Cov. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 7. ex n. 7. Gutierr. de Matrim. cap. 18. n. 8. Sanch. de Matr. l. 1. D. 35. n. 14. & probatur *ex L. 84. tit. 18. p. 3. & ibid. notat Greg. Lop.* Arrha hic intelligitur quidquid à ſponſo, vel ſponſa in pecunia, vel alia quacumque re ſibi invicem inſignum, & pignus matrimonij datur, & traditur. Si enim tantum promittitur, potius habet rationem pœnæ. *Sanch. de Matr. l. 1. D. 35. n. 3.* Ita tamen, ut ſi matrimonium contrahatur, poſsit arrha repeti: ſi verò non contrahatur, ſuas arrhas amittit injuſtè reſiliens, & ſi quas accepit, reſtituit duplicatas. *L. 3. L. 15. C. h. t.* imò, & quadruplicatas, ſi hoc pactum adjiciatur: quod etiam de Jure Canonico locum habet. *Sanch. de Matr. l. 1. D. 36. n. 11.* Et quidem ſunt reſtituendæ, etiam ante Judicis ſententiam, ſaltem poſtquam pars inſtat, & eas exigit: nam pactum, & contractus, etiam ante Judicis ſententiam ſervari debet. Ita tenent *Molin. de Juſt. tr. 2. D. 97. Covarr. de Sponſ. p. 1. cap. 6. §. 8. n. 11. Azevedo, & alij*, contra *Nav. Man. cap. 23. n. 67. Sanch. de Matr. l. 1. D. 37. n. 4.* ſi reſiliens ſit minor 25. annis non amittit arrhas, etiamſi reſiliat, nec ipſas amittit pater ſponſæ, qui tradidit arrhas, ſi ſponſa contra patris voluntatem reſiliat. *Sanch. de Matr. l. 1. D. 36. ex num. 8.* ſi volens contrahere matrimonium, nomine dotis, vel donationis propter nuptias promittat ſponſæ 100. v. g. ſi cum ipſo contrahat: talis promiſsio valet, niſi ex affectu turpi oriatur. *L. 47. §. 2. ff. de V. O.* ſimilitèr, ſi aliquis in Teſtamento leget 100. Cajæ, ſi contrahat cum Titio, tale legatum valet, & à Caja adquiretur, ſi nubat: ſecus ſi nolit nubere. Nec ex hoc libertas matrimonij infringitur, quia ſolum agitur de lucro captando, per quod ad Matrimonium allicitur. *L. 17. §. 1. ff. de Condit. & demonſt. Sanch. de Matr. D. 33. n. 6. & alij.* Solet etiam pœna in ſponſalibus conſtitui, ſolvenda à reſiliente. Et tunc id quod nomine pœnæ venit, non traditur, ſed tantum promittitur, & regularitèr in majori quantitate, quam arrhæ; *arg. L. 4. ff. ad S. C. Vellejan.* quia faciliùs, quis ſe obligat, quam donat. Inde eſt, quod ſi talis pœna à ſponſo, vel ſponſa, vel ab eorum parentibus, & Tutoribus (ſecus ſi ab extraneis) ſolvenda ſit, cum libertatem matrimonij metu pœnæ ſolvendæ infringere poſsit, improbatur à *Greg. IX.* in celebri; *text. in C. Gemmæ, 29. h. t.* quod verùm eſt, ſaltem, ſi ſolvenda ſit à reſiliente, etiam juſtè, & ex cauſa legitima.

10 Hanc pœnæ prohibitionem ex generalitate; *text. in C. 29. h. t.* ad caſum, quo quis, etiam injuſtè reſilit ex modo generali reſpondendi extendere videntur. *Sanch. de Matrim. l. 1. D. 30. n. 2. Gonz. in C. 29. h. t. n. 2. & alij*, ſed tunc non habere locum dictam prohibitionem, ac per conſequens injuſtè reſilientem ſolvere teneri pœnam adjectam, defendunt *Barb. in C. 29. h. t. n. 10. Suar. L. 2. de Jun. C. 23. n. 5. & alij*, quæ ſententia facilè ſuadetur paritate arrharum, quas DD. ſententiæ contrariæ, etiam de Jure Canonico admittunt, & à qua non ſatis ſe expediunt. Nec timor pœnæ ſolvendæ infringet libertatem, cum ſit juſtè incuſſus, ſicut eam non infringit timor cenſuræ, qua injuſtè reſiliens cogi poteſt ad ſponſalium adimpletionem. *C. 10. h. t.* Juramentum adjectum pacto de pœna ſolvenda à reſiliente injuſtè validum eſt, ſecus juramentum de pœna ſolvenda à reſiliente juſtè, & cum cauſa: ac proindè nec firmat promiſsionem invalidam, nec producit obligationem Religionis. Sic contra *aliquos* tenent *Suar. l. 2. de Juram. cap. 23. n. 5. Sanch. de Matr. l. 1. D. 32. n. 21. & alij*; nam cum tale pactum ſit invalidum ob publicam utilitatem, quatenùs libertati matrimonij opponitur, eſt contra bonos mores, ac proindè, nec juramento illi adjecto firmatur, cum juramentum non debeat eſſe vinculum iniquitatis, nec eſt obligatorium juramentum contra bonos mores præſtitum. *C. 58. de Reg. jur. in 6.*

11 Sponſalia non ſolum morte naturali alterutrius contrahentium, ſed etiam utroque ſuperſtite, varijs modis ſolvuntur. 1. ſponſalia, etiam jurata, per utriuſque mutuum conſenſum ſolvuntur, ſicut ſocietas, & alij contractus. *C. 2. h. t. L. 8. tit. 1. p. 4.* Nihil enim tàm naturale eſt, quàm res ſolvatur eo modo quo colligata fuit. *C. 1. de Reg. jur. L. 35. ff. eod.* & juramentum ſequitur naturam actus, cui accedit. *C. 25. de Jur. jur.* ac proindè ſolutis ſponſalibus: & juramentum ſolutum eſt; *arg. C. 42. de Regul. jur. in 6.* ubi dicitur, quod *acceſſorum ſequitur naturam principalis*, ſed cum plerumque, cauſa diſſolvendi ſit occulta, & ſponſalia publica, & ex hoc poſsit aliquod populo generari ſcandalum, quatenùs credat, perjurium committi, debet Epiſcopus monere ſponſos, fidem datam ſervare;

Digitized by Google

te: quod ſi noluerint, in patientia tolerabit. C. 2. *h. t. Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 52. *n.* 2. Similitèr diſſolvuntur, etiamſi juramentum principalitèr in honore Dei ſit præſtitum: v. g. ſi quis juret ducere puellam pauperem, pietatis intuitu; quia Deus ſolum in favorem puellæ promiſsionem creditur acceptare: puella ergo renuntiante juri ſuo, etiam ex parte Dei intelligitur renuntiatum. Ita contra *Abb. Sylv. Soto. L.* 8. *de Juſt. q.* 1. *art.* 9. *ad* 2. tenent *Gutierr. Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 52. *n.* 8. *& alij*: etiamſi copula ſponſalia roborentur, ut declaratum teſtatur *Pignat. tom.* 9. *conſ.* 133. *n.* 45. Quando impubes contraxit ſponſalia, ſi cum pubes eſt, etiam ſolus diſſentiat, ſolvuntur ſponſalia. *C.* 7. *de Deſponſ. impub.* ſi tamen jurata ſunt, utriuſque diſſenſus requiritur. C. 10. *h. t.* Etiam ſolvuntur ſponſalia, non impleta conditione ſponſalibus adjecta, cum tunc conſenſus deficiat. *C.* 3. *de Condit. appoſit.* 2. diſſolvuntur diſpenſatione. Et quidem ſolus R. Pontifex diſpenſare valet, & non aliter, quam ob gravem cauſam, cum jus tertio per ſponſalia ſit adquiſitum; quod ſi jurata ſint graviſsima requiritur cauſa *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 61. *& alij.* 3. ſolvuntur, ſi unus ſponſorum contrahat cum alia matrimonium, quia cum hoc ſit fortius jus, dirimit ſponſalia, quæ ſunt vinculum minus forte. *C.* 31. *h. t. C.* 1. *de Sponſ. duor. L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. ſi ſponſus fiat Religioſus; *arg. C.* 7. *de Converſ. conjug. L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. vel ſi Sacrum Ordinem ſuſcipiat. C. 1. *c.* 2. *Qui Cleric. vel vovent.* quia ob votum caſtitatis redditur inhabilis ad matrimoniom.

12 5. Si aliqua notabilis mutatio, vel circunſtantia poſt ſponſalia contracta ex parte alicujus ex contrahentibus de novo accidat, vel ſaltem appareat cum in jure æquiparentur non eſſe, & non apparere. *L.* 77. *ff. de Contrah. empt.* ſponſalia enim ex parte ejus, qui mutationem non eſt paſſus diſſolvuntur, nam ſemper in ſponſalibus imbibitur hæc conditio: *Si res in eodem ſtatu permanent.* Sponſalia, etiam jurata, ſolvuntur ex parte alterius contrahentis, qui non eſt paſſus mutationem, ita ut ab eis recedere poſsit, ſi velit, ſi ex circunſtantijs ſit veriſimile, ſe non contracturum, & ipſi cum juramento hoc aſſerenti, ſi aliter non poteſt probari, in utroque foro creditur. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 62. *n.* 6. *Navarr. & alij.* Si verò huic juri in ſui favorem introducto renuntiet, pars altera, quæ mutationem paſſa eſt, illis tenetur ſtare. *Sanchez de Matr. l.* 1. *D.* 57. *n.* 5. Mutatio ſufficiens ad ſponſalia diſſolvenda eſt omnis ea, quæ judicio prudentum, ſi à principio extitiſſet, vel eſſet cognita, à ſponſalibus ineundis abſterruiſſet alterum contrahentem: v. g. ſi aliquis ex eis ebrietati, vel alij vitio ſit deditus, vel in magnam aſperitatem morum, & ſævitiam incideret; *arg. C.* 13. *de Reſt. ſpol.* vel ſi infamatus ſit ob hæreſim, vel furtum, vel ſi inter ipſos ſponſos, vel eorum familias graves inimicitiæ ſint exortæ, vel ſi aliquis incurabilem, & contagioſum morbum, vel lepram, epilepſiam, vel morbum gallicum, vel oris fœtorem contraxit: vel ſi alicui gravis deformitas corporis ſuperveniat, v.g. ſi fiat cæcus, vel luſcus. *C.* 25. *de Jur. jur. L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. ſponſa non adeo facile poteſt reſilere ob deformitatem ſponſi: niſi hæc ſit valde gravis, ſicut poſſet ſponſus ob minorem ſponſæ deformitatem: quia in viris non adeo, ac in fœminis, æſtimatur pulchritudo. *Sanchez de Matr. lib.* 1. *D.* 57. Etiam eſt cauſa reſiliendi, ſi ſponſa, vel ejus parentes nolint dotem promiſſam dare; *arg. C.* 3. *de Condit. appoſit.* vel ſi unus bonorum jacturam magnam ſit paſſus: tunc enim reſilire poteſt; quod ſi ambo bona amiſerunt, cum minus idonei ad onera matrimonij ſint facti, uterque poteſt reſilire. *Ponce de Matr. l.* 12. *cap.* 17. *& alij.* Si verò ſponſus, v. g. poſt inita ſponſalia, divitijs, dignitate, vel nobilitate notabilitèr ſit auctus, cum ſponſa in ſuo ſtatu maneat, ſicut erat tempore ſponſalium, nec ſit facta deterior; non poteſt ab eis reſilire, ut contra aliquos tenent *Gutierr. de Matr. cap.* 33. *n.* 4. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 59. *n. fin.* Si in his caſibus ſponſus poſt notitiam mutationis ex parte ſponſæ eam carnalitèr cognoſcat, cenſetur juri ſuo renuntiaſſe, ac proinde nequit reſilire. *D. Thom. in* 4. *D.* 35. *q. un. art.* 1. *Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 66. *n.* 2. *& alij.*

13 6. Si unus ſponſorum fornicetur, & de fornicatione plenè conſtet, vel ita ferat communis fama, ex parte innocentis ſolvuntur ſponſalia, ſecus ex parte nocentis, nec ex ſua culpa lucrum reportet cum innocentis præjudicio: ac proinde ſi innocens velit, ipſe nocens adimplere tenetur. *C.* 25. *de Jur. jur. L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. non ſolum, ſi ſponſa fornicetur, ſed etiam ſi ſponſus fornicetur, poteſt ſponſa reſilire: quia uterque tenetur alteri fidem ſervare: ſic etiam adulterium ma-

mariti jus dat uxori ad divortium. *Sanch. de Matr. L.* 1. *D.* 55. *ex num.* 4. *Covarr. Gutierr. & alij*. Hinc, ſi uterque fornicetur, uterque reſilire poteſt: quia licet neuter poſsit alteri fidem violatam objicere, poteſt de alterius fide conjugali non ſervanda timere: ac proinde habet ſufficientem cauſam ad reſiliendum à ſponſalibus: licet in ſimili caſu nenter ad divortium agere poſsit, quando matrimonium eſt contractum. *C.*6. *de Adult.* ob majorem vim matrimonij, licet alij aliter. Deindè ſponſus à ſponſalibus reſilire poteſt, ſi ſponſa ab alio corrupta, vel fornicata eſt, etiam ante ſponſalia, & hoc ignorabat ſponſus; vel ſi erat vidua, etiam honeſta, cum ſponſus virginem eſſe crederet; vel ſi ab alio, etiam per vim fuit corrupta; vel ſi admiſit tactus impudicos, vel oſcula *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 55. & 63. Quia etiam quando ſponſa vi corrupta eſt, multo fit vilior ſponſo, & deindè datur periculum, ne prolem alienam pro ſua alat. Si verò hæc contingant ſponſo, non licet regularitèr ſponſæ reſilire, cum ex eo non fiat ſponſus notabilitèr vilis, nec ſponſa cum illo contrahens nota afficiatur, niſi ex frequentia tactuum impudicorum, vel fornicationis ſponſi cum alijs timeret ſponſa, facile illum ipſi violaturum fidem: vel niſi ſponſus ſodomiticam vim paſſus eſſet: nam tunc redderetur vilior. Similitèr, ſi unus ex eis incidat in fornicationem ſpiritualem, ſcilicèt, hæreſim, ſeu apoſtaſiam, ſolvuntur ſponſalia ex parte innocentis, cum hæc cauſa, etiam ad divortium ſit ſufficiens. *C.*2. *de Divort.*

14 7. Si ſponſus in terras remotas inſcia, vel invita ſponſa diſcedat animo, ibi figendi domicilium, cum renuntiaſſe ſponſalibus per ipſum factum cenſeatur, poteſt ſponſa alteri libere nubere. *C.* 5. *h. t. L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. Si de ſponſæ voluntate diſceſsit; expectandus eſt uſque ad tempus conventum; quod ſi intra illud non veniat, creditur, renuntiaſſe ſponſalibus; ſi non longe diſcedat, ejus animus requirendus eſt. Si in remotas terras diſcedat, unde non ſit ſpes brevi rediturum, ſponſa eſt libera à ſponſalibus. Si de intentione abſentis, & abſentiæ diuturnitate dubitetur, requirendus eſt per Epiſtolam: quod ſi non poſsit hoc fieri, ſponſa ad Judicem recurret, ut circunſtantijs attentis, ejus libertatem ad alias nuptias tranſeundi, declaret, quamvis in *L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. dicatur; quod ſponſa debet per tres annos expectare ſponſum. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 54. *Gonz. in C.* 5. *h. t. n.* 3. 8. Quando certus fuit dies appoſitus ſponſalium obligationi finiendæ, quod ſanè ex verbis conſtabit, vel ex circunſtantijs colligetur; ſi ſtatuto tempore per utriuſque culpam ſtetit, ne ſponſalia adimplerentur ex parte utriuſque ſolvuntur: ſi ex alterius culpa ſtetit ipſe eſt obligatus, ne ex ſua culpa commodum reportet: alter verò non eſt obligatus, etiamſi ſponſalia jurata ſint. *C.* 22. *h. t. Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 53. *n.* 6. Si alteri citra culpam impedimentum accidat, ut non poſsit implere ſponſalia tempore ſtatuto, & alter paratus ſit adimplere; iſte ab obligatione ſponſalium liberatur, cum contractus legem accipiant à contrahentibus, etiamſi nulla culpa detur. *L.* 23. *ff. de Reg. jur.* ſic *Navar. Man. cap.* 22. *n.* 27. *caſ.* 12. & *alij* contra *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 53. *n.* 7. Quando verò dies eſt præfixus obligationi adimplendæ, cum duas obligationes contineat, alteram, ſcilicèt, adimplendi, & alteram ultra talem diem non differendi, etiamſi hæc elapſo termino non habeat locum; manet tamen altera, adimplendi, ſcilicèt; ac proindè ſponſalia manent firma ex parte utriuſque; *arg. C.* 6. *de Dol. & contum. Covar. de Sponſ. p.* 1. *C.* 5. *n.* 8. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 53. *n.* 2. 9. Superveniente impedimento indiſpenſabili, v. g. impotentia, ſponſalia antecedentia diſſolvuntur, ne ad matrimonium impoſsibile ſponſi teneantur, contra *L.* 185. *ff. de Reg. juri C.* 6. *eod. in* 6. *L.* 8. *tit.* 1. *p.* 4. Si impedimentum ſit diſpenſabile, v. g. impedimentum ex fornicatione ſponſi cum ſorore ſponſæ, ex parte innocentis ob notabilem mutationem factam, ſolvuntur ſponſalia; *arg. C.* 25. *de Jur. jur.* nocens verò ſi abſque graviori incommodo, quam quod pateretur ſponſa, poſsit diſpenſationem petere, eam petere tenetur, ut reparet damnum, quod ſua culpa cauſavit ſponſæ, ſi ipſa adhuc pro adimpletione urgeat: ſecus ſi ipſa renuntiet ſuo juri. Hinc eſt, quod per ſupervenientiam impedimenti tantum impedientis ſponſalia non diſſolvuntur. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 56.

15 Si de prædictis cauſis liquido, & certò conſtet, non requiritur Judicis authoritas, ut ſponſi à contractu diſcedant, cum ſit inhibita ea conditio, *niſi juſtâ cauſâ diſcedendi detur*. Licet in matrimonio jam contracto ad divortium requiratur

Digitized by Google

tur Judicis ſententia ob ejus indiſſolubilitatem. C. 1. 33. q. 2. ſi tamen dubium, vel juris, vel facti incidit, eſt neceſſaria Judicis Eccleſiaſtici authoritas. Si ſponſalia ſint publica, & aliquod timeatur ſcandalum generari, erit conſultius, & ſecurius, ut qui vult reſilire, coram Judice ſe ſiſtat, ab eoque petat, declarari eſſe juſtam cauſam recedendi. *Nav. Man. cap. 22. n. 28. Sanch. lib. 1. de Matr. D. 69. n. 3. Ponc. l. 12. cap. 18. n. 8. & alij.* Si agatur de jure reſiliendi, requiritur plena probatio. V. g. duorum teſtium omni exceptione majorum; quia agitur de tertij præjudicio: ſi cauſa, quæ proponitur impediat, vel dirimat matrimonium, ſufficit ad ipſum impediendum depoſitio unius teſtis, alias non idonei, vel confeſsio ſaltem unius ex contrahentibus, vel fama publica. *C. 12. h. t. C. 2. de Conſang. & affinit.* quia agitur de periculo animæ, & peccato vitando, quale ex matrimonio nullo ſequeretur; ac proindè ſufficit minor probatio in favorem animæ. *Sanch. de Matr. lib. 1. D. 71. n. 1. & ſeqq.* quod ſi ſponſalia erant jurata non diſſolventur per dictum unius teſtis, *C. 12. h. t.* Etiam ſi talis ſit integer, idoneus, & omni exceptione major, ob juramenti Religionem. Nam cum Eccleſia ſit certa de perjurio, ſi non adimplentur ſponſalia, & ſit incerta de impedimento, quod ex unius tantum teſtis depoſitione novit; ideò eligit tutius, quod eſt, ſervari juramentum, & ſponſalia. Aliud eſt in *C. 2. h. t.* Ubi ſponſalia, etiam jurata diſſolvuntur per mutuum utriuſque conſenſum: nam tunc non eſt dubium, quod ſponſalia ex ſe hoc modo diſſolvantur: & cum juramentum eorum naturam ſequatur, diſſolutis ſponſalibus ceſſat juramentum: addit enim vinculum religionis, ac proindè, ſi quis, altero invito, reſiliret, non ſolum faceret contra obligationem juſtitiæ ex ſponſalibus ortam, ſed etiam contra obligationem religionis ortam ex juramento. Et prædicta ſententia clarè habetur in *L. 18. tit. 9. p. 4.* ibi: *E eſto es, porque tovo por bien Santa Egleſia, que ſobre tal razon, como eſta, que fueſſe cabido teſtimonio de un ome bueno, ò de una buena muger: ò que ſe embargaſſe tal caſamiento por la fama de aquel logar. Mas ſi tal deſpoſorio, como ſobredicho es, fueſſe firmado por jura, non ſeria creido en ſu cabo ningun deſtos ſobredichos; mas deben caber el teſtimonio del uno de ellos con otro, ò con la fama de la vecindad. Et ibid. Greg. Lop. V. Por jura, & alij* contra *Sanch. de Matr. lib. 1. D. 71. n. 8. & alios*, qui tenent talia ſponſalia depoſitione unius teſtis integri, vel etiam fama diſſolvi. His de ſponſalium natura, & obligatione tanquam per tranſennam attactis ad matrimonij naturam, impedimenta, obligationes, & qualitates explanandas gradum faciamus.

16 *Matrimonium*, ſic à *Matre* dicitur, *quaſi Matris munium*: tum quia Mater ſola in prolis generatione eſt certa, cum Pater ſemper incertus ſit: tum quia proles eſt Matri ante partum oneroſa, in partu doloroſa, & poſt partum laborioſa, ac proindè magis Matris, quam Patris munium proprium videtur. *C. fin. de Converſ. infidel. L. 2. tit. 2. p. 4.* Etiam dicitur *conſortium* quaſi ejuſdem *ſortis communicatio. L. 1. ff. de Ritu nuptiar.* Etiam *conjugium ob animorum, & corporis conjunctionem. C. 5. 27. q. 2.* Dicitur deindè *connubium, & nuptiæ à nubendo, vel obnubendo*, quia olim fœminæ velo, quaſi nube, ſe pudoris gratia tegebant. *C. 7. c. 8. 30. q. 5.* ſed hodie potius ſolemnitas, quam ipſum matrimonium nomine nuptiarum venit; ut patet, quando certis temporibus nuptiæ prohibentur, id eſt, ſolemnitates, & benedictiones, non tamen matrimonium. Etiam matrimonium nomine ſponſalium de præſenti aliquando ſignificatur. *C. 12. 27. q. 2. C. 22. h. t. L. 2. tit. 1. p. 4.* Matrimonium, ut contractus, & ut Sacramentum poteſt conſiderari, quia utramque rationem continet. Matrimonium, ut contractus, fuit inſtitutum in Paradiſo ante peccatum primi parentis per illa verba, quæ Adam, Deo inſpirante, dixit (quando Dominus adduxit Hevam ad eum) *hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea, & erunt duo in carne una.* Quamvis alij dicant, fuiſſe inſtitutum, quando Dominus dixit: *Creſcite, & multiplicamini*: ſed hæc verba ſolum ad benedictionem pertinebant, & jam per verba prædicta, quæ præceſſerant, matrimonium erat inſtitutum. Sic expreſſe habetur in *L. 4. tit. 2. p. 4.* facit *Text. in C. un. de Vot. in 6.* & ſatis clarè habetur in *Trid. ſeſſ. 24. in princ.* ſic etiam *D. Aug. D. Ambr. D. Bonav. Magiſt. Sent. & alij apud Sanch. de Matr. l. 2. D. 4. n. 2. Ponce de Matr. l. 1. cap. 3.* & quia ex inſpiratione Divina Matrimonium inſtitutum eſt, frequentèr dicitur, quod Deus, ut Author naturæ matrimonium inſtituit: nec in hac locutione dificultatem habemus, ſi prædicto modo intelligatur. Matri-

tri-

Digitized by Google

trimonium quidem ante Adæ peccatum erat præciſè in officium naturæ, quia adhuc non erat concupiſcentia, & cum hæc poſt peccatum Adæ viguiſſet, cœpit matrimonium eſſe etiam in ejuſdem remedium. Et ſic debet intelligi, quod dicit *Mag. Sent. in* 4. *D.* 26. *cap.* 2. *Conjugij inſtitutio duplex eſt, una ante peccatum ad officium facta eſt in Paradiſo, ubi eſſet torus immaculatus, & nuptiæ honorabiles, ex quibus ſine ardore conciperent, ſine dolore parerent: altera poſt peccatum ad remedium facta extra Paradiſum.* 1. *Ut natura multiplicetur.* 2. *Ut natura exciperetur, & vitium cobiberetur.* Et quidem initio Mundi, & ſtatim à diluvio, omnes præcepto naturali, & probabilitèr præcepto Divino poſitivo impoſito in illis verbis: *Creſcite, & multiplicamini*: tenebantur matrimonium contrahere, utpotè neceſſarium ad generis humani propagationem, ſed hodie utrumque præceptum ceſſat quoad obligationem in individuo: imò laudabilius eſt caſtitatem ſervare, quam contrahere matrimonium. *Matth.* 19. *ut* 2. *Apoſt.* 1. *Cor.* 7. *v.* 38. ac prætera nunc tantum Rempublicam obligat in communi, ut neceſsitate occurrente compellat ſubditos contrahere matrimonium. *D. Thom. in* 4. *D.* 26. *q.* 1. *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 3. *n.* 3. qui etiam tenet, deficientibus ſæcularibus, Religioſos teneri matrimonium contrahere, quod quidem negat *Ponce de Matr. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 11. qui credit, quod in tali caſu jam Mundi finis adeſſet. *Matrimonium ergo, ut contractus eſt viri, & mulieris legitima conjunctio individuam vitæ conſuetudinem continens. L.* 1. *ff. de Ritu nuptiar.* §. 1. *Inſt. de Patr. poteſt. C.* 11. *de Præſumpt. L.* 1. *tit.* 2. *p.* 4. *hoc eſt, eſt conjunctio*, non corporis, ſed animorum conſenſus: nam matrimonium non concubitus, ſed conſenſus facit. *L.* 30. *ff. de Reg. jur. legitima*; id eſt, inter perſonas nullo modo impeditas; *individuam vitæ conſuetudinem continens*: per quod à concubinatu, & alijs contractibus, natura ſua diſſolubilibus, differt: nam matrimonium ſua natura, & Dei inſtitutione ob prolis generationem, & meliorem ejus educationem, vinculum continet indiſſolubile. *C. fin. de Condit. appoſ.* Hanc conjugatorum unionem, per quam ipſi debent eſſe cor unum, & anima una, explicarunt Gentiles in conjunctione Salmacis, & Hermaphroditi. — *Nam miſta duorum corpora junguntur, facieſque inducitur illis — Una veluti ſiquis conducta corticee ramos — Creſcendo jungi, pariterque adoleſcere cernat.*

17 Matrimonium triplex eſt: 1. *Legitimum*, quod tantum habet rationem contractus non Sacramenti, ut olim in Lege Naturæ, & Moſayca, & hodie inter Gentiles celebratur. *C.* 7. *de Divort.* 2. *Ratum*, quod ab Eccleſia approbatur, & habet rationem Sacramenti, ac proindè tantum inter Chriſtianos celebratur, ſed copula nondum conſummatum eſt; *arg. L.* 30. *ff. de Reg. jur. L.* 4. *tit.* 1. *p.* 4. 3. *Conſummatum*, quod ſcilicèt poſtquam legitimè contractum eſt, copula perficitur, & quidem copula perfecta, & ſufficienti ad generationem: ſufficietque, ut matrimonium cenſeatur conſummatum, quod quomodocumque, etiam Dæmonis miniſterio ſemen virile recipiatur in vaſe fœminæ: non tamen ſufficiet vas penetrare mulieris, niſi ſemen intra ipſum effundatur: nam tunc ſolum, quando ſic effunditur fiunt conjuges una caro, per ſanguinis, & ſeminis mixtionem, & producitur affinitas. *C.* 2. *de Converſ. conjugat. Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 21. Et quamvis aliqui teneant, ad hanc conſummationem requiri, fœminam ſeminare, quia ejus ſemen eſt neceſſarium ad generationem juxta *Hipocrat. & Galen.* tamen communius eſt, non requiri ad conſummationem matrimonij fœminam ſeminare, aliàs pluribus ſcrupulis eſſet expoſitum matrimonium. Nec ſufficit ad conſummationem, quod conjuges ante matrimonium contractum, ſe cognoviſſent carnalitèr, nulla data fide de matrimonio contrahendo. Copula etiam vi extorta intra bimeſtre matrimonium conſummatur, & fit indiſſolubile, cum jam per commixtionem ſanguinis, conjuges una caro fiant, & talis copula pariat affinitatem. *C.* 6. *De eo, qui cognovit*, ut contra *Abbat. in C.* 2. *de Converſ. conjugat.* tenent *Covar. de Sponſal. p.* 2. *cap.* 7. §. 4. *n.* 10. *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 22. *n.* 4. qui videndus omninò eſt, & *Ponc. de Matr. lib.* 9. *cap.* 10. Matrimonium ratum, quod conſiſtit in conſenſu animorum ſignificat charitatem, quæ conſiſtit in ſpiritu inter Deum, & juſtorum animam, juſta illud Apoſtoli: *qui adhæret Deo unus ſpiritus eſt cum eo.* Conſummatum, quod conſiſtit in corporum commixtione ſignificat conformitatem, quæ conſiſtit in carne inter Chriſtum, & Eccleſiam juxta illud Evangelij: *Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis. C.*5. *de Bigam.* ſignificat enim unionem Eccle-

ſiæ cum Chriſto, & ſicut hoc matrimonium eſt individuum, ſic Eccleſia, id eſt, fidelium congregatio, nunquam à Chriſto ſeparatur. *L.* 5. *tit.* 1. *p.* 4. Profectò apud omnes Nationes, aliqua adhibebatur ſolemnitas nuptijs, & matrimonijs, ſic *Ovid. Metam. lib.* 7. ait: *Tibi ſe ſemper debebit Jaſon: Te face ſolemni junget ſibi.* Et *in C.* 1. 30. *q.* 5. ait: *Evariſtus Papa. Aliter legitimum non fit conjugium, niſi ab his, qui ſuper ipſam fœminam dominationem habere videntur, & à quibus cuſtoditur, uxor petatur, & à Parentibus, & propinquioribus ſponſetur, & legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotalitèr, ut mos eſt, cum precibus, & oblationibus à Sacerdote benedicatur, & à Paranymphis; ut conſuetudo docet, cuſtodita, & ſociata à proximis congruo tempore petita Legibus detur, ac ſolemnitèr accipiatur, & biduo, vel triduo orationibus vacent, & caſtitatem cuſtodiant.* Sed hodie plura ex his non ſervantur, & hæc ſi aliquando viguerunt, jam deſuetudine abrogata ſunt. Matrimonium ergo, quod juxta diſpoſitionem Canonum celebratur, & hodie, juxta Tridentinum, validum eſt: etiam ſi aliquæ ſolemnitates civiles deſint, vel Lex, vel conſuetudo loci, vel regionis non ſervetur. *C.* 1. *h. t.* Lege quidem Pontificia forma contractus matrimonialis immutari poteſt, & defacto eſt immutata, quatenùs irrita ſunt matrimonia clandeſtina. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. matrim. cap.* 1. Olim tamen uxor ſine legitima ſolemnitate ducta dicebatur concubina. *C.* 4. *c.* 5. *D.* 34. licet, verè eſſet uxor. Solemnitates Lege Regni requiſitæ, ſi contra ſubſtantiam matrimonij non ſint, debent ſervari: hinc matrimonium *Morganaticum*, ſeu conſcientiæ valet: tale eſt, quando vir illuſtris contrahit legitimè matrimonium coram Parocho, & teſtibus cum fœminà inferioris conditionis adjecto pacto, ut ipſa uxor, & ex ea deſcendentes contenti ſint dono nuptiali, quod Morgengaba, & corruptè Morganatica dicitur; vel alia portione, tunc aſsignata, & abſtineant à Titulis, Dignitatibus, & bonis paternis, & avitis.

18 Rurſus, matrimonium aliud eſt *verum*, quod ſcilicèt verè contractum eſt, & probatur, vel ex Libro Matrimoniorum Parochi, vel ex Parochi aſſertione, vel per duos teſtes, etiam conſanguineos, & fœminas, vel quia vir, & fœmina conjuges ſe nominant, vel ex confeſsione ipſorum, vel ex diuturna cohabitatione, vel ex fama publica. *C.* 11. *de Præſumption.* Aliud eſt *præſumptum*, quod ſcilicèt, à jure præſumitur. Tale eſt, quando ſponſi poſt ſponſalia contracta ſe carnalitèr cognoſcunt. *C.* 15. *c.* 30. *h. t.* etiam ſi ſponſalia ſint conditionata, & nondum ſit adimpleta conditio; nam ſi copula ſequatur, tunc purè cenſentur contrahere. *C.* 6. *de Condition. appoſit.* vel quando impuberes, in quibus malitia non ſupplet ætatem, matrimonium contrahunt, quod tunc eſt invalidum, ratificatur tamen, ſi poſt pubertatem aliqua ſigna ratificati conſenſus præbeant. Talia ſunt, non ſolum copula, ſed etiam oſcula, amplexus, munera, cohabitatio. *C. un.* §. *Idem, de Deſponſ. impub. in* 6. hoc matrimonium præſumptum hodie ſolum habet locum, ubi non eſt admiſſum *Trident.* nam hoc *ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. irritat matrimonia clandeſtina, qualia ſunt prædicta. Aliud eſt *putativum*, quod ſcilicèt, celebratur in facie Eccleſiæ, & bona fide ſaltem ex parte unius, ac proindè verum matrimonium putatur, cum verè nullum ſit ob aliquod impedimentum latens, habet tamen vim legitimandi prolem ex tali matrimonio ſuſceptam. *C.* 14. *Qui filij ſint legit.*

19 Ad matrimonium omnino neceſſarius eſt mutuus conjugum conſenſus, ſicut ad alios contractus; imo fortiori jure in matrimonio requiritur ad prolis procreationem, rectam ejus educationem, & fidei conjugalis obſervantiam. *C.* 2. 27. *q.* 2. *c.* 14. *c.* 23. *c.* 27. *h. t. Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matrim. cap.* 1. *L.* 5. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Conſentimiento ſolo con voluntad de caſar, face matrimonio entre el varon, è la muger.* Nec poteſt ſuppleri ab Eccleſia, vel alia poteſtate humana. *Covarr. de Sponſ. cap.* 4. *pr. n.* 4. & *p.* 2. *cap.* 2. *n.* 1. *Sanch. de Matrim. l.* 2. *D.* 27. *n.* 2. Imò nec de potentia Dei abſoluta, cum matrimonium, prout defacto eſt inſtitutum ex ſua eſſentia ſit conjunctio animorum maris, & fœminæ ad individuam vitæ ſocietatem, quod ſine eorum conſenſu percipi nequit. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 4. Nam licet Deus, ut Supremus Dominus, poſsit homini in corpus alterius dominium dare ad actus conjugales, hoc jus cum non ex mutuo animorum conſenſu naſceretur, non eſſet matrimonium, & hoc, & non aliud dicunt *Soto, Henriquez, Ledeſm.* & *alij*, qui pro ſententia contraria citantur. Prætereà, licet ad matrimonij ſubſtantiam non requi-

quiratur copula actualis, ut patet in Matrimonio B. Virginis cum B. Joſepho, *Matth. cap.* 1. *v.*20. quod verum fuit matrimonium, juxta *Mag. in* 4. *D.* 30. *cap.*3. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 29. *art.* 2. & juxta *Suar.* hoc eſt de fide: & tamen non fuit conſummatum, requiritur tamen conſenſus ſaltem virtualis, & implicitus in obligationem ad actus conjugales, ex ſe aptos ad generationem prolis, ſi à conjuge exigantur, cum ex ſua inſtitutione hoc habeat matrimonium, juxta illud: *Erunt duo in carne una. Geneſ.*2. *v.*24. ſiquidem, ut ait Apoſtolus 1. *ad Cor.* 7. *v.* 3. *Uxori vir debitum reddat, ſimilitèr autem, & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir; ſimilitèr autem, & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.* Ita contra *Ponc. lib.* 1. *de Matrim. cap.* 18. *ex n.*7. *Medin. & alios*, tenent *D. Thom. in* 4. *D.* 28. *q. un. art.* 4. *& ibid. D. Bonav. Covarr. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 3. *n.* 1. *Suar. p.*3.*q.* 29. *art.*2. *diſp.*7.*ſect.*1. *Sanch. de Matrim. lib.* 2. *D.* 28. *ex n.* 3. *Vazquez, Barboſ. & alij.* Et licet B. Virgo non conſenſiſſet, nec conſentire potuiſſet, voto obſtante, in actum conjugalem, conſenſit in obligationem corpus tradendi ad tales actus, ſuam Virginitatem Divinæ diſpoſitioni committendo, abſque periculo tamen violandi votum, quia ex Divina revelatione cognovit, D. Joſephum nunquam hoc ſuo jure uſurum. *C.* 3. 27. *q.* 2. *D. Thom. n.* 4. *D.* 30. *q.* 2. *art.*1.*q.*2.*ad* 3.*Suar.& Sanch.ubi ſup.*quod optimè explicat *D.Thom.in* 3.*p.q.*29.*art.*2. *in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod matrimonium, ſive conjugium dicitur verum ex hoc, quod ſuam perfectionem attingit: duplex eſt autem rei perfectio, prima, & ſecunda: prima quidem rei perfectio conſiſtit in ipſa forma, ex qua ſpeciem ſortitur. Secunda verò perfectio conſiſtit in operatione rei, per quam res aliqualitèr ſuum finem attingit. Forma autem matrimonij conſiſtit in quadam indiviſibili conjunctione animorum, per quam unus conjugum indiviſibilitèr alteri fidem ſervare tenetur. Finis autem matrimonij eſt proles generanda, & educanda: ad quorum primum pervenitur per conſenſum conjugalem: ad ſecundum per alia opera viri, & uxoris, quibus ſibi invicem obſequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum eſt, quod quantum ad primam perfectionem omninò verum fuit matrimonium Virginis Matris Dei, & Joſeph, quia uterque conſenſit in copulam conjugalem, non autem expreſſè in copulam carnalem, niſi ſub conditione, ſi Deo placeret. Unde & Angelus vocat Mariam, conjugem Joſeph. Matth.* 1. *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod exponens Aug. in lib. de Nuptijs, & concupiſcentia, dicit: Conjux vocatur ex prima deſponſationis fide, quam concubitu nec cognoverat, nec fuerat cogniturus: quantum verò ad ſecundam perfectionem, quæ eſt per actum matrimonij, ſi hoc referatur ad carnalem concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium conſummatum.* Et hac ratione ait *D. Hieronym.* quod Joſeph Mariæ cuſtos fuit potius, quam maritus, & ſuper *Matth.* 1. ait: *Cum virum audieris, ſuſpicio tibi non ſubeat nuptiarum, ſed recordare conſuetudinis ſcripturæ, quod ſponſi viri, & ſponſæ uxores vocantur.* Nam ut *D.Thom.*notat *D. Hieron.* nuptias vocat nuptialem concubitum.

20 Profectò; conſenſus ad matrimonium debet eſſe omninò liber à metu gravi: quia cum ſit vinculum perpetuum non ſufficit voluntas, quæ ad alios contractus ſufficeret. *C.*14. *c.*29. *b. t.* Et quidem conſenſus debet eſſe mutuus. *C.* 1. *c.* 3. *de Sponſa duor.* Et ſimultaneus, ſaltem moralitèr, ita ut poſt unius conſenſum non revocatum, neque expreſſè, neque tacitè, accedat alterius conſenſus. *C. fin. de Procur. in* 6. Quæ omnia ideò debent adeſſe, quia matrimonium eſt contractus utriuſque obligans, & quidem in perpetuum; & ideò non ſolum voluntas, & conſenſus utcumque requiritur, & prout ſufficit ad alios contractus, ſed inſupèr major libertas eſt neceſſaria. Conſenſus debet exprimi, vel per verba, vel per alia ſigna externa. *C.* 2. 3. *b. t. L.* 5. *tit.* 2. *p.* 4. Hæc enim ſufficiunt, etiam in valentibus loqui ad valorem matrimonij, ſicut in alijs contractibus, nec ratione præcepti Eccleſiæ plus requiritur, cum tale præceptum non extet. Sic contra *alios* tenent *D.Thom. Suar. Palacios, Sanch. de Matrim. lib.* 2. *D.* 31. *ex n.* 5. *Ponc. de Matrim. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 14. *& alij.* Sed cum verba ſint aptiora ad conſenſum exprimendum, quam alia ſigna, ideo neceſſaria, ſaltem ad faciliorem probationem cenſentur. *C.* 3. *de Sponſ. duor. c.*25. *b. t. L.* 5. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Conviene, que lo fagan por palabras: porque ſe pueda probar, ſi meneſter fuere.* Et ſecundum eorum communem ſenſum interpretetur in dubio intentio contrahentium; ita tamen, ut magis ſtetur intentioni, quam verbis; nam verba intentioni deſervire debent, non è contra. *C.* 6. *de V. S. Sanch. de* Ma-

Digitized by Google

Matrim. lib. 1. *D.* 18. *& alij comm.* Sanè per Interpretem poteſt matrimonium celebrari. Et ſi hic ſit electus communi contrahentium conſenſu, plena, ei adhibetur fides in dubijs, ſi quæ contingant. *Sanch. de Matrim. lib.* 3. *D.* 39. *n.* 4. conſenſus quomodocumque expreſſus non debet eſſe fictus, vel ſimulatus, ſed verus. *C.* 26. *b. t. L.* 30. *ff. de Rit. nuptiar.* Sic Titius per verba de præſenti contrahens cum Seja, ſed ſine animo contrahendi, nullum ſanè contrahit matrimonium in foro interno, in quo non alius teſtis, quam veritas, & conſcientia propria attenditur: In foro tamen externo, cum Eccleſia non judicet de occultis, hoc matrimonium pro vero habebitur, donec probetur fictio. *C.* 26. *c.* 30. *b. t.* Nec ipſi, etiam cum juramento aſſerenti, animo, & conſenſu caruiſſe, creditur; *arg. C.* 10. *de Probation.* ne detur occaſio matrimonia legitima diſſolvendi cum maximo periculo, & damno contrahentium, & Sacramenti injuria, ac proindè ipſe Titius grave injuſtitiæ, & ſacrilegij peccatum committit. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 11. *n.* 1. Et cum hoc damnum alitèr non poſsit reparari, regularitèr tenetur fictè contrahens, ablata fictione, verè in matrimonium conſentire, & ad hoc poteſt in foro externo compelli. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 11. *ex n.* 4. Si tamen cum alia verè contraxit, & per cenſuram cogatur cum decepta cohabitare, potius cenſuram (quæ tunc non ligat) ſuſtinere debet, quam accedere ad non ſuam: cum nullam ob cauſam poſsit peccatum fornicationis committere. *C.* 44. *de Sentent. excomm.* caſu quo ex parte unius tantum deficiat conſenſus, quia vel fictè contraxit, vel gravi metu ductus eſt utriuſque conſenſum de novo requiri, tenent *Felin. Ledeſm. & alij*: ſed cum alter verè conſenſiſſet, ejuſque conſenſus validus, & ſufficiens ad matrimonium eſſet, & nondum ſit revocatus, ſufficit tantum de novo adjungi conſenſum illius, qui fictè, vel metu contraxerat. *D. Thom. in* 4. *D.* 29. *q. un. art.* 3. *q.* 2. *ad* 2. *D. Bonav. ibid. Navarr. Man. cap.* 12. *n.* 51. *Sanch. de Matrim. lib.* 2. *D.* 32. *n.* 9.

21 Non ſolum per ſe poteſt quis Matrimonium contrahere, ſed etiam per Procuratorem, habentem ad hoc mandatum ſpeciale: quod nequit alteri ſine ſpeciali facultate ſubſtitui, dum tamen tempore contractus Matrimonij non ſit mandatum revocatum. *C. fin. de Procur. in* 6. quod etiam poſt Tridentinum habet locum, ſic univerſali Eccleſiæ praxi teſtante. Ita tamen, ut Procurator nomine ſui principalis coram Parocho, & Teſtibus contrahat, & poteſt Parochus dicere: *Ego vos Procuratores, quatenùs repræſentatis veſtros principales conjugo.* Non tamen eſt neceſſe, quod Procurator conſtituatur coram Parocho, & Teſtibus, quia nec jure, nec praxi hoc eſt inductum. *Sanch. de Matrim. l.* 2. *D.* 11. *ex n.* 20. *Gutier. & alij.* Similitèr per epiſtolam poteſt Matrimonium contrahi, dummodò, ubi *Trid.* eſt receptum, traditio, & acceptatio utriuſque contrahentis coram eodem Parocho, & Teſtibus fiat. *Sanch. de Matrim. l.* 2. *D.* 12. *n.* 3. *Gutier. de Matrim. cap.* 45. *n.* 4. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 254. contra *Ledeſm. Rodrig. in Sum. & alios.* Matrimonium contractum, vel per Procuratorem, vel per Epiſtolam habet rationem Sacramenti: in Chriſtianis namque nunquam ratio Sacramenti dividitur à contractu; ſed hoc habet ſpeciale, quod per abſentem, & per ſubſtitutum confici poſsit, licet alia Sacramenta hoc modo nequeant fieri; quia Chriſtus non immutavit contractum, ſed illum elevavit ad eſſe Sacramenti. Sic contra *Durand. Can. Ledeſm. & alios* tenent. *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 11. *n.* 27. *& alij.* In Matrimonio enim non ſolum ratio contractus invenitur, ut in Lege veteri celebrabatur, & etiam hodie inter non baptizatos; *arg. C.* 3. *de Presbyt. non bapt.* Sed in Lege Evangelica ipſe contractus Matrimonij, fuit à Chriſto D. ad Sacramentum elevatus, ut eſt de fide contra Lutheranos, & alios. *Trident. ſeſſ.* 7. *de Sacram. ingener. Can.* 1. *& ſeſſ.* 24. *de Matrim. Can.* 1. *Paul. ad Epheſ.* 5. *v.* 32. ibi: *Sacramentum magnum eſt: ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſia.* Quod fuit valdè conveniens, ut gratia Divina conjugibus conferretur ad onera Matrimonij ſuſtinenda, cum vinculum perpetuum contineat, maximè ex Lege Chriſti apud *Matth.* 5. *v.* 19. Et quidem dum Chriſtus nuptijs interfuit in Canà Galileæ hoc Sacramentum, vel inſtituit juxta aliquos, vel ſaltem approbavit: & poſteà inſtituit, quando abrogata Lege repudij ad ſuam naturalem indiſſolubilitatem illud reſtituit illis verbis: *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet. Matth.* 19. *v.* 7. *Sanch. de Matrim. l.* 2. *D.* 4. *n. fin. Palac. Enriq. & alij.* Gratiæ Sacramentalis Matrimo-

nij

alij duplex eſt effectus, alter concupiſcientiam reprimere, alter efficere, quod conjuges prolem religioſè educent, ſibi fideliter aſsiſtant, & operas ſuas communicent. Et quidem actus contrahentium ſunt Sacramentum tantum, effectus Sacramenti eſt res tantum: vinculum verò, quo conjuges uniuntur ſunt res, & Sacramentum. *D. Thom. In 4. D. 26. q. 2. art. 1. ad 5. Sanch. de Matrim. l. 2. D. 10. num. 3.*

22 Matrimonium, quatenùs Sacramentum, poteſt definiri ſic: *Eſt legitima viri, & mulieris conjunctio individuam vitæ conſuetudinem continens, gratiam ſanctificantem conferens ritè diſpoſitis.* Et quidem hoc Sacramentum in ipſo tantum contractu conſiſtit, nec poſt ipſum factum perſeverat. Sacramentum enim eſt ſignum practicum ex opere operato ſanctificans ſucipientem. *Trid. ſeſſ. 7.* Et tantum in ipſo contractu matrimonij confertur conjugibus hæc gratia ex opere operato, non verò in ejus uſu. Si verò conjuges, peccato obſtante, gratiam non conſequantur in ipſa Sacramenti ſuſceptione, eam durante matrimonio conſequi valent, obice peccati per pœnitentiam remoto. *Suar. de Pœnit. D. 28. ſect. 6.* Ejus *materia* eſt eadem, ac contractus, ſiquidem hic non eſt mutatus, ſed tantum elevatus ad Sacramentum; ac proindè materia remota ſunt corpora contrahentium ad generationem idonea: proxima eſt actualis corporum traditio, & acceptatio. *Forma* eſt conſenſus utriuſque verbis, vel alijs ſignis expreſſus in talem traditionem, & acceptationem. Sic *Suar. Bellarm. Sot. & alij cum Sanch. de Matrim. l. 2. D. 5. n. 6.* contra *varios variè ſentientes apud ipſum Sanchez.* Verba conſueta, quibus conſenſus exprimitur, ſunt hæc, vel ſimilia: *Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum. C. 31. h. t. L. 2. tit. 1. p. 4.* ibi: *Quando dice el ome: Yo te recibo por mi muger; è ella dice: Yo te recibo por mi marido, ò otras palabras ſemejantes de eſtas.* Hinc eſt, quod cum ipſi contrahentes ponant formam: non Parochus, *ut Cano. L. 8. de Locis, cap. 5. ad 5.* cenſuit, ſed ipſi contrahentes ſunt hujus Sacramenti *Miniſtri*; quod eſt ſingulare in hoc Sacramento. *Suar. tom. 1. de Sacram. q. 65. D. 16. ſect. 1. Sanch. de Matr. l. 2. D. 6. n. 2. Bellarm. Ponc. Gutier. & alij.* Et jam contraria ſententia, ut temeraria habetur, ſiquidem ante Trid. Matrimonium à fidelibus contractum ſine Parocho valebat, ut Sacramentum; & ſine Miniſtro nequit Sacramentum confici. Parochus enim non profert verba, tanquam Sacramenti Miniſter, ſed declarat, confirmat, & approbat, quod inter ipſos fit, vel factum eſt. Et ſicut unus tantum eſt contractus, ita etiam unicum eſt Sacramentum, licet in utroque recipiatur: ſic contra dicentes, eſſe duo Sacramenta partialia, & unum totale tenent *Sanch. de Matr. l. 2. D. 10. n. 5. & alij*; quia licet ibi ſint plura materialiter, & ingenere entis, eſt unicum ſignum repræſentans unicam unionem Chriſti cum Eccleſia: & unica materia, & forma, & neutra per ſe hoc repræſentat. Hinc ſi fidelis cum infideli contrahat, ſicut olim Clothildis cum Clodovæo Ethnico Rege Gallorum contraxit, ſolum rationem contractus habebit tale Matrimonium, non verò Sacramenti, cum hoc deberet utrumque afficere; quod impoſsibile eſt ex parte infidelis; quia ante baptiſmum eſt incapax Sacramenti recipiendi. Ita contra paucos, tenent *Gutier. de Matrim. cap. 42. n. 4. Sanch. de Matrim. l. 2. D. 8. n. 2. Vazq. Ponc. & alij.* Fideles contrahentes Matrimonium, quod fortè ignorant, eſſe Sacramentum, cum habeant intentionem faciendi, quod faciunt alij fideles, vel Eccleſia, etiam Sacramentum ſuſcipiunt. *Sanch. de Matr. l. 2. D. 10. n. 6. ex D. Thom. & alijs.* Imò, etiam ſi habeant poſitivam intentionem ſolum contractum celebrandi, & nullomodo Sacramentum; nam in Matrimonio inter fideles contracto nequit ratio Sacramenti à ratione contractus ſeparari. Siquidem *Trid. ſeſſ. 24. de Matrim. Can. 1. & Florent. in Decr. union. §. 5. & §. 7.* Indefinitè, & ſine exceptione, nec diſtinctione dicunt, Matrimonium fidelium eſſe verè, & propriè Sacramentum: ergo de omni Matrimonio fidelium, hoc intelligendum eſt. *Sanch. de Matr. lib. 2. D. 10. num. fin. & alij* contra *Scot. in 4. D. 26. q. un. Vazq. Ponc. de Matr. lib. 1. cap. 9. num. 3.* Hinc Hæretici, dum Matrimonium celebrant, ſi nolunt conficere Sacramentum, ex errore ſpeculativo; cum tamen abſolutè velint contractum celebrare, utrumque faciunt, & contractum, & Sacramentum ipſi connexum. Si verò ita velint ſeparare Sacramentum à contractu, ut nullomodo velint in contractum conſentire, ſi non ſeparetur à Sacramento: neutrum faciunt. Siquidem deeſt conſenſus neceſſarius ad contractum. Matrimonium infidelium, ſi ad fidem con-

Digitized by Google

converantur, & bapticentur in Sacramentum tranſit, ac proindè illud Matrimonium, quod anteà erat tantum contractus, erit tunc etiam Sacramentum. Ita tenent *Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 9. *n.*5. *Gutier. cap.*42. *n.* 5. *Bellarm. de Matrim. l.* 1. *cap.* 5. *Enriq. Laym.* & etiam ſic *D. Thom. in* 4. *D.* 39. *q. un. art.* 2. *ad* 1. ſentire videtur. Statim enim ac illi conjuges baptizantur, Matrimonium illud repræſentat unionem Chriſti cum Eccleſia, cum perſeveret contractum in Chriſti fide, & indiſſolubile redditur, ut Matrimonium ratum fidelium, ac proindè ſtatim, ac baptizantur illud matrimonium efficitur Sacramentum. Contra *Vazq. tom.*2. *in* 3. *p. D.* 138. *cap.* 5. *Ponc. de Matrim. l.*1. *cap.*9. *n.* 8. *& alios*, qui in eſſe contractus tantum manere dicunt.

23 Effectus Matrimonij ritè contracti varij ſunt, conjux equidem, alio vivente, nequit cum alia perſona contrahere Matrimonium: nec ullo modo, ſive in effectu, ſive in affectu cum alio carnalitèr commiſceri. *C.* 19. *h. t.* Deindè conjuges tenentur educare prolem in Religione vera, bonis moribus, pietate, & artibus, eoſque alere, non ſolum tribuendo cibum, & potum; ſed & veſtitum, habitationem ſuppelectilem domeſticam, medicamenta, & ſtudia pro conditione ſtatus. *L.* 43. *ff. de V. S.* Et quidem pater, principalitèr; mater tantum in ejus defectum: etiam ſi liberi ſint illegitimi, & ſpurij. C. 5. *de eo qui duxit*: quia ſic jus naturale dictat, niſi habeant ipſi unde alantur, vel ſint ingrati. *L.* 5. §. 7. *&* 11. *ff. de Agnoſc. & alend. liber.* Debentque ipſi conjuges mutuo cohabitare in eadem domo, utendo menſa, & toro communi. *C.* 1. *&* 2. *de Conjug. Leproſ.* & deducitur ex *Geneſ.* 2. *Matth.*5. niſi ambo in ſeparationem conſentiant, & nullum ſit incontinentiæ periculum. 1. *Cor.* 7. Vel ſi ſubſit juſta cauſa, v. g. quia vir ad bellum, vel Provinciam regendam à Principe deſtinetur: tunc etiam uxore invita poteſt diſcedere. Præterea, licet neutèr conjugum regulàritèr debitum petere teneatur, cum nullus ſuo jure cogatur uti, niſi ex charitate quatenùs credat, alteri periculum incontinentiæ imminere. Tamen, uno petente, alter reddere tenetur: nam dum Deus *Geneſ.* 2. dixit: *Creſcite, & multiplicamini*, actum conjugalem præcepit. Et conſtat ex *Apoſt.* 1. *Cor.* 7. *v.* 3. *uxori vir debitum reddat*: ſimilitèr autem uxor viro: reddere enim unicuique, quod ſuum eſt, quale eſt corpus viri reſpectu uxoris, & è contra, eſt actus juſtitiæ. Hinc patet Manichæorum delirium, qui matrimonium, eſſe malum aſſerunt; & aliorum credentium, actus conjugales eſſe illicitos; nam alias à Domino non præciperentur: accedere enim ad uxorem gratia alicujus finis, qui ad tria bona Matrimonij pertineat, licitum eſt, & actus virtutis; ut ſi quis accedat gratia ſervandæ fidei, vel communicationis indiſſolubilis, vel ob bonum prolis. Quin & actus honeſtus erit talis acceſſus ad fornicationem vitandam, vel in alio conjuge, vel in ſe. Actus conjugalis tuendæ, aut reſtaurandæ ſalutis cauſa, cum finis non ſit malus, non eſt peccatum, ne quidem veniale. *Ponc. de Matr. l.*10. *cap.* 8. qui etiam ait, intemperantiam voluptatis eſſe, ac proindè peccatum veniale, ſi conjugati utantur cibis calidis, aut unguentis, oleis, muſco, & alijs medicamentis ad excitandam, & accedendam magis voluptatem. Et hac ratione *Innoc. XI.* damnavit hanc propoſitionem, *quæ eſt* 9. *opus conjugij ob ſolam voluptatem exercitum omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali.* Non verò comprehenditur in damnatione exercere opus conjugij ob finem honeſtum, etiam ſi ſimul fiat ob delectationem, & voluptatem. Et ſimili ratione eſt damnata ab ipſo *Innoc. prop.*8. *Comedere, & bibere, uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licitè poteſt appetitus rationalis ſuis actibus frui.* Licet olim actus conjugalis videatur prohibitus, quando erat ſumenda Euchariſtia, vel cum jejunandum erat, vel etiam diebus Dominicis, & feſtivis: tales ſanè prohibitiones, vel ſolum ob decentiam factæ ſunt, vel jam omninò ceſſarunt. *Ponc. de Matrim. l.*10. *cap* 9. petere debitum tempore menſtrui, ſi incontinentiæ periculum, vel alia cauſa non urgeat, videtur eſſe veniale, cum mulier tunc ſit aliqualitèr inepta commodæ ſeminis receptioni, ac retentioni: at verò reddere, cum vir admonitus non reſipiſcit, licitum eſt, imò ad hoc tenetur mulier ex debito juſtitiæ, nec datur ſufficiens cauſa ab hac obligationem eam excuſans. *D. Thom. in* 4. *D.* 32. *quaſt. un. art.* 2. *quaſt.* 3. *in corp. Sanch. de Matrim. lib.* 9. *D.* 21. ubi latè de his tractat plures ſententias referens. Etiam licitum per ſe eſt accedere ad mulierem tempore, quo gra-

gravida eſt. Item poſt partum ante purificationem, & etiam tempore, quo infans lactatur. Textus tamen, in quibus contrarium conſtare videtur, intelligi debent, quando eſt periculum abortus, vel aliud inconveniens invenitur. *Sanch. de Matrim. lib. 9. D. 22.* Quando ambo conjuges ſunt amentes ſeparandi ſunt ob evidens damnum prolis, quæ careret parentibus, qui eam educare, & inſtruere poſſent. Si vero unus ſit mentis compos, ſive vir, ſive fœmina, licitè ad conſortem accedit, niſi periculum aborſus, vel aliud inconveniens hoc impediat. Sanus vero non tenetur reddere debitum furioſo petenti, ſicut nec ebrio, quia non petunt modo humano, niſi adeſſet in petente incontinentiæ periculum. *Sanch. de Matrim. l. 9. D. 23.* Debitum petere, vel reddere in loco publico læthale eſſet ob ſcandalum, quod inſpicientibus daretur. Nec in loco ſacro poteſt peti, nec reddi debitum ob decentiam, & reverentiam loco ſacro debitam. Et ea copula eſſet mortalis, & ſacrilega, & locum ſacrum violaret. *C. 20. de Conſecr. D. 1. C. 5. de Adulter.* niſi in caſu neceſsitatis, quo ſaltem unus ex conjugibus obſeſſus eſſet diu in Eccleſia, & non eſſet aditus ad alium locum, ubi talis actus poſſet exerceri: quia tunc difficillimum continere eſſet, & communitèr adeſt incontinentiæ periculum, quamvis deſit in aliquibus particularibus conjugibus, aut eventibus. *Sanch. de Matri l. 9. D. 15.* ubi plura affert. Actus conjugalis nunquam eſt culpa mortalis, niſi non ſervetur modus ordinarius, & naturalis concubendi, dum fiat in vaſe debito, & ſine periculo generationem impediendi: ac proindè, non erit læthale, ſive congrediantur ſtando, ſedendo, vel à latere; vel præpoſterè more pecudum accedendo: erit tamen veniale grave, ſaltem propter abuſum, & indecentiam, niſi forte diſpoſitio corporum, vel alia cauſa juſta id excuſaret ab omni peccato. Et quamvis uxor non teneatur reddere debitum, quando adeſt periculum effuſionis ſeminis, tenetur tamen reddere, quando hoc periculum deeſt, quamvis aliàs ratione mutationis ſitus culpam venialem committeret ſic exigens. *Sanch. de Matr. l. 9. D. 16.* ubi plures ſententias refert *Ponce de Matr. l. 10. cap. 11.*

24 Qui dubitans de matrimonij valore ob ſuſpicionem impedimenti latentis matrimonium contraxit, nequit ob malam fidem debitum petere; ſed ſi alia pars bona fide contraxiſſet, & habeat jus petendi debitum, & utendi re, quam bona fide poſsidet, etiam malæ fidei poſſeſſor reddere tenetur, ne bonæ fidei poſſeſſor ſuo jure ſpolietur; *arg. C. 2. de Secund. nupt. Sanch. de Matrim. l. 2. D. 42. n. 2. & alij*, contra *Soto, & alios.* Similitèr poteſt reddere, ſi ipſi, matrimonio jam contracto, dubium de matrimonij valore ſuperveniat, tenetur tamen diligentiam ſufficientem ad inquirendam veritatem adhibere, & ſic intelligitur; *text. in C. 44. de Sent. excommun.* quod ſi adhuc dubitet, reddere, & petere poteſt; nam nulla eſt ratio, ut jure legitimè adquiſito privetur, nec ſpolietur poſſeſsione bonæ fidei, quam habet: ac proindè nec fructu, & uſu ejus: redditione, ſcilicet, & petitione debiti. In dubio enim melior eſt conditio poſsidentis. *Sanch. de Matr. l. 2. D. 41. ex n. 46. Soto, Ledeſma, & alij*, contra *alios aliter ſentientes.* Si poſt matrimonium contractum non ſolum dubium, ſed opinionem habeat aliquis conjugum de nullitate matrimonij, quam nec adhibita diligentia, elidere poteſt, reddere debet, quia non poteſt alterum ſine certitudine ſua poſſeſsione ſpoliare, petere tamen nequit, quia licet poſſeſsio ſuffragetur dubitanti, non tamen habenti aſſenſum opinativum. *C. 44. de Sentent. excommun.* Aliud eſſet, ſi etiam contra opinionem probabiliorem de Matrimonij nullitate, habeat opinionem verè probabilem de ejus valore; nam ei ſe conformando poteſt reddere, & petere. *Sanch. de Matr. l. 2. D. 44. ex n. 2.* Si utrique conjugi dubium de matrimonij valore ſuperveniat, neuter petere poteſt ante adhibitam ſufficientem diligentiam: ſi ea adhibita, dubium perſiſtat, uterque petere valet: ſi ante diligentiam adhibitam alter illicitè petat, alter non tenetur, nec poteſt reddere debitum: nam cum alter non habeat jus petendi, negans nullo jure eum privat; imo ſi redderet exponeret ſe, & compartem periculo fornicationis, non tantum materialis, ſed & formalis, cum nullo jure talis actus cohoneſtetur. Aliud eſt, quando male fidei poſſeſſor petit, & altera pars bona fide poſsidet: nam tunc licet debitum negari poſsit, quia petens non habet jus petendi, reddere tamen poteſt, quia ipſe eſt in poſſeſsione bonæ fidei, & ea poteſt uti, petendo, & reddendo, nec tenetur credere comparti de matrimonij valore dubitanti; imò nec aſſerenti, illud eſſe nullum. *Sanchez de Matr.*

Matr. lib. 2. D. 41. ex n. 55. & alij, contra *aliquos aliter ſentientes.*

25 In hac maritali conjunctione vir eſt pars principalis, & ad maritum, ut caput familiæ pertinet gubernatio domeſtica, & in his, quæ ad ea ſpectant tenetur uxor marito obedire. Gen. 3. 8. 16. ibi: *Mulieri dixit ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* 1. *Cor.* 11. *v.* 3. ibi: *Caput autem mulieris vir.* Quod ſi inobediens ſit poteſt à marito moderatè puniri, non tanquam ancilla, ſed ut conjux. Et etiam familiam, & uxorem alere tenetur, nam ideo ab ea recipit dotem. *L. 7. ff. de Jur. dot.* niſi mulier diſcedat à viro ſine juſta cauſa: ſecus ſi ob juſtam cauſam diſcedat: v. g. ob ſævitiam, vel morbum mariti, vel etiam ob culpam propriam uxoris. *Sanch. de Matr. l. 9. D. 4. ex n. 2. & alij.* Si maritus ſit inops, & uxor dives, hæc ipſum alere debet. *Sanch. de Matr. l. 9. D. 5. n. 9.* Nec poteſt uxor, ſine viri conſenſu, vel caſu neceſsitatis ab eo diſcedere, etiam locum ſacrum viſitandi cauſa. *Sanchez de Matrim. lib. 9. D. 4. n. 17.* Si maritus etiam pro libitu voluntatis domicilium mutet, eum ſequi tenetur uxor. *C. 3. 13. q. 2.* niſi aliud inter ipſos ſit conventum, vel magnum incommodum uxori ſequeretur, vir tamen non tenetur ſequi domicilium uxoris, niſi hæc ob caſum neceſſarium illud mutet, itaque concludit *Sanch. de Matrim. l. 1. D. 4. in fin.* quod vir cum ſit familiæ caput poteſt eligere domicilium, quod velit, & mulier tenetur eum comitari, non verò è contra: niſi neceſsitas cogat mulierem domicilium mutare. In noſtris Indijs diſpoſitum eſt, quod conjugatis in his Provincijs, non permittantur ire ad Hiſpaniam ſine Gubernatorum licentia, & præcedente cauſæ cognitione, & pro tempore limitato. *L. 7. tit. 3. lib. 7. R. Ind.* nec conjugatis in Hiſpania permittitur in Indijs reſidere ſine gravi cauſa, ſed debent ad Hiſpaniam remitti. *L. 1. tit. 3. lib. 7. R. Ind.* ibi. *Ningun Virrey, Preſidente, Audiencia, Governador, ò Juſticia, dè, ni pueda dàr licencia, ni prorrogacion à los Caſados en eſtos Reynos, para poder eſtàr, ni reſidir en los de las Indias; y ſi ſe ofreciere algun caſo tan raro, preciſo, è ineſcuſable, y forzoſo, que nos pudiera mover à diſpenſar por algun tiempo, conſtandoles primero de la neceſsidad, que obliga por informacion cierta, y verdadera, que haga pleniſsima probanza, puedan diſpenſar los Virreyes, y Audiencias, con la limitacion de tiempo que el caſo permitiere, ſobre que les encargamos las conciencias.* Præterea: vir habet in liberos patriam poteſtatem: & licet olim patria poteſtas ad omnia bona liberorum, & ad jus vitæ, & necis extenderetur. *L. fin. C. de Patr. poteſt.* Hodie tantum poteſt pater controverſias domeſticas terminare, & filios inobedientes moderatè caſtigare. *L. 3. & 4. C. de Patr. poteſt.* Et tantum in peculio profectitio habet plenum dominium; in adventitio ſolum uſumfructum; pleno dominio filijs relicto in caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi. §. 1. *Inſt. per quas perſon. L. 6. C. de Bonis, quæ liber.* Et licet Jure Communi, etiam per matrimonium liberorum neutiquam ſolveretur patria poteſtas. §. *fin. Inſt. de Patr. poteſt.* Jure tamen *Hiſpano* ſolvitur. *L. 8. tit. 15. R. C.* ibi: *El hijo, ò hija caſado, y velado, ſea havido por emancipado en todas las coſas para ſiempre.* Deinde uxor participat dignitatem, & nobilitatem mariti. *L. 13. C. de Dignit. lib. 12.* & privilegijs fori, ſeſsionis, immunitatis, & domicilio mariti etiam gaudet. Quæ omnia uxor retinet, etiam mortuo marito, dum vidua eſt: amittit tamen, quando ad alias nuptias tranſit. *L. 13. C. de Dignit.* Sed licet mulier marito inferioris conditionis nubat, non amittit propriam nobilitatem; *arg. L. 10. C. de Nuptijs.*

26 Omnes, qui ſpecialitèr non prohibentur, poſſunt matrimonium contrahere, cum hoc ſit de genere permiſſorum. *C. 23. h. t. L. 6. tit. 2. p. 4.* Quinimò Hiſpani, qui in his partibus degunt monendi ſunt à Prælatis, & Gubernatoribus, ut matrimonium contrahant intra triennium, ut ſic vitentur ſcandala, & incremento harum Regionum conſulatur. Et hac ratione præferendi ſunt non conjugatis in commendis, alijſque præmijs. *L. 5. tit. 5. lib. 4. l. 36. tit. 9. lib. 6. R. Indiar.* Filijfamilias matrimonium contrahere volentes tenentur ſub gravi conſilium parentum exquirere, quippè ſperare debent à parentibus eſſe fideliſsimè eis detegenda omnia, quæ ipſis obeſſe, vel prodeſſe poſſent, & ſæpè ipſis incauti ob cæcum amorem non perſpiciunt; & inſuper eſſet contra obſequium parentibus debitum, conſilium non petere. Alias in re tam ardua imprudentèr agerent. Sanè parentum ſæpè ſcire intereſt, an, & cum qua perſona ſui liberi matrimonium contrahant, *C. 4. 30. q. 5. C. 13. 32. q. 2.* Niſi juſta cauſa excuſet, v. g. quia liberi prævideant parentes injuſtè im-

Digitized by Google

impedituros ſponſalia, aliàs licita. *Govar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 8. n. 1. Sanch. de Matr. l. 4. D. 23. n. 10.* ſponſalia contracta pro caſu, quo matrimonium ex defectu notitiæ, vel conſenſus parentum eſſet illicitum, invalida erunt, etiam ſi jurata ſint, quia nemo poteſt ad inhoneſtum obligari. *C. 18. de Jur. jur. C. 5. 22. q. 4.* ſed non tenentur filij conſilium parentum ſequi, ſi nullam juſtam cauſam habeant matrimonium impediendi; ſed eis etiam invitis, licitè valent matrimonium contrahere, quia in ſtatus electione, præſertim matrimonij, non ſubduntur alieno arbitrio, ſed ſuum propoſitum debent ſequi, quia ipſi, non eorum parentes, commoda, vel incomoda ſtatus electi, vel neglecti ſuſtinere debent. *C. 13. h. t. C. 12. de Reg. D. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corp. Covarr. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 8. n. 5. Sanch. de Matr. l. 4. D. 23. n. 10.* Nec parentes poſſunt irritare ſponſalia valida liberorum, licet vota poſsint irritare: nam quoad ſtatus electionem filij omninò ſui juris ſunt. *C. 12. de Regular.* ibi: *Tamen, quia liberum habet arbitrium in electione propoſiti, ſequi parentum non cogitur voluntatem.* Et *D. Thom. 2. 2. q. 104. art. 5. in corpor.* ait: *Alio modo non tenetur inferior ſuo ſuperiori obedire, ſi ei aliquid præcipiat, in quo ei non ſubdatur, dicit enim Seneca in tertio de beneficijs; errat, ſi quis exiſtimat ſervitutem in totum hominem deſcendere: pars enim melior excepta eſt: corpora obnoxia ſunt, & ſcripta Dominis; mens quidem eſt ſui juris: unde non tenentur ſervi Dominis, nec filij parentibus obedire de matrimonio contrahendo, vel virginitate ſervanda, aut aliquo alio hujuſmodi.* Et quidem ſub anathemate eſt prohibitum affirmare irrita matrimonia filiorum ſine conſenſu parentum contracta, & parentes ea irrita, vel rata facere poſſe, contra aliquos Hæreticos *Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matr. cap. 1.* Nec Jure Civili, ut contra aliquos tenent *Gonz. in C. 1. de Deſponſat. impuber. n. 8.* Nec Canonico, etiam antiquo, fuit requiſitus parentum conſenſus ad matrimonij valorem. Siquidem in *C. 2. 27. q. 2. c. 13. c. 14. c. 23. c. 25. h. t.* ubi agitur de conſenſu ad matrimonium neceſſario ſolum fit mentio conſenſus à contrahentibus, non verò à parentibus præſtandi. *Covarr. de Sponſal. p. 2. cap. 3. §. 8. ex n. 1. Sanch. de Matr. l. 4. D. 22. n. 3. Bellarm. & alij.* Conſenſus tamen parentum antiquitus requirebatur ad ſolemnitatem matrimonij, adeò, ut nuptiæ ſine eo contractæ, illegitimæ dicerentur, & aliquando uxor vocabatur concubina. *C. 5. D. 34.* Et ſic veniunt intelligendi; *text. in prop. Inſt. de Nuptijs, L. 18. ff. de Ritu nupt. C. 1. c. 3. c. 4. 30. q. 5.* qui à DD. ſententiæ contrariæ pro ipſis citantur *Gonz. in C. 1. de Deſponſ. impuber.* Parentes tamen, abſque juſta cauſa, nequeunt liberorum matrimonia impedire, nec eos invitos ad matrimonium cogere, quia hoc magna ſcandala generaret, & filij propriæ libertatis jure privarentur: ac proindè graviter ſic facientes peccat, non tamen ad ipſos extenditur excommunicatio impoſita contra Dominos temporales, & Magiſtratus impedientes libertatem matrimonij. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. matr. cap. 9.* quia prædicta conſtitutio, ut pœnalis, & odioſa potius reſtringi, quam ampliari debet. *C. 15. de Reg. jur. in 6.* ac proindè filij etiam impuberes non tenentur contrahere matrimonia promiſſa à parentibus nomine filiorum, niſi poſt pubertatem velint talem promiſsionem ratificare. *C. un. 30. q. 2. c. 13. h. t. c. un. §. fin. de Deſponſat. impub. in 6.* Debent filij, & quidem ſub gravi culpa contrahere matrimonium, quando hoc eſt medium maximè expediens ad graves inimicitias componendas inter conſanguineos, vel ad ſublevandam neceſsitatem parentum, non tàm ex præcepto paterno, quàm ex virtute pietatis. *D. Thom. in 4. D. 29. q. un. art. 4.* Et ſic intelligi debet; *text. in C. 1. de Deſponſat. impuber. & tenent Abul. Sot. Enriq. Sanch. de Matr. lib. 4. D. 23. ex n. 3.* contra *Navarr. Man. cap. 14. n. 15. Bellarm. Gutierr. & alios*, qui abſolutè cenſent, etiam extra caſus prædictos, filium ſub gravi teneri in matrimonio contrahendo parentibus obedire. Si filij matrimonium cum perſona indigna contrahere velint, ex quo timentur ſcandala, diſcordiæ, inimicitiæ, & dedecus familiæ, hoc matrimonium illicitum eſt, pietati, & charitati repugnans, & ut tale à parentibus poteſt prohiberi, etiam Judicis Eccleſiaſtici authoritate implorata; ad quem prohiberi ex officio ſpectat matrimonia, ex quibus infelices exitus timentur. *C. 17. h. t.*

27 Sicut in alijs contractibus, ſic etiam in matrimonio, aliqua inveniuntur impedimenta inhabilitantia abſolutè ad matrimonium contrahendum, & dicuntur *dirimentia*, quia ejus valorem dirimunt. Alia dicuntur *impedientia* tantum, quia illis ſtantibus matrimonium va-

validè, tamen illicitè contrahitur. Eccleſiam poſſe impedimenta dirimentia ſtatuere, decidit. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. Can.* 4. Et patet in impedimentis metus. *C.* 14. *&* 15. *b. t.* Criminis. *C.* 3. *De eo, qui duxit.* Conditionis. *C.* 2. *& fin. de Conjug. ſervor.* & clandeſtinitatis. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matr. cap.* 1. Nam Chriſtus D. dum matrimonium ad eſſe Sacramenti elevavit, non mutavit naturam contractus, nec in ejus inſtitutione determinavit materiam Sacramenti, ſed ipſum inſtituit ſub ratione generica contractus legitimi, ita ut hic, vel ille contractus matrimonij, qui legitimè celebretur inter fideles ſit ſimul Sacramentum, relinquendo Eccleſiæ, ſicut in alijs contractibus facultatem, & determinationem contractus matrimonialis: ac proindè Eccleſia nihil immutat circa materiam, vel formam à Chriſto inſtitutam: Nam Chriſtus Dominus, in aliquibus Sacramentis materiam in ſpecie infima determinavit, ut aquam in baptiſmo, oleum in Extrema-Unctione, chriſma in Confirmatione: in alijs tantum habetur quædam determinatio generica ut dolor in pœnitentia, ſive à contritione, ſive ab attritione procedat. In alijs denique magis generica eſt determinatio, ut in Sacramento Ordinis, ubi Chriſtus tantum determinavit, aliquod ſignum ſenſibile adhiberi ad ſignificandam potentiam traditam, relicta Eccleſiæ determinatione in particulari. Et ſic diverſa materia in Eccleſia Græca, ac in Latina invenitur. Etiam in matrimonio reliquit Eccleſiæ determinare contractus legitimitatem.

28 Poteſtas impedimenta dirimentia ſtatuendi competit ſoli R. Pontifici, non verò Epiſcopis, etiam pro ſuis Diœceſibus, cum ſit una ex majoribus cauſis Eccleſiæ; *arg. C.* 3. *de Baptiſm. Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *n.* 16. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 1. *n.* 9. Poſſunt tamen Epiſcopi in ſuis Diœceſibus impedimenta tantum impedientia ſtatuere, quippè quod non cenſetur eſſe ex majoribus cauſis. Poteſt ſimilitèr Pontifex aliquam perſonam reddere inhabilem, ut cum alia determinata contrahat. *Hoſtienſ. Felin. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 1. *n.* 7. Imò abſolutè, & in perpetuum reddere inhabilem. V. g. in pœnam gravis criminis *Sanch. n.* 8. ſed adeò requiritur juſta cauſa ad impedimenta, præcipuè dirimentia, ſtatuenda, ut ſi hæc deſit, non ſolum illicitè, ſed, & invalidè ea ſtatuat Pontifex, quia matrimonium eſt vinculum inſtitutum Jure Naturali, ac proindè dirimi nequit ſine juſta cauſa, ut in diſpenſatione voti, relaxatione juramenti, &c. accidit. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 1. *n.* 6. Cum conſuetudo, ſi legitimè ſit præſcripta, & rationabilis, ſecus ſi nec rationabilis, nec legitimè præſcripta ſit, habeat vim Legis. *C. fin. de Conſuetud.* ipſa etiam poteſt inducere impedimenta dirimentia, etiamſi non ſpecialitèr à Papa approbetur; *arg. Text. in C.* 3. *de Cognat. ſpir. Suar. de Legib. l.* 7. *cap.* 19. *n.* 26. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 4. *n.* 11. *Gonz. in C.* 1. *b. t. n.* 22. contra *Joan. Andream. Tabien. Hoſtienſ. Ponce, Fagnan. & alios varie ſentientes.* Similitèr conſuetudine tolli, & reſtringi poſſunt talia impedimenta; *arg. C.* 8. *de Conſang. Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matr. cap.* 3. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 4. *n.* 14. contra *alios apud eundem.* Nec inde infertur, poſſe Principem Sæcularem, etiam ſupremum impedimenta dirimentia ſtatuere. *D. Thom. in* 4. *D.* 42. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 4. *Probibitio Legis humana non ſufficit ad impedimentum matrimonij, niſi interveniat authoritas Eccleſiæ, quæ idem etiam interdicat: quia Sacramenta Eccleſiæ, quale eſt etiam matrimonium, humanis Legibus non ſubduntur. Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *n.* 30. *Bellarm. de Matr. l.* 1. *cap.* 32. nam per hanc elevationem matrimonium cœpit eſſe contractus ſpiritualis, & ſacer à Legibus Civilibus, etiam quoad cognitionem, exemptus. *C.* 3. *de Ordin. cognit. eo qui filij ſint legit. Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. Can. fin.* hac ratione ſubditi fideles non ligantur impedimentis ſtatutis à Principe infideli, ut contra *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 3. *n.* 7. *& alios* tenent *Ponce de Matr. lib.* 6. *cap.* 2. *ex n.* 3. *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *C.* 1. *n.* 3. *& alij.* Principes infideles reſpectu ſuorum ſubditorum infidelium impedimenta ſtatuere poſſunt: & ſimilitèr Principes fideles reſpectu ſubditorum infidelium, quia tunc matrimonium tantum eſt contractus civilis, non Sacramentum; ac proindè omninò ſubjectum ejus poteſtati Legiſlativæ. *D. Thom. in* 4. *D.* 39. *q. un. art.* 2. *ad* 3. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 3. *n.* 5. *& alij.*

29 Non omnia impedimenta ſunt ejuſdem generis, & vigoris, & eodem jure introducta. Aliqua enim impedimenta ſunt Jure Naturali, vel Divino inducta, ſcilicèt: *Error, ætas infantiæ, impotentia, ligamen, & conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ.* Et talia dirimunt om-

Digitized by Google

omnia matrimonia, etiam infidelium, ſiquidem ipſi Lege Divina, & Naturali obligantur. Alia ſunt jure tantum Eccleſiaſtico inducta. Et hæc, licet dirimant matrimonia fidelium ubicumque ſint, nam ut ſubditi Eccleſiæ ejus Legibus tenentur; non tamen dirimunt infidelium matrimonia, quia cum nondum Eccleſiam per baptiſmi januam ſint ingreſsi, ſubditi Eccleſiæ non ſunt, nec Legibus Eccleſiæ tenentur. *C.* 8. *de Divort.* 1. *Cor.* 5. *v.* 12. niſi in Dominio temporali Eccleſiæ degant; nam tunc Pontifex, ut Princeps temporalis poteſt ligare eos impedimentis, ſicut quilibet Princeps Sæcularis: ſiquidem talium matrimonia non Sacramentum, ſed tantum contractus ſunt. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 1. *n.* 3. Hæretici contrahentes cum impedimento Eccleſiaſtico, attento juris rigore, nullitèr contrahunt; ipſi enim baptizati ſunt, ac proindè Eccleſiæ Legibus tenentur: Conſuetudine tamen non improbata, imò, & permiſſa à Pontifice: & ne tranquillitas, & pax publica turbetur admiſſum eſt in Germania, ubi cum Catholicis commixti degunt, quod talia matrimonia pro validis habeantur, vel ſaltem tolerentur.

30 Impedimenta impedientia, prout olim vigebant, his Verſiculis comprehenduntur.

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum:
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Vel brevius ſic explicantur. *Interdico, Dies, Votum, Sponſalia, Crimen. Interdictum* eſt, quando Epiſcopus, vel Parochus ob dubium impedimenti prohibet, aliquos contrahere, uſque dum de impedimento diſcutiatur. *Dies* eſt tempus *feriatum*, quod nunc incipit ab Adventu uſque ad Epiphaniam incluſivè, & à die Cinerum uſque ad octavam Paſchæ incluſivè. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. Matr. cap.* 10. de quibus agimus in *Tit. XVI. Votum*, ſcilicèt ſimplex caſtitatis, ſive Religionis, ſive non nubendi, de quo in *Tit. VI. Sponſalia* cum una contracta, & non diſſoluta, de quo in *Tit. IV. Crimen*: multiplicitèr committitur ad hunc effectum. *L.* 14. *tit.* 2. *p.* 4. & alijs Textibus. 1. Si maritus cum conſanguinea uxoris rem habeat, vel ſponſus cum conſanguinea ſponſæ in primo gradu, vel viciſsim; tunc enim neuter complex poterat amplius matrimonium contrahere. *C.* 1. *c.* 4. *de Eo qui cognovit.* 2. Si maritus occidat uxorem ex ira, vel odio: quod ſi uxor occidat maritum. *Navar. Gutier. Ponc. Gonz. in C.* 1. *de Divort. n.* 3. *& alij* tenent, quod mulier etiam hoc impedimentum incurrit; ſed cum materia ſit odioſa, & nullus Text. inveniatur, qui clarè, & expreſſé loquatur de uxore occidente virum, ut patet ex *C.* 5. *c.* 6. *c.* 7. *c.* 8. 33. *q.* 2. non debet extendi Lex ad uxoricidium. Ita tenent *D. Thom. D. Bonav. in* 4. *D.* 37. *& alij*, cum *Thom. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 16. *n.* 6. Hoc impedimentum etiam incurrit vir ſi uxorem in adulterio deprehenſam occidat: ac proindè tunc non poteſt cum alia, quæcumque ſit, contrahere matrimonium. *C.* 5. *c.* 6. 33. *q.* 2. *D. Thom. in* 4. *D.* 37. *q.* 2. *art.* 2. *in corp. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 16. *n.* 2. *& alij.* Si verò publica authoritate occideret non contrahebat impedimentum; *arg. C.* 7. 33. *q.* 2. Nec obſtat, quod occiſio conjugis animo contrahendi matrimonium cum alio conſtituat impedimentum dirimens, ſive à viro, ſive ab uxore homicidium committatur: nam hoc expreſſé habetur *in C.* 5. 31. *q.* 1. *de Converſ. infidel.* Quod non habetur in noſtro caſu quoad impedimentum impediens, ac proindè non debet extendi, quia materia eſt odioſa. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 78. *n.* 8. 3. Si quis alienam ſponſam, vel de futuro, ut aliqui putant, vel præſenti, ut alij tenent, rapiat violentèr, non poterat cum alia contrahere. Similitèr, & ipſa impedimentum contrahebat, etiam cum quocumque alio, ſi ipſa in raptum conſentiebat. *C.* 34. 27. *q.* 2. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 12. *ex n.* 44. 4. Si quis ſine neceſsitate, ſed malitioſé, & animo privandi alteram partem debito conjugali, propriam prolem ſuſcipiebat, vel levabat ex baptiſmo, & quidem prolem communem ipſius, & uxoris, vel ſaltem uxoris: nam ſi filius eſſet ſolius baptizantis, vel levantis nullum oriebatur impedimentum; vel ſi baptizabat, vel tenebat in confirmatione: nam eo matrimonio per mortem ſoluto, ille qui levavit, nequibat aliud contrahere matrimonium. *C.* 50. 30. *q.* 1. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 6. *n.* 3. 5. Si quis fuit in judicio con-

victus de homicidio Sacerdotis. *C.* 2. *de Pœnitent. & remiſſion.* non autem ſufficit homicidium occultum, vel in foro pœnitentiæ notum *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 6. *n.* 9. 6. Tempore, quo pœnitentia publica ob delictum inflicta durat, non poteſt pœnitens contrahere matrimonium. *C.* 16. *c. fin.* 33. *q.* 2. nam luctui pœnitentiæ non bene concordat nuptiarum lætitia. 7. Si aliquis attentet cum Moniali contrahere matrimonium, & cum ea illud conſummet: nam licet matrimonium ſit nullum, eſt ſacrilega temeritas, puniturque in eo, quod deinceps hoc faciens, cum nulla poſſit matrimonium contrahere. *C.* 13. 27. *q.* 1. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 6. *n.* 11. 8. Interfectio proprij filij; *arg. C.* 1. *de his, qui filios occider. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 6. *n.* 12. omnia hæc impedimenta ex crimine orta hodie ex generali conſuetudine ſublata ſunt. *Navarr. Man. cap.* 22. *n.* 75. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 17. *n.* 8. *Ponc. & alij com.* Similitèr, & impedimentum catechiſmi, quod olim contrahebatur ab eo, qui pro infante reſpondebat, quando ipſum præ foribus Eccleſiæ tenebat, & hodie fit, dum Sacerdos interrogat baptizandum, an renuntiet Satanæ, an credat, &c. ſive hoc ante baptiſmum fiat, ſive quando ſupplentur ſolemnitates baptiſmi in neceſsitate collati. Et quia hujus inſtructionis tempore ſal imponitur ori baptizandi, per quem ſapientia Cæleſtis ſignificatur. *C.* 65. *de Conſec. D.* 4. Catechiſmus dicitur pabulum Sacramenti ſalis. *C.* 5. *de Cognat. ſpiritual.* Hæc cognatio non invalidum, ſed illicitum tantum faciebat matrimonium inter baptizatum, & Patrinum. *C.* 5. *de Cognat. ſpirit. c.* 2. *eod. in* 6. Hodie idem eſt Patrinus catechiſmi, & baptiſmi; ſed licet eſſet diverſus, ut olim *C.* 100. *de Conſec. D.* 4. jam hoc impedimentum impediens ex hac cognatione reſultans eſt ablatum per *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matr. cap.* 2. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 10. *n.* 12. *cum alijs*, contra *Navar. Palac. Toled. Lancel. in Inſt. Conon. lib.* 2. *tit.* 13. §. *Per catechiſmum.* Hodie tantum quatuor permanent impedimenta impedientia, ſequenti Verſiculo contenta.

Sacratum tempus, vetitum, ſponſalia, votum:
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

31 Impedimentis dirimentibus Jure Antiquo ſtabilitis, quæ aſſeruntur à *D. Thom. in* 3. *part. Suppl. quæſt.* 50. *art. unic. in corp.* Duo ſunt addita à Trid. clandeſtinas, videlicèt, & raptus, & his Verſiculis comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Ætas, affines, ſi clandeſtinus, & impos,
Raptavè ſit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

Infrà agemus de Conditione ſervili *in Tit. IX.* de Voto, & ordine *in Tit. VI.* de triplici Cognatione, & Affinitate *in Tit. XI. & ſeqq.* de Crimine *in Tit. VII.* de Ligamine *in Tit. IV.* de Ætate *in Tit. II.* de Clandeſtinitate *in Tit. III.* de Impotentia *in Tit. XV.* Hic tamen, quia Titulum proprium non habent, agemus de Impedimentis *publicæ honeſtatis, Erroris, Diſparitatis Cultus, Vis, vel Metus, & Raptus.*

32 Ex ſponſalibus certis, & abſolutis, non ex conditionalibus, niſi poſt impletam conditionem. *C. un. h. t. in* 6. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 69. *n.* 2. naſcitur impedimentum, matrimonium dirimens, quod dicitur *impedimentum publicæ honeſtatis*, ſeu *publicæ honeſtatis juſtitia*, quod quidem non Jure Divino, aut naturali; ſed Jure ſolum Eccleſiaſtico introductum eſt. *C.* 3. *c.* 4. *c.* 8. *h. t. c. un. eod. in* 6. *L. fin. tit.* 1. *p.* 4. ibi: *E eſte derecho tovieron todos los omes por bien, que fueſſe guardado por honeſtidad de la Egleſia, è por egualdad de los Pueblos, è por toller eſcandalo de entre ellos. Gregor. Lop. ibid.* Publicæ enim honeſtati convenit, ut ſicut ex matrimonio conſummato naſcitur vera affinitas, ſic ex ſponſalibus qua-

quaſi ex matrimonio inchoato, quædam affinitatis imago oriatur, ita ut ſponſus non poſſit contrahere matrimonium cum conſanguineis ſponſæ, nec viciſsim. Et cum hæc ratio fortius militet in matrimonio rato; etiam ex eo naſcitur publicæ honeſtatis impedimentum. ***Joann. And. Abb. Soto, Navarr. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 70. *Gonz. in C.* 4. *h. t. n.* 9.** impedimentum publicæ honeſtatis ex matrimonio reſultans ſicut antiquitus, ſic & hodie extenditur uſque ad quartum gradum; ſecus, quod reſultat ex ſponſalibus: nam licet olim uſque ad quartum gradum extenderetur; *arg. C.* 8. *de Conſanguin.* Et expreſſè habetur ***in L. fin. tit.* 1. *p.* 4.** hodie tamen *ex Trid. ſeſſ.* 24. ***de Ref. matrim. cap.* 3.** eſt reſtrictum ad primum gradum: ſed cum hæc conſtitutio ſit correctoria, ac proindè ſtrictæ interpretationis, & ſolum de ſponſalibus loquatur, non extenditur ad matrimonium ratum, & ſic eſt declaratum ***S. Pio V. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 70. *n.* 16.** Hodie, ſicut & olim hoc impedimentum oritur ex matrimonio rato abſoluto, non ex conditionali, dummodo non ſit invalidum ex defectu conſenſus: v. g. ob metum, vel errorem. Si ex alijs cauſis ſit invalidum, v. g. ob conſanguinitatem, impotentiam, &c. publicæ honeſtatis impedimentum naſcitur. ***C. un. h. t. in* 6.** etiam ſi ob clandeſtinitatem ſit invalidum, ut contra ***Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 7. *n.* 13.** tenent *Gutierr. cap.* 103. *n.* 9. ***Ponc. lib.* 7. *cap.* 36. *n* 5. *Fignat. t.* 4. *conſ.* 15. *n.* 2.** & declaratum teſtatur: nam ***text. in C. un. h. t. in* 6.** generalitèr loquitur: ***aut alia quavis ratione ſint nulla***: ac proindè generaliter debet intelligi. Hoc enim olim erat ſtatum de ſponſalibus invalidis. ***C.* 4. *h. t. C. un. eod. in* 6.** ſed hodie ***ex Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matrim. cap.* 3.** ex ſponſalibus quacumque ex cauſa invalidis non oritur hoc impedimentum. Si tamen cauſa fictionis ſint invalida, ita ut in foro externo nequeat fictio probari, cum hujuſmodi impedimentum ſit inſtitutum ad vitandum ſcandalum, & ob publicam honeſtatem: & idem ſcandalum ſit in hoc caſu, ac ſi vera ſint ſponſalia, cum defectus conſenſus probari nequeat, tale impedimentum oriri tenendum eſt. ***Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 68. *n.* 14. *Ponc. lib.* 7. *cap.* 35. *n.* 10. *Gonz. in C.* 4. *h. t. n.* 7.** Negant ***Navarr. Man. cap.* 22. *n.* 57. *Ledeſm.* & *alij.*** Ex ſponſalibus, quæ contrahunt minores ſeptennio non oritur hoc impedimentum, niſi ſponſalia ſint valida, quia contrahentes habeant jam uſum rationis ad ipſa, ætatem malitia ſupplente. ***L. fin. tit.* 1. *p.* 4.** Hoc impedimentum ex ſponſalibus validis reſultans, manet, etiam uno ex contrahentibus mortuo. ***C.* 11. *c.* 14. 27. *q.* 2. *c.* 8. *h. t. L.* 6. *tit.* 1. *p.* 4.** Et etiam aliquo reſiliente ex juſta cauſa; imò etiam quando duorum conſenſu diſſolvuntur, ut contra ***Gutierr. de Matrim. cap.* 103. *n.* 11. *Ponce de Matrim. lib.* 7. *cap.* 30. *n.* 9. *Gonz. in c.* 4. *h. t. n.* 7.** tenent ***Sanch. de Matr. lib.* 7. *diſp.* 68. *n* 21.** & Sacra Congreg. imò ***Alex. VII.*** teſte ***Fagnano in C.* 4. *h. t. n.* 29.** juſsit, hoc non revocari deinceps in dubium.

33 ***Errare eſt unum pro alio putare. C.* 6. 22. *q.* 2.** & dicit poſitivum judicium intellectus perverſum; vel eſt approbare falſa pro veris, ut ait ***D. Auguſt.*** Et in hoc differt error ob ignorantia, quæ de ſui ratione non importat aliquem cognitionis actum, tamen, quantum ad hoc, quod eſt impedire voluntarium, nihil intereſt, an dicatur ignorantia, vel error, quia nulla ignorantia poteſt impedire voluntarium, niſi quæ habet errorem adjunctum, eo quod actus voluntatis præſupponit æſtimationem, ſive judicium de aliquo, in quod fertur. Unde ſi eſt ibi ignorantia, etiam debet eſſe error. ***D. Thom. in* 3. *p. Suppl. q.* 51. *art.* 1. *ad* 1.** Sanè: Error, alius eſt ***antecedens***, vel dans cauſam actui, quando, ſcilicet, eo non exiſtente, nequaquam fieret actus. Alius eſt ***concomitans***, quando, ſcilicet, non inducit ad contrahendum, ſed ita actum comitatur, ut etiam eo non exiſtente, actus fieret. Sed non omnis error conſenſum excludit: ait ***Gratianus*** in Decreto, ***cauſ.* 29. *q.* 1.** *Sed error alius eſt perſonæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis. Error perſonæ eſt, quando hic putatur eſſe Virgilius, & ipſe eſt Plato. Error fortunæ, quando hic putatur eſſe dives, qui eſt pauper, vel è converſo. Error conditionis, quando putatur eſſe liber, qui ſervus eſt. Error qualitatis, quando putatur eſſe bonus, qui malus eſt. Error fortunæ, & qualitatis conjugij conſenſum non excludit. Error perſonæ, & conditionis conjugij conſenſum non admittit.* Error antecedens circa ſubſtantiam dirimit matrimonium Jure naturæ, etiam inter infideles, quin ab Eccleſia poſsit talis defectus ſuppleri. ***D. Thom. in* 4. *diſt.* 30. *q.* 1. *art.* 2. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 18. *ex n.* 12. & *alij.*** Nam conſenſus eſt omninò neceſſarius ad matrimonij valorem, etiam ſi hoc, ut

ut contractus tantum conſideretur. *C. 2. 27. q. 2. c. 14. c. 25. h. t. Trid. ſeſſ. 24. de Reformat. matrim. cap.* 1. Et circa perſonam errans nullum conſenſum erga eam habet: ſiquidem errantis nullus eſt conſenſus, nec voluntas. *L. 9. C. de Jur. & fact. ignor. L. 15. ff. de Juriſdict.* ac proindè matrimonium nequit validè contrahere. *L. 10. tit. 2. p. 4.* Sic *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 13. art. 1. in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod quidquid impedit cauſam, de ſui natura impedit & effectum ſimilitèr: conſenſus autem eſt cauſa matrimonij, & ideò quod evacuat conſenſum, evacuat matrimonium; conſenſus autem voluntatis eſt actus, qui præſupponit actum intellectus, deficiente autem primo, neceſſe eſt, defectum contingere in ſecundo; & ideò, quando error cognitionem impedit: ſequitur etiam in ipſo conſenſu defectus, & per conſequens in matrimonio, & ſic error de Jure Naturali habet, quod evacuet matrimonium.* Idem dicendum eſt de errore comitante; etiamſi contrahens cum Titia, quam credebat eſſe Cajam ita ſit affectus, ut eam duceret, etiamſi ſciret eſſe Titiam, quia ad matrimonium requiritur conſenſus poſitivus: & quidem actualis, nec ſufficit conſenſus, qui eſſet, ſed eſt neceſſarium, quod ſit. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 18. n. 6.* Si verò errans actu vellet cum præſenti, quæcumque eſſet, contrahere, eſſet validum matrimonium. In Baptiſmo enim, Confirmatione, Pœnitentia, & alijs hujuſmodi, ſolum attenditur perſona præſens, quæcumque ſit, ac proindè error circa eam nihil obſtat ad eorum valorem, nec in emptione, & venditione attenditur perſona contrahentis, nec unde ſit merx, ſed tantum ejus bonitas, & utilitas ad finem intentum, nec aliud contrahentium, & Sacramenta prædicta adminiſtrantium intereſt: at in matrimonio plurimum intereſt contrahentis, cum qua contrahat perſona, nam ſe ad perpetuam vitæ ſocietatem ineundam cum ea obligat. Quod ſi conjuges per errorem invalidè contraxerunt, & poſtea ſtante adhuc illo errore denuo conſentiant, non convaleſcit talé matrimonium, etiam ſi conſentiens eſſet paratus ad conſentiendum, ſi ſciret, quod matrimonium non valebat: quia non intendit denuo contrahere, ſed tantum ratificare matrimonium antecedens, quod cum nullum fuiſſet, nequit ratificari: nec ſufficit conſenſus, qui eſſet, ſed eſt neceſſarius conſenſus, qui actu ſit, & nihil tàm contrarium eſt conſenſui, quàm error. *L. 15. ff. de Juriſdict. Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 34.* nec in prædicto caſu ſufficit, quod una pars conſentiat, ſed requiritur, quod pars impedimenti ignara, aliquomodo certioretur, licet cautè, nam aliàs, non tàm novum matrimonium contrahere intendet; quam antecedens, quod nullum eſt, ratificare: ſufficitque, ſi impedimenti conſcius ita peteret ab alio: *Me ita diligis, ut ſi non eſſet inter nos matrimonium, denuo contrahere, ac ex nunc vis me in conjugem, ac ſi non fuiſſet validum matrimonium inter nos prius contractum?* Et alter reſpondeat: *ita volo*: interroganſque, ſe quoque idem velle dicat. *Sanch. de Matrim. l. 2. D. 36. num. 5.* Quando Jacob contraxit cum Lia ſuppoſita à Labano loco Rachelis, cum qua Jacob contrahere volebat, ab initio non valuit tale matrimonium, errore obſtante: copula tamen ob ignorantiam non fuit formalitèr fornicaria. Poſteà verò novo conſenſu accedente validatum fuit matrimonium. *Geneſ. 29. v. 28. acquievit placito, & hebdomada tranſacta Rachel duxit uxorem. Gratian. in* Decret. *cauſ. 29. q. 1.* ibi: *Jacob ergo & Liam non fecit conjuges præcedens conſenſus, ſed ſubſequens, nec tamen ex primo concubitu fornicarij judicantur, cum ille maritali affectu eam cognoverit, & illa uxorio affectu ſibi debitum perſolverit, & paternis imperijs ſe ſibi jure copulatum.* Similitèr *Magiſt. Sent. in 4. D. 30. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 51. art. 1. ad 4.*

34 Si unus, vel uterque credat per errorem habere impedimentum, quod revera non datur, ſi aliundè contrahentes intendant quantum in ipſis eſt, conſentire, ut accidere poteſt, validè contrahunt: nam cum revera ſint habiles ad contrahendum, & aliundè ſufficientem conſenſum habeant, nil deeſt, ut matrimonium contrahatur, ſicut validè baptizat, qui vult facere quantum poteſt, licet errore judicet, baptiſmum eſſe tantum nugas Chriſtianorum. *D. Anton. Enriq. Rodrig. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 7. n. 3. Sanch. de Matrim. l. 2. D. 33. n. 2. & alij* contra *Abb. & Joan. And. in cap. 18. h. t. Navar. Man. cap. 22. n. 56. & alios*; nec enim in matrimonio requiritur, quod contrahentes ſciant, ex qua cauſa, & quo jure contrahant, ſicut in hæreditatis aditione requiritur, quod hæres ſciat, an neceſſarius, an voluntarius ſit. *L. 15. ff. de Adquir. vel omit. hæred.* Error, etiam antecedens, circa quali-

Digitized by Google

litatem perſonæ, etiamſi ex dolo, & deceptione alterius compartis oriatur, regularitèr non obeſt valori matrimonij, *arg. C.*18. *h. t. cauſ.*29. *q.* 1. *l.* 10. *tit.* 2. *p.*4. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 352. *Sanch. de Matrim. lib.*7. *D.* 18. *n.*18. *Covar. & alij.* Nam talis error non tollit conſenſum circa ſubſtantiam, ſed circa perſonæ accidentia, quæ tantum ſe habent per modum rationis impulſivæ, & finalis extrinſecæ. Et ſi hæc via diſſolutioni matrimoniorum aperiretur, plurima ſcandala indetrimentum prolis, Reipublicæ, & conſcientiarum orirentur quotidiè, & licet metus gravis vitiet matrimonium, non inde infertur, errorem circa qualitatem, illud debere vitiare; quia metus minuit voluntarium circa ſubſtantiam, ſecus error, de quo nunc, quippè facilius poteſt probari metus, quam error, & dolus, & ideò matrimonium, etiam cum tali errore contractum non irritavit Eccleſia ad plures lites cavendas. Si tamen contrahens ita ſuum conſenſum alliget qualitati, ut actu contrahere nolit, ſi ſponſa non ſit nobilis, dives, vel virgo, &c. cum tunc illa qualitas ſe habeat, ut conditio, ea deficiente, deficeret conſenſus ad matrimonium neceſſarius, ac proindè nullum eſſet matrimonium. *D. Bonav. in* 4. *D.* 30. in expoſitione litteræ, *num.* 4. *D. Ant. Sanch. de Matrim. lib.*7. *D.*18. *n.*21. *& alijs.* Similitèr error qualitatis vitiat matrimonium, ſi ipſe in errorem perſonæ refundatur: quod ex eo colligitur, ſi qualitas ſit individualis determinatio ipſius perſonæ, v. g. ſi quis vellet cum primogenita Titij contrahere, & illi ſecundo genita ſiſteretur: tunc in perſonæ errorem refunditur error qualitatis: ſecus eſt, ſi credat, eam, cum qua contrahit eſſe primogenitam, & ſua voluntas non feratur in ipſam, quatenùs eſt primogenita: tunc enim non in perſona erratur. *D. Thom. in* 4. *D.* 30. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 5. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 18. *num.* 23. *&* 25.

35 Ob cultus diſparitatem eſt irritum matrimonium contractum à fideli cum infideli, ſeu Pagano, non Jure Naturalis, nam Eſther cum Aſſuero, Moyſes cum Sephora, Jacob cum Lia, & Rachele contraxerunt matrimonium, & non reprehenduntur à Scriptura; nec Jure Divino invalidatur ut aliqui cenſuerunt, ſiquidem ex nullo Textu Legis novæ irritatur tale matrimonium; eſt ergo irritum jure Eccleſiaſtico vel ſcripto. *C. fin.* 28. *q.*1. vel ſaltem ex uſu antiquiſſimo, & praxi Eccleſiæ, & habetur expreſſè in *L.* 15. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Desvariamiento de ley es la ſexta coſa, que embarga el caſamiento: Cà ninguno Chriſtiano debe caſar con Judia, nin con Mora, & ibid. Greg. Lop. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.*71. irritando enim Eccleſia matrimonium ex parte fidelis, ut proculdubio poteſt, quia ipſi fidelis ſubditus eſt, per conſequens irritatur reſpectu infidelis, licet ſubditus non ſit Eccleſiæ, cum nequeat matrimonium ex una parte irritum, & ex altera validum eſſe. Talia verò matrimonia ſunt illicita Jure Divino Naturali. *Deut.*7. *v.*3. ibi: *Neque ſociabis cum eis* (id eſt Gentilibus) *conjugia, filiam tuam non dabis filio ejus, nec filiam illius accipies filio tuo, quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & ut magis ſerviat Dijs alienis.* Jus enim Naturale dictat, hoc periculum peccandi, quod Text. exprimit, eſſe vitandum. Deindè: *Apoſtolus ait.* 2. *Cor.* 6. *v.* 14. *nolite jugum ducere cum infidelibus*, id eſt, nolite conjugium inire, juxta *D. Hieron. & alios.* Nec Hæreticus, vel Apoſtata poteſt cum infideli contrahere, quia hæretici, utpotè baptizati Legibus Eccleſiæ impedimenta ſtatuentibus, ſubduntur. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 71. *n.* 4. Nec fidelis poteſt cum catechumena contrahere, quia adhuc eſt extra Eccleſiam, nam licet catèchumena chriſtiana aliquando latè appelletur, non verè fit chriſtiana, niſi per baptiſmum ut conſtat ex Text. ſic intelligendo. In *C.* 15. 28. *q.*1. ibi: *Si chriſtiana ſit non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſitis Sacramento baptiſmatis. D. Thom. in* 4. *D.* 39. *q. un. art.*1. *ad* 5. *& Sanch. de Matrim. l.*7. *D.*71. *n.*2. *plures citans.* Bene tamen poſſunt ſponſalia à fideli cum catechumeno contrahi: cum matrimonium tantum promittatur, & referatur ad tempus, quo poteſt valere, ſcilicèt, poſt baptiſmum ſuſceptum; *arg. C.* 16. 28. *q.* 1. & expreſſè habetur in *L.*15. *tit.*2. *p.*4. ſicut valent ſponſalia ab impuberibus contracta, cum referantur ad tempus habile, ſi neceſsitas urgens, & valdè gravis matrimonium fidelis cum infideli ſuaderet, & nullum, vel ſolum remotum periculum perverſionis adeſſet, cum eo caſu ceſſaret Juris Naturalis prohibitio, poſſet tale matrimonium contrahi, accedente diſpenſatione Pontificis, vel ejus delegati, quoad impedimentum Eccleſiaſticum. Privilegium quidem in hoc impedimento diſpenſandi con-

Digitized by Google

conceſsit *Paulus V.* Epiſcopo Funajenſi, & ſuperioribus Societ. Jeſu in Regno ſinenſi ad decennium in *Conſt. Ut animarum*, 21. *Jun.* 1616. Et ſanè mediante diſpenſatione, vel potius ex divina inſpiratione, matrimonium contraxerunt Sancta Cæcilia cum Valeriano; Sancta Monica cum Patritio; Clotildis cum Clodovæo adhuc Gentilibus. *Ponc. de Matr. l.7. cap.47. n.7. & alijs.*

36 Matrimonium fidelis cum Hæretico, vel Apoſtata eſt illicitum Jure Naturali ob periculum perverſionis, cui fidelis, & ipſorum filij exponuntur, & ob diſſenſiones, quæ inter ipſos conjuges ſolent oriri. *C.16. 28. q.1. cap.14. de Heret. in 6.* Imò, & ſponſalia, ſi ad matrimonium, etiam altero hæretico manente, tendant, illicita, & nulla ſunt utpotè promiſsio de re turpi. *Sanch. de Matrim. l.7. D.72.* ſi tamen defacto tale matrimonium contrahatur, valet, nam in *C.14. de Heret. in 6.* Mulier ſcientèr contrahens cum hæretico dote privatur, ſed non jubetur ab eo ſeparari, ac proindè ſupponitur validum matrimonium, & ita decidi in prædicto Text. in *C. 14. de Heret. in 6.* cum comm. tenet *Greg. Lop. in L.15. tit. 2. p. 4. quamvis contrarium videatur ex d. L. deduci, & Congreg. de Propag. Fid. An.* 1638. cenſuit in terris hæreticorum, ubi hæreſes impune graſſantur, maximè ſi ibi Catholicæ Fidei cultus non permittitur, matrimonia cum ipſis hæreticis per exhortationes potius, quam per cenſuras eſſe prohibenda, & tale matrimonium valere tenent *D. Th. in 4. D. 39. q. un. art. 1. ad 5. D. Bonav. D. Albert. Magn. & plurimi cum Sanch. de Matrim. lib.7. D.72. n.2.* contra *Hoſt. Anchar. Simanc. & alios.* Nec *Can. 72. in Trullo.* in quo hi Authores fundantur eſt authenticus, quia jam diſſoluta Synodo, ab aliquibus Epiſcopis fuit conditus. Præterquamquod eſt reprobatus à Sergio Papa. Quando periculum perverſionis, & malæ educationis prolis ceſſat, juſtaque adeſt cauſa, poteſt Catholica cum hæretico, vel è contra, matrimonium contrahere, accedente Pontificis diſpenſatione, etiamſi inter Principes celebretur. Sic diſpenſavit *Urban. VIII.* ut Soror Regis Galliæ cum filio Regis Angliæ contraheret. In Germania, alijſque Provincijs Septentrionalibus, ubi ſunt permixti hæretici cum Catholicis licitè etiam ſine diſpenſatione, ex recepta tamen conſuetudine, talia matrimonia contrahuntur inſtar aliorum contractuum civilium, ſi nullum ſit periculum perverſionis, nec ſcandalum timeatur, juſtaque cauſa adſit. *Sanch. de Matrim. l. 7. D.72. n.5.* Et quamquam pactum, quod maſculi, v. g. hæreſim paternam ſequantur, & fœminæ Religionem Catholicam Matris, vel quod primus Fidem Catholicam, ſecundus Sectam Lutheranam, &c. impium, & illicitum ſit, quia pugnat cum Jure Divino, juxta quod parentes debent liberos in Fide Catholica educare, ijſque moribus, ut adipiſcantur remedia ſaluti ſpirituali neceſſaria. *Sanch. de Matrim. lib.7. D. 72. n. 6.* permittitur tamen conſuetudine ſic approbante, quia aliter nulla ſpes ſolet manere, aliquos ſaltem filios, in Religione Catholica educandi. Et ego hic Manilæ fui aliquale inſtrumentum, ut quidam Holandi Fidem Catholicam amplecterentur, quorum parentes ſimilia pacta inierant.

37 *Vis eſt majoris rei impetus, qui repelli non poteſt. L.2. ff. Quod metus cauſ. L.15. tit.2. p.4.* ſi eſt *abſoluta*, tollit libertatem: v. g. ſi quis arrepta mulieris manu illam ſcribere faciat, ſe velle cum illo contrahere. Voluntas tamen non poteſt hanc coactionem, ſive violentiam pati: nec conſenſus poteſt dici ſic violentus: nam violentum eſt juxta Philoſophum *id, cujus principium eſt extra nihil conferente vim paſſo*, cum omnis conſenſus principium ſit intrà, ſiquidem à voluntate procedit. Si eſt *conditionalis*, ex parte inferentis dicitur vis, ex parte patientis dicitur *metus*, de quo latius diximus in *Tit. de His, quæ vi, metuſvè cauſa fiunt*: ſic optimè diſtinguit, & explicat. *D. Thom. in 3. p. Sup. q.46. art. 1. in corp.* ibi: *Reſpondeò dicendum, quod duplex eſt coactio, vel violentia, una quæ facit neceſsitatem abſolutam, & tale violentum dicitur à Philoſopho, violentum ſimplicitèr, ut cum quis aliquem corporalitèr impellit ad metum: Alia, quæ facit neceſſitatem conditionatam, & hanc vocat Philoſophus violentum mixtum, ſicut cum quis projicit merces in mare, ne periclitetur, & mixto violento, quamvis hoc quod fit, non ſit per ſe voluntarium, tamen conſideratis circunſtantijs hic, & nunc voluntarium eſt, & quia actus in particularibus ſunt, ideò ſimplicitèr voluntarium eſt, ſed ſecundum quid involuntarium inde hæc violentia, vel coactio poteſt eſſe in conſenſu, qui eſt actus voluntatis, non autem prima, & quia hæc actio fit, ex hoc quod timetur, aliquod periculum imminens, ideò*

ista

iſta vis idem eſt, quod metus, qui voluntatem cogit quodammodo, ſed prima vis cadit in corporalibus actibus. Et quidem metus matrimonio valdè contrarius eſt: nam matrimonium ſignificat conjunctionem Chriſti ad Eccleſiam, ſecundum libertatem amoris factam, ac proindè fieri nequit per conſenſum coactum. Deindè vinculum matrimonij eſt perpetuum: unde illud quod perpetuitati repugnat, matrimonium tollit, metus autem, qui cadit in conſtantem virum perpetuitatem contractus tollit, quia poteſt peti reſtitutio in integrum, & ideò talis coactio metus, quæ cadit in conſtantem virum, tollit matrimonium. *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 47. art. 3.* Nec qui coactus contraxit procreationi prolis intendet: & facile adulteria committentur, cum præjudicio fidei conjugalis. Ideò volens Eccleſia matrimonia omninò libera ob perpetuitatem vinculi, & conjugalis ſocietatis arduitatem, ſtatuit, metum eſſe impedimentum matrimonium dirimens, ac proindè matrimonium metu contractum nullum declaravit. *C. 14. c. 15. c. 28. h. t. L. 15. tit. 2. p. 4.* ibi: *La ſetena coſa, que embarga el caſamiento, que non ſe faga, es fuerza, ò miedo, la fuerza ſe aeve entender deſta manera, quando alguno aducen contra ſu voluntad, ò le prenaen, ò ligan, è le facen otorgar el caſamiento: ò otroſi, el miedo ſe entiende, quando es fecho en tal manera, que todo ome, maguer fueſſe de gran corazon, ſe temieſſe de èl.* Et quidem ſolus metus gravis à cauſa libera injuſtè incuſſus, & ad matrimonium extorquendum, etiam ſi non incutiatur ab eo, qui matrimonium intendit contrahere, ſed ab alio, & etiamſi metum patiens ſua culpa in metum inciderit, ſi incutiens non habet jus incutiendi, irritat matrimonium. *C. 14. c. 15. h. t.* ſicut alij contractus ex ſimili metu provenientes reſcindibiles ſunt. *L. 14. §. 3. ff. Quod metus cauſa. L. 15. tit. 2. p. 4.* Cogitur aliquis metu, quando aliquid facit, quod alias non vellet ad evitandum id, quod timet. In hoc tamen conſtans ab inconſtanti diſtinguitur, quantum ad duo: primo quantum ad qualitatem periculi, quod timetur, quia conſtans requirit rationem rectam, per quam ſcit, quid pro quo dimittendum ſit, vel faciendum. Semper autem minus malum, vel majus bonum eligendum eſt, & ideò conſtans ad minus malum ſuſtinendum cogitur metu majoris mali: non autem cogitur ad majus malum, ut vitet minus malum; ſed inconſtans cogitur ad majus malum propter metum minoris mali, ſcilicèt ad peccatum propter metum corporalis pœnæ, ſed pertinax è contra, non poteſt cogi, etiam ad minus malum ſuſtinendum, vel faciendum, ut vitet majus malum: unde conſtans eſt medius inter inconſtantem, & pertinacem. Secundo differunt, quantum ad æſtimationem periculi imminentis, quia conſtans non niſi ex forti æſtimatione, & probabili cogitur, ſed inconſtans ex levi. *Prov. 28.* fugit impius nemine perſequente. *D. Thom. 3. part. Suppl. q. 47. art. 2.* In particulari ergo metus gravis, ſeu cadens in conſtantem virum eſt metus mortis, carceris, privationis officij, damni gravis in rebus, vel alia ſimilis vexatio. *L. 15. tit. 2. p. 4.* metus reverentialis conjunctus cum indignatione parentum, & mala tractatione, etiam gravis, & irritans matrimonium cenſetur. *Sanch. de Matr. lib. 4. D. 12* Non tamen æque gravis metus requiritur in fœmina ad nullitatem matrimonij, quam in viro: quia cum hæc ſua natura, ſit inconſtantior, & dibilior, minor metus conturbat fœminam, quam virum, ideoque minor metus in ea, quam in viro cenſetur gravis; ſed hoc quando caſus particularis contingat, arbitrio Judicis relinquitur. *Sanch. de Matr. lib. 4. D. 3.* & generalitèr dicendum eſt quod tunc metus gravis dicitur cadere in conſtantem virum, quando hæc duo concurrunt, ſcilicèt, & quod malum, quod timetur grave ſit judicio prudentum, & quod gravi, ſeu probabili ratione timeatur, tanquam imminens. *Suar. de Relig. tom. 2. lib. 1. de Voto, cap. 8.* Et quamvis in Textibus citatis matrimonium metu gravi contractum potius antiquiori jure ſupponatur jam irritum, quam Legem irritantem ipſi ſtatuant, credendum eſt, tale impedimentum, vel viva voce, vel ſcripto ab Eccleſia inductum, licet Text. nunc non inveniatur. Nec inde licet inferre, matrimonium metu contractum, irritum eſſe Jure Naturæ, quia Jure Naturæ ad matrimonij valorem, ſicut aliorum contractuum, alijs requiſitis ſuppoſitis, nil aliud eſt neceſſarium, quam conſenſus verè voluntarius; licet non ſit ſpontaneus; quem quidem conſenſum, licet metus minuat, non tamen deſtruit. *L. 21. §. 5. ff. Quod met. cauſ.* Neque baptiſmus metu ſuſceptus. *C. 3. de Baptiſm.*

tiſm. C. 5. D. 45. Nec juramentum metu præſtitum irritantur. *Q. 8. c. 15. de Jur. jur.* Imò nec ipſum matrimonium metu intrinſeco, ſeu à cauſa neceſſaria proveniente, nec metu levi contractum, eſt irritum: & certum eſt, talem metum voluntarietatem minuere, & ſpontaneitatem tollere, conſequentèrque, tale matrimonium, metu non obſtante, eſt validum de Jure Naturæ: ac proindè hoc impedimentum præciſè à Jure Eccleſiaſtico eſt inductum. Et ita tenent *Sylv. Tabien. Navarr. Sot. Henriq. Sanch. de Matr. lib. 4. D. 14. n. 2. Suar. de Relig. tom. 2. lib. 1. de Vot. cap. 8. n. 9. & alij*; contra *Scot. Covar. Mol. de Juſt. tr. 2. D. 326. n. 14. Ponc. de Matr. lib. 4. cap. 14. n. 4. Gonz. in C. 15. h. t. n. 5.* Qui tenent, tale matrimonium eſſe irritum Jure Divino, & Naturali, & ſentire videtur *D. Thom. in 4. D. 29. q. un. art. 3. q. 1.* Quando verò metus non eſt incuſſus ad extorquendum matrimonium, ſive proveniat à cauſa naturali, ſive libera, quantumvis graviſſimus, non reddit irritum matrimonium, quia tunc homo non ab alio impellitur ad matrimonium, ſed à ſe ipſo: cum nullus matrimonium exigat, ſed ipſe contrahens voluntariè matrimonium eligit, tanquam medium ad periculum animæ, vel corporis evadendum, ſicut votum ſimili metu factum eſt validum. *C. 17. de Regular.* quam concluſionem certiſſimam apud omnes appellat *Sanch. de Matrim. lib. 4. D. 12. n. 3.* Unde infert, validum eſſe matrimonium contractum cum concubina metu præſentis mortis ex morbo, vel naufragio, vel ex conſilio Medici ad evitandam mortem, quæ propter humoris abundantiam, timetur eventura; vel ſi morte damnatus ducat meretricem ad mortem evadendam; vel ſi alius ei offerat immunitatem, ſi talem fœminam ducat; vel ſi Medicus non aliter ægrotum curare velit, niſi ægrotus ſuam filiam in uxorem ducat; vel ſi obſeſſus Princeps offerat obſidenti ſuam filiam, ut obſeſſionem ſolvat, & alia hujuſmodi. Matrimonium metu gravi injuſtè incuſſo contractum eſt nullum in utroque foro: quia non adeſt conſenſus requiſitus ad ipſum. *C. 14. h. t. Et in C. 2. de Eo, qui duxit.* Illi, qui poſtquam metu cum una contraxit, deindè aliam duxit, facultas datur, ad ſecundam revertendi; quæ facultas non poſſet dari, ſi matrimonium primum in conſcientia fuiſſet validum. *D. Thom. in 4. D. 29. q. un. art. 3. quæſtiunc. 1. in corp. Sot. Navar. Sanch. de Matr. lib. 4. D. 12. n. 18.* contra *alios apud ipſum.*

138. Matrimonium ſimili metu contractum, nec adjecto juramento firmatur: imò juramentum non valet, nec quidem obligationem Religionis producit. *C. 2. de Eo, qui duxit.* Quia matrimonium irritatur, non tàm ob privatam contrahentium, quàm ob publicam utilitatem: Et per metum contrahentes inhabiles redduntur, ac proindè, nec juramentum confirmat contractum, nec ipſum valet; *arg. C. 12. de Foro comp.* maximè cum juramentum ſequatur naturam contractus, cui accedit. *Gloſ. in C. 2. de Eo, qui duxit.* V. *Tanta. Abb. Sylv. Sanch. de Matr. lib. 4. D. 20. n. 12. & alij*, contra *Richard. & alios* qui fundantur in *C. 22. 22. q. 4.* ibi: *Quæſivi, quid tibi agendum ſit de Hubaldo Parochiano tuo, qui captus, & timore necis impulſus ſuæ concubinæ juramento firmavit, ipſam in conjugem ſuſcipere, propriamque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimoniæ unquam impenderet: quia verò, quam prius concubinam habuerat, non eſt peccatum in conjugem ſuſcipere, matrimonium ſit in Deo firmum, & ſtabile.* Nam reſpondeo, quod in hoc caſu diſtinguendum eſt juramentum de contrahendo cum concubina, & juramentum expellendi matrem à Domo. Primum juramentum eſt de re licita, ac proindè poteſt adimpleri, ſi purgato per ſubſequentem conſenſum metu, ipſe matrimonium cum ea contrahere velit: in quo nullum eſt peccatum. Secundum verò, cum ſit de re illicita, adimpleri nequit, ſed non dicitur, quod neceſſario debeat primum juramentum adimpleri, etiam ſtante metu. Alias ſolutiones afferunt alij cum *Sanch. de Matrim. lib. 4. D. 20. n. 13.* Matrimonium tamen metu contractum poteſt revalidari purgato metu, *C. 21. h. t. L. 15. tit. 2. p. 4.* Et quidem, non tantum, quando expreſſé conſtat de conſenſu, ſed etiam ſi de conſenſu tacito conſtet, ut notat *Greg. Lop. ibid.* Si poſt matrimonium metu contractum in facie Eccleſiæ ſequatur copula ſpontanea, cum ex ea præſumatur conſenſus conjugalis, matrimonium etiam poſt Tridentinum confirmatur. *C. 21. c. 30. h. t.* ſecus ſi & ipſa copula metu ſit extorta. *Sanch. de Matr. lib. 4. D. 18. ex n. 10.* Similitèr ſi conjuges cohabitent poſt matrimonium metu contractum, cum ſciviſſent nullitatem

Digitized by Google

tatem matrimonij: & talis cohabitatio ſit ſpontanea (quia jam ceſſarit cauſa timoris) & diuturna arbitrio Judicis; creditur, etiam poſt Tridentinum matrimonium ratificatum ex præſumptione juris, & de jure. *C.* 21. *b. t. ibid. Gloſ. V. Per annum. Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 18. *n.* 3. *Gonz. in C.* 21. *b. t. n.* 5.

39 Metus levis, etiam injuſtè incuſſus, cum facilitèr poſsit ſuperari, nec in virum conſtantem cadat, non irritat matrimonium: alias plurima matrimonia eſſent nulla, vel diſſolvenda cum maxima perturbatione Reipublicæ Chriſtianæ in grave animarum detrimentum; *arg. C.* 15. *b. t.* Metus gravis ab intrinſeco, ſeu cauſa non libera proveniens: v. g. metus mortis ex morbo, vel naufragio non irritat matrimonium, nec alios contractus reſcindit. Nec item irritat metus, etiam à cauſa libera proveniens, ſi juſtè incutiatur, vel à Judice, vel ab alio habente jus illum incutiendi, quia ipſe contrahens ſibi hunc metum infert. *L.* 21. *ff. Quod met. cauſ.* Sic valet matrimonium, ſi Judex Eccleſiaſticus per Cenſuram aliquem compellat ducere puellam, cum qua contraxit ſponſalia, vel quam ſub ſpe, & promiſsione nuptiarum decepit, & corrupit. Si juvenis ſine promiſsione, vel ſpe matrimonij virginem corrumpat, cum ſoli teneatur ad ducendam, vel dotandam disjunctivè; *arg. C.* 2. *de Adulter.* Si Judex minetur carcerem ærumnoſum, ſi non ducat, injuſtè incutit metum, ac proindè matrimonium eo contractum eſt nullum. *Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 13. *n.* 7. Quod ſi juvenis cum puella à patre inventus, ut vitet accuſationem coram Judice, quam pater minatur, cum ea contrahat, valet matrimonium. Si verò minetur mortem, cum ad hoc non habeat jus, hic metus erit injuſtus, & irritabit. *C.* 15. *b. t.* Similitèr valet matrimonium, ſi Princeps ob metum belli juſtè illati contrahat cum filia inferentis bellum ad conſequendam pacem, vel ſi reus in carcere detentus, ut ab eo liberetur cum filia cuſtodis contrahat. *Hoſtienſ. Joan. And. Leſſ. l.* 2. *de Juſt. cap.* 17. *ex n.* 37. *Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 13. ubi alios, qui aliter ſentiunt refert, & impugnat.

40 Matrimonium metu contractum adeò nullum eſt, ut neque metum inferens maneat ex ſua parte obligatus ad matrimonium, ſi vim paſſus illud inire velit, ſed poteſt, etiam parte invita, reſilire: ſiquidem non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum. *C.* 51. *de Reg. juris in* 6. nec conſenſus metum inferentis eſt abſolutus, ſed tacitè conditionatus, ſi ſcilicèt altera compars maneret obligata. Cum ergo ex parte coacti non reſultet obligatio, nec reſultare debet ex parte cogentis, ne contractum natura ſua reciprocum claudicare ſine poſitivo fundamento dicamus. Et in hoc differt matrimonium ab alijs contractibus: quippè qui metu extorti reſcinduntur tantum ad inſtantiam metum paſsi, quia jure ſubſiſtunt, & ex parte coacti obligationem efficacem adverſus cogentem producunt; quod non accidit in matrimonio, quod abſolutè eſt nullum. *Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 15. *n.* 5. *& alij*, contra *Sylv. Navar. Man. cap.* 22. *n.* 51. Si tamen metum inferens non aliter quam matrimonium contrahendo damnum ab eo illatum poteſt reparare, ad hoc tenetur, & poteſt à Judice compelli. Sic quidem æquitate, & ratione naturali dictante. Et ſic intelligitur *Text. in C.* 1. *de eo, qui duxit.* Mulier intendens nullitatem matrimonij ex metu, illum debet probare, ſi quidem metus illatio eſt quid facti, quod non præſumitur, niſi probetur, & metum interveniſſe, & gravem eſſe. *C.* 28. *b. t.* In dubio valoris, vel nullitatis matrimonij pro matrimonio, quod jam in poſſeſsione eſt, pronuntiatur, & inſuper quia cauſa favorabilis eſt. *Sanch. de Matrim. lib.* 4. *D.* 27. *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 4. Et ob Sacramenti reverentiam, & ut vitentur inconvenientia, quæ ex ex facili diſſolutione matrimoniorum ſequerentur. *C.* 47. *in fin. de Teſtibus. Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 27.

41 Impedimento metus eſt proximum impedimentum raptus. *Hic prout in præſenti eſt violenta de loco in locum matrimonij contrahendi cauſa abdactio fœminæ cujuſque, ſive virgo, ſive corrupta, ſive etiam meretrix ſit. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 13. *n.* 14. Antiquitus inter raptorem, & raptam tantum prohibebatur matrimonium, validè tamen contrahebatur. *C.* 4. *c.* 9. *c.* 10. 36. *q.* 2. poſtea fuit ſtatutum, quod inter raptorem, & raptam non tantum validè, ſed & licitè matrimonium contraheretur, etiam in poteſtate raptoris ipſa conſtituta: ſi libere conſentiret. *C. fin. de Raptor. Sanch de Matr. l.* 7. *D.* 12. *ex n.* 41. *ſed ex Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matr. cap.* 6. Inter raptorem, & raptam ſtatutum eſt impedimentum dirimens,

ſi raptus contigerit, puella invita, (ſecus ea conſentiente, etiam ſuis parentibus invitis) & raptor non pro alio, ſed pro ſe rapiat: nam ſi pro alio rapiat, poteſt cum ea contrahere. Et hoc impedimentum durat, dum mulier eſt in poteſtate raptoris, ac proindè ceſſat ea in loco tuto, & libero conſtituta: tuncque cum ea validè, & licitè contrahere valet. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D.* 13. Si fortè fœmina rapiat virum, etiam non ſervata forma Trid. poteſt cum eo contrahere: ac proindè, ſi ipſe liberè conſentiat, etiam ſi in poteſtate raptricis ſit, valet matrimonium. Nam cum conſtitutio Trident. ſit pœnalis, & odioſa, non debet extendi ultra caſum expreſſum, qui tantum eſt de raptore, non de raptrice; & cùm hoc rariſsimè contingat, non venit in Legis conſideratione, quæ ad frequentèr contingentia ordinatur: nec eſt in utroque caſu eadem ratio, nam gravius delictum committit vir rapiens fœminam, majuſque ſcandalum ſequitur, graviorque ipſi, & ejus parentibus irrogatur injuria, quam è contra: quando fœmina rapit virum. *Barboſ. ad Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matrim. cap.* 6. *n.* 5. *Gonz. in C. fin. de Raptor. n. fin. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 12. *n.* 25. *Ponc. de Matrim. l.* 7. *cap.* 69. *n.* 6. contra *Bald. Tiraq. Henriq. Gutierr. & alios.* Si quis ſponſam invitam rapiat, pœnis, *Trident.* tenetur; nam Text. *in C.* 6. *de Raptor.* excuſat à raptu obductionem deſponſatæ de ejus conſenſu factam: nam tunc non læditur libertas matrimonij, cum ipſa ad hoc ſit obligata. *C.* 10. *b. t.* ac proindè includere videtur caſum, quo invita abducatur, nam licet rapiens ſponſam recipiat, quod ſuum eſt; non tamen accipit modo legitimo; debebat enim non authoritate propria, ſed authoritate publica eam vindicare, quod præcipuè habet locum, ſi ipſa juſtam cauſam reſiliendi habeat; quippè tunc idem eſt, ac ſi ſponſalia non præceſsiſſent. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 13. *n.* 15. contra *Henriq. de Matrim. lib.* 12 *cap.* 14. *n.* 5. *& alios.*

TIT. II.

De Deſponſatione impuberum.

42 Sponſalium contractus eſt actus humanus, qui ad ſui valorem exigit Jure Naturæ uſum rationis in utroque contrahente: quo, ſaltem in uno deficiente, Jure Naturali ſunt invalida ſponſalia, etiam ſi à parentibus nomine filiorum ſint contracta. *C. un. b. t. in* 6. *L.* 6. *tit.* 1. *p.* 4. & non ſolum hoc intelligitur, quando ſunt minores ſeptennio: ſed etiamſi contrahentes majores ſeptennio ſint. *L.* 14. *ff. de Sponſal.* Regularitèr tamen requiritur, & ſufficit ſeptennium tàm in mare, quàm in fœmina ad contrahenda ſponſalia; nam tunc ſufficiens uſus rationis ad ipſorum obligationem regulariter invenitur. *L.* 14. *ff. de Sponſal. C.* 4. *c.* 5. *c.* 13. *b. t. c. un. eod. in* 6. *L.* 6. *tit.* 1. *p.* 4. *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 43. *art.* 2. *in corp.* ibi: *Ante primum ſeptennium nulli contractui homo aptus eſt, ſed in fine primi ſeptennij incipit eſſe aptus ad aliqua promittenda in futurum præcipuè de his, ad quæ ratio naturalis inclinat magis, non autem ad obligandum ſe perpetuo vinculo, quia adhuc non firmam habet voluntatem, & ideò tali tempore poſſunt contrahi ſponſalia, ſed in fine ſecundi ſeptennij jam poteſt obligare ſe de his, quæ ad perſonam ipſius pertinent, vel ad Religionem, vel ad conjugium, ſed poſt tertium ſeptennium, etiam poteſt de alijs ſe obligare. Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 16. *n.* 7. Hoc ſeptennium, quando non conſtat, quod malitia ſuppleat ætatem, debet eſſe completum, non tantum moralitèr, ut cum alijs docet *Gutierr.* Sed etiam phyſicè, ut tenent *Barboſ. in C.* 4. *b. t. n.* 2. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 16. *n.* 4. *Gonz. in C.* 5. *b. t. & alij.* Nam quando agitur de obligatione imponenda, verba Legis in ſenſu proprio accipi debent, & ideò 16. anni phyſicè completi requiruntur ad profeſsionem religioſam. *Trid. ſeſſ.* 25. *de Reg. cap.* 15. Item regularitèr 14. anni phyſicè completi ſunt neceſſarij ad teſtamenti factionem. *L.* 5. *ff. Qui Teſtam.* ſimilitèr ergo debet ſumi verbum: *Compleſſet, & compleverat.* Loquendo de ſeptennio ad ſponſalia *in C.* 4. *c.* 5. *b. t.* Nec ſufficit, quod ultima dies ſeptennij ſit incœpta, ut tenet *Sanch.* ſed requiritur, quod ſit completa de momento ad momentum, ut patet in ætate requiſita ad profeſsionem: nec aliter poteſt intelligi ſeptennium phyſicè completum; niſi & ultima dies ſeptennij completa ſit. *Gonz. in C.* 5. *b. t. n.* 5. Et quamvis *in L. fin. tit.* 1. *p.* 4. dicatur, *V. Poco menos.* clarè loquitur de caſu, quo malitia ſupleat ætatem. Et ſic etiam intelligendus eſt. *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 43. *art.* 2. *ad* 7. Sponſalia contracta ante uſum rationis utriuſque, quin & unius tan-

tum

tum contrahentis, ſunt nulla. Nam cum ſint promiſsio mutua, ſi ex una parte claudicent non ſubſiſtunt ex altera, etiam ſi unus pubes, vel major ſeptennio ſit. Promiſsio tamen à pubere facta infanti in vim ſimplicis promiſsionis valet quin acceptationem ex parte infantis requirat; ac proindè nequit revocari; *arg. L.* 5. *C. de Emancip. liberorum*: poſſunt tamen à contrahentibus, poſtquam ad uſum rationis accedant, talia ſponſalia vel expreſſé ratificari verbo, ſcripto, nutu, vel alio ſigno; vel ſaltem tacitè cohabitando, mittendo munera, vel aliud hujuſmodi proprium ſponſorum faciendo: & tunc convaleſcunt, dum tamen ſponſi ſciant, ſe tempore infantiæ ſponſalia contraxiſſe: & ea fuiſſe nulla: alias ex errore procedendo, nil agunt; cum nil tàm contrarium ſit conſenſui, quàm error. *Ex L.* 15. *ff. de Juriſdict.* Quod quidem deducitur *ex C. fin. h. t. C. un. eod. in* 6. *L.* 6. *tit.* 1. *p.* 4. *Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 16. *n.* 5. *&* 6.

43 Si contrahentes ſponſalia ante ſeptennium in quacumque ætate, & quocumque modo, ut contra alios tenent *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 10. *num.* 14. *& alij*, habeant uſum rationis, prudentiam, ſeu diſcretionem (quod dicitur malitiam ſupplere ætatem) hujuſmodi ſponſalia erunt valida, non ſolum Jure Naturæ, *L.* 4. *l.* 14. *ff. de Sponſal.* ſed etiam Jure Poſitivo: ſiquidem *ex C.* 3. *de Sponſal.* conſtat, ſponſalia contracta cum puella nondum ſeptenni producere impedimentum publicæ honeſtatis, quod eſt ſignum validitatis ſponſalium, & expreſſe habetur *in L. fin. tit.* 1. *p.* 4. ibi: *E eſto ſe debe entender, ſi los deſpoſados fueſſen de edad de ſiete años complidos, ò poco menos, de manera, que ayan entendimiento para placerles las deſpoſajas.* Nam ætas in ſponſalibus non eſt ſimplicitèr definita. *L.* 14. *ff. de Sponſal.* Et ætas ſeptennij, quæ regularitèr aſsignatur dependet à certa ſuppoſitione, ſcilicèt, uſu rationis, adeò ut magis uſus rationis, quam ætas ſpectetur: ſecus accidit in profeſſione religioſa, & teſtamenti factione ubi ætas abſolutè, & ſine dependentia ab alia ſuppoſitione definitur: quod clarius patet in matrimonio, ubi licet ſit deſignata ætas 14. annorum, valet matrimonium, ſi malitia ætatem ſuppleat. Similitèr ergo dicendum eſt in ſponſalibus. *D. Thom. in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 7. *D. Antonin. Joann. And. Covarr. Gutierr. Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 16. *n.* 9. *Gonz. in C.* 5. *h. t. n.* 4. contra *Angel Fachin. & alios.* Tunc malitia, ſeu prudentia creditur, ætatem ſupplere, ſi quis poſſet peccare mortalitèr: nam id ſufficit, ut ſe obliget per votum ſolemne Ordinis Sacri, & ſimplex Religionis; quare ergò non ſufficiet, ut ſe obliget per ſponſalia? Quorum obligatio facilius diſſolvitur, ſcilicèt per illius tantum voluntatem, cum ad pubertatem perveniat. *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 16. *n.* 16. *cum pluribus, quos n.* 9. *citat*, contra *D. Thom. in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 2. *Henriq. de Matr. l.* 11. *cap.* 13. *n.* 9. *& alios.*

44 Si impuberes majores ſeptennio contrahunt ſponſalia, neuter etiam mutuo conſenſu ante pubertatem reſilire poteſt: ne ex fragilitate judicij temerè ſponſalia ſæpè contrahant, & diſſolvant; pubertate tamen adepta, etiam ſine alia cauſa reſilire poſſunt; etiam in foro conſcientiæ, ne firmitèr obſervare teneantur, quod judicio immaturo fecerunt. *C.* 7. *h. t. Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 51. *n.* 19. Nec ille, qui primo fit pubes alterum debet expectare. *C.* 7. *h. t.* quia etiam altero pubertatem adepto, reclamare, & reſilire poteſt: ut quid alterius pubertatem expectabit? Cum fruſtra expectetur eventus, cujus nullus eſt effectus; *arg. C.* 36. *de Offic. delegat.* Si verò non ſtatim reſiliat, ſed rata habeat ſponſalia, alterius pubertatem ſpectabit. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 51. *n.* 9. *&* 14. Si tempore contractus unus erat pubes, non ipſe etiam de impuberis conſenſu, ſed impubes poteſt reſilire, cum ad pubertatem perveniat: quod ſi ſtare velit contractui, pubes etiam ſtare tenetur. *C.* 7. *h. t.* Et tunc claudicat contractus in favorem impuberis. *Sanch. de Matrim. l.* 1. *D.* 51. *n.* 10. niſi aliam juſtam cauſam reſiliendi habeat pubes: nam tunc reſilire poteſt: v. g. ob metum. *C.* 11. *h. t.* Licet ad ratificanda ſponſalia à minoribus ſeptennio contracta, quia nulla fuerunt, novus conſenſus requiratur verbo, vel facto, tempore pubertatis exprimendus: at vero, ut rata ſint contracta à majoribus ſeptennio, cum ſint valida, ſufficit taciturnitas illorum, ſeu quod non reclament ſtatim cum poſſunt, & ipſis hoc jus competere ſciant. Statim & illico reclamare cenſetur, qui reclamat intra triduum, etiam poſtquam pubertatem ſit ingreſſus. *L. fin. C. de Judic. Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 51. *n.* 14. Juramentum ſponſalibus adjectum ab impuberibus nondum proximis pubertati ſe-

qui-

quitur ſponſalium naturam: ac proindè in illo ſubintelligitur hæc conditio; niſi pubes factus reclamet. *Ponc. de Matrim. lib.* 12. *cap.* 9. *n.* 8. At verò ſi ſponſalia ſint juramento firmata ab impuberibus proximis pubertati, ita confirmantur, ut nulli ex eis liceat reſilire: quia illis eſſet periculoſum contra juramentum venire. *C.* 10. *de Sponſal. Covarr. de Sponſ. p.* 1. *cap.* 5. §. 1. *n.* 3. *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 51. *ex n.*22. *& alij*, contra *Joan. And. & alios.* Proximus pubertati cenſetur maſculus, ſi decimum annum cum dimidio, & fœmina nonum cum dimidio excedat. *L.6. tit.*5. *p.6.*

45 Ad matrimonium contrahendum nulla determinata ætas Juræ Naturæ requiritur: ſed tantum uſus rationis, ſeu diſcretio: major quidem, quam ad ſponſalia obſtrictiorem obligationem, & vinculi perpetuitatem. Profectò in homine paulatim ratio convaleſcit, ſecundum quod quietantur motus, & fluxibilitas humorum, ut ait *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 43. *art.* 2. *in corp.* Sicut etiam major maturitas ad profeſsionem, quam ad matrimonium à jure requiritur ob arduitatem negotij, quia Religio eſt earum rerum, quæ ſunt ſupra inclinationem naturæ, quæ majorem difficultatem habent, quam matrimonium. *D.Thom. in* 4. *D.*36. *q. un. art.* 5. Deindè requiritur, quod corpora ſint habilia ex ſe ad generationem, licet non ſint proximè habilia. *Ariſt. D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 53. *art.* 2. *ad* 3. *Sanch. de Matr. l.* 7. *diſp.* 104. *n.* 9. Jure Eccleſiaſtico requiritur, quod contrahentes ſint puberes. *C.* 6. *c.* 10. *c.* 11. *b. t. D. Thom. in* 4. *diſt.* 36. *q. un. art.*5. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 104. *n.* 9. *Gonz. in C.*2. *b. t. n.* 7. *& com. DD.* Idem eſt de Jure Civili. *Princ. Inſtit. de Nuptijs.* Et de Jure Hiſpano. *L.* 6. *tit.* 1. *p.*4. ibi: *Mas para caſamiento facer, ha meneſter, que el varon ſea de edad de catorce años, è la muger de doce.* Puberes ergo cenſentur maſculus poſt 14. fœmina poſt duodecimum annum completum. *C.* 6. *c.* 10. *c.* 11. *b. t.* ob ſpecialem tamen favorem matrimonij ſufficit, quod ultima dies ſit incœpta, licet non completa, quamvis hoc non ſufficiat in ſponſalibus. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 104. *n.* 2. quia in hac ætate regularitèr, præter ſufficientem uſum rationis, & maturitatem judicij jam habent generandi potentiam, & facultatem. Et quidem citius fœminæ, quia debilior advenit pubertas. Nam regularitèr minus perfecta citiùs in ſua linea perficiuntur. *Macrob. l.* 7. *Saturnal, cap.* 7. ibi: *Quod cito admoventur generationis fœminæ non nimij caloris, ſed naturæ infirmioris eſt: ut exilia poma celerius matureſcunt, robuſta ſerius.* Etiam conſentiunt *Ariſtot. Gonz. in C.* 3. *b. t. n.* 3. *& alij*, quamvis uſus rationis æqualiter in utroque affulgeat in ſeptennio. *D.Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 43. *art.*2. *ad* 3. Hinc eſt, quod infideles, qui Lege Eccleſiaſtica non tenentur, validè poſſunt contrahere matrimonium, etiam ſi impuberes ſint, dum alias Jure Naturæ inſpecto, habiles ad matrimonium inveniantur. Matrimonium à puberibus contractum, etſi non poſsint carnalitèr commiſceri, validum eſt: nam Jure Eccleſiaſtico non requiritur actualis potentia ad generandum; dum impotentiam abſolutam non habeant; aliàs qui ob corporis infirmitatem non poſſet copulam exercere, invalidè contraheret; quod falſum eſt. *Abb. Covarr. de Sponſ. p.* 2. *cap.*5. *n.*2. *Sanch. de Matrim. lib.*7. *D.*104. *n.* 15. Pontifex, ut Superior omni Jure Eccleſiaſtico, benè poteſt in hoc impedimento ex defectu ætatis diſpenſare ex juſta cauſa, & ſic aliquando diſpenſarunt Pontifices, maximè pro bono pacis. *C.* 2. *b. t.* nam pro pace plura admittuntur, quæ alias prohiberentur. *C.* 10. 3. *q.* 6. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 104. *n.* 11. ubi dicit, quod Pontifex poteſt diſpenſare, ut matrimonium in quacumque ætate initum valeat, modo pueri rationis uſus participes ſint, ſicut in quocumque alio Jure Humano diſpenſare valet. *C.* 4. *de Conceſ. præbend.* Et probabilitèr poteſt etiam Epiſcopus in caſu urgentiſsimo cum impuberibus diſpenſare: præſertim, ſi dubium ſit, an malitia ſuppleat ætatem. Sic contra *Fagnan. & alios* tenent *Covarr. in C. Alma, p.* 1. §. 7. *n.* 8. *Suar. de Leg. L.* 6. *cap.* 14. *n.*8. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *diſp.* 104. *n.* 12. *Barboſ. & Gonz. in C.* 2. *b. t. n.* 7.

46 Aliquando malitia ſupplet ætatem: tunc videlicèt, quando in impubere invenitur ſimul, & copulativè habilitas ad generandum, & ſufficiens diſcretio ad matrimonium, vinculique perpetuitatem cognoſcendam; *arg. C.* 6. *b. t.* Et tunc validè contrahit impubes matrimonium etiam ſine ulla diſpenſatione. *C.* 9. *c. fin. h. t. L.* 6. *tit.* 1. *p.* 4. Nam ætas ſolum aſsignatur dependentèr à ſuppoſitione, quod anteà malitia non præveniat ætatem. *Gutierr. de Matr. cap.* 2. *n.*23. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *diſp.* 104. *n.*5.

Digitized by Google

n. 5. & n. 21. Gonz. in C. 2. h. t. n. 7. & c. 3. n. 4. & alij. Si unus, vel duo impuberes, in quibus malitia non ſupplet ætatem per verba de præſenti matrimonium contrahant, non valet tale matrimonium, nec lapſu temporis, niſi aliter approbetur, convaleſcit. Et quidem hoc diſtrictè fieri prohibetur in C. 2. h. t. ac proindè ſub culpa gravi prohibetur ob gravem irreverentiam, quæ Sacramento irrogaretur. Nam attentatur invalidi Sacramenti adminiſtratio. Si tamen ob aliquam urgentiſsimam neceſsitatem fiat, à culpa tales excuſarentur; neceſsitas namque matrimonium cohoneſtaret. Et certè, quando tale matrimonium ab impuberibus defacto contraheretur, licet nunc valeret, ut matrimonium, ex præſumpta tamen contrahentium voluntate, & juris interpretatione talis promiſsio in vim ſponſalium valeret. C. fin. h. t. c. un. eod. in 6. L. 6. tit. 1. p. 4. ibi: E ſi ante de eſte tiempo ſe caſaſſen algunos, non ſeria caſamiento, mas deſpoſajas. Quippè actus, qui non valet, ut agitur, valet eo modo, quo valere poteſt: niſi expreſſè velint contrahentes excludere ſponſalia; & ſic intelligitur L. 9. ff. de Sponſ. Nam tunc non habet locum præſumptio, ſed ipſa cedit veritati, ne actus agentis ultra ejus voluntatem extendatur. Contra L. 19. ff. de Reb. cred. Covarr. de Sponſal. p. 1. cap. 3. Sanch. de Matr. lib. 1. D. 21. n. 2. Barboſ. & Gonz. in C. fin. h. t. n. 4. contra alios. Et tunc habet locum illa regula: Quod potuit, noluit; quod voluit, non potuit. Si duo, vel ſaltem unus impubes contrahat matrimonium clandeſtinum, hoc habet vim ſponſalium, etiam hodie: nam Tridentinum, ut lex correctoria Juris Communis non extenditur, niſi ad illum contractum, qui eſſet matrimonium: & cum hic contractus Jure antiquo non eſſet matrimonium, ſed in ſponſalia reſolveretur. C. un. h. t. in 6. ideò etiam poſt Trid. ſuſtinetur talis promiſſio clandeſtina in vim ſponſalium. Navar. Man. cap. 22. n. 57. Gutierr. Sanch. de Matr. lib. 1. D. 21. n. 5. Gonz. in C. fin. h. t. n. 4. qui ita declaratum à Cardinalibus teſtatur. Quando verò duo puberes matrimonium clandeſtinum contrahunt, cum Trid. decernat, talem contractum abſolutè eſſe irritum, & invalidum ex defectu formæ, nec in vim ſponſalium ſuſtinetur. Et ita declaratum teſtatur Galiemart. ad Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 1. Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg. 32. ex n. 143. Sanch. de Matr. l. 1. diſp. 20. n. 3. Et Gonz. in C. fin. h. t. & alij, contra Henriq. Laym. & alios, quod ſi voluerint, ſe ad ſponſalia obligare, valet promiſſio clandeſtina, ut ſponſalia: nam per Tridentinum matrimonia, non verò ſponſalia clandeſtina irritantur.

TIT. III.

De Clandeſtina deſponſatione.

47 MAtrimonium tripliciter clandeſtinum dicitur. 1. quia ſolemnitates legales deficiunt; v. g. quia fit ſine notitia conſanguineorum, vel ſine conſtitutione arrharum. 2. quia denuntiationes, ſeu proclamationes publicæ, Hiſpanè: Amoneſtaciones omittuntur. 3. quia non celebratur in facie Eccleſiæ coram Parocho, & teſtibus. L. 1. tit. 3. p. 4. Ex præcepto Lateranenſis Concilij in C. fin. h. t. renovato à Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 1. debent præcedere ad matrimonium, & quidem ſub gravi; quia præceptum eſt in materia gravi. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 5. n. 6. proclamationes publicæ tribus diebus feſtivis continuis, ut ſi quis aliquod ſciat impedimentum, illud manifeſtet Parocho. L. 1. tit. 3. p. 4. Et poſſunt quocumque tempore fieri, etiam ſi nuptiæ tunc prohibeantur celebrari, ut in tempore Adventus, & Quadrageſimæ. Gonz. in C. fin. h. t. n. 7. & Barb. Et debent fieri in Eccleſia, & intra Miſſarum ſolemnia ob majorem populi concurſum, ut faciliùs impedimenta detegantur. Unde ſi die profeſto, & extra Eccleſiam, v. g. ad concionem audiendam Populus concurreret, cum ſic Concilij finis obtineatur, ibi poſſent fieri proclamationes. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 6. n. 9. Gonz. in C. fin. h. t. ſed in hoc ſtandum eſt cujuſque Eccleſiæ conſuetudini: Matrimonium ſine eis celebratum, quamvis illicitum, validum tamen erit, ut contra paucos certum eſt, & declaratum à S. Congreg. Concil. Navarr. Gutierr. Laym. Sanch. de Matr. l. 3. D. 5. n. 3. Gonz. in C. fin. h. t. n. 7. Siquidem nullus Textus datur tale matrimonium irritans. Parochus quidem contrahentium, per ſe, ſi velit, vel per alium, etiam Laicum, ut habet praxis, debet proclamationes facere. C. fin. h. t. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 6. n. 5. Si ſponſi ad duas Parochias ſpectent in utraque fieri debent proclamationes. Sanch. de Matr. l. 3. D. 6. n. 4.

Gonz.

Digitized by Google

Gonz. in C. fin. h. t. n. 7. Quibus factis poſſunt etiam alibi, ubi non ſunt factæ proclamationes matrimonium contrahere. Sponſi, qui ante proclamationes Parochiam mutarunt, proclamari debent in duabus Parochijs, ſi in illis impedimentum contrahere potuerunt: nam ſic melius ſatis fit, & litteræ, & intentationi. *Text. in C. fin. h. t. & Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matr. cap.* 1. ibi: *Præcipit, ut in poſterum, ante quam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus feſtivis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicè denuntietur inter quos matrimonium ſit contrahendum. Junct. cap.* 7. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 6. *n.* 6. contra *aliquos.*

48 *Trident. ſeſſ.* 24. *de Ref. matrim. cap.* 1. facultatem diſpenſandi in proclamationibus, etiam in tribus, reliquit judicio, ſeu conſcientiæ, ut ait *Sanch. de Matrim. lib.* 3. *D.* 8. *n.* 4. & prudentiæ Ordinarij, quo nomine veniunt Archiepiſcopus, Epiſcopus, Capitulum Sede vacante, Sedis Apoſtolicæ Legatus in ſua Provincia, Prælatus habens in certum territorium juriſdictionem quaſi Epiſcopalem, Vicarius Generalis, ſaltem ex conſuetudine, niſi hæc facultas ſpecialitèr illi reſtringatur, ut contra *Menoch. Henr. & Ponc. de Matr. lib.* 6. *cap.* 31. *n.* 5. tenent *Gutier. de Matrim. cap.* 56. *n.* 11. *Sanch. de Matrim. lib.* 3. *D.* 7. *n.* 10. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 7. *& Salcedo*, qui aſſerit, praxim totius orbis ſic recepiſſe: Imò poſſunt Epiſcopus, & Vicarius Generalis hanc facultatem alteri delegare, ut contra *Menoch.* tenent *Covar. de Sponſal. p.* 2. *cap.* 8. §. 10. *n.* 1. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 7. *n.* 20. *&* 21. Si denuntiationes non fuerunt omninò remiſſæ per diſpenſationem, ſed ſolum prætermiſſæ, poſtea ſupplendæ ſunt poſt matrimonium contractum: ſed ante ejus conſummationem, ut impedimenta, ſi quæ ſunt, detegantur. Et cum hoc præceptum ſit in re gravi, tenentur conjuges ſub mortali, non conſummare, antequam denuntiationes fiant. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 11. *n.* 3. Sanè: Ordinarius nequit abſque juſta cauſa diſpenſare, in denuntiationibus: nam cum à Lege requirantur, peccabit gravitèr contra eam faciens in materia gravi: debet ergo præcedere cognitio, an abſit omne impedimentum, & ſubſit juſta diſpenſandi cauſa, ſed hæc cognitio non eſt neceſſario judicialis, ſed ſufficit extrajudicialis, cum hoc relinquat concilium judicio, ſeu conſcientiæ Epiſcopi. *Gutier. de Matrim. cap.* 57. *n.* 2. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 8. *ex n.* 4. Juſtæ cauſæ diſpenſandi, vel in eis omnibus, vel in eo, quod una pro tribus fiat, ſunt, quando Reges, vel Magnates contrahunt, vel ſi matrimonium ſemel ſolemnitèr celebratum ſit ratificandum ob latens impedimentum, vel ſi prudentèr timeatur, ne malitioſé impediatur matrimonium, vel ſi ſponſi ludibrio exponerentur, ut quando contrahit nobilis cum plebeja, vel ſenex cum juvencula, & aliæ hujuſmodi, quas afferunt *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 9. *Gonz. in C. fin. h. t. & alij.* Ordinarius non ſemper, ac poteſt, debet diſpenſare: nam teſte Papiniano *in L.* 40. *ff. de Judicijs: non quidquid Judicis poteſtati permittitur id ſubjicitur juris neceſſitati.* Sic contra *aliquos* tenent *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 10. *ex n.* 2. *Gutier. de Matr. cap.* 57. *n.* 4. *Ponc. l.* 5. *cap.* 31. *n.* 6. *& alij.* Quando verò diſpenſatio ad bonum commune deſervit: vel ad avertendum grave damnum in bonis animæ, corporis, aut fortunæ: vel ad adquirendum notabile bonum privatis, cum Epiſcopus ex officio bono ſubditorum providere teneatur, debet tunc diſpenſare; *arg. C.* 28. *D.* 50. *C.* 8. 2. *q.* 5. Parochus non poteſt in his denuntiationibus diſpenſare, cum totum hoc judicio Epiſcopi relinquat Trid. niſi fortè periculum ſit in mora. V. g. ſi concubinarius in articulo mortis conſtitutus velit contrahere matrimonium ad vitandum animæ periculum, & prolem legitimandam. Tunc enim Parochus poteſt per Epikiam Legem interpretari, quaſi tunc non obliget, quia impoſſibilis obſervari. *Soto, Gutier. Sanch. de Matrim. lib.* 3. *D.* 10. *n.* 27.

49 Qui ſcit impedimentum tenetur ſub gravi illud manifeſtare, non ſolum ex præcepto Eccleſiaſtico, ſed etiam Jure Naturali, & Divino; ſiquidem hoc conducit ad vitandum peccatum proximi, & nullitatem, & irreverentiam Sacramenti. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. *ad* 2. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *n.* 21. *Navar. Henriq. Gutier. Sanch. de Matrim. lib.* 3. *D.* 13. *n.* 2. Etiam ſi tale impedimentum ſciat ſub ſecreto commiſſo ſub juramento, & etiam ſi addatur: *hoc tibi detego ſub ſigillo confeſſionis*, dummodo non ſit intra confeſſionem Sacramentalem. Nam nec ſecretum, nec juramentum obligant in præjudicium boni publici, aut tertij. *C.* 28. *de Jur. jur.* maximè

Digitized by Google

ximè quando nullitas, vel irreverentia Sacramenti reſultaret. *D. Thom. 2. 2. q. 70. art. 1. ad 2.* ibi: *Ad ſecundum dicendum, quod de illis, quæ homini, ſunt commiſſa in ſecreto per confeſsionem nullo modo debet teſtimonium ferre, quia hujuſmodi non ſcit, ut homo, ſed tanquam Dei Miniſter, & majus eſt vinculum Sacramenti quolibet hominis præcepto. Circa ea verò, quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt: Quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim cum ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur, puta ſi pertinet ad corruptionem multitudinis ſpiritualem, vel corporalem, vel grave damnum alicujus perſonæ, vel ſi quid aliud eſt hujuſmodi, quod quis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denuntiando.* Quod quidem habet locum, etiam ſi ſolus ſciat, nec illud poſsit probare: nam cum depeccato vitando agatur, ipſi creditur; *arg. C. 12. de Sponſal.* Etiamſi tantum ex auditu ſciat, ſi à perſonis fidedignis audivit, ſecus, ſi audivit à perſona non fidedigna. Sic contra aliquos aliter ſentientes tenent *Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 13. Gonz. in C. fin. h. t. n. 7. & alij.* Imò, & ipſe contrahens, ſi rogatus fuerit ab Epiſcopo de impedimento occulto, etiamſi nulla præceſſerit infamia, illud manifeſtare debet, etiamſi impedimentum infamatorium ſit: vel abſtinere debet à matrimonio; *arg. C. 10. de Renuntiat. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 14. n. 2. Gonz. in C. fin. h. t. n. 7.* Conſcius impedimenti excuſatur ab ejus manifeſtatione, ſi ſciat, contrahentes diſpenſationem occultam pro foro conſcientiæ impetraſſe, vel ſi monendo ipſum impeditum; vel alia via poſsit vitare matrimonium: vel ſi timeat ex manifeſtatione grave oriturum ſcandalum, vel nullo modo eſſe profuturam. *Nav. Man. cap. 22. n. 83. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 13. ex n. 3.*

50 Parochus ſciens extra confeſsionem impedimentum debet matrimonij impedire celebrationem. *C. fin. h. t.* Et etiamſi impedimentum ſit occultum, & contrahentes publicè matrimonium contrahere intendant, debet ipſe ſicut quilibet alius: imò à fortiori, ſiquidem ei ex officio incumbit, Ordinario deferre, qui ſi diſcuſſa cauſa, nullum adeſſe impedimentum pronuntiet, Parochus tali matrimonio aſsiſtet. *Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 15. ex n. 3.* Si Parochus in confeſsione ſciat impedimentum, debet monere pœnitentem in ipſa confeſsione, non extra eam, ne contrahat matrimonium: quod ſi monitioni nolit obedire, tanquam indiſpoſito negare debet abſolutionem: ſi tamen monitione contempta, publicè matrimonium petat, debet Parochus matrimonio aſsiſtere: quia notitiæ confeſsionis nullus ad actus exteriores uſus eſt. *C. 2. de Offic. Ordin. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 16. n. 4.* contra *D. Thom. D. Bonav. Suar. & alios*, à quorum opinione recedere cogor, ut magis ſigillo Sacramenti conſulam. Si Parochus, vel Ordinarius ſciant impedimentum, & ſimul ſciant, pro foro interno eſſe diſpenſatum poſſunt diſsimulare, & impeditos matrimonio conjungere, cum tunc ſine peccato contrahant: ſecus ſi ipſis impedimentum ab alio denuntietur; nam tunc ſi pro foro externo hoc conſtet, debet Ordinarius compellere ſponſos à matrimonio abſtinere, vel diſpenſationem pro foro externo impetrare. Nam diſpenſatio, quam habebant, ut limitata ad forum internum, non habet effectum in foro externo; *arg. L. 16. ff. de Adquir. rer. domin.* limitata namque cauſa limitatum producit effectum. *Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 15. ex n. 14. & alij.*

51 Omiſsis denuntiationibus ſine cauſa; & poſtea detecto impedimento dirimente quocumque, quod per denuntiationes ſciri potuit, etiamſi contrahentes ignorent impedimentum, ſcientiam latentis impedimenti habere præſumuntur, ac proindè mala fide contraxiſſe, & ideò filij ex tali matrimonio nati, ſunt illegitimi. *C. fin. h. t. L. 3. tit. 3. p. 4.* ibi: *Porque caſandoſe encubierto ſemeja, que ſabian, que algun embargo avia entre ellos, porque lo non debian facer, ò à lo menos, que lo non quiſieron ſaber. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 42. n. 4. & alij.* Si verò matrimonium erat irritum ex impedimento occulto, quod per denuntiationes non poterat detegi, v. g. ob defectum conſenſus in altero contrahentium, ſi alter conjux in bona fide fuiſſet, filij non erunt illegitimi, quia cum impedimentum non potuiſſet detegi, etiam per denuntiationes, non cenſetur, eos affectaſſe ignorantiam impedimenti. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 42. n. 5.* Filij nati ex matrimonio valido, in quo fuerunt omiſſæ denuntiationes, legitimi ſunt, nec ad hunc caſum debet extendi conſtitutio pœnalis; *ex C. fin. h. t.* Cum tantum loquatur de filijs ex matrimonio invalido natis; *arg. C. 2. h. t. Sanch. de Matrim.*

lib. 3. D. 43. n. 8. Imò filij nati ex matrimonio clandeſtino invalidè contracto ob ignorantiam impedimenti, ſi hoc poſtea publicetur, & nullo impedimento detecto approbetur ab Eccleſia legitimi ſunt, non tantum nati poſt Eccleſiæ approbationem, ſed etiam antea nati, quia approbatio Eccleſiæ omne vitium matrimonij clandeſtini purgat, & præſumptionem affectatæ ignorantiæ tollit, ac proindè ceſſat ratio. *C. fin. h. t.* ſic contra *Angel. Roſel. & Tabien.* tenent *Joan. And. Sylv. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 8. §. 2. n. 16. v. 12. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 43. n. 4.* Contrahentes ſine prævijs denuntiationibus, ſi poſtea detegatur impedimentum dirimens matrimonium, diſpenſationis ſuper eo obtinendæ ſpe privantur *à Trid. ſeſſ. 24. de Ref. matr. cap. 5. quia dignus non eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cujus ſalubria præcepta temerè contempſit.* Et licet Trident. facultatem Pontificum ad diſpenſandum ligare non poſſit, tamen ut diſpenſatio valida ſit, & non ſubreptitia debet exprimi in ſupplicatione, denuntiationes fuiſſe omiſſas. *Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 45. n. 3.* Hæ duæ pœnæ locum habent, etiamſi matrimonium coram Parocho, & teſtibus ſit contractum, in odium omiſſionis denuntiationum. *C. fin. h. t. Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matr. cap. 5.* Imò Parochus, vel alius Sacerdos de ejus licentia tali matrimonio aſſiſtens, vel etiamſi non prohibet, debet per triennium ab officio ſuſpendi. Sed hæc ſuſpenſio non eſt latæ, ſed ferendæ ſententiæ, *quia Text. in C. fin. h. t.* dicit: *ſuſpendatur*: quod miniſterium Judicis ſignificat. Ita tamen ſuſpenſus ab officio non intelligitur à beneficio ſuſpenſus, cum ſint diſtinctæ ſuſpenſiones, quarum una alteram non includit: ac proindè poteſt fructus beneficij percipere. Si tamen culpæ gravitas id exigat poteſt à Judice talis Parochus, etiam à beneficio ſuſpendi, vel alijs pœnis puniri. *C. fin. h. t. L. 4. tit. 3. p. 4. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 48. ex n. 2.* In noſtra Hiſpania contrahentes matrimonium, quod ab Eccleſia habetur ut clandeſtinum, teſtes, & alij in ipſo intervenientes exilio, & privatione omnium bonorum puniuntur, & inſuper eſt juſta cauſa, ut parentes poſſint filios, vel filias, ſic contrahentes exhæredare. *L. 49. Tauri L. 1. tit. 1. lib. 5. R. C.* quæ, & aliæ Leges aliquid circa matrimonia diſponentes, vel requirentes conſenſum parentum, vel Dominorum juſtæ ſunt, ac proindè ſervandæ: ſiquidem minimè ſunt contra Jus Naturale cum non tollant alimenta filijs debita, ſed tantum legitimam, quæ jure tantum poſitivo debetur, & quamvis diſponant in materia ad Eccleſiam pertinente, nihil contra Jus Canonicum diſponunt, ſed potius ad faciliorem ejus obſervantiam cooperantur, ut dicitur *in L. fin. tit. 3. p. 4. Onde Nos porque avemos voluntad, que lo que Santa Egleſia manda, que ſea guardado*, ſic *Cajet. Sot. Azor, Molin. de Juſt. & jur. tr. 2. D. 176. Ponc. Laym. & alij* contra *Abbat. Sylv. Navar. Man. cap. 14. n. 15. Jul. Clar. Pract. q. 82. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 8. n. 5. Sanch. lib. 4. de Matr. D. 25. n. 2.*

52 Jure quidem Naturali nec irrita, nec illicita ſunt matrimonia clandeſtina, ſicut nec alij clandeſtini contractus: quam concluſionem certam eſſe ex *Trident.* aſſerit *Platel. cap. 7. §. 5. n. 1113. cum alijs* contra *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 32. n. 8. & alios*, ſed ob graviſſimas cauſas, & inconvenientia, quæ ex matrimonijs clandeſtinis oriebantur; quia ſcilicet ob defectum probationis facilè diſſolvebantur, & nova conjugia non legitima, ſed potius adulterina cum graviſſimo animarum periculo, & Reipublicæ incommodo, & perturbatione contrahebantur: ideò Eccleſia ſemper talia clandeſtina matrimonia deteſtata eſt, atque prohibuit. *C. 1. & per tot. 30. q. 5. L. 1. tit. 3. p. 4.* ſed non irritavit. *C. 2. h. t.* donec *à Trid. ſeſſ. 24. de Ref. matr. cap. 1.* Tale matrimonium fuit irritatum: non quidem quaſi directè irritetur Sacramentum; nam hoc non poteſt Eccleſia facere, ſed indirectè, quatenùs irritato contractu legitimo, qui eſt materia Sacramenti, per conſequens irritatur Sacramentum; ſicut poteſt quis corrumpendo panem, vel vinum, facere, quod illis non poſſit confici Euchariſtia, licet directè non ſit in ejus poteſtate materiam tanti Sacramenti determinare, vel mutare. Requirit ſanè Trident. copulativè, & indiviſim ad Sacramenti valorem, quod celebretur à contrahentibus coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus; adeò, ut non ſufficiat præſentia Parochi ſine teſtibus, nec præſentia teſtium, ſine Parocho: nec præſentia Parochi poteſt per plures teſtes, etiam per concurſum totius Populi ſuppleri; nam cum hæc ad formam præſcriptam pertineat, propriè, & ſpecificè ponenda eſt, non per æqui-

valen-

Digitized by Google

valentia. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 17.* Hoc tamen Decreto, utpotè Lege Eccleſiaſtica, non tenentur infideles, imò, nec fideles, in quorum Provincia, vel Regno, vel Parochia, hoc Decretum non eſt publicatum, licet ſit publicatum in Diœceſi, vel ſi non eſt uſu receptum, vel eſt contrario uſu abrogatum, vel derogatum; tenentur ergo ſolum fideles: & ex his illi, in quorum locis hoc Decretum publicatum eſt, & uſu receptum, etiamſi ignorent tale Decretum; nam quamvis ignorantia excuſet à culpa, non poteſt ſupplere ſolemnitatis defectum. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 17. n. 10. plures citans.*

53 Ubi valet matrimonium clandeſtinum, ſi alter ex contrahentibus intendat, matrimonium eſſe contractum, & altèr neget, ſolum viro incumbit probatio, non verò mulieri; ſive ipſa affirmet, ſive neget, ut expreſſè habetur *in C. 1. h. t.* quia pro muliere ſtare videtur præſumptio, cum non ſit veriſimile, quod mulier neget veritatem, ſive circa matrimonium contractum, ſive non contractum. *Barboſa, & Gonzal. in C. 1. h. t.* quamvis alij aliter ſentiant, ſi ita occultè ſit contractum matrimonium, ut nequeat probari, ſi uterque matrimonium eſſe contractum aſſerat, ipſis creditur, & tale matrimonium ab Eccleſia approbatur, quia ipſi jam de eo conſtat per contrahentium confeſsionem. Si verò uterque, vel unus ſaltem, neget, non ſunt cogendi cohabitare; quin, & ſeparandi ſunt, quippè Eccleſia non judicat de occultis, quæ nequeunt probari *C. 11. D. 32.* Si quis cum una contraxit clandeſtinè, quod nequit probare, & cum alia publicè: cum de 2. conſtet Eccleſiæ, ſecus de primo, ad ſecundum cogetur, ſecus ad primum. Qui verò primum matrimonium contraxit non poteſt accedere ad ſecundam, quia non eſt ſua; ſed potius excommunicationem, quæ ſolum in foro externo ligabit, tenetur ſuſtinere. *C. 44. de Sent. Excommun.* Si matrimonium clandeſtinum publicetur, ex tunc habetur, ut ſi ab initio fuiſſet in facie Eccleſiæ contractum. *C. 2. h. t.*

54 Parochus matrimonio aſsiſtens debet hæc, vel ſimilia verba dicere: *Ego vos in matrimonio conjungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Trid. ſeſſ. 24. de Ref. matr. cap. 1.* Sed hoc non requiritur ad valorem matrimonij: ſed ex præcepto Eccleſiæ, ac proindè illa verba omittens peccabit; & quidem juxta aliquos gravitèr, ſed verius, ſolum erit venialis talis omiſsio, cum talia verba non pertineant ad formam, nec ad magnam ſolemnitatem Sacramenti, nec magnum contineant miſterium. *Gutier. de Matr. cap. 69. n. 3. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 38. ex n. 4. Gonz. in C. fin. h. t. n. 9.* Fideles, id eſt, baptizati, etiam peregrini, & vagi, & etiam hæretici, qui ex loco ubi Trid. non eſt receptum veniunt, ſi in loco ubi Trid. eſt receptum, velint contrahere matrimonium, coram Parocho, & teſtibus illud contrahere debent: aliter erit nullum, etiam ſi bona fide contrahant, & etiam ſine contrahentium culpa, ſed quia Parochus abſens, vel mortuus eſt. Et etiam ſi conſtitutus in articulo mortis velit contrahere ad prolem legitimandam, quippè aſsiſtentia Parochi, & teſtium requiritur per modum formæ ſubſtantialis, & ſolemnitatis neceſſario requiſitæ ad valorem matrimonij, quam non poteſt ſupplere bona fides, vel inculpabilitas, vel neceſsitas contrahentium. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg. 32. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 18. n. 26. & alij comm.* Et hac ratione probatur, Epiſcopum non poſſe diſpenſare in hac forma, & ſolemnitate, nec in caſu urgentis neceſſitatis, ut ex ipſo *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. matr. cap. 1.* deducitur: nam cum ibi permittatur Epiſcopo in denuntiationibus diſpenſare, infertur negata facultas ad diſpenſandum in ſolemnitate præſentiæ Parochi, & teſtium; *arg. C. 5. de Præſumpt. Navar. Henriq. Gutier. Sanch. de Matr. lib. 3. D. 17. n. 6. & alij.* Qui ex loco, ubi Trid. eſt uſu receptum tranſit ad locum, ubi receptum non eſt, ſi ibi domicilium figat, ſine ſolemnitate Trid. validè matrimonium contrahit. Vel ſi unus ex contrahentibus ibi habeat domicilium, vel quaſi domicilium: nam alter gaudet conſortis privilegio. Vel ſi cauſa negotiorum, commercij, vel alia cauſa ad illum locum perveniſſet. Etiam ſi peregrinus, & vagus ſit, qui ſerio dimiſiſſet ſuum domicilium: nam hi non tenentur Legibus ſuæ patriæ, quando extra eam verſantur; *arg. C. 2. de Conſtit. in 6.* Et ſubjiciuntur Legibus, & ſortiuntur forum locorum, in quibus inveniuntur. *C. fin. de Foro compet. L. 6. ff. de Evictione. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 18. ex n. 27. & alij*, qui idem tenent etiam in caſu, quo quis præciſè in talem locum ſe confert, ut matrimonium ſine ſolemnitate contrahat, retinendo antiquum

quum domicilium, ubi uſu receptum eſt Trid. ſed cum contrarium declaratum ſit *à Sacra Congreg. Card. approbante Urban. VIII.* 14. *Aug.* 1627. dicendum eſt, talem nullitèr contrahere. *Barb. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 153. *Lug. Reſp. Moral. lib.* 1. *dub.* 36. *Gobat. Exper. tr.* 9. *n.*481. Similitèr Chriſtiani captivi, vel Mercatores, ſive viatores, vel peregrini in terra Maurorum, vel Infidelium, vel Hæreticorum, ubi non eſt promulgatum Tridentinum ſine Concilij ſolemnitate validè contrahunt. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 18. *n.*35. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 154. *& alij.* At verò in locis Hæreticorum, ubi Trid. promulgatum eſt, ut in Hollandia requiritur præſentia Sacerdotis, vel Parochi Catholici, quod ſi vel nullus inveniatur, vel ignoretur, vel non ſit ad eum tutus acceſſus, ſufficit duos, vel tres teſtes adhibere ad matrimonium coram prædicante, vel etiam ſine illo, quaſi Eccleſia in his matrimonijs diſpenſante. *Laym. lib.* 5. *tr.* 10. *p.* 2. *cap.* 4. *n.* 7. *Ilſung. tr.* 6. *D.* 9. *n.*111.

55 Quando matrimonium in facie Eccleſiæ celebratum eſt coram Parocho, & teſtibus, ſi ſit contractum cum impedimento occulto dirimente, ſed tali, quod non ſit periculum illud probandi, vel etiamſi ad forum externum ſit delatum, ex defectu probationis impedimenti fuit pronuntiatum pro matrimonio, ad illud revalidandum ſufficit, quod conjuges, ablato jam impedimento, mutuum conſenſum occultè renovent, ſive verbis, ſive habendo copulam affectu conjugali, vel alio ſigno ejus expreſſivo: nec eſt neceſſe, ut coram Parocho, & teſtibus iterum celebretur: ſiquidem jam Eccleſiæ conſtat de matrimonio, & ſemper poteſt illud probari ex ſolemnitate antecedenti. *Navarr. Man. cap.* 22. *n.* 70. qui à S. Pio V. declaratum teſtatur *Sanch: de Matrim. lib.* 2. *D.* 37. *n.* 3. *Gonz. in C.*21. *de Sponſ. n.*5. *& alij*, contra *Gutier. Can. qq. l.* 1. *cap.* 18. *ex n.* 7. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 157. *Ponc. de Matr. lib.* 5. *cap.*6. *n.* 6. *& alios*. Quando verò impedimentum publicum, vel notorium eſt, vel per duos teſtes probari poteſt, debet repeti ſolemnitas, quia cum conſtet de nullitate, conſequentèr non probatur illius valor, niſi poſt ablatum impedimentum, repetatur conſenſus coram Parocho, & teſtibus, & hoc modo, quaſi purgetur vitium præcedens. *Henriq. de Matr. l.* 11. *cap.* 3. *n.* 6. *&* 7. *Sanch. de Matr. l.* 2. *D.* 37. *n.* 10. *&* 11. *Gonz. in C.*21. *de Sponſal. n.* 5. Qui clandeſtinè contrahit, vel ſine Parocho: & quidem proprio, vel alio Sacerdote de Parochi licentia: vel ſine teſtibus, præterquamquòd non contrahit matrimonium ſic celebratum, quamvis poſtea poſita ſolemnitate poſſit illud contrahere, quin aliqua indigeat diſpenſatione, ut contra aliquos tenent *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 46. *n.* 2. *Gutierr. de Matr. cap.* 61. *n.* 2. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *ex n.* 151. etiam debet puniri ab Epiſcopo, cujus arbitrio quantitas pœnæ relinquitur tàm circa contrahentes, & teſtes, quàm circa Parochum, vel Sacerdotem tali matrimonio aſsiſtentes. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matrim. cap.* 1. quin tamen ad Parochum, vel Sacerdotem pro hoc caſu extendatur ſuſpenſio triennalis, quæ infligitur *in C. fin. h. t.* Parocho aſsiſtenti matrimonio ſine prævijs denuntiationibus celebrato, quia cum ea conſtitutio ſit odioſa non extenditur ultra caſum expreſſum. Sic contra *Salced. Pract. Can. cap.* 17. *& alios*, tenent *Sanch. de Matr. lib.* 3. *diſp.*48. *n.*4. *Ponc. lib.* 5. *cap.*37.

56 Matrimonio debet aſsiſtere Parochus proprius, ſaltem unius contrahentis, vel ſponſæ, vel ſponſi, niſi alia vigeat conſuetudo, ut in his Inſulis: nam regularitèr ſit matrimonium coram Parocho ſponſæ: ſed ſufficit, quod aſsiſtat Parochus cujuslibet. Nam cum matrimonium ſit unus contractus, & individuum Sacramentum, ſi poteſt Parochus ſponſæ eam legitimè conjungere cum ſponſo, hoc ipſo poteſt ſponſum cum ſponſa conjungere. *Navarr. Gutierr. Sanch. de Matr. lib.* 3. *diſp.* 19. *n.* 4. cum tamen poſſit eſſe Parochus, qui nondum Sacerdos eſt. *C.* 14. *de Elect. in* 6. Et Trid. ſolùm aſſiſtentiam Parochi exigat, & aliundè ad talem aſsiſtentiam Ordo Sacerdotalis non requiratur, dicendum eſt, quod poteſt validè, & licitè matrimonio aſsiſtere Parochus proprius, etſi Sacerdos non ſit. *Gutierr. de Matr. cap.* 62. *n.* 16. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 20. *n.* 3. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 8. *& alij*, contra *Navarr. Ledeſm. Rodrig. & alios.* Non tamen poteſt ſubſtituere pro ſe ad hanc aſsiſtentiam niſi Sacerdotem, quippè ſic expreſſè exigitur *à Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matrim. cap.* 1. ibi; *Qui aliter quam præſente Parocho, vel alio Sacerdote*, &c. Nec per verbum *alio* ſignificatur qualitas ſimilis, ut patet *ex Luc.* 23. *Ducebantur autem & alij duo nequam cum eo*: ſcilicèt, cum Chriſto. Validum eſt matrimonium celebratum

co-

Digitized by Google

coram Parocho excommunicato, etiam vitando, ſuſpenſo, irregulari, vel etiam privato à Superiore adminiſtratione Sacramentorum, & ſpecialitèr aſsiſtentia matrimonij: quia adhuc Parochus eſt, quod unicè requiritur à Trid. Sic contra *aliquos* tenent ***Suar. de Cenſ. D.* 11. *ſect.* 2. *n.* 2. *Sanch. de Matr. l.*3. *D.* 21. *ex n.* 4. *Gonz. in C. fin. h. n.* 8.** etiam ſi privatus ſit ipſo jure beneficio, dum adhuc ſit in poſſeſsione; ***arg. C.* 28. *de Prabend. in* 6. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 22. *n.* 62.** Etiam valet coram Parocho ſolum exiſtimato, habente Titulum coloratum: vel quia beneficium ipſi invalidè eſt collatum, vel eo privatus eſt ipſo jure, & facto ob occultum delictum, v. g. hæreſim, etiam ſi hoc ſciant contrahentes, quia jus ſupplet defectum ob communem errorem, & bonum publicum; ***arg. L.* 3. *ff. de Offic. Prætor. Sanch. de Matr. lib.* 3. *diſp.* 22. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 8.** Imò *Ponce de Matr. lib.* 5. *cap.* 20. *n.*3. *& alij*, tenent idem de Parocho, qui Titulum coloratum non habet, dum errore communi Parochus credatur. Deindè: Parochus debet eſſe proprius reſpectu domicilij, vel quaſi domicilij, nec ſufficit, quod ſit Parochus originis: nam origo ſolum quoad ordines ſuſcipiendos jure ſpeciali attenditur. ***C.* 3. *de Tempor. ordin. in* 6. *Gutierr. de Matrim. c.* 62. *n.* 29. *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 23. *n.* 7. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 8.** Parochus proprius domicilij poteſt aſsiſtere validè matrimonio ſui Parochiani etiam extra propriam Parochiam, in Parochia, vel Diœceſi aliena, etiam ſine illius loci Ordinarij, vel Parochi licentia, quia Trid. ſolum exigit proprij Parochi aſsiſtentiam ad matrimonij valorem. ***Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 95. *Gutierr. de Matr. c.*62. *n.* 5. *Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 19. *n.*11. *&* 14.** contra *Navarr. Ponc. de Matr. l.* 5. *cap.*6. *n.* 4. quin & licitè poteſt, ſi non ſolemnitèr aſsiſtat: nam in hac aſsiſtentia non exercet juriſdictionem, ſaltem contentioſam, ſed ſe habet ad modum teſtis qualificati. Non tamen poteſt aſsiſtere ſolemnitèr, quia hoc eſſet ſe intromittere in officium alienum publicum in re gravi: quod ſine peccato non fit, ſicut non poteſt nuptias extra propriam Parochiam benedicere, ex declaratione *S. Pij V.* Et ſic poſſunt concordari *Gutierr. Laym. Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 19. *n.*18. *& alij*, qui hujus aſsiſtentiæ licitudinem propugnant. Contra ***Barb. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 97. *Ponc. de Matr. lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 11. *& alios.*** Similitèr delegatus à Parocho, ut matrimonio ſuorum Parochianorum aſsiſtat, poteſt etiam extra Parochiam illos in matrimonio conjungere, niſi ab ipſo Parocho ſit reſtricta ad certum locum hæc facultas, & aſsignatio loci non tantum demonſtrationis cauſa ſit adjecta: nam tunc etiam extra locum aſsignatum poteſt aſsiſtere. ***Barb. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 96. *&* 114. *Gutier. de Matr. cap.* 62. *n.* 10. *Sanch. de Matr. l.*3. *D.*34. *n.*3. *& alij.***

57 Qui in duobus locis habet domicilium, quia utrolibet habitat per tempus æquale, non mathematicè, ſed moralitèr, poteſt non ſolum in loco, in quo, dum contrahit, habitat coram alterutro Parocho; ſed etiam in loco, in quo tunc non habitat, contrahere poteſt matrimonium coram illius loci Parocho; quia cum in illis duobus locis habeat domicilium, & Parochianus ſit, valet propterea matrimonium contrahere; ***arg. C.*2. *de Sepult. in* 6. *Navar. Henriq. Sanch. de Matr. l.*3. *D.* 24. *n.* 4. *&* 5.** contra ***Paludan. Roſelam, & alios.*** Princeps, licet omnium locorum ſui Regni Civis cenſeatur, ſolum poteſt contrahere coram Parocho Palatij, in quo ordinariè reſidet. ***Lug. Reſp. Moral. l.* 1. *dub.* 37.** Qui in aliquem locum ſe transfert animo ibi figendi domicilium, ex primo die poteſt coram ejus loci Parocho, utpotè proprio, matrimonium contrahere; ***arg. L.* 20. *ff. ad Municipal. Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 68. *Gutierr. de Matr. cap.* 63. *n.*13. *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 23. *n.* 14.** Etiam qui alicubi habet domicilium, poteſt ibi contrahere ubi habet quaſi domicilium: ſi ſcilicèt habet animum ibidem per majorem partem anni habitandi, v. g. qui ſtudiorum, vel negotiationis, vel officij: imò & exilij cauſa ibi eſt; ***arg. L.* 19. §.2. *ff. de Judic. Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 23. *n.* 12. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 8. *qui à S. Congreg. Concilij declaratum teſtatur, & alij***, contra *Henriq. Rodrig. Segura, & alios.* Si verò quis in aliquem locum ſe transferat ad breve tempus, v. g. recreationis cauſa, vel ruris colendi, vel colligendorum fructuum: cum talis habitatio eum non conſtituat Parochianum illius loci, non poteſt ibi matrimonium contrahere; ***arg. C.* 3. *de Sepult. in* 6. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.*71. *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 23. *n.* 9. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 8.** Licet Parochus catholicus non poſsit matrimonio Catholici cum Hæretica contrahendo aſsiſtere, in Germania,

&

& alibi, quaſi ex conſuetudine, hoc eſt admiſſum. *Laym. lib. 5. tr. 10. p. 2. cap. 4. n. 8.*

58 Si contrahentes, vel ſaltem unus eorum ſit vagus, quia nullum domicilium, vel quaſi domicilium habeat, ſed hic inde vagetur, vel ſi deſerto primo domicilio adhuc non pervenit ad locum deſtinatum (nam hic vagus cenſetur *L. 27. §. 2. ff. ad Municip.*) debet celebrari ejus matrimonium coram Parocho loci, ubi vagus verſatur. Sic *Dicaſtillo, Caſtropal. Laym. l. 5. tr. 10. p. 2. cap. 4. & alij.* Et quamvis *Sanch. de Matr. l. 3. D. 25. n. 11. Gonz. in C. fin. h. t. n. 8.* dicant, vagos poſſe coram quolibet Parocho contrahere, poſſunt intelligi modo dicto: niſi alicubi ſit Confeſſor pro vagis deputatus, ut dicitur eſſe in Compoſtella: nam tunc ille Parochus ipſorum cenſetur: debet tamen Parochus, qui vagos vult conjungere (idem dicendum eſt de alienigenis, & peregrinis) prius facere diligentem inquiſitionem de eorum vita, ne fortè alibi ſint conjugati, & ab ordinarij loci debet obtinere licentiam ad aſsiſtendum eorum matrimonio. *Trid. ſeſſ. 24. de Reform. matrim. cap. 7.* quod ſi hoc non obſervet, validè eos in matrimonio conjuget, quia non eſt Decretum irritans, ſed gravitèr peccabit, quia in re gravi violat Trid. præceptum. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 25. ex n. 8. & alij.* Milites poſſunt contrahere coram Parocho loci ubi ſunt, non ſolum quando ſub papilionibus degunt, ſed etiam ſi ſint in Præſidijs: debet tamen inquiri de eorum ſtatu, & præcedere licentia Ordinarij, ſicut de vagis diſponit Trid. niſi habeant Capellanum, qui pro adminiſtratione Sacramentorum præpoſitus ſit Legioni, habeatque facultatem, vel à Papa, vel ab Ordinario Diœceſis, in qua ſunt: tunc namque à Capellano poſſunt in matrimonio conjungi juxta tenorem facultatis ipſi conceſſæ: quin ex generali conſuetudine admiſſum videtur, quod Capellanus cujuslibet Legionis, etiam Militibus alterius Legionis miniſtrare poſsit Sacramenta, & matrimonio aſsiſtere, vel quia ſuperior, vel quia conſuetudo dat hanc facultatem, vel ſaltem creditur commiſſa ad invicem à Capellanis alterius Legionis. De quibus alibi diximus.

59 Præter Parochum proprium poſſunt matrimonio cumulativè aſsiſtere Epiſcopus in ſua Diœceſi, & Capitulum Sedevacante, & utriuſque Vicarius Generalis: vel Prælatus quaſi Epiſcopalem juriſdictionem exercens in Parochia exempta: Archiepiſcopus in ſua Provincia, dum actu viſitat, vel quando ad ipſum eſt appellatum: ſecus aliter; *arg. C. 11. de Offic. Ordin.* Legatus Sedis Apoſtolicæ in ſua Provincia; *arg. C. 2. de Offic. Legat. in 6.* Cardinalis in Eccleſijs ſui Tituli. *C. 11. de Major. & obed.* Quia hi omnes habent juriſdictionem ordinariam cumulativam cum Parochis. *Sanch. de Matrim. lib. 3. diſp. 28. & alij.*

60 Ultra præſentiam Parochi de novo requirit Trid. jus antiquum corrigendo, præſentiam duorum, vel trium teſtium. Et quidem præſentia teſtium, & Parochi debet eſſe ſimultanea: alias non de eodem actu deponerent. *Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 41. n. 3.* Et cum nihil addatur de qualitate teſtium, & aliundè, quia Correctorium hoc Decretum, ſtrictè interpretari oporteat, dicendum eſt, ſufficere, teſtes habere præciſé, quod Jus Naturale requirit, ſcilicèt, uſum rationis: ac proindè poſſe eſſe teſtes in matrimonio, qui alias eſſent inhabiles, ut impuberes, ſervi, fœminæ, Pagani, excommunicati, infames, conſanguinei unius, vel utriuſque contrahentis. Ita contra *paucos* tenent *Gutierr. Barb. Sanch. de Matrim. lib. 3. diſp. 41. n. 5. Laym. Gonz. in C. fin. h. t. n. 10. & alij.* Nam ſi aliæ qualitates requirerentur, matrimonia prætextu alicujus defectus in teſtibus facilè diſſolverentur contra intentum Trid. præterquamquòd inhabilitas teſtium ſuppletur per aſsiſtentiam Parochi, qui eſt teſtis majoris exceptionis, & velut Notarius publicus: nec requiritur, quod teſtes ſint ante matrimonium rogati, vel requiſiti ad matrimonium, ſed ſufficit, ſi de intentione matrimonij contrahendi in ipſo actu moneantur. *Barb. de Offic. Epiſc. alleg. 32. n. 89. Gutierr. de Matrim. cap. 55. n. 9. Sanch. de Matr. l. 3. D. 39. n. 7. Gonz. in C. fin. h. t. n. 10.* contra *Ponc. de Matr. l. 5. cap. 21. n. 4. Gonz. ad Reg. 8. Canc. Gloſ. 48. n. 32. & alios.* Debent tamen non tantum corpore, & phyſicè eſſe præſentes, ſed moralitèr, & modo humano, ita ut poſsint verè, & propriè teſtificari, ſponſos matrimonium de præſenti contraxiſſe. Hinc non valet matrimonium contractum coram teſte ebrio, dormiente, vel non advertente, quid agatur. Vel ſi Parochus contrahentes non cognoſcit, nec intelligit eorum idioma: ſufficit tamen, ſi per interpretem, vel per nutus intelligatur à Parocho, & teſtibus eorum conſenſus.

Barb.

Digitized by Google

Barb. de Offic. Epiſc. alleg. 32. *n.* 78. *Gutierr. cap.* 69. *n.* 2. *Sancb. de Matr. l.* 3. *D.* 39. *& alij.* Si metu, vel dolo, vel caſu adeſſent Parochus, & teſtes, valet matrimonium: quia cum benè intelligant, quod contrahentes agunt, de matrimonio poſſunt teſtificari; *arg. L.* 209. *ff. de V. S.* adimpleturque finis, & præceptum Trid. ſiquidem nihil pluſquam Parochi, & teſtium requirit præſentiam. Contrahentes tamen illicitè metum inferent, niſi juſta cauſa excuſet. *Barboſ. de Offic. Epiſcop. alleg.* 32. *ex n.* 82. *Gutierr. de Matrim. cap.* 69. *n.* 10. *Sancb. de Matr. lib.* 3. *D.* 39. *ex n.* 9. *Gonz. in C. fin. b. t. num.* 8.

61 Omnes illi, qui per ſe poſſunt matrimonio aſsiſtere, hanc facultatem poſſunt alijs delegare; *arg. C.* 68. *de Reg. jur. in* 6. verbo, ſcripto, vel nutu: ſpecialitèr, vel generalitèr. Et quando generalitèr committitur adminiſtratio Sacramentorum, cum cenſeatur commiſſa cura Parochialis, etiam aſsiſtentia matrimonijs cenſetur commiſſa, ut contra *Henriq. Perez, Sancb. de Matr. lib.* 3. *D.* 35. *n.* 8. tenent *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 32. *n.* 127. *Gonz. in C. fin. b. t. n.* 9. & ita declaratum dicitur *a S. Congreg. Trid.* Nec obſtat, quod talis licentia ut metu extorta: quia adhuc matrimonium eſſet abſolutè liberum, & ſine metu; nec conſtat unde irritetur. Ita contra *Abb. & Alios* tenent *Barboſ. Gutierr. Sancb. de Matrim. lib.* 3. *D.* 39. *& alij.* Nec item obſtat, quod licentia ſit revocata, ſi revocatio, vel non eſt intimata Commiſſario, vel non eſt legitimè intimata, hoc eſt, per nuntium ad id deſtinatum, licet aliundè Commiſſarius extrajudicialitèr revocationem ſciat. Si vero legitime ſit intimata, non poteſt Commiſſarius matrimonio aſsiſtere; *arg. L.* 17. *ff. de Offic. Præſid. Sancb. de Matr. lib.* 3. *D.* 36. *n.* 9. Si licentia ad aſsiſtendum ſit per dolum obtenta, vel per falſam allegationem, ita ut licentia non ſit alligata cauſæ allegatæ, valet & licentia, & matrimonium; etiam ſi Parochus concedens licentiam, ita eſſet diſpoſitus, ut eam negaret, ſi ſciret, falſam eſſe cauſam allegatam: quia abſolutè præſtitit conſenſum, non alligando illum veritati cauſæ propoſitæ. *Gutierr. de Matr. cap.* 64. *ex n.* 14. *Sancb. de Matrim. lib.* 3. *D.* 39. *n.* 14. Et etiam ſufficit ratihabitio de præſenti, hoc eſt, ſi Parochus videat alium Sacerdotem matrimonio aſsiſtere, & ipſe, nec diſſentiat, nec contradicat, cum poſſet, quia illa ſcientia, & patientia in favorabilibus, ut eſt matrimonium pro conſenſu habetur; *arg. C. un. de Deſponſat. impub. in* 6. Si vero aſsiſtat credens, Parochum ratam habiturum aſsiſtentiam, ſi licentia peteretur, non valet matrimonium, quia tunc non verificatur, quod Trid. exigit, quoad valorem matrimonij, ſcilicèt, licentia Parochi ad aſsiſtendum matrimonio. *Sancb. de Matrim. lib.* 3. *D.* 35. *n.* 17. *&* 20. *Pont. l.* 5. *cap.* 29. *n.* 1. *& alij.* Si aliquis petijt licentiam à Parocho, & antequam ſciret eſſe conceſſam, aſsiſtat matrimonio, peccat gravitèr, quia exponit Sacramentum periculo nullitatis: ſi tamen verè eo tempore conceſſa erat, valet matrimonium: ſecus aliter, imo non valet, etſi verè conceſſa eſſet licentia à Parocho, ſi ipſe quidem Commiſſarius non erat ſaltem conceſsionis conſcius, quia ignorans non poteſt acceptare. *Sancb. de Matr. l.* 3. *D.* 36. *n.* 2. Hæc tamen delegatio debet fieri Sacerdoti, quia ita expreſſè requiritur *à Trident.* aliter non valet. *Navar. Rodrig. Sancb. de Matr. l.* 3. *D.* 20. *n.* 10. Licitè poteſt fieri cuicumque Sacerdoti, Sæculari, vel Regulari; nec valori matrimonij, vel commiſsionis obſtabit, etiam ſi Sacerdos, cui committitur aſsiſtentia, ſit excommunicatus, etiam vitandus, ſuſpenſus, interdictus, irregularis, vel etiam degradatus: quippè ſolum requiritur, quod ſit Sacerdos: imò etiam non Sacerdos validè aſsiſtet, ſi errore communi pro Sacerdote habeatur; *arg. L. Barbarius*, 3. *ff. de Offic. Pretor. Sancb. de Matr. l.* 3. *D.* 22. *n.* 61. Parochus, vel alius Sacerdos, Sæcularis, vel Regularis, qui ſine licentia Parochi, etiam prætextu conſuetudinis immemorialis, ſeu privilegij in matrimonio jungit, aut benedicit Parochianos alienos ipſo jure incurrit ſuſpenſionem, donec abſolvatur ab Ordinario Parochi, qui aſsiſtere matrimonio debebat. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. matr. cap.* 1.

TIT. IV.

De Sponſa duorum.

62 QUI cum una contrahit ſponſalia de futuro, quod eſt *fidem facere pactionis*, impedimentum impediens contrahit, ut aliam non poſsit ducere, nec cum alia contrahere ſponſalia: imò & ſecunda ſunt omninò invalida; adeò ut nec ſolutis primis conva-

Digitized by Google

leſcant, & obligent. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 50. *n.* 6. *Ponce*, *& alij*, contra *Covar. de Sponſ. p.* 1. *cap.* 4. §. 1. *n.* 10. Siquidem nemo poteſt alteri validè obligare rem, quam alteri validè obligavit; ac proindè non ſolvuntur prima ſponſalia per ſecunda, etiam jurata. *C.* 22. *c.* 31. *de Sponſalib. Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 50. *n.* 2. *& alij.* Nam juramentum non eſt vinculum iniquitatis. *C.* 18. *de Jur. jur.* nec cum tertij præjudicio obligationem inducit. *C.* 58. *de Regul. jur. in* 6. & in dicto caſu iniquitas, & præjudicium tertij ſequeretur. Secunda ſponſalia, etiam copula ſecuta, non diſſolvunt prima, non ſolum, quando hæc etiam copula ſunt confirmata; *arg. C.* 54. *de Reg. jur. in* 6. Vel quando ſecunda ſponſa habebat notitiam priorum ſponſalium; quia tunc non in ſponſalia ſed in fornicationem tantum conſenſiſſe videtur; *arg. L.* 1. §. 6. *ff. de Ædilitio edicto.* Sed etiam quando ſecunda ſponſa ignorabat prima ſponſalia, nec in eis intervenit copula. Quia vel vi promiſſionis erant diſſolvenda prima; & hoc non poteſt eſſe, nam ſecunda promiſſio nulla eſt: ſiquidem per prima ſponſalia obligatio juſtitiæ, & jus ad rem eſt adquiſitum primæ ſponſæ; ac proindè copula cum ſecunda, ablato jam per *Trident.* matrimonio præſumpto Juris Antiqui *in C.* 30. *de Sponſal.* Cenſetur fornicaria, nec poteſt habere rationem traditionis legitimæ ad auferendum jus prioris ſponſæ, & conſequentèr nequit ſecundæ jus matrimonij dare; *arg. L.* 5. *C. de Legib.* Nec ratione damni diſſolvuntur prima per ſecunda: nam damnum alia ratione poteſt compenſari: ſi enim hoc admitteretur facilè quis poſſet ſine cauſa à primis ſponſalibus liberari, nova contrahendo, illaque copula confirmando, quod eſſet viam fraudibus, & dolis aperire cum magno animarum periculo, & præjudicio juris primæ ſponſæ adquiſiti. Si verò damnum illatum ſecundæ per deflorationem, non aliter, quam per matrimonium poſſit reparari, charitas obligabit, ſaltem in foro conſcientiæ, & juxta *Sanch. Henriq. & Lopez.* Etiam in foro externo, ut prima ſponſa cedat juri ſuo cum levi incommodo, ut poteſt, ut ſponſus reſarciat grave damnum ſecundæ. *Soto*, *Henriq. Gutier. de Matr. cap.* 17. *n.* 7. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 49. *n.* 5. *&* 6. contra *Ponce de Matr. l.* 12. *cap.* 14. *n.* 4. *& alios*, qui tenent prima ſponſalia utrimque ſolvi. Semper tamen ſolvuntur prima ſponſalia ex parte innocentis, qui non contraxit ſecunda, ob notabilem mutationem factam ex parte deflorantis. Si verò innocens velit cedere ſuo juri, vel ex alia cauſa talia ſponſalia diſſolvuntur, obligant ſecunda, ſiquidem, ut hæc non præſumantur peccaminoſa, cenſentur facta ſub conditione, ſi prima deſint obligare; *arg. C.* 15. *&* 30. *de Sponſal.* Cum per prima ſponſalia obligatio juſtitiæ, & jus adquiſitum ſit priori ſponſæ, eo non debet ſpoliari, niſi detur juſta, & legitima cauſa; ac proindè Epiſcopus nullo modo poteſt irritare prima ſponſalia, ut ſubſiſtant ſecunda; *arg. C.* 10. *de Sponſal. Soto*, *Henriq. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 17. *n.* 13. Imò nec R. Pontifex, niſi ex cauſa gravi, & ferè publica.

63 Qui ſemel cum una contraxit ſponſalia non poteſt licitè cum alia contrahere matrimonium, primis ſponſalibus non diſſolutis: ſi tamen de facto contrahat, etiam ſi matrimonium tantum ratum ſit, cum hoc majus, & fortius vinculum, quam ſponſalia inducat: ſiquidem matrimonium confert jus in re, ſponſalia tamen ſolum jus ad rem: tale matrimonium primis ſponſalibus præfertur. *C.* 1. *h. t. C.* 22. *&* 31. *de Sponſal. L.* 9. *tit.* 1. *p.* 4. Sicut ſecunda venditio ejuſdem rei, traditione roborata, præfertur primæ venditioni traditione deſtitutæ. *L.* 15. *C. de Rei vindic.* Ex parte innocentis, v. g. ſponſæ diſſolvuntur ſponſalia, non ſolum per matrimonium validum, quia violavit ſic contrahens fidem priorum ſponſalium; ſed etiam per invalidum, quia ſponſalibus renuntiaſſe cenſetur. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 48. *n.* 1. Si verò matrimonium contractum à ſponſo per mortem uxoris diſſolutum ſit, tenetur ipſe primæ ſponſæ promiſſionem adimplere, ſicut, qui facto voto Religionis, & fidem Deo frangendo, matrimonium contrahat, hoc per mortem uxoris diſſoluto, tenetur Religionem ingredi, adeò ut prima obligatio, tàm voti, quàm ſponſalium maneat ſuſpenſa, non extincta, per incompatibilitatem matrimonij, ne is, qui fidem violavit, ex ſua malitia commodum referat in præjudicium juris partis læſæ; nec Text. citati plus probant, nec abſolutam ſponſalium diſſolutionem exprimunt. *Ponce de Matrim. lib.* 12. *cap.* 13. *n.* 4. *& alij*, contra *Sanch. de Matrim. lib.* 1. *D.* 48. *n.* 3. *& alios.* Qui matrimonium de præſenti cum alia contrahit, ſeu

ſeu *dat fidem conſenſus* juxta phraſem *Auguſtini in C. 1. h. t.* habet impedimentum dirimens, quod dicitur *Ligaminis* ad contrahendum cum alia, primo matrimonio durante. Quod ſi defacto contrahat, etſi ſecundam carnalitèr cognoverit, non cognita prima, nullum eſt ſecundum matrimonium, & ſuſtinetur primum. C. 31. *de Sponſal.* C. 3. *c. fin. h. t. l. 9. tit. 1. p.* 4. Et etiam ſi primum ſit quoad effectum inutile ob morbum, vel impotentiam ſupervenientem. *C.* 25. 32. *q.* 7. vel ſterilitatem. *C.* 27. 32. *q.* 7. vel ob diuturnam conjugis abſentiam. *C.* 2. *de Secund. nuptijs.*

64 Ab ipſa enim inſtitutione matrimonij in Paradiſo illicita fuit *Polygamia*, ſeu pluralitas uxorum: nam Deus dixit ad Adam *Gen.* 2. *v.* 24. *Adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una.* Et ut declarat *Innoc. III. in C.* 8. *de Divortijs. Erunt duo in carne una, non dixit tres, vel plures, ſed duo, nec dixit adhærebit uxoribus, ſed uxori.* Et ſic obſervatum fuit ſemper ante diluvium, nec legitur, quod aliquis plures ſimul habuerit uxores præter Lamech, qui duas duxit, & propterea à Nicolao reprehenditur, quando Lothario Regi reſcribit, *in C.* 19. 24. *q.* 3. ibi: *An non diſtricta ultione feriendus es, qui in duabus uxoribus adulterium Lamech, & flagitium imitatus, eſſe dignoſceris?* Poſtea Deus diſpenſavit per inſpirationem internam antiquis Patriarchis factam, ut plures poſſent uxores habere, ut ſic Populus fidelis extenderetur. Nec in Mundi initio fuit ad hunc finem neceſſaria polygamia: nam abundè propagatio habebatur per longiſsimam hominum vitam. Et ſumpto exemplo à Patriarchis diſpenſatio fuit ad populum Iſrael derivata. C. 7. 32. *q.* 4. ibi: *Objiciuntur Jacob quatuor uxores: quod quando mos erat, crimen non erat.* Et juxta *Bellarmin. & alios* hæc diſpenſatio, etiam ad Gentiles fuit protenſa: quod negat *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 80. *n.* 13. Et quidem Abimelech Gentilis, qui deſcribitur, ut vir moralitèr bonus, plures habuit uxores, nec alitèr matrimonium Eſther cum Aſſuero fuiſſet verum matrimonium, cum prius haberet pro uxore Reginam Vaſthi, in Lege vero Gratiæ fuit matrimonium reſtitutum à Chriſto D. ad ſuam primitivam inſtitutionem libello repudij, & polygamia ablatis. *Matth.* 19. *v.* 8. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. Can.* 2. ibi: *Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere uxores, & hoc nulla Lege Divina eſſe prohibitum, anathema ſit*, ac proindè hodie non ſolum fideles, ſed etiam infideles vi hujus Divini præcepti non poſſunt duas uxores ſimul habere; nec prima adhuc vivente repudiata, accipere ſecundam. *C.* 7. *c.* 8. *de Divortijs. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 80. *n.* 14. Nec ſunt audiendi *Abulenſ. & Cajet. in* 14. *Matth.* qui in hoc puncto malè ſentiunt. Licet Polygamia Jure Divino fuiſſet prohibita, non tamen omninò Jure Naturali repugnat: nam apud plures Gentes non Barbaras permiſſa fuit: imò à Deo cum aliquibus Patriarchis fuit diſpenſatum. *C.* 8. *de Divortijs*: ergo non repugnat Juri Naturali, alias Deus nullatenùs diſpenſaſſet. Deindè per conſuetudinem ex diſpenſatione deſcendentem fuit polygamia apud plures admiſſa. *C.* 7. 32. *q.* 4. *D. Thom. in* 4. *D.* 33. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 1. Et contra Jus Naturale non prævalet conſuetudo. *C. fin. de Conſuet.* Nec polygamia fini matrimonij repugnat, ſcilicèt generationi, quæ non impeditur ex pluralitate uxorum: Imò nec educationi prolis, nec conjugum paci, & tranquillitati, cum hos fines, Domino providente, Patriarchæ, etiam in uxorum pluralitaté conſequerentur: licet aliquo modo his repugnat talis pluralitas. Unde tenendum eſt, quod hæc pluralitas, licet aliquomodo ſit contra Jus Naturale, non tamen omninò, hoc eſt contra Jus Naturale, primarium, ſeu contra ejus prima principia: quod tenet, & optimè explicat *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 65. *art.* 1. *in corp.* ibi: *Matrimonium ergo habet pro fine principali prolis procreationem, & educationem, qui quidem finis competit homini ſecundum naturam ſui generis: unde & alijs animalibus eſt communis, ut dicitur in* 8. *Ethic. & ſic bonum matrimonij aſsignatur proles: ſed pro fine ſecundario, ut dicit Philoſ. habet in hominibus ſolis communicationem operum, quæ ſunt neceſſaria in vita, & ſecundum hoc fidem ſibi invicem debent, quæ eſt unum de bonis matrimonij: habet ulterius alium finem, in quantum eſt inter fideles, ſcilicèt ſignificationem Chriſti, & Eccleſiæ: & ſic bonum matrimonij dicitur Sacramentum. Unde primus finis reſpondet matrimonio hominis, in quantum eſt animal: ſecundus in quantum eſt homo: tertius in quantum eſt fidelis. Pluralitas ergo uxorum, neque totalitèr tollit, neque aliqualitèr impedit matrimonij primum finem: cum unus vir ſufficiat pluribus uxoribus fœcundandis, & educandis filijs ex eis natis, ſed ſecundarium*

Digitized by Google

rium finem, etſi non totalitèr tollat, tamen multum impedit, eo quod non facile poteſt eſſe pax in familia, ubi uni viro plures uxores junguntur, cum non poſſit unus vir ſufficere ad ſatisfaciendum pluribus uxoribus ad votum: & tamen, quia communicatio plurium in uno officio cauſat litem, ſicut figuli corrixantur ad invicem: & ſimilitèr plures uxores unius viri. Tertium autem finem totalitèr tollit, eo quod ſicut Chriſtus eſt unus, ita, & Eccleſia una; & ideò patet ex dictis, quod pluralitas uxorum quodammodo eſt contra Legem Naturæ, & quodammodo non. Et ſic poſſunt concordari duæ ſententiæ oppoſitæ, quarum prima aſſerit, hanc pluralitatem eſſe contra Jus Naturale. Quam tenent *Bellarm. Henriq. Ledeſm. & alij*, altera negat, eſſe contra Jus Naturale: quam tuentur *Durand. Abulenſ. Palac. Gonz. in C. 1. h. t. n. 7.* Noſtram ſententiam mediam plures propugnat cum *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 80. n. 8.*

65 Contra tamen, Polyviriam, ſeu pluralitatem virorum reſpectu unius uxoris, ut Juri Divino, & Naturali contrariam nullæ Gentes, quantumvis Barbaræ unquam admiſſerunt, nec ulla diſpenſatio permiſit. Sic tenet *D. Thomàs in 3. p. Sup. q. 65. art. 1. qui in 8. arg: ſic ſibi objicit: de Lege Naturæ eſt, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris; ſed vir nullomodo vellet, quod uxor alium virum haberet: ergo contra Legem Naturæ faceret, ſi uxorem aliam ſuperduceret*: Reſp. dicendo: *Quod illud præceptum Legis Naturæ: quod tibi non vis, alteri ne feceris; debet intelligi eadem proportione ſervata: non enim ſi Prælatus non vult ſibi reſiſti à ſubdito, ipſe ſubdito reſiſtere non debet, & ideò non oportet, ex vi illius præcepti, quod ſicut vir non vult, quod uxor ſua habeat alium virum, quod ipſe non habeat aliam uxorem: quia unum virum habere plures uxores, non eſt contra prima præcepta Legis Naturæ; ſed unam uxorem habere plures viros eſt contrà præcepta prima Legis Naturæ: eo quod per hoc quantum ad aliquid totalitèr tollitur, & quantum ad aliquid impeditur bonum prolis, quod eſt principalis matrimonij finis: in bono enim prolis intelligitur non ſolum procreatio, ſed etiam educatio. Ipſa enim procreatio prolis, etſi non totalitèr tollatur, quia contingit poſt impragnationem primam, iterum mulierem impragnari, ut dicitur in nono de animalibus, in multum impeditur; quia vix poteſt accidere, quin corruptio accidat, quantum ad utrumque fœtum, vel quantum ad alterum, ſed educatio totalitèr tollitur, quia ex hoc, quod una mulier plures maritos haberet ſequeretur incertitudo prolis reſpectu patris, cujus cura neceſſaria eſt in educando, & ideò nulla Lege, vel conſuetudine eſt permiſſum unam mulierem habere plures viros ſicut è converſo.* Non tamen eſſet polyviria intrinſecè mala, ut mendacium, & perjurium, à quibus nunquam poteſt malitia ſeparari, ac proindè Deus non poteſt in eis diſpenſare: poſſet tamen Deus in polyviria diſpenſare de potentia abſoluta, vel potius conditionem apponere, qua poſita, non eſſet mala, nec prohibita, dando, ſcilicèt fœminæ facultatem, ut ſine injuria mariti corpus ſuum ad uſum, & actus conjugales alij tradat viro, & huic viciſſim corpus ſuum fœminæ traderet; quod negari Deo non poteſt ob ſupremum dominium, quod in omnibus rebus creatis habet. Sic poteſt alicui dominium concedere, ut poſſit invito Domino rem accipere: & in vitam alterius, ut poſſit occidere innocentem. *Major. Laym. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 80. n. 15.* contra *Bellarm. lib. 1. de Matr. cap. 11.* Nulla tamen Lex Humana, etiam Pontificia poteſt in polygamia, ſeu pluralitate uxorum diſpenſare. *C. 8. de Divort. D. Thom. in 4. D. 33. q. 1. art. 2.* nec ulla conſuetudo, etiam immemorialis poteſt licitam facere polygamiam, nam conſuetudo neutiquam poteſt contra Jus Divinum prævalere. *C. fin. de Conſuet. D. Antonin. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 7. §. 3. n. 1. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 80. n. 10.* Niſi fundetur in revelatione, ſeu diſpenſatione Divina. *C. 7. 32. q. 4. C. 8. de Divort. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 65. art. in corp.* ibi: *Lex autem de unitate uxoris non eſt humanitus, ſed Divinitus inſtituta, nec unquam verbo, aut litteris tradita, ſed cordi impreſſa, ſicut, & alia, quæ ad Legem Naturæ qualitèrcunque pertinent, & ideò in hoc à ſolo Deo diſpenſatio fieri potuit per inſpirationem internam, quæ quidem principalitèr Patribus Sanctis facta eſt, & per eorum exemplum ad alios derivata eſt eo tempore, quo oportebat, prædictum naturæ præceptum prætermitti, ut major eſſet multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ: ſemper enim principalior finis, magis obſervandus eſt, quam ſecundarius: unde cum bonum prolis ſit principalis matrimonij finis, ubi prolis multiplicatio neceſſaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum, quod poſſet in ſecundarijs finibus, evenire: ad quod removendum præ-*

cep-

Digitized by Google

ceptum prohibens pluralitatem uxorum ordinantur. Et poſteà *ad* 5. ait: *Non eſt inconveniens, ſi propter bonum prolis aliquid detrahitur alijs duobus bonis; nec tamen omninò tolluntur, quia fides manet ad plures, & Sacramentum aliquomodo, & quamvis non ſignificaretur conjunctio Chriſti ad Eccleſiam, in quantum eſt una, ſignificatur tamen diſtinctio graduum in Eccleſia per pluralitatem uxorum, quæ quidem non ſolum eſt in Eccleſia Militante, ſed etiam in Triumphante, in qua ſunt diverſæ manſiones.*

66 Attentantes ſecundas nuptias, primis durantibus, de Jure Civili incurrunt infamiam. *L.* 1. *ff. de his, qui not. infam.* & in aliquibus Regnis morte puniuntur. Jure Canonico, olim ſcienter cum alterius uxore contrahenti imponebatur publica pœnitentia per ſeptem annos, cum jejunio per 40. dies in pane, & aqua, quod *carenam* dicebant. *C.* 2. *h. t.* Hodie tamen hoc non obtinet, ſed arbitrio Confeſſariorum imponitur pœnitentia. Inſupèr, ſic contrahens per verba de præſenti ſcientèr cum alterius uxore, & eam, vivente adhuc primo ejus marito cognoſcens, incurrit criminis impedimentum, ita ut etiam mortuo primo marito, non poſsit cum ea contrahere. De quo *in Tit.* 7. In *noſtra Hiſpania* variæ pœnæ adverſus polygamos fuerunt ſtatutæ. *In L. fin. tit.* 17. *p.* 7. Et olim ferro candenti hæc littera Q in fronte eis imprimebatur. *L.* 5. *tit.* 1. *lib.* 5. *R. C. & ibid. Aceved.* Sed jam hodie hoc crimen reſervatur S. Inquiſitionis Tribunali, ut conſtat *ex Edicto Generali, num.* 11. *O ſi alguna perſona ſe ha caſado ſegunda, ò mas veces, viviendo ſu primera muger, ò marido.* Et quidem publicæ confuſioni exponuntur, & publica afficiuntur ignominia, capiti impoſita mitra infami, *Hiſpanè*: *Coroza*, in publico ſuggeſtu, fuſtibuſque cæduntur, & per quinquennium ad triremes damnantur. *Gonz. in C.* 2. *h. t. n.* 6. *Aceved. in L.* 5. *tit.* 1. *R. C. n.* 3. *& alij.* In Hiſpania quidem polygami abjurant de *levi*: in Italia tamen de *vehementi* adjurant. Quando conjugatus contrahit ſponſalia de futuro cum alia, etiam polygamus cenſetur, & ad forum Inquiſitionis pertinet, & ibidem juxta delicti qualitatem punitur. Sic *ex Simancas, & alijs* afferunt *Cæſar Carena de Offic. Inquiſit. p.* 2. *tit.* 5. *Dian. in Summ.* V. *Inquiſitorum Juriſdictio, n.* 166. *& alij.*

TIT. V.

De Conditionibus appoſitis in deſponſatione, & alijs contractibus.

67 NON ſumitur in præſenti *conditio pro ſtatu hominum*, ut in §. *fin. Inſt. de Jur. perſonar.* Nec *pro Lege, ſeu pacto contractus*, ut in *L.* 7. *C. de Pacti*: ſed *pro circunſtantia alicui diſpoſitioni adjecta, à qua pendet diſpoſitio*, & frequentiſsimè explicatur hac dictione: *Si*, v. g. *ſi mihi das centum, dabo tibi equum.* Aliquando, etiam his particulis explicatur. *Niſi*: *dummodo, donec, quando, ubi, cum, quandiu, & ſimilibus.* Et ſic definitur *à Rege N. in L.* 1. *tit.* 4. *p.* 4. ibi: *Condicion tanto quiere decir, como pleyto, ò poſtura, que es fecha ſobre otro pleyto, con eſta palabra ſi, è es de tal manera, que ſi ſe cumple, confirma el pleyto ſobre que es pueſta; è ſi por aventura desfallece, non vale la poſtura principal. Conditio verè, & propriè talis eſt oratio diſpoſitionem in tempus, & eventum futurum incertum ſuſpendens.* Ita ut verificata conditione, diſpoſitio teneat, & ea deficiente, etiam deficiat diſpoſitio. *L.* 1. *tit.* 4. *p.* 4. *Gonz. in C.* 1. *h. t. n.* 4. Hinc non ſunt propriè conditiones, conditio neceſſaria: v. g. *ſi Sol cras oriatur*: nec præterita, nec præſens: v. g. *ſi Navis ex Oriente venit, vel ſi Rex vivit. L.* 10. *ff. de Condit. Inſtit.* Nec conditio impoſsibilis per naturam, v. g. *ſi digito Cœlum tetigeris*, quia hæ omnes, vel non ſuſpendunt diſpoſitionem; vel non pendent ab eventu contingenti. Matrimonium ſub conditione neceſſaria contractum, non ſuſpenditur, ſed ſtatim valet; *arg. L.* 9. §. 1. *ff. de Novat.* Imò etiam ſi ſit contingens, infallibiliter tamen ſit eventura, v. g. *ſi venerit Anti-Chriſtus. Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 2. *n.* 7. Conditio, vel eſt *expreſſa*, quæ verbis expreſsis apponitur, vel *tacita*, quæ licet non exprimatur, ſubintelligitur. Et hæc ſi exprimatur eo modo, quo ineſt, non reddit contractum conditionatum: ſecus ſi aliter, ac ineſt adjiciatur: v. g. *Tecum contraham, ſi Eccleſia, nullum in hoc matrimonio impedimentum eſſe judicaverit.* Nam tunc matrimonium ſuſpenditur, donec Eccleſia ſuum judicium proferat. *Sanch. de Matr. l.* 5. *D.* 1. *ex n.* 12. In omnibus ergo conditionibus potius contrahentis menti, & in-

Digitized by Google

intentioni, quam conditionis verbis attendendum eſt. *Sanch. de Matr. l. 5. D. 2. n. 3.* Sponſalibus, & matrimonijs, ſicut & cæteris contractibus, poteſt adjici conditio honeſta, & poſsibilis ab eventu futuro contingente pendens; & etiam ſi conditio ſit impertinens: nam hæc nullo jure reprobatur; *arg. C. 5. h. t. Sanch. de Matr. l. 5. D. 18. n. 3.* contra *alios*, ſiquidem ſponſalia non ſunt ex illis actibus legitimis, quibus nequit conditio apponi. *L. 77. ff. de Reg. jur.* Imò expreſſè in jure permittitur, tales conditiones apponi. *C. 3. & 5. h. t. L. 3. tit. 4. p. 4.* in praxi tamen vis tales conditiones apponuntur ob magna inconvenientia, quæ poſſunt timeri.

68 Conditio ergo ſuſpendit obligationem, & valorem ſponſalium, & matrimonij, quandiu ipſa pendet; *arg. L. 97. §. 2. ff. de V. O. & ibid. Gothofr. L. 1. tit. 4. p. 4.* ibi: *E por ende faſta que ſepan cierto, ſi la condicion ſe cumple, ò non, eſtà el pleyto principal, ſobre que es pueſta, en pendencia.* Impleta tamen conditione, ſtatim abſque novo conſenſu inducit obligationem abſolutam, & perficitur matrimonium, quia conſenſus tempore contractus appoſitus perſeverat moralitèr cum impletur conditio: ſicut accidit etiam in contrahente per Procuratorem, quin in hoc caſu novus requiratur conſenſus: nec in alijs contractibus eſt neceſſe novum conſenſum apponere tempore conditionis impletæ, ſed per ipſam purificationem conditionis contractus perficiuntur. *L. 7. ff. de Contrah. empt.* Et idem accidit in ſponſalibus; *arg. C. un. de Sponſal. in 6.* quo ergo fundamento aliud de matrimonio dicemus, cum etiam quando conſideratur ut Sacramentum non amittit naturam contractus? Sic *Innoc. Hoſt. Navar. Man. cap. 22. n. 63. Sanch. de Matr. l. 5. D. 8. n. 5. & alij*, & hoc obſervat in praxi Curia Romana, etiam poſt Trid. teſte *Fagnan. in C. 5. h. t. n. 4.* contra *D. Thom. in 4. diſt. 29. q. un. art. 3. q. 3. S. Bonav. Covar. Gutier. Ponc. Barb. in C. 5. h. t. n. 7. & alios.* Adimpleta ergo conditione, & non antea, conficitur Sacramentum, cum detur jam conſenſus perfectus, & abſolutus, qui per eventum conditionis ſatis ſignificatur. Et licet ad valorem, & perfectionem matrimonij ſufficiat eventus conditionis, quin notitia ejus adimpletionis ſit neceſſaria, tamen ſic contrahentes uti matrimonio non poſſunt, quouſque ſciant, eſſe adimpletam conditionem, non ſolum quando hæc eſt de futuro, ſed eadem ratione, etiam quando eſt de præterito, vel præſenti. Sed jam perfecto matrimonio per adimpletionem conditionis poteſt contrahens ad cohabitandum conjugi compelli, ſi altera pars iſtud petat; *arg. C. 5. h. t. Sanch. de Matrim. lib. 5. D. 8. n. 6.* Et quamvis expediret, ut Parochus, & teſtes tempore conditionis impletæ intereſſent, non tamen eſt neceſſarium, cum conditio retrotrahatur ad tempus, quo fuit adjecta, & ex tunc cenſetur matrimonium contractum: ſufficit ergo, quod tempore conditionis adjectæ interſint Parochus, & teſtes. *Navar. conſ. 1. h. t. n. 6. Rodrig. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 8. n. 24. Fagnan. in C. 5. h. t. n. 5. & à Sac. Congreg.* declaratum, & à S. Pio V. & Clem. VIII. confirmatum teſtatur. Contrariam ſententiam tenent *Rebel. Conink. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 2. cap. 7. n. 3. & alij.*

69 Si contrahentes apponant in ſponſalibus, vel matrimonio conditionem de præterito, vel præſenti non ſuſpenditur contractus, ſed ſtatim valet, ſi conditio vera eſt: vel non valet, ſi conditio eſt falſa; ſicut accidit in alijs contractibus. *L. 37. ff. de Reb. credit. D. Thom. in 4. diſt. 29. q. un. art. 3. q. 3. Sanch. de Matr. l. 5. D. 6. n. 1.* Quando adjicitur ſponſalibus conditio in futurum eventum contingentem pendens, ſuſpenditur contractus valor. Quod ſi ſequatur copula, cenſentur ſponſi ab eventu conditionis receſſiſſe, velleque abſolutè contrahere. *C. 3. & 5. h. t. L. 3. tit. 4. p. 4.* Matrimonium tamen ſub conditione de præterito, vel præſenti, hac non verificata, ubi *Trid.* eſt receptum, non convaleſcit per ſubſecutam copulam: nam cum præcedens matrimonium ſit nullum, hæc copula eſt fornicaria: ac proindè non eſt apta ad confirmandum matrimonium, niſi coram Parocho, & teſtibus declarent, ſe velle à conditione recedere, novumque matrimonium contrahere. *Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 1. n. 13.* Si ſponſalia, vel matrimonium ſub conditione in futurum beneplaciti paterni contrahantur, ſuſpenduntur, quouſque conditio verificetur; ſed hæc conditio non requirit conſenſum poſitivum, ſed tantum negativum, quarè ſufficit, ſi pater ſciat, & taceat, nec contradicat. *Silv. Roſel. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 7. n. 12.* contra *Navar. Man. cap. 22. n. 63. & alios*: quia talis conditio adjicitur, ne pater ægrè ferat matrimonium; & certè, ſi ipſi non place-

Digitized by Google

ceret, ſtatim contradiceret, atque adeò ejus taciturnitas pro conſenſu habetur, juxta C. 43. *de Reg. jur. in 6.* Si verò pater prius diſſentiat, licet poſtea conſentiat, non valet contractus; *arg. L. 29. ff. de Condit. & demonſtrat. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 7. n. 9.* contra *Navar. Man. cap. 22. n. 63. & alios.* Si duo matrimonia ſub conditione contingente contrahantur, illud præfertur, & valet, cujus conditio prius eſt impleta: nam tunc idem eſt, ac ſi illud abſolutè eſſet contractum; ac proindè aliud non habet locum. Si utraque conditio ſimul exiſtit, cum ignoretur, quodnam ſit prius, vel poſterius, utrumque ob incertitudinem vitiatur. Ut ex C. 10. *de Sponſal.* deducunt communitèr DD. *Gregor. Lopez in L. 3. tit. 4. p. 4.* V. *Si me dieres. Barb. in C. 5. h. t. n. 4. Sanch. de Matr. l. 1. D. 8. n. 15.* contra *aliquos.* Quando ſponſalia ſunt contracta cum duabus ſub conditione, priora præferuntur ſecundis, etiamſi conditio adjecta ſecundis ſponſalibus prius adimpleatur: quia qui prima ſponſalia celebravit, nec licitè, nec validè potuit ſecunda contrahere, durante, & non extincta priorum obligatione. Nam quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt. C. 21. *de Reg. jur. in 6.*

70 In contractibus, & in matrimonio, etiam poſſunt apponi *modus*, *cauſa*, & *demonſtratio*, quæ ſunt conditioni affinia: *L. 2. tit. 4. p. 4.* Et aliquando idem valent, ac conditio, quia ſuſpendunt, & pendent in futurum eventum; ac proindè, quod de conditionibus dictum eſt, debet de ipſis dici, cum non intentio verbis, ſed verba intentioni deſervire debeant. *C. 6. de V. S.* Si enim contrahentes velint, contractum valere, ſolum poſt eventum modi adjecti, talis modus erit conditio: ſi verò velint, contractum ſtatim valere, & modum tanquam onus adjiciant, erit modus verè talis, ut à conditione diſtinctus. *Modus* ergo tunc propriè apponitur, quando aliquod onus adjicitur, ad quod contrahens obligatur poſt contractum perfectum, & ſolet explicari dictione: ut *L. 2. tit. 4. p. 4. & ibid. Greg. Lop.* Et tunc, non ſuſpendit actum, & etiam ſi impoſſibilis ſit, turpis, vel illicitus non vitiat matrimonium: ſed talis modus pro non adjecto habetur ob matrimonij favorem: quod proindè ſtatim valet. *Sanch. de Matr. lib. 5. D. 19. n. 7. Molin. de Juſt. & jur. tr. 2. D. 208.* idem de modo adjecto contra ſubſtantiam matrimonij tenent *Barthol. Roſel. Leaeſm. Perez, & alij.* dicendum tamen eſt, quod ſicut conditio contraria matrimonij ſubſtantiæ illud vitiat, ita modus. Nam ſatis per ejus appoſitionem ſignificatur animus, non aliter contrahendi, quam ſub illo modo. V. g. *contrabo tecum, donec inveniam aliam te ditiorem.* Et cum hoc deſtruat ipſam matrimonij ſubſtantiam, idem eſt, ſub hoc modo velle, ac abſolutè nolle. *Greg. Lop. in L. 5. tit. 1. p. 4. Covar. de Sponſal. p. 2. cap. 3. §. 1. n. 8. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 19. n. 5. Barboſ. in C. fin. h. t. n. 5.* Etiam in matrimonio ſolet adjici cauſa contrahendi, quæ dictione *quia* ſignificatur. *L. 2. tit. 4. p. 4. Demonſtratio* fit, quando ponitur aliqua qualitas, ut perſona, cum qua contrahitur, determinetur. V. g. *contrabo tecum, quæ primogenita Principis es. L. 2. tit. 4. p. 4.* Si ſponſalia, vel matrimonium ex certo die, vel incerto contrahantur, habentur tanquam conditionalia: ſicque ante diei adventum nullam obligationem producunt. Etiam uſque ad certum diem ſponſalia contrahi poſſunt, ſicut poſſunt ſub conditione reſolutivas ſecus matrimonium: nam hoc ſemel contractum vinculum indiſſolubile inducit, conſequenterque ſub conditione reſolutiva non poteſt contrahi.

71 Si aliquæ conditiones contra ſubſtantiam matrimonij apponantur, quæ ſint de præterito, vel præſenti, & non afficiant matrimonium in futurum, non vitiant matrimonium, ſed eis exiſtentibus valet: eis deficientibus deficit matrimonium: quia ſolum inſpicitur executio illorum actuum: quæ non eſt contra ſubſtantiam matrimonij, ſed tantum obligatio ad eos exequendos. *Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 1. n. 9. Barboſ. in C. fin. h. t. n. 8. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 9. n. 6 & 7.* Si verò conditio ſit de futuro, nullum eſt matrimonium. *C. fin. h. t. L. 5. tit. 4. p. 4.* In tribus etenim bonis conſiſtit matrimonij ſubſtantia, & non in pluribus: ſcilicèt in bonis *prolis*, *fidei*, & *Sacramenti.* Nam matrimonium eſt in officium naturæ, & eſt Sacramentum Eccleſiæ: in quantum eſt in officium naturæ duobus ordinatur, ſicut & quilibet alius virtutis actus, quorum unum exigitur ex parte ipſius agentis, & hoc eſt, intentio finis debiti: & ſic ponitur finis matrimonij *proles.* Aliud exigitur ex parte ipſius actus, qui eſt bonum in genere ex hoc, quod cadit ſupra debitam materiam; & ſic eſt *fides*, per quam homo ad ſuam accedit, & non ad aliam. Sed ulterius habet ali-

Digitized by Google

aliquam bonitatem, in quantum eſt Sacramentum; & hoc ſignificatur ipſo nomine *Sacramenti*. *D. Thom. in 3. p. Sup. q. 49. art. 2. in corp.* Conſiſtit ergo matrimonij ſubſtantia. 1. in *bono prolis*, quod ſtat in obligatione ad exhibendos actus aptos ad prolis generationem. Et quidem in prole, non ſolum intelligitur procreatio prolis, ſed etiam educatio ipſius: ad quam ſicut ad finem ordinatur tota communicatio operum, quæ eſt inter virum, & uxorem, in quantum ſunt in matrimonio conjuncti; ac proindè contra hoc bonum eſt conditio de evitanda prolis generatione, vel de procuranda ſterilitate, vel de ſeminando extra vas, vel de abortu procurando, vel de prole jam nata enecanda: ſimilitèr pactum de non petendo, vel non reddendo debitum, quando alter habet jus petendi, quamvis non licitè peteret. Nam in matrimonio debet dari mutua, & totalis corporum traditio, cum æquali jure ex parte utriuſque. Etiam contra hoc bonum eſt pactum de nunquam cohabitando: conditio tamen, de non cohabitando ad tempus ſuſtinetur. *Sanch. de Matr. lib. 5. D. 10. ex n. 4.* Conſiſtit 2. in *bono fidei*, quod ſtat in ſervanda mutua fidelitate, tum in redditione debiti; tum in eo, quod alteri non ſe immiſceant. Contra hoc bonum eſt conditio excludens obligationem radicalem ad actus conjugales, vel obligationem imponens ſe alijs proſtituendi. Nec enim ſumitur hic fides, prout eſt virtus Theologica; ſed prout eſt pars juſtitiæ, ſecundum quod fides dicitur ex hoc, quod fiant dicta in promiſſione matrimonij. *D. Thom. in 3. p. q. Sup. q. 49. art. 2. ad 2. & 3.* In *bono Sacramenti* denique ſtat matrimonij ſubſtantia: hoc conſiſtit in vitæ Societate individua, in quo non ſolum intelligenda eſt indiviſio; ſed omnia illa, quæ conſequuntur matrimonium ex hoc, quod eſt ſignum conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ: & omnia, quæ ad inſeparabilitatis hujuſmodi ſignificationem pertinent. *D. Thom. in 3. p. Sup. q. 49. art. 2. ad 4. & 7.* Contra hoc bonum eſt conditio reſolutiva matrimonij ejus perpetuitatem diſſolvens. V. g. duco te, donec aliam ditiorem, vel nobiliorem inveniam. Etiam eſt nullum matrimonium à Judæis, vel Paganis celebratum ſub conditione dandi libellum repudij juxta eorum Leges; quippè hodie abrogato à Chriſto Domino libello repudij, eſt contra indiſſolubilitatem, & ſubſtantiam matrimonij talis conditio, ac proindè illud vitiat. *Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 1. num. 5. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 12. n. 3.* Similiter, ſi infideles apponerent conditionem habendi tot uxores, quot alere poſſent, vitiaretur matrimonium. *Sanch. de Matrim. l. 5. D. 12. n. 4.* Jus enim naturale dictat, quod nihil poteſt conſiſtere ſine ejus ſubſtantia: hinc matrimonium, in quod non aliter conſentiunt contrahentes, quam ſub conditione ejus ſubſtantiam deſtruente chymericum eſt, nec valet ſubſiſtere, conſequenterque ut matrimonium ſubſiſtat, debet in ſe ea bona, in quibus ejus ſubſtantia conſiſtit, habere, unde ait *Auguſt. in C. 10. 27. q. 2.* ibi: *Omne itaque nuptiarum bonum impletum eſt in illis Parentibus Chriſti, proles, fides, Sacramentum: prolem cognoſcimus ipſum Dominum Jeſum: fidem, quia nullum adulterum: Sacramentum, quia nullum divortium. Solus ibi concubitus nuptialis non fuit: quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa pudenda carnis concupiſcentia, quæ accidit ex peccáto: ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato.* Quod corroboratur *ex C. fin. h. t.* ibi: *Si conditiones contra ſubſtantiam conjugij inſerantur, puta ſi alter dicat alteri: Contraho tecum, ſi generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam bonore, vel facultatibus digniorem, aut ſi pro quæſtu adulterandam te tradas, matrimonialis contractus quantumcumque ſit favorabilis caret effectu. L. 5. tit. 4. p. 4.*

72 Quando Pontifex *in C. fin. h. t.* decidit, conditiones contra matrimonij ſubſtantiam illud vitiare, ſolum facit mentionem conditionum turpium: & hinc *Abulenſ. Palud. Ponce de Matr. l. 3. cap. 11. n. 5. & alij* tenent, matrimonium non vitiari per conditionem honeſtam, etiam ſi contra ſubſtantiam matrimonij ſit: v. g. ſi conjuges contrahant, ſub conditione ſervandi, vel vovendi perpetuam caſtitatem; quod exemplo B. Virginis intendunt comprobare. Sed cum ratio Textuum ſit generalis, & comprehendat, etiam conditionem honeſtam matrimonij ſubſtantiæ oppoſitam, dicendum eſt, caſus ibi poſitos ſolum ſe habere, ut exempla, quæ non reſtringunt regulam. *D. Thom. in 4. diſt. 28. q. un. art. 4. ad 3. D. Bonav. Sot. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 1. n. 3. Sanch. de Matr. l. 5. D. 10. n. 2. & 3. Barb. & Gonz. in C. fin. h. t. num. 8. in fin.* Licet enim ſubſtantia matrimonij non conſiſtat in copula, vel intentione eam exigendi, vel reddendi. *L. 30. ff. de Reg. jur.* Conſiſtit ta-

tamen in obligatione ad actus conjugales exhibendos, quæ ex mutua corporum traditione oritur: quam obligationem excludunt contrahentes apponendo conditionem ſervandæ, vel vovendæ caſtitatis. Si tamen poſt contractum matrimonium contrahentes apponant pactum, vel conditionem ſervandi caſtitatem, ſervanda eſt, quia cum jam ſit perfectus contractus, per talem conditionem non vitiatur. Etiam quando contrahentes ante matrimonium voverant caſtitatem, valet matrimonium; illicitum tamen eſt. Siquidem poſtea in ipſo contractu traditur jus ad copulam, ſicut res Sejo vendita adquiritur Sempronio, ſi ipſi vendatur, & tradatur, non obſtante prima venditione. At verò quando conditio ſervandi caſtitatem apponitur in ipſo contractu, efficacitèr impedit corporis translationem, ac proindè irritat matrimonium. B. Virgo contraxit matrimonium ſine conſenſu ad copulam, ſed conſenſit in traditionem juris, & poteſtatis in corpus ſuum. Et quidem licitè, non obſtante voto caſtitatis, ſiquidem ex Divina revelatione ſciebat, debitum non eſſe exigendum. *C.* 3. 27. *q.* 2. *D. Thom. in* 4. *D.* 30. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 1. Et omnia bona matrimonij in illis nuptijs fuerunt; & quidem ſine carnis concupiſcentia, ſine qua concipi voluit, qui futurus erat ſine peccato. Sic *Auguſt. jam* citatus *in C.* 10. 27. *q.* 2. Si apponatur hæc conditio, ut liceat ante conſummationem ingredi religionem, cum ſit imbibita Jure Communi in matrimonio rato non eſt contra ejus ſubſtantiam, ſicut, nec quævis alia, quæ matrimonio inſit: eſſet tamen ſi apponeretur conditio; quod ambo, vel alter Religionem ingredi teneretur ante, vel poſt conſummationem, quia imponit obligationem, quæ Jure Communi non ineſt, & tollit mutuam corporum traditionem, ac proindè nullum redderet matrimonium. *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 10. *n.* 6.

73 Conditio ſponſalibus appoſita contra ſubſtantiam matrimonij, ſi adimplenda ſit poſt matrimonium contractum vitiat ſponſalia; *arg. L.* 16. *ff. de Sponſal. D. Thom. in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 1. *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 14. ſi eſt adimplenda ante matrimonium, & ad eorum diſſolutionem tendat, v. g. *Ducam te, niſi aliam ditiorem, ante matrimonium inveniam*: cum ſponſalia ex ſe diſſolubilia ſint, & ſub conditione reſolutoria contrahi poſſint; nec ipſa, nec matrimonium per talem conditionem vitiantur. Si conditio ſit contra matrimonij fidem, v. g. *Ducam te, ſi ante matrimonium fornicceris*, non vitiat matrimonium, quia ad ejus fidem ſolum pertinet, quod uxor poſt ſui corporis traditionem in matrimonio, ſecus anteà, illud alteri non tradat, nec vitiat ſponſalia rejecta conditione, tanquam turpi. Si bono prolis ſit contraria conditio, v. g. *Ducam te, ſi ſumas potionem, ut ſterilis efficiaris*: cum ſit contra ſubſtantiam matrimonij, vitiat ſponſalia, & matrimonium. *Sanch. de Matrim. lib.* 5. *D.* 14.

74 Conditio equidem impoſsibilis alia eſt *defacto*, ſeu per *naturam*, ſeu *phyſicè impoſsibilis*, quando ſcilicèt, ipſa natura repugnat ejus exiſtentiæ: v. g. ſi hæc apponatur conditio. *Contraham tecum ſi digito Cœlum tetigeris; vel ſi mare ebiberis.* Alia eſt *impoſsibilis de jure*, quæ ſcilicèt, jure prohibente, nequit fieri; id enim tantum poſſe cenſemur, quod de jure poſſumus, v. g. *Contraham tecum, ſi occideris Titium, vel ſi furtum feceris. L. fin. tit.* 4. *p.* 4. Conditio ergo impoſsibilis contractibus adjecta eos vitiat. §. 11. *Inſt. de Inut. ſtipulat. L.* 31. *ff. de O. & A.* Et hac ratione de Jure Antiquo etiam vitiabat matrimonium: adjecta tamen ultimis voluntatibus eas non vitiat, ſed favore ultimarum voluntatum fuit ſtatutum, ut potius ipſa conditio vitiaretur, & pro non adjecta haberetur. §. 10. *Inſt. de Hæred. inſtit.* Hinc Pontifex conſiderans, matrimonium non debere eſſe minus favorabile, quam teſtamentum, ſtatuit *in C. fin. h. t.* & expreſſé habetur *in L. fin. tit.* 4. *p.* 4. Quod conditio impoſsibilis in matrimonio appoſita, tolleretur de medio; quia joco potius quam animo ſerio adjecta cenſetur; nec Eccleſia in hoc ſupplet conſenſum, ſed in dubio illum præſumit, ne matrimonium, ſemel contractum, facilè diſſolvatur cum gravi animarum periculo, & fidelium ſcandalo. Sic *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 3. *n.* 15. *&* 19. *& alij*, contra *Ponce lib.* 3. *de Matr. cap.* 4. *n.* 10. & alios, qui tenent, non eſſe ibi novum jus ſtabilitum, ſed tantum declaratum Jus Naturale. Et idem, ac ſtatum eſt in matrimonio, etiam in ſponſalibus ſtatutum cenſetur; ac proindè, etiam à ſponſalibus eſt rejicienda conditio impoſsibilis. *D. Thom. in* 4. *D.* 27. *q.* 2. *art.* 1. *in corp. D. Bonav. D. Ant. & alij cum Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 17. *n.* 2. contra *Ledeſm. & alios*, & expreſſé habetur *in L. fin.*

Digitized by Google

fin. tit. 4. *p.* 4. ibi: *Tales condiciones, como eſtas, non valen nada, maguer las pongan, non ſe deſtorvan por ellas las deſpoſajas, nin los caſamientos, maguer non ſe puedan complir.* Non ſolum conditio impoſsibilis de futuro, ſed etiam de præſenti, & præterito tollitur de matrimonio, quia tàm una, quàm altera non poteſt adimpleri: & tàm in una, quàm in altera idem favor debet fieri matrimonio: cum hæc ſit ratio quæ movit *Pontif. in C. fin. h. t. Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 3. §. 2. *n.* 2. *Greg. Lop. in L. fin. tit.* 4. *p.* 4. *V. Monte de Oro. Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 4. *n.* 3. contra *Sylv. Ponce l.* 4. *cap.* 4. *n.* 12. *& alios.* Sed cum talis conditio tollatur ab Eccleſia, quia non ſerio, & animo diſſentiendi, ſed joco cenſetur adjecta; hinc ſi ex circunſtantijs colligatur, adjectam eſſe ſerio, cognita ejus impoſsibilitate, vitiabitur matrimonium. Si verò dubitetur, quo animo eſt adjecta in favorem matrimonij præſumit Eccleſia præſumptione juris tantum, joco, & non ſerio adjectam eſſe; *arg. C. fin. de Sentent. & re judicat.* Idem eſt, ſi contrahentes ignoraverint conditionis impoſsibilitatem; nam tunc in eventum, quem poſsibilem credebant fertur conſenſus. Unde cum eventus impoſsibilis ſit, irritum eſt matrimonium; vel ſi contrahentes ignorent favorem juris ex *C. fin. h. t.* In quo talis conditio pro non adjecta habetur; nam tunc cenſentur potius diſſenſiſſe, ſecundum impoſsibilitatem conditionis, quam conſenſiſſe attento favore juris, quem ignorant. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 8. §. 1. *n.* 9. *Sanch. de Matrim. lib.* 5. *D.* 3. *n.* 8. *Gonz. in C. fin. h. t.*

75 Conditio, non abſolutè impoſsibilis, ſed tantum *impoſsibilis moralitèr,* ſeu *valde difficilis*, quæ etiam ſolet appellari impoſsibilis defacto. Si attentis circunſtantijs non poſsit à parte adimpleri, animo magis jocandi, quam diſſentiendi eſſe adjectam, à paritate impoſsibilium, tenendum eſt: ac proindè rejicienda erit; ſecus ſi ſerio exigatur ejus adimpletio. *Barb. in Rub. h. t. n. fin.* Si volentes contrahere matrimonium ſciant, ſe impedimento aliquo dirimente laborare, & nulla facta diſpenſationis mentione matrimonium abſolutè promittant, promiſsio, ut contra Leges facta nulla eſt. *L.* 35. §. 1. *ff. de V. O. L.* 14. *tit.* 4. *p.* 6. promiſsio enim ſecundum jus temporis præſentis ſecundum quod accipi debet eſt facta inter perſonas ad matrimonium inhabiles, ac proindè nullam obligationem producit, ut contra *Sot. Tabien. & Armil.* tenent *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 5. *n.* 26. Valent tamen, & etiam licita ſunt ſponſalia, & matrimonium contractum ſub conditione diſpenſationis inter laborantes impedimento purè Eccleſiaſtico, in quo ſolet Papa diſpenſare ex juſta cauſa, & contrahentes cauſam juſtam habent: quia ſuppoſita diſpenſatione, ſub qua contrahunt, habiles ſunt ad matrimonium contrahendum: ac proindè hoc valet, & poſita diſpenſatione abſolutè contrahitur. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 3. *n.* 9. *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 5. *n.* 12. *&* 13. *& alij*, contra *Hoſt. Sot. Henriq. & alios.* Ille verò qui ſub tali conditione primo promiſit matrimonium, tenetur etiam diſpenſationem petere, ut medium neceſſarium ad effectum promiſsionis. Sed cum negotium commune ſit, ab utraque parte debent ſumptus impendi. *Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 5. *n.* 36. *&* 37. contra *alios.* Si impedimentum ſit tale, in quo Papa non ſoleat diſpenſare, v. g. ſi matrimonium contrahatur cum Sacerdote ſub conditione, *ſi Papa diſpenſet*, eſt nullum, & conditio reputatur impoſsibilis, ut à voluntate Principis dependens. Idem eſt, etiamſi ſoleat diſpenſare Pontifex, requiratur tamen cauſa juſta, & hac contrahentes ſint deſtituti: quippè tunc nullum eſt matrimonium, etiam ſi firmatum ſit juramento; quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis. *C.* 18. *de Jure jurand. Sanch. de Matr. lib.* 5. *D.* 5. *ex n.* 2. Vide quæ diximus *tit.* 1. *h. t. lib.* 4. *n.* 4. *in fine.*

76 Conditio impoſsibilis de jure, ſeu turpis de futuro, & quæ non ſit contra ſubſtantiam matrimonij, quando adjicitur à contrahentibus conſcijs conſtitutionis in *C. fin. h. t.* habentis tales conditiones pro non adjectis, vel quando dubitatur, quo animo eſt adjecta, & quando ab ipſis cognoſcitur ejus turpitudo, favore matrimonij tollitur de medio, & potius joco, quam ſerio animo cenſetur adjecta; *arg. C. fin. de Sentent. & re judicat.* Non verò tolluntur, ſed potius vitiant, ſi alter contrahentium ignoret favorem juris in *C. fin. h. t.* Vel ſi certò ſciatur, animo ſerio adjectas eſſe; vel quando ipſi contrahentes ignorant earum turpitudinem. *Sanch. de Matrim. lib.* 5. *D.* 15. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 3. §. 2. *n.* 6. ſi hæc turpis conditio ſponſalibus adji-

adjiciatur pro non adjecta, ſicut in matrimonio, habetur. *In C. fin. h. t. L. fin. tit. 4. p. 4. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 17. n. 2.* Conditio turpis de præſenti, vel præterito, cum non ſit propriè conditio, nec ad peccatum invitet, non tollitur de medio *per C. fin. h. t.* cum ejus ratio tunc ceſſet. *D. Thom. in 4. D. 29. q. un. art. 3. Barb. in C. fin. h. t. n. 8. Covar. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 15. n. 5.* Hæc conditio: *Si te virginem invenero tecum contraham*: relata ad illicitam explorationem per coitum, ut turpis tollitur de medio. Si referatur ad modum licitum, ſcilicèt per depoſitionem Matronarum, & famam viciniæ; quia non eſt turpis, ſuſpendit contractum. *Nov. Man. cap. 22. n. 66. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 3. §. 2. n. 12. Barb. in C. 6. h. t. n. 6. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 16. n. 7.* Hæc conditio: *Si mecum concubueris*: ad concubitum ante matrimonium relata, illicita, & turpis eſt, ac proindè tollitur. Si verò referatur ad concubitum poſt matrimonium, ſed intra bimeſtre ad deliberandum datum, contractum ſuſpendit. Si verò ad concubitum poſt bimeſtre referatur, cum ipſo jure inſit, etiam ſi exprimatur, non habet rationem conditionis, nec ſuſpendit contractum, ſed purus habetur, tanquam ſi adjecta non eſſet. *L. 69. ff. de Hæred. inſtit. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 16. ex n. 1.* Hæc conditio: *Si mihi centum donaveris*; ſi ex juſta cauſa ſit adjecta eſt honeſta conditio: ac proindè obligat, ſuſpenditque, vel ſponſalia, vel matrimonium; *arg. C. 3. h. t. L. 3. tit. 4. p. 4.* ſecus, ſi ex cauſa inhoneſta procedat; nam tunc, ut turpis rejicitur. *Barboſ. & Gonz. in C. 3. h. t. Sanch. de Matr. lib. 5. D. 6. n. 6.*

TIT. VI.

Qui Clerici, vel Voventes matrimonium contrahere poſſunt.

77 ORdo Sacer, ſcilicèt Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium ex inſtitutione, & præcepto Eccleſiæ habet annexum votum caſtitatis ſolemne, ita ut ſit impedimentum matrimonij dirimens: ac proindè matrimonium poſt Ordinis Sacri ſuſceptionem contractum, eſt nullum, non ſolum in Occidentali, ſeu Latina Eccleſia, ſed etiam in Græca, ſeu Orientali Eccleſia. *C. 8. D. 27. C. 7. D. 32. Can. 25. Apoſtol. C. 1. & 2. h. t. C. un. de Vot. in 6. Trid. ſeſſ. 24. de Matrim. Can. 9. L. 16. tit. 2. p. 4.* & expreſſé habetur *in L. 39. tit. 6. p. 1.* ibi: *Otroſi, que non pueden caſar deſque ovieren Orden Sagrada; è ſi caſaren, que non vale el caſamiento. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 28. n. 3.* Quando *in C. un. in fin. 35. q. 1.* dicitur, quod Eccleſia, quædam conſilia perfectionis addidit, utpotè de continentia miniſtrorum, intelligitur, quod addidit ex præcepto, quod antecedentèr erat de conſilio. Rationem, & congruentiam inducendi hoc impedimentum reddit. *D. Thom. in 3. p. Sup. q. 53. art. 3. in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod Ordo Sacer de ſui ratione habet ex quadam congruentia, quod matrimonium impedire debeat, quia in Sacris Ordinibus conſtituti Sacra Vaſa, & Sacramenta tractant, & ideò decens eſt, ut munditiam corporalem per continentiam ſervent. Sed quod impediat matrimonium ex conſtitutione Eccleſiæ habet; tamen aliter apud Latinos, quam apud Græcos, quia apud Græcos impedit matrimonium contrahendum ſolum ex vi ordinis; ſed apud Latinos impedit ex vi ordinis, & ulterius ex voto continentiæ, quod eſt Ordinibus Sacris annexum: quod etiamſi quis verbo tenus non emittat, ex hoc ipſo tamen, quod ordinem ſuſcipit ſecundum ritum Occidentalis Eccleſiæ intelligitur emiſiſſe: Et ideò apud Græcos, & alios Orientales Sacer Ordo impedit matrimonium contrahendum: non tamen matrimonij prius contracti uſum; poſſunt enim matrimonio prius contracto uti, quamvis non poſſint matrimonium denuo contrahere. Sed apud Occidentalem Eccleſiam impedit matrimonium, & matrimonij uſum, niſi fortè ignorante, aut contradicente uxore vir Ordinem Sacrum ſuſceperit, quia ex hoc non poteſt ei aliquod præjudicium generari.* Qui verò tantum minoribus ordinibus initiatus eſt, ſcilicèt tonſura, & quatuor gradibus, validè, & licitè matrimonium contrahit. Nam Eccleſia illis votum caſtitatis non annexuit. *C. 7. D. 32. C. 1. D. 28. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 53. art. 3. ad 4.* ibi: *Illi, qui ſunt in minoribus ordinibus conſtituti ex vi ordinis, non prohibentur matrimonium contrahere, quia quamvis ordines illi deputentur ad aliqua ſpiritualia, non tamen immediatè habent acceſſum ad tractandum ſacra, ſicut illi, qui ſunt in Sacris Ordinibus.* In Orientali, ſeu Græca Eccleſia etiam conjugati poſſunt ordi-

ordinari. *C. 8. D. 28. C. fin. D. 31.* Et poſt ordines uti matrimonio antea contracto; ſecus in Latina, invita uxore. *C. 6. de Cleric. conjug. L. 39. tit. 6. p. 4.* ibi: *Los Clerigos del Oriente, quier ſean caſados, quier non, pueden recebir Ordenes Sacras, non prometiendo guardar caſtidad; mas los de Occidente non pueden eſto facer, à menos de lo prometer.* In Eccleſia Latina nequidem ad Ordines Minores promovetur licitè conjugatus ex prohibitione. *C. fin. de Tempor. ordin. in 6.* validè tamen ordinatur, etiam Sacris Ordinibus, & etiam invita uxore, cum nullo jure hæc ordinatio irritetur; poteſt tamen ſic ordinatus ab uxore revocari; & tenetur ipſe debitum reddere, non tamen petere; nec mortua uxore, poteſt cum alia contrahere, voto caſtitatis obſtante. *C. 10. c. 11. c. 12. D. 28. L. 40. tit. 6. p. 1.* Ordo Sacer dirimit ſponſalia ante ipſum ordinem contracta, quia ad matrimonium ſponſus redditur inhabilis, ſicque ſponſalia deſinunt obligare: non tamen dirimit etiam matrimonium ratum tantum, & non conſummatum, cum neque Jure Divino, nec Canonico, neque in Eccleſia Latina, nec in Græca ſit conceſſa Sacris Ordinibus vis diſſolvendi matrimonium ratum, ſicut *ex C. 2. c. 7. de Converſ. conjugator.* conceſſum eſt profeſſioni religioſæ, ſicque ad tollendam varietatem opinionum ſtatutum eſt *in Extrav. un. de Voto. Joann. XXII.* ubi additur, ordinatum ſine conjugis conſenſu irregularitatem incurrere, qua, etiam ſoluto matrimonio, irretitur, niſi approbatam aliquam Religionem ingrediatur, ibique vel expreſſè, vel tacitè profiteatur: nam tunc Epiſcopus Diœceſanus cum eo ad functiones ſui ordinis exercendas diſpenſat, & ut ad altiores ordines promoveatur; imò ſic ordinatus ante matrimonij conſummationem, inſtantèr monendus eſt per Diœceſanum Religionem ingredi; ſi verò renuat, & ſponſa ejus inſiſtat, etiam per cenſuram Eccleſiaſticam cogetur matrimonium conſummare.

78 Ordo Sacer dirimit matrimonium contrahendum, non Jure Naturali, nec Divino, ſed præciſè Jure Eccleſiaſtico, *C. 40. 27. q. 1.* ut conſtat ex verbo: *Statuimus*, & clarius *ex Trid. ſeſſ. 24. de Matrim. Can. 9.* ibi: *Non obſtante Lege Eccleſiaſtica, vel Voto. D. Thom. ſupracitatus in 4. D. 37. & ibid. Albert. Magn. D. Bonav. Scot. & alij. Covar. Bellarm. Sanch. de Matr. l. 7. D. 28. n. 11.* contra *aliquos*, qui intendunt, continentiam Jure Divino Sacris Ordinibus eſſe adjunctam: Licet enim caſtitas ſit conſilij, & non præcepti. *1. Cor. 7. v. 25.* Nec abſolutè poſſit Clericis præcipi ab Eccleſia hæc difficillima virtus, *C. 13. 32. q. 1.* poteſt tamen ſub conditione præcipi, ſcilicet, ſi velit quis Sacros Ordines ſuſcipere, quibus votum ſolemne caſtitatis eſt annexum. Cum ergo tantum ex Jure Eccleſiaſtico, & non ex Jure Naturali ob repugnantiam Clericatus cum conjugio hoc impedimentum deſcendat, potuit permitti Clericis in Eccleſia Græca uſus matrimonij antea contracti. Et hac etiam ratione R. Pontifices diſpenſarunt cum Clericis in ſacris conſtitutis, ut validè, & licitè matrimonium contraherent. Sic Cœleſtin. III. diſpenſavit cum Ramiro Rege Aragoniæ Religioſo, & Epiſcopo, Alex. VI. cum Cæſare Borgia Cardinali Diacono. Greg. XIII. cum fratre Cardinalis Joyoſæ Sacerdote, & Provinciali Capuccinorum. Et alij cum alijs ſimilitèr diſpenſarunt.

79 Qui ante uſum rationis ordinatus eſt in ſacris, ſi uſum rationis adeptus non habeat ratam expreſſè, vel tacitè talem ordinationem: neque voto, ſiquidem ſine conſenſu non valet, neque alia Lege Eccleſiaſtica ad continentiam obligatur; ac proindè matrimonium contrahere poteſt. *Soto, Nav. Sanch. de Matrim. l. 7. D. 30. n. 3. Ponc. de Matrim. lib. 7. cap. 29. n. 15.* idem ipſi ſentiunt de impubere in ſacris ordinato. Talem verò impuberem, nec Jus Naturale eximit ab obligatione continentiæ, ſiquidem habet ſufficientem uſum rationis ad Clericatum, & continentiam. Et licet Jus Poſitivum talem ordinationem prohibeat. *C. 120. 1. q. 1.* eam non irritat, nec irritare potuit; nec irritat votum, ex ea reſultans, ſicut irritat votum ſolemne Religionis, & matrimonium in impubertate contractum. *Gloſ. in* C. 120. 1. *q. 1. Soto* [illegible]*. de Juſt. & Jur. q. 2. art. 5. Suar. de Relig. tom. 3. lib. 9. cap. 17. dub. 3. n. 22.* qui hanc ſententiam vocat omnino veram, & concludit, quod non valet argumentum à profeſſione, quæ non eſt valida, niſi poſt pubertatem ratificetur. *C. 1. c. 10. 20. q. 1. C. 8. de Regular.* quia eſt à re diſſimili, & diverſæ rationis. Nam profeſſio irritari potuit, non autem ordo: alias nunc ordinatus poſt 14. annum ætatis non teneretur voto caſtitatis, quia nunc profeſſio in illa ætate non tenet per Concilium Tridentinum; quod abſurdum eſt. At verò *Sanch. de Matr. l. 7. D. 30.*

n. 8.

Digitized by Google

n. 8. conſequentèr ad ſuam doctrinam dicit, talem non teneri, niſi poſt 16. annum ratam habeat ordinationem. Hinc conſequentèr dicendum eſt, ordinatum vi abſoluta, & præciſa, non manere ordinatum, nec ſuſcipere characterem ex defectu conſenſus; *arg. C.* 3. *de Bapt. L.* 32. *tit.* 6. *p.* 1. nec impedimentum ad matrimonium contrahere; nam acceſſorium ſequitur naturam principalis. *C.* 42. *de Reg. jur. in* 6. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 29. *n.* 1. Qui verò metu, etiam gravi injuſtè incuſſo, ordinatus eſt, validè ordinatur: & ſic matrimonium non poteſt validè contrahere, ſi non excluſit votum, & obligationem continentiæ. Cum Jure Naturali talis ordinatio habeat ſufficientem conſenſum ad votum ordinibus annexum; nec Jure Poſitivo irritetur, ſicut irritatur matrimonium metu contractum. *C.* 14. *de Sponſal.* Et profeſsio metu emiſſa. *C.* 1. *c.* 6. *de his, quæ vi*, à qûibus ad Sacros Ordines argumentum non probat. *Extrav. unic. de Voto. Joann. XXII.* Profeſsio enim religioſa eſt difficilior, quam ordinatio, quippè eſt omnium rerum, & propriæ voluntatis perpetua abdicatio: ac proindè majorem libertatem, & voluntarietatem, quam ordinatio requirit. Et ſic expreſſè habetur *in L.* 32. *tit.* 6. *p.* 1. ibi: *Si à alguno facen premia, que reciba orden, amenazandolo, que le tomaràn el beneficio, ſi non ſe ordenare, maguer aquel conſienta por tal miedo como eſte, pues recibiò la orden de fuera, yà finca el alma dentro ſeñalada por ella, de manera, que es tenudo de vivir ſin caſamiento.* Sic tenent *Joann. Andr. Abb. Sot. de Juſt. lib.* 7. *q.* 2. *art.* 5. *& alij*, contra *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 29. *n.* 5. *Greg. Lop. in L.* 32. *tit.* 6. *p.* 1. *V. Que le tomara, & alios.* Licet emittens profeſsionem ex aliquo defectu invalidam, teneatur ad caſtitatem ex voto ſimplici; *arg. C.* 3. *& c.* 12. *de Converſ. conjugat.* quia non tantum ad Religionem, ſed etiam ad caſtitatem principalitèr ſe obligat eo modo, quo valere poteſt. Secus ſe habet in ordinatione, quæ ſi ex aliquo defectu, formæ, vel materiæ, ſit invalida, nullam obligationem, nec votum, nequidem ſimplex continentiæ producit: quia ſic ordinatus votum ſolum emiſit in conſequentiam ordinationis: & cum hæc ſit nulla, nullum effectum producit: nam cadente principali, non poteſt ſubſiſtere acceſſorium. *L.* 1. 29. *ff. de Reg. jur. C.* 42. *eod. in* 6.

80 Conſentiente uxore, & juri in ejus favorem inducto renuntiante, poteſt ejus maritus, etiam ad Sacros Ordines promoveri. *C.* 5. *c.* 6. *de Converſ. conjugat. L.* 2. *tit.* 10. *p.* 4. ipſa tamen, ſi ſenex ſit, & non ſuſpecta de incontinentia, debet votum caſtitatis emittere: ſi verò juvenis, vel de incontinentia ſuſpecta ſit, debet ingredi Religionem. *C.* 5. *de Converſ. conjugator.* Si tamen maritus fiat Epiſcopus, ſecus ſi fiat Cardinalis non Epiſcopus, ejus uxor, etiam ſenex ob gradus excellentiam, debet veſtem aſſumere Religionis. *C.* 6. *de Converſ. conjugat. Covar. de Sponſal. p.* 2. *cap.* 6. §. 3. *n.* 3. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 41. *ex n.* 2. *Greg. Lop. in L.* 2. *tit.* 10. *p.* 4. V. *En orden.* Uxor, quæ liberè, & expreſſè in ordinationem mariti conſenſit, nec licitè, nec validè contrahit matrimonium, etiam mortuo marito ob ſpecialem prohibitionem Eccleſiæ. *C.* 10. *c.* 11. *c.* 12. *D.* 28. *L.* 40. *tit.* 6. *p.* 1. ibi: *E otroſi, deſque ovieren ſus maridos muertos, que non ſe puedan deſpues caſar; è ſi caſaren, non vale el caſamiento. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 40. *n.* 2. Si illa non conſenſit in mariti ordinationem, vel non conſenſit liberè, ſed per vim, vel dolum, aut metum non contrahit hoc impedimentum; ſed poteſt matrimonium contrahere. *D. Thom.* 4. *D.* 37. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 4. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 40. *ex n.* 4. ſimilitèr ſi non conſenſit expreſſè in ordinationem, ſed tantum diſſimulavit, cum eſſet conſcia, neutiquam poteſt contrahere matrimonium, etiam mortuo marito, ut expreſſe habetur *in L.* 40. *tit.* 6. *p.* 1. ibi: *E lo conſienten, que lo non contradixeſſen, mas callaſſen*, contra *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 40. *n.* 5. apud quem plures citantur pro noſtra ſententia. Semper tamen ordinatus characterem ordinis recipit, licet aliquando executione ejus privetur: prout diſtinguens varios caſus affert *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 53. *art.* 4. *in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod matrimonium non impedit Ordinis Sacri ſuſceptionem; quia ſi matrimonio junctus ad Sacros Ordines accedat, etiam reclamante uxore, nihilominùs characterem ordinis ſuſcipit: ſed executione ordinis caret. Si autem volente uxore, vel ipſa defuncta, recipit ordinem, & executionem.* Et ad 1. dicit: *Quod vinculum ordinis ſolvit vinculum matrimonij ratione redditionis debiti, ex qua parte habet repugnantiam ad matrimonium ex parte ejus, qui ſuſcipit ordinem, quia non poteſt petere debitum, nec uxor ei tenetur reddere: non tamen ſolvit ex parte alterius, quia ipſe tenetur uxori debitum reddere, ſi non poſ-*

Digitized by Google

poſſet eam inducere ad continentiam. Et *ad* 2. ait: *Quod ſi uxor ſciat, & de ejus conſenſu vir Ordinem Sacrum ſuſceperit, tenetur perpetuam continentiam vovere: non tamen tenetur Religionem intrare, ſi ſibi non timeat de periculo caſtitatis, propter hoc, quod vir ejus ſolemne votum emiſit: ſecus autem ſi emiſiſſet votum ſimplex. Si autem ſine ejus conſenſu ſuſceperit, non tenetur; quia ex hoc nullum ſibi præjudicium generatur.* Aliquando, etiam invita uxore; poteſt maritus ordinari, vel ingredi Religionem. 1. Si uxor committat adulterium. Nam præcedente divortij ſententia: vel ſi adulterium adeò notorium ſit, ut innocens propria authoritate poſſit uxorem dimittere, juxta facultatem à Chriſto Domino conceſſam *Matth.* 19. ſine metu reſtitutionis, poteſt innocens ordinari, vel Religionem ingredi. Et ſemel ſtatu ab innocente mutato, poteſt etiam nocens Religionem ingredi: ſi nondum ſtatum mutavit innocens, & hic à nocente requiſitus paratus ſit reconciliari, nequit nocens, invito innocente ingredi Religionem, etiam ſi divortium ab Eccleſia factum, & approbatum ſit, quia innocens, re adhuc integra, poteſt nocentem revocare, nec poteſt à nocente privari hoc jure. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 10. *n.* 12. *Palacios in* 4. *D.* 35. *Diſp. un.* ſi innocens requiſitus à nocente non tantum ſemel, ſed ſæpiùs poſt nocentis emendationem: ſecus aliter: non ſit paratus reconciliari, præſumitur tacitè licentiam nocenti concedere, ut ordinetur, vel ingrediatur Religionem. *C.* 19. *de Converſ. conjugat. Et ibid. Abb. & Joan. And. Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 10. *n.* 16. 2. Innocènti licet ordinari, vel Religionem ingredi, ſi alter conjux in hæreſim, vel infidelitatem ſit lapſus; & quidem poſtquam ab Eccleſia, ut hæreticus eſt damnatus; etiam ſi ſpecialis ſententia divortij non feratur. Quippè tunc poteſt catholicus à tali hæretico divertere; cum jam divortium habeatur, ut effectus hæreſis; nec tenetur ipſum etiam reſipiſcentem recipere. *C. fin. de Converſ. conjugat.* ſecus eſt, ſi à conjuge in hæreſim lapſo divertat propia authoritate, hoc eſt, antequam ab Eccleſia, ut hæreticus alter conjux judicetur, quia cum illa hæreſis ſolum ſit cauſa divortij pro tempore, quo in hæreſi perſeverat conjux, quippè Jus Naturale dictat illud periculum vitare, tenetur innocens conjugem reſipiſcentem admittere in matrimonio, & ad hoc poteſt compelli, & hinc non poteſt ad ordines, vel Religionem tranſire. *C.* 6. *de Divort. Sanch. de Matrim. lib.* 10. *D.* 15. *ex n.* 15. *ubi varia DD. placita refert.*

81 Profeſsio Religioſa, per quam profeſſus vovet ſolemnem, & perfectam caſtitatem, etiam in Religione Militari, v. g. Melitenſium, ſecus ubi tantum caſtitas conjugalis vovetur, ut faciunt Equites Divi Jacobi, Alcantaræ, & Calatravæ: inducit impedimentum dirimens matrimonium contrahendum. *C.* 12. 27. *q.* 1. *c.* 3. *c. fin. h. t. c. un. de Vot. in* 6. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. can.* 9. Aliqui enim cum *Almaino de Poteſt. Eccl. cap.* 15. tenent, hoc impedimentum eſſe de Jure Divino: eſſe tamen de Jure Naturali defendunt *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 53. *art.* 2. *Et in* 4. *D.* 38. *D. Bonav. ibid. Soto de Juſt. lib.* 7. *q.* 2. *art.* 5. *Henriq. Valent. & alij.* Aſſerendum tamen eſt, ſolum Jure Eccleſiaſtico eſſe inductum. *Gloſ. in C.* 6. *h. t. V. Apud Deum. Et ibid. Joann. And. Hoſtienſ. Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 7. §. 4. *n.* 7. *Scot. Abulenſ. Suar. de Relig. tom.* 3. *l.* 2. *cap.* 6. *& ſeqq. Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 26. *n.* 4. *Vazq. Ponc. & alij.* Nam tale votum non dirimit matrimonium præcisè, quia votum eſt, ſed quia ſolemne; alias, quodlibet votum, etiam ſimplex caſtitatis dirimeret, quod falſum eſt. Et cum ſolemnitas ipſi proveniat præciſè à Jure Eccleſiaſtico. *C. un. de Vot. in* 6. ab hoc etiam jure naſcitur impedimentum. Nec aliter poſſet R. Pontifex in hoc impedimento diſpenſare, ut defacto fuit diſpenſatum cum Ramiro Rege Aragoniæ antea Monacho, & cum alijs. Sed quia Dominus dedit conſilium caſtitatem ſervandi, hoc impedimentum ad matrimonium in verbum Domini refertur, & ſimul in Canonicam authoritatem, à qua impedimentum conſtitutum eſt. *C.* 17. 27. *q.* 1. ibi: *Unde & verbis Domini, & Canonica authoritate in hac Sancta Synodo præcipimus, ut omninò reparentur, & juramento colligentur, ut ulterius, non ſub uno cohabitent tecto.* Et meritò hoc impedimentum ſtabilitum eſt, ne qui ſemel ſe Deo tradidit publicè, & ſolemnitèr in Religione in ſtatu perfectiori poſſit pro libitu ad imperfectiorem ſtatum deſcendere, & cum publico ſcandalo fidem Deo datam violare. Cum tamen traditio Religioſi per profeſsionem, & traditio per matrimonium ſint diverſæ rationis: ſiquidem profeſsio inducit obligationem Religionis tantum, matrimonium obligationem juſtitiæ, non ſunt ex natura ſua in-

Digitized by Google

incompatibiles hæ duæ traditiones, ſicut non repugnant traditio hominis per ſervitutem Domino ſuo, & traditio ejuſdem ſuæ uxori per matrimonium: ideò fuit neceſſe traditionem Religioſi per matrimonium ab Eccleſia irritari.

82 Profeſſio Religioſa, ſolemnis, legitima (ſcilicèt in manibus Prælati, poſt 16. annos ætatis, & annum integrum probationis elapſum edita) tacita, vel expreſſa in quacumque Religione approbata, etiam Militari: & quidem in effectu, non tantum in propoſito, vel in voto emiſſa. *C.* 14. *de Converſ. conjugat.* quia quædam mors civilis, & ſpiritualis cenſetur juxta illud Apoſtol. *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt in Chriſto*: habet vim diſſolvendi matrimonium antea contractum, dum tantum ratum ſit, & non conſummatum. *C.* 2. *c.* 7. *c.* 14. *de Converſ. conjugat. Trid. ſeſſ.* 24. *de Matrim. Can.* 6. *L.* 11. *tit.* 2. *p.* 4. & quia nec ex ſcriptura conſtat, nec ſua natura habet profeſſio Religioſa hanc vim dirimendi matrimonium, tenendum eſt, eam habere à Jure Antiquiſsimo Eccleſiaſtico à temporibus Apoſtolorum introducto per ipſum factum, & traditionem. *Hoſtienſ. Joan. Andr. in C.* 7. *de Converſ. conjugat. Suar. de Relig. tom.* 3. *lib.* 9. *cap.* 6. *ex n.* 20. *Garc. Leſſ. Laym. & alij*, contra *aliquos*, qui, vel de Jure Naturali, vel Divino, hanc vim habere profeſſionem contendunt. Matrimonium enim ratum non eſt abſolutè, ſed tantum conditionatè indiſſolubile, ſcilicèt, ſi conjux non ingrediatur Religionem, vel ſi Pontifex non diſpenſet; ac proindè per ingreſſum in Religionem diſſolvetur. Mulier quidem, cujus maritus poſt matrimonium ratum profeſſus eſt Religionem manet libera à vinculo matrimonij: nam hoc per profeſsionem eſt ſolutum poteſtque, etiam marito vivente, cum alio contrahere. Si verò poſt matrimonium conſummatum, maritus tranſijt ad Religionem, cum uxor feciſſet continentiæ votum, non poteſt, etiam mortuo marito, licitè matrimonium contrahere. Si tamen defacto contrahat, validum eſt matrimonium, quia nec ex voto, quod tantum ſimplex eſt, nec ullo alio jure irritatur. Ita contra *Hoſtienſ. Abbat. & alios* tenent *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 32. *n.* 8. *& alij.* Nec ad hunc caſum extenditur irritatio matrimonij contracti ab uxore ejus, qui ordinatus eſt, ut diximus ex *C.* 10. *c.* 11. *c.* 12. *D.* 28. Vota ſimplicia ſocietatis, quæ fiunt poſt biennium non habent ex ſe dirimere matrimonium contrahendum: Sed *Gregor. XIII. in Conſt. Aſcendente, An.* 1584. hanc vim eis conceſsit ut ſocietati conſuleret adverſus ſacrilegam temeritatem deſertorum, injuriaſque, & impoſturam malignantium, & cum hæc conſtitutio non extendatur ad matrimonium ratum antecedenter contractum, dicendum eſt, talia vota, non diſſolvere matrimonium ratum. *Suar. de Religion. t.* 4. *l.* 4. *cap.* 2. *n.* 3. *Vazq. Laym. Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 18. *n.* 6. Nec matrimonium ratum ſolvitur per vota emiſſa à quibuſdam fœminis, quas *Beatas* vocant, vel quibuſdam viris Tertij Ordinis S. Franciſci: quia tantum vota ſimplicia emittunt; at verò ſi prædictæ fœminæ verè ſint Religioſæ, & in communi vivant, & clauſuram ſervent, earum profeſsione dirimitur matrimonium ratum. *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 18. *n.* 4.

83 Non ſolum per profeſsionem ſolvuntur ſponſalia antea contracta; *arg. C.* 2. *c.* 7. *c.* 14. *de Converſ. conjugator.* ſed etiam per ingreſſum, non fraudulentum in Religionem, ſeu per Novitiatum ſolvuntur; & quidem ex parte utriuſque, quippè talis ſolutio non tàm ratione mutationis, quam ob favorem ſtatus inducta creditur. Ita *Navar. Man. cap.* 22. *Greg. Lop. in L.* 7. *tit.* 1. *p.* 4. *V. Excuſacion. Soto, & alij cum Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 42. *ex n.* 2. contra *D. Thom. Durand. Covar. de Sponſal. p.* 1. *cap.* 5. *n.* 1. *& alios* aſſerentes ex neutrius parte ſolvi ſponſalia, niſi ſequatur profeſsio: Et contra *Rodrig. Ledeſm. & alios*, qui ſolum ex parte manentis in ſæculo ſolvi tenent. Hinc eſt, quod cum juramentum ſequatur naturam contractus, cui adjicitur. *C.* 25. *de Jur. jur. L. fin. C. de Non numerat pecun.* ſponſalia, etiam jurata, ſolvuntur per ingreſſum in Religionem; *arg. C.* 2. *de Sponſal. Gl. in C.* 16. *de Sponſal.* V. *Tutius. Hoſtienſ. Joan. Andr. ibid. Covar. de Sponſ. p.* 1. *cap.* 5. *n.* 11. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 43. *n.* 3. quam ſententiam vocat veriſsimam, & tenendam contra *Navar. & alios.* Nec ille, qui ſponſalia juravit, tenetur prius matrimonium contrahere ad juramentum adimplendum, ut videtur decidi in *C.* 16. *de Sponſal.* Nam ſponſus, de quo ibi, nondum plenè Religionem ingredi ſtatuerat, nec voverat, ſed quaſi quadam levitate propoſuerat: & ne hoc prætextu differret adimplere promiſsionem

nem

nem juratam, ait Pontifex: *Tutius eſſe, ſi matrimonium contrahat; & ſi poſteà velit, poſſit ante conſummationem, Religionem ingredi.* Secus eſſet, ſi abſolutè vellet ingredi Religionem: nam tunc non teneretur matrimonium prius contrahere. *Sanch. de Matr. lib. 1. D. 43. n. 5. Gonz. in C. 16. de Sponſ. n. 2. in fin.* Qui poſt jurata ſponſalia votum fecit Religionis ingrediendæ, hoc adimplere tenetur, cum enim, etiam ſponſalibus initis, poſſit Religionem ingredi, etiam poteſt eam vovere: ſed non tenetur, imò nec poteſt prius matrimonium contrahere animo non conſummandi, & poſteà Religionem ingrediendi, quia ſe exponeret manifeſto periculo conſummandi, & conſequentèr violandi votum. Deindè, quia ſic contrahens notabilem injuriam ſponſæ irrogaret eam obligando innuptam remanere, donec ipſe à Religione egrederetur, vel profiteretur in ea. *Gloſ. in C. 16. de Sponſ. V. Tutius, & ibid. Joan. Andr. & Hoſtienſ. Sanch. de Matr. lib. 1. D. 43. n. 7.* contra *aliquos.* Si tamen puellam defloravit, vel non poteſt aliter injuriam, vel infamiam ipſi illatam reſarcire, quam eam ducendo, ad hoc tenetur, quamvis poſteà non conſummato matrimonio ad Religionem tranſire valeat: quin, & in matrimonio perſeverare fortè tenebitur, ſi hoc ſit neceſſarium ad reparandum damnum puellæ illatum; nam hæc eſt obligatio juſtitiæ. *Sanch. de Matrim. lib. 1. D. 44. ex n. 3. Laym. Perez, Henriq. & alij.*

84 Votum Sacros Ordines ſuſcipiendi non dirimit ſponſalia ante contracta, cum à nullo jure ipſis hæc vis, ſicut profeſſioni Religioſæ, conceſſa ſit, & cum ſit in præjudicium ſponſæ, Deus non acceptat tale votum, etiamſi ſit de meliori bono. Et ſic Ordinarij in praxi ſponſarum oppoſitiones admittunt, quæ ſcilicèt ordinandis objici ſolent: poteſtque ſic vovens ſponſalia implere, contrahendo matrimonium, nec tenetur Religionem ingredi, quod ſi ex aliqua cauſa ſponſalia, vel matrimonium ſolvatur, tenetur ſponſus votum adimplere. *Sanch. de Matr. lib. 1. D. 47. n. 3.* contra *Soto de Juſt. & jur. lib. 7. q. 1. art. 3. Henriq. & alios.* Si verò defacto, etiam invita ſponſa, ordinetur ſponſus, nec debent, nec poſſunt amplius matrimonium contrahere. At verò cum ſponſus emittens tale votum cenſeatur ſponſalibus renuntiaſſe ex ſua parte; ſicut, qui votum Religionis emittit, tunc ſponſa poteſt alteri liberè nubere, cum ex ſua parte ſint ſponſalia ſoluta. *Sanch. de Matr. lib. 1. D. 47. n. fin.* Votum ſimplex continentiæ (excepto Voto ſimplici Societatis poſt biennium edito ex Conſtitut. *Greg. XIII. Aſcendente*) non habet vim matrimonij dirimendi; ſiquidem nullibi ab Eccleſia conceſſam eſſe conſtat; impedit tamen matrimonium contrahere. *C. un. de Voto in 6.* quia talis promiſſio, cum ſit licita, & à Deo acceptata obligat promittentem ab omni actu venereo, etiam alias licito abſtinere: & conſequentèr à matrimonio: non tamen irritat matrimonium, quia tantum ſit promiſſio traditionis, non verò traditio corporis; ac proindè matrimonium poſteà contractum, quamvis illicitum, validum tamen eſt. *C. 4. & 6. h. t. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 53. art. 1. in corp.* ibi: *Votum ſimplex quamvis impediat matrimonium contrahendum, quia peccat contrahens matrimonium poſt votum ſimplex continentiæ, tamen quia verus contractus eſt, non poteſt matrimonium per hoc dirimi. Barb. in C. 3. h. t. Gonz. in C. fin. h. t. n. 7.* ubi plura concilia, & DD. refert. Si ſponſalia jam ſint contracta, non diſſolvuntur per ſubſequens votum ſimplex caſtitatis ex parte voventis: ſiquidem Deus non acceptat promiſſionem in tertij præjudicium ut in præſenti ſequeretur comparti, cui violaretur fides, ut dicitur in C. 5. *h. t.* ac proindè infertur, quod votum continentiæ poſt ſponſalia emiſſum, ea non dirimit, nec in ipſis videtur imbibita conditio; *niſi eligam ſtatum continentiæ.* Nam hoc gratis confingitur, at verò ex parte non voventis ſolvuntur, quia alter vovendo cenſetur ſponſalibus renuntiaſſe, & aliundè notabilis mutatio eſt facta: nam per tale votum impeditur à debito conjugali petendo, & alteri imponeret onus ſemper petendi, quod grave eſt præcipuè reſpectu fœminæ. *Sylv. Nav. Man. cap. 22. n. 27. Sanch. de Matr. lib. 1. D. 46. ex n. 5. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 1. cap. 2. & alij,* contra *Soto, Henriq. Rodrig. Ponce lib. 6. cap. 12. n. 4. & alios.*

85 Qui poſt votum caſtitatis virginem, vel viduam vi corrupit, tenetur eam ducere, ſi aliter damnum nequeat reparare; nam obligatio juſtitiæ prævalet obligationi voti, & Religionis. Sed ad hoc debet præcedere Pontificis diſpen-

pen-

Digitized by Google

penſatio, vel ſaltem Epiſcopi, ſi periculum ſit in mora, & difficilis ad Papam recurſus. Si mulier in copulam liberè conſenſit, & fuit conſcia voti, etiam ſi ſub ſpe matrimonij conſenſiſſet, qui votum emiſit, votum, non matrimonium adimplere tenetur. Nam ſcienti, & conſentienti non fit injuria. *C.* 27. *de Reg. jur. in* 6. *Sanch. de Matr. lib.* 1. *D.* 45. *n.* 5. *& alij.* ſi ignara voti, etiam ſub promiſsione matrimonij conſenſit, & nullum grave damnum ſequatur, vel ſi grave ſecutum eſt, aliter reparari poteſt, compenſans, votum adimplere tenetur; non tamen cum ea contrahere, ſiquidem talis promiſsio matrimonij, ut facta de re jam antea per votum Deo obligata eſt invalida, ſicut ſunt invalida ſecunda ſponſalia facta in priorum præjudicium. *Navar. Rodrig. Dicaſt. Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 1. *cap.* 2. *n.* 5. *& alij*, contra *Sanch. de Matr. lib.* 1. *diſp.* 45. *n.* 3. Qui poſt votum caſtitatis matrimonium contrahit, tenetur reddere debitum conjugale comparti petenti, ne juri ab ea per matrimonium adquiſito præjudicet: non tamèn poteſt debitum petere ob votum caſtitatis. *C.* 3. *de Converſ. conjugat. D. Thom. in* 4. *D.* 38. *q.* 1. *art.* 3. *q.* 2. *ad* 4. *D. Bonav. & Scot. ibid. Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 33. *n.* 5. *plurimos citans.* Sed ne ſit in continuo periculo, votum violandi per petitionem debiti, conſultiùs erit, ſi diſpenſationem petat, vel à Papa, vel Epiſcopo, ſi difficilis ſit recurſus ad Papam, vel ab habente hujuſmodi facultatem. Si verò poſt Religionis votum contrahat matrimonium, licet tunc peccet, quando matrimonium conſummat, poſteà verò, reddita impoſsibili materia voti, licitè poteſt reddere, & petere debitum, donec poſsit Religionem ingredi, v. g. per mortem conjugis, vel divortium. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 33. *ex n.* 14. qui citat *Cajetan. Sot. Henriq. & alios.* Votum non nubendi, vel ſuſcipiendi Sacros Ordines poſt ſponſalia factum, non impedit matrimonium contrahere. Si tamen ante ſponſalia fiat hujuſmodi votum, illicitum redderet matrimonium: quod ſi defacto contraheretur, non ſolum poſt matrimonium conſummatum poſſent, qui talia vota emiſerunt reddere, & petere, ut contra *Cajet. Navar. & alios* tenent *D. Antonin. p.* 2. *tit.* 1. *cap.* 2. *§.* 1. *& alij*, ſed etiam poſſent matrimonium licitè conſummare: quia objectum principale horum votorum eſt non contrahere matrimonium, vel Sacrum Ordinem ſuſcipere, qui matrimonium excludit, quod quidem jam per ipſum factum contrahendi eſt factum impoſsibile, ac proindè, & ipſa obligatio continentiæ, ut acceſſoria. *L.* 129. *ff. de Reg. jur. C.* 42. *eod. in* 6. *Sanch. de Matr. L.* 9. *D.* 33. *n.* 22. *Et D.* 34. *n.* 3. *In noſtra Hiſpania* crimen commiſſum a Clerico in ſacris conſtituto, vel Religioſo profeſſo (idem eſt de Religioſo Societatis poſt vota biennij) matrimonium contrahendo, ſive palam, ſive clam, reſervatur S. Inquiſitionis Tribunali, ut conſtat ex *Edicto Generali Inquiſit. Num.* 8. *O que ſi alguno, ſiendo Clerigo de Orden Sacro, ò Frayle profeſſo, aya caſado.* Tales enim ſuſpecti ſunt de hæreſi, & quidem in Italia de vehementi, in Hiſpania de levi, & ſic abjurant. Et præterea regulariter mittuntur ad triremes per quinquennium; vel etiam pro ratione delicti pœna augeri ſolet. *Caſar. Carena de Offic. Inquiſit, p.* 2. *tit.* 17. *§.* 3. *Diana in Sum. V. Inquiſitores, n.* 167.

TIT. VII.

De eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.

86 Agitur hic de impedimento criminis, quod dirimit matrimonium contrahendum inter duos infideles; vel ſaltem ſi unus ſit fidelis: ſecus ſi contrahendum ſit inter duos fideles: nam cum ſit impedimentum Eccleſiaſtico jure inductum, non poteſt infideles ligare. *C.* 8. *de Divort.* ſed unus ſaltem debet eſſe fidelis. Et tunc indirectè comprehendit infidelem, *arg. C.* 1. *de Converſ. Infidel. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 79. *n.* 42. Nam irrito matrimonio ex parte fidelis, nequit ex parte infidelis conſiſtere. Inductum ergo eſt hoc impedimentum, ut ablata adulteris omni ſpe contrahendi matrimonium promiſſum, vel firmandi matrimonium attentatum incolumitati, & fidei matrimoniorum conſuleretur: ſiquidem, nec ſoluto vinculo matrimonij per mortem alterutrius adulteri conjugis, poſſent adulteri contrahere: & ſic tollitur occaſio captandæ mortis conjugis. In hoc quidem Titulo plures caſus, quam in Rubrica continentur, comprehenduntur, adeo ut latiùs pateat *Nigrum*, quam *Rubrum*. 1. ergo contrahitur hoc impedimentum, ſi Cajus

v. g.

Digitized by Google

v. g. committat adulterium cum Titia, cum promiſsione contrahendi matrimonium cum ea mortuo ejus marito. *C. 6. c. 7. c. fin. h. t.* 2. Si Cajus contrahat matrimonium cum Titia, invalidè tamen, quia vivit ejus maritus, cum qua adulterium commiſit: & tàm adulterium, quàm matrimonium ſit vivente ejus marito. *C. 5. h. t.* Ad hoc tamen impedimentum contrahendum non requiritur, quod matrimonium coram Parocho, & teſtibus celebretur. *Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. n. 8.* Hoc impedimentum non conſtituit, nec ſola promiſsio matrimonij, nec matrimonium cum uxore alterius. *C. fin. h. t.* Nec ſolum adulterium cum alterius conjuge. *C. 6. h. t.* ſed requiritur utrumque ſimul, ſcilicèt adulterium cum matrimonio, vel ſaltem cum promiſsione matrimonij, ſuperſtite altero conjuge. Nil tamen intereſt, an adulterium præceſſerit, an ſubſequatur. *Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. ex n. 2.* Nec aliud probant Canones *in Cauſ. 31. q. 1. Et C. 1. h. t.* ubi videtur, adulterium ſolum conſtituere hoc impedimentum. Nam in prædictis Textibus non prohibetur præciſè, ne adulter cum adultera contrahat mortuo ejus marito, ſed ne contrahat ante peractam pœnitentiam ob commiſſum adulterium. *C. 3. §. Hic ſub audiendum. C. 5. 31. q. 1.* Et cum conſtitutio inducens impedimentum ſit odioſa, non debet extendi ad caſum non expreſſum; *arg. C. 15. de Reg. jur. in 6.*

87 Ut impedimentum contrahatur, debet adulterium eſſe perfectum in ſua linea; nec ſufficit conatus, vel copula attentata; ſed debet eſſe perfecta cum ſeminis immiſsione in vas fœminæ: quia Leges pœnales ſtrictè ſunt accipiendæ. Sic contra *Hoſtienſ. in C. fin. h. t.* tenent *Gloſ. ibid. V. Cognovit. Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. n. 2.* Item requiritur, quod adulterium ſit formale, hoc eſt, quod uterque adulter ſciat, alterum eſſe conjugatum; *arg. C. 1. h. t. Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. n. 31. Gonz. in C. fin. h. t. n. 4. & alij*: excuſatque ab eo contrahendo ignorantia ſaltem probabilis, quæ ſcilicèt excuſat ab adulterij culpa; non verò craſſa, & ſupina. *Navar. Man. cap. 22. n. 46. Valent. Palac. & alij*: cum hoc impedimentum, non ut pœna, ſed potius ut remedium tollendi occaſionem alterius vitæ inſidiandi, ſit conſtitutum. Excuſare tamen craſſam, & ſupinam ignorantiam tenent *Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. n. 38. Gutier. cap. 105. arg. L. 43. ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* quia hæc ignorantia non juris, ſed facti eſt, & quælibet ignorantia in facto conſiſtens excuſat. *C. 13. de Reg. jur. in 6.* Ut hoc impedimentum inducatur, promiſsio matrimonij debet eſſe pura, non conditionalis; vel ſaltem conditio debet adimpleri ante conjugis mortem, debetque eſſe aliquo ſigno expreſſa ab una parte, & expreſſè acceptata ab altera; nec ſufficit taciturnitas, ſiquidem ob conſenſum præſumptum non eſt imponenda pœna, qualis eſt hoc impedimentum; *arg. L. 51. ff. Pro Socio. C. 14. de Pœnit. D. 1. Gutier. cap. 105. n. 28. Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. n. 7. 22. & 25. Caſtropal. tr. 28. D. 4. p. 12. ex n. 8. & alij.* Non tamen requiritur repromiſſio. *C. 1. & fin. h. t. Sanch. l. 7. D. 79. n. 24.* contra *Bellarm. & alios.* Nec requiritur, quod promiſsio ſit jurata, ſufficit enim ſimplex: nam in ea verificatur ratio timoris alienæ mortis, nec jus exigit juramentum. *Barboſ. in C. 1. h. t. n. 4. Gonz. in C. fin. eod. n. 4.* Tàm adulterium, quàm promiſsio matrimonij, vel matrimonium, debent eſſe vivente conjuge adulteri. *C. 1. c. fin. h. t.* Quod ſi utrumque non concurrat eo vivente non datur impedimentum, nec quidem quando ſub diverſis conjugijs fiunt matrimonium, & adulterium. V. g. Titius conjugatus cum Seja promiſit Mæviæ matrimonium, & Seja mortua, contraxit cum Bertha; & tunc cum Mævia copulam habuit: non contraxit impedimentum cum Mævia. *Abb. Soto, Sanch. de Matr. l. 7. D. 79. n. 6. Gonz. in C. fin. h. t. n. 4.* Et matrimonium, quod adulterio violatur, debet eſſe validum, etiam ſi tantum ratum ſit. *C. 2. h. t.* Et etiamſi per divortium ſit ſeparatus adulter à ſua conjuge. *C. 4. h. t.* Si verò matrimonium quod violatur invalidum ſit, non verè committitur adulterium, nec præſtaret impedimentum, cum de jure non ſortiatur effectum. *C. 12. de Reg. jur. in 6. D. Thom. in 4. D. 35. q. un. Barb. in C. 2. h. t. n. 1. Sanch. l. 7. D. 79. n. 30. Gonz. in C. fin. h. t. n. 4.*

88 Qui cum aliqua contraxit matrimonium cum hoc impedimento, ab ea, etiam ſi filios habeat, ſeparandus eſt: quia matrimonium eſt nullum: nec multiplicitas prolis, nec diuturnitas temporis peccatum minuit, ſed augmentat. *C. 5. h. t. Barb. & Gonz. ibid.* ſi tamen contraxit matrimonium, ignorante muliere, ejus primam uxorem vivere, poſt mortem primæ licitè manet cum ſecunda. *C. 7. h. t.* ſiquidem ea ob ignorantiam non contraxit

im-

Digitized by Google

impedimentum: nec ab ea eſt ſeparandus; quippè indignum eſt, ut prædictus vir qui ſcienter contra Canones venerat, lucrum de ſuo dolo reportet. *C.* 1. *h. t.* & cogendus eſt renovare conſenſum; ſiquidem matrimonium antecedens nullum fuit. *Barb. in C.* 7. *h. t. n.* 3. uxor vero cum ſit decepta, & ignoraſſet, illum, qui cum ea contraxit, habere uxorem, poteſt ab eo diſcedere. *Barboſ. in C.* 1. *h. t. n.* 1. Promiſſio ſola matrimonij, vivente conjuge, licet non irritet matrimonium poſt illius mortem contractum, eſt graviter illicita. *C. fin. h. t.* Imo invalida: nec aliquam inducit obligationem, quia eſt inductiva occaſionis captandæ mortis conjugis, ſicut eſt nulla promiſſio Præbendæ non vacantis. *C.* 2. *de Conceſ. præbend.* Et pactum hæreditatis viventis. *L. fin. C. de Pact. Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 79. *n.* 40. *& alij.* In ſumma: hoc impedimentum naſcitur ex adulterio, perfecto quidem, & conſummato conjuncto cum matrimonio, vel promiſſione matrimonij contrahendi poſt mortem legitimi conjugis, ex ſuppoſitione, quod ſit acceptata ab altera parte, quamvis eſſet ficta; & quod tam matrimonij promiſſio, quàm ipſum adulterium ſint facta vivente conjuge adulteri; & quod matrimonium prius initum validum ſit; & denique, quod uterque adulter ſciat, alterum eſſe conjugatum. *Sanch. de Matrimonio, l.* 7. *D.* 79. In hoc impedimento ex adulterio proveniente, ſi publicum eſt, diſpenſat Papa: ſi occultum ad pœnitentiariam recurritur, & ipſa committit confeſſario eligendo per Oratores, ut injuncta ſalutari pœnitentia diſpenſet.

89 3. Oritur impedimentum criminis, quando alter conjugum, ſive vir, ſive fœmina occidit conjugem proprium, vel conjugem complicis, ita ut conjugicidium cum adulterio jungatur: tunc enim ſive adulter, ſive adultera, ſive vir ipſe uxoris mortem machinetur, nequit matrimonium conſiſtere inter adulterantem, & conjungem ſuperſtitem. *C.* 5. 31. *q.* 1. *c.* 6. *qui filij ſint legit. c.* 1. *c.* 3. *c.* 6. *h. t. L. fin. t.* 2. *p.* 4. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 78. *n.* 2. 4. Quando intervenit homicidium ab ipſis factum; vel eorum juſſu, aut conſilio, ſed ſine adulterio, eo tamen animo, ut poſſint matrimonium contrahere, mortuo conjuge. *C.* 1. *de Converſ. infidel.* Et hoc impedimentum, cùm tantum jure Eccleſiaſtico ſit inductum, non comprehendit infideles. Sed etiam ſi unus ſit infidelis, & homicidium ſit factum à fideli, vel ſaltem hic eſt particeps talis homicidij ab infideli commiſſi: quamvis à fideli ſit commiſſum, ut infidelis per matrimonium cum fideli ad fidem convertatur, contrahitur impedimentum: eo quod tale damnum tali lucro Eccleſia compenſare non velit. *C.* 1. *de Converſ. infidel.* Et cum nequeat dirimi matrimonium ex parte fidelis, quin etiam ex parte infidelis dirimatur, hinc tale impedimentum indirectè comprehendit infidelem. *Gutierr. de Matr. cap.* 105. *n.* 6. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 78. *n.* 3. *& alij.* Si tamen infidelis committat homicidium, quin fidelis ſit particeps, cum tunc nulla infideli imponatur pœna, à neutro incurritur hoc impedimentum. Inſuper, ut hoc impedimentum incurratur requiritur, quod tàm adulterium, quàm homicidium ſit conſummatum, & perfectum, & non ſolum attentatum. *C.* 5. 31. *q.* 1. Et licet aliquando dicatur homicidium machinatum, debet accipi cum effectu; *arg. C.* 4. *de Cleric. non reſid. D. Thom. in* 4. *D.* 35. *q. un. Gloſſ. in C.* 3. *h. t. & ibid. Barb.* Nec ſufficit mandatum conjugem occidendi, ſi mors non ſequatur: imò nec ipſa mors, ſi non ſequatur ex mandato: & homicidium debet fieri ex animo matrimonium contrahendi cum complice adulterij: nam ſi ex libidine, vel alia cauſa mors inferatur ab adultero non incurritur hoc impedimentum, quod eſt ſtabilitum, ne quis facile conjugem occidat adulteræ ſpe cum ea contrahendi. *D. Thom. in* 4. *D.* 37. *q.* 2. *art.* 2. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 78. *n.* 13. *Barb. Gonz. in C. fin. h. t. n.* 4. Deinde adulterium debet eſſe non tantum materiale, ſed & formale: hoc eſt, quod adulter occidens ſciat, conjugem complicem eſſe conjugatum. Nec ſufficit, ſi uterque complex ſit conjugatus, & talem ſe eſſe noverit, ſi alterum eſſe conjugatum ignoret. *Sanch. de Matrim. lib.* 5. *Gutierr. Perez, & alij.* Item adulterium debet eſſe ante conjugis homicidium: nam poſt ejus mortem copula jam non eſſet adulterium ex parte ejus, cujus conjux occiſus erat.

90 Profectò: ut contrahatur hoc impedimentum ex ſola machinatione ſine adulterio debet intervenire mors: ſi enim ſolum affectus, vel conatus, non verò mors effectivè ſecuta ſit, non datur impedimentum. Et quidem mors debet eſſe orta ex tali machinatione: non ſecuta ex culpa, vel negligentia ipſius occiſi, vel Medici, vel aliundè. *C.* 5. 31. *q.* 1. Non ta-

Digitized by Google

tamen requiritur, quod phyſicè proprijs manibus mortem cauſent delinquentes, & machinantes; ſed ſufficit cooperatio moralis per mandatum, vel conſilium. Item debet uterque machinari, nec ſufficit, ſi unus tantum in mortem conjugis machinetur. *C.* 1. *de Converſ. infidel.* Nec ſufficit ratihabitio necis factæ nomine unius conjugis. *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 78. *n.* 6. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 4. Et talis machinatio debet fieri animo contrahendi cum complice, non tamen eſt neceſſe, quod ambo contrahere matrimonium intendant, ſat eſt unum hoc intendere, & hoc animo præſumitur in foro externo facta talis machinatio, ſeu mors, etiam quando aliquo ſigno externo non exprimatur. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 78. *n.* 19. Omnes caſus hujus tituli optimè à N. R. Alfonſo explanantur *in L. fin. tit.* 2. *p.* 4. ibi: *La primera es, ſi qualquiera de ellos mataſſe, ò ficieſſe matar, ò fueſſe en conſejo de la muerte del otro marido, ò de la muger, con entencion que caſaſſen deſpues en uno. La ſegunda, ſi aquel que yace con ella le juraſſe, y le prometieſſe que caſaria con ella, deſpues que fuere muerto ſu marido. La tercera, ſi alguno yoguieſſe con muger agena, è ſe caſaſſe con ella, ſeyendo vivo el marido de ella, non valdria el caſamiento, que ante ovieſſe fecho. Eſſo miſmo ſeria de la muger, que ficieſſe adulterio con ome caſado, en alguna de eſtas tres maneras ſobredichas ::: fueras ende ſi alguno de ellos non ſupieſſe, que era caſado el otro quando ſe caſó con èl.* Latè *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 78. *&* 79.

91 In hoc impedimento, quando provenit ex homicidio, ſi publicum eſt, nec Papa diſpenſare ſolet; ut ſic tollatur occaſio captandæ mortis alienæ. Et ideò *Clem. VIII.* noluit in eo diſpenſare. Si occultum eſt, Sacra Pœnitentiaria ex graviſsimis cauſis diſpenſat, commiſſa facultate confeſſario ab Oratore eligendo; qui debet imponere delinquenti, gravem, & diuturnam pœnitentiam ſcilicèt, jejunium, Miſſas, orationem, eleemoſynam, & alia hujuſmodi pro anima defuncti. Et vix conceditur diſpenſatio, ſi veneno interveniente ſecuta eſt mors; quia plus eſt hominem veneno, quam gladio occidere. *L.* 1. *C. de Malef. & Mathem.* Hoc impedimentum criminis, licet aliquando in pœnam delinquentium ſit inductum, non habet tantum rationem pœnæ, ſed & inhabilitatis, ſicut affinitas, etiam ex copula illicita proveniens. Et hinc etiamſi hoc delictum committentes ignorent, ipſi eſſe annexum hoc impedimentum, ab ipſis incurritur; quia in matrimonijs præcipuè inſpicitur, quid deceat, vel honeſtum ſit. *L.* 14. §. 2. *ff. de Ritu nuptiar. L.* 197. *ff. de Reg. Jur.* Et ſemper decet, inter tales perſonas non contrahi matrimonium, & ſic ſervatur in praxi. Excommunicatio verò, vel aliæ Cenſuræ Eccleſiaſticæ, cum non incurrantur ſine contemptu, & contumacia, & hæc in ignorante deficiat. *L.* 50. *ff. Locat.* non incurruntur ab ignorante. *C.* 2. *de Conſtitut. in* 6. quod aliter ſe habet in impedimento criminis: quamvis *Major. Palud. & alij*, tenent hoc impedimentum non incurri ab ignorante.

TIT. VIII.

De Conjugio Leproſorum.

92 CUM in præſenti de Conjugio Leproſorum agatur oportet aliquid de leproſis, & de lepra dicere. Leproſi ſemper fuerunt excluſi, & ſeparati à cæterorum communicatione. Hinc cum Job eſſet lepra percuſſus fuit extra Civitatem ejectus, & in ſterquilinio permanſit. Nam hæc infirmitas eſt contagioſa non ſolum per contactum, ſed & ad diſtans, quia fomitem relinquit. Lepra ſic communitèr definitur: *Eſt aſperitas cutis cum pruritu, & corporis colliquatione ex humore melancholico orta, depaſcens profundas cutis partes inſtar ſquamarum piſcium ex ſe mittens.* Et eſt triplex. 1. dicitur *ſimplex*, ſcilicèt, quando eſt cum pruritu, & aſperitate, & ſquamis. 2. dicitur *media*, quando, ſcilicèt, eſt cum majori pruritu, & ſquamis durioribus profundiora ulcera cauſans. 3. *fœdiſsima* dicitur, quando, ſcilicèt, humor, ita acer eſt, ut corrodat, cartilagines, & oſſa, decidunt capilli, anhelitus fœtet, labia fiunt craſsiora, vox rauca cum difficultate reſpirationis reperitur, frons intumeſcit cum quibuſdam emminentijs tuberoſis. Et hæc dicitur *Elephantiaſis*, ſeu *lepra Leonina*, quia leproſi cutis aliqualem ſimilitudinem, quoad aſperitatem gerit cum pelle Elephantis, vel Leonis palpebris. Matrimonium quidem conſummatum, nec per lepram, nec per alium quemcumque morbum diſſolvi poteſt, quoad vinculum. Siquidem indiſſolubile eſt Jure Divino, *Matth.* 19. *C.* 25. 32. q. 7. *C.* 1.

hit.

Digitized by Google

h. t. l. 7. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Nin aunque ſe fizieſſe gafo*, id eſt *leproſus*. Imò nec matrimonium ratum; nam hoc ſolum per Religioſam Profeſsionem. *C.* 2. *c.* 7. *de Converſ. conjugat.* vel diſpenſationem Pontificiam valet diſſolvi; & certè lepra poteſt eſſe juſta cauſa talis diſpenſationis. *Sanch. de Matrim. l.* 2. *D.* 16. *num.* 5. Et ſic intelligitur *Text. in C.* 18. 32. *q.* 7. ibi: *Quod propoſuiſti, ſi mulier infirmitate correpta non valuit debitum viro reddere, quid ejus faciat conjugalis: bonum eſſet, ſi ſic permaneret, ut abſtinentiæ vacaret, ſed quia hoc magnorum eſt: ille, qui ſe non poterit continere, nubat magis.* Vel potius debet intelligi, non de infirmitate à lepra, vel alio morbo proveniente, ſed ab arctitudine, ob quam fœmina non potuit à viro cognoſci; ac proindè, cum matrimonium ob impedimentum impotentiæ non fuiſſet validum, ideò marito permittitur, ſecundas nuptias contrahere, reddendo prius dotem mulieri, vel alia ſubſidia ex charitate miniſtrando. *Bellarmin. de Matrim. l.* 1. *C.* 11. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 9. Nec magis obſtat *Textus in C. fin. h. t.* ubi *Pontifex* rogatus, an ſi unus ſponſorum lepræ morbum incurrat, alter ad conſummandam maritalem copulam compelli debeat, reſpondit, illum ad eam accipiendam cogi non debere, cum nondum matrimonium inter eos fuerit conſummatum: nam clarè patet ex ipſo Textu, agi, non de conſummatione matrimonij per copulam, ſed de perfectione matrimonij de præſenti per conſenſum, prout matrimonium à ſponſalibus differt. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 8.

93 Si lepra maligna ſit, & contagioſa, ita ut ex cohabitatione, & redditione debiti infectionis periculum timeatur, cum pro eo caſu non ſe intendiſſent conjuges ad cohabitandum obligare, ſic dictante charitate, poteſt ſanus à leproſo divertere, quoad cohabitationum, & torum. *L.* 7. *tit.* 2. *p.* 4. Nec tenetur debitum reddere. Et cum juxta Medicos majus periculum immineat viro, quando mulier eſt leproſa, quam mulieri, quando vir leproſus eſt, hinc, quando mulier eſt in ultima ſpecie lepræ, quæ dicitur Leonina, vir non tenetur reddere: ſi vir patiatur hecticam, vel aliam gravem infirmitatem, ita ut ſine periculo vitæ non poſsit reddere debitum, ad hoc non tenetur, cum charitas benè ordinata incipiat à ſemetipſo. *Greg. Lop. in L.* 7. *tit.* 2. *p.* 4. Poteſt tamen ſanus leproſo debitum reddere, etiamſi timeat infici, quia huic periculo præponderat amor conjugalis, & vitatio incontinentiæ. *Sanch. de Matrim. lib.* 9. *D.* 14. *n.* 23. ſi lepra, vel morbus ſit talis, ut ex eo nullum, vel ſaltem leve contagionis periculum conjugi immineat, tunc enim nequit ſanus à leproſo ſeparari. *C.* 1. *c.* 2. *h. t. L.* 7. *tit.* 2. *p.* 4. *Nav. Man. cap.* 16. *n.* 25. *Sanch. de Matrim. lib.* 9. *D.* 24. 17. *Barboſ. in C.* 2. *h. t. n.* 2. *Gonz. in C. fin. eod. n.* 8. Conjux ſanus poteſt, & tenetur leproſo debitum reddere, quando ipſi nullum infectionis imminet periculum. *L.* 7. *tit.* 2. *p.* 4. Licet hoc immineat proli, ſiquidem ipſi nulla fit injuria: imò favorem ex concubitu conſequitur, ſcilicèt, vitam; & melius eſt vitam cum lepra habere, quam carere vita. *D. Thom. in* 4. *D.* 32. *q. un. art.* 1. *ad* 4. *D. Bonav. Scot. Sanch. de Matrim. lib.* 9. *D.* 24. *n.* 25. *&* *alij* contra *Medin. Palacios*, *& alios*. Etiam quando nulla timetur infectio ex redditione debiti, ſi ob magnum horrorem, attentis circunſtantijs tùm gravitatis, & fœtoris lepræ, tùm complexionis conjugis ſit ſano valdè difficilè reddere debitum; cum ad opus adeò difficilè non teneatur, cum moraliter impoſsibile reputetur; *arg. L.* 185. *ff. de Regul. Jur. C.* 6. *eod. in* 6. excuſatur ab ejus redditione. *Sanchez de Matrim. l.* 9. *D.* 24. *n.* 21. *L.* 7. *tit.* 2. *p.* 4. Juncta *Gloſſ. ibid. Gregorij Lopez* contra *Sot. in* 4. *D.* 32. *q. un. art.* 1. *ad* 2. ſed non facilè eſt excuſandus à cohabitatione, & alijs conjugalibus obſequijs, nam in eis non adeò, ut in concubitu imminet infectionis periculum. *L.* 7. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Mas debel ſervir en las otras coſas.* Si conjux ſanus ante matrimonium ſcivit conjugis lepram, cum credatur juri ſuo renuntiaſſe, non poteſt poſteà excuſari à cohabitatione, vel redditione debiti; *arg. C.* 2. *h. t. ibid. Barboſ. n.* 4. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 24. *n.* 22.

94 Quando lepra præceſsit ſponſalia, & conjux ſanus non ignoravit leproſi infirmitatem, non poteſt à ſponſalibus reſilire; quippè qui ſuo juri renuntiaſſe cenſetur; nec ſcienti, & conſentienti fit injuria. *C.* 27. *de Reg. Jur. in* 6. Si ignoravit conjugis lepram, vel ſi hæc poſt ſponſalia ſupervenit, ſponſalia ſolvuntur ex parte ſani. *C. fin. h. t.* etſi jurata ſint. Nam juramentum ſequitur naturam contractus, cui accedit. *C.* 25. *de Jur. jur.* quia quando ſupervenit lepra, magna fit mutatio ex parte leproſi, qua præviſa alter non contraheret; & idem eſt quando ig-

ignoratur; nam paria ſunt in jure non eſſe, & non apparere. *L.77. ff. de Contrah. Emption. & ibid. Gotbofr.* Si tamen ſanus ſtare ſponſalibus velit; non poteſt leproſus reſilire, ne retorqueatur in ſani detrimentum, quod in ejus favorem introductum eſt. *C. 61. de Regul. Jur. in 6. Barboſ. & Gonz. in C. fin. h. t.* Idem, quod hucuſque de lepra diximus, intelligendum eſt de quocumque morbo contagioſo, ut eſt lues venerea, ſeu morbus Gallicus. *Hiſpanè: Buas.* Tabes ſeu pthiſis, id eſt ulcus pulmonis, ex quo hectica, ſeu febris conſumptiva generatur; *arg. C.2. h. t. L.7. tit. 2. p. 4. Barboſ. in C. fin. h. t. num. fin.* Qui hoc etiam extendit ad gravem infirmitatem incurabilem, ut Epilepſiæ ſupervenientem.

TIT. IX.

De Conjugio Servorum.

95 UNUM ſanè ex impedimentis dirimentibus matrimonij eſt ſervitus, quæ nomine conditionis ſignificari ſolet, ſi enim liber contrahat cum ancilla ignorans ejus conditionem, ſeu ſervitutem, nullum eſt matrimonium. *C.4. c.5. 29. q.2. c.2. c. fin. h. t. L.1. l. 3. tit.5. p.4.* ſic ſtatuente Eccleſia ob magnam contractus inæqualitatem; & quia conditio ſervilis aliquomodo repugnat bonis Sacramenti. *D. Thom. in 4. D. 36. q. un. art.1. ad 1. D. Bonav. ibid. Barboſ. in C. 2. h. t. Sanch. de Matrim. l.7. D.19. n.2.* Nam ſervus in domo Domini debet habitare, & mitti poteſt ad terras remotas, ut ubi vendatur: nec debitum poteſt reddere omninò libere, ſed quatenùs Domini obſequia permittunt, nec benè poteſt prolem alere. Nam quidquid adquirit, Domino adquirit; nec benè eam educare: nam proles in Domini poteſtate, cujus eſt ancilla, non in poteſtate Patris eſt. Si tamen conjux, poſteà cognita conditione ſervili conſortis, matrimonium ratum habeat, & quidem coram Parocho, & Teſtibus, ubi eſt admiſſum Tridentinum, quando impedimentum eſt publicum: ſecus ſi occultum: reconvaleſcit matrimonium; dum tamen renovetur conſenſus. *L.1. l. fin. tit. 5. p. 4.* Nec ſufficit ut olim. *C. 2. c. fin. h. t.* Copula conjugalis, quæ ad peccatum excludendum præſumebatur matrimonij ratihabitio. Poteſt ergo per novum conſenſum ratum habere, ſicut à principio potuit valere inter liberum, & ſervam, ſi conditio non ignoretur. *C. 4. c. 5. 29. quæſt. 2. c. 2. c. fin. h. t.* Nam licet Jure Civili hoc matrimonium reprobetur. *L. 3. C. de Inceſt. & inutil. nupt.* Jure tamen Canonico ſuſtinetur, quando ſervitus non ignoratur: quippe matrimonium non obligat ad debitum ſemper; & ubique reddendum; ſed tantum, quando non excuſat legitimum impedimentum. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 19. n. 13.* Liber tamen cum ancilla contrahens, cum fiat vilis, irregularitatem incurrit. *C. 15. D. 34.* Ignorantia, etiam culpabilis, & craſsiſsima ſervitutis reddit nullum matrimonium: nam quicumque error facit involuntarium, vel ſaltem facit actum non voluntarium. Et hinc non valet matrimonium cum ad illud requiratur actus poſitivus directè voluntarius. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 19. n. 20.* contra *Sotum, Lopez, & alios.* Qui ignorantèr contrahit cum ſtatu libera, cui ſcilicèt ex certo tempore danda eſt libertas, ſi hæc brevi ſpatio, ſcilicèt minori ſex menſibus, danda ſit, matrimonium valet; ut contra *Angelum, & Sylveſt. V. Matrimonium, 8. q.2. dict.3.* tenet *Sanch. de Matr. l. 7. D. 19. n. 4.* Secus ſi eſt dubium, an concedenda ſit libertas, vel non: quia v. g. pendet à conditione, vel ſi longiori ſpatio, quam ſex menſium danda ſit: quippè ipſa abſolutè eſt ancilla. *L. 9. ff. de Statu liber.* Si brevi tempore erit libera, non magnum ſequitur præjudicium, nec æſtimandum eſt dedecus, quod ex tali contractu cum ſerva ſequeretur: nam etiam valet matrimonium cum liberta, ſeu cum ea, quæ fuit ancilla, & poſteà manumittitur, etiam ſi à contrahente ignoretur eſſe libertam: quippè ipſa abſolutè eſt libera. *Sanch. de Matr. l. 7. D. 19. n. 4. & 10. Barb. in C. 2. h. t. n. 3.* Hinc matrimonium contractum à libera cum ſervo adſcriptitio, qui culturæ fundi perpetuo eſt addictus: vel originario, qui ex adſcriptitio ortus eſt, cum verè liberi ſint, etiam ſi libera ignoret illorum conditionem validum eſt. *Barb. in C. 2. h. t. n. 3. Sanch. de Matr. l. 7. D. 19. n. 9.*

96 Si ſervus contrahat cum ancilla, quam credit liberam, vel cum libera, quam credit ancillam, vel è contra: ancilla contrahat cum ſervo, quem liberum credit, vel cum libero, quem credit ſervum, ex hoc errore non vitiatur matrimonium; quippè etiamſi contrahens ſciſſet veram conditionem alterius

com-

Digitized by Google

compartis, adhuc conſentiret in matrimonium: ſiquidem melior, vel ſaltem non deterior fit ejus conditio, in caſu quo errat. *L. 3. tit. 5. p. 4. D. Thom. D. Bonavent. Scot. Hoſtienſ. Joan. Andr. Abb. Navarr. Man. C. 22. num. 33. Sanch. de Matr. l. 7. D. 19. n. 23.* Quando liber inſcius ſervitutis contrahit cum ancilla, vel libera contrahit cum ſervo, cujus Dominus ſervitutem taceat, vel occultet ex dolo, & ſtudio (ſecus ſi ex ſimplicitate quantumcumque culpa lata interveniat) ratione doli, & gravis injuriæ, quam proculdubiò Dominus ſervi ſua malitioſa taciturnitate infert contrahenti, amittit illius dominium, & talis ſervus favore matrimonij libertatem adquirit. *Auth. Ad hoc. C. de Latin. libert. toll. L. 1. tit. 5. p. 4.* ubi videtur, quod quæcumque taciturnitas, etiam non malitioſa ſufficit, ut ſervus libertatem adquirat. Et tunc valere matrimonium, etiam contractum ab inſcio conditionis ſervilis tenent. *Joan. And. Soto, Henriq. Palacios, & Sanch de Matr. l. 7. D. 20. n. 14.* Nam cum per ipſum matrimonium adquirat ſervus libertatem, idem moraliter eſt ac ſi liber cum libera contraheret: ac proindè debet valere matrimonium. Sed contrarium tenendum eſt cum *Covarr. de Sponſal. p. 2. cap. 3. §. 7. n. 1. & alijs*, quod expreſſè habetur *in L. 1. tit. 5. p. 4.* ibi: *E maguer, que dice de ſuſo, que el ſiervo ſe torna libre, porque vè, ò ſabe ſu Señor, que ſe caſa, è lo encubre; con todo eſto non vale el caſamiento, porque ella non ſabìa que era ſiervo, quando caſó con èl.* Si verò contrahens cum ancilla ejus conditionem ſciat, quamvis Dominus in matrimonium conſentiat, non cenſetur ei libertatem dare: nam cum ancilla contrahere voluiſſe creditur eum, qui ejus non ignorabat conditionem, niſi Dominus inſtrumentum dotis ancillæ confeciſſet: nam tunc ipſa libertatem adquirit. *L. un. §. 9. C. de Latin. libert. tollend. Molin. de Juſt. & jur. tr. 2. D. 39. §. Septimus eſt. Gutierr. cap. 91. & 5. n. 4. Sanch. de Matr. l. 7. D. 20. ex n. 3. & 9.* qui negat hanc diſpoſitionem extendi ad donationem propter nuptias, quam Dominus ſervo conſtituit; contra *Abb. & alios n. 3.* In *noſtra Hiſpania* Dominus cum ſua ancilla matrimonium contrahens hoc ipſo ex diſpoſitione juris illi dat libertatem. *L. 1. tit. 13. p. 4. Cà tan gran fuerza hà el matrimonio, que luego que es fecho es la madre, por ende libre è los fijos legitimos. Et ibid. Gregor. Lop. Gloſſ. fin. Sanch. de Matr. l. 7. D. 20. n. 12.* Hoc impedimentum eſt jure Eccleſiaſtico inductum: talis namque error non abſolutè adverſatur bonis matrimonij: nec ſervus abſolutè impeditur ab uſu libero matrimonij, ſiquidem debitum reddere poteſt, & debet, quando legitimum impedimentum non obſtat. Nec alia corporum traditio in matrimonio exigitur: nec talis error circa perſonæ conditionem tollit abſolutè conſenſum; ſed tantum ſecundum quid: adeo, ut non ſit omninò involuntarium tale matrimonium. *D. Thom. in 4. D. 36. q. un. art. 1. ad 3. D. Bonav. D. Anton. Gutierr. Sanch. de Matr. l. 7. D. 19. n. 16. Gonz. in C. fin. h. t. n. 6.* contra *Magiſt. in 4. D. 30. cap. 1. Palacios, Sylv. V. Matrimonium, 6. q. 1. & 8. q. 2. & alios*, qui tenent, matrimonium tali errore contractum eſſe irritum Jure Naturali ex eo, quod deficiat conſenſus ad matrimonium neceſſarius.

97 Quando ergo in matrimonio talis error intervenit, non poſſunt conjuges ſine novo conſenſu, qui matrimonium faciat commiſceri. Quod ſi matrimonium ſit occultum, quod nec ex Parochi, vel teſtium, qui contractui interfuerunt, ob eorum obitum, nec ex Libro Parochiali probari poſſit, tunc conjux deceptus poteſt à tali matrimonio authoritate privata recedere. Si publicum eſt matrimonium, non aliter quam authoritate Eccleſiæ ab eo recedere licet; *arg. C. 2. c. fin. h. t. c. 3. de Divort.* Et tunc debent duo probari, 1. ſervitus compartis: & hæc ab ipſo allegante probanda eſt. *L. 2. ff. de Probat.* 2. ignorantia talis ſervitutis; & hæc regularitèr præſumitur. *C. 47. de Reg. jur. in 6.* ac proindè à ſervo debet probari, cum eo contrahentem habuiſſe ſcientiam ejus ſervitutis; niſi ejus ſervitus eſſet communitèr nota in loco, & tempore matrimonij initi: nam tunc ignorantiam allegans, eam probare tenetur, quippè non præſumitur ipſum ignorare, quæ alijs ſunt communitèr nota. *C. 1. de Poſtul. Prælat. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 19. n. 8.*

98 Servus validè, & licitè poteſt matrimonium cum perſona ſervili contrahere. Nam licet in his, quæ Juris Civilis ſunt, ſervi nec velle, nec nolle habere credantur, in his tamen, quæ Juris Naturalis ſunt, ut matrimonium, plenam habent libertatem, ſuique juris ſunt. *L. 32. ff. de Reg. jur. D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 52. art. 2.* Nec attenditur perſonarum conditio, ſiquidem matrimonium Jure Na-

Digitized by Google

Naturali Divino ad propagationem, & conſervationem generis humani, & in remedium concupiſcentiæ inſtitutum eſt. Et ſicut ſervus poteſt comedere, & dormire, & alia hujuſmodi facere in quibus, nec Domino ſubditur, nec tenetur obedire: ita etiam poteſt ſuum corpus conjugi tradere, quantum ſufficit ad uſum matrimonij, in quo à Domino impediri nequit: licet non poſsit illud tradere plenariè, & pro omni tempore. *L. 2. tit. 5. p. 4.* Et licet Jure Civili tale matrimonium non connubium, ſed contubernium appelletur. *L. 3. C. de Inceſt. nupt.* Jure tamen Canonico matrimonium legitimum eſt. *C. 1. h. t.* quia juxta *Apoſt.* in Chriſto Jeſu, neque liber, neque ſervus eſt à Sacramentis removendus. *L. 1. tit. 5. p. 4. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 52. art. 1. ad 1.* ibi: *Dicendum, quod ſervitus contrariatur matrimonio, quantum ad actum, ad quem quis per matrimonium alteri obligatur, quem non poteſt libere exequi, & quantum ad bonum prolis, quæ pejoris conditionis efficitur ex ſervitute parentis; ſed quia quilibet poteſt in eo, quod ſibi debetur ſpontè detrimentum aliquod ſubire, ideò ſi alter conjugum ſciat alterius ſervitutem: nihilominùs tenet matrimonium: ſimiliter etiam, quia in matrimonio eſt æqualis obligatio ex utraque parte ad debitum reddendum, non poteſt aliquis requirere majorem obligationem ex parte alterius, quam ipſe poſsit facere, & propter hoc etiam ſervus, ſi contrahat cum ancilla, quam credit liberam, non propter hoc impeditur matrimonium. Et ſic patet, quod ſervitus, non impedit matrimonium, niſi quando eſt ignorata ab alio conjuge, etſi ille ſit liberæ conditionis. Et ideò nihil prohibet inter ſervos eſſe conjugia, vel etiam inter liberum, & ancillam.* Expedit tamen, ſervos ſic contrahentes conſenſum dominorum requirere ob reverentiam ipſis debitam, ſi non timeant, eos injuſtè impedituros: non tamen eſt neceſſarius dominorum conſenſus. *C. 1. h. t.* cum ſervi, quoad matrimonium ſui juris ſint, & etiam Domino repugnante, ipſi contrahere poſsint. *C. 1. h. t. L. 1. t. 5. p. 4. D. Thom. 4. D. 36. q. un. art. 2. Barb. & Gonz. in C. fin. h. t. ex n. 2. Sanchez de Matrim. lib. 7. D. 21. n. 3.* Et licet Dominus, non teneatur in ſervi matrimonium conſentire, ſed poſsit reniti, peccat graviter contra juſtitiam ſi poſitivè impediat matrimonium contrahere, vel poſt contractum matrimonium durius ſervum tractet. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 21. n. 5. & 6.* Nec poteſt Dominus poſt ſponſalia à ſervo contracta in remotas terras vendendum mittere: nam ſic impediret jus quæſitum ſponſæ. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 21. n. 9. qui D. 22. n. 14. tenet*, non poſſe Dominum ſervum jam conjugatum alio mittere, ſi uxor nequeat eum commodè ſequi: quod alij negant. Nam tunc ſolum uſus impeditur: nec debet Dominus privari jure ſervum vendendi. De *Jure* tamen *Hiſpano* non poſſunt Domini ſervos conjugatos ita vendere, ut debeant vivere à ſuis conjugibus ſeparati. *L. 1. tit. 5. p. 4.*

TIT. X.

De Natis ex libero ventre.

99 OMNES *homines*, ait Imperator Juſtinianus, *aut liberi ſunt, aut ſervi.* Libertas enim, ex qua liberi appellantur, *eſt naturalis facultas ejus quod cuique facere libet, niſi ſi quid vi, aut jure prohibeatur. Servitus autem eſt conſtitutio Juris Gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubjicitur.* Servi alij ſunt ex Jure Civili, cum ſcilicèt, liber homo major viginti annis ad pretium participandum ſeſe venumdari paſſus eſt: aut Jure Gentium, id eſt, ex captivitate, & appellati ſunt *ſervi*, eo quod Imperatores captos in bello juſto, vel ſaltem publicè indicto vendere, ac per hoc *ſervare*, nec occidere, jubebant; qui etiam *mancipia* dicuntur, eo quod ab Hoſtibus *manu capiantur.* Capti in bello, quod inter Chriſtianos geritur ex conſuetudine generali, non fiunt ſervi ob chriſtianam charitatem, & honorem, ac memoriam libertatis, qua Chriſtus nos à ſervitute Dœmonis liberavit. At verò Chriſtiani capti à Mauris, vel Turcis habentur ab ipſis tanquam ſervi, non tamen ut tales à Chriſtianis habentur. Similitèr Chriſtiani habent, ut ſervos Mauros, vel Turcas in bello juſto captos: item etiam Æthiopes, vel Nigros, quos ex varijs Africæ Regionibus emunt. *Barboſ. in C. un. h. t. n. fin.* Ubi notat, quod tales Æthiopes, ſi ſint majores 20. annis, poſſunt ſe ipſos vendere ex conſuetudine illarum Provinciarum, vel poſſunt illos vendere eorum parentes egeſtate oppreſsi, ſi tamen fraude, vel dolo capiantur, vel abducantur vi, vel allecti, & ſeducti quibuſdam jocalibus, & munuſculis ad Naves ducantur; tunc, nec illi, qui eos capiunt, nec

qui

Digitized by Google

qui illos emunt, nec qui modo eos poſſident tuti ſunt in conſcientia: ſed tenentur eos manumittere, & ſuæ libertati reſtituere: etſi nequeant pretium recuperare. Mercatores, qui ex ora Malabarica, quotannis in hanc Civitatem navigant, afferunt plures ſervos ex varijs Provincijs vendendos hic, quos *Vichos*, & *Cafres* appellant, & cum quondam Judex ſervitutum, & libertatum hic conſtitutus, qui eſt unus ex Senatoribus Regiæ Cancellariæ dubitaret de juſtificatione hujus ſervitutis de hac re fui conſultus, & cum vidiſſem ipſos Mercatores Titulum afferre, quo Epiſcopus Meliapurenſis in judicio contradictorio cum Promotore Fiſcali harum cauſarum habito, declarat talem Æthiopem, vel Malabarem eſſe ſervum ex juſto titulo judicato, ut tali in Anglorum Tribunali Madraſtenſi, ſtatim reſpondi, tales etiam hic, ut ſervos cenſendos eſſe: ac proindè, quod Mercatoribus permitteretur, quod eos venderent. Et ita olim reſponderat D. Antonius de Morga Senator Manilenſis, & poſteà Præſes Quitenſis. Et ſic tenent *D. Joannes de Solorzano de Jur. Indiar. tom.* 1. *L.* 3. *cap.* 7. *n.* 115. *f.* 743. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. 2. *D.* 36. *n.*1. *D. Carraſco del Saz ad Leg. Recop. cap.* 3. §. 2. *de Servis*, *n.* 17. *Et P. Joannes de de Rivera*, qui per plures annos in hac noſtra Provincia caſibus reſolvendis fuit præpoſitus ait: *Serà conveniente notificarle, que no traygan à vender Eſclavos, porque en ninguna manera ſe los han de comprar, ſi yà no vienen con Teſtimonio del Ordinario de Malaca, ò de Goa, ò de otro Juez competente, que en tal caſo podrà el de Manila paſſar, como ſe hace, comprobando los Teſtimonios: y en eſto parece que no hay que poner eſcrupulo, porque en la India tienen cuidado los Obiſpos de examinar las Eſclavonias, y ſobre eſta materia huvo Concilio Provincial, donde ſe ventilò de què Nacion, y por què cauſas ſe havian de dar por Eſclavos; y aſsi, quando viene examinado por Juez competente, ſtandum eſt pro illo, y deſcanſar el de Manila, que reconociendo los Teſtimonios, mas comprueba, que aprueba.* Facit *text. in C.* 7. *de Probat. Et ibid. Gonz.* At verò in noſtris Indijs minimè licet, ut ſervos habere Gentiles, etiam in bello captos. *L.* 1. *tit.* 2. *lib.*6. *R. Indiar. Solorz. Politic. l.*2. *cap.* 1. *f.*65. In his tamen Inſulis fiunt ſervi Chriſtianorum Mauri Mindanaenſes, & Joloenſes, qui in bello juſto capiuntur. *L.* 12. *tit.*2. *lib.*6. *R. Ind.*

100 Denique alij ſunt ſervi ex nativitate, de quibus hic. Licet enim filij quoad nobilitatem, familam, & honorem patrem ſequantur. *L.*19. *ff. de Statu homin. C.* 3. *de Conjug. Servorum*; quoad conditionem libertatis, vel ſervitutis ſequuntur matrem, niſi alia ſit conſuetudo: nam communitèr *partus ventrem ſequitur*; ſive in matrimonio, ſive extra, ſive ex propria, ſive ex aliena ancilla. *C. un. h. t. L.* 7. *C. de Rei vindic. L.* 2. *tit.* 21. *p.* 4. *D. Thom. in* 4. *D.* 36. *q. un. art.* 4. *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 24. *num.* 1. & 5. Ac proindè natus ex matre ancilla, quamvis pater ſit liber, erit ſervus. *L.* 2. *tit.* 21. *p.* 4. Inter homines liberos alij dicuntur *libertini*, illi ſcilicèt, qui ex juſta ſervitute manumiſsi ſunt, hoc eſt, quibus eſt data libertas. Alij ſunt *ingenui*, ſcilicèt, qui ſtatim, ac nati ſunt liberi ſunt, ſive ex duobus ingenuis matrimonio editi ſint, ſive ex libertinis duobus, ſive ex altero ingenuo, & altero libertino: imò etiam ex patre ſervo, ſi ex libera matre naſcantur ingenui ſunt, ſicut qui ex matre libera, & incerto Patre natus eſt, qui vulgo conceptus nuncupatur. Sufficit tamen, liberam fuiſſe matrem eo tempore, quo naſcitur, licet ancilla conceperit, & è contra, ſi libera conceperit, deindè ancilla facta pariat, ille qui naſcitur, liber naſcitur, quia non debet calamitas matris ei nocere, qui in ventre eſt. Deindè ſi ancilla prægnans manumiſſa eſt, & libera, licet unico momento ſit, & tandem rurſus ancilla facta pariat, filius ejus adhuc erit liber; ſufficit enim ei, qui in utero eſt, liberam matrem, vel medio tempore habuiſſe, ut liber naſcatur. *Text. in princ. Inſt. de Ingenuis. L.* 5. *ff. de Statu homin. L.* 2. *tit.*21. *p.* 4. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 24. *n.* 10. & *com. DD.* Audiamus *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 52. *art.* 2. *in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod ſecundum Leges Civiles partus ſequitur ventrem, & hoc rationabilitèr, quia proles habet à patre complementum formale, à matre ſubſtantiam corporis: ſervitus autem corporalis conditio eſt, cum ſervus ſit, quaſi inſtrumentum Domini in operando, & ideò proles in libertate ſequitur matrem. Sed in his, quæ pertinent ad dignitatem, ſecundum quod eſt ex forma rei ſequitur patrem, ſicut in honoribus, & Municipijs, & hæreditate, & alijs hujuſmodi. Et huic etiam concordant Canones, & Lex Moyſi, ut patet Exod.* 21.

TIT.

Digitized by Google

TIT. XI.

De Cognatione Spirituali.

101 Inter impedimenta dirimentia matrimonium invenitur *cognatio*; quæ triplex eſt. Alia *carnalis*, alia *legalis*, *ſpiritualis* alia: de hac in præſenti, de alijs poſteà agemus. Hoc ergo impedimentum inductum eſt, non Jure Divino, quia neque ex ſacris litteris, neque ex traditione, vel definitione Eccleſiæ conſtat hoc impedimentum à Chriſto D. annexum eſſe alicui Sacramento: neque provenit à Jure Naturali, à quo Sacramenta non dependent in eſſe, ſed ſolum ex Chriſti inſtitutione: inductum eſt ergo ab Eccleſia. *C. 2, c. 5. 30. q. 1. C. 1. h. t.* Et quidem ſolum eſt hoc impedimentum annexum baptiſmo, & confirmationi, non verò alijs Sacramentis. *C. fin. h. t. in 6. L. 2. tit. 7. p. 4.* Hoc ergo impedimentum invenitur tantum inter baptizantem, & baptizatum, confirmantem, & confirmatum, horumque Patrinos tanquam parentes ſpirituales. Baptizans, vel confirmans ſe habet ut Pater: Patrinus, & Matrina nomine Eccleſiæ ſe habent ut Mater ad ſimilitudinem cognationis carnalis. *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 56. art. 1. in corp.* ibi: *Reſpondeò dicendum, quod ſicut per carnis propagationem, homo accipit eſſe naturæ, ita per Sacramenta accipit eſſe ſpirituale gratiæ: Undè ſicut vinculum, quod ex carnis propagatione contrahitur eſt hoc naturale, in quantum eſt res quædam naturæ, ita vinculum, quod contrahitur ex Sacramentorum ſuſceptione eſt aliquomodo naturale alicui in quantum eſt membrum Eccleſiæ: & ideò ſicut carnis cognatio impedit matrimonium, ita ſpiritualis ex Eccleſiæ ſtatuto.* Et in *art. 2. ad 1.* ait: *Ad primum ergo dicendum, quod duplex eſt carnalis nativitas, prima in utero, in quo adhuc id, quod natum eſt, eſt adeò debile, quod non poſſit extra exponi ſine periculo: & huic nativitati aſſimilatur regeneratio per baptiſmum, in quo regeneratur aliquis adhuc quaſi fovendus intra uterum Eccleſiæ. Secunda eſt nativitas ex utero, quando jam quod natum erat in utero tantum, roboratum eſt, quod poteſt ſine periculo exponi exterioribus, quæ nata ſunt corrumpere; & huic aſſimilatur confirmatio, per quam homo roboratus exponitur in publicum ad confeſſionem nominis Chriſti, & ideò congruè per utrumque iſtorum Sacramentorum contrahitur ſpiritualis cognatio.* Et licet Sacramentum pœnitentiæ tollat peccatum actuale: ſicut baptiſmus tollit originale: item licet confeſſarius reſpectu ſui pœnitentis dicatur Pater ſpiritualis. *C. 8. 7. 9. 30. q. 1.* hoc non obſtante, Sacramentum pœnitentiæ non inducit hoc impedimentum, ut habet *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 56. art. 2. ad 8.* ubi addit: *Nec obſtat, quod per pœnitentiam tollitur peccatum actuale, quia hoc non eſt per modum generationis, ſed magis per modum ſanationis: ſed tamen per pœnitentiam contrahitur quoddam fœdus inter mulierem confitentem, & Sacerdotem ſpirituali cognationi ſimile: ut tantum peccet eam carnalitèr cognoſcens, ac ſi eſſet ſua ſpiritualis filia: & hoc ideò, quia maxima familiaritas eſt inter Sacerdotem, & confitentem, & ob hoc iſta prohibitio eſt inducta, ut tollatur peccandi occaſio.* Et ideò hanc circunſtantiam exprimendam eſſe in confeſſione tenent *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 55. n. 4. & alij.* Et poſteà *D. Th. ad 9.* ait: *Quod Pater ſpiritualis dicitur ad ſimilitudinem patris carnalis: Pater autem carnalis, ut Philoſophus dicit in 8. Et hic: tria dat filio: eſſe, nutrimentum, & inſtructionem. Et ideò ſpiritualis Pater aliquis alicujus dicitur ratione alicujus horum trium: tamen ex hoc, quod eſt ſpiritualis Pater non habet ſpiritualem cognationem, niſi conveniat cum Patre, quantum ad generationem, per quam eſt eſſe.* Ad hanc cognationem contrahendam non eſt neceſſe, quod baptiſmus fiat à Sacerdote, & ſolemnitèr, ut regularitèr fit. *C. fin. h. t.* Nam Laicus in neceſſitate baptizans privatim filium alienum contrahit cognationem ſpiritualem: ſiquidem in jure non diſtinguitur, quomodo, vel à quo fiat baptiſmus; quod expreſſè habetur *in L. 2. tit. 7. p. 4.* ibi: *Quier ſea el que baptiza Obiſpo, o Clerigo, ò Lego, ò Varon, ò Muger. Abb. Navar. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 62. num. 10. Gutier. Ponc. Laym. & alij*, contra *Paludan. in 4. D. 42. q. 1. art. 1. concluſ. 4. & alios.* Et hac ratione, qui in baptiſmo privato tenet baptizatum animo obeundi munus patrini, & ſuſceptoris contrahit cognationem ſpiritualem. *Navar. Man. cap. 22. n. 4. Suar. 3. p. q. 67. n. 8. Laym. Ponc. de Matrim. lib. 7. cap. 40. n. 5. & alij*, contra *Sotum, Gutier. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 62. n. 14. Barboſ. in C. fin. h. t.* Niſi fortè, ut plerumque fit urgente neceſſitate, tantum materialitèr baptizatum te-

neat,

Digitized by Google

neat, non animo ſubeundi Patrini munus: quippè tunc non contrahit cognationem ſpiritualem. Et licet in baptiſmo ſolemni ex antiquiſsimo uſu Eccleſiæ neceſſario Patrinus ſit adhibendus. C. 100. *de Conſecr. D.* 4. in privato tamen poteſt adeſſe, ſed non neceſſario adeſt.

102 Olim triplex erat ſpiritualis cognatio 1. inter baptizantem, & baptizatum, confirmantem, & confirmatum, necnon inter Patrinum baptizati, vel confirmati, & ipſum baptizatum, vel confirmatum. Nam baptizans, & confirmans, & Patrini ſe habebant, ut ſpirituales parentes baptizati, vel confirmati; & hæc cognatio, dicebatur *Paternitas directa. C.*5.30.*q.*1. *l.*1. *tit.*7. *p.*4. ibi: *Aquel que le baptiza, è todos los otros que le ſacan de pila, quier ſea varones, ò mugeres, todos ſon Padres eſpirituales de aquel niño. Paternitas indirecta* erat inter uxorem baptizantis, & Patrini, & quidem carnalitèr cognitam, quia facta fuit una caro cum baptizante, vel Patrino: & baptizatum. *C.*1. *h. t. in* 6. 2. Inter baptizantem, & confirmantem, & Patrinos ex una parte, & ex altera inter parentes baptizati, vel confirmati. *C.* 3. 30. *q.* 4. *c.* 4. *&* 6. *h. t.* Et dicebatur *compaternitas directa*. Siquidem ſunt compatres parentes carnales, & ſpirituales. *Compaternitas indirecta* erat inter uxorem baptizantis, & Patrini carnalitèr cognitam ex una parte, & inter parentes baptizati, vel confirmati ex altera. *C.* 1. *c.* 3. 30. *q.* 4. 3. Inter filios carnales baptizantis, vel confirmantis, aut Patrinorum ex una parte, & ipſum baptizatum, vel confirmatum ex altera, & dicebatur *fraternitas*: nam cum baptizans, & confirmans, & Patrini ſint compatres baptizati, & confirmati, eorum filij ſunt quaſi fratres baptizati, & confirmati. *C.* 2. *c.* 3. 30. *q.* 3. *C.* 7. *h. t. C.*1. *eod. in* 6. Quæ omnia habentur *in L.*1. *tit.* 7. *p.* 4. *Gonz. in C. fin. h. t. n.*10. *& alij.*

103 Hodie per *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 2. magna ex parte temperatum eſt hoc impedimentum: quippè ſolum contrahitur hæc cognatio in baptiſmo inter baptizantem, & baptizatum: inter Patrinum, & baptizatum: quæ cognatio *paternitas* dicitur: & inter baptizantem, & Patrinum ex una parte, & ex altera inter patrem, & matrem baptizati, quæ *compaternitas* dicitur. Similitèr in confirmatione datur ſolum cognatio inter confirmantem, vel patrinum ex una parte, & inter confirmatum, ejuſque patrem, & matrem ex altera. Hinc nullum eſt impedimentum. 1. Inter baptizatum, vel ipſius patrem, & uxorem baptizantis, vel Patrini. 2. Inter baptizatum, vel confirmatum, & filiam baptizantis, confirmantis, vel Patrini. 3. Inter ipſos Patrinos: v. g. ſi vir, & fœmina ſint Patrini in aliquo baptiſmo: ac proindè ſi vir, & uxor ſint Patrini non contrahunt impedimentum ad debitum petendum. 4. Inter baptizantem, vel confirmantem, & Patrinum. *Nav. Man. cap.*22. *n.*39. *Suar.* 3. *p. q.*67. *art.*8. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 54. *ex n.* 10. *Gonz. in C. fin. h. t.*

104 Licet olim prohibitum eſſet, ut in baptiſmo, vel confirmatione adhiberentur plures Patrini. *C.*101. *de Conſecr. D.*4. ſi tamen defacto plures adhiberentur, omnes contrahebant cognationem. *C. fin. h. t. in* 6. ſed hodie ex *Trident. ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.*2. Unus tantum patrinus, vel ad ſummum unus, & una à parentibus electi ſunt adhibendi in baptiſmo. In confirmatione tamen unus, vel una tantum poteſt adhiberi. *C. fin. h. t. in* 6. *Suar. Gonz. in C. fin. h. t. n.*7. *& alij.* Quod ſi præter unum, vel unam aſsignatos alij baptizatum tetigerint non contrahunt cognationem. Si pater baptizandi aſsignet duos mares, vel duas fœminas, & non repellantur à Parocho, ſed ſimul teneant baptizatum, licet pater in aſsignando, & Parochus in admittendo contra *Trid.* peccent, omnes tamen, qui tangunt, contrahunt cognationem ſpiritualem: quia in ipſis omnes conditiones ad eam contrahendam inveniuntur. Si verò Parochus aliquem ex aſsignatis eligat, cæteros excludit: ac proindè ille tantum contrahit cognationem. Si ex negligentia parentum, & Parochi nullus ſit aſsignatus, & plures teneant baptizatum, omnes cognationem contrahere, tenent *Enriq. Navar. Man. cap.*22. *n.*39. *& alij.* ſed cum intentum Trid. ſit, hanc cognationem reſtringere, & in nullo ex tangentibus inveniatur conditio à Concilio requiſita, ſcilicèt, parentum, & Parochi aſsignatio, dicendum eſt, nullum contrahere cognationem. *Suar. in* 3. *p. q.*67. *art.* 8. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 57. *num.* 12. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 7. ut ergo hæc cognatio contrahatur. 1. debet validè conferri baptiſmus, vel confirmatio; ſi enim hæc Sacramenta nulla ſunt ex aliquo defectu corruit acceſſorium, qualè eſt cognatio. *C.*42. *de Reg. jur. in* 6. Quod enim

Digitized by Google

enim nullum, eſt nullum producit effectum. C. 52. de Reg. jur. in 6. Et ſic in reiteratione horum Sacramentorum, cum hæc non valeant ſecundo conferri, non contrahitur talis cognatio. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 62. n. 5.* 2. requiritur, quod Patrinus ſit fidelis, ſeu baptizatus; & ut ſit Patrinus in confirmatione debet eſſet confirmatus, ut contra alios tenent *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 60. n. 20. ex C. 102. de Conſ. D. 4.* ibi: *In baptiſmate, & in chriſmate* (hoc eſt in confirmatione) *non poteſt alium ſuſcipere in filiolum, qui non eſt baptizatus, vel confirmatus.* Quod ſi defacto baptizet, aut levet infidelis, etiamſi ſit catechumenus, baptizatum, vel confirmatum, non contrahit cognationem ſpiritualem; etiam ſi talis infidelis poſteà baptizetur; ſicut nequit cognationem carnalem contrahere, qui non eſt carnaliter natus, ut contra *Archid. Sot. Enriq. & alios*, tenent *D. Thom. in 4. D. 42. q. 1. art. 3. q. 1. ad 3. Navar. Palacios, Sanch. de Matr. lib. 7. D. 60. ex n. 7. Gonz. in C. fin. h. t. n. 9.* Nec infidelis, cum Eccleſiæ Legibus non ſubjiciatur poteſt cognationem ſpiritualem à Lege Eccleſiaſtica manantem, contrahere; *arg. C. 8. de Divort.* Et hac ratione, cum cognatio ſpiritualis non minus, ac carnalis debeat eſſe mutua, & reciproca, ſi fidelis baptizet, vel teneat in baptiſmo filium infidelis, licet cum baptizato contrahat cognationem ſpiritualem, quia illius eſt capax, eam non contrahit cum parente infideli, quia incapax illius eſt, Sic contra *Enriq. & alios*, tenent *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 60. n. 14. Palacios, & alij.* At verò ſi hæreticus baptizet, vel etiam teneat in baptiſmo filium catholici, licet male faciat; vel ſi catholicus baptizet, vel teneat in baptiſmo filium hæretici, contrahitur inter ipſos cognatio ſpiritualis. Nam cum hæreticus ſit baptizatus ſubditur Legibus Eccleſiæ. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 60. n. 21.* 3. Patrinus debet habere intentionem obeundi patrini munus: quod ſi hanc habeat intentionem, licet proteſtetur, nolle cognationem contrahere ipſam, ut annexam ex diſpoſitione Eccleſiæ muneri patrini, contrahit. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 58. n. 4.* Nec proteſtatio, utpote facto contraria, obſtat. Hinc, qui credens, levare filium Sempronij, teneat filium Caji, nec cum filio Sempronij, quem non levavit, nec cum filio Caji ex defectu animi, & intentionis contrahit cognationem, niſi intentio feratur in præſentem, quicumque ſit. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 58. n. 7. Joan. Andr.* ſicut in illum, qui baptizatur fertur à baptizante. 4. Patrinus debet tenere in actu baptiſmi, vel confirmationis baptizatum, vel confirmatum juxta morem loci, etiamſi infans ſit veſtibus contectus, vel in diſco, aut linteo teneatur. Hinc, quando puer domi baptizatur Patrinus erit, qui domi tenuit eum, non qui tenet in Eccleſia, quando ſolemnitates ſupplentur. Quando in dubio iteratur baptiſmus ſub conditione, ſi poſteà conſtet, primum baptiſmum v. g. fuiſſe validum, qui tunc tenuit, tantum contrahit cognationem: dum non conſtat, Eccleſia cognationem præſumit in ſecundo. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 62. n. 6.* Nec ſufficit ſola aſſiſtentia, vel reſponſio ad interrogata baptizantis, ſed eſt neceſſarium baptizandum, etiam adultum tangere; *arg. C. 5. 30. q. 3. c. 3. 30. q. 4. c. 1. h. t. in 6. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 56. n. 5.* non tamen requiritur ad cognationem contrahendam, quod Patrinus reſpondeat: quippè in jure ſolum ſuſceptionis, non autem reſponſionis fit mentio. *C. 1. h. t. in 6. Sylv. Covar. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 56. num. 10.* contra *aliquos.*

105. Hæc cognatio, cum ſit impedimentum dirimens, ſi ſuperveniat ſponſalibus ante matrimonium, ſponſos ad ipſum reddit incapaces, ſicut affinitas, & cognatio naturalis. Nec finitur morte perſonæ, qua mediante, eſt contracta hæc cognatio: ſi verò ſuperveniat matrimonio contracto, cum non poſſit jam illud diſſolvere; ſolum poteſt privare petitione debiti ſic impeditum. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 54. n. 4. & 5.* Pater (idem de matre dicendum eſt) ſuum filium in neceſſitate baptizans, non contrahit cognationem ſpiritualem cum ſua conjuge, ita ut privetur jure petendi debitum, vel liberetur ab obligatione reddendi. *C. 7. 30. q. 1. L. 6. tit. 7. p. 4.* Idem eſt, ſi ſuum filium tantum materialiter teneat in baptiſmo, non animo exercendi munus ſuſceptoris, ſed ut commodius baptizetur, vel etiamſi ſit Patrinus in baptiſmo, vel confirmatione, ſi alius non poteſt haberi: nec etiam quando extra caſum neceſſitatis filium proprium baptizat, vel levat ex ignorantia probabili juris, vel facti: & juxta aliquos, etiam ex ignorantia craſſa, dum non ſit affectata; vel non ſit ita craſſa, ut ignorare ſit ingens temeritas: quia

hæc

Digitized by Google

hæc privatio ; quando jam eſt jus quæſitum eſt pœna : ac proindè non incurritur, quando neceſsitas, vel ignorantia excuſat, conſequenterque ille non eſt privandus jure petendi. *Barboſ. in C. 2. h. t. Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. cap. 8. num. 7. Sanch. de Matr. lib. 9. D. 26. & D. 32.*

106 Quod ſi parenti non ſit quæſitum jus per matrimonium, v. g. ſi filium proprium ex concubina ſuſceptum baptizet, vel levet, etiam in neceſsitate, cognationem ſpiritualem, & impedimentum dirimens contrahit cum matre. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 62. n. 12. Fagnan. in C. 2. h. t. & alij*, ſimilitèr ſi ſponſus etiam in neceſsitate baptizet, ſaltem ſcientèr filium ſuæ ſponſæ, cum nondum ſit illi jus quæſitum per matrimonium, tale impedimentum, etiam ſine culpa contrahitur; non quidem ut pœna; ſed ut inhabilitas Canonica ad matrimonium contrahendum. *Navarr. Man. cap. 16. num. 34. Laym. l. 5. tr. 10. p. 4. cap. 8. ex n. 6.* Pater, qui filium ex legitima uxore natum extra neceſsitatem ſcientèr, vel etiam ex malitia, ut alterum uſu matrimonij privet, baptizat, vel tenet in baptiſmo, vel confirmatione, privatur poteſtate debitum petendi: at verò illud reddere tenetur. Nam in *C. 2. h. t.* ait Pontifex: *quia ſi ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur: ſi ex malitia, eis ſua fraus non debet patrocinari, vel dolus.* Et cum tantum patrocinaretur doloſo ſua fraus, ſi a debito reddendo eximeretur: nam interdicta ipſi petitione debiti potius ipſi obeſt ſua fraus, & dolus: inde eſt, quod ſolum poteſt reddere, non verò petere. *D. Thom. in 4. D. 42. q. 1. art. 1. in corp. D. Bonavent. ibid. P. Antonin. Sylv. Navarr. Palao. & plur. cum Sanch. de Matrim. l. 7. D. 22. ex n. 6.* contra *Gloſſ. in C. 2. h. t. V. Inſtitutum. Et alios*, inter quos *Suar. in 3. p. q. 67. art. 8. §. Quo circa*, quæ ſententia valdè probabilis eſt, etiamſi unicus *Suarez* ipſi patrocinaretur, à quo dolens, & invitus recedo. Tandem in cognatione ſpirituali, cum à Jure Communi proveniat, ſolus Papa diſpenſat. Et quidem in compaternitate facile diſpenſatur, ſi juſta cauſa adſit, in paternitate verò ob indecentiam contrahendi cum filia ſpirituali, vel nunquam, vel difficillimè diſpenſatur. Et ideo, qui diſpenſationem impetrat, & hoc debet exprimere. *Sanch. de Matr. l. 8. D. 19. n. 7. & D. 24. n. 15.*

TIT. XII.

De Cognatione Legali.

107 INTER alias ſpecies cognationis, quoad matrimonia dirimenda, invenitur *cognatio Legalis*: cognatio Legalis dicitur, quia à Legibus eſt orta. *L. 14. l. 17. l. 55. ff. de Ritu nuptiar*, eſt tamen Jure Canonico approbata, & admiſſa. *C. 1. c. 5. 30. q. 3. c. un. h. t. Hæc enim eſt propinquitas, ſeu proximitas perſonarum ex adoptione proveniens. L. 7. tit. 7. p. 4.* ibi: *Por fixamiento es una manera de parenteſco, que eſtableciò el fuero de los Leges, porque ſe embargan los caſamientos.* Adoptio enim, quam Cajus naturæ ſimilitudinem definivit, ut aliquis filium habere poſsit, quem non generavit, *eſt aſſumptio perſonæ extraneæ* (id eſt, quæ in adoptantis poteſtate non ſit, licet aliundè ſit conſanguinea), *in filium, nepotem, pronepotem, &c. L. 1. & 11. ff. de Adoption. D. Thom. in 4. D. 42. art. 1. Sanch. de Matr. l. 7. D. 63. n. 1.* Hinc eſt, quod juſti per gratiam habitualem filij adoptivi Dei conſtituuntur, quia cum ſint extranei à Deo habentur tanquam filij quodammodo ſpeciali: & non ſolum ea generalitate, qua omnes homines, etiam peccatores ſunt filij Dei, eumque Patrem inclamant, dum dicunt: *Pater noſter, qui es in Cœlis.* Hæc enim ſpecialis filiatio habetur per gratiam juſtificantem per quam juxta *D. Petrum, Ep. 2. cap. 10. efficimur Divinæ conſortes naturæ.* Prætereà juſti ordinantur ad hæreditatem gloriæ æternæ per munus gratiæ acceptum. At verò in Chriſto Domino, licet gratia habitualis inveniatur, non producit hunc effectum formalem, cum conſtituendo filium Dei adoptivum ex defectu extraneitatis. Siquidem eſt filius Dei naturalis. Ac proindè dicendum eſt, quod ad adoptionem duo requiruntur. 1. ut adoptatus in filium aſſumatur. 2. ut ipſe ſit perſona extranea reſpectu adoptantis. *D. Thom. in 3. p. q. 3. art. 5. ad 2.* Et ut nullum maneat æquivocationi offendiculum, quintuplex filiorum differentia diſtingui oportet, ſecundum quintuplicem ſimilitudinem: *Secunda enim Perſona S. Trinitatis eſt Filius Dei naturalis; quia Patris, & Filij una eſt natura, & gloria. Etiam Deus dicitur Pater creaturarum irrationalium, ſecundum illud Job 38. Quis eſt pluviæ Pa-*

ter, aut quis genuit ſtillas roris? Sed ſecundum ſimilitudinem veſtigij tantum. Etiam dicitur Pater creaturarum rationalium ſecundum ſimilitudinem imaginis, ſecundum illud. Deuter. 32. Nonne ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit, & fecit, & creavit te? Aliquorum eſt Pater ſecundum ſimilitudinem gratiæ; qui dicuntur filij adoptivi, quia ordinantur ad hæreditatem gloriæ per gratiam juxta illud ad Rom. 8. ipſe ſpiritus reddit teſtimonium ſpiritui noſtro; quod ſumus Filij Dei: ſi autem filij, & hæredes. Aliquorum denique eſt Pater ſecundum ſimilitudinem gloriæ, prout jam gloriæ hæreditatem poſſident: juxta illud ad Rom. 5. gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Sic Angelicus D. qui nihil non Angelice tractat. 1. *p. q. 33. art. 3. in corp.*

108 Adoptio eſt duplex; alia fit Principis authoritate, quando, ſcilicèt, Paterfamilias, ſeu ille, qui ſui juris eſt adoptatur, & dicitur *Arrogatio*, & non ſolùm ipſe tranſit in adrogantis poteſtatem, fitque hæres neceſſarius, tàm ab inteſtato, quàm ex teſtamento; ſed etiam liberi, ſi quos habet, in poteſtatem adrogantis, tanquam nepotes tranſeunt. Alia fit Imperio Magiſtratus habentis Legis actionem. *L. 4. ff. de Adopt.* id eſt, merum & mixtum imperium: & dicitur *Adoptio ſpecifica*, quando ſcilicèt, filius familias in alterius familiam tranſit. Et quidem ex conſtitutione Juſtiniani ſolum filius familias in adoptantis poteſtatem tranſit, quando adoptatur ab avo materno (vel etiam paterno, quando Pater eſt emancipatus) quippè tunc in una perſona concurrunt jura naturalia, ſcilicèt, ſanguinis, & civilia, ſcilicèt, adoptionis. *L. pen. C. de Adopt. L. 7. tit. 7. p. 4.* Sanè fœmina non poteſt aliquem adoptare; quia filium non habet in poteſtate, niſi ex privilegio Principis. Nec minor natu valet adoptare majorem; ſed adoptans debet præcedere adoptatum plena pubertate, hoc eſt, decem, & octo annis. Adoptio namque naturam imitatur, & pro monſtro haberetur, quod major eſſet filius, quam Pater. Et hac eadem ratione, qui generare non poteſt, ut caſtratus nequit adoptare, niſi hoc impedimentum per accidens ſit, ut in ſpadonibus, & Sacerdotibus: qui proinde adoptare poſſunt. Hoc ergo cognationis impedimentum eſt annexum jure Eccleſiaſtico adoptioni; ne facile in libidinem, & incontinentiam inciderent conjuncti cognatione Legali, in quam facile ſpecialis amor, familiaritas, & conjunctio inciderent, ſi ſpes matrimonij hoc impedimento non tolleretur; Et etiam, quia honeſtas non patitur eos matrimonio jungi, qui parentum, filiorum, aut fratrum loco cenſentur. *Barboſ. in Rubr. h. t. n. fin.* Cum ergo Jure Communi hoc impedimentum ſit inductum, ſolet Papa in eo diſpenſare. Et quidem difficilimè in linea recta. Hoc igitur impedimentum oritur, non ſolùm ex adoptione, per quam quis in poteſtatem adoptantis tranſit; ſed etiam ex adoptione, per quam quis extraneo adoptatur, & in cujus poteſtatem non tranſit. Nam cum *text. in C. un. h. t.* & *c. 1. 6. 30. q. 3. L. 14. ff. de Ritu nupt.* generaliter loquantur, generaliter intelligi oportet: & præcipuè conſtat *ex L. 7. tit. 7. p. 4.* Et *ibid. notat Gregor. Lop. V. Que por fijaron.* Ibi: *Ex iſta littera ſic generali videtur, quod iſta Lex voluit, quod non ſolum arrogatione durante: ſed etiam adoptione: nam de utraque præmiſit iſta Lex, non poſſint filij adoptivi contrahere cum naturalibus filijs adoptantis.* Et hanc opinionem tenent *Gloſſ. in C. un. h. t. D. Antonin. Scot. Covarr. Toled. Barboſ. in Rubr. h. t. n. fin Gonz. in C. un. h. t. n. 9. in fin.* contra *Innoc. Sylv. Sanch. de Matri. l. 7. D. 63. n. 9.*

107 Hujus quidem cognationis tres ſunt ſpecies. 1. in linea recta, & dicitur *Paternitas*, eſtque inter adoptantem, & adoptatum, ejuſque deſcendentes in ejus poteſtate exiſtentes. *L. 55. ff. de Rit. nupt. C. 1. 30. q. 3.* 2. eſt in linea tranſverſali inter filios naturales adoptantis in ejus poteſtate exiſtentes, & filium adoptatum, diciturque *fraternitas. L. 17. ff. de Ritu nupt. C. un. h. t.* 3. eſt *affinitas* inter adoptantem, & adoptati uxorem, & inter adoptatum, & adoptantis uxorem. *L. 14. ff. de Ritu nupt.* Et ſanè cum noſtri Tituli Rubrica generalis ſit, has tres ſpecies continens, & ex hoc approbatæ Jure Canonico credantur, & in omnibus eadem ratio vigeat: dicendum eſt, omnes inducere impedimentum dirimens matrimonium. Quod expreſſè habetur in *L. fin. tit. 7. p. 4.* ibi: *Eſte parenteſco, ò cuñadez que ſe face, ſegun mandan las Leyes, non embarga tan ſolamente el caſamiento, mas deſfacelo ſi fuere fecho. Et ibid. Greg. Lop. Sanch. de Matri. l. 7. D. 63. n. 12.* Profectò ſive hæc cognatio præcedat, ſive ſuperveniat ſponſalibus, ea diſſolvit: ſiquidem ſponſos reddit inhabiles ad matrimonium, cum ſit impedimentum dirimens. Si verò matrimonio jam contracto ſuperveniat, nec

ip-

ipſum diſſolvit, quia indiſſolubile eſt, nec ſic conjunctos privat petitione debiti, quia ad ipſum habent jus ex matrimonio adquiſitum, & aliunde nullo Textu prohibetur. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 63. n. 19. Gonz. in C. un. h. t. n. 10.* 2. ſpecies cognationis dirimit perpetuò matrimonium. Nam etiam ablata per emancipationem adoptione; adhuc nequit pater ob honeſtatem, & decentiam cum ſua filia, vel nepte adoptiva contrahere. *L. 55. ff. de Rit. nupt. C. 1. 30. q. 3. L. 7. tit. 7. p. 4.* Et hoc impedimentum inter adoptantem, & adoptatum, ejuſque deſcendentes, vel protrahitur in infinitum juxta. *D. Thom. in 4. D. 42. q. 2. art. 3. in corp. D. Antonin. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 63. n. 34.* vel uſque ad 4. gradum juxta *Navar. Sot. Toled. Valent. & alios.* 3. ſpecies, etiam ſoluta per emancipationem adoptione, obſtat ad matrimonium contrahendum propter reverentiam, quam tales conjuncti ſibi invicem habere debent, ſcilicet, tanquam Natus ſocero, & privignus novercæ. *L. 14. ff. de Ritu nuptiar. l. fin. tit. 7. p. 4.* 4. verò tantum durat, quantum durat adoptio, ac proinde hac per emancipationem ſoluta, poteſt filius naturalis adoptantis cum ſua ſorore adoptiva contrahere, nam tunc jam ſunt inter ſe extranei, & eſt finita cognatio. *C. 6. 30. q. 3. C. un. h. t. L. 17. ff. de Ritu nupt. l. 7. tit. 7. p. 4. Sanch. de Matrim. l. 7. D. 63. ex n. 24. Barboſ. & Gonz. in C. un. h. t. n. 3. & 10.*

Non prohibetur matrimonium contrahi etiam adoptione ſtante. 1. inter adoptantem, & matrem adoptati. *D. Thom. in 4. D. 42. q. 1. art. 3. ad 1.* 2. inter adoptantem, & filiam illegitimam adoptati, quia hæc non eſt in adoptantis poteſtate. Nec inter filium illegitimum adoptati, & filiam adoptivam, nec vicisſim. 3. inter adoptantem, & filiam adoptatæ, nam hæc non tranſit in poteſtatem adoptantis: ſiquidem non eſt in matris adoptatæ poteſtate. 4. inter filium, & filiam duorum fratrum adoptivorum, quia iſti nulla ligantur cognatione. 5. inter duos filios ab eodem adoptante adoptatos, nam in *C. un. h. t.* agitur de filia naturali adoptantis, quæ fit per adoptionem ſoror filii adoptivi, & impedimentum, utpote odioſum, non eſt extendendum, *arg. C. 15. de Reg. Jur. in 6.* & expreſſè habetur *in L. 7. tit. 7. p. 4. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 63. ex n. 26.* ubi plures Authores refert, qui prædictos caſus comprobant, & etiam, qui contrarium ſentiunt. *Lacroix l. 6. p. 3. ex n. 587.* ubi has lineas, & gradus ſpecificè affert, ſed cum jam nullus, vel ferè nullus hujus adoptionis uſus ſit, præcipuè in noſtra Hiſpania, vix hoc impedimentum invenitur.

TIT. XIII.

De Eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, vel ſponſæ.

IN hoc titulo, & ſequenti agitur de cognatione naturali, vel carnali, quæ eſt vera, & propria cognatio, & eſt duplex, conſanguinitas, ſcilicet, & affinitas. Affinitas ſiquidem poteſt, vel à copula licita, vel ab illicita provenire: nam quamquam Jure Civili cognatio, vel affinitas ſolum ex juſtis nuptiis oriretur. *L. 4. §. 8. de Grad. & affinib.* ſecus eſt de Jure Canonico. Et de hac agitur in præſenti titulo, cujus Rubrica, & alii Textus licet loquantur de viro cognoſcente ſuæ uxoris, vel ſponſæ conſanguineam; etiam intelligi debent de fœmina, quæ copulam habuit cum ſui mariti, vel ſponſi conſanguineis: Quippè vir, & uxor, ſponſus, & ſponſa ſunt correlativa, & in eis eadem ratio militat: imò & de ipſis fœminis expreſſè loquuntur. *Text. C. 20. 32. q. 7. c. 9. 34. q. 2. L. 13. tit. 2. p. 4. D. Anton. Sylv. Gutier. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. n. 2. Barboſ. in C. 4. h. t. n. 6. & alii.* Affinitas etiam ex copula illicita olim ad quartum gradum extendebatur, *arg. C. 8. de Conſanguin. & affinit.* Sed *ex Trid. ſeſſ. 24. de Reform. Matrim. cap. 4.* non excedit ſecundum gradum: ac proindè maritus non privatur jure petendi debitum, niſi cum conſanguinea ſuæ uxoris in primo, vel ſecundo gradu copulam habeat. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. n. 4. Et l. 9. D. 27. n. 14. Barb. & Gonz. in C. fin. h. t. n. 5.* Et declaratum eſt à *Sacr. Congr. Concilii* ſi ſponſus cognoſcat ſuæ ſponſæ conſanguineam, incurrit impedimentum dirimens ex tali affinitate ortum ad contrahendum matrimonium cum ſua ſponſa, & ejus conſanguineis in primo, & ſecundo gradu conjunctis. Et ſimiliter ſponſa incurrit impedimentum dirimens ad contrahendum matrimonium cum ſponſo, & ejus conſanguineis in 1. & 2.

gra-

Digitized by Google

gradu; ac proindè hæc affinitas ſponſalia diſſolvit. *C. 2. c. 8. c. 9. h. t. Gonz. in C. fin. h. t. n. 2. & 6.*

112 Ut hæc affinitas, & impedimentum contrahatur. 1. debet copula ſive legitima, ſive fornicaria eſſe perfecta, quæ ſcilicèt ex ſe apta ſit ad generationem prolis: per quam vir, & fœmina una caro fiant, & utriuſque ſemen, & ſanguis commiſceatur per utriuſque ſeminationem, vel ſaltem viri intra vas fœmineum. *C. 18. 27. q. 2. Paul. Zacchias in QQ. Medic. Legal. l. 7. t. 3. q. 1. ex n. 16.* procedit etiam hæc affinitas ex copula à ſenibus, vel ſterilibus habita, quippè ex ſe apta eſt ad generandum, licet per accidens actualis generatio non ſequatur. Nec intereſt, an copula ſit publica, vel occulta, ut contra aliquos tenent. *Gutierr. QQ. Canon. l. 1. cap. 23. n. 8. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. n. 13.* ſpontanea, vel vi extorta, vel habita cum fœmina ebria dormiente, non advertente, amente, vel in ſana; quia hæc eſt apta ex ſe ad generationem. Hinc, non oritur hæc affinitas ex tactibus impudicis, neque ex ſeminis effuſione extra vas naturale mulieris, neque ex copula ſodomitica in vaſe præpoſtero mulieris habita; neque ex copula, per quam vas penetretur, etiamſi tollatur virginitas, ſi non immittatur, vel non recipiatur ſemen virile in utero fœminæ. Nec ex copula cum impubere attentata, licet ſufficeret ad impedimentum publicæ honeſtatis. *C. 3. de Sponſ.* Neque ex copula ſpadonis, vel caſtrati utroque teſticulo carentis, nec ex copula habita cum mortua: quia non eſt apta ad generationem prolis. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15.* 2. copula debet haberi cum conſanguinea vera uxoris, vel ſponſæ. Nam ſi cum cognata ſpirituali, vel legali ſponſæ, vel uxoris committatur, cum non ſit verè inceſtus, cui Canones impedimentum adjungunt, nullum oritur impedimentum. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. n. 8.* Aliqui requirunt ad hæc incurrenda impedimenta notitiam, & ſcientiam juris ea ſtatuentis; ſed verius eſt, quod etiam ab ignorante incurruntur: talia namque impedimenta non ſolum, rationem pœnæ, ſed rationem inhabilitatis habent, inductæ ob reverentiam propinquitatis. *Dicaſtil. de Matrim. tr. 10. D. 9. n. 108.* Si maritus poſt matrimonium contractum ſuæ uxoris conſanguineam cognoſcat, ſive publicum, ſive occultum ſit delictum, licet matrimonium nequeat diſſolvi, privatur tamen jure petendi debitum à propria uxore. *C. 1. h. t. l. 13. tit. 2. p. 4.* Sed ne delictum mariti in uxoris innocentis damnum redundet, tenetur maritus uxori petenti debitum conjugale reddere. *C. 4. h. t. c. 13. tit. 2. p. 4. Sylv. Covar. de Sponſal. p. 2. cap. 7. §. 2. n. 6. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 15. ex n. 1. Barboſ. in C. 1. h. t. n. 3. & Gonz. in C. 1. h. t. n. fin.* ut tamen hoc impedimentum incurratur, debet ſcientèr, & liberè committi inceſtus. Nam cum talis privatio ſit pœna, non debet ſine culpa incurri; ac proindè maritus cum conſanguinea ſuæ uxoris peccans ex ignorantia excuſatur à pœna impedimenti ad petendum debitum. *C. 1. h. t.* ſimiliter, ſi uxor vi opprimatur à conſanguineo mariti, ipſa ob violentiam, & vim præciſam excuſatur à pœna impedimenti petendi debitum; *arg. C. 6. h. t. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. n. 9. & 10.* ſi verò tantum metu, etiam gravi, fœmina ſit compulſa, cum metus non tollat, quamvis minuat, voluntarium. *C. 5. de His, quæ vi, metuſve*, talis copula voluntaria eſt ac proinde culpabilis, & per ipſam hoc utique incurritur impedimentum. *Sanch. de Matr. l. 9. D. 31. num. 4.* contra *aliquos*, aliter ſentientes.

113 Aliud etiam impedimentum, impediens tantum, reſultabat jure antiquo ex tali fornicatione à marito commiſſa cum conſanguineis uxoris, etiam jam defunctæ, ut non poſſet contrahere, mortua uxore, non ſolum cum complice, quia inter eos dabatur impedimentum affinitatis dirimens; ſed etiam cum quacumque alia, ob irreverentiam Sacramento, & injuriam uxori per talem inceſtum factam. *C. 23. 32. q. 7. C. 1. c. 2. h. t. L. 13. tit. 2. p. 4.* ibi: *E aun deſpues que ella murieſſe non debe caſar, ſi non fuere tan mancebo, que non pueda guardar caſtidad; pero ſi caſare, valdrà el caſamiento. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. ex n. 3. Gonz. in C. 1. h. t. n. fin.* Nec conſanguinea, quæ inceſtum commiſit, poteſt cum alio contrahere, ſed cum hoc impedimentum eſſet tantum impediens, ſi defacto contraxiſſent, vel maritus, vel complex, erat validum matrimonium, quamquam illicitum. *D. Thom. in 4. D. 34. q. un. art. 5. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 7. §. 2. n. 6. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 15. ex n. 1.* Idem erat de ſponſo copulam habente cum conſanguinea ſuæ ſponſæ in 1. vel 2. gradu. Nam nec ipſe, nec complex poterat licitè cum alia quacum-

Digitized by Google

cunique perſona matrimonium contrahere. Hoc tamen impedimentum hodie non uſu, & deſuetudine ſublatum cenſetur. *Nav. Man. cap.* 22. *num.* 75. Ex inceſtu commiſſo cum conſanguinea propria, licet graviori, quam commiſſum cum conſanguinea uxoris, non reſultare impedimentum impediens ad contrahendum cum alia, ſicut oritur ex inceſtu commiſſo cum uxoris, vel ſponſæ conſanguinea, quia non eſt adeo injurioſum Sacramento, uxori, & ſponſæ, ut aliud, tenent *D. Thom. in* 4. *D.* 34. *q. un. art.* 5. *D. Antonin. Turrecr. Covar. Sanchez de Matrim. lib.* 7. *D.* 15. *n.* 16. *& alij.* Sed tale impedimentum reſultare, ſatis deducitur ex *C. de Inceſtis*, 8. 35. *q.* 3. *& præcipuè quia ſic habetur expreſſe in L.* 13. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Con ſu parienta, ò con parienta de ſu muger.* Et juxta hanc intelligentiam debent accipi cæteri Textus, ut notat *Greg. Lop. ibid.* V. *Con ſu parienta.* Et ita tenent *Navar. Man. cap.* 22. *n.* 74. *Ponc. Sot. & alij.*

114 Hoc impedimentum, quando matrimonium nondum eſt contractum, probatur ſufficientèr per aſſertionem ipſius ſponſi deponentis de copula cum conſanguinea, quia cum agatur de peccato vitando, quod per tale matrimonium cum impedimento dirimente fieret, uni teſti, & quidem etiam alleganti propriam turpitudinem creditur. *C.* 12. *de Sponſ. Barboſ. & Gonz. ibid.* ſi verò de matrimonio jam contracto diſſolvendo agatur, non creditur conjugibus, qui impedimentum dirimens ſubeſſe, aſſerunt; ne contra matrimonium inter ſe colludant, & quod legitimè contractum eſt, & nequit diſſolvi, diſſolvatur. Quippè quos Deus conjunxit, homo ſeparare non poteſt. *C.* 18. 33. *q.* 2. Eſt ergo neceſſarium, quod tale impedimentum per idoneos teſtes probetur, vel quod ſit notorium; non quidem rumore viciniæ, qui notorium non facit, ſed fama publica; quando ſcilicèt, non aliqua pars, ut in rumore, ſed vel tota Civitas, vel vicinia, vel major ejus pars hoc teſtetur. *C.* 3. *c.* 5. *h. t.* E contra verò, ſi conjuges pro matrimonio conſervando deponant, eis creditur. Tunc enim depoſitio eſt valde favorabilis, & matrimonio, & contrahentibus, & toti Reipublicæ, cujus intereſt, matrimonij valorem defendere pro liberorum legitimitate, & multiplicatione. *L.* 1. *ff. Soluto Matrim. Barboſ. in C.* 5. *h. t.*

TIT. XIV.

De Conſanguinitate, & affinitate.

115 IN præſenti agitur de cognatione naturali, tùm quatenùs eſt *affinitas*, de qua poſteà: tùm quatenùs eſt *conſanguinitas*, quæ ſic dicitur, quaſi *ſanguinis unitas*, quia conſanguinei ab eodem communi ſanguine deſcendunt, & inter ſe connexi ſunt. *L.* 1. §. 10. *ff. de Suis, & legit.* ibi: *Conſanguineos Caſſius definit, eos qui ſanguine inter ſe connexi ſunt. L.* 1. *tit.* 6. *p.* 4. conſanguinei itidem *propinqui* dicuntur, quia proximè ſe invicem ſanguine contingunt. Et generalitèr *cognati* dicuntur, quaſi una, communitèrve nati, vel ab eodem orti, progeniti vè ſint. *L.* 3. §. 1. *ff. de Gradib.* Et licet aliquando dicatur unus conſanguineus eſſe caro alterius, proprius tamen dicitur, quod ſit de ſanguine alterius; quia illud, quod immediatè in ſemen convertitur ſanguis. Fit, & ideò hæc cognatio, non carnalitas, ſed conſanguinitas dicitur. *D. Thom. in* 3. *p. Suppl. q.* 54. *art.* 1. *ad* 4. *conſanguinitas*, ſic communitèr definitur, *eſt vinculum ab eodem ſtipite propinquo deſcendentium carnali propagatione contractum.* Quam definitionem ſic explicat *D. Thom. in* 3. *p. Suppl. q.* 54. *art.* 1. *Reſpondeo dicendum, quod ſecundum Philoſophos in* 8. *Et hic omnis amicitia in aliqua communicatione conſiſtit; & quia amicitia ligatio, ſive unio quædam eſt: ideò communicatio, qua eſt amicitiæ cauſa vinculum dicitur: & ideò ſecundum quamlibet communicationem denominantur aliqui quaſi colligari ad invicem: ſicut dicuntur Concives, qui habent Politicam communicationem ad invicem: Commilitones, qui conveniunt in Militari negotio: & eodem modo illi, qui conveniunt in naturali communicatione dicuntur conſanguinei, & ideo in prædicta definitione ponitur quaſi conſanguinitatis genus vinculum; quaſi ſubjectum perſonæ deſcendentes ab uno ſtipite, quarum eſt hujuſmodi vinculum, quaſi principium carnalis propagatio.* Et licet omnes homines ab eodem ſtipite remoto, ſcilicèt, ab Adam deſcendant, non ſunt conſanguinei, quippè non ſunt ab eodem ſtipite proximo deſcendentes. Et licet in animalibus inveniatur carnalis propagatio, non invenitur conſanguinitas,

tas, quia animalia non conjunguntur ad amicitiæ unitatem propter propagationem multorum ex uno parente proximo, ſicut eſt de hominibus. Nec ſufficit ab eodem principio procedere; alias Angeli, & homines ab eodem principio procedentes eſſemus conſanguinei: requiritur ergo, quod per carnalem propagationem deſcendant: & ideò Chriſtus D. & B.V. conſanguinei ſunt; quippe ex *B. Virgine Maria* per propagationem, licet mirabilem, utpotè ſine viri concurſu factam, Chriſtus D. natus eſt. Non tamen fuerunt conſanguinei Adam, & Heva, quia hæc, licet de coſta Adami proceſſerit, non tamen proceſsit per carnalem propagationem. Et licet Abel, & Adam non proceſsiſſent ab eodem ſtipite fuerunt tamen conſanguinei; ſiquidem Abel ab Adamo per propagationem carnalem genitus fuit.

116 Conſanguinitas dividitur. 1. *in agnationem, & cognationem. Agnatio eſt propinquitas inter perſonas conjunctas per lineam maſculinam, ſive deſcendentes ex eodem viro. Cognatio eſt propinquitas inter perſonas per lineam fœmineam, ſeu ex eadem fœmina deſcendentes.* 2. dividitur in *naturalem tantum, & in naturalem, & civilem ſimul. Naturalis tantum eſt, quam ſola natura, non Lex probat: vel quæ ex ſola fœmina æſtimatur*: ut cognatio ſervilis, vel concubinaria. *Naturalis, & Civilis eſt, quam etiam Lex approbat.* Ut quæ inter homines liberos ex juſtis nuptijs oritur. Sed ad impedimentum matrimonij nihil intereſt, an conſanguinitas ſit cognatio, vel agnatio. *C. 7. c. 8. h. t.* An civilis, an naturalis. Tota equidem ſeries conſanguineorum *Arbor* indigitatur. *L. 2. tit. 6. p.* 4. & ſicut ab eodem trunco, ſeu ſtipite varij naſcuntur rami, ſic ab eodem ſtipite, ſeu progenitore diverſi procedunt conſanguinei in diverſis lineis, & gradibus. *Linea eſt ordinata ſeries, vel collectio perſonarum procedentium ab eodem ſtipite per varias generationes, diverſos continens gradus. L. 2. tit. 6. p.* 4. *Triplex* linea communitèr diſtinguitur. *Alia recta aſcendentium: alia recta deſcendentium: alia collateralis, ſeu tranſverſa.* Rationem dat *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 54. art.* 2. *in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod conſanguinitas eſt quadam propinquitas in naturali communicatione fundata, ſecundum actum generationis, qua natura propagatur. Unde ſecundum Philoſophos in 8. Ethic. iſta communicatio eſt triplex: una ſecundum habitudinem principij ad principiatum: & hæc eſt conſanguinitas Patris ad Filium. Unde dicit, quod parentes diligunt filios, ut ſui ipſorum aliquid exiſtentes. Alia eſt ſecundum habitudinem principiati ad principium: & hæc eſt filij ad Patrem. Unde dicit, quod filij diligunt parentes, ut ab illis exiſtentes. Tertia eſt ſecundum habitudinem eorum, quæ ſunt ab uno principio ad invicem, ſicut fratres dicuntur ex eiſdem naſci, ut ipſe ibidem dicit. Et quia punctus motus lineam facit, & per propagationem quodammodo pater deſcendit in filium, ideò ſecundum tres dictas habitudines, tres lineæ conſanguinitatis ſumuntur: ſcilicet linea deſcendentium ſecundum primam habitudinem, linea aſcendentium ſecundum ſecundam, linea tranſverſalis ſecundum tertiam.*

117 *Gradus, nihil aliud eſt, quam diſtantia, qua unus conſanguineus diſtat ab alio in aliqua linea*: ſicut gradus ſcalæ. *L. fin.* §. 10. *ff. de Gradibus, & affinib. L. 3. tit. 6. p.* 4. Et quidem Jure Civili, tàm in linea recta, quàm tranſverſa, tot gradus, quot generationes dantur: & conſanguinei inter ſe diſtant tot gradibus, quot ſunt perſonæ, dempto ſtipite. Sic pater eſt in primo gradu recto cum ſuo filio, in ſecundo cum nepote, & ſic de alijs: quia tot ſunt generationes. *C. 2. c. 6. 35. q. 5. L. 10. ff. de Gradib. L. 3. tit. 6. p.* 4. In linea collaterali æquali duo fratres ſunt in ſecundo gradu, nepotes, & neptes in quarto: pronepotes, & proneptes in 6. Et ſic de alijs. *C. 2. c. 6. 35. q. 5. L. 10. ff. de Gradib. L. 3. tit. 6. p.* 4. In collaterali inæquali frater, & nepos ex ejus fratre diſtant tribus gradibus: filius unius fratris, & nepos alterius fratris quinque gradibus diſtant; & ſic de alijs: quia in his tot ſunt generationes. Jure Canonicò pro linea recta ſervatur idem, ac Jure Civili, ſcilicet: tot gradus inter aſcendentes, & deſcendentes, quot generationes intercedunt, nec in hac linea diſcordant Jus Canonicum, & Civile. *L. 10. ff. de Gradib. C. 2. c. 6. 35. q. 5. L. 3. tit. 6. p. 4. D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 54. art. 2. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 50. n. 4. Gonz. in C. 3. h. t. n. 3. & C. 5. h. t. n.* 5. In linea tranſverſali æquali tot gradibus collaterales inter ſe diſtant, quot gradibus uterque diſtat à communi ſtipite. *C. 2. c. 4. 35. q. 5. L. 3. tit. 6. p.* 4. cum enim tales conſanguinei inter ſe conjungantur ratione ſtipitis, à quo ſanguinem communem acceperunt, nequeunt inter ſe magis conjungi, vel

diſta-

diſtare, quam diſtent, vel conjungantur cum communi ſtipite. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 50. n. 5. Gonz. in C. 5. h. t. n. 8.* In linea tranſverſali inæquali tot gradibus conſanguinei inter ſe diſtant, quot remotior à communi ſtipite diſtat. *C. fin. h. t.* Nequit enim unus alteri conjunctior eſſe, quam communi ſtipiti, à quo conjunctionem omnes accipiunt, quia propter quod unumquodque tale, & illud magis. Hinc computatio debet fieri à remotiori, alias unus alteri eſſet conjunctior, quam communi ſtipiti. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 50. n. 6. Gonz. in C. 5. h. t. n. 8.* Et quidem in hæreditatibus, tutelis, & ſimilibus in foro Sæculari, quin & in Eccleſiaſtico computatio civilis eſt ſequenda: in matrimonijs verò computatio Canonica. *C. 2. 35. q. 5.* quia hæreditates non poſſunt deferri niſi de una ad alteram perſonam: idcircò curavit Sæcularis Imperator in ſingulis perſonis præfigere ſingulos gradus: quia verò nuptiæ ſine duabus non valent fieri perſonis, idcircò Sacri Canones duas in uno gradu conſtituere perſonas. *L. 3. tit. 6. part. 4.*

118. Conjugium inter conſanguineos primi gradus in linea recta illicitum, & invalidum eſt Jure Naturali: cum nunquam tale conjugium, vel à Deo permiſſum, vel ab Eccleſia toleratum fuiſſe ſciamus: imò hæc connubia vocantur ferina juxta illud *Ovid. in Metam. Dexterâ Syllêne eſt, in qua cum Matre Menophron Concubiturus erat, ſævarum more ferarum.* Et alibi loquendo de amore Myrrhæ in Cyniram patrem ſuum ait: *At tu dum corpore non es paſſa nefas, animo ne concipe: nevè parentis concubitu vetito natura pollue fœdus.* Imò in aliquibus brutis talis conjunctio odibilis, & deteſtabilis habetur, teſte *Ariſtot. l. 9. Hiſt. anim. cap. 47. Plin. Hiſt. Nat. l. 8. cap. 42.* Hinc, non eſt credendum, Deum Authorem naturæ, & matrimonij inſtitutorem, modo alibi explicato dediſſe hominibus poteſtatem ad tale matrimonium, præcipuè cum ſit contra pudorem, filiam ducere uxorem. *L. 14. §. 2. ff. de Rit. nuptiar.* Eſt enim talis copula ſua natura turpis, & non tantum per accidens, ſicut eſſet in ligatis voto caſtitatis. Filij enim, ipſa natura dictante, reverentiam debent ſuis parentibus, & cum in matrimonio debeat intereſſe amor, familiaritas, & æqualitas, ipſa natura repugnat, hæc extrema conjungi, juxta illud *Ovidij. Non benè conveniunt, nec in una Sede morantur. Majeſtas, & amor. D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 54. art. 3. in corp.* ibi: *Inordinatum enim eſt, quod filia patri per matrimonium jungatur in ſociam, cauſa generandæ prolis, & educandæ, quam oportet per omnia patri eſſe ſubjectam, velut ex eo procedentem, & ideò de Lege naturali eſt, ut pater, & mater à matrimonio repellantur, & magis etiam mater, quam pater: quia magis reverentia, quæ debetur parentibus derogatur, ſi filius matrem, quam ſi pater filiam ducat in uxorem, cum uxor viro aliqualitèr debeat eſſe ſubjecta. Et 2. 2. q. 154. art. 9. ad 3. Sanch. de Matr. l. 7. D. 51. n. 7. Gonz. in C. 5. h. t. n. 9.* Et cum hæc reverentia, à quocumque deſcendente uſque in infinitum aſcendentibus debeatur: quin & major, quo aſcendens remotior eſt. Nam præter reverentiam ſanguinis, & ſubjectionis, etiam debetur ratione majoris ætatis juxta illud *Levit. 19. v. 32. Coram Cano capite Conſurge, & honora perſonam ſenis*: dicendum eſt, in quocumque gradu tale matrimonium eſſe prorſus invalidum: ac proindè, quod ſi Adam hodie viveret cum nulla ex ſuis deſcendentibus poſſet contrahere. Et confirmatur. Nam Jure Civili tales nuptiæ inter aſcendentes, & deſcendentes uſque in infinitum irritantur. *L. 53. ff. de Rit. nuptiar. L. 4. tit. 6. p. 4. Scot. Abulenſ. Bellarm. Vazq. Gregor. Lop. & plures alij apud Sanch. de Matr. l. 7. D. 51. n. 12. qui n. 13. cum alijs* dicit, in aliquo gradu terminari hoc impedimentum, quamvis in jure, & gradu in quo matrimonium irritetur variè ſentiunt *DD.* ſententiæ contrariæ.

119 Conjugium patris, & filiæ, vel filij, & matris non eſt adeò turpe, & intrinſecè malum, ſicut perjurium, vel mendacium, ſed poteſt in aliqua extrema neceſſitate cohoneſtari: ac proindè, ſi nulli alij homines præter patrem, & filiam in Mundo ſupereſſent, licitè, ipſa neceſſitate diſpenſante, contrahere matrimonium valerent: propagatio enim generis humani eſt ſuperioris ordinis, quam reverentia à liberis debita parentibus, ac propter eà ei prævalere debet. Et hac ratione *S. Chryſoſt. hom. 44. in Geneſ. & S. Ambroſ. l. 1. de Abrah. cap. 6.* excuſant concubitum filiarum Lot cum ſuo parente. *Geneſ. 19. ex v. 31. Gutierr. de Matr. C. 98. n. 14. & 15. Soto, Henr. Valent. Sanch. de Matr. l. 7. D. 51. n. 10. Ponz. & alij* contra *Cajet. Ledeſm. Hurtad. Perez, & alios*: qui nunquam tale conjugium licere putant. Quod & Ovidij teſtimo-

Digitized by Google

monio comprobatur, qui ait: *Gentes tamen eſſe feruntur, in quibus, & nato genitrix, & nata parenti jungitur, & pietas geminata creſcit amore.* Sanè Eccleſiam poſſe diſpenſare in aliquibus gradibus conſanguinitatis, & affinitatis in *Levit. C.* 18. contentis ſub anathemate eſt tenendum. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. Can.* 3. Et defacto in aliquibus diſpenſavit *Innoc. III.* cum infidelibus ad fidem converſis: quamvis ſæpè nequeat ex defectu cauſæ juſtæ diſpenſare. Et ſic intelligitur. *C.* 13. *de Reſtit. ſpoliator.* Et conſequentèr dicendum eſt, non omnia matrimonia in eis contracta eſſe Jure Naturali irrita, licet aliqua ſint: alias namque Eccleſia non poſſet diſpenſare. *Scot. in* 4. *D.* 40. *q. un. art.* 2. *Cajet. Soto, Nav. Palacios, Covar. Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 52. *n.* 6. *& alij.*

120 In linea tranſverſa matrimonium inter conſanguineos in primo gradu, ſcilicet, inter fratrem, & ſororem eſt Jure Naturali invalidum. Nam Pontifex in *C.* 8. *de Divort.* decernit, infideles ad fidem coverſos conjugatos in ſecundo, & ulteriori gradu non eſſe ſeparandos: innuit ergo à contrario, ſeparandos, ſi in primo gradu ſint copulati, natura huic conjugio reluctante, ob pudorem, & reverentiam, quæ inter fratrem, & ſororem conjugalis exercitij, & uſus horret licentiam. Et ſic à Politioribus Nationibus, natura duce, fuit obſervatum. *Ariſtotel.* 2. *Polit.* Et contrarium practicantes, ut Barbaræ habitæ fuerunt juxta *Auguſt. contr. Fauſt. L.* 22. *cap.* 35. Et ideo Abraham Saram ſuam uxorem, apud Ægyptios vocavit ſororem, ut ſic matrimonij initi ſuſpicionem vitaret. Nec enim erat vera ſoror; ſed conſanguinea, ſcilicèt, filia Aram fratris ſui, & ſic intelligunt. *Geneſ. C.* 20. *v.* 12. plures apud *Cornel. in d. cap. Geneſ.* & probat *Bellarm. de Matrim. l.* 1. *cap.* 28. & hac ratione conjugium fratris cum ſorore morte punitur. Aſſimilaturque beſtialitati, ſodomiæ, & adulterio. *Levit. C.* 20. Nec in hoc impedimento unquam diſpenſavit Eccleſia. *Lug. Reſponſ. Moral. lib.* 1. *dub.* 40. Et ſolum in Mundi initio conjugia inter fratres, & ſorores celebrabantur licitè, & validè. *Auguſt. de Civit. Dei, lib.* 15. *cap.* 16. *Et contra Fauſtum, l.* 22. *cap.* 35. diſpenſante non ſolum in licitudine, ut etiam adverſarij debent fateri, ſed etiam in valore, neceſsitate propagationis generis humani, quæ impedimento inter ipſos præponderat, ſicut diximus, etiam de impedimento in lineæ rectæ primo gradu, quod certè fortius eſt, quam impedimentum lineæ tranſverſæ. Et hanc ſententiam tenent *Soto, Toled. l.* 7. *Sum. cap.* 7. *n.* 2. *Valent. in* 4. *p. D.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. *Enriq. de Matrim. l.* 12. *cap.* 9. *n.* 4. *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 52. *n.* 11. *& alij* contra *D. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 3. *S. Bonav. Scot. Cajet. Navarr. Ponze de Matr. lib.* 7. *cap.* 32. *Palac. Gonz. in C.* 5. *h. t. n.* 11. *&* 12. Nec obſtat paritas affinitatis in primo gradu lineæ tranſverſalis, nam 1. conſanguinitas, eſt proculdubio vinculum fortius, & arctius affinitate; deindè quia in affinitate diſpenſat Eccleſia, ſecus in conſanguinitate in primo gradu: inde colligimus, fortiori jure obſtare conſanguinitatem.

121 In cæteris gradibus extra primum lineæ tranſverſalis ſolum dirimitur matrimonium jure Eccleſiaſtico. Et quidem olim in omnibus, quorum erat memoria. *C.* 17. *c.* 18. 35. *q.* 3. Sed poſteà uſque ad ſeptimum gradum fuit reſtricta prohibitio. *C.* 7. *c.* 19. 35. *q.* 3. Et denique (omiſsis alijs variationibus) *Innocent. III. in Concil. Gener. Lateran. in C.* 8. *h. t.* ait: *Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum, ſtatuta quandoque varientur humana: præſertim cum urgens neceſsitas, vel evidens utilitas id expoſcit: quoniam ipſe Deus ex his, quæ in veteri Teſtamento ſtatuerat, nonnulla mutavit in Novo :::: Prohibitio quoque copula conjugalis quartum conſanguinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam, non poteſt abſque gravi diſpendio hujuſmodi prohibitio generalitèr obſervari. Quaternarius verò numerus benè congruit prohibitioni conjugij corporalis, de quo dicit Apoſtolus: Quod vir non habet poteſtatem ſui corporis, ſed mulier; neque mulier habet poteſtatem ſui corporis, ſed vir: quia quatuor ſunt humores in corpore, qui conſtant ex quatuor elementis. L.* 4. *tit.* 6. *p.* 4. Hæc enim ratio, quam enixe impetunt hæretici, non eſt principalis ratio deciſsionis, ſed quædam congruentia. Nam cum conſanguinitas ex mixtione, & conjunctione ſanguinis oriatur, & poſt quatuor generationes adeò alteretur, ut jam permanere non credatur, ſicut etiam accidit in alijs converſionibus elementorum; ideo hanc adjunxit Pontifex congruentiam, ut notant *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 53. *n.* 6. *Gonz. in C.* 8. *h. t. n.* 3. *& alij com.* Quia in permixtione ſanguinis à patre accepti cum alio extraneo; quæ fit in generatione vis ignea, quæ ſubtiliſsima eſt.

Digitized by Google

1. confunditur, & perit. 2. vis aerea. 3. vis aquea. 4. terreſtris, quare ultra tertiam generationem extincta tota illa vis ſanguinis videtur. *D. Thom. in 3. Suppl. q. 54. art. 1. Ubi reddit rationem : quia virtus activa non recipitur ſecundum eandem perfectionem in inſtrumento ſecundum quam eſt in principali agente :::: nec tamen individualis virtus patris ita perfectè in filio eſt ſicut erat in patre, & adhuc in nepote minus : & ſic deinceps debilitatur: & inde eſt, quod virtus illa, quandoque deficit, ut ultra procedere non poſſit. C. un.* 35. *q.* 4. Ad quartum ergo gradum ſe extendit hoc impedimentum, non ſolum quando conſanguinitas oritur ex copula legitima, ſed etiam quando ex illegitima copula naſcitur. Nam cum in conſanguinitate non diſtinguat Trid. ſicut quando de affinitate loquitur : de omni conſanguinitate generalitèr eſt intelligendum, ne ſine fundamento jurium corectio admittatur; *arg. C.* 29. *de Elect. in* 6. *L.* 32. §. *fin. C. de Appellat.* Et licet in Lege Veteri in *C.* 18. *Levitici*, ſolum prohiberetur Hebræis matrimonium cum conſanguineis in ſecundo gradu collateralis lineæ non æqualis, non verò in ulteriori, quia hoc expediebat, quippè Hebræi erant pauci, & proni ad repudium : tamen potuit Eccleſia utens poteſtate ſibi à Chriſto D. conceſſa circa matrimonium, ut ad Sacramenti eſſe elevatum, plures gradus inter Chriſtianos prohibere, ut contra *Vvitclef. Lutherum, & alios hæreticos* tenent Catholici ex *Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. Can.* 3.

122 Ratio prohibendi conjugium inter perſonas conjunctas, & conſanguineas aſsignatur à *D. Thom. in* 3. *p. Suppl. q.* 54. *art.* 3. *in corp.* ibi : *Finis matrimonij ſecundarius per ſe eſt concupiſcentiæ repreſsio : qui alias deperiret, ſi qualibet conſanguinea poſſet in matrimonium duci, quia magnus concupiſcentiæ aditus praberetur, niſi inter illas perſonas, quas oportet in eodem domo converſari eſſet carnalis copula interdicta :::: ſed per accidens finis matrimonij eſt confæderatio hominum, & amicitiæ multiplicatio, dum homo ad conſanguineos uxoris, ſicut ad ſuos ſe habet: & ideò huic multiplicationi, & amicitiæ præjudicium fieret, ſi aliquis ſanguine conjunctam uxorem duceret, quia ex hoc nova amicitia per matrimonium nulla accreſcet.* Si conſanguinei ultra quartum gradum diſtent, non eſt neceſſaria diſpenſatio ad contrahendum : ſiquidem extra illum gradum non extenditur impedimentum : quoniam extra quartum gradum, non extenditur conſanguinitatis amicitia; nam tepeſcente charitate jam vix eſt, qui ſe agnoſcat alterius conſanguineum: & cum non propinquior, ſed remotior conſanguineus attendatur, quoad hanc computationem. *C. fin. h. t.* ſi unus ſit in quinto, licet alter ſit in ſecundo, vel etiam in primo gradu, poſſunt contrahere; quia non datur impedimentum. Nec de hoc caſu loquitur *S. Pius V.* qui juſsit in diſpenſatione exprimi gradum propinquiorem : Hoc namque intelligitur, quando datur impedimentum, non verò, quando jam ceſſat, ut in noſtro caſu, & ſic eſt declaratum. *Sanchez de Matrim. l.* 7. *D.* 53. *n.* 5. Indi Novi Orbis poſſunt ex conceſsione *Paul. III.* matrimonia contrahere intra 3. & 4. conſanguinitatis, vel affinitatis gradum, quin ad uſum hujus gratiæ ſit neceſſarium recurrere ad Ordinarium. *Alloz in Sum.* V. *Indi, ſed* 2. *n.* 2.

123 In 2. parte Rubricæ agitur de affinitate, quæ etiam eſt impedimentum dirimens matrimonia inter affines : *Affines* ergo ſic dicuntur, quia conſanguinei uxoris *quaſi accedunt ad fines* mariti, cum quo affinitatem contrahunt : quin hæc affinitas communicetur conſanguineis mariti : & è contra conſanguinei mariti accedunt ad fines uxoris, cum qua contrahunt affinitatem, quin eam contrahant cum uxoris conſanguineis. *L.* 4. §. 3. *ff. de Gradib. & affinib. L.* 5. *tit.* 6. *part.* 4. Et Hiſpanè dicitur : *Cuñadèz, ò allegança.* Et quidem in eodem gradu, in quo ſunt conſanguinei marito ſunt affines uxori, & è contra, in quo gradu conſanguinei ſunt uxoris, ſunt marito affines. Affinitas ſanè non parit affinitatem : ac proindè poſſunt contrahere matrimonium duo fratres cum duabus ſororibus : pater, & filius cum matre, & filia: conjuges ſuperſtites fratris, & ſororis defunctorum inter ſe poſſunt contrahere matrimonium. Etiam poſſunt conjungi filius mariti, & filia uxoris progeniti ex matrimonio cum alia, vel alio inito : privignus, cum matre, filia, aut ſorore novercæ; & privigna cum patre, filio, aut fratre vitrici contrahere poſſunt. Et poteſt quis ſucceſsivè matrimonium contrahere, cum duabus viduis, quarum defuncti mariti erant germani fratres; *arg. C.* 5. *h. t. L.* 15. *tit.* 6. *p.* 4. Ratio affinitatis contrahendæ eſt, nam cum vir, & fœmina per copulam conſummatam, & perfectam in vaſe debito per im-

Digitized by Google

immiſsionem veri ſeminis ex parte utriuſque, vel ſaltem ex parte viri, & receptionem illius intra uterum fœmineum, ſiant ambo una caro; ſive copula licita ſit. *Matth.19.v.5.C.1.35.q.10.* ſive illicita. 1. *Corint. 6. v. 16. C. 6. de Eo qui cognovit. Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matrim. cap. 4. l.5. tit. 6. p. 4.* ibi: *Eſta cuñadèz naſce quier ſean caſados, ò non.* Item, ſive publica ſit, ſive occulta, ſive fiat cum fœmina ignorante, dormiente, ebria, invita, amente, ſive inſana. Hinc eſt, quod conſanguinei fœminæ affines viri,& conſanguinei viri affines fœminæ fiant. *C.1. 35.q.10.* ibi: *Si una caro fiunt, quomodo poteſt aliquis eorum propinquus pertinere uni, niſi pertineat alteri?* Sed licet hoc ita ſit, tamen vir, & uxor non ſunt propriè affines, ſed principium, & veluti ſtipes affinitatis. Nam hæc contrahitur inter conſanguineos utriuſque partis,mediante conjugum perſona per veram utriuſque ſeminis mixtionem. *Affinitas ergo eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula perfecta, & conſummata proveniens omni carens parentela. L.5.tit.6.p.4. D. Thom. in 3.p. Sup. q.55. art.1. Sanch. de Matrim. lib.7. D.64. Gonz. in C.1. h.t. n.5.* Non tamen naſcitur affinitas ex ſponſalibus, neque ex matrimonio rato, neque ex alijs commixtionibus, ſed ſolum ex copula conſummata, & perfecta modo dicto. *L.5. tit.6. p.4.*

124 Affinitas olim in triplici erat differentia; & in quocumque genere dirimebat matrimonium. *C.3. c. fin. 35. q. 3.* prima erat, quæ una perſona mediante reſultabat. Sic ſi meus frater Cajus, cum Seja habuit copulam,vel conjugalem, vel fornicariam, ipſa Seja eſt affinis mihi, & meis conſanguineis; & ſimilitèr mei conſanguinei erant ipſi affines. 2. duabus perſonis mediantibus contrahitur. Sic, ſi mortuo fratre meo Cajo, Seja matrimonium contrahat cum Sempronio, Sempronius, ut maritus Sejæ, quæ erat affinis mihi, & meis conſanguineis, ſimilitèr erat affinis mihi, & conſanguineis meis. 3. Ex tribus perſonis oriebatur: ſic, ſi mortua Seja Sempronius ejus maritus copulatur Berthæ, ipſa Bertha, ut uxor Sempronij, qui fuit maritus Sejæ, quæ fuit uxor Caji fratris mei, erit affinis mihi, & meis conſanguineis. Hodie ſolum affinitas in primo genere, non vero in ſecundo, nec tertio dirimit matrimonium. *C. 8. h. t. L. 5. tit. 6. p. 4.* ibi: *Affinitas, en latin, tanto quiere decir en romance, como cuñadèz. E cuñadèz, es alleganza de perſonas, que viene del ayuntamiento del varon, è de la muger, è non naſce de ella otro parenteſco ninguno: E eſta cuñadèz naſce del ayuntamiento del varon, è de la muger tan ſolamente, quier ſean caſados, ò non. Cà maguer algunos fueſſen deſpoſados, ò caſados, non naſceria cuñadèz de ellos à menos de ſe ayuntar. E antiguamente fueron tres maneras de cuñadèz, è guardaronlas en algun tiempo: mas agora non manda Santa Igleſia guardar mas de la primera: è por tal alleganza como eſta, todos los parientes de ella ſe facen cuñados del varon, è otroſi los parientes de èl ſe facen cuñados de la muger, cada uno de ellos en aquel grado en que ſon parientes. E por razon de tal cuñadia como eſta, ſi acaeſciere que muera alguno de aquellos, por cuyo ayuntamiento ſe hizo, naſce ende embargo, que el otro que fincare vivo, non puede caſar con ninguno de los parientes del muerto, faſta el quarto grado paſſado, bien aſsi como en el parenteſco. Sanch. de Matoim. lib.7. D.67.*

125 In nullo gradu, etiam in primo lineæ tranſverſalis, affinitatis, eſt irritum matrimonium Jure Naturæ, ac proindè R. Pontifex poteſt diſpenſare, ut aliquis contrahat cum uxore vidua ſui fratris, & defacto Julius II. diſpenſavit cum Henrico VIII. Angliæ Rege ad contrahendum matrimonium cum Catharina uxore Arcturi ſui fratris defuncti. Et hanc quidem diſpenſationem approbarunt plures univerſitates catholicæ teſte. *Gonz. in C. fin. de Divort. n.7.* quamvis Hæretici, & aliqui Catholici docebant, hoc impedimentum à Jure Naturæ provenire. Et poſteà *Clem. VII.* edita Bulla ſpeciali declaravit, illam diſpenſationem validam fuiſſe. Et deinceps alijs diſpenſationibus id ipſum corroboratum eſt. Et in noſtris temporibus Domina Dorothea Sophia de Noburg. Duciſſa Parmenſis primis nuptijs copulata fuit Principi Eduardo Farneſio, ex quo felici conjugio in lucem prodijt noſtra Auguſtiſsima Regina Domina Eliſabet Farneſio (quam Deus incolumen ſervet) & poſt Eduardi mortem ex Pontificia diſpenſatione nupſit ejus fratri Franciſco Farneſio, Duci itidem Parmenſi. Et quidem hoc etiam in Lege naturæ fuit ſervatum. Nam Patriarcha Jacob duas ſorores filias Laban, Liam, ſcilicèt, & Rachelem, duxit uxores. *Geneſ. 29. verſ. 23. & 28.* Et Onan filius Judæ duxit relictam fratris ſui. *Geneſ.38. v.8.* Et in Lege Moſaica *Deut.25. v.5.* præcipitur, ut fra-

Digitized by Google

frater ducat uxorem ſui fratris defuncti, ſi hic ſine liberis deceſsit, ad ſuſcitandum ſemen ſuum: ſecus ſi liberos reliquit. *Levit.* 18. *v.* 16. Et ideò non licuit Herodi, qui cum cæteris Idumeis ſequebatur Legem Judaicam ducere uxorem Philippi fratris ſui. 1. quia hic reliquit filiam, ſcilicèt, ſaltatricem. 2. quia juxta *D. Hieronym. D. Thom. & alios apud Card. Bellarm. de Matrim. lib.* 1. *cap.* 28. adhuc vivebat Philippus ejus vir, & ideò Herodes fuit reprehenſus à S. Joanne Baptiſta. *Matth.* 14. *v.* 4. Et in *C. fin. de Divort. Innoc. III.* ſtatuit infideles Livonienſes ad fidem converſos, qui cum uxore ſui fratris defuncti contraxerant juxta ritum veteris Legis eſſe permittendos in conjugio: quod ſanè non poſſet fieri, ſi Jure Naturæ hoc matrimonium eſſet nullum. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *ex n.* 7. *Valent.* 4. *p. D.* 10. *q.* 5. *p.* 3. *Bellarm. lib.* 1. *de Matrim. cap.* 28. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 66. *n.* 11. *Gonz. in C. fin. de Divort.*

126 In linea vero recta affinitatis Jure Naturæ prohibetur conjugium inter ſocerum, & nurum; generum, & ſocrum: vitricum, & privignam: privignum, & novercam. Nam ut dicitur in *C.* 15. 35. *q.* 2. *&* 3. *Si vir, & uxor non jam duo, ſed una caro ſunt, non aliter eſt nurus deputanda, quam filia.* Cum ergo inter patrem, & filiam Jure Naturæ ſit nullum matrimonium, idem eſt dicendum de matrimonio inter ſocerum, & nurum, &c. Et ratio eſt naturalis reverentia, quæ his aſcendentibus debetur; quippè ſe habent, ſicut parentes, & filij. §. 6. §. 7. *Inſt. de Nuptijs*, ſicut de conſanguineis diximus. Et ideò in Lege veteri tales nuptiæ, ut grande nefas puniebantur. *Lev.* 20. *ex v.* 11. *Et D. Paul.* 1. *Corint.* 5. *v.* 1. ait: *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ut uxorem patris ſui aliquis habeat.* Nec loqui de uxore patris adhuc viventis notant DD. Et Gentes Politiores tale conjugium ſunt deteſtatæ. *L.* 4. *C. de Nuptijs.* Hujuſmodi ergo matrimonium Jure Naturali, & Civili prohibetur, & ſic tenent, etiam teſtante praxi Eccleſiæ, quæ nunquam in hoc impedimento diſpenſavit. *D. Thom. in* 1. *Corint.* 5. *D. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *cap.* 11. §. 1. *Sylv. Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 6. §. 10. *n.* 6. *Navar. Bellarm. de Matrim. lib.* 2. *cap.* 28. *not.* 2. *Valent. Vazq. Laym. & alij* contra *Abul.* 1. *Reg.* 8. *q.* 149. *&* 151. *&* 152. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 66. *n.* 7. *Ponc. Gonz. in C.* 1. *h. t.* *n.* 9. qui etiam pro ſe citant. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 9. *ad* 3.

127 Affinitatem in linea recta ex copula illicita ortam Jure Divino dirimere matrimonium tenent *D. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *cap.* 11. §. 1. *& alij.* Sed alij dicunt, Jure Naturæ dirimere. Sed cum hæc affinitas non ſit ita perfecta, ſicut ex matrimonio orta, dicendum eſt, ſolum Jure Eccleſiaſtico dirimere. *Navar. Ledeſm. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 66. *n.* 3. *Laym. & alij.* Et ſic Pontifex non raro diſpenſat in hoc impedimento. Affinitas in linea recta, ſicut de conſanguinitate diximus, dirimit in infinitum ſaltem Jure Poſitivo. *L.* 4. §. 7. *ff. de Gradib. & Affin. Hoſtienſ. Rebel.* In linea vero tranſverſali jure antiquo impedimentum ex affinitate, ſive ex copula licita, ſive illicita extendebatur uſque ad 7. gradum, ſicut conſanguinitas. *C.* 1. *c.* 7. *c.* 13. 35. *q.* 3. poſteà fuit reſtrictum ad 4. gradum. *C.* 8. *h. t. L.* 4. *tit.* 6. *p.* 4. Et hodie ex *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matr. cap.* 4. magnum fit diſcrimen inter affinitatem ortam ex copula conjugali, & ortam ex copula illicita: nam circa ortam ex copula conjugali, nihil eſt innovatum: ac proindè ad 4. gradum extenditur; at verò affinitas orta ex copula illicita, quæcumque ſit, ſive adulterium, inceſtus, ſacrilegium, vel ſimplex fornicatio, quippè in quacumque viget ratio Concilij, & ipſum loquitur generalitèr: reſtricta eſt ad ſecundum gradum: quia ſæpiſsimè occultè contrahitur; & accidit ob ignorantiam impedimenti, ut non ſine magno ſcandalo matrimonium dirimatur, vel in eo, magno cum peccato, perſeveretur; ac proindè hodie inter affines ex copula illicita in 3. vel quarto gradu, non ſolum validè, ſed & licitè contrahitur matrimonium. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 67. *ex n.* 3. Affines contrahentes ſcientèr matrimonium verè tale (nec ſufficit contrahere ſponſalia) præterquamquod nullatenùs matrimonium contrahunt, ſed inceſtum committunt, incurrunt ipſo facto excommunicationem. Quod habet locum, etiamſi matrimonium, non ſit conſummatum. Eandem pœnam incurrunt contrahentes matrimonium in gradu conſanguinitatis prohibito, vel cum Moniali. Et idem eſt, ſi profeſſus, vel profeſſa, vel conſtituti in ſacris contrahant matrimonium. *Cl. un. h. t.* ab hac tamen cenſura excuſat, non ſolum ignorantia probabilis, & facti, ſed etiam juris, & craſſa; dum non ſit affectata: & etiam gra-

Digitized by Google

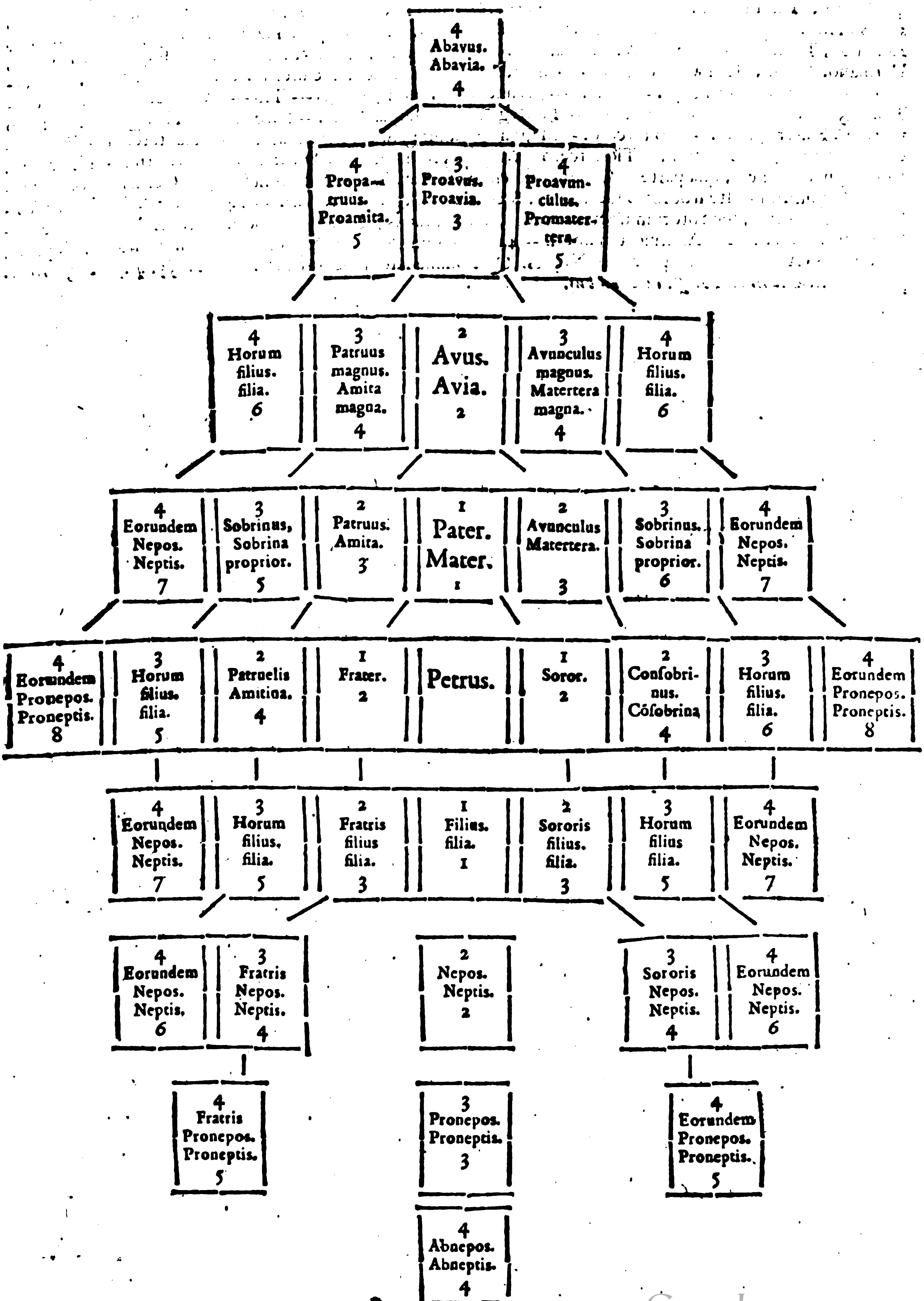
gravis metus, quo quis fuit inductus ad matrimonium. Qui vero nomine alieno contrahit: v. g. Procurator, vel qui non contrahit, ſed mandat; vel adjuvat, vel qui bona fide contraxit, & poſteà ſcienter in matrimonio, & ejus uſu perſeverat, non incurrunt hanc excommunicationem. *Sanch. de Matr. l. 7. D.* 48.

128 Hunc Arborem conſanguinitatis, & affinitatis ob oculos opponere decrevi, ut ſic facilius lineæ, & gradus percipiantur; nam ut alter Poeta ajebat *ſegnius irritant animos demiſſa per aures, quam quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus.* In cellula vacua collocatur ille, de cujus conſanguinitate, vel affinitate inquiritur. Et ab aliquibus *homo hypotheticus* appellatur, eo quod pro exemplo ponatur; ab aliquibus *Protheus*, dicitur, quia diverſas perſonas maris, ſcilicèt, & fœminæ, patris, & filiorum, & aliorum gerat. A nobis verò nomine *Petrucij* cum Joanne Andrea vocandus eſt. In ea ergo cellula collocatur, vir, vel fœmina, de cujus conſanguinitate, vel affinitate agitur. V. g. ſi de Petro dubitetur, an poſsit contrahere cum Maria: & in alijs ſuo ordine, patrem, matrem, avum, aviam, fratrem ſororem ipſius Petri collocare debes. Et ipſa cellula, ubi Maria inveniatur, tibi quaſi digito monſtrabit gradum, & lineam conſanguinitatis, & affinitatis utriuſque. Si vero in nulla ex prædictis cellulis reperiatur Maria, certè poſſunt libere contrahere, quia non inveniuntur in gradu prohibito, quippè non habent communem ſtipitem in Arbore, ac proindè extra quartum gradum ſunt. Communis ſtipes eſt illa perſona, in qua ſponſi proximè conveniunt: v. gr. Si ſunt patrueles filij ex duobus fratribus, avus erit communis utriuſque ſtipes, quia ex avo, quaſi ex trunco, vel radice duo fratres, quaſi duo rami oriuntur, & ex fratribus naſcuntur nepotes, qui inter ſe patrueles ſunt: Proavus etiam erit communis ſtipes, non tamen proximus, ſed remotus, cum prius, quam in proavo in avo illi duo rami jungantur. In qualibet cellula eſt numerus graduum. Et quidem numerus, qui eſt in parte ſuperiore gradum Canonicum: numerus, qui eſt in parte inferiori cellulæ gradum Civilem ſignificat. Et ut nihil deſit, quod tuæ poſsit commoditati deſervire, etiam nomina conſanguineorum, & afinium cujuſlibet gradus, Latinè, & Hiſpanè adjungam.

ARBOR

Digitized by Google

Aſcendentes.

Digitized by Google

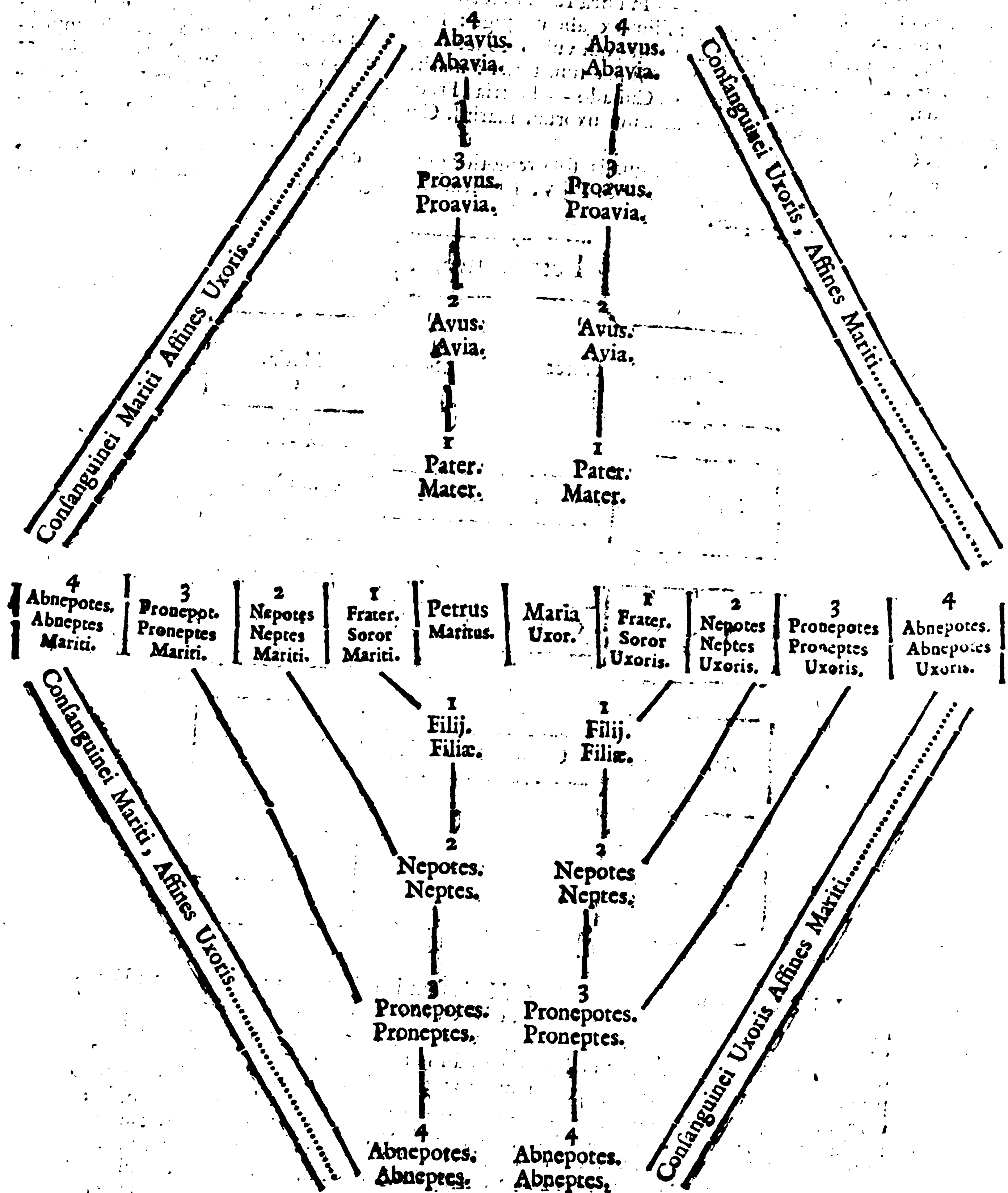
Nomina conſanguineorum ſunt ſequentia : in linea recta aſcendente ſunt in primo gradu. Pater, Padre -- Mater, Madre. 2. Avus, Abuelo. Avia, Abuela. -- 3. Proavus, Biſabuelo. -- Proavia, Biſabuela. 4. Abavus, Tatarabuelo. Abavia, Tatarabuela. Deſcendentes in linea recta ſunt ſequentes in 1. gradu, Filius, Hijo. Filia, Hija. 2. Nepos, Nieto. Neptis, Nieta. 3. Pronepos, Biznieto. Proneptis, Biznieta. 4. Abnepos, Tataranieto. Abneptis, Tataranieta. Conſanguinei in linea tranſverſali ſunt ſequentes. 1. Frater, Hermano. Soror, Hermana, ſive ſint Germani, ſive conſanguinei, ſive uterini. 2. Patruus, Frater, Patris. -- Tio. --- Amita, Soror Patris. ---- Tia. ---- Avunculus, Frater, Matris --- Tio --- Matertera. Soror Matris -- Tia. -- 3. Magnus patruus, Frater Avi -- Tio ſegundo -- Magna Amita -- Soror Avi -- Tia ſegunda. -- 4. Propatruus, Frater proavi -- Tio tercero. -- Magna proamita. Soror aviæ maternæ -- Tia tercera -- Proavunculus, Frater proavi materni -- Tio tercero -- Magna promatertera, Soror proaviæ maternæ -- Tia tercera. Conſanguinei tamen, qua parte deſcendunt ſic enumerantur. In 1. gradu ſunt Fratres Germani, & conſanguinei, & uterini -- Item Sorores Germanæ, & conſanguineæ, & uterinæ. -- 2. Patrueles, ſeu Fratrum liberi -- Conſobrini, ſeu Sororum liberi -- Amitini, ſeu Fratris, & Sororis liberi. -- 3. Patruelium liberi -- Conſobrinorum liberi -- Amitinorum liberi. -- 4. Patruelium, Nepotes, & Neptes -- Conſobrinorum Nepotes, & Neptes -- Amitinorum Nepotes, & Neptes. Quæ omnia latè habentur in C. 2. C. 6. 35. q. 5. *L.* 3. *tit.* 6. *p.* 4. & latiſſimè *in L.* 10. *ff. de Gradibus.*

ARBOR

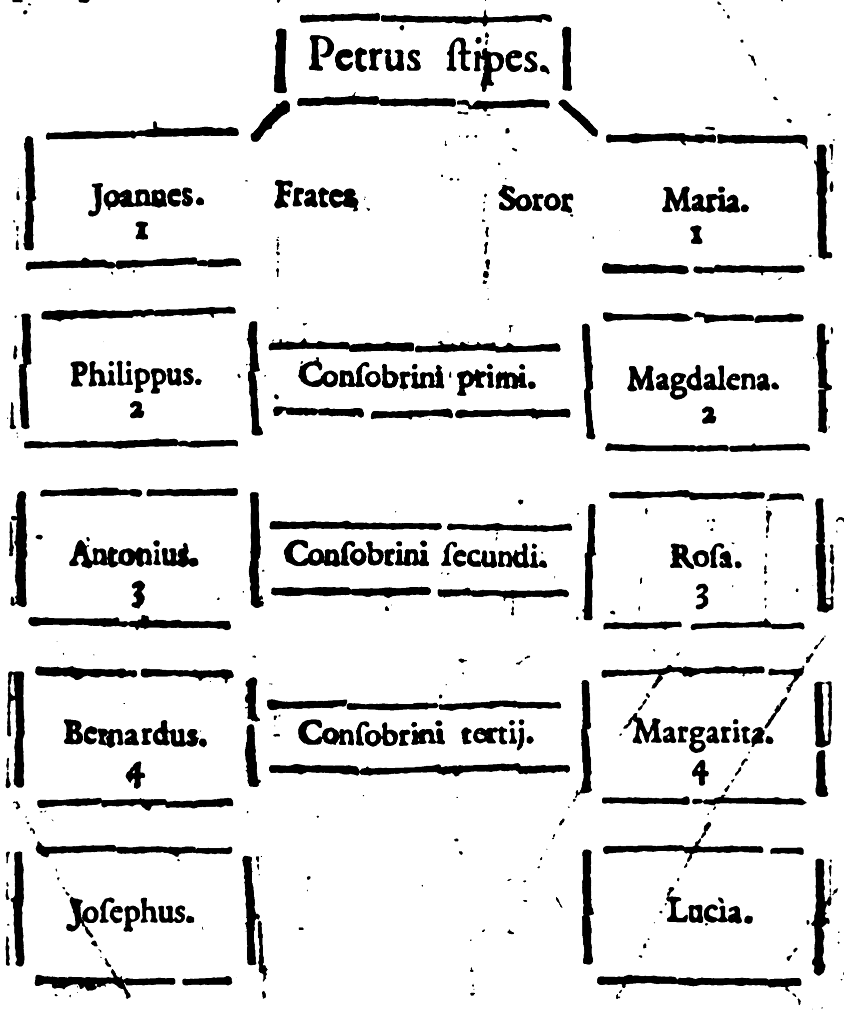
Digitized by Google

ARBOR AFFINITATIS.

129 Affines in primò gradu ſunt ſequentes: in linea recta aſcendente ſocer: uxoris, vel Mariti pater, Suegro — Socrus: uxoris, vel Mariti Mater — Suegra — Vitricus: vir Matris, Padraſtro — Noverca: uxor patris Madraſtra. — In linea recta deſcendente. *Gener*: Maritus filiæ: Yerno. — Nurus: uxor filij: Nuera. — Privignus: filius ex alio conjuge: Hijaſtro. — Privigna: filia ex alio conjuge: Hijaſtra. — Privignus: etiam is dicitur, qui vulgo conceptus ex ea natus eſt, quæ poſteà alij nupſit. *Hiſpanè*: *Entenado*. — In linea obliqua ſunt Levir: mariti frater, *Cuñado* — *Gloſſ.* Mariti Soror: Cuñada. — Uxorius: uxoris frater, Cuñado — Fratria: Fratris uxor, Cuñada. — Sororius: Sororis Maritus, Cuñado. Congeneri: duarum uxorum mariti, Concuños. — Janitrices: duorum fratrum uxores Concuños.

Et licet quando diſtantia eſt inæqualis ſola remotior gradum conſanguinitatis conſtituat, tamen, quia in diſpenſationibus ex diſpoſitione S. Pij V. Explicari debet gradus ſtipiti proximior ex ſequenti ſchemate hoc facile percipies.

In hoc ergo ſchemate; Joannes, & Maria ſunt in primo gradu, ut ibidem aſsignatur. At verò Joannes, cum Magdalena, quæ eſt remotior à Petro ſtipite, eſt in primo ſecundo; quippè Magdalena duobus gradibus à Petro ſtipite diſtat, eodem ſtipite dempto. Joannes ipſe cum Roſa eſt primo gradu in tertio conjunctus: cum Margarita, primo in quarto. Cum Lucia, primo in quinto; ac proindè impedimento Eccleſiaſtico caret, conſequenterque, nec primus gradus debet exprimi, nec eſt neceſſaria diſpenſatio: quia cognatio extra quartum gradum non conſideratur ab Eccleſia. Similitèr Philippus eſt ſecundo gradu in tertio conjunctus cum Roſa; ſecundo in quarto cum Margarita: ſecundo in quinto cum Lucia, ac proindè ſine impedimento. Antonius eſt tertio in quarto gradu conjunctus cum Margarita. Tertiò in quinto, ac proindè in nullo conjunctus cum Lucia. Bernardus eſt quarto in quinto gradu, ac proindè in nullo conjunctus cum Lucia. Joſephus cum filia Luciæ in nullo gradu, qui matrimonium impediat eſt conjunctus, ſiquidem, nec cum Lucia eſt conjunctus in gradu, qui de jure Eccleſiaſtico impediat matrimonium. Idem quòd dictum eſt de viris eos ad fœminas comparando, de fœminis relatè ad viros dicendum eſt.

TIT. XV.

Digitized by Google

TIT. XV.

De Frigidis, & maleficiatis, & impotentia coeundi.

130 HÆC materia ob ejus lubricitatem cautè eſt tractanda, *& tantum ne noceat, dum vis prodeſſe, videto.* Duplex poteſt conſiderari impotentia alia generandi ex vitio accidentali, vel naturali proveniens, ita ut etiam ſuppoſita copula perfecta per veram ſeminationem viri intra vas fœminæ, non ſequatur generatio: ſic ſteriles, & ſenes perfectè poſſunt coire, & ſeminare, ac proindè fient una caro, licet non poſſint generare, ex defectu ſeminis natura ſua prolifici, aut fœcundi. Et quidem præſens Rubrica non loquitur de hac impotentia; ſteriles enim cum ſint copulæ conjugalis capaces, etiam matrimonium contrahere poſſunt, cum in ipſo obtineatur finis ſecundarius matrimonij, qui eſt remedium concupiſcentiæ, licet non obtineatur primarius in prolis generatione conſiſtens. *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 58. art. 1. ad 3.* Sic validum fuit matrimonium inter Zachariam, & Eliſabeth, licet ſtiriles eſſent. *Luc. 1. v. 6.* Nec Eccleſia ullum matrimonium ob ſterilitatem diſſolvit. *D. Thom. in 4. D. 34. q. un. art. 2. ad 3. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 92. n. 26.* Similitèr ſenes, ſi verum poſſint emittere ſemen, poſſunt contrahere; quia licet tale ſemen ſit regularitèr infœcundum, hoc per accidens eſt ex defectu caloris, qui arte Medica poteſt juvari. Nam Uladislaus Rex Poloniæ, cum nonagenarius eſſet, habuit filios Uladislaum, & Caſimirum. Adeoque Jure Canonico, & Civili ſunt correctæ Leges Julia, & Papia, quæ viros ſexagenarios, & fœminas quinquagenarias à matrimonio excludebant. *C. 14. 27. q. 1. L. 27. C. de Nuptijs.* Si verò, ita exhauſti ſint, ut copulam nequeant habere, nec ad eam ulla arte juvari, invalidum erit eorum matrimonium. Cum non poſſunt ad copulam, utpotè ipſis impoſſibilem obligari. *Barboſ. in C. 2. h. t. n. 6. Sanch. de Matr. l. 7. D. 92. n. 24.* Etiam in articulo mortis conſtitutus poteſt matrimonium contrahere, ſic teſtante praxi Eccleſiæ, tum ut filij habiti ex concubina legitimentur, tum ad conſulendum infirmi ſaluti ſpirituali. In ipſo namque vera eſt potentia, licet per accidens ſit impedita. *Sanch. de Matr. l. 7. D. 105. n. 3.* Nec eſt impotens, qui partem ſeminis, licet non totum, poteſt in vas fœminæ fundere. Nam hoc ſufficit, ut fiant una caro, & valeat matrimonium. Similitèr mulier, quæ ſemen intra vas poteſt recipere, licet non poſſit retinere, validè contrahit: ſterilis cenſetur, non tamen impotens. Si mulier nequeat parere ſine vitæ periculo, vel non niſi fœtum mortuum, cum apta ſit ad copulam, validè contrahit. Imò & licitè, ſi alias adeſſet periculum ſuccumbendi tentationibus carnis. Si verò non adeſſet, illicitè faceret talis mulier ſe mortis periculo exponendo. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 92. n. 28.*

131 Impedimentum ergo dirimens, & de quo præſens Rubrica intelligitur tantum eſt impotentia coeundi, quæ ex vitio naturali, vel accidentali impedit carnalem commixtionem maris, ac fœminæ, quæ fit per vaſis fœminei penetrationem, & ſeminis in illud effuſionem. Nec ſufficit, ut detur potentia coeundi, quod erigatur membrum virile, & quod poſſit clauſtra virginea aperire, ut patet in Eunuchis, qui licet poſſint cum fœminis carnalitèr commiſceri, non habent potentiam coeundi, cum non poſſint ſeminare: quamvis emittant humorem aqueum à ratione ſeminis omninò diverſum. Nec ſufficit, quod vir poſſit ſemen ex languido membro effundere, ſi non erigatur, ita ut poſſit cum fœmina commiſceri, ita ut fiant duo in carne una. *Ponze de Matr. lib. 7. cap. 60. n. 3.* Impotentia alia eſt *naturalis*, alia *accidentalis*. *Naturalis* eſt, quæ ab ipſa natura procedit, & eſt quaſi congenita homini. V. g. ſi membris ad copulam neceſſarijs careat, vel ea habeat improportionata; & hæc regularitèr eſt perpetua. *Accidentalis* eſt, quæ ex aliquo accidenti provenit. V. g. ex caſtratione, vel ex intemperantia humorum per exceſſum frigoris, ſiccitatis, caloris, vel humiditatis, vel etiam ex morbo maleficio dœmonis, vel arte hominum. Deindè impotentia alia eſt *abſoluta*, quæ ſcilicèt, cum omnibus perſonis alterius ſexus impedit commixtionem carnalem, quæ provenit ex defectu partium genitalium maris, quia caret teſtibus, vel ſemine, vel ſi ipſis non careat, habeat tamen teſtes, & ſemen ineptum: vel quia ob malam conformationem partium non poteſt penetrare vas fœmineum: vel provenit ex temperamento nimis frigido, ita ut ex

Digitized by Google

defectu ſpirituum ad copulam, & ſeminationem excitantium non poſsit coire, vel ex temperamento nimis calido, ita ut ſemen effundat nimis propere, ante quam vas penetret. *D. Thom. in 4. D. 34.* Vel etiam provenit ex fœminæ arctitudine, ſi ita arcta eſt, ut ſemen recipere nequeat intra vas: vel etiamſi ex nimia fœminæ latitudine nequeat cognoſci, ut de facto accidiſſe teſtatur *Joan. And. apud Greg. Lop. in l. 2. tit. 8. p. 4. V. Tan eſtrecha.* Vel ex maleficio dœmonis, vel ex intemperie aëris, morbo, & alijs cauſis extrinſecis. *L. 1. & ſeqq. tit. 8. p. 4. & ibid. Greg. Lop. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 92. & ſeqq.* Latè *Paulus Zachias in QQ. Medico Legal.* Impotentia tamen aliquando eſt tantum *reſpectiva*, quæ ſcilicèt, reſpectu alicujus, vel aliquarum, non verò reſpectu omnium perſonarum diverſi ſexus commixtionem carnalem impedit. Et hæc provenit ex maleficio, ut certæ perſonæ non poſsint commiſceri. *L. fin. tit. 8. p. 4.* Vel ex improportione partium genitalium utriuſque, vel ex diſpoſitione corporum, & humorum, ex paſsione animi, ex odio, v. g. Imò, & amore nimio. Alia eſt *temporalis*, quæ ſcilicèt, auferri poteſt per media naturalia, & licita, ſine miraculo. *C. 6. h. t.* Et hæc provenit ex defectu, vel exceſſu ætatis, quia perſona, vel nondum eſt apta, ut in impuberibus accidit: vel jam non eſt apta ad copulam, ut in decrepitis contingit. *L. 2. tit. 8. p. 4.* Alia eſt *perpetua*, quæ ſcilicèt, non poteſt tolli per media naturalia, & licita, ſed ſolùm per miraculum, vel artem Magicam, aut cum periculo, & damno vitæ. *C. 6. h. t.* ibi: *Nos attendentes, quod impedimentum illud, non erat perpetuum, quod præter divinum miraculum per opus humanum, abſque corporali periculo potuit removeri.* V. g. ſi vir eſſet frigidæ naturæ, vel fœmina ſit adeo arcta, ut non poſsint commiſceri. *L. 2. tit. 8. p. 4.* non tamen cenſetur perpetua, quæ ſolùm tolli poteſt per morbum gravem, & moleſtum, dum tamen ſit ſine vitæ periculo. *C. 6. h. t.* ut contra *Sylveſt. & alios* tenent *Sanch. l. 7. D. 93. n. 18. Et alij apud ipſum Barboſ. in C. 6. h. t. n. 13.* Qui caret teſtibus, vel à natura, vel ex accidenti, ut Eunuchi, caſtrati utroque teſte carentes ſunt impotentes. Nam licet poſsint vas fœmineum penetrare, & aliqualem humorem fundere, non habent verum ſemen generationi aptum, ac proindè nequeunt matrimonium contrahere, cum finem primarium matrimonij nequeant obtinere, quin nec ſecundarium, qui eſt concupiſcentiæ remedium: nam hic finis, non per quamcumque commixtionem, ſed per copulam ex ſe ad generationem aptam debet haberi. Et ſic contra plures antiquos tenent, tale matrimonium eſſe invalidum. *D. Thom. Joan. Andr. Toled. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 92. Gonz. in C. 5. h. t.* & habetur expreſſè *in L. 6. tit. 2. l. 4. tit. 8. p. 4. & ibid. Greg. Lop.* Et hoc deniquè declaravit *Sixt. V. Ann.* 1587. *in Conſt. Cum frequentèr.* Spadones, qui uno tantum teſticulo carent, ſunt potentes; ſiquidem in eo teſticulo remanet unita virtus duorum ad generandum. Tlibij, ſeu Thlaſij, quibus teſticuli ſunt attriti, poſſunt aliquando verum ſemen emittere; ac proindè contrahere. Curatus ab hernia per ſectionem, ita ut uterque teſticulus ſit reconditus in inguine, & cum viſceribus inſutus poteſt contrahere. Eunuchi, de quibus legitur, contraxiſſe matrimonium, non erant Caſtrati: ſed per Eunuchos in ſcriptura intelliguntur quidam Miniſtri Regij. *Lacr. lib. 6. p. 3. n. 789. & alij.* Sanè: non ſolùm impotentia abſoluta, ſed etiam reſpectiva poteſt eſſe perpetua, quando inter tales perſonas non poteſt tolli impedimentum aliquo medio naturali, & licito, v. g. ſi fœmina ſit arcta, & vir ſit valdè pinguis, ita ut illa poſſet alij viro minus pingui, & ille alij fœminæ magis latæ conjungi, & commiſceri. Et videtur haberi in *C. 6. h. t.* Et Clarius in *L. 3. tit. 8. p. 4.* ibi: *Porque pareſce manifieſtamente, que el embargo, que era entre ellas, è el primer marido duraba por ſiempre. Scot. Henriq. Valent. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 93. n. 5. Ponce lib. 7. cap. 61. n. 2.* contra *D. Thom. in 4. D. 34. q. un. art. 2. ad 5. Et ibid. D. Bonav. Innoc. Sylv. Sot. & alios.* Si vir vas fœmineum penetrare non potens, in introitu illius ſemen effundat, cujus pars aliquando per accidens attrahatur à matrice, & intromittatur, cum talis ſeminatio per ſe non ſufficiat, ut tales conjuges modo naturali una caro fieri cenſeantur, adhuc impotens credendus eſt. *Lacroix lib. 6. p. 3. n. 793.* Ego tamen non auderem, tales ſeparare, nec matrimonium declarare nullum, cum poſsit uterque finis ipſius per talem copulam obtineri.

32. Aliquando impotentia antecedit matrimonium, aliquando ſubſequitur: in dubio tamen præſumitur præceſſiſſe; *arg. D. fin. h. t.* Nam ex præſenti

præ-

præſumitur præteritum; *arg.* C. 3. *c.* 6. *c.* 9. *de Præſumpt.* Nec talis præſumptio nocet favori matrimonij: ſiquidem tunc ex eo nequit ſequi ejus finis, ſcilicèt, bonum prolis, nec concupiſcentiæ remedium. Sic *Hoſtienſ. Abb. Joann. Andr. Sylv. Henriq. Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *cap.* 11. *n.* 3. *Gaeta*, *& Greg. Lop. in l.* 5. *tit.* 8. *p.* 4. V. *De tal embargo* ubi ex *L.* 4. antecedenti probat, quod impedimentum in dubio præſumitur præceſsiſſe contra *Caſtropal. tr.* 28. *D.* 4. *p.* 14. §. 7. *num.* 5. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 103. *Butrio*, *& alios variè ſentientes.* Impotentia ſuperveniens non ſolum matrimonio conſummato, ſed etiam tantum rato, ipſum non dirimit. C. 18. 32. *q.* 5. *c.* 25. 32. *q.* 7. quia indiſſolubile eſt, & matrimonium ratum ſolvitur quoad vinculum, ſolum per profeſsionem Religioſam, & diſpenſationem Pontificis, ut expreſſé habetur *in L.* 4. *tit.* 8. *p.* 4. *& D. Bonav. in* 4. *D.* 34. *art.* 2. *q.* 2. *& Scot. ibid. Sanchez de Matrim. lib.* 7. *D.* 102. *n.* 3. *Caſtropal. & alij. Et text. in* C. 3. *h. t. & in c.* 18. 32. *q.* 7. In quibus matrimonium contractum ob impotentiam diſſolvitur, intelliguntur de impotentia ante matrimonium. Nam licet matrimonium nequeat cum tali impotentia contrahi, poteſt cum ea perſeverare: facilius enim jura conſervantur, quam adquiruntur; *arg. L.* 8. *ff. de His, qui ſui.* C. 25. 32. *q.* 7. Et quidem ſi impotentia tantum ſit ad generationem, cum obtineatur finis matrimonij ſecundarius, ſcilicèt, remedium concupiſcentiæ: conjugibus licet uſus matrimonij perindè, ac ſi nullam haberent impotentiam, adeo ut mulier, quæ fœtum ſemper mortuum, & cum vitæ periculo ederet, poteſt reddere, & petere debitum. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 102. *ex n.* 72. Imò & tenetur marito petenti reddere ex obligatione ipſius contractus: aliàs graviſsimè maritum deciperet, invitum obligando ad reddendum ſine jure petendi: niſi bona fide contraxiſſet, & velit à marito, quoad torum ſeparari. Si impotentia coeundi certa ſit, conjugibus licent tactus non impudici, oſcula, amplexus, &c. in amoris ſignum: etiamſi per accidens ſequatur pollutio, quæ non imputatur jure ſuo utenti, dum abſit conſenſus in illam. Si hæc impotentia proveniat ex teſtium, vel ſeminis defectu, licet conjugibus petere, & reddere; quia per accidens eſt, non poſſe verum ſemen effundere, & obtinetur finis ſecundarius matrimonij, qui eſt ſedare concupiſcentiam. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 102. *ex n.* 6. Si tamen cum potentia ſeminandi conjugatur impotentia fundendi, vel recipiendi ſemen in utero fœmineo, vèl quia fœmina valdè arcta ſit; vel quia vir ſit truncatus membro virili, vel quia hoc habeat foramen, quo ſemen effundatur, vel alia ſimili cauſa: tunc non licet coitus, quippè cum extra vas ſemen effundatur, eſſet pollutio, quæ nullo modo cohoneſtari valet. *Sanch. de Matr. lib.* 9. *D.* 17. *ex n.* 18. Si impotentia eſt dubia, quandiu eſt ſpes poſſe perficere, licet copulam procurare, quamvis per accidens, & præter intentionem ſequatur ſeminatio extra vas: quæ conjugibus non imputatur ad culpam, quia ſuo jure utuntur. *Sanch. de Matr. lib.* 9. *D.* 17. *n.* 20.

133 Impotentia coeundi, ſive accidentalis, ſive naturalis, vel abſoluta, vel reſpectiva, ſi ſit perpetua dirimit matrimonium. C. 1. *& ſeqq. h. t. c. fin.* 33. *q.* 1. *Sum. Pontif. Sixt. V. in motu proprio. Cum frequentèr*, 27. *Jun.* 1587. *L.* 2. *tit.* 8. *p.* 4. Quippè de eſſentia matrimonij eſt tradere jus ſaltem remotum ad copulam conjugalem, per quam fiant conjuges una caro. *Gen.* 2. *v.* 24. *Et* 1. *Cor.* 7. *v.* 3. *Uxori vir debitum reddat: ſimilitèr autem, & uxor viro: mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir.* Et cum hoc impotenti, ſemper, & ubique, ſaltem reſpectu illius conjugis, impoſsibile ſit, non poteſt ſe ad hoc obligare: nam impoſsibilium nulla eſt obligatio. *L.* 185. *ff. de Reg. jur.* C. 6. *eod. in* 6. Et hæc ratio probat, Jure Naturali eſſe nullum tale matrimonium, ut tenent *D. Thom. in* 4. *D.* 34. *q. un. art.* 2. *ad* 1. *D. Bonavent. & Scot. ibid. Abulenſ. Sylv. Palacios*, *Barboſ. in* C. 2. *h. t. n.* 2. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 98. *n.* 27. *Ponz. l.* 7. *cap.* 60. *n.* 1. *& alij* contra *D. Antonin.* 3. *p. tit.* 1. *cap.* 15. §. 3. *Palud. Major. & Armill.* qui defendunt, jure tantum Eccleſiaſtico impotentiam dirimere matrimonium. Quod ſi mulier, quæ contraxit cum impotentia perpetua per miraculum ſanetur, adhuc eſt nullum matrimonium, niſi novo conſenſu renovetur. Nam quod ab initio vitioſum eſt tractatu temporis non convaleſcit. *L.* 29. *ff. de Regul. jur.* C. 18. *eod. in* 6. ſimilitèr ſi arctitudo fœminæ ſanari poſsit per ſectionem cum periculo vitæ, & ipſa ſit parata ſectionem pati, adhuc eſt nullum matrimonium ex impotentia. C. 6. *h. t. L.* 2. *tit.* 8. *p.* 4. Nec maritus eam ſectionem expectare tenetur, ſed poteſt ſeparationem petere: ac deinde aliud

Digitized by Google

aliud conjugium inire. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 93. n. 20.* ſi mulier, quæ videbatur arcta, fiat Religioſa, & ejus conjux contrahat aliud matrimonium, etiamſi poſteà appareat mulier potens, ſuſtinetur ſecundum matrimonium, quia primum, utpotè ratum tantum per profeſſionem diſſolutum eſt. *C. 2. c. 7. de Converſ. conjugat.*

134 Impotentia temporalis, undecumque proveniat, non dirimit matrimonium. *C. 6. h. t.* Nam ea non reddit conjuges incapaces abſolutè ad copulam conjugalem, ad quam ſe obligant, ſed tantum ad tempus, ſicut poteſt ſe obligare ad ſolvendum, qui de præſenti non eſt ſolvendo, ſi ſpes ſit, poſſe in futurum ſolvere. Et etiamſi talis impotentia ignoretur ab altero contrahente: poſſet tamen talitèr impotens peccare, eam impotentiam, ſi diu eſſet duratura, non detegendo comparti: ſecus ſi aliundè jam contrahens ſciret: quia qui certus eſt non indiget certiorari. *C. 31. de Reg. jur. in 6. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 92. ex n. 2.* Hinc, ſi maleficium non poteſt tolli, niſi per miraculum, vel aliud maleficium, quia tunc impedimentum cenſetur perpetuum, dirimit matrimonium. *C. fin. 33. q. 1. L. fin. tit. 8. p. 4.* ſi tamen poteſt tolli per exorciſmos Eccleſiæ, vel alio modo licito, eſt temporale, & non dirimit. In dubio cenſetur perpetuum, ſi poſt experientiam trienalem non potuerunt conjuges copulam habere. *C. fin. h. t. D. Thom. in 4. D. 34. q. un. art. 3. ad 3. & D. Bonav. ibid. D. Anton. Abul. Palac. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 94. ex n. 8.* Si arctitudo fœminæ abſque periculo vitæ, & medijs licitis poteſt tolli, cum hæc impotentia ex ſe temporalis ſit, ſubſiſtit matrimonium, quamvis fœmina curationem renuat. Si Medici dubitant, an ſit periculum vitæ, ſubeſſe tale periculum cenſendum eſt. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 93. n. 15.*

135 Qui cum impotente contraxit, ſive ignorato, ſive cognito ab altero, vel utroque conjuge, impedimento, non tenetur in matrimonio permanere, adhuc in vita ſociali. Nam cum contrahentium mens eſſet ſe ad matrimonium obligare, non tamen ad vitam ſocialem: non debet extendi obligatio ultra eorum intentionem; *arg. L. 19. ff. de Reb. Credit.* Nec enim præſumitur, eos voluiſſe facere talem conventionem, qua valeret ad vitam ſocialem ea obligatio, ſi ad matrimonium valere non potuit; cum hæc præſumptio obligationem valdè oneroſam, & periculoſam induceret. *Sanchez de Matrim. lib. 7. D. 97. n. 10. & 12.* Poſſunt tamen, ſi communi conſenſu velint, habitare in matrimonio, non ut conjuges, ſed ut fratres. *C. 4. c. 6. h. t.* dum abſit periculum incontinentiæ. Nam cum conjuges non ſint, eis non licet id, quod alijs ſolutis non liceret. Quod ſi hoc periculum ſubſit, ut regularitèr eſt in juvenibus, authoritate Eccleſiæ ſunt ſeparandi. Et ita decrevit *Sixtus V.* motu proprio circa matrimonia Eunuchorum edito. *L. 1. tit. 9. p. 4. & ibid. Gregor. Lopez, Sanchez de Matrim. l. 7. D. 97. n. 4.* Quando à principio cognita impotentia in ſocialem vitam conveniunt, ad mutua obſequia tenentur, ſecluſo tamen ſemper incontinentiæ periculo: quin etiam verum iniri matrimonium aſſerunt. *D. Antonin. Magiſt. Sent. in 4. D. 34. cap. 1. Medin.* quibus favet *D. Thom. in 4. D. 34. q. un. art. 2. ad 4. & Clarius in 3. p. q. 29. art. 2.* & latè propugnat *Ponze de Matr. L. 7. ex cap. 56.* matrimonium tamen non eſſe conſtat ex *C. 4. h. t.* ubi dicitur, viros, qui cum arctis, & impotentibus contraxerunt, non poſſe eas, ut uxores habere. Et motus proprius *Sixti V.* circa Eunuchos plurimum huic ſententiæ favet. Et habetur in *L. 1. tit. 9. p. 4. Pero ſi quiſieren callar ſu embargo, è vivir en uno, non como marido, è muger para ayuntarſe carnalmente, mas como hermanos puedenlo facer. Et ibid. Gregor. Lopez.* Nam matrimonium natura ſua ordinatur ad propagationem generis humani. *Gen. 2. v. 24. C. 12. 32. q. 1. C. 11. Præſumpt. D. Thom. in 3. p. q. 29. art. 2.* & debet dari mutua traditio inter conjuges in corpora ipſorum ad actus conjugales; quæ traditio eſt impoſſibilis eis, qui phyſica impotentia laborant. *Ita Abul. in 3. Reg. C. 2. q. 26. Soto, Valent. Toledo, l. 7. Sum. cap. 12. n. fin. Sylv. Navarr. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 97. n. 12.* Et ſanè B. Virgo ſaltem virtualitèr conſenſit in obligationem ſuum corpus tradendi ad actus conjugales, ſi exigerentur; ſed quia ex Divina revelatione erat certa, non eſſe exigendos, erat abſque omni periculo violandi votum. *C. 3. 27. q. 2.* Et hac ratione verum fuit ejus matrimonium cum B. Joſepho, ut ait *D. Thom. in 3. p. q. 29. art. 2.* Qui dubitat, an potens ſit, nequit licitè contrahere matrimonium, antequam deponat dubium, quoniam injuriam infert Sacramento, illud periculo nullitatis exponendo; & etiam con-

conjugi, cui ſe obligat ad actus, de quibus rationabilitèr dubitat, an fornicarij, an conjugales ſint. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 103. *n.* 10. contra *Palacios*. Si tamen hoc dubio ſtante defacto contraxerunt: etiam cum mala fide ex utraque parte, cum diſcuti neceſſe ſit, an valeat, vel non tale matrimonium, & non poſsit alio modo exquiri, quam habita copula; ſiquidem nondum conſtat de impotentia, licet ſic contrahentibus copulam habere, tàm reddendo, quàm petendo. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 103. *n.* 10.

136 Quando ex maleficio procedit impotentia, nullo modo poteſt alio maleficio tolli; quia maleficium eſt intrinſecè malum. *C.* 7. 26. *q.* 2. & non ſunt facienda mala, ut eveniant bona; juxta *Apoſtol. ad Rom.* 3. *v.* 8. *C.* 2. *de Sortilegijs. D. Thom. in* 4. *D.* 34. *q. un. art.* 3. *ad* 3. & quamvis in *L.* 4. *C. de Malef.* & in *L.* 3. *tit.* 23. *p.* 7. permittantur uti arte Magica ad tollenda maleficia impotentiam inducentia, intelligitur tantum in foro externo, & civili, quatenùs tale delictum non punitur. *Gregor. Lop. ibid.* ac proindè, non licet à malefico maleficij deſtructionem petere, quamvis ipſe paratus aliundè eſſet ad ſolvendum maleficium maleficio. Nam eſſet ejus peccato cooperari, ut contra *Aureol. & Angel.* docent *Albert. Magn. Sylv. Soto, Palac. Delrio lib.* 6. *Diſquiſ. Magic. cap.* 2. *ſect.* 1. *Navarr. Covarr. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 95. *n.* 7. *& comm. DD.* ſed debet recurri ad remedia ſpiritualia, & ſupernaturalia, ſcilicèt, orationem, Dei invocationem, exorſciſmos, & alia hujuſmodi. *C. fin.* 33. *q.* 1. Aliquando tamen accidit, quod ſine novo maleficio, ſed præciſè deſtruendo, vel removendo ſignum, cui alligata eſt impotentia ex Dœmonis maleficio, poſsit reſtitui potentia: & tunc licitum eſt tale ſignum tollere, vel petere à malefico ejus deſtructionem, cum hanc, ſine novo peccato, & maleficio poſsit præſtare. Nec remotio eſt ex ſe mala, nec ex fine, quia non fit animo communicandi cum Dœmone, vel eum invocandi, ſed præciſè removendi impedimentum. Et ſic poteſt intelligi. *L.* 3. *tit.* 23. *p.* 7. Imò Judex, & Confeſſor ad talem remotionem deberent in utroque foro maleficum obligare. *Scot. in* 4. *D.* 34. *q. un. Cajet. Sylv. Navarr. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 96. *n.* 3. *Gonz. in C.* 5. *h. t. n. fin. & alij.* Non tamen licet hoc maleficium tollere per remotionem ſigni, in qua nempè novum pactum eſſet incluſum ad reſtituendam potentiam. Nam tunc remotio ſigni eſſet ſecundi pacti approbatio, & uſus. *Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 96. *n.* 1. *Gonz. in C.* 5. *h. t. num. fin.* Quando maleficus poteſt uti medijs licitis ad removendum maleficium, poteſt impotens petere ab eo maleficij deſtructionem, quamvis petenti conſtet, eum medio illicitò uſurum. Hæc namque culpa ipſi malefico eſt imputanda, non tamen petenti: ſicut licet ab infideli juramentum, ab uſurario mutuum petere, licet petenti conſtet, infidelem juraturum eſſe per falſos Deos, & uſurarium ſub uſuris mutuaturum; *arg. C.* 6. *de Jur. jurand.* ita contra *Cajet. & Delrio*, tenent *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 95. *n.* 12. *& alij.* Quando verò dubitatur, an maleficus poſsit tollere maleficium aliquo modo licitò, cum præſumptio ſit contra eum, non licet ab eo petere maleficij deſtructionem, niſi petens certus ſit, illum aliquod medium licitum habere. *Sanchez de Matr. lib.* 7. *D.* 95. *n.* 13.

137 Si impotentia proveniat ex arctitudine fœminæ, & hæc arctitudo per inciſionem ſine periculo mortis tolli poſsit, vel ſaltem ſine periculo graviſsimæ infirmitatis tenetur mulier talem inciſionem pati, etiam ſi gravis moleſtia, vel dolor ſequi debeat: quia fortè aliquo cauterio ſit utendum, obligatione reſultante ex matrimonio, quod validum eſt: ſiquidem impotentia non eſt perpetua, & mulier tenetur ſe reddere aptam ad uſum conjugalem, ut non privet maritum jure ſuo. Sic contra *Durand. Palac. Ponze de Matr. l.* 7. *cap.* 62. tenent *Soto, Enriq. Rodrig. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 93. *n.* 32. *ſecuti D. Thom. in* 4. *D.* 34. *q.* 1. *art.* 2. *ad* 5. ibi: *Si non poſsit implere carnalem actum cum Virgine, & poſsit cum corrupta, tunc medicinalitèr aliquo inſtrumento poſſet clauſtra pudoris frangere, & ei conjungi: nec eſſet hoc contra matrimonium, quia non fieret ad delectationem, ſed ad medicamentum.* Si non poſsit talis arctitudo ſine periculo mortis, vel graviſsimæ infirmitatis tolli, non tenetur mulier inciſionem pati: nec cum tali periculo cenſetur ad debitum conjugale teneri. Nec hanc inciſionem tenetur pati cum periculo mortis, vel graviſsimi morbi, ut oblato virgineo ſignaculo apta reddatur virili congreſſui. Tenetur tamen eam pati, ſi mortis periculum, vel graviſsimi morbi non timeatur, licet cum magno dolore, & moleſtia debeat fieri, etiamſi ex parte viri hic defectus con-

Digitized by Google

conſurgat; quia eſt ſine ejus culpa, & naturali ejus imbecillitati nequit mederi, niſi reddendo fœminam ipſi aptam. Ita contra aliquos tenent *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 93. n. 34. & alij.* Et probatur *ex L. 2. tit. 8. p. 4.* ibi: *Las mugeres, que ſon tan eſtrechas, que por maeſtrias que les fagan ſin peligro grande de ella, &c. & ibid. notat Greg. Lop.* Si divortio facto ob arctitudinem fœminæ, hæc contrahat cum alio, & ab ipſo carnalitèr cognoſcatur, debet reſtitui primo, quippè creditur, non fuiſſe impotentem talem fœminam; niſi ex inſpectione membri utriuſque viri conſtet, primum nunquam, ſe ſolo potuiſſe illam cognoſcere, quia tunc reſpectu primi viri fuit nullum matrimonium; quoniam laborabat impotentia perpetua. *L. 3. tit. 8. p. 4.* Deindè. Hermaphroditus, qui utroque ſexu præditus eſt, poteſt matrimonium contrahere ſecundum ſexum, in quo potens eſt ad copulam: quod ſi ſecundum utrumque potens abſolutè ſit, licet in aliquo ſit debilior ejus potentia, in electione ejus erit ſecundum maſculinum cum fœmina, vel ſecundum fœmineum cum mare contrahere. Profectò ut *Ovidius* ait de Salmace, & Hermaphrodito: *Nec duo ſunt, ſed forma duplex: nec fœmina dici, nec puer, ut poſsit, neutrumque, & utrumque videtur.* Sed uno electo, altero nequit uti: imò debet ſub juramento alteri renuntiare; *arg. C. 5. de Cleric. conjugat.* Nam valdè indecens eſſet, ut nunc uno, nunc altero ſexu uteretur. Si dubium eſt, qualis prævaleat, à Medicis, & peritis ex inſpectione judicandum erit; vel potius ejus dicto ſtandum eſt. *L. 10. ff. de Statu homin. Barboſ. in C. 2. h. t. n. 5. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 106. n. 1. & 6.* Quod ſi Hermaphroditus contraxit, ut fœmina, quia prævalebat in ſexu fœmineo, poſteà autem prævaleat ſexus virilis, ita ut non poſsit coire, ut mulier; ſed tantum ut vir, finitur matrimonium, quamvis conſummatum: ſicut per mortem finiretur, ſiquidem inter duos viros nequit matrimonium conſiſtere: ac proindè uterque poſſet tanquam vir cum alia contrahere. *Lacr. lib. 6. p. 3. num. 801. Averſa, & alij.* Quod à fortiori dicendum eſt, ſi vir mutetur in fœminam, vel fœmina in virum convertatur, ut aliquoties accidiſſe dicitur, & de quo latè agit *Verricell.* Sanè Poetæ bis ſexum mutaſſe Tireſiam decantant: *Venus huic erat utraque nota: deque viro factus (mirabile) fœmina ſeptem egerat autumnos: per cuſsis anguibus iiſdem, forma prior rediit, genitivaque venit imago.*

138 Matrimonium, quod impotentia obſtante contractum eſt, cum nullum ſit, diſſolvi debet: non tamen authoritate propria conjugum ob arduitatem materiæ: & ne detur occaſio collutioni, & diſſolutioni matrimoniorum; ſed authoritate Eccleſiæ; *arg. C. 3. de Divort.* interim tamen ſi impotentia certa eſt, debent ab attentatione copulæ: imò, & à tactibus abſtinere. Sanè poteſt adverſus matrimonium reclamare, non ſolum vir, etiamſi ipſe ſit impotens, ſed etiam fœmina impotens, ut contra aliquos tenent *D. Anton. 3. p. tit. 1. C. 12. §. 1. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 114. n. fin.* Et habetur in *L. 6. tit. 8. p. 4.* quia ipſius intereſt ſeparari à viro non ſuo, nec ipſi ſubjici, & dotem recuperare. Et regularitèr, quocumque tempore audiuntur; præcipuè, quando uterque impedimentum fatetur, & quando ſigna impotentiæ manifeſta ſunt. *C. 6. c. fin. h. t.* Quod ſi fortè poſt aliquos annos; imò, & poſt duos menſes mulier reclamet, marito impedimentum negante: tunc ipſa non auditur, ſed potius viro, quia eſt caput familiæ ſub juramento creditur. *C. 1. h. t. L. 6. tit. 8. p. 4.* At verò concedendum erit triennium ad experientiam impotentiæ. Et ſic concordantur *textus in C. 1. c. 6. c. fin. h. t.* qui prima facie oppoſiti apparent. *Barb. in C. 1. h. t. n. 8. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 109. n. 11. & 14. Ponze, & alij.* Et quamvis *in L. 6. tit. 8. p. 4.* dicatur, quod mulieri non eſt concedendum triennium, nec audiendam, notat *Greg. Lop. V. Ni debe ſer oìda*, quod hoc intelligitur, niſi ipſa, per certa ſigna oſtendat frigiditatem viri; nam cum hæc Lex fundetur in præſumptione propter taciturnitatem, iſta præſumptio per aliam fortiorem præſumptionem elidetur.

139 Ut Judex poſsit matrimonium nullum declarare ob impotentiam, debet hæc plenè probari. Et quidem regularitèr ad hanc probationem debet fieri corporum inſpectio per Medicos, & obſtetrices. *C. 4. c. 5. 27. q. 1. c. 6. c. fin. h. t. c. 4. c. 14. de Probat. L. 3. tit. 8. part. 4.* Sanè Medici inſpectionem viri facient, obſtetrices inſpectionem fœminæ ob naturalem decentiam. *C. 6. c. fin. h. t. c. 4. c. 14. de Probat.* Niſi punctum controverſiæ earum ſcientiam ſuperet: v. g. ſi agatur, an fœmina per inciſionem poſsit reddi apta ad copulam, & an inciſio ſine periculo vitæ poſsit fieri; nam tunc Me-

Medici, & Chirurgi ſunt adhibendi, qui ſub juramento deponent. *C.* 3. *h. t. Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 113. *n.* 21. vel etiam, præter obſtetrices, ad fœminæ inſpectionem poſſunt adhiberi aliæ fœminæ, dum tamen ſint honeſtæ, ne facile falſum deponant. *C.* 14. *de Probat. c.* 6. *c. fin. h. t.* peritæ in arte, nec nimis juvenes ob defectum experientiæ: nec nimis ſenes ob defectum viſus: debentque à judice eligi, & deponere ſub juramento, licet non de omnimoda certitudine, ſaltem de veriſimilitudine. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 113. *Joann. Andr. & alij.* Et duæ ſufficiunt; *arg. C.* 23. *de Teſtib.* Nam licet in *C.* 4. *de Probation.* ſeptem fuiſſent adhibitæ, non tamen omnes erant neceſſariæ. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 109. *num.* 6. Eligere has matronas pertinet ad Judicem, & etiam à partibus poſſunt eligi, & poſſunt à partibus recuſari. *C.* 14. *de Probation.* earum depoſitio magis eſt judicium, quam teſtificatio. Et cum in hac re difficillima, & ardua omnem diligentiam adhiberi oporteat, ut tales matronæ de virginitate deponant, non ſufficit, ſi oculis videant mulieris verenda, ſed eſt neceſſarium, quod perſpiciant, atque ſufficientèr, & ſagacitèr manibus tangant, ut deducitur ex *C.* 14. *de Prob.* ibi: *Quia ſæpè manus fallitur, & oculus obſtetricum.* Et quia in matrimonij valore inveſtigando, probationes potius debent eſſe ſuperfluæ, quam diminutæ, Judex faciet, quod mulier, de cujus virginitate inquiritur in balneo aquæ competentèr calidæ tanto tempore nuda perſeveret, quantum ſit neceſſarium, ut ſi fortè glutino, vel alio medicamento appoſito verenda illius compreſſa ſint, atque coarctata, ut virgo appareat, id poſſit liquefieri. Sic *Hoſtienſ. Joann. Andr. Gregor. Lop. in l.* 5. *tit.* 8. *part.* 4. V. *Mugeres. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 113. *n.* 11. & quamvis *Ponz. de Matrim. lib.* 7. *cap.* 63. Intendat hoc inſpectionis medium repellere; cum hoc clare ſit approbatum à Jure Canonico, & Regio, ſolum probat, quod majori decentia poſſibili hoc fiat.

140 Facta ergo inſpectione, ſi ex ea certo phyſicè conſtet impotentia, quia mas careat virilibus, vel teſtibus: vel fœmina ad omnem coitum ſit arcta, ſtatim matrimonium diſſolvitur: quippè nullum eſt. *C.* 5. *h. t.* & nullo modo poteſt talis copula inter non conjuges permitti. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 107. *n.* 3. *Barboſ. & Gonz. in C.* 5. *h. t. Greg. Lop. in l.* 6. *tit.* 8. *part.* 4. Si tamen ſigna non ſint certa phyſicè, ſed moralitèr certa, ſeu veriſimilia, debent conjuges jurare, ſe coire poſſe, vel non poſſe. Et ſeptem conſanguinei conjugum, vel vicini jurabunt, ſe credere, dictos conjuges veritatem dicere. Et hoc dicitur; *Cum ſeptima manu propinquorum jurare.* Quod ſi horum depoſitio conformis ſit Medicorum, & peritorum depoſitioni, cum jam cenſeatur completa probatio, ſtatim diſſolvitur matrimonium. *C.* 6. *c. fin. h. t.* Si depoſitio conjugum à peritorum depoſitione diſcordet: vel quando ſigna etiam ex depoſitione peritorum ſunt dubia, triennium conceditur conjugibus ad experiendum, an poſſint matrimonium conſummare. *C.* 5. *h. t. L.* 6. *tit.* 8. *p.* 4. *Barboſ. in C.* 5. *h. t. n.* 2. Et tunc jurabunt, quod operam commixtioni dabunt, quin fraus, vel impedimentum ex altera parte interveniat. *L.* 5. *tit.* 8. *p.* 4. *ibid. Gregor. Lop.* Hoc triennium debet eſſe continuum. *C. fin. h. t.* ſaltem moralitèr: nec obſtabit aliqua brevis abſentia: & tempus interpolatum erit ſupplendum, quando arbitrio Judicis ſit notabile. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 111. *n.* 2. & 6. *Barboſ. & Gonz. in C.* 5. *h. t. n.* 8. Et non ſolet numerari, quouſque à conjugibus ſit adimpleta pubertas plena, quæ 18. annis in mare, & 14. in fœmina completur. Nam uſque ad eam ætatem magis ex debilitate ætatis, & complexionis quam ex impotentia videtur naſci defectus coeundi. *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 104. *n.* 18. *Barboſ. & Gonz. in C.* 5. *h. t. n.* 8. Et licet de rigore juris triennium ab ipſa attentatione copulæ jam pubertate completa, eſſet numerandum. *C.* 5. *c. fin. h. t. Sanchez de Matr. lib.* 7. *D.* 110. *n.* 4. ex praxi Curiæ Romanæ à Decreto Judicis computatur. Et ita ſæpè à Rota deciſum teſtatur. *Gonz. in C.* 5. *h. t. n.* 8. Triennio quidem elapſo, ſi uterque affirmet, alterum eſſe impotentem adhuc ipſis defertur juramentum cum *ſeptima manu* propinquorum, aut vicinorum, vel aliorum bonæ famæ, ut ſic ſuſpicio colluſionis tollatur; & cautius in re tam ardua procedatur. Et tunc declaratur matrimonium nullum, & potenti conceditur licentia ad aliud matrimonium contrahendum. *C.* 5. *c. fin. h. t. L.* 5. *tit.* 8. *p.* 4. Et quidem ſeptem teſtes ex qualibet parte debent adhiberi: ita ut ex utraque quatuordecim ſint. Quod ſi tot, & tales haberi non poſſint minor numerus ſufficiet arbitrio Judicis. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 108. Si vir, vel mu-

Digitized by Google

mulier aſſerat, matrimonium eſſe conſummatum, altera parte negante aſſerenti creditur, & pro matrimonio, in cujus poſſeſsione ſunt, pronuntiatur; *arg. C.65. de Reg. Jur. in 6. Sanch. de Matrim. lib.7. D.109. n.2. & 9.*

141 Impotentia coeundi cognoſcitur, ex eo, quod vir habeat membrum flaccidum, vel valdè diminutum, & exile; vel etiam valdè magnum, vel ob tortum, vel rugoſum; vel teſtes, aut nullos, aut valdè exiguos, vel quod mulier ſit valdè arcta, & obſtructa; vel aliter ſint impotentes ob diverſos morbos, quos refert *Gonz. in C.3. h.t. n.7.* Quod ſi nullum vitium apparens habeat, cognoſcetur frigiditas ab effectu; ſi nunquam membrum erigatur. Etiam magnum ſignum frigiditatis eſt, ſi vir non appetit venerea, nec ſentit ſtimulos carnis, cum hoc adeò naturale ſit, ut vix ullus ab eis eximatur. Non tamen cenſetur frigidus, qui in vigilia, vel in ſomnis aliquando polluitur: vel ſi aliquando ejus membrum erigatur. Quod ſi vir appetat coitum, & virgam erigit; ſed quando ad actum venereum appropinquat ſubito relaxantur, & concidunt organa, nec poteſt complere, & poſteà iterum rigent, etſi iterum copulari nitatur, denuo laxantur, cum id nequeat provenire ex frigiditate viri, nec poſsit naturalitèr accidere, eſt ſignum, talem impotentiam ex maleficio oriri, quod magis conſtabit, ſi ad aliam fœminam poſsit accedere. Sic *Sanch. de Matrim. lib.7. D.94. n.5. & 6. plures citans.* Qui probata impotentia abſoluta, eſt ſeparatus à ſua uxore Eccleſiæ authoritate, cum nulla alia poteſt contrahere, quod ſi contrahat, ex *Text. in C.5. h.t.* erit reus perjurij. Et tale matrimonium eſt diſſolvendum, vel quia verè impotens eſt: vel ſi non eſt impotens, quia obſtat prius matrimonium. *C.5. c. fin. h.t.* Et etiam ſi prior uxor obijſſet, debet ſeparari, donec ipſe probet, malè fuiſſe judicatum, cum ipſe potens ſit. *Sanch. de Matrim. lib.7. D.99. num.6.* ſi ob impotentiam reſpectivam diſſolutum eſt, etiamſi impotens per miraculum potens reddatur, non poteſt cogi ad antecedens matrimonium, quippè nullum eſt, multoque minus, ſi jam aliud matrimonium eſt contractum.

142 Poteſt tamen accidere, quod diſſoluto matrimonio ob impotentiam abſolutam, poſteà appareat potens, qui impotens credebatur: & tunc quocumque tempore hoc appareat reſtaurandum eſt prius matrimonium, etiamſi novum contractum ſit. *C.6. h.t. L. fin. tit.8. p.4.* Quia Eccleſia fuit decepta, & ex errore protulit ſententiam, quæ contra matrimonium nunquam tranſit in rem judicatam: etiamſi ab ea non appelletur. *C.7. de Sentent. & Re judicat.* poteſt tamen, potens reſpuere cohabitationem cum altero tanquam adultero, ſi illicitam copulam habuit. *C.6. h.t. Sanch. de Matr. lib.7. D.101. n.3. Abb. Laym. & alij.* Si impotentia, quæ verè erat perpetua, per miraculum, vel Artem Magicam ceſſet, non reſtauratur prius matrimonium: ſiquidem verè nullum fuit. *C.6. h.t.* ſecus, ſi tollatur per exorciſmos, vel orationes. *C. fin. 33. q.1. Sanch. de Matrim. lib.7. D.94. n.10.* Denique ferè totam materiam brevitèr comprehendit. *D.Th. in 3.p. Sup. q.58. art.1.* ibi: *Reſpondeò dicendum, quod in matrimonio eſt contractus quidam, quo unus alteri obligatur ad debitum carnale ſolvendum; unde ſicut in alijs contractibus, non eſt conveniens obligatio, ſi aliquis ſe obliget ad hoc, quod non poteſt dare, vel facere; ita non eſt conveniens matrimonio contractus, ſi fiat ab aliquo, qui debitum carnale ſolvere non poſsit. Et hoc impedimentum vocatur impotentia coeundi, nomine generali, quæ quidem poteſt eſſe, vel ex cauſa intrinſeca, & naturali, vel ex cauſa extrinſeca, & accidentali, ſicut per maleficium, de qua poſt dicetur. Si autem ſit ex cauſa naturali, hoc poteſt eſſe duplicitèr, quia vel eſt temporalis, cui poteſt ſubveniri remedio medicinæ, vel proceſſu ætatis: & tunc non ſolvit matrimonium: vel eſt perpetua, & tunc ſolvit matrimonium: ita quod ille ex parte cujus allegatur impedimentum perpetuo maneat abſque ſpè conjugij: alius nubat, cui vult in Domino. Ad hoc autem cognoſcendum, utrum ſit impedimentum perpetuum, vel non perpetuum, Eccleſia tempus determinatum adhibuit, in quo hujus rei poſſet eſſe experimentum: ſcilicèt, triennium, ita quod, ſi poſt triennium, in quo fidelitèr ex utraque parte dederunt operam carnali copulæ implendæ, inveniatur matrimonium, non eſſe conſummatum, judicio Eccleſiæ diſſolvitur. Et tamen in hoc quandoque Eccleſia errat, quia per triennium, quandoque non ſufficientèr experiri poteſt perpetuitas impotentiæ. Undè Eccleſia ſi ſe deceptam inveniat, per hoc quod ille, in quo erat impedimentum invenitur carnalem copulam, cum alia, vel cum eadem perfeciſſe, reintegrat matrimonium præcedens, & dirimit ſecundum; quamvis*

de

Digitized by Google

de ejus licentia ſit factum. Et in art. 2. ait: *Ideò diſtinguendum eſt, quia impotentia coeundi ex maleficio, aut eſt perpetua, & tunc matrimonium dirimit, aut non eſt perpetua, & tunc non dirimit: & ad hoc experiendam eodem modo Eccleſia tempus triennij præfixit: tamen hæc differentia eſt inter maleficium, & frigiditatem: quia qui ex frigiditate, eſt impotens, ſicut eſt impotens ad unam, ita ad aliam, & ideò, quando matrimonium dirimitur, non datur licentia ei, ut conjugatur alteri, ſed ex maleficio homo poteſt eſſe impotens ad unam, & non ad aliam, & ideò, quando judicio Eccleſiæ matrimonium dirimitur, utrique datur licentia, ut alteram copulam quærat.*

TIT. XVI.

De Matrimonio contracto contra interdictum Eccleſiæ.

143 UNUM ex impedimentis impedientibus matrimonia eſt *interdictum*, ſeu *prohibitio* Eccleſiæ, qua jubet, matrimonium non contrahi, vel quia impedimentum latere ſuſpicatur, vel quia ſponſalia præceſſerunt, vel quia rixæ, inimicitiæ, vel alia incommoda timentur. *C. fin. de Cland. Deſponſ. C.1. c.2. h. t.* Tunc enim Parochus poteſt, & debet matrimonium extrajudicialitèr interdicere: præſertim ſi matrimonio impedimentum opponatur, donec cauſa judicialitèr diſcutiatur à Judice Eccleſiaſtico. *C. fin. h. t. L. 18. tit. 2. p.4. Sanch. de Matrim. lib.7. D.6. num.6. Gonz. in C. fin. h. t. n.2.* Epiſcopus, Capitulum Sedevacante, & utriuſque Vicarius, & quicumque Prælatus Eccleſiaſticus habens juriſdictionem, quaſi Epiſcopalem in populum, & Clerum certi territorij poſſunt interdicere judicialitèr matrimonium, quod ſi contra tale interdictum contrahatur, validum quidem erit. *C.1. c.2. h. t.* illicitum tamen, quippè eſt contra præceptum Eccleſiæ in re gravi; *arg. C. fin. h. t. Barboſ. in C.2. h. t. Sanch. de Matrim. lib.7. D. 17. n. 1.* Quin, & matrimonium contractum contra interdictum S. Pontificis validum eſt. *C.1. c. 2. h. t.* etiam poſt Trid. *Barboſ. in C.13. de Deſponſat. Impub. n. 3. & 5.* Et quamvis in *C. 4. de Sponſa duor.* irritetur matrimonium contra interdictum celebratum, non irritatur præciſè, quia eſt contra interdictum, ſed quia erat contra matrimonium antecedentèr contractum: irritaretur tamen, ſi Pontifex non ſolum voluit illud ſimplicitèr prohibere, ſeu interdicere, ſed etiam voluit illud irritare, clauſula irritante ſpeciali, vel generali adjecta. *C. 13. de Deſponſ. impuber. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 2. ex n.3. Gonz. in C. fin. h. t. n.2. & alij.*

144 Tempore feriato prohibentur nuptiæ, quia cum tempus ſacratius ſit, & jejunijs, orationi, & pœnitentiæ ab Eccleſia deſtinatum, non decet homines nuptias ſolemnes celebrare: *nec eſt conveniens luctibus ille color.* Nam in toto Orbe mos invaluit, nuptias tripudijs, choreis, muſicis, convivijs, alijſque lætitiæ ſignis celebrandi, ut optimè quidam depingit: *Tædas Hymenæus, amorque præcipiunt: largis ſatiantur odoribus ignes, ſertaque dependent tectis, & ubique lyræque, tibiæque, & cantus animi felicia læti argumenta ſonant: reſeratis aurea valuis, atria tota patent, pulchroque inſtructa paratu Cephei proceres ineunt convivia Regis.* Et quidem jure antiquo tempus feriatum erat totum illud, quod eſt inter primam Dominicam Adventus, quæ incipit, vel à primis veſperis juxta *Sanchez de Matrim. lib.7. D.7. n.2.* vel à media nocte Dominicæ juxta *Ponc. de Matrim. lib.6. cap.8. n.5.* & Epiphaniam. Et inter Dominicam Septuageſimæ, & octavam Paſchæ. Et inter feriam 2. Rogationum, & octavam Pentecoſtes. Et duæ, vel tres hebdomadæ ante feſtum S. Joannis Baptiſtæ. *C. 8. c.9. 33. q. 4. C. 4. de Ferijs, L. 18. tit. 2. p. 4.* Hodie eſt hoc tempus reſtrictum à *Trid. ſeſſ.24. de Ref. Matr. cap.10.* Et eſt ab Adventu, uſque ad Epiphaniam. Et à feria 4. Cinerum, quæ à media nocte feriæ tertiæ computanda eſt, uſque ad octavam Paſchatis incluſivè. Non prohibet Eccleſia hoc tempore denuntiationes, quia ex nullo Textu conſtat prohibitio, nec matrimonium, ſi ſine ſolemnitate, & pompa fiat, ut contra aliquos tenent *Sanch. de Matr. lib.7. D.7. n.12. & alij.* Et probatur *arg. Trid. ſeſſ.24. de Reform. cap. 10. Et Ritual. Rom. tit. de Sacramentis.* Et declaravit *S. Congreg. Trid.* Et expreſſè habetur *in L.18. tit.2. p.4.* ibi: *Bien pueden facer deſpoſajas, è matrimonio por palabras de preſente.* Nec eſt prohibitum in illo tempore conſummare matrimonium: ut contra aliquos tenent *Nav. Man. cap. 22. n. 71. Sanch. de Matrim. lib.7. D. 7. n. 23. & alij.* Solum ergo, prohibet Eccleſia, &

& quidem ſub gravi, benedictiones nuptiales. *Hiſpanè*: *Velaciones*; *arg. C.* 10. 33. *q.* 4. *L.* 18. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: *Non deben velar los Novios. Sanch. de Matrim. lib.* 7. *D.* 7. *n.* 3. Etiam prohibetur pompa nuptialis, quæ in convivijs, choreis, alijſque hujuſmodi conſiſtit. Et multis in locis conſuetudine eſt introductum, quod etiam ſine ſolemnitate hís temporibus, non celebretur matrimonium, niſi licentia obtenta ab Ordinario.

145 Huc pertinet valdè antiqua, & generalis prohibitio, qua ab antiquo in varijs Provincijs, & præcipuè in noſtra Hiſpania prohibitum, & interdictum eſt, ne Provinciarum Rectores, vel Magiſtratus durante officij tempore, intra fines Provinciæ, ſibi commiſſæ, uxores ducant, vel filios, aut filias ſuas ducere patiantur. Tùm propter metum, & impreſsionem, quæ in ejuſmodi matrimonijs intervenire ſolet: tùm maximè ob vitandas neceſsitudines, familiaritates, & amicitias, quæ ipſis matrimonijs mediantibus, generantur, & liberam juſtitiæ adminiſtrationem impediunt, pluribuſque recuſationibus occaſionem præbent. *L.* 38. *l.* 57. *l.* 63. *l.* 65. *ff. de Rit. nuptiar. L.* 2. *tit.* 14. *p.* 4. ibi: *Cà tal ome como eſte non podria recibir muger legitima de nuevo en toda aquella tierra, onde fueſſe Adelantado, en quanto duraſſe el tiempo del Adelantamiento. L.* 25. *tit.* 4. *lib.* 2. *R. Ci. L.* 82. *l.* 84. *l.* 85. *l.* 86. *tit.* 16. *lib.* 2. *R. Indian.* Et quidem in Indijs magis ſtrictà, & enixius concepta invenitur prohibitio, qua ſub privatione officij, & ſtipendij noſtri Potentiſsimi, Catholicique Principes prohibent Indiarum Miniſtris, ne talia matrimonia contrahant: vel expreſſè, aut tacitè, quovis colore quæſito liberis volentibus contrahere aſſenſum præbeant. Et ſanè tales Leges juſtæ ſunt, & ſervandæ, non enim intendunt facere irrita, vel illicita matrimonia contra eas celebrata, cùm hoc non poſsit fieri à Poteſtatibus Sæcularibus, ſed ſolum ex juſtis cauſis, & conſideratione boni publici pœnam ſtatuunt in eos, qui tales Leges tranſgrediuntur: quin ex hoc tollant libertatem ad matrimonia; ſed quaſi ſub conditione diſponunt, quod non aliter, quis talibus officijs fungatur, niſi matrimonium non contrahat; relicta de cætero illis libertate ad matrimonium contrahendum. Imò, & in ipſis dignitatibus ſubſtinebuntur ſi à Rege licentiam ad matrimonium contrahendum obtineant, ut plures faciunt. Latius *Solorz. de Jur. Indiar. tom.* 2. *l.* 4. *cap.* 4. *ex num.* 57.

146 In præſenti etiam agendum eſt de diſpenſatione in impedimentis matrimoniorum, tàm dirimentibus, quàm impedimentibus obtinenda: quippè ejuſdem poteſtatis eſt, & velle impedimenta apponere, & nolle, ea ſubſiſtere, ea per diſpenſationem ſolvendo. *L.* 3. *ff. de Reg. Jur.* juxta illud. *Una vobis manus vulnus, opemque feret.* Superiores enim, & Prælati, & qui præficiuntur multitudini præditi debent eſſe in Legibus diſpenſandi facultate. Juxta illud *Apoſt.* 1. *ad Cor.* 9. *v.* 17. *diſpenſatio mihi credita eſt.* Et hinc tenendum cum *D. Thom.* 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. *in corp.* ibi: *Reſpondeò, dicendum, quod diſpenſatio propriè importat commenſurationem alicujus communis ad ſingula. Undè etiam gubernator familiæ dicitur diſpenſator, in quantum unicuique de familia cum pondere, & menſura diſtribuit, & operationes, & neceſſaria vitæ. Sic igitur, & in quacumque multitudine ex eo dicitur aliquis diſpenſare, quia ordinat qualitèr aliquod commune præceptum ſit à ſingulis adimplendum. Contingit autem quandoque quod aliquod præceptum, quod eſt commodum multitudinis; ut in pluribus, non eſt conveniens huic perſonæ, vel in hoc caſu: quia, vel per hoc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur aliquod malum: periculoſum autem eſſet, ut hoc judicio cujuslibet committeretur: niſi fortè propter evidens, & ſubitum periculum. Et ideò ille qui habet regere multitudinem, habet poteſtatem diſpenſandi in Lege humana, quæ ſua authoritati innititur; ut ſcilicèt in perſonis, vel in caſibus, in quibus Lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum Legis non ſervetur. Si autem abſque hac ratione pro ſola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in diſpenſatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, ſi non habet intentionem ad bonum commune. Imprudens autem, ſi rationem diſpenſandi ignoret: propter quod Dominus dicit. Luc.* 12. *Quis putas, eſt fidelis diſpenſator, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* Et hac ratione poſſunt Prælati Eccleſiaſtici aliquando in matrimoniorum impedimentis diſpenſare pro impedimentorum qualitate. Impedimenta, etenim alia Jure Naturali, vel Divino Matrimonium dirimunt, uti ſunt impotentia perpetua, error circa perſonam, conſanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, ætas, impos rationis, & ligamen. Reliqua verò Jure Eccleſiaſtico dirimunt,

In

In dirimentibus Jure Naturali, vel Divino, nequit Pontifex diſpenſare. *C. 4. de Uſuris*, quia hoc jus ſuperius Pontifice eſt, & inferior Legem ſuperioris tollere, vel relaxare non poteſt: niſi facultate à ſuperiore accepta. *C.4. D. 21. c. 16. de Majorit. & Obed. Cl.2. de Electión.* Et nunquam hæc facultas probatur conceſſa, niſi ad diſpenſandum in vinculo matrimonij rati. *Navar. Man. cap. 22. n.8. Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 6. n. 10. Gonz. in C.6. de Conſang. n.2.* In alijs tamen impedimentis poteſt diſpenſare. *C.4. de Conceſ. Prabend.* Sed in aliquibus non ſolet, niſi rariſsimè diſpenſare, ut in voto ſolemni caſtitatis, in diſparitate cultus, in 2. gradu conſanguinitatis, in primo lineæ tranſverſæ, in primo affinitatis lineæ rectæ, &c. Alia ſunt impedimenta, quæ diſpenſatione nullatenùs indigent, ut error, conditio, vis, metus, raptus, & clandeſtinitas. Tunc enim ipſi contrahentes poſſunt renovare, & revalidare matrimonium cum his impedimentis contractum. Sanè in omnibus impedimentis Juris Eccleſiaſtici poteſt Pontifex diſpenſare. Et quidem ſolus de Jure Communi, quippè ſolus ipſe ſuperior eſt Jure Eccleſiaſtico. *C. 4. de Conceſ. Prabend.* Ita tamen, ut difficilius diſpenſet in conſanguinitate, quam in affinitate ejuſdem gradus: facilius in remotiori, quam in propinquiori ejuſdem lineæ: difficillimè in paternitate, & maternitate ſpirituali: facilius in compaternitate, & ſic de alijs. *Sanch. de Matrim. lib. 8. D.19. n.7.* In gradu ſecundo lineæ tranſverſæ nunquam diſpenſatur, niſi inter magnos Principes, & ob neceſsitatem publicam, ſic decernente *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matrim. cap.5.* Niſi Pontifex, qui ſuperior Concilio eſt, aliud judicarit. In quo Decreto comprehenduntur etiam Magnates, & magni Domini titulares, vel magni Nobiles alicujus Regni, ut in noſtra Hiſpania, quos dicimus: *Grandes de Eſpaña. Sanch. de Matrim. lib. 8. D.19. n.2.* contra *Enriquez, qui L. 12. de Matrim. cap.3. n.6.* per Principes intelligit viros opulentos.

147 Nuntij Apoſtolici ex privilegio, aliqui Epiſcopi ex ſpeciali delegatione habent facultatem diſpenſandi in aliquibus impedimentis, & ad uſum talis privilegij ejus tenor attendendus eſt; *arg. L.5. ff. Mandat.* Nec tunc poteſt Capitulum, Sedevacante, diſpenſare, quia non ſuccedit Epiſcopo in his, quæ jure ſpeciali Epiſcopo competunt. Nec Vicarius Epiſcopi, ſine Epiſcopi ſpeciali mandato. *In titulo de Officio Ordinarij* retuli facultates, quæ Epiſcopis Indiarum ſolent concedi ad diſpenſandum in impedimentis matrimoniorum. Commiſſarius Bullæ Cruciatæ habet tantum pro foro interno facultatem diſpenſandi in primo, & ſecundo gradu affinitatis, etiam lineæ rectæ ex copula illicita ortæ, & legitimandi prolem ex ea ortam, quando matrimonium jam eſt contractum ſervata forma Tridentini; ſecus ad contrahendum. Et quidem requiritur, quod ſit matrimonium contractum bona fide, ſaltem ex una parte, & impedimentum debet eſſe occultum, & debet pars ignara certiorari de nullitate prioris conſenſus, licet non de cauſa nullitatis. Et etiam poteſt diſpenſare in prędicto impedimento ſuperveniente matrimonio ad petendum debitum. Et hæc facultas communicatur à Commiſſario Generali, Commiſſarijs Subdelegatis, quos in his Indiarum partibus conſtituit, ut ex inſtructione expreſſé conſtat. Noſtra ſocietas ex conceſsione Romanorum Pontificum, quæ ſingulis vicennijs renovatur in celebri *Conſtitutione. Animarum ſaluti.* Inter alia privilegia, habet, & ſequens: *Præterea ejuſdem Societatis Jeſu Provincialibus, vel ab eis deputatis Presbyteris, cum Neophytis Provinciarum utriuſque Indiæ, aliarumque Maris Occiani Regionum, in quibus inter infideles fideles exiſtunt, & non adſunt Ordinarij ſimilem facultatem habentes, vel ultra duas dietas, juxta Conſtitutionem fel. rec. Pauli III. editam exiſtunt, in quocumque, ſeu quibuſvis, non tamen in primo conſanguinitatis gradibus, vel alias conjunctis, ſeu ſe attinentibus: ut matrimonium inter ſe contrahere, ſeu in eo, etiam ſcientèr contracto, remanere valeant, in foro conſcientiæ tantum, gratis tamen diſpenſandi; & inſuper ibidem locorum Ordinarijs, ut de Presbyterorum eorundem tanquam adjutorum, & Aſſeſſorum ſuorum in Locis præfatis, & ubi eorum commodè potuerit haberi copia, conſilio, & cum illis etiam in judiciali foro, in reliquis autem Provincijs præfatis Ordinariorum præſentia deſtitutis, vel ab eis ultra duas dietas, præfatas, non minus ducentis millibus paſſuum remotis, Provincialibus, & deputatis Presbyteris præfatis, cum eiſdem Neophytis, non tamen in primo gradu, in utroque foro, gratis diſpenſandi, & eos, qui in gradibus prohibitis hujuſmodi, etiam ſcientèr contraxerint; ab exceſsibus, & excommunicationis, alijſque cenſuris, & pœnis*

Digitized by Google

nis Eccleſiaſticis in utroque foro gratis pariter abſolvendi, ac prolem inde ſuſceptam legitimam decernendi. Quod, privilegium in viridi eſt obſervantia, & ſæpe ſæpius reſpondi tanquam Aſſeſſor in his cauſis matrimonialibus, quæ in hac Manilana, & etiam in Zebuana, & Camarinenſi Diœceſibus obtigerunt.

148 Epiſcopus, de Jure Communi, poteſt in caſu dubio diſpenſare ad cautelam, vel declarando non eſſe diſpenſationem neceſſariam, quia in dubio pro matrimonij contrahendi libertate ſtandum eſt, donec contrarium conſtet. Quod ſi impedimentum dirimens appareat, ad Pontificem eſt recurrendum. Si verò in caſu dubio præſumptio ſtet contra matrimonium, v. g. quia conſtat de copula viri cum ſorore ſuæ ſponſæ, & dubitatur, an ſemen effuſum ſit intra vas: cum hoc regularitèr accidat, nempè, ſemen in copula effundi: non Epiſcopus, ſed ſolum Papa poteſt diſpenſare, *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 6. *n.* 18. Epiſcopus in nullo caſu, etiam extraordinario, niſi habeat ſpeciale privilegium, poteſt in impedimento dirimente diſpenſare pro foro externo, ſed tantum pro interno, & ſic diſpenſant Pœnitentiarij: ſiquidem *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 6. tantum pro foro interno concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in irregularitatibus. *Sanch. de Matrim. lib.* 2. *D.*40. *n.*10. Pro foro ergo interno, poteſt, & ſolet diſpenſare in matrimonio jam contracto, quando aliqua neceſsitas inſtat, nam urgente neceſsitate licitum fit, quod alias illicitum ſolet eſſe. *C.* 2. *de Obſervat. jejunior. C.* 4. *de Reg. jur.* debentque ſequentes conditiones concurrere, ut licitè fiat diſpenſatio. 1. ſi matrimonium eſt bona fide contractum; nam mala fides non eſt digna ſimili indulgentia. 2. ſi publicæ præceſſerunt denuntiationes, niſi fortè in eis fuit diſpenſatum: qui enim culpabilitèr eas omiſerunt hoc beneficio privantur. 3. ſi impedimentum eſt tale, in quo valeat diſpenſatio concedi, & eſt occultum, ſcilicèt, quod nequeat probari, vel etiamſi probari poſsit, non detur periculum, quod publicetur. 4. ſi ſit difficilis recurſus ad Pontificem, vel alium, qui diſpenſare poſsit: vel ob diſtantiam locorum, vel ob impediti paupertatem, vel periculum incontinentiæ, & aliunde detur periculum in mora, & conjuges nequeant ſine ſcandalo ſeparari: tunc enim præſumitur Pontificem facultatem diſpenſandi concedere, ſiquidem eam habet, non ad deſtruendum, ſed ad ædificandum, ut Apoſtol. *ait* 2. *Cor.* 10. *v.* 8. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnitent. cap.* 7. ac proindè in bonum animarum, & ad vitanda gravia peccata conceſſa intelligitur, ſic probante Eccleſiæ conſuetudine, & praxi, quæ eſt optima Legum interpres. *C.* 8. *de Conſuetudine. Sylv.* V. *Diſpenſatio, q.* 9. *n.* 15. *Navar. Man. cap.* 22. *num.* 85. *Henriq. Garc. Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 40. *n.* 3. *Gutierr. Ponce, Gonz. in C.* 6. *de Conſang. & affinit. n.* 2. *& alij* contra *Soto, Cordub. Medin. & alios.* Eadem ratione tenendum eſt, Epiſcopum poſſe pro foro interno diſpenſare ad contrahendum matrimonium, ſi difficilis ſit recurſus ad Pontificem, vel alium, qui poſsit diſpenſare, & periculum ſit in mora, ſcandalum timeatur, & non ſit alia via evadendi, & impedimentum ſit occultum. Requiritur tamen quod neceſsitas ſit maxima, & urgentiſsima. V. g. ſi eſſet quis proximus morti, & vellet contrahere ad legitimandam prolem. Vel ſi jam ſint omnia parata ad nuptias, & fœmina mane fatetur impedimentum, ex quo timetur periculum vitæ, & honoris, quibus alia via non poteſt conſuli. *Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 40. *n.* 7. *Ponz. de Matr. lib.* 8. *cap.* 13. *n.* 6. *Gonz. in C.* 6. *de Conſang. & affinit. n.* 2.

149 Idem quod de Epiſcopo dicendum eſt de Capitulo, quando Sedes vacat: nam ſuccedit in poteſtatem ordinariam Epiſcopi. *C.* 11. *c.* 14. *de Major. & obed.* Et de Vicario Capituli: ac proindè tam Capitulum, quàm ejus Vicarius poteſt diſpenſare, quando Epiſcopus, ſi viveret poſſet diſpenſare. Tamen Vicarius Epiſcopi non poteſt ratione ſui officij diſpenſare in his caſibus extraordinarijs, quia in generali conceſsione non veniunt ea, quæ quis non eſſet in ſpecie veriſimilitèr conceſſurus. *C.* 81. *de Reg. jur. in* 6. ſimilitèr, qui habet privilegium diſpenſandi in caſibus Epiſcopalibus, nequit in his caſibus diſpenſare, ſiquidem potius quam Epiſcopales ſunt Pontificij. *Sanch. de Matr. l.* 2. *D.*40. *n.*9. Præterea, poteſt Epiſcopus hanc facultatem ad diſpenſandum in caſu extraordinario delegare ſuo Vicario; *arg. Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 6. Imò & alijs Clericis idoneis, nam cum hæc juriſdictio competat perpetuo ratione dignitatis Epiſcopalis eſt inſtar ordinariæ, ac proindè, ſicut illa, etiam poteſt & hæc delegari; ut contra *Bald. Felin. & alios* tenent *Navar. Man. cap.* 22. *n.* 45. *Covarr. l.* 3. *Variar. c.*20.

Digitized by Google

c. 20. ex n. 6. Sanch. de Matr. l. 2. D. 40. n. 14. Hæc tamen poteſtas eſt concedenda expreſſè; vel ſaltem conceſſa alia, quæ ſpeciali mandato indigeat, debet addi clauſula: *Et omnia alia*. Nec eſt neceſſe, quod concedatur, quando caſus hic, & nunc ocurrit, ſed poteſt generalitèr delegari *pro quocumque caſu occurrente*. *Sanch. de Matr. l. 2. D. 40. n. 17.* Mendicantes, vi ſuorum privilegiorum, non poſſunt in impedimento, etiam occulto, diſpenſare ad validandum matrimonium; ſed tantum ad petendum debitum poſſunt diſpenſare cum conjuge, qui cum conſanguinea uxoris inceſtum commiſit. *Rodrig. tom. 3. Regul. qq. 2. art. 2. Sanch. de Matr. l. 8. D. 6. n. 28. Ponze de Matr. l. 8. cap. 13. n. 11.*

150 Etiam in impedimentis jure Eccleſiaſtico impedientibus poteſt fortiori ratione Pontifex, ut Supremus Legiſlator, & jure ipſo ſuperior diſpenſare. C. 4. *de Conceſ. prabend.* In impedimentis impedientibus Jure Naturali, & Divino, qualia ſunt ſponſalia, & votum ſimplex caſtitatis, vel Religionis etiam diſpenſare valet; ſed tamen ſolum ex juſta cauſa. Nam ſine ea, non ſolum illicitè diſpenſabit, ſed etiam invalidè: quamquam diſpenſatio ſine juſta cauſa in impedimento Eccleſiaſtico, valida ſit, quamvis illicita. Nam ſi in matrimonio rato poteſt diſpenſare, benè poterit, etiam in ſponſalibus. *Sanch. de Matr. l. 1. D. 61. n. 2.* Item in impedimento voti poteſt diſpenſare, ſicut poteſt debitum per alia vota contractum, nomine Dei remittere. Tunc enim Pontifex concurrit ex parte Dei remittendo obligationem Deo factam; & declarando, ſibi eſſe placitum, ut non ſervetur. Nec alio pacto poſſet talis obligatio auferri; ut explicat *Suar. de Relig. tom. 2. lib. 6. de Vot. cap. 9. n. 15.* In impedimentis Juris Naturalis, vel Divini nunquam Epiſcopus diſpenſat: in provenientibus tamen à Jure Eccleſiaſtico diſpenſat; *arg. C. 2. de Eo, qui cognovit*, ſic teſtante omnium ferè Eccleſiarum conſuetudine. *Sylv. Navarr. Henriquez, Sanch. de Matr. lib. 7. D. 17. n. 15. Ponz. de Matr. l. 8. cap. 13. n. fin.*

151 Cum diſpenſatio debeat ex juſta cauſa oriri, nunc referam cauſas, quæ juſtæ ad diſpenſandum pro varietate diſpenſationum cenſentur. Juſtæ ergo cauſæ ad diſpenſandum in voto caſtitatis, & Religionis ſunt ſequentes. 1. quia bono publico, quod particulari præferendum eſt, convenit talem voventem contrahere matrimonium. V. g. ad pacem publicam ſtabiliendam, vel conſervandam; *arg. C. 2. de Deſponſ. impub. Sanchez de Matr. lib. 8. D. 20. num. 24.* 2. quando non aliter poteſt mederi nimiæ fragilitati carnis. Vel ſi vovens in periculo peccandi frequentèr verſetur. Vel ſi aliter non poſſunt ſedari ſcrupuli, quibus vovens angitur, an ſatisfecerit. Vel quando actus venereus judicio Medicorum creditur neceſſarius ad ſubveniendum morbo continuo. Tunc poteſt in voto ſimplici caſtitatis, ſecus in ſolemni diſpenſari: ſic enim præſumitur ex benignitate Dei. *Sanch. de Matr. l. 7. D. 20. n. 23. & 26.* 3. ſi votum ſine matura deliberatione, ut ſolet à pueris ſit emiſſum. *C. 2. de Voto*, vel ſi metu, etiam levi, injuſto, tamen extortum ſit; ſecus ſi juſtè ſit metus incuſſus, etiam ſi gravis ſit, ut metus mortis ex naufragio, vel morbo proveniens. *Sanch. de Matr. l. 8. D. 20. n. 12.* 4. quando ceſſat cauſa vovendi impulſiva. V. g. ſi quis ſperans Religionem ingredi vovit caſtitatem, quam alias non voveret: ſi jam non ſit admittendus poteſt diſpenſari. Si ceſſet omninò cauſa finalis, non eſt neceſſaria diſpenſatio. *Sanch. de Matr. l. 8. D. 20. n. 16.* 5. ſi dubium ſit, an votum ſit ex mutatione materiæ impediturum majus bonum; vel ſi materia ſit jam mala, vel inutilis. Quando tamen certò conſtat, non eſt neceſſaria diſpenſatio. *Sanch. de Matr. lib. 8. D. 20. n. 10.* 6. ſi quis vovit; ſed dubitat de intentione, vel deliberatione vovendi; poteſt diſpenſari. Si dubitet, an voviſſet, non requiritur diſpenſatio. Tunc namque præſumitur pro libertate, quæ in poſſeſſione eſt. *Sanch. de Matrim. l. 8. D. 20. n. 11.*

152 Cauſæ juſtæ ad diſpenſandum generalitèr in impedimentis dirimentibus ſunt. Prima. Scandali vitatio, ſcilicèt, quando matrimonio inito tollitur occaſio peccati: v. g. Odij, inimicitiæ, homicidij, incontinentiæ, vel alterius gravis peccati. Similitèr, quando pax ſtabilitur, & odia, & diſcordiæ extinguuntur, vel ſi aliqua etiam lis extinguenda ſit. *C. 2. de Deſponſat. impub. Sanch. de Matr. l. 8. D. 19. num. 8. & 9.* Similitèr, ſi ob nimiam familiaritatem contrahentium orta ſit ſuſpicio, licet falſa, eos commercium carnale habuiſſe. Inſuper ſi bona fide, ſaltem ex una parte, matrimonium ſit contractum: etiamſi proles ex eo non ſit ſuſcepta ſolet diſpenſari, cum ſeparatio non ſine ſcanda-

dato fiat; *arg. C. 6. de Conſanguinit.* Si tamen contractum ſit matrimonium cum mala fide ex utraque parte, diſpenſationis fiunt indigni. *Trid. ſeſſ. 24. de Reform. Matrim. cap. 5.* Similitèr, ſi quis, cum conſanguinea, vel affine copulam habuit, quæ vel ex imprægnatione, vel aliundè eſt nota, ſolet Pontifex facilè diſpenſare, ut honori, & famæ mulieris conſulatur, & ne hæc infamata, & innupta maneat, vel ſaltem virum æqualis conditionis non inveniat: modo non ſit habita copula ſub ſpe diſpenſationis conſequendæ: & id in ſupplicatione exprimi debet. 2. eſt publica utilitas Reipublicæ. Sic Regibus, & Principibus, etiam in ſecundo gradu conſanguinitatis, & affinitatis conceditur diſpenſatio, quin alia cauſa in ſpecie allegetur. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matr. cap. 5. Sanch. de Matr. l. 8. D. 19. n. 5.* 3. conſervatio alicujus illuſtris familiæ in eodem ſanguine, ſimilitèr conſervatio illius in aliqua dignitate, patrimonio, opibus, ſplendore, &c. *Gonz. in C. 6. de Conſanguinit. n. 3.* Nam hoc aliquomodò ad bonum publicum pertinet; *arg. C. 28. de Præbend. Sanch. de Matr. lib. 8. D. 19. n. 31.* 4. meritorum in Eccleſiam excellentia, v. g. ob bellum in Hæreticos, vel infideles factum. *C. 17. 1. q. 7.* expedit enim, Eccleſiam in benemeritos ſe benignam oſtendere, & liberalem; ut ſic homines ad ſimilia alliciantur. *Sanch. de Matr. l. 8. D. 19. n. 32.* 5. ætas puellæ, ſi hæc excedat 24. annum, & virum æqualis conditionis hactenus non invenerit. 6. loci anguſtia, quando non facile fœmina virum æqualis conditionis genere, divitijs, moribus, vel Religione inveniret, vel ob ejus cognationem valdè extenſam, vel ob loci anguſtiam, vel quia locus ad litus maris ſitus eſt, & expoſitus hoſtium incurſionibus, & non facile inveniuntur extranei, qui ibi contrahere velint. 7. defectus dotis competentis ad contrahendum cum conjuge æquali: ne alias fœmina, vel innupta remanere, vel cum viro inferioris conditionis contrahere cogatur. Denique Pontifex ſolet cum perſonis nobilibus, vel valdè honeſtis in gradibus remotioribus diſpenſare, nulla in ſpecie expreſſa cauſa; ſed ſub hac generalitate: *ex certis, & rationabilibus cauſis.* De quibus latè *Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 19. Navar. Man. cap. 22. n. 87. Gonz. in C. 6. de Conſang. n. 3. Ponze de Matrim. l. 8. cap. 21. ex num. 21. Lacroix lib. 6. part. 3. ex num. 819.* Vicentius de Juſtis *de Diſpenſ. Matr. lib. 3. cap. 2. & ſeqq.*

153 Hæ ſunt cauſæ, ex quibus Pontifex ſolet in impedimentis matrimoniorum diſpenſare. Et quidem, ut Pontifex poſſit in prædictis impedimentis diſpenſare omnino debet adeſſe aliqua ex prædictis cauſis, vel alia ſimilis, ſi quæ eſt: & idem à fortiori de inferioribus Prælatis dicendum eſt. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matr. cap. 5. D. Thom. 12. q. 97. art. 4. Suar. de Legib. lib. 6. cap. 18. n. 4. Ponze de Matrim. l. 8. cap. 14. n. 3.* quia ut ait *Trident. ſeſſ. 25. de Ref. cap. 18. Sic frequentius Legem ſolvere, exemploque potius, quam certò perſonarum, rerumque delectu petentibus indulgere, nihil aliud eſt, quam unicuique ad Leges tranſgrediendas aditum aperire.* Alias enim non eſſet prudens, & fidelis diſpenſator ille, qui diſpenſat. Et quidem ſi inferior Papa diſpenſet, abſolutè requiritur cauſa ad valorem diſpenſationis: imò & in Papa ad diſpenſandum in impedimento Juris Divini, vel Naturalis, quando in eis diſpenſare poteſt, requiritur neceſſario, cauſa ut diſpenſatio valida ſit. *D. Thom. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2.* ibi: *Quod quidam dixerunt, quod ideò Prælati poſſunt pro libito diſpenſare, quia in quolibet voto includitur conditionalitèr voluntas Prælati Superioris; & ſic Subditus abſque omni remorſu conſcientiæ poſſet votum prætermittere, quandocumque ſibi à Prælato diceretur. Sed prædicta poſitio falſo innititur, quia cum poteſtas Prælati ſpiritualis, qui non eſt Dominus, ſed diſpenſator in ædificationem ſit data, & non in deſtructionem, ut patet. 2. ad Corint. 10. Sicut Prælatus non poteſt imperare ea, quæ ſecundum ſe Deo diſplicent, ſcilicèt, peccata, ita non poteſt prohibere ea, quæ ſecundum ſe Deo placent, ſcilicèt, virtutis opera.* Quando enim aliquis, etiam Princeps Supremus, in ſua Lege diſpenſat ſine cauſa juſta, illicitè facit; etiam quando ſecum ipſo diſpenſat. Valida tamen erit talis diſpenſatio facta ſine cauſa, ac proindè Papa validè diſpenſat, quamvis illicitè in impedimentis provenientibus præciſè ex jure Eccleſiaſtico; quia cum ſit Dominus Legis, nulla eſt ratio, nec jus, quo poſſit impediri ad Legem tollendam, quamvis peccet Legem auferendo, ſicut Dominus prodigens rem propriam, dominium transfert, licet prodigendo delinquat. *Suar. de Leg. l. 6. cap. 19. n. 6. Sanch. de Matr. l. 8. D. 17. n. 24. Ponze de Matr. l. 8. cap. 14. n. 7.* Si plures cauſæ concurrant,

Digitized by Google

rant, licet leves, facilius diſpenſatur; quia, quæ non proſſunt ſingula, cuncta juvant; *arg. L. 5. C. de Probat.* ut quidam Poeta dixi: *Forſitàn hæc aliquis (nam ſunt quoque) parva vocavit, ſed quæ non proſſunt ſingula, cuncta juvant.* Deindè, quo majus eſt impedimentum major cauſa requiritur, quippè fortius vinculum, fortius ligat, & è contra, facilius in levioribus impedimentis diſpenſatur, & hac ratione in impedimento publicæ honeſtatis facilè Papa diſpenſat, & hac facultas Legatis, & Epiſcopis longe diſtantibus ſolet committi. Similitèr, in cognatione ſpirituali orta ex compaternitate facile diſpenſat: ſecus in paternitate. Nam in hac, vel nunquam, vel difficillimè diſpenſat. In impedimento criminis ex machinatione in mortem conjugis orto, ſi publicum ſit, nunquam diſpenſat: ne detur alijs anſa machinandi in mortem. Si occultum diſpenſatur in Pœnitentiaria: ſed difficillimè. Si tantum ex adulterio naſcatur, non difficilè Pontifex pro foro externo, & S. Pœnitentiaria pro interno diſpenſat. *Sanch. de Matr. lib. 8. D.24.* Item cæteris paribus facilius cum Regibus, & Principibus, quam cum alijs diſpenſatur: facilius cum nobilibus, quam cum divitibus, & alijs honeſtis perſonis: & facilius cum his, quam cum plebejis; *arg. Trid. ſeſſ.24. de Refor. cap. 5. D. Th. 2.2. q.63. art.2. ad 1. Sanch. de Matrim. lib.8. D.19. ex n.5.*

154 Profectò, ſubſiſtit diſpenſatio, etiamſi cauſa allegata purè impulſiva ſit falſa, quia cum hæc ad diſpenſandum non moveat, ſed ſolum juvet, ejus falſitas non vitiat diſpenſationem; imò, & ſi cauſa allegata finalis, & motiva ſit falſa, non vitiatur diſpenſatio, ſi præter eam cauſam, alia æquè motiva, & ſufficiens allegetur; quæ ſit vera, nam tunc reſolvitur illa copulativa in disjunctivam; *arg. C.18. de Præbend.* Et tunc ſufficit, unam eſſe veram ad valorem reſcripti, & diſpenſationis. C. 4. *de Reſcript. & ibid. Gonz.* Si vero unica cauſa motiva, ſeu finalis allegetur, & hæc ſit falſa, vitiatur diſpenſatio, etiamſi falſitas proveniat ex ignorantia, vel ſimplicitate allegantis; & etiamſi in reſcripto non apponatur clauſula. *Si ita eſt, vel ſi preces veritati nitantur*, quia hæ clauſulæ ex ſe reſcriptis inſunt. *C.2. de Reſcriptis.* Quando unica cauſa allegatur, hæc præſumitur motiva. Si ex pluribus cauſis allegatis, una ſit falſa, & dubitetur an ſit motiva, habetur pro impulſiva; ne actus pereat, ſed potius valeat. *L. 12. ff. de Rebus dubijs.* In caſu quidem *Textus in C.6. de Conſanguin. & affinit.* quamvis diſpenſatio ob falſam cauſam allegatam ſit nulla, Pontifex diſsimulare cum ſic copulatis, ob ſcandalum permittit. *Covarr. de Sponſal. p.2. cap.6. §.10. n.15. Gutier. de Matrim. cap.48. n.1. Barb. & Gonz. ibid. num. 1.* Ut diſpenſatio valeat, non requiritur, quod veritas cauſæ ſubſiſtat tempore, quo impetrantes diſpenſationem ſcribunt, eam petendo, ſed tunc quando diſpenſatio conceditur. Sive hoc fiat tempore, quo litteræ Romæ expediuntur juxta ſtylum antiquum, nam tunc Papa diſpenſabat, & literæ continebant gratiam factam. *Sanch. de Matr. lib.8. D.30. n.4.* vel tempore, quo delegatus actu diſpenſat, juxta ſtylum hodiernum, quia Papa non actu diſpenſat, quando expedit litteras, hoc eſt tempore datæ: tunc enim tantum ſolet dare mandatum, ut delegatus (ſive Epiſcopus, ſive confeſſarius ſit) diſpenſet; ac proindè, tunc veritas cauſæ adeſſe debet, nam ſic Pontificis conditio verificatur. *Suar. de Leg. lib.6. cap.20. num.13. Sanch. de Matrim. lib.8. D.30. n.12. Ponc. de Matrim. lib.8. cap.20.* Etiamſi tempore, quo Pontifex mandatum diſpenſandi dedit non ſubſiſteret. *Garc. de Benef. p. 6. cap. 2. n. 283* In utroque tamen tempore debere, ut valeat, ſubſiſtere, docet de Juſtis, *de Diſp. Matrim. lib.1. cap. 6. num. 299. & lib.3. cap. 1. n.81.* Facta diſpenſatione à delegato, abſolutè aufertur impedimentum, eſtque adeò perfecta gratia diſpenſationis, ut etiam ceſſante poſteà impedimento tempore, quo diſpenſatio eſt ſortitura effectum, hoc eſt tempore, quo contrahitur matrimonium, adhuc habeat effectum diſpenſatio; *arg. C. 9. de Filijs Presbyt.* Nam factum legitimè retractari non debet, licet caſus poſteà eveniat, à quo non potuit inchoari. *C. 73. de Reg. jur. in 6. Suar. de Legib. lib. 8. cap. 20. n.15. Ponc. de Matr. lib. 6. cap. 20. n. 4.* contra *Sanch. de Matr. lib.8. D. 30. n.14. & alios.* Quando fidelitèr allegata cauſa ad diſpenſandum, ſuperior bona fide cenſet, eſſe juſtam, & diſpenſat, valet diſpenſatio, etiamſi cauſa verè ſit inſufficiens: quippè hoc exigit recta, & prudens Eccleſiæ gubernatio, nam alias ſemper actus manerent obnoxij nullitati, cum magno incommodo, & perturbatione fidelium, & præjudicio publicæ tranquillitatis; *arg. L.3. ff. de Offic. Prætor. Et contra Ponc. de Matrim. lib.8. c.14. n.8. Caſtro-*

Digitized by Google

tropal. tr. 3. *D.* 6. *p.* 8. §. 2. *n.* 5. tenent *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 17. *n.* 8. *Azor. p.* 1. *lib.* 7. *cap.* 29 *q.* 6. *& alij.*

155 Pro diverſitate impedimentorum, & circunſtantiarum diverſimodè etiam eſt petenda diſpenſatio. Quando enim impedimentum eſt publicum, diſpenſatio impetranda eſt in *Dataria*, ut etiam pro foro externo deſerviat, & etiam ad contrahendum de novo matrimonium. Et ibidem etiam peti debet, quando petitur ad 1. gradum affinitatis, & ad 2. gradum conſanguinitatis. Tuncque ad ipſum Papam dirigitur ſupplicatio, & debet fieri in ſcriptis: alias non conceditur diſpenſatio. Item debet concipi idiomatè Latino, & quantum fieri poteſt, verbis proprijs. In *Pœnitentiaria* petitur diſpenſatio, quando impedimentum eſt occultum, & hæc ſolum pro foro interno deſervit: & hoc habet locum tàm in impedimentis impedientibus, quàm dirimentibus. Jure Eccleſiaſtico, & non ſolum ad remanendum in matrimonio contracto, ſed, & ad illud contrahendum, niſi adſit conſanguinitatis impedimentum. Nam in eo non diſpenſat Pœnitentiaria ante matrimonium contractum. At vero poſt ipſum contractum, ſi impedimentum ſit occultum, & ſit in 3. vel 4. gradu utique diſpenſat: minimè vero, in primo, vel ſecundo gradu conſanguinitatis, quamvis hæc ſit occulta. Quando in Pœnitentiaria petitur diſpenſatio ad Cardinalem Pœnitentiarium majorem dirigitur ſupplicatio: quippè ejus nomine hujuſmodi litteræ expediuntur. In ſupplicatione ad diſpenſationem non debet exprimi cauſa falſa; nam reddetur diſpenſatio obreptitia. Nec debet ſupprimi, vel reticeri, quod de jure, vel conſuetudine, vel ſtylo Curiæ eſt exprimendum: alias, ſi taceatur, etiam per ignorantiam, ſubreptitia erit diſpenſatio; ac proindè invalida, etiamſi adhuc eo expreſſo Papa diſpenſaſſet. Nam talis expreſſio, tanquam forma, requiritur, quæ omninò ſervanda eſt; *arg. C.* 23. *de Præbend. in* 6. *L.* 5. *ff. Mandat.*

156 Primo ergo exprimi debet in ſupplicatione, quæ fit in Dataria, nomen, & cognomen petentium diſpenſationem, non per abbreviaturas, ſed per characteres claros. Error nominis, licet de Jure Communi diſpenſationem non vitiet, tamen de ſtylo Curiæ ad occurrendum fraudibus, eam vitiat; niſi error eſſet veriſimilis, v. g. in unius ſyllabæ mutatione: ut ſi Antonius pro Antonino, vel Bernardus pro Bernardino apponeretur. Si in Pœnitentiaria fiat ſupplicatio, non proprium nomen petentium, ſed aliud fictum apponitur; v. g. Titius, & Seja. 2. Nomen Diœceſis originis, & quidem utriuſque oratoris, debet exprimi. Si vero ipſi velint, quod litteræ ad Ordinarium domicilij dirigantur, id petere debent. Nomen enim loci, in quo ſunt orti, non debet exprimi, niſi ſimul ſit Diœceſis; vel ſi diſpenſatio ob anguſtiam loci, vel ob locum ſitum ad maris litus petatur. *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 21. *n.* 39. 3. Cauſa movens ad petendam diſpenſationem exprimenda eſt. Et quidem ſi copula, etiam ab uno alio inſcio, ſub ſpe diſpenſationem facilius conſequendi, eſt habita, debet exprimi. Siquidem ex ſtylo Curiæ ſolet hæc apponi clauſula: *Dummodo copula habita non ſit, ſpe diſpenſationis facilius obtinendæ*: ne alias ex proprio dolo commodum reportet. *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 25. *n.* 38. ſi tamen copula non ſub hac ſpe, ſed ardore libidinis eſt habita, non eſt neceſſario exprimenda: ſiquidem ea expreſſa, facilius concoderetur diſpenſatio: ac proindè ejus non expreſsione non redditur diſpenſatio ſubreptitia; *arg. C.* 20. *de Reſcript.* Nec diſpenſatio irritatur, etiamſi hæc clauſula adjiciatur: *Dummodo copula non ſit habita*: hæc namque clauſula intelligenda eſt de copula habita ſub ſpe facilius conſequendi diſpenſationem. *Enriq. Ceval. Ponc. de Matrim. lib.* 8. *cap.* 17. *n.* 32. *&* 33. *Gonz. in C.* 6. *de Conſang. n. fin.* contra *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 25. *& alios.*

157 4. Debet exprimi genus impedimenti ob majorem difficultatem, quæ in ejus diſpenſatione poteſt inveniri. Et hac ratione exprimendum eſt numerus impedimentorum; non ſolum ſi hæc diverſi generis ſint, ſed etiamſi ſint ejuſdem rationis: v. g. ſi ſit duplex conſanguinitas, vel cognatio ſpiritualis. Nec Papa cenſetur velle tollere impedimentum, quod ignorat; *arg. C.* 9. *de Reſcr. in* 6. *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 24. *n.* 5. *Gonz. in C.* 6. *de Conſang. n.* 4. Hinc debent omnia impedimenta eiſdem litteris exponi, quia concurſus plurium impedimentorum reddit diſpenſationem difficiliorem. *Covar. Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 23. *n.* 2. *Ponc. de Matrim. lib.* 8. *cap.* 17. *n.* 32. *Gutierrez eod. tract. cap.* 123. *n.* 22. *Sylveſt. Suar. de Leg. lib.* 6. *cap.* 24. *n.* 3. Ubi hanc ſententiam, non ſolum ſecuriorem judicat in materia matrimonij, ſed proba-

ba-

Digitized by Google

probabiliorem, & practicè ſervandam eſſe dicit contra *Navar. Enriq. & Gonz. in C.6. de Conſang. n.4. & alios.* Etiam debent exprimi gradus conſanguinitatis, an primus, vel ſecundus, an in linea recta, vel in tranſverſa. Si exponatur gradus remotior pro propinquiori, v. g. quartus pro tertio, vel conſanguinitas pro affinitate, vel è contra: etiamſi hoc fiat inculpabilitèr, irrita eſt diſpenſatio ex defectu voluntatis Pontificis. Si tamen pro remotiori ponatur propinquior, v.g. Tertius pro quarto: quamvis data opera hoc fiat, valet diſpenſatio: quia ſi veritas exprimeretur, facilius diſpenſatio concederetur; *arg. C.20. de Reſcript. Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 24. n. 16. & 17.* ſi in gradu inæquali conjuncti ſint, ſufficit ad valorem diſpenſationis gradum remotiorem exprimi, debet tamen exprimi propinquior, ut per ſpeciale Breve declaretur, propinquiorem gradum non obſtare. *S. Pius V. in Conſt. Sanctiſsimus, 26. Auguſt.* 1566. Executio diſpenſationis, non expectatis his litteris declaratorijs, illicita erit, valida tamen, ut tenent *Sanch. de Matrim. lib.8. D.24. n.29. Ponc. de Matrim. lib.8. cap.17. n. 26. & 27.* Si diſpenſatio petatur in affinitate, ultra dicta, requiritur, quod exprimatur, an ſit ex copula licita, quando affinitas eſt in primo, vel 2. gradu, ſecus in ulterioribus; nam tunc continet impedimentum publicæ honeſtatis, quæ oritur ex ſponſalibus matrimonium præcedentibus. Nec impedimentum affinitatis ex copula illicita poſt *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matrim. cap.4.* ultra ſecundum gradum extenditur. *Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 24. n.40.* ſi ex copula illicita, debet exprimi, an ſit habita cum pluribus ſponſæ conſanguineis: non tamen eſt neceſſe addere, ſi pluries cum eadem ſit commiſſa. Nam pro numero perſonarum, non pro numero copularum creſcunt impedimenta. *Sanch. de Matrim. lib.8. D.24. n. 7. & 8.* In impedimento publicæ honeſtatis ex ſponſalibus orto, cum hoc tantum in primo gradu dirimat poſt *Trid. ſeſſ. 24. de Refor. Matr. cap. 3.* non eſt neceſſe gradum exprimere: ſecus ſi ex matrimonio rato naſcatur, quippè major difficultas in majori propinquitate invenitur. *Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 24. n. 16.* In cognatione ſpirituali debet exprimi, an ſit compaternitas, vel paternitas. Nam in hac ob majorem indecentiam difficilius diſpenſatur. *Sanch. de Matrim. lib.8. D.24. n.15. Ponc. de Matrim. lib.8. cap. 17. n.28. Gonz. in C.6. de Conſang. n. 4.* Item an cognatio ſit duplex: v.g. ſi uterque viciſſim prolem alterius levavit in baptiſmo. Vel ſi quis alterius prolem in baptiſmo levavit, & in confirmatione tenuit. Si vero plures ejuſdem filios in baptiſmo, vel confirmatione tenuit, non multiplicatur cognatio. Deindè juxta aliquos debet exprimi, an cognatio ex confirmatione, vel baptiſmo orta ſit: quia cognatio orta ex baptiſmo magis imitatur cognationem naturalem. Aliquando non eſt neceſſe, quod utrumque impedimentum eiſdem litteris exprimatur. 1. Si unum ſit occultum, ita ut ſine infamia exprimi nequeat: nec creditur, Papam velle ſibi tale impedimentum cum periculo infamiæ oſtendi. Nam hoc tantum exponi debet in Pœnitentiaria, facta tamen ibidem mentione de impedimento notorio. 2. Si alterum impedimentum alia via, quam diſpenſationis, tolli poſſit: v. g. ſi cum conſanguinitate concurrat impedimentum ſponſalium cum alia: nam ſi hæc ſponſalibus renuntiet, jam eſt ablatum tale impedimentum. *Sanch. de Matrim. lib.8. D.23. n. 6.* 5. Si matrimonium eſt contractum exprimi debet, an ſit contractum bona, vel mala fide impedimenti: & ſi mala fide, an ſub ſpe facilius diſpenſationem conſequendi. Si bona fide: an denuntiationes præmiſſæ, vel omiſſæ fuerunt ſine juſta cauſa. Nam ſi ſint culpabilitèr omiſſæ, raro conceditur diſpenſatio. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matrim. cap. 5. Nec enim eſt dignus, qui Eccleſiæ benignitatem experiatur, cujus ſalubria præcepta temere contempſit.* In ſupplicatione pro ſecunda diſpenſatione, non debet fieri mentio primæ diſpenſationis: ſi utraque diſpenſatio ad diverſum finem dirigitur: imò etiamſi ad eundem tendat, niſi fortè diſpenſatio vergat in præjudicium tertij, vel hoc ſit neceſſarium, ut Papa benè de impedimento certioretur; *arg. C. fin. de Filijs Presbyt. in 6. Covar. de Sponſal. p.2. cap.8. §.8. n.5. Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 22. n.6. Ponc. de Matrim. lib.8. cap. 17. n. 7. & 8.* Si aliquando fuit petita diſpenſatio, & negata, ſi iterum petatur, vel coram ipſo, vel etiam coram inferiore, juriſdictionem ſufficientem habente, non eſt neceſſe negationem antecedentem exponi, cum id nullo jure requiratur. Nam poſſunt rationes efficaciores proponi, quæ ſuperiorem valeant ad diſpenſandum movere. *Suar. de Leg. l. 6. cap. 22. n.1. Sanch. de Matrim. lib.8. D.22. n.14. Ponc.*

Ponc. de Matrim. l.8. cap.17. n.3. Menoch. de Arbitr. caſ.203. n.6.

158 Quando in Sacra Pœnitentiaria pro foro interno diſpenſatur, committitur executio alicui, in Sacra Theologia, vel Jure Canonico Doctori, vel privilegium ad hoc habenti, quale habet ſocietas ex conceſsione Greg. XIII. Quilibet namque ſocietatis Sacerdos, qui ſit approbatus ab Ordinario antequam litteras aperiat, & deputatus à Superiore, poteſt hanc diſpenſationem exequi. *Sanch. de Matr. lib.8. D.34. n.11.* Hi enim omnes, ſi approbati ſint ab Ordinario pro confeſsionibus audiendis (& non aliter) poſſunt exequi talem commiſsionem, ſanè: Orator debet executorem eligere, & adhuc uno electo variare valet, alium eligendo, non ſolum poſtquam litteræ ſunt alicui confeſſario præſentatæ, ſed etiam poſtquam ab eo eſt pronuntiatum, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, poteſt adhuc impetrans alium confeſſarium adire, qui forrè opinetur, illud reſcriptum valere; quin, & ipſe confeſſarius poteſt re melius perſpecta, exequi illam diſpenſationem, mutata ſententia. Quod ſi ſemel diſpenſavit, cum jam actus ſit conſummatus, & perfectus, non poteſt retractare ſententiam. *Sanch. de Matrim. lib.8. D.27. n.40.* contra *Navarr.* Hæc diſpenſatio debet hodie fieri in Sacramentali confeſſione, & non aliter. Sic enim ex tenore litterarum modernarum conſtat, ut contra *Sanch. de Matrim. lib.8. D.34. num.29.* tenent *Gobat, & alij.* Ibi enim examinare debet confeſſarius, an preces veritate nitantur. V.g. an ſeparatio quoad domum nequeat ſine ſcandalo fieri: ſi eſt periculum incontinentiæ, ſi cohabitent, & oratori, etiam ſine juramento, Notario, vel Teſtibus fidem debet adhibere. Minimè tamen poteſt diſpenſare, ſi invenerit, preces eſſe falſas, vel ſi aliunde, extra confeſsionem, hoc ſciat. Vel ſi veritatem neceſſario exprimendam, eſſe tacitam cognoſcat; quamvis pœnitens mentiendo firmiter aſſerat, preces veras eſſe; *arg. L.5. ff. Mand. Sanch. de Matr. lib.8. D.34. n.21.* Deinde: antequam diſpenſetur ad permanendum in matrimonio debet tolli proxima occaſio, & periculum peccandi: & diſpenſationi præmittitur abſolutio à Cenſuris in forma conſueta ab Eccleſia. Et quidem diſpenſatio ſolum tollit impedimentum in litteris expreſſum, non vero aliud, etiam ſi illud bona fide, & ignorantia invincibili exprimere omiſerit pœnitens; *arg. L.5. ff. Mandat.* mulier cautè debet certiorari de nullitate prioris conſenſus, ita ut delictum oratoris non detegatur: & poteſt renovari ſine Parocho, & Teſtibus. Si præceſsit matrimonium in facie Eccleſiæ contractum, proles nata poſt talem diſpenſationem legitima erit in utroque foro etiamſi in litteris nulla legitimationis mentio fiat. Si proles ante matrimonium putativum ſit ſuſcepta, erit ſolum in foro conſcientiæ legitima: ſi poſt matrimonium contractum, etiam mala fide utriuſque, etiam, & tantum in foro conſcientiæ legitima erit, itaque detecto impedimento, non haberetur proles, ut legitima. Si tandem ſit ſuſcepta poſt matrimonium contractum, ſaltem cum unius contrahentis bona fide, in utroque foro proles legitima erit. Si orator ſuum peccatum jam eſt confeſſus, non debet executor novam ei pœnitentiam imponere, præter confeſsionem menſalem per totam vitam: quam alterare non poteſt, utpote in litteris præſcriptam. Si tamen nondum eſt expiatum delictum, pœnitentiam debet injungere executor proportionatam peccato, & circunſtantijs, doloris pœnitentis, ejus fragilitati, &c. minui tamen poteſt, ſi diſpenſatio tempore Jubilæi fiat. Diſpenſatione facta, non ſunt reſtituendæ litteræ oratori, nec eſt dandum diſpenſationis teſtimonium, ſed tenetur executor ſub excommunicatione litteras lacerare, ita ut nullum eorum exemplum extet, authenticum ſcilicet, quod pro foro externo deſerviat; poteſt tamen executor copiam ſimplicem pro ſua, vel aliorum inſtructione retinere: imò & ipſas litteras jam laceratas pro aliquo uſu materiali. Sic diſpenſatus ſecurus eſt tantum in foro interno, & conſcientiæ, ita ut ſi impedimentum poſteà publicum fieret, deberent conjuges ſeparari, quouſque in Dataria pro foro externo, diſpenſatio obtineretur. Hunc ergo litterarum, quæ in Pœnitentiaria pro his diſpenſationibus conceduntur tenorem referam, ut eo accuratè inſpecto, aliquæ difficultates, ſi occurrunt complanentur. Talis ergo eſt.

159 *Diſcreto viro Confeſſori (vel confeſſario) Magiſtro in Theologia, vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario, per latorem præſentium ad infra ſcripta ſpecialitèr eligendo. Ex parte latoris præſentium nobis oblata petitio continebat, quod &c. &c. Nos itaque, qui Pœnitentia-*

riæ Domini Papæ Curam gerimus, *hujuſmodi ſupplicationibus inclinati*, *authoritate Apoſtolica ſpecialitèr nobis conceſſa*, *diſcretioni tuæ committimus*, *quatenùs ſi eſt ita*, *dictum latorem audita prius ejus Sacramentali confeſſione*, *ac ſublata occaſione*, *ſi qua adhuc extat*, *amplius cum dicta ſorore peccandi*, *à quibuſvis ſententijs*, *Cenſuris*, *& pœnis Eccleſiaſticis*, *quas propter præmiſſa quomodolibet incurrit inceſtu*, *& exceſſibus hujuſmodi abſolvas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta*, *injuncta inde ei pro tam enormis libidinis exceſſu*, *gravi pœnitentia ſalutari*, *ac confeſſione Sacramentali peccatorum ſuorum*, *ſingulis*, *ſcilicèt menſibus*, *ut minimum ſemel*, *aut quoties tibi videbitur*, *& alijs*, *quæ de jure fuerint injungenda. Demum*, *dummodo impedimentum præfatum ſit occultum*, *& ſeparatio inter latorem*, *& præfatam mulierem fieri non poſſit abſque ſcandalo*, *ex cohabitatione vero de incontinentia probabilitèr timendum tibi viſum fuerit*, *aliudque Canonicum non obſtet*, *cum eodem latore*, *& dicta muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata*, *ſed ita cautè*, *ut latoris delictum nuſquam detegatur*, *matrimonium cum eadem*, *& uterque inter ſe de novo ſecretè ad vitanda ſcandala*, *præmiſſis non obſtantibus contrahere*, *& in eo poſtmodum remanere licitè valeant*, *miſericorditèr diſpenſes*; *prolem ſuſceptam*, *ſi qua ſit*, *& ſuſcipiendam ex inde legitimam decernendo*, *in foro conſcientiæ*, *& in ipſo actu Sacramentali confeſſionis tantum*, *& non aliter*, *neque ullo alio modo. Ita quod hujuſmodi abſolutio*, *& diſpenſatio latori in foro judiciario nullatenùs ſuffragentur*: *nullis ſuper his Teſtibus adhibitis*, *aut litteris datis*, *aut proceſſibus confectis ſed præſentibus laniatis*, *quas ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ laniare tenearis*, *ita ut nullum earum exemplum extet*; *neque eas latori reſtituas*, *quod ſi eas reſtitueris*, *nihil ei præſenter litteræ ſuffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum ſub ſigillo Officij Pœnitentiariæ*, *&c.*

160 Diſpenſatio pro foro externo ſolet committi, vel Ordinario, ſeu Epiſcopo oratorum, vel Officiali Epiſcopi: ſic ejus Vicarius Generalis. *Hiſpanè*: *Proviſor*, vocatur præcipuè ultra Montes. Citrà Montes verò Vicarius Generalis appellatur: verè tamen idem ſignificat *Officialis*, ac *Vicarius*. Nomine tamen Vicarij, vel Officialis Epiſcopi non comprehenditur Vicarius Capituli, Sedevacante, ac proindè, hic non poteſt litteras exequi, etiamſi antecedenter fuiſſet Epiſcopi Vicarius, & poſteà idem à Capitulo Electus, quod ſi eas exequatur, nulla eſt diſpenſatio, nullumque matrimonium, ut contra *Sanch. de Matr. lib. 8. D. 27. ex n. 32.* tenent *Covarr. Garc. & alij cum Lacr. lib. 6. p. 3. n. 889.* multoque minus comprehenditur Capitulum nomine Epiſcopi. *Sanch. de Matrim. lib. 8. D. 27. n. 3.* ſi vero diſpenſatio dirigatur, Vicario, vel Officiali: v. g. Manilenſi tunc quia non exprimitur, quod ſit Vicarius Epiſcopi, ſed tantum Diœceſis, venit Vicarius Capituli: ſiquidem verè eſt Vicarius Manilenſis. Diſpenſatio commiſſa Epiſcopo, nequit ab ejus Vicario fieri; nec è contra diſpenſatio Vicario commiſſa poteſt ab Epiſcopo exequi. Si Epiſcopus ante executionem litterarum moriatur, debent oratores expectare ſucceſſorem, qui poteſt eas exequi, vel novam petere commiſſionem, quæ de ſtylo Curiæ dicitur *mutatio Judicis*. Si Vicarius Epiſcopi, cui eſt commiſſa diſpenſatio, non potuit exequi litteras ante mortem Epiſcopi, proſequi nequit, ſed debet nova commiſſio peti. Si litteræ ſint directæ Epiſcopo, vel Vicario, nulla facta mentione nominis ſed tantum officij, vel dignitatis, ſucceſſor in dignitate, & officio poteſt eas exequi; ſecus vero, ſi nomen proprium Epiſcopi, vel Vicarij exprimatur; quia tunc induſtria creditur electa, quæ perſonæ adhæret, & cum perſona expirat. Quod ſi commiſſio fiat alicui Officiali; v. g. Granatenſi, ſi poſteà fiat Archiepiſcopus Granatenſis, vel alias deſinat eſſe Vicarius, non poteſt diſpenſationem exequi, nec commiſſionem proſequi, quippè cum commiſſio ſit realis, & quaſi annexa officio, hoc deficiente, etiam commiſſio deficit, & tranſit ad ſucceſſorem in Vicariatu. Si verò commiſſio ſit perſonalis poterit de ea cognoſcere, ceſſante Vicariatu, quia ſatis eſt fuiſſe Vicarium tempore, quo Pontifex ipſi diſpenſationem commiſit: niſi fortè ob delictum officio privetur, vel jam habeat ſtatum incompatibilem. *Sanchez de Matr. lib. 7. D. 27. n. 31.*

161 Executor nullam habet juriſdictionem, antequam litteræ originales eidem præſententur, etiamſi aliundè conceſſas eſſe ſciat: nec matrimonium valet etiam de licentia executoris contractum; *arg. C. 12. de Appellat. Trid. ſeſſ. 22. de Ref. cap. 5. Garc. de Benef. p. 6. cap. 2. n. 8. Sanch. de Matr. lib. 8. D. 30. n. 12.* in litteris ſolent oratores abſolvi à Cenſuris, ut ſic gratiæ reſcripti fiant capaces. *C. 1. de*

Digitized by Google

de Reſcript. in 6. Debet ergo executor poſtquam litteræ ipſi ſunt præſentatæ inquirere, an veræ ſint preces, vel falſæ: ſufficit tamen, quod hæc cognitio ſit extrajudicialis, vel undecumque ipſi precum veritas innoteſcat: quia hoc arbitrio, & conſcientiæ illius relinquitur: ſi hæc cognitio omittatur, eſt nulla diſpenſatio; etiamſi preces veræ ſint: quippè non adimpletur conditio reſcripti, contenta in illa clauſula: *Te de præmiſſis diligentèr informes*: Et: *Si preces veritate niti repereris, tunc diſpenſes.* Aliud eſt quando adjicitur ea clauſula: *Si preces veritate nitantur.* Nam tunc ſufficit veritas precum, etiamſi nulla præcedat cognitio: ſiquidem hæc in clauſula non præſcribitur. *Garc. de Beneſ. p. 6. cap. 2. num.* 265. *Sanch. de Matr. lib.* 8. *D.* 35. *n.* 15. Debetque alias clauſulas in litteris adjectas adimplere. Quod ſi inveniat clauſulas inſolitas, & non conformes ſtylo Curiæ ſuperſedere debet in earum executione, cum ex hoc de dolo, & fraude ſuſpectæ reddantur; *arg. C. 6. de Crimine falſi.* Similiter debet ſuperſedere, ſi aliud impedimentum, præter expreſſum inter contrahentes inveniat. Si tamen preces veræ ſint, nullumque aliud impedimentum obſtet, ſua ſententia hoc declarabit, & juxta formam reſcripti diſpenſabit, & ſententiæ ſuo nomine ſubſcriptæ tradet partibus tranſumptum authenticum, ut matrimonium contrahant juxta formam Concilij, quæ clauſula ſolet in litteris adjici, ſed non tollit, quod Epiſcopus poſſit in denuntiationibus diſpenſare. *Sanch. de Matr. lib.* 8. *D.* 35. *n.* 19. Executor non poteſt alteri diſpenſationem ſubdelegare; *arg. C. fin.* §. *Cæterùm, de Offic. delegat.* informationem tamen poteſt alteri committere: nam ad informationem habet juriſdictionem: ad diſpenſationem tantum habet nudum miniſterium. Executor intuitu diſpenſationis, nihil poteſt, nec poculenta, vel eſculenta accipere, etiamſi ſpontè offerantur, niſi fortè poſt diſpenſationem factam: vel ſi ratione ſtipendij pro labore informationem faciendi aliquid recipiat. *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 35. *n.* 11. *&* 13. contra *Navarr.* Deinde ſolet ſæpè in reſcriptis perſonæ qualitas adjici, dicendo, vel referendo, eſſe honeſtas, nobiles, vel principales. Et quidem ſi non tantum narrativè, vel in principio reſcripti hæc opponatur qualitas, ſed in medio, vel tanquam motivum diſpenſationis, quod indicatur in illis verbis, *ut aſſerunt, &* tunc hæc qualitas coram executore eſt probanda; *arg. L. 2. C. de His, qui veniam ætat.* Et ſanè *honeſtus* dicitur, qui honeſtè vivit, nullaque turpitudine ejus familia laborat. *Nobilis*, qui abſtinet, ab his quæ populares exercent. *Procreatus de nobili genere*, qui habet majores, vel ſaltem parentes nobiles. *Principales loci*, qui excellunt potentia, authoritate, vel opibus. *Sanch. de Matr. lib.* 8. *D.* 19. *n.* 6. Videndus ſignantèr Vincentius de Juſtis *de Diſp. Matr. lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 122. *& ſeqq. Pauperes* miſerabiles perſonæ dicuntur, qui ex labore, & induſtria tantum vivunt, & de præſenti nulla habent bona, etiamſi habeant ſpem certam, & jus in futurum ad legatum, vel hæreditatem conſanguineorum, ſed præciſè ſuo labore, & induſtria lucrantur honeſtam ſuſtentationem, vel agricultura, vel opificio, vel arte non liberali, & debet uterque eſſe pauper; nec ſat eſt, ſi unus pauper ſit, dummodo alter ſit dives; nam numerus pluralis requirit ſaltem duos. *L.* 12. *ff. de Teſtib.* Vincent. de Juſtis *de Diſp. Matr. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 2. atque omnino eſt videndus à *num.* 72. & vidiſſe non pœnitebit.

162 Matrimonium, quod ex aliquo impedimento eſt nullum, ratificari debet poſito novo conſenſu, non merè interno, ſed externo, verbis, vel ſignis conſtante, qualis requiritur ad actum humanum matrimonij: & quidem utriuſque conſenſus debet intervenire, quippè antecedens fuit nullus. *C.* 1. *de Sponſ. D. Thom. in* 4. *D.* 40. *q. uni. art.* 4. *ad* 6. *Scot. Covarr. Sanch. de Matr. lib.* 2. *D.* 32. *ex n.* 2. Debetque præcedere reſpectu utriuſque conjugis notitia nullitatis antecedentis matrimonij: aliàs conſenſus dependens ab exiſtimatione validitatis prioris matrimonij ex errore procederet: ac proindè ad matrimonium, quod de novo contrahendum eſt, non deſerviret. *L.* 15. *ff. de Juriſdict.* Et hoc deducitur ex tenore litterarum, & Bullæ Cruciatæ, & ex quodam reſponſo *Clem. VIII. Sanch. de Matr. l.* 2. *D.* 36. *n.* 4. *Ponz. de Matr. l.* 4. *cap.* 24. *& alij* contra *Cajet. Angel. Soto, Vera-Cruz, Henriq. de Matr. l.* 11. *cap.* 3. *n.* 6. Idem ob eaſdem ferè rationes tenendum eſt, etiamſi nullitas matrimonij proveniat ex defectu conſenſus præſtiti fictè, vel per metum, vel terrorem; ita *Felim. Palacios in* 4. *D.* 27. *diſp.* 1. *f.* 566. *Ponz. de Matr. l.* 4. *cap.* 25. ubi hoc ex quadam declaratione *Clem. VIII.* & alia clauſula Bullæ Cruciatæ confirmat, contra *D. Tho. in*

Digitized by Google

in 4. D.29. q. un. art.3. q. 2. ad 2. D.Bonaventur. Hoſtienſ. Joan. Andr. Navarr. Man. cap.22. n.51. & 80. Sanch. de Matrim. lib.2. D.32. n.9. qui probabiliſsimè tenent, ſufficere novum conſenſum tantum ex parte illius, qui fictè contraxerat; ac proindè non requiri notitiam nullitatis, niſi tantum ex parte ejus, qui novum debet ponere conſenſum. Quæ ſententia poteſt practicari, quando aliquod inveniatur inconveniens in eo, quod conjux de hac nullitate certioretur. Si nullum periculum, vel ſcandalum timeatur in manifeſtatione nullitatis clarè manifeſtari debet; ſi vero aliquod ſcandalum timeatur, v. g. periculum vitæ, vel infamiæ, vel deſertio liberorum, poteſt revalidari ſine determinata notitia de nullitate. *Sanch. de Matrim. lib.7. D.36. n. 5.* Si impedimentum eſt occultum, & matrimonium antecedentèr eſt in facie Eccleſiæ celebratum poteſt ratificari privatim. Si impedimentum eſt publicum debet de novo coram Parocho, & teſtibus celebrari; *arg. Trid. ſeſſ. 24. de Refor. Matr. cap.* 1. Confeſſarius advertens impedimentum, quod conjuges ignorant, ſi nullum timeat inter ipſos ſcandalum, ipſis illud deteget; ſecus vero, ſi ſcandalum timeat: tunc enim eos in bona fide relinquere oportet.

TIT. XVII.

Qui filij ſint legitimi.

163 Filiorum nomine propriè veniunt ſolum immediatè ex parentibus orti, ſicut nomine liberorum ulteriores etiam decendentes intelliguntur; & etiam filiæ nominæ filiorum comprehenduntur. *L.116. L. 201. ff. de V. S.* Filij ergo triplici modo ſunt legitimi. 1. ex nativitate. 2. ex ſubſequente matrimonio. 3. ex reſcripto Principis. Si filius 1. modo non ſit legitimus, ſequitur ſecundus, dùm filius ſit naturalis, & per talem modum fere in omnibus æquiparatur legitimè natis: adeò, ut comprehendatur in ſtatutis requirentibus, aliquem eſſe legitimè natum. Si ſecundus modus non habeat locum, ſequitur tertius: qui quidem eſt extraordinarius, & regularitèr non conceditur, ſi filius legitimus, vel ſaltem naturalis inveniatur, qui per ſubſequens matrimonium poſsit legitimari; niſi aliud vellit expreſſé Princeps legitimans. Alius modus eràt olim legitimationis, ſcilicèt per oblationem curiæ, quando nempè pater liberos, vel eo mortuo ipſi liberi ſe offerebant curiæ, ſeu ordini Decurionum. §. *fin. Inſt. de Nupt. L. 3. C. de Natur. Liber.* quin etiam, & alij modi legitimandi ſolent haberi. *D. Thom. in 3.p. Sup. q.68. art.3.* Et quidem filij, alij ſunt *legitimi*, alij *illegitimi*, *legitimi* alij ſunt *legitimi tantum*, qui, ſcilicèt, tales ſunt, non natura, ſed beneficio Legis; quales ſunt adoptivi. Alij ſunt *legitimi, & naturales*, qui, ſcilicèt, ex juſtis nuptijs ſaltem putativis nati ſunt. *C.2. h. t. pr. Inſt. de Patr. poteſtat. L. 1. tit. 13. p. 4.* ibi: *Aquellos deben ſer llamados legitimos, que naſcen de padre, è de madre, que ſon caſados verdaderamente, ſegun manda Santa Egleſia. Illegitimi* ſunt, qui extra matrimonium, ſaltem putativè tale procreati ſunt: quod ſi inter parentes potuit matrimonium conſiſtere, vel tempore conceptionis, vel nativitatis, vel medio, dicuntur *naturales*. Tales ſunt, qui ex ſolutis naſcuntur, etiamſi voto ſimplici caſtitatis parentes ligati ſint: nam votum ſimplex caſtitatis (excepto ſocietatis poſt biennium) quamvis matrimonium faciat illicitum, non tamen invalidum; *arg. C.6. h. t.* filius natus ex ſoluta, & Clerico in minoribus conſtituto, vel Novitio Religionis, vel ligato ſponſalibus cum alia naturalis eſt. *Ponce de Matrim. lib.11. cap.2.* quod ſi matrimonium inter parentes aliquo ex his temporibus non potuit conſiſtere, filij dicuntur *ſpurij*. Quod ſi alter eorum erat conjugatus, dicuntur *adulterini*. *C.4. 32. q.4.* ſi alter erat Religioſus, vel Monialis dicuntur *ſacrilegi*: ſi parentes erant conſanguinei, vel affines, dicuntur *inceſtuoſi*. Si naſcuntur ex concubitu aſcendentium, dicuntur *nefarij*. §. 1. *Inſt. de Nuptijs*. Nati ex coitu, quem Leges puniunt, quale eſt adulterium, inceſtus, ſacrilegium, &c. dicuntur nati ex damnato coitu. *Spurius* dicitur, teſte *Nebriſſenſi*, vel quaſi *ſine patre filius*, vel ab eo, quod *Græcè Sophroni*, Latinè pudenda interpretantur. *Hiſpanè*: *Baſtardo*: dicitur. Naturales de Jure Civili dicuntur, qui nati ſunt ex ſoluto, & concubina, quæ domi, tanquam uxor habita erat, & cum qua nullum erat dirimens impedimentum. *In noſtra Hiſpania*, qui nam, ut naturales ſint habendi ſtatuitur in *L.11. Taur. l.9. tit.8. lib.5. R.C. Mandamos, que entonces ſe digan ſer hijos naturales, quando al tiempo que nacieren, ò fue-*

fueren concebidos, ſus padres podian caſar con ſus madres juſtamente ſin diſpenſacion, con tanto, que el padre lo reconozca por ſu hijo, pueſto que no haya tenido la muger de quien lo huvo en ſu caſa, ni ſea una ſola. Spurij dicuntur in Jure Civili omnes illi, qui extra matrimonium nati ſunt ex alia, quam concubina domi, loco uxoris habita, & etiam appellantur vulgo quæſiti. *L.* 23. *ff. de Statu homin.* Eodem ferè modo diſtinguit *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 68. *art.* 1. *in corp. Quoadruplex eſt ſtatus filiorum, quidam enim ſunt naturales, & legitimi, ſicut ille, qui naſcuntur ex vero, & legitimo matrimonio; quidam naturales, & non legitimi, ut filij, qui naſcuntur ex ſimplici fornicatione; quidam legitimi, & non naturales, ſicut filij adoptivi: quidam, nec legitimi, nec naturales, ſicut ſpurij nati de adulterio, vel de ſtupro.*

164 Legitimi ergo ſunt, qui naſcuntur ex legitimo, & valido matrimonio, etiam, ſi ex copula fornicaria ante matrimonium habita concepti ſint, quippè non conceptionis, ſed partus tempus inſpicitur. *L.* 11. *C. de Natural. liber.* Etiam ſi nati ſunt ex matre adultera, dummodo ex marito potuiſſent naſci: nam in dubio legitimi cenſentur; *arg. C.* 4. *h. t.* quamvis ſimiliores ſint adultero, quam marito. Nec filij tenentur credere parentibus, etiam cum juramento, & in articulo mortis aſſerentibus, eos ex adulterio eſſe natos. C. 10. *de Probat.* Similitèr legitimi ſunt nati ſeptimo menſe. *L.* 12. *ff. de Statu homin.* vel decimo. *L.* 29. *ff. de Liber. & poſt.* vel undecimo poſt mortem mariti: imò, & ulterioribus arbitrio judicis. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 89. *n.* 48. *Paul. Zacbias, & alij.* Etiamſi parentes voto ſimplici caſtitatis ſint ligati proles ex eis nata, legitima eſt, capaxque ſucceſsionis hæreditariæ, ſacrorum ordinum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum. *Azor p.* 2. *lib.* 2. *cap.* 6. *q.* 8. ſi poſt matrimonium conſummatum unus, vel ambo parentes votum ſolemne caſtitatis mutuo conſenſu emiſerunt, proles poſt votum nata legitima erit quoad Civilia, ſcilicèt hæreditatem, & alia: Illegitima tamen quoad Canonica, ſcilicèt, beneficia, ordines, vel quid ſimile. *C.* 14. *de Filijs Presbyter.* Etiam talis erit proles procreata ab eo, qui poſt matrimonium ratum, nondum conſummatum Sacros Ordines ſuſcepit. Si vero quis poſt matrimonium ratum ingreſſus eſt Religionem, & poſteà filium ex ſua uxore habuit, erit illegitimus, & ſpurius; ſiquidem per profeſsionem fuit matrimonium ſolutum: ac proindè talis filius eſt natus extra matrimonium. Quando matrimonium eſt invalidum ob aliquod impedimentum occultum, ſi tamen in facie Eccleſiæ, & bona fide, ſaltem ex parte unius contrahentis eſt contractum, filij ex eo nati legitimi profectò ſunt; *arg. C. fin.* §. *Si quis, de Clandeſt. Deſponſ.* v. g. ſi uxor ignoret impedimentum ligaminis, quo vir laborat. *C.* 14. *h. t. L.* 1. *tit.* 13. *p.* 4. *Barboſ. & Gonz. in C.* 2. *h. t. n.* 4. *Sanch. de Matrim. lib.* 8. *D.* 34. *n.* 46. Quod quidem locum habet, etiamſi parentes laborent errore juris, non ſolum probabili, ſed etiam injuſto, & liquidi juris; *arg. C.* 14. *h. t.* Et deducitur ex quodam reſponſo *Greg. XIII.* ad quæſtionem à Maronitis propoſitam. Nam etiam ſtante tali errore datur in parentibus bona fides, cum matrimonium in facie Eccleſiæ, & præmiſsis denuntiationibus ſit celebratum; *arg. L. fin. ff. de Rit. nuptiar.* nec error parentum nocere debet filijs, in quorum favorem cedit legitimitas: ipſis enim tantum nocet ignorantia affectata parentum. *C. fin.* §. *Si quis, de Cland. Deſponſ.* Sic *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 8. §. 1. *n.* 2. *Barboſ. in C.* 2. *h. t. n.* 3. *&* 17. *ibid. Gonz. n.* 4.

165 Illegitimi ſunt filij nati ex matrimonio invalidè contracto ob impedimentum occultum, ſi culpabilitèr ſint omiſſæ denuntiationes. Sic enim contrahentes ſcientiam impedimenti, vel ſaltem ignorantiam affectatam, quæ æquiparatur ſcientiæ, cenſentur habuiſſe: ac conſequentèr malam fidem. *C. fin.* §. *Si quis, de Cland. Deſponſ.* In foro tamen conſcientiæ talis proles legitima cenſebitur, cum bona fides habeatur ob ignorantiam invincibilem. Sic *Suar. de Cenſ. D.* 50. *ſect.* 11. *n.* 10. contra *Barboſ. in C.* 2. *h. t. n.* 22. Proles habita cum tali impedimento, quando uterque parens habet ſcientiam impedimenti ob malam fidem eſt illegitima, & ſpuria. *L.* 1. *tit.* 13. *p.* 4. Legitima tamen eſt, ſi habita ſit, etiam poſt conteſtationem litis, ſed ante divortium. *C.* 2. *h. t. L.* 1. *tit.* 13. *p.* 4. quin & poſt ſententiam divortij, ſi per appellationem eſt ſuſpenſa, vel nondum in rem judicatam tranſijt. Nam etiam lite pendente, conjugibus carnale commercium permittitur: ac proindè adhuc ſunt in bona fide. *C.* 2. *Ut litependent. Ponc. de Matrim. lib.* 11. *cap.* 8. *n.* 6. *Barb. in C.* 2. *h. t. n.* 13. *Gonz. ibid. n.* 8. Qui dubitant

de

Digitized by Google

de valore matrimonij ante ipſum, nec adhibita diligentia ad inquirendum impedimentum contrahunt, impedimento poſteà detecto, proles illegitima eſt: quia parentes malam fidem, ſeu ignorantiam affectatam habuerunt. Si dubium matrimonio bona fide contracto ſuperveniat, etiam poſteà detecto impedimento, proles, etiam ſtante dubio, habita legitima eſt, quia parentes ſunt in fidei bonæ poſſeſſione. *C.* 5. 34. *q.* 2. *Gonz. in C.* 3. *h.t.* *n.*4. *Sanch. de Matr. l.*2. *D.*41.

166 Proles nata ex matrimonio infidelium, contracto cum impedimento Eccleſiaſtico, legitima eſt, etiam poſt converſionem infidelium ad fidem. *C.fin. h.t.* Siquidem reſpectu illorum tale matrimonium eſt validum, cum jure Eccleſiaſtico non ligentur. *C.* 8. *de Divort.* nec matrimonium per eorum converſionem irritetur. *C.* 4. *de Conſang. & affin.* ſi impedimentum ſit Juris Naturalis, vel Divini, quo etiam infideles ligantur, matrimonium eſt invalidum, prolesque illegitima: niſi fortè ipſi bona fide tale matrimonium contraxerunt. *C.fin. h.t.* Sanè legitimi, quoad dignitatem, gentem, & familiam ſequuntur patris conditionem. *L.* 19. *ff. de Statu homin. L. fin. tit.* 13. *p.*4. cauſa natalium, ſeu legitimitatis, ſi in ea de jure, & valore matrimonij agatur, ut matrimonio annexa, cenſetur ſpiritualis: ac proindè ſive principalitèr, ſive incidentèr tractetur, debet coram Eccleſiaſtico agi. *C.* 5. *C.* 7. *h. t.* Adeo, ut ſæcularis debeat ſuperſedere in cauſa principali, donec natalium cauſa coram Eccleſiaſtico diſquiratur. *C.* 3. *de Ordin. cognit.* ſi ſolum circa factum inquiratur; v. g. an matrimonium ſit defacto inter perſonas habiles contractum, poteſt Laicus de cauſa natalium incidenti cognoſcere; *arg. C.* 5. *h. t. Barb. in C.* 7. *h. t. n.* 2. *Covarr. & alij.* Deindè, filij naturales, ſecus ſpurij, legitimantur per ſubſequens matrimonium eorumdem parentum, quicumque hi ſint: & etiamſi diſpares ſint in qualitate: & etiamſi fœmina ſit meretrix publica; & etiamſi tantum ratum ſit matrimonium, vel à ſenibus, vel conſtitutis in articulo mortis contractum, dummodo in facie Eccleſiæ, hoc eſt, coram Parocho, & teſtibus, ubi Trid. eſt receptum contractum ſit. Et etiamſi denuntiationes culpabilitèr ſint omiſſæ: nam hæc omiſſio non reddit matrimonium invalidum. Ubi Trid. non eſt receptum non requiritur illius ſolemnitas. Tale enim matrimonium fictione juris retrotrahitur ad tempus copulæ cum matre habitæ. *C.* 6. *h. t. L.* 10. *L.* 11. *C. de Natural. liber. L.* 1. *tit.* 13. *p.* 4. Sic exigente matrimonij, & liberorum favore, ſiquidem filij culpæ parentum pœnam evadunt, & parentes turpitèr conjuncti, filiorum amore, ad matrimonium alliciuntur. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 105. *Ponz. de Matr. lib.* 11. *cap.* 1. *ex num.* 1. *Barb. in C.*6. *h. t. Gonz. in C.* 1. *h. t. n.* 11. Hinc ſi Titius; v. g. ex Seja habuit filium naturalem, & poſteà contraxit cum Mevia, ſi hac mortua, cum Seja contrahat, legitimatur filius naturalis: quia matrimonium retrotrahitur ad tempus copulæ. *Ponze de Matr. l.* 11. *cap.* 1. *n.* 15. *Barb. in C.* 6. *h. t. n.* 7. Hac eadem ratione, ſi Titius ex Seja habens Sempronium filium naturalem, & ex eo nepotes, ſi cum Seja contrahat, non ſolum vivente, ſed etiam mortuo Sempronio, legitimantur nepotes. Nam retrotracto matrimonio, & per illud legitimato Sempronio, conſequentèr legitimi ſunt Nepotes reſpectu Avi; *arg. L.* 5. *ff. de Gradib. & affinib.* ubi adoptatus in filium cenſetur frater filij naturalis præmortui. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 8. §. 2. *Ponze de Matr. lib.* 11. *cap.* 1. *n.* 23. *Barb. in C.* 6. *h. t. num.* 32. contra *Bald. Decium, & alios.* Non ſolum quando intercedit verum matrimonium legitimantur filij; ſed etiam, quando hoc eſt invalidum ob aliquod occultum impedimentum dirimens, putativè tamen eſt juſtum, & validum: quia in facie Eccleſiæ, & ignorantèr eſt contractum. Si enim tale matrimonium prolem ex eo natam faceret legitimam. *C.* 2. *c.* 14. *h. t.* cur non legitimabit antecedentèr natam? *Suar. de Cenſ. D.* 50. *ſect.* 1. *n.*10. *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 42. *n.* 2. *Ponz. de Matr. l.* 11. *cap.* 1. *n.* 13. *Gonz. in C.* 2. *h.t. n.*6. contra *Covarr. de Sponſal. p.* 2. *cap.*8. §. 2. *n.* 20. *Sarmient. Mol. & alios.* Hac eadem ratione dicendum eſt, legitimari per matrimonium non ſolum prolem verè naturalem, ſed etiam eam, quæ cum verè ſit ſpuria, putatur naturalis; v. g. ſi filius procreatur à conſanguineo, vel conjugato, qui à comparte haberetur, ut ſolutus, & extraneus. Nam talis copula ſolum materialitèr eſſet adulterina, vel inceſtuoſa. *Sylv. Ponze de Matr. lib.* 11. *cap.* 2. *n.* 8. contra *Covarr. Gutierr. Garc. de Benef. p.* 7. *cap.* 2. *n.* 33. *Molin. tr.* 2. *D.* 172. *n.* 11. *Barb. in C.* 6. *h. t. n.*42.

167 Ut filij naturales dicantur, ſufficit ſi aliquo ex tribus temporibus conceptionis, ſcilicèt, nativitatis, vel medio ha-

habiles ſint ad contrahendum licet in alijs irretiti impedimento dirimente inveniantur. *L. 11. C. de Natural. liber.* Quod præcipuè in noſtra Hiſpania de Jure Regio tenendum eſt. *L. 11. Taur. L. 9. tit. 8. l. 5. R. C.* Sicut quodlibet ex his temporibus ſufficit ad ingenuitatem. *L. 5. l. 7. ff. de Stat. homin.* Ac proindè filius conceptus tempore, quo parentes erant inhabiles ad contrahendum ob impedimentum Ordinis Sacri, vel ligaminis, ſi naſcatur tempore, quo tale impedimentum jam erat ablatum per diſpenſationem, vel aliomodo, naturalis eſt: ac proindè per ſubſequens matrimonium legitimatur. Sic *Covarrub. de Sponſal. p. 2. cap. 8. §. 2. Sanch. de Matr. lib. 8. D. 7. n. 19. Greg. Lop. in L. 2. tit. 15. p. 2. Ponz. de Matr. lib. 11. cap. 3. Molin. Barb. & alij.* Contrarium tamen tenent *alij cum Suar. de Cenſ. D. 50. ſect. 1. n. 3.* In legitimatione præcipuè attenditur favor publicus matrimonij. *C. 6. h. t.* ac proindè, nec parentum, nec aliorum legitimorum filiorum conſenſus requiritur: imò nec ipſius legitimandi; *arg. L. 38. ff. de Pact. C. 12. de For. compet.* ut contra aliquos Civiliſtas tenent *Covarr. de Sponſ. p. 2. cap. 8. §. 2. n. 16. Molin. de Juſt. & jur. tr. 2. D. 172. n. 5. Ponze de Matr. l. 11. cap. 1. n. 22.* Nec de Jure Canonico, nec Civili requiruntur ad legitimationem inſtrumenta nuptialia, quibus dos, vel donatio propter nuptias conſtituatur, cum nec ad valorem matrimonij requirantur, ut contra aliquos tenent *Ponze de Matr. l. 11. cap. 1. n. 18. & alij.* Filij naturales, ſecuto parentum matrimonio, non ſolum legitimi cenſentur, ſed verè legitimi ſunt. *Barboſ. & Gonz. in C. 6. h. t. n. 4.* Ac per omnia alijs fratribus legitimè natis æquiparantur. Et eorum legitimatione revocatur donatio omnium bonorum; *arg. L. 8. C. de Revoc. donation.* Habentque querelam, retractum, &c. nobilitatem paternam conſequuntur, armis, ac inſignibus familiæ uti poſſunt. *Tiraq. de Nobil. cap. 15. n. 21. Gonz. in C. 1. h. t. n. 9.* Suntque capaces Sacrorum Ordinum, beneficiorum, & dignitatum, Cardinalatu excepto *ex Conſt. Sixt. V. Poſtquam* 1590. Poſſunt tamen in Epiſcopos eligi. *Barb. in C. 6. h. t. n. 24. & 25.* Succeduntque in hæreditatem legitimam parentum, & cognatorum, in feuda, emphyteuſim Eccleſiaſticam, fideicommiſſa, in Regna, Principatus, & majoratus, & alia hujuſmodi. Siquidem fictione juris creduntur nati ex legitimo matrimonio. Itaque ſic legitimatus præfertur filijs legitimè natis poſt ejus legitimationem: imò juxta plures, etiam natis ante ejus legitimationem, ſi nati ſint poſt illius nativitatem: v. g. Titius habuit Sempronium ex Titia ſoluta *An.* 1720. Poſteà *An.* 1724. contraxit cum Seja, ex qua habuit filios legitimè natos; poſteà *An.* 1730. mortua Seja contraxit cum Titia, Sempronius ergo Titiæ filius legitimatus jam per matrimonium præfertur in majoratu ſuis fratribus legitimè natis. Sic *Felin. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 8. §. 2. n. 35. Ponze de Matr. l. 11. cap. 11. n. 9.* Dicendum tamen eſt, quod licet hæc legitimatio proſit filijs naturalibus, quando nullum legitimi præjudicium ſequitur; non tamen illis prodeſt, ut præferantur antea legitimè natis: quia jus prælationis quæſitum habent in majoratum, quod non poteſt tolli per privilegium legitimationis factæ per ſubſequens matrimonium. ſiquidem tale privilegium non debet eſſe legitimis damnoſum. Deindè mater filij legitimè nati poſſet conqueri tanquam decepta, ſi ſuo filio naturalis præferretur: cum fortè ſi hoc ſcijſſet, non conſenſiſſet in matrimonium. Et probatur *ab arg. L. 12. Taur. l. 10. tit. 8. lib. 5. R. C.* Sic. *Molin. de Primogen. Azor, Gregor. Lop. in L. 2. tit. 15. p. 2. V. Sino el hijo mayor. Gom. in L. 12. Taur. n. 64. Cifuentes, Cevallos, & alij apud, & cum Gonz. in C. 6. h. t. num 9.* Et hanc ſententiam vocant communiorem. *Barb. in C. 6. h. t. n. 23. Azev. in L. 10. tit. 8. lib. 5. R. C. n. 15.* Quando vero fundator majoratus excludit à ſucceſsione legitimatum per ſubſequens matrimonium, cum hoc à voluntate dependeat fundatoris, non poteſt in majoratum ſuccedere; ſi verò non excludatur modo dicto, ſed vocetur ad majoratum filius legitimus ex legitimo matrimonio natus, poteſt ſuccedere filius naturalis legitimatus, quia jam per ſubſequentem matrimonij retrotractionem intelligitur de legitimo matrimonio natus; *arg. C. 6. h. t. L. 1. tit. 13. part. 4.* Sic tenent *Ponze de Matr. l. 11. cap. 11. n. 10. Molin. de Primog. l. 3. cap. 1. n. 10.* contra *Barb. in C. 6. h. t. n. 22. Gonz. in C. 6. h. t. n. 10. & alios.*

168 Ultra prædictos modos, quibus filij, vel naſcuntur, vel fiunt legitimi, datur legitimatio per reſcriptum Principis facta. Et quidem ſolus Supremus Princeps Superiorem non recognoſcens poteſt legitimare, vel jus legitimandi com-

committere. *C.* 13. *h. t. Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 173. *n.* 7. *Ponz. de Matr. l.* 11. *cap.* 5. *n.* 1. Sic Rex in ſuo Regno legitimare poteſt ſuos ſubditos, non alios, & quidem, quoad effectus tantum profanos, non vero quoad Eccleſiaſticos; *arg. C.* 13. *h. t.* Nam legitimatio eſt actus juriſdictionis ſaltem voluntariæ, quæ in non ſubditum nequit exerceri. *Covarr. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 8. §. 8. *n.* 44. *Ponze de Matrim. l.* 11. *cap.* 6. *n.* 2. Nec poteſt extendi ad effectus extra legitimantis poteſtatem exiſtentes. Similitèr Papa in territorio ſuo dominio temporali ſubjecto legitimare valet, etiam quoad effectus temporales. *C.* 13. *h. t.* quoad effectus tamen Eccleſiaſticos poteſt in univerſali Eccleſia legitimare ex univerſali poteſtate, quam habet: ſecus quoad ſæculares, niſi alicujus Regni, vel Provinciæ gravis neceſsitas ſpiritualis: v. g. fidei, ſeu Religionis id expoſceret. *Covar. de Sponſal. p.* 2. *cap.* 8. §. 8. *n.* 18. *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 7. *n.* 1. *Ponze de Matr. l.* 11. *cap.* 6. *n.* 6. Indirectè tamen poteſt ubique legitimare, vel declarando validum matrimonium, de cujus valore dubitatur, vel ſi certè nullum eſt ob aliquod impedimentum: & quidem tantum Eccleſiaſticum, diſpenſando in radice matrimonij, hoc eſt tollendo impedimentum, vel derogando Legem Eccleſiaſticam, qua ceſſante, cum matrimonium validum ſit, filij ex eo nati abſolutè legitimi ſunt, quoad omnes effectus, non tantum Eccleſiaſticos, ſcilicet ad ordines, beneficia, & dignitates; ſed etiam adhæreditatem, feuda, majoratus, alioſque effectus ſæculares: quin obſtet, quod pater ſit præmortuus, nec quod legitimatio, cauſa id exigente, aliquomodo in præjudicium cedat tertij. Sic contra *Nav. Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 624. *& alios*, tenent *Ponze de Matr. l.* 11. *cap.* 5. *n.* 9. *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 7. *n.* 4. *ubi plures* refert, & concludit: & his diebus in hoc Prætorio Granatenſi ſententia pars hæc definita eſt. *Gonz. in C.* 13. *h. t. n.* 22.

169 Ut reſcriptum valeat debet in libello, in quo legitimatio impetratur, exprimi. 1. cauſa, quæ ad legitimationem debeat movere. 2. an extent liberi legitimi. 3. an legitimandus ſit ſpurius, vel naturalis. Si naturalis, an poſſet ſine patris dedecore per matrimonium legitimari: ſi ſpurius, an natus ſit ex inceſtu cum matre, filia, vel ſorore habito, vel an ex ſacrilegio; & tunc an natus ſit ex Sacerdote, Moniali, Religioſo, vel utroque ſimul: vel an ex adulterio natus ſit. *Ponz. de Matr. lib.* 11. *cap.* 7. Per reſcriptum enim Principis non ſolum filij naturales, ſicut per ſubſequens matrimonium: ſed etiam ſpurij, & nati ex coitu damnato legitimari poſſunt. Magnum tamen verſatur diſcrimen inter hos legitimatos. Nam per ſubſequens matrimonium legitimatus omnia jura legitimatorum; præter poſſe ad Cardinalatum aſſumi, adquirit: legitimatus per reſcriptum ſolum habilitatur quoad ea, quæ nullo modo in præjudicium legitimorum cedunt: nec ipſe ſuccedit in feudum, majoratum, & ſimilia, niſi hoc in reſcripto, ſaltem in genere exprimatur. Ac proindè legitimatio à Principe conceſſa, natis filijs legitimis ceſſat, & revocatur quoad paternam ſucceſsionem; *arg. L.* 8. *C. de Revoc. donat.* Et quidem in noſtra Hiſpania, etiamſi à Principe, quis ſit legitimatus expreſſé, ut ſuccedat in hæreditates aſcendentium, natis legitimis, evaneſcit quidem talis legitimatio quoad hunc effectum; ſecus quoad alios: imò etiam ceſſat legitimatio per reſcriptum, ſi poſt ipſam, filij naturales per ſubſequens matrimonium legitimentur. *L.* 12. *Taur. l.* 10. *tit.* 8. *lib.* 5. *R. C.* Et concludit: *Pero en todas las otras coſas, aſsi en ſucceder à los otros parientes, como en honras, y preheminencias, que han los hijos legitimos, mandamos, que en ninguna coſa defieran de los hijos nacidos de legitimo matrimonio.* Legitimatio per Principem non aliter fit, quam patre conſentiente; imò, & libello ſupplici legitimationem petente, ipſoque filio legitimando, ſaltem non contradicente, vel ratum habente, alijſque liberis legitimis, ſi extent, conſentientibus: quia Princeps non cenſentur velle legitimare cum eorum præjudicio. Non verò requiritur conſenſus cognatorum, alias ab inteſtato venientium: quippe adhuc non habent jus aliquod, ſed tantum ſpem ad bona. *Ponze de Matr. l.* 11. *cap.* 7. *Gonz. in C.* 13. *ex n.* 21. In noſtra Hiſpania non prodeſt, hæc legitimatio ad nobilitatem obtinendam, & ad habendam exemptionem à tributis, hoc eſt: *No ſe eſtimen à hidalguia, ni exempcion de pechos, y tributos.* *L.* 12. *tit.* 2. *lib.* 6. *Recop. Caſtella.*

TIT. XVIII.

Qui matrimonium accuſare poſſint, vel contra illud teſtificari.

170 NON agitur in præſenti de accuſatione, ſeu denuntiatione impedimenti matrimonij, quando hoc adhuc non eſt contractum; ſiquidem tunc omnes de Populo poſſunt; quin & tenentur illud Parocho, vel Judici Eccleſiaſtico denuntiare, ut in *tit.* 3. *hujus Libri* dictum eſt. Nunc agitur, quando matrimonium jam eſt contractum, & poteſt accuſari, ſeu impugnari, vel quoad ſeparationem, quoad vinculum; vel quoad divortium, quoad cohabitationem tantum: & tunc ſolus conjux innocens, in cujus favorem jus divertendi principalitèr eſt introductum, poteſt accuſare matrimonium, ſi vult, & poteſt ſimilitèr non accuſare: ſiquidem huic juri renuntiare valet. C. 4. *de Adulter. L.* 2. *tit.* 9. *p.* 4. Hac eadem ratione ſoli conjuges admittuntur ad impugnandum matrimonium, ut tanquam invalidum diſſolvatur, quando ejus nullitas provenit ex impotentia, errore circa perſonam, aut conditionem, vel ex metu: quippè conjux poteſt impotenti, tanquam frater ſorori cohabitare. C. 4. *de Frigid. & malefic.* Et errore, & metu ceſſantibus poteſt de novo in matrimonium conjux metum paſſus conſentire. C. 2. *& fin. de Conjug. ſerv.* C. 4. *h. t.* C. 21. *de Sponſal. L.* 1, *tit.* 9. *p.* 4. Si vero ob conſanguinitatem, affinitatem, vel publicam honeſtatem matrimonium diſſolvi intendatur, admittuntur parentes, & conſanguinei; hiſque deficientibus vicini: quia meliorem impedimenti notitiam poſſunt, & ſolent habere. C. 3. *h. t.* Quando ex alio impedimento impugnatur, non ſolum conjuges, ſed, & alij, qui non repelluntur præcipuè ſi illorum intersit admittuntur; *arg.* C. 1. *de His quæ vi. L.* 3. *tit.* 9. *p.* 4.

171 Ab accuſatione ergo repelluntur 1. qui falſo, & malitioſé accuſare præſumuntur. C. 14. 2. *q.* 1. 2. qui accuſant, vel ab accuſando deſiſtunt pecunia accepta turpis quæſtus cauſa. C. 5. *h. t. L.* 4. *tit.* 9. *p.* 3. qui non manifeſtarunt impedimentum, cum proclamationes ſunt factæ: niſi jurent, vel proclamationes ignoraſſe, vel earum tempore notitiam impedimenti non habere. *L.* 5. *tit.* 9. *p.* 4. 4. Qui abſentes accuſant per litteras, non perſonalitèr; niſi alia ſuffragentur adminicula. C. 2. *h. t.* 5. Mulier quæ invita ab initio, & metu coacta contraxit, ſed copulam poſteà admiſit. C. 4. *h. t.* Quando impugnatur matrimonium contrahendum, ſufficit ſemiplena probatio per famam communem, vel per unum teſtem, etiamſi ſit denuntiator: quia tutior via in tali dubio ſequenda eſt, cum agatur de peccato vitando. C. 12. *de Sponſal.* C. 2. *de Conſanguin.* C. 4. *de Teſtib. L.* 18. *tit.* 9. *p.* 4. Si matrimonium jam eſt contractum, non aliter diſſolvitur, quam ſi adſit plena probatio per duos teſtes juratos omni exceptione majores. C. 23. *de Teſtibus*, ſi hæc deſit, vel aliud dubium juris inſurgat pro matrimonio, non contra illud eſt pronuntiandum; quia præſumptio eſt pro matrimonio, in cujus poſſeſſione ſunt conjuges præcipuè, quia matrimonij cauſa favorabilis eſt. C. *fin. de Sent. & Re judic.* Et ut occaſio colluſionis tollatur, non eſt credendum conjugibus, etiamſi ambo defectum, vel delictum, ex quo eſſet diſſolvendum fateantur. C. 5. *de Eo, qui cognovit.* Si tamen non diſſolutionem, ſed diſpenſationem petant, quia ceſſat colluſionis periculum, ipſis creditur. Ad probanda autem ea, quæ ab accuſatore objiciuntur, debent in teſtes admitti illi, qui non ſint ſuſpectæ fidei, & meliorem notitiam controverſiæ habere creduntur. C. 47. *de Teſtib.* etiam ſi pater ſit, vel conſanguinei; præcipuè, cum de conſanguinitate, vel affinitate, vel publica honeſtate agitur. C. 3. *h. t.* C. 5. *de Teſtibus*, etiamſi pro matrimonio ſuſtinendo contra accuſatorem deponant. Repelluntur tamen à teſtimonio dicendo. 1. qui ſunt ſuſpectæ fidei: v. g. qui ad deponendum, vel non deponendum, pecuniam accipit. C. 1. *de Teſtib.* 2. Qui matrimonium accuſat, ne idem accuſator, & teſtis ſit, niſi fortè ſit denuntiator, & Judex ex officio inquirat: tunc enim admittitur; *arg.* C. 4. *de Teſtib.* 3. Qui non viva voce, ſed abſentes per litteras teſtificantur. C. 2. *h. t.* niſi aliud ſuadeat conſuetudo. De quibus agitur in *L.* 15. *l.* 16. *l.* 17. *tit.* 9. *p.* 4. Matrimonium ſemper impugnari poteſt, etiamſi pro ejus valore ſententia lata ſit: nam hæc nunquam tranſit in rem judicatam. C. 7. *de Sent. & Re judic.* Ob vitandum periculum peccati, quod ex cohabitatio-

ne non conjugum reſultaret. Sed cum hæc ratio, mortuis conjugibus, ceſſet, ſi tunc filijs moveatur lis, qua earum legitimitas ob nullitatem matrimonij impugnetur: tunc ſanè habet locum Jus Commune, quo actiones civiles quæcumque ſint, 30. vel 40. criminales, ſeu accuſationes, 20. annis præſcribuntur, & extinguuntur.

172 Cauſa matrimonialis ad Judicem Eccleſiaſticum pertinet. *C. 3. de Ordin. cognit. C. 5. c. 7. Qui filij legit. Trid. ſeſſ. 24. de Matrim. Can. fin.* quia matrimonium eſt Sacramentum, ac proindè eſt res ſpiritualis, cujus cognitio ad Eccleſiaſticum ſpectat. *C. 2. c. 3. de Judic.* Etiam ſi incidat in cauſam ſæcularem, quæ apud Laicum agitur; quia hic adeò incapax ejus cognitionis eſt, ut neque ſummariè de ea cognoſcere valeat; niſi de mero facto agatur: quippè tunc poteſt cognoſcere, ut ſæpè diximus. Nomine matrimonij veniunt, quæ cum ipſo ſunt connexa, ut ſponſalia, impedimenta matrimonij, & eorum diſpenſationes, jura, & obligationes conjugum, & ſponſorum, prolium legitimitas, & benedictio nuptialis. Nam acceſſorium ſequitur principalis naturam. *C. 42. de Reg. jur. in 6.* Cauſa dotis, donationis propter nuptias, hæreditatis, alimentorum, & aliæ hujuſmodi ad forum Sæculare ſpectant; niſi in cauſam matrimonialem incidant. Tunc namque de eis Eccleſiaſticus cognoſcit, cujus juriſdictio ad has cauſas prorogatur: nam licet ſit incompetens reſpectu illarum, non tamen incapax. *C. 3. c. 6. c. 7. de Donat. inter virum, & uxor.* Judex cauſarum matrimonialium eſt 1. Epiſcopus, non Prælatus inferior. *C. 12. de Exceſ. Prælat. Trid. ſect. 24. de Reform. Matrim. cap. 20.* 2. Capitulum Sedevacante; *arg. C. 11. c. 14. de Major. & Obedien.* 3. Vicarius Generalis Epiſcopi, vel Capituli, etiam ſine ſpeciali mandato. *C. fin. de Cognat. ſpirit. C. 1. de Frigid. & malef. L. 2. tit. 9. p. 4.* ibi: *E tal acuſacion debe ſer fecha ante el Obiſpo, ò ante ſu Oficial.* 4. Prælati exempti habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem in certo territorio, & in ejus populum. 5. Habentes privilegium Pontificis. 6. Delegati ad has cauſas à Papa, vel Epiſcopo: delegati tamen non poſſunt has cauſas ſubdelegare; *arg. C. fin. de Offic. deleg.* Qui ſunt muniti præſcriptione, non quadragenaria, ut olim, ſed immemoriali, prout à Sacra Congregat. declaratum teſtatur, *Gonzal. in Reg. 8. Cancel. Gloſſ. 33. n. 5. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 29. & alijs.*

TIT. XIX.

De Divortijs.

173 Divortium, ſic dictum eſt, vel à *diverſitate mentium*, vel quia in *diverſas partes* eunt, qui diſtrahunt matrimonium. *L. 2. ff. h. t.* Sanè *inter divortium, & repudium hoc intereſt, quod repudiari, etiam futurum matrimonium poteſt, non rectè autem ſponſa divortiſſe dicitur. L. 191. ff. de V. S.* Divortium ergo eſt viri ab uxore, vel è contra legitima ſeparatio. C. 18. 33. *q. 2. l. 191. ff. de V. S. L. 1. tit. 10. p. 4.* ibi: *Divortium en Latin, tanto quiere decir en Romance, como departimiento; è es coſa, que de parte la muger del marido, è el marido de la muger, por embargo que hà entre ellos, quando es probado en juicio derechamente.* Si latè ſumatur, comprehendit etiam diſſolutionem matrimonij, quoad vinculum; vel quia nullitèr erat contractum, & declaratur invalidum; vel quia matrimonium nondum conſummatum, licet validè contractum, diſſolvitur per profeſsionem Religioſam. Sed ſtrictè, & propriè ſignificat ſeparationem, ſive perpetuam, ſive temporalem, quoad thorum, & cohabitationem tantum, vinculo matrimonij permanente. Matrimonium validum inter chriſtianos contractum poſtquam ſemel conſummatum eſt, nunquam diſſolvitur; niſi alterius conjugis morte, ut conſtat ex illo *Chriſti D. apud Matth. 19. v. 6. quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Et ut *Apoſt.* ait. *1. ad Cor. 7. v. 39. Mulier alligata eſt Legi, quanto tempore vir ejus vivit. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 67. art. 4. in corp.* Qui & alij Textus de matrimonio conſummato debent intelligi, ſic Eccleſia declarante. *C. 2. c. 7. de Converſ. conjugat. L. 4. tit. 10. p. 4.* ibi: *E por ende ha departimiento entre los caſamientos, que facen los Chriſtianos, è los de las otras leyes: Cà ſegun Santa Egleſia manda, nunca el caſamiento ſe deſtruye, pues que es fecho derechamente, maguer venga, y divorcio, mas ſiempre tiene en vida daquellos, que el ficieron, è nunca puede caſar ninguno de ellos, mientras que viviere el otro.* Matrimonium enim conſummatum ſignificat conjunctionem Chriſti cum Eccleſia per aſſumptionem naturæ humanæ. *C. 5. de Bigamis*, quæ conjunctio

Digitized by Google

tio cum perpetua, & indiſſolubilis ſit, ſimilitèr perpetuum, & indiſſolubile debet eſſe matrimonij vinculum. Matrimonium etiam Hæreticorum conſummatum non aliter diſſolvitur, quam morte alterutrius, etiamſi errore privato contrahentes credant, matrimonium eſſe ſolubile. Nam ſi ſaltem in genere intendant contrahere matrimonium, ut eſt inſtitutum, & neceſſarium ad procreationem prolis. (Et in dubio hanc intentionem habere cenſentur favore matrimonij; *arg. C fin. de Sent. & Re judic.*) Tunc hæc intentio generalis prævalet errori privato: ac proindè verum, & indiſſolubile matrimonium contrahunt: ſecus eſt, quando conſenſum tali errori alligant contrahentes. Siquidem matrimonij ſubſtantiæ repugnat. Et tunc, nec valet, nec ſufficit talis conſenſus ad verum matrimonium. *C. fin. de Condit. appoſit.*

174 Fide Divina eſt certum, matrimonium fidelium conſummatum, non diſſolvi quoad vinculum adulterio alterutrius. *Concil. Florent. in Decret. de Union. §. Septimum, Trid. ſeſſ. 24. de Sacr. Matr. Can. 7.* quod docetur juxta Evangelicam, & Apoſtolicam doctrinam. *Luc. 16. v. 18. Marc. 10. v. 11. Apoſt. 1. Cor. 7. c. 47. Apoſtol.* Opponunt tamen contra hanc veritatem aliqui Hæretici. 1. Illud Chriſti Domini apud *Matth. 5. v. 31. & 32. Omnis, qui dimiſerit uxorem ſuam excepta fornicationis cauſa, facit eam mæchari, & qui dimiſſam duxerit adulterat.* Et alibi apud ipſum *Matth. 19. v. 9. Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur.* Cum ergo, & exceptio firmet regulam in contrarium; *arg. C. 4. de Reg. jur. in 6. L. 4. C. de Tranſact.* & ſolum cauſa fornicationis ſit excepta, ſequitur non mæchari eum, qui ob fornicationem dimittit uxorem, & aliam ducit. Nec hic Text. poteſt intelligi de dimiſsione quoad torum, ſed de diſſolutione vinculi matrimonij alias Chriſtus D. non reſpondiſſet quæſtioni Phariſæorum, nam hi de diſſolutione matrimonij rogabant, non de divortio quoad torum. Nec ſolum cauſa fornicationis exciperetur à Chriſto, nam ex alijs itidem cauſis poteſt, quoad torum, & cohabitationem, dimitti uxor. Dicendum eſt tamen, quod Chriſtus D. fuit interrogatus à Phariſæis, quando viro liceret uxorem dimittere, quæ dimiſsio duo continet, vel ſeparationem, quoad vinculum, vel quoad torum tantum, primam fieri negavit, hanc ex cauſa fornicationis, non ex quacumque, ut Judæi credebant, poſſe fieri reſpondit. Nec divortium novæ Legis ſubrogatum eſt in omnibus repudio veteris. Nam repudium ſignificat diſſolutionem, quoad vinculum; divortium, quoad cohabitationem tantum. *Abulenſ. in Matth. 19. q. 76. ad 5.* ſenſus ergo iſtius Textus eſt, quicumque dimiſſerit uxorem ſuam extra cauſam fornicationis mæchatur, aut facit eam mæchari, quia eam ſine cauſa juſta dimittens, præbet ei occaſionem mæchandi, & ipſi fornicatio imputatur. Hoc ſuadent alij Text. ſcilicèt. *Marc. 10. v. 11. Luc. 16. v. 18. 1. Cor. 7. v. 10.* Quibus generalitèr negatur diſſolutio quoad vinculum, & Textus ſcripturæ debent inter ſe concordari; *arg. Text. in C. 29. de Elect. in 6.* Chriſtus D. ſolum fornicationem excepit, quia fornicatio eſt unica cauſa ex ſe faciendi divortium perpetuum, & abſolutum: licet plures aliæ dentur ad divortium faciendum ad tempus certum, vel incertum. *Trid. ſeſſ. 24. de Sacram. Matrim. Can. 8.* 2. *Zacharias Papa in C. 23. 32. q. 7.* ait: *Concubuiſti cum ſorore uxoris tuæ? Si feciſti, neutram habeas, & ſi illa, quæ uxor tua fuerit conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino, cui velit.* Ergo quia diſſolvitur matrimonium per adulterium. *Reſp.* quod neutri, altero ſuperſtite, permittitur matrimonium. *C. 22. 32. q. 7.* altero vero mortuo, permittitur innocenti, ſecus adultero, cui in pœnam delicti matrimonium ſecundum prohibetur. Et olim erat unum ex impedimentis impedientibus. *Sic communitèr DD.* 3. *D. Ambroſ. in C. 17. 32. q. 7.* ait: *Uxor à viro non diſcedat, niſi cauſa fornicationis, quod ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro ſuo, & vir ſimilitèr non dimittat uxorem*; & addit *D. Ambroſius*: *ideò non ſubdit de viro, quod de uxore præmiſit, quia viro licet ducere aliam.* Ergo quia matrimonium diſſolvitur adhuc uxore vivente; alias viro non liceret aliam ducere. *Reſp.* quod iſte Textus eſt ſuppoſitus, ſiquidem *D. Ambroſ. in C. 4. 32. q. 4. & C. 2. 33. q. 2.* credit, utriuſque conjugis æquam eſſe conditionem. Si ergo D. Ambroſio hunc tribuimus Textum, dicendum eſt, locutum fuiſſe ſecundum Legem Juliam, qua marito innocenti permittebatur matrimonium, ſecus uxori adulteræ. 4. *C. 6. 31. q. 1.* ex Concilio apud Vermerias, vel Uvormatiam ait: *Si qua mulier in mortem mariti ſui cum alijs conſi-*

Digitized by Google

ſiliata ſit, & ipſe vir aliquem illorum ſe defendendo occiderit, ſi probare poteſt ille vir eam ream eſſe conſilij, poteſt (ut nobis videtur) ipſam uxorem dimittere, & ſi voluerit, aliam ducere. R. quod hic teſtus eſt intelligendus juxta C. 1. h. t. ubi dicitur: *Poteſt ipſe poſt mortem uxoris, ſi voluerit aliam ducere, ipſa autem inſidiatrix pœnitentiæ abſque ſpe conjugi ſiet ſubjecta.* Quæ omnia clarè explicantur *in L. 2. tit.* 10. *p.* 4. ibi: *Fueras ende en el departimiento, que fuè fecho por razon de adulterio, cà podria caſar el que fincaſſe vivo deſpues que murieſſe el otro.*

175 In Lege Naturæ fuit matrimonium indiſſolubile ex *Matth.* 19. ubi Chriſtus Phariſæis de repudio interrogantibus reſpondit: *Ab initio autem non fuit ſic.* In Lege autem Moyſis, ſeu ſcripta Judæis fuit permiſſum repudium. *Deuter.* 24. ibi: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua, cumque egreſſa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij, & dimiſerit de domo ſua, vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem.* In qua Lege ait *D. Thom. in* 3. *p. Suppl. q.* 67. *art.* 5. *in corp.* duo erant permiſſa, ſcilicèt, dimittere uxorem, & uxorem dimiſſam alteri jungi: & duo præcepta, ſcilicèt, ſcriptura libelli repudij, & quod iterum, maritus repudians, eam accipere non poſſit. Permittebatur enim repudium ad vitandum uxoricidium, ad quod incitabat odium contra uxorem conceptum, vel ob uxoris fornicationem, vel ob lepram, vel aliam fœditatem corporis, vel animæ, in quo variant DD. Hoc quidem repudium juxta aliquos licitum erat ex diſpenſatione Divina, quod videtur probari ex eo quod Prophetæ non reprehendiſſent repudium, & aliàs per ipſum diſſolvebatur matrimonium. *Deut.* 24. *L.* 4. *tit.* 10. *part.* 4. & hanc partem tuentur *D. Chryſoſtom. Albert. Magn. Durand. Abul. Palac. Belarm. Sanchez de Matr. lib.* 10. *D.* 1. *n.* 7. *Ponz. de Matr. lib.* 7. *cap.* 50. *n.* 1. *Gonz. in C.* 1. *h. t. n.* 6. dicendum tamen eſt, quod tàm repudium, quàm matrimonium, quod cum alio contrahebat repudiata, ſolum permittebantur, quatenus non puniebantur, ut ſic majora vitarentur mala; ut ſatis clarè ex illis verbis Chriſti D. apud *Matth.* 19. *v.* 8. *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras:* deducunt *D. Hieronym. L.* 1. *com. in Matth. cap.* 5. & *L.* 3. *cap.* 19. *D. Bonav. Covarr. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 7. §. 4. *n.* 4. & *alij*, & præcipuè *Magiſt. Sent. in* 4. *D.* 33. *q.* 2. ibi: *Permiſit Moyſes aliam ducere, dato priori libello, quod propter duritiam cordis eorum permiſſum Chriſtus dicit: non ut concederetur diſſidium, ſed ut tolleretur homicidium; permiſit fieri mala, ne fierent pejora.* Et *ibid. D. Thom. art.* 2. *q.* 2. *in corp.* hanc ſententiam communiorem dicit, quamvis ipſe utramque probabilem judicet. Hanc permiſſionem Judæis factam fortè, ut exemplar ſumpſerunt Cretenſes, Athenienſes, Romanæ, & aliæ Gentes, apud quas repudium maximè viguit. *L.* 2. *ff. h. t.* & divortia frequentiſſima erant, ut teſtantur *Martial. lib.* 6. *Epigr.* 7. *Aut minus, aut certè, non plus triceſima lux eſt, & nubit decimo jam Theleſina viro.* Nam ex qualicumque, etiam levi cauſa, divortium fiebat, ut lepide depingit *Juvenalis*: *Si verum excutias facies, non uxor amatur: tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet, fiant obſcuri dentes, oculique minores: collige ſarcinulas, dicit libertus, & exi.* Hodie verò tàm Judæis, quàm alijs illicitum eſt repudium: ſiquidem à Chriſto D. fuis revocatum, & ad primævam indiſſolubilitatem redactum eſt matrimonium. *Matth.* 19. *v.* 6. *C.* 8. *h. t.* ibi: *Cum tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit.* Et quidem attenta præciſè natura matrimonij aliqualem inſeparabilitatem, & indiſſolubilitatem habet, quæ quidem etiam competit matrimonio rato de Jure Divino, & Naturali; ut probatur ex *C. un. de Voto in* 6. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Matr. in princ.* majorem tamen inſeparabilitatem ſibi ratione Sacramenti arrogavit. Sic *D. Thom.* 3. *p. Sup. q.* 67. *art.* 1. *in corp.* ibi: *Reſp. dicendum, quod matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad educationem prolis, non ſolum ad aliquod tempus, ſed per totam vitam prolis. Unde de Lege naturæ eſt, quod parentes filijs theſaurizent, filij parentum hæredes ſint, & ideò cum proles ſit commune bonum viri, & uxoris, oportet eorum ſocietatem perpetuo permanere indiviſam ſecundum Legis naturæ dictamen, & ſic inſeparabilitas matrimonij eſt de Lege naturæ.* Et poſteà *ad* 2. ait: *Quod inſeparabilitas competit matrimonio, ſecundum quod eſt ſignum perpetuæ conjunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, & ſecundum quod eſt in officium naturæ ad bonum prolis ordinatum,*

Digitized by Google

ſed quia ſeparatio matrimonij magis directè repugnat ſignificatione quam prolis bono, cui ex conſequenti repugnat inſeparabilitas matrimonij magis in bono Sacramenti intelligitur, quam in bono prolis, quamvis in utroque intelligi poſſit. Sic plures cum *Sanch. de Matr. lib. 2. D. 13.*

176 Matrimonium infidelium, etiam conſummatum poteſt diſſolvi in favorem Religionis, & fidei ex Divina diſpenſatione, etiam quoad vinculum. 1. Si uno ad fidem converſo alter cum eo renuit cohabitare, ex eo quod ſit converſus ad fidem per ſuſceptionem baptiſmi. Ita *Apoſtol. 1. ad Cor. 7. ex v. 13.* ibi: *Etſi qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, non dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat, non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi. C. 3. c. 4. c. 7. & ſeq. 28. q. 1. c. 7. c. 8. h. t. L. 3. tit. 10. p. 4.* 2. Quando infidelis utique conſentit cohabitare converſo, non tamen aliter cohabitaret, quam cum creatoris contumelia, quatenus fidem, nomenque Dei, & Chriſti contemnat, domeſticorum converſionem prohibeat, vel conjugem fidelem ad peccatum inducat. *C. 4. c. 5. c. 6. 28. q. 1. L. 3. tit. 10. p. 4. c. 7. h. t.* ibi: *Si enim alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero, vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia Divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit: & in hoc caſu intelligimus, quod ait Apoſtolus, ſi infidelis diſcedit, diſcedat: frater enim, & ſoror non eſt ſervituti ſubjectus in hujuſmodi. Et Canonem etiam, in quo dicitur: contumelia creatoris ſolvit jus matrimonij circa eum, qui relinquitur, ſi verò alter fidelium conjugum, vel labatur in hæreſim, vel tranſeat ad gentilitatis errorem, non credimus, quod in hoc caſu is, qui relinquitur, vivente altero, poſſet ad ſecundas nuptias evolare; licet in hoc caſu major appareat contumelia creatoris: nam etſi matrimonium inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum: inter fideles autem verum, & ratum exiſtit: quia Sacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum, nunquam amittitur, ſed ratum efficit conjugij Sacramentum, ut ipſum in conjugibus, illo durante perduret.* In his tamen caſibus, non ſtatim matrimonium diſſolvitur; ſed tunc quando fidelis aliud matrimonium contrahit; *arg. C. 8. h. t. c. 1. 28. q. 2.* Nam ibi dicitur abſolutè, quod per baptiſmum non ſolvuntur conjugia. *D. Thom. in 3. p. Sup. q. 59. art. 6. in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod fornicatio corporalis, & infidelitas ſpecialem habent contrarietatem ad bona matrimonij. Unde ſpecialem habent vim ſeparandi matrimonia: ſed tamen intelligendum eſt: quod matrimonium dupliciter ſolvitur: uno modo quantum ad vinculum, & ſic non poteſt ſolvi poſtquam matrimonium eſt ratificatum, neque per infidelitatem, neque per adulterium, ſed ſi non eſt ratificatum ſolvitur vinculum permanente infidelitate in altero conjugum: ſi alter converſus ad fidem, ad aliud conjugium tranſeat. Non autem ſolvitur vinculum prædictum per adulterium: aliàs infidelis liberè poſſet dare libellum repudij uxori adulteræ, & ea dimiſſa aliam ducere, quod falſum eſt. Aliomodo ſolvitur matrimonium, quantum ad actum. Et ſic ſolvi poteſt tam per infidelitatem, quàm per fornicationem ſpiritualem: ſed propter alia peccata non poteſt ſolvi matrimonium, in quantum ad actum; niſi fortè ad tempus ſe velit vir ſubtrahere à conſortio uxoris ad caſtigationem ejus ſubſtrahendo ei præſentia ſua ſolatium.* Conſentiunt *D Bonav. Nav. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 75. n. 4. Ponze de Matrim. lib. 7. cap. 48. n. 17. & alij* contra *Gloſſ. in C. 7. h. t. Abul. Abbat. & alios.* Hinc eſt, quod infidelis non poteſt matrimonium novum contrahere, antequam converſus ad fidem novum contrahat matrimonium: ſiquidem antea non eſt diſſolutum antiquum: alio tamen jam contracto matrimonio à converſo ad fidem, poteſt & ipſe infidelis, non ſolum validè, & facile ab omnibus conceditur: ſiquidem jam primum ſolutum eſt, ſed etiam licitè novum contrahere matrimonium; quia nullum jus hoc prohibet, ut contra *D. Thom. in 4. D. 39. q. un. art. 5. ad 3.* & alios tenent *Gloſſ. in C. fin. 28. q. 2. Abul. Sanch. de Matr. l. 7. D. 77. n. 6.*

177 Licet ſit certum, poſſe converſum ſtante infideli in ſua obſtinatione, ordines ſuſcipere, vel Religionem ingredi: nec matrimonium inſtaurari altero conjuge poſteà ad fidem converſo: ſicut quando divortio facto ob adulterium uxoris eſt vir ordinatus, vel profeſſus Religionem. *D. Thom. in 4. D. 39. q. un. art. 5. Sanch. de Matr. l. 7. D. 76. n. 6.* non tamen eſt certum diſſolvi matrimonium, ſi converſus Sacros Ordines ſuſcipiat,

Digitized by Google

ut tenet *S. Bonavent. in* 4. *D.* 39. *art.* 2. *q.* 2. vel Religionem profiteatur, ut tenent *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.*76. *ex n.* 9. *Salmanticenſ. de Matr. tr.* 9. *cap.* 4. *n.* 52. Quia tale matrimonium ſolum diſſolvitur ex Divina diſpenſatione, quæ nullibi conceſſa legitur ordinationi Sacri, nec profeſſioni Religioſæ. *Abul. in* 1. *Reg.* 8. *q.* 68. *&* 74. *Ponze de Matr. l.* 9. *cap.* 4. *n.* 19. ſi infidelis cohabitare velit converſo ſine injuria creatoris, nec ſit perverſionis periculum, quale non eſt cum Indis, & alijs Gentilibus, non poteſt converſus ab infideli recedere, & aliud contrahere matrimonium: imò poteſt accidere, quod per converſum etiam infidelis convertatur, ut ait *Apoſt.* 1. *Cor.* 7. *ex v.*12. *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. C.* 7. *c.* 8. *h. t. D. Thom. in* 4. *D.* 36. *q. un. art.* 5. *in corp. D. Bonav. ibid. art.* 2. *q.* 1. *Nav. Man. C.* 22. *n.* 49. *Valen. Toleao, & alij* contra *Soto, Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 74. *num.* 9. *Ponze de Matr. l.* 7. *cap.* 48. *n.* 10. Qui negant poſſe converſum cum infideli cohabitare; ſed eorum doctrina *ex C.* 10. 28. *q.* 1. deducta eſt intelligenda cum imminet perverſionis periculum. Si conjuges fideles à fide apoſtatarunt, & poſteà alter eorum reſipiſcat, fidemque rurſus amplectatur, non poteſt novum matrimonium inire, etiamſi in apoſtaſia perſeverans, vel abſolutè nolit cum eo cohabitare, vel non aliter, quam cum injuria creatoris: quia cum ſit matrimonium conſummatum fidelium, nunquam niſi morte diſſolvitur; *arg. Trid. ſeſſ.* 24. *de Sacram. Matrim. Can.* 5. *Barb. in C.* 7. *h. t. n.* 1. Poteſt tamen converſus, quoad torum, & cohabitationem ab apoſtata ſeparari. *C. fin. de Converſ. conjugat. C.* 6. *h. t.* Quando infidelis, qui in ſua infidelitate plures habebat uxores convertitur: cum habere plures uxores ſit contra Legem naturæ, qua etiam infideles ſunt adſtricti, ideò non eſt verum matrimonium infidelis, niſi cum illa cum qua primo contraxit: unde ſi ipſe cum omnibus ſuis uxoribus convertatur poteſt cum prima commanere, & alias debet abjicere. Si autem prima converti noluerit, & aliqua aliarum convertatur, idem jus habet cum illa contrahendi de novo, quod cum alia haberet. Quod ſi primæ uxori dedit libellum repudij, aliamque duxit, & in illo matrimonio exiſtens convertatur, cum infideli non liceat uxorem repudiare, quia repudium eſt contra Legem naturæ, tenetur repudiatam accipere, ſi voluerit converti, & aliam abjicere. *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 59. *art.* 3. *ad* 4. *&* 5.

178 Matrimonium fidelium nondum conſummatum, ſed ratum tantum, adhuc diſſolvi poteſt, etiam utroque conjuge vivente: nam licet verè Sacramentum ſit, neutiquam tamen ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia, qualem ſignificat matrimonium conſummatum, & quæ eſt indiſſolubilis; ſed unionem animæ cum Deo per gratiam, quæ ſolubilis eſt. *C.* 5. *de Bigam.* Diſſolvitur ergo 1. per profeſſionem Religioſam. *C.* 2. *c.* 7. *de Converſ. conjugat. Trid. ſeſſ.* 24. *de Sacram. Matrim. Can.* 6. *Si quis dixerit matrimonium ratum non conſummatum per Religionis profeſſionem alterius conjugum non dirimi: Anathema ſit.* Eſt ergo de fide, matrimonium ratum per profeſſionem Religioſam diſſolvi. *Sanchez de Matrim. l.* 2. *D.* 18. *n.* 3. 2. Pontifex ex univerſali poteſtate ad gubernandam Eccleſiam ipſi à Chriſto D. conceſſa. *Matth.* 16. *v.* 18. *&* 19. ibi: *Et tibi dabo claves Regni Cælorum, &c.* poteſt quidem diſpenſare in matrimonio rato fidelium; non quidem poteſtate humana, ſed poteſtate à Chriſto ſpecialitèr accepta, ut optimè dicit *Suar. tom.* 3. *de Relig. l.* 6. *cap.* 17. *n.* 21. *arg. text. in C.* 2. *de Tranſlat.* ſicut poteſt diſpenſare in profeſſione Religioſa, per quam matrimonium diſſolvitur: eſtque locus regulæ. *Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te. Gloſſ. in L.* 14. *ff. de Diverſ. & tempor. præſcript.* & ſic fecerunt *Mart. V. Paul. IV. Pius IV. & alij.* Et de *Gregor. XIII.* refert *Enriquez l.* 11. *de Matrim. cap.* 8. *n.* 11. unica die cum undecim diſpenſaſſe. Et ſic reſolutum fuit à S. Congregat. ſpeciali juſſu *Clem. VIII.* habita die 16. *Julij* 1599. apud *Pignat. tom.* 1. *conſ.* 148. *n.* 5. Et quidem in dubio pro Pontificis poteſtate ſtare debemus; & quantum liceat, ampliari debet. Et hanc ſententiam tenent *Gloſſ. Innoc. Joan. Andr. & Abb. in C.* 7. *de Converſ. conjugat. Nav. Man. cap.* 22. *num.* 21. *Greg. Lop. in L.* 5. *tit.* 10. *p.* 4. *Suar. tom.* 3. *de Relig. l.* 6. *cap.* 17. *n.* 21. *Barb. l.* 2. *Jur. Eccleſ. cap.* 2. *n.* 121. *Sanch. de Matrim. l.* 2. *D.* 14. *n.* 2. *Belarm. Laym. Leſſ. & alij* contra *Scotum in* 4. *D.* 31. *q.* 1. *S. Bonavent. in* 4. *D.* 27. *art.* 3. *quæſt.* 2. *Covarrub. Sot. Gutierr. & alios,* apud, & cum *Ponze de Matrim. lib.* 9. *cap.* 3. *ex n.* 3. Principes vero infideles cum hac poteſtate à Chriſto conceſſa careant

Digitized by Google

reant nequeunt cum ſuis ſubditis diſpenſare in matrimonio rato; imò, & probabilius contra aliquos, nec Pontifex, quando non adeſt cauſa, & quidem gravis, & legitima, v. g. Vitatio diſcordiarum, & ſcandalorum: magna inter conjuges diſparitas: impotentia, lepra, vel alia infirmitas matrimonio ſupervenieus, quæ uſum matrimonij impediret, & alia hujuſmodi: quia indiſſolubilitas matrimonij etiam rati à Jure Divino provenit, & ſolum Pontifex diſpenſat nomine Dei; ac proindè non pro libitu: cum non concedatur hæc facultas ad diſſipandum, & deſtruendum, ſed ad ædificandum. Non tamen requiritur utriuſque conjugis conſenſus, ſed altero invito poteſt diſpenſare Pontifex. *Sanch. de Matr. l.2.D.15.& 16.* Si infideles poſt matrimonium conſummatum convertantur ad fidem, & de novo non conſumment illud poſt baptiſmum ſuſceptum, poſſe in eo matrimonio Pontificem diſpenſare aſſerunt. *Navar. Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 17. n. 2. & alij.* Sed cum tale matrimonium ſit matrimonium fidelium ratum, & conſummatum ſignificat unionem Chriſti cum Eccleſia. *C.5. de Bigam.* ac per conſequens non poteſt diſſolvi. *Ponc. de Matrim. lib.9. cap. 2. n.8. Vazq. & alij.*

179 Quando matrimonium eſt nullum, quia aliquo impedimento dirimente eſt contractum, debet nullum declarari, & conjuges ad invicem ſeparari. *C.3. h. t.* ut vitetur peccatum. Quoniam non eſſet matrimonium talis conjunctio, ſed fornicatio, quæ nullo modo poteſt permitti. Non tamen poſſunt ſe ad invicem propria authoritate ſeparare: etiamſi impedimentum notorium ſit, ſed debet tale matrimonium judicio Eccleſiæ nullum declarari. Nec quidem ex eo ſolum, quod unus, vel etiam ambo conjuges, etiam rumore viciniæ accedente, impedimentum dirimens fateantur, ſeparandi ſunt. *C.5. de Eo qui cognovit*: ne locus colluſioni detur; ſed tunc quando plena, & perfecta probatio impedimenti detur, per duos teſtes omni exceptione majores; *arg. C.1. de Conſang. C. 22. de Teſtib.* vel de impedimento notoriè conſtet. Et quidem tunc poteſt, & debet Judex ex officio, etiam nemine accuſante, matrimonium diſſolvere. *C.3. h. t.* ſi fama de impedimento exiſtat, poteſt Judex ex officio inquirire ſuper impedimento; *arg. C. 1. de Officio Ordinar.* Si non conſtet plenè de impedimento, ſed ſolum unius teſtis depoſitio, fama, vel dubium adſit, Judex pro valore matrimonij pronuntiabit; *arg. C.22. de Teſtib.* quia matrimonium eſt res favorabilis. *C. fin. de Sent. & Re judic.* Et conjuges ſunt in poſſeſſione matrimonij: & in dubio melior eſt conditio poſſidentis. *C.65. de Reg. jur. in 6.* Si unus conjux propria authoritate ab altero diſcedat, Judex eum ad conjugem redire compellet, etiam ſub cenſura: niſi de impedimento dirimente notoriè conſtet, aut diſcedens habeat probationes incontinenti paratas. *C.13. de Reſtitution. ſpoliat.* Si conjuges, vel unus eorum ſciat, impedimentum dirimens intervenire, licet occultum ſit, & non poſſit illud probare; etiamſi à Judice Eccleſiaſtico per cenſuras compellatur, debitum reddere, non poteſt hoc facere: quippè redderet non ſuæ, quod eſſet peccatum: ad quod nemo valet compelli. *C. 44. de Sent. excommunic.* Debent tamen habitare, ut fratres, niſi periculum incontinentiæ adſit, & fortè accidat, quod dicit *Ovidius. Dulcia fraterno ſub nomine furta tegemus.* Nam tunc tenentur ad invicem diſcedere, nec obedire cenſuræ Eccleſiæ tenentur. *C.13. de Reſtit. ſpoliator.* Nec enim poteſt ullum hominis præceptum contra Jus Naturale prævalere; ac proindè nullo modo vir tenetur obedire, etiam Pontifici præcipienti accedere ad eam, quam ſcit, ſuam non eſſe. Nam hoc eſt Jure Naturæ prohibitum. *D. Thom. in 3. p. Sup. q. 65. art.4. in corp.* Et rationem hujus intrinſecæ malitiæ, qua eſt infecta fornicatio affert S. Doctor in *art. 3. in corp.* ibi: *Illa actio dicitur eſſe contra Legem naturæ, quæ non eſt conveniens fini debito, quem natura intendit, ſive quia non ordinatur in ipſum per actionem agentis, ſive quia de ſe eſt improportionata illi fini, finis autem quem natura ex concubitu intendit eſt proles procreanda, & educanda. Et ut hoc bonum quæreretur, poſuit delectationem in concubitu, ut Conſtantinus dicit. Quicumque ergo concubitu utitur propter delectationem, quæ in ipſo eſt, non referendo in finem à natura intentum, contra naturam facit; & ſimilitèr etiam, niſi ſit talis concubitus, qui ad illum finem convenientur ordinari poſſit. Et quia res à fine plurimum nominantur tanquam ab optimo, ſicut conjunctio matrimonij à prolis bono nomen accepit, quod per matrimonium principalitèr quæritur; ita concubinæ nomen illam conjunctionem exprimit, qua ſolus concubitus propter ſe ipſum quæritur. Et*

ſi

Digitized by Google

ſi etiam aliquis; quandoque ex tali concubitu prolem quærat, non tamen eſt conveniens ad prolis bonum, in quo non ſolum intellegitur ipſius procreatio, per quam proles eſſe accipit; ſed etiam educatio, & inſtructio, per quam accipit nutrimentum, & diſciplinam à parentibus, in quibus tribus parentes proli tenentur ſecundum Philoſophos in 8. *Ethic. Cum autem educatio, & inſtructio proli à parentibus debeantur per longum tempus, exigit Lex naturæ, ut pater, & mater in longum tempus commaneant ad ſubveniendum communitèr proli. Undè, & aves, quæ communitèr pullos nutriunt, non ſeparantur à mutua ſocietate, quæ incipit à concubitu, vel inconcumbendo: hæc autem obligatio ad commanendum fœmina marito, matrimonium facit: & ideò patet, quod accedere ad mulierem, non conjunctam ſibi matrimonio, quæ concubina vocatur eſt contra Legem naturæ.* Quod etiam ſignificat *Horat. lib.* 1. *Satyr.* 3. *quos venerem incertam rapientes more ferarum, viribus editior cædebat, ut in grege Taurus.*

180 Quando alter conjugum adulterium commiſit, non tenetur innocens adulterum dimittere. Nam dimiſsio adulteræ innocenti permiſſa, non præcepta eſt à Chriſto *D. apud Matth.* 19. *v.* 9. ut notat *S. Auguſtin. D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 62. *ar.* 2. *in corp.* niſi aliundè ſcandalum ſequeretur, aut illa nollet ſe emendare. *C.* 3. *de Adulter. D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.*62. *art.*6. *in corp. Sanch. de Matr. lib.*10. *D.*13. *ex n.* 5. *Ponc. de Matr. lib.*9. *cap.*17. *n.*2. Sanè non ſolum vir, ut frequentius accidit. *C. fin.* 32. *q.* 5. & ideò de eo locutus fuit Chriſtus D. *apud Matth.* 5. & 19. ſed etiam uxor, ſi innocens eſt, poteſt ob conjugis adulterium divortium perpetuum facere. *Paul.* 1. *Cor.* 7. *C.*5. 28. *q.*1. *c.*19. 32. *q.*5. *c.*2. *c.*4. *c.*5. *b. t.* licet in Lege Veteri, ſolum viro permitteretur repudiare uxorem, quia in ipſis majus erat periculum occidendi uxores: qua ratione introductum fuit repudium: aliud certè eſt in divortio. *D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 62. *art.* 4. *in corp.* Ibi: *Reſp. dicendum, quod in cauſa divortij vir, & uxor ad paria judicantur, ut idem ſit licitum, & illicitum uni, quod alteri; non tamen paritèr judicantur ad illa: quia cauſa divortij eſt major in uno, quam in alio, cum tamen in utroque ſit ſufficiens cauſa ad divortium. Divortium enim pœna eſt adulterij, in quantum eſt contra matrimonij bonum: in quantum autem ad bonum fidei, ad quam conjuges æqualitèr ſibi invicem teneantur, tantum peccat contra matrimonium adulterium unius, ſicut adulterium alterius, & hæc cauſa in utroque ſufficit ad divortium. Sed quantum ad bonum prolis plus peccat adulterium uxoris, quam viri, & ideò major eſt cauſa divortij in uxore, quam in viro. Et ſic ad æqualia, ſed non ex æquali cauſa obligantur. Sanch. de Matrim. lib.*10. *D.*3. *n.*6. *Ponc. de Matrim. lib.* 9. *cap.* 16. *n.* 4. *& alij.* Ut divortium ob adulterium fiat, debet intervenire adulterium formale, & perfectum, ſcilicèt, actus carnalis conſummatus cum alio, quam cum proprio conjuge, ita ut dividatur caro cum eo; quia cum matrimonium eo tendat, ut conjuges una caro efficiantur, inde eſt, quod quæcumque diviſio perfectè violet matrimonij fidem, ſive copula cum uxore non propria habita, naturalis ſit, ſive ſodomitica, vel beſtialis. *D. Thom. in* 4. *D.* 35. *q. un. art. D. Bonav. ibid. Sanch. de Matrim. lib.* 10. *D.* 4. *ex n.* 3. plures referens. Oſcula, tactus, vel alij actus turpes cum pollutione proprij, vel alieni corporis, vel etiam copula attentata non dant cauſam divortio; quia caro cum alio non dividitur contra fidem matrimonij. *Sanch. de Matrim. lib.* 10. *D.*4. *ex n.*9. Imò nec adulterium, ſi tantum materiale ſit. V. g. ſi uxor aliquem admittat, credens, eſſe ſuum maritum. *C.*6. 34. *q.*1. & 2. vel ſi judicans maritum eſſe mortuum, alteri nubat, vel etiam fornicetur. *C.* 1. 34. *q.* 1. & 2. vel ſi ab ipſa per vim extorqueatur copula. *C.* 3. *c.*4. 32. *q.* 5. & juxta aliquos idem eſt, ſi metu gravi adulterium ſit commiſſum; quod negant *D. Bonav. in* 4. *D.* 35. *in expoſit litteræ D. Anton. Sylv. Covar. Acev. Sanch. de Matrim. lib.* 10. *D.*5. *n.*16. Nec eſt locus divortio, ſi maritus fuit Author adulterij, vel in adulterium uxoris conſenſit, ſaltem illud non prohibendo, cum facilè poſſet: ſecus ſi difficilè. *C.*6. *de Eo, qui cognovit. C.* 4. *b. t. D. Thom. in* 3. *p. Sup. q.* 62. *art.* 1. *in corp. Sanch. de Matrim. lib.*10. *D.* 5. *ex n.*4. *Ponc. de Matrim. lib.*9. *cap.* 17. *n.* 7. & 8. Qui adulterium commiſit, non poteſt agere ad divortium ob alterius conjugis adulterium, etiamſi unum ſit publicum, & multoties repetitum: aliud occultum, & tantum ſemel commiſſum. Tunc enim unum cum altero compenſatur, quia tantum civilitèr ad utilitatem privatam agitur. *C. fin. de Adult. C.* 4. & 5. *b. t. L.* 6. *tit.*10. *p.* 4. Quod ſi jam divortium factum ſit per ſententiam

Judicis ob adulterium uxoris, ſi maritus adulterium committat, ad eam redire tenetur, & matrimonium redintegrare: ad quod habet mulier actionem, nam cùm adhuc vinculum matrimonij duret, fidem matrimonij violavit, & uxori irrogavit injuriam. Sic contra *Soto, Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 9. n. 30. & alios*, tenendum eſt ex *C. 5. h. t. & Gloſſ. Hoſt. Joan. And. & Gonz. ibid.* Et expreſsè habetur *in L. 6. tit. 10. p. 4.* ibi: *E que dièren ſentencia de divorcio contra ella, ſi deſpues de eſto ficieſſe fornicio el marido con otra muger, por tal razon como eſta, puedelo demandar la muger, que torne à ella, è debe la Egleſia apremiar que lo faga, è non ſe puede eſcuſar. que non torne à ella, maguer diga, que fueron departidos por juicio de Santa Egleſia.* Quippè tunc non ex ſententia ageretur, ſed ex nova cauſa ſuperveniente. Nec omninò diſſentit *D. Thom. in 3. p. Sup. q. 62. art. 6. ad 4.*

181. Innocens non tenetur admittere conjugem adulterum, etiamſi reſipiſcat *D. Thom. in 4. D. 35. q. un. art. 5. ad 2. ibid. S. Bonav. Sot. Gutier. de Matrim. cap. 129. n. 13. Ponc. de Matrim. lib. 9. cap. 19. n. 6.* Quia licet per pœnitentiam tollatur culpa apud Deum, non tamen injuria innocenti facta, per quam adulter omne jus conjugale amiſit adeò, ut eum poſsit innocens in ordine ad divortium accuſare, poſtquam multis annis jam de eo crimine pœnitentiam egiſſet. Poteſt tamen innocens in cujus favorem divortium eſt introductum, ei renuntiare, & injuriam adulteræ condonare, ſive expreſsè, ſive tacitè, matrimonio ſcilicèt, utendo, oſculando, amplectendo, ludendo, ridendo, vel alia ſigna affectus maritalis exhibendo: ſi hæc faciat ſcientèr, & ſpontè. *Gutier. Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 14.* Et hæc condonatio aliquando conveniens, & expediens erit. *C. 3. de Adulter.* Imò, & debita ſi vir timeat periculum incontinentiæ uxoris, cui abſque gravi incommodo poteſt ſubvenire. *C. 7. 34. q. 1.* Adulter etiam facto divortio per ſententiam Judicis tenetur ad innocentem redire, ſi hic velit reconciliari: ne alias divortium, quod in gratiam innocentis, eſt introductum in ejus damnum retorqueatur. Contra Text. in *C. 61. Reg. jur. in 6.* & ſententia prodeſſet reo, contra quem lata eſt. Contra *L. 16. ff. de Except. rei judic. D. Thom. in 3. p. Sup. q. 63. art. 6. ad 3. Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 10. n. 3. Ponc. de Matrim. lib. 9. cap. 19. n. 1.* Hinc licet innocens ſtatim facto divortio poſsit Sacros Ordines ſuſcipere, vel Religionem profiteri, etiam invito adultero: adulter tamen non poteſt ſtatum incompatibilem cum matrimonio ſuſcipere, ut ſunt Sacerdotium, & profeſsio Religioſa; niſi alter conſentiat expreſsè, vel tacitè ſuſcipiendo Ordines Sacros, vel in Religione profitendo juxta capacitatem ſubjecti, vel ſi adulter emendatus reconciliationem ſæpius petat, & alter neget: vel ſi innocens non repetat intra biennium adulteram à Judice Sæculari detruſam in Monaſterio ob adulterium. *Auth. Sed hodie, C. ad Leg. Juliam de Adult. Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 10. Ponc. de Matrim. lib. 9. cap. 19.* Quando adulterium unius conjugum publicè notorium eſt, ſive notorietate facti, ſive juris poteſt innocens ab adultero diſcedere, non tantum quoad cohabitationem. *C. 4. h. t. c. 9. de Sponſ.* ibi: *Nemini licet uxorem ſuam ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere. Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 12. n. 13. & 25. Ponc. de Matrim. lib. 9. cap. 18. n. 2.* Et quamvis contrarium videatur decidi in *C. 3. h. t.* ibi: *Porrò de comite Pontini, qui B. uxorem ſuam abſque judicio Eccleſiæ dimiſit, quia cognatam fuiſſe uxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoſcat, quod ſi etiam parentela eſſet publica, & notoria abſque judicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit.* Pro cujus Text. cum *C. 4. h. t.* concordia varias ſolutiones afferunt DD. ſed tenendum eſt, quod *Text. in C. 3. h. t.* loquitur de ſeparatione matrimonij, quoad vinculum ob impedimentum dirimens. *Text. in C. 4. h. t.* loquitur de ſeparatione, quoad cohabitationem: & quia prima ſeparatio eſt cauſa valdè ardua pertinens ad proprietatem matrimonij, ideò ſemper indiget, etiam in re notoria, judicio Eccleſiæ: ſecunda verò, quia non eſt adeò ardua, cum tantum ad poſſeſsionem matrimonij ſpectet, & poſsit facilè reparari, cum non diſſolvatur conjugium, poteſt fieri propria authoritate, quando cauſa eſt notoria. *Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 12. n. 38. Ponc. de Matrim. lib. 9. cap. 18. n. 3.*

182. Si uni certò conſtet de adulterio conjugis per violentam præſumptionem fundantem moralem certitudinem adulterij: vel per ea indicia, quæ in foro externo ad divortium ſufficerent, poteſt in foro conſcientiæ propria authoritate ab adultero ſeparari, quoad torum, & redditionem debiti, & cohabitationem.

nem. Siquidem matrimonium non aliter obligat, quoad torum, & debitum, quam ſub conditione, ſi alter conjux fidem conjugalem ſervet. *C.25. de Jur. jur.* Nec tenetur obedire Judici Eccleſiaſtico præcipienti debiti redditionem, cum ejus ſententia nitatur falſa præſumptione; ſeparatio tamen, quoad habitationem vix fieri poteſt, niſi quando matrimonium eſſet occultum, ne ſcandalum generetur; imò in foro externo compelletur etiam innocens uxorem recipere, ſi non probetur legitimè adulterium, vel alias notorium ſit: ut malitijs horum obvietur. *Sanch. de Matrim. lib.10. D.12. ex n.31. plures referens.* Hinc eſt, quod cum B. Joſepho eſſet manifeſtum, ſe non cognoviſſe *B. Virginem Mariam* ſuſpicatus eſt, quod conceperat ex adulterio. Et hac cauſa voluit occultè dimittere eam, & cum hæc dimiſsio eſſet occulta, & ſine ſcandalo certè excuſavit Beatum Joſephum à culpa. Aliqui intendunt excuſare B. Joſephum, dicendo, non ob ſuſpicionem adulterij, ſed ob reverentiam erga B. Virginem, cujus conſortio ſe judicabat indignum, eam voluiſſe dimittere. Sic *Origin. D. Bernard. D. Thom. in 4. D.35. q. un. art.3. ad 2.* Hac quidem ſententia uterer, ſi concionem in feſto D. Joſephi facerem ad Populum; ſed cum nunc magis veritatem ſolidam, quam ſubtilitatem devotam quæram, dicendum cenſeo D. Joſephum voluiſſe dimittere *Mariam* ob ſuſpicionem adulterij. Sic *D. Auguſt. Epiſt. 54. & ſerm. 16. de Verbis Domini. D. Chriſoſt. Matth. 1. Abul. in Matth. 19. q. 72. ad 2. Suar. in 3. p. q.29. a. 1. D.7. ſect.2. Sanch. de Matrim. lib.10. D.12. n. 36.* Nam ſi voluiſſet ob reverentiam dimittere Mariam, ut quid ponderatur, quod cum eſſet juſtus, nollet eam traducere, id eſt infamare, vel accuſare, ut adulteram? Cum non eſſet ratio, ut etiamſi non eſſet Juſtus vellet traducere, quam adeò ſanctam judicabat. Deindè: quia ejus timor ceſſavit, quando Angelus ei dixit, de Spiritu Sancto eſſe, quod in ea natum erat: ſiquidem tunc, creſcente reverentia ob tantum favorem, creſceret, & timor, & loco apponendi compedem, ut teneretur, eſſet calcarei adjungere, ut citius fugeret. Quando tantum eſt dubium, vel probabilis, non violenta ſuſpicio de conjugis adulterio, non poteſt privari conjux poſſeſsione. *C. 4. h. t. c. 9. de Sponſalib. & Matrimon. D. Thom. in 4. D. 35. q. un. art.3. ad 4. D. Bonav. D. Antonin,* quia melior eſt conditio poſsidentis. *C. 65. de Reg. jur. in 6.* Judex poteſt ſententiam divortij ob adulterium proferre per conjecturas, & præſumptiones violentas, cum delicta carnis ſint dificilis probationis; nec requiruntur teſtes de viſu, nec phyſica certitudo cum magnæ Vulcani induſtriæ tribuatur deprehenſio veneris cum Marte: ſed ſufficit certitudo moralis, v. g. ſi uxor ſuſpecta inveniatur ſola cum ſolo tempore, & loco ad peccandum apto. Etiam oſcula, tactus, amplexus, xenia, litteræ amatoriæ cum alijs adminiculis (non ſine illis) ſi plenè probentur: non quidem per dictum mariti, ne ſit Judex in propria cauſa; ſed per teſtes, vel confeſsionem uxoris, ſufficiunt ad divortium faciendum, etiamſi non ſufficiant ad criminalem condemnationem, ut magis arduam. *C. 12. de Præſumpt. & ibid. DD.* ita plures citans *Sanch. de Matrim. lib.10. D. 12. ex n.43.* ubi notat, quod quamvis marito ſuſpicanti adulterium uxoris licitum ſit eam cum teſtibus obſervare, ut poſsit illam de adulterio convincere, non tamen ei licet convenire cum conjuge, quod amaſium eam ſolicitantem citet ad tempus, & locum certum, etiamſi non ſit, ut adulterium perficiat, ſed ut in crimine deprehendatur.

183. Licet fornicatio ſit unica cauſa per ſe ad faciendum divortium perpetuum, & abſolutum. *Matth. 5. & 19. L. 2. tit.10. p.4.* plures aliæ ſunt cauſæ ad divortium faciendum judicio Eccleſiæ ad certum, vel incertum tempus. *Trid. ſeſſ. 24. de Sacr. Matrim. Can.8. Bellarm. lib.1. de Matrim. cap.14.* Hæ cauſæ in triplici differentia conſiderantur, & ſunt ſequens 1. fornicatio ſpiritualis, ſeu hæreſis, vel apoſtatia. 2. animæ periculum. 3. periculum corporis: ad quam reducitur moleſta cohabitatio, & ſævitia conjugis. Et quidem divortio facto, liberi educantur, & aluntur apud innocentem expenſis illius, qui cauſam dedit divortio, niſi innocens ſit infidelis: nam tunc favore fidei apud fidelem educantur. *C. fin. de Converſ. infidel.* Si mater dedit cauſam divortio, & tranſijt ad ſecundas nuptias, neutiquam eſt ipſi relinquenda proles: ſi tamen ipſa ſit dives, & pater pauper, vel non idoneus, apud matrem educabitur proles, quamvis ipſa divortio cauſam dediſſet. Et idem de patre dicendum eſt. *Auth. Si pater. C. de Divort. fact. L. 3. tit. 19. p. 4. & ibid. Gregor. Lopez, Sanch. de Matrim. lib. 10. D. 20.*

Pri-

Digitized by Google

Prima ergo cauſa divortij eſt hæreſis, ſeu apoſtaſia. *C.* 2. *h. t. L.* 2. *tit.* 10. *part.* 4. ac proindè ſi innocens grave periculum perverſionis patiatur, tenetur hæreticum dimittere, nec indiget authoritate Judicis: nam cum hæc obligatio ſit Juris Naturalis, poteſt propria authoritate hæreticum dimittere, ſi ſolum ex cohabitatione periculum commune perverſionis immineat, non tenetur innocens ab eo communi periculo fugere cum gravi ſuo detrimento: quod ſanè pateretur in divortio, vivendo in cælibatu, ſeque obſequijs, & cohabitatione uxoris privando. *C.* 6. *h. t. Sanch. de Matrim. l.* 10. *D.* 15. *ex n.* 5. cum hæreſis ex ſe non ſit cauſa perpetui divortij, innocens tenetur admittere conjugem reſipiſcentem poſt divortium, non ſolum authoritate propria, ſed etiam ſententia Judicis factum. *C.* 7. *h. t.* & deducitur *ex Leg.* 2. *tit.* 10. *p.* 4. ibi: *Eſſo miſmo ſeria del que ficieſſe fornicio eſpiritualmente, tornandoſe Herege, ò Moro, ò Judio, ſi non quiſieſſe facer enmienda de ſu maldad.* Niſi fortè innocens velit Religionem ingredi: nam favore Religionis non tenetur conjugem admittere. *C. fin. de Converſ. conjugator.* Et ſic debet intelligi. *C.* 6. *h. t.* quod videtur contrarium; *text. in C.* 7. *h. t. ſic Gloſſ. in C.* 6. *h. t. Hoſtienſ. Joan. Andr. Abulenſ. in C.* 19. *Matth. q.* 76. *Barb. in C.* 6. *h. t. n. fin. Greg. Lop. in L.* 2. *tit.* 10. *p.* 4. *& alij* apud *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 15. *n.* 18. contra *Sanch. n.* 19. *ubi plures citat. Gonz. in C.* 6. *h. t. & alios.* Si uterque conjux ab Eccleſia eſt de hæreſi demnatus, uterque poteſt ab altero, etiam invito divertere: quia per ſententiam uterque eſt perpetuo privatus jure conjugali: nec in hoc datur compenſatio. Si unus tantum ſit condemnatus innocens, poteſt ab eo divertere, nec eidem reconciliari tenetur. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 16. *n.* 4. Nec hæreſis cum adulterio, quoad divortium compenſatur, ac proindè adulter poteſt agere adverſus hæreticum ad divortium: nec ejus intentio eliditur adulterij exceptione: quia licet hæreſis poſt ſententiam ſit cauſa perpetui divortij, ſicut adulterium, ratio eſt diverſa, & finis diſtinctus: quippè divortium ob adulterium eſt inductum ob utilitatem privatam conjugis, ſecus divortium ob hæreſim; nam hoc eſt inductum ob injuriam, & violationem fidei, non conjugi, ſed Deo datæ. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 16. *Ponze de Matrim. lib.* 9. *cap.* 22. *n. fin.* 2. cauſa divortij eſt periculum animæ, quod conjux timet ex cohabitatione cum alio; v. g. ſi incitet, vel impellat ad veneficium, furtum, maleficium, præpoſteram venerem, licet innocenti divortium facere. *C.* 5. 28. *q.* 1. non tamen perpetuum, licet hoc aliqui concedant: nam tenetur innocens conjugem emendatum admittere ad cohabitationem. Si delictum conjugis nec in periculum animæ, nec corporis alterius redundet, non licet ob illud divortium facere; *arg. C.* 2. *h. t. & ibid. Abb. D. Thom. in* 4. *D.* 39. *q. un. art.* 6. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 17. *n.* 5.

184 3. Cauſa eſt periculum corporis, quod conjugi imminet ex cohabitatione alterius, & præbet cauſam divortio. Hinc ſanus poteſt ſeparare ſe à Leproſo, vel alio morbo contagioſo laborante. *Nav. Man. cap.* 22. *n.* 22. vel à latrone ſi timeat ob ejus conſortium grave vitæ, vel honoris detrimentum. *Sanch. de Matrim. lib.* 10. *D.* 18. *n.* 21. Sævitia, non ſolum viri, ut frequentius accidit, qua uxorem ſuam crudelitèr tractat, vel ejus vitæ ferro, vel veneno inſidiatur: vel mortem, vel mutilationem ſeriò minatur. *C.* 8. *c.* 13. *de Reſtit. ſpoliator.* ſed etiam ſi uxor mariti vitæ inſidietur, & nequeat aliter maritus ſe ab ea tueri, divortium facere poteſt. *C.* 1. *h. t. Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 7. §. 5. *n.* 2. *Sanch. de Matrim. l.* 10. *D.* 18. *n.* 2. *&* 8. *Ponze de Matrim. l.* 9. *cap.* 23. *num.* 8. contra *aliquos.* Quia cum non ſolum uxori, ſed etiam, & marito hoc poſſit imminere periculum jus naturale dictat, quod poſſit illud faciendo divortium vitare, ſiquidem cum correlativa ſint, quod de uno dicitur, de altero ſua proportione intelligendum eſt, juxta illud; *ſed quæcumque viris, vobis quoque dicta, puellæ, credite: diverſis partibus arma damus.* Et licet ad hoc divortium requiratur authoritas Judicis Eccleſiaſtici; *arg. C.* 8. *c.* 13. *de Reſtit. ſpoliat. C.* 4. *h. t.* poteſt uxor à ſæviente diſcedere propria authoritate, ſi ut plerumque accidit, ſit periculum in mora; nec reſtituitur, niſi ſæviens præſtet cautionem de non offendendo, vel per pignora, & fidejuſſores, vel his deficientibus per juramentum; *arg. Auth. Generalitèr, C. de Epiſc. & Cleric.* Quod ſi adhuc mulier non credatur ſecura, apud cognatos, vel alio loco ſecuro donec cauſa diſceptetur deponitur; *arg. C.* 14. *de Sponſ. Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 18. *ex n.* 40. *Ponz. de Matr. l.* 9. *cap.* 23. *n.* 6. Quod ſi tanta ſit conjugis ſævitia, ut nulla ſpes emenda-

tio-

Digitized by Google

tionis appareat, & ſententia divortij perpetui ſit pronuntiata à Judice, poteſt innocens Sacros Ordines ſuſcipere, vel in Religione profiteri, etiam altero invito, ſecus eſt, ſi divortium ſit tantum temporale. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 18. *n.* 49. ſi conjux in furorem incidat, ita tamen, ut ſine periculo poſsit ſanus ei cohabitare, ſeparari non debent; *arg. C.* 18. 32. *q.* 5. poſſunt tamen ſeparari ſi in cohabitatione eſt periculum; imò ſi judicio Medicorum deſperetur extinctio furoris poteſt fieri divortium perpetuum, & ſanus poterit Sacros Ordines ſuſcipere, vel Religionem profiteri. Quod ſi præter ſpem furioſus ad mentem redeat, ſuum conjugem revocabit ad cohabitationem. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 18. *num.* 48. *junct. D.* 9. *n.* 9. Etiam moleſta cohabitatio, quæ ex rixarum, & jurgiorum frequentia, quæ inter conjuges oriuntur, cum gravem metum incutiant, & corpus, & anima poſsint periclitari, dat cauſam divortio. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 18. *n.* 11.

TIT. XX.

De Donationibus inter virum, & uxorem, & de dote poſt divortium reſtituenda.

185 IN præſenti titulo agitur de donationibus, quæ inter virum, & uxorem ſolent fieri: & in ſecunda Rubricæ parte agitur de dote, quæ viro ab uxore traditur, & uxori à viro, diſſoluto matrimonio, reſtitui debet: cum ergo de his ſuo ordine agendum ſit: jam ad primæ partis explicationem deveniamus. *Donatio* merè liberalis, & gratuita quæ fit inter conjuges durante matrimonio, ita ut donans fiat pauperior hoc eſt, quod ejus patrimonium actu habitum diminuatur: & donatarius fiat locupletior, hoc eſt, quod ejus patrimonium augeatur: eſt nullius momenti ex parte donantis: ſiquidem, nec civilem, nec naturalem ex ejus parte obligationem producit, jure reſiſtente. Donatarius tamen poteſt rem donatam retinere, quouſque revocetur à donatore, vel morte donatoris confirmetur. *C. fin. h. & ibid. Barb. & Gonz. Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 1. *& alij*: aliàs conjuges mutuo amore invicem ſpoliarentur, dum donationibus, non temperantes profuſa erga ſe liberalitatè uterentur. *L.* 1. *ff. h. t.* Et melior in paupertatem incideret, & deterior ditior fieret. *L.* 3. *ff. eod. L.* 4. *tit.* 11. *p.* 4. ibi: *E porque el que fueſſe eſcaſo, ſeria de mejor condicion, que el que es franco en dar.* Etiam prohibentur donationes, quas ſibi conjuges non immediatè, ſed alia mediante perſona faciunt. *L.* 5. *ff. h. t.* Item venditio, vel alius quicumque contractus, ſi in eis pretium remittatur. Vel alia quæcumque debiti remiſsio: nam tunc etiamſi alio nomine pallietur, erit vera donatio. Alij tamen contractus, in quibus donatio non intervenit valent inter conjuges. *L.* 5. §. 5. *ff. h. t.* Donatio ſanè inter conjuges cum non adverſetur bonis moribus, nec vergat in diſpendium ſalutis æternæ; ſed ſolum Legibus Civilibus opponatur, confirmatur per juramentum de ea non revocanda; *arg. C.* 28. *de Jur. jur. C.* 2. *de Pact. in* 6. *Covar.* 1. *Var. cap.* 7. *n.* 4. *Gutierr. de Jur. confirm. p.* 1. *cap.* 3. *num.* 7. *Gomez, Molin. Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 11. *n.* 2. contra *Barth. Bald. & alios.* At verò donatio cauſa mortis inter conjuges valet: quippè morte matrimonio ſoluto, ceſſat periculum, ne mutuo amore ſpolientur: imò, & donatio ab ipſis inter vivos facta, ſi non revocetur expreſſé, aut tacitè, morte donantis ante donatarium confirmatur. *C. fin. h. t. L.* 32. §. 1. *ff. eodem, L.* 4. *tit.* 11. *p.* 4. *Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 14. præcipuè ſi præceſsit traditio ſaltem ficta rei donatæ. Sed hodie non requiri, præceſsiſſe traditionem tenent *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 12. *& alij.* Etiam in aliquibus caſibus valet, donatio inter vivos facta inter conjuges. 1. ſi donatio inter ſponſos celebretur, quin ſuſpendatur ejus effectus in tempus jam contracti matrimonij. *L.* 27. *ff. h. t.* quod ſi dominij translatio in tempus matrimonij conferatur, non valet. *L.* 32. §. 22. *ff. h. t.* Si verò matrimonium non ſequatur, non tenet donatio: ſiquidem ſub tali conditione intelligitur celebrata; niſi pactum de non revocando obſtet: vel copula poſt ſponſalia ſequatur: vel culpa donantis non ſit matrimonium ſecutum. *L.* 15. *C. de Donat. ante nupt.* 2. Donatio, quæ confertur poſt mortem donantis. *L.* 11. *ff. h. t.* talis enim creditur donatio cauſa mortis: quæ ſanè inter conjuges valet. *L.* 9. §. *fin. ff. h. t.* ſed non transfertur in donatarium dominium, donec mors donantis ſit ſecuta, etiamſi res donatario tradita ſit. *L.* 11. *ff. h. t. Barboſ. & Gonz. in*

C.

Digitized by Google

C. fin. h. t. Sanch. de Matr. l. 6. D. 3. num. 8.

186 3. Maritus poteſt remittere uxori dotem promiſſam: nam tunc remittit, non quod ſuum eſt, ſed quod erit; *arg. L.* 14. *C. de Donation. ante nupt.* ſecus ſi dos jam eſt ſoluta. *Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 3. *n.* 10. Hinc maritus hæres inſtitutus, vel legatarius factus, ante acceptationem hæreditatis, vel legati poteſt in ſavorem uxoris renuntiare: quippè tunc nihil de ejus patrimonio, quod actu habet diminuitur: ac proindè non fit pauperior. *L.* 5. §. 13. *ff. h.* Non tamen poteſt poſt acceptationem: quia tunc pauperior fieret cum eſſet donatio juris adquiſiti. Nec poteſt maritus volenti donare ipſi jubere, ut uxori det: nam tunc cenſetur prius acceptare, & poſteà donare: ac proindè patrimonium minuitur. *L.* 3. §. *fin. ff. h. t. Gomez* 2. *Var. cap.* 4. *n.* 24. *Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 4. *num.* 2. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 14. Nec poſſunt conjuges, matrimonio durante, renuntiare lucris quæſitis tempore matrimonij: imò nec quærendis: quia ſic renuntians fieret pauperior, & alter ditior: ſiquidem renuntiaret juri quæſito, quod habet, quoad lucra; quod pretio æſtimabile eſt. Nec paritas hæreditatis, & legati urget: nam eorum dominium adquiritur dependentèr ab acceptatione hæreditatis, vel legati, ſecus in lucris in matrimonio quærendis, quod ab ipſo jure conjugibus tribuitur. Ante matrimonium poſſunt utique hoc pactum ponere, ſcilicèt, quod lucra uni tantum cedant: quia nec iniquum, nec contra ſubſtantiam matrimonij eſt tale pactum.

187 4. Res exigui pretij poſſunt ſibi conjuges donare, ut quæ die natalis, vel alijs ſolemnioribus ſolent conjuges ſibi donare. *L.* 31. §. 8. *ff. h. t.* 5. Valet donatio, quæ fit ex quadam commiſeratione, vel pietate, v. g. ad ſuſtentationem conjugis: ad valetudinem reparandam: ad ædium incendio combuſtarum refectionem, ad ſepulturam, & ſimilia. 6. Si ædes conjugi ad habitationem permittantur, ſervi, vel animalia, vel veſtimenta concedantur ad uſum. *L.* 18. *ff. h. t.* vel ſi uxor aliquid donet marito ad dignitatem, gradum, vel officium obtinendum. *L.* 40. *ff. h. t.* 7. Si res donetur, ut in alium transferatur, v. g. ad fundationem capellæ. *L.* 5. §. 16. *ff. h. t.* Denique quoties non concurrunt ſimul hæc duo: ſcilicèt, quod donans pauperior fiat, & donatarius ditior. *L.* 4. *tit.* 11. *p.* 4. ac proindè quolibet ex his deficiente, donatio non prohibetur. *L.* 5. §. 8. *ff. h. t. l.* 5. *l.* 6. *tit.* 11. *p.* 4. Donatio remuneratoria, quam maritus facit uxori ob ejus merita, & obſequia, ſi hæc ſint æqualia, vel æquipollentia donationi attenta qualitate perſonarum valet: ſiquidem tunc non eſt propriè donatio, ex mera liberalitate procedens, ſi excedat merita, quoad exceſſum non valebit. *C.* 12. *de Teſtam. Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 6. *ex n.* 6. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 7. Donatio facta inter conjuges exiſtimatos, quando ſcilicèt matrimonium eſt nullum ob aliquod dirimens impedimentum; ſi uterque, vel ſaltem donans ignoret nullitatem matrimonij eſt invalida donatio, non ex reſiſtentia juris, cum verè non ſint conjuges, ſed ex defectu intentionis: nam donans credit, & vult uxori, non extraneæ donarè, & cum illa mulier verè non ſit uxor, ſed extranea, non cenſetur ei donare velle. *L.* 32. §. 27. *ff. h. t. Sanch. de Matr. l.* 6. *D.* 2. *n. fin. & alij* contra *Sylv. Tabien. & alios.* Si uterque ſciat, nullum eſſe matrimonium donatio valet: quia cum perſonæ ſint habiles, ſiquidem conjuges non ſunt, & non deſit animus donandi, donatio erit valida in foro conſcientiæ. *Sanch. de Matrim. lib.* 6. *D.* 2. *n.* 2. In foro tamen externo ſic donatum cedit fiſco in pœnam reprobati matrimonij. *L.* 32. §. *fin. h. t. L.* 51. *tit.* 14. *p.* 5. ſi ſolus donans ſciat matrimonij nullitatem valet in utroque foro. *Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 200. *Sanchez de Matr. lib.* 6. *D.* 20. *n.* 4. *& n.* 5. qui dicit, ita tenendum eſſe de Jure Caſtellæ, *ex L.* 50. *tit.* 14. *p.* 5.

188 Ad ſecundam Rubricæ partem deveniendo, de bonis uxoris agendum nunc eſt. Bona ergo uxoris alia ſunt *paraphernalia*, alia *dotalia*. *Paraphernalia* ex ipſa nominis Græci ſignificatione, ſunt ea, quæ extra dotem ſunt. *L.* 8. *C. de Pact. convent. L.* 17. *tit.* 11. *p.* 4. Et hæc ſi marito tradantur, fit reſpectu eorum quaſi procurator uxoris, & ſolum ad communes uſus ſuos, & uxoris ea expendere valet. Et matrimonio ſoluto fructus extantes, & quidquid invita uxore, & non ad communes uſus eſt expenſum, & quatenùs maritus eſt factus locupletior, uxori reſtituere tenetur. Et licet communi jure attento aliqui teneant, mulierem non amittere hæc bona per adulterium: attamen de Jure Hiſpono ea amittere conſtat ex generalitate. *L.* 1. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C. Sean en poder del marido, y faga*

de

Digitized by Google

de ellos lo que quiſiere, y de quarto han; pero ſi hijos derechos ovieren ambos, ò el uno de ellos, hereden ſus bienes. Ita Acceved. ibid. num. 18. *Sanchez de Matrim. lib.* 10. *D.* 8. *num.* 10. Alia bona ſunt *dotalia*, illa ſcilicèt, quæ dotem conſtituunt. *Dos* ergo à *dando*, vel *donando* dicitur: & hic ſumitur, non formalitèr pro conventione, qua dos conſtituitur: nec effectivè, pro jure, quod maritus, vel uxor in dote habent; ſed objectivè pro re in dotem data, & ſic communitèr deſcribitur. *Eſt illa ſpecies, vel quantitas, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine marito datur ad ſuſtinenda onera matrimonij, ſcilicèt, ad uxorem, liberos, & familiam alendam.* Sive res ſit corporalis, ſive incorporalis: ſive mobilis, ſive immobilis: ſive uſusfructus, ſive feudum, vel quid ſimile: dummodo res ſit propria dotem conſtituentis. *L.* 1. *l.* 14. *tit.* 11. *p.* 4. Si pater dotem conſtituit, ſufficit, quod indefinitè promittatur: nam tunc juxta facultates, & dignitatem eſt conſtituenda. Extraneus tamen non poteſt dotem indefinitè promittere; talis enim promiſſio eſſet illuſoria, niſi arbitrio boni viri eſſet determinanda dotis quantitas. Dos quidem, alia eſt *profectitia*, ea ſcilicèt, quæ provenit à patre, vel avo paterno, vel à quocumque alio contemplatione patris. *L.* 5. *ff. de Jur. dot. L.* 2. *tit.* 11. *p.* 4. Alia eſt *adventitia*, quæ ſcilicèt, non provenit a patre, nec ejus contemplatione, ſed ab alio, vel extraneo, vel etiam conſanguineo; etiam ab avo materno, vel fratre; *arg. L.* 35. *ff. de Jur. dot. L.* 2. *tit.* 11. *p.* 4. Si dos tantum promiſſa ſit, producit ex parte promittentis obligationem ad eam tradendam, & ex parte promiſſarij actionem ad petendam eam: etiamſi nudo pacto ſit promiſſa, præcipuè de Jure Hiſpano. *L.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *R. C.* Si vero dos ſit conſtituta, vel tradita, etiamſi mulier habeat dominium naturale dotis, tamen maritus adquirit dominium civile. *L.* 7. *tit.* 11. *p.* 4. Nec pro ejus conſervatione tenetur maritus, cautionem præſtare, ſi enim mulier ſuum corpus marito credere non veretur, quare dotem tradere timebit? *L.* 1. *l.* 2. *C. Ne fidejuſſor. vel mandat.* Poteſtque rem dotalem vindicare, fructuſque percipere prorata matrimonij ad ejus onera ſuſtinenda, ita ut ſi in anni dimidio moriatur, dimidia pars fructuum ejus hæredibus reſtituitur. *L.* 7. *ff. de Jure dotium.* Si res immobiles inæſtimatæ tradantur, vel etiam æſtimatæ, ſed tantum cauſa taxationis, non poteſt eas maritus alienare, ne quidem cum conſenſu mulieris. *Princ. Inſt. Quib. alien.* Res vero æſtimatas æſtimatione faciente venditionem poteſt maritus, quomodocumque velit, alienare, quia earum abſolutum dominium adquirit; & matrimonio ſoluto ſolum ad pretij reſtitutionem tenetur. *L.* 10. *ff. de Jur. dotium.* Idem dicendum eſt de rebus mobilibus, quæ pondere numero, vel menſura conſtant: nam matrimonio ſoluto tantum tenetur maritus alias ejuſdem generis reſtituere. *L.* 42. *ff. de Jur. dot.* ac proindè in his rebus periculum cedit marito. *L.* 18. *& ſeqq. tit.* 11. *p.* 4.

189 Pater tenetur dotare filiam in patria poteſtate exiſtentem. *L.* 8. *tit.* 11. *p.* 4. Etiamſi filia inſcio, vel invito patre matrimonium contraxiſſet; ſi hoc dignum, & decens ſit. Deinde filiæ naturali, vel ſpuriæ, vel ex damnato coitu ortæ, ſi inops ſit, modicam dotem per modum alimentorum pater conſtituere debet. Quod ſi filia Religionem ingredi velit, cum cauſa Religionis ſit matrimonio carnali favorabilior, etiam tenetur pater eam dotare. *Sanch. de Matr. lib.* 4. *D.* 26. *n.* 7. Etiam ſtuprator, ſi ſtupratam non ducit in uxorem, eam dotare tenetur. *C.* 1. *c.* 2. *de Adulter.* Et quidem dos debet taxari ſecundum facultates patris, numerum liberorum, dignitatem mariti, & conſuetudinem loci, & ad hoc poſſunt parentes Judicis officio compelli. Non tamen debet dos neceſſario eſſe æqualis legitimæ, ſiquidem hæc adhuc non debetur, ſed tantum poſt patris mortem. *Sanch. de Matrim. lib.* 4. *D.* 26. *n.* 8. *Jure Hiſpano* dos non poteſt legitimam excedere, nec filia poteſt à patre meliorari in tertio, & quinto ratione dotis. *L.* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *R. C.* Uxoris doti coreſpondet ex parte mariti donatio propter nuptias, ſeu *contra dos*, ſeu *dotalitium*, ut dicitur in *C.* 4. *h. t. & ibid. Gonz. in* 6. *Hiſpanè; Arras.* Hæc quidem à marito, vel alio ejus nomine uxori conſtituitur in dotis remunerationem, & ſecuritatem. *L.* 1. *tit.* 11. *p.* 4. & Jure Communi eiſdem pactis, & quantitate, ac dos conſtituitur. *L.* 9. *C. de Pactis convent.* & poteſt ſicut dos, vel ante, vel poſt matrimonium conſtitui, & augeri. Sed ejus adminiſtratio, & fructus pertinent ad maritum, & ſoluto matrimonio ad ipſum redit donatio. *L.* 20. *C. de Donat. ante nupt.* ſicut redit dos ad uxorem, vel patrem dotantem. *L.* 2. *ff. Solut. Matr. Jure tamen Hiſpano* hæc donatio nequit exce-

Digitized by Google

dere decimam partem bonorum mariti, nec poteſt renuntiari Legi hanc taxationem conſtituenti. *L. 50. Taur. L. 2. tit. 2. lib. 5. R. C.* Sponſalitia largitas. *Hiſpanè: Donas.* Eſt donatio, quam ſponſi mutuo ſibi faciunt ante matrimonium, cauſa, & conditione tacita matrimonij; quo ſecuto adquiritur donatario, nec poſteà eo ſoluto reſtituere tenetur donanti. *Sanch. de Matr. lib. 6. D. 18. n. 2.* Si donantis culpa non ſequatur matrimonium amittit donatum, donatarioque adquiritur. Si culpa donatarij, ipſe donatum reſtituere tenetur; ſi neutrius culpa intercedat, reſtituitur ſponſo donatio ab eo facta: ſi tamen oſculatus fuit ſponſam, vel cum ea copulam habuit adquirit ſponſa medietatem donationis; ſive oſculum præcedat, ſive ſequatur jocalium donationem: quod ſaltem de *Jure Hiſpano* tenendum eſt, ob generalitatem. *L. 54. Taur. L. 4. tit. 2. lib. 5. R. C. Sanch. de Matrim. lib. 6. D. 18. n. 5.* Hæc donatio in *noſtra Hiſpania* non poteſt excedere octavam partem dotis, quam maritus accipit ab uxore. *L. 1. tit. 2. lib. 5. R. C.* & mortuo marito poſt matrimonium conſummatum hæc jocalia adquiruntur mulieri, & ejus hæredibus: ita tamen, ut ſi maritus ſimul illi, & arras, & jocalia donavit, non poſſit ſimul omnia capere, ſed ſit in mulieris, & ejus hæredum optione, vel arras, vel jocalia accipere: & hæc optio debet fieri intra 20. dies poſtquam requirantur ab hæredibus mariti. *L. 4. tit. 2. lib. 5. R. C. Acev. & Matienz. ibid. Sanch. de Matrim. lib. 6. D. 24.*

190 Conſtante matrimonio non poteſt uxor repetere dotem à marito: ſiquidem hic debet habere tale juvamen ad onera matrimonij ſuſtinenda. Excipitur 1. ſi maritus ſua culpa, v. g. dilapidatione ad inopiam vergat. *L. 24. ff. Solut. Matrim.* Tunc enim debet maritus dotem aſſecurare fidejuſſione, vel alia ſufficienti cautione: & hanc mulier recipere tenetur, dote apud maritum manente, ſi hoc Judex decernat; vel hic jubebit dotem apud ſequeſtrem deponi, vel alicui mercatori tradi, ut ſalva ſubſtantia dotis ejus fructus tradat marito, ut onera matrimonij ſuſtineat. *C. 7. h. t.* ſi infortunio, ſeu caſu fortuito maritus vergat ad inopiam non poteſt cogi ad dotis reſtitutionem. *L. 29. tit. 11. p. 4.* 2. poteſt dos repeti à marito, ſi ob aliquod crimen, v. g. læſæ Majeſtatis, hæreſis, parricidij, veneficij, vis publicæ, vel quid ſimile mariti bona fiſco addicantur. *L. 13. ff. Solut. Matr.* 3. quando filij prioris matrimonij, parentes, fratres, aut ſorores uxoris non habent, unde alantur, vel ut à captivitate redimantur. Soluto quidem matrimonio, vel quoad vinculum, vel quoad torum tantum, & cohabitationem; ſi perpetuò diſſolvatur, etiam ſine culpa conjugis, v. g. ſi alter de conſenſu alterius recipiat Sacros Ordines, vel Religionem profiteatur, dos uxori reſtituenda eſt, & donatio propter nuptias marito: quippe tunc maritus non tenetur onera matrimonij ſuſtinere ob quæ datur dos. *C. 1. h. t. L. fin. C. Solut. Matr. Gonz. in C. 1. h. t. n. 10.* Soluto ergo matrimonio res dotales immobiles ſunt ſtatim reſtituendæ: mobiles vero poſt annum, niſi pater, aut mater debeat reſtitutionem facere filijs minoribus, quia tunc poteſt dotem retinere uſque ad legitimam filiorum ætatem, ut poſſit filios alere. *L. 31. tit. 11. p. 4.* Bona tamen lucrata non dividuntur, ſed ad quemlibet illorum ſpectat id, quod ex cujuſque patrimonio, vel induſtria reſpectivè adquiſitum eſt. *L. 12. C. de Jur. dot. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 7. §. 1. n. 5. Gutier. Barb. Gonz. in C. 2. h. t.* in *noſtra Hiſpania* per matrimonium contrahitur quædam Legalis ſocietas inter virum, & uxorem, ita ut communicentur, & dividantur pro æqualibus portionibus, ſoluto matrimonio, inter conjugem ſuperſtitem, & hæredes defuncti omnia bona, quæ ſunt adquiſita, durante matrimonio: ſive ex negotiatione, ſive aliundè provenerint: & Hiſpane dicuntur: *Bienes gananciales.* Ab hac tamen diſpoſitione, & communione extrahuntur capitale, ſeu ſors principalis utriuſque conjugis, & bona Caſtrenſia, officia, & donationes Regiæ; at vero fructus talium bonorum communicantur. Quod ſi mulier poſt mortem mariti luxurioſè vivat amittit hæc bona lucrata. *L. 1. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. tit. 9. lib. 5. R. C. vid. Acev.* Si matrimonium declaratur nullum ob impedimentum latens, quod à contrahentibus ignorabatur errore probabili, dos uxori, donatio propter nuptias marito reſtituitur. *C. 1. h. t.* ſi vero matrimonium cum tali impedimento ſcienter, vel cum ignorantia ſupina, & craſſa contractum eſt, dos, & donatio propter nuptias adquiruntur fiſco; niſi contrahentes ſint Minores. *L. 4. C. de Inceſt. & inut. nupt.* Et quidem dos, ſoluto matrimonio; redit ad uxorem, non ſolum, quando ipſa ſibi dotem

conſ-

Digitized by Google

conſtruit. *L. 26. tit. 11. p. 4.* ſed etiam quando ejus pater eam conſtituit, præcipuè in *noſtra Hiſpania*, in qua per matrimonium filius exit à patria poteſtate. *L. 8. tit. 1. lib. 5. R. C.* ſed etiam quando dos eſt adventitia, & conſtituta ab extraneo; niſi hic ſtipuletur, ſibi dotem mortuo marito eſſe reſtituendam. Mortua tamen uxore dos filijs ſuis, alijſque hæredibus adquiritur. *L. 30. l. 31. tit. 11. part. 4.*

191 Denique maritus reſtituere debet quidquid dolo, culpa lata, vel levi in re dotali deliquit. *L. 17. ff. de Jur. dot.* Imò etiamſi abſque ejus culpa res dotalis perierit, vel deterioretur, ſi conſiſtebat in rebus fungibilibus, numero, pondere, vel menſura conſtantibus: vel ſi res fuit æſtimata æſtimatione venditionem conſtituente. Nam tunc maritus adquirit plenum dominium: ac proindè ad ipſum pertinet periculum, & tantundem præſtare tenetur. *L. 42. ff. de Jur. dot.* ſi non eſt æſtimata res dotalis æſtimatione venditionem faciente, nihil præſtare maritus tenetur. Maritus quidem, & ejus liberi gaudent in reſtitutione dotis beneficio, quod dicunt *competentiæ*, ita ut non teneantur ultra quam quod facere poſſunt: ac proindè retinere valent, quod ſit neceſſarium ad congruam ſuſtentationem; etiamſi pactum contrarium adjiciatur: nam tale pactum contra bonos mores, & invalidum cenſetur. Nec enim æquitas patitur, inter tam conjunctas perſonas adeò ſeveram exactionem, ut alter ad mendicitatem redigatur. *L. 12. ff. Solut. Matr.* Hoc tamen beneficio non gaudent maritus putativus, nec qui ſe dolo fecit impotentem ad dotem reddendam: nec alij hæredes mariti, niſi liberi. Prætereà uxor pro dote repetenda gaudet hypotheca privilegiata, conſtituta quidem in omnibus mariti bonis, ut ſolutionem accipiat ante omnes alios creditores. *L. 30. C. de Jure dot. L. 12. §. 1. C. Qui potiores*, ibi: *Sancimus, ex ſtipulatu actionem, quam mulieribus jam pro dote inſtituenda dedimus, cuique etiam tacitam donavimus ineſſe hypothecam potiora jura contra omnes habere mariti creditores, licet anterioris ſint temporis privilegio vallati.* At verò quoad paraphernalia habet uxor tacitam hypothecam, ſed non privilegiatam, in bonis mariti, nec anterioribus creditoribus præfertur. *L. fin. C. de Pact. convent.* Si unus ex conjugibus adulterium committat, ac proptereà divortium fiat, innocens, v. g. maritus recuperat donationem propter nuptias, & inſuper dotem lucratur: quando hæc ad uxorem eſt reditura; ſecus ſi ad alium, cui adulterium uxoris nocere non debet. *L. 23. tit. 11. p. 4.* Similitèr uxor innocens dotem recuperat, & donationem lucratur; ut ſic aliqua fiat innocenti compenſatio, quoad offenſam ex adulterio inſurgentem. *C. 4. h. t. Sanchez de Matr. lib. 10. D. 8. n. 11.* Quod locum habet, etiam in matrimonio putativo, etiam detecta nullitate occulta. *L. 81. Taur. L. 4. tit. 20. lib. 8. R. C.* Maritus ergo innocens dotem ſibi traditam poteſt retinere, & adulteram poſt divortium repetere volentem dotem exceptione adulterij repellere poteſt; *arg. C. 4. h. t.* Adultera verò non obligatur in conſcientia donationem reſtituere, vel dotem tradere ante ſententiam Judicis: quippè hæc amiſſio eſt pœna, ad quam ſolvendam ante ſententiam Judicis obligatio non datur; *arg. C. 19. de Hæret. in 6.* Sic *Hoſt. Abb. Covarr. de Sponſ. p. 2. cap. 7. §. 6. n. 1. Barb. in C. 4. h. t. n. 12. Sanch. de Matr. l. 10. D. 8. n. 13.* Quando uterque adulterij reus eſt, delictum compenſatur. *C. fin. de Adult. L. 39. L. 47. ff. Solut. Matr.* ſi adulter liberos habeat ex illo, vel ex alio matrimonio, innocens ſolum uſumfructum in dote, vel donatione, dum vivit, habet, proprietas tamen ad filios pertinet. *L. 23. tit. 11. p. 4. Sanch. de Matr. l. 10. D. 8. num. 12. Gonz. in C. 4. h. t. n. 12.* Si maritus in adulterium uxoris conſenſit, vel eam proſtituit, vel lenofuit, non lucratur dotem. *L. 47. ff. Solut. Matr.* Si poſt adulterium commiſſum conjuges reconcilientur expreſſé, vel tacitè cohabitando, etiamſi poſt judicium cœptum: imò, & ſententiam latam, fiat reconciliatio, cenſetur actio, & injuria remiſſa ab innocente: ac proindè hic non lucratur, nec dotem, nec donationem adulteri. *C. 4. h. t. Sanchez de Matrim. l. 10. D. 8. ex num. 21. Barb. in C. 4. h. t. n. 14.*

TIT. XXI.

De Secundis Nuptijs.

192 SEcundæ nuptiæ, quo nomine tertiæ, quartæ, & ulteriores comprehenduntur, licitæ ſunt, Sacramentumque matrimonij conſtituunt, ut contra Tertulliarum, Novatianos Hæreticos, & alios conſtat ex Apoſtolo 1. Cor.

Digitized by Google

Cor. 7. v. 39. ubi de muliere loquens ait: *Si dormierit vir ejus, id eſt, ſi moriatur, liberata eſt: cui vult nubat.* Et *1. Timot. 5. v. 14.* loquens de viduis, ait: *Volo juniores nubere. C. 11. 31. q. 1.* ibi: *Non damnari in Eccleſia bigamiam, imò nec trigamiam, & ita licere quinto, & ſexto, & ultra, quomodo, & ſecundo marito nubere. C. 4. c. fin. h. t. L. 1. tit. 12. p. 4.* Et ex antiqua, & univerſali Eccleſiæ praxi conſtat ſecundarum, & ulteriorum nuptiarum uſus. Et quidem tempore S. Damaſi Pontificis, quædam mulier ſucceſſivè nupſit vigenti duobus viris, quorum ultimus viginti uxores ſepelierat, teſtè D. Hieronym. Deindè ſecundum matrimonium eſſe Sacramentum probatur *à D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 2. in corp.* ibi: *Reſpondeo dicendum, quod ubicumque inveniuntur illa, quæ ſunt de eſſentia Sacramenti, ibi eſt verum Sacramentum: unde cum in ſecundis nuptijs inveniantur omnia, quæ ſunt de eſſentia Sacramenti matrimonij (quia debita materia, quam facit perſonarum legitimitas, & debita forma, ſcilicèt expreſſio conſenſus interioris per verba de præſenti) conſtat, quod etiam ſecundum matrimonium eſt Sacramentum, ſicut primum.* Et licet in ſecundis nuptijs deſit aliquomodo ſignificatio Sacramenti, quia non eſt una unius, nil ipſis deeſt de eſſentia Sacramenti: alias non valeret matrimonium contractum cum corrupta ab alio: & licet antiquitus imponeretur pœnitentia ſecundo nubentibus. C. 8. 31. q. 1. non ex hoc nuptiæ improbabantur; ſed puniebatur concupiſcentia, & inordinatus affectus ſecundo nubentium. *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 1. ad 3. ſanè in C. 9. 31. q. 1.* reprehenditur abuſus contrahendi cum ſecunda uxore ſecundum ſenſum Legis antiquæ, qua poſt libellum repudij nova conjugia permittebantur. Quæ Lex, cùm ſit à Chriſto D. correcta, certè ſecunda conjunctio, non matrimonium, ſed fornicatio erat. Ut Poeta dixit: *Conjugium vocat, hoc prætexit nomine culpam.* Laudabile tamen erit à ſecundis nuptijs abſtinere amore continentiæ: ac proindè conjux poteſt legare aliquam quantitatem uxori ſub conditione, quod non nubat. Nam hæc conditio honeſta eſt, & cedit in honorem, & amorem prioris conjugis, nec abſolutè impedit matrimonium: ſed tantum ſub conditione, ſi tale lucrum percipere velit: ac proindè, ſi vidua velit legatum percipere, cautionem præſtabit, de eo cum fructibus reſtituendo, caſu, quo alteri nubat. Et poſt annum luctus ſub hac cautione tradetur. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 87. n. 29.* Et *D. 91. n. 16. Gonz. in C. fin. h. t. n. 9.* Quod ſi hæc conditio apponatur hæredi, vel legatario, qui nunquam matrimonium contraxit, pro non adjecta habetur: ſiquidem favorabiliores ſunt primæ nuptiæ, quam ſecundæ. *L. 22. L. 72. §. 5. ff. de Condit. & demonſtr.* Profectò ut quis licitè poſſit ad ſecundas nuptias tranſire, debet habere nuntium certum de prioris conjugis obitu. *C. 19. de Sponſal.* ubi ſumere debemus: *nuntium certum* in neutro genere, id eſt, relationem certam, vel ſi in maſculino ſumatur: nuntius certus eſt qui nuntium certum affert: ita ut moralis certitudo habeatur; *arg. C. 21. h. t. Covarr. de Sponſ. p. 2. cap. 7. §. 3. n. 3. Sanch. de Matr. l. 2. D. 46. n. 6.* & de hac exiſtimatione, & veriſimilitudine intelliguntur. *C. 1. 34. q. 1. c. fin. §. Porrò, ut lite non conteſtat*: nec ſufficit probabilitas de morte alterius, cum agatur de valore Sacramenti, & de magno tertij præjudicio, ſcilicèt, prioris conjugis, ſi fortè ſuperſtes ſit, qui non debet in dubio ſpoliari jure ſuo. Nec ſufficit præciſé abſentia conjugis, quamtumvis diuturna ſit; ut contra *L. 6. ff. de Divort. & l. 7. C. de Repud.* conſtat *ex C. 19. de Sponſal. Sanch. de Matr. lib. 10. D. 46. n. 1. Barb. in C. 2. h. t. n. 4.*

193 Habebitur certitudo moralis ſi de morte conjugis per ſcripturam deponant Magiſtratus Eccleſiaſticus, vel Politicus, vel Militaris, vel Notarius publicus, vel alia perſona publicam fidem habens, vel Parochus, quia eſt quaſi Notarius publicus, vel duo teſtes etiam conſanguinei aſſerentes, ſe interfuiſſe morti, ſepulturæ, vel exequijs, vel vidiſſe ſepulchrum conjugis; *arg. L. 12. ff. de Teſtib. C. 23. eod.* unius tamen teſtimonium non eſt ſufficiens. *Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 46. n. 12. cum alijs* contra *Hoſtienſ. Abbat. & alios*, niſi tale teſtimonium coadjuvetur alijs conjecturis, & adminiculis, v. g. ſi maritus erat ſenex, vel æger, vel interfuit prælio periculoſo, vel morabatur in loco peſte infecto, vel ingreſſus eſt navigationem periculoſam. Vel ſi plures teſtes inveniantur, qui ejus obitum audierunt, vel quid ſimile. Nam his conjecturis concurrentibus ſufficit unius fidedigni teſtimonium, ſi alia plenior probatio pro ratione locorum, nequeat haberi; *arg. L. 5. §. 6. ff. de Re militar.* Nec ſola fama ſufficit, niſi cum ſimilibus

con-

Digitized by Google

conjecturis concurrat. Et tunc debet plenè per duos teſtes fama ipſa probari: qui quidem ſe à majori parte populi, & quidem non à pueris, vel fœminis, ſed à viris gravibus, & fidedignis audiſſe deponant. Et quod ſimul concurrat cauſa rationabilis, ex qua fama oriatur, v. g. ſi conjux navigavit, & non compareat navis, vel ſi poſt prælium non inveniatur, &c. *Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 46. n.16.* Parochus, cui conſtat per certitudinem moralem de morte conjugis poteſt illum alteri copulare; *arg. C. 31. de Reg. jur. in 6.* ſi dubitet, conſulat Ordinarium, qui ſolet, quando probatio non eſt adeò perfecta, conjugi deſferre juramentum, quod credat, ſuum conjugem mortuum. Sed extra hunc caſum teſtimonium conjugis, ut in re propria deponentis non attenditur. *L.10. ff. de Teſt.* Denique, cum regula generalis non poſsit dari, quæ certitudinem moralem præſcribat, hoc relinquitur Judicis prudentis arbitrio. *Greg. Lop. in l.8. tit. 9. p. 4. V. Algunos. Sanch. de Matrim. lib.2. D.46. n. 7.* Si tempore matrimonij contracti, uterque conjux habuit dubium rationabile de conjugis morte, cum uterque ſit in malæ fidei poſſeſsione, neuter petere, aut reddere debitum poteſt, donec dubium deponatur; & habeant judicium probabile de morte alterius, antequam ſecundum matrimonium contraheretur. Nec requiritur moralis certitudo, nec major probabilitas. *Sanch. de Matr. lib. 2. D.42.* Si alter tantùm cum hoc dubio contraxit, eo ſtante, reddere debet, ne conjugem privet poſſeſsione conjugij initi bona fide ex ſua parte: ipſe tamen petere nequit, quia mala fide poſsidet. *C.44. de Sent. excommun. C.2. b.t. Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 42. ex n.2. Barb. in C. 2. b. t. n. 1. & 3.* Quando matrimonium jam eſt contractum non obſtat dubium leve, à perſonis levibus ortum, quibus conjux non tenetur credere. *C.44. de Sent. excommun. Sanch. de Matr. lib. 2. D.41. n. 42.* Si dubium rationabile matrimonio ſuperveniat, non poteſt dubitans, ſtante dubio, debitum petere, licet reddere valeat petenti bona fide: ſecus ſi mala fide petat: nam tunc non habet jus petendi, nec alter reddendi. Sic ergo dubitans inquirire diligentèr veritatem tenetur. Quod ſi adhuc dubium, poſt talem diligentiam, perſeveret, cum in dubio melior ſit poſsidentis conditio, reddere, & petere libere poteſt. Nec eſt neceſſe, ut in dubio practico tutiorem viam ſequi. *C. 3. de Sponſal. C. 12. de Homicid.* quia tunc ſolum dubitant an ſit verum, & legitimum conjugium; non vero an liceat uſus matrimonij. Siquidem hic à jure conceditur. *C.44. de Sent. excommun. Soto de Juſt. lib.4. q.5. art. ult. Sanch. de Matrim. lib. 2. D. 41. num.47.* Conjux, qui poſt contractum matrimonium ſcit certitudine morali, ſuum conjugem vivere, cum ſecundum matrimonium nullum ſit ob impedimentum ligaminis, non poteſt, nec petere, nec reddere, quamvis cenſura compellatur, quippè talis conjunctio eſſet fornicaria, ad quam nullius mali metu poteſt compelli. *C.13. de Reſtit. ſpol. C. 44. de Sent. excommun. C. 2. b. t. Sanch. de Matrim. lib.2. D.39. ex n.5. D. Thom. in 4. D. 27. q.1. art.2. q.4. D. Bonavent. D. Antonin.* ſed tenetur primum matrimonium reſtaurare, & priori conjugi, relicta ſecunda, cohabitare. *C. 2. b. t.* ſi tamen conjux jam ſit mortuus, licet tempore contracti matrimonij eſſet vivus, hoc matrimonium poteſt novo conſenſu utriuſque ratificari, & in eo validè, & licitè perſeverare valent.

194 Duo genera pœnarum ſtatuit Jus Civile adverſus tranſeuntes ad ſecundas nuptias: quarum aliæ ſtabiliuntur in odium mulierum, quæ intra annum luctus, ſcilicèt, nondum elapſo anno à morte mariti, contrahunt ſecundas nuptias. *L. 1. l.2. C. b. t. L. fin. tit.12. p. 4.* ut hac prohibitione confuſio, & perturbatio ſeminis, & ſanguinis utriuſque viri, & per conſequens patris incertitudo vitetur: & etiam, ut marito defuncto, quem mulier lugere debet, reverentia debita ſervetur. Aliæ ſunt in favorem liberorum prioris matrimonij ſtatutæ, quæ quidem, nullis exiſtentibus liberis, vel ante parentem binubum mortuis ceſſant. *L.3. §. 1. C. b. t.* Pœnæ contra viduam nubentem intra annum luctus in ejus odium inductæ, & quas nubendo ipſa incurrit, ſunt quinque. Nam 1. ipſa fit infamis. Et hanc quidem infamiam participat vir eam ducens. 2. fit incapax adquirendi ex hæreditate, legato, vel alia ultima voluntate, niſi quid ipſi à marito relinquatur. 3. nequit ſecundo marito ultra tertiam partem ſuorum bonorum relinquere, etiamſi nulli liberi prioris matrimonij extent. 4. non poteſt ſuis conſanguineis ultra tertium gradum ſuccedere. 5. amittit omnia, quæ titulo hæreditatis, legati, vel donationis mortis cauſa, vel propter nuptias, ei reliquit pri-

primus maritus. Et quidem ſi intra annum luctus nubat, adquiritur conſanguineis mariti ab inteſtato venientibus; ſi vero nubat poſt annum luctus uſumfructum retinet. Hæ pœnæ, quæ expreſſé contra uxores ſunt ſtatutæ. *L. 1. C. h. t.* ad viros non extenduntur. Siquidem, nec perturbatio, & confuſio ſeminis, & ſanguinis, nec item incertitudo prolis timentur, etiamſi viri intra annum luctus contrahant: nec ipſi lugere uxores tenentur. *L. 9. ff. de His qui not. infam*, ac proindè ceſſante omninò ratione neutiquam extenduntur tales pœnæ ad viros, quantumvis uxorum ſint correlativi. Jure tamen Canonico eſt ſublata pœna infamiæ impoſita Jure Civili ſecundo nubentibus, ut expreſſé cavetur in *C. 4. c. fin. h. t.* Et idem eſt de Jure Hiſpano. *L. 3. tit. 1. lib. 5. R. C.* Imò ob paritatem rationis, & reliquæ pœnæ ſupradictæ cenſentur ablatæ. Nam cum ſecundum matrimonium non ſolum ſit licitum, ſed & aliquando maximè expediens, ut periculo animarum ſubveniatur, debet eſſe liberum; ac proindè non ſolum pœna infamiæ, ſed & reliquæ abeſſe debent, ne matrimoniorum libertas infringatur. Et quidem cenſentur tales pœnæ ablatæ, non ſolum, quoad forum Eccleſiaſticum, ſed etiam quoad Sæculare: nam in materia matrimonij, utpotè Sacramenti non Jus Civile, ſed Canonicum, ubique, & in omni Tribunali ſervandum eſt; *arg. C. 4. c. fin. h. t. c. fin. de Præſcript. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 7. num.* 23. plurimos citans.

195 In favorem liberorum prioris matrimonij ſunt pœnæ ſequentes ſtatutæ. 1. eſt quod vidua ſecundo nubens amittat proprietem omnium, quæ à priori marito adquiſierat titulo lucrativo, ſcilicèt, donationis, vel ultimæ voluntatis: ſolumque uſumfructum retineat; proprietas tamen liberis prioris matrimonij ſervetur. *L. 3. C. h. t. Sanch. de Matrim. L. 7. D. 88. n. 2. Gonz. in C. fin. h. t. n. 5.* 2. Mulier non poteſt ex bonis ſuis marito ſecundo plus relinquere, ſive inter vivos, ſive in ultima voluntate, quam uni ex liberis prioris matrimonij. Si vero ipſi ex inæqualibus partibus inſtituantur, non plus relinquere valet marito, quam cui minimam partem relinquit, ſi hæc legitimam attingat. *L. 6. l. 10. C. h. t.* ne liberos bonis privet, & ea in maritum inſano amore capta effundat. Hæ duæ pœnæ non ſolum mulierem, ſed & maritum ſecundo contrahentem comprehendunt. *L. 5. C. h. t.* ſiquidem in utroque militat eadem ratio. 3. Tutelam, & curatelam liberorum amittit. *Auth. Sacramentum, C. Quand. mulier tutel.* Sed debet Judicem adire, rationem tutelæ dare, debitum ſolvere, & novum Tutorem liberis petere. Nec tutelam ſemel amiſſam recuperat, etiam mortuo ſecundo marito. Non tamen amittit executionem teſtamenti à marito ipſi comiſſam, etiamſi ſecundo nubat. Ut contra alios tenent *Covar. Greg. Lop. Matienz. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 14. & alij.* 4. amittit liberorum educationem: qui ab ea ſunt ſeparandi, & alibi educandi. *L. 1. C. Ubi pupilli educar.* Sed in hoc attendenda eſt cujuslibet loci conſuetudo, cum arbitrarium ſit attentis circunſtantijs, an mater privanda ſit, vel non educatione liberorum. Et ita deciſſum in Regio Granatenſi Prætorio teſtatur *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 88. n. 17.* contra *alios aliter ſentientes apud ipſum n. 16.* Hæ duæ pœnæ patres ſecundo contrahentes non comprehendunt. Nam patre exiſtente, liberis, ſi non ſint emancipati, non datur Tutor; ſed ipſe pater eſt legitimus adminiſtrator, gaudetque uſufructu bonorum maternorum, filijs proprietate reſervata. *L. fin. C. de Bonis matern.* Nec pater aliquo jure educatione liberorum privatur. *Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 12. & 20.* 5. mulier, nubens viro inferioris conditionis, quam erat prior maritus, amittit privilegium honoris prioris mariti; quo tempore viduitatis gaudebat, quia ſub priori matrimonio conſiderabatur: ad ſecundas vero nuptias tranſiens, jam non ſub illo cenſetur, ac per conſequens ejus privilegio caret. *L. 13. C. de Dignit. lib. 12. L. 7. tit. 2. p. 4.* ibi: *E aun hà otra fuerza el caſamiento, ſegun las leyes antiguas, que maguer la muger fueſſe de vil linage, ſi caſare con Rey, debenla llamar Reyna; è ſi con Conde, Condeſa; è aun deſpues que fuere muerto ſu marido, la llamaràn aſsi, ſi non caſare con otro de menor guiſa. Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 31. Gonz. in C. fin. h. t. n. 5.* Hæ tamen pœnæ, cum nullo Textu Canonico ſint ſublatæ, & ratione juſtiſsima fundentur, quatenùs indemnitati liberorum primi matrimonij conſulunt, ne à Parentibus amore ſecundi conjugij, ſuis bonis ſpolientur, hodie, etiam de Jure Canonico vigent, & ſervari debet. Nec enim verè ſunt pœnæ, ſed diſpoſitiones juſtæ, & laudabiles; *arg. L. 4. tit. 1. lib. 5. R. C. & ibid. Aceved. Greg. Lop. Molin. Sanch.*

de

Digitized by Google

de Matrim. lib. 7. D. 88. n. 39. Barboſ. & Gonz. in C. fin. h. t. n. 9. ſi vidua intra annum luctus fornicetur, incurrit pœnas ſtatutas adverſus viduas tranſeuntes ad ſecundas nuptias intra annum luctus. *L. 3. tit. 12. p. 4.* nec enim Jus Canonicum patrocinans matrimonio debet fornicationem, & culpas fovore. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 90. n. 1.* Non tamen obligant in conſcientia ad reſtitutionem ante ſententiam declaratoriam Judicis. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 90. n. 11.* ubi accuratè examinatur; quas pœnas in ſpecie incurrat. Et quamvis *Anton. Gom. in L. 14. Taur. n. 17. & alij ob L. 9. tit. 12. lib. 3.* fori dicant, quod vidua etiam poſt annum luctus fornicans, amittit legata à viro relicta: tamen cum ex *L. 3. tit. 12. p. 4.* hæc pœna ad fornicationem intra annum ſit reſtricta, & aliundè Leges fori ſolum obligent, quando uſu admiſſæ ſunt, & de talis Legis admiſsione non conſtet, dicendum eſt, quod non extenditur ultra annum luctus prædicta pœna, adhuc in noſtra Hiſpania. Sic *Acoſta, Tello, Matienzo, Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 90. n. 6.* at vero certum eſt, quod *in noſtra Hiſpania* vidua in quocumque tempore luxurioſè vivat; non quatenus ſemel, aut iterum fornicetur, ſed quatenùs fornicationis vitio aſſuefacta eſt, vel more meretricio vivit: amittit lucra conſtante matrimonio adquiſita, & mariti hæredibus debent reſtitui. *L. 5. in fin. tit. 9. lib. 5. R. C.*

196 Nuptiæ primæ, non tantum ex conſilio ſunt benedicendæ, ſed ex præcepto. *C. 3. c. 5. 30. q. 5.* ſaltem ſubveniali obligante. *Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 6.* conjugium tamen, quod non eſt benedictum validum quidem eſt, non tamen legitimum. *C. 1. 30. q. 5.* hoc eſt, non eſt conforme Legibus Eccleſiaſticis. Qui tamen ante benedictionem conſummat matrimonium vix venialem culpam committet, imò, & nullam, quando periculum incontinentiæ, vel alia juſta cauſa adeſt. *Sanch. de Matr. lib. 3. D. 12. ex n. 7.* Hujuſmodi benedictiones ſunt quædam cæremoniæ, preces, & oblationes ſacræ, quæ in ſolemnitate nuptiarum adhibentur. *C. 1. 30. q. 5.* Et ſanè ab Eccleſia ſunt inſtitutæ ad exemplum ipſius Dei, qui noſtros protoparentes in Paradiſo benedixit, & etiam ad honorem Sacramenti, & ad impartiendam conjugibus gratiam ad onera matrimonij, & prolis educationem. Ideò anathematizatur, qui tales cæremonias, & benedictiones damnat. *Trid. ſeſſ. 24. de Sacram. Matr. Can. 11.* Et hæc benedictiones, quæ *Hiſpanè Velaciones* dicuntur ſunt quæ prohibentur tempore Adventus, & Quadrageſimæ. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matr. cap. 10.* Benedictio nuptiarum ſpectat ad Parochum utriuſvis contrahentis; & ad nullum alium, ſive Sæcularem, ſive Regularem, ſine Parochi, vel Ordinarij licentia. Quod ſi aliquis alterius Parochiæ ſponſos, ſine Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere auſus fuerit, ipſo jure tamdiù ſuſpenſus manet, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat abſolvatur. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. Matr. cap. 1. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 2.* Quando vel vir, vel mulier disjunctivè ſuſcepit benedictiones, non ſunt benedicendæ ſecundæ nuptiæ, nec eſt neceſſarium, quod uterque ſimul benedictionem ſuſcepiſſet. *C. 1. c. 3. h. t. Sanch. de Matr. lib. 7. D. 82. n. 15.* adeo ut ſi benedictio interfuit in matrimonio, quod poſteà irritum apparuit, non ſit in ſecundo repetenda, ſiquidem benedictio non nuptijs, ſed potius perſonis impenditur. *C. 3. h. t. Sanch. de Matr. L. 7. D. 82. n. 16.* licet enim benedictio non ſit Sacramentum, non eſt iteranda in eadem perſona, ſicut non repetuntur aliæ benedictiones ſolemnes rerum, vel perſonarum, ut patet in conſecratione Eccleſiæ, altaris, & virginum, ne repetitione vileſcat. *Sanch. de Matrim. l. 7. D. 82. n. 16.* Pœna ſuſpenſionis ab officio, & beneficio inflicta Sacerdoti benedicenti ſecundas nuptias, *in C. 1. h. t.* eſt caſus ſpecialis, nec conſtituit pœnam ordinariam huic delicto; quia eſſet nimis gravis. *Navarr. Rodrig. Diaz Pract. Crimin. C. 74. n. 2. Sanch. de Matr. l. 7. D 82. n. 2.* ſi alicubi alia conſuetudo, vel ſtatutum particulare vigeat circa benedictionem ſecundarum nuptiarum, hoc debet attendi. In pluribus locis, præcipuè in his partibus Indiarum viget conſuetudo, quod nuptiæ benedicantur, etiamſi ſecundæ ſint quando alter eorum, ſive vir, ſive fœmina benedictionem non ſuſcepit. Sic *Enriq. Perez, & alij cum Sanch. de Matrim. lib. 7. D. 82. n. 23.* imò *in L. 2. tit. 12. p. 4.* habetur, quod etiam nuptiæ ſecundæ benedicantur, & Textus prohibentes benedictiones ſecundarum nuptiarum intelligit prædicta Lex de nuptijs contractis durante matrimonio primò: quæ ſanè illicitæ, & invalidæ ſunt. Nec ex prohibitione bene-

ne-

Digitized by Google

nedicendi ſecundas nuptias debet deduci, vel ſecundas nuptias non eſſe licitas, vel non conſtituere verum Sacramentum, ſicut neutrum ex his infertur, licet ab Eccleſia ſit bigamis impoſita irregularitas. Nam ad hæc reſpondetur, cum *D. Thom. in 3. p. Suppl. q. 63. art. 2. ad 2. Dicendo, quod ſecundum matrimonium, quamvis in ſe conſideratum ſit perfectum Sacramentum, tamen conſideratum in ordine ad primum, habet aliquid de defectu Sacramenti; quia non habet plenam ſignificationem, cum non ſit una unius, ſicut eſt in matrimonio Chriſti, & Eccleſiæ. Et ratione hujus defectus benedictio à ſecundis nuptijs ſubſtrahitur, ſed hoc eſt intelligendum, quando ſecundæ nuptiæ ſunt ſecundæ, & ex parte viri, & ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum.* Et poſteà: *Ad tertium dicendum, quod ſignificatio perfecta, invenitur in ſecundo matrimonio, ſecundum ſe conſiderato, non autem ſi conſideretur in ordine ad præcedens matrimonium, & ſic habet defectum Sacramenti.*

LIBER V.

LIBER V. DECRETALIUM.

TITULUS PRIMUS.

DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS, & Denuntiationibus.

1 IN Libro II. Decretalium præſcribitur modus procedendi civilitèr: nunc agitur de modo procedendi criminalitèr, & quia tripliciter ſolent deduci in judicium delicta, ſcilicèt per accuſationem, inquiſitionem, & denuntiationem, de his nunc ordine in rubrica præſcripto agendum eſt. In accuſatione debet, præcedere accuſantis inſcriptio ad talionem, ſi non probaverit; in denuntiatione monitio charitativa; neutrum requiritur in inquiſitione; ſed ſufficit vel diffamatio, vel indicium. *C. 24. h. t.* Accuſatio, queremonia, ſeu actio criminalis eſt *delatio rei criminis apud competentem Judicem ad publicam vindictam ſolemnitèr facta.* Differt ab inquiſitione, quia ad hanc non requiritur delatio, ſed ſufficiunt fama, & indicia; à denuntiatione, & actione: quia hæ non ſemper fiunt cauſa publicæ vindictæ, niſi tantum mediatè. Actio enim utilitatem privatam agentis reſpicit: denuntiatio delinquentis correctionem: accuſatio publicam vindictam, & utilitatem per delinquentium punitionem procurat: & ab utraque differt in ſolemnitate, qua debet fieri, accuſatio, olim ſcilicèt in ſcriptione ad pœnam talionis, hodie cautione, de ſatisfactione præſtanda.

2 Accuſatio regularitèr debet proponi in ſcriptis, & in libello. *L. 3. ff. b. t. L. 14. t. 1. p. 7.* vel ſi viva voce proponatur, debet Notarius eam in actis ſcribere, niſi cauſa levis ſit. In libello enim debet exprimi. 1. nomen Judicis, ut conſtet an ſit competens vel non; accuſatio enim criminalis non poteſt coram arbitris tractari. *C. 9. de Integr. reſtit. L. 32. §. 6. ff. de Recep. qui arbitr.* Sed coram Judice, qui ſaltem mixtum imperium habeat, & cui accuſatus ſit ſubjectus, vel ratione domicilij, vel loci delicti. *C. fin. de For. competent.* 2. Nomen, & cognomen accuſantis, & accuſati, ut appareat, an poſſit accuſare, & accuſari. 3. Crimen in ſpecie, ut juſtè illud propria menſura Judex valet punire. 4. Locus criminis, & tempus, ſcilicèt annus, & menſis commiſſi delicti: dies non debet exprimi, quia cum facilè quis poſſit oblivisci diei, vel hebdomadæ nimis facultas accuſationis, & probationis reſtringeretur, niſi ejus expreſſio ſit neceſſaria ad rei defenſionem, ut probet coarctatam, nam tunc, reo exigente, dies exprimi debet. 5. Inſcriptio, vel ſubſcriptio accuſatoris ad pœnam talionis, ut ſic accuſantium temeritas coerceatur. *C. 16. h. t.* Hodie pœna talionis non eſt in uſu, ac proindè nec inſcriptio ad ipſam, ne hujus metu homines ab accuſando delicta, cum Reipublicæ damno deterreantur; ſed ejus loco accuſator cavet per idoneos fidejuſſores, & pignora de accuſatione proſequenda, uſque ad finem Judicij, de injuria, & omni damno reſarciendo, expenſiſque ſolvendis, ſi accuſator ſuccumbat. *L. 7. §. 1. ff. b. t. L. 3. C. de His qui accuſ. non poſſunt.* Si non præſtet cautionem jubetur arreſtari ejus perſona, & in carcere cuſtodiri; *arg. L. fin. C. h. t.*

3 In libelli concluſione non eſt neceſſe petere pœnam determinatam, ſicut petitur determinata quantitas in libello civili, ſed relatione facta de delicto, ipſa Lex pœnam concludit, quam moderari non eſt in arbitrio accuſatoris: ideo probato delicto licet dies, quo fuit commiſſum, vel qualitas in libello expreſſa non probetur, ſequi debet rei condemnatio; quia Judex ex officio poteſt,

Digitized by Google

teſt, ſupplere defectum libelli, ut judicium ſuſtineatur: poſita accuſatione poteſt Judex accuſatum, ut perſonalitèr compareat citare; *arg. C.* 1. *h. t. in* 6. non ſolum verbalitèr, ſed etiam realitèr, eum aprehendendo per milites, lictores, ſatellites, aut alios publicos Miniſtros, quibus credendum, & parendum eſt, licet nihil de mandato Judicis doceant, quod ſi commiſsionem expreſſam, ſe habere aſſerant. Ut tamen incarcerari poſsit, debet conſtare per certa, & ſufficientia indicia, conjecturas, vel alias probationes de delicto commiſſo ab accuſato. *L. fin. C. de Cuſtod. reor.* Judex aliquem temerè incarcerans, vel innocentem diutius detinens, cum gravem ei injuriam, & irreparabile damnum inferat in Syndicatu tenetur, & actio injuriarum competit gravato adverſus Judicem. *L.* 32. *ff. de Injur.* Et hinc licet in gravioribus delictis non admittatur fidejuſſor, ſiquidem hic ad capitalem, vel corporalem pœnam gravem, nequit obligari; in levioribus tamen, quæ tantum pecuniaria, vel levi pœna corporali puniuntur, debet Judex incarceratum, cautione præſtita, judicio ſiſti, & judicatum ſolvi dimittere, alias ei de injuria tenetur. *L.* 1. *ff. de Cuſtod. reor. Menoch. de Arbitr. caſ.* 303. *num.* 3.

4 Accuſator tenetur probare crimen, quod objicit accuſato. *C.* 2. 2. *q.* 8. quod ſi in probatione deficiat, ut temerarius litigator ad expenſas tenetur, & Jure Canonico ſimilis calumniator, præter pœnam talionis, vel aliam extraordinariam, debet agere *Carenam*, ſeu quadragenam, hoc eſt jejunium in pane, & aqua 40. diebus, & ſeptem ſequentibus annis pœnitentiam, ſed ſi accuſatus membro mutiletur, per tres quadrageſimas, pœnitere debet. *C.* 8. *h. t.* & quamvis de Jure Hiſpano ſit admiſſa pœna talionis, in *L.* 26. *tit.* 1. *p.* 7. ibi: *E dàr al acuſador aquella meſma pena, que daria al acuſado*: tamen per contrariam conſuetudinem eſt talis pœna abrogata; ut notat *Gregorius Lopez in L.* 13. *tit.* 9. *p.* 4. *V. A pena de talion*: & ſemel inſcriptione facta poſt libelli oblationem, vel litis conteſtationem non poteſt accuſator ab accuſatione deſiſtere, niſi veniam Magiſtratus impetraverit, juſta de cauſa, v. g. quia accuſatio ex errore proceſsit, quod ſi deſiſtat ab accuſatione criminis privati, ſine Judicis, & partis conſenſu, pœna extraordinaria Judicis arbitrio eſt puniendus; ſi crimen publicum ſit, infamiam incurrit, in expenſas, & damna condemnatur, & in 5. libras auri fiſco applicandas: publicè enim Intereſt, accuſationem proſequi; ſi enim vera eſt, accuſatus puniatur, ſi falſa, ut coerceatur temeritas accuſatoris. Hinc etiam mortuo accuſatore Judex ex officio cauſam, proſequi tenetur. *Hevia in Cur. Philip. p.* 3. §. 8. *ex n.* 11. Accuſator poteſt libere, & impunè ab accuſatione deſiſtere ante libelli oblationem, & tunc ipſi perpetuum imponitur ſilentium. *C.* 14. *h. t.* poſt libelli oblationem poteſt; imò & debet deſiſtere, ſi advertat, accuſatum eſſe innocentem, vel ſaltem ſe non poſſe crimen objectum probare; quin & calumniatoris pœnam vitabit, ſi probet ex errore probabili proceſsiſſe ad accuſationem, vel copiam probationis ipſi eſſe ſubductam ob teſtium mortem, abſentiam, vel malitiam. Accuſatione pendente criminis gravis (ſecus ſi leve ſit) accuſatus ad vindictam (ſecus ad privatam utilitatem accuſantis) non poteſt promoveri ad dignitatem Eccleſiaſticam, vel ſæcularem. *C.* 4. *h. t. L.* 7. *ff. de Munerib.* niſi accuſatio per calumniam, vel animo promotionem impediendi ſit impoſita: ut ſic dolo, & fraudibus obvietur; *arg. L.* 29. *ff. de liberal. cauſ.* non tamen prohibetur ei uti dignitatibus, & honoribus, quos jam obtinebat, nam facilius jura conſervantur, quam adquiruntur; *arg. L.* 8. *ff. de His, qui ſui.* Accuſatione probata ad pœnam ordinariam, ſi jure ſtatuta eſt, vel arbitrariam extraordinariam, ſi non eſt ſtatuta, condemnat Judex accuſatum. *C.* 12. *h. t.*

5 Edictum de non accuſando eſt prohibitorium, ac proindè accuſare poſſunt omnes, quibus non prohibetur ſpecialitèr. *L.* 8. *l.* 9. *l.* 10. *ff. h. t. C.* 14. 2. *q.* 1. Prohibentur furioſi, mente capti, impuberes: (majori vero 14. annis de conſuetudine permittitur) mulier, ſervus: infamis, ſive infamia juris, ſive facti non poteſt accuſare, Jure Canonico attento. *C.* 17. *C. q.* 1. licet Jure Civili, ſolum infamia Juris ab accuſando excludat. *L.* 4. *ff. h. t.* Criminoſus, & quidem de Jure Canonico, etiam non accuſatus; de Jure tamen Civili non repellitur niſi ejus nomen inter reos receptum ſit: qui pecunias ad accuſandum receperunt; qui duo judicia habent adverſus duos reos ſubſcripta; qui ſubornati falſum teſtimonium dixerunt: excommunicatus excommunicatione majori, ſecus ſi minori tantum ligatus ſit; *arg. C.* 7. *de Judic. C.* 1. *de*

Digitized by Google

Exception. in 6. Inimicus capitalis, vel alias valdè infeſtus. *C.* 13. *h. t.* cohabitantes cum inimicis. *C.* 7. *h. t.* Judæus, Paganus, & Hæreticus nequeunt accuſare catholicum. *C.* 15. 2. *q.* 7. *nec Laicus Clericum. C.* 10. *h. t.* Surdus, & mutus à nativitate (ſecus ſi ex accidenti, præcipuè ſi ſciant ſcribere; *arg. L.*43. *ff. de Procurat.*) deſcendentes, etiam naturales, & ſpurij nequeunt aſcendentes accuſare; nec Diſcipulus Magiſtrum: nec libertus patronum, vel ejus hæredem: nec alumnus educatorem: nec vaſſallus Dominum: hoc enim eſt contra gratitudinem ipſis debitam, ipſa natura hoc dictante. *L.* 8. *ff. h. t. L.* 17. *C. de His qui accuſar.* Familiaris non poteſt eum, cujus eſt familiaris accuſare. *L.* 20. *C. de His qui accuſar.* familiares Epiſcoporum, etiam Regularium, vel aliorum Prælatorum, ac proindè Monachi, & etiam fratres Laici, vel converſi ad ſuorum Prælatorum accuſationem admittuntur, ſi agatur de utilitate Eccleſiæ, vel Monaſterij, & tàm accuſanti, quàm accuſato miniſtrandæ ſunt expenſæ ad litem, ſi proprio peculio careant. *C.* 3. *c.* 5. *h. t. Barboſ. & Gonz. ibid. & alij com.* Milites, qui in expeditione, & caſtris ſunt non poſſunt accuſare, ne diſciplinam militarem deſerant: quæ ratio cum ceſſet in militibus ad cuſtodiam Civitatum deputatis, accuſare poterunt: ſi hoc Judici videatur. *Gonz. in C.* 1. *h. t. n.* 8. Magiſtratus accuſare non valet, ne ejus potentia accuſatus opprimatur; *arg. L.* 32. *ff. de Inj.* Clerici, & Religioſi non poſſunt Laicos ad vindictam accuſare, etiamſi pœna ſanguinis non timeatur. *C.* 6. 2. *q.* 7. accuſatio enim illaudabilis intentionis genus eſt. *C.* 50. 2. *q.* 7. cui non decet Clericum, vel Religioſum immiſceri, ad privatæ injuriæ ſatisfactionem: poteſt tamen Clericus, vel Religioſus accuſare ſine timore irregularitatis, etiamſi pœna ſanguinis imponenda ſit, dummodò proteſtetur, ſe non intendere pœnam ſanguinis, vel aliam corporalem; alias Laici occaſionem ex hoc vexandi Clericos impunè ſumerent. In noſtra Hiſpania non poteſt procedi in cauſa adulterij, niſi accuſet maritus ſuam uxorem adulteram. *L.* 2. *tit.* 19. *lib.* 8. *R. C.* etiamſi adulterium ſit mixtum cum inceſtu; nec maritus poteſt unum adulterum accuſare, quin ſimul alterum accuſet, etiamſi abſens, dum in vivis ſit. *L.* 2. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C. Hev. in Cur. Philip. p.* 3. §. 8. *n.* 2. omnes prædicti, exceptis furioſis, infantibus, & amentibus, ad accuſandum admittuntur in criminibus læſæ Majeſtatis, hæreſis, falſæ monetæ, annonæ fraudatæ, ſimoniæ, &c. *L.* 7. & 8. *ff. ad Leg. Jul. Majeſt. C.* 10. *de Hæretic.* vel quando proſequuntur ſuam, vel ſuorum injuriam uſque ad 6. vel quartum gradum, ſecundum Jus Canonicum. *L.* 12. *C. de His, qui accuſat. C.* 1. & 12. 15. *q.* 3. & quando agitur de publica utilitate; *arg. C.* 3. *c.* 5. *c.* 11. *h. t.*

6 Hodiè tamen Judex, etiam nullo privato accuſante, procedit in quocumque delicto, ſcilicèt ad inſtantiam procuratorum fiſcalium, qui ex officio crimina tenentur deferre; multoque magis procedit Judex, quocumque licet inhabili accuſante, nam ejus querela viam aperit Judici ad inquiſitionem delicti. Et cum accuſatio propriè talis ferè abrogata ſit per conſuetudinem, in judicio Eccleſiaſtico Promotor Fiſcalis tenetur ex officio crimina accuſare: in Tribunalibus Regijs Supremis etiam ſunt Procuratores Fiſci, qui *Hiſpanè*: *Fiſcales* appellantur, *ex toto tit.* 13. *lib.* 2. *R. C.* in alijs Tribunalibus inferioribus creantur hi Promotores Fiſcales, prout neceſſitas exigit. *L.* 14. *tit.* 13. *lib.* 2. *R. C. Hev. in Cur. Philip. p.* 3. §. 8. *n.* 2. Qui crimen aliquod nequit probare non tenetur, imò nec poteſt illud accuſare, quia ſe exponeret periculo pœnæ calumniatoribus impoſitæ, & famam proximi læderet, quin Reipublicæ conſulere, ſi probare poteſt, & non aliter bono Reipublicæ, quam accuſatione conſuli valet, accuſare tenetur, quia bonum commune debet privato præferri: ac proindè etiam cum aliquo damno proprio debet accuſare; ſi vero denuntiatione æquè conſulitur bono Reipublicæ, poteſt accuſare, etiamſi reus nulla laboret infamia, ſed non tenetur; imò omittere accuſationem erit expediens, meliuſque erit denuntiare; *arg. L. unic. C. Ut nemo invit.*

7 Omnes regulariter poſſunt accuſari, niſi excepti: accuſari autem nequeunt. 1. infantes, furioſi, vel amentes, quia non ſunt delicti capaces; etiamſi ante furorem, delictum capitale commiſiſſent. Satis hi cum ſuo furore puniuntur. *L.* 14. *ff. de Offic. Præſid.* Ebrij poſſunt accuſari, & puniri, etiam ob delictum in ebrietate commiſſum; ſed pœna extraordinaria. Etiam, qui dormiens aliquod delictum commiſit, ſi ipſum præviderat, poteſt accuſari, & puniri ſecus ſi non prævidit delictum, dum erat vigilans. *L.* 5. *tit.* 8. *p.* 7. *Hevia in Cur.* Phi-

Digitized by Google

Philip. p. 3. §. 9. *num.* 5. 2. Minores 25. annis non aliter accuſantur, quam Curatore dato, etiamſi in patria exiſtant poteſtate. *L.* 4. *C. de Authorit. præſtand. Hevia in Cur. Philip. p.* 3. §. 9. *num.* 9. 3. Papa: qui ſolum à Deo judicatur, niſi cauſa ſit hæreſis. *C.* 6. *D.* 40. ibi: *Hujus culpas redarguere præſumit mortalium nullus, quia cunctos ipſe judicaturus, à nemine eſt judicandus, niſi deprehendatur à fide devius.* Nec alij Principes Supremi. 4. Legati Principum, vel alij Magiſtratus, pendente eorum officio. *L.* 12. *ff. h. t.* 5. mortui ante condemnationem, nam morte crimina extinguuntur. *L. fin. ff. ad Leg. Jul. Majeſt.* nec tranſit in hæredes pœna delicti; ſed ſuos tantum tenet Authores. *L.* 20. *&* 26. *ff. de Pœnis.* Quando quis ante ſuam mortem, litè cum eo conteſtata, & condemnatus ad pœnam pecuniariam, illius hæres ad eam tenetur. Crimina læſæ Majeſtatis, hæreſis, repetundarum (ſcilicèt, ſi officio publico conſtitutus pecunias, vel munus accipit, ut ſuum officium impertiatur, vel ut faciat contra illud) & alia crimina ſimilia etiam reis mortuis, cum quibus nihil actum eſt, exercentur, ut bona fiſco applicentur. *L.* 20. *ff. h. t. L. fin. ff. ad Leg. Jul. Majeſt.* Et in noſtra Hiſpania idem eſt, quando quis ſe ipſum occidit. *L.* 8. *tit.* 23. *lib.* 8. *R. C.* imò etiam pœna corporali punitur. Similitèr pœna corporali ordinaria puniuntur, etiam poſt mortem, rei læſæ Majeſtatis Divinæ, vel humanæ, & famoſus latro; & ſic his diebus vidimus in quodam famoſo latrone, qui cum fuiſſet occiſus à ſatelitibus miſſis ad ejus apprehenſionem, poſteà ejus cadaver fuit à carnificè in patibulo ſuſpenſum. 6. Poſt lapſum temporis, quo accuſationi præſcribitur, non poteſt quis accuſari; nec Judex debet accuſationem admittere, imò repellere, ſi fortè poſt lapſum temporis intendatur, etiamſi reus confiteatur delictum, vel aliomodo fiat notorium. *Farinac. Prax. Crim. q.* 10. *n.* 14: hodie quoad vindictam publicam præſcriptio non attenditur. De quo vid. *Hev. in Cur. Philip. part.* 3. §. 14. *in fin.* 7. Si abſentes accuſentur de crimine, quod mereatur pœnam corporalem, vel condemnationem in metallis, vel aliam relegatione majorem, eorum bona, à Judice annotantur, hoc eſt obſignantur, ſeu arreſtantur. *Hiſpanè: Embargo de bienes.* Si non compareat intra annum, bona fiſco applicantur, & ei nulla alia pœna infertur. *L.* 5. *ff. de Requir. vel abſent.* quia nullus debet inauditus condemnari.

8 Quando vero pœna infligenda eſt ſolum pecuniaria, vel infamiæ, vel relegationis citatur à Judice ad comparendum; quod ſi legitimè citatus non compareat, & non poſſit realitèr citari, ſeu corporalitèr apprehendi, uſque ad ſententiam perducitur judicium in abſentia, & contumacia, uſque ad relegationem. Hodie in quocumque crimine non attento, nec expectato anno, proceditur contra abſentem contumacem; quod ſi ante ſententiam compareat, auditur, & acta præcedentia tantum vim ſimplicis querelæ habent: ſi poſt ſententiam apprehendatur, ſententia executioni mandatur. In noſtra Hiſpania varij termini ad procedendum tunc conceduntur. Si ad primum non compareat, imponitur pœna, quæ dicitur *del deſprèz*, ſi ad ſecundum terminum compareat, debet audiri, ſed prius ſolvere tenetur pœnam *del deſprèz*, & expenſas. Si non compareat, & delictum meretur pœnam capitalem imponitur ipſi pœna, quæ dicitur *del bomecillo.* Si ad 3. terminum compareat auditur, ſed prædictis pœnis, & expenſis prius ſolutis. Si non compareat, texitur ordo judiciarius, uſque ad ſententiam definivam, quod ſi intra annum non compareat, imponitur pœna pecuniaria, quæ eſt applicanda fiſco, vel parti, & in his poſteà non auditur, ſemper tamen, quoad pœnam corporalem auditur. *L. fin. tit.* 10. *lib.* 4. *R. C.* 8. Qui de uno crimine accuſatus ab eo eſt abſolutus, vel condemnatus per ſententiam definitivam, nequit de eodem crimine, etiam ab alio accuſatore iterum accuſari, quia obſtat exceptio rei judicatæ, nec de eodem delicto debet ſæpius inquiri, aliàs nunquam reo eſſet ſua innocentia ſecura.

9 Tamen poteſt iterum accuſari. 1. Qui abſolutus eſt in foro conſcientiæ tantum, etiam publica pœnitentia impoſita: hic enim poteſt in foro externo accuſari. 2. qui tantum abſolutus eſt ab obſervatione Judicij, poteſt ab alio, non vero à primo accuſatore, ſaltem de Jure Canonico accuſari. 3. qui per tranſactionem vitavit accuſationem, licet non poſſit à primo accuſatore, poteſt ab alio accuſari. 4. ſi ſecundus accuſator ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur, & juret primam accuſationem ignoraſſe. 5. ſi prima accuſatio per colluſionem fuit facta, & hoc à ſecundo accuſatore, ſaltem per indicia probetur. 6. ſi crimen ſit mixti

fori.

Digitized by Google

fori. 7. ſi accuſatio civilitèr tantum ad intereſſe privatum eſt poſita. 8. ſi reus fuit abſolutus, vel condemnatus oppoſita accuſatione, non in vim accuſationis, ſed tantum in vim exceptionis ad excludendum aliquem à teſtificando; v.g. & ſub his limitationibus intelligitur illud: *Quod res inter alios acta alijs non præjudicat. C.* 25. *de Sent. & re judicata. L.* 1. *&* 2. *C. Quibus res judicata.* Quando non ſpecialitèr plurium intereſt, Judex ex omnibus accuſatoribus unum eliget, dignitate, moribus, & ætate digniorem, ut accuſationem proſequatur. *L.* 16. *ff. h. t.* Si plurium interſit delictum puniri, omnes poſſunt accuſare, præfertur tamen in accuſatione ille, qui in accuſando prævenit, quod ſi ſimul concurrunt, Judex unum eliget dignitate, moribus, & ætate digniorem, qui meliori intentione accuſare credatur, ut accuſationem poſsit proſequi. *L.* 16. *ff. h. t. L.* 13. *tit.* 1. *p.* 7. ſi inter accuſatores inveniatur aliquis, qui ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur, hic præfertur cæteris, ita ut ſolus hic admittatur, cæteris excluſis, non ſolum ab accuſando, ſed etiam à teſtificando. Si concurrant plures conſanguinei ad proſequendam ſuorum injuriam, propinquior præfertur, & quidem uxor defuncti omnibus, etiam filijs ipſius defuncti, præfertur ad accuſandam mortem mariti: quod ſi electus ad accuſandum remittat injuriam, ab omnibus remiſſa cenſetur. *Hevia in Cur. Philip. p.* 3. §. 8. *n.* 8. Accuſatio, quoad privatum intereſſe ceſſat præſcriptione, & tranſactione; ſecus quoad vindictam publicam: attamen non imponitur pœna mortis, ſi à parte offenſa remittatur injuria, vel pretio, vel gratis; niſi adeo grave ſit delictum, quod non aliter poſſit Reipublicæ offenſæ ſatisfieri, quam morte delinquentis. *L.* 23. *tit.* 1. *p.* 7. *& ibid. Greg. Lop. Ant. Gom.* 3. *Var. cap.* 3. *ex n.* 55. *Hev. in Cur. Philip. p.* 3. §. 9. *n.* 10. mortuo accuſato ceſſat accuſatio, quoad pœnam corporis afflictivam. *L.* 1. *& ſeqq. C. Si reus, vel accuſator*, quoad damnum parti illatum non ceſſat, ſed tranſit ad hæredes; quoad pœnam pecuniariam, ſi ſententia eſt lata, tranſit ad hæredes, ſecus ſi adhuc lata non eſt ſententia, quamvis lis ſit cum defuncto conteſtata. *L.* 20. *ff. h. t.* vel ſi à ſententia fuit appellatum. *Hevia in Cur. Philip. p.* 3. §. 9. *n.* 12. In criminibus læſæ Majeſtatis, hæreſis, &c. contra hæredes proceditur, & bona fiſco applicantur, quamvis lis non ſit cum delinquente conteſtata. *L. fin. ff. ad Leg. Jul. Majeſtat. Hev. in Cur. p.* 3. §. 9. *n.* 13.

10 Cum maximè Reipublicæ expediat, ne delicta maneant impunita, & ſæpè deſint, qui crimina accuſent: idcircò ſtabilita eſt inquiſitio, qua Judex ex officio procedit ad probationem, & punitionem delicti, quod fama, vel clamor ad aures Judicis detulit, & vicem accuſatoris ſubeunt. *C.* 24. *h. t. L.* 13. *ff. de Offic. Præſid.* Eſt ergo inquiſitio indagatio criminis, vel criminoſi legitimè per Judicem facta. *L.* 1. *tit.* 1. *p.* 3. ibi: *Peſquiſa en romance, tanto quiere decir en latin, como inquiſitio, è por ella ſe ſabe la verdad de las coſas mal fechas.* Inquiſitio alia eſt ſimplicitèr *generalis*, ſeu *generaliſsima*; in qua ſcilicèt, nec perſona aliqua, nec delicto expreſsis, ſolum generalitèr ex mero officio inquiritur, an in illo loco, vel Diœceſi aliqua crimina committantur, ut fit in viſitationibus. *C.* 1. *de Offic. Ordin. C.* 25. *h. t. in* 6. *L.* 13. *ff. de Offic. Præſid. Gonz. in C.* 21. *h. t. n.* 10. & hæc præparat viam ad inquiſitionem ſpecialem; nam ſi ex ea indicia, & probationes emergant, quibus ſaltem præſumptivè appareant delictum, & ejus Author, loco diffamationis ſuccedunt, ut inquiſitio ſpecialis inſtituatur. In noſtra Hiſpania hæc inquiſitio, quæ dicitur. *Hiſpanè: Viſita*, non permittitur, niſi de mandato Regis fiat. *L.* 2. *tit.* 17. *p.* 3. *l.* 3. *l.* 4. *tit.* 1. *lib.* 8. *R. C.* alia inquiſitio eſt *ſpecialis*, quando ſcilicèt Judex de crimine certo, & certa perſona inquirit: an ipſa illud crimen commiſerit. *L.* 7. *C. h. t. L.* 1. *tit.* 17. *p.* 3. *Alia eſt mixta, quando ſcilicèt nulla certa perſona expreſſa, ſed expreſſo certo crimine*: v. g. homicidio, vel furto, *inquiritur, quiſnam ſit illius author? vel quando nullo expreſſo crimine, expreſſa tamen perſona inquiritur, an talis aliqua crimina commiſerit?*

11 Judex poteſt inquiſitionem ſpecialem tribus modis inſtituere. 1. ex mero officio, ſine accuſatione, querela, vel denuntiatione præcedente, & tunc non requiritur, quod Judex ſuper fama recipiat probationem, cum de ea ſibi conſtet, nec ſit conteſtatio litis, & teſtes etiam poſt publicatas atteſtationes recipi poſſunt; nam tunc ceſſat ſubornationis timor, cum ſemper Judici nota ſint dicta teſtium. 2. Ad denuntiationem Fiſcalis. 3. ad cujuſvis privati querelam, qui ſolum eam Judici proponit, ut procedat ad in-

Digitized by Google

inquiſitionem non tamen vult ſtare in judicio tanquam accuſator, & tunc debet fama probari, & ſuper ea probationes recipi, & fit litis conteſtatio cum denuntiante. *C.* 15. *de Purgat. Canon.* nec recipi poſſunt teſtes poſt publicatas atteſtationes. De levioribus delictis, quorum pœna eſt pecuniaria, vel carceris, quæ ad baſſam juriſdictionem dicuntur pertinere, non tenetur Judex inquirere, ſed ſæpius præſtat diſsimulare. Delicta vero magna, & ſcandaloſa non ſunt diſsimulanda, ſed potius de eis inquirere debet Judex, nam per illa Reipublicæ turbatur pax, & tranquilitas: talia ſunt, quæ ſunt digna ultimo ſupplicio, vel mutilatione, vel fuſtigatione, & ad altam juriſdictionem dicuntur pertinere; *arg. C.* 21. *b. t. L.* 6. *ff. eod.* Judex tantum poteſt inquirere, quando habet juriſdictionem criminalem in delictum: & delinquens ipſi ſubjectus eſt ratione cauſæ, domicilij, vel loci delicti: hinc ſæcularis in Eccleſiaſticos nequit inquirere. Ad inquiſitionem generaliſsimam non requiritur delicti fama. *L.* 1. *tit.* 17. *p.* 3. *L.* 3. *tit.* 1. *lib.* 8. *R. C.* & conſtat *ex Trident. ſeſſ.* 7. *cap.* 8. *& ſeſſ.* 21. *de Ref. cap.* 8. ubi Epiſcopi, quotannis Diœceſim viſitare, & inquiſitionem facere obligantur, quamvis nulla fama de delictis commiſſis, præcedente, & ſimilitèr fit in Religionibus: quia cum de nullo in particulari fiat inquiſitio, nulli fit injuria: & hac ratione nec prærequiritur infamia, cum fit inquiſitio mixta, quando nulla perſona expreſſa inquiritur, quis ſit author delicti, ſufficit enim veriſimilis, ſeu rationabilis delicti ſuſpicio, multoque minus requiritur infamia alicujus perſonæ, nam ſine ea generalitèr poteſt inquiri in authorem delicti: ſed Judex non debet teſtes interrogare in inquiſitione generali, an Titius v. g. commiſerit furtum? nam hoc magis ſuggerentis, quam inquirentis eſſe videtur. *L.* 1. §. 21. *ff. de Quaſtion.* Quando infamia perſonæ, vel indicia ſufficientia non dantur, non tenetur teſtis manifeſtare Judici, etiam ſub juramento interroganti, authorem criminis occultum: quia non habet jus interrogandi de reis occultis, & à fortiori reus occultus à Judice interrogatus non tenetur ſe ipſum prodere. Si crimen adhuc eſſet patrandum, vel continuandum, vel in tertij grave damnum cederet, & aliter non poſſet declinari, deberet teſtis authorem manifeſtare. Quando legitima præcedunt indicia, non ſolum teſtes, ſed & ipſe inquiſitus debent veritatem Judici aperire.

12 Quando inquiritur de perſona certa; v. g. an Titius ſit reus, delicti perpetrati, debet præcedere infamia. *C.* 19. *c.* 21. *c.* 24. *b. t. c.* 2. *eod. in* 6. ita, ut rumor de tali crimine, & de ejus authore ſit ſparſus per majorem partem viciniæ loci, vel communitatis, ubi fit inquiſitio, & non ſemel, ſed ſæpius ad aures Judicis pervenerit, præcipuè ſi debeat inſtitui inquiſitio contra Prælatum Eccleſiaſticum, quia ejus dignitas, & ſtatus eſt ſublimior, & quia Prælati, quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam. *C.* 24. *b. t.* & quidem rumor originem trahere debet non à malevolis, vel maledicis, ſed ab honeſtis, & fidedignis perſonis; nec ſufficit, quod aliquis ſecreto juret, ſe vidiſſe talem hominem delictum commiſiſſe, nam Judex non procedit ad criminis publicam inquiſitionem, niſi ex publica ſcientia, & talis non eſt, quando infamia aliqua, & clamoroſa inſinuatio non præcedit. *Clar. Barb. Gonz. in C.* 21. *b. t.* & ſolum poteſt Judex interrogare de delicto, de quo reus antecedens eſt infamatus, non vero de alijs delictis, de quibus reus non eſt diffamatus; niſi cum delicto principali ſint connexa: nec poteſt de ſocio occulto interrogare, niſi tale ſit delictum, quod ſine ſocio nequeat fieri; vel ſi cum ſocijs factum eſſe dicatur, vel quando eſt exceptum, vel in Reipublicæ damnum cedit: & proceſſus ſine infamia, vel alijs indicijs præcedentibus inſtitutus nullus eſt. *C.* 21. *c.* 24. *b. t.* Niſi reus cum eſſet præſens non reclamaſſet: nam tunc proceſſum approbare, & juri ſuo renuntiare creditur. *C. fin. h. t. in* 6. *Clar.* §. *fin. q.* 6. *n.* 9. *Farin. q.* 9. *n.* 12. Non tamen requiritur diffamatio. 1. in criminibus læſæ Majeſtatis, hæreſis, apoſtaſiæ, & alijs in grave damnum Reipublicæ; imò, & privati tendentibus: nam in his ſufficit ſuſpicio non levis. *Barboſ. in C.* 24. *b. t.* 2. ſi adverſus delinquentem adſint indicia criminis valdè propinqua, v. g. ſi res furtiva apud ipſum inveniatur, multoque magis, quando crimen, de quo inquiritur, eſt connexum cum alio, de quo eſt convictus, vel diffamatus, v. g. ſi aliquis ſit convictus de adulterio, poteſt inquiri, an ipſe ſit author homicidij mariti in lecto adulteræ occiſi: ſecus ſi delicta non ſunt connexa: nam etiam diffamatus de uno retinet jus ad famam reſpectu alterius. 3. quando Judex ad inquiſitionem procedit

ad

Digitized by Google

ad denuntiationem alterius, præſertim Officialis publici. *L. 7. C. h. t.* vel quando venit in notitiam alicujus rei per inquiſitionem generalem: etiamſi teſtis malefeciſſet revelando delinquentem non diffamatum. *Barboſ. in C. 24. h. t.* 4. Quando inquiſitus cum eſſet præſens non reclamavit, nec contradixit: nam tacendo creditur ſuo jure renuntiare, ac proindè proceſſus contra ipſum formatus valet. *C. fin. h. t. in 6.* vel ſi reus contumacitèr abſit, quia pro præſente habetur. 5. Quando inquiſitio non ad punitionem tendit; ſed ſolum ut corrigatur delinquens, vel damnum vitetur; v. g. ſi inquiratur de vita, & moribus promovendi ad ordines, vel prælaturam, ne promoveatur indignus.

13 Ut Judex ad inquiſitionem ſpecialem, poſsit procedere neceſſe eſt, quod conſtet prius de corpore delicti, hoc eſt delictum verè eſſe commiſſum. *L. 1. §. 24. l. 5. §. 2. ff. ad S. C. Silanian.* nec enim ſufficit ut quis condemnetur, quod ipſe reus fateatur delictum, ſi hoc eſſe commiſſum non conſtet: nam nullus eſt Dominus vitæ ſuæ, & ſuorum membrorum. *L. 13. ff. ad Leg. Aquiliam.* Inter delicta, quædam ſunt facti permanentis, quæ poſt ſe veſtigia relinquunt, ut homicidium, falſatio monetæ, incendium, &c. & de his debet Judici conſtare per ocularem inſpectionem cadaveris, monetæ falſæ, ædium combuſtarum, &c. niſi fortè non ſit manifeſtabile, quia cadaver in mare projectum eſſe dicatur. Si de corpore delicti conſtet, v. g. de morte alicujus, dubitetur tamen, an vulnere, vel veneno, vel fato proprio contigerit, debet cadaver per Judicem, Medicos, vel Chirurgos inſpici, & etiamſi jam ſit ſepultum effoditur præcedente Ordinarij licentia. Alia ſunt delicta facti tranſeuntis, quæ poſt ſe veſtigia non relinquunt, ut blaſphemia, &c. & in his ſufficit ſi Judici per conjecturas, & præſumptiones de illis conſtet, cum corpus delicti nequeat certo inveſtigari. *Farinac. q. 2. n. 4. & 13. Guac. de Defenſ. reor. & alij com.* Deinde inquiſitio debet continere circunſtantias delicti; præcipuè loci, ac temporis, anni ſcilicèt, & menſis; *arg. L. 3. ff. h. t.* niſi delictum habeat tractum ſucceſsivum, vel tantum tempus poſt ejus patrationem ſit elapſum, ut non ſit facile teſtes temporis recordari. Capitula, ſeu puncta inquiſitionis, & nomina teſtium debent inquiſito tradi, ut in ea opponendo ſuas legitimas exceptiones ſe poſsit defendere. *C. 19. c. 21. c. 24. h. t.* Si reus contra quem inquiritur ſit jam de eo delicto abſolutus, vel actio criminalis præſcripta, non poteſt contra eum inquiri: debetque eſſe præſens, vel ſi abſens ſit debet eſſe citatus in contumacia, hoc tamen praxi curiarum non ſervatur. *Clar.* Si reus inquiſitus ſit legitimè convictus, vel confeſſus, puniendus eſt à Judice. Si nec convictus, nec confeſſus, defertur ipſi juramentum purgationis: quod ſi noluerit ſubire, pro confeſſo habetur. *L. 2. §. 6. & 7. C. de Jur. jur. propter calumn.* quod ſi præſtiterit, etiam ab expenſis abſolvitur.

14 Eſt, & alia inquiſitio, quæ dicitur *ſevera*, ſeu *durior*, ſcilicèt *tortura*: ad quam non eſt deveniendum, quoties reus per teſtes de viſu, vel alias plenè eſt convictus, etiamſi renitens ſit, & neget delictum: nam ad remedium extraordinarium, quale eſt tortura, non eſt deveniendum, niſi deficiente remedio ordinario probationis legitimæ. *L. 8. l. 9. ff. de Quæſtion.* Quando vero deeſt probatio ſufficiens, adſunt tamen indicia criminis urgentia certa, & concludentia, ita ut ſolum rei confeſsio deeſſe videatur, ad torturam procedendum eſt, & non aliter. *L. 1. §. 1. l. 18 §. 1. ff. de Quæſtion.* Hæc ergo juxta ſexus, ætatis, virium, & indiciorum circunſtantias ita temperanda eſt, ut reus, vel innocentiæ, vel ſupplicio ſalvus maneat. *L. 7. ff. de Quæſt.* In ipſa tortura interrogandus eſt reus ſolum de delicto, de quo eſt ſuſpectus, non de alio etiam connexo, & à Tabellione debent notari inſtrumenta, gradus, diuturnitas torturæ, reſponſiones rei, geſtus, lamentationes, & aliæ circunſtantiæ. Si reus conſtantèr neget delictum in tortura, quin corpus, vel animum Magica, vel alia arte adverſus tormenta prævenerit abſolvitur, & à carcere liberatur, cum per torturam purgaſſe cenſeatur indicia, quantumvis urgentia, nec ad torturam revocatur, niſi nova indicia inſurgant. *L. 18. §. 1. ff. de Quæſtion.* Si vero delictum planè fateatur cum ſuis circunſtantijs temporis, & loci, & extra locum torturæ alio die confeſſionem ratificaverit, condemnatur; ſi neget extra torturam, rurſus torquetur, & ſi tunc neget abſolvitur; ſi conſiteatur & poſteà extra torturam neget, tertio torquetur, ſi ibi fateatur, & poſteà extra torturam neget, pœna extraordinaria punitur. De quibus ſatis clarè *L. 4. tit.*

Digitized by Google

tit. 30. *p.* 7. *& ibid. Gregor. Lop. Hev. in Cur. Philip. p.* 3. §. 16. A tortura eximuntur Magiſtratus Majores. *L.* 11. *C. de Quæſtion. L.* 10. *C. de Dignit.* Nobiles; *arg. L. in C. de Quæſtr. Dignit.* Milites. *L.* 8. *C. de Quæſtion.* Doctores, quippè nobiles ſunt; *arg. L.* 2. §. *fin. l.* 4. *ff. de Excuſat.* & etiam privilegio militum gaudent; *arg. L.* 14. *C. de Advocat. diverſ. judiciorum.* In crimine tamen læſæ Majeſtatis, hæreſis, proditionis, ſimoniæ, & alijs valdè enormibus neminem à tortura eximit conditio, vel ſtatus. Deindè, ob defectum animi, vel corporis non ſunt torquendi furioſi. *L.* 3. §. 11. *ff. de S.C. Silanian.* Impuberes. *L.* 1. §. 33. *ff. eod.* Senes decrepiti. *L.* 3. §. 7. *ff. eod.* Valetudinarij, qui in periculo vitæ verſantur; *arg. L.* 7. *ff. de Quæſtion.* Mulieres prægnantes. *L.* 3. *ff. de Pœnis.* Surdi, & muti ſimul à natura, vel ex accidenti, ſi ignorent litteras. *L.* 3. §. 8. *&* 10. *ff. de S.C. Silan.* Delictum per viam inquiſitionis probatum punitur pœna ordinaria, non ſolum de Juri Civili. *L.* 8. *ff. de Publ. Judic.* Sed etiam de Jure Canonico, ut contra *Felin. & alios* tenent *Barboſ. Gonz. in in C.* 21. *h. t. n.* 6. *& alij. Ex C.* 2. *de Confeſ. C. fin. de Celebr. Miſſar.* præcipuè hoc conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, probante. Aliquando permittitur, pœnam ordinariam moderari à Judice attentis perſonæ, & delicti qualitatibus, aliiſque circunſtantijs, ut in *C.* 21. *h. t. & ibid. Gonz.*

15 Quando inquiritur in Prælatos, vel Subditos Regulares juris ordo non eſt obſervandus ad unguem, ſcilicèt, quoad ſubtilitatem, ſeu ſolemnitatem juris, ſed ſolum quoad veritatis probationem; *arg. Cl.* 2. *de V. S.* In noſtra Hiſpania Proreges, Gubernatores, & alij Magiſtratus, finito eorum officio ad Syndicatum tenentur. *Hiſpanè*: *Reſidencia.* Ubi fit inquiſitio, tàm generalis, quàm ſpecialis, tàm publica, quàm ſecreta de modo procedendi ipſorum, & an ſervaverint Leges, vel aliquid in eas commiſerint, & quilibet de populo poteſt petere, quidquid ad ſuum intereſſe ſpectare judicet. De quo. *Tot. tit.* 17. *p.* 3. *Hevia in Cur. Philip. p.* 4.

16 Denuntiatio ingenere, eſt delatio, ſeu manifeſtatio criminis facta ſuperiori ſine ſolemnitate. *L.* 27. *tit.* 1. *p.* 7. Alia eſt *judicialis*, *extrajudicialis* alia: *Judicialis*, vel eſt *Civilis*, vel *Canonica*: *extrajudicialis*, etiam dicitur *Evangelica*. *Judicialis* ergo *eſt delicti manifeſtatio apud competentem Judicem, ſine eo quod denuntians ſe ad probationem adſtringat. L.* 27. *tit.* 1. *p.* 7. *cum concordantibus.* Si ſolum delictum ſine delinquente deferatur, denuntiatio generalis dicitur, ſi delinquens deferatur, dicitur denuntiatio ſpecialis, ſi fiat Superiori Eccleſiaſtico, dicitur Canonica, ſi Judici Sæculari Civilis dicitur: Et cum hæc, ſive fiat à publicis Miniſtris, qui Fiſcales dicuntur, ſive fiat ab alijs perſonis privatis, ſucceſſerit loco accuſationis, hinc eſt, quod debet fieri in ſcriptis, expreſsis nominibus denuntiantis, & denuntiati, & etiam delicto cum circunſtantijs loci, & temporis. Quando crimen vergit in præjudicium communitatis, vel tertij, ſi alias non poteſt impediri, deferri debet Superiori à quocumque illud ſciat extra confeſsionem: etiamſi nequeat probari, nam tunc denuntiatio non fit ad punitionem delinquentis, ſed ad vitandum damnum Reipublicæ, vel tertij, quod præponderat bono particulari delinquentis. *C.* 37. 7. *q.* 1. *arg. C.* 12. *de Foro Compet. L.* 38. *ff. de Pactis. Sanch. de Matr. lib.* 3. *D.* 13. Si peccatum ſit ita occultum, ut nequeat probari, nec vergat in damnum Reipublicæ, vel tertij non debet denuntiari, quia cum judicialis denuntiatio, tendat ad inferendam vindictam publicam, publico judicio, & hoc ſine legitima probatione nequeat fieri, eſſet inutilis denuntiatio, & tantum famam denuntiati læderet; & hinc tali caſu nequit Judex denuntiationem recipere. *L.* 8. *& fin. C. de Calumniator.* poſſunt denuntiari crimina præterita, emendata, manifeſta, & occulta, ſi poſsint probari, etiam, quando nulla delinquentis infamia præceſsit; quia denuntians ſubit vices accuſatoris ad proceſſum inſtituendum, licet non obligetur ad probandum. *C.* 2. *&* 24. *h. t. L.* 27. *tit.* 1. *p.* 7. ibi: *Non ſon tenudos de probar aquello que dicen*, & præcipuè in crimine hæreſis tenetur quis illud Inquiſitoribus denuntiare, & quidem nulla facta monitione, nec re communicata ſuperiori Ordinis, ſi reus ſit Religioſus, & etiamſi delictum nequeat probari, ut conſtat ex *Conſtit. Alexand. VII. licet alias, an.* 1660. qui poſteà hanc propoſitionem, quæ eſt 5. damnavit: *Quamvis evidentèr tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum non teneris denuntiare, ſi probare non poſsis*, & ibidem notant Expoſitores, quod etiam ſi quis ſciat, reſipuiſſe, tenetur, illum denuntiare, & etiamſi tantum evidentia morali hoc ſciat, imò etiamſi

fun-

Digitized by Google

fundamenta non ſint adeò gravia, tenetur quis denuntiare: nam S. Tribunal rectiſsimum, & ſecretiſsimum eſt, & quid faciendum ſit, prudentèr arbitrabitur.

17 Etiam eſt obligatio gravis denuntiandi Inquiſitoribus, vel Ordinarijs, ubi non ſunt Inquiſitores, illum Sacerdotem, qui in confeſsione, vel immediatè ante, vel immediatè poſt ipſam confeſsionem, vel occaſione, vel quomodocumque prætextu confeſsionis, aut quamvis confeſsio ſecuta non ſit, in confeſsionali, aliovè loco, ubi confeſsiones audiri ſolent, ſolicitat, ſive fœminam, ſive maſculum, ad aliquod peccatum carnis ſecum, vel cum alio perpetrandum, aut ſi ibidem cum aliquo habuerit illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus. Sic poſt alios Pontifices, ſeveriſsimè, & ſub excommunicatione latæ ſententiæ ſtatuit *Greg. XV. in Bull.* 34. *Univerſo Dominici gregis. Et Alex. VII. damnavit has propoſitiones*: 6 *Confeſſarius, qui in Sacramentali confeſsione tribuit pœnitenti chartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſolicitaſſe in confeſsione, ac proindè non eſt denuntiandus.* 7. *Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſolicitationis eſt, ſi ſolicitatus confiteatur cum ſolicitante, hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.* Mulier ſolicitans confeſſarium non eſt denuntianda, nec Laici confeſsionem audientes comprehenduntur, niſi ratione ſimulati Sacerdotij, ſi abſolutionem impenderent. Epiſcopi electi nondum conſecrati in hoc edicto comprehenduntur, ſecus ſi conſecrati ſint; poſſent tamen Inquiſitores recipere teſtium depoſitiones remittendas Pontifici: imò & Epiſcopum detinere, ſi timeretur fuga. Fœmina tenetur denuntiare, etiamſi ipſa in ſolicitationem conſenſiſſet; ſed non tenetur ſuum conſenſum detegere, nec de hoc ab Inquiſitoribus interrogatur, imò, & ſi detegat, non ſcribitur in proceſſu, ita conſtat ex Decreto Inquiſitoris Generalis Hiſpaniæ, An. 1713. Qui audivit, aliquem confeſſarium ſolicitare, tenetur eum juxta notitiæ qualitatem Inquiſitoribus denuntiare. Item denuntiandus eſt confeſſarius, ſi pœnitentem oſculetur, turpitèr tangat, premat pedem, ſi vellicet fœminam, vel tangat mamillas, vel concubinam objurget. *Hiſpanè*: *Pida zelos.* Vel ſi immediatè poſt confeſsionem ducat puerum ad cubiculum, ut tradat ei Chyrographum confeſsionis, & ibi eum ad inhoneſta provocet. In noſtra Hiſpania hoc delictum debet denuntiari Inquiſitoribus, ut conſtat ex *Edicto General. S. Inquiſit. n.* 9. Denique confeſſarius debet pœnitentem admonere de obligatione denuntiandi, & quicumque aliquid ex criminibus S. Inquiſitionis Tribunali reſervatis ſciat, tenetur illud Inquiſitoribus denuntiare, ut conſtat ex *Edicto Gener. Inquiſit. n.* 21. *O que algunas perſonas, faltando à lo que ſon obligadas, han dexado de manifeſtar al Santo Oficio algunas de las coſas referidas, ò han perſuadido à otras, que nò lo manifieſten.*

18 Denuntiatio Evangelica, ſeu correctio fraterna, eſt illa, qua frater corrigitur, quando peccatum eſt occultum; ſed ita ut ſaltem per duos teſtes valeat probari: per illam tamen non corrigitur quis ad pœnam, ſed ut emendetur, & reſipiſcat, debetque fieri juxta modum in Evangelio à Chriſto D. traditum. *Matth.* 18. *v.*15. ibi: *Si peccaverit in te* (id eſt contra te, ut privatum, vel coram te) *frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum*: *ſi te audierit* (id eſt ſi emendetur) *lucratus eris fratrem tuum. ſi autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum, vel trium teſtium, ſtet omne verbum*: *Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*; (id eſt ſuperiori, ut delinquentem tanquam pater corrigat) omnes poſſunt hoc modo denuntiare, etiam, qui fecit juramentum de non denuntiando, quia tale juramentum ut perniciosum, non debet ſervari. *C.*25. *de Jur. jur.* Imò ad hanc denuntiationem obligantur præcipuè illi, ad quos ratione officij denuntiare ſpectat. *C.*35. 23. *q.*4.

19 Debet tamen præcedere monitio privata; deindè coram uno, vel duobus teſtibus reus debet moneri; quod ſi non ſufficiat ad emendationem, defferri debet ad ſuperiorem, ut tanquam pater corrigat. Et quidem prædictus ordo non de conſilio, ut docuit *Gloſſ. in C.*19. 2. *q.* 1. ſed eſt de præcepto divino. *C.*13. *de Judic. C.*31. *de Simon. C.* 12. *de Hæretic.* & naturali: ſi quidem natura dictat, proximum eſſe corrigendum, quam minimo ipſius damno, & famæ præjudicio, fieri poſsit. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *Suar. de Relig. tom.*4. *l.* 10. *c.*7. *Laym. l.*3. *tr.* 3. *p.*2. *c.*4. *n.*3. *& alij Doctores communitèr.* Non debet talis ordo ſervari, ſed immediatè poteſt crimen ſuperiori defferri. 1. quando delictum, etiam occultum, eſt valdè perniciosum, ceditque in grave

Reipublicæ, vel tertij damnum, ut hæreſis, conſpiratio, proditio, &c. 2. ſi publicum, & notorium eſt; nam *corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus*. C.19. 2.q.1. 3. ſi admonitio privata denuntianti gravoſa, vel ipſi delinquenti non cenſeatur profutura; nam ad inutilia, vel damnoſa non datur obligatio. C.4. *de Pœnit. D.* 7. *ſi ſcirem non tibi prodeſſe*, (*ait D. Aug.*) *non te admonerem, non te terrerem*. 4. quando ſuperior præcipit, ſibi immediatè delictum deferri ſine communicatione cum alio, ut ſolent Inquiſitores facere. Si denuntians certo ſciat, delictum comprehendi in præcepto, vel edicto, non poteſt illud alteri communicare; ſi tamen ſciat delictum, eſſe commiſſum: ignoret tamen, an in edicto comprehendatur, non ſolum confeſſarium, ſed & alium virum doctum, poteſt conſulere. 5. ſi quis in particulari, vel in communi, vel ſtatuto Religionis renuntiavit huic ordini. Sic contra *Lorcam*, & alios tenent *Suarez de Relig. tom.* 4. *l.*10. *c.*7. *n.* 28. *Sanch. in Decal. l.* 6. *cap.* 18. *n.* 43. nam quilibet eſt Dominus ſuæ famæ, & honoris *D.Thom.* 2. 2. *q.* 64. *art.* 5. *ad* 3. ac proindè illi ex fine honeſto renuntiare valet; *arg. C.* 6. *de Privileg.* & ſic ad majorem ſpiritualem profectum, ad humilitatem propriam, ad majorem ſecuritatem à relapſu, in Societate, quilibet eſt contentus, ut ſui defectus, etiam occulti immediatè ſuperiori, tanquam Patri deferantur à quocumque eos extra confeſsionem cognoſcantur, cujus ſtatutum à Sum. Pontificibus approbatum eſt. Quando delinquens certo eſt emendatus, non eſt neceſſaria, nec fieri poteſt ſuperiori denuntiatio, cum jam ſit ejus finis obtentus. *Sanch. in Decal. lib.* 6. *cap.* 18. *cum alijs*. Si vero dubitetur de emendatione, vel timeatur relapſus, & delictum cedat in damnum Reipublicæ, vel tertij debet deferri ſuperiori, nam jus Reipublicæ, vel tertij præponderat famæ privati delinquentis. Si vero in delinquentis tantum detrimentum vergat, & ipſe huic ordini, & ſuæ famæ renuntiavit, poteſt immediatè deferri ſuperiori; ſecus ſi delinquens non renuntiavit: nam non debet privari jure certo, quod habet ad ſuam famam ob cauſam dubiam. *Sanch. in Decal. l.*6. *cap.* 18. Superior, cui defertur delictum occultum ſui ſubditi, & in nullius præjudicium cedens non poteſt judicialiter contra eum procedere: poteſt tamen in occulto pœnitentiam ei injungere, à loco, vel occaſione removere; ſine ejus tamen infamia, nec publicatione delicti: licet poſsit cum aliquibus de remedio adhibendo tractare, eoſque conſulere. Si tamen delictum eſt publicum, vel in præjudicium tertij cedat, licet ſit occultum, poteſt Judex, vel ſuperior denuntianti præcipere, ut relicta fraterna denuntiatione intendat judicialem, cum bonum commune, & tertij innocentis præponderet bono particulari delinquentis.

20 Aliter, ac hucuſque dictum eſt, proceditur in delictis notorijs, & quando reus inflagranti apprehenditur. Delictum notorium eſt, quod ita certum in jure, vel ex facto ſuo habetur, ut diſcuſsione amplius non indigeat, nec ulla tergiverſatione celari valeat. C.17. 2. *q.* 1. C.3. *de Teſtibus cogend.* Aliud eſt notorium notorietate juris, cujus ſcilicèt notorietas oritur à jure, vel habetur in judicio, vel perjudicialem confeſsionem ſpontaneam, non revocatam. *C.* 7. *c. fin. de Cohabitat. Cleric. C.* 24. *de V. S.* vel per ſententiam criminis condemnatoriam, vel declaratoriam, quæ in rem judicatam tranſijt, ſiquidem hæc pro veritate habetur. *L.* 207. *ff. de Reg. jur.* vel per probationes in judicio legitimè factas, ſive teſtium, ſive inſtrumentorum, ſecuta jam concluſione in illa cauſa. *L. fin. C. de Probation.* Aliud eſt notorium notorietate facti, quod ita ſcilicèt in conſpectu populi, vel majoris ejus partis, vel multitudinis juxta arbitrium Judicis, factum eſt, ut nulla poſsit tergiverſatione celari, vel negari valeat. *L. fin. C. de Prob. c. fin. de Cohabitat. Cleric.* Aliquando publicum, & manifeſtum cum notorio confunduntur. *C.*24. *de V. S.* Sed publicum propriè eſt quaſi genus ad notorium, manifeſtum, & famoſum: habetque tres gradus, aliquando dicitur id, quod nullomodo poteſt celari, & ſic cum notorio coincidit. Aliquando ſumitur pro eo, de quo jam exiſtit fama. Aliquando pro eo, quod in judicio per duos teſtes probari valet. Manifeſtum eſt illud, quod eſt publicè, & famoſè notum ex certa ſcientia, & certis authoribus. Famoſum, quod notum eſt ex fama, vel ex rumore; ſed cum fama non certam ſcientiam, ſed ſolam ſuſpicionem requirat, & rumor non exigat certos authores, poteſt quod famoſum eſt, ſimul & falſum eſſe. Occultum dicitur, quod non ita certum eſt, vel quatenus nullomodo probari poteſt, ut

actus

Digitized by Google

actus internus, & eſt ſimplicitèr occultum, vel ſolum cum difficultate probari poteſt, ut adulterium, conſpiratio, & alia delicta, quæ ſolent in occulto perpetrari, & dicitur quaſi occultum.

21 Licet in judicio civili notorietas, non excuſet ab obſervatione ordinis judicialis, nam tunc Judex regularitèr non ſupplet vices actoris. *L.* 4. §. 8. *ff. de Damn. infect.* In judicio tamen criminali non debet Judex obſervare talem ordinem, quando delictum eſt notorium. *C.* 15. *c.* 16. 2. *q.* 1. *c.* 21. *de Jur. jur.* Hinc in notorijs non eſt neceſſaria accuſatio, vel denuntiatio, quia *evidentia patrati ſceleris non indiget clamore accuſatoris*, ait *D. Auguſt. in C.* 9. *h. t.* ipſaque delictum manifeſtat. *C. fin. de Cohabit. Cleric.* Nec requiritur libellus, conteſtatio litis, juramentum calumniæ, nec aliæ ſolemnitates, quæ ſpectant ad ordinationem judicij, etiamſi contra abſentem agatur. *Gom. lib.* 3. *Var. cap.* 1. *Gonz. in C.* 9. *h. t.* Citatio tamen, cum ſit Juris Naturalis, ad rei defenſionem pertinens, non eſt prætermittenda, ſemper ac aliqua reo poteſt competere, vel ſaltem eſt dubium, an poſsit competere exceptio, vel defenſio: ad ſententiam tamen ſemper citatur reus, etiam in notorijs. Si tamen certum, & notorium eſt delictum, & certum eſt, nullam reo defenſionem competere, non eſt neceſſaria citatio, ſiquidem nullum produceret effectum, præcipuè quando periculum eſt in mora: conveniens tamen ſemper erit reum citare: nec in notorijs eſt neceſſaria ſolemnis ſententia Judicis in ſcriptis prolata. *Gom. lib.* 3. *Var. cap.* 1. *n.* 45. ſed conſultius eſt judicem, delictum eſſe notorium pronuntiare, facta probatione per tot teſtes quot tunc haberi poſsint, qui non ſolum de delicto, ſed de ejus notorietate deponant. *C.* 15. *de Purgat. Canoc.* cum multa dicantur notoria, quæ notoria non ſunt. *C.* 14. *de Appellat. Gonzal. in C.* 9. *h. t. n.* 5. Nec recuſatio Judicis tanquam ſuſpecti admittitur, quando pœna ſtatuta eſt in jure, vel per conſuetudinem. *C.* 24. *de Appellat.* admittitur tamen, ſi arbitraria ſit, nam in ejus taxatione poteſt Judex excedere. *Farin. n.* 130. *Gomez n.* 46. Nec appellatio admittitur, quando in delinquentem, tanquam notorium criminis reum profertur ſententia; ſed ea non obſtante, ſententia executioni mandatur. *C.* 5. §. 1. *de Appellat.* ſi notorietas delicti non exprimitur, eſt locus appellationi; nam tunc poteſt reus appellare contra defectum probationis notorietatis: Judici enim non tantum conſtare debet de notorietate delicti in ratione facti, ſed etiam in ratione delicti, hoc eſt non tantum debet eſſe Judici notorium homicidium, v. g. eſſe commiſſum, ſed eſſe commiſſum dolo, vel culpa, alias tergiverſationi locus datur, quatenùs, vel caſu, vel ad defenſionem factum eſſe, poteſt probari. *C.* 8. *de Cohabit. Cleric.* Et cum factum ſecundum ſuam naturam ponderetur. *L.* 1. *C. ad Leg. Cornel. de Sicar.* factum, quod natura ſua maleficium arguit: v. g. homicidium, ſi notorium eſt in ratione facti, etiam eſt notorium in ratione delicti, ſi non opponatur exceptio, quæ ejus malitiam tollat. Factum vero, quod ſua natura eſt bonum, vel indifferens non præſumitur delictum, niſi notoriæ circunſtantiæ in factum ipſum malitiam inducant. *Clar.* §. *fin. q.* 9. *n.* 3.

22 Notorium eſt delictum, ſi Judex pro Tribunali ſedens, vel alias actus juriſdictionem exercens videat aliquem delinquere, ſeu apprehendat inflagranti crimine, ut ſolet dici: nam Judicis aſpectus ipſi inducit probationem evidentem, quoad cauſæ deciſionem: poteſtque procedere ad ejus punitionem ordine judiciario non ſervato, ſine proceſſu, vel alia probatione. *L.* 32. *ff. de Minor.* Tutius tamen erit, ſi in actis fiat per teſtes conſtare, in ſua præſentia commiſſum eſſe delictum. *Gom. lib.* 3. *Var. C.* 1. *n.* 48. Si reus inflagranti apprehendatur à Judicis Miniſtris, vel ab alijs, & ad judicem ducatur, hæc relatio debet à Tabellione in actis ſcribi, & recipiuntur teſtes ſuper delictum, & apprehenſione rei inflagranti: & tunc reus examinatur: quod ſi abſolutè neget, & teſtibus convincatur, pœna debita punitur. Si non ſit plenè convictus, torquetur, nec ſunt neceſſaria alia indicia, quam ipſa apprehenſio inflagranti. Si fateatur abſolutè delictum, juxta illius qualitatem punitur: ſi delictum fateatur, ſed aliqua exceptione adjecta, v. g. quod occiderit ad juſtam ſui defenſionem, ad ipſam exceptionem probandam terminus conceditur: & non aliter punitur, quam ſi nihil à delicto relevans probet. Pro quorum confirmatione audiamus *N. R. Alphonſum in L.* 28. *tit.* 1. *part.* 7. ibi: *De ſu oficio puede el Rey, ò los Judgadores, à las vegadas, eſtrañar los malos fechos, maguer non los aperciba ninguno, nin ſea fecha acuſacion ſobre ellos :::: El tercero*

Digitized by Google

cero es, quando algun mal fechor anda faciendo algun mal recaudo, furtando, ò faciendo otros yerros manifieſtamente, de manera, que lo ſaben los homes de aquellos Lugares; è es coſa manifieſta el fecho de èl, es en guiſa, que ſe non puede encubrir. De his, quæ ad accuſationem, accuſatorem, & accuſatum pertinent agit latè pro praxi Hevia Bolaños in Curia Philip. p. 3. §. 8. 9. & 10.

TIT. II.

De Calumniatoribus.

23 Calumnia latè ſumpta dicitur quælibet cavillatio, vel informatio fraudulenta, ex qua tertio aliquod detrimentum reſultat. *Calumniator* in criminalibus eſt qui ſcientèr, & dolo malo falſum crimen contra aliquem proponit. *C.* 8. 2. *q.* 3. *L.* 1. §. 1. *l.* 6. §. *fin. ff. ad S. C. Turpil. l. pen. C. h. t.* Alius eſt calumiator verus, ille ſcilicèt, de quo, vel per propriam ejus confeſsionem judicialem, vel alias legitimas probationes conſtat, quod dolo vero, & ſcientèr falſum crimen in judicio objecit. Alius eſt præſumptus, ille ſcilicèt, qui in probatione criminis contra alterum delati defecit: nam cum paratas probationes habere deberet, calumniandi animo crimen, quod non probavit, præſumitur objeciſſe. *C.* 2. *c.* 3 2. *q.* 3. Affines calumniatoribus ſunt *prævaricatores*, & *tergiverſatores*. Sic J. C. *in L.* 1. *ff. ad S. C. Turpillian. Accuſatoris temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubjicitur: aut enim calumniantur, aut prævaricantur, aut tergiverſantur: calumniari, eſt falſa crimina intendere, prævaricari vera crimina abſcondere, tergiverſari in univerſum ab accuſatione deſiſtere, quod tranſcriptum invenitur in C.* 8. 2. *q.* 3. *prævaricator* ergo propriè eſt ille, qui aliquem accuſat, & cum eo colludit, falſas exceptiones admittendo, & veras probationes delicti reticendo, & diſsimulando, ut reus abſolvatur minus propriè prævaricator dicitur Advocatus, vel Procurator, qui adverſam partem adjuvat, prodendo ſui Clientis cauſam, tacendo, quæ debent aperiri, vel manifeſtando, quæ taceri oportet. *L.* 1. *ff. de Prævaricator*, ibi: *Prævaricator eſt quaſi varicator, qui diverſam partem adjuvat prodita cauſa ſua*, quod quidem nomen *à varia certatione* deductum eſt: nam, qui prævaricatur ex utraque parte conſiſtit. Hujuſmodi igitur prævaricatores poſtquam de hoc crimine ſunt condemnati, infamiam juris incurrunt. *L.* 3. §. *fin. L.* 4. *ff. de Prævaricat.* fiunt irregulares. *C.* 87. *de Reg. jur. in* 6. & pœna arbitrio Judicis pro circunſtantiis infligitur. *L.* 2. *ff. de Prævaric. Menoch. de Arbitr. caſ.* 323. *ex n.* 3. *Tergiverſator* dicitur ille, qui aliquem in judicio accuſavit, & poſteà *quaſi tergum vertens* ab accuſatione deſiſtit, niſi accuſatus à reorum numero auctoritate publica exemptus ſit, accuſationis memoria abolita. *L.* 1. & 12. *ff. ad S. C. Turpil.* olim infamiam, & irregularitatem, & pœnam pecuniariam incurrebat. Hodie hæ pœnæ ſublatæ ſunt, ſiquidem etiam accuſatore deſiſtente ab accuſatione Judex ex officio procedere debet. *Jul. Clar.* §. *fin. q.* 58. *Molin. & alij.* Imponere alij falſum crimen, quocumque prætextu, peccatum grave eſt. Inde *Innoc. XI.* has propoſitiones damnavit: 43. *quid niſi veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere.* 44. *probabile eſt, non peccare mortalitèr, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat, & ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.* Pro quarum majori intelligentia vide earum Expoſitores.

24 Calumniator verus 1. incurrit infamiam juris. *C.* 1. 2. *q.* 3. *L.* 1. *ff. de His, qui notant. infamia*, non tamen ipſo jure, ſed poſt ſententiam, qua Judex eum calumniatorem pronuntiat. *L.* 4 §. 4. *ff. de His, qui notantur infamia.* Et tunc fit irregularis, nec poteſt ad ordines promoveri, neque in ſuſceptis miniſtrare. *C. fin. D.* 51. & ad dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica inhabilis redditur. *C.* 11. *de Exceſsib. Prælator. C.* 87. *de Reg. jur. in* 6. *Suar. de Cenſur. D.* 48. *ſect.* 2. *n.* 1. 2. ſtatuta eſt pœna talionis, ſeu ſimilis illi, qua accuſatus, probato crimine puniretur. *Deut.* 19. *v.* 18. *Cumque invenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium, reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitavit. C.* 2. *c.* 3. 2. *q.* 3. & Lege Rhemnia fuit ſtatutum, quod in fronte calumniatoris inſcriberetur littera *R.* quæ eſt prima calumniatoris. *L.* 1. §. 2. *ff. ad S. C. Turpil. Et ibid. Gothofr.* Et licet Jure Hiſpano pœna talionis ſit admiſſa in *L.* 26. *tit.* 1. *p.* 7. ex conſuetudine generali non ſervatur, ut notat *Greg. Lop. in l.* 13. *tit.* 9. *part.* 4. *V. A pena de talion.* In jure tamen Canonico pœna talionis ſervari debet *ex Conſt.*

S.

Digitized by Google

S. Pij V. ut refert Gonzal. in C. 1. h. t. n. 10. & incipit. *Cum primum*. 6. *Kal. Apr.* 1566. 3. Debet condemnari in expenſas litis, & damna, quæ ob ejus calumniam paſſus eſt accuſatus. *Menoch. de Arbitr. caſ.*321. *n.* 34. imò debet accuſator idoneam præparare cautionem, quod expenſas, & damna refundet, & de injuria ſatisfaciet, ſi delictum non probet. 4. Clericus calumnioſé accuſans alium Clericum, ſi hoc probetur, officio, & beneficio Eccleſiaſtico privatur, in exilium mittitur, & verberibus caſtigatur. *C.* 1. *h. t.* tamen hæc pœna, quoad verbera, hodie generali conſuetudine abolita eſt. *Clar.* §. *fin. q.*70. *n.*2. quoad alia etiam hodie poteſt à Judice infligi. *Diaz Pract. Crim. Can. cap.*37. *n.* 1. 5. Aliquando pœna falſi damnatur. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 322. *n.* 5. Hodie arbitrio Judicis relinquitur taxanda pœna contra calumniatores pro varietate circunſtantiarum, habita ratione ad ſimiles pœnas in jure ſtabilitas, nam Conſtitutio S. Pij V. ſtatuentis pœnam talionis in calumniatores veros, vel non admiſſa, vel eſt per contrariam conſuetudinem abrogata, poteritque Judex condemnare ad publicam infamiam, deportationem, triremes; imò ad mortem: præcipuè ſi accuſatus ob calumniam morte ſit condemnatus. *Clar.* §. *fin. q.*81. *n.*3. pœna infligenda in calumniatores præſumptos, qui in criminis delati probatione defecerunt, ferè eſt eadem. *C.* 1. *c.*3. 2, *q.* 3. *c.* 2. *h. t.* quod ſi probet, ſe dolo in accuſatione caruiſſe, ab his pœnis liberatur; imò etiam à condemnatione expenſarum, ſi probet culpa caruiſſe, & non ex temeritate accuſaſſe. Licet nihil calumniatorem verum, quando de ejus calumnia conſtat, excuſet, calumnia tamen præſumpta non inducit præſumptionem juris, & de jure, ac proindè probationem in contrarium recipit, qua accuſator dolum, & animum calumniandi excuſare intendat. *C. fin. h. t.* quod ut plurimum Judicis arbitrio relinquitur; *arg. L.*1. §.3. *ff. ad S. C. Turpil.* Sicque à calumnia præſumpta liberatur, qui ex neceſsitate officij accuſat, ut Tutor: vel ſi hæres homicidium defuncti accuſaret. *L.*21. *tit.*1. *p.*7. Procurator fiſcalis. *L.* 2. *C. de Delator.* vel alia perſona publica, dum veroſimilitèr accuſet: ſecus ſi levitèr, & temere; nam tunc tenebitur, ſicut quilibet privatus. Etiam ab hac præſumptione excuſatur denuntians, ſi ſemiplenè probavit delictum, vel à teſtibus fuit deceptus, vel probationes fortè per mortem teſtium defecerunt, vel alio modo ſunt malitioſé ſubſtractæ: ſi non ipſum delictum, ſed circunſtantias ſuſpicionis, vel indicia ſufficientia propoſuit, vel à fidedignis audiſſe ſe oſtendat; vel ſi ex immanitate criminis, vel doloris accuſavit, v. g. ex morte parentis, vel ſi ob fragilitatem accuſavit, ut mulier. *L.*1. §. 10. *ff. ad S. C. Turpil.* In alijs hujuſmodi caſibus excuſatur etiam à pœna, quo in probatione defecit.

TIT. III.

De Simonia, & ne aliquid pro ſpiritualibus exigatur, vel promittatur.

25 Simonia jam à primis ſæculis invaluit: nam Giezi Eliſæi famulus vendidit ſanitatem lepræ divinitus Naaman Syro datam. 4. *Reg.* 5. *C.* 11. 1. *q.* 1. *L.* 2. *tit.* 17. *p.* 1. Poſteà Simon Magus (à quo nomen accepit ſimonia) ab Apoſtolis Spiritum Sanctum, id eſt, gratiam ſanctificantem, emere voluit, ut illam poſteà vendendo, lucrum caperet. *Act. Apoſt.* 8. *ex v.*18. *C.* 11. 1. *q.* 1. *C.* 8. 1. *q.*3. *L.*1. *tit.*17. *p.*1. ibi: *E ſimonia tomò eſte nome de Simon Mago, que fuè un Encantador, que era en tiempo de los Apoſtoles.* Et hodie tàm ementes, quàm vendentes res ſpirituales ſimoniaci dicuntur; licet propriè loquendo ſolum deberent ſic vocari ementes res ſpirituales, cum illas vendentes dicantur Giezitæ. *L.*2. *tit.*17. *p.*1.

26 Simonia communitèr definitur, *ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi, aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum. L.*1. *tit.*17. *p.*1. ibi: *Caen en pecado de ſimonia los omes, queriendo, è haviendo muy gran voluntad por ſobejana cobdicia de comprar, è de vender coſa eſpiritual, ò otra coſa, que ſea ſemejante de ella.* Dicitur 1. *ſtudioſa voluntas*, id eſt actio voluntaria, deliberata, & cum advertentia ad malitiam. Sicque in præſenti voluntas ſumitur pro effectu, ſeu actu voluntatis: Hinc qui fictè promiſit, cum tali voluntate, & animo careat non incurrit ſimoniam, nec ejus pœnas in foro conſcientiæ, licet in hoc gravitèr peccet, alterum ad ſimoniam inducendo: in foro tamen externo ob tale pactum judicabitur ſi-

ſimoniacus, donec fictionem probet, & animo caruiſſe. *Suarez de Simon. L.* 4. *c.*4. *in* 5. 2. *Emendi, vel vendendi*, quo nomine venit quicumque contractus onerosus, quo pro re ſpirituali datur, vel promittitur aliquid temporale tanquam pretium, quod ad emptionem neceſſario requiritur. Ideò aliqui ad faciliorem explicationem addunt hæc verba: *Emendi, vel vendendi pretio temporali.* 3. *Spirituale, vel ſpirituali annexum*: & hac materia ſimoniæ ſignificatur, ſcilicèt merx, ſeu res, quæ emitur, vel venditur, atque adeò tria ſimoniam conſtituunt. 1. pactum onerosum. 2. merx, quæ eſt res ſpiritualis, vel ſpirituali annexa. 3. pretium, quod in re temporali conſiſtit. De quibus ſigillatim agemus.

27 Simonia alia eſt Juris Divini, vel Naturalis, altera Juris Poſitivi, & Eccleſiaſtici, ut dicunt communitèr DD. Et licet ſimonia Juris Poſitivi non ſit propriè ſimonia. *Sot. de Juſt. l.* 9. *q.*5. *art.* 2. adhuc nomine ſimoniæ venit, licet minus propriè. *Suar. de Simon. l.*4. *c.* 2. *n.*1. Omnis ſimonia, quæ intrinſecè mala eſt, eſt ſimonia Juris Naturalis, ſeu Divini, (quod nunc idem eſt ac Naturale) adeòque ſunt duæ voces Synonymæ. Siquidem nullum Jus Divinum poſitivum extat, ſpecialitèr prohibens ſimoniam, & Chriſtus, quando apud *Matth.* 10. *v.* 8. dixit: *Gratis accepiſtis, gratis date.* Nullum de novo præceptum impoſuit, ſed Jus Naturale explicavi. *Suar. de Simon. l.*4. *c.* 2. *n.*11.

28 Simonia Juris Naturalis, vel Divini committitur, quando pro re temporali datur res ſpiritualis, vel ſpirituali annexa; ut gratia ſanctificans, Sacramenta, conſecratio, benedictio Eccleſiaſtica, juriſdictio Eccleſiaſtica, officium ſpirituale, &c. Jure Naturali à Deo mentibus noſtris inſito repugnat, rem temporalem, æquiparare rei ſpirituali, & donis Dei, cum teſte. Apoſt. *ad Philip.* 3. *v.*8. Res temporales in comparatione ſpiritualium æſtimentur, ut ſtercora: maximè ergo injurioſum eſt Deo, & rei ſpirituali eam cum temporali velle commutare.

29 Simonia Juris Eccleſiaſtici eſt, quæ ſolo Jure Eccleſiaſtico eſt prohibita, committiturque, licet non detur ſpirituale pro temporali; ſed quando res ſpiritualis, vel ſpirituali annexa commutatur pro alia re ſpirituali, vel ſpirituali annexa, qualis committitur, ſi duo propria authoritate permutent beneficia Eccleſiaſtica, vel tranſigant ſuper lite beneficiali. *C.*5. *c.*7. *de Rer. permutat. C.* 4. *de Tranſaction.* Similiter, committitur etiam, quando res temporalis, pro re temporali, permutatur, prohibente hoc Eccleſia ex motivo Religionis, & reverentiæ rebus ſacris debitæ, ut accidit, quando emuntur, vel venduntur officia ad adminiſtrationem, vel defenſionem rerum temporalium Eccleſiæ ordinata, ut ſunt officia Æconomi, Theſaurarij, Sacriſtæ, & ſimilia. *C.*38. *h.t.* quod corroboratur ex propoſitione 22. damnata ab *Alex.VII.* ibi: *Non eſt contra juſtitiam beneficia Eccleſiaſtica non conferre gratis, quia collator conferens ea beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficij, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.* Ex hac diviſione venit, quod ſimonia Eccleſiaſtica diſpenſari poſſit etiam, quoad culpam per R. Pontificem, & per conſuetudinem, quæ non ſit ſpecialitèr reprobata. *C.*42. *h. t.* nam ea diſpenſatione fit, quod illa pactio in illo caſu non ſit ſimonia. *Suar. l.* 4. *de Simon. cap.*61. nulla tamen conſuetudo, nec diſpenſatio Apoſtolica poteſt excuſare peccatum, quod in ſimonia Juris Naturalis, & Divini committitur in venditione rei intrinſecè ſpiritualis, nam inferior nequit in Lege ſuperioris diſpenſare. *C.* 16. *de Major. & obed.* Quando res, quæ venditur eſt tantum extrinſecè ſpiritualis in ſe tamen temporalis eſt, cum Pontifex poſſit diſſolvere illam connexionem, quam cum re ſpirituali habet, poteſt conſequentèr in ea diſpenſare, ſecus conſuetudo, quia de ea non conſtat, quod poſſit talem connexionem diſſolvere; *arg. C. fin. de Conſuetudine.*

30 Simonia alia eſt *mentalis*, alia *conventionalis*, alia *realis. Mentalis* non eſt illa, quæ præciſé in mente retinetur, nam talis potius interna, poteſt vocari; ſed eſt illa, quæ aliquomodò in actum externum prodit, nullo pacto interpoſito. V. g. ſi res ſpiritualis, in compenſationem temporalis datur, vel hæc propter rem ſpiritualem acceptam, quaſi ex debito, vel motivo conferendi detur prava intentione, animo retenta. Et probatur ex propoſit. 45. inter damnatas ab *Innoc. XI. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit,* ſo-

Digitized by Google

ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra. Suar. de Simon. lib.4. cap.41. Conventionalis autem eſt quando pactum expreſſum, vel tacitum de dando temporali pro ſpirituali, vel ſpirituali pro temporali intervenit: nec ſufficit ſola promiſsio, ſi non acceptetur, quia adhuc non datur pactum, quod eſt duorum, pluriumvè in idem placitum conſenſus. *L. 1. §. 2. ff. de Pact.* Si ex neutra parte ſit ſequuta traditio dicitur ſimonia conventionalis pura; ſi ex alterutra parte ſequuta ſit traditio, vel mercis, vel pretij, dicitur mixta; ſi merx, & pretium traditum ſit ab utraque parte, vel pars pretij, dicitur *realis. Suar. de Simon. lib. 4. cap. 41. n. 4. Gonzal. in C.12. h. t. n.3.*

31 Simonia confidentialis à *Pio IV. in Conſt. Romanum, 7. Kal. Nov. 1564. & S. Pio V. in Conſt. Intolerabilis, Kal. Jun. 1569.* prohibita, committitur, ſi quis ſine expreſſa licentia Pontificis beneficium Eccleſiaſticum alicui procuret, eligendo, inſtituendo, conferendo, reſignando, & cum certa confidentia, ut ille cui procuratur, poſtea illud reſignet, vel ipſi conferenti, vel alteri, vel penſiones, aut fructus ex eo alteri præſtet. Triplici modo hæc ſimonia committitur 1. per acceſſum. V. g. ſi aliquis cupiens beneficium dari Titio nondum habenti ætatem legitimam, illud confert Cajo, cum pacto, ut eo fruatur, donec Titius habeat ætatem, ſed cum eam habuerit, illi reſignet, & ipſe propria authoritate illud apprehendere valeat. 2. per ingreſſum. V. g. ſi Titius beneficium ſibi collatum, nondum tamen poſſeſſum reſigne Cajo, eo pacto, ut quandocunque illud, vel morte, vel dimiſsione vacet, ipſe Titius, jus habeat illud ingrediendi. 3. per regreſſum. V. g. ſi Titius beneficium jam poſſeſſum Cajo reſignet, ſibi jus ad illud redeundi reſervando, ſi Cajus præmortuus fuerit, vel aliter illud dimittat. Ideò enim tales collationes, & reſignationes prohibentur, quia præbent ſpem ſucceſsionis hæreditariæ Sacris Canonibus odioſæ; quatenus anſam mortis alienæ captandæ præbet. Si reſignans, vel conferens tantum ſperet ſine animo obligandi, quod is, cui beneficium procuravit, illud reſignabit ſibi, vel amico, vel conſanguineo; non committitur ſimonia; quia non datur voluntas emendi, vel vendendi. *Suarez de Simon. lib. 4. cap.43.* Si reſignans, vel conferens habuit intentionem obligandi alterum, & hæc aliquo ſigno externo fuit expreſſa, licet alter nihil paciſcatur, vel repromittat, erit ſimonia confidentialis. Si talis intentio nullo ſigno externo fuit expreſſa erit ſimonia mentalis, non confidentialis. *Suar. de Cenſur. D. 22. ſect. 6. n. 15. & alij,* ſi his modis procuretur penſio, vel aliud jus, quod propriè non ſit beneficium, non committitur ſimonia confidentialis: ſiquidem Conſtitutiones Pontificiæ ſolum de beneficio loquuntur, & cum ſint odioſæ non debent extendi; *arg. C.15. de Reg. Jur. in 6.* Et eadem ratione, cum dictæ conſtitutiones tantum de ceſsione, & reſignatione beneficiorum loquantur, non ſunt extendendæ ad ipſorum permutationem. *Suar. de Simon. lib.4. cap.43. n.11.*

32 Simonia eſt peccatum grave oppoſitum virtuti Religionis, ac proindè ſacrilegium: ſiquidem per eam indigne, & irreligioſé tractatur, & profanatur, res ſpiritualis, & ſacra; cum pretio temporali æſtimentur, quæ omne pretium ſuperant. *Suarez de Simon. lib. 4. cap. 3.* Hinc ſpirituale pro ſpirituali poteſt dari abſque ſimonia; v. g. reliquiæ cum reliquijs, vaſa, veſtes ſacræ, & aliæ functiones ſpirituales, cum alijs ſimilibus poſſunt commutari, ut contra *Richard. & Palud.* tenent *Suar. lib.4. de Simon. cap. 30.* Beneficia tamen Eccleſiaſtica ex diſpoſitione juris nequeunt cum alijs commutari, niſi ſuperioris authoritate interpoſita. *C. 5. & 7. de Rer. permut.* Simoniæ peccatum, nec ex parvitate materiæ poteſt eſſe veniale, quia res ſacra, quantumcumque modica, eſt nihilominùs donum Dei, & altioris ordinis, quam quævis res temporalis. Indeque ſemper indignè tractatur, eam pretio temporali æquiparando, & quanto hoc minus eſt, major eſt injuria, & vilipenſio; poteſt tamen accidere, quod ex parvitate pretij præſumatur illud datum eſſe merè liberalitèr, & non ex pacto pro re ſpirituali, ut in ſpecie *Text. in C.18. h. t. Suar. de Simon. lib.4. cap.33.*

33 Nomine emptionis, & venditionis in ſimonia venit, quicumque contractus, vel pactum oneroſum expreſſum, vel tacitum dandi (etiam ex una parte tantum inchoatum, ut in caſu Simonis Magi) aliquid temporale pro ſpirituali, tanquam pretium pro merce: ut emptio, venditio, locatio, tranſactio, permutatio, contractus innominatus, electio, præſentatio, confirmatio, renuntiatio, &c. imò, & omiſsio alicujus actus ſpiritualis;

ſi

ſi pro pretio fiat; *arg. L. 29. §. 1. ff. de Statu liber. Gonz. in C. 2. h. t. ex num.* 13. Simonia eſt dare temporale pro ſpirituali, etiam quando ſpirituale non datur, tanquam pretium, ſed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, quia tunc quaſi tacitè paciſcitur dans temporale, ut detur ſpirituale, & non aliter: ac proindè fit emptio pretio, palliata nomine motivi ad illudendas prohibitiones Canonicas. *C.* 34. *h. t.* & etiam, quando temporale eſt ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra. Sic deciſum eſt ab *Innoc. XI. in damnatione contraria prop. Ord.* 45. Quia tunc fit contractus oneroſus tacitus dandi temporale pro ſpirituali, mutaturque gratitudo, vel obligatio antidoralis in obligationem juſtitiæ, ſiquidem gratitudo in pactum deducitur, & quidquid ex pacto debetur, ex juſtitia debetur, *Suarez de Simon. lib.* 4. *cap.* 45. *n.* 11. *& alij com.* Si vero qui ſpirituale accepit, ſuam obligationem antidoralem recognoſcens promittat, ſe eam obſervare, non determinando gratitudinis genus, non committit ſimoniam, cum quilibet promittere poſſit id, ad quod Jure Naturali tenetur. Dare aliquid temporale, vel obſequium præſtare abſque ulla obligatione recipientis, ſed ſolum ſub ſpe, quod retribuatur aliquid ſpirituale: v. g. beneficium, ex gratitudine, & remuneratione, non eſt ſimonia, quia illud obſequium non habet rationem pretij, ſed ſolum conciliat benevolentiam illius, qui beneficium eſt collaturus. *Suarez de Simonia, lib.* 4. *cap.* 45. *n.* 4. ſicut non eſt uſura dare mutuum ſpe obtinendi à mutuario, non ex obligatione, ſed ex gratitudine, aliquid ultra ſortem. Nec ſimonia item committitur, etiamſi talis ſpes explicetur illi, qui daturus eſt beneficium, dumtamen abſit omne pactum expreſſum, vel tacitum, & voluntas alterum obligandi. *Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 45. *num.* 8. *& Innoc. XI.* damnavit hanc propoſitionem Ord. 46. ſcilicèt non eſſe ſimoniam, *etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale, imò etiam ſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis,* quod intelligendum eſt, quando dans, vel faciens ſpirituale propter temporale tanquam finem, intendit temporale tanquam pretium rei ſpiritualis, vel pactum, vel intentio intercedit dandi ſpirituale propter temporale, ita ut plus temporale, quam ſpirituale æſtimetur. Si vero non interveniat pactum, vel intentio dandi ſpirituale propter temporale, nec hoc intendatur tanquam pretium rei ſpiritualis, ſed ob aliam juſtam cauſam: v. g. ex gratitudine, vel titulo ſtipendij ad ſuſtentationem operantis, vel dantis ſpirituale, non erit ſimonia.

34 Qui ex gratitudine, ad ſatisfaciendum obligationi antidorali confert, vel præſentat ad beneficium Eccleſiaſticum benefactorem temporalem, modo gratis, & ſine pacto fiat, non committit ſimoniam: etiamſi conferens, vel præſentans ſuam intentionem Clerico ſignificet, ſiquidem, quod datur ad ſatisfaciendum obligationi antidorali, non datur ut pretium: nam gratitudo non datum, ſed affectum reſpicit, & ſolet conferri abſque vilipendio, quod longè nobilius eſt, quam acceptum. *Nav. in Man. cap.* 23. *n.* 106. Sic Deus dat bona temporalia ob opera virtutis: pauperes pro benefactoribus orant, & Religioſi Miſſas, & Orationes pro fundatoribus offerunt. Dare alicui beneficium intuitu ſolius conſanguinitatis, vel amicitiæ licet poſſit eſſe peccatum, ſi non conferatur digniori, non tamen erit ſimonia: quia cum nihil in compenſationem collator accipit, illud omninò gratis confert. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 5. *ad* 3. *Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 37. *n.* 6. Nec eſt ſimonia donatio merè gratuita facta ſine pacto expreſſo, vel tacito, vel animo donatarium obligandi ex juſtitia, ad dandum aliquid ſpirituale, præcipuè ſi donum temporale detur poſt acceptum ſpirituale; *arg. C.* 18. *h. t. c.* 4. 1. *q.* 2. *Gonzal. in c.* 1. *h. t. n.* 8. ſiquidem tunc illud temporale non habet rationem pretij: quando vero donum temporale dationem ſpiritualis præcedit in foro externo præſumitur intentio ſimoniaca; quia munera animos excæcant, & cogunt: hinc etiam in foro interno hoc eſt cavendum, ſaltem propter ſcandalum, & inconvenientia, quæ poſſunt ſequi. Et licet compenſatio gratuita inducat ſimoniam, juxta propoſitionem 45. ab *Innoc. XI.* damnatam, ſecus donatio gratuita: nam compenſatio gratuita facta ex gratitudine in pactum deducta, ratione pacti obligationem juſtitiæ inducit: ſecus donatio gratuita, quæ nempè à mera liberalitate procedit. Aliquando jus prohibet, etiam ſpontè oblata accipere: ſic *Trid. ſeſſ.* 21. *de Ref. cap.* 1. prohibet, ne pro collatione ordinum, etiam primæ tonſuræ, & pro litteris Dimiſſorijs, &c. aliquid, etiam gra-

Digitized by Google

gratis, & ſponte oblatum accipiatur ab Epiſcopis, vel alijs collatoribus, quocumque prætextu, ſed tunc accipiens non committeret ſimoniam, licet contra talem legem peccaret, vel ſaltem hoc eſt prohibitum, ut omnis ſimoniæ ſuſpicio vitetur. *Gonz. in C.* 1. *b. t. n.* 8.

35 Non eſt ſimonia aliquid dare, legare, vel promittere ſub conditione, vel modo rei, vel operis ſpiritualis: ſiquidem tunc non intervenit contractus onerosus obligationem abſolutam imponens, ſed quod datur, impleta conditione, adhuc gratis datur: nec habet rationem pretij motivi, vel finis, ſed tantum remunerationis liberalis operis, ſpiritualis exerciti in gratiam dantis, ut patet in fundationibus Eccleſiarum, Monaſteriorum, & beneficiorum, in quibus omnibus proventus temporales aſsignantur ſub conditione operis pij, & ſpiritualis: ſic Catholicus poteſt in fideli præmium offerre, ſi ſe convertat ad fidem, vel baptiſmum ſuſcipiat, & puælla hæretico poteſt nuptias, ſi ſuum errorem deteſtetur promittere: parentes ſuis filijs aliquid donant, ſi Sacramenta frequentent, vel ſi Religioſi fiant: fundatores Eccleſiæ legant, ut pro ſe, & ſuis familijs fiat anniverſarium. C. 12. *de Reſtit. ſpoliator. C. fin. de Teſtam. C.* 31. *de Verb. ſignific. C.* 4. *de Condit. appoſit. Clem. Duaum* 2. *de Sepultur. Suarez de Simon. cap.* 39. *n.* 18. ſimonia tamen foret, ſi obligatio abſoluta alicui imponeretur, ut pro re temporali opus ſpirituale faceret. Ex *Textu* ſic intelligendo in C. 2. 1. *q.* 2. ibi: *Nunquam enim legimus Domini Diſcipulos, vel eorum miniſterio converſos quempiam ad Dei cultum aliquo muneris interventu provocaſſe.*

36 Clerici miniſtrantes ſpiritualia poſſunt recipere, & petere ſtipendium ſuſtentationis Jure Naturali, & ex juſtitia debitum. Ex *Matth.* 10. *v.* 10. ibi: *Dignus eſt operarius cibo ſuo.* 1. *Cor.* 9. *v.* 7. *Quis militat ſuis ſtipendijs unquam?* poſſuntque paciſci, & convenire de hac congrua ſuſtentatione, antequam obligationem adminiſtrandi ſpiritualia in ſe ſuſcipiant; dummodo quantitatem Lege, vel conſuetudine taxatam non excedant. *C.* 42. *b. t.* & abſit turpe pactum, quo res temporalis, tanquam pretium ſumeretur, vel ſpem avaritiæ præſeferat. *C.* 2. *c.* 3. *c.* 4. 1. *q.* 2. *c.* 36. *c.* 41. *b. t.* ſic contra *Richard. Sylv. & Hoſtienſ.* tenent *Gloſſ. in C.* 11. *de Præb.* V. *Ita quod. Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 36. *n.* 3. *& cap.* 46. *n.* 4. Similiter poſſunt ſtipendium congruæ ſuſtentationis accipere Clerici, etiamſi per accidens, eo non indigeant, quia ſunt divites: nam hoc non tollit, quod illud ex juſtitia debeatur, non tanquam pretium rei ſpiritualis, ſed tanquam juſtum ſtipendium ſuſtentationis debitum. *C. fin.* 1. *q.* 2. *D. Thom. Suar. de Sim. lib.* 4. *cap.* 46. *n.* 7. ſecus eſt in Parocho, vel alio ex obligatione ſui officij miniſtrante ſpiritualia: nam ſi his ſufficiens ſit ſuſtentatio ex decimis, vel alijs fructibus, contra juſtitiam novum ſtipendium petunt, vel de eo paciſcuntur: nam cum illud opus ſpirituale ex juſtitia, ratione ſtipendij, & officij facere teneantur, deeſt titulus legitimus novum ſtipendium exigendi. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 3. *Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 46. *n.* 9. poteſt tamen tolerari conſuetudo dandi aliquid moderatum Parochis pro miſsis, ſepultura, aſsiſtentia matrimonijs, vel Sacramentorum adminiſtratione: ſi exactio ſit moderata, juxta taxam approbatam ab Epiſcopis: & Parochus paratus ſit, etiamſi nihil detur adminiſtrare; *arg. C.* 42. *b. t. & ibidem Barb. n.* 17. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 14. quia potius pro ſuſtentatione miniſtrantis quam pro pretio operis datur, nec debet reprobari hæc conſuetudo, etiamſi Parochus habeat congruam ſuſtentationem, nam hi redditus, quos ſtolæ vocant in locum decimarum perſonalium, & aliarum, quæ per deſuetudinem ſublatæ ſunt, ſucceſsiſſe videntur.

37 Non poteſt quis accipere aliquid temporale, pro ipſo labore intrinſeco rei ſpiritualis, nam cum non habeat æſtimationem, ab ipſo opere diſtinctam, ſimoniam committeret, nam pretium acciperetur pro ipſis officijs Eccleſiaſticis, ut ſunt prædicatio verbi Divini, orationes, quæ in choro, vel proceſsionibus, vel etiam privatim fiunt. *C.* 21. *b. t.* quia cum hæc omnia ad finem ſupernaturalem ordinentur, gratis ſunt danda. *Matth.* 10. *v.* 8. *Suar. lib.* 4. *de Simon. cap.* 15. *n.* 3. Pro labore tamen extrinſeco rei ſpiritualis, bene poteſt aliquid accipi, ſi aliunde non ſit debitus ex officio, fundatione, vel contractu; ſic nihil poteſt accipi pro labore adhibito in celebratione ordinum, Miſſæ, &c. quia ipſis actionibus intrinſecus, & ab eo eſt inſeparabilis: poteſt tamen accipi pro labore expectandi certam horam, vel iter faciendi; dummodo ſtipendium ſtatuto, vel conſuetudine, vel aliter juſtum non ex-

Digitized by Google

cedatur, ſiquidem talis labor extrinſecus ipſis actionibus eſt, & ab eis ſeparabilis, Parochus tamen, quia ex officio tenetur ad talem laborem, nihil poteſt pro eo accipere. *Soto de Juſt. lib. 9. q. 6. art. 1. Suar. de Simon. lib. 4. cap. 29. n. 15. & 18. Barb. in C. 29. h. t. n. 5.* poteſt etiam quis pauperibus, vel Religioſis, ut pro ſe orent pecuniam dare, non ut pretium orationis, ſed per modum eleemoſynæ, vel etiam ſtipendij (maximè, ſi oratio diuturna eſt) ad congruam ſuſtentationem. *Suar. de Simon. lib. 4. cap. 15. n. 9.* Etiam eſt ſimonia ſi Sempronius; v. g. aliquid temporale det, vel promittat Titio, ut ſuis precibus, interceſsione, vel commendatione conſequatur à Cajo beneficium conferendum Sempronio, etiam ſi ipſe Cajus, qui eſt collaturus, vel præſentaturus ad beneficium nihil præcipiat. Siquidem emens preces cenſetur collationem emere, in ordine ad quam preces æſtimat, tanquam cauſam moralem. *D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 2. ad 5. Suar. de Simon. lib. 4. cap. 53. n. 14.* non tamen eſſet ſimonia aliquid his Miniſtris, vel interceſſoribus dare, non pro ipſis precibus; ſed pro labore, in eundo, & redeundo, vel pro litteras, aut ſupplicem libellum ſcribendo, vel pro damno emergente, vel lucro ceſſante.

38 Materia ſimoniæ conſtat ex merce, & pretio. Merx in hac impia, & ſacrilegia negotiatione, eſt res ſpiritualis, vel ſpirituali annexa; nomine rei ſpiritualis in hac materia non ſumitur res incorporea, ut Deus, Angelus, anima rationalis, jus venandi fama, &c. ſed quod aliquomodo ſupernaturale eſt, & ordinatum à Deo, vel Eccleſia ad ſalutem ſpiritualem animæ, & nullis naturæ viribus poteſt adquiri. *Suar. de Simon. lib. 4. cap. 8. n. 6.* Spiritualia ergo varijs modis dicuntur 1. *formalitèr, & per ſe*, ac per ſuam eſſentiam, ut gratia ſanctificans, virtutes Theologicæ, & morales infuſæ character Sacramentalis, gratiæ gratis datæ, &c. Has res vendere, vel emere ſimonia eſt, non ſolum ſi ſecundum ſe, & quaſi in abſtracto vendantur, quem ad modum Simon Magus voluit Spiritum Sanctum emere, ad lucrum, & ejus venditione captandum. *Act. 8.* Sed etiamſi non ſecundum ſe, ſed quaſi in concreto vendantur; v. g. Si quis Captivum carius venderet, quia Chriſtianum, vel Sacerdotem. *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 9. n. 9.* 2. *Cauſalitèr*: quia cauſæ ſunt gratiæ, & aliorum donorum prioris generis, ut Sacramenta, Sacramentalia, & officia Eccleſiaſtica ordinata ad effectum ſupernaturalem. 3. *Effectivè*: quia ſunt effectus, qui à gratia, vel dono ſpirituali procedunt; v. g. ordinare, prædicare, baptizare, patrare miracula, prophetare, celebrare Officium Divinum, & alia hujuſmodi.

39 Sacramenta ſecundum ſe, & quatenus gratiam conferunt non poſſunt vendi, quia licet hæc in aliquibus actionibus conſiſtant, ſunt tamen dona Divina, & ſupernaturalia à Chriſto Domino collata, ad gratiam ſupernaturalem conferendam. *C. 9. c. 14. c. 29. h. t. L. 1. tit. 17. p. 1.* In matrimonio tamen cum ratio Sacramenti non immutet naturam contractus, poſſunt aliquæ pecuniæ dari, & accipi ad compenſandam inæqualitatem, v. g. in nobilitate, inter ſponſum, & ſponſam, & à fortiori, ratione dotis, vel donationis propter nuptias, vel arrarum, ut ſic onera matrimonij ſuſtineantur. *L. 1. tit. 17. p. 1. Suar. de Simon. lib. 4. cap. 10. n. 11. & 12. Barb. in C. 9. h. t. n. 4.* Materia remota Sacramentorum; v. g. panis, & vinum in Euchariſtia, Oleum in Unctione, &c. poteſt emi, & vendi: ſiquidem quid temporale eſt, ſi non ſequatur ſcandalum, nec Lex prohibeat, nec obligatio ea miniſtrandi detur. Materia vero proxima, ſcilicet illa actio, qua applicatur materia remota, vel illa actio, qua pronuntiatur forma, vendi non poteſt, ſiquidem tales actiones non ſunt naturales, ſed ſupernaturales ordinatæ ex Chriſti inſtitutione ad gratiam ſupernaturalem conferendam. *Suar. de Sim. l. 4. cap. 11.* Res conſecrata, vel benedicta; v. g. Calix aureus conſecratus vendi poteſt præciſè pro materiæ pretio, ſiquidem per conſecrationem non amittit talis materia ſuam æſtimationem, & valorem. *L. 1. tit. 17. p. 1. D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4. ad 1. 2. & 3. Et in 4. D. 25. q. 3. art. 2. q. 3. Nav. Man. C. 23. à n. 108. Suar. de Sim. lib. 4. cap. 14. n. 6. Gonzal. in C. 12. h. t. n. 8.* contra *Abb. & alios.* Ita tamen, ut propter benedictionem, vel conſecrationem, non augeatur pretium rei, ultra ſuum valorem, vel ſumptus in ea apportanda, quia ſic conſecratio, vel benedictio vendi cenſeretur, quod eſſet ſimoniacum: cum tales res ſint ſacræ, tum ratione principij, quia poteſtate ſupernaturali à Chriſto Eccleſiæ conceſſa ſunt inſtitutæ: tum ratione finis, ad quem ordinantur, qui ſupernaturalis eſt, & ad

ſa-

Digitized by Google

ſalutem animarum conducens. Et ſic debent intelligi *Text. in C.* 7. 1. *q.* 3. *c.* 105. 1. *q.* 1. *c.* 8. *h. t. Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 14. *n.* 13. Si tamen vaſa, Calices, & ornamenta conſecrata, vel benedicta Laicis ad uſus profanos vendantur, antequam tradantur debent conflari, confringi, vel diſſui. *Auth. Præterea, C. de Sacram. Eccleſ.* Nihil poteſt dari pro patratione miraculi, vel prophetia, vel alijs gratijs gratis datis, nam hac ratione gratis etiam dari debent. *Matth.* 10. *v.* 8. *l.* 1. *tit.* 17. *p.* 1.

40 Etiam ſunt materia ſimoniæ actus ordinum. *C.* 1. *c.* 8. *c.* 9. *c.* 21. *c.* 29. *h. t.* non ſolum ſi ſint Ordinis Pontificalis, ut confirmatio, conſecratio, ordinatio, ſed etiam Ordinis Sacerdotalis, quin & Minorum Ordinum, non ſolum ſi tales actus à conſtitutis in Minoribus Ordinibus fiant, ſed etiamſi exerceantur à Laicis; quia ſuam cooperationem cum miniſterio ſacro conjungentes cum debita reverentia debent exhibere. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 13. & 14. pro munere Oſtiarij, & potius pro munere Cantoris pretium accipi poteſt. *Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 14. *n.* 8. Ordinans, & ejus Miniſtri nihil poſſunt ex pacto accipere pro litteris dimiſſorijs, vel teſtimonialibus ordinum, quia gratis debent dari, ſicut principale, cujus naturam ſequuntur. Notarij, ubi non habent ſalarium, nec viget conſuetudo nihil accipiendi, pro ſingulis dimiſſorijs, vel teſtimonialibus decimam partem unius aurei, id eſt ducatus, poſſunt accipere. *Gonz. in C.* 1. *h. t. n.* 6. & licet Jure Communi poſſent accipere Ordinarij aliquid ſponte oblatum, ſi modicum eſſet, & ex intervallo daretur. *C.* 18. *c.* 30. *h. t.* Hodie ad omnem ſuſpicionem, & prætextum tollendum, nec gratis oblatum pro collatione ordinum, vel dimiſſorijs, vel teſtimonialibus poteſt accipi ſub excommunicationis pœna reſpectu accipientis, & ſuſpenſionis ab officio, & executione ordinum, reſpectu ordinatorum. *Trid. ſeſſ.* 21. *de Reform. cap.* 1. Si tamen verè ſponte daretur, non eſſet ſimonia; imò prædicta conſtitutio Trid. in pluribus locis non eſt recepta.

41 Quando pro exercenda juriſdictione ſpirituali, ſive in foro interno, ſive in externo, aliquid temporale datur, committitur ſimonia, ſiquidem ea poteſtas ad finem ſupernaturalem ordinatur. *C.* 124. 1. *q.* 1. *C.* 14. *c.* 24. *h. t. Suar. lib.* 4. *de Simon. cap.* 19. *Caſtrop. tr.* 19. *D.* 3. *p.* 12. & *alij com.* Sic eſt ſimonia aliquid dare, vel accipere pro confeſſiones audiendo, pro abſolutione danda, vel neganda, vel pro abſolutione à cenſuris, vel conceſſione indulgentiarum, pro diſpenſando in voto, eſu carnium, feſti obſervatione, vel impedimento matrimonij. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matr. cap.* 5. & *ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 18. Aliquando in Romana Curia aliquid exigitur; non pro ipſa diſpenſatione, ſed pro ſuſtentatione Officialium Curiæ, vel pro mutatione voti in illam eleemoſynam, vel ad aliquod opus pium applicandam. Epiſcopus poteſt in diſpenſatione voti, feſti obſervatione, & ſimilibus eleemoſynam per modum commutationis imponere; ſed non debet eam ſibi ipſi applicare, ſed alicui operi pio. Nullus tamen Prælatus inferior Papa, poteſt, etiam titulo ſuſtentationis, hujuſmodi exactiones in diſpenſationibus facere. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. Matr. cap.* 5. *Et ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 18. *Suarez lib.* 4. *de Simon. cap.* 20. *n.* 14. Prælatus, qui aliquid temporale accipit, ut actum aliquem, etiam circa materiam temporalem, & politicam, juriſdictionis Eccleſiaſticæ ſive voluntariæ, ſive contentioſæ exerceat, ſimoniam committit: quia talis juriſdictio provenit à poteſtate ſpirituali gratis data, ac proindè gratis exercenda. *C.* 10. *de Vita, & honeſt. Cler. Suar. lib.* 4. *de Simon. c.* 20. *n.* 19. Si vero talis actus proveniret à poteſtate temporali, quam alias habet Prælatus Eccleſiaſticus, ut Pontifex in ſuo territorio temporali, & alij Hiſpaniæ Epiſcopi, cum non proveniat à poteſtate ſpirituali, non eſſet materia ſimoniæ. *Suar. lib.* 4. *de Simon. cap.* 20. *n.* 17.

42 Nihil poteſt accipi pro admiſſione ad novitiatum, vel profeſſionem religioſam, cum à poteſtate ſpirituali talis actus proveniat, & ad charitatis perfectionem, & animæ ſalutem ordinetur. *C.* 8. *c.* 9. *c.* 25. *c.* 40. *h. t. Suar. lib.* 4. *de Simon. Cap.* 17. *n.* 4. & 5. *Gonz. in C.* 18. *h. t. n.* 3. poteſt tamen accipi, ſi quid ſponte detur ab ingreſſuro, vel pro congrua ſuſtentatione ingreſſuri, quando Monaſterium indiget; *arg. Trid. ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 16. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *ad* 4. ſed nihil plus poteſt accipi prætextu paupertatis Monaſterij. *C.* 4. *h. t.* Titulo dotis poteſt aliquid à Monialibus accipi, etiamſi Monaſterium non indigeat, univerſali conſuetudine; varijſque deciſionibus hoc probantibus. Nihil poteſt dari pro beneficij Eccleſiaſtici, vel dig-

Digitized by Google

dignitatis collatione, ſive fiat per præſentationem, ſive per electionem, vel inſtitutionem, cum ordinentur ad ſpiritualem adminiſtrationem. *C.9. c.11. c.22. c.36. c.41.* nec poteſt pretium accipi pro omiſsione actuum ſpiritualium. V.g. pro neganda approbatione pro ordinibus, vel abſolutione à peccatis, vel à cenſuris, & alijs hujuſmodi. *Text. in C.14. h.t.* nam tunc omiſsio rei debitæ commiſsioni comparatur; *arg. L. 121. ff. de Reg. jur.* Si vero actus, qui omittuntur à poteſtate ſpirituali ſint omninò independentes, tunc enim certè eorum omiſsio pretio impetrata ſimoniaca non eſt, licet aliundè ſit peccaminoſa. *Suarez de Simon. lib. 4. cap.22. n.11.*

43 Etiam ſunt materia ſimoniæ res ſpiritualibus annexæ: illæ ſcilicèt, quæ licet in ſe non ſint ſpirituales, habent tamen cum rebus ſpiritualibus connexionem, & quidem tribus modis, rebus ſpiritualibus poſſunt connecti. 1. *antecedentèr*; quando tanquam cauſa, vel aliquid præſuppoſitum, ad aliquid ſpirituale ordinantur: v. g. Calices, Altaria, Templa, aliæque res ſacræ, & benedictæ, ut roſaria, numiſmata, & alia, quæ ad ſacrificium Miſſæ, vel devotionem referuntur, ut jus patronatus, & jus eligendi, quæ ad beneficium, & officium Eccleſiaſticum ordinantur, & ſic ad finem ſpiritualem. 2. *concomitantèr*: quia ſcilicèt, rebus ſpiritualibus ſunt conjuncta, ut eſt labor corporalis, qui in ipſa actione, miniſterio, vel functione ſpirituali ſubitur: v. g. in ipſa ſacrificatione, prædicatione Verbi Divini, Sacramentorum adminiſtratione, &c. 3. *conſequentèr*. Illæ ſcilicèt, quæ ſpirituale ſupponunt, tanquam cauſam. Sic jus percipiendi decimas, oblationes, & primitias, beneficia Eccleſiaſtica, & penſiones præſuponunt officium, & miniſterium ſpirituale. Jus patronatus, quod Laici habent, licet tranſeat ad hæredes, cum hæreditate; imò ad emptorem Caſtri: v. g. cui eſt annexum, tanquam quid acceſſorium, non tamen poteſt per ſe, & principalitèr, ſine ſimonia, vendi. *C. 16. de Jur. patr. C.9. de Tranſact. Trid. ſeſſ. 25. de Ref. cap.9.* Et licet ab Eccleſia ſit inventum, ejus venditio non ſolum eſſet ſimoniaca Jure Eccleſiaſtico, ut hac ratione defendunt *Navar. Man. cap. 23. n.98. Sot. de Juſt. lib. 9. q.7. art. & alij,* ſed etiam Jure Divino, quia ſuppoſita connexione, quam jus patronatus habet, cum poteſtate ſpirituali, à qua, ſicut beneficia, inſtitutum eſt, & cum fine ſpirituali, ſcilicèt cum inſtitutione Clerici in beneficio, eſt magna irreverentia illud pretio temporali æſtimare. *Suar. de Simon. lib. 4. c.28. n.7.*

44 Prætereà ſepultura, quatenùs eſt locus benedictus, & Eccleſiæ authoritate ad fidelium ſepulturam deputatus, nequit vendi. *C. 13. de Sepult. c. 9. & 41. h. t.* Si vero quis habeat ſepulchrum proprium, illud vendere poteſt, præciſè juxta valorem fundi, & expenſarum, quæ factæ fuerunt in ejus conſtructione, ſicut Calix præciſé juxta ejus materiam poteſt vendi. *D. Thom. 2. 2. q.100. art.4. ad. 3.* Item poteſt aliquid exigi pro fabrica conſervanda, & Miniſtris ſepulturæ alendis, pro obligatione non admittendi in tali loco, niſi eos, qui ſunt ex certa familia, vel pro loco eminentiori, & honoratiori ſine reſpectu ad ejus ſanctitatem, ſic teſtante conſuetudine, quæ non eſt damnanda, imò expreſſé approbatur *in L.15. tit.17. p.1. Suar. de Simon. lib.4. cap.14. n.21. Barb. de Offic. Paroch. cap.26. ex n.16. Gonz. in C.13. de Sepult. n.2.* Fructus beneficij jam percepti, imò eorum commoditas vendi, & locari, à beneficiario poteſt, antequam eos percipiat, quia quid merè temporale ſunt. *C.2. de Locat. lib.9. tit.17. p.1.* ſic poteſt beneficiarius pecunia redimere, non ſolum penſiones merè temporales, ſed & mixtas, quæ habent annexum onus ſpirituale, dum tamen penſionarius maneat ad opus ſpirituale ligatus, quia hæc libertas à penſionibus ſolvendis non eſt quid ſpirituale, nec beneficiarius aliud facit, quam pretio anticipato emere fructus, quos quotannis poſſet penſionarius vendere. *Suar. lib.4. de Simon. cap. 26.* ſed in hoc caſu requiri Pontificis licentiam tenent *Garc. de Benef. p.1. cap.5. & alij, quod negant Tolet. in Sum. lib. 5. cap.29. & alij.* Similitèr Vicarius perpetuus poteſt à Monaſterio, cui ejus Parochia eſt incorporata cum onere certæ penſionis, eam redimere: quia tunc fit gratia Vicario, ut una ſolutione ſe liberet à penſione annua: ſecus eſſet, ſi Vicario onus, eam redimendi imponeretur: nam tale pactum eſſet ſimoniacum ſaltem Jure Eccleſiaſtico. *Suar. lib. 4. de Simon. cap. 26. n. 20.* Beneficium vero, quatenùs eſt jus adminiſtrandi ſpiritualia, non poteſt abſque ſimonia Juris Naturalis vendi, quia hoc jus eſt aliquid in ſe ſacrum, & ſpirituale, atque à Chriſto inſtitutum, imò nec beneficium, qua-

te-

Digitized by Google

tenùs eſt jus fructus percipiendi poteſt pro re temporali vendi. *C.* 4. *c.* 6. *de Pact. c.* 7. *de Tranſact. c.* 15. *c.* 34. *h. t.* quia licet jus percipiendi fructus ſit annexum ex Eccleſiæ inſtitutione juri ſpirituali, tamen ex ſuppoſitionè, quod, & dum eſt annexum, ſpiritualitatem induit, cui gravis irreverentia fit, ſi cum temporali commutetur, & per conſequens non ſolum jure Eccleſiaſtico erit ſimonia illud vendere, ut tenent *Nav. Man. cap.* 23. *num.* 108. *Garc. de Benefic.* 1. *part. c.* 2. *num.* 9. *l.* 2. *c.* 35. *num.* 26. ſed etiam Jure Naturali, & Divino. *Suarez l.* 4. *de Simon. cap.* 24. *ex num.* 7. *Gonz. in C.* 8. *h. t. n.* 5. *Cajet. Soto, & alij.* Idem proportione debita dicendum eſt de Capellanijs, commendis, præſtimonijs, Hoſpitalibus, & penſionibus: nam ſi nihil ſpirituale contineant, ſed quid merè temporale, vendi poſſunt, ſecus ſi aliquam ſpiritualitatem ratione connexionis habeat. Sic commendæ ordinum militarium D. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, &c. quæ præciſé in præmium, vel ſtipendium militiæ conferuntur, vendi poſſunt: ſecus commendæ S. Joannis Hieroſolymitani, & aliæ, quæ ſaltem beneficijs manualibus accenſentur. *Suar. l.* 4. *de Simon. cap.* 26. Pro coadjutorijs, etiam cum jure ſucceſsionis poſſe temporale pretium dari, ſi hoc tanquam ſtipendium eam concedentis detur, tenet *Caſtrop. tr.* 17. *D.* 3. *p.* 13. *n.* 4. ſed negat *Suar. l.* 4. *cap.* 27. *n.* 5. etiamſi talis coadjutoria detur ſine jure ſuccedendi, quia eſt quaſi Vicarius coadjuti, ac proindè tenetur Divina officia obire; *arg. C.* 8. *c.* 21. *h. t.*

45 Cum in ſimonia contractus oneroſus, & utrimque obligatorius reperiatur, debet intercedere pretium temporale, cujus nomine venit non ſolum pecunia, ut in emptione. *L.* 1. *ff. de Contr. empt.* ſed quæcumque res temporalis pretio æſtimabilis, & utilitatem temporalem afferens. Hoc pretium licet verè, & propriè ſit debitum ex juſtitia commutativa, dicitur munus in Jure Canonico: & eſt triplex, conſiſtitque in *dono, facto, & verbo. L.* 3. *tit.* 17. *p.* 1. quod jam communitèr apellatur, *munus à manu, munus ab obſequio, munus à lingua. C.* 113. *c.* 114. 1. *q.* 1. Munus, quodcumque temporale cenſetur habere rationem pretij in foro externo, ſi pactum intercedat, & non detur major ratio illud à ſimonia excuſans, v. g. redemptio vexationis, compenſatio laboris extrinſeci, &c. Si detur munus temporale ante receptionem rei ſpiritualis, vel immediatè poſt illam pretium cenſetur: nam tunc non præſumitur liberalitas. *C.* 104. 1. *q.* 1. ſi ex intervallo detur, ex liberalitate, & gratitudine præſumitur oriri. *C.* 2. *c.* 4. 1. *q.* 2. & quidem ſimonia committitur, ſi munus magni pretij ſit, attenta perſona dantis, vel accipientis, ita ut verè rei ſpiritualis pretium credatur, ſi vero modici pretij ſit, pro nihilo reputatur. Aliquando dationem muneris poteſt excuſare conſanguinitas, amicitia, nobilitas, & honeſtas perſonarum. *Suar. lib.* 4. *de Sim. cap.* 36. In foro conſcientiæ depoſitioni pœnitentis ſtatur. *Munus à manu* appellatur quæcumque res temporalis, corporalis, vel incorporalis, pretio æſtimabilis: ut pecunia, jura, cenſus, penſiones, pecuniæ mutuatio, debiti ſolutio, dilatio ſolutionis, remiſsio debiti, promiſsio remiſsionis, & alia hujuſmodi. *C.* 18. *c.* 34. *c.* 36. *c.* 45. *h. t. L.* 3. *tit.* 17. *part.* 1. *Munus ab obſequio* ſunt quæcumque temporalia obſequia, vel ſervitia: v. g. famulatus, negotiorum adminiſtratio, & ſimilia, ſi hæc ex pacto, & obligatione ſpirituale obtinendi fiant. *C.* 12. *h. t. L.* 3. *tit.* 17. *p.* 1. Si obſequium purè fiat, & ſine conditione, & pacto, vel animo alium obligandi ad rem ſpiritualem dandam: maximè ſi poſt rei ſpiritualis exhibitionem munus, vel obſequium præſtetur, non habet rationem pretij: nam tunc liberè, & gratis præſtatur, ac proindè rei ſpiritualis collatio non erit Simoniaca. *C.* 2. *c.* 13. 1. *q.* 2. *c.* 18. *c.* 34. *h. t. Munus à lingua*, ſunt laudes, preces, & interceſsiones, quæ ab aliquo interponuntur, ſub pacto, ſaltem tacito, & animo obtinendi propter illas aliquid ſpirituale. V. g. ſi quis conferat beneficium Titio, ut hic apud Principem, vel alium pro collatore intercedat ad aliquid conſequendum, etiam ſpirituale; nam cum hæc interceſsio pretio æſtimabilis ſit, jam pro pretio temporali confertur beneficium. *C.* 113. 1. *q.* 1. *L.* 3. *tit.* 17. *p.* 1. ibi: *Tres maneras ſon porque los omes facen ſimonia. La primera ſerviendo por ſus cuerpos miſmos. La ſegunda dando dadivas, è preſentes. La tercera ſe face por palabras rogando.* Non eſt ſimonia apud collatorem, vel patronum intercedere, vel afferre recomendationem, ut beneficium conferat, etiamſi collator intuitu precum, & interceſsionis conferat beneficium, etiam indigno, cum illud non vendat, ſed gratis det, teſte totius Orbis con-

conſuetudine. *C.*121. *c.*122. 1. *q.* 1. *c.*34. *b. t.* & expreſſè habetur *in L.* 4. *tit.* 17. *p.*1. Nec ſi rem ſpiritualem, vel beneficium conferat ob gravem metum injuſtè incuſſum. Vel ſi Epiſcopus conferat debitori ſuo beneficium, ut ab eo debitum conſequi poſsit, non eſt ſimonia, ſi nullum pactum intercedat, quo novum onus debitori imponatur. *Suar. lib.*4. *de Simon. cap.*37.

46 Nec eſt ſimonia pactum adjicere, circa illud, quod jam jure ineſt: v. g. ſi à reſignante apponatur pactum, ut reſignatarius ſolvat debita nomine Eccleſiæ facta: nam hoc jure ipſo ineſt. *C.* 1. *de Solution.* nec nova obligatio imponitur. Similitèr cum habens beneficium incompatibile, neceſſe habeat cedere primum, ut obtineat ſecundum: tunc non erit ſimonia hanc ceſsionem in pactum deducere. Si vero primum beneficium compatibile ſit cum ſecundo, eſſet ſimonia de ejus dimiſsione paciſci: ſiquidem ea haberet rationem pretij, quatenùs nova obligatio, & onus reſignanti imponeretur. Hac ratione ſimoniam committit Titius, qui vult beneficium, quod jam pacificè poſsidet, reſignare ſub pacto, & conditione, quod ipſi ſolvantur expenſæ in proſecutione litis talis beneficij factæ: nam jam non gratis beneficium conferretur, novaque obligatio, quæ ipſo jure beneficio, non ineſt imponeretur. *Suar. lib.*4. *de Simon. cap.* 35. *n.*24.

47 Si Titius, qui habet aliquod jus adquiſitum in beneficio, & quidem certum judicio communi peritorum: (non tamen eſt neceſſe illud plenum eſſe) & aliquis injuſtè eum vexat, impediendo, quominùs illud conſequatur, poteſt pecunia redimere injuſtam vexationem, ſine ſimonia, quia daret temporale pro temporali, ut eſt vexationis redemptio. *C.*28. *b. t. Gloſſ. ibid.* V. *Reſtituere. D. Thom.* 2. 2. *q.*100. *art.*2. *ad* 5. *Suar. lib.*4. *de Simon. cap.*50. Etiamſi Titius nondum habeat jus adquiſitum in re, ſi aliquis eum vexet, conſecutionem impediendo, ita etiam ut ſolùm poſsit nocere, non tamen prodeſſe valeat, poteſt Titius pecunia vexationem redimere, ſiquidem jus habet, ne injuſtè impediatur ab electione, confirmatione, inſtitutione, &c. Si vero impediens, & vexans, non ſolum nocere poſsit, ſed etiam prodeſſe: v. g. quia eſt elector, collator, patronus, &c. Tunc datio pecuniæ erit ſimoniaca; nam tunc virtualitèr ipſam rem ſpiritualem, vel beneficium emere cenſetur. *C.* 23. *b. t. D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.*2. *ad* 5. *Suarez lib.*4. *de Simon. cap.*50. *n.*18. Poſt plenum, & certum jus adquiſitum in beneficio, quoad proprietatem, ſi quis impediatur poſſeſsionem accipere, poteſt vexationem redimere, etiam ab eo, qui prodeſſe poteſt, in poſſeſsionem mittendo, quia poſſeſsio eſt, quid temporale. Si vero ipſe elector non vexet formalitèr, qua elector, hoc eſt negando ſuffragium, ſed materialitèr, & ut quilibet alius privatus: v. g. diffamando, vel coelectores injuſtè ab electione avertendo, poſſet Titius abſque ſimonia redimere pecunia hanc vexationem, quam non tenetur ſuſtinere: imò habet jus, ne hoc modo impediatur. *Suar. lib.*4. *de Simon. cap.*5. *n.* 28. Quando vero vexatio non eſt injuſta: v. g. ſi quis turbetur, vel litem patiatur circa beneficium litigioſum, vel quia electio, vel præſentatio eſt dubia, &c. non eſt propriè vexatio, ac proindè, non poteſt pecunia redimi: quia tunc jus, quod non habet cenſetur adquirere, vel firmare. *Suarez lib.*4. *de Simon. cap.*50. *n.*11. Sed etiamſi vexatio ſit injuſta, non debet pecunia redimi, ſi alia via poſsit tolli: non quia committeretur ſimonia, ſed quia ipſe eam redimens cooperaretur alterius peccato, dando pecuniam, quam alter accipere nequit: poteſt etiam pecunia dari Electoribus, ne eligatur indignus, ſi aliter ejus electio nequit impediri, non tamen poteſt dari ſi excluſio indigni ad certæ perſonæ electionem dirigatur. *Suarez lib.*4. *de Simon. cap.*50. *n.*4.

48 In cauſa ſimoniæ ſolum cognoſcit Judex Eccleſiaſticus, etiamſi reus Laicus ſit: quia cum ex Jure Divino, & Eccleſiaſtico deſcendat ejus prohibitio, cauſa ſpiritualis cenſetur, & ſolum juxta Sacros Canones decidenda eſt. *L.* 58. *tit.*6. *p.* 1. *& ibid. Gregor. Lop. Hev. in Cur. Philip.* 2. §. 2. *n.*9. Si crimen ſit notorium notorietate facti, vel juris, quia jam de eo crimine eſt aliquis Laicus in foro Eccleſiaſtico condemnatus, poteſt etiam puniri à Judice Sæculari. In hoc crimine poteſt accuſare, & teſtificari quilibet, etiam ſervus, & criminoſus, dum tamen non ſit Paganus, Hæreticus, vel inimicus capitalis: nam tantum hæ exceptiones admittuntur. *C.*3. *c.*7. *c.* 31. *b. t.* Poſſunt accuſari dans, & accipiens. *C.*8. *c.*30. *b. t.* Et ille, pro quo alius dedit, ſi dationem ſciat, & in eam conſentiat. *C.*23. *c.*33. *b. t.* ſecus ſi ignoret,

vel

Digitized by Google

vel renuat. *C.27. h.t.* Ob hujus criminis atrocitatem, & ejus difficilem probationem ſufficiunt ad condemnandum præſumptiones, conjecturæ, & ſigna: dum tamen ea ſint evidentia, & plenè probata: ſecus aliter. *C.6. h.t.* Adeò hoc vitium ſimoniæ abhorret Eccleſia, ut eam appellet crimen horribile. *C.9. h.t.* Ulcus cancroſum, turpiſsimum lucrum, lepram, peſtem; imò & hæreſim. Ut ſæpè in jure. *Et com. DD.* non quia verè ſit hæreſis, cum ſine intellectus judicio erroneo conſiſtere poſsit, ſed quatenùs ejus immanitate hæreſi venit comparanda: quia ut dicitur in *C. fin. 1. q. 7. Omnia crimina ad comparationem ſimoniacæ hæreſis, quaſi pro nihilo reputantur.* Et ideò varijs punitur pœnis. *C.11. 1. q. 1.* ibi: *Nam Spiritus Sancti donum pretio comparari, quid aliud eſt, quam capitale crimen, & ſimoniaca hæreſis? quod quam deteſtabilitèr in utroque teſtam nto vendicatum ſit, multorum exemplis facile apparet.* Et quidem per ſolam ſimoniam realem, tàm pretij, quàm mercis traditione perfectam, incurrit quis pœnas à jure in ſimoniacos ſtatutas: quia quando in jure punitur ſimonia non fit mentio de pacto, ſed de actionibus à pacto provenientibus, ut ſunt pretij datio, & receptio, ordinatio, electio, confirmatio. *C.3. 1. q. 1. c.8. c.34. h.t. extrav.2. eod. int. com.* nec eſt neceſſe, totum pretium tradi, ſat eſt, ſi pars tradatur: v.g. decem aurei, licet centum ſint promiſsi, ſi tantum promiſsio fuit facta, ſecuta deindè traditione etiam,quoad partem quantitatis tantum, pœnæ retrotrahuntur ad tempus promiſsionis, vel conventionis, tanquam ſi ab initio conventionis eſſet plenè facta traditio.

49 Qui commiſerunt ſimoniam merè internam, & mentalem ſolum incurrunt pœnam à Deo æterno Judice, & cordium ſcrutatore infligendam, & à Sacerdote in foro pœnitentiæ, non vero pœnas ſimoniacis in jure ſtatutas: nam talis ſimonia eſt occulta, quia merè interna, & in actu interno conſiſtit: mentalis tamen licet in aliquem actum externum prorumpit, ſcilicèt in receptionem rei temporalis, cum ſine pacto fiat, non conſtat Eccleſiæ de intentione, ac proindè de ea judicare non valet, ſiquidem ut dicitur: de occultis non judicat Eccleſia. *C.33. h.t.* Nec juris, & facti pœna incurritur per ſimoniam merè conventionalem, quando ſcilicèt ſiſtit in mero pacto, quin pretij, & mercis traditione compleatur: quia cum jura non de conventione pura, ſed de dationet receptione, electione, & alijs actibus à conventione provenientibus loquantur, non debet eorum pœna, utpotè odioſa ad conventionem extendi. *C.15. de Reg. jur. in 6.* imò etiam ſi pretium ſit traditum: nam adhuc non tractatur irreverentèr ſpirituale: attamen ſic delinquentes poſſunt Judicis arbitrio puniri, ſi ſpirituale, v.g. beneficium eſt traditum, etiamſi pretium nondum ſit receptum, quia jam ſpirituale irreverentèr tractatur; pœnas in ſimoniacos ſtatutas incurri tenent. *Cajet. Sot. Garc. & alij ex C. 27. c. 45. h.t.* ſed tales pœnas non incurri dicendum eſt cum *Suar. & 3. DD.* quos ſuppreſſo nomine refert *Lacr. l.3.p.1.n.212.* quia cum hæc conſtitutio ſit pœnalis non eſt extendenda. *C.15. c.49. de Reg. jur. in 6.* Simonia conventionalis in Pontificis electione commiſſa ob materiæ ſpecialitatem ſpecialitèr punitur. Sed hoc non debet ad conſequentiam trahi. Simonia tamen confidentialis punitur, & quidem gravius, quam aliæ, quia plures fraudes continet, & ſpeciem ſucceſſionis hæreditariæ habet.

50 Ordinans ſimoniacè, vel præſentans ad ordines. 1. incurrit ipſofacto excommunicationem Pontifici reſervatam, à qua etiamſi delictum ſit occultum ſolus Pontifex poteſt abſolvere. *Extr. cum deteſtabile 2. h.t. int. com. Sixtus V. in Conſtit. Sanctum, An. 1588. Suar. de Simon. lib.4. cap. 56. n. 10. & 15.* 2. ipſo jure ſuſpenditur à cujuſcumque ordinis, etiam primæ tonſuræ, collatione, & executione omnium munerum Pontificalium. *C. 45. h.t. Extr. 2. eod. int. com.* 3. Interdicitur ei ingreſſus Eccleſiæ, & ſi interdictum violet, irregularis fit, & ſuſpenditur à regimine, & adminiſtratione ſuæ Eccleſiæ, & à fructibus ſuorum beneficiorum percipiendis. Epiſcopus, qui poſt ordinationem aliquid ſponte collatum accipit, etiamſi fortè peccet contra *Trid. ſeſſ.21. de Reform. cap.1.* non incurrit excommunicationem, ſiquidem in Trid. non exprimitur, nec eam incurrunt Notarius, vel alij Miniſtri, etiamſi pro litteris dimiſſorijs aliquid accipiant contra *Trid. ſeſſ. 21. de Reform. cap. 1.* Ordinatus, 1. incurrit excommunicationem Pontifici reſervatam. 2. ab executione ordinis ſimoniacè accepti ſuſpenditur; imò & aliorum, etiam non ſucceptorum ſimoniacè; ille vero, qui ſimoniacè eſt promotus, ſine ſua tamen culpa, qui

alius: a

Digitized by Google

alius: v. g. pecuniam pro illius ordinatione, ipſo ordinato ignorante, dedit Epiſcopo, non incurrit excommunicationem, nec ſuſpenſionem, niſi ignorantia ſit culpabilis. *C.* 3. 1. *q.* 5. *c.* 37. *b. t.* nam pœna adeo gravis, qualis eſt cenſura, ſine culpa non incurritur. 3. Fit irregularis, ſi ſuſpenſionem violet; & prætereà incurrit, ſi Sæcularis ſit, privationem officiorum, & beneficiorum, & inhabilitatem ad ea; ſi Regularis, voce activa, & paſsiva privatur, & inhabilis ad eam redditur. Conferentes, & ſuſcipientes ſimoniacè primam tonſuram, has pœnas incurrunt ob generalitatem. *Extr.* 2. *b. t. inter com.* & quia in modo communi loquendi ordinari dicitur, qui tonſuram ſuſcipit, cum conſtituatur in ordine Clericorum, & præcipuè in noſtra ſententia aſſerente, primam tonſuram Ordinem eſſe.

51 Quælibet proviſio ad beneficium propriè tale, ſive Sæculare, ſive Regulare, ut electio, confirmatio, vel inſtitutio eſt ipſo jure nulla, adeo ut nullum jus conferat beneficiato. *Extr.* 2. *b. t. inter com.* Etiamſi in electione unius tatum ſuffragium eſſet ſimoniacè datum, omnibus alijs Canonicè eligentibus. Hinc talis proviſus non defenditur regula de Triennali poſſeſsione, nam in ea expreſſè excluditur ingreſſus ſimoniacus, nec reſtituitur, etiam ſi vi ſpolietur; cum titulo colorato careat, qui ad reſtitutionem in beneficialibus requiritur, teneturque reſtituere, etiam ante omnem ſententiam, fructus beneficij, non ſolum extantes; ſed & conſumptos; imò & quos potuit percipere, quia cum omni jure careat prædoni æquiparatur. *Gonz. in C.* 12. *b. t. n.* 6. Idem dicendum eſt de eo, qui licet ſimoniam ipſe non commiſiſſet, conſenſit tamen, vel non contradixit ſimoniæ ab alio commiſſæ, ut ipſi beneficium conferretur, ſiquidem electio, vel proviſio beneficij eſt nulla. Idem eſt, quando parentes; v. g. vel amici illius, qui eſt promovendus, ipſo ſciente, & non proteſtante, imò proteſtante, ſed ſciente quod proteſtatio eſſet ſine effectu, quia proteſtatione non obſtante ipſi ſimoniam commiſerunt. Si vero ipſe promovendus ſcivit, & contradixit, & nunquam in ſimoniam conſenſit, valet electio, vel proviſio. Similitèr tenet proviſio, quando parentes, vel cognati ſimoniam commiſerunt in fraudem promovendi, ut eum inhabilem redderent: quia magis debet tribui meritis innocentium, quam perverſorum hominum malitijs. *C.* 26. *c.* 27. *b. t. Gonz. in C.* 12. *b. t. num.* 3. Quando ſimonia ab alio eſt commiſſa, ignorante beneficiario, dum in eo bona fides manet, fructus lucratur, ſed hac deficiente, cum proviſio ſit nulla, fructus extantes reſtituere debet, ſi tamen per triennium pacificè poſſedit, nec fructus, nec beneficium tenetur reſtituere, ſed regula de triennali defenditur. *Suar. lib.* 4. *de Simon. cap.* 57. *n.* 39. *Gonzal. in C.* 12. *b. t.*

52 Recipiens ſimoniacè beneficium, etiamſi ab alio committatur ſimonia, ipſo beneficiario ignorante, redditur inhabilis ad illud beneficium pro ea vice obtinendum. *C.* 27. *b. t.* niſi diſpenſetur, & quidem à ſolo Papa, quando beneficium ſimplex ſcientèr, vel duplex etiam ignorantèr eſt adquiſitum, ſaltem ſi proviſio nulla per ſententiam fuit declarata. Etiam ab Epiſcopo, ſi beneficium ſimplex ignorantèr eſt adquiſitum, poſt liberam tamen ejus reſignationem, fit diſpenſatio. *Gomez in C.* 26. *b. t.* Sic beneficium recipiens, licet non privetur ipſo jure beneficijs, ante obtentis, poteſt per ſententiam privari. *C.* 21. *de Accuſat.* obtinentes, & conferentes per ſimoniam beneficia Eccleſiaſtica propriè talia, & omnes cooperantes, ipſo jure incurrunt excommunicationem Pontifici reſervatam; niſi delictum ſit occultum, nam tunc poſſunt ab ea abſolvere Epiſcopus. *Extr.* 2. *b. t. int. com. S. Pius V. in Bull. Quam primum. Kal. April.* 1566. Et ex privilegio Mendicantes. *Suar. de Simon. lib.* 4. *cap.* 61. *n.* 4. Prædictæ pœnæ, quæ circa beneficia ſunt ſtatutæ comprehendunt omnia beneficia propriè talia, ſæcularia, & règularia, ut Prælaturas; quæ in munere Ordinario conſiſtunt, ut Generalatus, Abbatia, Præpoſitura, &c. non tamen ea, quæ conſiſtunt in nuda commiſſione, ad nutum revocabilia: nec comprehendunt penſiones, vicarias temporales, munus Legati, Delegati, Inquiſitoris, &c. licet alias in earum venditione ſimonia committatur. *Suar. l.* 4. *de Sim. cap.* 57. *n.* 45.

53 Qui ſcientèr aliquem per ſimoniam, ad profeſsionem regularem admittunt, & qui talitèr ingrediuntur excommunicationem Pontifici reſervatam incurrunt. *Extr.* 1. *b. t. inter com.* ſi delictum eſt occultum poteſt ab ea Epiſcopus abſolvere. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 6. & ex privilegio Mendicantes. *Suar. de Sim. l.* 4. *cap.* 61. *n.* 4. Quæ conſtitutio

quoad

Digitized by Google

quoad excommunicationem, & ſuſpenſionem non eſt uſu recepta. *Navar. Leſſ. de Juſt. l. 2. cap. 35. n. 131.* Capitulum vero in receptionem conſentiens ſuſpenditur ab Officio Capitulari. *Extr. 1. b. t. inter com.* profeſsio tamen valida eſt, ac proindè profeſsi non poſſunt authoritate propria, ad ſæculum redire: qui tamen de ſimonia convicti fuerint, & condemnati, tàm recipientes, quàm recepti jubentur à Monaſterio expelli, & in arctius detrudi. *C. 25. c. 40. b. t. Suar. lib. 4. de Sim.* Etiam infamiam juris incurrunt, ſi ad novitiatum admittuntur ſimoniacè, gratis tamen ad profeſsionem, hæ pœnæ non incurruntur: Incurruntur tamen etiam ſi gratis admittantùr ad novitiatum, dummtamen profeſsio ſimoniaca ſit: rarò tamen hæ pœnæ incurruntur: quia ſi aliquid datur, facile à ſimonia, titulo ſuſtentationis, vel donationis excuſatur; imò, & ſi talis datio nullo modo à ſimonia excuſetur, Monaſterium etiamſi ſit opulentum non tenetur reſtituere pecuniam ſuſtentationi admiſsi reſpondentem pro profeſsione acceptam; ſed poteſt eam retinere, ſed tamen non in commodum alicujus particularis, ſed in uſum communem convertenda eſt. *Suarez de Sim. l. 4. cap. 59. n. 41.*

54 Simonia confidentialis opere completa, dato ſcilicèt, & accepto beneficio, licet accipiens non impleverit ex ſua parte promiſsionem ſolvendo, v. g. penſionem, nam hoc non requiritur, punitur excommunicatione Papæ reſervata, & ſi reus ſit Epiſcopus, vel illo ſuperior ab ingreſſu in Eccleſiam interdicitur. Reſignatio, & collatio per eam factæ nullæ ſunt, reſignans, & reſignatarius redduntur inhabiles, non ſolum ad idem, ſed & ad alia obtinenda beneficia, & beneficijs, & penſionibus antea obtentis privantur: debet tamen præcedere ſententia: nam hac pœna privatur quis jure jam quæſito, ac re jam poſſeſſa; proindè eſt neceſſaria ſententia, licet Lex ipſo jure privet. Beneficium reſignatum ſimoniacè Papæ reſervatur, & nequit ab Ordinario collatore conferri, & ejus fructus male percepti Cameræ Apoſtolæ applicantur, etiamſi ob aliquod privilegium, non reſervetur. *S. Pius V. in Conſt. Intolerabilis. Kal. Jun. 1569. Suar. l. 4. de Sim. cap. 43. n. 13.* ſolum in prædictis caſibus ſimoniæ commiſſæ in beneficijs, ingreſſu Religionis, ordinatione, & ſimoniæ confidentialis ipſo jure, & facto incurruntur pœnæ in ſimoniacos ſtatutæ, quia extra hos caſus ſimonia commiſſa: v. g. in adminiſtratione Sacramentorum, pœna non incurritur ipſofacto, quia nihil exprimit jus. *Suar. de Simon. l. 4. cap. 55. n. 5. Nav. Man. cap. 23. n. 111.* per ſententiam tamen Judicis variæ pœnæ infligendæ veniunt. *C. 7. c. 8. & ſeqq. 1. q. 1. c. 11. c. 19. b. t.*

55 In ſimonia commiſſa extra cauſam beneficialem, qui rem ſpiritualem accepit, non tenetur eam reſtituere ante ſententiam, quia hoc nullo jure exprimitur, & quia regularitèr non violatur per ſimoniam juſtitia commutativa, ex qua obligatio reſtitutionis manat, ſed ſolum Religio: quia licet conſtitutio *in C. fin. de Pactis*, irritans conventiones unitas ſuper rebus ſpiritualibus, non reſtringatur ad cauſas beneficiales, ſed indiſcriminatim accipiatur, dicendum eſt tales conventiones irritas eſſe, antequam compleantur mercis, & pretij traditione; nam paciſcentes, non tenentur conventionem adimplere, quin ejus adimplitione peccatum committitur, ſi vero res ſpiritualis dato pretio accepta ſit, poteſt hoc retineri: ſicut qui pecunia conducit aſsiſinum ad homicidium, vel meretricem ad peccatum, non tenetur pactum, utpotè peccaminoſum adimplere, commiſſo tamen peccato, valet pretium retineri. Qui pretium recepit ſimoniacè tantum, non vero injuſtè, hoc eſt contra juſtitiam commutativam, non tenetur illud ante ſententiam reſtituere, niſi pretium excedat commodi temporalis tranſlati, pro re ſpirituali æſtimationem. Sic qui pro functione ſpirituali: v. g. ſacrificio Miſſæ pretium non injuſtum recepit, illud poteſt retinere, intentione ſimoniaca rejecta. Quando pretium non ſolum ſimoniacè, ſed & injuſtè, hoc eſt contra juſtitiam commutativam, acceptum eſt, debet etiam ante ſententiam reſtitui: quia violatio juſtitiæ commutativæ hanc obligationem inducit. Sic reſtituere tenetur, qui pretium accepit pro re merè ſpirituali, nullo commodo temporali admixto, quia rei ſpiritualis nullum eſt pretium. Sic Parochus, qui ex officio debet Parochiano ſpiritualia adminiſtrare, contra juſtitiam peccat, & ad reſtitutionem tenetur, ſi pretium accipiat pro re, quam debet ex juſtitia. *Suar. lib. 4. de Sim. cap. 59. n. 11.* Idem dicendum eſt de ſimonia mentali; nam ſi pretium ſit acceptum contra juſtitiam, cum nullum jus illud retinendi detur, debet tanquam res aliena reſtitui: ſi tamen pretium non eſt

eſt injuſtè acceptum, non datur obligatio reſtituendi, cum nullius jus ſit læſum: ſat eſt, ſi accipiens pœniteat de mala intentione, qua illud accipit. *C. fin. h. t. ibid. Gonzal. n. 3. cum Suar. contra alios.*

56 Pretium ſimoniacè acceptum ejus Domino reſtituendum eſt, qui læſionem patitur, & non aliter cenſetur voluiſſe dare, quam ut pretium ad rem ſpiritualem emendam, ac proindè ſi ipſe pretium gratis cedat vendenti rem ſpiritualem, hic non tenetur reſtituere, donec per ſententiam illud ab ipſo, imò, & à ſuo Domino in criminis pœnam, auferatur, & Eccleſiæ, vel pauperibus applicetur. Sic igitur ex Jure Eccleſiaſtico. *C. 11. h. t.* pretium in collatione beneficij datum reſtituendum eſt Eccleſiæ, in qua eſt ſitum beneficium, vel pauperibus, ſi ſuperior ita diſponat. *D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 8. ad 3. Suar. de Simon. lib. 4.* Quæ omnia habentur in tot. *tit. 17. p. 1. & latius in tot. cauſ. 1. per ſeptem quæſt. tractantque Moraliſtæ ad titul. de Simon. Vid. Lacroix, l. 3. p. 1. ex n. 56.*

TIT. IV.

Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſias ſub annuo cenſu concedant.

57 PRohibetur in præſenti ne Prælati, beneficiati, vel alij Officiales Eccleſiaſtici vices ſuas, hoc eſt juriſdictionem, vel poteſtatem Eccleſiaſticam curam animarum, conſecrationem, diſpenſationem, vel adminiſtrationem Eccleſiaſticam annexam ipſis Prælaturis, vel Beneficijs Eccleſiaſticis concedant, vel locent pro temporali penſione præcipuè pecuniaria, ſingulis annis ſolvenda, quæ nomine cenſus annui in præſenti Rubrica intelligitur: nam ſimoniam committunt, ſi quid ſpirituale, vel ſpirituali annexum cum re temporali permutant. *C. 1. c. 2. c. 3. h. t. Trid. ſeſſ. 25. de Reform. cap. 1. l. 8. tit. 17. p. 1.* ibi: *Arrendar non puede el Prelado ſus veces, nin poner Vicarios por precio en ſu logar. Et Gregor. Lop. ibid.* Poteſt tamen quis locare fructus, & proventus prædictorum, imo & ipſa prædicta pro annua penſione ad breve tempus. *C. 9. de Rebus Eccleſ. C. 2. de Locat. & conduct. Extrav. ambitioſæ de Reb. Eccleſ. Int. com.* tunc enim temporale pro temporali commutatur, & hac ratione poteſt Prælatus, cujus Monaſterio eſt beneficium incorporatum à Vicario pro integris fructibus ei relinquendis annuam penſionem nomine abſentiæ, vel alio quocumque titulo accipere.

58 Epiſcopus poteſt, remittendo juriſdictionem, vel concedendo Eccleſiæ, alias ſibi ſubjectæ, exemptionem, aliquid recipere, non tanquam pretium juriſdictionis remiſſæ, ſed in recognitionem antiquæ ſubjectionis, & in ſignum libertatis acceptæ. *C. 15. de Simon.* Poteſt ſimilitèr dare Vicario Generali in ſpiritualibus annuam penſionem pecuniariam. *C. 30. de Præbendis, & dignit.* Non pro juriſdictione excercenda, ſed tanquam ſtipendium ſuſtentationis. *C. 28. de Appellat. C. 3. de Cler. ægrot.* nec proprijs ſtipendijs quiſquam militare tenetur. *1. Cor. 9. v. 7.* Qui contra præſentem prohibitionem vices ſuas ſub annuo cenſu concedit, poteſtate conferendi privatur, & canonica diſtrictione percellitur, hoc eſt deponitur, vel ſuſpenditur pro qualitate delicti, quamvis ſit Epiſcopus. Dans pecuniam pro officio, illud ſic obtentum amittit, & removetur à Clero. *C. 1. c. 2. h. t.* & tàm dantes, quàm accipientes pecuniam pro juriſdictione Eccleſiaſtica excercenda excluduntur ab Eccleſia, in cujus contumeliam hoc fecerunt. *C. 38. de Simon.*

TIT. V.

De Magiſtris, & ne aliquid exigatur pro licentia docendi.

59 MAximè Reipublicæ expedit tenebras ignorantiæ luce ſcientiarum expelli: nam ut ait Alfonſus noſter ſapientiſsimus Rex *in prim. t. 31. p. 2. Porque de los omes ſabios, los omes, è las tierras, è los Reynos ſe aprovechan, è ſe guardan, è ſe guian por el conſejo de ellos. C. 2. de Privileg. in 6.* ibi: *Cum de diverſis mundi partibus multi confluant ad Sedem Apoſtolicam, quaſi matrem, nos ad commune, tàm ipſorum, quàm aliorum omnium commodum, & profectum, providimus, quod ibidem de cætero regatur, & vigeat ſtudium Juris Divini, & Humani, Canonici videlicèt, & Civilis.* Et ideo tanta ſolicitudine ſtudia in Civitatibus exiguntur. Duplex ergo poteſt eſſe ſtudium,

aliud eſt particulare, in quo ſcilicèt privatim ab aliquo Magiſtro certo loco docetur, aliud eſt *generale*, quod etiam *Univerſitas*, & *Academia* dicitur, quod ſcilicèt privilegio Papæ, vel Regis eſt erectum, ut ibi ſint Doctores, & Magiſtri Canonum (in his etiam Sacra Theologia comprehenditur) Legum, Aſtrologiæ, Geometriæ, Arithmeticæ, Logicæ, ſeu Philoſophiæ, & Grammaticæ. *L.* 1. *t.* 31. *p.* 2. *& ut notat Gregor. Lop. ibid. ex Paul. & Cardinal.* Si alicubi legantur Theologia, & liberales Artes eſt ſignum ſtudij generalis. Etiam erit ſtudium generale, ſi Jus Canonicum, & Civile ibi doceantur. *C.* 2. *de Privil. in* 6. Studia generalia toto Orbe celeberrima, & ut talia in corpore juris incluſa ſunt Univerſitas noſtra Salmantina, Pariſienſis, Oxonienſis, & Bononienſis. *Cl.* 1. *b. t.* Qui enim in ſtudio litterario perſeverantia conſtanti currunt, tres ſolent obtinere lauras. 1. aſſequuntur Baccalaurei, ſic dicti à bacca lauri, ſeu frondibus baccatis lauri, quæ ſic promotis concedebantur. *Mendo de Jur. Academ. lib.* 1. *n.* 285. Secundam aſſequuntur licentiati, ſic dicti à licentia, ſeu facultate ſupremum Doctoratus gradum, cum voluerint capeſſendi; ac proindè privilegijs, & prærogativis Doctorum, in favorabilibus gaudent, admittendique ſunt ad omnes dignitates, ad quas DD. admittuntur; *arg. L.* 43. *ff. de Teſtam. Militar.* Ubi proxime accingendus pro accinto habetur, ut privilegio militari ad teſtamentum faciendum gaudeat, *ut ibid. notat. Gothofr.* niſi expreſſè requiratur, quod gradu Doctoris ſint inſigniti: ſicut Jus Canonicum requirit Doctoratum ad aperiendas, & exequendas litteras Apoſtolicas. Tertiam aſſequuntur Doctores: ita dicti, quia habent ab aliqua Academia ſuæ doctrinæ teſtimonium, ut poſſint conſuli, & eorum judicio fidatur, quaſi approbato publicè ab Academia.

60 Hi Doctores ſolent etiam appellari Magiſtri, ſed in noſtra Hiſpania Magiſtri nomen Philoſophis eſt relictum, & nomen Doctoris tantum retinent, qui in Theologia, in jure, vel Medicina ſupremum obtinent gradum. Hi omnes birreto, muzeta, & annulo, alijſque inſignibus ornantur, ſed per varios colores diſtinguuntur. Theologi enim albo, Canoniſtæ viridi, Juriſtæ purpureo, Philoſophi cœleſti colore, tàm in ſerico pilei, quàm in fimbria muzetæ, utuntur. Sicut olim, qui in Ludis Olimpicis ad metam percurrebant, coronabantur olea. Sic *Virgilius Æneid.* 3. *Tres præmia primi accipient, flavaque caput nectentur oliva.* Etiam Milites, & Duces pro facinorum varietate, his coronis decorabantur. Hinc Appollo Daphnem in laurum converſam ſic alloquitur:

Tu ducibus lætis aderis cum læta triumphum,
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompa.

In vulgari tamen acceptione, ad quemcumque Præceptorem extenditur nomen Magiſtri. *L.* 57. *ff. de V. S.* Cui enim præcipua cura rerum incumbit, & qui magis, quàm cæteri diligentiam, & ſolicitudinem rebus, quibus præſunt debent, hi Magiſtri appellantur: Unde etiam cujuſlibet diſciplinæ Præceptores *Magiſtros* appellamus à *monendo*, vel *monſtrando. Virg.* 1. *Georg. Pan curat oves, oviumque Magiſtros.* Qui Philoſophiæ gradum accipiunt liberalium Artium Magiſtri indigitantur. Artes liberales præcipuæ hoc verſu comprehenduntur.

Lingua, Tropus, Ratio, Numerus, Sonus, Angulus, Aſtra. Quarum munera ſic explicantur:

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet verba colorat.
Muſ. canit, Ar. numerat, Geom. ponderat, Aſt. colit Aſtra.

61 Pontifex poteſt creare DD. in Sacra Theologia, & Jure Canonico, quia ſunt ſcientiæ ex ſuo fine ſpirituales. Reges, & alij Principes in temporalibus non habentes ſuperiorem poſſunt gradus concedere in Jure Civili, Medicina, & Philoſophia; & aliquando hanc poteſtatem excercuerunt, teſte *Mendo de Jur. Acad. lib.* 1. *n.* 73. & 36. Doctores poſſunt creari omnes, qui non prohibentur, debent tamen eſſe 1. mares: nam fœmina, cui non licet docere, non eſt doctoranda. *C.* 17. 33. *q.* 5. *l.* 2. *ff. de Reg. jur.* 2. Debent eſſe catholici: nam à tali gradu in quacumque facultate Judæi excluduntur; *arg. L. fin. C. de Judæis.* 3. *Majores* 17. *annis*; *arg. L.* 1. §. 1. *ff. de Poſtul.* Magis tamen, quàm ætas, ſcientia debet attendi, ita ut hæc ſuppleat ætatem; *arg. C. fin. de Deſponſat. impub.* 4. Debent habere ſaltem ſcientiam ſufficientem. Et cum ejus defectus in grave damnum proximorum, qui eorum judicio fidunt, vergat, vix à peccato gravi poſſunt excuſari, qui indignos ad talem gradum promovent. *Mendo de Jure Academ. lib.* 1. *n.* 365. In aliquibus univerſi-

Digitized by Google

tatibus excluduntur illegitimi. In omnibus excludi debent infames, ſive infamia juris, ſive facti ſint gravati, quia gradus eſt dignitas, vel honor, cujus infames non ſunt capaces. *C.87. de Regul. jur. in 6.* Denique in Doctoribus, & Magiſtris, præcipuè in eis, qui actu legunt, & docent, magis quam facundia, & ſcientia debet attendi honeſtas, & integritas morum. *L. 7. C. de Profeſ. & Medic. lib.* 10.

62 Pontifex, & Supremi Principes hanc poteſtatem communicarunt Academijs, & Univerſitatibus Generalium ſtudiorum, & eam per aſsignatos ad hoc munus in una quaque Univerſitate, exercent, etiamſi tales careant gradu, quem conferunt. In noſtra celeberrima Salmantina Univerſitate gradus confert Scholaſticus, ſeu Magiſter Scholæ. *Gonz. in C.4. h. t. n.5. Mendo de Jure Academ. lib.* 1. *n.* 171. in Pariſienſi Cancelarius Academiæ; in Bononienſi Archidiaconus Eccleſiæ Majoris. Etiam ſolent Pontifex, & alij Principes hanc facultatem alijs concedere. Sic Rector hujus Manilenſis Societatis Jeſu Collegij confert gradus, etiam ſupremos in Philoſophia, & Theologia, ex privilegio Pontificio, & Regio. *L.2. tit.* 22. *lib.*1, *Recopil. Ind.* Et hanc noſtram Academiam de novo confirmavit, lectionemque Sacrorum Canonum, & Inſtitutionum Civilium die 23. Octob. An. 1733. conceſsit, & augit noſter Potentiſsimus Monarcha Philippus V. de quo certè dicere poſſumus: *Non illo melior quiſquam, nec amantior æqui vir fuit.* Et demum ampliſsimam facultatem gradus conferendi N. S. P. Clemens XII. indulſit die 6. Decemb. An. 1735. in Conſt. quæ incipit: *Militantis*, quam in noſtræ Univerſitatis Conſtitutionibus, quibus coordinandis, & addendis nunc indefeſſe incumbo ad literam dabo: & juris publici fiet.

63 Ut gradus alicui conferatur, præcedere debet examen, ut ejus ſcientia nota fiat. *L.7. C. de Profeſ. & Medic.* Si de ejus ſufficientia conſtet, poteſt examen remitti: debet fieri profeſsio fidei. *L. 14. tit. 22. lib. 1. R. Ind. & in L.* 15. jubetur, quod graduandus juret defendere opinionem piam circa Conceptionem *B. V. M.* ſi in Univerſitate eſt jurata. Et practicatur in hac noſtra Manilana Academia Soc. Jeſu. Et in ipſa promotione, ſeu inauguratione debent tradi ipſi candidato Doctoralia inſignia, & cum hæc actio gradum recipiendi ſit perſonalis, minimè poteſt per Procuratorem fieri; *arg. L.123. ff. de Regul. jur.* Deindè *Clem.2. h. t.* præcipit, ut à Doctorandis exigatur juramentum, quo promittant, ſe non impenſuros in tali inauguratione ultra tria millia Turonenſium argenteorum, ſeu ducentos quinquaginta aureos. Sed hæc conſtitutio vix uſum habet, præcipuè in noſtra Salmantina Univerſitate. In congreſsibus, & ſuffragijs ferendis primum locum obtinent DD. Theologi. 2. DD. juris. 3. Medici. Ultimum Philoſophi, niſi aliud ſuadeat conſuetudo, ut in noſtra Salmantina Univerſitate obtinet; ibi enim inter DD. Theologiæ, & juris ille in loco præfertur, qui in gradus ſuſceptione eſt antiquior. *Mendo lib. 1. de Jur. Acad. n.*300. Ille qui pluribus gradibus decoratur, ſi unus ſaltem ſit æqualis illi, quem alter habet, ei præfertur: v. g. Doctor Theologiæ, & Juris Canonici præfertur Doctori tantum Theologo. Doctor tamen utriuſque juris Doctori Theologo non præfertur: quia gradus juris eſt inferior gradu Theologico.

64 Cujuſcumque facultatis Doctores à plebeja conditione eximuntur, nobiles fiunt, eorumque privilegijs gaudent; *arg. C.28. de Præb. lib.7. C. de Poſtul.* & in dignitate conſtituuntur; *arg. C.3. h. t. Cl.2. eod.* ſingulari honore, & reverentia affici debent; *arg. L.2. l.3. C. de Offic. diverſ. Judic.* Teſtimonij cauſa non debent ad Tribunal vocari; ſed in eorum domibus, ſunt examinandi; *arg. L. 15. ff. de Jur. jur.* in teſtimonio dicendo magis attenditur dictum Doctoris, quam alterius, hac dignitate carentis. *Menoch. de Arbitr. caſ.96. n.9.* Eximuntur à muneribus realibus, & perſonalibus, ut ab onere milites hoſpitandi. *L.6. l.fin. C. de Profeſ. & Medic.* Non poſſunt ob æs alienum incarcerari; imò etiam quando rei criminis ſunt, non incarcere publico, ſed in alio decenti loco debent cuſtodiri; *arg. C. fin. de Pœnis*, nec ſunt torquendi, niſi in criminibus exceptis. *Menoch. de Arbitr. caſ.23. n. 22.* nec ſunt ſupplicio ignominioſo afficiendi, ut laquei, vel fuſtigationis, vel triremium pœna, ſed ſi pœnam merentur capitalem, gladio puniuntur; *arg. L.9. §.11. ff. de Pœnis.* Doctores præ cæteris ad Dignitates Eccleſiaſticas, & Sæculares promovendi ſunt; *arg. C. 7. de Elect. C.28. de Præbend. Trid. ſeſſ. 24. de Reform. cap.* 12. & in gratijs de eodem beneficio factis in pari data præferuntur graduati non graduatis

Digitized by Google

duatis, & inter graduatos magis graduati, & inter æquæ graduatos prius graduati.

65 Profeſſores, qui actu docent, quamvis juniores, alijs non profeſſoribus præferuntur; *arg. L. 1. C. de Conſul.* pro Profeſſoribus militat præſumptio ſingularis doctrinæ, cenſenturque tanquam oraculum civitatis: & ut facilius ſtudijs vacent, poſſunt impedire, ne in illo vico fabri obſtrepentes admittantur, non tamen poſſunt expellere eos, qui ibi erant antequam ipſi domum conduxiſſent. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 236. Denique *in L.* 8. *tit.* 31. *p.* 2. referuntur varia privilegia Doctorum. Qui publicè in Univerſitate Theologiam, etiam voluntariè, & ſine ſtipendio docent, etiam abſentes à ſuis Eccleſijs, & beneficijs, integros fructus percipiunt. *C. fin. h. t. Trid. ſeſſ.* 5. *de Ref. cap.* 1. *Garc. de Benef. p.* 3. *c.* 2. *n.* 60. non vero diſtributiones quotidianas; *arg. C.* 32. *de Præbend.* niſi die, quo legunt, vel ſi hoc conſuetudo Eccleſiæ concedat, vel niſi beneficij fructus, vel major eorum pars in his diſtributionibus conſiſtat, idem eſt de docentibus publicè Jus Canonicum, ut declaratum à S. Congregatione, teſtatur *Garc. de Benef. p.* 3. *C.* 2. *n.* 54. Qui enim has ſacras facultates explicant, & docent magis proſunt publicæ Eccleſiæ utilitati, quam ſi in loco beneficij reſiderent. Idem privilegium ad alias facultates pro noſtra Univerſitate Salmantina extendit *Eugen. IV.* Profeſſoribus, qui ob morbum, vel ſenectutem legere nequeunt, integrum debet ſolvi ſtipendium: imò ſi intra annum moriantur poſt lectiones inchoatas, integrum ſalarium debetur, etiamſi hoc per angarias, aut menſes præſtaretur: quod ad hæredes tranſmittitur. *Mend. de Jur. Acad. l.* 1. *n.* 311. His prærogativis gaudent etiam male promoti, & DD. Bullati, qui à Supremo Principe prævio Academicorum examine per reſcriptum, gradum obtinuerunt, ſecus ille, qui à Comitibus Palatinis promoti ſunt, prætextu facultatis à Sede Apoſtolica conceſſæ: nam tales quoad Eccleſiaſticas Dignitates, & beneficia nulla prærogativa gaudent. *S. Pius VI in Conſt. Quamvis,* 1568. *arg. Trid. ſeſſ.* 22. *de Ref. cap.* 2.

66 In Eccleſijs Cathedralibus Metropolitanis debet Prælatus cum conſenſu Capituli Magiſtrum Theologiæ deputare, ut Clericos, Sacram Scripturam doceat, & ea, quæ ad Curam animarum ſpectant. In Cathedralibus non Metropolitanis, & in Collegiatis debet deputari Magiſter, qui Clericos, & alios Scholares pauperes Grammaticam doceat. *C.* 1. *c.* 4. *h. t. Et Trid. ſeſſ.* 5. *de Ref. cap.* 1. decrevit, ut in quacumque Cathedrali, imò & Collegiata, quæ in Oppido inſigni exiſtat, & etiam in Monaſterijs, in quibus id commodè fieri poſſit, Magiſter deputetur, qui Sacram Scripturam, vel Theologiam doceat, & ipſi præbenda, quæ eſt dignitas, eſt aſſignata, & Canonicus, qui eam obtinet dicitur *Scholaſticus, & Magiſter Scholæ, C.* 3. *h. t.* de quo jam diximus. Ad hanc præbendam poſſe etiam Canoniſtam admitti ſæpè ſæpius declaratum eſt à S. Congreg. apud *Pignatel. tom.* 1. *conſ.* 147. *n.* 1. & 17. nam Jus Canonicum eſt pars Theologiæ, & etiam Theologia practica dicitur: ſiquidem Canoniſta Sacram Scripturam, ex qua deſumpti ſunt Sacri Canones, & regulas Theologiæ Moralis, explanant, Clericoſque, & fideles, in his, quæ ad ſalutem, & curam attinent animarum, tàm in foro interno, quàm externo inſtruunt, ut jam diximus.

67 Indignum equidem, & turpe foret pretium à viris doctis extorquere pro facultate docendi diſciplinas, & ſcientias, quæ adeo utiles ſunt Reipublicæ, cum potius honoribus, precibus, & præmijs invitari debent, ut ſuæ ſcientiæ Theſaurum ad publicam utilitatem aperiant: nam per litterarum cognitionem (ait *Plutarch. de Inſtit. liber.*) *Noſſe licet, quid honeſtum, quid turpe, quid juſtum, quid iniquum, quid expetendum, quid fugiendum, quemadmodum erga Deos, quemadmodum erga parentes, qui erga majores natu, qui erga Leges, qui adverſus Magiſtratus, qui adverſus alienos, qui adverſus amicos, qui adverſus conjuges, qui adverſus ſervos nos gerere debeamus; Deos, ut colamus, parentes, ut veneremur, majores natu, ut revereamur: Legibus pareamus, Magiſtribus obedientes ſimus, amicos diligamus: caſte cum conjugibus agamus, pietatem in liberos exerceamus: in ſervos non ſæviamus, & quod caput eſt, rebus ſecundis, ut non exaltemur, neque nimium animum contrahamus rebus aſperis; neque in voluptatibus geſtiamus, nec ira exardeſcamus, vel efferati ſimus.* Ideo prohibitum eſt in præſenti Rubrica (quæ cum faciat ſenſum perfectum, vim juris habet) ne aliquid exigatur pro licentia docendi. Qui vero aliter faciat, id quod accepit reſtituere jubetur, & privatione Dignitatum, & beneficiorum Eccleſiaſticorum pu-

Digitized by Google

punitur, nec ulla conſuetudine poteſt hæc exactio cohoneſtari. *C.* 1. *c.* 2. *c.* 3. *h. t.* in omnibus univerſitatibus uſu receptum eſt pro gradibus conferendis in omnibus facultatibus, pecuniam, & ſtipendia. *Hiſpanè*: *Propinas*: accipere, & majora quidem in celebrioribus Academijs; non tamen pro licentia docendi, ſed pro honoribus, & emolumentis temporalibus, quæ graduati conſequuntur: in quo nulla eſt turpitudo, ac proindè nulla prohibitio. *Mendo de Jur. Acad. lib.* 2. *quæſt.* 11. *Gonz. in C.* 4. *h. t. num. fin.*

68 Licet prohibitum, & turpe ſit, aliquid pro licentia docendi exigere, non tamen eſt ſimonia, niſi hæc licentia proveniat à poteſtate ſpiritualis juriſdictionis, ſi v. g. lecturæ ſit annexum aliquod beneficium Eccleſiaſticum, ſecus alitèr: nam gradus litterarum ſolum continent dignitatem, & privilegia, quæ ſunt, quid temporale pretio æſtimabile. *L.* 10. *tit.* 17. *p.* 1. ibi: *Otroſi aquellos, que han poder de dàr licencia à los Scholares para ſer Maeſtros, no lo deben facer por precio; è ſi ſolo ficieren, como quier que non farian ſimonìa, caerian por ende en gran pecado, que dicen en latin crimen concuſsionis, que quiere tanto decir, como en manera de movimiento de amenaza.* Si reſponſum, vel inſtructio ordinaretur ad hæreticos, vel infideles convincendos, ad conſcientias interrogantium liberandas à ſcrupulis, ad abſterrendos peccatores à culpis, ut faciunt confeſſarij, Concionatores, & catechiſtæ, cum hæ actiones ex ſuo fine ſint ſupernaturales, eſſet ſimonia aliquid temporale pro eis exigere, vel accipere. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 3. *Suar. lib.* 4. *de Sim. cap.* 18. *n.* 22. Non vero committitur ſimonia pro actu docendi Jus Civile, Medicinam, vel Artes liberales, cum in earum facultatum explanatione nihil ſpirituale, vel ſpirituali annexum reperiatur: imò neque pro docendo Theologiam, ſeu Jus Canonicum, nec pro conſilio Theologico Canonico, vel morali præſtando, ut fit regularitèr in Scholis, quia hæ facultates ſolum ordinantur ad illuſtrandum intellectum audientium, eorumque memoriam juvandam, & difficultatem in eis addiſcendis minuendam. *L.* 10. *tit.* 17. *p.* 1. ibi: *Si lo demandaſſe, ò lo tomaſſe, ſerìa como ſimonia: mas los Maeſtros que non reciben beneficios de las Egleſias, bien pueden tomar ſoldada de los Scholares, que demonſtraſſen.* *Et ut ibidem notat Greg. Lop.* non dicitur propriè eſt ſimonia, cum ſtricto modo, largo tamen modo ſit.

TIT. VI.

De Judæis, & Sarracenis eorumque ſervis.

69 Agimus in præſenti de Judæis, & Sarracenis, & incidentèr de alijs infidelibus. Infideles dicuntur, quicumque, & quomodocumque, non ſunt fideles. Et certè per infidelitatem fides amittitur. *Trid. ſeſſ.* 6. *de Juſtificat. C.* 15. per infidelitatem communius intelligitur peccatum mortale, quod eſt directè contra fidem, & illius formali objecto opponitur. Et quamvis opera infidelium, quando ad ſuæ infidelitatis finem ordinantur, ſint peccata. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 23. *art.* 7. *ad* 1. tamen ſi ex fine honeſto aliquis actus ab ipſis fiat: v. g. ſuccurrere miſeris, obedire parentibus, &c. minimè peccatum eſt, ut contra varios errores definitum eſt: nam inter propoſitiones Baij damnatas à *S. Pio V. Greg. XIII.* *hæc eſt* 25. *Omnia opera infidelium ſunt peccata; & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.* Et *Alex. VIII. hanc propoſitionem, quæ eſt* 8. *damnavit. Neceſſe eſt, infidelem in omni opere peccare.* Infidelitas genericè accepta triplex eſt. 1. *negativa*, in qua miſere jacent, illi qui nihil unquam audierunt de fide. Et hæc non tàm eſt peccatum, quàm pœna peccati. Deus enim eos lumine fidei illuſtraſſet, ſi quod in ipſis eſt feciſſent. 2. eſt *privativa*: quia privativè fidei opponitur, & eſt ignorantia culpabilis, vel error circa res fidei. 3. eſt *contraria*, & eſt eorum, qui fidem contemnunt, vel ei pertinacitèr contradicunt, poſt ejus ſufficientem propoſitionem. Hæc eſt triplex ex triplici modo repugnandi fidei: *Paganiſmus* ſcilicèt, *Judaiſmus, & Hæreſis. D. Thom.* 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. *Suarez de Fide, D.* 16. *ſect.* 5. *n.* 8. *Caſtrop. tr.* 4. *D.* 2. *p.* 1. *n.* 8. *Atheiſmus*, qui nullum Deum recognoſcit, reducitur ad Paganiſmum, quia utrumque Teſtamentum negat, *Apoſtaſia*, per quam quis in totum deficit à fide, ad hæreſim reducitur. Paganiſmus eſt error fidei nondum ſuſceptæ repugnans. Sic Gentiles, & Pagani, qui non ſunt baptizati negant veritates, & Myſteria veteris, & novi Teſtamenti. Huc reducuntur Sarraceni, ſic dicti à

Sara

Sara uxore Abrahæ, à qua originem ſe trahere ſingunt, cum ipſi ab Agar ejus ſerva deſcendant, ac proindè Agareni debent vocari. *L.* 1. *tit.* 25. *p.* 7. ibi: *Sarracenus en latin, tanto quiere decir en romance, como Moro; è tomò eſte nome de Sara, que fuè muger libre de Abrahan, como quier que el linage de los Moros non deſcendieſſe de ella, mas de Agàr, que fuè ſervienta de Abrahan.* Hi Alcorano impij Mahumeti obſtinatiſsimè adhærent. Tales ſunt Mauri, Turcæ, Arabes, &c. eorum templa *Mezquita* appellamus. *L.* 1. *tit.* 25. *part.* 7. Duplex eorum eſt Secta. Alij enim nec novo, nec veteri Teſtamento credunt; alij admittunt quinque libros Moyſis, & Samaritani nuncupantur. Judaiſmus eſt error fidei in typo ſuſceptæ repugnans. Sic Judæi (ſumpta hac voce non ſolum pro Natione deſcendente à Tribu Juda, ſed etiam per Secta) ſolum veteri Teſtamento adhærent, quin credant Chriſtum veniſſe, ſed ſperant ipſum venturum. Umbram adorant, ſcilicèt Legem veterem: ſed corpus contemnunt, ſcilicèt myſteria novi Teſtamenti, quorum erant umbra, & figura præcepta cæremonialia, & judicialia antiqua. *L.* 1. *tit.* 24. *p.* 7. ibi: *Judio es dicho aquel, que cree, è tiene la Ley de Moyſén, ſegun ſuena la letra de ella, è que ſe circuncida, è face las otras coſas, que manda ſu Ley; è tomò eſte nome del Tribu de Judà, que fuè mas noble, è mas esforzado que los otros Tribus.* Et ut ibidem notat *Gregor. Lop.* etiam dicuntur Hebræi ab Heber, cujus familia cultum tenuit unius Dei, cæteris idolatria fœdatis.

70 Jure Naturali, & Divino eſt prohibitum fidelibus communicare cum Infidelibus in ſuis ſacrificijs, orationibus, cultu ſuperſtitioſo, alijſque ritibus: quia hæc omnia intrinſecè ſunt mala, nec aliqua ratione poſſunt cohoneſtari; poteſt tamen fidelis Judæorum Synagogas, & templa Gentilium ingredi, ut videat extructuram, & eorum ornatum: dum non ingrediatur tempore, quo ſuas cæremonias, ac ſuperſtitiones excercent. Ex fine bono, v. g. ad eorum ritus confutandos, poteſt quis ingredi. Si tamen ex vana curioſitate, quis ingrediatur, ut eorum cæremonias videat, ſi abſit ſcandalum, & perverſionis periculum, tantum erit peccatum veniale. *Sanchez in Decal. l.* 2. *cap.* 31. *n.* 18. Quamvis non poſsit Chriſtianus azymis Judæorum etiam ſeorſim ab eis veſci, quatenus talis panis eſt cibus Judæorum diſcretivus. *C.* 8. 32. *q.* 4. Poteſt tamen quis eis veſci in neceſsitate, quatenùs eſt ſimplex panis. Sicut etiam poteſt veſci idolothitis, ſeu cibis conſecratis idolis. *Gloſſ. in C.* 8. 32. *q.* 4. V. *Fama.* Nullus poteſt, Jure Divino repugnante, Judæum, vel infidelem ad Sacramentorum participationem admittere: quia cum non ſit baptizatus, eſt eorum incapax. Nec ad ſacrificium Miſſæ poteſt admitti, ex prohibitione Juris; niſi ad Miſſam Catechumenorum. *C.* 67. *de Conſecr. D.* 1. vel niſi ſpecialis fructus ſperaretur.

71 Nec licet Chriſtianis cohabitare Judæis. *C.* 13. 28. *q.* 1. *c.* 5. *b. t.* nec ad eorum convivia accedere. *C.* 14. 28. *q.* 1. nec ludos, nuptias, aut choreas eorum adire. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 31. *n.* 17. apud Judæum cauponem, vel cum alio Judæo in idem hoſpitium concurrente, licitè poteſt Chriſtianus veſci. Nec uti eodem balneo ſimul, hoc eſt eodem tempore cum ipſis, poſſunt Chriſtiani: nec item Medicos, nec Chirurgos Judæos, nec medicamenta ab ipſis præparata adhibere. *C.* 5. *b. t.* Poteſt tamen quis à Judæo medicinas emere, dum illas ipſe non præparet, vel ſaltem non applicet: Chriſtianus tamen poteſt Judæis medicinam, etiam extra caſum neceſsitatis applicare: cum hoc nunquam reperiatur prohibitum, ut tenet *Caſtrop. tr.* 4. *D.* 2. *p.* 9. *n.* 11. contra *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 31. *n.* 10. Chriſtianus non poteſt Judæo ſervire. *C.* 5. *c.* 8. *b. t.* tum propter familiaritatem vitandam: tum maximè, quia non decet contra Apoſtoli dictum, quod filij liberæ quales ſunt Chriſtiani, ſerviant filijs ancillæ, ut ſunt Judæi. *C.* 13. *b. t.* Nec Judæis permittitur mancipia, & ſervos Chriſtianos habere. *C.* 1. *c.* 5. *c. fin. b. t.* poſſunt tamen ad ſcriptitios, & originarios fundo adſcriptos habere, quia hi non ſunt propriè ſervi. *C.* 2. *b. t.* Licet tamen Chriſtianis ſuas operas, ſuaſque res, ut animalia, currus, &c. Judæis locare; *arg. C.* 2. *b. t.* Etiam prohibitum eſt Chriſtianis famulos Judæos habere domeſticos, & familiares ob perverſionis periculum. *C.* 8. *b. t.* Nec poſſunt Judæi ad ſuos liberos lactandos habere nutrices Chriſtianas, nec in domibus eorum, ut frequenter accidit. *C.* 8. *b. t.* nec extra domus, *ex Conſt. Pauli IV. Cum enim.* Et *Greg. XIII. Antiqua*, niſi familiaritas cum eis ceſſet, vel tales liberi ſint orphani. *Gonz. in C.* 8. *b. t.* Caſus, in quibus communicatio

cum

Digitized by Google

cum Judæis prohibetur, referuntur in *L.8. tit.24. p.7.*

72 Prohibitio communicandi in caſibus prædictis ceſſat, ſi aliqua neceſſitas adſit: v. g. quia alius Medicus æque peritus non invenitur. Et licet quando nimia, & continua familiaritas datur erit peccatum grave cum Judæis communicare ob perverſionis periculum, non tamen ſi ſemel, vel iterum cum eis communicetur, aliqua juſta cauſa excuſante. Cum alijs vero Paganis, & Gentilibus impunè poſſunt Chriſtiani communicare; quia non ſunt adeò odibiles, & obſtinati, ac Judæi, exceptis caſibus habitationis, & convivij, quos comprehendit deciſio. *Text. in C.5. h.t.* Sed cum ſit odioſa non debet extra prædictos caſus intelligi. Judæi non facile debent inter Chriſtianos permitti, ne ex communicatione cum ipſis, & ob mala illorum exempla, ſcandala, blaſphemias, & alia vitia Chriſti grex corrumpatur juxta illud: *Una mala pecus inficit omne pecus.* Et ideò ab omnibus Hiſpaniæ Regnis expulſi ſunt, poſſunt tamen à Principibus Chriſtianis in ſuis Regnis permitti; *arg. C.9. h.t. L.6. C. de Paganis.* Exemplo R. Pontificis, qui eos Romæ permittit commorari. *Pignat. tom. 5. conſ. 14. n.71.*

73 Synagogæ antiquæ ipſis permittuntur, & ſuorum Rituum excercitium, dum nihil in fidei contemptum faciant. *C.9. h.t.* Et ſi collabantur poſſunt ad priſtinam formam, non autem Auguſtiorem reparari: non tamen poſſunt novæ conſtrui, imò nec antiquæ funditus everſæ poſſunt extrui. *C.3. c.7. h.t. L. fin. C. eod. l.4. tit.24. p.7.* Nec Architectis, vel fabris Chriſtianis licet ædificare, vel reparare Synagogas Judæorum, vel Templa Paganorum, nec vendere ligna, & alia materialia, ut conſtruantur: quia hoc eſſet cooperari ad Rituum Judaicorum obſervationem. *D. Thom. 2. 2. q.169. art. 2. ad 4.* Templa Paganorum claudi, & deſtrui jubentur *in L.1. C. de Pagan.* nam eorum Ritus nullam Chriſtianis utilitatem afferunt.

74 Judæi inter Chriſtianos commorantes, & Principibus Chriſtianis ſubjecti non poſſunt fungi officio publico, nec juriſdictione uti, adeo ut etiam quando ipſi ſunt rei, debent coram Judice Ordinario Chriſtiano, & ſecundum illius Principis jura judicari. *C. 16. h. t. L. 8. C. eod. l. 5. tit. 24. p.7.* & ſic practicatur in his Inſulis cum ſinis infidelibus. *Vulgo Sangleyes.* Hi enim habent Judicem Ordinarium Hiſpanum, qui dicitur: *Alcalde del Parian*, & alium, quaſi Judicem pedaneum Nationis ipſorum, Chriſtianum tamen. *L. 6. tit. 18. lib. 6. R. Ind.* Judæi, vel Saraceni habitu debent à Chriſtianis diſtingui, & habitatione ſeparari. *C.15. h. t. l. fin. tit. 24. p. 7.* ibi; *Que traygan alguna ſeñal cierta ſobre ſus cabezas*, & ſic Romæ ſervatur, & alibi cum Judæis. Et in his Inſulis cum ſinis: nam Chriſtiani galero utuntur, comam in capite nutriunt, infideles autem non utuntur galero, ſed raſum habent caput, in medio ejus quadam quaſi tænia capillari relicta. Judæi, & alij infideles non poſſunt hæredes inſtitui à Chriſtianis, etiam conſanguineis, & fratribus, nec aliquid ex eorum teſtamentis, niſi in caſu neceſſitatis, ſaltem gravis, percipere. *C.5. c.6. de Hæretic.* In noſtra Hiſpania non poteſt hæres inſtitui Judæus, nec Maurus; quod ſi inſtituantur, hæreditas ad proximos teſtatoris propinquos devoluitur. *L. fin. t. 7. p. 6. & ibid. Gregor. Lop.* Nequeunt Judæi oſtia, vel feneſtras apertas habere in die Paraſceves, ſeu die Veneris Sancto. *C.4. h.t.* imò prohibentur tota illa hebdomada in publicum prodire. *C. 15. h. t.* ne Chriſtianos irrideant in creatoris contumeliam. *L.2. tit.24. p.7.*

75 Quando Judæi permittuntur inter Chriſtianos commorari, non ſunt in ſuorum feſtorum celebratione, nec in ſuis legitimis conſuetudinibus injuſtè perturbandi, dum nihil faciant in fidei opprobrium. *C. 9. h. t.* Sicque poſſunt ſua Sabbata celebrare, & illo tempore non debent impediri, nec in jus vocari. *L. 2. l. 11. C. h. t. l. 5. tit.24. p. 7.* nec cæmeteria eorum ſunt invadenda, nec eorum cadavera debent exhumari. *C.9. h. t.* Judæi legitimè inter Chriſtianos recepti Jure Civium fruuntur, de ſuiſque bonis libere diſponere valent, & quoſcumque contractus, etiam cum Chriſtianis celebrare. *Azor Inſt. Moral. p.1. lib.8. C.22. q.4. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 31. n.23.* nec ab eis ſervitia coacta, præter conſueta, debent injuſtè extorqueri. *C.9. h. t.* Judæi, vel alij infideles converſi non ſunt privandi ſuis bonis, & poſſeſſionibus, ne hoc modo deterreantur à noſtra fide amplexanda, ne ſint pejoris, cum melioris conditionis debeant eſſe, quam non converſi. *C.5. h. t. L.6. tit.24. p.7.* Ideòque ſuis parentibus, vel cognatis ſuccedere debent, juxta

Le-

Digitized by Google

Legem ſuam, ſcilicèt Moſaycam, non juxta Jus Commune. Vid. *Gregor. Lopez in L.6. tit.24. p.7.* V. *Como ſi fueſſen Judios. Barboſ. in C.5. h. t. n. 6.* In his Inſulis plura privilegia, & exemptiones concedunt noſtri Catholici Reges ſinis, & alijs Gentilibus ad fidem converſis, ut ſic cæteri alliciantur veram ſalutis viam ſequi, & præcipuè per decem annos à tributis eximuntur. *L. 2. tit. 5. lib. 6. R. Ind.* & idem de ſinis converſis diſponitur in *L.7. tit. 18. lib.6. R. Ind.* & ipſis permittitur commercium, intra confinia tamen Manilæ, quin pro licentia ſic nundinandi, eis aliqua gabella imponatur. *L.3. tit.18. lib.6. R. Ind.* & alijs pluribus privilegijs, ac honoribus ad converſionem Gentiles alliciuntur.

76 Judæi, nec alij infideles poſſunt directè cogi inviti ſuſcipere baptiſmum. *C.9. h. t. C.3. §. Item quæritur, de Baptiſm. L. 6. tit. 24. p. 7. C. 5. D. 45.* ibi: *De Judæis autem præcipit Sancta Synodus, nemini deinceps ad credendum vim inferri: cujus enim vult Deus miſeretur, & quem vult indurat: non enim tales inviti ſalvandi ſunt, ſed volentes, ut integra ſit forma juſtitiæ: ſicut enim homo proprij arbitrij voluntate ſerpenti obediens perijt, ſic vocante ſe gratia Dei propriæ mentis converſione, homo quiſque credendo ſalvatur. Ergo non vi, ſed libere arbitrij facultate, ut convertantur ſuadendi ſunt; non potius impellendi. D.Ambroſ. Serm.13. in Pſalm. 118. D. Thom. 2.2. q.10. art.8. Suar. de Fide, D.18. ſect. 3. q.4. Barboſ. & Gonz. in C. 9. h. t.* Nam Principes Sæculares, cum careant poteſtate ſupernaturali, ſolum habent poteſtatem politicam ad finem naturalem ordinatam, ſcilicèt ad promovendam pacem, & felicitatem Reipublicæ: nec Eccleſia poteſt ſuam juriſdictionem, & poteſtatem in infideles exercere. *C.8. de Divort. Paul. 1. ad Cor. 5. v.12.* ibi: *Quid mihi de his, qui foris ſunt, judicare?* Hinc eſt quod licet infideles teneantur Jure Divino, & Naturali fidem amplecti, & coactio, ut baptiſmum reciperent, cederet in maximam eorum utilitatem, adhuc Eccleſia, vel Principes ex defectu legitimæ poteſtatis injuriam ipſis in tali coactione inferrent. Et non eſt faciendum malum ut eveniat bonum. Nec flagellis, exilio, vel alia pœna ſunt afficiendi infideles eo quod nolint baptiſmum recipere, ſicut fecit Siſebutus noſtræ Hiſpaniæ Rex, qui Judæos baptizari renuentes, confiſcatione bonorum, exilio, & alijs pœnis mulctavit: ex bono quidem Religionis zelo, & ideò Religioſiſsimus Princeps appellatur, in *C. 5. D. 45.* Indiſcreto tamen: & ideò tale factum fuit improbatum à Concilio Toletano, in *C.5. D. 45. Gonz. in C.9. h. t. n.8.*

77 Poſſunt tamen infideles indirectè compelli in Eccleſiam intrare, propoſitis, ſcilicèt, præmijs, privilegijs, honoribus, & exemptionibus cuicumque ſe ad fidem convertat. Sic *Gregorius Januario in C. 4. 23. q. 3.* præcipit, ut ſubditum quemcumque ſuum infidelem tanto penſionis onere gravet, ut ipſa exactionis ſuæ pœna compellatur ad rectitudinem (veræ fidei) feſtinare. Et ſic poteſt intelligi illud Chriſti Domini: *Compelle intrare*: vel ſi hoc ad compulſionem directam intelligatur, ſolum de hæreticis eſt intelligendum cum Auguſt. quia cum in eos habeat Eccleſia juriſdictionem, ſiquidem illius ſubditi ſunt, poſſunt, debentque directè compelli. Et ideò Cœlicolæ, quia baptizati erant, teſte Auguſtino, ſicut alij Hæretici, poterant cogi, veram fidem reaſumere. *L. 12. C. h. t.* In noſtra Hiſpania non permittuntur Judæi habitare, poſtquam à noſtro Rege Ferdinando V. qui verè catholici nomen promeruit, fuerunt expulſi, Ann. 1492. cum maximo omnium Nationum plauſu, & poſteà Ann. 1610. à noſtro Philippo III. fuerunt ejecti à noſtra Hiſpania omnes deſcendentes Maurorum. *Hiſpanè: Moriſcos. L. fin. tit. 2. lib.8. R. C.* & quamvis in utroque caſu maxima damna temporalia noſtrum Regnum ſuſtinuit, prævaluit tamen in noſtrorum Principum zelo bonum Religionis, & deſiderium vitandi periculum perverſionis Chriſtianorum, omnibus alijs commodis temporalibus: nam quilibet Princeps poteſt Judæos expellere à ſuo Regno, quando crimina committendo, privilegijs, & gratia abutuntur: quamvis non deceat Principes expellere pro arbitrio, & ſine cauſa Judæos legitimè receptos, dum honeſtè vivunt. *Barb. in C.9. h. t. n.4.*

78 Papa, vel Princeps Sæcularis poteſt cogere infideles ſuo dominio temporali ſubjectos, ut Verbum Dei, & Evangelium audiant, ut contra *Salmeron. tom. 12. tr.38. in Evang.* & alios tenent *Suar. de Fid. D.18. ſect.2. n.3. & com. DD.* Et ſic ſervatur Romæ, & in alijs Italiæ Civitatibus, ubi Judæi obligantur certo die in Eccleſia convenire ad audiendum Verbum Dei, ex Conſt. *Greg. XIII.* & noſtri Ca-

Catholici Reges in varijs legibus Indiarum nihil magis cordi habent, quamquod Indi in fide Catholica inſtruantur. Et in *L.15. tit.1. lib.1. R. Indiar.* jubent, quod quicumque habeat in ſuo ſervitio Indos infideles, quotidiè eos mittat in Eccleſiam, ut ibidem per unam horam audiant Catechiſmum: quod ſi eorum Dominus Indos infideles impediat, eorum ſervitio privetur. Infideles, qui adhuc non ſunt ſub dominio temporali Pontificis, vel alterius Principis Chriſtiani, non poſſunt cogi prædicationem audire, cum ad hoc juriſdictione careant, tàm Pontifex, quàm Principes Sæculares.

79 Principi Chriſtiano licere fœdus inire cum Saracenis, vel alijs Paganis, eoſque in auxilium advocare ad bellum juſtum contra alios Principes Catholicos promovendum, tenent *Abbas in C.* 8. *de Vot. n.15. Farinac. in Prax. Crim. q.125. n.90.* contra alios. Dicendum tamen eſt, quod licèt ſpeculativè loquendo, hoc poſſit fieri, quia nullibi prohibetur; imò Abraham fœdus inijt cum Abner, Mambre, & alijs infidelibus, David, & Salomon, cum Hiram Gentili, & Machabæi cum Romanis: & poſſet Princeps infidelium auxilio uti, ſicut ſolet uti miniſterio elephantum, vel equorum; in praxi tamen periculoſum eſt eorum auxilium contra Chriſtianos implorare ob maxima ſcandala, vitia, peccata, contumelias, & injurias, quæ in contemptum veræ fidei ſolent ab eis perpetrari. Et ideò in Scriptura talia fœdera cum Paganis prohibentur. *Exod.23. v.32. Et Paul. 2. Cor. 6. v. 14.* ait: *Nolite jugum ducere cum infidelibus, &c. quæ conventio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infideli?* Si vero Princeps Chriſtianus non habeat aliud auxilium, quo poſſit juvari, poteſt infideles in ſui auxilium ad bellum juſtum, etiam offenſivum accerſere. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 31. n.24. Abbas, Farinac. Molina, Valent. Bañez, &c alij.*

80 Semper, etiam tempore pacis, prohibetur ſub cenſura, & quidem Pontifici in Bulla Cœnæ reſervata, deferre arma, aliaque inſtrumenta bellica ad Sarracenos, Hæreticos, & alios infideles, ne noſtris ſubſidijs nobis bellum moveant. *C.6. c.11. c.17. h.t. Bull. Cœn. caſ.7.* Et Jure Civili tales capite puniuntur, & confiſcatione bonorum. *L. fin. C. Quæ res exportari.* Et in noſtra Hiſpania, qui arma infidelibus deferebant, fiebant ſervi cujuſcumque ipſos caperet, & eorum bona fiſco applicabantur. *L.4. tit.21. p.4.* Hodie hoc delictum pertinet ad Inquiſitores. *Bobad. Polit. lib. 2. c.17. n.69. Caren. de Offic. Inquiſit. p.2. tit.17.* §.20. Tempore belli inter Chriſtianos, & infideles omne commercium prohibetur ſub cenſura in Bulla Cœnæ Pontifici reſervata, ne hac occaſione Chriſtianorum arcana ipſis prodantur. *C. 12. h. t.* Imò, & tempore treugæ, ſeu induciarum. *C. 11. h. t.* ſub eadem cenſura prohibetur, certiores facere infideles, vel hæreticos de rebus ad Rempublicam Chriſtianam concernentibus, vel auxilium, favorem, vel conſilium in Chriſtianorum præjuditium præſtare, etiam non ſecuto conſilij effectu: & etiamſi infidelis ante tale conſilium, jam ſit paratus ad inferendum damnum Chriſtianis. Ut contra *Bonacin.* tenent *Ugolin. ad Bull. Cœn. C. 4. §. 2. Corr. idea conſ. D.6. &c alij.* Qui gravi metu coacti auxilium præſtant infidelibus, vel hæreticis contra Catholicos non incurrunt cenſuram: nam hoc ex benignitate Eccleſiæ præſumitur; imò ſi tantum materialitèr, & remotè cooperentur, ut remiges: v.g. nec peccatum quidem committunt, nam charitas non obligat cum tanto periculo proprio, præcipuè ſi non eſt probabile, poſſe damnum proximè vitari.

81 Judæi, ſi delinquant, debent puniri à Principe Sæculari, & ejus Magiſtratibus, in cujus territorio ſunt. *C. 14. h. t.* poſſuntque à Regno expelli, & pœna capitis puniri. Si vero delictum cedat in noſtræ Religionis contemptum, ab Eccleſia, & Inquiſitoribus poſſunt puniri ex Conſtitutione *Antiqua 70. Gregor. XIII.* non tamen cenſura Eccleſiaſtica: quia non ſunt membra Eccleſiæ, poſſunt tamen hoc modo puniri indirectè, privando Chriſtianos communicatione cum Judæis. *C. 14. h. t.* idem ſentiendum de eo, qui malitioſè ſe gerit pro Chriſtiano, cum baptizatus non ſit. Crimina Chriſtianorum, qui Ritus Judæorum excercent, & ſunt Judaizantes, & ſimilitèr Judæorum, vel Saracenorum crimina, qui baptiſmum validè, licet inviti, & coacti receperunt, ſi poſteà, ad ſuam perfidiam revertantur, privativè pertinent ad Inquiſitores, qui in ipſos, & eorum fautores, defenſores, & receptatores paripaſſu, ac contra Hæreticos, procedunt ex *Conſtit. Clem. IV. Gregor. X. Nicol. IV. Greg. XI. Paul III.* Judæus, qui conſentiens bap-

tizatus eſt, invalidè tamen ex defectu materiæ, formæ, vel intentionis Miniſtri, & etiam, qui fictè baptiſmum ſuſcepit, cum ab Eccleſia baptizatus præſumitur, ab ipſa pœnis apoſtatarum, vel hæreticorum poteſt puniri, ſi deficiat à fide. Imò debere ſic puniri, qui credit, ſe baptizatum, etiamſi de invaliditate baptiſmi poſteà conſtet Eccleſiæ, tenent *Farinac. in Praxi Crim. q.* 178. *num.* 135. *Dian. p.* 4. *tr.* 8. *reſ.* 78. *Gonz. in C.* 4. *de Apoſt. n.* 4. Dicendum tamen eſt, ipſum, ut hæreticum, etiamſi à fide reſiliat, non poſſe ab Eccleſia puniri, quia talis cum non ſit per januam baptiſmi in Eccleſiam ingreſſus, non eſt ſubditus Eccleſiæ, ac proindè, nec ab ea puniri valet. *Suarez de Cenſ. D.* 21. *ſect.* 2. *num.* 4. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 7. *n.* 34. & alij Catechumeni, licet extraordinariè poſsint ab Eccleſia puniri, propter injuriam, quam ipſi faciunt, ritus damnatos exercendo, non tamen poſſunt, ut hæretici puniri, cum adhuc non ſint in Eccleſiam ingreſsi.

TIT. VII.

De Hæreticis.

82 NOmen *hæreſis* non erat apud antiquos, & in ſua primaria ſignificatione adeò odioſum ſicut eſt hodie: nam quælibet particularis alicujus Scholæ opinio dicebatur hæreſis. Sic dicebatur hæreſis Peripateticorum, vel Stoicorum illorum doctrina, vel ſecta, à quodam verbo Græco, quod eligere ſignificabat. Sic qui aliquam opinionem in materia fidei diſtinctam ab Eccleſiæ doctrina eligebant, Hæretici dicebantur, teſte *D. Hieronym. in C.* 27. 24. *q.* 3. nam ſuum particulare dictamen ſequentes à recta via veræ doctrinæ divertebant. Ideo noſter Sapientiſsimus Alphonſus *in L.* 1. *tit.* 26. *p.* 7. ait: *Hæreſis en latin, tanto quiere decir en romance, como departimiento; è tomò de aqui eſte nome Herege, porque el Herege es departido de la Fè Catholica de los Chriſtianos.* Et ſic communitèr deffinitur: *Hæreſis eſt error intellectus liber, & pertinax contra fidem in eo, qui fidem ſuſceperat, ex D. Aug.* contra *Fauſt. D. Thom.* 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. *Suar. de Fid. D.* 19. *ſect.* 1. *n.* 5. *& ſect.* 3. *n.* 8. Et expreſſe habetur *in L.* 1. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Herege es todo aquel, que es Chriſtiano bautizado, y no cree los Articulos de la Santa Fè Catholica, ò algunos de ellos.* Quando tantum datur error intellectus, deeſt tamen pertinacia, quia fortè ex ſimplicitate, vel etiam ex poſitiva ſiniſtra informatione errat quis circa fidem, eſt hæreſis tantum materialis. Si præter errorem intellectus, detur pertinacia voluntatis in ejus aſſenſu, erit hæreſis formalis: in hac enim pertinacia ſtat formalis malitia hæreſis. *C.* 29. 24. *q.* 3. *c.* 31. 24. *q.* 3. *Cl. un. §. Porrò, de Sum. Trin. L.* 2. *tit.* 26. *p.* 7. ibi: *E ſi por aventura non ſe quiſieren quitar de ſu porfia, debenlos judgar por Hereges.* Conſiſtitque in eo, quod quis poſtquam cognoſcit aliquam veritatem, quantumvis minimam, eſſe definitam ab Eccleſia, eam neget, etiam per unicum momentum: ſiquidem malitia pertinaciæ non ſtat in duratione temporis, ſed in eo, quod quis ſuum judicium præferat definitioni Eccleſiæ. *Sanch. in Decal. l.* 7. *cap.* 7. *à n.* 2. *Vaſq.* 12. *D.* 126. *n.* 6. Debetque quis exiſtimare, ſe contravenire doctrinæ Eccleſiæ, ut contumax, & hæreticus credatur: nam qui Epiſcopo; v. g. vel inquiſitori non credit, etiam in materia fidei, ſi tamen paratus ſit ſuum errorem deponere, ſi ab Eccleſia corrigatur, non eſt hæreticus. *Canus de Locis Theol. l.* 12. *cap.* 9. *Vaſq.* 12. *q.* 76. *art.* 3. *D.* 226. *C.* 3. *n.* 7. *Sanchez in Decal. l.* 2. *cap.* 7. *n.* 25. Quando error exprimitur verbis, vel alijs ſignis, vel facto ipſo, dicitur hæreſis externa, ſi mente tantum retinetur, quin aliquo externo ſigno prodatur, dicitur hæreſis mentalis, vel interna. Qui verbis, vel factis aliquid exprimit contra fidem, animo tamen fidem retinet, non eſt hæreticus coram Deo, nec pœnas Hæreticorum in conſcientia incurret, quia non habet diſſenſum voluntarium revelationi Divinæ repugnantem: in foro tamen externo hæreticus præſumitur, & ut talis punitur. *Suar. de Fide, D.* 14. *ſect. ult. n.* 5. *Navarr. in Man. cap.* 17. *num.* 56. *& alij.*

83. Qui errat in fide ex ignorantia, etiam vincibili, culpabili, craſſa, & affectata, non eſt hæreticus formalis; nam ad hæreſim incurrendam eſt neceſſarium, quod quis ſciens, & prudens voluntariè, & pertinacitèr errorem teneat. *Cl. un. §. Porrò, de Sum. Trinit.* ibi: *Qui aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit. Et qui ignorat, etiam culpabiliter, non pertinaciter tenet. Suar. de Fid. D.* 19. *ſect.* 3. *à n.* 9. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 7. *ex n.* 29. *Sot. in* 4. *D.* 22. *q.* 2. *art.* 3.

Lop. & alij. Qui vero ex contemptu authoritatis Eccleſiæ ignorantiam affectat ſtudioſé, non indagando: hic authoritatem Eccleſiæ contemnendo, pertinacitèr errat, nec eſt paratus ſuum judicium Eccleſiæ ſubjicere. *Sanch. in Decal. l. 2. cap. 7. n. 23.* Deindè: ille qui inter Hæreticos natus, & educatus nihil de noſtrà fide, vel tantum falſa audivit, & dubitat de fidei articulis, non eſt hæreticus, niſi materialitèr, quia cum non ſit benè inſtructus, potius ex ignorantia, quam ex pertinacia peccat. Hinc, qui negativè dubitat de aliquo fidei articulo, omne judicium ſuſpendendo, neque aſſentiendo, neque diſſentiendo objecto, non eſt hæreticus, quia cum judicium non habeat circa fidei articulum, nec errorem poteſt habere. Hæreticus vero eſt, qui poſitivè dubitat de aliquo fidei articulo, credendo, vel affirmando, illum eſſe dubium, etiam poſtquam ſufficientèr eſt propoſitus, juxta textum *in C. 1. h. t. Dubius in fide infidelis eſt. C. 1. de Sum. Trinit. Cl. un. §. Porrò eod.* quia non poteſt quis ſalvus fieri, niſi fidelitèr, firmitèrque crediderit; juxta *ſymbolum S. Athanaſij.* Et unum ex præcipuis fundamentis noſtræ Religionis eſt credere, fidem eſſe infallibilem, juxta *Apoſt. Jacob. in Epiſt. Cath. C. 1. v. 6. in fide nihil hæſitans.* Quomodo enim firmitèr credet qui dubitat? Quomodo, qui dubius eſt, poteſt dici, nihil hæſitans in fide? *D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 5. & q. 11. art. 1. Suar. de Fide, D. 19. ſect. 4. n. 10. Barboſ. & Gonz. in C. 1. h. t.* Nec eſt hæreticus ille, qui errat involuntariè, & indeliberatè, circa res fidei, multoque minus, qui invitus patitur tentationes, quia ſine libera electione voluntatis nequit procedere diſſenſus circa fidem, ſicut ſine pio voluntatis affectu nequit oriri aſſenſus erga illam.

84. Qui nondum eſt baptizatus, etiamſi cathecumenus ſit, ſi teneat, etiam pertinacitèr, errorem contra fidem, non poteſt ab Eccleſia, ut Hæreticus puniri: ſiquidem adhuc non eſt ingreſſus in Eccleſiam per januam baptiſmi, ac proindè adhuc non ſubeſt illius juriſdictioni. *C. 8. de Divort. Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. C. 2. Suar. de Cenſ. D. 21. ſect. 2. num. 4.* Nec eſt Hæreticus, qui negat concluſionem Theologicam: qui ſcilicet, duabus præmiſſis propoſitis, altera de fide, alia naturalitèr evidenti, negat conſequentiam legitimè illatam: v. g. qui negat, Chriſtum eſſe riſibilem, quæ concluſio infertur ex eo, quod Chriſtus ſit homo, & omnis homo ſit riſibilis; nam licet non credatur, negare propoſitionem naturalitèr evidentem, neque illationem legitimam concluſionis, ac proindè propoſitionem de fide cenſeatur negare; abſolutè tamen poteſt ab hæreſi excuſari, vel quia neget univerſalitatem propoſitionis evidentis, vel quia non capiat vim illationis, conſequenterque nihil neget à Deo revelatum. *Suar. de Fide, D. 19. ſect. ult. ex num. 3. Sanch. in Decal. l. 2. cap. 7. num. 33. & alij. Contra Canon. l. 12. de Locis, C. 9. Valent. 2. 2. q. 11. p. 1. & alios.* Qui revelationi privatæ ſufficientèr propoſitæ diſſentit eſt verè Hæreticus coram Deo, quia Divinæ authoritati revelanti non credit: non tamen incurrit excommunicationem, & alias pœnas Hæreticorum: cum de tali revelatione, alijs conſtare non poſſit. *Suar. de Fid. D. 19. ſect. 5. num. 11.*

85. Ut periculum hæreſis diſſeminandæ arceatur, prohibentur conventicula occulta, maximè ubi viget hæreſis, vel ejus ſuſpicio timetur. *Text. in C. 12. C. 13. h. t. L. 5. C. de His, qui ad Eccl. confug.* Diſputatio cum hæreticis regulariter eſt prohibita; non tantum Laicis, ſed etiam Clericis. C. 36. 24. q. 3. non ſolum indoctis; nam hi non poſſent errorem confutare, ſed potius erranti periculo ſe exponerent; ſed nec doctis quidem; nam ſæpè nulla ſpes converſionis effulget, ſed potius perturbatio pacis timetur ob indurationem, & obſtinationem Hæreticorum: imò ſcandalum ſimplicioribus poſſet generari, ſi coram ipſis inſtitueretur diſputatio, & vim argumentorum perciperent, & non adeò facilè eorum ſolutionem callerent, & ſic in fide titubarent. Si hoc periculum non timeatur, ſpeſque converſionis Hæreticorum affulgeat, licet Clericis ſufficientèr inſtructis: imò & Laicis cum Hæreticis diſputare, eorumque confutare errores: imò tenerentur Religionem, & veram fidem defendere, ſe illis opponendo, ſi vellent ſuis erroribus ſimpliciores irretire. *Sanch. in Decalog. l. 2. cap. 6. num. 12.*

86 Laicis non ſolum prohibetur Verbum Divinum prædicare. *C. 19. D. 23. C. 12. h. t. C. 13. §. Quia vero, eod. in 6.* Siquidem Chriſtus D. tantum Diſcipulis, & præcipuè Apoſtolis hoc munus commiſit. *Matth. 28. v. 19. Marc. 16. v. 15. Act. 13. v. 2.* Sed etiam ſub ex-

com-

Digitized by Google

communicationis pœna, per ſententiam inferendæ, prohibentur publicè, vel privatim de fide diſputare. *C.* 2. §. 1. *h. t. in* 6. quæ conſtitutio, cum generalis ſit, etiam Laicos, aliàs doctos, comprehendit. Non tamen ipſis prohibetur diſputatio materialis fidei, inter fideles exercitij tantum cauſa, imò in Germania, & ubi permixti ſunt cum Hæreticis poſſunt Laici benè inſtructi, cum Hæreticis impunè diſputare; ſiquidem ibi non eſt recepta ſaltem cum tanto rigore conſtituo *text. in C.* 2. §. 1. *h. t. in* 6.

87 Jure Divino prohibetur Catholicis communicare cum hæreticis. 1. ſi Catholico ex tali communicatione animæ periculum immineat. 2. ſi ſequatur grave apud Catholicos ſcandalum ex tali communicatione, quaſi errores hæreticorum facto, vel ſigno aprobentur. 3. ſi in hæreſis crimine, obquam fuit hæreticus excommunicatus communicet catholicus; eum, qua hæreticum defendendo, occultando, &c. Extra hos caſus, etiamſi hæretici notorij ſint, dum tamen non ſunt expreſſè, & in particulari denuntiati, non ſunt vitandi, nec communicatio cum eis eſt prohibita. Catholici præcipuè in Germania, Anglia, & ubi ſunt cum hæreticis permixti licitè cum hæreticis commercia ineunt, poſſuntque eorum conciones audire ex juſta cauſa, v. g. ad eorum errores notandos, & confutandos, vel ſi famulus Dominum comitetur; cum eis orare, funuſque comitari, eoſque ad ſepulturam deducere licet: non animo favendi hæreticis, quia hoc intrinſecè malum eſt, ſed ſola amicitia, & humanitate; nam ſi vivis communicare licet, etiam mortuis licet communicare; dummodo hæretici in loco profano ſepeliantur, & nullum ſcandalum, vel cauſa offenſionis catholicis ſequatur, nec in ritibus, & cæremonijs Hæreticorum communicemus. Etiam licitum eſt Hæreticorum templa adire, & ibi orare ritu Catholico: etiam licet Catholico filium Hæretici ex baptiſmo ſuſcipere, ſi more, & ritu Catholico miniſtretur; ſecus ſi ritu hæretico: non tamen licet, vice verſa, quod catholicus adhibeat hæreticum in ſui filij patrinum: quia cum patrini officium ſit inſtruere baptizatum in fidei primis rudumentis, hoc hæreticus facere nequit. Nec filijs catholicorum adire licet hæreticorum ſcholas, ob perverſionis periculum. E contra tamen filij hæreticorum poſſunt utique ad Catholicorum Scholas admitti, ut ibi in fide, & bonis moribus inſtruantur. Et licet ſub certis limitationibus aliquando poſſit permitti: regularitèr tamen non eſt licitum Catholicis cum hæreticis matrimonium contrahere. *C.* 15 *C.* 16. 28. *q.* 1. Ob perverſionis periculum, & quia ſcandalum oriretur: Si tamen defacto contrahatur, validum erit Matrimonium. Nec licet catholicis Sacramenta, à Parochis, & Epiſcopis hæreticis recipere, extra caſum neceſſitatis ſaltem ſi ex tali receptione perverſio, vel ſcandalum timeatur, vel ritu hæretico miniſtrentur. Vid. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 9. *& alios latius de his pertractantes.*

88 Sæpè ſæpiùs eſt prohibitum, & merito quidem, libros hæreticorum, ſive impreſſos, ſive manuſcriptos, tractanctes de religione, vel hæreſim continentes, etiamſi non ex inſtituto de religione tractent, ſed incidentèr, dum tamen hæreticum dogma contineant, legere, illos imprimere, imò, & retinere, ſive proprio, ſive alieno nomine, ſive in domo propria, ſive aliena, ſive cauſa hæreſis propagandæ, ſive curioſitatis, venditionis, vel alio quocumque fine: vel defendere, vel aliter cooperari immediatè ad eorum impreſſionem, vel publicationem. *L.* 8. §. *fin. L.* 16. §. *fin. C. de Haret. C.* 4. *h. t. Trid. ſeſſ.* 4. Et hodie excommunicatio in *Bullà Cœnæ, caſu* 1. Contra tales, eſt reſervata: tum ob hæreticorum odium: tum, & præcipuè, ne incauti tali perverſa, & erronea doctrina, quæ ſæpè, ut anguis latet in herba, pervertantur. *Barboſ. & Gonzal. in cap.* 4. *h. t.* Non comprehenduntur in talis prohibitionis excommunicatione, Paganorum, vel infidelium libri, cum tales non ſint hæretici. Nec libri catholicorum, in quibus per ignorantiam Authoris, vel alicujus Hæretici malitiam, aliqui errores inveniuntur: nec libri Magici, cum Magia hæreſis non ſit. *Suar. de Fid. D.* 20. *ſect.* 2. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 10. *ex num.* 22. Nec excommunicationem incurrit, qui ignorat, librum eſſe Hæretici, vel Hæreſim continere, licet ignorantia, ſit craſſa. Nam quamvis à delicto non excuſat, excuſat à pœna, ad quam contrahendam Bulla requirit ſcientiam: niſi ignorantia ſit adeo craſſa, ut poſſit dici temeritas. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 38.

Digitized by Google

89 Qui in libro Hæretici pluſquam paginam in folio legit, etiamſi ibi nulla hæreſis inveniatur, vel ſi legat, vel præfationem, vel epiſtolam dedicatoriam, vel indicem libri, grave peccatum committit, & excommunicationem incurrit: quia hæc certè eſt materia gravis. Quænam vero ſit cenſenda parva materia, ut à peccato, & excommunicatione excuſet, non conveniunt DD. Hanc parvitatem uſque ad integram paginam in folio extendunt *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 10. & alijs.* Minorem tamen materiam ſufficere ad peccatum, & excommunicationem aſſerunt *Suar. de Cenſur. D. 20. ſect. 2. n. 20. Caſtropal. tract. 4. D. 2. p. 10. §. 2. n. 6. Bonac. de Cenſ. D. 2. q. 5. p. 4. num. 13. & alij.* Nec ſufficit materialitèr librum legere, ſed requiritur, quod legens ſenſum verborum intelligat, etiamſi ore non proferat, ſed tantum viſu percurrat, vel etiam audiat alium legentem, ſaltem, ſi ipſe legere mandavit: nam qui per alium legit, per ſe legere cenſetur. *Arg. C. 72. de Reg. jur. in 6. Suar. de Cenſur. D. 20. ſect. 2. ex n. 18.*

90 Qui per breve tempus, ſcilicèt per unum, vel alterum diem, librum hæreticum retinet, ob parvitatem materiæ à peccato gravi, & excommunicatione liberatur. Similitèr dicendum eſt de eo, qui tantum duo, vel tria folia retinet: nam hæc reſpectu retentionis eſt materia parva, licet notabilis ſit reſpectu lectionis; nam gravius delictum eſt legere, quam retinere. Cum tamen excommunicatio, de qua loquimur, ſit inflicta contra legentes, & retinentes libros hæreticorum, non cenſetur ſubjacere huic cenſuræ, qui legit, aut retinet epiſtolam, concionem, vel aliud ſcriptum paucorum foliorum, quod de religione tractet, vel hæreſim contineat: quia cum nomine librorum communitèr non comprehendantur, non debet ad ea extendi conſtitutio, quæ utpotè odioſa reſtringenda eſt, non amplianda: etiamſi eadem ratio daretur in utroque caſu. Sic *Sanch. in Decal. l. 2. C. 10. n. 29. Caſtrop. tr. 4. D. 2. p. 10. §. 1. n. 5. Bonac. de Cenſur. D. 2. q. 5. p. 4. num. 18. & alij.* Hæc ſententia, quæ ſpeculativè ſatis probabilis eſt, in praxi tamen, ut animæ periculoſa non eſt conſulenda, ſed potius contraria, quam defendunt. *Suarez de Cenſur. D. 20. ſect. 2. n. 10. Ugolin. de Cenſur. p. 2. Farinac. in Pr. q. 180. & alij.*

91 Excommunicationem incurrit, etiam ille, qui ex bono fine retinet, & legit libros Hæreticorum, ad impugnandum ſcilicèt errores in illis contentos: quia prohibitio Bullæ generalis eſt ex quavis cauſa, & quovis ingenio, vel colore. Et quamvis in hoc particulari ceſſaret ratio, non ceſſat in communi periculum perverſionis multorum. *Suarez de Cenſ. D. 20. ſect. 2. n. 21.* Si quis enim vult eorum errores impugnare, debet petere facultatem legendi, & retinendi tales libros, vel à R. Pontifice, vel ab Inquiſitore Generali, vel ab alijs, qui hanc facultatem communicare poſſint. Hinc *Alex. VII.* hanc propoſitionem damnavit, quæ eſt ordine 45. *Libri prohibiti donec expurgentur poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.* Nec poteſt retineri liber prohibitus, etiam ſi quis authoritate propria propoſitionem in eo damnatam expungat. Nam adhuc prohibitus manet, ſed eſt neceſſarium, quod talis expunctio fiat ab habente facultatem, ſcilicèt, à Papa, vel à Tribunali Inquiſitionis. *Sanch. in Decal. l. 2. cap. 10. n. 35.* imò nec ſufficit propria authoritate libros comburere, vel in mare projicere, ſed ſub excommunicatione, & alijs pœnis ſunt tradendi Tribunali Inquiſitionis, ubi hoc viget, vel Ordinario, vel alijs ad hoc deputatis. Nec ipſi Inquiſitores poſſunt legere libros Hæreticorum, nec dare licentiam ad legendum, quia hoc ſpectat ad Inquiſitorem Generalem. *Sanch. Dian. Alloz. V. Inquiſitores, ſect. 1. n. 8.* niſi hanc facultatem habeant.

92 Ut vero ſciamus, quinam libri ſint prohibiti, quoad noſtram Hiſpaniam debet videri expurgatorium S. Inquiſitionis editum *Ann.* 1707. ubi *in Reg.* 3. Sic habetur: *Los libros de los Hereſiarcas, de qualquier titulo, ò argumento, ſe prohiben del todo: los libros de los otros Hereges, que de propoſito tratan de Religion, y puntos controverſos de ella, ſe prohiben del todo: mas bien ſe permiten los que no tratan de ella, ſiendo primero examinados, y aprobados por Theologos pios, y doctos por nueſtro mandado, como ſon muchos contenidos, y permitidos en la primera claſſe de eſte nueſtro Catalogo.* Et in *Regul.* 12. dicitur: *Y ſe prohibe, y manda, que ninguno por ſu authoridad los quite (los errores contra la Religion) ni borre, ni raſgue, ni queme los libros, papeles, ni folios, donde ſe hallaren; antes los manifieſte todos a los Inquiſidores.* Et licet de Jure Communi poſ-

poſsint Epiſcopi fidei edicta proponere, vel etiam edicta promulgare libros prohibendo, & Theologica cenſura notando. *C.9. h. t. Trid. ſeſſ.* 4. *in Decret. de Edit. & uſu Sacr. Libror.* Hodie ſaltem in noſtra Hiſpania, hæc poteſtas non eſt cumulativa, ſed privativa Inquiſitorum: unde jam Epiſcopi in his Regnis non poſſunt de hæreſi cognoſcere, nec fidei edicta proponere: quod ex privilegijs Apoſtolicis, & præcipuè ex praxi inconcuſſa, & inveterata conſtat. *Dian in Sum. V. Juriſdict. Inquiſitor. Alloza in Sum. V. Inquiſitores, ſect. 1. n. 2. Molina, & alij.*

93 Crimen hæreſis eſt merè Eccleſiaſticum, ac proindè ejus cognitio ſolum pertinet à Judices Eccleſiaſticos. *C.9. h. t. c.* 18. *eod. in 6. L.* 2. *tit.* 26. *p.*7. *& ibid. Greg. Lop. L.*1. *tit.*3. *lib.* 8. *R. C*, ibi: *Y eſte tal deſpues, que por el Juez Eccleſiaſtico fuere condenado por Herege.* Et notat *ibid. Aceved. n.*116. Judices Ordinarij in hæreſis crimine ſunt. 1. Pontifex, 2. Legatus à latere; *arg. C.*12. *h. t. in 6.* De conſuetudine tamen Legatus non ſe ingerit ſine ſpeciali commiſsione Pontificis, vel Supremi Tribunalis Inquiſitionis. 3. Epiſcopus reſpectu ſuorum Diœceſanorum. *Cl.*1.§.1. *h.t.* etiamſi hi ſint exempti: nam tunc ut delegatus Papæ procedit. *C. 9. h. t.* 4. Capitulum Sedevacante, per mortem Epiſcopi, vel quaſi vacante, quia Epiſcopus ſit ab Hoſtibus captus, vel quia non poſsit adminiſtrare. *C. 9. h. t.* 5. Vicarius Capituli, etiam ſine ſpeciali commiſsione: ſecus dicendum eſt de Vicario Epiſcopi, qui ſine ſpeciali commiſsione non poteſt procedere ob gravitatem cauſæ. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 6. 6. Prælati, Epiſcopo inferiores, habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem cum territorio. *Paul. V. in Conſt. Romanus. L.* 2. *tit.* 26. *p.* 7. ibi: *Los Hereges pueden ſer acuſados de cada uno del Pueblo delante de los Obiſpos, ò de los Vicarios, que tienen ſus Logares. Et ibid. Greg. Lop.* Prælati, tamen Regulares, territorio carentes, non poſſunt de hæreſi cognoſcere. In noſtra Hiſpania privativè cognoſcit de hæreſi, & de alijs pluribus hæreſi connexis Tribunal S. Inquiſitionis, cujus vigilantiæ debetur puritas, & ſplendor fidei, in his regnis vigens. Utinam in toto Orbe, tàm mirabile remedium adverſus hæreſum venena introduceretur, ut hæreſes quæ Rempublicam Chriſtianam turbant, funditus eradicarentur! Audi illuſtre teſtimonium pro noſtræ Nationis puritate. Summus Pontifex *Clemens XI. in Bulla: Si præclara, die* 12. *Octob.* 1716. Univerſitati Salmantinæ reſcribens, ſic ait: *Repleti itaque ſumus conſolatione, & ſuper abundavimus gaudio, cernentes, vos firmitèr adeo illuſtribus majorum veſtrorum veſtigijs, ac exemplis inſiſtere, quorum præſtanti virtuti perpetuoque in hanc Sanctam Sedem ſtudio, ſatis conſtat, magna ex parte deberi ſingularem illam, & planè inſignem prærogativam inclytæ Hiſpanicæ Nationi conceſſam: quod ſcilicèt, ipſa tot ſæculorum decurſu ab omni hæreſis labe ſe immunem, inviolatamque ſervaverit: adeoque ſplendidum, & glorioſum Catholicæ titulum merito adepta fuerit.* Quæ conſtitutio magno plauſu à tota Schola Salmantina, cum ibidem eſſem, ſuſcepta eſt.

94 Cum enim Epiſcopi, ad quos de Jure Ordinario hæ cauſæ pertinent. *C.9. h. t.* non ſufficerent ad hæreſes, quotidiè pullulantes extirpàndas, S. Dominicus de Guzmàn noſtræ Hiſpaniæ decus, & obſervantiſsimi Ordinis Prædicatorum fundator, impetravit à S. Pontifice, ut hoc Tribunal inſtitueretur adverſus hæreticam pravitatem cum pluribus prærogativis, ex privilegijs, ut videri poteſt apud *Cæſar. Carenam de Offic. S. Inquiſit. Param. & alios*, & quidem in aſſumendis ad Inquiſitorum officium requiritur vitæ probitas, prudentia pluſquam mediocris, & doctrina ſufficiens, vel in Theologia, vel in Jure Canonico. Hodie in noſtra Hiſpania ſolùm Juriſtæ, vel Canoniſtæ ad hoc officium deputantur, ut cauſas, & lites definiant: nam ad cenſurandas, & qualificandas propoſitiones, plures Theologi ab ipſo Tribunali eliguntur, qui Qualificatores appellantur. *Machad. in Sum. lib.*4. *p.*5. *tr.*2. *de Jure, in Cl.*2. *h. t.* Item debent Inquiſitores ab alio, quam à Papa electi, attigiſſe 40. annum: hodie non multum de ætate curatur, ſi alias habeant qualitates. In Commiſſarijs Inquiſitionis ſufficit 30. annum attigiſſe. *Ex Conſt. Clem. VII.* quæ incipit *cum ſicut Azor Inſt. Moral. p.*1. *lib.*8. *c.*18. *q.* 3. *&* 4. *Molin. de Juſt. tr.*5. *D.*28. *n.*23. *Machad. & alij.*

95 Juriſdictio Inquiſitorum, cum ab ipſis authoritate Apoſtolica exerceatur. *C.*11. *h. t. in 6.* delegata cenſetur. *L.* 3. *ff. de Offic. Ejus cui mandat. Azor, Farinac. Barboſ. in c.* 17. *h. t. in 6. n.*4 *Caſtropal. & alij.* Sed in re potius eſt ordinaria, cum concedatur à jure per modum officij, & ad univerſitatem cauſarum,

Digitized by Google

rum, & ſit perpetua; ita ut uno cedente, vel mortuo, alius ſubrogetur, nec expiret delegantis morte, etiam re adhuc integra, & quoad negotia, nondum cœpta. Quamvis ſolum uſque ad beneplacitum Summi Pontificis, vel Sedis Apoſtolicæ concedatur: & poſſit alijs ſubdelegari. *C.10. c.11. c.12. b.t. in 6.* quæ omnia propriè ad juriſdictionem ordinariam ſpectant.

96 Regulares quantumvis exempti, non eximuntur ab hoc Tribunali, in Hiſpania tamen nequeunt Inquiſitores aliquem Religioſum, nobilem, vel inſignem perſonam apprehendere, niſi ex præſcripto Supremi Senatus, miſſis, ad eum indicijs, & probationibus habitis. *Alloza in Sum.* V. *Inquiſitores, ſect. 2. n.25.* Si Epiſcopus, vel eo ſuperior hæreſim commiſiſſet, vel de ea eſſet diffamatus, non poſſunt Inquiſitores contra eum procedere; ſed de hoc monere tenentur Romanum Pontificem. *C.16. b. t. in 6. Trid. ſeſſ.24. de Reform. cap.5.* etiamſi ſit Epiſcopus titularis, vel tantum electus, & nondum ſit confirmatus. *Suarez, Diana, Alloza in Sum.* V. *Inquiſitores, ſect.1. n.16.* nec poſſunt procedere contra Nuntios Apoſtolicos, nec unus Inquiſitor contra alios. *Suar. Dian. Alloz. n.18.* in Regnis, ubi inquiſitio non eſt introducta, ut in Gallia, Germania, & alijs Regnis, procedunt Epiſcopi in cauſis hæreſis, & ei annexis. Ubi vero Inquiſitionis Tribunal eſt, licet ſolus Epiſcopus ſeorſim ab Inquiſitoribus poſſit formare proceſſum, vel ſoli Inquiſitores ſeorſim ab Epiſpoco. *C.17. b. t. in 6.* tamen in ferenda ſententia definitiva, vel interlocutoria vim definitivæ habente, non tantum quando hæc eſt condemnatoria, ut in *Cl.1. §. Porrò, b. t.* Sed etiam quando eſt abſolutoria, quia contrariorum eadem eſt ratio: debent Inquiſitores Epiſcopis communicare proceſſum, & Epiſcopi Inquiſitoribus, nec poſſunt hi ſine Epiſcopo torturæ ſententiam ferre, nec actu cogere ad abjurationem. *Azor, Dian. Alloz. in Sum.* V. *Inquiſitores, ſect.2. n.27.* contra *Molin. & alios,* qui tenent, poſſe Inquiſitores, vel Epiſcopum ſeorſim abſolvere, quia ſolum eis prohibetur, ſeorſim condemnare. *Cl. 1. §. Porrò, b. t.*

97 Quod ſi diſcordent in ſententia, conſulendus eſt Papa. *C.17. b. t. in 6.* in Hiſpania ad Supremam Inquiſitionem recurritur. Sed licet hæc de Jure Communi procedant, jam vi Bullarum ſpecialium, & præcipuè conſuetudinis in noſtra Hiſpania nullus de his cauſis cognoſcit, niſi Inquiſitores, exceptis aliquibus caſibus, in quibus Epiſcopus, vel ejus Vicarius, tanquam Inquiſitor Ordinarius, cum alijs Inquiſitoribus concurrit. *C. 9. b. t.* quod præcipuè in his partibus Indiarum locum habet, ut conſtat ex *Schedul. Regia* ad Epiſcopos directa, *An.*1585. ibi: *Os rogamos, y encargamos, que vos, ni vueſtro Proviſor, ò Fiſcales, no os entrometais à conocer de lo ſuſodicho, y que las informaciones que teneis, ò tuvieredes de aqui adelante, tocante al dicho delito, y crimen de la heregìa, las remitais al Inquiſidor, ò Inquiſitores Apoſtolicos del diſtrito donde reſiden los tales delinquentes, para que èl, ò ellos lo vean, y hagan en los tales caſos juſticia. Què en los caſos, que conforme à Derecho, vos, ò vueſtro Proviſor debais ſer llamados de dichos Inquiſidores, os llamaràn para que aſſiſtais con ellos, como ſiempre ſe ha hecho, y ſe hace.* Etiam eſt prohibitum, quod Judices Sæculares Indiarum aliquo prætextu, ſe intromittant ad cognoſcendum de cauſis in Tribunali Inquiſitionis pendentibus: imò nec Regiæ Cancellariæ, etiam prætextu recurſus, vel violentiæ. *L. 4. tit. 19. lib. 1. R. Indiar. Solorz. de Jur. Ind. tom.2. lib. 3. cap. 24.* Ubi etiam dicit, quod Indi ſunt exempti à Tribunali Inquiſitionis, etiam in cauſa hæreſis. Et in foro externo hujus delicti cognitio Epiſcopis reſervatur: de maleficijs, tamen Indorum poſſunt etiam Judices Sæculares cognoſcere, ut habetur. In *L.35. tit. 1. lib.6. R. Ind.* ibi: *Por eſtàr prohibido à los Inquiſidores Apoſtolicos el proceder contra Indios, compete ſu caſtigo à los Ordinarios Eccleſiaſticos, y deben ſer obedecidos, y cumplidos ſus mandamientos; y contra los hechiceros, que matan con hechizos, y uſan de otros maleficios, procederàn nueſtras Juſticias Reales.* Hinc ſatis clarè habetur cum *Alloza in Sum.* V. *Inquiſitores; ſect.1. num.2. Diana p. 4. tr. 8. reſolut.1. & alijs.* Quod juriſdictio inquiſitorum non eſt cumulativa, ſed privativa. Undè jam Epiſcopi ſaltem in Hiſpaniæ Regnis, non poſſunt de hæreſi cognoſcere. Item eorum juriſdictio ſe extendit non ſolum ad ea, quæ eis competunt de Jure Communi, ſed etiam ad ea, quæ conſuetudine ſunt recepta. In noſtra Hiſpania noſtri Reges ſua ſponte Tribunali Inquiſitionis ſe ſummiſerunt. *Solorz. Polit. Ind. lib. 4. cap. 24. fol.704. Valdès, & alij.*

Prin-

Digitized by Google

98 Princeps, & Magiſtratus Sæculares poſſunt hæreticos, vel de hæreſi ſuſpectos capere, & incarcerare, ut illos judici Eccleſiaſtico tradant, poſſuntque Juri Canonico coadjuvando pœnas ſtatuere, ſtatutaque augere adverſus hæreticos. *Clar.* §. *Hæreſis*, *n.* 5. *Farinac. de Hæreſ. q.* 186. *ex n.* 157. Et olim poterant de hoc crimine adverſus Laicos cognoſcere. *L.*8. §. *fin. C. h. t.* Hodie nec principaliter, nec incidentèr, nec quando quæſtio facti eſt, poſſunt Judices Sæculares de hoc crimine cognoſcere, etiam contra Laicos. *C.*18. *h. t. in* 6. *Julius III. in Conſt. Licet. An.* 1551. *Greg. XIV. in Conſt. Quia alias*, 28. *Maij* 1591. quia cum hæc cauſa omninò Eccleſiaſtica ſit, & definienda ex ſacris litteris, & Canonibus, non Sæcularis, ſed Eccleſiaſticus cognoſcere debet, etiam quando incidentèr, & contra Laicos agitur. *C.* 2. *de Judic. C.*3. *de Ordin. cognit.* quia non perſona cauſam, ſed cauſa rapit perſonam. *Hevia in Curia Philip. p.* 3. §. 2. *n.* 15. Quod ſi Laici aliqua ſtatuta officium Inquiſitionis impedientia faciant, ſunt ipſo jure irrita, poſſuntque ab Inquiſitoribus, per cenſuras cogi talia ſtatuta revocare. *Dian. Alloza in Sum.* V. *Inquiſitores*, *ſect.* 1. *n.* 10.

99 Magiſtratus Sæculares, quibus hæretici, jam condenati, traduntur ad ſententiæ executionem, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, eam exequi debent abſque dilatione; hoc eſt intraquinque, vel ſex dies. Nec poſſunt proceſſum, vel juſtitiam cauſæ examinare. Et ſi renuant brachij ſæcularis auxilium præſtare inquiſitoribus illud invocantibus, ad incarcerationem, vel cuſtodiam, vel punitionem reorum, ſubjacent excommunicationi majori latæ ſententiæ: imò in ipſos, tanquam hæreticorum fautores, poteſt procedi, *C.* 18. *h. t. in* 6. *Alloza in Sum.* V. *Inquiſitores*, *ſect.* 1. *n.* 9. *Diana*, *Caſtropal. Gonzal. in C.* 12. §. 1. *h. t. n.* 2. Ubi addit, quod communis praxis Hiſpaniæ eſt, ut cum hæretici relaxandi ſunt brachio ſæculari, in eo loco, ubi ſententia publicè recitanda, & pronuntianda eſt, adſit Judex Sæcularis, cui poſt ſententiam recitatam ſtatim rei comburendi traduntur, qui illicò eos ad locum ſupplicij adducit, & ita ſententiam executioni mandat.

100 *Ex Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 6. poterant Epiſcopi per ſe ipſos, non tamen per Vicarium, abſolvere in foro conſcientiæ ab hæreſi occulta, ſuos ſubditos in ſua Diœceſi (non extra eam) atque adeo ſi Epiſcopus eſſet extra Diœceſim, non poſſet ibi etiam ſuos ſubditos abſolvere; nam licet abſolutio ſit actus juriſdictionis voluntariæ, quæ etiam in aliena Diœceſi poteſt exerceri in ſubditos, reſtringitur tamen per Tridentinum ad Diœceſim propriam. Sed hodie eſt huic Decreto derogatum per Bullam Cœnæ, & excommunicantur præſumentes abſolvere *ex Conſt. Greg. XV. & Urban. VIII. & Alex. VII.* damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt ordine 3. *Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolum prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de ocultis criminibus ſermo eſt*, *anno* 1629. *die* 18. *Julij in Conſiſtorio S. Congregat. Emm. Cardin. viſa, & tolerata eſt. Suar. de Cenſur. D.*21. *ſect.* 3. *n.* 5. Papa abſolvere poteſt per ſe, vel per alium delegatum, vel ſubdelegatum à quacumque hæreſi. Etiam Inquiſitores poſſunt ab hæreſi in foro externo, & interno abſolvere, quæ facultas competit cuilibet Inquiſitori, & non toti Conſiſtorio, & quilibet poteſt facultatem delegare confeſſarijs, etiamſi Inquiſitor non ſit Sacerdos. *Dian. in Sum.* V. *Abſolvere ab hæreſi*, *n.* 100. Ubi non eſt inquiſitio, ut in Gallia, vel Germania, poſſunt Epiſcopi tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati abſolvere in foro externo hæreticos (dum non ſint Authores novæ hæreſis) ab excommunicatione Papæ reſervata; debent tamen tales hæretici prius hæreſim abjurare, & ipſis imponi pœnitentia. *C.* 11. *h. t. in* 6. In foro interno poſſunt Epiſcopi, jure ordinario, ab hæreſi abſolvere eum, qui Pontificem adire non poteſt ob impedimentum perpetuum, vel per longum tempus duraturum.

101 Et licet Præpoſitus Generalis noſtræ Societatis poſſit alibi ab hæreſi, & ejus excommunicatione in foro conſcientiæ abſolvere, & etiam poſſit hanc facultatem Provincialibus, & alijs ſubditis communicare. *Julius III.* 22. *Oct. An.* 1552. *Greg. XIII.* 28. *Martij*, *An.* 1584. in Hiſpania, & Italia nequeunt hac facultate uti juxta declarationem *Clem. VIII.* 16. Nov. 1592. Nec vi Bullæ Crucitatæ valent confeſſarij ab hæreſi abſolvere, neque tempore Jubilæi, niſi expreſſè à Pontifice hoc concedatur, ut declaravit *Alex. VII.* die 23. *Martij*, *An.* 1656. quia quæ ſpeciali nota ſunt digna, ut eſt hæreſis abſolutio, non veniunt in con-

Digitized by Google

ceſsione generali. *C. 81. de Reg. Jur. in 6.* & circa abſolutionem hæreſis damnavit *Alex. VII.* hanc propoſitionem, quæ eſt 4. *Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque Sæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.* Ab hæreſi vero merè interna, & etiam à purè materiali poteſt quilibet confeſſarius abſolvere: nam ſolum reſervatur hæreſis formalis, & externa.

102 Quilibet Sacerdos poteſt in articulo mortis, quemcumque ab hæreſi abſolvere: nam tunc nulla datur reſervatio. *C. 9. c. 10. 26. q. 6. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. de Sacr. Pœnit.* ſecus extra talem articulum, etiamſi pœnitens perpetuo impedimento Papam adeundi laboret: nam ad hunc caſum ſolum Epiſcopis conceditur facultas abſolvendi. *C. 11. c. 13. de Sent. excommun.* Hæreticus in capella jam conſtitutus, ut ad ſupplicium ducatur, poteſt abſolvi à quocumque Sacerdote, quia eſt in articulo mortis. Etiam poteſt abſolvi hæreticus convictus, & negativus, qui ad comburendum ducitur, ſi ab aliquo Sacerdote, cui confiteatur ſua peccata, abſolutionem petat, & probabilitèr, etiamſi adſit ſuperior habens facultatem ad abſolvendum ab hæreſi, quia cum ſit conſtitutus in mortis articulo, nulla datur reſervatio. Et hic caſus defacto contigit Toleti paucis ab hinc annis: & quamvis aliqui ducti opinione contraria, quam tenent *Sanch. & alij* intendebant, talem reum, non eſſe abſolvendum, ſaltem ratione ſcandali, nihilominùs quidam Sacerdos pia opinione ductus, quam tenent *Portel. Mend. Diana in Sum. V. Abſolvere ab hæreſi, n. 108. & alij*, ejus confeſsionem audivit, & pro tali facto defendendo quamdam ſatis doctam apologiam conſcripſit.

103 Hæreſis materialis non ſubjacet cenſuris, & alijs pœnis in hæreticos latis, nam cum præcipuè hæ infligantur ratione contumaciæ, quæ deeſt in hæreſi materiali, non debent pœnæ ad talem hæreſim extendi: imò hæc à quocumque confeſſario approbato poteſt abſolvi. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 8. n. 3.* Sic in Germania ruſtici, qui Lutheri, vel Calvini Sectam profitentur, ſi ex ignorantia hoc faciant, poſſunt à ſuis Parochis abſolvi, & ad profeſsionem fidei admitti. In noſtra Hiſpania, etiam tales hæretici materiales, qui aliquam Sectam hæreticorum profitentur, debent Inquiſitioni præſentari. Nec hæreſis purè interna, & mentalis, nullis verbis, vel ſignis expreſſa, comprehenditur ſub his pœnis: nam Eccleſia de actu occulto, & purè interno non judicat. *C. 33. de Simon.* Hæreſis vero formalis, & externa quamvis occultiſsima ſit, ſi tamen ſigno externo eſt expreſſa ſub his pœnis comprehenditur. Debet tamen actus externus poni, vel omitti animo hæreſim profitendi: nam ſi alio animo fiat, non erit propriè hæreſis. Et ut cenſura incurratur eſt neceſſarium, ut actio externa ex ſe, & non præciſè, prout ſubeſt actui interno, ſit mortalitèr peccaminoſa. Hinc non incurrit excommunicationem, qui animo inſtructionem ab alio capiendi, ei hæreſim purè internam manifeſtat, nec qui animo narrandi tantum, non vero profitendi, profert hæreſim. E contra hæreticus externus, & punibilis eſt, qui non audit ſacrum, nec communionem ſuſcipit ob hæreſim internam: quia tales omiſsiones externæ, & peccaminoſæ in illis circunſtantijs habentur pro hæreſis profeſsione: aliud eſt, quando non animo hæreſim profitendi, ſed ex oblivione, vel alio fine proveniunt. *Suar. de Fide, D. 12. ſect. 2. ex n. 9. Navarr. Man. cap. 27. n. 56. Barb. in C. 12. h. t.*

104 Pœnæ ergo, quæ in hæreticos formales externos infliguntur ſunt. 1. excommunicatio major ipſo jure. *C. 49. de Sent. excommunic. C. 7. c. 9. c. 13. c. 15. h. t. & Papa in Bull. Cœnæ caſu* 1. reſervata. 2. Hæretici fiunt irregulares, ac proindè etiam ab hæreſi abſoluti, nec ordines ſuſcipere, nec in ſuſceptis miniſtrare poſſunt. *C. 21. q. 7. c. 15. h. t. in 6.* Si hæreſis ſit notoria ſolus Papa in tali irregularitate diſpenſat, ut talis ad ordines promoveatur. Ut vero quis in ſuſceptis ordinibus miniſtret, diſpenſat Epiſcopus: nam cum hæc diſpenſatio non reſervetur in jure Pontifici, Epiſcopo videtur conceſſa. *C. 21. 1. q. 7.* Cum Epiſcopis, & Sacerdotibus, ut poſsint Miſſam celebrare, & Pontificalibus uti, ſolus Papa diſpenſat. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 25. ex n. 13.* in tali irregularitate proveniente ex hæreſi occulta, poteſt Epiſcopus diſpenſare, *ex Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* nam licet non poſsit ab ea abſolvere per Bullam Cœnæ, quia eſt ablata hæc poteſtas, non tamen eſt ſublata facultas diſpenſandi, quia cum ſint diverſæ ab eis non fit illatio. *Farin. Prax. q. 192. n. 79. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 25. n. 16. & alij.* Imò irregnlaritatem non incurri, nec alias inhabilitates,

Digitized by Google

tes, quando hæreſis eſt occulta; *arg. C.9. h. t.* tenent *Avila de Cenſur. p.7. D.4. dub. 2. Henriq. Sayro, Emm. Sà, Laym. lib.1. tr. 5. p.5. c.4. n. 12.* Contrarium tamen, ſcilicèt, etiam ob hæreſim occultam incurri irregularitatem, tenent *Sylv. Azor p. 1. l. 8. c. 11. q. 3. & c. 21. q.8. Sanch. in Decal. lib. 2. c. 25. n.4. & alij*, qui judicant hoc probabilius, & juri confirmius eſſe. 3. Hęretici habent inhabilitatem ad Dignitates, & beneficia Eccleſiaſtica, aliaque officia publica obtinenda, & collatio ipſis facta eſſet ipſo jure irrita. *C.2. c.15. h. t. in 6.*

105 Quarto privantur Dignitatibus, Oficijs, & Beneficijs, ſi quæ habebant, antequam in hæreſim laberentur. *C. 9. h. t. c.12. eod. in 6.* & quidem ipſo jure, ut *ex C.9. h. t.* deducitur, & clarius ex *Conſt. Nicol. II.* quæ incipit: *Novit univerſitas.* Sicque in Curia Romana practicatur. Ut tamen hæreticus teneatur beneficia dimittere, debet præcedere ſententia declaratoria criminis; imo, & executio, per Judicem facta, quæ ſententia ad tempus commiſſi criminis retrotrahitur, ac proindè ex tunc fructus reſtituere debet reus. *Suar. de Fide, D.21. ſect. 5. Barboſ. in C.9. h. t. Sanch. in Decal. lib.2. cap.26. ex n.6. & alij* contra Caſtro *de Hæret. punit. l.2. c.4. Vazq. l.2. D.172. C. 2. n. 11. & alios.* Suſpecti tamen de hæreſi non privantur ipſo jure beneficijs, ſed juxta qualitatem criminis per Judicem privantur. Imò ſi hæreticus, antequam de hæreſi convincatur, & ut talis declaretur, ſua ſponte ad fidem redeat, ex æquitate debet à Pontifice in beneficio relinqui, vel debet ei reſtitui amiſſum. *Barboſ. in C.9. h. t. Sanch. in Decal. lib.2. cap.26. n. 13. & 14.* Denique privantur ipſo jure ſepultura Eccleſiaſtica. *C. 8. h. t. C.2. eod. in 6.* Et qui tales ſepeliunt, ſciendo, eſſe hæreticos, ſi non metu coacti, ſed favore hæreſis ſepeliunt, fiunt de hæreſi ſuſpecti, vel levitèr, vel gravitèr, juxta perſonarum qualitatem, & in eos poteſt Inquiſitio procedere. Inſuper excommunicationem prædicti incurrunt, à qua non poſſunt abſolvi, niſi præſtita ſatisfactione, ſcilicèt, exhumando cadaver. *C.2. h. t. in 6.* quo exhumatò, vel ab ipſo, qui illud ſepelivit, vel ab alio, poſſunt hi excommunicati abſolvi, quia jam eſt poſita conditio. Clerici ſepelientes hæreticos, vel eorum fautores, &c. privantur ſuo officio, ad quod non niſi per R. Pontificem reſtituuntur. *C.13. §. Credentes, h. t.* Qui aliquem ſepelit ignorans, illum eſſe hæreticum, vel metu coactus, vel non ratione, nec favore hæreſis, ſed ob amicitiam, vel conſanguinitatem, vel ne aër putredine corrumpatur, dum tamen fiat in loco non ſacro, non incurrit excommunicationem; *arg. C.2. h. t. in 6.*

106 Deſcendentes hæreticorum uſque ad ſecundam lineam paternam, & ad primam maternam, ſi nati ſint poſtquam parentes in hæreſim notoriam ſunt lapſi, & ante mortem Eccleſiæ reincorporati non fuerunt, fiunt irregulares, inhabileſque ad beneficia deinceps obtinenda. *C. 15. h. t. in 6.* Si vero hæreſis parentum eſt occulta, non fiunt irregulares, nec eam incurrunt filij nati, antequam parentes in hæreſim laberentur, ne pœnæ delinquentium ad innocentes extendantur. *Abb. in C. 10. h. t. Sanch. in Decal. lib.2. cap.28. ex n. 28.* Filijs, & nepotibus hæreticorum remittitur irregularitas, hoc ipſo quod parentes reconcilientur. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.27. n.21. Molin. de Juſt. tr.2. D.658. n. 19.* Si vero parentes ſint hæretici relapſi, etiamſi ad pœnitentiam, & Sacramenta admittantur, non habentur pro reincorporatis, ſeu reconciliatis; *arg. C.4. h. t. in 6.* ac proindè eorum filij beneficijs privantur, & ad alia obtinenda inhabiles ſunt; *arg. C. 15. h. t. in 6. Sanch. in Decal. lib.2. cap. 27. n. 23.* contra *aliquos.* Sed cum radix hujus irregularitatis ſit infamia, quam hæretici incurrunt, & hæc ceſſet in Germania, alijſque Provincijs Septentrionalibus dicendum conſequentèr eſt, hanc irregularitatem ibi ceſſare, tàm reſpectu parentum hæreticorum, quàm deſcendentium ab ipſis. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.27. n.28.*

107 Hæ pœnæ non ſolum hæreticos, ſed etiam eorum credentes, fautores, defenſores, & receptores comprehendunt. *Nav. Man. cap.27. n. 55. Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 10. Suar. de Cenſur. D. 21. ſect. 2. n.6.* Credentes hæreticorum dicuntur, qui verbis, vel factis credunt, quod hæretici credunt, licet neſciant eorum errores in particulari; vel qui eorum doctrinam audiunt animo aſſentiendi illorum erroribus, ſufficitque habere talem animum, ſaltem ſub conditione aſſentiendi eorum erroribus, ſi ipſis motiva, & rationes hæreticorum placuerint. Si vero aliquid in particulari contra fidem credant, non credentes hæreticorum, ſed hæretici formales erunt, fautores ſunt qui hæreticis ratione hære-

Digitized by Google

ſis favorem præſtant, quod fit 1. commiſsione, eos ſcilicèt laudando, vel affirmando, eſſe viros probos, injuſtèque condemnari, vel eos in domo occultando, vel auxilium ad fugam eis præbendo, vel alia faciendo, ne ab Inquiſitoribus capiantur. Etiam poſſunt eſſe fautores omiſsione; ſi non capiunt hæreticos, vel captos non cuſtodiunt hi, qui ad hoc ex officio tenentur. Defenſores ſunt, qui errores, vel perſonas hæreticorum defendunt, laudant, vel protegunt in judicio, vel extra: vel impediunt vi, vel dolo, ne capiantur, vel captum liberant, & hoc ratione hæreſis. Receptores ſunt, qui recipiunt etiam unica vice hæreticos, qua tales, & fugientibus hoſpitium præſtant, ne à Judice capiantur. *C.8. b.t.* Qui vero hæreticos recipiunt, defendunt, vel ipſis favent, non cauſa hæreſis, ſed ob aliam cauſam, v. g. quia conſanguinei, amici, &c. vel metu compulſi, vel quia ignorant, eos hæreticos eſſe, nullam pœnam incurrunt. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.10. Azor p.1. lib.8. cap.15.*

108 Præter dictas pœnas ſunt aliæ temporales, tùm à Jure Canonico, tùm à Jure Civili in hæreticos ſtatutæ. 1. eſt pœna infamiæ, quæ quidem incurritur ipſo jure. *C. 13. §. 5. b. t.* requiritur tamen ſententia criminis declaratoria, ut actu delinquentes afficiat. *Barb. in C.13. b.t.* ac proindè privantur privilegijs, quibus gaudebant, quando erant catholici, nec poſſunt aliqua officia publica exercere, & ab honoribus, & dignitatibus repelluntur. *L.1. C. b. t. l.4. tit. 26. p.7.* Sed cum hæc infamiæ pœna ſolum ſit expreſſè ſtatuta contra hæreticos, non debet ad eorum deſcendentes extendi, ut tenent *Suar. de Cenſur. D.48. ſect. 3. Sanch. in Decal. lib.2. cap.28.* contra *Cov. Caſtr. Peña, Molin. de Juſt. tr. 2. D. 65. n.25. Farinac. & alios.* 2. Hæretici (ſecus fautores, defenſores, & receptatores) à die commiſsi criminis, ante omnem ſententiam, patria poteſtate in liberos privantur. *C.2. §. fin. b. t. in 6.* ac proindè filij eorum catholici non debent eis præbere alimenta, niſi in extrema neceſsitate, ſicut quilibet extraneus. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 24. n. 7.* 3. Hæretici amittunt ſervos, non ipſo jure, ſed per ſententiam declaratoriam criminis; *arg. C. fin. b. t.* & quidem ſi ſervi ſint catholici, fiunt liberi, ſi ſint hæretici, fiſco cum alijs bonis addicuntur. *Sanch. in Decal. lib.2. cap. 24. n. 10. Molin. tr. 2. D.40.* Similitèr vaſſalli, famuli, & liberti liberantur ab obſequio hæreticis præſtando. *C. fin. b. t.* etiam debitores à quocumque debito, & obligatione liberantur, etiam juramento firmatis, teneanturque fiſco talia debita ſolvere, maximè poſt ſententiam. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.24. n.8.*

109 Quarto confiſcantur omnia bona, tàm mobilia, quàm immobilia, jura, & actiones, quæ erant propria hæretici tempore, quo delictum commiſit, adeo ut nec catholicis filijs eorum aliquid ſtricto jure relinquatur: ex æquitate tamen aliqua bona eis poſſunt relinqui, & inquiſitio ex miſericordia, aliquid pro filijs, & filiabus, & præcipuè infirmis alendis tribuit; imò & ipſi hæretico ſi reſipiſcat, poſſunt bona reddi, ubi hæc conſuetudo viget. *C. 10. c.18. b. t. L. 4. & Auth. Gazaros. C. Eod. Greg. Lop. in L.7. tit.7. p.6.* V. *Tornaſſen. Gonz. in C. 10. b. t. n.3. Caren. p.2. de Offic. Inquiſit.* De Jure Hiſpano antiquo filij catholici hæreticorum ſuis parentibus ſuccedebant. *L.2. tit.26. p.7. L.7. tit.7. p.6.* Sed hoc hodie non procedit, ut notat *Greg. Lop. ibid.* V. *Catbolicos. Aceved. in L. 1. tit.3. lib.8. R. C.* ubi praxim, & plures Doctores allegat, etiam Regnicolas, contra alios contrarium tenentes. Et etiamſi poſt mortem ſint de hæreſi convicti, eorum bona confiſcantur. Et licet hæreticus non amittat dominium, & adminiſtrationem ſuorum bonorum ante ſententiam criminis declaratoriam, ac per conſequens, non teneatur ante ſententiam, ea fiſco tradere, quia hoc eſſet minus grave; *arg. C. 19. b. t. in 6.* & tenent *Nav. in Man. cap.23. n.66. Suar. de Fid. D.22. ſect.3. n.3. Sanch. in Decal. lib. 2. cap.22. n.7.* contra *Caſtro de Juſt. Hæret. punit. L.2. c.5. & 6.* poſt ſententiam tamen retrotrahitur confiſcatio ad diem delicti commiſsi, ac proindè bona interim alienata, ſimul cum fructibus, perceptis debent fiſco reſtitui. *C.8. §.7. b. t. in 6. Alloz. in Sum. V. Inquiſitores, ſect.3. n.6. Vazq. & Dian.* reſciſis videlicèt contractibus, & alienationibus interim factis ab hæretico; niſi fortè fuiſſent, facta ad alendum ſe, ſuamque familiam, debita ſolvenda, &c. vel niſi bona fiſco addicta contra ipſum ſint præſcripta, & quidem in hæreſis crimine 40. anni requiruntur, ut poſſeſſor bona defuncti adverſus fiſcum præſcribat. *C.2. de Præſcript. in 6.* non tamen cenſentur confiſcata bona, quæ hæreticus poſt ſententiam criminis declaratoriam, etiam ante

ab-

Digitized by Google

abjurationem, & reconciliationem cum Eccleſia adquiſivit, quia ſententia ad futura non extenditur.

110 Dos, & alia bona propria uxoris, uti ſunt paraphernalia, donata, propter nuptias, adquiſita durante matrimonio, quorum medietas ad uxorem ſpectat, ipſi donata etiam à conſanguineis mariti, & etiam cauſa mortis ei donata, manent apud ipſam: nam in hoc caſu morte civili mariti, donatio confirmatur. *L.* 13. §. 1. *ff. de Donat. inter.* imò hæc bona, confiſcatis bonis mariti, uxor propria authoritate capere poteſt: non ſolum quoad proprietatem, ſed etiam quoad uſumfructum, ne innocens ob alterius delictum puniatur, cum delicta ſuos debeant tenere Authores. *L.* 22. *C. de Pœnis.* Si uxor tempore, quo contraxit, ſciebat maritum eſſe hæreticum, dote privatur. *C.* 12. *h. t. in* 6. ſed poſt Judicis ſententiam. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 17 *n.* 18. præſumitur tamen ignoraſſe, virum eſſe hæreticum, niſi probetur, quæ probatio fiſco incumbit. Sed hæc conſtitutio, quæ expreſſè de dote uxoris loquitur, non extenditur, utpotè pœnalis ad alia uxoris bona, ut contra *Farinac. q.* 190. *n.* 49. *&* 50. tenent *Barboſ. in C.* 14. *h. t. n.* 3. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 17. *n.* 22. neque ad maritum, qui ſcientèr cum uxore hæretica contraxit: nec diſpoſitum de uxore creditur hic de marito, ut ejus correlativo diſpoſitum: quia diverſa ratio militat in uxore, ac in marito: nam uxor magis ſubjecta eſt marito, ac proindè majus habet perverſionis periculum. *Barboſa in C.* 14. *n.* 6. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 23. Si pater incidit in hæreſim, ſolum confiſcatur peculium profectitium, quod quidem eſt patris, quoad proprietatem, & uſumfructum, ſecus peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe, quæ plenè ſunt filij: imò nec peculium adventitium: quia ſoluta patria poteſtate propter hæreſim, uſusfructus, qui ad patrem pertinet conſolidatur cum proprietate, ac proindè plenè eſt filij, ſicut peculium caſtrenſe. Si filius in hæreſim incidit, confiſcantur peculium caſtrenſe, & quaſi caſtrenſe, quia plenè pertinent ad filium, imò & adventitium quoad proprietatem, quæ quidem eſt filij: uſusfructus vero patri, ad quem antecedentèr pertinebat, reſervatur. Sicut patri reſervatur peculium profectitium, quoad proprietatem, & uſumfructum: ſiquidem ad ipſum, quoad utrumque pertinet. Latè de hoc *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 15. *&* 16. *& alij.* Si bona confiſcata habeant annexum jus patronatus, hoc tranſit cum bonis ad fiſcum: ſi vero patronatus adhæreat perſonæ, tranſit ad ſequentes vocatos, non tamen ad hæredes extraneos, ſed eo caſu, fiſco Eccleſiaſtico adquiritur: ſi tamen ille patronatus ſit perſonalis, qui ad alios non eſt tranſiturus, per confiſcationem extinguitur, Eccleſiaque manet libera. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 19. *ex n.* 2. Quando alicujus bona confiſcantur non comprehenditur ibi majoratus, quo hæreticus fruitur: nam cum ejus dominium non poſſit alienari, ita diſponente, & prohibente primo fundatore, debet ad ſequentem vocatum transferri: nec tunc commoditas fructuum ſeparatur à rei dominio, & proprietate. *L.* 35. §. 1. *ff. de Rei vind. Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 18. *n.* 15. *Molina de Juſt. tr.* 2. *D.* 658. *Gonz. in C.* 10. *h. t. n.* 11.

111 Bona Clericorum patrimonialia, vel quaſi, utpotè acceſſoria perſonæ applicantur fiſco, niſi aliud habeat conſuetudo. *Barb. in C.* 13. *h. t. Caſtrop. tr.* 4. *D.* 5. *p.* 14. *Covarr. Var. l.* 2. *cap.* 9. Bona ratione, & intuitu beneficij Eccleſiaſtici adquiſita, non fiſco, ſed Eccleſiæ cui ſervierunt applicantur. *C.* 13. §. 1. *h. t.* nam poſt Clericorum mortem ad eam pertinent. Bona, quæ ad Eccleſiam pertinent ut domus, prædia, &c. quarum redditus Clerici percipiunt, non confiſcari ſub pœna excommunicationis ipſo jure prohibetur in *Cl.* 2. *h. t.* Bona Laicorum in terris Eccleſiæ, fiſco Eccleſiaſtico addicuntur, in alijs Regnis fiſco ſæculari. *C.* 10. *h. t.* Si immobilia ſint, applicantur fiſco domini loci, ubi ſunt ſita: mobilia tamen cum perſonæ damnatæ adhæreant ad fiſcum loci, ubi fit confiſcatio pertinent. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 20. *n.* 34. *Farinac. & alij.* in noſtra Hiſpania bona Hæreticorum applicantur fiſco Regio. *L.* 1. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Y eſte tal, deſpues que por el Juez Ecleſiaſtico fuere condenado por Herege, pierda todos ſus bienes, y ſean para la nueſtra Camara.* Sed talia bona per Reges applicantur Officio Inquiſitionis, ut exſolvantur ſalaria Officialium Inquiſitionis. *Simonc. de Inſtit. Catholic. tit.* 9. *n.* 131. *Covarrub. Dian. Bobad. l.* 2. *Polit. C.* 17. *num.* 201. *Acev. in L.* 1. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C. ex n.* 221. Et in quolibet Tribunali creatur à Rege, quidam Judex, qui cognoſcat de illis bonis adjudicandis, & de litibus eorum occaſione motis. *Gonz. in C.* 13. §. 1. *h. t. n. fin.* Hæretici fiunt inteſtabiles, tam acti-

Digitized by Google

activè, quàm paſsivè: ac proindè nec ex teſtamento, nec ab inteſtato aliquid capere poſſunt, nec hæreditatis titulo, legati, fideicommiſsi, &c. *C.* 13. §. *Credentes, h. t. L.* 5. *C. h. t.* ac proindè hæreditas ab hæretico obtenta debet ab ipſo reſtitui venientibus ab inteſtato: poterit tamen probabilitèr eam retinere, donec per ſententiam criminis declaratoriam ipſi auferatur. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 14. *n.* 31. Et qui hæreticum in teſtamento inſtituit, ſi non ſit ex cauſa pietatis, vel alimentorum, excommunicationem incurrit. *C.* 5. *& 6. h. t.* Quæ deciſiones, etiamſi loquantur de Epiſcopis, & Clericis, etiam extenduntur ad Laicos, qui hæreticos inſtituunt hæredes. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 14. *num.* 41. De bonis adquiſitis poſt ſententiam criminis declaratoriam liberè teſtatur hæreticus: quia hæc non conſiſcantur. De bonis vero, quæ habebat ante ſententiam, nequit teſtari poſt latam ſententiam, & ſi teſtetur nullum eſt teſtamentum: quia de re non ſua, ſed fiſci diſponit. Si vero teſtetur, vel aliter contrahat, ante ſententiam latam, validè contrahit, & teſtatur: tale vero teſtamentum, vel contractus revocabitur; *arg. C.* 13. §. *Credentes, h. t. Molin. tr.* 2. *D.* 95. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 24. *num.* 3. Hæreticus de Jure Hiſpano antiquo poterat teſtari inter Catholicos. *L.* 4. *tit.* 26. *p.* 7. quod jam non debet ſervari, ut notat *Greg. Lop. ibid.*

112 Ultima denique hæreticorum pœna eſt ultimum ſupplicium. Cum enim hoc crimen graviſsimum ſit, magnaſque cauſet perturbationes, & clades in Regnis, atque Provincijs, nullum aliud remedium ad illud comprimendum reſtat, quam morte recidere, tot malorum Authores. Poſtquam ergo hæretici convicti ſunt, & in ſua pertinacia perſeverant, brachio ſæculari traduntur, præmiſſa degradatione, ſi Clerici fuerint. *C.* 9. *c.* 15. *h. t. c.* 1. *eod. in* 6. *L.* 2. *tit.* 26. *p.* 7. ibi: *E ſi por aventura non ſe quiſieren quitar de ſu porfia, debenlos judgar por Hereges, è darlos deſpues à los Jueces Seglares, è ellos debenles dar pena en eſta manera; que ſi fuere Herege predicador, à que dicen conſolador, debenlo quemar en fuego, de manera que muera.* Si impœnitens perſiſtant, vivi comburuntur. Si ſunt relapſi, & pœniteant, Sacramentum pœnitentiæ illis miniſtratur: quia Eccleſia nemini quoad ſpiritualem ſalutem, gremium claudit. *Clem.* 1. *de Pœnit. & remiſ.* & licet ultimo ſupplicio damnatis regulaaritèr Euchariſtia concedatur, tamen jam generali conſuetudine Inquiſitionum Hiſpaniæ receptum eſt, ut his relapſis Sacramentum Euchariſtiæ non miniſtretur. *Gonzal. in C.* 9. *b. t. n.* 6. *in fin. Acev. in L.* 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C. n.* 28. *Cantera, & alij*, quamvis attento Jure Communi, *in C.* 4. *h. t. in* 6. *Si pœnitentiæ ſigna in eis apparuerunt manifeſta, nequaquam ſunt* (*humilitèr petita*) *Sacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ deneganda.* Et quamvis tali converſione pœnam mortis non vitent, ſaltem ipſis mitigatur: ſi quidam non vivi comburuntur, ſed prius ſtragulantur, & poſteà flammis comburendi addicuntur. Si tamen non ſint relapſi, ſed tantum ſemel convicti, & pœniteant, non afficiuntur pœna capitali, ſic diſponente Eccleſia ex benignitate, ſed tantum pœna exilij, vel triremium per triennium, vel alia ſimili puniuntur. *Farinac. q.* 189. *&* 193. In Germania alijſque Regionibus Septemtrionalibus; hæ pœnæ vix locum habent. Nam ibi ob hæreticorum potentiam, & multitudinem. *Cedit viribus æquum, victaque pugnaci jura ſubeſſe jacent.*

113 Hæretici poſſunt, & debent cogi ab Eccleſia, ad ſuos errores abjurandos. *C.* 13. §. 7. *h. t.* quia cum ſint baptizati, ſubjecti ſunt Eccleſiæ. *C.* 8. *de Divortijs. Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 2. poteſtque Pontifex, ut Supremus Paſtor per Principes Sæculares, armis cogere hæreticos, etiam tali Principi non ſubjectos, ad veram Religionem, hæreſi abjurata redire. Ipſique Principes Catholici ad hoc tenentur reſpectu ſuorum vaſſallorum, qui hæreſim ſequuntur, illoſque poſſunt ob hæreſim debellare; nec enim eos in ſuis Regnis poſſunt tolerare, multoque minus permittere ſuæ ſectæ liberum excercitium, cum hoc maximum Populo ſcandalum, graviſsimumque perverſionis periculum afferre poſsit. *C.* 9. *c.* 13. §. 3. *h. t. c.* 11. *eod. in* 6. *L.* 2. *& Auth. Gazaroſ. C. eod.* niſi obſtet pax publica, vel ſecuritas ipſis promiſſa: nam & Hæreticis fides, etiam à Catholicis, ſervanda eſt. Licet enim non facile cum hæreticis ſit paciſcendum, pacta tamen inita, ſi de re licita, & poſsibili ſint, ſervanda ſunt. *C.* 1. *&* 3. *de Pact. L.* 1. *ff. eod.* ad hoc enim obligant veracitas, fidelitas, & juſtitia. Regularitèr non licet Principi Catholico inire fœdus cum hæreticis, vel eis auxilium præbendo, vel in auxilium eos vocando, etiam in bello juſto, præci-

Digitized by Google

cipuè adverſus alios catholicos. Nam ex tali fœdere regularitèr reſultat damnum, ſaltem indirectè, Eccleſiæ, & Religioni, ob implacabile eorum adverſus noſtram Religionem odium. Ideò ſæpè in Scriptura, & à Pontificibus tale fœdus prohibetur. Si vero tale periculum ceſſet, cum hoc non ſit intrinſecè malum, quia bellum eſt juſtum, & non fit contra Religionem, nec damnum reſultat Eccleſiæ, ut ſupponitur: poteſt Princeps Catholicus fœdus cum hæreticis inire; maximè ſi ex eo aliquod commodum Eccleſiæ, vel Religioni ſequatur, vel majus malum avertatur.

114 Hic etiam oportet addere Theologicas Cenſuras, quibus à Summis Pontificibus, & Tribunali S. Inquiſitionis aliquæ propoſitiones non ſanæ doctrinæ, notantur: de quo latius. *Suar. de Fide, D.19. ſect.2. Gutierr. Hurtad. in Explic. propoſit. damnat. in procem. Marin de Fide. Cordub. lib.1. q.17. Can. de Locis, lib. 12. cap.10. Peña, Simancas, & alij.*

1 Propoſitio *Hæretica*, eſt quæ immediatè opponitur contradictoriè, vel contrariè propoſitioni de fide, ſeu veritati à Deo revelatæ, etiamſi proferatur abſque pertinacia. Propoſitio quidem revelata, ac proindè de fide eſt quæcumque veritas in veteri, vel novo Teſtamento invenitur expreſſa: non ſolum ſi pertineat ad præcipuos articulos, ut Dei unitas, vel incarnatio Verbi: ſed etiamſi obitèr enuntietur, ut Canis Tobiæ exiſtentia. Item quæ eſt definita à Pontifice, tanquam de fide, vel in, vel etiam extra Concilium Generale: & etiam, quæ communi Eccleſiæ uſu eſt tanquam Apoſtolica traditio recepta.

2 *Hæreſi proxima* dicitur, quæ eſt contradictoria illi, quæ vel à pleriſque habetur tanquam de fide, vel infertur per evidentem conſequentiam ex una de fide, & altera indubitata.

3 *Sapiens hæreſim* eſt illa, cujus contradictoria non eſt expreſſè definita: in Eccleſia tamen communitèr recipitur, tanquam ſi eſſet de fide: adeo, ut præbeat indicium ſaltem probabile judicandi, quod hæreſis lateat in illius defenſore. Et propoſitio, cui opponitur, ſapere fidem dicitur, ſicut hæ: *Maria Virgo aſſumpta eſt cum corpore in Cœlum: Quadrageſima eſt abſtinendum ab eſu carnium.* Utraque enim ſapit fidem, cum ex communi uſu Eccleſiæ, ut Catholica ſit admiſſa, licet non ſit de fide: quippè non communi conſenſui fidelium, ſed ſoli Petro, ejuſque ſucceſſoribus eſt conceſſa facultas definiendi controverſias in materia fidei. Item hæc propoſitio: *Ridiculum eſt, Euchariſtiæ Sacramentum ſolemni ritu per vias publicas circumferre*, ſapit hæreſim Lutheranorum, qui negant in Euchariſtia verum Corpus Chriſti contineri.

4 *Erronea* eſt contradictoria concluſioni Theologicæ omninò veræ, ſive deductæ ex una præmiſſa de fide, & altera evidente. Sic eſt Theologica hæc concluſio: *Chriſtus eſt riſibilis*: quippè ſequitur ex his præmiſſis: *Omnis homo eſt riſibilis*, quæ eſt lumine naturæ nota: *Et Criſtus eſt homo*: quæ eſt de fide. Concluſio tamen, cum debiliorem partem ſequatur, non eſt de fide: ac proindè hæc propoſitio: *Chriſtus non eſt riſibilis*, non hæretica ſed erronea, vel error in fide merito nuncupatur.

5 *Errori proxima* eſt contradictoria concluſionis, quæ non ab omnibus, ſed à pleriſque tanquam Theologica habetur. Talis eſt concluſio deducta ex una præmiſſa certò de fide, & ex altera evidenti: ſed quæ non ab omnibus, ut evidens admittitur. Vel ſi deducatur ex una præmiſſa certò evidenti, & ex altera de fide: ſed quæ non ab omnibus, ut de fide habetur.

6 *Malè ſonans* eſt, quæ abutitur vocibus contra communem ſenſum fidelium. Ut ſi ſenſus obvius ſit hæreticus, præcipuè attentis circunſtantijs perſonæ, loci, & temporis, quamvis ſenſus latens ſit Catholicus. Sic malè ſonat, *quod in Divinis Pater ſit major filio: quod Chriſtus eſt creatura, & quod orat pro nobis: quod Chriſtus quotidiè peccat.* Quamvis hujuſmodi propoſitiones, ſub certis limitationibus, ſint veræ. Ut quod *Pater eſt major filio, homine, ſeu ut homo eſt. Quod Chriſtus, ut homo eſt creatura, & orat pro nobis. Quod Chriſtus myſticus, qui eſt Eccleſia, vel Corpus Chriſti myſticum quotidiè peccat in aliquo membro, ſeu perſona ejus.* Si tamen ſenſus hæreticus non ſit uſu receptus, non eſt propoſitio adeo rigide notanda. Huc reducitur propoſitio *æquivoca*, quæ ſcilicèt, ſenſum Catholicum, & Hæreticum poteſt habere. Hæc duplex contradictoria: *Deus facit malum, Deus non facit malum.* Condemnatur à Divo Auguſtino, quamvis utraque in Sacra Scriptura contineatur. Debet ergo dici: *Deus phyſicè cauſat malum, neutiquam tamen moralitèr.*

7 *Suſpecta de hæreſi* eſt, quæ videtur la-

latentem hæreſim continere, & ſuſpicionem generat apud viros bonos, atque ſapientes. Ita ſuſpectum de hæreſi eſt dicere: *Quod non eſt curandum de cæremonijs exterioribus, quia vergunt ad Judaiſmum.*

8 *Impia* dicitur, quæ eſt contra cultum Deo, & Sanctis debitum: vel quæ opponitur operibus miſericordiæ erga miſeros, vel pietati erga Parentes, vel Rempublicam. Propoſitio pia eſt, quæ licet non ſit revelata, nec Theologica, fovet tamen Religionem, fidem, charitatem, & devotionem. Ut quod *Mater Dei viderit Eſſentiam Divinam in hac vita*: Quod *Angeli Cuſtodes, & Sancti, quibus ſpecialiter devoti fuimus in vita, in mortis periculo nobis ſpecialitèr aſsiſtant.*

9 *Piarum aurium offenſiva* eſt, quæ in materia Religionis aliquid falſum, vel indecorum, & indecens, quamvis falſum non ſit, enuntiat: Ut ſi quis loquendo de S. Maria Magdalena dicat, *hodie èſt feſtum meretricis, vel quod Eccleſia Romana eſt Synagoga Satanæ.*

10 *Temeraria* eſt, quæ in materia ſupernaturali, & Theologica ſine rationis, vel authoritatis regula profertur. Temeraria *negativè*, eſt quæ nullam rationem, vel authoritatem habet, neque pro ſe, neque contra ſe. V. g. *quod iſte, vel ille eſt præſcitus, vel prædeſtinatus, ſalvus, vel condemnatus.* Vel quod *illa Hoſtia Altaris non eſt conſecrata.* Sicut in Philoſophicis temere aſſeritur, quod *Aſtra ſint paria. Poſitivè* temeraria eſt, quæ pro ſe nullam habet rationem gravem, & contra ſe habet rationes firmiſsimas: Ut dicere cum Eraſmo contra omnes TT. Scholaſticos, quod *Chriſtus, ut homo non fuit beatus in anima, neque habuit ſemper viſionem claram ſuæ Divinitatis ab inſtanti ſuæ Conceptionis. Item, quod plorantes ſua peccata ſunt proprietarij ſuæ voluntatis.* Vel quod *jejunium ſit impertinens perfectioni Chriſtianæ.*

11 *Scandaloſa* propriè dicitur, quæ in materia doctrinæ ad fidem pertinentis occaſionem errandi, vel malè ſentiendi præbet fidelibus. Ut ſi quis abſolutè dicat, *Imagines non eſſe adorandas.* Sed latius pro ſcandaloſa propoſitione intelligitur illa, quæ occaſionem ruinæ, ſeu peccati in materia cujuslibet virtutis præbet. Et etiam dicitùr *pernicioſa in praxi*, ut patet in propoſitionibus damnatis ab Alex. VII. & Innoc. XI.: Huc reducitur *periculoſa*, quæ ſcilicèt, præbet occaſionem periculi in materia fidei, aut morum. Ut quod *ſine jejunijs, & pœnitentijs exterioribus homo poteſt eſſe perfectus.* Vel quod *non eſt curandum pugnare contra tentationes, aut malas cogitationes.* Vel quod *actus exteriores virtutum, & aliarum ſanctarum cæremoniarum non ſunt neceſſarij, neque expedientes ad perfectionem: ſed potius ſunt actus imperfectorum.*

12 *Blaſphema* eſt, quæ continet injuriam contra Deum, vel Sanctos. Sic blaſphemum eſt dicere: *Sanctos non eſſe colendos, nec orandos, nec poſſe juvare ſuos devotos*: Vel quod *æquè fidendum eſt orationi cujuslibet peccatoris viventis, ſicut orationi Sancti, aut B. Virginis jam in Cœlo regnantis*, ut blaſphemat Lutherus. Vel dicere: *Deum eſſe injuſtum, vel excedere in punitione, ſeu reprobatione aliquorum*: & alia hujuſmodi, quæ aliquando blaſphemiæ hæreticales, aliquando non hæreticales nuncupantur, prout alibi dicimus.

13 *Schiſmatica* eſt, quæ nata eſt inducere, vel promovere ſeparationem membrorum à capite, in quo ſchiſma conſiſtit, quatenùs videlicèt, rebellionem adverſus Eccleſiam, illiuſque caput, ſuſcitat, aut fovet, ſive admiſceat hæreſim, ſive non: ut hæc propoſitio, *Papa non eſt legitimus ſuperior.*

14 *Seditioſa* eſt, quæ ſeminat zizaniam, & diſcordiam, ita ut nata ſit concitare tumultum in Eccleſia, vel Republica. Ut hæc: *Quilibet poteſt ſibi juſtitiam facere.* Vel quod *ſubditi poſſunt ſuos ſuperiores publicè delinquentes licitè punire, eoſque abjicere*: Vel quod *eis non tenentur obedire.*

15 *Maledica, ſeu injurioſa* eſt, quæ proximi injuriam continet. Ut quod *Papa eſt Anti-Chriſtus, & Cardinales ſunt ejus Miniſtri*: Vel quod *Clerici, & Religioſi ſunt cavendi ab his, qui ſunt in articulo mortis.*

16 *Laxa* eſt, quæ favet libertati, eſtque licentioſa.

17 *Levis*, quæ levi nititur fundamento.

18 *Improbabilis* eſt, quæ nititur fundamento ſimplicitèr indigno, ut illi præbeatur aſſenſus: eritque improbabilis *poſitivè*, ſi contra ſe habeat motivum certum, & ipſa ſit certò falſa. Et tales ſunt omnes propoſitiones à Pontificibus damnatæ. Erit tamen *negativè* improbabilis, ſi pro ſe nullum habeat motivum grave, etſi contra ſe non habeat motivum certum, nec ipſa ſit certò falſa. V. g. ſi quis nunc dicat; *Turca dormit.*

Quan-

Digitized by Google

115 Quando in Decretis Pontificijs, vel Inquiſitionis hæ cenſuræ apponuntur, ita debent intelligi, ut cuilibet propoſitioni ſua correſpondeat cenſura: & ideo additur dictio *reſpectivè*, quamvis multoties accidat, quod eadem propoſitio pluribus ſit digna cenſuris; v. g. hæc propoſitio. *Religioſi in Religionibus approbatis viventes non ſunt de Religione Chriſtiana.* Hæc namque propoſitio 1. eſt *hæretica*; quippè eſt contra Sedis Apoſtolicæ definitionem. 2. eſt *ſcandaloſa*, quia Sæcularibus dat occaſionem male ſentiendi de Religionibus, & de Religioſis, & etiam ut à perfectionis ſtatu avertantur. 3. eſt *impia*: quia removet Sæculares à pietate erga Religioſos. 4. eſt *injurioſa, & maledica* ſtatui Religioſo: ſiquidem intolerabilem injuriam Religionibus facit. Et denique eſt *temeraria*: quippè nullo nititur fundamento: quinimò Sanctorum Patrum authoritati opponitur. Idem conſtat ex alijs propoſitionibus à Pontificibus damnatis, quæ ſæpè ſolent plures amplecti cenſuras: quin & eadem propoſitio à diverſis diverſa cenſura notatur, quia non omnes eodem modo eandem definiunt cenſuram, & inſuper una cenſura pluries cum alia coincidit, ut patet in cenſuris de ſuſpecta de hæreſi, ſapienti hæreſim, erronea, & hæreſi proxima, & alijs, ut videri poteſt apud *Suar. Cordub. & Canum.* Prætereà *Innoc. XI. die 2. Martij, Ann.* 1669. ut ab injurioſis convehtionibus Doctores, & Scholaſtici, aut alij quicumque in poſterum abſtinerent, & ut paci, & charitati conſulatur, in virtute ſanctæ obedientiæ præcepit, ut tàm in libris imprimendis, ac manuſcriptis, quàm in Theſibus, diſputationibus, ac prædicationibus caveant ab omni cenſura, & nota, necnon à qubuſcumque convitijs contra eas propoſitiones, quæ adhuc inter Catholicos, hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ ſuper eiſdem propoſitionibus judicium proferatur. Et quidem ſolum prohibetur cenſura formalis, non tamen, ſi dicatur aliquid, ex quo cenſura inferri poſſit per quandam contradictoriam; aliàs nullus poſſet dicere, ſuam ſententiam ex ſcriptura probari: nam hoc eſſet dicere contradictoriam, eſſe hæreticam. Sed quia ipſe hoc non dicit, nec adverſarij id concedunt, non intelligitur talem appingere cenſuram. Nec etiam eſt cenſura, ſi quis aliquam ſententiam appellet improbabilem, vel levem, vel laxam, ſaltem in communiori ſenſu. **Hurt. Lug. & Carden.** & non ſolum circa propoſitionem directam poteſt quis errare, ſed etiam circa illius cenſuram, v. g. ſi dicat erroneam, ſcandaloſam, vel temerariam propoſitionem, quæ eſt de fide, vel à Doctoribus recepta, errorem quidem committit, vel hæreſim ſapit, vel temerarius exiſtit, ac ſi negaret defacto propoſitionem: quia eam negat virtualitèr, & inſuper eam tali cenſura inurit.

116 Denique quia ad hunc præcipuè Titulum ſpectant cauſæ, & delicta, de quibus Inquiſitores cognoſcunt, libuit pro noſtræ Hiſpaniæ praxi, referre ad litteram Edictum Generale Inquiſitionis Hiſpaniæ: quod ita eſt::::

COMPENDIO, y Sumario del Edicto General de la Fè, y caſos en èl contenidos.

NOS Los Inquiſidores, contra la Heretica pravedad, y Apoſtasìa, por authoridad Apoſtolica: A todos los Fieles de eſte nueſtro diſtrito, ſin excepcion, &c.

Hacemos ſaber, que ante Nos pareciò el Promotor Fiſcal de eſte Santo Oficio, y nos hizo relacion, diciendo: Que bien ſabiamos, y nos era notorio, que muchas perſonas, que aſsiſtian à la publicacion del Edicto General de la Fè, no le podian entender por ſu mera lectura; y que otras muchas, por no aſsiſtir à ella, carecian de ſu noticia: y para que en adelante ninguno pueda pretender ignorancia, nos pidiò, que en las puertas de las Igleſias mandaſſemos fixar un breve reſumen de los capitulos mas ſubſtanciales de èl, para ſu mas facil, y univerſal inteligencia.

2 Y Nos, viſto ſu pedimento ſer juſto, y conveniente al ſervicio de Dios Nueſtro Señor, mandamos hacer eſte compendio, y ſumario, para que ſi ſupieredes, ò entendieredes, ò huvieredes viſto, ù oìdo decir, que alguna, ò algunas perſonas vivas, preſentes, ò auſentes, ò difuntas, ayan contravenido en algo à nueſtra Santa Fè, lo digais, y manifeſteis ante Nos.

3 Eſpecialmente ſi ſabeis, ò haveis oìdo decir, que alguna, ò algunas perſonas han guardado, ò guardan la Ley de

de Moyſés, hecho algunas ceremonias en obſervancia de ella, ò dicho, que dicha Ley es buena.

4 O ſi ſabeis, ò haveis oido decir, que algunas perſonas ayan ſido obſervantes de la ley de Mahoma, ò dicho, que dicha ley es buena, ò hecho algunas ceremonias en ſu obſervancia.

5 O que algunas perſonas ſigan, ò ayan ſeguido la falſa ſecta de Martin Lutero, ò ſus ſequaces, ò ayan creìdo, ò aprobado algunas opiniones ſuyas, ò de otros Hereges.

6 O ſi ſabeis, ò haveis oido decir, que algunas perſonas ayan dicho, ò afirmado, que es buena la ſecta de los Alumbrados, ò que la Oracion mental es de precepto Divino, y la vocal importa muy poco.

7 O ſi ſabeis, ò haveis oido decir, que algunas perſonas ayan injuriado de obras, ò palabras à la Virgen Nueſtra Señora, ò à los Santos del Cielo, ò ſi han invocado al Demonio, ò tenido con èl pacto tacito, ò expreſſo, ò que ayan ſido brujos, ò brujas, ò mezclado coſas Sagradas con profanas.

8 O que alguno, ſiendo Clerigo de Orden Sacro, ò Frayle profeſſo, ſe aya caſado, ò que no ſiendo Sacerdote, aya dicho Miſſa, ò confeſſado à alguna perſona.

9 O ſi ſabeis, que algun Confeſſor, ò Confeſſores, en el acto de la confeſſion, ò proximamente à ella, ò en los confeſſonarios, ò lugares diputados, aunque no ſe ſiga la confeſsion, ayan ſolicitado à ſus hijas de confeſsion, provocandolas, ò induciendolas con hechos, ò palabras torpes, y deshoneſtas.

10 O ſi han aconſejado, ò perſuadido à ſus penitentes en el acto de la Confeſsion Sacramental, la graviſsima culpa de inobediencia, infidelidad, y rebelion al Rey nueſtro Señor Don Phelipe Quinto, haciendoles creer, que no les obliga el juramento de fidelidad.

11 O ſi alguna perſona ſe ha caſado ſegunda, ò mas veces, viviendo ſu primera muger, ò marido.

12 O ſi han ſido Aſtrologos Judiciarios, Adivinos, ò Superſticioſos.

13 O ſi para adivinar, ù otro efecto, han conſultado, ò preguntado al Demonio en los cuerpos endemoniados, ò eſpiritados.

14 O ſi para lo referido, ò deſcubrir hurtos, ò teſoros, ò ſaber el ſuceſſo de caminos, Navegaciones, Flotas, y Armadas, muertes, ù otros caſos, en lugares ocultos, ò diſtantes, han uſado del Arte Magica, hechizos, encantamientos, agueros, ſueños, rayas de las manos, cercos, bruxerias, caractères, ò invocaciones de Demonios.

15 O que para lo miſmo ayan uſado de ſuertes con habas, trigo, maiz, ù otras ſemillas, ò con naypes, dados, monedas, ò ſortijas, ò ſemejantes, ò mezclado las Sagradas con las profanas, como los Evangelios, Agnus Dei, Aras conſagradas, Agua bendita, Eſtolas, y otras Veſtiduras Sagradas.

16 O que traen conſigo, y dàn à otros cedulas, memoriales, recetas, y nominas, eſcritas en ellas palabras, y oraciones ſuperſticioſas, ò con circulos, rayas, y caractères reprobados, ò con Reliquias de Santos, Piedra Imàn, cabellos, cintas, polvos, y otros hechizos, para librarſe de muerte violenta, y ſubitanea, y de ſus enemigos, para tener buenos ſuceſſos en ſus pendencias, y batallas, y negocios, que trataren, ò para efecto de caſarſe, ò alcanzar los hombres à las mugeres, y eſtas à los hombres, que deſean, para que los maridos, y amigos traten bien, y no pidan zelos à las mugeres, ò amigas, para ligar à los hombres, ò hacer à ellos, ò à las mugeres otros daños, y maleficios en ſus perſonas, miembros, ò ſalud.

17 O que para eſtos, y ſemejantes efectos, han uſado de oraciones en que invocan à Dios Nueſtro Señor, ò à ſus Santos, con mezcla de otras invocaciones, y palabras indecentes, y deſacatadas, continuandolo por ciertos dias delante de ciertas Imagines, y à ciertas horas de la noche, con cierto numero de candelillas, vaſos de agua, y otros inſtrumentos, y eſperando deſpues agueros, y preſagios de lo que pretenden ſaber, por lo que ſueñan durmiendo, ò por lo que oyen hablar en la calle, ò les ſucede à otro dia, ò por las ſeñales del Cielo, ò las aves que vuelan, ù otras tales vanidades, y locuras.

18 O que han dado, ò dàn adoracion al Demonio, ofreciendole ſacrificio con candelas, incienſo, copal, y otras coſas, ò perfumes, y uſando de ciertas unciones en ſu cuerpo, le invocan, y adoran con nombre de Angel de luz, y eſperan reſpueſtas, ò repreſentaciones aparentes de lo que pretenden.

19 O que para lo miſmo toman, ò dàn à otros ciertas bebidas de hiervas, ò

ô raices, como las que llaman del Peyote, yerva de Santa Maria, ò de otro nombre, con que ſe engañan, y entorpecen los ſentidos; y las repreſentaciones fantaſticas, que alli tienen, juzgan, y publican deſpues por revelacion, ò noticia cierta de lo que ha de ſuceder.

20 O ſi ſabeis, que algunas perſonas tengan libros, ò qualeſquiera eſcritos de Aſtrologìa Judiciaria, ò del Arte Magica, ſuperſticiones, encantamientos, agueros, ò hechicerias, ò de la Secta de Martin Luthero, ù otros Hereges, ò el Alcoràn, ù otros libros de la Secta de Mahoma, ò Biblias en Romance, ù otros qualeſquiera de los reprobados, y prohibidos por Edictos, Cathalogos, Expurgatorios, y Cenſuras del Santo Oficio de la Inquiſicion.

21 O que algunas perſonas, faltando à lo que ſon obligadas, han dexado de manifeſtar al Santo Oficio algunas de las coſas referidas, ò han perſuadido à otras que no lo manifieſten.

22 O que ayan encubierto, receptado, y favorecido à algunos Hereges, dandoles favor, y ayuda, ocultando, y encubriendo ſus perſonas, ò ſus bienes.

Y por quanto en el Edicto, que hicimos publicar por la Quareſma del año de mil ſetecientos y trece, ſe tomò la equivocacion, al eſtenderlo, de poner algunas clauſulas, que debiendo limitarſe, y eſtenderſe ſolo contra las perſonas de los teſtigos, que ſabian, ò havian oìdo decir, que otras havian cometido los delitos explicados en el dicho Edicto, ſon comprehenſivas de los miſmos delinquentes, declaramos, para quitar qualeſquiera dudas, que no habla el dicho Edicto, ni ſe debe entender contra las perſonas, que han cometido delitos, cuyo conocimiento toca al Santo Oficio, para neceſsitarlas à delatarſe ellos miſmos; ſino contra las que ſabiendolo, lo ocultan; porque eſtas, en todo acontecimiento, tienen obligacion à denunciar, ſin poder ſer abſueltos por ningun Confeſſor, haſta que lo cumplan; y à eſte miſmo fin ſe dirigieron, y deben entender las clauſulas, que hablan contra los Confeſſores, Doctores, y Letrados, ſin que por eſto ſea viſto excluir de la prohibicion del dicho Edicto à los que cometieren heregìa formal externa, porque eſtos por ningun Confeſſor pueden ſer abſueltos, ni por virtud de qualquier privilegio, como literalmente ſe exceptùa en el mayor de todos, que es en el de la Bula de la Santa Cruzada. Por ende por el tenor de la preſente amoneſtamos, exortamos, y requerimos, y en virtud de Santa Obediencia, y ſo pena de Excomunion Mayor (latæ ſententiæ trina Canonica monitione præmiſſa) mandamos à todos, y à qualeſquier de vos, que ſi ſupieredes, ò huvieredes hecho, viſto, ò oìdo decir, que alguna perſona aya hecho, dicho, tenido, y afirmado algunas coſas de las arriba dichas, ò otra qualeſquiera que ſea, ò parezca ſer contra nueſtra Santa Fè Catholica, y lo que tiene, y enſeña nueſtra Santa Madre Igleſia Romana, aſsi de vivos, preſentes, ò auſentes, como difuntos, vengais, y parezcais ante Nos perſonalmente, ò ante nueſtros Comiſſarios, Calificadores, ò Miniſtros del Santo Oficio (y donde no los huviere, ante los Curas de vueſtras Parroquias, para que nos lo hagan ſaber, y dèmos las providencias convenientes) à decirlo, y manifeſtar dentro de ſeis dias primeros ſiguientes, deſpues que eſta nueſtra Carta fuere publicada, ò como de ella ſupieredes en qualquiera manera; con apercibimiento, que paſſado el dicho termino, lo ſuſodicho no cumplido, demàs que havreis incurrido en las dichas penas, y cenſuras, procederèmos contra los que rebeldes, è inobedientes fueredes, como contra perſonas, que malicioſamente callan, y encubren las dichas coſas, y ſienten mal de nueſtra Santa Fè Catholica, y Cenſuras de la Igleſia. Y para que lo ſuſodicho venga à noticia de todos, y ninguno pueda pretender ignorancia, ſe mandò publicar, y fixar en eſta Igleſia. En Mexico, &c.

Aliud S. Inquiſitionis Edictum pro firmanda pace inter Religiones.

117 EN la Villa de Madrid à veinte y ocho dias del mes de Junio de mil ſeiſcientos y ochenta y ocho años, el Excelentiſsimo ſeñor Obiſpo, Inquiſidor General, y los Señores del Conſejo de ſu Mageſtad de la Santa, y General Inquiſicion, dixeron: Que por quanto el Iluſtriſsimo ſeñor Arzobiſpo de Damaſco, ſiendo Inquiſidor General, y los Señores de dicho Conſejo proveyeron el Auto, cuyo tenor es el que ſe ſigue. En la Villa de Madrid à nue-

Digitized by Google

nueve dias del mes de Marzo de mil ſeiſcientos y treinta y quatro años, el Illuſtriſsimo ſeñor Arzobiſpo Inquiſidor General, y Señores del Conſejo de ſu Mageſtad de la Santa, y General Inquiſicion, conſiderando los grandes inconvenientes, que reſultan de la diſcordia, y emulacion entre las Religiones, y mal exemplo, y eſcandalo, que con eſto ſe cauſa al Pueblo Chriſtiano, à quien deben edificar, y que ſon mayores, y mas peligroſos quando proceden de ſentimientos diverſos, y opiniones contrarias en materia de coſtumbres, y doctrina: para evitar eſtos daños, y atajar los que amenazan à la Religion, y nueſtra Santa Fè Catholica, y ſe pueden eſperar de tan nocivos principios, y exceſſos, que eſtos dias ſe han viſto, preſumiendo que todo procede de no eſtàr tan conformes (como debian) las Religiones, y que perſonas particulares los cometen à contemplacion ſuya, y que ceſſando eſtas emulaciònes, y concurriendo conformes al exercicio de ſus Inſtitutos, ceſſaràn eſtos daños, teniendo por cierto, que ſerà facil de conſeguir eſte fin de las perſonas graves de ellas, en quien la virtud, y chriſtiandad es notoria, y que los demàs Religioſos particulares, y de menos letras, y obligaciones fomentan eſtas diferencias, contra los quales convenia proceder con rigor, y penas, para mayor juſtificacion de todo, deſeando que ſe aſsiente, y practique la paz, y buena conformidad, como en particular lo encarga ſu Mageſtad, y que de eſto ſean advertidas las Religiones: acordaron, que para que ſe haga notorio lo contenido en eſte Auto à los Superiores de las Religiones, y darles tiempo para que ellos (cada uno en la ſuya) lo publiquen, y que juntamente tengan entendido todo lo demàs, que convenga para el fin que ſe pretende de la paz, y conformidad, ſe llamen al Conſejo pleno, en los dias, y horas, que el Illuſtriſsimo ſeñor Arzobiſpo, Inquiſidor General, y Señores del Conſejo acordaren, ò à la parte, y lugar que bien viſto parecieren; y que qualquiera de las dichas Religiones, que deſde el dia de la publicacion de eſte Auto, de qualquier oficio, ò pueſto que tengan, injuriare à otra Religion, ò à ſus Religioſos, de ſuerte, que redunde la ofenſa, ò injuria en la Religion, aſsi ſea la dicha ofenſa, ò injuria hecha de palabra en Pulpito, ò Cathedra, ò por eſcrito, incurrirà en pena de excomunion mayor, y aſsimiſmo en deſtierro de ſu Provincia, y ſea recluſo en un Convento de fuera de ella, en la parte, y lugar, que à ſu tiempo, y conforme à la gravedad de la injuria ſe arbitrare, y por el tiempo que pareciere, declarandole deſde luego por privado de qualquier oficio, ù ocupacion que tuviere de la Inquiſicion, y por inhabil, è incapàz de poderle tener, ni ſer reintegrado en ningun tiempo. Y por haver entendido, que el principal origen, y motivo de las diſſenſiones entre las Religiones, procede de cenſurar las unas las opiniones de las otras, còn palabras, y terminos mas libres, y menos decentes de lo que deben à ſu profeſsion: ordenaron ſe encargue, y advierta à dichos Superiores de las Religiones, que en las reviſiones que hacen de los libros, y tratados, que ſe eſcriven por los Religioſos particulares de ellas, antes de imprimir ſe miren con particular atencion ſi ay eſte genero de cenſuras, y quiten todo lo que pudiere ſer ofenſivo en el eſtylo, y terminos, ſin permitirles ninguno, que ſea injurioſo. Y ſi no baſtare ſu authoridad para remediarlo, no les dèn licencia para imprimir, haſta dàr de ello cuenta al Conſejo; y porque con dificultad ſe pueden vèr tan exactamente dichas obras, tengan obligacion à preguntar à ſus Autores (quando las preſentaren ante ellos) ſi cenſuran alguna opinion. Y eſta miſma advertencia obligue à los particulares Religioſos, à quien los Generales, ò Provinciales encargaren la reviſion de dichas obras. Todo lo qual guarden, y cumplan cada uno por lo que le tocare; con apercebimiento, que por qualquier contravencion, que de lo dicho ſe hiciere, ſeràn caſtigados con todo rigor::: y que ſo las miſmas penas, y cenſuras, cada Prelado lo haga notorio à ſu Comunidad, y lo repita en el ingreſſo de ſu Oficio, poniendole en parte publica, y decente, para que conſte à todos, y ſiempre de lo que por èl ſe manda, y ninguno pueda pretender ignorancia. Y declaramos por comprehendidos tambien en la prohibicion contenida en dichos Decretos, trangreſſores de ellos, è incurſos en las miſmas cenſuras, y penas, reſpective à todas, y qualeſquier perſonas Eleſiaſticas, ò Seculares, de qualquier eſtado, calidad, condicion, ò dignidad que ſean, que eſcrivieren, eſpar-

cies

cieren, ò en otra manera publicaren ſemejantes Papeles manuſcritos, ò impreſſos, y à los Impreſſores que los imprimieren, y à las perſonas, que teniendo noticia de ſus Autores, ò ſiendo inducidas, ò ſolicitadas por alguna de las partes, en orden à la aprobacion, y defenſa de lo que intentan perſuadir en dichos papeles, ò contra ellos, ò los predicaren, no lo manifeſtaren al Santo Oficio. Y mandamos, que eſte nueſtro Edicto ſe publique en eſta Corte en la forma ordinaria, y por los Tribunales del Santo Oficio, en las Ciudades, y Lugares de ſus diſtritos, y ſe fixen en las puertas de las Igleſias, y partes publicas, para que venga à noticia de todos, y ſe guarde, y cumpla lo que por èl ſe manda. Dado en Madrid à diez y nueve dias del mes de Octubre de mil ſeiſcientos y noventa y ſeis años. Fray Juan Thomàs, Arzobiſpo de Valencia, Inquiſidor General. Don Antonio Alvarez de la Puente, Secretario del Rey nueſtro Señor, y del Conſejo. Señalado con cinco rubricas de los Señores del Conſejo de ſu Mageſtad de la Santa, y General Inquiſicion.

Aliud S. Inquiſitionis Edictum circa locum, & modum confitendi.

118. HAcemos ſaber à todos los Curas, Prelados, y Confeſſores de eſta Ciudad, y demàs Ciudades, Villas, y Lugares de eſte nueſtro diſtrito, como por repetidas ordenes nueſtras, la ultima de quince de Abril de mil ſeiſcientos y noventa y dos, tenemos mandado, que no ſe confeſſaſſe en Celdas, y Capillas ſecretas de los Conventos de los Religioſos, y Religioſas, Parroquias, y mas Igleſias, y otras partes ocultas, y que ſolo ſe confeſſaſſe en el cuerpo de la Igleſia, Sacriſtias, Clauſtros, y Capillas, que en ellas huvieſſe, eſtando las puertas abiertas de par en par; y que los Curas, y demàs Clerigos Seculares no confeſſaſſen en ſus caſas, ſino en las Igleſias, y Sacriſtias publicamente, ſalvo eſtando enfermo en la cama, ò con algun impedimento conſiderable, ò que lo eſtèn los penitentes. Y porque la experiencia, que deſpues ſe ha tenido, nos ha obligado à eſtrechar mas la referida providencia, (quedandoſe en ſu fuerza, y vigor las referidas ordenes) mandamos, que de aqui adelante todas las mugeres preciſamente ſe confieſſen por las rexillas de los Confeſſonarios en el cuerpo de la Igleſia, y no en las Capillas, Clauſtros, ni Sacriſtias; y que en las Parroquias, y Conventos en donde no huviere baſtantes Confeſſonarios, ſe hagan unos Cancelillos de madera con ſu rexilla, y por ella ſe confieſſen, eſtando de la otra parte el Confeſſor ſentado en ſilla, ò banco. Y ſiendo eſta providencia de tan poca coſta, ſe podràn ſuplir con ella la falta de Confeſſonarios cerrados en los dias, y feſtividades de mucho concurſo, eſpecialmente permitiendo (como permitimos) que los Religioſos, Sacerdotes, y hombres Seculares, puedan confeſſarſe en las Sacriſtias, y Clauſtros con cancèl, ò ſin èl, para lo qual ſe prevendràn los Confeſſores correſpondientes al concurſo que huviere; y aſsimiſmo eſtando el Confeſſor, ò Confeſſores en las Capillas de la Igleſia, que caen al cuerpo de ella, ſentados de la parte de adentro de la rexa, y eſta cerrada, y las mugeres de la parte de afuera en el cuerpo de dicha Igleſia, mediando una celosìa, ò cancèl, podràn confeſſarlas. Y ſi los penitentes fueſſen ſordos, podràn los Confeſſores retirarſe à algun lugar, ò Capilla diſtante del concurſo para confeſſarlos, poniendo cancèl para las mugeres, pues por la rexilla podràn oìrlas, y ellas lo que el Confeſſor las dixere. Y eſtaràn abiertas las rexas de las Capillas, y las que eligieren ſean las mas claras, y manifieſtas. Y prevenimos, y prohibimos à los dichos Confeſſores, que con ninguna cauſa, ni pretexto tengan converſaciones con los penitentes antes, y deſpues de la Confeſsion. Y mandamos à todos los dichos Curas, Prelados, y Confeſſores, que cada uno cumpla con lo referido, para lo qual ſe harà ſaber à los Confeſſores de cada Comunidad. Y para que ſe tenga preſente, y ninguno pueda pretender ignorancia, ſe pondrà en una tabla, y fixarà en la Sacriſtia de cada Igleſia, y Convento. Todo lo qual cumpliràn, ſin ir, ni venir contra ello en parte alguna, pena de excomunion mayor; con apercibimiento, que procederèmos contra los trangreſſores à lo demàs que huviere lugar en Derecho. Fecho en la Inquiſicion de Mexico, y Sala de nueſtra Audiencia, à veinte y tres dias del mes de Agoſto de mil ſetecientos y diez.

Digitized by Google

Y porque hemos entendido, que no ſe obſerva literalmente, y con la puntualidad, y rigor, que conviene el preinſerto Edicto, explicando, y torciendo la inteligencia de èl, contra ſu claro, y verdadero ſentido, y contra el principal fin à que mira eſta tan importante, y neceſſaria providencia, de que han reſultado algunos abuſos, y el haverſe mantenido, y mantenerſe en algunos Conventos los Confeſſonarios de ſus Clauſtros con rexilla à la Igleſia, eſtando de la parte de adentro el Confeſſor, y los penitentes de la de afuera: mandamos, que ſe cierren los dichos Confeſſonarios, quitando de ellos las rexillas, ò rallos que tuvieren, y que ſe guarde, y obſerve inviolablemente lo diſpueſto por el referido Edicto, ſin interpretacion alguna, ſo la miſma pena de excomunion mayor, y las demàs à que huviere lugar en Derecho.

Y por lo que toca à los Confeſſonarios de los Conventos de Religioſas, que ſuelen tener dos puertas, una por donde los Confeſſores entran, y otra que ſirve à las penitentes, mediando entre las dos un rallo, ò rexilla: mandamos, que dentro de quince dias primeros ſiguientes ſe quiten los tornos, que huviere en los referidos Confeſſonarios, y ſe cierren, y tapien ſus huecos, y otras qualeſquier aberturas de la pared, que ſepara la clauſura, por donde ſe puedan comunicar el Confeſſor, y penitente; de manera, que ſolo quedè en los dichos Confeſſonarios de Religioſas el rallo, ò rexecilla deſtinada para la adminiſtracion del Santo Sacramento de la Penitencia; y que en dichos Confeſſonarios no entren, ni puedan entrar los Prelados, Vicarios, Capellanes, ni otros Confeſſores Seculares, ò Regulares, ni otra perſona alguna, ſino es para adminiſtrar à las Religioſas, y perſonas que vivieren dentro de dichos Conventos el Santo Sacramento de la Penitencia, y mientras le adminiſtraren, eſtèn, y ayan de eſtàr enteramente abiertas, y patentes las dos puertas del Confeſſonario, aſsi la que cae fuera, ò por la parte de la Igleſia, como la de adentro del Convento, y clauſura. Todo lo qual cumplan, y executen, aſsi los Prelados, y Confeſſores, como las Preladas de dichos Conventos de Religioſas, cada uno por lo que le toca, ſo la pena de excomunion mayor, y las demàs à que por Derecho huviere lugar. Fecho en la Inquiſicion de Mexico à diez y ocho dias del mes de Marzo de mil ſetecientos y trece años.

Aliud S. Inquiſitionis Edictum circa ſolicitationem.

119 POR quanto ſe halla en algunos libros aprobada, y defendida la opinion, que afirma, que la muger ſolicitada ad turpia en el acto de la Confeſsion Sacramental, no tiene obligacion de denunciar, ſi conſiente en la culpa de la ſolicitacion, en el Santo Oficio à los Confeſſores ſolicitantes, fundandola principalmente en la regla, y principio general, de que *nemo tenetur ſe ipſum prodere*, cuya extenſion, y aplicacion à eſte caſo, procede al parecer de la ignorancia del eſtylo, y practica con que ſe actùan en el Santo Oficio las cauſas contra ſolicitantes, en que ademàs del inviolable ſecreto, que ſe guarda en todas las que ſon de fè, y dependientes de ella, eſtà prevenido en eſtas, ſe advierta à las mugeres, que los delataren, no tienen obligacion à declarar ſu conſentimiento en la ſolicitacion, ni ſi los provocàron, dando principio à ella; y que aunque la diga, no ſe eſcriva, ni aſsiente en ſus delaciones, y que ſe execute lo miſmo con los reos ſolicitantes, ſi en el diſcurſo de ſus cauſas quiſieren expreſſarlas, pues eſſo no conduce à ſu defenſa, ni à la exculpacion de ſu delito, que unicamente conſiſte en la ſolicitacion, y es la que privativamente toca al Santo Oficio; y ſiendo por los motivos referidos la dicha opinion en la practica improbable, temeraria, eſcandaloſa, y perjudicial à la recta adminiſtracion del Santo Sacramento de la Penitencia, por quanto enerva en gran parte la fuerza, y vigor de las Bulas Pontificias, y abre puerta (no ſin otros inconvenientes, y daños) para que las mugeres ſolicitadas ſe eximan de la obligacion de delatar à los Confeſſores ſolicitantes, contra lo que diſponen las miſmas Bulas: mandamos, que ſe recojan, y prohiban todos los libros, y papeles manuſcritos, ò impreſſos, que contuvieren, aprobaren, y defendieren dicha opinion, haſta que ſe expurgue; y que las perſonas que los tuvieren, de qualquier eſtado, calidad, ò dignidad que ſean, los exhiban, y preſenten para eſte efecto ante Nos, ò los Tribunales del

Digitized by Google

Santo Oficio, ò ſus Comiſſarios; dentro de un breve termino, pena de Excomunion mayor latæ ſententiæ ipſo facto incurrenda, y de docientos ducados para gaſtos del Santo Oficio, y de otras à nueſtro arbitrio. Otroſi mandamos à todos los Confeſſores Seculares, y Regulares, obſerven, y guarden, ſo las penas referidas de Excomunion mayor, y las demàs, lo contenido en eſte nueſtro Edicto; con apercibimiento, de que no lo haciendo, procederèmos contra ellos à todo lo que huviere lugar en Derecho. Dada en Madrid à veinte y cinco dias del mes de Noviembre de mil ſetecientos y trece. El Cardenal Judice Inquiſidor General. Don Domingo de la Cantolla Miera, Secretario del Rey nueſtro Señor, y del Conſejo. Señalado con cinco rubricas.

120 Hic apponere propoſitiones adverſus varios Hæreſiarchas à Sede Apoſtolica, veritatis Magiſtra, proſcriptas, operæ pretium duxi, quippè quæ Sacramenta, Cenſuras, ſtatum Religioſum, Ritus Eccleſiaſticos, & alias noſtri Canonici Juris proprijſsimas materias, concernunt: & præcipuè, quia contra poteſtatem noſtrorum Sanctiſsimorum Pontificium incredibili furore, tanquam rabidi canes hujuſmodi Hæreſiarchæ latrare non ceſſant. Sed, ex eorum juſtiſsima damnatione clarius via veritatis nobis patebit, & ſalutem ex inimicis noſtris ſuſcipientes, ſcopulos, in quos ipſi miſere impegerunt luce Apoſtolicæ doctrinæ vitabimus: Et ſane nota damnationis ſufficiens omninò ratio erit, ut tales doctrinæ odio habeantur apud Catholicos, & præcipuè apud *Hiſpanos rerum Dominos, gentemque tenacem Numinis, & nullis ſcelerantem ſæcula ſectis.*

Propoſitiones Joannis Uvicleff, de Anglia damnatæ, An. 1418. in Concilio Conſtantienſi, ſeſſ. 45.

1 Subſtantia panis materialis, & ſimilitèr ſubſtantia vini materialis remanent in Sacramento altaris.

2 Accidentia panis non manent ſine ſubjecto in eodem Sacramento.

3 Chriſtus non eſt in eodem Sacramento identicè, & realitèr propria præſentia corporali.

4 Si Epiſcopus, vel Sacerdos exiſtat in peccato mortali non ordinat, non conſecrat, non conficit, non baptizat.

5 Non eſt fundatum in Evangelio, quod Chriſtus Miſſam ordinaverit.

6 Deus debet obedire Diabolo.

7 Si homo fuerit debite contritus omnis confeſsio exterior eſt ſibi ſuperflua, & inutilis.

8 Si Papa ſit præſcitus, & malus, & per conſequens membrum diaboli, non habet poteſtatem ſuper fideles ſibi ab aliquo datam: niſi fortè à Cæſare.

9 Poſt Urbanum VI. non eſt aliquis recipiendus in Papam, ſed vivendum eſt more Græcorum ſub Legibus proprijs.

10 Contra Scripturam Sacram eſt, quod viri Eccleſiaſtici habeant poſſeſsiones.

11 Nullus Prælatus debet aliquem excommunicare, niſi prius ſciat eum excommunicatum à Deo: & qui ſic excommunicat, fit ex hoc hæreticus, vel excommunicatus.

12 Prælatus excommunicans Clericum, qui appellavit ad Regem, vel Concilium Regni [illegible] ipſo traditor eſt Regis, & Regni.

13 Illi, qui dimittunt prædicare, ſive audire Verbum Dei propter excommunicationem hominum, ſunt excommunicati, & in Dei judicio traditores Chriſti habebuntur.

14 Licet alicui Diacono, vel Preſbytero prædicare Verbum Dei abſque authoritate Sedis Apoſtolicæ, ſive Epiſcopi Catholici.

15 Nullus eſt Dominus Civilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali.

16 Domini temporales poſſunt ad arbitrium ſuum auferre bona temporalia ab Eccleſia, poſſeſsionatis habitualitèr delinquentibus, id eſt ex habitu, non ſolum actu delinquentibus.

17 Populares poſſunt ad ſuum arbitrium Dominos delinquentes corrigere.

18 Decimæ ſunt puræ eleemoſynæ, & poſſunt Parochiani propter peccata ſuorum Prælatorum ad libitum ſuum eas auferre.

19 Speciales orationes applicatæ uni perſonæ per Prælatos, vel Religioſos non plus proſunt eidem, quam generales cæteris paribus.

20 Conferens eleemoſynam fratribus eſt excommunicatus eo facto.

21 Si aliquis ingreditur Religionem privatam qualemcumque, tam poſſeſsio-

na-

Digitized by Google

natorum, quàm Mendicantium, redditur ineptior, & inhabilior ad obſervationem mandatorum Dei.

22 Sancti inſtituentes Religiones privatas, ſic inſtituendo peccaverunt.

23 Religioſi viventes in Religionibus privatis non ſunt de Religione Chriſtiana.

24 Fratres tenentur per laborem manuum victum adquirere, & non per mendicitatem.

25 Omnes ſunt ſimoniaci, qui ſe obligant orare pro alijs, eis in temporalibus ſubvenientibus.

26 Oratio præſciti nulli valet.

27 Omnia de neceſsitate abſoluta eveniunt.

28 Confirmatio juvenum, Clericorum ordinatio, locorum conſecratio reſervantur Papæ, & Epiſcopis propter cupiditatem lucri temporalis, & honoris.

29 Univerſitates, ſtudia, Collegia, Graduationes, & Magiſteria in eiſdem ſunt vana gentilitate introducta, tantum proſunt Eccleſiæ ſicut diabolus.

30 Excommunicatio Papæ, vel cujuſcumque Prælati non eſt timenda, quia eſt cenſura Anti-Chriſti.

31 Peccant fundantes clauſtra, & ingredientes ſunt viri diabolici.

32 Ditare Clerum eſt contra regulam Chriſti.

33 Sylveſter Papa, & Conſtantinus Imperator errarunt Eccleſiam dotando.

34 Omnes de Ordine Mendicantium ſunt hæretici, & dantes eis eleemoſynas ſunt excommunicati.

35 Ingredientes Religionem, aut aliquem Ordinem, eo ipſo inhabiles ſunt ad obſervanda Divina præcepta, & per conſequens ad perveniendum ad Regnum Cœlorum, niſi apoſtataverint ab eiſdem.

36 Papa cum omnibus Clericis ſuis poſſeſsionem habentibus ſunt hæretici, eo quod poſſeſsiones habent: & conſentientes eis, omnes videlicet Domini Sæculares, & cæteri laici.

37 Eccleſia Romana eſt Synagoga Satanæ: nec Papa eſt proximus, & immediatus Vicarius Chriſti, & Apoſtolorum.

38 Decretales Eccleſiæ ſunt apocryphæ, & ſeducunt à fide Chriſti: & Clerici ſunt ſtulti, qui ſtudent eis.

39 Imperator, & Domini Sæculares ſunt ſeducti à diabolo, ut Eccleſiam dotarent bonis temporalibus.

40 Electio Papæ à Cardinalibus à diabolo eſt introducta.

41 Non eſt de neceſsitate ſalutis credere Romanam Eccleſiam eſſe Supremam inter alias Eccleſias.

42 Fatuum eſt credere Indulgentijs Papæ, & Epiſcoporum.

43 Juramenta illicita ſunt, quæ fiunt ad corroborandos humanos contractus, & commercia civilia.

44 Auguſtinus, Benedictus, & Bernardus damnati ſunt, niſi pœnituerint de hoc quod habuerunt poſſeſsiones, & inſtituerunt, & intraverunt Religiones: & ſic à Papa uſque ad ultimum Religioſum omnes ſunt hæretici.

45 Omnes Religiones indifferentèr introductæ ſunt à diabolo.

121. *Propoſitiones Joannis Hus de Bohemia damnatæ, Anno 1418. in Concilio Conſtantienſi, ſect. 45.*

1 UNICA eſt Sancta Univerſalis Eccleſia, quæ eſt prædeſtinatorum univerſitas.

2 Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit quoſdam actus actibus Eccleſiæ malignantium conſimiles.

3 Præſciti non ſunt partes Eccleſiæ, cum nulla pars ejus finalitèr excidet ab ea, eo quod prædeſtinationis charitas, quæ ipſam ligat, non excidet.

4 Duæ naturæ Divinitas, & humanitas ſunt unus Chriſtus.

5 Præſcitus, etſi aliquando eſt in gratia ſecundum præſentem juſtitiam, tamen nunquam eſt pars S. Eccleſiæ. Et prædeſtinatus ſemper manet membrum Eccleſiæ, licet aliquando excidat à gratia adventitia: ſed non à gratia prædeſtinationis.

6 Sumendo Eccleſiam pro convocatione prædeſtinatorum, ſive fuerint in gratia, ſive non ſecundum præſentem juſtitiam iſto modo Eccleſia eſt articulus fidei.

7 Petrus non eſt, nec fuit Caput Eccleſiæ S. Catholicæ.

8 Sacerdotes quomodolibet criminoſè viventes Sacerdotis polluunt poteſtatem: & ſic ut filij infideles ſentiunt infidelitèr de 7. Sacramentis Eccleſiæ, de Clavibus, officijs, cenſuris, moribus, cæremonijs, & ſacris rebus Eccleſiæ, venera-

ratione Reliquiarum ; Indulgentijs, & Ordinibus.

9 Papalis dignitas à Cæſare inolevit: & Papæ perfectio, & inſtitutio à Cæſaris potentia emanavit.

10 Nullus ſine revelatione aſſereret rationabilitèr de ſe, vel de alio, quod eſſet Caput Eccleſiæ particularis, nec Romanus Pontifex eſt Caput Romanæ Eccleſiæ particularis.

11 Non oportet credere, quod iſte, quicumque eſt Romanus Pontifex ſit caput cujuſcumque particularis Eccleſiæ Sanctæ, niſi Deus eum prædeſtinaverit.

12 Nemo gerit vicem Chriſti, vel Petri, niſi ſequatur eum in moribus, cum nulla alia ſequela ſit pertinentior, nec aliter recipiat à Deo procuratoriam poteſtatem: quia ad illud officium Vicariatus requiritur, & morum conformitas, & inſtituentis authoritas.

13 Papa non eſt verus, & manifeſtus Succeſſor Apoſtolorum Principis Petri, ſi vivit moribus contrarijs Petro. Et ſi quærit avaritiam, tum eſt Vicarius Judæ Schariot. Et pari evidentia Cardinales non ſunt veri, & manifeſti Succeſſores Collegij aliorum Apoſtolorum Chriſti, niſi vixerint more Apoſtolorum, ſervantes mandata, & conſilia Domini noſtri Jeſu-Chriſti.

14 Doctores ponentes, quod aliquis per cenſuram Eccleſiaſticam emendandus, ſi corrigi noluerit, ſæculari judicio eſt tradendus, pro certo ſequuntur in hoc Pontifices, Scribas, & Phariſæos, qui Chriſtum non volentem eis obedire in omnibus, dicentes, *nobis non licet interficere quemquam*, ipſum ſæculari judicio tradiderunt: & quod tales ſunt homicidæ graviores, quam Pilatus.

15 Obedientia Eccleſiaſtica eſt obedientia ſecundum adinventionem Sacerdotum Eccleſiæ, præter expreſſam authoritatem ſcript.

16 Diviſio immediata humanorum operum eſt, quod ſunt vel virtuoſa, vel vitioſa: quia ſi homo eſt vitioſus, & agit quidquam, tunc agit vitioſé: & ſi eſt virtuoſus, & agit quidquam, tunc agit virtuoſé: quia ſicut vitium, quod crimen dicitur, ſeu mortale peccatum inficit univerſalitèr actus hominis vitioſi: ſic virtus vivificat omnes actus hominis virtuoſi.

17 Sacerdotes Chriſti viventes ſecundum Legem ejus, & habentes Scripturæ notitiam, & affectum ad ædificandum Populum, debent prædicare, non obſtante prætenſa excommunicatione. Quod ſi Papa, vel aliquis Prælatus mandat Sacerdoti, ſic diſpoſito, non prædicare, non debet ſubditus obedire.

18 Quilibet prædicantis officium de mandato accipit, qui ad Sacerdotium accedit. Et illud mandatum debet exequi prætenſa excommunicatione non obſtante.

19 Per cenſuras Eccleſiaſticas excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ad ſui exaltationem Clerus populum laicalem ſibi ſuppeditat, avaritiam multiplicat, malitiam protegit, & viam præparat Anti-Chriſto. Signum autem evidens eſt, quod ab Anti-Chriſto tales procedunt cenſuræ, quas vocant in ſuis proceſsibus fulminationes, quibus Clerus principaliſsimè procedit contra illos, qui denudant nequitiam Anti-Chriſti, qui Clerum pro ſe maximè uſurpabit.

20 Si Papa eſt malus, & præſertim, ſi eſt præſcitus, tunc ut Judas Apoſtolus eſt diaboli, fur, & filius perditionis, & non eſt caput S. Militantis Eccleſiæ, cum nec ſit membrum ejus.

21 Gratia prædeſtinationis eſt vinculum, quo Corpus Eccleſiæ, & quodlibet ejus membrum jungitur Chriſto Capiti inſolubilitèr.

22 Papa, vel Prælatus malus, & præſcitus eſt æquivoce Paſtor, & verè fur, & latro.

23 Papa non debet dici Sanctiſsimus, etiam ſecundum officium: quia aliàs Rex deberet etiam dici Sanctiſsimus ſecundum officium: & tortores, & præcones dicentur Sancti; imò etiam diabolus deberet dici Sanctus, cum ſit officiarius Dei.

24 Si Papa vivat Chriſto contrariè, etiamſi aſcenderet per ritam, & legitimam electionem ſecundum Conſtitutionem humanam vulgatam: tamen aliundè aſcenderet, quam per Chriſtum: dato etiam quod intraret per electionem à Deo principalitèr factam: nam Judas Scariotes ritè, & legitimè eſt electus, à Deo Chriſto Jeſu ad Epiſcopatum, & tamen aſcendit aliundè ad ovile ovium.

25 Condemnatio 45. art. Joannis Uvicleff per Doctores facta eſt irrationabilis, & iniqua, & malè facta: & ficta eſt cauſa per eos allegata, videlicèt ex eo, quod nullus eorum ſit Catholicus, ſed quilibet eorum, aut eſt hæreticus, aut erroneus, aut ſcandaloſus.

26 Non eo ipſo, quo Electores, vel major pars eorum conſenſerit viva voce ſe-

ſecundum ritus hominum in perſonam aliquam, eo ipſo illa perſona eſt legitimè electa: vel eo ipſo eſt verus, & manifeſtus ſucceſſor, vel Vicarius Petri Apoſtoli, vel alterius Apoſtoli in Officio Eccleſiaſtico. Unde ſive Electores bene, vel malè elegerint, operibus electi debemus credere: nam eo ipſo, quo quis copioſius operatur meritoriè ad profectum Eccleſiæ habet à Deo ad hoc copioſius facultatem.

27 Non eſt ſcintilla apparentiæ, quod oporteat eſſe unum caput in ſpiritualibus regens Eccleſiam: quod ſemper cum Eccleſia Militante converſetur, & conſervetur.

28 Chriſtus ſine talibus monſtruoſis Capitibus per ſuos veraces Diſcipulos ſparſos per Orbem terrarum melius ſuam Eccleſiam regularet.

29 Apoſtoli, & fideles Sacerdotes Domini ſtrenuè in neceſſarijs ad ſalutem regularunt Eccleſiam, antequam Papæ Officium foret introductum: ſic facerent deficiente per ſummè poſsibile, Papa uſque ad diem judicij.

30 Nullus eſt Dominus Civilis, nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali.

122. *Propoſitiones Martini Lutheri, & ſequacium damnata à Leone X. in Conſt. Exſurge Domine, 27. Kal. Julij* 1520.

1 HÆretica ſententia eſt, ſed uſitata, Sacramenta novæ Legis juſtificantem gratiam illis dare, qui non ponunt obicem.

2 In puero poſt baptiſmum negare remanens peccatum, eſt Paulum, & Chriſtum ſimul conculcare.

3 Fomes peccati, etiamſi nullum adſit actuale peccatum, moratur exeuntem à corpore animam ab ingreſſu Cœli.

4 Imperfecta charitas morituri fert ſecum neceſſario magnum timorem, qui ſe ſolo ſatis eſt facere pœnam purgatorij; & impedit introitum Regni.

5 Tres eſſe partes pœnitentiæ contritionem, confeſsionem, & ſatisfactionem, non eſt fundatum in Sacra Scriptura, nec in antiquis ſanctis Chriſtianis Doctoribus.

6 Contritio, quæ paratur per diſcuſſionem, collationem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſsionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis adquiſitionem: hæc contritio facit hypocritam: imò magis peccatorem.

7 Veriſsimum eſt proverbium, & omnium doctrina de contritionibus hucuſque data præſtantius: de cætero non facere, ſumma pœnitentia: optima pœnitentia, nova vita.

8 Nullomodo præſumas confiteri peccata venialia, ſed nec omnia mortalia: quia impoſsibile eſt, ut omnia mortalia cognoſcas. Unde in primitiva Eccleſia ſolum manifeſta mortalia confitebantur.

9 Dum volumus omnia purè confiteri, nihil aliud facimus, quam quod miſericordiæ Dei nihil volumus relinquere ignoſcendum.

10 Peccata non ſunt ulli remiſſa, niſi remittente Sacerdote credat ſibi remitti: imò peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: non enim ſufficit remiſsio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet, etiam credere eſſe remiſſum.

11 Nullomodo confidas abſolvi propter tuam contritionem, ſed propter Verbum Chriſti: *quodcumque ſolveris, &c.* (Matth. 16.) Hic, inquam, confide, ſi Sacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortitèr te abſolutum, & abſolutus verè eris, quidquid ſit de contritione.

12 Si per impoſsibile confeſſus non eſſet contritus, aut Sacerdos non feriò, ſed joco abſolveret, ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſsimè eſt abſolutus. In Sacramento Pœnitentiæ, & remiſsione culpæ non plus facit Papa, aut Epiſcopus, quam infimus Sacerdos: imò ubi non eſt Sacerdos, æquè tantum quilibet Chriſtianus, etiamſi mulier, aut puer eſſet. Nullus debet Sacerdoti reſpondere, ſe eſſe contritum, nec Sacerdos requirere. Magnus eſt error eorum, qui ad Sacramenta Euchariſtiæ accedunt, huic innixi, quod ſint confeſsi, quod non ſibi conſcij alicujus peccati mortalis, quod præmiſerint orationes ſuas, & præparatoria: omnes illi ad judicium ſibi manducant, & bibunt. Sed ſi credant, & confidant, ſe gratiam ibi conſecuturos, hæc ſola fides facit eos puros, & dignos.

13 Conſultum videtur, quod Eccle-

ſia

ſta in Communi Concilio ſtatueret, Laicos ſub utraque ſpecie communicandos: nec Bohemi communicantes ſub utraque ſpecie ſunt hæretici, ſed ſchiſmatici.

14 Theſauri Eccleſiæ unde Papa dat Indulgentias, non ſunt merita Chriſti, & Sanctorum. Indulgentiæ ſunt piæ fraudes fidelium, & remiſsiones bonorum operum, & ſunt de numero eorum, quæ licent, & non de numero eorum, quæ expediunt.

15 Indulgentiæ his, qui veracitèr eas conſequuntur, non valent ad remiſſionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud Divinam Juſtitiam. Seducuntur credentes, Indulgentias eſſe ſalutares, & ad fructum ſpiritus utiles.

16 Indulgentiæ neceſſariæ ſunt ſolum publicis criminibus, & propriè conceduntur duris ſolum modo, & impatientibus.

17 Sex generibus hominum Indulgentiæ nec ſunt neceſſariæ, nec utiles: videlicèt, mortuis, ſeu morituris, infirmis, legitimè impeditis, his, qui non commiſerunt crimina, his, qui crimina commiſerunt, ſed non publica; his, qui meliora operantur.

18 Excommunicationes ſunt tantum externæ pœnæ, nec privant hominem communibus ſpiritualibus Eccleſiæ orationibus.

19 Docendi ſunt chriſtiani plus diligere excommunicationem, quam timere.

20 Romanus Pontifex Petri ſucceſſor non eſt Chriſti Vicarius ſuper omnes totius Mundi Eccleſias ab ipſo Chriſto in Beato Petro inſtitutus.

21 Verbum Chriſti ad Petrum: *quodcumque ſolveris ſuper terram, &c.* (Matth. 16.) extenditur duntaxat ad ligata ab ipſo Petro.

22 Certum eſt in manu Eccleſiæ, aut Papæ prorſus non eſſe ſtatuere articulos fidei: imò nec Leges morum, ſeu bonorum operum.

23 Si Papa cum magna parte Eccleſiæ ſic, vel ſic ſentiret, nec etiam erraret, adhuc non eſt peccatum, aut hæreſis contrarium ſentire, præſertim in re non neceſſaria ad ſalutem, donec fuerit per Concilium Univerſale, alterum reprobatum, alterum approbatum.

24 Via nobis facta eſt enervandi authoritatem Conciliorum, & liberè contradicendi eorum geſtis, & judicandi eorum Decreta, & confidentèr confitendi quidquid verum videtur, ſive probatum fuerit, ſive reprobatum à quocumque Concilio.

25 Aliqui articuli Joannis Hus condemnati in Concilio Conſtantienſi ſunt Chriſtianiſsimi, veriſsimi, & Evangelici, quos nec univerſalis Eccleſia poſſet damnare.

26 In omni opere bono juſtus peccat.

27 Opus bonum optimè factum eſt veniale peccatum.

28 Hæreticos comburi eſt contra voluntatem ſpiritus.

29 Præliari adverſus Turcas eſt repugnare Deo viſitanti iniquitates noſtras per illos.

30 Nemo eſt certus, ſe non ſemper peccare mortalitèr propter occultiſsimum ſuperbiæ vitium.

31 Liberum arbitrium poſt peccatum eſt res de ſolo titulo: & dum facit, quod in ſe eſt peccat mortalitèr.

32 Purgatorium non poteſt probari ex Sacra Scriptura, quæ ſit in Canone. Animæ in Purgatorio non ſunt ſecuræ de earum ſalute, ſaltem omnes. Nec probatum eſt ullis rationibus, aut ſcripturis, ipſas eſſe extra ſtatum merendi, aut augendæ charitatis.

33 Animæ in Purgatorio peccant ſine intermiſsione, quamdiu quærunt requiem, & horrent pœnas.

34 Animæ in Purgatorio liberatæ ſuffragijs viventium, minus beantur, quam ſi per ſe ſatisfeciſſent.

35 Prælati Eccleſiaſtici, & Principes Sæculares non malè facerent, ſi omnes Saccos Mendicitatis delerent.

123. *Propoſitiones Michaelis Baji, & aliorum quas damnarunt. S. Pius V. die 1. Oct. 1567. Gregor. XIII. & Urban. VIII.*

1 Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.

2 Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis æternæ meritorium, ſic opus bonum ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium.

3 Et bonis Angelis, & primo homini, ſi in ſtatu illo perſeveraſſet uſque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces, & non gratia.

Digitized by Google

4 Vita æterna homini integro, & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum: & bona opera ex Lege Naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt.

5 In promiſsione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio: qua pro bonis operibus, ſine alio reſpectu, vita æterna juſtis promittitur.

6 Naturali lege conſtitutum fuit homini, ut ſi in obedientia perſeveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet.

7 Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera: ſed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non rectè vocantur gratia: quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8 In redemptis per gratiam Chriſti nullum inveniri poteſt bonum meritum, quod non ſit gratis indigno collatum.

9 Dona conceſſa homini integro, & Angelo, forſitàn, non improbanda ratione, poſſunt dici gratia: ſed quia ſecundum uſum Sacræ Scripturæ, nomine gratiæ ea tantum munera intelliguntur, quæ per Jeſum-Chriſtum malè merentibus, & indignis conferuntur, ideò neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet.

10 Solutio pœnæ temporalis, quæ peccato dimiſſo, ſæpè remanet, & corporis reſurrectio, propriè non niſi meritis Chriſti adſcribenda eſt.

11 Quod piè, & juſtè in hac vita mortali uſque in finem converſati, vitam conſequimur æternam, id non propriè gratiæ Dei, ſed ordinationi naturali ſtatim initio creationis conſtitutæ, juſto Dei judicio deputandum eſt: neque in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur: ſed tantum ad primam inſtitutionem generis humani, in qua Lege Naturali conſtitutum eſt, ut juſto Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.

12 Pelagij ſententia eſt, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non eſt Regni Cœleſtis meritorium.

13 Opera bona à filijs adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiant per ſpiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei: ſed tantum ex eo, quod ſint conformia legi, quodque per ea præſtatur obedientia legi.

14 Opera bona juſtorum non accipiunt in die judicij extremi ampliorem mercedem, quam juſto Dei judicio mereantur accipere.

15 Ratio meriti non conſiſtit in eo, quod qui benè operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum: ſed in eo ſolum, quod obedit Divinæ Legi.

16 Non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate.

17 Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt, eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum Deificum.

18 Opera Catechumenorum, ut fides, & penitentia ante remiſsionem peccatorum facta, ſunt vitæ æternæ merita, quam vitam ipſi non conſequentur, niſi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur.

19 Opera juſtitiæ, & temperantiæ, quæ Chriſtus fecit, ex dignitate perſonæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20 Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21 Humanæ naturæ ſublimatio, & exaltatio in conſortium Divinæ Naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proindè naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis.

22 Cum Pelagio ſentiunt, qui Textum Apoſtoli ad Romanos 2. *Gentes: quæ legem non habent, naturalitèr, quæ legis ſunt, faciunt*, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus.

23 Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt, hominem ab initio, dono quodam ſupernaturali, & gratuito ſupra conditionem naturæ ſuæ fuiſſe exaltatum, ut fide, ſpè, & charitate Deum ſupernaturalitèr coleret.

24 A vanis, & otioſis hominibus ſecundum inſipientiam Philoſophorum, excogitata eſt ſententia, quæ ad Pelagianiſmum rejicienda eſt, hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita fuerit largitate conditoris ſublimatus, & in Dei filium adoptatus.

25 Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.

26 Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio.

27 Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio, non niſi ad peccandum valet.

28 Pelagianus eſt error dicere, quod

Digitized by Google

liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29 Non ſoli fures ij ſunt latrones, qui Chriſtum, viam, & oſtium veritatis, & vitæ negant: ſed etiam quicumque aliunde, quàm per ipſum in viam juſtitiæ (hoc eſt aliquam juſtitiam) conſcendi poſſe docent.

30 Aut tentationi ulli ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab ea non ſuperetur.

31 Charitas perfecta, & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, tàm in Catechumenis, quàm in pœnitentibus, poteſt eſſe ſine remiſsione peccatorum.

32 Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis non eſt ſemper conjuncta cum remiſsione peccatorum.

33 Catechumenus juſtè, rectè, & Sanctè vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem ante obtentam remiſsionem peccatorum, quæ in baptiſmi lavacro demum percipitur.

34 Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicèt, quo Deus amatur, ut Author naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt, & commentitia, & ad illudendum ſacris litteris, & plurimis veterum teſtimonijs excogitata.

35 Omne, quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt.

36 Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, & ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria Crucis Chriſti defenditur à nonnullis Doctoribus.

37 Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis, hoc eſt, quod ex naturæ ſolis viribus ortum ducit, agnoſcit.

38 Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, qua Mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuſa, Deus amatur.

39 Quod voluntariè fit, etiamſi neceſſario fiat, libere tamen fit.

40 In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati.

41 Is libertatis modus, qui eſt à neceſsitate ſub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, ſed ſolum nomen libertatis à peccato.

42 Juſtitia, qua juſtificatur per fidem impius conſiſtit formalitèr in obedientia mandatorum, quæ eſt operum juſtitia, non autem in gratia aliqua animæ infuſa, qua adoptatur homo in filium Dei, & ſecundum interiorem hominem renovatur, ac Divinæ naturæ conſors efficitur, ut ſic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps benè vivere, & Dei mandatis obedire poſsit.

43 In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum abſolutionis, & in Catechumenis ante baptiſmum, eſt vera juſtificatio: ſeparata tamen à remiſsione peccatorum.

44 Operibus plerìſque, quæ à fidelibus fiunt, ſolum, ut Dei mandatis pareant, cujuſmodi ſunt, obedire parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abſtinere, juſtificantur quidem homines: quia ſunt legis obedientia, & vera legis juſtitia: non tamen ijs obtinent incrementa virtutum.

45 Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium, quam generali illa, qua omne opus, quod fit, ut ſancta ſocietate Deo homo inhæreat.

46 Ad rationem, & definitionem peccati non pertinet voluntarium: nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ, & originis, utrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium.

47 Unde peccatum originis verè habet rationem peccati ſine ulla ratione, aut reſpectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

48 Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualitèr dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49 Ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus diſcedens ſine regenerationis Sacramento, quando uſum rationis conſecutus erit, actualitèr Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet.

50 Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto: *Non concupiſces.*

51 Concupiſcentia, ſive lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt homines ſunt vera legis inobedientia.

52 Omne ſcelus eſt ejus conditionis, ut ſuum Authorem, & omnes poſteros eo modo inficere poſsit, quo infecit prima tranſgreſsio.

53 Quantum eſt ex vi tranſgreſsionis tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcun-

tuntur vitijs, quam qui cum majoribus.

54 Definitiva hæc ſententia, Deum homini nihil impoſsibile præcepiſſe, falſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagij ſit.

55. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur.

56 In peccato duo ſunt, actus, & reatus, tranſeunte autem actu, nihil manet niſi reatus, ſive obligatio ad pœnam.

57 Unde in Sacramento baptiſmi, aut Sacerdotis abſolutione, propriè reatus peccati duntaxat tollitur; & miniſterium Sacerdotum ſolum liberat à reatu.

58 Peccator pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed à ſolo Deo, qui pœnitentiam ſuggerens, & inſpirans, vivificat eum, & reſuſcitat; miniſterio autem Sacerdotis ſolum reatus tollitur.

59 Quando per eleemoſynas, aliaque pœnitentiæ opera Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerimus, ſicut quidam errantes autumant, (nam alioqui eſſemus ſaltem aliqua ex parte redemptores) ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60 Per paſsiones Sanctorum in Indulgentijs communicatas non propriè rediṁuntur noſtra delicta; ſed per Communionem charitatis nobis eorum paſsiones impartiuntur, ut digni ſimus, qui pretio Sanguinis Chriſti à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61 Illa Doctorum diſtinctio Divinæ legis mandata bifariam impleri: alterò modo quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantum: altero, quantum ad certum quemdam modum, videlicet, ſecundum quem valeant operantem perducere ad Regnum æternum (hoc eſt ad modum meritorum) commentitia eſt, & explodenda.

62 Illa quoque diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circunſtantijs rectum eſt, & bonum (quod moralitèr bonum appellare conſueverunt) vel quia eſt meritorium Regni æterni, eo quod ſit à vivo Chriſti membro per Spiritum charitatis, rejicienda eſt.

63 Sed & illa diſtinctio duplicis juſtitiæ, alterius, quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem: alterius, quæ fit ex inſpiratione quidem Spiritus Sancti cor ad pœnitentiam excitantis, ſed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, qua Divinæ legis juſtificatio impleatur, ſimilitèr rejicitur.

64 Item, & illa diſtinctio duplicis vivificationis, alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per Dei gratiam inſpiratur; alterius, qua vivificatur, qui verè juſtificatur, & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, pariter commentitia eſt, & Scripturis minimè congruens.

65 Non niſi Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrij bonus, ſive non malus: & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit, & docet.

66 Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67 Homo peccat, etiam damnabilitèr in eo, quod neceſſariò facit.

68 Infidelitas purè negativa in his, in quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt.

69 Juſtificatio impij fit formalitèr per obedientiam Legis, non autem per occultam communicationem, & inſpirationem gratiæ, quæ per eam juſtificatos faciat implere Legem.

70 Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis poteſt habere veram charitatem: & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis.

71 Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam non remittitur crimen extra caſum neceſsitatis, aut martyrij ſine actuali ſuſceptione Sacramenti.

72 Omnes omninò juſtorum afflictiones ſunt ultiones peccatorum ipſorum: unde, & Job, & Martyres, quæ paſsi ſunt, propter peccata ſua paſsi ſunt.

73 Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali: hinc Beata Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut, & aliorum juſtorum fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74 Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut, & alij habitus pravi.

75 Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati, prohibiti præcepto: *Non concupiſces.* Unde homo eos ſentiens, & non conſentiens, tranſgreditur præceptum: *Non concupiſces*, quamvis

Digitized by Google

vis tranſgreſsio in peccato non deputetur.

76 Quandiù aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

77 Satisfactiones laborioſæ juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam.

78 Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio.

79 Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari, & inſtitui ſine juſtitia naturali.

124. *Propoſitiones Cornelij Janſenij damnatæ ab Innocentio X. pridie Kal. Junij 1653.*

1 Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum præſentes, quas habent vires, ſunt impoſsibilia: deeſt quoque illis gratia, quâ poſsibilia fiant.

2 Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur.

3 Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſsitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

4 Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſsitatem ad ſingulos actus, & in hoc erant hæretici, quod vellent, eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

5 Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omninò hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe.

125. *Propoſitiones damnatæ, ut ſcandaloſæ, & perniciosæ in praxi ab Alexand. VII. die 24. Sept. 1665.*

1 HOMO nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, charitatis ex vi præceptorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2 Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3 Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridentini, in quo de occultis criminibus ſermo eſt, anno 1629. 18. Julij in Conſiſtorio Sacræ Congregationis Eminentiſsimorum Cardinalium viſa, & tolerata eſt.

4 Prælati Regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque Sæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.

5 Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum, non teneris denuntiare, ſi probare non poſsis.

6 Confeſſarius, qui in Sacramentali confeſsione tribuit pœnitenti chartam poſteà legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſolicitaſſe in confeſsione: ac proindè non eſt denuntiandus.

7 Modus evadendi obligationem denuntiandæ ſolicitationis eſt, ſi ſolicitatus conſiteatur cum ſolicitante: hic poteſt ipſum abſolvere abſque onere denuntiandi.

8 Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licitè accipere applicando petenti partem etiam ſpecialiſsimam fructus ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII.

9 Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendij ſibi retenta.

10 Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificijs ſtipendium accipere, & ſacrificium unum offerre: neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam, promiſsione, etiam juramento firmatâ danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram.

11 Peccata in confeſsione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſsione exprimere.

12 Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.

13 Satisfacit præcepto annuæ confeſsionis, qui confitetur Regulari, Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.

14 Qui facit confeſsionem voluntariè nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

Pœ-

15 Pœnitens propria auctoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.

16 Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17 Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſi Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram gravisſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.

18 Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.

19 Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehenſam.

20 Reſtitutio à S. Pio V. impoſita beneficiatis non recitantibus non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis eo, quod ſit pœna.

21 Habens Capellaniam Collativam, aut quodvis aliud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio litterarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet.

22 Non eſt contra juſtitiam beneficia non conferre gratis, quia collator conferens beneficia Eccleſiaſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficij, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23 Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortalitèr, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.

24 Mollities, ſodomia, & beſtialitas ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confesſione, ſe procuraſſe pollutionem.

25 Qui habuit copulam cum ſoluta, ſatisfacit confesſionis præcepto, dicens, commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam.

26 Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt Judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio.

27 Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem.

28 Populus non peccat, etiamſi abſque ulla cauſa, non recipiat Legem à Principe promulgatam.

Ipſe Alexand. VII. die 18. Martij 1666. damnavit ſequentes propoſitiones.

29 IN die jejunij, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30 Omnes Officiales, qui in Republica corporalitèr laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunij, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.

31 Excuſantur abſolutè à præcepto jejunij omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit: & etiamſi iter unius diei conficiant.

32 Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.

33 Reſtitutio fructuum ob omisſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcumque eleemoſynas, quas anteà beneficiatus de fructibus ſui beneficij fecerit.

34 In die Palmarum recitans Officium Paſchale, ſatisfacit præcepto.

35 Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto, pro die præſenti, & craſtino.

36 Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegijs ſuis, quæ ſunt expreſſè revocata per Concilium Tridentinum.

37 Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.

38 Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, eſt conſilium, non præceptum.

39 Illa particula, *quam primum*, intelligitur, cum Sacerdos ſuo tempore confitebitur.

40 Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo pe-

Digitized by Google

ticulo conſenſus ulterioris, & pollutionis.

41 Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarij, vulgo, *regalo* dum deficiente illo nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent: & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42 Licitum eſt mutuanti aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget ad non repetendam ſortem uſque ad certum tempus.

43 Annuum legatum pro anima relictum, non durat plus, quam per decem annos.

44 Quoad forum conſcientiæ reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.

45 Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt retineri, uſque dum adhibita diligentia corrigantur.

126. *Innocentius XI. die 2. Martij 1679. damnavit ſequentes propoſitiones.*

1 NON eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti relicta tutiore, niſi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.

2 Probabilitèr exiſtimo, Judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3 Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudentèr agimus.

4 Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5 An peccet mortalitèr, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus.

6 Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſè quinquenijs per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.

7 Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſimus.

8 Comedere, & bibere, uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem, non eſt peccatum, modo non obſit valetudini: quia licitè poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui.

9 Opus conjugij ob ſolam voluptatem exercitum omni penitùs caret culpa, ac defectu veniali.

10 Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11 Precepto proximum deligendi ſatiſfacere poſſumus per ſolos actus externos.

12 Vix in ſæcularibus invenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui: & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui.

13 Si cum debita moderatione facias, potes, abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.

14 Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis: quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.

15 Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.

16 Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe.

17 Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.

18 Si à poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei glorioſum conſulo, tacere, ut peccaminoſum per ſe non damno.

19 Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.

20 Hinc poteſt quis prudentèr repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.

21 Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis: imò cum formidine, ne non ſit locutus Deus.

22 Non niſi fides unius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medij, non autem explicita remuneratoris.

23 Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimilivè motivo ad juſtificationem ſufficit.

24 Vocare Deum in teſtem mendacij le-

Digitized by Google

levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, aut poſsit damnare hominem.

25 Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis.

26 Si quis, vel ſolus, vel coram alijs, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa; ſive quocumque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis additum verum, re vera non mentitur, nec eſt perjurus.

27 Cauſa juſta utendi his amphibologijs eſt quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita, ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens, & ſtudioſa.

28 Qui mediante commendatione, vel munere ad Magiſtratum, vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29 Urgens metus gravis eſt cauſa juſta Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi.

30 Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſtè percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat.

31 Regularitèr occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.

32 Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſsidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.

33 Licitum eſt tàm hæredi, quàm legatario contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe talitèr defendere: ſicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam contra eorum poſſeſsionem injuſtè impedientem.

34 Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.

35 Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur: ac conſequentèr dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36 Permiſſum eſt furari, non ſolum in extrema neceſsitate, ſed etiam in gravi.

37 Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.

38 Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.

39 Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.

40 Contractus *Mohatra* licitus eſt, etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri.

41 Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.

42 Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum: ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.

43 Quidni non niſi veniale ſit detrahentis auctoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?

44 Probabile eſt, non peccare mortalitèr, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam, & honorem defendat: Et ſi hoc non eſt probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45 Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut è contra.

46 Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale; imò etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſic ut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis.

47 Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortalitèr peccare, qui niſi quos digniores, & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint, ad Eccleſias promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc

digniores, non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum, ſumpto comparativo pro poſitivo: vel ſecundo, locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos: vel tandem loquitur tertio, quando fit concurſus.

48 Tàm clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.

49 Mollities Jure Naturæ prohibita non eſt: unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.

50 Copula cum conjugata, conſentiente marito, non eſt adulterium: ideòque ſufficit in confeſsione dicere, ſe eſſe fornicatum.

51 Famulus, qui ſubmiſsis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortalitèr, ſi id faciat metu notabilis detrimenti: puta, ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.

52 Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus.

53 Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audit.

54 Qui non poteſt recitare Matutinum, & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur: quia major pars trahit ad ſe minorem.

55 Præcepto Communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem.

56 Frequens confeſsio, & communio, etiam in his, qui gentilitèr vivunt, eſt nota prædeſtinationis.

57 Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.

58 Non tenemur confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem.

59 Licet Sacramentalitèr abſolvere dimidiatè tantum confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium, qualis: v. g. poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut indulgentiæ.

60 Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, & ſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.

61 Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere: quinimò directè, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.

62 Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.

63 Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.

64 Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum fidei, & etiamſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat myſterium Sanctiſsimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri Jeſu-Chriſti.

65 Sufficit, illa myſteria ſemel credidiſſe.

127. *Alexander VIII. die 7. Decemb. 1690. damnavit ſequentis propoſitionis.*

1 In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, ac liberum fuit in cauſa ſua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

2 Tametſi detur ignorantia invincibilis Juris Naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat à peccato formali.

3 Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles, probabiliſsimam.

4 Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo, non pro ſolis electis, ſed pro omnibus, & ſolis fidelibus.

5 Pagani, Judæi, Hæretici, alijque hujus generis nullum omninò accipiunt à Jeſu-Chriſto influxum: adeoque hinc rectè inferes, illis eſſe voluntatem nudam, & inermem ſine omni gratia ſufficienti.

6 Gratia ſufficiens ſtatui noſtro, non tàm utilis, quàm pernicioſa eſt, ſic ut proindè merito poſsimus petere: *à gratia ſufficienti libera nos Domine.*

7 Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio, vel mundi: ſi Dei, charitas Patris eſt: ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.

Digitized by Google

8 Neceſſe eſt, infidelem in omni opere peccare.

9 Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu.

10 Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, merè, ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec Deo placens.

11 Omne, quod non eſt ex fide chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.

12 Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides Divina, ſed Humana.

13 Quiſquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate, ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.

14 Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.

15 Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis.

16 Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni induxit, non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti Lex, & præſcriptio, natura rei id ipſum quodammodo dictante.

17 Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.

18 Conſuetudo moderna, quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominùs ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.

19 Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20 Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.

21 Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidij temporalis.

22 Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.

23 Similitèr arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers.

24 Oblatio in Templo, quæ fiebat à B. V. M. die Purificationis ſuæ per duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis, ſufficientèr teſtantur, quod indiguerit purificatione: & quod filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus eſſet, ſecundum verba Legis.

25 Dei Patris ſedentis ſimulacrum nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare.

26 Laus, quæ defertur Mariæ, ut Mariæ vana eſt.

27 Valuit aliquando baptiſmus ſub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prætermiſſis illis: *Ego te baptizo.*

28 Valet baptiſmus collatus à Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus verò in corde ſuo apud ſe reſolvit: *Non intendo, quod facit Eccleſia.*

29 Futilis, & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis Romani ſupra Concilium Æcumenicum auctoritate, atque in fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate.

30 Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31 Bulla Urbani VIII. *in Eminenti* eſt ſubreptitia.

128. *Propoſitiones Michaelis Molinos damnatæ ab Innocent. XI. 28. Aug. & 19. Novemb. 1687.*

1 Neceſſarium eſt annihilari potentias, & hæc eſt via interna.

2 Velle operari activè eſt offendere Deum, qui vult ſolus agens eſſe, & ideò neceſſe eſt derelinquere ſe in illo, & deindè ſe habere corporis mortui inſtar.

3 Vota faciendi aliquam rem ſunt impeditiva perfectionis.

4 Activitas naturalis eſt inimica gratiæ, & impedit operationem Dei, & veram perfectionem, quia Deus vult operari in nobis ſine nobis.

5 Anima nihil operando annihilat ſe, & redit ad ſuum principium, & ad ſuam originem, quæ eſt eſſentia Dei, ubi manet transformata, & divinizata: & tunc Deus manet in ſe ipſo, quia tunc non

ſunt

Digitized by Google

ſunt amplius duæ res unitæ, ſed una ſola, & ſic vivit, & regnat Deus in nobis, & anima ſe annihilat in eſſe operativo.

6 Interna via eſt illa, in qua non cognoſcitur aut lumen, aut amor, aut reſignatio: neque neceſſarium eſt cognoſcere Deum, & ſic bene proceditur.

7. Non debet anima cogitare aut præmium, aut pœnam, aut Paradiſum, aut infernum, aut mortem, aut æternitatem.

8 Non debet velle ſcire, an ambulet cum voluntate Dei, an ſit reſignata illi, vel non: nec eſt neceſſe, ut velit cognoſcere ſuum ſtatum, nec proprium nihilum: ſed ſe ſe habeat quaſi corpus mortuum.

9. Non debet anima memor eſſe, vel ſui ipſius, vel Dei, vel ullius rei, & in via interna omnis reflexio eſt nociva, etiam reflexio ſupra ſuas actiones humanas ad proprios defectus.

10 Si proprijs defectibus aliquis ſcandalizat alterum, non eſt neceſſe ad id facere reflexionem, dummodo non ſit voluntas ſcandalizandi, & non poſſe reflectere ad proprios defectus, eſt donum Dei.

11 Ad dubia, quæ accidunt, rectè ne procedamus, an non, eſt neceſſarium reflectere.

12 Qui dedit liberum arbitrium Deo non debet curare de ulla re, nec de inferno, nec de Paradiſo, nec de habendo deſiderio ſuæ propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ ſanctitatis, neè propriæ ſalutis, à cujus etiam ſpe ſe purgare debet.

13 Dum conſignatum fuerit liberum arbitrium Deo, illi debet relinqui cura, cogitatio omnium rerum noſtrarum, & permitti, ut in nobis ſine nobis ſuum Divinum faciat velle.

14 Qui reſignatus eſt Divinæ voluntati, non debet à Deo quidquam petere: quia petere eſt imperfectio, cum ſit actus propriæ voluntatis, & electionis, & eſt quodammodo velle, ut Divina voluntas noſtræ ſe conformet, & non noſtra voluntati Divinæ. Et illud, *petite, & accipietis* ex Evangelio non fuit dictum à Chriſto pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem: quin & iſtæ eo deveniunt, ut non poſsint à Deo quidquam petere.

15 Unde ſicuti nihil debent à Deo rogare, etiam non debent reddere illi gratias pro ulla re: quia utrumque eſt æqualiter actus propriæ voluntatis.

16 Non oportet quærere Indulgentias pro pœna debita peccatis proprijs: quia melius eſt ſatisfacere Divinæ Juſtitiæ, quam quærere miſericordiam: nam illud procedit ex puro Dei amore, & hoc ex amore intereſſato, id eſt, perſonalis commodi noſtri, & non eſt res grata Deo, nec meritoria, quia eſt velle ſubter fugere Crucem.

17 Ex quo traditum eſt Deo liberum arbitrium, cura etiam, ac cognitio animæ noſtræ, non debent ulterius æſtimari tentationes, nec alia fieri illis reſiſtentia, niſi negativa, non utendo induſtria: Et ſi natura inde patitur, neceſſe eſt, illam ſinere pati, quia natura eſt.

18 Qui in oratione utitur imaginibus, figuris, ſpeciebus, & proprijs conceptibus, non adorat Deum in Spiritu, & veritate.

19 Qui amat Deum, prout illum ratio argumentando repræſentat, aut intellectus comprehendit, non amat Deum verum.

20 Dicere in oratione utendum diſcurſu, & cogitatibus tunc, cum Deus non loquitur animæ, eſt ignorantia: Deus non loquitur unquam, illius loqui eſt operari: ſemperque in anima operatur, dum iſta ſuis diſcurſibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit.

21 In oratione manendum eſt in fide obſcura, & univerſali cum quiete, & oblivione omnis alterius cogitationis particularis, & diſtinctè attributorum Dei, & Trinitatis: atque ſtandum in præſentia Dei ad eum adorandum, amandum, eique ſerviendum, verum ſine productione ullorum actuum: Deus namque id genus rebus non delectatur.

22 Non eſt hæc cognitio fidei actus quiſpiam productus à creatura, ſed cognitio quædam illi à Deo data, quam creatura non novit, ſe habere, neque adeo poſteà ſcit, ſe habuiſſe. Idemque dicendum de amore.

23 Myſtici cum S. Bernardo in Scala Clauſtralium, diſtinguunt quatuor gradus, lectionem, meditationem, orationem, & contemplationem infuſam. Qui ſemper eſt in primo, nunquam tranſit ad ſecundum. Qui ſemper eſt in ſecundo, nunquam ad tertium pertingit, quæ eſt contemplatio noſtra adquiſita, ubi conſiſtendum eſt tota vita, dummodo Deus non trahat animam nihil tale expectantem, ad contemplationem infuſam. Et hac ceſſante redeundum eſt animæ ad gradum tertium, & in eo conſiſtendum, non amplius

Digitized by Google

plius revertendo ad ſecundum, aut primum.

24 Quantæcumque cogitationes inter orandum accidant, etiam impuræ, quin & contra Deum, & Sanctos, contra fidem, & Sacramenta, ſi non voluntariè foveantur, neque actu aliquo voluntatis rejiciantur, ſed cum indifferentia, & reſignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei: imò illam reddunt perfectiorem, quia anima magis eſt reſignata voluntati Divinæ.

25 Tametſi ſuperveniat ſomnus, & dormiatur, omninò tamen oratur, & contemplatio fit actualitèr: quia oratio, & reſignatio, reſignatio, & oratio totum eſt idem, & quandiù continuatur reſignatio, utique etiam oratio continuatur.

26 Tres hæ viæ, purgativa, illuminativa, & unitiva, ineptia eſt maxima, quæ unquam prolata ſit in ipſa Myſtica, cum non ſit niſi via unica, id eſt, via interna.

27 Qui deſiderat, & amplectitur devotionem ſenſibilem, is nec deſiderat, nec quærit Deum, ſed ſe ipſum: quique per viam internam incedit, male facit eam deſiderando, ac habere conando, ſive in locis ſacris, ſive diebus ſolemnibus.

28 Bonum eſt tædium rerum ſpiritualium, quia ſic ab amore proprio expurgamur.

29 Cum anima interna faſtidit diſcurſus de Deo, & virtutibus, manetque frigida, non ſentiendo, ſe ad fervorem accendi, bonum ſignum eſt.

30 Quidquid ſenſibile in vita ſpirituali percipitur, illud omne abominabile eſt, ſordidum, & immundum.

31 Nemo meditativus exercet veras virtutes internas, quales non poſſunt cognoſci à ſenſibus, perdere oportet virtutes.

32 Nec ante, nec poſt Communionem alia opus eſt præparatione, aut gratiarum actione (pro animabus hiſce internis) quam ut ſe teneant in ſolita reſignatione paſſiva: quia in hac invenitur amor, qui ſupplet modo perfectiori, quam omnes alij virtutum actus, qui fieri poſſunt, & fiunt in via ordinaria. Et ſi in hac occaſione communis accidant motus humiliationis, petitionis, aut gratiarum actionis, reprimi debent, quoties non cognoſcuntur eſſe ſpeciales Dei impulſus: aliter enim ſunt impulſus naturæ nondum mortuæ.

33 Malefacit anima, quæ via iſta interna graditur, ſi diebus ſolemnibus facere velit conatum aliquem particularem ad habendum ſenſum aliquem devotionis: quia animabus internis omnes dies ſunt pares, omnes feſti. Idemque eſt de locis ſacris, quia omnia loca his animabus ſunt paria.

34 Deo gratias agere lingua, & verbis non eſt animarum internarum, quarum eſt in ſilentio ſe tenere, non præbentes Deo impedimentum, quominus in ijs operetur: & quanto amplius ſe Deo reſignant, tanto magis experiuntur impotentiam dicendi: *Pater noſter.*

35 Animabus hujus viæ internæ non convenit, ut faciant operationes, etiam virtuoſas ex propria electione, & activitate: aloquin mortuæ non forent. Nec debent facere actus amoris erga Beatam Virginem, Sanctos, Humanitatem Chriſti: quia cum hæc ſint objecta ſenſibilia, talis eſt amor erga illa.

36 Nulla creatura, nec Beata Virgo, nec Sancti ſedem habere debent in corde noſtro, quia Deus ſolus vult occupare illud, & poſſidere.

37 In occaſione tentationum, etiam vehementium non debet anima facere actus explicitos virtutum oppoſitarum, ſed tenere ſe in ſupradicto amore, & reſignatione.

38 Crux voluntaria mortificationum gravis eſt, & ſine fructu, ideoque omittenda.

39 Opera Sanctiſsima, & auſteritates, quas Sancti ſubierunt, non ſufficiunt ad animam, vel uno aſſultu liberandam.

40 B. Virgo nunquam opus aliquod externum fecit, & omnium Sanctorum fuit Sanctiſsima: igitur perveniri poteſt ad ſanctitatem ſine opere externo.

41 Deus, ut nos humiliet, & ad veram transformationem pertingere faciat, permittit, & vult in animabus quibuſdam perfectis, etiam non arreptitijs, ut dœmon operetur violentiam in earum corporibus, illaſque committere faciat actus carnales, etiam in vigilia, & ſine mentis offuſcatione, movendo illis phyſicè manus, aliaque membra contra earum voluntatem. Et idem dicendum eſt in ordine ad alios actus per ſe peccaminoſos: quo caſu non ſunt peccatum, quia non adeſt conſenſus.

42 Poteſt dari caſus, quo hæ violentiæ ad actus carnales exiſtant in eodem tempore, ex parte duarum perſonarum, id eſt, viri, & fœminæ, & conſequatur actus ex parte amborum.

Deus

Digitized by Google

43 Deus temporibus præteritis faciebat Sanctos per medium Tyrannorum, hodie eos facit per medium dœmonum, qui dum illis cauſant dictas violentias, facit, ut ij magis ſe vilificent, & annihilent in ſe ipſis, ſeque in Deo reſignent.

44 Job blaſphemavit, & tamen *in eo non peccavit labijs ſuis*, quia id fuit per violentiam dœmonis.

45 Sanctus Paulus paſſus eſt in ſuo corpore tales violentias dœmonis: unde ſcripſit: *Non quod volo bonum, hoc ago, ſed quod nolo malum, hoc facio.*

46 Hæ violentiæ ſunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, eamque promovendam ad veram transformationem, & unionem; neque alia eſt via: eſtque via facilior, & ſecurior.

47 Cum hæ violentiæ accidunt, oportet, ſinamus Satanan agere, non utendo propria induſtria, aut viribus, ſed conſiſtendo in nihilo noſtro: ac tametſi accidant pollutiones, actuſque obſcæni manibus procurati, atque etiam his magis inſolita, & peregrina, non opus eſt his inquietari, ſed excludendi ſunt ſcrupuli, dubia, timores, quia anima magis illuminata, robuſtiorque, & candidior efficitur, & adquiritur ſancta illa libertas. At in primis non oportet, ea confiteri fitque ſanctiſsimè illa non confitendo, quia ſic vincitur dœmon, & theſaurus quidam pacis obtinetur.

48 Satanas, qui facit tales violentias, ſuggerit deindè, eſſe graves defectus ad inquietandam animam, ut non progrediatur in via interna. Unde ad tollendas illi vires, præſtat ea non confiteri: quia nequidem ſunt peccata venialia.

49 Job per violentiam dœmonis faciebat pollutiones manibus ſuis eo ipſo tempore, quo *mundas habebat ad Deum preces*, ita interpretando in tali ſenſu Textum quemdam, Cap. 16. Job.

50 David, Jeremias, & multi è Prophetis Sanctis patiebantur ejuſmodi violentias harum impurarum operationum externarum.

51 In Scriptura Sacra multa ſunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminoſos; ut Sampſonis, qui per violentiam occidit ſe ipſum cum Philiſtæis, uxorem duxit alienigenam, fornicatus eſt cum Dalila meretrice: quæ alias erant res prohibitæ, & fuiſſent peccata. Item Judith, quæ mentita eſt Holoferni: Eliſæi, qui pueris maledixit: Eliæ, qui igne conſumpſit duos Duces cum cohortibus Regis Acab. An autem fuerit violentia facta immediatè à Deo, vel dœmonis miniſterio, ut in alijs accidit animabus in dubio relinquitur.

52 Quando hæ violentiæ, etiam impuræ, veniunt ſine mentis offuſcatione, tunc anima poteſt ſe unire Deo, & re ipſa ſemper magis unitur.

53 Ad cognoſcendum in praxi, an aliqua operatio in alijs perſonis fuerit violenta, regula, quam de ea re habeo, non ſolum eſt, quod proteſtentur hæ animæ, ſe non conſenſiſſe, vel quod non poſſint jurare, ſe conſenſiſſe, ac quod videamus, eſſe animas, quæ profectum faciunt in via interna; ſed præſertim me dirigo lumine quodam actuali, & quod ſuperius eſt cognitione humana, ac Theologica, quo cognoſco certò cum interna ſecuritate, operationem ejuſmodi eſſe violentam. Et hoc lumen certus ſum venire à Deo: quia mihi venit conjunctum cum ſecuritate, quod veniat à Deo, neque mihi, vel umbram dubij in contrarium relinquit, eum in modum, quo interdum accidit, ut Deus revelando rem quampiam, eodem tempore animam ſecuram reddat, ſe eſſe, qui eam revelationem facit, neque anima poſſit in contrarium dubitare.

54 Spirituales illi viæ ordinariæ in hora mortis ſe deluſos, & confuſos invenient cum omnibus paſſionibus in altero Mundo expurgandis.

55 Per hanc viam internam pervenitur, etſi cum multa tolerantia, ad expurgationem, & mortificationem omnium paſſionum, ita ut nihil amplius ſentiatur, nihil, nihil planè, neque percipiat quis inquietudinem ullam perindè, ut corpus quoddam mortuum, neque anima ſe amplius in diverſa transferri ſinat.

56 Duæ leges, & duæ voluntates, altera animæ, altera amoris proprij, durant, quandiù amor proprius durat. Unde ubi hic expurgatus, & mortuus fuerit, uti fit per viam internam, non amplius ibi ſunt illæ duæ leges, neque duæ voluntates, nec ultra fit ulla ſubreptio, aut motus improviſus, neque aliquid porrò ſentitur, ne ullum quidem veniale peccatum.

57 Per contemplationem adquiſitam pervenitur ad ſtatum non peccandi amplius, ſeu mortalitèr, ſeu venialitèr.

58 Ad ejuſmodi ſtatum pervenitur, non faciendo reflexionem ad operationes proprias, quia defectus naſcuntur ex reflexione.

Via

59 Via interna ſeparata eſt à confeſſione, à confeſſarijs, & à caſibus conſcientiæ: à Theologia, & à Philoſophia.

60 Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt: quin & eo, ut mortuæ ſint, jam pertingunt, Deus nonnunquam impoſsibilem reddit confeſsionem, ipſeque ſupplet tantundem ipſis largiendo gratiæ præſervantis, quantum reciperent ex Sacramento: ideoque his animabus non expedit eo caſu ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere, quia non poſſunt.

61 Anima, cum ad mortem myſticam pertingit, non poteſt ultra velle aliud, quam vult Deus: quia non habet amplius voluntatem, & Deus illam ipſi ademit.

62 Per viam internam pervenitur ad continuè conſiſtendum immobilitèr in pace quadam imperturbabili.

93 Pervenitur etiam mediante via interna ad mortem ſenſuum: imò ſignum, quod quis in nihilo illo conſiſtat, id eſt, mortuus ſit morte myſtica eſt, ſi ſenſus externi non magis jam repræſentent res ſenſibiles, quam ſi non exiſterent, quando quidem non efficiant, ut intellectus ſe ijs applicet.

64 Theologus minus eſt diſpoſitus, quam ſimplex, & idiota ad hoc ut ſit contemplativus: primò quia non habet fidem tàm puram: ſecundò quia non eſt tàm humilis: tertiò, quia non curat perinde de ſua ſalvatione: quartò, quia habet caput plenum phantaſmatibus, ſpeciebus, opinionibus, & ſpeculationibus, & in eum nequit verum lumen intrare.

65 Superioribus obediri debet in exteriore, & latitudo voti obedientiæ Religioſorum pertingit ſolummodo ad exterius: aliud eſt in interiore, quo ſolus Deus, & director intrant.

66 Riſu digna eſt doctrina quædam nova in Eccleſia Dei: animam ad interna quod attinet, gubernari debere per Epiſcopum, etſi is idoneus non fuerit, eundum animæ ab illo ad ſuum directorem. Dico, novam, quia nec Scriptura Sacra, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Authores unquam id dixerunt, nec dicere poſſunt: quia *Eccleſia non judicat de occultis*, habetque jus anima, ut eligat quem maluerit.

67 Dicere, opus eſſe, ut internum manifeſtetur Tribunali externo Superiorum, & eſſe peccatum, niſi fiat, ea eſt deceptio manifeſta, quia *Eccleſia non judicat de occultis*, atque animabus ſuis damnum adferunt fraudibus hiſce, & fictionibus.

68 In Mundo non eſt facultas, nec juriſdictio ad mandandum, ut manifeſtentur litteræ directoris circa internum animæ: & idcircò monitos eſſe oportet, eſſe hunc aſſultum quemdam Satanæ.

129. *Propoſitiones damnatæ à Clemente XI. die 8. Septemb. 1713. in percelebri Bulla Unigenitus Dei filius, contra Keſnel.*

1 QUID aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia: hoc eſt, generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum.

2 Jeſu-Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: abſque illa non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt.

3 In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.

4 Ita Domine, omnia poſsibilia ſunt ei, cui omnia poſsibilia facis, eadem operando in illo.

5 Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt niſi ad illud magis obdurandum.

6 Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum Legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto verò, Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.

7 Quæ utilitas prò homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati imponendo ipſi ſuam Legem? Quæ vero felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo nobis Deus donat quod petit à nobis.

8 Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.

9 Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſine qua confiteri Chriſtum nunquam poſſumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

Gra-

10 Gratia eſt operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.

11 Gratia non eſt aliud, quam voluntas omnipotentis Dei jubentis, & facientis, quod jubet.

12 Quando Deus vult ſalvare animam, quocumque tempore, quocumque loco effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei.

13 Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interioris gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit.

14 Quantumcumque remotus à ſalute ſit peccator obſtinatus, quando Jeſus ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſe ſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum.

15 Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui ſpiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16 Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ: quia nihil reſiſtit omnipotenti.

17 Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interius docet, ac eos venire facit ad Jeſum-Chriſtum: quicumque ad eum non venit poſtquam audivit vocem exteriorem filij, nullatenùs eſt doctus à Patre.

18 Semen Verbi, quod manus Dei irrigat, ſemper affert fructum ſuum.

19 Dei gratia nihil aliud eſt, quam ejus omnipotens voluntas: hæc eſt idea, quam Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis.

20 Vera gratiæ idea eſt, quod Deus vult ſibi à nobis obediri, & obeditur: imperat, & omnia fiunt: loquitur tanquam Dominus, & omnia ſibi ſummiſſa ſunt.

21 Gratia Jeſu-Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpotè quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & reſuſcitantis filium ſuum.

22 Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu demonſtratur illico nobis in incarnatione, veluti in fonte, atque archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ ſunt, ſicut ipſa originalis operatio.

23 Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24 Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, & Jeſu-Chriſti in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate.

25 Deus illuminat animam, & eam ſanat æquè ac corpus: ſola ſua voluntate jubet, & ipſi obtemperatur.

26 Nullæ dantur gratiæ niſi per fidem.

27 Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum.

28 Prima gratia, quam Deus concedit peccatori eſt peccatorum remiſsio.

29 Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia.

30 Omnes quos Deus vult ſalvare per Chriſtum ſalvantur infallibiliter.

31 Deſideria Chriſti ſemper habent ſuum effectum, pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat.

32 Jeſus-Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine primogenitos, id eſt, electos, de manu Angeli exterminatoris.

33 Proh! quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renunciaſſe, ad hoc ut quis fiduciam habeat ſibi, ut ita dicam appropriandi Chriſtum Jeſum ejus amorem, mortem, & myſteria, ut facit Sanctus Paulus dicens, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.

34 Gratia Adami non producebat, niſi merita humana.

35 Gratia Adami eſt ſequela creationis, & erat debita naturæ ſanæ, & integræ.

36 Differentia eſſentialis inter gratiam Adami, & ſtatus innocentiæ, ac gratiam chriſtianam eſt, quod primam unuſquiſque in propria perſona recepiſſet: iſta vero non recipitur, niſi in perſona Jeſu-Chriſti reſuſcitati, cui nos uniti ſumus.

37 Gratia Adami ſanctificando illum in ſemetipſo, erat illi proportionata: Gratia chriſtiana nos ſanctificando in Jeſu-Chriſto eſt omnipotens, & digna filio Dei.

38 Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſine gratia liberatoris.

39 Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum: ardoris, niſi ad ſe præcipitandum:

Digitized by Google

dum : virium, niſi ad ſe vulnerandum; eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

40 Sine gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem.

41 Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philoſophis Ethnicis non poteſt venire, niſi à Deo, & ſine gratia non producit, niſi præſumptionem, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum Deum loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.

42 Sola gratia Chriſti reddit hominem aptum ad ſacrificium fidei : ſine hoc nihil niſi impuritas, nihil niſi indignitas.

43 Primus effectus gratiæ baptiſmalis eſt facere, ut moriamur peccato: adeo ut ſpiritus, cor, ſenſus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44 Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur : amor Dei, qui omnia agit propter Deum : quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus.

45 Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſquè actiones ejus corrumpat.

46 Cupiditas, aut charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt.

47 Obedientia Legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius, alioquin non eſt, niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.

48 Quid aliud eſſe poſſumus niſi tenebræ, niſi aberratio, & niſi peccatum ſine fidei lumine, ſine Chriſto, & ſine charitate?

49 Ut nullum peccatum eſt ſine amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum, ſine amore Dei.

50 Fruſtra clamamus ad Deum : Pater mi, ſi ſpiritus charitatis non eſt ille, qui clamat.

51 Fides juſtificat, quando operatur : ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem.

52 Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tanquam in ſuo germine, & ſemine : ſed hæc fides non eſt abſque amore, & fiducia.

53 Sola charitas chriſtiano modo facit (actiones chriſtianas) per relationem ad Deum, & Jeſum-Chriſtum.

54 Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur, eam ſolam Deus audit.

55 Deus non coronat niſi charitatem : qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56 Deus non remunerat niſi charitatem, quoniam charitas ſola Deum honorat.

57 Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes : Et non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei.

58 Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas.

59 Oratio impiorum eſt novum peccatum, & quod Deus illis concedit, eſt novum in eos judicium.

60 Si ſolus ſupplicij timor animat pœnitentiam, quo hæc eſt magis violenta, eo magis ducit ad deſperationem.

61 Timor non niſi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur.

62 Qui à malo non abſtinet niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo.

63 Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore.

64 Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur, ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem, evitando.

65 Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt abſque eo, quod ullum Deo dederint filium; cum non effecerint niſi mancipia per timorem.

66 Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicuti beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem ſicuti filij.

67 Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.

68 Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in fide, & precibus.

69 Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei totum eſt donum puræ liberalitatis Dei.

70 Nunquam Deus affligit innocentes, & afflictiones ſemper ſerviunt, vel

ad

ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.

71 Homo ob ſui conſervationem poteſt ſe ſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.

72 Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cœli, & omnes electos, & juſtos terræ, & omnium ſæculorum.

73 Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſæculi?

74 Eccleſia, ſive integer Chriſtus incarnatum Verbum habet, ut caput, omnes vero ſanctos, ut membra.

75 Eccleſia eſt unus ſolus homo compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt caput, vita, ſubſiſtentia, & perſona: unus ſolus Chriſtus compoſitus ex pluribus ſanctis, quorum eſt ſanctificator.

76 Nihil ſpatioſius Eccleſia Dei, quia omnes electi, & juſti omnium ſæculorum illam componunt.

77 Qui non ducit vitam dignam filio Dei, & membro Chriſti, ceſſat interius habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite.

78 Separatur quis à Populo electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & caput eſt Jeſus-Chriſtus, tàm non vivendo ſecundum Evangelium, quàm non credendo Evangelio.

79 Utile, & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ.

80 Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus.

81 Obſcuritas Sancta Verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione.

82 Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere.

83 Eſt illuſio ſibi perſuadere, quod notitia myſteriorum Religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum Librorum. Non ex fœminarum ſimplicitate, ſed ex ſuperba virorum ſcientia ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes.

84 Abripere è chriſtianorum manibus Novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare.

85 Interdicere chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Evangelij eſt interdicere uſum luminis filijs lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis.

86 Eripere ſimplici Populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei.

87 Modus plenus ſapientia, lumine, & charitate eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur.

88 Ignoramus, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem.

89 Quartuſdecimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod cum ſit jam reconciliatus habet jus aſsiſtendi ſacrificio Eccleſiæ.

90 Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu, ſaltem præſumpto totius corporis.

91 Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro: nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo Jeſu-Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem aſixi ſumus.

92 Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quam prodere veritatem, eſt imitari Sanctum Paulum: tantum abeſt, ut ſit erigere ſe contra authoritatem, aut ſcindere unitatem.

93 Jeſus quandoque ſanat vulnera, quæ præceps primorum Paſtorum feſtinatio infligit ſine ipſius mandato. Jeſus reſtituit, quod ipſi in conſiderato zelo reſcindunt.

94 Nihil pejorem de Eccleſia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri ſupra fidem fidelium, & foveri diviſiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores.

95 Veritates eo devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina pleriſque chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeo remotus eſt à ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium. Neque ſatis advertitur, quod hic defectus ſit unum ex ſignis maximè ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ, & iræ Dei in filios ſuos.

96 Deus permittit, ut omnes poteſtates ſint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divinæ gratiæ.

97 Nimis ſæpè contingit, membra illa, quæ magis ſanctè, ac magis ſtrictè unita Eccleſiæ ſunt, reſpici, atque tractari tanquam indigna, ut ſint in Eccleſia, vel tanquam ab ea ſeparata: ſed juſtus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.

98 Status perſecutionis, & pœnarum, quas quis tolerat tanquam hæreticus, flagitioſus, & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maximè meritoria, utpotè quæ facit hominem magis conformem Jeſu-Chriſto.

99 Pervicacia, præventio, obſtinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut cognoſcere ſe fuiſſe deceptum, mutant quotidiè, quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in ſua Eccleſia poſuit, ut in ea eſſet odor vitæ: v. g. bonos libros, inſtructiones, ſancta exempla, &c.

100 Tempus deplorabile, quo creditur, honorari Deus, perſequendo veritatem, ejuſque diſcipulos. Tempus hoc advenit::: Haberi, & tractari à Religionis Miniſtris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in Societatem Sanctorum, eſt hominibus pijs morte corporis mors terribilior. Fruſtra quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, perſequendo flamma, ferroque viros probos, ſi propria paſsione eſt excœcatus, aut abreptus aliena, propterea, quod nihil vult examinare. Frequentèr credimus ſacrificare Deo impium, & ſacrificamus diabolo Dei ſervum.

101 Nihil ſpiritui, & doctrinæ Jeſu-Chriſti magis opponitur, quam communia facere juramenta in Eccleſia, quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, & idiotis, & efficere, ut nomen, & veritas Dei aliquando deſerviant Conſilio impiorum.

130 Vix quidem ab ingratitudinis, vel ſaltem ſtupiditatis nota excuſari poſſem, ſi hic referre omitterem honorificentiſsimum Breve, quo hujus Bullæ occaſione Supremus Eccleſiæ, Princeps Univerſitatem Salmantinam à calumnia ſibi immerito inuſta merito vindicavit.

DILECTIS FILIIS Rectori, Profeſſoribus, ac Moderatoribus Univerſitatis Salmanticenſis.

CLEMENS PAPA XI.

Dilecti filij, ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem. Etſi præclara, & ſanè vetus animoque noſtro altius infixa opinio, quam gerimus de ſyncera, incorruptaque celebris Univerſitatis Salmanticenſis Religione, facile Nobis perſuaſerit, rumorem adverſus illam à Novatoribus, quorum os felle, & amaratudine plenum eſt, impudentèr diſſeminatum, quoad Apoſtolicam noſtram Conſtitutionem, cujus initium eſt, Unigenitus Dei Filius, omninò à veritate alienum eſſe: nihilominùs perlibentèr accepimus, ac legimus Epiſtolam veſtram die 19. præteriti menſis Auguſti ad Nos datam una cum illi adjectis documentis, quibus non modo calumniam vobis inuſtam perſpicuè diluitis, verumetiam univerſo Catholico Orbi luculentèr teſtatam facitis egregiam veſtram in ſana doctrina tuenda conſtantiam, inconcuſſamque obedientiam definitionibus Supremæ Cathedræ Beati Petri, in qua idem glorioſus Apoſtolorum Princeps vivit adhuc, & præſidet, præſtatque quærentibus fidei veritatem. Repleti itaque ſumus conſolatione, & ſuperabundavimus gaudio, cernentes vos firmitèr adeo illuſtribus majorum veſtrorum veſtigijs, ac exemplis inſiſtere, quorum præſtanti virtuti, perpetuoque in hanc Sanctam Sedem ſtudio, ſatis conſtat, magna ex parte deberi ſingularem illam, & planè inſignem prærogativam inclytæ Hiſpanicæ Nationi conceſſam: quod ſcilicèt ipſa tot ſæculorum decurſu ab omni hæreſis labe ſe immunem, inviolatamque ſervaverit: adeoque ſplendidum, & glorioſum Catholicæ titulum merito adepta fuerit. Debitis propterea

lau-

Digitized by Google

laudibus vos, dilecti filij, in Domino proſequentes, paternè vos adhortamur, ut avita decora, nominiſque veſtri dignitatem conſtantèr tueri pergatis, ac ab Academia veſtra, quam diligentiſsimè arcere curetis profanas vocum novitates, quibus iniquitatis filij miteris hiſce temporibus vetuſtatem inceſſere omni ope nituntur, quaſi Evangelium Chriſti, ut inquit Apoſtolus convertere paulatim vellent. Id porro de perſpecta pietate, eximiaque Sapientia veſtra nobis abundè polliciti planè confidimus, fore, ut exempli veſtri authoritate in dies magis confundantur, ac erubeſcant, qui ſupra ipſam Supremam Cathedram caput attollere procacitèr audent, nec intelligunt, ſe Magiſtros effici erroris, dum Chriſtiana humilitate fieri indignantur diſcipuli veritatis. Omnipotens Deus dirigat vias veſtras in beneplacito ſuo, ac omnia vobis læta, atque ſecunda largiatur, quibus Nos paternæ noſtræ charitatis teſtem Apoſtolicam benedictionem permanenter impertimur. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub annulo Piſcatoris, die 12. Octobris 1716. Pontificatus noſtri anno XVI.

Poſt ſigillum.

Joannes Chriſtophorus Archiepiſcopus Amaſiæ.

131 Demum quamvis propoſitiones à Summis Pontificibus damnatas nec docere, nec practicare poſsimus, eas tamen ad impugnandum adducere, vel ob oculos apponere, ut tanquam cibus prohibitus, & infectus vitentur, licitum, & laudabile eſt: quin & omninò licet eas in bono ſenſu, & juxta Doctorum ſententias interpretari, ut aurum ab ſcoria ſeparetur: ita tamen ut potius de mente Legislatoris, quam de verborum cortice curetur. Ipſæ namque tantum prout jacent, ſunt damnatæ: unde ſi aliquid addatur, vel detrahatur, adeo, ut ſanus, verus, & Catholicus ſenſus maneat, ſuſtineri utique debent. Et licet ſolum damnatæ ſint propoſitiones prout jacent, ita ut earum ſenſus accipiatur cum proprietate Theologica, & ut ſonant in communi vocum explicatione: tamen ſi fortiori ratione aliæ improbandæ veniant, impracticabiles profecto ſunt: nam ſi marito uxorem in adulterio deprehenſam occidere illicitum eſt: nonnè licitum erit ſponſo occidere ſponſam ſic deprehenſam? Propoſitio, ex qua legitimè infertur damnata, manet antiquata; ſecus eſt ſi per varias tricas inferri videatur. Ad ſalvandam propoſitionis damnationem, ſufficit, quod contradictoria ejus verificetur. Quando propoſitio eſt copulativa regularitèr ſingula membra reprobantur, niſi alia ſit Pontificis mens, & conſtet, quod potius copulatio, quam quodlibet membrum ſigillatim, damnetur. Quando aliquid illicitum à Pontifice declaratur, debet attendi gravitas, vel levitas materiæ, ut ſecundum eam peccatum mortale, vel veniale adſtruatur: nam aliquando veniale non excedet, ſi aliqua propoſitio in praxim deducatur, ut facile ex Propoſ. 9. damnata ab Innoc. XI. liquet: quamquam ſemper grave ſit authoritatem alicujus Pontificis Decreti contemnere. Et ſic intelligitur, quod in ipſis habetur, quando prohibetur in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione Divini judicij, ne quis prædictarum opinionum aliquam in praxim deducat. De juſtitia damnationis dubitare inſanire profectò eſſet: nobis enim ſat erit reſpondere: ille dixit, qui ſtateram veritatis in manu portat. Si de propoſitionis ſenſu dubites, conſule Interpretes, qui de eis abundè ſcripſerunt, ſcilicèt, *Caſtro, Cardenas, Gutierre Hurtado, Viva, Fontayne, &c.*

TIT. VIII.

De Schiſmaticis, & ordinatis ab eis.

132 **S***Chiſma*, ait *Text. In C.* 34. 24. *q.* 1. *quod Græcum nomen eſt, ſciſſuram ſonat.* Idem eſt juxta Nebriſſenſem, qui dicit ſchiſma interpretatur *ſciſſura. Hiſpanè*: *Ciſma, diviſio, ſeu diſcordia.* Sicque communitèr definitur: *Eſt diviſio, ſeu diſceſsio ab unitate Eccleſiæ, quatenùs hæc eſt Corpus myſticum conſtans ex Romano Pontifice, tanquam ex Capite, & univerſis fidelibus tanquam membris. D. Thom.* 2. 2. *q.* 39. *art.* 1. *Gonzalez in C.* 2. *h. t. n.* 4. *& alij.* Et ſanè ſchiſma graviſsimum peccatum eſt, quia quantum eſt ex ſe unitatem Eccleſiæ ſcindit: quæ malitia tota reperitur in quacumque re fiat receſſus ab Eccleſiæ unitate, ac proinde materiæ parvitatem non admittit. Et quam deteſtabile ſit hoc crimen ſatis colligitur ex pœnis, quas

quas Deus ob illud inflixit Chore, Datan, & Abiron, quos terra vivos abſorbuit, quippè qui à Summo Sacerdote Aaron ſe abalienarunt. *Num.* 16. Et licet ſchiſma abſolutè poſsit ſine hæreſi inveniri, ſi nempè ſolum ſit contra charitatem, & pacem, & non contra fidem: quando ſcilicèt aliquis ex ſola malitia non vult Romano Pontifici obedire: regularitèr tamen cum hæreſi conjungitur. *C.* 26. 24. *q.* 3. ibi: *Cæterùm nullum ſchiſma non aliquam ſibi contingit hæreſim, ut rectè ab Eccleſia receſsiſſe videatur.* Schiſma enim eſt quaſi hæreſis inchoata, ita ut ſi inveteraſcat, in hæreſim demum degeneret. Schiſma ergo differt ab hæreſi præcipuè in eo, quod hæreſis per ſe, & directè fidei opponitur, aliquem articulum negando, vel de eo poſitivè dubitando. Schiſma autem charitati opponitur Eccleſiæ tollendo unitatem. *C.* 34. 24. *q.* 1. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 39. *art.* 1. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 36. *n.* 7. Hinc eſt, quod ſi unitas non præcedit, non poteſt ſchiſma ſequi. Et hac ratione Judæi, & infideles non poſſunt in ſchiſma incidere: quippè nunquam habuerunt unitatem Eccleſiæ. Sicut enim ſeditio diſſenſionem in corpore Politico inducit, ſic ſchiſma in corpore Eccleſiæ myſtico diviſionem facere intendit. Hinc Schiſmaticus eſt qui pertinacitèr recedit ab obedientia Romani Pontificis, quem credit, eſſe Chriſti Vicarium, & Caput Eccleſiæ, ei quidem negando obedientiam, & reverentiam debitam, & ab alijs fidelibus Eccleſiæ membris ſe dividit, & ſejungit. Et quamquam Eccleſia, quæ unica profectò eſt, revera non poſsit recipere diviſionem in duas. *C.* 18. 24. *q.* 1. poſſunt tamen Eccleſiæ membra ſe ab illa dividere, & hoc eſt facere ſchiſma, ut ait Suarez. Schiſmatici equidem ſunt, qui abſque conſenſu R. Pontificis congregare Concilium Generale præſumunt; vel ſi illud proſequantur, poſtquam legitimè eſt diſſolutum. Schiſmatici ſimilitèr ſunt, qui appellant à Papa ad Concilium Generale, ut Superius Papa. Qui vero ad Concilium Generale, cui Papa præſit, ut ejus caput appellant, non ſunt Schiſmatici, quia à Papa ad Papam appellant, hoc tamen prohibitum eſt *in Bull. Cœn. caſ.* 2. Sic Catholici, qui in Anglia Regi exhibent obedientiæ ſigna, quibus eum eſſe Vicarium Chriſti in ſpiritualibus profitentur, ſunt Schiſmatici licet interius non credant, ſic eſſe: quia ſchiſma in opere externo conſiſtit, quo quis ab unitate Eccleſiæ ſe ſejungit. *Suar. de Cenſ. D.* 21. *ſect.* 2. *n.* 13. *Sanch. in Decal. l.* 2. *C.* 36. *num.* 14.

133 Qui ab obedientia unius Epiſcopi recedit, ſi adhuc in Pontificis obedientia perſeveret, non dicitur Schiſmaticus, niſi impropriè, & lato modo: ut *in C.* 7. 7. *q.* 1. Nec qui Papæ obedire recuſat in temporalibus; quia, ut Dominus temporalis non eſt caput Eccleſiæ. *Gonz. in C.* 2. *h. t. num.* 4. Nec qui non præſtat obedientiam, quando duo ſunt Pontifices electi, & non conſtat, quis legitimus ſit: dum ſit paratus obedire, ei quem Concilium Generale, quod tunc congregandum eſt, eſſe Pontificem declaret. Nec qui ipſi Pontifici, non vult obedire, in odium, & vindictam illius, quia ejus perſona ei videtur ſuſpecta, vel odioſa. *Azor p.* 1. *l.* 8. *C.* 20. *q.* 4. Qui contra Papæ præceptum, vel prohibitionem non obedit, inobediens, non tamen Schiſmaticus erit, alias violatio cujuslibet præcepti Eccleſiaſtici ſchiſma eſſet: quod eſt falſum, quia adhuc poteſt Pontificem, ut caput Eccleſiæ recognoſcere. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 39. *art.* 2. Qui peccat gravitèr, licet ſit membrum mortuum, non tamen ſe ſeparat ab Eccleſiæ unitate, quæ in fide, & uſu Sacramentorum cum debita ad Pontificem ſubjectione conſiſtit. Qui excommunicatus eſt non ſe ſeparat, ſed ſeparatur ab Eccleſia, ac proinde, nec peccator, nec excommunicatus ſunt Schiſmatici. *Farin. Prax. q.* 184. *ex n.* 24.

134 Schiſmatici impropriè tales nullam pœnam incurrunt. Qui vero propriè Schiſmatici ſunt, etiam ſi non ſint hæretici, has pœnas incurrunt. 1. excommunicationem majorem. *C.* 5. *D.* 19. quæ eſt ipſo jure lata, & reſervata Pontifici *in Bull. Cœn. caſ.* 1. quæ non extenditur, quia conſtitutio odioſa eſt, ad fautores, defenſores, & receptatores ſchiſmaticorum, quia de eis non loquitur expreſſè. *Suar. de Cenſ. D.* 21. *ſect.* 2. *ex n.* 12. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 36. *n.* 16. incurrunt tamen excommunicationem non reſervatam. *C. un. h. t. in* 6. 2. Schiſmatici incurrunt infamiam (& quidem tantum facti) ob criminis enormitatem; non vero infamiam juris: quia in jure non exprimitur: ac proindè ceſſat, vel non inducitur crimine per pœnitentiam deleto. *Barb. in C.* 1. *h. t. n.* 5. *Suar. de Cenſ. D.* 43. *ſect.* 2. *n.* 7. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 36. *n.* 20. 3. privantur juriſdictione Eccleſiaſtica, ſaltem poſt declaratoriam cri-

Digitized by Google

criminis ſententiam. C. 31. 24. q. 1. Sicque ſunt invalidæ collationes beneficiorum, uniones Eccleſiarum, rerum Eccleſiaſticarum alienationes, &c. à Schiſmaticis factæ. *C. 1. h. t. D. Thom. 2. 2. q. 19. art. 3. Gonz. in C. 1. h. t. num. 2.* 4. privantur beneficijs, officijs, & dignationibus Eccleſiaſticis ante habitis. *C. un. h. t. in 6.* non tamen ipſo facto, niſi quando ſchiſma cum hæreſi eſt conjunctum. *Garc. de Benef. p. 11. C. 10. n. 151. Sanch. in Decal. l. 2. cap. 36. num. 19.* & bona confiſcantur. 5. Fiunt inhabiles ad obtinendum in poſterum beneficia, & dignitates Eccleſiaſticas. *C. un. h. t. in 6.* Præcipuè Epiſcopatum. *C. 5. de Elect.* & manet hæc inhabilitas etiam poſt pœnitentiam peractam, & abjurationem ſchiſmatis, ut contra alios tenent *Suar. de Cenſ. D. 43. ſect. 2. n. 7.* ſi ſchiſma publicum eſt, ſolus Pontifex, vel ab eo ſpecialitèr ad hoc delegatus diſpenſat in hac inhabilitate, ut tenent *Sanchez in Decal. l. 2. c. 36. n. 18. Garc. p. 11. de Benef. c. 10. n. 164.* contra *Abbat. Decium, & Lambertini.* Si ſchiſma occultum ſit diſpenſat Epiſcopus; *ex Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* imò tunc non eſſe neceſſariam diſpenſationem, tenet *Garc. p. 11. de Benef. c. 10. num. 162.* 6. ſi Epiſcopus Schiſmaticus aliquem in Sacerdotem ordinet, ordinatio quidem valida eſt, quia poteſtas ordines conferendi eſt Jure Divino annexa ordini Epiſcopali, & charactèri impreſſo. Scientèr tamen ordinatus ab Epiſcopo Schiſmatico, qui talis ſit notoriè, & ut talis eſt nominatim denuntiatus, ſuſpenſus eſt ipſo jure ab ordinum ſuſceptorum exercitio: & ideo talis ordinatio dicitur irrita *in C. 1. h. t.* non quia invalida, & irrita ſit: nam Eccleſia nequit Epiſcopo auferre poteſtatem ordinandi, quæ à charactère indelebili procedit. Dicitur tamen irrita, quoad effectum tantum; quia Eccleſia non permittit, ordines ſuſceptos exerceri. Si vero Epiſcopus Schiſmaticus non ſit, ut talis nominatim denuntiatus, qui ab eo ordinatur, probabilitèr non incurrit ſuſpenſionem ab exercitio ordinum. Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eò, qui ignorantèr, non ignorantia craſſa ordines ab Epiſcopo Schiſmatico ſuſcepit. *Gloſſ. in C. fin. h. t. V. Poteſtatem. Barboſ. & Gonz. in C. 1. h. t.* Cognitio hujus criminis ſaltem in Hiſpania ſpectat ad S. Inquiſitionis Tribunal. *Souſa in Aphoriſm. l. 1. q. 20. Gonz. in C. 2. h. t. num. 5.*

TIT. IX.

De Apoſtatis, & reiterantibus baptiſma.

135 *Apoſtaſia* Græcè rebellionem, vel renuntiationem ſignificat. Apoſtata ille dicitur, qui retrocedit ab eo, quod incæpit juxta Nebriſſenſem; *ex D. Aug. in C. 16. 26. q. 7.* apoſtatam retroeuntem interpretatur. Apoſtaſia eſt triplex. 1. Apoſtaſia à fide. 2. à Religione. 3. ab ordine. Apoſtaſia à fide, quæ etiam perfidiæ apoſtaſia dicitur, eſt quædam totalis deſertio fidei in baptiſmo ſuſceptæ: cum quis, v. g. fit Judæus, Paganus, Maurus, vel Atheiſta. *C. 24. 2. q. 7. c. 7. 3. q. 4. L. 1. & 2. c. h. t.* Hiſpanè dicitur: *Renegado.* Differt ab hæreſi: nam hæc eſt receſſus à fide in parte. Apoſtaſia vero, eſt receſſus in totum, ac proindè omnis Apoſtata hæreticus eſt, non vero è contra. Qui per vim præciſam, & abſolutam circumcidatur, vel idolis ſacrificat, non eſt apoſtata: quia ille potius patitur, quam agit. *C. 32. D. 50.* Qui vero per metum, etiam mortis, à fide recedit, vel idolis ſacrificat, grave peccatum committit contra fidem, quæ etiam exterius profiteri debet. *Matth. 10. v. 33.* ibi: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram Patre meo, qui in Cœlis eſt.* Cum tamen corde fidem retineat, abſitque error, & pertinatia, non eſt apoſtata in foro interno, nec excommunicationem apoſtatarum incurrit. *Azor p. 1. l. 8. C. 21. q. 5. Sanch. in Decal. l. 2. C. 7. n. 8. Gonz. in C. 4. h. t. n. 5.* In foro tamen externo habetur pro apoſtata, & ut talis punitur. *Can. 61. Apoſtolorum,* & alibi. Tales ergo opoſtatæ, & eorum fautores, receptatores, &c. excommunicantur. cæteriſque pœnis in Hæreticos, & eorum fautores, &c. latis puniuntur. *C. 13. de Haret. in 6.* vivi in perpetuum poſſunt accuſari, & poſt mortem uſque ad quinquenium. *L. 2. l. 4. C. h. t. Azor. p. 1. l. 8. C. 21. q. 7. Sanch. in Decal. l. 2. C. 7. n. 18. Gonz. in C. 4. h. n. 6.*

136 Apoſtatæ à Religione ſunt, qui Religionem omninò deſerunt ſine animo ad eam redeundi, ut diximus *in tit. de Regular.* Nec mirum eſt, quod in domibus Religioſis, ubi ſunt ſcolæ perfectionis, aliquis ab itinere recto in vitia declinet.

net. Nam inter Apoſtolos Judas: in Arca Noè, in domo Abraham, & in domo Jacob aliqui reprobi ſunt inventi. *C.9. D.47.* Religioſi apoſtatæ, ipſo quidem facto excommunantur poſt habitum dimiſſum. *C.2. Ne Cler. vel Monach. in 6.* qui vero habitum non dimiſſerunt, licet ſint excommunicandi, non tamen ſunt ipſo jure excommunicati. *Greg. XIII. in Bull. Aſcend. Sanch. in Decal. lib.6. cap.8. n.11. & 20.* 2. Suſpenduntur ab exercitio Sacrorum Ordinum, quos durante apoſtaſia ſuſceperunt, non vero eis interdicitur uſus ordinis cujuſque ante apoſtaſiam recepti. Hæc ſuſpenſio perpetua eſt, niſi Papa diſpenſet, duratque etiam poſt pœnitentiam peractam. *C. fin. b.t.* Si vero nullum ordinem in apoſtaſia ipſe recipiat, & poſteà ad Religionem redeat, poterit ad omnes Ordines promoveri, & in ſuſceptis miniſtrare. Si vero Minores Ordines ſuſcepit in apoſtaſia, poterit cum eo Epiſcopus diſpenſare. *Sanch. in Decal. lib.6. cap.8. ex n.24.* 3. Omnia Religionis privilegia amittunt: non tamen niſi dimiſſo habitu, & ſecuta ſententia criminis declaratoria. *Trid. ſeſſ.25. de Regul. C.19. Sanch. in Decal. lib.6. cap.8. n. 34.* poſſuntque Prælati apoſtatas, & fugitivos, ubicumque ſint, perſequi, & deprehenſos capere, etiam brachio ſæculari invocato, & hoc expreſſè eſt conceſſum noſtræ Societati. Nec ob ſolam apoſtaſiam ſubduntur Tribunali S. Inquiſitionis, niſi matrimonium contrahant tales apoſtatæ. Nam tunc per Inquiſitores puniuntur, ut ex Edicto Inquiſitionis conſtat *n.8. Gonzal. in C. fin. b. t. n. 6. in fin.* Denique debent Prælati apoſtatas, juxta unius cujuſque Religionis Conſtitutiones, punire, & ſub gravi cuſtodia incarcerare, ita quod *ſolummodo vita ſibi miſera reſervetur, donec à ſuæ præſumptionis nequitia reſipiſcat. C.5. b. t.* & forte ſæpè erit neceſſarius hic rigor ad tàm improbos homines reprimendos, quia ut ait *Auguſt. in C. 9. D. 4. Quomodo difficilè ſum expertus meliores, quam, qui in Monaſterijs profecerunt: ita non ſum expertus pejores, quam, qui in Monaſterijs ceciderunt.*

137 Apoſtata ab Ordine eſt: non quidem ille, qui deſerit Ordinem Religioſum: nam talis apoſtata à Religione dicitur: ſed qui, Ordinem Clericalem deſerit: ille ſcilicèt qui in Sacris Conſtitutus ad ſtatum Laicalem, matrimonium, vel militiam, propria authoritate tranſit, relicto ordine ſuo, & dimiſſo habitu, ac tonſura. Qui vero eſt in minoribus Ordinibus conſtitutus, etiam cum beneficio ſolum latè poteſt apoſtata dici: Tales apoſtatæ, quando conſta de apoſtaſia ab Ordine, & ſtatu Clericali. 1. amittunt privilegium Cononis: ſicque, ſi Clericus dimiſſo habitu, & tonſura ab Epiſcopo ter monitus non reſipuerit, illum percutiens, non incurrit excommunicationem Canonis. *C. 25. de Sentent. excommun.* 2. excommunicantur excommunicatione majori ſententiæ ferendæ. *C. 3. b. t.* niſi de facto contrahant matrimonium: nam tunc ipſo facto excommunantur. *Cl. un. de Conſanguinit.* Nullibi tamen invenitur reſervata hujuſmodi excommunicatio. 3. fiunt infames, & irregulares, infamia quidem non juris, ſed tantum facti: quæ proindè per pœnitentiam tollitur.

138 Quando non conſtat de apoſtaſia, ſunt tamen aliqui graviter diffamati: tunc probatione deficiente, compelluntur tales ſe Canonice purgare, & ſi purgationem non præſtent pro convictis habentur. *C.3. b. t.* Et habitum reaſſumere, etiam per incarcerationem, coguntur: donec reſipiſcant à ſuæ præſumptionis nequitia. *C. 5. b. t.* In ſecunda parte Rubricæ agitur de reiterantibus baptiſma. Hi enim varijs pœnis puniuntur. Nam ſcienter rebaptizans, & rebaptizatus, nullo dubio præcedente de baptiſmi valore, fiunt irregulares. *L.20. tit.6. p.1.* Imò, & Acolytus, Subdiaconus, & Diaconus, qui baptizanti miniſtrant, fiunt irregulares, ſi crimen Acolyti ſit publicum. *C.2. b. t.* ſi crimen publicum eſt, ſolus Papa: ſi occultum, etiam Epiſcopus in tali irregularitate diſpenſat. *Trident. ſeſſ.24. de Reform. cap.6. Barboſ. C.2. b.t. & alij com.* Jure Civili tàm rebaptizans, quàm rebaptizatus pœna capitali plectuntur. *L. 2. C. Ne Sanct. Baptiſm. iteretur.*

TIT. X.

De His qui filios occiderunt.

139 PArricidium quaſi parenticidium, vel parentum cædes in genere eſt homicidium impiè commiſſum in perſonas conjunctas. Aliud eſt *propriè* tale, ſcilicèt, quando liberi, nepotes, aut alij deſcendentes per lineam rectam, etiam naturales tantum, & illegitimi, aut ſpurij. (*Greg. Lop. in L. 12. b. t. 8. p.7. & alijs*) Occidunt parentes, avos, aut alios aſcendentes per lineam

neam rectam; vel è contra, quando parentes, avi, vel alij aſcendentes occidunt filios, nepotes, &c. *L. un. C. de His, qui parentes, vel liber. occider.* quod etiam extenditur ad vitricum, & novercam occidentes: privignum, vel privignam, vel è contra *Farinac. Prax. Crim. q.* 120. *n.* 111. Licet enim antiquitus ex Lege Regia liberam parentes, in filiorum vitam, poteſtatem haberent. *L. fin. C. de Patria poteſt.* Hæc lex, ut inhumana abrogata fuit. Patria enim poteſtas, non in authoritate, ſed impietate debet conſiſtere. *L.*5. *ff. ad Leg. Pompejam, de Parricid.* Jus enim vitæ necisque ſibi ſoli Deus reſervavit. Aliud eſt parricidium *impropriè* tale: quando ſcilicet, occiditur conſanguineus collateralis, vel affinis, uſque ad quartum gradum: v. g. frater, ſoror, etiam ex parte patris, vel matris tantum conjuncti, patruelis, conſobrinus, patruus, avunculus, &c. Maritus, uxor, ſponſus, vel ſponſa, ſocer, aut ſocrus, gener, vel nurus. Etiam in Lege *Pompeja* comprehenditur libertus occidens patronum, vel patronam, &c. *L.*1. *ff. ad Leg. Pompej. de Parricid. Jul. Clar.* §. *Parricidium. Farinac. Prax. Crim. q.*120. *ex n.*105. Non cenſentur parricidæ, nec ut tales puniuntur liberi, qui ad ſe defendendum, parentes occidunt cum moderamine inculpatæ tutelæ. *L.* 3. *ff. de Juſt. & jur.* Nec ſi ad patriam defendendam filius patrem per duellem, vel è contra occidat: nam Jus Commune patriæ prævalet particulari ſanguinis: quinimò tales præmio ſunt afficiendi. *L.* 35. *ff. de Religioſ. & ſumpt. funer.* Nec ſunt parricidæ filius expoſitus: nam tunc ceſſat patria poteſtas: nec adoptivus, quia ceſſat conjunctio ſanguinis, vel ſi filius furioſus, vel patrem ignorans illum occidat. *Farinac. q.* 120. *ex n.*181. *Menoch. de Arbitr. caſ.*356. *n.*28.

140 Parricidarum pœna olim nulla erat ſtatuta, eo quod Solon non crederet, quod tàm abominandum ſcelus, ab aliquo eſſet perpetrandum. *Senec. L.* 1. *de Clement. Gonz. in C. fin. h. t. n.* 2. Et ideò ob criminis immanitatem ejus accuſatio perpetuatur: nec ullo unquam tempore etiam immemoriali ejus pœna præſcribitur. *L. fin. ff. ad Leg. Pomp. de Parricid.* Hodie Jure Canonico eſt arbitraria: ſeverius tamen, quam cæteri homicidæ puniendi ſunt. *C.* 19. *de Pœnit. D.* 1. ſed in hoc foro jam non ſolet puniri hoc delictum, ſed reus Judici Sæculari traditur, præmiſſa degradatione, ſi Clericus ſit. *Farinac. Prax. Crim. q.*120. *n.*21. *Juſtinianus in* §. 6. *Inſt.* 1. *de Publ. Judic.* ait: *Alia deindè Lex aſperrimum crimen nova pœna perſequitur, quæ Pompeja de Parricidijs vocatur: qua cavetur, ut ſi quis parentis, aut filij, aut omninò affinitatis, ejus quæ nuncupatione parentum continetur, fata præparaverit, ſive clam, ſive palam, id auſus fuerit, necnon is, cujus dolo malo id factum eſt, vel conſcius criminis exiſtit, licet extraneus ſit, pœna parricidij puniatur, & neque gladio, neque ignibus, neque ulli alij ſolemni pœnæ ſubijciatur, ſed in ſutus culeo, cum Cane, & Gallo gallinaceo, vipera, & ſimia, & inter eas ferales anguſtias comprehenſus (ſecundum quod Religionis qualitas tulerit) vel invicinum mare, vel in amnem projiciatur, ut omnium elementorum uſu vivus carere incipiat, & ei cœlum ſuperſtiti, & terra mortuo auferatur.* Poſteà imperator ſubjungit pœnam parricidij improprij, ibi: *Si quis autem alias cognatione, vel affinitate perſonas conjunctas necaverit pœnam Legis Corneliæ de Sicarijs ſuſtinebit.* Id eſt pœnam capitalem. *L.* 9. §. 1. *ff. ad Leg. Pomp. de Parricid.* & quidem eadem pœna, quæ filio patrem occidenti imponitur, imponenda eſt (quæ quidem eſt pœna ordinaria homicidij.) Parenti ſi filium occidat, abrogata antiqua impunitate, & poteſtate, qua liberè parentes de vita filiorum diſponebant. *L. unic. C. de His, qui parent. vel liberi occider.* Hæc pœna adhuc eſt in uſu in noſtra Hiſpania, mitigata tamen ob ingentem noſtræ Nationis pietatem: nam reus prius interficitur, & culeo incluſus, ubi animalia dicta depinguntur, projicitur à Miniſtris Juſtitiæ in flumen, ſed vix cadaver aquam attingit, quando extrahitur; ut ſepeliatur à Miniſtris miſericordiæ, qui ſunt Confratres variarum confraternitatum; & regularitèr tales ſunt nobiliores equites Civitatum, qui opera miſericordiæ cum magno Populi Chriſtiani exemplo exercent. *Anton. Gomez Var. lib.*3. *cap.* 3. *n.* 4. & ſic vidi practicari Toleti. Quæ praxis poteſt fundari *in L.*46. *tit.*13. *lib.*8. *R. C.* Ubi rei, qui ſagittis debent occidi à Judicibus, quos *Hiſpanè* dicimus: *De la Hermandad.* Debent prius, quam ſagittæ infigantur, ſuffocari. Et nunc in Hiſpania reus occiditur morte, quam dicunt: *De garrote*; & poſteà ſagittæ in cadaver emittuntur. Et ſic etiam vidi practicari. Pœna autem parricidij in noſtra Hiſpania plus extenditur, quam de Jure Communi; nam ea te-

Digitized by Google

tenentur aſcendentes, qui occidunt deſcendentes, uſque ad pro nepotem incluſivè, & è contra: item frater fratrem, vel avunculus nepotem, vel è contra; vel conjux conjugem, aut ſocer generum, vel nurum, vel è contra: vitricus privignum, & è contra: & libertas patronum injuſtè occidentes armis, vel veneno. Dans conſilium, vel adjutorium ad hos occidendos, licet non ſit mortuus conſanguineus: & emens venenum ad patrem occidendum, parricidarum pœna tenentur. *L.12. tit.8. p.7.* Qui emit venenum, ut filius illud patri det, etiamſi filius illud ex aliquo occidenti dare non poſsit, ut parricida punitur. *L.7. ff. ad Leg. Pomp. de Parricid.* Nam in atrociſsimis criminibus, affectus, & conatus pro effectu punitur: quando conatus ad actum proximum accedit: ita ut non ſtet pro delinquente quominùs effectus ſequatur, quod abſdubio in noſtra Hiſpania procedit. *L.12. tit.8. p.7.* ibi: *E aun decimos, que ſi alguno comprare yervas, ò ponzoña para matar à ſu padre, è de que las hà compradas ſe trabajaſſe de gelas dar, maguer non gelas pueda dar, nin cumplir ſu voluntad, nin ſe le aguiſaſſe, mandamos que muera por ello, tambien como ſi gelas oviſſe dado, pues que non fincò por èl.*

141 Procurantes abortum, ſive directè, ſive indirectè, ſive per ſe, ſive per alium, vel conſilium, auxilium, vel favorem præſtantes, ſi fœtus ſit animatus, has pœnas incurrunt, etiam ante omnem Judicis ſententiam: & etiamſi delictum occultum ſit. 1. irregularitatem. 2. excommunicationem. 3. inhabilitatem ad beneficia obtinenda, & licet Gregorius XIV. ſolum Epiſcopo, vel confeſſario delegato ab ipſo reſervet in foro conſcientiæ abſolutionem ab excommunicatione, abrogando ſtrictiſsimam reſervationem, quam ex Conſtitutione Sixti V. habebat. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.51. n.136.* Tamen neque in inhabilitate, neque in irregularitate poteſt Epiſcopus diſpenſare, ne quidem *ex Trid. ſeſſ. 24. de Reform. cap. 6.* quia hæc irregularitas provenit, ex homicidio. Inſuper, quando Clerici in hoc delinquunt, & delictum publicum eſt, & non alias, privantur Beneficijs Eccleſiaſticis anteà obtentis, & privilegio Clericali, & deponuntur, & degradati traduntur brachio Sæculari puniendi, non expectata alia incorrigibilitate; *arg.C.10. de Judic. C.6. de Pœnis.* Pœnæ ſtatutæ à Sixto V. *in Conſtit. Ad effrænatam* in procurantes abortum, quando fœtus nondum erat animatus abrogatæ ſunt à *Greg. XIV. in Conſt. Sedes Apoſtolica, &c.* Fœtus, ſi maſculus ſit, quadrageſsimo, ſi fœmina, octogeſsimo die animatus ex communi Medicorum cenſetur. *Gomez Var. lib.3. cap.3. n.32. Farinac. q.122. ex n.139. Menoch. de Arbitr. caſ.357. n.3. & ideò Innoc. XI.* hanc propoſitionem, quæ eſt 35. damnavit. *Videtur probabile, omnem fœtum quamdiu in utero eſt carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere cum paritur, ac conſequentèr dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.*

142 Mater, quæ abortum procurat, ſi fœtus eſt animatus, eumqe interimit poſtquam in lucem editus eſt, verum parricidium committit; mitius tamen punitur ſi in utero necavit, pœna tamen capitali ſemper plectendo eſt. *L.39. ff. de Pœnis.* Si vero adhuc non eſt animatus pœna arbitraria: v.g. exilij, fuſtigationis, &c. punitur mater abortum procurans. *Menoch. de Arbitr. caſ. 357. Clar. §. fin. q.68. n.2.* Nec licet abortum, quocumque caſu, vel cauſa procurare. Et hinc *Innoc. XI.* damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt ordine 34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur.* Si parentes non ſine culpa, ſine dolo tamen, filios occidunt, opprimendo eos in ſomno, vel alias, præter intentionem, ſi conſtet à quo ex parentibus eſt occiſus infans, pœna ordinaria ſimplicis homicidij ipſe plectitur. *C. 20. 2. q. 5.* quia infantem in communi lecto collocando parentes huic periculo eum expoſuerunt. Si ignoretur, à quo ſit occiſus pœna eſt arbitraria, ſublata jam pœnitentia trium annorum, quorum unus erat in pane, & aqua tranſigendum: de qua *in C. fin. h. t.* in cujus locum hic caſus in aliquibus Diœceſibus reſervatur. Si oppreſio careat culpa: quia infans alias implacabilis, vel aliter à frigore nequeat defendi, quam ſi in communi lecto collocetur nulla pœna infligitur. *Navar. in Man. cap. 15. n.19. Barboſ. in C. fin. h. t. num. 2.*

TIT.

Digitized by Google

TIT. XI.

De Infantibus, & Languidis expoſitis.

143 GRave peccatum, inhumanum, & parricidio proximum eſt, exponere caſui, & fortunæ filios infantes, id eſt, ſeptennio minores, vel languidos cujuſcumque ætatis, id eſt laborantes gravi, & diuturna, præſertim incurabili, & perpetua infirmitate. Nam etiamſi hoc non fiat, ut infans pereat, ſed ut ab alio alatur, & educetur: tamen mortis periculo exponitur, quia ignoratur, an aliquis eum aſſumet, antequam moriatur. Et ſic contra pietatis officium deſeritur, & quaſi necatur. *L.* 4. *ff. de Agnoſc. alend. liber. L. fin. C. h. t. C. un. h. t.* Nullam tamen culpam, nec pœnam incurrunt ſi pater, vel Dominus, qui ob egeſtatem nequeunt infantem, vel languidum ſuſtentare, adeos alendos, exponant in locis publicis, ad hoc deſtinatis, ut ſunt Hoſpitalia, & Orphanotrophia. *Gonzal. in C. un. h. t. n.*10. *in fin.*

144 Si infans, vel languidus in loco ſolitario: v. g. in ſylva exponatur, & ibi pereat à feris dilaniatus, vel fame, vel frigore, illum exponens capite plectitur; *arg. L.*4. *ff. de Agnoſc. & alend. liber. Gregor. Lop. in L. fin. tit.*20. *p.* 4. V. *Echandolos.* Si vero in loco publico, v. g. foro, vel via exponatur, etiamſi ibi, præter intentionem moriatur, illum exponens ſatis fuſtigatione, vel alia ſimili pœna plectitur. Si tamen expoſitus reperiatur vivus, ſufficit, ſi exponenti ſine neceſsitate, vel cauſa relegatio, vel alia mitior arbitrio Judicis pœna infligatur, ſi ex neceſsitate exponat: v. g. ob egeſtatem, non imponitur pœna, quia non datur culpa. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 396. *n.* 5. *Gonz. in C. un. h. t. n.*10. *Præterea in C. un. h. t.* ait *Gregor. IX. ſi à patre ſive ab alio, ſciente ipſo, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expoſitus extitit: hoc ipſo à poteſtate fuit patria liberatus. Nam & hoc caſu in ingenuitatem libertus, & ſervus in libertatem eripitur. Quod & de prædictis cujuſcumque ætatis languidis, ſi expoſiti fuerint, vel ſi alicui eorum alimenta impie denegari contigerit, eſt dicendum. Sanè qui hos ſuſcipiunt, non poſſunt propter hos, in eorum perſonis jus aliquod vendicare.* Et merito. Nam educatio non eſt adoptio, nec aliud jus dat, quam ad repetendum à parentibus expenſas in alimenta, & educationem factas. *L.* 3. *tit.* 20. *p.* 4. *Barbóſ. in C. un. h. t. n.* 8. niſi ex officio, pietate, vel liberalitate factæ ſint. Et licet parentes exponentes filios patriam in eos poteſtatem amittant, *L. fin. tit.* 20. *p.*4. Quatenùs filijs eſt oneróſa: quia eos pro derelictis habent: quatenùs tamen filijs eſt favorabilis patria poteſtas eam retinent parentes, & ab eis alimenta poſſunt petere, eiſque ſuccedere valent. Non tamen parentes filijs ſic expoſitis valent ſuccedere, quia cum filium judicaverint indignum ipſi profectò indigni facti ſunt, omnique utilitate carere debent. *C. un. h. t. L.*2. *l.* 3. *l.*4. *C. Eod.* Si invitis, vel ignorantibus parentibus infans ſit expoſitus, non amittunt patriam poteſtatem, quia culpa carent, & eum ubicumque inveniant repetere valent, expenſis tamen ſolutis: imò pater actione furti agere poteſt. *L.*14. §. 13. *ff. de Furt.*

145 Expoſiti & alij, quorum parentes ignorantur, cum dubium ſit, an legitimi, vel illegitimi ſint: nam, & legitimi ſæpè exponuntur, vel ob egeſtatem parentum, vel ob alias cauſas, ut de Moyſe, Cyro Paride, Semiramide, & alijs conſtat, apud *Gonz. C. un. h. t. n.* 8. pro legitimis habendi ſunt. Nam in dubijs interpretatio favorabilior proli ſumenda eſt. Sic *Menoch. de Præſumpt. lib.*6. *q.*54. *n.*20. *Barb. & Gonz. hic n.* 8. *Ponc. & alij.* Pro illegitimis tamen habendos, tenent *Covar. in Clem. Si furioſus, p.* 1. *in pr. n.*9. *Salcedo, & alij: ſed Suar. de Cenſur. D.*50. *ſect.*4. *n.*4. utramque ſententiam dicit probabilem. Tales ergo expoſiti non ſunt cogendi ſuam legitimitatem probare, quia pro eis ſtat præſumptio poſſuntque ad ordines, etiam ſine diſpenſatione, niſi forte ad cautelam, promoveri. Non tamen poſſunt promoveri ad Dignitatem, Canonicatum, Officium Inquiſitionis, Collegium, vel Officium, quod requirat nobilitatem: nam hæc cum non ſit qualitas, quæ communiter ineſt, non præſumitur, niſi probetur, quam quidem expoſiti, qui certò pareme carent, probare nequeunt. *Lara de Capell. lib.*2. *cap.*4. *Eſcob. de Purit. Sang. p.* 1. *quæſt.* 8. §. 3. *Gonzalez in C. un. h. t. num.* 8.

Digitized by Google

TIT. XII.

De Homicidio voluntario, vel caſuali.

146 **H***omicidium* eſt *violenta hominis occiſio* ab homine facta. *C.* 41. 23. *q.* 5. *L.* 1. *tit.* 8. *p.* 7. ibi: *Homicidium en latin, tanto quiere decir en romance, como matamiento de omé.* Hominis occiſio a fera, vel bruto facta non homicidium, ſed pauperies dicitur ex *Rubr. Inſt. & ff. Si quadrupes pauperem fecerit.* Homicidium, aliud eſt *voluntarium*, aliud *caſualé. Voluntarium eſt, quod ex voluntate, ſeu animo occidendi, quomodocumque committitur.* Et dicitur etiam *doloſum.* Et poteſt fieri, vel directè, & eſt, quod quis committit expreſſé volens, & intendens hominem occidere: v. g. ſi pugione aliquem hoc animo percutiat: vel indirectè, quod ſcilicèt, quis committit, non expreſſé intendens occiſionem; ſed ponendo cauſam propinquam moralitèr certò, & non tantum peraccidens inferentem occionem; v. g. ſi ubi multus populus eſt congregatus, aliquis ſcoplum ſplodat, vel ſagittam emittat, & aliquis occidatur: vel ſi fœminam prægnantem quis gravitèr percutiat, & ſequatur abortus. Rurſus: homicidium *voluntarium*, aliud *eſt juſtum*, ſeu *licitum*: aliud *illicitum*, & *injuſtum. Juſtum*, & *licitum*, quod etiam dicitur *neceſſarium*, eſt quod quis ad ſui ipſius neceſſariam defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, committit. *C.* 18. *h. t. L.* 2. *l.* 3. *l.* 4. *C. ad Leg. Cornel. de Sicar.* vel quod fit publica authoritate Magiſtratus habentis jus gladij ad delicta punienda. Vel ſi in bello juſto fiat; imò & quilibet privatus poteſt occidere bannitum ſeu proſcriptum. *Hiſpanè: Encartado*, in territorio Principis proſcribentis. Ille enim dicitur bannitus, qui publica authoritate eſt declaratus reus mortis: nec ipſis bannitis licitum eſt ſe defendere, ſicut reis ad mortem damnatis, quis ad ſupplicium deferuntur non licet occidere Miniſtros juſtitiæ, filij parentes, nec è contra, etiam bannitos, non poſſunt occidere: quia hoc repugnat charitati ex Jure Naturale ortæ. Nec Clerici in Sacris poſſunt bannitos occidere, cum non poſſint, etiam juſtè in cauſa ſanguinis, ſententiam proferre. *Lacroix l.* 3. *p.* 1. *n.* 79. & 816.

Illicitum, & *injuſtum* eſt homicidium, quod extra dictas circunſtantias, cum animo occidendi committitur, vel in rixa ſubito exorta, vel proditoriè, vel ex inſidijs, vel per aſſaſinium; vel per veneficium, hoc eſt per veneni prorrectionem, vel alio modo in debito. Homicidium *caſuale* eſt, quod præter intentionem committentis fit. Et eſt *merè caſuale*, ſi nullo modo ſit voluntarium; v. g. ſi non fuit periculum prævıſum, vel ad periculum præcavendum diligentia ſufficiens fuit adhibita, & ſequatur ex actione, alias licita, & honeſta, quæ cum periculo homicidij nullam habeat connexionem, ut conſtat ex *C.* 13. *c.* 14. *c.* 23. *h. t.* ſic præter omnem intentionem Cœphalus Procrim occidit: *Sum ratus eſſe feram telumque volatile miſi. Procris erat.* Si vero homicidium ſequatur ex actione, alias illicita, vel prævıſo periculo non ſit ſufficiens diligentia ad illud avertendum adhibita, dicitur *caſuale culpabile*, ut in *C.* 7. *c.* 19. *h. t. c.* 38. *D.* 50. prædictas diſtinctiones afferunt. *L.* 13. *l.* 14. *tit.* 6. *p.* 1. *l.* 1. *tit.* 8. *p.* 7. & ſatis inſinuantur in *C.* 41. 23. *q.* 5. ibi: *Si homicidium eſt hominem occidere, poteſt tamen occidere aliquando ſine peccato: nam & miles Hoſtem, & Judex, vel Miniſter ejus nocentem, & cui fortè invito, atque imprudenti telum manu fugit, non mihi videntur peccare, cum hominem occidiunt. Sed homicidæ iſti appellari non ſolent. Cum homo juſtè occiditur. Lex eum occidit, non tu.*

147 Ad pœnas homicidij voluntarij injuſti incurrendas, cum hoc odioſum ſit, debet ſequi mors in effectu; *arg. C.* 4. *de Cler. non reſid. Suar. de Cenſur. D.* 44. *ſect.* 2. *Gonz. in C.* 11. *h. t. n.* 5. Unde ſi mors per miraculum impediatur, vel poſtquam aliquis jam eſt mortuus, ſæpius ex rabie ab inimico percutiatur, non erit homicidium, etiamſi truncet cadaver, & in partes ſecet. Deindè, eſt neceſſarium, quod ſimul cum morte, etiam animus occidendi conjungatur, ac proindè ſi præter intentionem ſequatur mors: quia quis ſolum intendebat percutere, vel vulnerare, cum animus occidendi deſit, non eſt homicidium directè, ac perfectè voluntarium. *Suar. de Cenſur. D.* 44. *ſect.* 1. *n.* 4. Cum tamen animus, & propoſitum præſumatur, prout verba, vel facta declarant, adeſſe animum occidendi præſumitur, niſi occidens probet, talem animum adfuiſſe. *L.* 1. *C. ad Leg. Cornel. de Sicar. Menoch. de Præſumpt. l.* 6. *p.* 5. *n.* 2. vel alia fortiori præſumptione

ipſe

Digitized by Google

ipſe occidens juvetur; v. g. ſi conſanguineum, vel amicum occidat, vel ſi inſtrumentum, quo occidit minus aptum ſit adhunc effectum: v. g. ſi clavi, aut cucuma percuſſit. *L.* 1. §. 3. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* vel ſi manu occidat. *Gomez Var.* 3. *cap.* 3. *n.* 17. Tunc enim occidenti purgatio per juramentum indicitur. Licet enim antiquitus conatus, vel affectus ad occidendum, ut homicidium puniretur. *L.* 7. *l.* 8. *l.* 9. *C. ad Leg. Cornel. de Sicar.* Hodie tamen conſuetudine univerſali conatus, etiam quando ad proximum actum pervenit, non ordinaria homicidij, ſed alia extraordinaria pœna plectitur. *Clar.* §. *fin. q.* 92. *n.* 2.

148 Jure Civili homicidium, etiam ſi non ſit qualificatum. Hodie pœna mortis plectitur, §. 5. *Inſt. de Public. judic.* & quidem indiſtinctè, nulla habita ratione ad nobilitatem, ſicut antiquitus *in L.* 3. §. 5. *ff. ad Leg. Corn. de Sicar. L.* 15. *tit.* 8. *p.* 7. hæc enim mortis pœna, etiam Jure Divino in homicidas pronuntiata eſt. *Gen.* 9. *v.* 6. *Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Levit.* 24. *v.* 17. *Qui percuſſerit, & occiderit hominem morte moriatur. Matth.* 26. *v.* 52. *L.* 3. *tit.* 23. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Mandamos, que qualquier que matare à otro, aunque lo mate en pelèa, que muera por ello, ſalvo ſi lo matare defendiendoſe.* Si aliquis alium vulneraverit, qui poſt aliquod intervallum eſt mortuus, ſi depoſitione Medicorum, vel Chirurgorum, qui ſub juramento ſuam opinionem ſyncere edicere tenentur, vulnus erat læthale, agreſſor, ut homicida punitur, nulla habita ratione malæ curationis, vel aliarum circunſtantiarum. *C.* 18. *b. t.* Si liquido conſtet, vulnus non eſſe læthale, ſed ex imperitia, vel negligentia, vel alia cauſa vulneratum perijſſe, abſolvitur agreſſor à pœna ordinaria. Idem eſt, ſi dubium ſit, an vulnus ſit læthale. Siquidem, quando de vita hominis agitur probationes dubiæ non ſufficiunt ad mortis pœnam decernendam. *L. fin. C. de Prob.* & melius eſt in dubio abſolvere nocentem, quam innocentem condemnare. *L. Abſentem*, 5. *ff. de Pœnis.* Si plures ex condicto, & communi conſilio ad homicidium concurrant, etiamſi unus tantum occidat, omnes pœna ordinaria homicidij puniuntur. *L.* 3. *ff. ad Leg. Jul. de Vi privat. Gonzal. in C.* 18. *b. t. n.* 4. Si tamen in rixa ſubito exorta plures contra aliquem inſurgant, ſi de occiſore conſtet ipſæ pœna ordinaria, cæteri extraordinaria plectuntur. Si non conſtet, neque per tormenta, vel alias probationes veritas poſſit detegi, omnes attentis circunſtantijs pœna extraordinaria punientur: nullus tamen propter incertitudinem pœna mortis plectendus eſt. *Gonzal. in C.* 18. *b. t. n.* 4. *Clar.* §. *Homicidium*, *n.* 38. *Covarr. in Cl. Si furioſus, b. t. p.* 2. §. 2. *num.* 5. Si homicidium ſit omnino caſuale, nulla pœna punitur. Si aliqua culpa fuit in cauſa pro qualitate culpæ imponitur pœna. *L.* 12. *l.* 13. *tit.* 23. *lib.* 8. *R. C.* Qui in ebrietate aliquem occidit cum prævisione talis occiſionis pœna extraordinaria plectitur. *L.* 6. §. 7. *ff. de Re milit.* non vero pœna ordinaria Legis Corneliæ, quia hæc ſolum homicidio commiſſo ex propoſito, & dolo imponitur. *L.* 1. §. 1. & 3. *L.* 7. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* ſecus eſt ſi animo occidendi, ſe in ebriavit. *L.* 6. §. 7. *ff. de Re milit. Covarr. in Cl. ſi furioſus, b. t. p.* 3. *n.* 4. *Clar.* §. *fin. q.* 60. *n.* 12. *Menocb. de Arbitr. caſ.* 326. *n.* 3. Qui calore iracundiæ alterum occidit, regularitèr non liberatur à pœna ordinaria homicidij; *arg. L.* 16. §. 2. *ff. de Pœnis*: niſi ira uſum rationis pervertat: quod raro præſumitur: tunc enim pœna mitiori punitur. Pœna ordinaria homicidij punitur, qui Titium volens occidere, occidit Cajum: nam talis ignorantia non tollit malitiam reſpectu homicidij in genere. *Covarr. in C. Alma, p.* 1. §. 10. *n.* 4. *Gonzal. in C.* 11. *b. t. n.* 12.

149 Homicidium præmeditatum, quod cum deliberatione, & occidendi propoſito fit, quia attrocius crimen, quam homicidium ſimplex eſt, ideo etiam gravius punitur. Tale poteſt fieri. 1. *ex inſidijs*, quando ſcilicèt, ex doloſa machinatione, innecem alterius fit more latronis, qui improviſo invadit prætereuntem. 2. *Proditoriè*, quando ſcilicèt, non præciſé per inſidias, & dolum occidit, quis eum, qui damnum non timet; ſed occidit ſub ſpecie amicitiæ incautum, & nihil præcaventem. In noſtra Hiſpania ſic punitur. *L.* 10. *tit.* 23. *l.* 8. *R. C.* ibi: *Todo bombre que matare à otro à traycion, ò aleve, arraſtrenlo por ello, y enforquenlo: y todo lo del traydor ayalo el Rey, y del alevoſo aya la mitad el Rey, y la otra mitad ſus herederos: y ſi en otra guiſa lo matare ſin derecho, enforquenlo, y todos ſus bienes beredén ſus herederos, y no peche el bomecillo. Et in L.* 10. *tit.* 26. *lib.* 8. *R. C.* dicitur: *Otroſi, todo bombre que ficiere muerte ſegura, cae en caſo de aleve,*

y

y la mitad de ſus bienes pertenecen à nueſtra Camara : y toda muerte ſe dice ſegura, ſalvo aquella que fuere fecha en pelea, ò en guerra, ò en riña. Et in *L. 15. tit. 23. lib. 8. R. C.* dicit Rex : *Mandamos, que qualquiera perſona que matare, ò biriere à otro con arcabuz, ò piſtolete, por el miſmo caſo ſea avido por alevoſo, y pierda todos ſus bienes, la mitad para nueſtra Camara, y Fiſco, y la otra mitad para el berido, ò berederos del muerto; y no entendemos en ningun caſo remitir la dicha pena. Latè Acev. in ipſ. Leg. & alij.* 3. Fit per *Aſſaſſinium. Aſſaſsini* fuerunt quidam infideles, qui ex quibuſdam falſis opinionibus movebantur ad occidendos Chriſtianos. Hodie Aſſaſsinos vocamus etiam fideles, qui ob pecuniam quempiam interficiunt. Ad probationem adeo attrocis criminis probabilia argumenta ſufficiunt. *C. 1. b. t. in 6.* Etiam ad pœnam capitalem infligendam. *Farin. Prax. Crim. q. 123. num. 46. Barb. in C. 1. b. t. in 6. n. 20.* De Jure Canonico Aſſaſſinus, etiam fidelis, imò defenſores, fautores, receptatores excommunicantur. Item mandans alterum per Aſſaſsinum occidere, etiamſi mors non ſequatur. *C. 1. b. t. in 6.* & quidem excommunicatio eſt latæ ſententiæ, non tamen reſervata. *Barboſ. in C. 1. b. t. in 6.* Etiam infames fiunt poſt criminis declarationem. Tales etiam deponuntur à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio poſt ſententiam declaratoriam: amittunt privilegium Clericale, dummodo degradentur: diffidantur à toto populo Chriſtiano, ita ut ſaltem poſt ſententiam declaratoriam criminis à quolibet privato, impunè poſſint occidi: privantur immunitate Eccleſiaſtica aſyli, præter irregularitatem, quæ eſt communis omnibus homicidis. *Barb. C. 1. b. t. in 6.*

150. Sicut alium non licet occidere, vel mutilare, ſic nulli permittitur, ſe ipſum mutilare, vel occidere: quia nemo eſt Dominus membrorum ſuorum. *L. 13. ff. ad Leg. Aquil.* Et qui hoc facit privatur Eccleſiaſtica ſepultura, ſi in ſtatu peccati mortalis deceſsit, & bona confiſcantur, niſi ex impatientia, vel triſtitia, vel alia cauſa ſe occiderit. In noſtra Hiſpania omnia bona ipſius confiſcantur. *L. 8. tit. 23. lib. 8. R. C.* Aliquando poteſt excuſari à peccato tale homicidium, ſi ſcilicet ex ſpeciali inſpiratione oriatur, ut in aliquibus Martyribus, qui ſe flammis objecerunt. Et in Sanſone, qui cum Philiſtæis, concuſsis columnis Templi ſe oppreſsit. Miles non poteſt etiam cum periculo vitæ ſtationem deſerere. Damnatus ad mortem per famen poteſt abſtinere, etiam à cibo clam ſibi oblato. Condemnatus ad mortem per venenum, poteſt, & juxta aliquos, tenetur illud bibere. Miles poteſt ad turrim hoſtium evertendam, vel ad hoſtes deſtruendos, pulverem nitratum incendere, & ſi ſciat ſe obruendum: ſicut Elezar, qui ut Regem occideret, elephanti ſe ſuppoſuit, illumque occidit occidendus ab ipſo. *Machab. 1. 6. v. 43.* & poteſt quis mergere, vel incendere navem, ne cum gravi Reipublicæ damno ea hoſtis potiatur. In naufragio poteſt quis alij tabulam cedere, & ad ſervandam Principis vitam poteſt ſe ictui, vel telo objicere, & amici ad mortem injuſtè damnati vices ſubire. Mulier poteſt ſectionem ventris permittere, ut infans baptizetur: non tamen ad hoc tenetur. Ad fugiendum incendium poteſt quis ex alto ſe præcipitare, multoque magis licet peſte infectis ſervire. Catholico optanti martyrum licitum eſt non fugere è carcere, quamvis facilè poſſet. Nam etiam ſi in his caſibus propriæ vitæ periculum immineat, tamen mors tunc præter intentionem ſequetur. Similitèr eſt probabile, quod quis non teneatur ſectionem rupturæ, vel tibiæ abſciſionem pati, etiam cum periculo vitæ; nam ut alter dixit; *Non eſt tanto digna labore ſalus.* Fœmina ob pudicitiam tuendam licitè ſe exponit periculo mortis, non permittens curari ab homine in partibus verendis, ut fecit Regina Catholica Eliſabeta. Licitum tamen eſt mutilationem procurare, quando hæc ad corporis conſervationem, eſt neceſſaria: juxta illud : *Ut corpus redimas ferrum patieris, & ignem.* Et poteſt quis amputare ſive manus, ut liber à catena, evadat mortem. Etiam licitum, & meritorium eſt, carnem moderatè macerare, ut ſpiritui ſit ſubjecta : modo non ſit cum notabili periculo vitæ, vel membrorum: nam hoc peccaminoſum eſſet. Non tamen licet prætextu caſtitatis ſervandæ, ſe mutilare: multoque minus, ob conſervandam vocem, quamvis hoc praxis, & aliqui DD. pro ſervitio Eccleſiæ licitum cenſeant. Non tamen tenemur vitam poſitivè prolongare: & poſſumus reſpuere medicinas, citra mortis periculum. *Lacroix l. 3. p. 1. ex n. 769.* alios citans pro utraque parte.

151 Homicida, vel mutilans, vel vulnerans aliquem, ſi hoc non faciat ad pro-

Digitized by Google

propriam defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſed contra juſtitiam commutativam, peccat vulnerando, tenetur ad damna ipſi læſo, vel ſuis parentibus, filijs, conſanguineis, vel ſuis hæredibus, vel creditoribus ſecuta. Et quidem, ſi dolosé, & cum peccato gravi hoc fecit, in conſcientia tenetur ante omnem Judicis ſententiam, reſtituere, ſic obligante juſticia commutativa. Si vero tantum culpa juridica intervenit, non tenetur ante Judicis ſententiam. Hinc reficere debet vulnerator expenſas incuratione vulnerati factas. *C. 1. de Injurijs*; & compenſare tenetur lucrum, quod haberet, ex ſuo officio, ſi vulneratus non eſſet. Pro vita, vel pro membro nihil debet reſtitui: nam vita hominis, eſt altioris ordinis, quam pecunia. Si tamen ex cicatrice damnum aliquod reſultaret: v.g. quia fœmina ob ejus fœditatem, vel deformitatem ex cicatrice provenientem nuberet difficilius hoc eſſet recompenſandum. *Soto de Juſt. lib. 14. q.6. art.3. Navar. in Man. cap. 15. n. 22.* Si vero ex vulneratione nullum damnum ſequatur, vel ſi damnum ſecutum ſit condonatum à parte, nihil reſtituendum eſt: imò conſuetudine plurium locorum, quando homicida ultimo ſupplicio damnatur, nihil ultra reſtituitur.

152 Nunc de irregularitate reſultante ex homicidio agendum eſt: quia ea præcipuè ad noſtrum Jus Canonicum ſpectat. Irregularitatem incurrit. 1. Qui homicidium voluntarium injuſtum, etiam ſimplex committit. Etiamſi in lucem nondum ſit editus occiſus, v. g. ſi quis abortum fœtus animati procuret. *C. 5. c.20. b. t. L.14. tit.6. p.1.* Qui volens occidere Titium occidit Cajum verè homicida, & irregularis eſt. *Suar. de Cenſ. D. 45.* ſecus ſi volens occidere feram, hominem occidat: nam tunc illa occiſio reſpectu hominis eſt involuntaria. *Suar. de Cenſ. D.45. ſect. 6. n.* 18. 2. Qui dat cauſam propinquam, & efficacem mortis, v. g. ſi venenum pro pinet, etiamſi mors poſt longum tempus ſequatur. Nam damnum cenſetur dare, qui illius cauſam dat. *C. fin. de Injur. L. 15. ff. ad Leg. Corn. de Sicar.* 3. Qui alium læthalitèr percuſit, vel vulneravit, etiamſi ab alijs ſit omninò interemptus, eſt irregularis, & etiamſi non conſtet vulnus læthale eſſe, ſi conſtet de animo occidendi, qui ex qualitate armorum præſumitur, dum tamen ita vulneratus, poſteà perijſſet, etiam ab alio percuſſus; *arg. C. 18. b. t.* Imò etiam quando non læthalitèr, quis alterum percuſit, ſi hic poſteà ab alio, à quo propter vulnus fugere nequit, ſit occiſus, fit etiam irregularis nam qui primo percuſit, cauſam, vel ſaltem occaſionem dedit homicidio; *arg. C. 18. b. t.* Similitèr quis incurrit irregularitatem, ſi occaſione vulneris mors ſecuta ſit; quamvis non immediatè ex vulnere; v. g. quia febris, vel inflamatio ſupervenit, quam non potuerunt Medici imperiti curare: quia rei illicitæ operam danti effectus imputatur. *C.11. c.12. b. t.* Secus eſt, ſi cauſa ſit protſus extrinſeca, quia Medicus, vel ipſe æger nocivum medicamentum adhibuit, cum vulnus fuiſſet leve, & nullomodo periculoſum. *C.12. b. t.*

153 Quartò: etiam fit irregularis, qui truncat, vel mutilat membrum alterius. *C. fin. D. 55. c. 8. Ne Cler. vel Monach. C.4. de Raptor. C. fin. b. t. in 6.* Ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur amputatio membri. Nec enim ſufficit, ſi vulnus infligatur, etiam cum ſanguinis copioſa effuſione. *Suar. de Cenſ. D.44. ſect.2. n.6.* Membrum eſt illa pars corporis, quæ habet functionem, ſeu officium ab aliarum corporis partium officio diſtinctum: & eſt quaſi integrum inſtrumentum proximum alicujus actionis, ut oculus, auris, naſus, lingua, manus, pes, mammilla fœminarum, & ſimiles: juxta illud *Apoſt. Rom. 12. v. 4. Omnia membra corporis non eundem actum habent. Gonz. in C. 11. b. t. n. 6.* quorum operationes ſunt videre, audire, odorari, loqui, tangere, ambulare, &c. ut notat *D. Gregor. in C. 1. D. 89.* Varietas membrorum per diverſa officia, & robur corporis, ſervat, & pulchritudinem repræſentat. Dentes vero, cartilagonaſi, vel auris, vel pars carnis, non ſunt membra: imò, nec digitus, juxta *L. 1. ff. de Ædilitio Edict. junct. Gloſſ.* ſed quia hoc eſt dubium, petenda erit diſpenſatio ad cautelam. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 2. n. 9.* & ita declaratum eſt *à Congr. 13. Jul. 1687.* In dubio, an aliqua abſciſio ſit mutilatio declarat Ordinarius, qui in dubio in irregularitatem inclinabit, quia ſupponitur certa mutilatio. *Suar. de Cenſ. D.44. ſect. 2. n.8.* Qui abſcindit membrum inutile aridum, vel impeditum ad ſuum officium, ſi eſt omninò mortuum, nec amplius informatum anima, non eſt irregularis, quia eſt quaſi non membrum: ſecus erit, ſi adhuc ſit vivum, quia tunc abſcindit, & mutilat quod verè eſt membrum humanum. *Suar.*

de

Digitized by Google

*de Cenſ. D.*44. *ſect.* 2. *n.* 11. Qui alium notabilitèr, citra mutilationem, deformat; v. g. vulnerando, ita ut ad ordines nequeat promoveri, non eſt irregularis: quia hoc non eſt injure expreſſum. C.18. *de Sentent. excommun. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.*44. *ſect.*2. *n.* 12. Imò, qui ſine abſciſione membrum alterius, ita debilitat, ut aridum, & inutile ad operationem reddat: quia hoc non eſt mutilare, proindè non incurrit irregularitatem. *Suar. de Cenſ. D.*44. *ſect.*2. *n.* 5. Sic Judex, qui torquendo reum, membrum ejus inutile reddit, non eſt irregularis.

154 Non ſolum qui per ſe occidit, vel mutilat eſt irregularis: ſed etiam ille, qui eſt cauſa moralis efficax talis homicidij. Hinc irregularis eſt 1. mandans homicidium, mutilationem, vel abortum, ſi hæc ex mandato ſequantur. *C.*8. *D.*50. *C. fin. b. t. in* 6. nam qui per alium homicidium facit, per ſe ipſum facere cenſetur. *C.*72. *de Reg. jur. in* 6. Si vero non ſit ſecutum homicidium, irregularitas non incurritur. Nec tunc incurritur, quando mandatarius, etiam ſine mandato, erat occiſurus, quia mandans non fuit cauſa homicidij, licet voluntatem habuiſſet in illud influendi: niſi ſuo mandato fuiſſet cauſa, ut ſaltem citius mandatarius occideret. Irregularis fit, etiamſi tantum tacite mandet, imò etiamſi mandans proteſtetur, ſe nolle, aliquem occidi, ſed tantum verberari, cum verberatio ſit injuſta, ſi ex tali verberatione, etiam ex malitia mandatarij, qui fines mandati exceſſit, mors ſequatur: imò etiamſi ipſe mandatarius, præter mandantis intentionem occidatur: cogitari enim poterat, & debebat mandans, ex tali cauſa, talem occiſionem, poſſe ſequi. *C. fin. b. t. in* 6. ibi: *Is, qui mandat, aliquem verberari, licet expreſſé inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, ſi mandatarius fines mandati excedens mutilet, vel occidat: cum mandando in culpa fuerit, & hoc evenire poſſe debuerit cogitare.* Si verberatio licita eſt, ut quando Pater, Filium, Dominus, Servum, Magiſter, Diſcipulum mandat verberari, ſi mandatarius fines mandati exedendo occidat, vel mutilet, non imputatur mandanti, nec fit irregularis. Culpa enim ceſſante, etiam pœna irregularitatis ceſſat; *arg. C.*60. *de Appellat.* Si mandans revocet expreſſé, vel tacitè mandatum occidendi, ita, ut ad notitiam mandatarij potuerit pervenire, etiamſi mandatarius occidat, non imputatur mandanti, ſiquidem revocata ejus voluntate, jam non eſt cauſa moralis homicidij, cum mandans ſolum voluntate influat, tenetur tamen non ſolum ex charitate, ſed etiam ex juſtitia, hoc mandatum, quomodo poſſit impedire: v. g. monendo occidendum, ſaltem in communi, ſuæ vitæ inſidias parari, &c. Alias erit irregularis ob injuſtitiam alteri factam, cujus damna impedire ex juſtitia tenetur. *Suar. de Cenſ. D.*44. *ſect.*3. *ex n.*6.

155 Secundò: conſulens homicidium eſt irregularis, ſi hoc in effectu ſequatur, & conſilium ſit illius cauſa moralis: quia ſine eo alter non erat occiſurus. Si vero etiam ſine conſilio alter occiſurus erat, conſulens non fit irregularis, niſi tali conſilio ſaltem influxerit in alterius voluntatem, ut citius, vel crudelius homicidium committat. *C.* 8. *D.* 50. *C.* 6. *b. t. L.*14. *tit.*6. *p.* 1. Nec ſufficit revocare conſilium, ut demandato diximus, ſiquidem adhuc rationes quæ homicidium ſuadebant, ſunt illius cauſa moralis, ac proindè conſulens erit irregularis. Debet ergo, ut ſe ab irregularitate liberet, diluere, & enervare rationes, quibus homicidium ſuaſit, vel ſaltem hoc pro viribus procurare: nam tunc ablata cauſa morali à conſulente, amplius non debet ipſi imputari effectus. *Suar. de Cenſ. D.*44. *ſect.*3. *ex n.* 11. Qui auxilium, vel opem fert, ſi ſit cauſa propinqua homicidij, vel cooperando directè: v. g. vulnerando: vel indirectè; v. g. occiſorem comitando, & animando ſua præſentia, vel detinendo occidendum, ne fugiat: cum in his caſibus verè homicidio cooperetur, vel phyſicè, vel moralitèr, irregularitatem incurrit. *C.*6. *b. t. L.*14. *tit.* 6. *p.*1. Quando plures ad aliquem occidendum concurrunt, omnes incurrunt irregularitatem, non ſolum ſi ex condicto, & communi conſilio aliquem, ad ipſum occidendum, aggrediantur, etiamſi unus tantum occiderit. *C.*6. *b. t. C.*5. *de Pœnis.* Sed etiamſi in rixa ſubito exorta, contra aliquem plures inſurgant: ſive aliquis eum certò occiderit, ſive ignoretur occidens, vel vulnerans, ſive vulnus ſit læthale, ſive non: omnes irregulares fiunt: quia omnes ſunt veluti una cauſa moralis occiſionis. Nam etiamſi aliqui non vulnerent, cooperantur occiſioni, præſtando auxilium, animum, & favorem occiſori; vel impediendo occiſum, ne ſe defendat; *arg. C. fin.* 23. *q.* 8. *Suar. de Cenſ. D.* 45. *ſect.*

Digitized by Google

ſect. 3. n. 9. Si vero aliquis lapide projecto ex domo ſit occiſus, & ignorentur à quo ex habitantibus ſit projectus, nullus ſit irregularis in foro externo, ſed unuſquiſque ſuæ conſcientiæ eſt relinquendus: quia de nullo in particulari conſtat, deliquiſſe, niſi probetur: & melius eſt, nocentem dimittere quam innocentes punire. *L. 5. ff. de Pœnis. Suar. de Cenſ. D. 45. ſect. 3. n. 11.*

156 Qui non impedit homicidium, cum poſsit, etiamſi ex odio interno faciat hoc, ſi ſolùm ex charitate illud impedire tenetur, non fit irregularis, cum hæc irregularitas in jure non ſit expreſſa; *arg. C. 18. de Sentent. excomm. in 6.* quia cum homicidium ſit peccatum contra juſtitiam, non cenſetur moralitèr occiſioni cooperari, qui juſtitiam non violat. *Suar. de Cenſ. D. 45. ſect. 4. n. 3.* Irregularis tamen fit, qui ex juſtitia tenetur homicidium impedire, ut Magiſtratus reſpectu ſuorum ſubditorum: Dominus reſpectu ſervorum: Pater reſpectu filiorum, & è contra: & non impedit, cum ſine gravi incommodo impedire poſsit. Nam ſic omittens peccat contra juſtitiam, & cooperari occidenti creditur, eſtque cauſa moralis homicidij. *C. fin. 23. q. 3.* ſic Judices non obviantes homicidia irregulares ſunt, & qui ſe obligavit aliquem defendere, ſi non defendat, & filij, & vaſalli ſi Patrem, & dominum non defendant: Advocatus, & Procurator, qui doloſè defenſionem omiſerunt, ut reus ad mortem damnaretur, quia hi omnes ex juſtitia mortem alterius tenentur impedire. *C. 7. 23. q. 3.* ibi: *Qui non repellit à Socio injuriam ſi poteſt, tam eſt invitio, quàm ille, qui facit.* Hinc Medicus culpabilitèr ommittens aliquem ægrotum curare, ſi is moriatur, erit irregularis, ſi ſtipendium à Civitate recipiat; ſi tamen nullum recipiat ſtipendium, irregularis non erit. Etiam irregularis erit Gubernator navis, qui poſt ſuſceptum regimen, illud deſeruit, & imperito commiſit, ſi inde fuit ſecutum naufragium; vel ſi Pater filio, Dominus ſervo, Maritus uxori alimenta, negaverint, & fame pereant. Et quicumque eleemoſynam neget pauperi fame pereunti; qui ſcit homicidium occultè tractari, & illud non revelat, ſi ex juſtitia revelare teneatur, erit irregularis; ſecus ſi ex juſtitia non teneatur. *Gonzalez in C. 11. h. t. n. 7.* irregularis eſt ille qui parato ſuccurrere mandat, ne ſuccurrat, ſed patiatur alterum occidi ſecuto homicidio, & ſi mandatarius, cui prohibet, ex juſtitia non teneatur ſuccurrere: quia talis mandans contra juſtitiam delinquit, & poſitivè conſilio, vel mandato cooperatur. Qui vero per fraudem, vim, aliamvè injuriam alterium à defenſione occidendi retrahat fieret irregularis, quia contra juſtitiam occiſi ageret. Nam licet defendere volens ad id ſolum ex charitate teneatur, alter vero habet jus, ne iſta defenſio ab alio per injuriam impediatur. Similitèr irregularis eſt ille, qui ramum abſcidit illi, qui cum influmine mergeretur, illum apprehenderat. *Gonzal. in C. 11. h. t. n. 7. Suar. de Cenſ. D. 45. ſect. 4. per tot.*

157 Licet qui ratam habet percuſſionem Clerici ſuo nomine factam excommunicationem Canonis incurrat: quia ſic eſt expreſſè diſpoſitum, *in C. 23. de Sent. excom. in 6.* cum è contrario expreſſum non ſit, habentem ratum homicidium factnm ſuo nomine irrugularem fieri, non eſt cenſendus irregularis; *arg. C. 18. de Sent. excom. in 6.* quia cum rati habitio ſit poſterior homicidio, nequit eſſe ejus moralis cauſa; nec quoad hunc effectum rati habitio æquiparatur mandato, licet æquiparetur, quoad culpam. *C. 10. de Reg. jur. in 6.* Hanc ſententiam tenent. *Gloſſ. in C. 8. D. 50. V. Aut conſilio. Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 3. n. 24. Cov. in Cl. Si furioſus, b. t. p. 2. §. 1. n. 4. Gonz. in C. 17. h. t. n. 2.* contra *Sylv. V. Homicidium, 1. q. 7. Navarr. in Man. cap. 27. n. 233. & alios.* Imò nec fit irregularis etiam poſitivè conſentiens in homicidium, etiamſi verbis conſenſum exprimat, ſi aliter non concurrat, vel inſluat efficacitèr in illud animando, auxiliando, vel aliter cooperando. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 3. n. 21.*

158 Homicida, præter irregularitatem dictam, ſi Laicus eſt, incurrit excommunicationem ſententiæ ferendæ. *C. 20. 24. q. 3.* ſi Clericus deponendus eſt ab ordine, & officio. *C. 12. D. 81.* & in arctum Monaſterium detrudendus eſt. *C. 6. §. fin. h. t.* Hodie ejus loco, ad carceres, vel Triremes damnatur: & ſi incorregibilis ſit, degradatus traditur brachio ſæculari. *C. 10. de Judic.* beneficijs anteà obtentis per ſententiam privandus eſt. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 4. n. 33. Garcia de Benef. p. 11. cap. 10. n. 39. & alij.* Deindè, fit inhabilis, non tamen fit incapax, ad beneficia Eccleſiaſtica obtinenda. *Trid. ſeſſ. 14. de Reform. cap. 7.* ac proindè collatio beneficij facta Clerico homicidæ non eſt ipſo jure irrita, ſed

Digitized by Google

ſed tantum prohibita. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 4. n. 34.*

159 Alia irregularitas ex homicidio, etiam juſto incurritur: non ex culpa: nam ſi juſtum ſupponitur, culpa carere debet, ſed tantum ex inhabilitate, etiam ſine culpa propria, ut accidit in irregularitate proveniente ex defectu natalium. Nam condemnare malefactorem ad mortem, vel mutilationem non eſt peccatum, quia ex præcepto juſtitiæ faciendum eſt. *Exod. 22. v. 18.* ibi: *Maleficios non patieris vivere. C. 45. c. 46. c. 47. 23. q. 4. c. 21. h. t.* Nam ſalus Reipublicæ expoſcit, malefactores occidere, ne tanquam putrida membra reliquum corpus inficiant: imò, ut in *C. 47. 23. q. 4.* dicit. *D. Greg. Si quos igitur violentos, ſi quos adulteros, ſi quos fures, vel alijs pravis actibus ſtudere cognoſcitis, Deum de eorum correctione placere feſtinate.* Hæc ergo irregularitas provenit ex defectu lenitatis. *C. 3. c. 4. 23. q. 5.* quæ Clericis adeo neceſſaria eſt. Quo enim pacto ille qui alienum ſanguinem voluntariè, quamvis laudabilitèr fudit, repræſentabit perſonam Chriſti mitiſsimi, qui pro nobis, & ſanguinem proprium fudit? Ideo Eccleſia judicavit, non eſſe tales ad incruentum Miſſæ Sacrificium admittendos. Nec enim in lege veteri Deus voluit Templum ſibi ædificari à Davide, qui multum ſanguinem fudit, ſed à Salomone pacifico. *D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 3. Greg. Lop. in L. 17. tit. 6. p. 1. Gonzal. in C. 11. h. t. n. 10.* etiam apud Gentiles effuſores ſanguinis ab altari arcebantur, & ideo, Æneas ſic loquitur apud *Virgil. Æneid. L. 2. Tu genitor cape ſacra manu patrioſque Penates: me bello è tanto digreſſum, & cæde recenti, atrectare nefas, donec me flumine vivo abluero.* Ex defectu ergo hujus lenitatis ſunt irregulares 1. Judex ſententiam ſanguinis, vel mutilationis proferens. *C. 1. D. 51. c. 29. 23. q. 8. c. 5. c. 9. Ne Cleric. vel Monach.* vel aliam ſimilem, ex qua mors rei ſequatur; v. g. ſi deneget alimenta, vel in carcerem detrudat, in quo veri ſimilitèr ipſe morietur. *Gonz. in C. 11. h. t. n. 10.* 2. Aſſeſſores conſiliarij, & alij, qui ſuo ſuffragio, vel Conſilio, talem ſententiam promovent. *Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 1. n. 4. Gonzal. in C. 11. h. t. n. 10.* 3. Accuſator, vel denuntiator, ſi agat criminalitèr, ad vindictam publicam coram Judice ſæculari in cauſa mortis, vel mutilationis digna: etiamſi contra pœnam ſanguinis proteſtetur: nam proteſtatio eſt contraria facto, ſi delictum pœnam ſanguinis mereatur. 4. Advocatus Accuſatoris, ſi agat ad vindictam publicam, & non tantum civilitèr. 5. Teſtes, qui deponunt in cauſa, ex qua ad mortem reus damnetur: etiamſi proteſtentur, nolle ad cauſam ſanguinis concurrere. Nam revera influunt. Si tamen à Judice cogatur teſtis Laicus deponere, etiam contra reum, benignior ſententia tenet, eum irregularitatem non incurrere. Clericus tamen à nullo Judice poteſt cogi contra reum deponere: quia præciperet illicitum, & gravoſum, pro reo bene poteſt Clericus deponere. 6. Notarius, ſeu Tabellio ſcribens, ſubſcribens, dictans, vel recitans ſententiam mortis. *C. 9. Ne Cler. vel Monach.* 7. Miniſtri juſtitiæ ſententiam ſanguinis exequentes, & omnes reum ad mortem deferentes, & ad cuſtodiam comitantes Judicem. Denique, omnes, qui authoritate publica ad prolationem, vel executionem ſententiæ actu concurrunt: ut ſcalam applicantes, qui campanam pulſat, ut reus capiatur, & omnes, qui ex parte occidentis concurrunt, activè, & efficacitèr ad ſententiam mortis. *Navar, in Man. cap. 27. ex n. 208. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 2. & ſeqq.*

160 Non fiunt irregulares, etiamſi ad ſententiam ſanguinis concurrant. 1. Summus Pontifex: ſiquidem, ſuperior eſt, & non ligatur jure Eccleſiaſtico, à quo hæc provenit irregularitas; *arg. C. 6. de Elect.* adeo, ut etiamſi aliquem proprijs manibus occidat, non eſt irregularis. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 3. n. 1.* contrà *Bald. & alios.* 2. Inquiſitores, Comiſſarij, & Conſultores, etiamſi apud Judicem ſæcularem inſtent, ut reus comburatur. Sic ob favorem fidei diſpenſantibus. *Paul. IV. & S. Pio V.* Teſte *Peña ad Eymer. in Direct. Inquiſit. p. 2. com. 20. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 1. & n. 10.* 3. Judex Eccleſiaſticus, qui reum degradatum brachio ſæculari tradit, ſi intercedat pro reo ne morte puniatur. *C. 27. de Verb. ſignif. L. 6. tit. 6. p. 1.* ibi: *Pero el Perlado debe rogar por èl, que le aya alguna merced, ſi quiſiere. Suar. de Cenſ. D. 47. n. 12.* 4. Prælati Eccleſiaſtici, vel Epiſcopi, qui ſæcularem juriſdictionem, cum jure gladij exercent, ſi cauſas ſanguinis in generali, imò & in particulari delegent adjecta clauſula: ut cauſa cognita faciant juſtitiam. *C. fin. Ne Clerici, vel Monach. in 6.* nam tunc ſolum remotè concurrerent, cum mandatum ſolum ad adminiſtrationem dirigatur, ac proinde non habet locum.

Mandato

C. 72. de Reg. jur. in 6. ubi dicitur, quod per ſe facere cenſetur, quod quis per alium facit. Secus eſt, ſi jubeant determinatè, ut certæ perſonæ mors, vel mutilatio inferatur. Nam tunc concurrerent immediatè, imò ſi Judex appellationis ſit ſi ſententiam mortis ſeveriorem à Judice inferiori latam mitiget, etiam mortem infligendo, probabilitèr non eſt irregularis, quia ſententia tunc potius eſt actus miſericordiæ, quam ſeveritatis. 5. Advocatus rei, & Teſtes pro eo deponentes: quamvis accuſator ex eorum depoſitionibus ad mortem condemnetur ob calumniam; quia hoc præter intentionem ſequitur. 6. Advocatus rei, etiamſi eo in cauſa ſucumbente reus ad mortem damnetur: niſi hoc ex imperitia, culpa, vel negligentia advocati proveniat, nam tunc fiet irregularis ex delicto injuſtitiæ commiſſo, non tamen ex defectu lenitatis. 7. Judex accuſator, teſtis, &c. qui ad ſententiam ſanguinis concurrunt, ſi mors non ſequatur, v.g. ſi Judex tantum reum juſsit flagellari. *C. 4. de Raptor.* Vel etiamſi ad mortem damnavit, ſi ex indulgentia tamen Principis ſententia non fuit executioni mandata. Nec eſt irregularis Judex, qui ad triremes damnavit reum, licet hic ibi decedat; quia talis ſententia nec mortem, nec membri mutilationem continet. *Gonz. in C. 11. b. t. n.* 10. 8. Accuſator accuſans coram Judice Eccleſiaſtico, etiam criminalitèr, & ſine proteſtatione, & etiamſi accuſatus ob delictum debeat tradi brachio Sæculari non fit irregularis. Quia non cenſetur accuſator magis ad mortem, quam Judex ipſe Eccleſiaſticus concurrere. 9. Accuſans, etiam coram Judice Sæculari de crimine, quod pœnam mortis non meretur, etiamſi Judex ex ſua malitia, vel forte, ex alijs delictis poſteà detectis, reum ad mortem condemnet, quia hoc eſt præter accuſantis intentionem, & ad talem mortem ſolum remotè, & per accidens concurrit.

161 *Decimo*, quilibet Laicus, vel Clericus ſine metu irregularitatis poteſt denuntiare, vel accuſare coram Judice Sæculari, etiam ſine proteſtatione, crimen nondum commiſſum, ſed quod imminet ab alio faciendum in præjudicium Reipublicæ, vel Tertij: etiamſi accuſans perſona extranea ſit. Dummodo hoc non aliter poſsit averti: ad hoc enim Lex charitatis, & Jus Naturale obligant, ac proindè nulla eſt irregularitas, à jure impoſita; *arg. C. 8. de Accuſat.* ibi: *Accuſaſti aliquem, & per tuam accuſationem occiſus eſt, niſi pro patre hoc feceris, quadraginta dies in pane, & aqua pœniteas.* Si vero aliquis pro perſona extranea, agat coram Judice Sæculari, etiam civilitèr de crimine commiſſo, pœna mortis condigno, erit irregularis: etiamſi proteſtetur, ſe pœnam ſanguinis non intendere; *arg. C. 2. b. t. in 6. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 2. n. 16.* 11. Poteſt quis ſine irregularitatis incurſu alterum accuſare Civilitèr coram Judice Sæculari in cauſa propria, vel ſuæ Eccleſiæ, vel patriæ, vel parentum, vel conjunctorum: etiamſi aliud remedium ſubeſſet ad damnum recuperandum: & etiamſi tali accuſatione facta, Judex pœnam mortis, vel mutilationis, utpotè condignam delicto, imponat: quin, & poteſt reum capere, & tradere judici; *arg. C. 19. §. Ad ult. b. t.* Dummodo proteſtetur (expreſſé quidem, nec ſat eſt, ſe tacitè fiat) ſe nolle pœnam ſanguinis, vel mutilationis infligi, ſed tantum, ſe ſatisfactionem damni illati intendere. *C. 2. b. t. in 6.* Hæc proteſtatio ab irregularitate liberabit accuſatorem, Laicum, vel Clericum; etiamſi fictè fiat, vel cum interno deſiderio ſupplicij ſanguinis: quia Eccleſia non judicat de internis. Ita tenent *Cov. in Cl. Si furioſus, b. t. p. 2. §. 5. num. 2. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 2. Barboſ. in C. 2. b. t. in 6. n. 9. Gonz. in C. 11. b. t. n. 10. Sylv. V. Homicidium, 2. q. 8. Nav. in Man. cap. 27. n. 226. & alij.* 12. Nec fiunt irregulares Princeps, etiam Eccleſiaſticus, condens Leges infligentes pœnam mortis: nec Profeſſor docens in Scholis Leges pœnales in genere, & quaſi in abſtracto: nec concionator, ſi Judicem hortetur, Leges ſervare, punire delicta in genere: ſecus in particulari, loquendo de certa perſona: nec Juriſperitus, etiam Clericus, qui etiam de aliquo reo in particulari Conſultus, an ſit dignus morte, ſi tantum explicet, quid Leges ſtatuant, nihil ſuadendo circa rei punitionem. Nec Confeſſarius, qui cogit reum ad delictum morte dignum confitendum in judicio, quando juridice interrogatatur, nec ſic hortetur, ne appellet à ſententia juſta: neque ſi Judici negat abſolutionem Sacramentalem, quia non punit morte reum ea dignum: quia hi omnes tantum remotè, & præter intentionem concurrunt ad mortem. Siquidem eorum

rum intentio eſt, vel bona gubernatio Reipublicæ, vel conſcientiæ pœnitentium, &c. 13. Nec irregulares fiunt opifices furcæ, ſcalæ gladij, & quia tantum ſunt cauſa remota mortis. Qui vero ſcalam applicant, vel laqueum afferunt; quia proximè ad mortem cooperantur, irregulares fiunt. Sicque fiunt irregulares, qui moneat carnificem, ut cito amputet caput, vel reum hortantur ſcalam ad furcam aſcendere, &c. Secus vero, qui præter intentionem reum hortatur in via procedere, vel jumentum pungit: nam licet inde mors acceleretur, parum pro nihilo reputatur, & per accidens ſequitur. 14. Nec irregulares fiunt Laici, vel Clerici, qui etiam ex vana curioſitate ſupplicio ſanguinis aſsiſtunt: nam licet hoc non minus ac ſententiam ſanguinis proferre Clericis prohibeatur. *In C. 9. Nec Cler. vel Monach.* hoc præceptum, vel conſuetudine eſt abrogatum, quoad ſpectatores tantum, vel debet intelligi de præſentia authoritativa, & eorum, qui ad ſententiam aliquomodo cooperantur. *Gloſſ. ibid. Navar. in Man. cap. 27. n. 214. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 4. n. 10. Gonz. in C. 11. h. t. n. 10.* Denique Judæi, Pagani, vel alij quicumque infideles non baptizati, etiamſi Judices fuerint in cauſa ſanguinis, non fiunt irregulares; quia cum ſint extra Eccleſiam, hac lege non obligantur. *C. 8. de Divort. Suar. de Cenſ. D. 40. ſect. 7. n. 3.* Si vero poſteà baptizentur, manet ille defectus lenitatis impediens, illos ordinari: quia cum hic defectus non oriatur ex culpa, & per baptiſmum ſolum peccata deleantur, dicendum eſt, talem defectum manere. *L. 17. tit. 6. p. 1.* ibi: *Si alguno que fueſſe de otra ley, ſe oviеſſe acertado en facer tal juſticia como eſta, ante que ſe tornaſſe Chriſtiano embargarle, y à el homicidio que aſsi oviеſſe fecho, de manera, que ſe non podria deſpues ordenar: como quier que non lo embargaria la muerte, que huvieſſe fecho en otra guiſa, como non debia, è non por razon de juſticia, ſi deſpues quel fueſſe baptizado quiſieſſe reſcibir Ordenes, è eſto tovo por bien Santa Egleſia, porque en matar omes por juſticia non yà pecado ninguno, porque el Derecho lo manda; è pues que pecado, y non yace, non ſe tuelle por el baptiſmo, que lava todos los pecados.* Si vero occiſus, ſive per homicidium injuſtum, ſive per juſtitiam ſit infidelis, irregularitas contrahitur. *C. 5. D. 50.* quia in occiſione cujuslibet hominis invenitur, vel eadem culpa, vel idem defectus lenitatis: ac proindè irregularis eſt, qui occidit infantem in utero matris, dum animatus ſit, vel etiam excommunicatum, vel bannitum. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 3. n. 4.*

162 Omnes, qui militantibus in bello injuſto cooperantur, vel ad pugnam exhortando, vel arma præbendo, vel campanam pulſando ad ſeditionem, vel ad arma capienda, vel alio quocumque modo juvando: etiam ſarcinas cuſtodiendo, fiunt irregulares etiamſi ipſi nullum occidant: dummodo aliquis ex parte contraria, etiamſi ſit unicus occidatur, vel mutiletur: quia omnes ſunt veluti una cauſa moralis homicidij. *C. 4. D. 51. C. 6. §. fin. h. t.* Hæc tamen irregularitas non ex defectu perfectæ lenitatis, ſed potius ex homicidio injuſto oritur. Et de bello injuſto intelliguntur. *Textus in C. 5. de Pœn. & C. 6. §. fin. h. t.* Si vero nullus occidatur, irregularitas non contrahitur non ſolum à Laicis, ſed nec à Clericis: quamvis his ſpecialius ad tale bellum concurrere prohibeatur. *In C. 5. 23. q. 8. C. 9. Ne Cleric. vel Monach.* & ut in princ. cauſ. 23. q. 8. notatur, *quando Chriſtus dixit Petro converte gladium tuum in vaginam, fuit idem ac dicere: In exemplum patientiæ gladium tuum, id eſt, hactenus tibi conceſſum in vaginam converte: & tantum ſpiritualem gladium, quod eſt Verbum Dei, in mactatione veteris vitæ exerce.* Item Ambroſius dicit: *Arma Epiſcopi lachrymæ ſunt, & orationes.* Nec irregularitatem incurrunt, qui in tali bello aſsiſtunt tantum ad milites in ſpiritualibus juvandos, vel pacem componendam. *Nav. in Man. cap. 27. n. 218. & 224. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 5. & alij.* Qui pugnant in bello juſto offenſivo, ſeu agreſsivo, quod ſcilicèt cauſa Reipublicæ indicitur publica, & ſuprema, authoritate ad vindicandam injuriam illatam, damna compenſanda, vel res ablatas recuperandas, ſi non propria manu occidant, vel mutilent, etiamſi alij mutilent, vel occidant, non fiunt irregulares. *C. 3. de Cler. percuſ.* arg. à contrario. *C. 24. h. t. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 6. n. 4.* licet enim omnes velut una cauſa moralis homicidij cenſeantur, non omnes incurrunt irregularitatem: quia dant operam rei licitæ. Clerici, qui armati nomen militiæ dederunt accepto ſtipendio, etiamſi moralitèr ſit certum, nullum occidiſſe, vel mutilaſſe, fiunt irregulares ex *Declar. S. Cong. 18. Jan. 1703.* & ipſo jure beneficium, etiam patronatum,

amit-

Digitized by Google

amittunt. Extra hunc tamen caſum non incurrunt irregularitatem Clerici in bello juſto pugnantes, & nullum occidentes propria manu; *arg. C.* 24. *h. t.* licet talis pugna propria manu graviter, & ſub varijs pœnis Clericis prohibeatur. C. 5. 23. *q.* 8. C. 5. *de Pœnis.* Pugnantes vero in bello juſto offenſivo, ſi proprijs manibus, aliquem occiderint, vel mutilaverint, etiamſi in hoc non peccent, fiunt irregulares, ex defectu lenitatis Chriſtianæ. *C.* 1. *D.* 51. *C.* 24. *b. t. Nav. in Man. cap.* 27. *n.* 215. *Suar. de Cenſ. D.* 47. *ſect.* 6. *n.* 6. *Barb. & Gonz. in C.* 24. *b. t.* Qui pugnant, vel occidunt, vel mutilant in bello defenſivo neceſſario ſuſcepto ad Eccleſiæ, vel Patriæ defenſionem, & injuriam ipſis illatam repellendam, nullam irregularitatem, incurrunt. *C.* 2. *de Immunit. Eccleſ.* Siquidem magis favorabilis eſt Patriæ defenſio, quam vitæ propriæ; *arg. L.* 3. *de Primipil, Suar. de Cenſ. D.* 47. *ſect.* 6. *num.* 2. *Gonz. in C.* 24. *b. t. n.* 2. & Laicis non ſufficientibus, etiamſi Clerici, vel Religioſi pugnent, non fiunt irregulares: ſecus ſi Laici ſufficiant; *arg. C.* 24. *b. t.* Laici tamen etiam libere pugnantes in tali bello ab irregularitate ſunt immunes: ſecus Clerici, vel Religioſi, exceptis equitibus Melitenſibus, & alijs hujuſmodi.

163 Ex homicidio merè caſuali, quod omni culpa vacat, non naſcitur irregularitas. Si enim caret culpa, non eſt infligenda pœna: qualis tunc eſſet irregularitas. *C.* 9. *c.* 13. *b. t. L.* 15. *tit.* 6. *p.* 1. Hinc ſi furioſus (perſeverante furore: ſecus in lucido intervallo) infans, aut dormiens hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt. *Cl. Si furioſus, un. b. t.* Nec qui operam rei licitæ dat, ſi præter intentionem mors, aut mutilatio alicujus ſequatur: v. g. ſi dum campana, ad populum convocandum, pulſatur, tintinabulum decidat, & aliquem occidat. Vel ſi in ludo pilæ, vel alio ſimili aliquis occidatur. Vel ſi ægrotus dum levatur, vel dum ipſi Medicina à Medico præſcripta porrigitur, moriatur. *C.* 9. *c.* 13. *c.* 15. *c.* 16. *c.* 22. *c.* 23. *c. fin. b. t. L.* 15. *tit.* 6. *p.* 1. ibi: *La ſegunda manera, que ſaca el homicero de culpa, ele eſcuſa de pena, es anſi como quando algun Clerigo face homicidio por ocaſion, faciendo alguna labor, ò otra coſa que le convenga, guardandoſe de facer daño à otro quanto pudiere.* Incurrit tamen irregularitatem, qui dat operam rei licitæ, ex qua mors, vel mutilatio, alicujus ſecuta eſt, ſi non adhibuit diligentiam ad talem mortem, vel mutilationem impediendam. Nam talis effectus aliquomodo voluntarius eſt; nam licet opus, ex quo ſequitur ſit licitum, tamen non licitè fit propter homicidij periculum, quod debuit, adhibita diligentia vitari. Sic irregularis eſt Presbyter, qui cauſa diſciplinæ puerum in capite percuſit, ex qua percuſione occubuit. *C.* 7. *b. t.* Item Clericus, qui atergo falcem non removit, in quod alius ex more inſiliens, vulneratus eſt læthaliter. *C.* 8. *b. t.* Similitèr, qui mandavit alterum verberare, etiamſi expreſſè præcipiat, ne occidatur, ſi verberibus occiſus eſt à mandatario, qui fines exceſsit mandati: hoc enim poſſe accidere debuit cogitare. *C. fin. b. t. in* 6. vel qui tectum reficiens regulam projecit, & ea hominem occidit: ſi non clamavit, vel ſignum de more non poſſuerit: ſecus ſi clamando, vel alio ſigno monuit, ad homicidium præcavendum. *L.* 15. *tit.* 6. *p.* 1. Ad hanc irregularitatem in foro interno incurrendam requiritur culpa Theologica: & quidem gravis, cum irregularitas, ſit pœna ſpiritualis gravis, quæ peccatum grave debet ſupponere, ut inter culpam, & pœnam debita proportio detur; *arg. C.* 12. *de Pœnit. & remiſ. ita Sot. de Juſt. L.* 5. *q.* 1. *art.* 9. *Suar. de Cenſ. D.* 45. *ſect.* 5. *n.* 8. *contra Caiet. & alios.* Pro foro externo negligentiam leviſsimam ſufficere ad irregularitatem incurrendam tenet *Covar. in Cl. Si furioſus, p.* 2. §. 4. *n.* 9. *cum alijs. Avila tamen, Laym. & alij*, latam culpam eſſe ad irregularitatem neceſſariam, tenent *ex C.* 7. *de Pœnit. & remiſ. junct. Gloſſ.* V. *Negligentibus*, probabilius tamen eſt, culpam levem requiri, & ſufficere ad irregularitatem incurrendam. *Ex C.* 9. *b. t.* in cujus ſpecie non potuit deficere culpa leviſsima. Nam cum quidam Clericus cum alio luderet, contigit, quod ille projecit iſtum ad terram, & tunc cultellus, quem ad latus ſuum habebat in alterum incidit, & fortuito occubuit vulneratus. Et cum Clericus non irregularis declaretur ideò dicendum, quod, non ſufficit culpa leviſsima ad irregularitatem. Sufficere tamen culpam levem, probatur ex ſpecie. *C.* 8. *b. t.* Ubi ex culpa levi irregularitas naſcitur: & hanc ſententiam tenent *Sylv. Angel. & alij*, & inclinat. *Suar. de Cenſur. D.* 45. *ſect.* 5. *en n.* 4. Ubi addit, quod licet omnis cul-

Digitized by Google

culpa negligentiæ, de qua loquimur, conſiſtat immediatè in omiſsione cavendi periculum homicidij, poteſt accidere, quod illud periculum ſequatur ex alia omiſsione, non ſuccurrendi periclitanti, vel non impediendi homicidium; ita, ut tota culpa conſiſtat in omittendo; & tunc non tantum leviſsima, ſed etiam lata culpa excuſat ab irregularitate. *C.7. de Pœnit. & remiſ.*

164 Irregularem eſſe illum, qui rei illicitæ operam dans aliquem occidit, etiam nulla omiſſa diligentia, ad homicidium præcavendum, indiſtinctè tenent. *D. Thom. 2. 2. q.6. art.8. Innoc. in C.19. b.t. Sylv. V. Homicidium, 2. Navar. in Man. cap.27. ex n.220. & alij.* Sed communis diſtinguit: an actio illicita ex ſe periculoſa ſit, & facile, inductiva mortis, vel mutilationis, vel non. Si enim actio eſt, ex ſe periculoſa, & inductiva mortis: tunc irregularitas incurritur, etiam omni diligentia ad mortem præcavendam adhibita: ſiquidem homicidium eſt voluntarium, ſaltem in cauſa. Si vero actio non ſit hujuſmodi, tunc non incurritur irregularitas. *Covar. in Cl. Si furioſus, b. t. p.2. §.4. n.10. Suar. de Cenſ. D.45. ſect.5. Soto de Juſtit. lib.5. q. 1. art.9. Barboſ. in C.9. b. t. n.3. & alij.* Hinc ſi imperiti exerceant Medicinam, Chirurgiam, artem balliſtariam, vel torneamenta, fiunt irregulares. Si Clericus, etiam cauſa pietatis Chirurgiam exerceat per ſectionem, vel aduſtionem, ſi mors, vel mutilatio ſequatur: quamvis ſit uſus regulis artis irregularis ſit, quia hoc ipſi ſpecialitèr prohibetur. *C.9. Ne Cler. vel Monach.* Secus ſi mors, nec mutilatio ſequatur: in dubio an mors ſit ſecuta ex ſectione, vel aduſtione pro irregulari habetur. Non tamen erit irregularis, etiamſi ſecet venam, & mors ſequatur: quamvis alij hoc negant. Si utatur emplaſtro, vel alia medicina, non erit irregularis, quamvis mors ſequatur: quia ſolum ipſi prohibetur uti ſectione, vel aduſtione. Nec irregularis erit, ſi tantum mandet, vel conſulat ſectionem, vel aduſtionem, ſi ipſe non faciat per ſe ipſum. *C.9. Ne Cler. vel Monach. C.7. de Ætate, & qualitate. C.19. b. t. Vid. Lacroix, lib.7. num.526. L.15. tit.6 p.1.* ibi: *Cà maguer el omecillo acaecieſſe por ocaſion, è ſe guardaſſe el facedor quanto pudieſſe de facer daño, non ſe puede eſcuſar que non ſea en culpa.* Qui in ebrietate, non totali, alium occidit ſi uſum rationis retineat, nec à culpa, nec à pœna, nec ab irregularitate liberatur: imò nec ab irregularitate erit immunis, licet ſe totalitèr, & culpabilitèr inebriet, & uſum rationis amittat, ſi prævidit probabilitatem homicidij, vel mutilationis, ab ipſo inebrietate committendæ, eo quod ſoleat arma arripere, & ad ſtantes impetere. Si vero non prævidit homicidij periculum, etiamſi aliquem in ebrietate occidat, non erit irregularis. *Nav. Man. cap. 27. ex num. 230. Barboſ. in Cl. un. b. t. n. 10.* Juxta plurium ſententiam irregularis eſt, ille qui alium inebriavit, ſi ebrius aliquem occidat. Sed eum eſſe immunem, niſi prævidiſſet, illud periculum adeſſe, dicendum eſt. *Gonz. in C.11. b. t. n.7.* Nec incurritur irregularitas, ſi Clericus venando, hominem, putans eſſe feram, occidat. Nec ſi ex alicujus adulterio mors adulteræ ſequatur. Nam licet tàm Clericus, quàm adultèr opus illicitum faciant, tamen tales actiones ex ſe non habent connexionem aliquam cum morte ſecuta: ac proindè homicidium non imputatur ipſis. Ille, qui agitationem Taurorum procuravit, ex qua mors alicujus fuit ſecuta: nec ille, qui ludendi cauſa lapidem, in alium projecit, qui fuit vulneratus neutiquam fiunt irregulares. Nec ſi alius ex talis lapidis ictu fuit vulneratus, & propter Medicorum imperitiam poſteà obijt. *C.22. b. t.*

165 Quando dubium intervenit, an alicui actui ſit annexa irregularitas: qui ſic dubitat, non eſt habendus pro irregulari: quia irregularitas ſolum in caſibus in jure expreſsis incurritur. *C.18. de Sentent. excom. in 6.* & caſus, in quo de jure dubitatur non eſt caſus expreſſus in jure. Si dubium facti intercedat, in quo, ſuppoſito corpore delicti, ſcilicèt homicidio (ſecus eſt de mutilatione) dubitetur, an culpa alicujus acciderit, ipſe pro irregulari eſt habendus: nam in tali dubio, ex diſpoſitione expreſſa juris, tutior pars eſt eligenda. *C.12. c.18. b. t.* Si vero de corpore delicti dubitetur; an ſcilicèt, homicidium, vel mutilatio, re ipſa acciderit, irregularitas non incurritur. Nam tunc favor rei, & defectus probationis eum à tali pœna debent eximere; *arg. C.11. de Reg. jur. in 6.* ibi: *Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori. Item: in dubio melior eſt conditio poſſidentis. C.65. de Reg. jur. in 6.* Et ille poſſidet ſuam libertatem. *Suar. de Cenſ. D.40. ſect. 5. Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 10. ex n. 42.*

Barboſ.

Barboſ. & Gonzal. in C. 12. *h. t.* Præterea: pro irregulari eſt cenſendus, qui bello juſto, in quo aliquis fuit occiſus, inter fuit, ſi dubitet, an propria ipſius manu ſit occiſus. *C.* 24. *h. t.* dummodo dubium non ſit leve.

166 Aliquando homicidium ſolet fieri ad defenſionem vitæ, vel bonorum: & dicitur *neceſſarium.* Omni enim jure licet vim vi repellere: ac proindè, qui ad ſui defenſionem alterum occidit cum moderaminæ inculpatæ tutelæ immunis omninò eſt à culpa, ſic ipſo Jure Naturali ſuadente. *Armaque in armatos ſumere jura ſinunt.* Nam talis occiſio eſt defenſio propria, quæ omnibus eſt permiſſa. *L.* 3. *ff. de Juſt. & jur. C.* 18. *h. t. C.*6.*de Sentent. excom. in* 6. *L.* 2. *tit.*8. *p.* 7. ibi: *Cà natural coſa es, è muy guiſada, que todo ome haya poder de amparar ſu perſona de muerte, queriendolo alguno matar à èl. L.* 1. *tit.*23. *lib.*8. *R. C.* ibi: *Salvo ſi fueſſe en ſu defenſion.* Nam alias viri juſti, & innocentes facile à perverſis, & malevolis, cum maxima Reipublicæ perturbatione invaderentur. *C.*2. *h. t. in* 6. ac proindè, qui injuſtum invaſorem occidit, immunis eſt in utroque foro ab omni pœna, & onere. *L.*2. *l.* 3. *C. Ad Leg. Cornel. de Sicar.* & per conſequens ab irregularitate. *Cl. un. h. t.* Ubi dicitur, quod nullam incurrit irregularitatem, qui mortem aliter vitare non valens, ſuum occidit, vel mutilat invaſorem, & conſequentèr non ſolum poteſt in ſuſceptis miniſtrare, ut planè conceditur in *L.* 16. *tit.* 6. *p.* 1. ſed etiam ad ſuperiores ordines aſcendere, quamquam hoc negetur à prædicta Lege, ut ibid. notat *Greg. Lop. V. Sobir à mayores. D. Thom.* 2. 2. *q.*64. *art.*7. *Suar. de Cenſ. D.*46. *ſect.*1. *Gonz. in C.*3. *c.* 11. *c.*18. *h. t.* Non ſolum poteſt quis ad ſui defenſionem invaſorem injuſtum, ſed etiam, & innocentem occidere: v. g. ſi quis à furioſo, vel à mente invadatur: vel ſi quis à Turcis impetatur, in quorum triremi inveniantur remiges Chriſtiani, poteſt ſe defendere quamvis innocentes occidantur. Nam à natura habet quis jus ad ſe defendendum: etiamſi innocentes periculum peraccidens patiantur.

167 Poteſt quis impunè occidere invaſorem, non ſolum ad defenſionem propriam, ſed etiam aliorum innocentium: quamvis extranei ſint. *C.* 5. *& ſeqq.* 23. *q.*3. *C.*6. *de Sentent. excom. in* 6. Sic Moyſes laudabilitèr occidit Ægyptium, ut Hebræum defenderet, ut habetur in *C.*7. 23. *q.* 3. & factum conſtat ex *Act.*7. *v.*24. Ad hoc enim charitas non obligat: nam proximum, ſicut nos metipſos, diligere debemus. *C.*5. *& ſeq.* 23. *q.* 3. Imò aliquando, juſtitia obligavit, ut ſi quis ex officio alterum defendere debeat, ut Principes, & Magiſtratus reſpectu ſubditorum: Milites reſpectu illorum, pro quibus militant: vaſſalli reſpectu Dominorum, à quibus habent feuda: filij reſpectu parentum. Et tunc etiam cum gravi damno proprio tenentur innocentem defendere: quod ſi culpabilitèr omittant, non ſolum peccabunt, ſed etiam ad damnum illatum reparandum tenentur; ſecus eſt, ſi tantum ex charitate obligentur: nam tunc ſolum ſine magno ſui periculo tenentur defendere innocentem: nec obligantur ad reparanda damna orta ob eorum omiſsionem, licet peccent. Immunis ergo ab irregularitate eſt non ſolum, qui occidit ad vitæ propriæ defenſionem, quod eſt regularius. *Cl.* 11. *h. t.* ſed etiam, qui occidit ob defenſionem proximi: quia nec ex delicto poteſt oriri talis irregularitas, cum tunc licitè occidat, & aliquando ex obligatione Legis Naturalis, & Divinæ, qua proximum innocentem defendere debet: nec ex defectu linitatis, cum ad hoc ipſum obliget charitas chriſtiana, & aliquando juſtitia. *C.*5. 23. *q.* 3. nec ſic occidenti, eſt voluntaria occiſio ſicut eſt Judici, ſiquidem Judex officium ſpontè ſuſcipit: ſecus qui occidit ad defendendum aliquem. Nam hoc neceſsitate cogente facit. *Sic D. Thom.* 2. 2. *q.* 40. *art.* 2. *Covar. in Cl. Si furioſus, h. t. p.*3. §. *un. & alij, cum quibus hoc tenet Suar. de Cenſ. D.*46. *ſect.*3. Et licet olim *D. Thom.* 2. 2. *q.* 64. *art.* 2. *ad* 3. & plures Juriſtæ tenuerint, etiam ex homicidio facto à Clerico ob defenſionem reſultare irregularitatem, ex *C.*8. *D.*50. Verius tamen eſt nunquam fuiſſe impoſitam irregularitatem homicidio ob defenſionem facto, niſi in eo excederentur defenſionis limites. *Suar. de Cenſur. D.*46. *ſect.* 1. *n.*2.

168 An poſsit quis licitè, & ſine incurſu irregularitatis occidere invaſorem præciſè pro defenſione rerum temporalium, etiam quando nullum periculum imminet vitæ in vaſi, latè diſputant DD. inter quos convenit, talem occiſionem, quando eſt mixta pro vita, & bonis licere; *arg. C.* 2. *c.* 3. *h.t. L.* 9. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* Quando vero eſt pro ſolis bonis temporalibus, v.g. quia fur accepta, & ablata pecunia fugiat, quam ipſum ſeq-

ſcopio occidendo poſſum recuperare: tunc occiſionem eſſe illicitam docent. *Gloſſ. in C. 2. h. t. Sylv.* V. *Homicidium*, 2. *q.* 16. *n.* 11. *Nav. in Man. cap.* 27. *n.* 211. *Mol. tr.* 3. *D.* 72. *n.* 3. *Gutierr. Laym. & alij*, præcipuè ex *C.* 2. *h. t.* ubi copulativè requirit Pontifex ad vitandam irregularitatem, quod defenſio ſit ad ſe, ſuaque liberandum: dicendum tamen eſt, hanc ſententiam veram eſſe, quando res ablata aliter poteſt recuperari; v. g. apud Judicem: nam tunc non ſervaretur moderamen inculpatæ tutelæ, vel quando res eſt parvi momenti: nam Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt 31. *Regularitèr occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.* Arbitrio tamen Judicis eſt æſtimanda quantitas ſufficiens ad reddendam licitam talem occiſionem, attenta neceſsitate ſubjecti. *Carden. Criſ. Theol. diſſert.* 21. *cap.* 4. *num.* 82. *&* 90. Hinc qui occidit alium ob defenſionem rei magni momenti, & quæ aliter nequit recuperari, nullam pœnam, nec irregularitatem incurrit; *arg. C.* 38. *D.* 50. quia hæc non contrahitur ob delictum: ſiquidem licitè fit: nec ex defectu: quia ſic occidens non authoritate publica, nec in bello, ſed neceſsitate ad hoc cogente, occidit. Quia bona temporalia, aliquo modo æquivalent vitæ ob neceſsitatem ad illam conſervandam; & ſicut ob bona temporalia licitum eſt bellum defenſivum: ſic licet privatè occidere: alias improbi facilè ad diripiendas res, & bona hominum allicerentur cum maximo Reipublicæ damno; *arg. C.* 2. *h. t. in* 6. & ſic docent *Cov. in Cl. Si furioſus, h. t. p.* 3. §. *un. num.* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 46. *ſect.* 2. *ex n.* 1. *Gonz. in C.* 3. *h. t. n.* 11. *alios citans in C.* 2. *h. t.* Et quod dicit Pontifex, ſe, *ſuaque liberando*, debet accipi disjunctivè ſic: *ſe vel ſua liberando*, ut notat cum alijs *Gonzal. ibid. n.* 4. quæ ſententia meo videri expreſſè invenitur deciſa *in C.* 6. *de Sent. excom. in* 6. vel ſaltem luculentèr comprobatur. Invaſorem famæ, & honoris licitè occidi ſine irregularitatis metu ex eo, quod fama, & vita, æquiparentur. *C.* 56. 11. *q.* 3. *c.* 10. 12. *q.* 1. *L.* 8. §. 3. *ff. Quod met. cauſ.* tenent *Sot. de Juſtit. lib.* 5. *q.* 1. *art.* 9. *Azor p.* 3. *l.* 2. *C.* 1. *q.* 16. *& alij.* Sed cum fama, etiam amiſſa poſsit alijs medijs recuperari, quod non accidit in vita: ideo, licet, quoad alia æquiparentur, quoad hoc eſt clara diſparitas, ac proindè dicendum eſt, hoc non licere, ut tenent *Barb. in C.* 10. *h. t. n.* 3. *Leſſ. l.* 2. *de Juſt. & Jur. cap.* 9. *n.* 79. *&* 82. *Filiuc. Laymàn, Cardenas Criſ. Theolog. diſſert.* 21. *cap.* 2. quod roboratur ex propoſitionibus ab *Alex. VII.* damnatis, quæ ſunt 17. *Eſt licitum Religioſo, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua Religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit: ut ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus, vel ipſe Religioſo, vel ejus Religioni publicè, & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.* 18. *Licet interficere falſum accuſatorem, falſos teſtes, & etiam Judicem, à quo iniqua certè imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare.* Et 30. damnata ab *Innoc. XI. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit:* idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſtè percutiat, & poſt impactam alapam, vel ictum fuſtis fugiat. Fœmina poteſt occidere aggreſſorem ſui pudicitiæ, ſi aliter nequeat deflorationem ſuæ virginitatis vitare: quia virginitas valdè æſtimabilis eſt, & ejus jactura irreparabilis: imò & licitum eſt infamiæ realis aggreſſorem occidere, v. g. ſi alapam impingere tentet, vel fuſtè ignominioſè percutere, ſi in vaſus nequeat ſine ignominia fugere. *Soto. Suar. de Cenſur. D.* 46. *ſect.* 2. *n.* 6. Si vero in defenſione bonorum, vel proximi: quin, & vitæ propriæ non ſervetur moderamen inculpatæ tutelæ, occidens, vel mutilans erit irregularis. *C.* 18. *h. t.* ibi: *Tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam. Cl. un. h. t. L.* 16. *tit.* 6. *p.* 1. & ex hujus moderaminis defectu eſt irregularitas incurſa in caſibus, *text. in C.* 10. *c.* 18. *h. t. Suar. de Cenſ. D.* 46. *ſect.* 2. *n.* 10.

169 Moderamen inculpatæ tutelæ hæc tria requirit. 1. cauſam juſtam, ſcilicèt quod aggreſſor injuſtè, ſaltem materialitèr invadat, v. g. ſi furioſus velit occidere, ſi enim offenſio non eſſet injuſta, non poſſet eſſe juſta defenſio. *Suar. de Cenſ. D.* 46. *ſect.* 1. *n.* 7. Hinc non poteſt quis ſe defendere contra Miniſtros juſtitiæ eos occidendo, quia non ſunt aggreſſores injuſti, cum exequantur juſtum mandatum Judicis. 2. Requirit *modum*, ſcilicèt quod defenſio proportionata ſit offenſioni. *C.* 35. *de Sent. excom.* ibi: *Dumtamen non amplius eorum violentia ſe extendat, quam defenſio, vel rebellio exigit Clericorum. L.* 5. *ff. ad Leg. Aquil.*

Hinc

Hinc non licet occidere, quando aliter poteſt averti invaſio; v. g. ſi ſufficiat mutilare, fugare aggreſſorem, illum exarmare, vel proſternere: vel ſi alter tantum pugno, vel baculo invadat ſine periculo vitæ, aut mutilationis. *Cl. un. h. t.* ibi: *Qui mortem aliter vitare non valens occidit, vel mutilat invaſorem.* Si quis fugiendo poſſit periculum invaſoris vitare, occidere, vel mutilare, non poteſt, niſi fortè, fugiendo, ſe exponeret periculo mortis: quatenùs poſſet cadere, vel ſua fuga alterum animoſiorem reddere, tunc enim etiamſi Clericus eſſet non teneretur fugere, nec quando magna ipſi ex fuga reſultaret infamia, v. g. ſi eſſet miles, vel nobilis: nam non minor eſt reſpectu horum jactura famæ, quam vitæ, plebejus autem, Clericus, vel Religioſus ſine dedecore poſſunt fugere. Sic Covarrub. *in Cl. Si furioſus, h. t. p. 3. §. 1. n. 1. & 4. Suar. de Cenſ. D. 46. ſect. 1. n. 5. Gonz. in C. 11. h. t. n. 9. Nav. in Man. cap. 27. n. 211. & alij* contra *alios*, qui indiſtinctè tenent, eſſe irregularem eum, qui occidit invaſorem cum poſſet fugere. 3. *Tempus.* Scilicèt, quod defenſio incontinenti, hoc eſt, in ipſa invaſione fiat. *L. 3. §. 9. ff. de Vi, & vi armat.* vel quando vis imminet; v. g. quando invaſor enſem ſtringit, vel explodit ſclopum. Nec enim tenetur quis ictum, vel exploſionem expectare; ſed poteſt prævenire occidendo: quia tunc occiſio eſſet neceſſaria defenſio. *L. 5. ff. ad Leg. Aquil. L. 3. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar. L. 2. tit. 8. p. 7.* ibi: *E non ha de eſperar, que el otro le fiera primeramente; porque podria acaecer, que por el primer golpe, que le dieſſe, podria morir, el que fueſſe acometido, è deſpues non ſe podria amparar.* Si ex intervallo fiat, quando v. g. agreſſor nullam infert vim, nec aliud periculum imminet, magis eſſet vindicta, quam defenſio. Nec poſſumus alium occidere, ob bona, quæ ſperamus, vel ad quæ jus habemus: nam *Innoc. XI.* has propoſitiones damnavit, quæ ſunt 32. *Non ſolum licitum eſt defendere defenſione occiſiva, quæ actu poſſidemus, ſed etiam, ad quæ jus incboatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.* 33. *Licitum eſt tàm hæredi, quàm legatario, contra injuſtè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe talitèr defendere, ſicut & jus habenti in Cathedram, vel præbendam contra eorum poſſeſſionem injuſtè impedientem.* An moderamen ſit ſervatum in foro conſcientiæ, juxta propriam conſcientiam, vel opinionem doctiorum, attentis circunſtantijs examinandum eſt. In foro externo arbitrio, & prudentiæ Judicis relinquitur. *Suar. de Cenſ. D. 46. ſect. 1. n. 7.*

170 R. Pontifex, quia ſupra omne jus Eccleſiaſticum eſt, poteſt diſpenſare in quacumque irregularitate provenien te ex homicidio voluntario, vel ex mutilatione. *C. 4. de Conceſ. præbend. L. 14. tit. 6. p. 1.* ibi: *Qualquiera que haya hecho homicidio de voluntad, non puede reſcebir Ordenes, nin uſar de las que ante havia, fueras ende, ſi el Papa diſpenſaſſe con èl.* Irregularitate proveniente ex homicidio plenè voluntario, ſive injuſtum illud ſit, ſive etiam juſtum, etiamſi occultum ſit, & non deductum ad forum contentioſum, nequit Epiſcopus diſpenſare, ut expreſſé deciſum eſt in *Trident. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* E contra vero poteſt diſpenſare Epiſcopus. 1. in irregularitate orta eſt homicidio caſuali occulto, quamvis hoc ex opere illicito ſit ſecutum. 2. in irregularitate orta ex homicidio occulto, non ex propoſito, & directè; ſed indirectè, & in cauſa intento: v. g. ſi quis in rixa ſubito exorta authorem rixæ occidat, ne ab eo occidatur. *Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 1. n. 4. & com. Doctor.* 3. in irregularitate ex homicidio occulto ad defenſionem ſui facto, etiam ſi non ſervetur perfectè moderamen inculpatæ tutelæ. 4. in irregularitate proveniente ex mutilatione voluntaria, quando hæc eſt occulta, ut contra *Medin. Henriq. & Sanch. in Dec. l. 1. cap. 10. n. 49.* tenent *Nav. Man. cap. 27. n. 240. Suar. de Cenſ. D. 44. ſect. 4. n. 35. Barb. in Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6. n. 36. & alij*, quia in his caſibus homicidium, quamvis illicitum, non eſt perfectè, & directè voluntarium, quod tantum excluditur à diſpenſatione Epiſcopi. *Trident. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* ibi: *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto occulto provenientibus excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario :::: diſpenſare.* Quando vero delictum ex quo reſultat irregularitas eſt ad forum contentioſum deductum, non poteſt Epiſcopus in ea diſpenſare. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* cujus deciſio extenditur ad delictum deductum ad forum contentioſum, etiam finito judicio per ſententiam condemnatoriam: ſiquidem jam delictum notorium factum fuit. Sic *Barboſ. de Offic. Epiſcopi, alleg. 39. n. 35. Garcia de Beneſ. p. 7. cap. 11. num. 30. & eſt declaratum à Sacra Congr.* contra *Laym. l. 1. tr. 5. p. 5.*

Digitized by Google

cap. 9. n. 5. Sanch. in Dec. l. 2. cap. 11. n. 21. & alios. Poteſt etiam Epiſcopus diſpenſare in foro conſcientiæ in irregularitate orta ex homicidio, etiam plenè voluntario, quando hoc eſt occultum, ſi difficilis ſit ad Papam recurſus, & ſcandalum, infamia, vel aliud grave peccatum timeretur: ut poſsit irregularis celebrare in ordinibus, etiam ſacris, quandiù culpa eſt occulta, & donec Papa diſpenſet. Delictum cenſetur deductum ad forum contentioſum quoad diſpenſationem irregularitatis, quando ſuper eo lis conteſtatur: & inſuper requiritur, quod cum effectu potuerit probari in judicio. Hinc, ſi ſententia abſolutoria ſuper delicto ſequatur, vel ſi ſolum fuit poſita accuſatio, denuntiatio, vel citatio delinquentis, poteſt Epiſcopus diſpenſare. *Barb. de Offic. Epiſc. alleg. 39. ex num. 29. Sanch. de Matr. l. 8. D. 34. n. 57.*

171 Delictum enim occultum, quoad diſpenſationem, manere cenſetur, quando neque eſt evidens ex ſua natura, ſeu quando probari nequit: ac proindè non obſtat, quod de eo detur ſuſpicio, vel diffamatio, vel coram aliquibus, quibus teſtimonium dicere eſſe prohibitum, ſit patratum: imò, nec ſufficit, quod probari poſsit, ſi tergiverſando, vel aliter poſsit excuſari. Nam notorium non eſt, quod aliqua excuſatione, vel tergiverſatione poteſt celari. In noſtra Societate Præpoſitus Generalis poteſt cum ſuis ſubditis Regularibus in irregularitatibus ortis ex delicto occulto, etiam homicidij, mutilationis, & enormis ſanguinis effuſionis diſpenſare. Et hæc facultas communicatur omnibus ſuperioribus, & confeſſarijs, quibus ipſi eam commiſerint, exceptis caſibus bigamiæ, homicidij, mutilationis, & enormis effuſionis ſanguinis, qui Præpoſito Generali reſervantur, *ut Conſt. ex Compend. Privil. Societ.* V. *Diſpenſatio*, §. 5. & 6. quoad alias Religiones ſtatuta ſpecialia attendantur. Commiſſarius Cruciatæ, vel delegati ab ipſo poſſunt in irregularitatibus omnibus diſpenſare, niſi procedant ex homicidio voluntario, ſimonia, apoſtaſia à fide, hæreſi, aut mala ordinum ſuſceptione, aut ex celebratione Miſſæ, & aliorum Divinorum officiorum. Ad materiam homicidij, prout reſpicit actus internos, pertinent hæ propoſitiones damnatæ ab *Innoc. XI.* ſcilicèt 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali. 11. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos. 13. Si cum debita moderatione facias, poteſ abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum. 14. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem, ut malum patris, ſed ut bonum cupientis: quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas. 15. Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis, à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias, inde ex hæreditate conſecutas.*

TIT. XIII.

De Torneamentis.

172 Torneamenta, quæ deteſtabiles nundinæ, vel feriæ in *C. 1. h. t.* nuncupantur, ſunt haſtiludia, vel pugnæ equeſtres, in quibus milites, & nobiles congredi ſolent ad virium, & audaciæ oſtentationem. *L. 10. tit. 13. p. 1.* ibi: *Torneamento es una manera de uſo de armas, que facen los Cavalleros, è los otros omes en algunos logares, è acaeſce à las vegadas, que mueran algunos de ellos.* Dicitur *Torneamentum* à quodam verbo Græco, quod circuire ſignificat juxta *Covarr. in Theſaur. Ling. Hiſp.* V. *Tornèo.* Vel juxta vulgare Italicum, à circuitu, & regreſsione pugilum, ut ait *Greg. Lop. in l. 10. tit. 13. p. 1.* vel à ludo *Trojano*, quaſi *Trojamentum.* Sic Virgil. poſtquam latè hos ludos retulerat Æneid. 5. concludit: *Trojaque nunc pueri, Trojanum dicitur agmen. Vid. Dictionar. de Trevox.* V. *Tournoy.* Aliquando ſignificat bellum cruentum, ut in *L. 18. tit. 26. p. 2. L. 27. tit. 23. p. 2.* Sed regularitèr eſt quædam repræſentatio, vel figura belli, & cujus in Hiſpania ſatis frequens eſt uſus, & vocatur *Tornèo, Juſtas, Cañas, Alcanzìas, &c.* Sed quia ex his torneamentis periculum animæ, & corpori poteſt imminere, prohibentur Jure Canonico ſub privatione Eccleſiaſticæ ſepulturæ ſi quis ibi occidatur. *C. 1. c. fin. h. t.* Non tamen ſunt neganda Sacramenta, ſi ea moriens pœnitentia ductus petat. *C. 6. 26. q. 6. L. 10. tit. 13. p. 1. Barboſ. & Gonz. in C. 1. h. t.* In his torneamentis infauſtè fuit occiſus Henricus II. Rex Galliæ à Comite de Montgomery. Jure Civili antiquo abſolutè torneamenta, etiam periculoſa, permittebantur. *L. 7. §. 4. ff. ad Leg. Aquil.* Secus de jure

Digitized by Google

Civili novo. *L. un. C. de Gladiator.*, ibi: *Cruenta ſpectacula judicio Civili, & domeſtica quietè non placent, qua propter omninò gladiatores eſſe prohibemus.* Hodie vero, ſi torneamenta, ita moderatè fiant, ut per ſe non detur periculum cædis, vel vulnerationis, niſi fortè per accidens: omni jure licita ſunt Laicis, ſecus Clericis, quorum ſtatum non decent teſte Orbis Chriſtiani univerſali conſuetudine. *Barboſ. in C. 1. h. t. Gonz. in C. fin. h. t. in 6.* Ob idem periculum corporis, & animæ eſt prohibita agitatio taurorum, vel ferarum à S. Pio V. Ann. 1567. & impoſita excommunicatio major in Dominos, qui eas permittunt: & qui ibidem decedunt privantur Eccleſiaſtica ſepultura. In Hiſpania tamen noſtra ob dexteritatem, audaciam, & inclinationem gentis, tales agitationes permittuntur Laicis à *Greg. XIII. & Clem. VIII.* dummodo non fiant in die feſto, & provideatur, ne alicujus mors, in quantum fieri poſsit, ſequatur. *Azor p. 3. lib. 2. cap. 15. Gutierr. Canon. QQ. lib. 1. cap. 7. Barboſ. in cap. 1. h. t. n. 3. Gonz. in cap. fin. eod. n. 7.*

TIT. XIV.

De Clericis pugnantibus in duello.

173 Agitur in præſenti de pugnantibus in duello, tàm Clericis, ut Rubrum expreſſè docet, quàm Laicis ut continetur in Nigro: quod in hac parte latius patet, quam Rubrum. *Duellum igitur eſt, quaſi duorum bellum: & ideò Græce dicitur Monomachia. C. 22. 2. q. 5. Eſt etenim ſingulare certamen duorum inter ſe ex condicto ſuſceptum.* Aliquando ſolemnitèr fiebat, ſcilicèt per litteras provocatorias, ſeu charthulam denuntiationis *Hiſpanè: Cartèl*, adverſario Miſſas, aſsignando locum ſecuritatis: quem campum francum appellant, & teſtes adhibendo: quos patrinos, ſeu ſecundantes vocant. Quod ſi hæ ſolemnitates deſint, privatum duellum dicitur. In noſtra Hiſpania erat olim valdè frequens duellorum uſus, de quibus, & eorum ſolemnitatibus latè agitur in *tit. 3. & 4. p. 2. & in tit. 8. lib. 8. R. C.* Et quidem *in L. 2. tit. 3. p. 2.* dicitur: *E debeſe facer el riepto ante el Rey, è por Corte, è non ante Rico-Ome, nin Merino, nin otro Oficial del Reyno.* Et in *L. 2. tit. 4. p. 2.* dicitur: *E debeles el Rey dàr plazo, è ſeñalarles dia que lidien, è mandarles con què armas ſe combatan, è darles Fieles que les ſeñalen el campo, è lo amojonen, è gelo demueſtren; porquè entiendan, è ſepan ciertamente por què lugares ſon los mojones del campo, de que non han à ſalir ſi non por mandado del Rey, ò de los Fieles. E deſpues que eſto oviere fecho, hanlos de meter en el medio del campo, è partirles el Sol, è debenles decir, ante que ſe combatan, como han de facer, è vèr ſi tienen aquellas armas, que el Rey mandò, ò mas, ò menos ::: è debe el reptador acometer primeramente al reptado; pero ſi el reptador non lo acometieſſe, puede el reptado acometer à èl ſi quiere.* Duellum igitur omni jure eſt prohibitum. 1. *Jure Naturali*, ſiquidem cum nullus privatus ſit Dominus membrorum ſuorum, nec vitæ alterius, nullomodo eſt illi liberum, nec permiſſum, in periculum tale ſuam, vel alterius vitam, vel etiam ſalutem æternam, præcipitare. 2. *Jure Divino*: quia Dominus in ſua Lege præcipit. *Exod. 20. & Deut. 5. Non occides.* Et Chriſtus Dominus apud *Matth. 5. v. 21.* ait: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: non occides, qui autem occiderit, reus erit judicio.* Nam ſibi Deus reſervavit dominium in hominum vitas. *Deut. 32. v. 39. Ego occidam, & ego vivere faciam.* 3. *Jure Civili, in L. un. C. de Gladiat.* Cujus deciſio, licet tantum ſit erga congredientes in ludo Gladiatorum, vel qui ſe ad pugnandum cum beſtijs pretio locabant, tamen extenditur ad duellantes, juxta communem ſenſum *DD.* 4. *Jure Eccleſiaſtico in toto hoc titulo, & Trid. ſeſſ. 25. de Reform. cap. 19. & ex Conſt. Pij IV. Ann. 1560. Gregor. XIII. Ann. 1582. Clem. VIII. Ann. 1592.* Denique jure noſtro Hiſpano hodierno eſt omninò prohibitus uſus duellorum ſub gravibus pœnis. *L. 10. tit. 8. lib. 8. R. C.* & adhuc ſeverius, & enixius jubentur puniri duellantes à noſtro vigilantiſsimo Catholicoque Monarcha Philipho V. in ſpeciali Decreto, quo duellorum uſus à noſtra Hiſpania exterminatur. Illicitum ergo eſt duellum ad vindicandam injuriam illatam: quia non licet authoritate privata vindictam ſumere, cum ad hoc ſit conſtitutum judicis officium. *L. 14. C. de Judæis*, nec ad virium, & peritiæ militaris vanam oſtenſionem: ſiquidem ex tàm vana cauſa, non eſt ſumendum adeo periculoſum medium; *arg. C. 1. de Torneam.* Antiquitus pluries duellum indicebantur ad manifeſtationem veritatis, innocentiæ, aut juſtitiæ. Sed cum

Digitized by Google

hoc medium ad tales fines conſequendos, non ſolum ſit periculoſum, ſed fallax, & ſuperſtitioſum, cum Deus non promiſerit victoriam foventi juſtam cauſam, innocenti, vel veritatis aſſertori: ideò etiam in his caſibus prohibetur. *C.* 22. 2. *q.* 5. *C.* 1. *&* 2. *de Purg. Vulgar. L.*8. *tit.*14. *p.* 3. ibi: *Pero los ſabios, que ficieron las leyes, non la tovieren por derecha prueba, è eſto por dos razones: la una, porque muchas vegadas acaeſce, que en tales lides pierdeſe la verdad, è vence la mentira: la otra, porque aquel que ha voluntad de ſe aventurar à eſta prueba ſemejaſe, que quiere tentar à nueſtro Señor Dios.* Etiam prohibetur duellum, quamvis fatale non ſit, ſed fictum, quando ſcilicèt non fit animo ſe vulnerandi graviter, ſed tantum leviter, ad honorem, & famam conſervandam, & ne credatur, eos duellum ex timiditate fugiſſe. Nam finis adæquatus Legis non tantum eſt cædes impedire; ſed uſum deteſtabilem duellorum tollere, & in hoc caſu iſtud duellum ſcandalum apud populum generaret, cum verum duellum crederetur. Præterquamquod, ſi hoc permitteretur, facile poſſet accidere, quod animis utrimque excitatis, verè ad cædem perveniretur. Ideò tale duellum intelligi prohibitum tenendum eſt cum *Mendo. L.* 3. *de Jure Academico, q.*29. *Append. de Duell.* §. 4. contra *Pignat. t.*9. *conſ.*88. *n.* 92. *Trull. in Decal. t.*2. *lib.*5. *cap.*2. *dub.*13.

174 Licita tamen eſt acceptatio, vel oblatio duelli. 1. Ad vitam, vel bona temporalia defendenda, ſaltem contra injuſtum invaſſorem, ſi alio modo defendi nequeant: quia tunc minus malum, ad majus malum avertendum eligitur: nec mortis periculum eligitur abſolutè, ſed tantum graviſsimum mortis periculum certum, in dubium, & incertum commutatur. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 39. *n.*8. *Leſſ. de Juſt. lib.*2. *cap.*9. *n.*49. Et ſi tunc injuſtus invaſſor ſuccumbat, nec adhuc à vexatione injuſta velit deſiſtere, circunſtantes tenentur ei non ſuccurrere: nam hoc eſſet injuſto duello ex parte illius cooperari. Si vero ſuccumbat injuſtè invaſus, tenentur circunſtantes ei ſuccurrere, etiamſi adjecta eſſet conditio, quod nullus ſuccumbenti ſuccurrat: nam hæc eſſet illicita, & contra Jus Naturale, quo innocenti ſuccurrendum eſt. 2. Licitum eſt etiam ad duellum provocare, quando cauſa, quæ in bello juſto erat terminanda reducitur ad particulare certamen duorum, vel plurium: quia conſultius eſt aliquorum dumtaxat vitam, quam vitas totius excercitus in periculum adducere: dummodo victoria alias ſatis certa non reddatur dubia per tale duellum. Et hac ratione admiſit David duellum, ad quod Goliat Exercitum Iſrael provocabat. Et tunc, etiam non adjecta conditione de non ſuccurrendum ſuccumbenti, circunſtantes tenentur non ſuccurrere, etiamſi ſuccumbat miles juſtam habens cauſam bellandi: nam bonum commune prævalere debet particulari. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 39. *n.* 12. 3. Milites publica authoritate ſuorum Ducum licitè acceptant duellum, non ob vanam curioſitatem, ſed ad conſervandam bonam exiſtimationem exercitus apud hoſtes. *Nav. in Man. cap.*15. *n.*28. *Sanch. in Decal. lib.*2. *cap.*39. *n.* 14. *Azor p.* 3. *lib.* 2. *cap.*5. *q.*3. 4. Similitèr authoritate publica Judicis poteſt reus ad mortem condemnatus, adverſus alium reum mortis pugnare zelo, quod exequatur juſtitia, & propriæ vitæ ſervandæ cauſa. Nam talis occiſor, ut Miniſter Juſtitiæ ſententiam mortis in alterum exequitur. 5. Adverſus accuſatorem poteſt accuſatus duellum inire, interveniente authoritate Judicis, ſi aliter non poſsit ſententiam mortis, vel mutilationis, vel accuſationem vitare: vel ſi inique à Judice condemnetur, ut duellum acceptet, vel mortem ſubeat: nam tunc eſſet potius defenſio, quam duellum. *Azor p.*3. *lib.*2. *cap.*5. *q.*3. *Sanch. in Decal. lib.*2. *cap.*39.

175 Non tamen licet etiam viro equeſtri, & nobili duellum acceptare, ne timiditatis notam incurrat. Ideò *Alex. VII.* damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt 2. ***vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt, illud acceptare ne timiditatis notam apud alios incurrat.*** Quia ad honorem defendendum non eſt neceſſe tàm periculoſum medium eligere: poſſet enim ſic provocatus reſpondere: ſe duellum non acceptare in reverentiam Dei, Pontificis, & Regum noſtrorum ſuis Legibus tale medium prohibentium; minimè tamen ex timore, ſeque eſſe promptum, & paratum, ad ſe ubique, & à quocumque defendendum, ſi aggrediatur, vel invadatur injuſtè, vim repellendo vi: poſſet enim ſuo modo reſpondere, ſicut Turnus Aneæ apud *Virgil. lib.* 12. *Ille caput quaſſans, non me tua fervida terrent Dicta, ferox: Dij me terrent, & Jupiter hoſtis.* Et ſic nullam incurreret infamiam, quin, & laudem mereretur. Nec ſic reſpondens excluderetur ab Ordine Militari

Digitized by Google

ri D. Jacobi in noſtra Hiſpania, nam ſolum constitutionibus hujus Ordinis excluditur, qui provocatus ad duellum, illud ex timiditate non acceptat, præcipuè ſi à Mauris provocetur, & ita jam in Hiſpania declaratum eſt in *Pragmatica contra duellantes*. Si in duello occiderit provocans provocatum pœna ordinaria Legis Corneliæ, mortis ſcilicèt, punitur occiſor. Quod ſi provocatus occiderit, cum difficillimum ſit injuriato temperare dolorem. *L.4. C. ad Leg. Jul. de Adulter.* mitius, & pœna extraordinaria puniri ſolet. *L.14. §.6. ff. de Bon. libert.*

176 Pœnæ Eccleſiaſticæ in duellantes ſtatutæ inveniuntur *in Trid. ſeſſ. 25. cap.19. de Reform.* ibi: *Deteſtabilis duellorum uſus, fabricante Diabolo, introductus, ut cruenta corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur, ex Chriſtiano Orbe pœnitus exterminetur: Imperator, Reges, Duces, Principes, Marchiones, Comites, & quocumque alio nomine Domini temporales, qui locum ad Monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo ſint excommunicati, ac jurisdictione, & Dominio Civitatis, caſtri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati intelligantur, & ſi feudalia ſint directis Dominis ſtatim adquirantur. Qui vero pugnam commiſerint, & qui eorum patrini vocantur excommunicationis, ac omnium bonorum ſuorum in proſcriptionis, ac perpetua infamiæ pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta Sacros Canones puniri debeant; & ſi in ipſo conflictu deceſſerint, perpetuò careant Eccleſiaſtica ſepultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa duelli, tàm in jure, quam in facto dederint, aut alia quacumque ratione, ad id quemquam ſuaſerint; necnon ſpectatores excommunicationis, ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur: non obſtante quocumque privilegio, ſeu prava conſuetudine, etiam immemoriabili.* Hinc eſt, quod excommunicatio, quæ ab his incurritur eſt latè ſententiæ. *Suar. Sanch. in Decal. lib.2. cap.39. n.26.* Princeps, & Magiſtratus, qui poſt duellum condonant, ſeu non puniunt duellantes, excommunicationem incurrunt: quin & incapax abſolutionis eſt, qui non punit valdè graviter provocantem ad duellum, etiamſi pugna non ſequatur, cum ſuperior ex ſuo officio debeat à Republica crimina exterminare. *Lacr. lib. 3. p. 1. n. 855.* Hæ pœnæ, quæ à Trident. in publica, & ſolemnia duella ſunt ſtatutæ, extenduntur à *Gregor. XIII. in Bulla Ad tollendam.* Ad duella privata, quæ ex condicto ſtatuto tempore, & loco, quamvis ſine patrinis, vel ſocijs, & alijs ſolemnibus fiant: & in Dominos ea permittentes, & omnes mandantes, inſtigantes, auxilium, vel conſilium dantes, vel aliter cooperantes: item, in ſpectatores ex propoſito, & in ſocios: etiamſi illi qui accedunt ad locum deſtinatum in effectu non pugnent, ſi per ipſos non ſteterit, quominus pugna committatur. *Clem. VIII. in Bull.* quæ incipit: *Illius vices.* Extendit dictas pœnas ad milites duellantes ex inimicitia privata, ac ad Duces ea permittentes, & ſubjicit interdicto Eccleſiaſtico Civitates, & Loca, in quorum territorijs duellum, ſcientibus, & non contradicentibus Dominis, vel Magiſtratibus committitur, & Sedi Apoſtolicæ reſervat abſolutiones talis interdicti, & excommunicationis. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.39. ex n. 19.* ab ea tamen, ſi eſt occulta, poteſt Epiſcopus abſolvere; imo, & quilibet confeſſarius virtute Bullæ Cruciatæ.

177 Non incurruntur hæ pœnæ. 1. Si effectus non ſit ſecutus, licet verè ſe aliqui provocaverint: quin etiamſi comparuerint tempore, & loco conſtitutis, ſi pugna non ſequatur, non incurruntur pœnæ. Sic probabiliter *Hurtado, Diana, Barboſ. Fagundez, Sanch in Decal. lib. 2. cap. 39. n. 28.* contra *Filiucium, Bonac. Eſcob. Tambur. & alios cum Lacr. lib. 3. p.1. n.849.* Nam pœnæ prædictarum conſtitutionum feruntur in provocantem, & provocatum, qui pugnam, vel Monomachiam commiſerit. Patrini tamen, & ſocij excommunicationi ſubjiciuntur à Papa, etiam non ſecuta pugna, quam promovere ſunt conati. 2. Si arma pugnantium ex ſe non ſint deſtinata ad mortem infligendam; *arg. C.1. de Torneam. Trid. ſeſſ.25. de Reform. cap.19.* Sic ſi viri pugnis, vel baculo, vel mulieres evulſione capillorum pugnent, etiamſi peraccidens mors inferatur, non incurrunt pœnas duellantium. *Pignatel. t.9. conſ. 88. n. 92.* 3. Si ad pugnam non præcedat pactum, vel conventio, qua locus, & tempus ſimul, & copulativè ſtatuantur, non incurruntur pœnæ duellantium: quia pugna non fit ex condicto: v. g. ſi aliqui calore iracundiæ in loco minus apto ad pugnandum, ſe provocent, & nullo facto intervallo, ad locum aptum exeant ad pugnandum: quia tunc provocatio, & pugna non ſunt duæ, ſed una moraliter actio. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 39.* Nec item pœnæ incurruntur, ſi in provocatione

ne

Digitized by Google

ne præfiniatur tempus ſine loco, vel locus ſine tempore: vel etiam ſi tempus, & locus aſsignentur, ſi provocatio ſit ad pugnandum, non armis, ſed pugnis, vel etiam, ſi prædicta concurrant, ſi provocatus, non acceſsit ad locum. Nec incurrunt excommunicationem Principes, qui ad minora mala vitanda, vel ex alia juſta cauſa, permittunt duellum: nec illi, qui locum ad duellum concedunt infidelibus: ſiquidem *Trid.* expreſſè dicit: *Inter Chriſtianos.* Si vero concedat locum ad duellum ineundum inter Chriſtianum, & infidelem, excommunicationem incurrunt. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.39. n. 29. Lacr. lib.3. p. 1. n.856.* Conſulentes duellum, non aliter incurrunt excommunicationem, niſi verè in duellum ſuo conſilio influant. Secus ſi jam erat alius abſolutè determinatus ad duellandum, vel ſi quis conſulat duellum cum minori damno; v. g. ei qui volebat in duello contrarium occidere, conſulat, quod ſolum uſque ad vulnerationem, vel mutilationem pugnet: nam cum conſulens minus malum non peccet, conſequentèr non incurreret duellantium pœnas. *Sanch. de Matrim. lib.7. D. 11. n. 15.* Imò excuſari ab his pœnis conſulentem duellum, qui ante duellum, vel ſaltem ante provocationem ad illud, efficacitèr revocavit conſilium faciendo, quantum potuit, ne provocatio ſequeretur, tenent *Bonacin. de Excom. D.2. q.6. p.1. n.35. Diana, Pereg. Pignat. Lacr. lib.3. p.1. n. 852.* Similitèr non incurrunt, qui approbant duellum ſuo nomine factum. Incurrit tamen ille, qui non impedivit duellum, cum poſſet, etiamſi pugna non ſequatur, quando per ipſum non ſtetit, quominùs iniretur. *Ex Conſt. Gregor. XIII.* Spectatores ſolum quando ex propoſito, vel data opera hoc faciunt, quaſi duellum approbando incurrunt pœnas *Trid.* Secus Sacerdotes, ſi ibi ſint, ut audiant confeſsionem illorum: nec Medici, vel Chirurgi, qui ibi aſsiſtunt, ut medeantur vulneratis: nec illi, qui per tranſitum ſiſtunt, ut obitèr videant: vel ſi ex occulto duellum, quis aſpiciat, non enim eſt propriè ſpectator, nec ſua præſentia cohoneſtat duellum: vel ſi aliqui ſolum ex curioſitate, vel caſu ſpectent, vel animo impediendi. *Sanch. in Decal. lib.2. cap.39. n.31. Lacr. lib. 3. p. 1. ex n. 858.* Ab hac excommunicatione poteſt abſolvere Epiſcopus, ſi delictum ſit occultum, & non deductum ad forum contentioſum. *Ex Trid. ſeſſ.24. de Reform. cap.6.* Et quilibet Confeſſarius virtute Bullæ Cruciatæ, & Medicantes ex ſuis privilegijs ex declaratione *Clem. VIII.* qui ab hoc beneficio excepit Italos extra Urbem commorantes. *Lacr. l. 3. p. 1. num. 861.* In noſtra Hiſpania noviſsimè declaratum eſt, quod rixa facta, etiam poſt aliquod tempus elapſum in campo, vel loco occulto, pro duello habeatur, & arbitrio Judicis relinquitur moderare pœnam.

478 Clerici ineuntes duellum (de quibus ſpecialiùs loquitur præſens Rubrica) Jure Canonico antiquo *in C. 1. h. t.* ſive ipſi provocaverint, ſive provocati acceptent, ſunt deponendi, vel perpetuo ſuſpendendi, per ſententiam Judicis, ab officio, & beneficio, ut Interpretes dictum text. intelligunt. Si tamen mors, vel mutilatio non eſſet ſecuta, poterat Epiſcopus in ſuſpenſione diſpenſare. *Gloſ. in C. 1. h. t. V. Deponendus.* Si Clericus in duello pugnans, per ſe, vel per alium occidat, vel mutilet, irregularis fit. *C. fin. h. t.* in qua irregularitate nequit diſpenſare Epiſcopus. Prætereà: *Pius IV. ann.* 1560. ſtatuit in Clericum pugnantem in duello privationem beneficiorum, & inhabilitatem ad illa. Denique, Clericus in duello pugnans punitur pœnis ſtatutis in alios pugnantes Jure novo *Trid.* nam cum delictum Clericorum duellantium gravius ſit, quam Laicorum, non debent pœnæ in ipſos eſſe leviores. *Sanch. in Dec. l. 2. cap. 29. Suar. de Cenſ. D. 31. ſect. 4.* Ex prædictis pœnis abſque ulla ſententia, etiam criminis declaratoria, incurruntur illæ, quæ nullo jure quæſito privant: ut excommunicatio, interdictum, irregularitas, & probabilitèr, etiam inhabilitas ad beneficia obtinenda: quia cum ſint latæ ſententiæ ſtatim ligant. Illæ verò, quæ jure jam quæſito privant, ut privatio beneficiorum, quæ jam obtinentur, amiſsio juriſdictionis, confiſcatio bonorum, amiſsio dominij loci conceſsi ad duellandum, &c. indigent, ut incurrantur, ſententia declaratoria criminis: ſiquidem valdè durum, & difficilè eſt, reum obligare, eas in ſe ipſo exequi. *Sanch. in Decal. l. 2. cap. 3. n. 32. Lacr. lib. 3. p. 1. n. 862.* Ut ſepultura Eccleſiaſtica privetur occumbens in duello, non requiritur ſententia condemnatoria, ut deducitur ex *Trid. ſeſ. 25. de Ref. cap. 19.* ubi utitur verbo: *Careat.* Et *Clem. VIII. in Conſtitut. Illius vices*, dicit: *Sepultura privatos eſſe volumus. Pignatel. t. 9. conſ. 88. n. 84.* imò nec ſententia declaratoria

ria

Digitized by Google

ria criminis opus eſt, ut quis privetur ſepultura Eccleſiaſtica, quando eſt notorium, reum in duello commiſſo contra *Trident.* & *Conſtitutiones Apoſtolicas* eſſe occiſum, Teſte ipſius Eccleſiæ uiu. *Pignatel. t. 9. conſ.* 88. *n.* 162. Si verò non ſit notorium, ad Epiſcopum, vel ejus Vicarium caſum referri oportet, ut hic, ſi plenè probetur duellum, ſaltem ſummariè, reum condemnet ad privationem ſepulturæ, & ſuffragiorum Eccleſiæ, ſi tamen hæc probatio nequeat haberi adhibitis diligentijs debitis, poterit in loco ſacro ſepeliri, ſecreto tamen, & ſine pompa. *Pignatel. t. 9. conſ.* 88. *n.* 162. Si tamen longè abiit Ordinarius, poteſt Parochus defunctum in duello, quando delictum non eſt notorium, ſepelire, & poſteà Ordinarius, publicato crimine, poſſet in ejus pœnam præcipere exhumari cadaver. *Lacr. lib.* 3. *p.* 1. *n.* 863. Occumbens in duello privato datis pœnitentiæ ſignis, ex conſuetudine ſolet in loco ſacro ſepeliri. Si verò in duello publico decedat, ei denegatur ſepultura Eccleſiaſtica, ut patet ex *Rituali Rom. edito juſſu Pauli V. In Titul. de Exequijs*, ibi: *Negatur ſepultura Eccleſiaſtica morientibus in duello, etiam ſi ante obitum dederint ſigna pœnitentiæ.* Aliàs numquam, vel raro huic pœnæ locus eſſet, cum plerumque vulnerati, ſi aliquantulum ſupervivant, aliqua dent ſigna pœnitentiæ. *Gonzal. in C. fin. h. t. n.* 10. *Pignatel. t. 9. conſ.* 88. *n.* 166. Si verò vulnere accepto in duello poſt unum, vel alterum diem, duellans obijſſet, pœnitens tamen, & à peccatis abſolutus, cum non in ipſo conflictu decedat, de quo loquuntur Conſtitutiones Apoſtolicæ, & *Trid.* non eſt talis à ſepultura Eccleſiaſtica excludendus, ut tenent *Trullench de Jur. Parroch. cap.* 9. *dub.* 7. *n.* 7. *Lezan. t.* 2. V. *Duellum, n.* 14. *Diana*, *Lacr. lib.* 3. *p.* 1. *n.* 884. contra *Thom. Hurt. t. 2. tr. ult. reſ.* 5. §. 6. *n.* 196. *Pignat. t. 9. conſ.* 88. *n.* 164. Qui mortuum in duello ſepeliunt in loco ſacro non excommunicantur, cum nullibi hæc pœna ſtatuta inveniatur.

TIT. XV.

De Sagitarijs.

179 CHriſtiani, quando bellum juſtum eſt, poſſunt quibuſcumque armis, & modis bellum gerere. *C.* 2. 23. *q.* 2. atque adeò per ſagittarios, hoc eſt, per eos qui ex arcubus ſimul, & ſemel plures ſagittas in hoſtem dextere jacere ſciunt, & per balliſtarios, id eſt, per eos, qui ſtrage plurium hoſtium, ex balliſtis, ſeu catapultis ſaxa in hoſtes mittunt. Sed cum hodie prædictorum uſus jam defecerit, & in eorum locum tormentarij, & bombardarij ſucceſſerint, qui glandes, globos plumbeos, pilas ferreas, vel lapideas ex tormentis, & alijs machinis bellicis in hoſtes ejaculant, eorum uſus in bello juſto, etiam inter Chriſtianos inito, licet, dum non exerceatur incantantionibus, aut alijs malis artibus. Prædicta tamen arte nequeunt uti Chriſtiani pro hoſtibus Chriſtiani nominis contra fideles, & Catholicos ſub anathematis pœna. *C. un. h. t.* & quidem talis excommunicatio eſt latæ ſententiæ, & reſervata Pontifici. Nec item poſſunt fideles dictam artem balliſtariam, vel tormentariam Infideles docere; *arg. C.* 6. *de Judæis.*

TIT. XVI.

De Adulterijs, & ſtupro.

180 ADulterium, de quo prima pars præſentis Rubricæ, licet aliquando ſumatur late pro quacumque conjunctione carnali non conjugali. *C.* 4. 32. *q.* 4. tamen *propriè eſt violatio alieni thori*: vel fidei, & thori conjugalis, *ex D. Aug. de Bon. Conjug. cap.* 4. & dicitur *adulterium*, quia adulter præter ſuam *ad alteram* accedit. *Cap.* 15. 32. *q.* 5. *L.* 1. *tit.* 17. *p.* 7. ibi: *Adulterio es yerro, que ome face á ſabiendas, y haciendo con muger caſada, ò deſpoſada (de præſenti) con otro: è tomò eſte nome de dos palabras de latin: alter, y thorus, que quiere tanto decir, como ome, que và, ò fuè al lecho de otro.* Poteſtque committi, vel à marito alieno cum ſoluta, vel è contra ab uxore aliena cum ſoluto, & dicitur adulterium ſimplex, vel unilaterale, vel poteſt committi à marito alieno cum aliena uxore, ac proindè bilaterale dicitur, eſtque duplex adulterium: & cum utroque modo fides conjugalis violetur, utrumque eſt verè, & propriè adulterium. *C.* 15. & 16. 32. *q.* 5. Adulterium autem bilaterale ſeu duplex gravius eſt, ſiquidem non tantum lædit adulter propriæ uxoris fidem, ſed etiam alterius mariti jus, & aliquando, etiam liberorum. Siquidem fi-

filius ex adulterio natus percipit alimenta, & poſteà legitimam a patre putativo cum præjudicio legitimorum. In adulterio duplex invenitur malitia, una luxuriæ, quia vir extra conjugium accedit ad fœminam: alia injuſtitiæ, quia læditur jus, quod ad ſe invicem conjuges habent, obligans ad carnem ſuam cum alio non dividendam. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 8. & licet maritus in adulterium conſentiat adhuc manet adulterij malitia, licet maritus tunc non poſſit actionem pro tali injuria inſtituere. Deo enim Authori naturæ infertur injuria, etiam marito conſentiente, cum Deus utrumque conjugem indiſſolubili vinculo adſtrinxerit, imò & ipſi matrimonio infertur injuria. Hinc eſt damnata ab *Innoc. XI.* hæc propoſitio, *quæ eſt.* 50. *Copula cum conjugata conſentiente marito non eſt adulterium, ideoque ſufficit in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum.* Qui ad ſponſam alterius accedit, licet peccatum injuſtitiæ committat, non tamen eſt proprie adulter; niſi ſit ſponſa de præſenti, quæ verè conjux eſt. Ut communius habetur. Nec adulter eſt, qui accedit ad uxorem putativam alterius, quia non intercedit vinculum, quod adulterio violetur, licet pro adultero, quoad pœnas in jure habetur. *L.* 13. §. 1. *ff. ad Leg. Julian. de Adulter.*

181 Ex adulterio duplex actio oritur, alia Civilis, alia Criminalis. Civili poteſt innocens 1. agere ad divortium, ſeu ſeparationem, quoad torum, & cohabitacionem. *C.* 5. *de Divort.* 2. ad reſtitutionem dotis, ſeu donationis propter nuptias: nam hæc debet reſtitui innocenti cum omnibus, quæ nocenti attulit. *L.* 8. §. 4. *&* 5. *C. de Repud. C.* 4. *de Donat. inter.* 3. Maritus poteſt petere ab adultera, & adultero alimenta pro prole adulterina, imò uterque adulterans, nata prole, tenetur damna illata compenſare, quantum fieri poteſt ſine detrimento boni altioris, & cauſatione majoris mali: ſinguli adulterantes, ſi dubium ſit, quis ſit pater, ſecundum dubij proportionem tenentnr reſtituere, & prolem alere; & quidem adulter ordinariè poſt annum tertium tenetur prolem alere, adultera, uſque ad annum tertium incluſivè. *Lacroix l.* 3. *p.*2. *ex n.* 332. Item liberi legitimi poſſunt petere excluſionem filij adulterini à ſucceſſione in bonis paternis, & ſuo modo etiam à maternis. Etiam actione criminali poteſt adverſus adulterum agi, non ad intereſſe, ſed ad publicam vindictam, ut pœna legitima ipſi infligatur: & quidem in Lege veteri pœna adulterij erat mors per lapidationem infligenda. *Joann.* 8. *v.*5. ibi: *In Lege autem Moyſes mandavit nobis hujuſmodi lapidare.* Jure Civili prius erat deportatio, vel exilium. *L.* 5. *ff. de Quæſt.* poſteà à Conſtantino in *L.* 30. *C. ad Leg. Jul. de Adult.* pœna gladij fuit ſtatuta, quam pœnam, quoad fœminas ob ſexus fragilitatem ad verberationem, & detruſionem in Monaſterium reduxit *Juſtin. in Auth. Sed hodie. C. ad Leg. Jul. de Adulter.* fere idem fuit ſtatutum *a R. N. Alph. in L.* 15. *tit.* 17. *p.* 7. ſed hodie hæc diſpoſitio ceſſat, & pœna utriuſque adulteri eſt æqualis, ſcilicèt utriuſque mors. *L.* 1. *tit.* 7. *lib.* 4. *For. Leg. l.* 1. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C. & ibid. Aceved. n.* 5. *& notat Greg. Lop. in d. l.* 15. *V. Morir.*

182 Jure Canonico Laici adulteri olim excommunicabantur. *C. 6. h. t.* adulteræ tamen, ſi mariti nolebant eas recipere, perpetuo detrudebantur in Monaſterium ad agendam pœnitentiam. *C.* 19. *de Converſ. Conjugat.* Sed hodie regularitèr Judici ſæculari relinquitur adulterorum punitio. Si Clericus tantum diffamatus eſt, vel ſuſpectus de adulterio, ei indicitur purgatio Canonica, in qua ſi defecerit, eſt ſuſpendendus ab officio. *C.* 5. *h. t.* Si eſt convictus, vel confeſſus in judicio debet ſuſpendi ab officio, & beneficio, & ad pœnitentiam agendam detrudendus eſt in Monaſterium toto vitæ tempore. *C.* 10. *&* 11. *D.* 81. Hodie pœna carceris, vel pecuniaria ſolet imponi, exoleta jam tali detruſione, & ſi fortè in adulterio, vel ſtupro deprehenſus à marito, patre, filio, vel fatre fœminæ percutiatur, ſi incontinenti hoc fiat, non incurrit ſic percutiens excommunicationem Canonis, quia non ſuadente diabolo, ſed doloris vehementia impellente creditur percuſsiſſe; licet talis percuſsio peccaminoſa ſit. *C.* 3. *de Sent. excom. Nav. in Man. cap.* 27. *num.* §. 7. 84. *Covarrub. de Sponſal. part.* 2. *cap.* 7. *num.* 12. Maritus, qui uxorem: pater, qui filiam adulteram in adulterio deprehendit, impunè occidit, quoad forum externum: ſiquidem Leges tale delictum non puniunt. *L.* 20. *l.* 24. *ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* quod etiam in noſtra Hiſpania ſervatur. *L.* 13. *l.* 14. *tit.* 17. *p.* 7. *l.* 3. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C. l.* 4. *tit.* 23. *lib.* 8. *R. C.* Quoad forum tamen internum ſic occidens lethalitèr peccat: nam Eccleſia non alium gladium ha-

habet; quam ſpiritualem, & quidem non ad occidendum, ſed ad vivificandum. *C. 6. 33. q. 2. D. Thom. in 4. D. 37. q. 2. art.* 1. Hinc *Alex. VII.* hanc propoſitionem, quæ eſt 19. damnavit: *Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.* Poteſt tamen eam occidere tanquam Miniſter juſtitiæ, ſi ipſi à juſtitia hæc facultas committatur, ut in Hiſpania committitur in *L.* 1. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Si muger caſada ficiere adulterio, ella, y el adulterador ambos ſean en poder del marido, y faga de ellos lo que quiſiere; y de quanto han anſi, que no pueda matar al uno, y dexar al otro: pero ſi hijos derechos huvieren ambos, ò el uno de ellos, hereden ſus bienes; y ſi por ventura la muger no fuè en culpa, y fuere forzada, no haya pena.* Et in *L.* 5. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* additur: *El marido que matare por ſu propria authoridad al adultero, y à la adultera, aunque los tome en fragante delito, y ſea juſtamente hecha la muerte, no gane la dote, ni los bienes del que matare; ſalvo ſi los matare, ò condenare por authoridad de nueſtra Juſticia, que en tal caſo mandamos, que ſe guarde la Ley del Fuero, que en eſte caſo diſpone, que es la Ley primera de eſte titulo. Et ibid. Acevedo.* Adulterium, quod ſub matrimonij ſpecie committitur, & dicitur polygamia, quando ſcilicèt conjugatus, adhuc ejus conjuge vivente, ſecundas nuptias ſcientèr contrahit, ob graviſsimam irreverentiam Sacramento illatam gravius punitur: & quidem in noſtra Hiſpania, hoc delictum ad Inquiſitores pertinet, & quidem privativè, ita ut non ſolum Judices Laici, ſed etiam Eccleſiaſtici excludantur. Hujus quidem criminis rei ducuntur in publicum ſuggeſtum, ubi abjurant de levi, mitra infami eorum capiti impoſita. *Hiſpanè*: *Coroza*, & fuſtibus cæduntur, & ad triromes per quinquennium damnantur. *Souſa in Aphor. Inquiſ. l.* 1. *cap.* 2. *n.* 7. *Carena, & alij.* Vid. *l. fin. tit.* 17. *p.* 7. *l.* 8. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.*

183 Ad accuſandum criminalitèr adulterium, ante omnes, admittitur maritus innocens adulteræ. Illius enim maximè intereſt, fidem conjugalem ſibi ſervari, ac proindè præfertur etiam patri adulteræ, etiam ſi hic in accuſando prævenerit. *L.* 2. §. 8. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* niſi pater maritum infamiæ arguat, aut doceat colludere magis cum uxore, quam ex animo accuſare: nam tunc pater marito præfertur. Si maritus nolit, vel omittat accuſare adulteram, pater adulteræ admittitur ad eam accuſandam: poſt patrem cæteri cognati adulteræ admittuntur, ſcilicèt frater, patruus, avunculus, & alij, quos verus dolor ad accuſandum impellit. *L.* 30. *C. ad Leg. Jul. de Adult. L.* 2. *tit.* 17. *p.* 7. Hodie tamen in noſtra Hiſpania ſolum admittitur maritus ad accuſandum uxoris adulterium. *L.* 2. *tit.* 19. *lib.* 8. *R. C.* & nullus alius, etiam data negligentia mariti: & etiam ſi adulterium eſſet mixtum cum inceſtu, ut ex generalitate Jurium deducit, *Greg. Lop. in l.* 2. *tit.* 17. *p.* 7. V. *Tan negligente.* Et licet olim facto divortio, quilibet de populo poterat adulteram accuſare ob mariti, vel parentum negligentiam. *L.* 3. *tit.* 17. *p.* 7. Hodie vero nec facto divortio, nec etiam mortuo marito; aliquis admittitur ad adulterium accuſandum; *ut ex d. L.* 2. *tit.* 19. *lib.* 8. *R. C.* tenent *Greg. Lop. in l.* 3. *tit.* 17. *p.* 7. *Aceved. in l.* 1. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C. n.* 6. Maritus tamen, quando accuſat adulteram, debet etiam, & adulterum accuſare, ſi uterque vivat: ac proindè, vel utrumque, vel nullum debet accuſare. *L.* 2. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* De Jure Civili uxor non poteſt criminalitèr maritum accuſare. *L.* 1. *C. ad Leg. Jul. de Adult. l.* 1. *tit.* 17. *p.* 7. Siquidem in uxore adultera gravius eſt adulterium, quam in marito ob incertitudinem prolis, & ſuppoſitionem alieni partus. Deindè: quia uxor majorem reverentiam debet marito, tanquam ſuo capiti, quam maritus uxori. *Covarrub. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 5. *Sanchez de Matrim. lib.* 10. *D.* 8. *n.* 33.

184 De Jure Canonico etiam uxor ad accuſandum adulterum admittitur. *C. fin.* 32. *q.* 5. *L.* 1. *in fin. tit.* 17. *p.* 7. *E eſto fuè eſtablecido por las Leyes antiguas, como quier, que ſegun el juicio de Santa Igleſia non ſeria aſsi.* Et deprehenſi in adulterio non debent ad imparia judicari, quoad debitum reddendum, quoad divortium, & quoad accuſationem. *Gloſſ. in C.* 4. 32. *q.* 1. V. *Ad imparia. Farin. Prax. Crim. q.* 141. *n.* 105. *& alij.* Maritus, ut talis poteſt adulteram accuſare intra 60. dies utiles à tempore matrimonij per divortium ſoluti computando: Patri adulteræ idem tempus 60. dierum conceditur: ſed ipſi non currit, marito accuſante: quod ſi uterque accuſare intra hoc tempus omittat, utrique hoc tempus currit. *L.* 4. *ff. ad L. Juliam, de Adult.* Elapſis 60. diebus, etiam extranei admittuntur intra quatuor menſes utiles, & tunc poſſunt

Digitized by Google

admitti, maritus, & pater, ſi ſuo tempore omiſerunt; ſed tantum tanquam extranei. *L.* 4. §. 1. *l.* 11. §. 6. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* Elapſo tamen quinquennio, & quidem continuo computando, à tempore comiſſi criminis jure ſpeciali, non eſt locus hujus criminis accuſationi: ſicut nec ſtupri, lenocinij, & aliorum Legis Juliæ. *L.* 5. *C. ad Leg. Jul. l.* 4. *tit.* 17. *p.* 7. licet alia crimina ſolum 20. annis extinguantur. *L.* 12. *ad L. Cornel. de Falſ. Gonz. in C.* 4. *h. t. n.* 3. *& alij com.* Poſſunt accuſari tàm adulter, quàm adultera, dummodò adulterium ſit commiſſum per dolum, quia ſine eo adulterium non committitur. *L.* 43. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* Si mulier conjugata ſit publica meretrix, licet de rigore, ut rea adulterij poſsit accuſari, & puniri. *L.* 13. §. 2. *ff. ad L. Jul. de Adult.* Hodie tamen in praxi non ſolet accuſari, vel puniri tanquam adulter, accedens ad meretricem, etiam conjugatam. Etiam poſſunt accuſari, qui cooperantur adulterio, v. g. facientes queſtum ex adulterio, exercentes lenocinium, proſtituentes uxores ſuàs. *L.* 29. §. 3. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* præbentes domum ſcienter ad adulterium. *L.* 8. *ff. eodem.* In noſtra Hiſpania mariti conſentientes ſuarum uxorum adulteria puniuntur, ſicut lenones. *Hiſpanè: Alcahuetes, ò Rufianes. L. fin. tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Que es por la primera vez verguenza publica, y diez años de galeras; y por la ſegunda cien azotes, y galeras perpetuas.*

185 Quando tantum agitur civilitèr ex adulterio ad divortium, ſolus Judex Eccleſiaſticus de eo cognoſcit: quia cum agatur de ſolvenda obligatione, quoad cohabitandum, reſultante ex Sacramento matrimonij, cenſetur cauſa ſpiritualis. *C.* 3. *c.* 4. *de Divort. Covarr. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 7. §. 6. *n.* 8. *Sanch. de Matrim. l.* 10. *D.* 8. *n.* 15. Si criminalitèr ad pœnam ſanguinis agatur, ſolus Judex ſæcularis cognoſcit: ſiquidem Eccleſiaſticus cauſas ſanguinis tractare non poteſt. *C.* 9. *Ne Clerici, vel Monach.* quoad alias pœnas, adulterium, quia injuriam infert Sacramento matrimonij eſt mixti fori. *C.* 1. *de Offic. Ordin.* & datur locus præventioni inter Eccleſiaſticum, & ſæcularem. *Clar.* §. *fin. q.* 37. *n.* 3. *& alij com.* ſi de reſtitutione dotis, vel donationis propter nuptias principalitèr agatur, ſolum ſæcularis cognoſcit, quia eſt cauſa profana. Si de his agatur incidentèr, poteſt cognoſcere etiam Eccleſiaſticus, ut de cauſa acceſſoria divortii. *C.* 3. *de Donat. inter.* Poteſt quis ſimul agere criminalitèr ad vindictam publicam ob adulterium, & civilitèr, ad intereſſe particulare reſtitutionis dotis, vel donationis propter nuptias, vel compenſationes damni: at vero non æquè principalitèr, quia actio criminalis, ut dignior non poteſt æquè principalitèr cum civili cumulari; ſed ita ut actor criminalitèr agens acceſſoriè poſsit intereſſe particulare petere. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 8. *n.* 19. & poteſt etiam finito judicio criminali intentari actio civilis ad intereſſe, vel è contra; *arg. L. un. C. Quando civilis actio.* Non tamen poteſt finito judicio criminali, quoad publicam vindictam intentari, quoad divortium, vel è contra: quia cauſa divortij non eſt purè civilis, ſed etiam eſt criminalis ad vindictam privatam tendens. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 8. *n.* 19. Adulterium poteſt probari, ſi filius naſcatur ex muliere, de cujus marito conſtat fuiſſe abſentem ultra annum, vel eſſe impotentem ad coitum. Et cum hoc delictum, ſine teſtibus, & in locis ſecretis fiat, ac proindè ſit difficilis probationis, ſufficiunt præſumptiones, ſi violentæ ſint, & vehementes, quæ ſcilicèt oriuntur ex actibus, & indicijs proximis delicto, & cum eo regularitèr conjunctis. Nam tunc jam habetur, ea moralis certitudo delicti, quæ attenta ejus qualitate haberi poteſt, ac proindè nullum reſtat morale periculum damnandi innocentem. *C.* 4. *h. t. Menoch. de Preſumpt. l.* 1. *q.* 58. *n.* 3. *Maſcard. de Probat. concluſ.* 57. *n.* 6. *Sanch. de Matr. l.* 10. *D.* 12. Tales præſumptiones ſunt, ſi ſolus cum ſola, nudus cum nuda, in eodem lecto jacere viſus eſt, vel ſi in locis ſecretis, & latebris, ad hoc commodis, & horis electis ſoli reperiantur, quando mulier alias ſuſpecta eſt. *C.* 12. *de Preſumpt. l.* 11. *l.* 12. *tit.* 17. *p.* 7. judicare tamen, quænam præſumptiones ſunt hic, & nunc vehementes, & ſufficientes ad pœnam ordinariam, arbitrio Judicis relinquitur. Et quamvis adulterium plenè non poſsit probari, attamen conjecturæ, & præſumptiones violentæ, quibus probandum eſt, plenè probandæ ſunt per teſtes non ſingulares, ſed omni exceptione majores. Et quidem viro ſuſpicanti uxoris adulterium, licitum eſt, illam obſervare cum teſtibus idoneis, ut eam de adulterio convincat; quia hoc non eſt ejus peccato cooperari: (hoc enim non licet) ſed uti ejus malitia ad pro-

prium

Digitized by Google

prium commodum. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 12. *n.* 51. & 52. Si mulier diſcedat à marito, & adhæreat viro de incontinentia diffamato, vel ſuſpecto, eique cohabitet, vel ſi invito, aut inſcio marito per noctes in domo viri ſuſpecti, vel litteræ amatoriæ inhoneſtam conſuetudinem declarent, vel ipſa eam conſuetudinem, & amicitiam jactet, vel ſi abſente, vel ignorante marito, à juvenibus clàm, & noctu frequentetur; vel ſi vir, & mulier in loco abdito ſoli inveniantur ſe mutuo oſculantes, & amplexantes, & in alijs caſibus ſimilibus, ſi alia non concurrant adminicula, licet poſsit agi ad divortium, & ad pœnam extraordinariam, non tamen ad ordinariam adulterij, niſi reus adulterium in judicio ſit confeſſus: ne fortè contingat, innocentem ſine ſufficiente probatione condemnari. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 12. *ex n.* 46.

186 Si uxor eſt violentèr oppreſſa per vim præciſam, & abſolutam: vel ſi ab alio viro, credens inculpabilitèr eſſe ſuum maritum, cognita fuit: vel ſi nubit alieno viro, putans probabilitèr maritum ſuum eſſe mortuum; cum tunc non detur culpa, nec datur adulterij pœna. *L.* 13. §. 7. *l.* 39. *ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* Si per gravem metum ſit cognita, pœna extraordinaria, non ordinaria punietur: quia & ſi metus non tollat, minuit tamen voluntarium, & adulterium ſine dolo malo, à quo excuſat metus, non comittitur in ordine ad pœnam ordinariam. *L.* 43. *ff. ad Leg. Jul. de Adulter.* Si uterque conjux adulterium commiſit, crimen pro crimine compenſatur, quoad reſtitutionem dotis, vel donationis propter nuptias, imò & quoad divortium, quod neuter petere poteſt. *C.* 6. *C. fin. h. t.* Secus ſe habet, quoad vindictam publicam: nam uterque puniri poteſt. Siquidem per alterius adulterium Reipublicæ non ſatisfit, imò gravius offenditur. *Covar. de Sponſal. p.* 2. *cap.* 3. §. 6. *n.* 5. *Sanch. de Matr. lib.* 10. *D.* 8. *n.* 36. *Barb. in C.* 6. *h. t. n.* 5. *Gonz. in C. fin. eod.* Non habetur in Foro externo pro adultero, qui accedit ad ſolutam, credens eſſe conjugatam, quia magis factum, quam animus attenditur: ſecus eſt in Foro interno. Siquis accedat ad mulierem alteri nullitèr conjugatam, quia matrimonium fuit invalidum ob conſanguinitatem, v. g. adhuc uterque delinquens ſubjacet pœnis adulterorum, ut pro noſtra Hiſpania eſt deciſum in *L.* 4. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* Si verò quis accedat ad conjugatam credens eſſe ſolutam, ab adulterij pœna excuſatur, cum ſine dolo malo, à quo excuſat ignorantia, adulterium non committatur. *L.* 43. *ff. ad Leg. Jul. de Adult. L.* 5. *tit.* 17. *p.* 7. *Azor p.* 3. *l.* 3. *c.* 8. *not.* 8. *Farinac. Prax. Crim. q.* 141. *n.* 97. & alij contra *Diaz Pract. Crim. Canon. cap.* 85. V. *Adulter. n.* 5. Qui in effectu cum aliena uxore non commiſcetur, licet ad actus valdè propinquos perveniat pœna extraordinaria Carceris, vel fuſtigationis, vel alia ſimili punietur, non tamen pœna ordinaria adulterij: ſiquidem tunc ceſſat confuſio ſanguinis, & incertitudo prolis, quæ cauſam pœnæ ordinariæ ſtatuendæ dederunt; prætérquamquòd conatus ad delictum generali conſuetudine non punitur pœna ordinaria delicti, quamvis valde proximus ſit delicto, niſi ſpecialitèr hoc in Lege notetur. *Clar.* §. *fin. q.* 92. *n.* 1. & *alij.*

187 Stuprum, de quo ſecunda pars præſentis Rubricæ propriè eſt *illicita virginis defloratio, non præcedente pacto conjugali. C.* 2. §. *Cum ergo*, 36. *q.* 1. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 154. *art.* 6. latè tamen ſumitur *pro quolibet illicito concubitu cum virgine, vel vidua honeſte vivente; imò etiam cum puero. L.* 34. §. 1. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* Stuprum eſt triplex: aliud eſt *violentum abſolutè*: quando, ſcilicèt, virgo invita, id eſt renitens manibus, & pedibus, imò, & clamore implorans auxilium, per vim præciſam opprimitur. Aliud *voluntarium*, quando ipſa virgo in ſui deflorationem conſentit. Aliud denique eſt *violentum ſecundum quid*, quando, ſcilicèt, per metum, dolum, vel fraudem virgo ſtupratur. Quando omninò voluntarium eſt ſtuprum non habet novam malitiam ſupra ſimplicem fornicationem, ac proindè non eſt neceſſe hanc circunſtantiam in confeſsione declarare: nam nec virgini fit injuria, quia volenti, & conſentienti injuria non fit. *L.* 145. *ff. de Regul. jur. C.* 27. *eod. in* 6. nec parentibus, quia in ejus defloratione non violatur Patria poteſtas, ſicut violatur per raptum. Et quidem ipſa habet uſum ſui corporis, & membrorum independentem à Patria poteſtate, non minus, ac ſi corrupta eſſet. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 14. *n.* 5. & *alij com.* contra *Sylv. Azor, Tolet.* & *alios.* Quando ſtuprum per violentiam, metum, dolum, vel fraudem fit, in eo committitur injuſtitia, auferendo violentèr à fœmina virginitatem, cujus circunſtantia in con-

Digitized by Google

feſsione declaranda eſt. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 14. *n.* 7. Stuprum vi præciſa complete commiſſum pœna capitali plectitur. Quando ſtuprum non eſt completum, nec virgo in effectu deflorata, licet ad actum proximum vi adhibita perveniſſet ſtuprator, ſolum deportatione, vel fuſtigatione punitur. *L.* 1. §. *fin. ff. de Extraord. Crimin.* Si puella blanditijs, promiſsionibus, muneribus, vel alijs fraudibus, vel fallacijs in ſui deflorationem conſentit: tunc ſtuprator non punitur pœna ordinaria mortis: alias ferè ſemper capitalis pœna ſtupratori eſſet infligenda, cum ferè numquam tales promiſsiones, & perſuaſiones deſint. *Sic cum alijs Thomas Sanchez de Matrim. lib.* 7. *D.* 14. *n.* 8. Quando in ſtupro nulla vis intervenit, ſi ſtuprator ſit vilis conditionis, verberatur, & relegatur. Si honeſtæ ſit conditionis, publicatur media pars bonorum ejus. §. 4. *Inſt. de Public. judicijs.* Si ſervus ejus Dominam corrumpebat, *ipſe comburebatur. L. un. C. de Mulieribus, quæ ſe propr. ſerv.* Idem in noſtra Hiſpania diſponitur in *L.* 2. *tit.* 19. *p.* 7. Sed hodie generali conſuetudine, & praxi hujus pœnæ loco ſervatur pœna Juris Canonici obligantis ſtupratorem contrahere cum ſtuprata, vel eam dotare. *C.* 1. *h. t. ut ex Gom. in L.* 80. *Taur. & Julio Claro affert. Gonz. in C.* 2. *h. t. n.* 6. Qui aliquam fœminam veſte meretricia indutam defloravit, non eſt ut ſtuprator condemnandus, ſiquidem deeſt propoſitum, & animus fœminam honeſtam corrumpendi, quod ad ſtuprum requiritur. *L.* 15. §. 15. *ff. de Injur.* Deindè requiritur, quod delictum ſit conſummatum: conatus tamen ſolum pœna extraordinaria punitur, etiamſi ad actum proximum pervenerit, niſi ubi aliud expreſſé diſponitur. Clericus ſtuprator puellam dotare tenetur. *C.* 1. *h. t.* & olim ab officio deponebatur. *C.* 44. 2. *q.* 7. Hodiè præter præſtationem dotis, punitur, vel incarceratione, vel depoſitione, vel ſuſpenſione, vel alia pœna arbitraria: Et ſi vi ſtuprum fiat, perpetuo carceri Clericus mancipatur loco pœnæ capitalis, quæ Laicis infligitur. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 88. *n.* 6. *Farin. Prax. Crim. q.* 147. *n.* 65. Laicus ſtuprator, Jure Canonico attento, tenetur ducere ſtupratam, vel eam dotare: nam licet utrumque ſimul, & copulativè injungatur *in Cl.* 1. *h. t.* Conſuetudine tamen inductum eſt, ut hodie conjunctiva in disjunctivam reſolvatur; *arg. L.* 53. *ff. de V. S.* ac proindè hodie ſufficit, vel eam ducere, vel ſi hoc nolit, eam juxta ejus qualitatem dotare. *Gonz. in C.* 2. *h. t. n.* 3. & 8. *Gomez in l.* 8. *Taur. n.* 6. *Barb. & alij.* Non tamen tenetur ſtuprator ante ſententiam condemnatoriam, vel ſtupratam ducere, vel eam dotare, ſi aliundè reparavit damnum ſtrupro illatum, ita ut ipſa æquè benè nubat, ac ſi corrupta non eſſet. *Covar. de Sponſal. p.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 16. poſt ſententiam tamen condemnatoriam, ſtatim eam dotare tenetur ſtuprator, etiam non ſpectato tempore nuptiarum, & poteſt ſtuprata, ſi non nubat, jus tranſmittere ad hæredes. Si verò ſtuprator de pretio convenit cum puella, ante, vel poſt concubitum, vel de pœna tranſegit, ſolum ad hoc tenetur, licet alias uterque poſsit à Judice ob delictum puniri. *Clar.* §. *fin. q.* 58. *n.* 14. Virgo corrupta, non ſolum, quando eſt ſuperioris conditionis, quoad nobilitatem, & divitias; ſed etiam ſi ſit æqualis conditionis cum ſtupratore, non tenetur nubere ſtupratori, etiam ſi hic in ſatisfactionem matrimonium offerat, ſed poteſt augmentum dotis petere, ne privetur libertate, quam habuit ante ſtuprationem nubendi cui velit. Et etiam ſi puella, & ejus pater in matrimonium conſentiant, non tenetur ſtuprator ad illud ineundum, ſed tunc eſt apud ipſum electio, an contrahere, vel dotare velit, quod ſi non poſsit pecunia, vel dote compenſare damnum ſtupro illatum, adhuc non tenetur eam ducere, ſi puella ſit longè inferioris conditionis. Siquidem nequit obligari, tale damnum reparare cum majori damno proprio; tunc ſufficiet, ſi compenſare damnum procuret meliori modo, quo poſsit. *Lugo de Juſt. & jur. D.* 12. *ſect.* 1. *n.* 18. *Leſ. eod. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 13. Quando puella conſentit in ſui violationem ſub promiſsione ſeria, quam ipſi fecit ſtuprator de ducenda ea in uxorem, tenetur determinatè ſtuprator eam ducere, nec habet locum alternatio. Si verò promiſsio ſit ficta, ſatisfaciet ſaltem in Foro conſcientiæ, ſi reparet pecunia, vel dote, damnum ſtupro illatum. Si ſtuprator non poſsit ſtupratam ducere, quia Ordine Sacro, vel alio Matrimonio ſit ligatus, tunc determinatè tenetur eam dotare. Similitèr tenetur determinatè dotare, quando puella ex juſta cauſa non vult ſtupratori nubere, vel parentes ejus eam ipſi nolint dare. *Gom. in L.* 80. *Taur. n.* 6. *Barb. & Gonz. in C.* 1. *h. t. n.* 7.

Stu-

Digitized by Google

188 Stuprator, qui nullam injuriam, nec damnum aliquod in re, & effectu cauſavit ſuo ſtupro, ad nihil tenetur. Sicque nec ad contrahendum matrimonium, nec ad dotem conſtituendam tenetur ſtuprator. 1. Si fœmina ſponte, & ſine vi, vel fraude in ſui violationem conſenſit: nam conſentienti non fit injuria. *L.* 145. *ff. de Reg. jur. C.* 27. *eod. in* 6. Niſi ipſe poſteà ejus fragilitatem publicando, diffamaverit eam: nam tunc damnum repararе tenetur. *Mol. de Juſt. tr.* 3. *D.* 104. *n.* 13. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 13. Conſentiente puella in ſtuprum, nihil eſt reſtituendum ejus patri, etiam ſi hac cauſa dotem auxiſſet: quia ipſa eſt ſuæ virginitatis Domina, & etiam invito patre poteſt nubere cui velit, etiam ſi inferioris eſſet conditionis. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 14. *n.* 11. *Soto de Juſt. & jur. L.* 4. *q.* 7. *art.* 1. *ad* 2. *Suar. Mol. Vazq. & alij*, contra *D. Anton. p.* 2. *tit.* 5. *C.* 6. *Bernard. Diaz Fract. Canon. cap.* 83. *Gutier. & alios.* 2. Si etiam poſt damnum vi, vel fraude cauſatum ipſa fœmina ſtuprata, etiam ſine conſenſu patris ſtupratori remittat obligationem. *Lugo de Juſt. & jur. tom.* 1. *D.* 12. *ſect.* 1. *n.* 9. & 10. *Leſſ. eod. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 9. & 19. *Vazq. & alij.* 3. Si ipſa etiam poſt deflorationem inveniat maritum ejuſdem conditionis, ac ſi non eſſet corrupta: quia ſtuprum, etiam ipſi marito fuit occultum: tunc enim in re nullum damnum paſſa eſt mulier. 4. Si mulier jam erat inhoneſtæ vitæ: nam huic nullum damnum fit: vel ſi ab alio erat jam corrupta: ſecus eſt ſi habebatur publicè pro virgine, licet verè corrupta eſſet: nam tunc eam per vim cognoſcens, & diffamans arbitrio judicis ſatisfacere tenetur. Qui metu gravi injuſtè incuſſo ſtupravit virginem, tenetur eam ducere, vel dotare: quia injuriam, & damnum illatum hoc modo reparare debet: ſi verò ſtuprator juſtè incutiat metum, v. g. dicendo, quod eam accuſabit apud Judicem vel patrem, quando hoc juſtè fit, non tenetur ad reſtitutionem. Similitèr non tenetur, ducere, vel dotare ſtuprator, qui blanditijs, precibus, vel muneribus puellam ad concubitum induxit, quia tunc voluntariè ipſa conſenſit: niſi preces adhibitæ ſint à perſona, cui magnam reverentiam debeat fœmina: v. g. à Principe, vel habeant metum admixtum. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 3. *D.* 106. *Leſſ. eod. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 14. *Lugo de Juſt. D.* 12. *ſect.* 1.

189 Stuprum à Laico commiſſum eſt mixti fori, ac proindè, tàm à Judice Sæculari, quàm Eccleſiaſtico puniri poteſt. *C.* 2. *b. t.* ubi *Greg.* præcipit Epiſcopo Sipontino, quod Laicus, qui virginem ſtupravit excommunicetur, vel corporalitèr caſtigetur, & in Monaſterium detrudatur, ſi eam ducere in uxorem renuat: quod ſi cum ea matrimonium contrahat, ab omnibus pœnis ſententia comprehenſis liberatur. Et idem eſt de ſententia lata à Judice Sæculari, qui ſtupratorem in pœnis corporalibus condemnat, caſu quo non contrahat matrimonium. *Gonz. in C.* 2. *b. t. n.* 6. Si ſtuprator ſit Clericus, ſolum à Judice Eccleſiaſtico punitur. Mulieri aſſerenti cognitam, & imprægnatam eſſe ab aliquo, incumbit probatio, ex eo quod affirmet. Si nihil probet ipſi etiam cum juramento non creditur, quia uni teſti non creditur. *C.* 23. *de Teſtib.* præcipuè in cauſa propria. Et reus abſolvitur, etiam ſi nihil probaverit. *C. fin.* §. *Sanè de Jur. jur.* Si aliquid probet, non tamen quod ſufficit ad plenam probationem, viro defertur juramentum ad ejus innocentiam purgandam, & tali juramento ſtandum eſt; *arg. C.* 5. *b. t.* ſtuprum, ſicut, & ſimplex fornicatio ferè eiſdem modis, præſumptionibus, & conjecturis, quibus adulterium probatur, & poterit aliquando probatio per inſpectionem fieri. *C.* 4. *C.* 5. 27. *q.* 1. *C.* 6. *C. fin. de Frigid. C.* 4. *C.* 14. *de Probat. l.* 3. *tit.* 8. *p.* 4. Ad quod notandum eſt, quod quamvis virginitas juxta aliquos, conſiſtat in quadam membranulla; quæ eſt in orificio vaſis, & dicitur hymen, tamen plures hoc negant, & dicunt clauſtrum virginale conſiſtere in membranis carnoſis, illud conſtringentibus, ita arctè, ut appareat, eſſe quaſi ligamentum cutaneum, ac proindè, quod virginitas amittitur per apertionem, ſeu diſtenſionem partium, quæ vas fœmineum claudunt. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 14. *n.* 1. *Leſsius*, *& alij* cum *Lacr. l.* 3. *p.* 1. *n.* 917. Hæc autem inſpectio debet fieri per obſtetrices, & majori decentia poſsibili. Si fœmina, quæ ſit honeſtæ famæ cognoſcatur à viro, & hic fateatur, ſe eam cognoviſſe, neget tamen eam eſſe virginem, vel etiamſi aſſerat, eſſe virginem, neget, vi vel dolo eſſe corruptam: ipſa tamen è contra virginem eſſe, & vi, vel fraude cognitam fuiſſe aſſerat; cum pro puella ſtet præſumptio, quod fuerit virgo, & ſeducta à ſtupratore: ideò ipſi probare ſuum intentum incumbit; quod ſi in probatione deficiat, cre-

Digitized by Google

creditur puellæ etiam ſine juramento: ac proindè ſtuprator condemnatur, ut eam ducat, vel dotet. Si vero conſtet, etiam per teſtes ſingulares, eſſe corruptam ab alio: vel ſaltem ipſa ſit malæ famæ, & paſsim pro virgine non habeatur, ipſi etiam cum juramento non creditur: nam ejuſmodi mulieres facile juramenti Religionem contemnunt. *Maſcard. de Prob. concl.*1237. *n.6. Barb. in C.*1. *h. t.*

190 Præter has duas ſpecies luxuriæ, de quibus expreſſé rubrica loquitur, agendum nobis eſt in præſenti, pro pleniori materiæ intelligentia, de cæteris luxuriæ ſpeciebus, notando in omnibus, quod in re venerea non datur parvitas materiæ, ac proindè ex hoc capite nullum peccatum erit veniale, niſi fortè veniale evadat ex defectu advertentiæ, vel deliberationis. *Fornicatio*, ergo ſic dicta *à fornicibus*, ſub quibus Meretricis Romæ habitabant, & concubere ſolebant, teſte Iſidoro *lib.*10. *de Origin.* latè ſumpta ſignificat quemcumque concubitum extra matrimonium. *C.* 2. §. *Cum ergo*, 36. *q.*1. Strictè ſignificat coitum ſoluti à conjugio, & omni impedimento dirimente, cum ſoluta ab eiſdem impedimentis, & ſic comprehendit ſtuprum. Strictiſsimè eſt concubitus ſoluti cum fœmina jam deflorata. Quod ſi abſque conſuetudine fiat, ſimplex fornicatio dicitur, ſi conſuetudo accedat, dicitur concubinatus. *C.*2. §. *Cum ergo*, 36. *q.* 1. Concubinatus tamen in Jure Civili ſignificabat conjunctionem, & conſuetudinem cum muliere ſoluta domi retenta, tanquam ſi eſſet uxor. In Jure Canonico, ſi quis cum ſoluta conſuetudinem habeat, etiamſi in domo eam non retineat, concubinarius appellatur. Aliquando in Jure Canonico dicitur concubina uxor de præſenti deſponſata, cum minori tamen ſolemnitate. *C.* 4. *& ſeqq. D.*34. Præterea Conc. Vien. *in Cl.* 3. *de Hæreticis.* Damnat, ut erroneam, & hæreticam propoſitionem dicentium: quod actus carnalis, cum ad hoc natura inclinet, peccatum non ſit, maximè cum tentatur exercens. Et Innoc. XI. damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt ordine 48. *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi diſſonum videatur.* Ac proindè dicendum eſt, fornicationem etiam ſimplicem, eſſe intrinſecè malam, & Jure Naturali, & Divino prohibitam, ut deducitur ex *D. Matth.* 15. *v.*27. *ex D. Paul.* 1. *ad Cor.* 6. *v.* 9. *&* 18. *ad Galat.* 5. *v.*19. *Rom.*1. *ex v.*18. *C.*10. *D.*88. *D.Thom.* 2. 2. *q.* 153. *art.* 5. *& communitèr* tenent *Doctores.* Siquidem cum matrimonium ſit inſtitutum, & intentum ad rectam prolis educationem, & huic fini in genere, & regularitèr opponatur fornicatio, & vagus concubitus, cum frequentèr male hujuſmodi proles educetur, licet in aliquo caſu particulari, hoc inconveniens ceſſaret, hinc talis fornicatio cenſetur Jure Naturali prohibita, & intrinſecè mala: nec unquam fuit approbata fornicatio, ſed ad ſummum tantum fuit permiſſa, vel tolerata. *L.*13. §.2. *ff. ad Leg. Jul. de Adult. L.* 1. *& per tot. ff. de Concubin.* ut hodie permittuntur lupanaria in aliquibus Regnis ad graviora vitanda peccata, & olim in noſtra Hiſpania permiſſa videntur. Hodie tamen omninò prohibita ſunt. *L. fin. tit.*19. *lib.* 8. *R. C.* vel ſi Leges Civiles fornicationem approbarunt, illæ, quia peccatum fovent, ſunt abrogatæ à Sacris Canonibus. *C.* 10. *D.* 88. *c.* 20. 27. *q.* 1. *Cl.* 3. *de Hæretic.* Nec Oſeas fuit juſſus fornicari in illis verbis *Oſeæ* 1. *v.* 2. *Sume tibi uxorem fornicationum, & fac tibi filios fornicationum*: nam ſolum jubetur ſumere in uxorem mulierem, quæ antecedentèr erat fornicaria, ex qua habuit filios, legitimos quidem, & ex vero matrimonio, proclives tamen fornicationi. In confeſsione debet copula explicari: ideò *Alex. VII.* hanc propoſitionem, quæ eſt 25. damnavit. *Qui habuit copulam cum ſoluta ſatisfacit confeſsionis præcepto, dicens, comiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem non explicando copulam.* Jure Civili nulla pœna erat ſtatuta fornicationi, nec concubinatui. *L.* 13. §. 2. *ff. ad Leg. Jul. de Adult. L.*1. *ff. de Concubin.* Jure tamen Canonico non ſolum concubinatus, qui ob ſui diuturnitatem peccatum auget. *C. fin. de Conſuet. c.* 5. *De eo, qui duxit.* ſed etiam ſimplex fornicatio punitur. Cujus animadverſio non ſolum in Clericos, ſed etiam in Laicos, quia delictum eſt mixti fori, commendatur Ordinario Eccleſiaſtico in *Trid. ſeſſ.*24. *de Reform. Matrim. cap.* 8. & hodie in utroque foro pœna ferè eſt arbitraria. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 289. *& alij com.* In noſtra Hiſpania pœna concubinatus, etiam quando concubinæ ſunt Clericorum, vel Regularium, aliquando eſt pecuniaria, aliquando eſt exilij, & aliquando fuſtigationis pro varietate, gravitate, & duratione delicti. *L.* 1. *& ſeqq.*

tit.

Digitized by Google

*tit.*19. *lib.*8. *R. C.* Comercium Chriſtiani cum muliere Judæa, vel infideli, vel è contra, licet ſimplex fornicatio ſit, gravius tamen punitur, ex eo quod magna irreverentia, & injuria nomini Chriſtiano inferatur, minori tamen, quam capitali pœna plectitur. In noſtra Hiſpania Judæus cum Chriſtiana peccans punitur morte, ſecus ſi Maurus cum Chriſtiana peccet, ſed hodie hoc vix ſervatur. *L.9. tit.*24. *l. fin. tit.*25. *p.*7. *& ibid. Greg. Lopez.*

191 Inceſtus eſt concubitus inter perſonas conſanguineas, vel affines intra quartum gradum. *C.*2. §. *Cum ergo,* 36. *q.*1. *lib.* 1. *tit.* 18. *p.* 7. ibi: *Inceſtus quiere tanto decir, como pecado, que es fecho contra caſtidad, è cae en eſte pecado el que yace à ſabiendas con ſu parienta faſta el quarto grado, ò con ſu Cuñada, que fueſſe muger de ſu pariente faſta en eſſe meſmo grado.* Non tamen committit inceſtum 1. qui peccat cum conſanguinea, vel affine in quinto, vel ulteriori gradu conjuncta; *arg. C.*8. *de Conſang. & affin.* 2. qui cognovit duas fœminas inter ſe conjunctas tertio, vel ulteriori gradu cum affinitas ex copula illicita ſolum ad ſecundum gradum ſe extendat. *Trident. ſeſſ.* 14. *de Reform. Matr. cap.* 4. *ibid. Barb. n.* 12. *Gutier. QQ. Canon. cap.* 23. *n.*3. *cum alijs.* 3. qui cognoſcit conſanguineam ſuæ ſponſæ, quam nondum carnaliter cognoverat, quia adhuc non contraxerat cum ea fœmina affinitatem. *Covar. de Sponſal. p.*2. *cap.*6. §.8. *n.*4. 4. qui delinquit cum cognata legali per adoptionem, vel arrogationem: quia hic non eſt conſanguinitas. 5. Ex eadem ratione, qui rem habet cum cognata ſpirituali ex baptiſmo, vel confirmatione. *Farinac. Prax. Crim. q.*149. *Azor p.*3. *lib.*3. *cap.*9. *q.*4. *& alij com.* Inceſtum inter aſcendentes, & deſcendentes commiſſus morte punitur de Jure Civili. Eadem pœna in aliquibus Provincijs infligitur inceſtui commiſſo cum ſorore. Clericus inceſtum, præcipuè cum adulterio committens, eſt deponendus, & beneficio privandus; *arg. C.*10. *& ſeqq. D.*81. *Covar. de Sponſal. p.*2. *cap.*6. §. 8. *n.* 3. *Farinac. Prax. Crimin. q.* 149. *n.* 34. Laicus qui inceſtas nuptias contraxit ſcienter, invalidè contrahit, excommunicatur ipſo facto. *Cl. un. de Conſang.* & habet impedimentum impediens, etiam ad contrahendum cum quacumque alia. *C.* 4. 35. *q.*2. Si vir cum uxoris propriæ conſanguinea rem habeat, vel uxor, cum conſanguineo mariti; olim etiam mortuo conjuge, impedimentum impediens ad contrahendum novum matrimonium habebant. *C.*5. 35. *q.* 2. Sed hoc impedimento per deſuetudinem ablato, ſic peccans ſolum privatur jure petendi debitum conjugale. *C.*1. *c.*4. *De eo, qui cognovit.* Denique quicumque in inceſtu contumaciter perſeverat excommunicari jubetur. *C.*9. 35. *q.* 2. Proli ex quocumque comercio illegitimo natæ debet pater, quando de eo conſtat, alimenta præſtare, ſi habeat unde præſtare valeat, cum non aliter inter ipſos ſit pactum, cui ſtandum eſt; *arg. C.*85. *de Reg. jur. in* 6. quod ſi non poſſit pater ea præſtare, mater ad hoc tenetur, & in ejus defectum avi, &c. Mater ſolum tenetur ad alimenta lactis triennio præſtanda infanti; *arg. C.*5. *De eo, qui duxit. L.*9. *C. de Patr. poteſtat.* Si ipſa, vel ob infirmitatem, vel nobilitatem, vel ob patriæ conſuetudinem nequeat ſine decore lactare infantem, patris expenſis debet nutrix conduci. *Molin. de Juſtit. tr.*2. *D.*168. *ex n.*11. Si mulier de fornicatione cum alijs eſt ſuſpecta debet ei juramentum purgationis indici, ut patrem declaret, quod ſi de duobus conſtet, alterum eſſe patrem, ſi uterque poterat matrimonium cum matre contrahere, uterque ad alimenta pro ſua portione tenetur, ſi unus tantum poterat contrahere matrimonium, ille tantum tenetur, quia præſumitur, quod honeſtius, vel proli favorabilius eſt, ſcilicet, eſſe naturalem, non vero ſpuriam.

192 Sacrilegium eſt, quando locus ſacer violatur ſeminis effuſione, & Eccleſia polluitur: de quo *in tit.*40. *lib.*3. *Decret.* vel quando perſona Deo dicata per votum caſtitatis, vel Sacros Ordines peccatum carnale committit. Et quidem Clericus Monialem corrumpens privatur beneficio, & ad pœnitentiam agendam in Monaſterium detruditur depoſitus ab ordine. *C.*6. *c.*28. 27. *q.*1. Similiter Monialis, quæ in ſacrilegium conſenſit, vel debet detrudi in arctius Monaſterium cum rebus ſuis, vel in perpetuum carcerem. *C.*11. *c.* 25. *c.* 26. *c.* 30. 27. *q.* 1. Laicus vero corrumpens Monialem excommunicatur de Jure Canonico. *C.* 6. 27. *q.* 1. de Jure Civili plectitur pœna capitali. *L.*5. *de Epiſc. & Cler.* Hodie tamen non applicantur, ut olim bona delinquentis Monaſterio, in quo erat corrupta. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 389. *n.* 27. *Farinac. & alij.* Sacrilegium commiſſum

à

Digitized by Google

à Religioſo, vel Clerico in ſacris conſtituto cum ſoluta in foro externo tantum, ut ſimplex fornicatio punitur: in foro tamen pœnitentiali debet hæc circunſtantia aperiri, quia mutat ſpeciem. Qui in Eccleſia exiſtens deſiderat concubitum fornicarium, exercendum tamen extra Eccleſiam, vel ſi in Eccleſia videat fœminam, quam concupiſcat, vel turpitèr aſpiciat non committit ſacrilegium, nec ea circunſtantia eſt neceſſario in confeſsione aperienda, imò nec tactus impudici, & turpes in Eccleſia habiti, ſine periculo tamen pollutionis, habent novam ſpeciem ſacrilegij, quia ſolum ſeminis effuſio, eſt quæ violat locum ſacrum, & facit ſacrilegium. *Sanch. de Matrim. lib.9. D.15. ex n.* 18. Nec tempus ſacrum variat ſpeciem peccati carnalis, v. g. ſi quis rem habeat in die Veneris Sancto, vel alio. *Caram. Theolog. Regul.* Circa prædicta crimina ſic diſponit noſtra Regia *L.* 7. *tit.* 2. *lib.* 8. *R. C. Grave crimen es el inceſto, el qual ſe comete con parienta baſta el quarto grado, ò con madre, ò con cuñada, ò con muger Religioſa profeſſa; y eſto miſmo es de la muger, que comete maldad con hombre de otra ley, y qualquier que lo cometiere, allende de las otras penas en Derecho eſtablecidas, pierda la mitad de ſus bienes para la nueſtra, Camara.* Hodie, quoad alias pœnas arbitrio Judicis punitur inceſtus. *Aceved. ibidem n.*100.

193 Peccatum contra naturam eſt triplex. *Beſtialitas, Sodomia, & Mollities.* Hinc *Alexand. VII.* hanc propoſitionem damnavit, quæ eſt 24. *Mollities, ſodomia, & beſtialitas, ſunt peccata ejuſdem ſpeciei infima, adeoque ſufficit dicere in confeſsione, ſe procuraſſe pollutionem.* Beſtialitas eſt coitus cum bruto. Nec eſt neceſſe exprimere in confeſsione cujus ſpeciei ſit brutum, v. g. canis, nam licet bruta inter ſe ſpecie differant, peccatum cum ipſis ejuſdem ſpeciei eſt, quia eadem eſt turpido, quæ conſiſtit in eo quod, coitus ſit cum animali diverſæ ſpeciei. Hoc turpiſsimum crimen igne punitur; & ipſa beſtia comburitur, ne tantæ turpitudinis memoria apud homines exſtet. Sic in lege veteri fiebat *Levit.* 20. *v.*15. *cap.*4. 15. *q.*1. ibi: *Quæritur quomodo ſit reus pecus, cum ſit irrationale, nec ullo modo Legis capax. Pecora inde credendum eſt juſſa interfici, quia tali flagitio contaminata indignam refricant facti memoriam. L. fin. tit.*21. *p.*7. ibi: *E deben demàs matar la beſtia, para amortiguar la remembranza del fecho.* Nec eſt neceſſarium, ut dixi, in confeſsione exprimere ſpeciem animalis, an ſit canis, vel ovis: nec item an ſit mas, vel fœmina: nam quamvis differant in ſpecie phyſica, vel in genere entis, non tamen in genere moris. *Poteſtas. t.*1. *p.* 2. *n.* 21, 82. Licet eſſe explicandum, an ſit mas, vel fœmina, & an in vaſe naturali, vel etiam præpoſtere, teneant. *Alij cum Lacroix l.6. p.2. n.* 1083. Concubitus cum Dœmone, vel incubo, vel ſuccubo reducitur ad beſtialitatem, cui peccato ſuperadditur malitia contra Religionem, & prætereà, etiam ſodomiæ, adulterij, vel inceſtus, ſi affectu viri, vel mulieris ſodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo quis coeat cum Dœmone, qui fortè ſub ſpecie fœminæ, vel viri appareat. *Lacr. lib.6. p.2. n.*1084.

194 Sodomia eſt coitus cum alio ejuſdem ſpeciei, non tamen ſervato debito, & naturali ſexu: v. g. Si mas cum mare, vel fœmina, cum fœmina coeat, ut ait *Apoſt. ad Rom.* 1. *ex v.* 26. *c.*14. 32, *q.*7. Et tunc dicitur ſodomia perfecta. Imperfecta tamen eſt, quando mas coit cum fœmina etiam propria uxore, non tamen ſervato debito vaſe, ſcilicèt ad generationem apto, ſed in alio: v.g. præpoſtero coxendice, &c. & poteſt habere alias malitias adjunctas, ut inceſtus, adulterij, vel ſacrilegij. Et quidem juxta *Lugo de Pœnit. D.*16. *n.* 423. Explicari debet pœnitens, an fuerit agens, vel patiens, quod negat *Diana tom.* 2. *tr.* 4. *reſ.* 159. *& p.*6. *t.*6. *reſ.*36. Laicus hujus criminis reus excommunicatur, & à fidelium communione excluditur, donec condignam egerit pœnitentiam. *C.* 4. *de Exceſsibus Prælat.* & ſi conjugatus ſit poteſt conjux innocens ab eo divertere, non ſecus, ac ſi eſſet adultèr; *arg. C.* 7. 32. *q.*7. etiamſi ſodomia imperfecta, vel beſtialitas à conjuge commiſſa ſit. *D.Th. in* 4. *D.* 35. *q. un. art.* 1. Si mulier invita cognoſcatur ſodomiticè à ſuo conjuge, poteſt ſaltem ad tempus, ſcilicèt donec vir emmendetur, divortium petere. *Sanch. de Matrim. lib.*10. *D.*4. *n.* 8. licet *alij cum D. Antonino* perpetuum divortium hoc caſu concedant, debet in confeſsione explicari an talis conjunctio ſit habita cum fœmina in vaſe præpoſtero, vel cum mare: quia læditur diverſa honeſtas, & an complex ſit conſanguineus, conjugatus, vel habens votum caſtitatis: quia diverſæ ſpecies conſtituuntur. Non tamen, ut dixi eſt neceſſe ex-

Digitized by Google

explicare; an quis ſit agens, vel patiens, ut tenent *Dian. in Compend.* V. *Sodomia, cum pluribus*, contra *Tambur. Lug. Mend. & Lacr. lib. 6. p. 2. n.* 1080. Si tamen patiens polluatur, hoc debet exprimere. Quando ſodomia reſervatur, intelligitur de perfecta, ac proindè de ea, quæ eſt inter duos maſculos cum effuſione ſeminis intra vas præpoſterum: ac proindè non cenſetur reſervata ſodomia habita inter duas fœminas, nec viri cum fœmina. In hac reſervatione, non ſolum agens, ſed & patiens comprehenditur, quamvis *Tamburin. & alij* non extendant reſervationem, quia odioſam, ad patientem, niſi in ea exprimatur. Complexus duorum maſculorum, quorum unus incubet ſupra alium, ſicut ſupra mulierem cum ſeminis effuſione, etiam cum affectu ad indebitum ſexum non eſt ſodomia, juxta *Dian. Caram. Maſtr. & alios*, ſed mollities, ac proindè ſufficiet dicere: pollutus ſum tactibus impudicis alterius maſculi, & illum pollui feci: quia circunſtantia incubandi non mutat ſpeciem. *Mendo.* V. *Luxuria, n.*10. *Poteſtas t.* 1. *p.* 2. *n.* 2172. ſed contrarium videtur certius *Lacr. l.6.p.2.n.*1082. Si quis ſe polluat inter coxendices, brachia, ſeu alias partes fœminæ, quæ non ſint vas præpoſterum, eſt tantum mollities, ſufficietque dicere pollutus ſum tactibus impudicis mulieris, contra *aliquos.*

195 Clericus ſodomita beneficio privatus, & depoſitus ordine Clericali, debet in arctum Monaſterium ad agendam pœnitentiam detrudi. Præterea, *S. Pius V. in Conſt. Horrendum, die* 3. *Sept. Ann.* 1568. decernit, quod Clerici tale crimen exercentes omni Clericali privilegio, officio, dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico privati, & degradati, per Judicem Eccleſiaſticum brachio ſæculari tradantur pœnis Laicorum puniendi, debet tamen præcedere ſententia condemnatoria, vel ſaltem criminis declaratoria, cum nemo in ſe ipſum pœnam adeò acerbam exequi teneatur, nec aliter pœna à S. Pio V. ſtatuta incurritur, quam ſi ſodomia ſit conſummata, eaque non ſemel, ſed iterato, ut innuitur per verbum *exercere. Suar. de Cenſ. D.*31. *ſect.* 4. *n.* 21. *Barb. in C.*4. *de Exceſsib. Prælat. Azor p.*3. *l.* 3. *c.* 19. *q.* 2. Hæc Conſtitutio *Pij V.* non eſt uſu recepta, *ut ex Suar. Enriq. Dian. Mach. & aliijs*, affert *Torrecill. tom.*1. *tr.* 3. *d.*2. *c.* 3. *ſect.* 10. *n.*24. *f.* 595. contra *Navar, & alios.* In noſtra Hiſpania ex ſpeciali privilegio contra ſodomitas procedunt Inquiſitores Luſitaniæ, Valentiæ, Aragoniæ, & Cathaloniæ, non verò in alijs Provincijs. *Cæſar Carena de Offic. Inquiſit. p.* 2. *tit.* 6. §. 16. *n.* 84. Pœna de Jure Civili in ſodomitas ſtatuta, præter infamiam, quam etiam ante accuſationem, & condemnationem ipſo jure incurrunt, eſt pœna mortis. *L.* 31. *C. ad Leg. Jul. de Adulter.* ibi: *Ubi Venus mutatur in alteram formam jubemus, inſurgere Leges, armari jura gladio ultore, ut exquiſitis pœnis ſubdantur infames, qui ſunt, vel qui futuri ſunt rei.* Et ſicut Sodoma, & aliæ Civitates, in quibus hoc nefandum delictum committebatur, & unde nomen Sodomia accepit igne de Cœlo deſcendente combuſtæ ſunt. *Geneſ.* 19. *ex v.* 24. Hodiè hoc crimen committentes igne comburuntur. In pluribus Regnis hoc delictum quando præciſé attentatur, ſed non conſummatur, etiamſi ad actum proximum perventum ſit, non pœna ordinaria, ſed extra ordinaria punitur; *arg. L.*1. §.2. *ff. de Ertraord. crim. Farin. Prax. crim. q.* 148. *n.* 54. *Clar.* §. *Sodomia, n.* 8. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 286. *n.* 28. In noſtra tamen Hiſpania ob ſpecialem deteſtationem adverſus tam horrendum, & nefandum crimen, conatus, etiam ſi ſodòmia non ſit conſummata morte ignis punitur. *L.* 1. *tit.* 21. *lib.* 8. *R.C.* ubi rationem aſsignat. *Porque entre los otros pecados, y delitos, que ofenden à Dios nueſtro Señor, è infaman la tierra, eſpecialmente es el crimen cometido contra orden natural, contra el qual las Leyes ſe deben armar para el caſtigo de eſte nefando delito, no digno de nombrar, deſtruidor de la orden natural, caſtigado por el Juicio Divino, por el qual la Nobleza ſe pierde, y el corazon ſe acobarda, y ſe engendra poca firmeza en la Fè, y es aborrecimiento en el acatamiento de Dios, y ſe indigna à dàr al hombre peſtilencia, y otros tormentos en la tierra, y nace del mucho oprobrio, y denueſto à las gentes, y tierra donde ſe conſiente, y es merecedor de mayores penas, que por obra ſe pueden dar, &c. Mandamos, que qualquier perſona, de qualquier eſtado, condicion, preeminencia, ò dignidad que ſea, que cometiere el delito nefando contra natura, ſeyendo en èl convencido por aquella manera de prueba, que ſegun Derecho, es baſtante para probar el delito de heregia, ò crimen* læſæ

Digitized by Google

Majeſtatis, *que ſea quemado en llamas de fuego ::: Y mandamos à las nueſtras Juſticias de todos nueſtros Reynos, y Señorios, que con toda diligencia hagan guardar, y executar lo de ſuſo contenido; ſobre lo qual les encargamos ſus conciencias, y que ſean obligados à dàr quenta à Dios de todo lo que por ellos, ò por ſu culpa, ò negligencia quedare de caſtigar: allende de la otra pena, que por Nos ſe les mandàre dàr, y hagan juramento eſpecial de lo cumplir aſsi, al tiempo que fueren recibidos en los Oficios.* Latè *ibidem Acev. & alij.* Et certè hæ Leges in toto ſuo rigore ſervantur, non ſolum in noſtra Hiſpania, ſed etiam eas vidi practicari in his Inſulis Ann. 1732. in quodam homine, cujus confeſsionem generalem excepi, illique aſtiti, uſque ad ſupplicium, & poſt ejus mortem, ad Populum concionem feci. Quid ergo mirum, quod aliæ Nationes tot laudibus ſupra nubes extollant gentem Hiſpanam, eo quod hoc vitium, tam acritèr deteſtetur, & puniat. Audiamus *Hieronym. Baſilicum in ſuis Decisſion. deciſ.* 4. *inf. f.* 56. *Illud hic reticendum non puto, quod inter alias dotes, ac virtutes, quibus Hiſpana Natio ſupra cæteras eminet, non infimum ſibi locum vendicat, quod hoc crimen (ſodomiæ) adeò apud omnes in odio, atque abominatione eſt, ut nihil deteſtabilius poſsit apud eos audiri: deteſtantur, averſantur, exhorreſcunt. Beata, ac condigna gens, cujus imperio geminus Orbis deſerviat.* Ad probandum corpus delicti in hoc crimine ſolent Judices decernere inſpectionem ſtuprati per Chirurgos faciendam.

196 Mollities, ſeu pollutio eſt, quando vir, vel fœmina voluntariè ſe polluit per ſeminis effuſionem: ſed cum clam, & ſine teſtibus fiat, raró, vel numquam punitur in foro externo. Si tamen in eo de tali delicto conſtaret, pœna extraordinaria, v. g. relegationis, aut fuſtigationis puniretur. Grave enim peccatum eſt omnis pollutio voluntariè habita, ipſa natura, & Deo eam prohibentibus. 1. *Cor.*6. *v.*10. Hinc Innoc. XI. hanc abſurdiſsimam propoſitionem, quæ eſt 49. damnavit. *Mollities jure naturæ probita non eſt, undè ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpè eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.* Copula cum fœmina mortua, ſi affectus dirigitur ad ipſam, ut erat viva, tunc erit eadem ſpecies peccati, quæ eſſet ſi ipſa eſſet viva, ac proindè erit, vel fornicatio, vel adulterium, &c. at verò independentèr ab hoc affectu, erit mollities, ſeu pollutio cum inſtrumento inanimato, ut eſſet cum ſtatua, nec inſtrumentum, quo quis ſe polluit, mutat ſpeciem, conſequenterque non eſt neceſſarium id in confeſsione exprimere: ſed ſat erit dicere, ſe habuiſſe pollutionem. *Caramuel, Dian. Tambur. Poteſt. to.* 1. *p.* 2. *n.* 2184. *Diſtillatio* eſt fluxus humoris viſcoſi, quaſi medij inter ſemen, & urinam, ſine ingenti illa delectatione, quæ eſt in pollutione, ſi fiat cum carnis ſenſu, & commotione ſpirituum ſervientium generationi, aliquando eſt veniale, aliquando mortale illi cooperari, ſeu cauſam præbere, ſicut in pollutione accidit. Si verò proveniat ſine omni commotione ſenſus venerei, ut quandoque fit, de ea non magis, quam de ſudore curandum eſt, ut dicit *Cajetan.* Tactus impudici ſunt illi, qui de ſe ad Venerem ordinantur: tales ſunt tactus partium inhoneſtarum, vel mamillarum, & cum ex ſe ad Venerem diſponant, non excuſantur à peccato mortali, niſi fortè graviſsima cauſa talem tactum exigat. Tactus verò, qui fiunt ex jocoſitate, levitate, vel petulantia, etiam in parte nuda alieni corporis, ſed tamen ejuſdem ſexus, vel ſuper veſtes alterius ſexus, vel in animalibus, etiam ad genitalia, ſi abſit periculum proximum conſenſus in delectationem veneream, ſi fortè inde oritur, peccatum erunt, ſed ordinariè veniale tantum. Si tactus ſint in parte honeſta, vel proprij, vel alieni corporis, & non fiant malo fine, ſed ex cauſa rationabili, vel naturali, vel juxta morem Patriæ, nullum erunt peccatum, etiamſi commotiones turpes præter intentionem, & ſine periculo conſenſus oriantur. Hinc amplexus, compreſsiones manuum, oſcula, non obſcæna, quæ fiunt benevolentiæ cauſa, vel juxta morem Patriæ, etiamſi per accidens oriatur commotio, & delectatio venerea, dum in illam non detur conſenſus, non ſunt peccata. At verò oſcula, quæ directè intendunt delectationem veneream, etiamſi nil ultra intendant, ſunt peccata gravia: ideò *Alex. VII.* damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt 40. *Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale oſculum habitum ob delectationem carnalem, & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris, & pollutionis.* Erunt tamen venialia, ſi fiant ex joco, levitate,

va-

Digitized by Google

vanitate, petulantia, vel etiam ex ſenſualitate, prout hæc dicit, non delectationem veneream, ſed naturalem affectum. Tactus pudici in partibus honeſtis liciti ſun ſponſis, ſi tantum delectationem ſenſitivam intendant: ſecus ſi veneream, numquam tamen ipſis licent tactus impudici. Conjugibus tamen licet, ſe tactibus ad copulam excitare. Si tamen alio fine, v. g. cauſa voluptatis habeantur, ſunt peccata venialia, ſiquidem à matrimonio cohoneſtantur, & defectus finis debiti non eſt mortalis. Si tamen adſit pollutionis periculum, erunt mortalia, quia & ipſis illicita eſt pollutio. Aſpectus objecti valdè turpis, qui per ſe graviter ad libidem provocaret quemlibet: v. g. partis inhoneſtæ alieni corporis, præſertim alterius ſexus, etiam ſi delectatio non intendatur directè, erunt peccata gravia. Si verò ex juſta, gravi, & ſufficienti cauſa, vel utilitatis, vel neceſsitatis, talis aſpectus poneretur, etiam ſi graviter ad commotionem carnalem provocaret, ſi periculum conſenſus abeſſet, nulla eſſet culpa, vel ſaltem non eſſet mortalis, ſi fortè cauſa non eſſet. plenè ſufficiens, vel aliqua negligentia in reprimendo conſenſu daretur. Similiter nulla invenitur culpa in aſpectu rerum de ſe non inhoneſtarum, etiam ſi præter intentionem turpis oriatur motus, dum tamen periculum abſit conſenſus. Aſpectus mulieris pulchræ cum ſola complacentia de ejus pulchritudine ex ſe non eſt peccatum, niſi ad malum finem ordinetur, quia pulchritudo eſt domum Dei naturale. *Cajet. lib. 1. opuſcul.* 14. *q.* 3. quando verò tales aſpectus ponuntur ſine animo venereo abſque juſta cauſa, ſed ex levitate, vel curioſitate tantum, & ſunt tales, qui per ſe poſſunt, vel ſolent excitare motus leves, ſi periculum conſenſus in delectationem inde ſubortam abſit, erunt peccata venialia: uti ſunt aſpectus comixtionis animalium, vel proprij corporis, vel etiam fœminarum in partibus non inhoneſtis. Lectio rerum obſcænarum, cantiones inhoneſtæ, geſtus, litteræ, dona amatoria, & verba turpia ſunt peccata gravia, ſi animo impuro fiant, & cum delectatione turpi intenta directè, vel admiſſa deliberatè, vel cum gravi ſcandalo. Si ex vanitate fiant, erunt culpæ veniales. Choreæ ſecundum ſe ſunt actus lætitiæ, non libidinis; ſed poſſunt eſſe venialiter peccaminoſæ propter verba amoroſa, geſtus, petulantiam, vel vanitatem; imò & graviter peccaminoſę erunt, ſi ex intentione, ſe, vel alios provocandi ad libidinem, vel cum tactibus impuris fiant. Et de hujuſmodi choreis intelliguntur Sancti Patres, qui eas condemnant.

197 Grave ſanè peccatum eſt ponere actiones, vel cogitationes practicas, quæ influunt, & provocant vehementer ad commotionem, vel delectationem veneream, aut pollutionem, ad quam per ſe, & ſua natura tendunt, quamvis abſit periculum conſenſus in delectationem, vel pollutionem, quæ ſecutura prævidetur. Sic grave peccatum eſt oſculum laſcivum, aſpectus, vel tactus valdè impudicus, vel nudus, cogitatio practica vehemens, &c. excuſarentur tamen à peccato hæ actiones, ſi deficiente periculo conſenſus daretur urgens neceſsitas eas exercendi. Veniale tantum peccatum erit ponere actiones, etiam quæ pertinent ad genus luxuriæ, ſi tantum leviter influant in commotionem carnalem, & pollutionem. Similiter tantum veniale erit in genere luxuriæ ponere actiones de ſe illicitas, etiam mortaliter, non pertinentes ad luxuriam, ſi abſit periculum conſenſus, licet inde prævideatur commotio carnalis, ſeu pollutio, v. g. edere calida, vel bibere vinum, etiam uſque ad ebrietatem, cum præviſione pollutionis. Nullum autem erit peccatum ponere actiones de ſe bonas, vel ſaltem indifferentes, ſuadente aliqua neceſsitate, utilitate, vel etiam aliqua naturæ convenientia, quamvis prævideatur ſecutura commotio, delectatio, vel etiam pollutio, ſi abſit periculum conſenſus in illam: v. g. audiri confeſsiones de rebus obſcænis, ſtudere caſibus conſcientiæ, loqui cautè cum fœmina ob aliquam neceſsitatem, vel utilitatem: equitare, cubare ſupinum, tangere proprium corpus, bibere, ac edere temperatè, & alia hujuſmodi. Ac proindè nullum committetur peccatum, etiamſi timeatur pollutio, ſi quis fricet, vel ſcalpat verenda, ad abigendum moleſtiſsimum pruritum, non venereum ad tollendam immundiciam, & fœtorem ex ſcabie, impetigine, vel ex lanugine, vel ſanguine menſtruo, vel aliundè provenientem: quia illæ actiones ex ſe licitæ ſunt, vel neceſſariæ, uti applicatio medicamenti ad illas partes malè habentes, & per accidens eſt, ſequi pollutionem. Item poteſt Chirurgus cauſa medicinæ adhibendæ aſpicere, & atrectare non ſolum verenda alterius viri, ſed etiam &

& fœminæ. *Sanch. de Matrim. l. 9. D. 45. n. 6.* qui inſuper dicit, quod licitè talis ſe exponit periculo conſentiendi firmitèr proponens, non conſenſurum, quia cum neceſsitate compulſus in illud periculum ſe conjiciat, meritò de Divina miſericordia majus auxililjum poteſt ſperare. Vid. *Sanch. de Matr. lib. 9. D. 17. & D. 45. & 46. Torrecill. tom. 2. tr. 3. præcept. 6. ſect. 9. n. 75. & 88. f. 591. Joan. Sanch. in Select. D. 21. præcipuè n. 29.* ubi plures citat *Lacr. lib. 3. p. 1. ex n. 920. facit D. Thom. in 4. D. 34. q. 1. art. 2. ad 5.* ibi: *Tunc medicinalitèr aliquo inſtrumento poſſet clauſtra pudoris frangere, nec eſſet hoc contra matrimonium, quia non fieret ad delectationem, ſed ad medicamentum.* At verò noſtra Catholica Regina Iſabella, pudicitiæ exemplar, cum morbum ſecretum contraxiſſet, maluit mori, quam à Chirurgo curari, cum pudoris detrimento, quod ſanè licuit ipſi, vel alijs fœminis, etiam ignobilibus licet, etiamſi aliter non poſſint curari: nam mors tunc ſequitur prætęr intentionem. *Leſſ. de Juſt. l. 4. cap. 3. dub. 8. n. 60. Sanch. Caramuel, & alij*; nam moleſtiſsimum eſt fœminæ pudicæ nudam coram viro apparere. Sic de Nimphis ſocijs Dianæ, quando viſæ fuerunt ab Actæone loquitur Poeta: *Sicut erant nudæ, viſo ſua pectora Nimphæ percuſere, viro, ſubitiſque ululatibus omne implevere nemus.* Pollutio in ſomnis habita eſt mortalis, ſi ante directè, vel formalitèr eſt procurata, & cauſa non eſt retractata, vel ſi poſt ſomnum placuit, vel approbata eſt propter delectationem veneream, quia tunc ſatis voluntaria eſt, ut ſit peccatum: ſecus eſt, ſi omninò eſt involuntaria. Ob finem honeſtum: v. g. ſanitatis, vel tranquilitatis animi, vel minuendæ tentationis licitum eſt ſimpli affectu optare naturæ exonerationem, dummodo illud deſiderium non influat efficacitèr in pollutionem. Similitèr, licet de ea gaudere via naturali, & ſine peccato habita, cum iſtius deſiderij, & gaudij objectum non ſit malum, melius tamen eſt ab his deſiderijs abſtinere, cum raro careant periculo. Denique plures DD. hanc regulam in hac materia deſignant: ſcilicèt, pollutionem in cauſa volitam, tantum eſſe peccatum, quantum eſt ipſa, ita ut ſi cauſa peccatum mortale ſit, peccatum itidem mortale erit ipſa pollutio, ſi ſit veniale, venialis & ipſa erit, quod ſi cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſa peccatum erit, dum tamen ſemper periculum conſenſus abſit. Nec tenetur quis impedire pollutionem ſpontè ſua venientem, nec reprimere jam cœptam: v. g. in ſomno dummodo abſit periculum conſenſus in voluptatem, nec eam voluntariè promoveat, ſed poteſt ſanitatis cauſa ſinere, ut natura ſe exoneret, quia hoc non eſt procurare pollutionem, ſed pati, ut effluat, quod aliàs corruptum læderet ſanitatem. Expedit tamen munire ſe cruce, & ſine alio attactu, quietis manibus, Deum rogare, ne permittat lapſum in delectationem. *Delectatio* ergo ingenere eſt ſimplex complacentia in aliquo objecto. Delectatio *venerea* carnalis, ſeu turpis eſt, quæ percipitur circa partes genitales per ſeminis commotionem, vel ſpirituum deſervientium generationi, ſeu qua commoventur partes corporis obſcænæ, vel ſaltem ſpiritus genitales circa illas, ut deducitur ex *Galeno lib. 14. de Uſu partium, cap. 9. & 10.* Hæc aliquando dicitur *ſenſualis*, imò & *ſenſibilis*, vel *ſenſitiva*, ſed verè in alio ſenſu ſumitur delectatio *ſenſibilis*: hæc enim percipitur ſine ulla commotione circa partes genitales, ſed tantum ex proportione, ſeu connaturalitate quam res habet cum organo alicujus ſenſus qualis eſt delectatio, quæ percipitur ex auditione muſicæ, viſu picturæ, odoratu floris, guſtu ſacchari, vel tactu holoſerici, vel rei mollis, vel felis blandæ. Aliquando hæc delectatio, etiam dicitur ſenſualis in bono ſenſu, ſicut etiam aliquando ſenſibilis in malo ſenſu ſumitur pro venerea. *Delectatio moroſa* eſt delectatio deliberata de actu turpi, quæ præciſé conſumatur interius: à deſiderio differt: quippè deſiderium eſt voluntas efficax ad copulam, vel actum externum tendens. Delectatio vero ſiſtit tantum in cogitatione interna, quin tranſeat ad volendum exequi id, de quo delectatur. Dicitur *moroſa*, non à mora temporis, ſiquidem in inſtanti poteſt conſummari, ſed ex mora deliberationis, & advertentiæ ſufficientis, ut ſit peccatum. Quod ſi quis non plenè advertat ad malitiam cogitationis turpis, nec plenè conſentiat, non erit delectatio moroſa. Omnis delectatio moroſa eſt peccatum mortale: nam ut Chriſtus Dominus *apud Matt. 5. v. 28.* dixit: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Nec in re venerea datur parvitas materiæ, quando delectatio eſt plenè deliberata, & iſta ſententia eſt probata à *Clem. VIII.* & *Paulo V.* & pro noſ-

Digitized by Google

noſtra Societete N. Gen. Claudius Aquaviva die 24. *April.* 1612. ſic decrevit: *In virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis, &c. præcipitur, ne quis in Societate publicè, vel privatim, non modo, ut veram, & probabilem, ſed ne ut tolerabilem quidem, ulla ratione doceat, opinionem eorum, qui tradunt in re venerea exiguam aliquam delectationem, deliberatè quæſitam, propter levitatem materiæ excuſari à mortali, aut placere ſibi ſignificet, aut ſecundum illam conſilium cuiquam det. Lacr. l. 3. p. 1. ex num.* 910. ſed adhuc latè propugnat *Torrecill. t. 2. tr. 3. præcept. 6. ſect. 1. concluſ. 1. f.* 514. dari talem materiæ parvitatem. Et quamvis in tactibis impudicis, in oſculis illicitis, & in deſiderio, & gaudio copulæ illicitæ debeat explicari circunſtantia perſonæ tactæ, vel deſideratæ, quia mutat ſpeciem, & contrahitur peccatum adulterij, ſacrilegij, &c. at vero in delectatione moroſa, quæ præciſè ſiſtit, & conſummatur in cogitatione interna, quin tendat in circunſtantiam perſonæ, non eſt neceſſarium explicare circunſtantiam: ſufficietque dicere: *Delectatus ſum de copula illicita, illam cogitando, non deſiderando.* Alij vero dicunt, circunſtantiam perſonæ, de qua quis delectatur, mutare ſpeciem, ac proinde eſſe in confeſſione explicandam. Qui vero ligatus eſt voto caſtitatis, hoc debet exprimere, ſi moroſè delectetur: item debet addi, ſi delectatio moroſa ſit circa copulam ſodomiticam, quia talis copula eſt extra genus copulæ naturalis.

198 Ut cognoſcamus quando detur peccatum grave in his motibus internis libet tranſcribere optimum. *Text. in C. 2. D. 6.* ibi: *Sed penſandum eſt, ipſa cogitatio utrum in ſuggeſtione, an delectatione, vel quod majus eſt peccati conſenſu acciderit. Tribus enim modis impletur omne peccatum, videlicèt, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Suggeſtio quippè fit per Diabolum, delectatio per carnem, conſenſus per ſpiritum: quia & primo culpam Serpens ſuggeſſit, Eva velut caro delectata eſt, Adam velut ſpiritus conſenſit. Et neceſſaria eſt magna diſcretio, ut inter ſuggeſtionem, delectationem, & conſenſum judex ſui animus præſideat. Cum enim malignus ſpiritus peccatum ſuggerit in mente, ſi nulla peccati delectatio ſequatur, peccatum omninò perpetratum non eſt: cum verò caro delectari cœperit, tunc peccatum incipit naſci. Si autem etiam ad conſenſionem ex deliberatione deſcendit, nunc peccatum cognoſcatur perfici. In ſuggeſtione igitur peccati ſemen eſt, in delectatione fit nutrimentum, in conſenſu perfectio. Et ſæpè contingit, ut hoc, quod malignus ſpiritus ſeminat in cognitione, caro in delectationem trahat, nec tamen animus eidem delectationi conſentiat. Et cum caro ſine anima delectari nequeat, ipſe tamen animus carnis voluptatibus reluctans in delectatione carnali aliquomodo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, nec conſentiat, & tamen delectatione ligatus ſit, ſed ligatum ſe vehementèr ingemiſcat. Verè, & illè cœleſtis exercitus præcipuus miles gemebat dicens: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Si autem captivus erat minimè repugnabat, quapropter, & captivus erat, & repugnabat: igitur legi mentis ejus lex, quæ in membris eſt, repugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo eſt, ut ita dixerim, captivus, & liber, liber ex juſtitia, quam diligit, captivus ex delectatione, quam portat invitus.* Facit illud carmen quod ſolent dicere, Hiſpani: *El ſentir no es conſentir — ni el penſar mal es querer — conſentimiento ha de haver - junto con el advertir — no peco yo en admitir penſamiento, que no advierto — y ſi advertido, y deſpierto -- eſtoy, y no aſiento al mal: de que no hay culpa mortal — puedo eſtàr ſeguro, y cierto.* Hinc eſt, quod non erit peccatum mortale, quamvis objectum circa quod delectatio habetur, graviter illicitum ſit, niſi accedat conſenſus perfectus, prævia advertentia, ſeu cognitione malitiæ, & plena deliberatione; ſed erit veniale ex actus imperfectione: quia deſit plena advertentia, vel deliberatio: vel quia fortè detur negligentia in reſiſtendo. Si poſt advertentiam, quis ſe habeat negativè, nec poſitivè reſiſtat, nec conſentiat poſitivè, ſi motus, & delectatio ſit vehemens, & ſumma peccabit mortalitèr, ſaltem ille, qui venereis eſt aſſuetus ob periculum conſenſus. Ille vero, qui timoratæ conſcientiæ eſt, tantum venialitèr peccabit. Ut ſi curioſæ ſtudeat Arti Medicæ, vel Anotomicæ, cui diſplicet delectatio, & ſi non reprimat poſitivè, vel ceſſando. *Leſſ. l. 4. de Juſt. cap. 3. n.* 113. Imò nullum erit peccatum ſe habere permiſſivè, ſi probabilitèr quis timeat, ne magis augeatur tentatio poſitivè reſiſtendo, ut ſæpè accidit, ſi jam conatus eſt reſiſtere, & nihil profecit juxta illud: *Quin etiam accendas vitia, irriteſque vetando.*

Lacr.

Digitized by Google

Lacr. l. 5. *n.* 110. Idem dicit, ſi nimis moleſtum foret continuo poſitivè reſiſtere: quod utique eſſet, quando diu tentatio durat, vel ſi ideo eſſet neceſſarium omittere actionem aliquam honeſtam, v. g. ſtudium, confeſsionis auditionem, &c. maximè, ſi opus agendum eſſet natura ſua talis concupiſcentiæ excitativum: nam tunc non teneretur quis illud omittere propter concupiſcentiam ſuborituram. *Sanch. Suar. Taner. & alij apud Lacroix l.* 4. *n.* 110. *& ſeqq.* ubi videri oportet.

199 Sed quia ejuſmodi motus, & delectationes *nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, ſerpens in gremio, & ignis in ſinu ſuis conſueverunt hoſpitibus exhibere.* Ut de Judæis dicitur *in C. de Judæis.* Ideo caſtitatis amator non ſolum culpam, ſed etiam ejus umbram in hac materia perhorreſcere debet: ac proindè cum vehemens urgeat tentatio non debet eam geſtu faciei, nec vocis ſtrepitu, nec diſtorſione vultus repellere, ſed corde ad Deum, B. Virginem, & Sanctos erecto clamare humiliter debet dicendo: *Domine vim patior: Deus adjuva me: Et ne nos inducas in tentationem: ne permittas, me ſeparari à te. Confige timore tuo carnes meas: In te Domine ſeparari, non confundar in æternum.* Et ſimul ad B. Virginem ſe convertendo dicat. *Virgo ſingularis, inter omnes mitis, nos culpis ſolutos, mites fac, & caſtos. Sub tuum præſidium, &c. Memorare ò piiſsima Virgo, non eſſe auditum à ſæculo, quemquam ad tua currentem præſidia, tua implorantem ſuffragia eſſe derelictum. Ego tali animatus confidentia, ad te Virgo Virginum ad te curro, ad te venio, coram te genus peccator aſsiſto, noli Mater Verbi verba mea deſpicere, ſed audi propitia, & exaudi.* Debetque imaginationem ad alia divertere, aliquam occupationem ſuſcipere, ut otium, quod eſt harum cogitationum infelix ſentina, fecundiſsimumque Seminarium, avertatur; imò & oportet, & aliqua maceratione quaſi fræno indomitum carnis equum cohibere. Denique optimum remedium eſt occaſiones vitare. *Contra libidis impetus,* ait *Auguſtinus, apprehende fugam ſi vis obtinere victoriam.* Ita omnes Sancti Patres, quin & etiam Ethnici clamant.

Dum licet, & modici tangunt præcordia motus,
Si piget, in primo limine, ſiſte pedem,
Principijs obſta, ſero medicina paratur,
Cum mala per longas invaluere moras,
Sed propera, nec te venturas differ in horas.
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.
Interea tacitæ ſerpunt in viſcera flammæ,
Et mala radices altius arbor agit.
Dura aliquis præcepta vocet mea, dura fatemur:
Ecce: ſed ut valeas, multa dolenda feres.
Ut corpus redimas, ferrum patieris, & ignem,
Arida nec ſitiens ora lavabis aqua.
Ut valeas animo, quidquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Sanè in hac materia nulla cautela eſt nimia, præcipuè ei, qui in utriuſque Indiæ Regnis reſidet: *Nam & hunc innata libido ſtimulat, pronumque genus Regionibus iſtis in venerem eſt: flagrat vitio gentiſque, ſuo quo.*

TIT.

TIT. XVII.

De Raptoribus, Incendiarijs, & violatoribus Eccleſiarum.

200 INTER Raptores, de quibus in præſenti, alij ſunt, qui mulieres rapiunt: alij, qui res, & bona ſurripiunt. Et quidem mulieres rapiunt, vel cauſa libidinis, vel matrimonij, & eorum delictum dicitur *raptus*, qui inter impedimenta matrimonij dirimentia numeratur: & de tali impedimento egimus *in tit. de Sponſ. & Matr.* & poteſt definiri ſic: *Eſt violenta abductio mulieris honeſtæ cujuſcumque ſtatus ſit: vel etiam maſculi, de loco in locum moralitèr diverſum cauſa exercendi libidinem, vel etiam contrahendi conjugium. L. un. C. de Rapt. Virg. L. 1. tit.* 20. *p.* 7. Hinc eſt, quod ſi mulier rapta ſit vitæ inhoneſtæ; v. g. publica meretrix, & quidem ſoluta, non committitur raptus: nam hic requirit violentiam, & publica meretrix non præſumitur violentiam pati: poteſt tamen fieri raptus conſentiente puella, ſi fiat, invitis ejus parentibus, & cauſa libidinis exercendæ, & quamvis copula poſteà non ſequatur cum rapta, adhuc crimen raptus committitur, ſi abducatur de loco in locum moralitèr diverſum. Quod ſi de uno cubilo ad aliud, vel de via publica per aliquot paſſus abducatur, non raptus, ſed ſtuprum erit, quoad pœnas incurrendas. *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 12. *n.* 20. Raptus pœna mortis punitur: imò ſi in raptu deprehendebatur raptor à cognatis puellæ poterat impunè occidi. *L. un. C. de Rapt. Virg.* In noſtra Hiſpania rapiens viduam honeſtam, aut Virginem, aut nuptam, aut Religioſam: imò & propriam ſponſam de futuro pœna quidem mortis plectitur, quam etiam incurrunt ſcientèr auxilium præſtantes: quod ſi rapta erat Monialis, etiam bona rapientis applicantur Monaſterio unde raptor eam extraxit. Rapiens autem aliam à prædictis punitur arbitrio Judicis juxta temporis, loci, & perſonarum circunſtantias. *L. fin. tit.* 20. *p.* 7. *& ibid. Greg. Lop.* Si raptus in eremo committatur pœna ſagittæ punitur: nam pertinet ad Judices, quos dicimus *de la Hermandad. L.* 2. *tit.* 13. *lib.* 8. *R. C.* quæ pœnæ locum habent in ſolo conatu ad actus externos deducto, etiam ſi raptus non perficiatur. *L.* 2. *tit.* 31. *p.* 7. *Gonz. in C. fin. h. t. num.* 5.

201 Alij ſunt raptores rerum: & eorum delictum dicitur rapina, quæ latè accepta ſignificat quamcumque uſurpationem illicitam. *C.* 10. 14. *q.* 4. Sed propriè accepta ſic definitur: *Eſt ablatio injuſta rei alienæ mobilis, aut ſe moventis per vim facta. L.* 1. *C. de Vi bonor. rapt. L.* 1. *tit.* 13. *p.* 7. ibi: *Rapina en latin tanto quiere decir en romance, como robo, que los omes facen en las coſas agenas, que ſon muebles.* Dicitur 1. *ablatio*: hinc, qui nihil aufert, licet alteri damnum in bonis inferat ea deſtruendo, non committit rapinam. 2. *Injuſta*: nam ſi quis authoritate legitimi Magiſtratus, vel in bello juſto, vel in neceſſitate extrema rem capit alienam, etiam violentèr, cum non auferat injuſtè, rapinam non committit. 3. *Rei*: nam qui mulierem honeſtam libidinis cauſa abducit, non rapinam, ſed raptum committit. Similitèr, qui perſonam liberam, vel ſervam, ex alia cauſa furantur, taleſque perſonas vendunt, vel fugere à ſuis parentibus, vel Dominis ſuadent, plagium, non rapinam committunt. 4. *Alienæ*: in rapina enim duplex infertur injuria: nam res propria alicui aufertur, & aufertur violentèr. Hinc, qui rem apud alium conſiſtentem violentèr aufert, ſi in ea dominium habeat, illud amittit, ſi non habet dominium, rem, & ejus æſtimationem tenetur præſtare. §. 1. *Inſt. de Vi bonor. raptor. l.* 7. *C. Unde vi*, quia nulli licet propria authoritate jus ſibi dicere, & rem, etiam propriam, uſurpare ſpretis juris ordine, & authoritate publica: nam ex hoc publica pax, & tranquillitas turbaretur. *L.* 176. *ff. de Reg. jur. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 683. *n.* 3. *Gonz. in C.* 2. *h. t.* 5. *Mobilis, aut ſe moventis*, ſive talis res ſit pecunia, vel veſtis, vel alia, magni, vel parvi pretij: nam in rapina, non tam noxa, quàm violatio publicæ ſecuritatis attenditur. Nec ſufficit, res ablatas ſuo Domino reſtituiſſe: nam jam, eſt violata publica ſecuritas. Qui alium à ſuo prædio dejicit, non rapinam committit, cum res ſit immobilis, ſed invaſionem, daturque contra ipſum, non actio vi bonorum raptorum, ſed interdictum: *Unde vi, vel condictio triticaria*, vel judicium publicum Legis Juliæ. *L.* 1. *C. Vi bonor. raptor. l.* 1. §. 3. *ff. de Vi, & vi armat. Gonz. in C.* 2. *h. t. n.* 10. 6. *Per vim facta*:

per

per hoc differt rapina à furto, cui rapina vim ſuper addit, ſive vis fiat armis, ſive ſine illis, ſive fiat in publica via, ſive in domo; imò etiamſi nulla vis actu inferatur, ſi raptor paratus ſit eam inferre, ſi reſiſtatur, nam ſemper publica violatur ſecuritas. *L.* 2. §. 2. *ff. de Vi bonor. raptor.*

202 Rapinam committens, de Jure Canonico, excommunicatur. *C.* 1. *h. t.* & quidem ab Epiſcopo loci, ubi delictum eſt commiſſum, etiam ſi delinquens ſit alterius Diœceſis: nam cum in loco delicti maximè Reſpublica lædatur, ibi læſio reparanda eſt per inflictionem pœnæ. *Gonz. in C.* 1. *h. t.* Nec à tali excommunicatione per judicem lata eſt reus abſolvendus, niſi plenè ſatisfecerit, vel de ſatisfaciendo caveat. *C.* 1. *h. t.* Si enim ſatisfaciat, vel de ſatisfaciendo caveat in vita, vel in morte admittitur, ad pœnitentiam, & ſepulturam. *C.* 2. *h. t.* quia Eccleſia numquam gremium claudit redeunti. *C.* 1. 23. *q.* 6. ſi raptor non ſatisfaciat, vel in ipſa deprædatione occidatur, ſepultura Eccleſiaſtica, & ſuffragijs publicis fidelium, tamquam in peccato mortali decedens, privatur. *C.* 2. *h. t. C.* 2. *de Furt.* Si verò in vita noluit ſatisfacere, cum poſſet, & in morte, cum vellet, non poſſet ſatisfacere, ad pœnitentiam admittitur, ſepultura tamen Eccleſiaſtica, vel abſolutè negatur, ad aliorum terrorem, & exemplum, vel ſaltem negatur ſolemnitas in ſepeliendo, ita ut Clerici nequeant aſsiſtere: quod ſi Clerici interſint ſepulturæ, vel contra hanc diſpoſitionem pœnitentiam injungant, ab officio, & beneficio deponuntur. *C.* 2. *h. t.* ut puniantur in quo delinquerunt. *Barb. & Gonz. in C.* 2. *h. t.* Latrones publici, & Graſſatores viarum, tamquam indigni ſacro aſylo privantur: Unde ſi ad Eccleſiam confugiant, poſſunt inde vi extrahi. *C.* 6. 17. *q.* 4. *C.* 6. *de Immunit. Eccleſ. Greg. XIV. in Conſt. Cum alias* 28. *Maij* 1591. *L.* 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *R. C. & ibid. Acevedo.*

203 De Jure Civili contra raptorem civilitèr conventum datur actio Prætoria vi bonorum raptorum, quæ eſt perſonalis, & mixta, qua quis perſequitur rei violentèr ablatæ quadruplum, cui ſimplum ineſt: itaque quoad rei perſecutionem, quæ ad ſimplum terminatur, eſt perpetua, quoad triplum, ſimplo ſuperadditum, eſt pœnalis, & anno finitur. *Princ. Inſt. de Vi bonor. raptor. L.* 3. *tit.* 13. *p.* 7. In Foro conſcientiæ rem violentèr auferens, etiam intra annum, ſolum ad ſimplum reſtituendum tenetur, ſi res extet, vel ſi non extet æſtimationem præſtabit, cum refuſsione damni emergentis, & lucri ex ablatione ceſſantis. Ad quadruplum verò, ſolum poſt ſententiam tenetur, & quidem tunc, etiam in Foro conſcientiæ. Pœna criminalis in raptores rapinam cum armis exercentes erat deportatio ex Lege Julia de vi publica: ſi exercebant rapinam ſine armis, puniebantur Lege Julia de vi privata amiſsione tertiæ partis bonorum, & dignitatis, honoriſque omnis cum infamia. §. 8. *Inſt. de Publ. judic.* Jure Hiſpano pœna criminalis rapinæ eſt eadem, qua latrones malæ famæ puniuntur, ut notat *Greg. Lop. in l.* 3. *tit.* 13. *p.* 7. In Bulla Cœnæ ipſo facto excommunicantur Pyratæ, præcipuè, qui mare ad Ditionem Pontificis pertinens infeſtant animo prædandi; non verò ſi animo bellum, etiam injuſtum, faciendi authoritate alicujus Principis diſcurrant, etiam ſi caſu, & incidentèr aliquando prædentur. Nam Pyratæ dicuntur, qui ſine alicujus Principis authoritate prædantur: in qua conſtitutione comprehenduntur omnes Pyratæ, etiam in alijs maribus animo prædandi diſcurrentibus, ut contra aliquos tenet *Suar. de Cenſur. D.* 21. *ſect.* 2. *ex n.* 18. ubi concordat litteram *Bullæ Greg. XIII. & Clem. VIII.* Latrunculi enim marini, qui etiam vocantur Curſores, *Hiſpane*: *Corſarios*, dicuntur Græcæ Pyratæ à verbo *Pyr*, quod ignem ſignificat, quia Pyratæ ſolent comburere Naves, quas capiunt. Hac ſanè cenſura non ligantur Curſores, ſeu Pyratæ, qui bona diripiunt Maurorum, Turcarum, Infidelium, vel Hæreticorum: quia tales, cum ſint Eccleſiæ hoſtes, non ſunt digni, ut ab Eccleſia protegantur. *C.* 3. *h. t.* Nec talis cenſura comprehendit conſulentes, vel præbentes auxilium Pyratis, ſi ipſi, non ſubripiant: nam cum de eis nihil exprimat Bulla, & ſit Conſtitutio pœnalis, non debet extendi. Sic *Suar. de Cenſur. D.* 21. *ſect.* 2. *ex n.* 18. contra *alios.*

204 Qui bona Chriſtianorum, qui paſsi ſunt naufragium, ſubripiunt, & cum poſſent ea non reſtituerint, ipſo jure excommunicantur. *C.* 3. *h. t.* quin, & hæc excommunicatio eſt, in Bulla Cœnæ Pontifici reſervata. Iniquum eſt enim, quod quis, etiam fiſcus, de aliena calamitate lucrum ſectetur. *L.* 1. *C. de Naufragijs.* Nec enim fas eſt, quod afflictis addatur afflictio. *C.* 5. *de Cler. Ægrot.*

L.

Digitized by Google

L. 7. tit. 9. p. 5. ibi: *Mandamos, que todas las coſas, que aſsi fueren echadas, que quien quier que las falle, que ſea tenudo de las dàr à aquellos, cuyas fueren, ò à ſus herederos: è eſſo miſmo decimos, que debe ſer guardado ſi acaeſcieſſe, que la Nave ſe quebrantaſſe por tormenta, ò de otra manera, que todo quanto pudiere ſer fallado della, ò de las coſas, que eran en ella, ò quier que lo fallaſſen, que debe ſer de aquellos, que lo perdieron: fueras ende ſi tales coſas fueſſen de los enemigos del Rey, ò del Reyno: Cà eſtonce, quien quier, que las falle deben ſer ſuyas.* Idem dicitur *in L. 9. tit. 10. lib. 7. R. C.* nec ulla Lege noſtri Regni fuit unquam juſſum, naves fractas occupare, ut ex ignorantia, vel invidia hanc notam noſtris Regibus impingit. *Gl. in C. 16. 1. q. 7.* Talis autem cenſura non comprehendit accipientes bona naufragantium. 1. Si res ſit parvi momenti. 2. Si naufragantes ſint hoſtes illius Nationis, à qua ſpoliantur: nam hæc occupatio jure belli cohoneſtatur. 3. Si ea acceperint, non animo uſurpandi, ſed animo ea reſtituendi Domino, quam primum, & ſine mora; nam in mora conſtituti excommunicantur. *C. 3. b. t.* 4. Si ea bona ſint à Domino pro derelictis habita: ſecus, ſi tantum animo levandæ navis in mare ſint projecta. 5. Si ignoretur, talia bona eſſe naufragantium. 6. Si tales res de ſui natura ſtatim perijſſent. *Suar. de Cenſur. D. 21. ſect. 2. ex n. 26. Gonzal. in C. 3. b. t. n. 9. & ſeqq. Greg. Lop. & Acev. in dict. Legib.*

205 Incendium, à quo incendiarij dicuntur, & de quibus agit ſecunda Rubricæ pars, eſt damnum, quod igne cauſatur, & poteſt hoc accidere. 1. Caſu, & tunc quia culpa caret nullam meretur pœnam, nec inducit obligationem damnum reparandi. 2. Poteſt accidere incendium, præcedente culpa lata, levi, vel leviſsima, & licet incendium, etiam culpa lata contingens pœna ordinaria non puniatur, ſed tantum extraordinaria, v. g. Relegationis, fuſtigationis, mulcta pecuniaria, vel alia pœna arbitrio judicis, ſiquidem in delictis culpa lata non æquiparatur dolo. *L. 7. ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* illud tamen cauſans tenetur in utroque foro ad reparationem damni. *C. fin. de Injur.* Si verò culpa levi, vel leviſsima contingat, cum tunc non detur culpa Theologica, non tenetur illud cauſans, ante Judicis ſententiam ad intereſſe: ſecus poſt illam. *Molin. de Juſt. tr. 2. D. 698. n. 6.* 3. Poteſt incendium dolo alicujus cauſari, quando ſcilicèt, quis animo doloſo, & deliberato, vel odio, vel deſiderio vindictæ, vel alicujus commodi conſequendi, incendit oppida, ædificia, domus, ſegetes, vel bona aliena, vel ad hoc ſcienter præſtat conſilium, vel auxilium. Qui rem ſuam incendit, etiam ſi fortè peccet, quia ea abutitur, non eſt incendiarius, nec pœnis incendiariorum ſubjacet, niſi hoc faciat animo vicinorum ædes incendendi, nec qui in bello juſto, vel authoritate Judicis domum alienam incendit, tenetur pœnis in incendiarios ſtatutis.

206 De Jure Canonico Laicus incendiarius dolo incendens Eccleſias, cæmeteria, aliaque ſacra loca, & religioſa excommunicatur: non ipſo jure, ut aliqui tenent; *arg. C. 5. 17. q. 4.* Sed excommunicandus eſt. *Gonz. in C. 5. b. t. n. 5.* Epiſcopus poteſt ab hac cenſura, ante denuntiationem, abſolvere: poſt denuntiationem tamen ab Eccleſia factam ſolus Papa abſolvit. *C. 19. de Sent. excom. Vid. Suar. de Cenſ. D. 22. ex n. 15. Gonz. in C. 5. b. t.* Aliqui etiam tenent, quod incendens loca profana, ipſo jure excommunicatur: ſed verius eſt, quod, per ſententiam ſit excommunicandus. *C. 31. c. 32. 23. q. 8. Suar. & Gonz. ubi ſupr.* Sed ſive incendat loca ſacra, ſive profana, debet damna reſarcire, vel cautionem de eis reſarciendis præſtare, nec aliter admittitur ad pœnitentiam, nec ad ſepulturam Eccleſiaſticam. *C. 32. 23. q. 8.* & hæredes tenentur ad reparationem damnorum, quantum facultates defuncti patiantur. *C. 5. b. t.* In Clericos incendiarios nullam determinatam pœnam Canones ſtatuerunt: quia fortè non credebant, tale crimen ab ipſis committi poſſe: & hinc hodie pœna arbitraria infligetur. *Diaz Pract. Crim. cap. 109. & alij com.* Jure Civili antiquo incendium dolo commiſſum pro qualitate incendij, damni, & perſonarum plectebatur, vel exilio, vel verberatione, vel deportatione: imò, & morte delinquentis. *L. 9. l. fin. ff. de Incend.* In noſtra Hiſpania incendiarius, ultra damni ſatisfactionem, morte punitur. *L. 6. tit. 12. lib. 8. R. C.* ibi: *Y ſi quemare caſas, ò mieſes à ſabiendas, que muera por ello, y padezca la muerte, que debe padecer aquel, què mata à otro ſin razon.* Imò, & olim, ſi incendiarius erat plebejus comburebatur, & quidem ſi in loco incendij erat apprehenſus, ibidem vivus projiciebatur in ignem: ſi erat nobilis in perpe-

Digitized by Google

tuum exilium mittebatur. *L.9. tit.10.p.7.* ſed hodie hæc lex eſt abrogata per Leges Novæ Recopilationis, ut notat *Aceved. ibid. n.15.* & inſuper, non gaudet incendiarius immunitate Eccleſiaſtica. *L. 3. tit.2. lib.1. R. C. Gonz. in C. 5. b. t. n. 5. & alij com.*

207 Quando incendium in aliquo loco, vel æde repente exurgit, de cujus authore non conſtat poſtquam fiat inquiſitio, caſu fortuito exortum præſumitur. *L.23. ff. de Reg. jur.* nec dolo excitatum cenſetur, cum hic non præſumatur. *L.51. ff. Pro ſocio*, niſi perſpicuis indicijs probetur. *L.6. C. de Dol. mal.* nec culpa præſumitur excitatum, ſed neceſſaria eſt aliqua probatio certa verè, vel præſumptivè, quæ ſaltem reſultet, ex præſumptionibus, vel conjecturis moralem certitudinem facientibus; *arg. C.9. de Præſumption.* Paterfamilias, in cujus æde incendiarius habitabat: v. g. famulus, uxor, filius, vel extraneus, ad nihil tenetur, ſi talis famulus communitèr erat habitus pro diligente, & fideli: vel ſi non fuit uſus opera illius incendiarij, ſed ipſe extra officium ſibi commiſſum cauſavit incendium, nam ex culpa famuli ſolum tenetur Paterfamilias, quando famulus in ſuo officio delinquit, & Paterfamilias ſciens, illum eſſe negligentem, ad officium aſſumpſit. *Maſcard. de Probat. concl.894. n.19. Farinac. Prax. Crimin. q.110. n.115.*

208 *Violatores Eccleſiarum*, de quibus agit tertia Rubricæ pars, dicuntur, *qui Eccleſias, vel alia loca Religioſa, & ſacra violentèr effringunt, ac ſpoliant.* Hi enim excommunicationem latæ ſententiæ ipſo facto incurrunt; *arg. C.22. de Sententia Excommunic.* ibi: *Excommunicatos nuntietis.* Et eſt Pontifici reſervata. *Suar. de Cenſur. D.22. ſect.2.* ad quam excommunicationem incurrendam debet ſimul, & copulativè fieri violentia, & ſpoliatio: nec ſufficit violentia ſine ſpoliatione, nec ſpoliatio ſine effractione. Alij violatores ſacrilegi citra effractionem: v.g. qui calicem furantur, ſine violenta tamen effractione, non ſunt ipſo facto excommunicati, ſed excommunicandi ſunt. *C.16. de Foro Compet. Suar. de Cenſ. D.22. ſect.2.* Nec aliter ad pœnitentiam admittuntur, quam ſi ſatisfacerint: quod ſi jam non poſſint ſatisfacere quamvis velint, ad Sacramenta admittuntur. Sed eorum ſepulturæ Clerici prohibentur intereſſe. *C. 2. b. t. ibidem Barboſ. & Gonz.* Jure Civili antiquo tales violatores pro delicti qualitate, alijſque circunſtantijs puniebantur deportatione, exilio, damnatione ad metalla, vel ad beſtias, vel morte: imò aliquando vivi comburebantur. *L.9. l. 10. ff. ad Leg. Jul. Pecul. L. 10. & Auth. Sed novo, C. de Epiſc. & Cler. Et in L. fin. tit. 12. lib.8. R. C.* dicitur: *Que les fagan pagar con el doblo lo que aſsi tomaren, y forſaren.* Et notat *ibid. Aceved.* Quod hæc lex loquitur, cum deeſt effractio, & violentia: aliter enim non loqueretur, tàm humanitèr.

TIT. XVIII.

De Furtis.

209 FUrtum ſic dicitur, vel *à furvo*, quod nigrum ſignificat, quia clàm, & frequentèr nocte fit, vel *à fraude*, quæ in furto intervenit, vel *à ferendo*: quia fur alij aufert, & ſibi affert, vel à Græco ſermone, quo Phor appellant fures. *§.2. Inſt. de Obligat. quæ ex delict. naſcuntur. L.1. ff. b. t.* in rebus immobilibus, & incorporalibus, ut ſunt agri, jura, actiones, & ſervitutes, cum non poſſint auferri, non committitur propriè furtum. *L.25. ff. b. t.* Sed potius vi, vel dolo occupari dicuntur à IT. quidem ſic definitur. *Eſt occulta acceptio rei alienæ rationabilitèr invito Domino. D. Thom. 2. 2. q.68. art. 3.* Juriſtæ cum Juſtiniano *in §. 1. Inſt. de Obligat. quæ ex delict.* ſic definiunt: *Furtum eſt contrectatio fraudulosa lucri faciendi gratia*, vel ipſius rei, vel etiam uſus ejus, poſſeſsioniſvè, quod *Lege Naturali probibitum eſt admittere. L. 1. tit. 14. p. 7.* ibi: *Furto es malfetria, que facen los omes, que toman alguna coſa mueble agena encubiertamente, ſin placer de ſu Señor, con intencion de ganar el Señorio, ò la poſſeſsion, ò el uſo de ella.* Ut furtum commiſſum dicatur, hæc debent concurrere. 1. Ut res ablata ſit corporalis, & mobilis. 2. Ut ſit aliena. 3. Ut auferatur verè, & in effectu. 4. Ut ablatio fiat animo fraudoloſo, & lucri faciendi cauſa. 5. Ut Dominus ſit rationabilitèr invitus. Hinc, furtum non committitur in re purè incorporali: nequit enim contrectari, cum tangi non poſſit. *§. Incorporales. Inſt. de Rebus, corporal. & incorpor.* Jure Canonico, qui ſine legitima inſtitutione poſſidet beneficium Eccleſiaſticum, vel retinet beneficium, quod per alterius adeptionem vacavit, quaſi furtum committit.

C.54.

Digitized by Google

C.54. *de Elect.* Qui vero mala fide fructus beneficij percipit, verè furtum committit. Prætereà rei corporalis immobilis non poteſt fieri furtum. *L.* 25. *ff. h. t.* nam licet tangi poſsit, non tamen poteſt contrectari, nec de loco in locum moveri. Ancilla vero à ſuo Domino fugiens, licet ab alio non contrectetur, furtum committit ſui, & partus ſui, ſi fortè prægnans ſit: nam fuga ſua lædit jus ſui Domini; & ipſa fuga quaſi contrectatio, vel ablatio habetur. *L.* 60. *ff. h. t.* Nec in re propria, ut talis eſt, furtum poteſt committi: quilibet enim ſuæ rei eſt moderator, & arbiter. *L.*21. *C. Mandat.* Eaque uti, vel abuti poteſt. *L.* 25. §.11. *ff. de Hæred. petit.* ſi vero alter jus aliquod in ea habeat, quale habet creditor in re ſibi oppignorata, uſusfructuarius, uſuarius, depoſitarius, commodatarius in rebus ſibi conceſsis: Dominus, qui horum jus lædit, uſum, vel poſſeſsionem contra illorum voluntatem auferendo, furtum committit, non quidem rei, ſed poſſeſsionis, vel uſus. §. 14. *Inſtit. de Oblig. quæ ex delict. L.*12. *l.*15. *l.*40. *l.*66. *l.*79. *ff. h. t.* Qui rem alienam bona fide, & probabili ratione credens, eſſe propriam, accepit, non committit furtum; imò, nec erit furtum, etſi ſciat, alienam eſſe, credat tamen, Dominum contentum forè, etſi eam accipiat: quia talis contrectatio ſine fraude, imò bona fide fit. *L.*46. §.7. *ff. h. t. l.*1. *tit.*14. *p.*7. Etiamſi Dominus verè invitus ſit: tenetur tamen reſtituere rem ratione rei acceptæ, vel quantum ex illa factus eſt ditior. *Molin. de Juſt. tr.*2. *D.* 684. *n.* 6. Si tamen quis aliquid acciperet, credens Dominum forè invitum, cum verè invitus non eſſet, in foro conſcientiæ reus eſt furti, ſecus in foro externo. §.8. *Inſt. de Obligat. quæ ex delict.* Qui rem accipit Domino vidente, & non contradicente, cum poſsit, furtum non committit: ſiquidem Dominus non eſt invitus; *arg. C.*3. *&* 5. *D.* 83. Si tamen taceat ex metu, vel reverentia, vel ex alia cauſa, furtum committitur. *L.* 91. *ff. h. t.* Qui animo furandi arcam effregit, ſi nihil abſtulit, licet ex ſola intentione reus furti coram Deo fiat. *C.* 29. *de Pœnit. D.*1. in foro tamen externo non habetur ut für ex ſola voluntate, vel conatu furandi, ſi in effectu non ſequatur furtum. *L.*21. §.7. *ff. h. t.*

210. Occupans rem, quæ nullius eſt, vel, quæ eſt habita à Domino pro derelicta, non committit furtum: quia talis res primo occupantis fit, ſicque talis occupatio non eſt fraudulosa, nec fieri poteſt Domino invito, quia non eſt Dominus, qui invitus eſſe poſsit. *L.*43. §.5. *ff. h. t.* Si tamen auferatur res in mare obvim tempeſtatis à Domino ejecta, furtum committitur: quia eam non habuit Dominus pro derelicta. Qui invenit rem in itinere, vel alibi, debet prius inquirere diligentèr, quiſnam ſit Dominus rei inventæ, eam per præconem, vel ex Cathedra, vel aliter juxta morem loci publicando, & ſpectare tempore debito per arbitrium viri prudentis taxando juxta circunſtantias. Quod ſi his diligentijs adhibitis non compareat Dominus, tanquam ſi res eſſet pro derelicta habita, poteſt inventor licitè eam diſtrahere, & conſumere. *Soto de Juſt. & jur. lib.*5. *q.*3. *art.*3. *Caſtropal. tr.*31. *D. un. p.* 19. *n.* 4. Si vero, diligentia debita non facta, inventor ſibi rem inventam appropriavit, ut malè fidei poſſeſſor furtum committit, & ſic ſunt intelligendi. *Textus in L.* 43. §.4. *ff. h. t. C.*6. *c.*814. *q.*5. Si quis accipiat rem hæreditatis jacentis, hoc eſt tempore, quo adhuc hæreditas, vel non eſt addita, vel etiamſi addita ſit, non eſt poſſeſſa ab hærede, furtum verè committit in foro conſcientiæ: in foro tamen externo, ob Juris Civilis ſubtilitatem, hoc crimen dicitur: *Expilatæ hæreditatis, ex tit. ff. & C. de Expil. hæred.* Si uxor de rebus mariti aliquid fraudulentur accipiat furtum committit, licet non actio furti, ſed rerum amotarum ob reverentiam, & honeſtatem matrimonij detur. *L.*1. *l.*2. *ff. de Action. rer. amot.* Similitèr liberi rem patris fraudulentèr occupantes furtum committunt, licet actio furti patri adverſus liberos non competat. *L.*16. *ff. h. t.* quia non magis cum his, quos in poteſtate habemus, quam nobiſcum ipſis agere poſſumus. Sed cum animus, & intentio diſtinguat delicta, qui cauſa joci aliquid uſurpat, imò, & qui animo damnum, vel injuriam faciendi januam alicujus effringat, vel pecus occidat, vel comburat fructus, vel adducat ancillam, ad libidem exercendam: ſi hæc non faciat animo lucri faciendi, non committet furtum, licet alia delicta committat. *L.*39. *ff. h. t.*

211. Furti tenentur, non ſolum, qui per ſe ipſos furantur, ſed etiam illi, qui ſunt cauſa moralis efficax furti: tales ſunt, qui mandant furtum, vel præſtant auxilium furi effectu ſecuto, & non aliter. §. 11. *Inſt. de Obligat. quæ ex delict.*

Digitized by Google

L. 50. §. 1. *l.* 52. §. 19. *ff. h. t.* Si jam determinatus, aliquis erat ad furandum, tunc conſulens non ordinaria furti, ſed extraordinaria pœna punitur. Similitèr pœna extraordinaria, & mitiori puniuntur recipientes, & occultantes ſcientèr furem, cum rebus furtivis. *L.* 48. §. 1. *ff. h. t.* Etiam rei furti fiunt, qui rem furtivam ſcientèr à fure emunt; *arg. L.* 2. *C. h. t.* vel eam in ſolutum accipientes; *arg. L.* 3. *ff. Pro emptor.* Qui vero ignorantèr furem, vel rem furtivam recipiunt, vel eandem emunt à fure furti non tenentur. Sciens ubi eſt res furtiva, ſi quærente poſſeſſore, non indicat, actione furti concepti, aut non exhibiti tenetur. §. 4. *Inſt. de Obligat. quæ ex delict. C.* 4. *h. t.* Non tamen tenetur, quis furem detegere, quin rectius ſupprimitur, ſi ejus ſupplicium grave timeatur. *C.* 14. 22. *q.* 2. niſi urgente ſuperioris præcepto, vel charitate proximi, qui aliter rem ablatam recuperare nequeat. Similitèr furem indicare tenetur, ille qui ex juſtitia, & officio publico crimina debet impedire. *L.* 48. §. 1. *ff. h. t.*

212 Qui extrema neceſsitate laborat: quando, ſcilicèt, imminet moralitèr periculum vitæ, vel membri, vel morbi incurabilis, non ſolum poteſt auferre commeſtibilia aliena, ſed etiam pecuniam, vel aliam quamcumque rem, etiam Domino invito, quin per hoc, tanquam fur habeatur, ſiquidem neceſſitas, natura ſic dictante, cui jus humanum nequi reſiſtere, facit illas res communes, ac proindè res ablata in neceſſitate deſinit eſſe aliena, *C.* 26. *de Conſec. D.* 5. ibi: *Diſcipulos cum per ſegetes tranſeundo vellerent ſpicas, & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat: quia coacti fame hoc fecerunt.* Et quamvis dicatur in *C.* 3. *h. t. Quod ſi quis pro neceſsitate furatus fuerit cibaria, vel veſtem, vel pecus per famem, aut per nuditatem, pœniteat hebdomadas tres:* Debet intelligi, vel quia neceſsitas non erat adeo gravis, ut à peccato excuſaret, vel quatenùs hæc pœnitentia non tàm pro culpa, quam pro culpæ ſuſpicione imponebatur. *Mendoza in Conc. Illiber. l.* 2. *c.* 15. *Gonz. in C.* 3. *h. t. n.* 5. Non ſolùm poteſt ille, qui re indiget eam in extrema neceſsitate ſubripere, ſed alius, qui de ſuo non habeat poteſt etiam aliquid ſubripere, ad eum ſublevandum: quia tunc ſubripit nomine indigentis, velut ejus procurator. Non tamen licet accipere ſibi, etiam in extrema neceſsitate rem alterius, qui æqualem patitur neceſsitatem: quia in neceſsitate æquali melior eſt conditio poſsidentis. *L.* 154. *ff. de Reg. jur. C.* 65. *eod. in* 6. Si quis juſtè ſit condemnatus, ut fame pereat probabile eſt, non poſſe ſubripere neceſſaria ad conſervandam vitam, quamvis extremè indigeat: nam ſuo delicto, & juſta ſententia videtur jus amiſiſſe ad vitam hoc modo conſervandam. *Lacr. l.* 3. *p.* 1. *n.* 954. Si quis tamen conſtitutus in neceſsitate communi, ſeu triviali, qua pauperes, & mendici laborant, aliquid auferat Domino invito, certè furtum committit: quia nec res communes facit talis neceſsitas, nec tribuit jus, in re aliena. *C.* 3. *h. t.* Imò idem dicendum eſt de neceſsitate gravi: quando, ſcilicet, imminet periculum alicujus mali gravis: v. g. Captivitatis, jacturæ bonorum, aut ſtatus: quia nobilis, v. g. nequeat juxta ſui ſtatus conditionem vivere, ſed famulari obligetur: vel vir honeſtus mendicare teneatur, ut conſtat ex propoſitione damnata ab Innocent. XI. quæ eſt 36. *Permiſſum eſt furari non ſolùm in extrema neceſsitate, ſed etiam in gravi.* Niſi talis neceſsitas gravis ſit quaſi extrema: v. g. Si periculum moralitèr certum notabilitèr vitæ abbreviandæ immineret, vel gravis morbi, vel calamitatis, aut graviſsimi dedecoris: tunc enim omnia bona reſtituuntur ad eorum priſtinum ſtatum; in quo erant communia ante diviſionem, Jure Gentium factam, juxta illud: *Communemque prius ſeu lumina Solis, & Aura cautus humum longo ſignavit limite menſor.* Quæ quidem diviſio præjudicare nequit Juri Naturali, quo quis ſibi prius proſpicere debet. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 66. *art.* 7. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 71. ſi ipſe poſteà locupletior ſit factus, tenetur rem in extrema neceſsitate acceptam reſtituere, ſi extet in ſpecie. Si vero accepit, & conſumpſit rem uſu conſumptibilem, etiam poſtquam neceſsitas tranſijt, non tenetur reſtituere: ne quidem ex acceptione injuſta, cum juſtè fuiſſet res accepta, tempore ſcilicèt, quo ceſſante diviſione Juris Gentium, bona erant communia: nec ex re accepta, cum res ſit bona fide conſumpta: neque ex contractu, quia nullus contractus celebratus fuit: & nulla alia radix talis obligationis excogitari poteſt. *Sylv. V. Furtum, q.* 5. *n.* 10. *Azor, Tamb. Barb. in C.* 3. *h. t. n.* 3. *contra Navar. in Man. c.* 17. *n.* 6. *Cov. & alios.*

213 Debitum (ſi hoc ſit ſine controverſia, & liquidum) quod non po-

teſt

Digitized by Google

neſt alia via creditor à debitore obtinere, poteſt ipſe creditor occultè accipere ab ipſo debitore: ſed debet conſuli debitoris ſaluti ſpirituali, & commodo temporali, ei ſignificando nihil amplius ab ipſo deberi. *Nav. in Man. cap.* 17. *n.* 112. *Sylv.* V. *Furtum*, *q.* 13. *Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 691. Quando verò debitum eſt incertum, compenſatio occulta eſt illicita: quia tunc melior eſt poſſidentis conditio. Hinc *Innoc. XI.* hanc propoſitionem damnavit, quæ eſt 37. *Famuli, & famulæ domeſticæ poſſunt occultè ſuis heris ſubripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.* Siquidem ſtandum eſt conventioni factæ inter ipſos, vel ſi famulus credat majus ſtipendium ſibi deberi, debet coram Judice comparere, & non fieri Judex in cauſa propria.

214 Furtum dividitur (omiſsis alijs diviſionibus) 1. in *manifeſtum*, & *non manifeſtum*. *Manifeſtum eſt, quando fur deprehenditur, ſive à Domino, ſive ab alio in ipſo furandi actu, vel in loco, ſive publico, ſive privato, in quo factum eſt furtum: vel extra locum furti, ſi adhuc res furtiva non eſt allata ad locum, ad quem fur deſtinaverat perferre.* Hujus furti pœna erat quadrupli. *Furtum manifeſtum eſt, quando fur in ipſo furandi actu non eſt deprehenſus cum re furtiva, vel etiamſi deprehenſus cum ea fuerit, jam eſt in loco, ad quem perferre deſtinaverat.* Et ejus pœna erat dupli. §. 3. *Inſt. de Oblig. quæ ex delict. L.* 3. *l.* 5. *ff. h. t. l.* 2. *tit.* 14. *p.* 7. Sed hodie hæc differentia eſt ablata, ſiquidem in locum pœnæ pecuniariæ dupli, vel quadrupli pœna corporalis eſt ſubrogata. 2. Dividitur in *Diurnum*, quod ſcilicèt, diu, & *Nocturnum*, quod ſcilicèt, noctu fit. Furem nocturnum poteſt quis impunè occidere, ſecus diurnum. *C.* 3. *de Homic.* 3. *Furtum ſimplex* eſt, quod nulla alia circunſtantia aggravante eſt affectum. *Qualificatum*, quod circunſtantiam aggravantem vis, effractionis, vel violentiæ ſeditioſæ, & cum armis habet annexam. Pro varietate autem circunſtantiarum, quæ furto adjunguntur, hoc varia nomina ſumit, & varijs pœnis punitur. Furtum ergo erit ſacrilegium, quando res ſacra contrectatur, vel quia res ſacra è loco ſacro, vel res ſacra de non ſacro, vel res non ſacra de ſacro auferatur. *C.* 21. 17. *q.* 4. Sed res non ſacra aliquomodo ad Eccleſiam, ſaltem quoad cuſtodiam debet pertinere: ſi vero ibi caſu inventa, vel poſita ſit, non erit ſacrilegium eam ſubripere. *Azor p.* 1. *l.* 9. *c.* 27. *q.* 6. *Leſſ. de Juſt. & jur. l.* 2. *cap.* 45. *n.* 14. Erit *Peculatus*, quando ſubripitur pecunia publica, vel res ſacra, vel religioſa, vel alia res pertinens ad Ærarium Principis, vel Reipublicæ non recognoſcentis Superiorem. *L.* 9. §. 2. *ff. ad Leg. Jul. Peculat.* §. 9. *Inſt. de Public. Jud.* Ubi dicitur, quod ſi Judices tempore adminiſtrationis publicas pecunias ſubtraxerint Capitali animadverſione puniuntur, & non ſolum hi, ſed etiam qui miniſterium ſuum ad hoc exhibuerint, vel qui ſubtracta ab his ſcientes ſuſceperint. Alij verò, qui in hanc Legem inciderint pœnæ deportationis ſubjicientur. Etiam pœna capitali, & confiſcatione omnium bonorum puniuntur Regij Officiales in Indijs, ſi aliquid ſubripiunt ex Arcis Regijs ipſorum cuſtodiæ commiſſis. *Solorz. Polit. Ind. lib.* 6. *cap.* 15. *Eſcalona Gazof. Reg. Per. lib.* 1. *p.* 2. *c.* 7. *n.* 8. Erit *Crimen de reſiduis*, ſi furtum committitur ab eo, cujus fidei, & periculo pecunia publica concredita eſt, ſi eam in uſum proprium convertat, vel ſaltem ſi non convertat in uſum deſtinatum, ſed eam retineat. *L.* 9. §. 6. *ff. ad Leg. Jul. Peculat. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 684. *n.* 5. Qui hoc crimen committit in noſtra Hiſpania ultra reſtitutionem rei, debet ut pœnam ſolvere triplum. *L.* 14. *tit.* 14. *p.* 7. Regij Officiales, qui Regia pecunia negotiantur, ipſo facto incurrunt confiſcationem omnium bonorum: perpetuam officij privationem, & inſuper exilium per decennium ab omnibus Regnis Indiarum. *L.* 45. *tit.* 4. *lib.* 8. *R. Ind. Crimen ſepulchri violati* committitur, quando quis dolo demolitur ſepulchri ſtructuram, vel marmora, vel imagines furatur. Etiam committitur hoc crimen ædificium non ſepulchri cauſa, ibi extruendo, vel illegitimè inferendo cadaver, vel cadaver ibi ſepultum extrahendo, vel illud mutilando, vel illius veſtes auferendo. *L.* 3. §. 6. *ff. de Sepulchr. violat. L.* 2. *l.* 4. *l.* 5. *C. eod.*

215 Etiam furtum dicitur *termini amotio*, quando, ſcilicèt, quis dolo aufert, aut mutat terminos, ſeu lapides finales, *Hiſpanè*: *Mojones*, vel ut ſibi adjiciat, quod de fundo detrahit alieno, vel præciſè, ut noceat, etiam ſine commodo proprio. *L.* 1. *l.* 2. *l.* 3. *ff. de Termino moto.* In noſtra Hiſpania limites amovens amittis jus, ſi quod habebat in illo prædio, quod ibi ex commutatione adqui-

quirere intendit: quod ſi jus nullum habeat, reſtituet duplum, & pro quolibet termino moto quinquaginta aureos Regi ſolvet, ut Lege Agraria olim fuit ſtabilitum. Eadem eſt pœna, ſi termini Civitatum, vel Oppidorum mutentur, ſeu evellantur. *L. fin. tit.* 14. *p.* 7. *& ibid. Greg. Lop. Plagium* eſt, quando quis hominem, præcipuè liberum, etiam Patrem familias clam abducit animo celandi, detinet in vinculis, occultat, vendit, vel emit, vel aliter alienat. *L.* 6. §. *fin. ff. ad Leg. Fabiam, de Plagiar.* Vel qui ſervum alienum ſcientèr alienat, vel emit, vel ſi ſervum fugitivum cum rebus furto ablatis ſcientèr recipiat, vel ſi ipſi ſervo perſuadeat, ut fugiat à Domino, vel illum invito Domino occultat, vel in vinculis retinet. *L.* 6. §. *fin. ff. ad Leg. Fabiam, de Plagiar.* ejus pœna erat Capitalis. *L.* 1. *ff. ad Leg. Fabiam, de Plagiar.* Similiter plagium in Lege Veteri morte puniebatur. *Exod.* 21. *v.* 16. ibi: *Qui furatus fuerit hominem, & vendiderit eum convictus noxæ morte moriatur*: quod eſt tranſcriptum in *C.* 1. *h. t.* In noſtra Hiſpania hoc crimen punitur in Nobili damnatione perpetua ad Regis opera, in plebejo pœna capitis. *L.* 22. *tit.* 14. *p.* 7. *Abigeatus* eſt deprędari pecora ex paſcuis, vel jumentis, vel armentis. *L.* 1. §. 1. *ff. de Abigeis.* Qui hoc crimen committit *Abigeus*, ſeu *abactor* dicitur, *Hiſpanè*: *Ladron quatrero*: quamvis *D. Franciſcus Sobrino in Diction. Hiſpano Gallico*, hoc nomen *quatrero* reſtringat ad fures equorum. *Voleur de Chevaux.* Ut quis Abigeus dicatur, non ſufficit, ſi ex minoribus unum animal ſubripiat, niſi fortè ter, vel ſæpiùs, quaſi artem exercens, unum abigat, ſed eſt neceſſe, quod gregem ovium, caprarum, porcorum, vel vaccarum ſubripiat, grex cenſetur abactus, quando decem ad minus oves, vel quinque, aut quatuor porci, vel animal unum, ſaltem ex majoribus, v. g. equus, vel mulus, vel bos ex paſcuis, vel ex ſtabulo abducitur. *L. fin. ff. de Abigeis. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 684. *n.* 6. *Gom. Var.* 3. *cap.* 5. *n.* 13. Crimen *expilatæ hæreditatis* eſt, quando quis extraneus, qui non ſit cohæres, vel hæredis uxor, ſubripit aliquam rem mobilem ante aditam; vel poſt aditam hæreditatem, nondum tamen poſſeſſam ab hærede. *L.* 2. §. 1. *h. t. ff. de Expilat. hæred.* Contra cohæredem aliquid ex hæreditate jacente uſurpantem datur actio *familiæ erciſcundæ*. *L.* 3. *C. Famil. erciſc.* Contra uxorem ex ipſa hæreditate aliquid ſubripientem, ſi res ablata extet, datur vindicatio, ſi non extet, datur condictio ex Lege. In noſtra Hiſpania hoc crimen committens tenetur rem ablatam cum fructibus perceptis reſtituere, & ſi eſt Nobilis in Inſulam relegatur ad tempus, vel alia pœna Judicis arbitrio punitur: ſi verò plebejus ſit, damnatur ad Regis opera pro tempore aſsignando à Judice. *L.* 21. *tit.* 14. *p.* 7. *Furtum tigni* dicitur, quando quis ſubripit materiam alieni ædificij, ut ſuo jungat ædificio: v. g. lapidem, columnas, tegulas, & alia, quæ nomine tigni comprehenduntur. *L.* 1. *ff. de Tigno injunct.* Quod ſi ligna ſubripiens ſuæ domui affigit, tenetur ad duplum æſtimationis: non verò obligatur reſtituere ligna jam affixa: tenebitur tamen ea reſtituere, ſi nondum ſunt affixa. Et inſuper pœna furti tenetur *L.* 15. *tit.* 14. *p.* 7. Actio *arborum furtim cæſarum* competit ex Prætoris Edicto contra eum, qui arbores, vites, virgulata, &c. furtim cædit. *L.* 1. *& per tot. ff. de Arbor. furt. cæſar.* Tandem ſpecialis actio datur adverſus ſubripientem res ex naufragio, vel incendio liberatas. *L.* 4. *ff. de Incend.*

216 Furtum non ſolum Jure Humano, ſed etiam Naturali, & Divino prohibitum eſt. Nam ipſa natura prohibet, quod quis cum alterius jactura locupletur. *L.* 14. *ff. de Condict. indebit. C.* 48. *de Reg. jur. in* 6. Lex enim naturæ jubet, honeſtè vivere, alterum non lædere, & jus ſuum unicuique tribuere. §. 2. *Inſt. de Juſt. & jur.* Item Jure Divino prohibetur in 7. Decalogi præcepto. *Exod.* 20. *v.* 14. *Deuter.* 5. *v.* 18. *Matt.* 19. *v.* 18. ibi: *Non facies furtum.* Nam ut ait *R. Noſter Alphonſus in Prœm. tit.* 14. *p.* 7. *Furtar lo ageno es mal fetria, que es defendida à los omes por ley, è por derecho, que lo non fagan.* Furtum ergo eſt peccatum, & quidem grave, ſi materia gravis eſt; leve verò, ſi parva ſit materia furti. Quantitas furti non mathematicè, ſed moralitèr metienda eſt, non tantum ex rei ablatæ valore, ſed etiam ex circunſtantijs. Sic erit grave peccatum auferre rem parvam, ſuo Domino valdè neceſſariam, & proficuam, v. g. acum ſartori, ſi aliam non poſsit habere ad ſe alendum. E contra verò, ſi Dominus ſit valdè Dives, vel Princeps, major quantitas requiritur ad peccatum grave, quam ſi mediocritèr Dives ſit. Similitèr plus requiritur in rebus, quæ ultrò proveniunt, & ſunt valdè expoſitæ. v. g. fruc-

Digitized by Google

fructus ad viam publicam. Idem eſt, quando à diverſis, vel ab uno interpolatim parva, & plura ſubripiuntur. Etiam plus requiritur, quando furtum fit ab uxore, vel filiofamilias, vel ſervis, vel alijs domeſticis: quia Dominus, pater, vel maritus, vel non eſt abſolutè invitus, vel tantum invitus eſt ratione modi, non verò ratione rei ablatæ. Et pro regula in communi tenendum eſt (præſcindendo à circunſtantijs minuentibus, vel aggravantibus in caſu ſpeciali) quod materia gravis furtis regulariter eſt valor requiſitus ad ſuſtentationem pro uno die congruam reſpectu illius, cui aufertur: quia tunc ipſi grave damnum fieri cenſetur. *Lacr. l. 3. p. 2. n. 985. & ſeqq.* Et licet parva ſint furta cum perventum ſit ad magnam quantitatem, erit peccatum grave, ut conſtat ex propoſitione damnata ab *Innoc. XI.* quæ eſt 38. *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per pauca furta, quantumcumque ſit magna ſumma totalis.* Ex duplici ergo radice obligat Jus Naturale furem, etiam in conſcientia, & ante omnem omninò ſententiam, ad rem furtivam reſtituendam. 1. ex re accepta, 2. ex injuſta acceptione. ſi enim res furtiva perijt, vel in alium eſt translata, quin fur ſit ditior factus, reſtituere tenetur ex injuſta acceptione. Si verò res furtiva, vel in ſe, vel in æquivalenti ſit apud furem: hic ex duplici capite tenetur: ex re, ſcilicèt, accepta, & ex acceptione injuſta. Similitèr poſſidens mala fide rem furtivam, ex hoc duplici capite tenentur. Si verò bona fide poſſideat, ex re accepta tenetur reſtituere, etiamſi emiſſet rem in publicis nundinis, & etiamſi venditor nolit pretium rei refundere. *L. 2. C. h. t.* imo etiamſi ipſe ſit proteſtatus eam emere, ut Domino reſtituat: niſi fortè modico emiſſet pretio. *C. 5. 14. q. 5. Menoch. de Præſump. l. 5. præſumpt. 29.* Tenetur ergo quis rem alienam reſtituere: quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. *C. 4. de Reg. jur. in 6.* Si verò non poſſit quis reſtituere, quia non habeat unde reſtituat, pro tunc non tenetur: quia nemo poteſt ad impoſſibile obligari. *L. 185. ff. de Reg. jur. C. 6. eod. in 6.* ſed ſuſpenditur obligatio, quouſque fur ad pinguiorem pervenerit fortunam. Ad reſtitutionem tenentur omnes illi, qui quoquomodo fuerunt cauſa efficax damni ſecuti. Et illi, qui ex obligatione juſtitiæ, & ex officio, quod gerunt tenentur damnum cavere, ſi non caverunt, ut Princeps, Magiſtratus, belli Dux, Cuſtodes Montium, Vinearum, Agrorum, &c. Hinc *Innoc. XI.* hanc propoſitionem damnavit, quæ eſt 39. *Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem iſtius damni illati.* Et ſic concurrentes his verſiculis comprehenduntur.

Juſſio, Conſilium, conſenſus, palpo, recurſus,
Participans, mutus, nôn obſtans, non manifeſtans.

Quod latius explicatur *à Lacroix l. 3. p. 2. ex n. 20. & alijs Moraliſtis.*

217 In noſtra Hiſpania, quando ignoratur Dominus, cui debeat fieri reſtitutio: facta tamen ſufficienti diligentia, ſive res ſit ablata, ſive male adquiſita ex uſuris, ludo, turpi quæſtu, vel male utendo officio, arte, judicatura, tabellionatu, &c. poteſt compoſitio virtute Bullæ Cruciatæ fieri, ut conſtat *ex quadam ejus clauſula: De qualeſquier bienes, y hacienda mal habida, y mal ganada, y adquirida, de que fueren à cargo, no ſabiendo los dueños à quien ſe pueda, y deba legitimamente reſtituir.* Et poſſunt in quolibet anno quinquaginta Bullæ accepi, & per quamlibet Bullam componuntur quinquaginta argentei, & 28. marapetini, ac proindè per 50. Bullas poteſt componi quantitas duorum millium non gentorum, quadraginta, & unius argenteorum cum ſex marapitinis. Quod ſi major quantitas componenda ſit, debet ad Comiſſarium recurri, ut compoſitio fiat, ſiquidem in quolibet anno ſolum poſſunt accipi 50. Bullæ. Pro qualibet Bulla datur eléemoſyna duorum argenteorum. Sed ſi compoſitio fiat de bonis, quæ pro omiſsione Divini Officij debentur, erogandi ſunt, & duo alij argentei ad fabricam ejus Eccleſiæ, in qua beneficium habet Clericus, qui omiſit officium. In Indijs per quamlibet Bullam poteſt componi ſumma triginta ducatorum. Et ſolum poſſunt accipi 30. Bullæ: ac proindè ſolum 900. ducatorum ſumma poteſt componi in quolibet anno, quæ ſumma continet 1237. *peſos, y 4. tomines.* Nam quælibet Bulla continet 41. *peſos, y dos tomines*: quæ ſumma correſpondet à 30. *ducados de Caſtilla, à once reales ducado.* Pro qualibet Bulla datur eleemoſyna 12. regalium. Quod ſi major ſit quantitas componenda ad ſubdelegatum Cruciatæ recurrendum eſt, ut compoſitio fiat, & ſolet decima pars ſummæ componendæ

pe-

Digitized by Google

peri, debetque in ſubſidium Cruciatæ applicari. Latè de his *P. Mendo, Alloza, & alij*. Bulla autem non prodeſt eis, qui in fiducia Bullæ bona aliena uſurparunt, ita ut quis non uſurpaſſet bona, ſi non ſperaret, ſe compoſitione uſurum: benè vero prodeſt illis, qui cum fiducia Bullæ talia bona uſurparunt, hoc eſt, quod ſemper aliquis erat ea ablaturus, quamvis ſolamen haberet, eo quod per Bullam erat ablata compoſiturus, ſi poſt compoſitionem factam compareat Dominus bonorum, de quibus quis fecit compoſitionem, nihilominùs bonorum Dominus poteſt illa coram Judice petere, & Judex tenetur alterum ad reſtitutionem condemnare: ſiquidem compoſitio tantum valet pro foro interno.

218. In foro externo variæ ex furto reſultant actiones. Aliæ enim ſunt rei perſecutoriæ, ut rei vindicatio, & condictio furtiva: aliæ actiones pœnales, ut actio furti, & accuſatio criminalis. Rei vindicatio competit Domino rei furto ablatæ adverſus quemcumque illius poſſeſſorem, etiam ſi non ſit fur, ſed etſi bona fide emiſſet: nam eſt actio realis quæ rem, ubicumque ſit, etiam pretio non refuſo, vindicat Domino ſuo. *L. 3. l. 23. C. de Rei vind.* atque adeo res furtiva à Judice apud furem reperta, non fiſco, ſed Domino, ſi certus eſt, debet reſtituere ſine diminutione non obſtante contraria conſuetudine. *Condictio furtiva*, eſt actio civilis, perſonalis, & perpetua, extraordinaria tamen, qua petitur res ipſa, ſi extet, & dicitur *condictio certi*, vel petitur intereſſe rei, ſi non extat res, vel illius poſſeſſio, vel uſus, & dicitur *condictio incerti*. Actio furti eſt purè pœnalis, quia tantum ad pœnam, non ad rei perſecutionem tendit. Prætereà eſt perſonalis, perpetua, & famoſa. Et ſi ex furto manifeſto conſurgat eſt Prætoria, & in quadruplum datur, ſi ex non manifeſto oriatur eſt civilis, & induplum datur. §. 5. *& fin. Inſt. de Obligat. quæ eſt delict.* §. 18. *Inſt. de Action. L. 18. tit. 14. p. 7.* Competitque Domino rei ablatæ, & alij, quorum intereſt, rem ablatam non eſſe. *L. 10. l. 11. ff. h. t.* Datur contra furem, etiam contra impuberem doli capacem, & contra ei cooperantes auxilio, vel conſilio, ut ſi quis tibi numos excuſſit, ut alius raperet, aut tibi obſtiterit, ut alius rem tuam exciperet, aut oves tuas, vel boves fugaverit, ut alius eas exciperet, & hoc veteres ſcripſerunt de eo, qui panno rubro fugavit armentum, vel qui ſcalas feneſtris ſupponit, aut ipſas feneſtras, vel oſtium effringit, ut alius furtum faceret, quivè ferramenta ad effringendum, aut ſcalas, ut feneſtris ſupponeretur, commodaverit, ſciens, cujus rei gratia commodaverit. §. 11. *Inſt. de Oblig. quæ eſt delict.* & quidem ſi plures ſint, contra ſingulos inſolidum datur: nec unus ſolutione cæteri liberantur. *L. 21. §. 9. ff. h. t.* Sicut liberantur quando unius condictione furtiva conventus, ſolidum ſolvit: nam condictio furtiva eſt rei perſecutoria, quæ ceſſat, ſi id, quod abeſt, reſtituatur: nam bis idem peti non valet. *L. 57. ff. de Reg. jur.* Actio vero furti eſt pœnalis ligans omnes, qui delictum commiſerunt, & quidem etiam re furtiva extincta permanet furti actio adverſus furem. *L. 46. ff. h. t.* Sed cum hæc actio ſit pœnalis non datur contra furis hæredes, niſi jam cum defuncto lis conteſtata ſit. §. 1. *Inſt. de Perpet. & tempor. L. 1. ff. de Privat. delict.* Hæc actio dicitur famoſa: quia ea conventus, etiam tantum civilitèr, & ad pœnam dupli, vel quadrupli, v. g. condemnatus, ſaltem, quando furtum eſt aliquantulum notabile, fit infamis. *L. 4. §. fin. ff. de His, qui notant.*

219. Etiam contra furem datur actio criminalis, ut ipſi infligantur pœnæ à jure ſtatutæ, quæ etiam locum habent, & ſi per viam Inquiſitionis procedatur, & quidem de Jure Canonico fur notorius notorietate facti, vel ſi actione furti, & quidem pœnali, & famoſa (ſecus ſi condictione furtiva) conventus, & condemnatus ſit, fit infamis. C. 17. 6. *q.* 1. & conſequentèr irregularis. C. 5. *D.* 51. C. 8. *de Reg. jur. in 6. Diaz Prax. Crim. Canon. cap. 94. n. 2.* Si furtum occultum ſit, nec infamia, nec irregularitas incurritur. Si Clericus ſit deprehenſus, vel convictus de furto magno, vel iterato deponendus eſt ab ordine, & officio Clericali. C. 12. *D.* 81. Quod ſi adhuc non reſipiſcat, debet excommunicari. Si tandem incorrigibilis ſit tradi debet brachio ſæculari. C. 10. *de Judic.* Epiſcopi, vel eorum Vicarij ad inſtantiam partis læſæ ſolent concedere litteras monitorias generales, ſub excommunicatione contra eos, qui rem alienam, non quidem modicam, injuſtè retinent, ut eam reſtituant: & adverſus ſcientes, rem ab alio detineri, ut revelent: quod ſi non faciant, excommunicationem ipſo facto incurrant. *Conc. Trid. ſeſſ. 25. de Ref. cap. 3.*

Jure

Jure Civili varijs pœnis furtum puniebatur pro ejus circunſtantijs, ſed non extendebantur ad mortem. *Auth. Sed nova. C. de Serv. fugit.* ibi: *Sed pro furto nec morietur, nec aliquod membrum abſcindetur, ſed aliter caſtigabitur. In L.* 18. *tit.* 14. *p.* 7. dicitur quod fur flagelletur, ſed non occidatur, nec mutiletur, niſi publicus latro ſit, vel pyrata, aut per vim cum armis deprædetur in aliena domo, vel loco: vel niſi in Eccleſia, vel loco Religioſo furetur, rem ſanctam, aut ſacram: vel ſi Officiales Regis furentur aliquid de pecunijs, vel rebus ſibi commiſsis, vel ſi Judex, durante officio, aliquid furetur de pecunia Regis, vel communitatis. Iſti enim occidentur, & eis dantes conſilium, vel auxilium, vel eos celantes. Si tamen Rex, vel communitas tale furtum Officialis non petat infra quinquennium, poſteà non punietur corporalitèr, ſed tantum pœna quadrupli. Sed quamvis de jure ſcripto non poſsit quis pro furto ſimplici morte puniri, tamen jam generali conſuetudine ſervatur, quod ſaltem pro tertio furto, dum res non ſit parvi momenti, poſsit fur puniri morte, & ſua cauſa ſuſpendi. Vid. *Greg. Lop. in l.* 17. *tit.* 14. *p.* 7. V. *Matar.* Et etiam ſunt videndæ. *L.* 7. *l.* 9. *tit.* 11. *l.* 8. *R. C. l.* 4. *tit.* 23. *l.* 8. *R. C.* Pro coronide tamen hujus materiæ venit explicandus difficilis *Text. in C.* 2. *h. t.* ibi: *Fures, & Latrones, ſi in furando, & deprædando occiduntur, viſum eſt pro eis non eſſe orandum. Sed ſi comprehenſi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confeſsi fuerint, communionem eis non negamus.* Quod intellige, non quatenùs Latrones poſsint peccata ſacramentalitèr confiteri Diacono, ut ab eó abſolutionem accipiant; ſed quatenùs in præſenti ſpecie, Sacerdos, vel Diaconus tanquam teſtes ſignorum pœnitentiæ adfuerint, ut ſic poſsint Latrones, ad communionem Eccleſiæ admitti, & Eccleſia poſsit pro illis orare, & ſacrificium offerre.

TIT. XIX.

De Uſuris.

220 USURA, quæ ſic ab *uſu* dicitur, aliquando ſignificat quodlibet lucrum, ſeu fructum ex rei uſu reſultantem. Sic *Matth.* 25. *v.* 37. & *Luc.* 19. *v.* 23. ait Chriſtus Dominus: *Quare non dediſti pecuniam meam ad menſam, & ego cum uſuris exegiſſem eam.* Sed in præſenti ſumitur 1. pro lucro reſultante ex mutuo ultra ſortem principalem. 2. pro contractu, quo convenitur de hoc lucro. *C.* 2. *c. fin.* 14. *q.* 3. Si enim Titius Sempronio mutuavit centum aureos, vel centum cados vini ea conditione, ut ſingulis annis, donec eoſdem reſtituat, reddat quaſi ex juſtitia decem aureos, vel cados vini, ita ut uno, vel pluribus annis elapſis, adhuc reſtituere debeat eos centum aureos, vel cados vini (quæ ſumma dicitur capitale, ſeu ſors principalis) & inſuper debeat decem aureos, vel aliam rem pretio æſtimabile ſingulis annis dare, tunc committetur uſura: quidquid enim ultra ſortem principalem in mutuo datur, dicitur uſura, fænus, & lucrum. Si non interveniat mutuum, ſaltem virtuale, non datur uſura. Hinc uſurarius non eſt, qui certo pretio petito alteri ſuam pecuniam concedit ad pompam, & oſtentationem: quia hic non mutuat pecuniam cum dominium ejus non transferat, ſed locat. Et in contractu locationis, & conductionis juſtè poteſt pretium, vel merces à locante peti. Qui vero à depoſitario pro uſu pecuniæ depoſitæ, apud ipſum aliquid petit uſurarius eſt: nam exigit aliquid ultra ſortem pro conceſsione, quæ verè mutuum eſt. Idem eſt, ſi quis vendat aliquam rem ex pacto, ut eadem ſibi reſtituatur, aliquid recipiendo ultra ſortem. *C.* 4. *de Pignor.*

221 *Mutuum* ſic dictum, quod ex *meo tuum* fiat, eſt contractus Juris Gentium, re perficitur, nominatus unilateralis, & ſtricti juris, quo res fungibilis, ſeu conſiſtens in pondere, numero, & menſura in alium transfertur ex Lege, ut res ejuſdem generis, quantitatis, & qualitatis reſtituatur. *L.* 2. *ff. de Rebus Credit. princ. Inſt. quib. modis re contrahitur oblig.* Res mutuata debet reddi in eadem ſpecie, menſura, ac bonitate: v. g. ſi decem ſcaphæ tritici fuerunt mutuatæ decem reddendæ ſunt, & ſi pretium poſteà creverit, ſi mutuans nihil circa augmentum, vel diminutionem pretij prævidit. *L.* 22. *ff. de Reb. cred.* ſi tamen mutuans prævidit, pretium minuendum eſſe cum ejus damnó, ſufficit ſi triticum in eadem menſura reddatur. Si prævidit, pretium augendum eſſe ſufficit, ſi mutuatarius reddat triticum in ea menſura, ut æquet pretium accepti, licet ſit minor, quam menſura accepta, ſiquidem mutuans præviſo pretij augmen-

Digitized by Google

mento, non potuit licitè petere, quod eadem menſura redderetur: nam eſſet lucrum ſupra ſortem intendere, quod certè eſt uſura. *Lugo de Juſt. D. 25. ſect. 7. n. 121.* Poteſt tamen mutuans prævidens certo, vel probabilitèr minuendum eſſe tritici pretium, licitè, & ſine uſura paciſci, quod mutuatarius non ſolum reddat, id quod æquet numerum accepti, ſed id quod æquet illius valorem, ſive mutuans eſſet aliundè venditurus, ſive conſumpturus, ſive in tale tempus ſervaturus. Hinc ſi mutuavit quis decem ſcaphas tritici poteſt obligare mutuatarium ad reddendum viginti, ſi tot ſint neceſſariæ ad æquandum pretium decem acceptarum. Sed non debet obligare mutuatarium, ne antea reſtituat, ſed in ejus arbitrio hoc debet relinqui, quod ſi pretium tritici creverit pautiores quam dedit, debet exigere: v. g. ſi quinque ſcaphæ nunc tantum valeant quantum decem tempore mutui, quinque tantum petere debet. *Molina de Juſtit. tract. 2. D. 311.*

222 Actio, quæ ex mutuo datur mutuanti, ſeu creditori adverſus mutuatarium, ſeu debitorem, dicitur condictio certi ex mutuo. *Princ. Inſt. quib. modis re contrahit. obligat.* Et licet nulla lege teneamur mutuum dare, ſi tamen ex miſericordia velimus dare mutuum, præcepto tamen tenemur gratis illud dare juxta illud Chriſti D. *Luc. 6. v. 35. Mutuum date nihil inde ſperantes.* Si in hoc contractu aliquid ultrà ſortem exigatur, illud uſura eſt. Et quidem hæc alia eſt interna: quæ conſiſtit in ſolo animo lucrum capiendi ex mutuo: alia externa, quæ ſubdividitur in mentalem, & realem, ſeu conventionalem. Mentalis eſt, quando quis dat mutuum ea mente, nullo tamen explicata pacto, ut aliquid ultra ſortem, tanquam debitum ex juſtitia ſolvatur ipſi. Erit conventionalis ſi pactum accedat: tale vero pactum contractu alias licito adjectum pro non adjecto habetur, contractu in ſuo robore manente: quia utile per inutile non vitiatur, maximè ſi dividi poſsit utile ab inutili. *C. 37. de Reg. jur. in 6.* Si contractus eſt illicitus, eo ut principali corruente, corruit pactum acceſſorium. *L. 178. ff. de Regul. jur. C. 42. eod. in 6.*

223 Eſſe peccatum, & illicitum uſuras excercere, certiſsimum eſt ex *Conc. Vienenſ. in Cl. un. §. fin. h. t.* ibi: *Siquis in illum errorem inciderit, ut pertinacitèr affirmare præſumat, exercere uſuras, non eſſe peccatum, decernimus eum, velut hæreticum puniendum. Lugo de Juſt. & jur. D. 25. ſect. 2.* Uſuræ etenim de Jure Canonico, & quidem antiquiſsimo ſunt prohibitæ. *Can. 43. Apoſt. C. 1. c. 2. 14. q. 3.* quinimò, & Jure Divino. *Deuter. 23. v. 19. Ezech. 18. v. 10. & 13.* ibi: *Quod ſi genuerit filium ad uſuram dantem, & amplius accipientem, numquid vivet? non vivet, cum univerſa hæc deteſtanda fecerit morte morietur. Luc. 6. v. 35.* ibi: *Mutuum date nihil inde ſperantes.* Hinc Pontifex *Alex. III.* ait in *C. 4. h. t. Reſpondemus, quod cum uſurarum crimen utriuſque Teſtamenti pagina deteſtetur, ſuper hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri non videmus. C. 10. h. t.* Etiam Jure Naturali ſunt illicitæ uſuræ, & hæc eſt communis perſuaſio gentium: nam ut ait *Cicer. l. 3. Offic. Illud natura non patitur, ut aliorum ſpolijs noſtras facultates, copias, & opes augeamus.* Et merito quidem: nam ipſa natura prohibet, aliquem lucrum capere ex re aliena, & cum per mutuum transferatur dominium rei mutuatæ in mutuatarium, non poteſt mutuans lucrum percipere ex tali re: hoc enim iniquum eſſet, ſicut eſſet iniquum, venditorem equi lucrum captare ex uſu equi, quem jam in emptorem tranſtulit. Nullus enim juſtus titulus invenitur ad lucrum percipiendum ex re mutuata. 1. Non pro uſu: nam cum in rebus fungibilibus, in quibus mutuum conſiſtit, dominium ab uſu non ſeparetur, poſt dominium translatum pertinet ad mutuatarium uſus, & commodum talis rei. 2. Non pro ipſa dominij translatione: nam hæc ſufficientèr compenſatur, ſi eadem res, vel ſors principalis reſtituatur ad æqualitatem mutuanti. 3. Non pro obligatione non repetendi pecuniam, niſi poſt certum tempus elapſum: nam hæc obligatio eſt intrinſeca mutuo, & ſi hac via poſſet aliquid peti, facilè hoc modo omnis uſura palliaretur. Præterea talis obligatio ſolum eſt pretio æſtimabilis, quando talis dilatio affert mutuanti damnum, vel facit, lucrum ceſſare, & tunc ratione lucri ceſſantis poteſt aliquid peti, ſecus ſi nullum lucrum ceſſaret: quia illa pecunia, v. g. ſi non eſſet mutuata deberet otioſa in arca manere, & ſufficientèr mutuum compenſatur per integram ſolutionem accepti. 4. Non pro labore mutuandi: quia hic, vel eſt intrinſecus mutuo, vel in favorem utriuſque, vel non eſt conſiderabilis, vel ſi notabilis eſt, poteſt pretium exigi, non tamquam

ex

Digitized by Google

ex mutuo, ſed tamquam ex opera locata mutuatario. *Navar. Man. cap.* 17. *n.*209. Inſuper: hanc prohibitionem uſurarum à Jure Naturali deſcendere agnoſcunt Summi Pontificis, dum in *C.* 4. *&* 10. *h. t.* eam adſtruunt ex Veteri Lege, ex qua ſolum in Lege Gratiæ vigent præcepta Moralia fundata in Lege Naturæ. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. *Covar. Var.* 3. *c.* 1. *Leſſ. de Juſt. lib.* 2. *cap.* 20. *Laym. Caſtrop. & alij.* Et Jure Regio Hiſpano omninò prohibitæ ſunt uſuræ. *L.* 46. *tit.* 6. *p.* 1. ibi: *Mercadurias ſon de muchas maneras, è algunas, y à, que non puede ningun ome uſar de ellas ſin pecado mortal, porque ſon malas en sì, como uſuras, è ſimonìa, è eſtas ſon vedadas tambien à los Clerigos, como à los Legos. L.* 1. *tit.* 6. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Porque ſe halla, que el logro es muy gran pecado, y vedado aſsi en la Ley de Natura, como de Eſcritura, y de Gracia.*

224 Hinc eſt, quod nullus Princeps, ne quidem Pontifex, poteſt per ſuas Leges, vel permiſsionem, facere uſuras licitas eſſe. *C.* 4. *h. t.* ibi: *Super hoc diſpenſationem aliquam poſſe fieri, non videmus: quia cum Scriptura Sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multo magis prohibendus eſt quis, ne etiam pro redimenda vita captivi uſurarum crimine involvatur. Covar. Var.* 3. *ex n.* 8. *Molin. & alij communitèr.* Imò Principes, Reſpublicæ, Conſules, vel Magiſtratus ſuis Legibus, vel ſtatutis approbantes uſuras, gravitèr peccabunt, & excommunicationem ipſo facto incurrent. *C.* 1. *h. t. in* 6. *Clem. un. eod.* Cum enim uſuræ ex ſe illicitæ ſint, nec conſuetudine poſſunt induci, talis enim conſuetudo, utpotè Juri Naturali, & Divino contraria non eſſet rationabilis, ac proindè eſſet corruptela; *arg. C. fin. de Conſuetudine.* Et hac ratione nec in favorem cauſæ piæ, vel etiam pro redemptione captivorum poſſunt exigi, vel accipi. *C.* 4. *h. t.* Illicitus tamen eſt *Anatociſmus*, ſive uſuræ uſurarum. v. g. Titius ſub uſuris mutuavit mille argenteos Sempronio ut pro ipſis redderet 50. & in anno ſequenti intendit non ſolum ex ſortè principali, quæ ſunt mille, ſed etiam ex uſuris nondum ſolutis, quæ ſunt 50. novas uſuras, ſcilicèt duos argenteos cum dimidio lucrari. *L.* 3. *&* 28. *C. h. t.* Si verò jam ſunt ſolutæ uſuræ aliundè licitæ, vel ut melius dicam, lucrum, quod ex juſto titulo honeſtum ſit, poteſt in eo novam ſortem conſtituendo mutuans aliquid etiam lucrari, quia eſſet novum mutuum. *L.* 3. *C. de Uſuris rei judicat.* Quando tamen uſuræ, etiam licitæ, nondum ſunt ſolutæ, Jure Naturali non repugnat, quod ex eis novum lucrum, honeſtum quidem, caperetur, prohibetur tamen Jure Poſitivo. *L.* 29. *ff. h. t. l.* 28. *C. eod.* quia in jure non datur acceſsio acceſsionis, nec fructus fructuum, nec ſervitus ſervitutis, nec lucrum lucri: adeo ut etſi permittantur, non debentur: & ſi ſolvantur, condictione indebiti repeti poſſunt. *L.* 26. §. 1. *ff. de Condict. indebit. Rodrig. de Reddit. ann. l.* 3. *cap.* 7. *n.* 27.

225 Poteſt tamen Princeps uſuras permittere impunè, certam quantitatem determinando, & non puniendo, eas exercentes in ea quantitate: quod ſi eam exceſſerint, puniantur: quando hoc medio majora vitarentur peccata. Sic uſuræ permiſſæ fuerunt Jure Civili. *Tot. tit. ff. & C. h. t.* & ſic Deus permiſit Hebræis uſuras. *Deuter.* 23. *v.* 20. Sicut alibi tolerantur Lupanaria ad majus malum vitandum. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 1. *ad* 2. *Azor, p.* 1. *t.* 8. *c.* 22. *q.* 13. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 304. & ſic poteſt intelligi difficilis *Lex* 22. *tit.* 12. *p.* 5. ubi videtur Regem Judæis uſuras permittere, & actionem àd eas concedere. Sed hodie hoc omninò prohibitum eſt in noſtra Hiſpania *ex L.* 1. *tit.* 6. *lib.* 8. *R. C.* etiam conſuetudine poteſt induci hæc uſurarum impunitas. *C. fin. de Conſuetudine.* Ex juſta cauſa neceſsitatis, vel utilitatis poteſt etiam privatus ſine peccato, & ſuo jure utendo petere mutuum ab alio ſub uſuris, quando jam eſt determinatus non aliter, quam ſub uſuris dare, cum tamen poſſet, ſi vellet dare ſine uſuris; quippè qui uſuras ſolvere juravit tenetur implere juramentum. *C.* 6. *de Jure jur.* ac conſequentèr non eſt peccatum ſolvere uſuras: cum ſit certum, juramentum illicitum, non eſſe ſervandum. *C.* 18. *de Jure jur. D. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 4.

226 Licet nullum lucrum ultra ſortem poſsit accipi in mutuo, preciſè ratione mutui, poteſt tamen ex alijs titulis accipi. 1. Ratione damni emergentis. 2. Ratione lucri ceſſantis. 3. Ratione periculi ſortis à mutuante in ſe ſuſcepti. 4. Ob periculum amittendi ſortem in naufragio, itinere &c. 5. Ratione culpæ, quam mutuatarius commiſit, differendo reſtitutionem mutui ultra tempus præfixum, ſi tali moræ culpabili in ſolvendo, certa ſit impoſita pœna, vel à

Digitized by Google

Lege, vel etiam ex conventione partium. Quando creditor ratione mutui dati jacturam in rebus, quas jam habet, patitur, dicitur damnum emergens: v. g. Si Titius mutuet Sempronio centum aureos, quos deſtinarat ad ædificij refectionem, quod minabatur ruinam, vel ad frumentum tempore meſsis emendum: & poſteà, vel ædificium corruat, vel majores impenſæ in refectione domus ſint neceſſariæ, vel majus pretium pro frumento requiratur: Tunc enim ratione damni emergentis aliquid ſine uſuræ metu peti valet. Et quidem adjecto pacto expreſſo: quia illud non eſt lucrum ex mutuo proveniens, ſed tantum eſt ad vitandum damnum, & ut mutuans ſervetur indemnis, ne ipſi ſuum beneficium damnoſum ſit. *D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. Molin. de Juſt. & jur. tr. 2. D. 314. n. 7. & 8.* Ut ratione damni emergentis poſsit mutuans aliquid recipere, requiritur. 1. Ut mutuum ſit cauſa illius damni, & hoc non eveniret, niſi mutuans dediſſet in mutuum eas pecunias, quibus ejus domus reparanda erat, ex cujus defectu paſſa eſt ruinam: ſi enim aliundè pecuniam haberet, etiam præſtitam ab amico ad domum reparandam, mutuum non eſſet cauſa talis damni. 2. Non poteſt exigi ratione damni emergentis pluſquam quod eſt neceſſarium, & æquale damno, vel periculo damni. 3. Mutuans debet mutuatarium de damno emergente monere: quia fortè cum tali onere nollet accipere; niſi mutuans ſit coactus ad mutuandum: nam tunc teneretur mutuatarius damna compenſare. Poteſt quidem mutuatarius, ſi vult, paciſci cum mutuante ratione periculi damni ad certam quantitatem: & quamvis poſteà damnum non eveniat, tenetur illam quantitatem ſolvere mutuanti, quia illud periculum, quod in gratiam mutuatarij ſubijt, eſt pretio æſtimabile: ſed non poteſt obligare mutuatarium, ut paciſcatur de hoc periculo: ſed ſufficit ſi paciſcatur compenſare damnum, ſi quod evenerit mutuanti: nam ſic mutuans ſervatur indemnis. Si damnum contingat poſtquam mutuatarius in mora reſtituendi eſt conſtitutus, quia terminus eſt elapſus, ad damni compenſationem tenetur, etiam ſi nullum pactum præceſſiſſet, quia dies interpellat pro homine, niſi fortè abſque omni culpa impotens factus eſt ad ſolvendum. *C. fin. de Locat.* Si verò antequam eſſet in mora conſtitutus, accidit damnum, non tenetur mutuatarius illud compenſare, ſi de eo non fecit pactum, vel niſi mutuans coactus eſt mutuare. *Soto de Juſt. & jur. lib. 6. q. 1. art. 3. Molin. eod. tr. 2. D. 314. n. 11. & 12.*

227 Si Titius ratione mutui, quod præſtitit amittat aliquid lucrum, quod poſſet obtinere, ſi non mutuaſſet, v. g. mutuavit centum, cum quibus decem poſſet lucrari, ſi non dediſſet in mutuum: tunc dicitur lucrum ceſſare, & tunc aliquid peti poteſt, etiam expreſſo pacto adjecto, ratione lucri ceſſantis: quia hoc non ratione mutui petitur, ſed ne illud lucrum ceſſet: quod quidem pretio æſtimabile eſt: nam lucri carentia, ut aliquod damnum cenſetur. *Navar. Man. cap. 17. n. 211. Covar. Var. 3. cap. 4. n. 5. Leſſ. Azor, & alij com.* Ut ergo ex hoc titulo aliquid accipi poſsit, neceſſe eſt. 1. Quod mutuum ſit cauſa effectiva ceſſationis lucri: eo quod quis pecuniam negotiationi deſtinatam, in mutuum dedit. 2. Quod ſit ſpes certa, vel valdè probabilis talis lucri: ac proindè mutuans debet probare, ſe lucraturum forè ea pecunia, quam in mutuum dedit: ſed cum ſpes non valeat tantum, quantum res ipſa, non debet exigi integrum lucrum, quod probabilitèr ſperatur: ſed prudentis arbitrio ſpes lucri æſtimabitur, deductis tamen expenſis, quas mutuans in negotiatione erat facturus, & conſiderata incertitudine lucri, tàm ob periculum negotiationis, quàm ob dubium, an eſſet certo negotiaturus, & an brevi, vel longori tempore. 3. Debet mutuans tempore contractus cum mutuatario paciſci de eo, quod mutuanti præſtabitur lucrum ceſſans. Si hoc pactum à principio non eſt adjectum, nihil poteſt peti, quia fortè noluiſſet mutuatarius cum tali onere accipere mutuum: niſi mutuans cogeretur mutuare, nam talis coactio eſt implicitus conſenſus ad compenſanda mutuanti omnia damna ei provenientia ex mutuo: quia injuſtè cauſans damnum, illud reparare tenetur. Si verò mutuum ad certum tempus conceſſum eſt, eo elapſo, & ſi nihil creditor petat in mora conſtituitur dibitor, quia dies interpellat pro homine. Præthereà: ad lucrum ſine uſuræ labe aſſecurandum, ſolent celebrari tres contractus, in quorum primo initur ſocietas cum mercatore cum lucri, & damni communi periculo, in ſecundo emitur ſecuritas ſortis, quaſi Dominus dicat: pro ſecuritate

Digitized by Google

ſortis ad me attinentis, quam poſſum perdere ex lucro, quod ad me alias attineret, retine novem partes, & michi da, ex decem unicam, hac lege, ut mea ſors debeat ſemper eſſe integra, & ſecura, ſed quia hoc lucrum eſt incertum, fit alius contractus ſic: lucrum indeterminatum, quod ſpero, volo tibi vendere pretio determinato, da ergo mihi quinque, aut ſex certos, ſive plus, ſive minus obtineas. Et hic dicitur communitèr contractus trium contractuum, & hac ratione poſſunt cohoneſtari contractus, qui frequentèr Manilæ ineuntur cum ſinis *Vulgo Sangleyes*, quibus aliquas quantitates pecuniæ tribuunt Mercatores ſub certa ſumma quotannis, vel ſingulis menſibus ſolvenda, & appellant *uſuras pupillares*, etiamſi ipſe ſinæ periculum ſortis in ſe ſuſcipiant: quinimò, & aliquando ipſam ſortem pignoribus aſſecurent: ſed certè quo major eſt ſecuritas dantis pecuniam, tanto decreſcere debet lucrum, quod in contractu debet ipſe percipere. Et hujus contractus juſtificatio comprobatur *ex C.* 7. *de Donat. inter Gonzal. ibid. n.* 14. de quibus ſic loquitur. *Fr. Joannes de Paz in ſuis Conſ. claſ.* 1. *conſ.*6. *parecer* 7. *n.*27. *f.*16. *Lo mas que ſe han eſtendido los Theologos en los tratillos de la tierra, es, que puedan llevar à quatro reales cada mes por el capital de veinte peſos, ſi tienen totalmente aſſegurado el capital, y ganancias, con prendas ſuficientes: ſi no tienen eſta ſeguridad, que puedan llevar de veinte, uno.* Mutuans ſi a mutuatario non eſt mutuum aſſecuratum pignoribus, vel fidejuſſoribus, poteſt ab eo petere aliquid ultra ſortem ratione periculi in recuparanda ſortè, quod ſubit ipſe, cum non debeat: cum enim habeat jus, ut illa pecunia fidejuſſoribus, vel pignoribus aſſecuretur, eorum loco aliquid poteſt accipere: hoc enim periculum ſubire in gratiam mutuatarij pretio æſtimabile eſt, & comprobatur *arg. L.*5. *de Naut. fœnor. C.*6. *b. t.* Ubi pro periculo, quod res ſit minus valitura tempore ſolutionis, permittitur de aliquo augmento paciſci, ſicut etiam fidejuſſor poteſt aliquid petere ratione periculi, quod ſubit. *L.* 19. §.1. *ff. de Donat.* & hanc ſententiam tenent *D. Thom. opuſc.* 73. *de Uſur. q.* 10. *Sylv.* V. *Uſura*, 1. *q.* 34. *Bonac. Laym. Caſtropal. tr.*30. *D.*4. *p.*17. *Azor, & alij cum Molina de Juſt. & jur. tr.*21. *D.*318. *n.*4. contra *Navar. in Man. cap.*23. *n.*81. *Soto de Juſt. q.* 14. *art.* 1. *ad* 1. *Gutier. Reginal. & alios.* Si mutuatarius fidejuſſoribus, vel pignoribus ſufficientèr aſſecuret ſortem, & ejus ſolutionem tempore debito, non poteſt mutuans aliquid ultra ſortem petere præciſé ratione mutui, niſi alius contractus modo dicto accedat.

228 Mutuans poteſt aliquid accipere, & petere, à mutuatario ultra ſortem, ſi in ſe ſuſcipiat periculum ſortis eam dando eunti ad nundinas per loca infeſta latronibus, vel transmare navigaturo: nam cum mutuatarius deberet ſortem aſſecurare ipſi mutuanti, ſi mutuans in ſe hoc periculum ſuſcipiat, ſi fortè ſors pereat, poteſt pro eo aliquid accipere, & petere, ſiquidem pretio æſtimabile eſt, & ſicut pro tali aſſecucuratione præſtanda poteſt aliquid à tertio exigi, etiam licet ab ipſo mutuatario: nec in hoc caſu exigitur aliquid ultra ſortem ratione mutui, ſed ratione hujus aſſecurationis, ac proindè tale pactum non eſt uſurarium. *D. Thom. opuſc.* 73. *de Uſur. q.* 9. *Sylv.* V. *Uſura*, 1. *q.*35. *Covar. var.* 3. *cap.*2. *Molin. de Juſt. tr.*2. *D.*318. *n.*4. *Lugo eod. D.*25. *ſect.*6. *n.* 77. *Caſtropal. tr.*30. *D.*4. *p.* 18. *n.* 2. *Barboſ. in C. fin. h. t. n.* 2. Sic in his Inſulis a labe uſuræ immunis eſt frequentiſsimus contractus, quem *correſpondentia* vocant. Mercatores enim præſtant pecuniam navigantibus Acapulcum, ſuſcipiendo in ſe periculum naufragij, & pro talis periculi ſuſceptione, & etiam pro maximo lucro, quod poſſent percipere, ſi ſuo nomine mitterent merces vendendas Acapulci, exigunt quinquaginta pro centum, eo pacto, ut ſi navis in mari eundo, vel redeundo, pereat, ita, ut verificetur ex integro navem perijſſe, etiam quoad merces, vel pecuniam ex mercium venditione ortam, hoc accidat Mercatoris dantis pecunias periculo. Si vero in aliquo Portu Novæ Hiſpaniæ in eundo, vel harum Inſularum in redeundo Navis ancoram figat, & merces, vel pecunia legitimè exoneretur, & poſteà pecunia pereat, non Mercatori, qui eam dedit, ſed ei qui, eam accepit pereat, & pro ſingulis centum argenteis quinquaginta reddere teneatur. Et ſic in ſcripturis habetur: *En el qual Galeon ha de ir corriendo los riegos ordinarios de quilla, coſtado, y pèrdida general el dicho Capitan* (id eſt qui pecuniam dedit) *deſde el dia que ſe hiciere à la vela del Puerto, y ribera de Cavite, haſta dàr fondo en el de Acapulco, ò otro qual-*

Digitized by Google

qualquiera de dicho Reyno, en que biciere ſu derecha deſcarga, y de tornabuelta en el miſmo Galeon, ò otro que en ſu lugar venga con el Real ſituado, y permiſſo de eſtas Islas, el qual llegado à qualquiera de ſus Puertos, en que biciere dicha derecha deſcarga, ha de ſer viſto haverſe vencido dichos riegos. Hic quidem contractus, qui non ſolum in his Inſulis, ſed in toto Orbe, habita proportione lucri, & damni ſervatur, videtur *improbari à Gregor. IX. in celeberrimo Text. in C. Navigant. fin. h. t.* ibi: *Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, eo quod ſuſcepit in ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſurarius eſt cenſendus.* Hic Text. qui verè Doctorum ingenia torquet, variè ſolvitur ab ipſis: dicendum tamen eſt cum ipſius textus littera, quod talis eſt *cenſendus uſurarius*, hoc eſt, quod regularitèr talis præſumitur in foro externo, licet verè uſurarius non ſit in foro interno, imò, neque in externo, ſi de periculo conſtet. Sic *Covar. Tolet. Gonz. in C. fin. h. t. n. fin.* Sic *in C.* 1. 30. *q.* 5. Matrimonia, in quibus deſunt ſolemnitates, dicuntur adulteria, etiamſi verè matrimonia ſint, quia ex defectu ſolemnitatum præſumuntur adulteria in foro externo, niſi voluntas propria ſuffragaverit, & vota ſucurrerint legitima. Similitèr in C. 3. *de Furt.* imponitur pœnitentia accipienti rem alienam, in neceſsitate, quia culpa aliqua præſumitur, licet verè ſine peccato fortè fuit accepta, quia neceſsitas erat extrema. Comprobatur inſuper noſtri contractus juſtificatio ex caſu propoſito à Miſsionarijs Chinenſibus, nam in præfato Regno eſt ſtabilitum, ut in mutuo triginta pro certum accipiantur à Mercatoribus abſque reſpectu lucri ceſſantis, vel damni emergentis. Sed quia aliquod periculum aderat in recuperanda pecunia: ſcilicèt, quod ille qui accepit pecuniam mutuatam, fugiat, vel quod tardet in ſolvendo, vel quod neceſſarium ſit coram Judice repetere, vel propter alia hujuſmodi, & cum hic caſus Romano Pontifici proponeretur Sacra Congregatio de Propaganda Fide de mandato *Innoc. X.* convocata reſpondit: *Cenſuerunt, ratione mutui immediatè, & præcisè nihil eſſe accipiendum ultra ſortem principalem, ſi vero aliquid accipiant ratione periculi probabilitèr emergentis, prout in caſu, non eſſe inquietandos, dummodo habeatur ratio qualitatis periculi, & probabilitatis ejuſdem, ac ſervata proportione inter periculum, & id quod accipitur. Lacr. lib.* 3. *p.* 2. *n.* 856.

229 Mutuans uſque ad certum tempus, quod non ſit nimis breve, poteſt à mutuatario, etiamſi nullum emergat damnum, aliquid ultra ſortem petere, ſi eo termino tranſacto, culpabilitèr non ſolvat: hæc enim pœnæ appoſitio nullo jure eſt prohibita: imò ſatis clarè permiſſa invenitur in *L.* 23. *ff. de Obligat. & action. C.* 7. *de Pignorib.* Et merito, nam cum mutuatarius contra juſtitiam retineat debitum, culpabilis eſt, ac proindè pœna non ſolum lege, ſtatuto, vel conſuetudine, ſed etiam ex conventione utriuſque imponi poteſt, dum non imponatur in fraudem uſurarum ad eas hoc pallio obtegendas, & licet ſtatim termino præfixo, dum ſit ſufficiens, elapſo, poſſet creditor petere pœnam, tamen regularitèr mora, aut dilatio unius diei, vel etiam hebdomadæ, non eſt mora notabilis, ut pœna exigatur. Si pars debiti ſit ſoluta, non tota pœna, ſed tantum correſpondens, & proportionata parti debiti non ſoluti eſt petenda. Si mutuatarius differat reſtituere, etiam poſt tempus præfixum, quia ſolvere nequit, nec poteſt exigi pœna: nam hæc ſine culpa nequit exigi. *C.* 2. *de Conſtit. l.* 22. *C. de Pœnis.* Si vero in eam impoſitam ſua culpa devenit mutuatarius, pœnam ſolvere tenetur. *Gloſſ. fin. in C.* 8. *h. t. Azor p.* 3. 15. *de Uſur. cap.* 6. *Molina de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 317. Quando à Lege, vel à Judice eſt impoſita aliqua pœna non ſolventi tempore debito hujuſmodi pœna, quæ uſura moratoria appellatur, ſive pœna ſit conventionalis ſufficit, quod debitor requiratur à creditore, etiam ante Judicis ſententiam, ut eam ſolvere teneatur. *Sylv. V. Pœna, n.* 14. *Leſſ. lib.* 2. *de Juſt. & jur. cap.* 20. *n.* 136. *Covar. Azor, & alij.*

230 Lucrum conſtituens uſuram eſt quidquid pretio æſtimabile in mutuo ultra ſortem exigitur, vel accipitur, ſive ſit pecunia, ſive triticum, ſive obſequium, alias indebitum, dum interveniat pactum, vel obligatio de novo mutuario impoſita. *C.* 1 *& ſeqq.* 14. *q.* 3. Siquidem reddente mutuatario tantum quantum à mutuante accepit, ad æqualitatem ſatisfacit: ac proindè, quidquid ultra ſortem exigitur, injuſtè exigitur. *Lugo de Juſt. & jur. D.* 25. *ſect.* 5. Hinc uſurarium eſt exigere à mutuatario aliquod munus, vel beneficium, quo compenſet beneficium præſtitum in dando mutuo, vel

quo

Digitized by Google

quo mutuatarius ſpeciali modo benevolentiam mutuanti præſtare teneatur. Ideo *Innoc. XI.* damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt 42. *Uſura non eſt dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, ſed tantum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.* Siquidem eſſet ex pacto, & conſequentèr ex juſtitia obligationem imponere mutuatario ultra ſortem: nam gratitudo, nec ex juſtitia obligat, nec ad aliquem actum determinatum in ſpecie, ſed tantum in genere, ut quis reſpondeat beneficio. Secus eſt, ſi mutuatarius ad ſuam gratitudinem oſtendendam ex mera liberalitate aliquid mutuanti retribuat: tunc enim nulla committitur uſura. Nec mutuans, eo quod beneficium contulerit, debet fieri pejoris conditionis, quam alij, quibus liberè poſſet mutuatarius donare, ac conſequentèr poteſt mutuans ſine timore uſuræ intendere, etiam principalitèr, lucrum, non tanquam debitum, ſed tanquam beneficium gratis dandum, & à fortiori poteſt per mutuum, intendere amicitiam, & benevolentiam mutuatarij. *Soto de Juſt. l. 6. q. 1. art. 2. & 4. Molin. eod. tr. 2. D. 305. num. 5. & ſeqq. Laym. l. 3. tr. 4. cap. 16. n. 1. Lugo de Juſt. D. 25. ſect. 4. num. 28.*

231 Si mutuans mutuatarium obliget ad aliquod obſequium, aliàs indebitum, præſtandum, v.g. ad intercedendum apud Principem pro aliquo obtinendo officio, vel quod mutuatarius deferat aliquem honorem ipſi mutuanti non debitum antecedentèr ab ipſo mutuatario, vel quod ipſe remittat injuriam antecedentèr mutuanti illatam, vel obligationem, quam habebat mutuans reſtituendi famam mutuatario: in his enim caſibus uſura committeretur. Nec poteſt mutuans cum mutuatario convenire, ipſumque obligare, ut ſibi remutuet, quando indigeat, pro eo fidejubeat, vel aliam rem, v. g. frumentum mutuatarius viciſsim mutuet: vel potius mutuanti, quam alijs, ſuas ædes, vel opera locet: vel mutuantis ædes conducat: vel ipſi prædium vendat etiam juſto pretio: vel quod ex ſua officina merces emat, vel quod accedat ſuas ſcholas, vel molendinum, vel furnum ad molendum triticum, vel panem coquendum: & alia hujuſmodi. Siquidem iſta omnia pretio æſtimabilia ſunt, ac proindè eſt nova obligatio, & onus ultra ſortem ea præſtare; conſequenterque à labe uſuræ nequeunt liberari. *D. Thom. 2. 2. q. 78. & alij*, cum ſecus eſſet, ſi iſta omnia non peterentur tanquam pretium, ſed tanquam conditio *ſine qua non* quis mutuaret de præſenti: ſiquidem non tenetur quis beneficium præſtare, quale eſſet dare mutuum ei, quem videt ingratum eſſe, & nolle viciſsim beneficium præſtare. Qui in mutui compenſationem exigit tanquam ex juſtitia aliquid ſpirituale, vel ſpirituali annexum; v. g. Miſſæ Sacrificium, vel Beneficium Eccleſiaſticum, præter ſimoniam, etiam uſuram committit. Nam obligatio conferendi beneficium eſt pretio æſtimabilis. Qui mutuatario aliquid dat ea conditione, ut rem aliundè debitam reſtituat, non committit uſuram: ſiquidem nullum novum onus imponit, ſed petit antecedentèr debitum, v. g. ſi mutuum det ea conditione, ut res ablata, vel depoſita, vel mutuata antecedentèr reſtituatur: vel ſi Dominus, vel Parochus dent frumentum pro ſemine, vel pecuniam pro rebus neceſſarijs ad culturam in mutuum Colono, vel Parochiano ea conditione, ut ſolvant ſine diminutione, & cito penſionem, aut decimas. Hos caſus aliosque plures hujuſmodi latiùs explanant *D. Thom. 2. 2. q. 78. Covarr. Var. 3. cap. 2. n. 5. Leſſ. de Juſt. & jur. l. 2. cap. 20. Molin. eod. tr. 2. D. 307. & ſeqq. Lacr. lib. 3. p. 2. ex n. 835.*

232 Aliquando committitur uſura palliata, quando ſcilicèt operitur pallio alterius contractus, & non oſtenditur clarè contractus mutui: & hac ratione non facilè in foro externo tale pactum de uſura condemnatur, niſi de uſuraria intentione per confeſsionem contrahentium, vel ſcripturam, vel aliundè conſtet. Et ſic venit intelligendus *text. in C. 6. h. t.* pro foro, ſcilicèt, externo; non verò pro foro conſcientiæ, & interno. Ideò uſurarium habetur pactum *Antichriſeos*, quando, ſcilicèt, creditor, qui apud ſe habet fundum oppignoratum pro centum aureis: v. g. illius fructus lucratur, & poſteà exigit ſortem principalem, ſcilicèt, debitum integrum centum aureorum: nam tales fructus, deducendo prius expenſas, & laboris æſtimationem, debent in ſortem principalem imputari; imò ſi centum valeant, & debitum integrum adæquent, debitum omninò extinguitur; & prædium reſtitui debet: etiamſi in favorem cauſæ piæ tales fructus percipiantur. Nec enim ſunt largiendæ eleemoſynæ ex fœnore: alias

pallio

pallio talis pignoris vera uſura, & lucrum ultra ſortem tegeretur. *C. 6. de Pignor. C. 1. c. 2. c. 8. h. t. Covar. 3. Var. cap. 1. Laym. Lacr. l. 3. p. 2. n.* 1115. Nec obſtat *text. in C. 1. de Feud. C. 8. h. t.* ubi Eccleſia lucratur fructus feudi oppignorati pro mutuo à Vaſſallo: nam hoc eſt ſpeciale in feudo, in quo Dominus non tenetur fructus compenſare in ſortem, ſi Vaſſallus interim ſervitia debita non præſtet: imò ipſis fructibus ſervitia debita compenſantur. Similitèr maritus non compenſat in ſortem principalem fructus prædij pro dote oppignorati, dum dos non ſolvitur: ſed ipſis fructibus onera ſuſtinet matrimonij, quæ dote ſuſtinere debebat. *C. 16. h. t.*

233 Vendere rem majori pretio, quam merx valet, præciſé ob dilatam ſolutionem, vel eam minori pretio emere præciſé ob ſolutionem anticipatam eſt uſura palliata nomine emptionis, & venditionis. Nam in venditione, quæ fit credito, vel in anticipata ſolutione eſt mutuum virtuale, ac proindè uſura quidquid ultra principalem ſortem exigitur. Ideò *Innoc. XI.* damnavit hanc propoſitionem, quæ eſt 41. *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem, à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.* Hinc uſuram committit, qui domum v. g. cujus pretium eſt centum, vendit pro centum & viginti, præciſé ob dilatam ſolutionem. Nam in hac ſolutionis prorogatione mutuum latet: nam idem eſt, ac ſi venditor recepiſſet centum pro domo, & ea poſteà mutuaſſet emptori eo pacto, ut poſteà ultra ſortem, quæ eſt 100. reddat viginti, tanquam lucrum. *C. 10. h. t.* niſi ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis ex defectu pecuniæ, hoc pactum ab uſura excuſetur. *Gonzal. in C. 6. h. t. n. 6.* Si verò dubitetur, an res vendita: v. g. triticum, plus ſit valitura tempore ſolutionis faciendæ: cum eo caſu, tàm emptor, quàm venditor ob contingentiam eventus, lucrum, vel damnum æqualitèr expectent, & aliundè venditor non eſſet eam antea venditurus, poteſt aliquid ultra juſtum pretium, quod tunc habet ſine timore uſuræ, nec injuſtitiæ petere. *C. fin. h. t.* ubi ratione hujus dubij etiam excuſatur, qui pannos, granum, vinum, oleum, & alias merces vendit, ut amplius quam tunc valeant in certo termino recipiat pro eiſdem, ſi tamen ea tempore contractus eſſet venditurus. Uſura etiam intervenit caſu, quo quis rem cujus infimum pretium ſunt 120. emat pro centum præciſé ob anticipatam ſolutionem: nam tunc palliatur uſura. Idem enim eſt, ac ſi emptor mutuaſſet centum venditori, ut poſteà reddat 120. niſi ab uſura ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, vel alio juſto titulo excuſetur: v. g. quia dubitatur, an res, quæ emitur de præſenti minori pretio plus, vel minus eſſet valitura tempore traditionis, ex eo quod venditor rei traditionem differat. *Sylv. V. Uſura, 2. q. 1.*

234 Contractus, qui *Hiſpanè: Mohatra; Italicè: Stocco* dicitur, continet palliatam uſuram; & ideò *Innoc. XI.* hanc propoſitionem, quæ eſt 40. damnavit. *Contractus Mohatra licitus eſt etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis præviè inito, cum intentione lucri.* Mohatra enim fit, quando Sejus petit à Titio Mercatore centum aureos in mutuum: qui reſpondet Sejo: tibi dabo centum aureos mutuos, & per annum credam, & expectabo, dummodo iſtud pallium emas centum & decem aureis, quod eſt pretium juſtum, quamvis ſummum, ſtatimque mihi idem pallium revendas centum aureis, quod eſt infimum ejus pretium, tibique hanc ſummam pecuniæ numerabo. Hic latet uſura pallio venditionis contecta: ſiquidem Titius pro centum aureis, quos Sejo dat, recipit ab ipſo centum & decem, cum venditio ad creditum ſit mutuum virtuale. Si verò pactum non ſit initum, & poſt abſolutam perfectè venditionem, mutuatarius minori pretio ipſi Titio rem vendere velit, benè poteſt, ſicut poſſet alij extraneo, quia Mercator vendens illas merces ſummo pretio non privatur jure emendi ipſas infimo pretio, quia adhuc juſtum eſt. *Navar. Molin. Card. Lacr. l. 3. p. 2. n.* 904. Non eſt uſura triticum, aut vinum in autumno mutuare, adjecto pacto, quod in vere tantumdem tritici, vel vini reſtituatur, vel pretium correſpondens in tempore verno, quando incertum eſt, an in utroque tempore idem erit pretium, quia nulla eſt in hoc contractu inæqualitas, cum idem ſit reſpectu utriuſque contrahentis periculum damni, & ſpes lucri. *C. fin. h. t.* ibi: *Ille quoque qui dat decem ſolidos, ut alio tempore totidem ſibi grani, vini, vel olei menſuræ reddantur, quæ licet tunc plus valeant, utrum plus, vel minus ſolutionis* tem-

tempore fuerint valitura veriſimiliter dubitatur, non debet ex hoc uſurarius reputari. Secus eſt, quando eſt certum, vel probabilius, quod pretium erit majus tempore verno, & aliundè mutuans triticum, vel vinum non eſſet illud in tale tempus ſervaturus. Siquidem tunc ultra ſortem exigeretur exceſſus pretij, quod tunc habebat. Si tamen in tempus vernum ſervaturus erat, poterit, deductis expenſis, quas in ejus conſervatione facturus erat, accipere pretium, quod tunc haberet, licet majus, quam tempore mutui dati eſſet. *Gloſſ. in C. fin. h. t.* V. *Dubitatur. Azor p.* 3. *l.* 5. *C.* 7. *q.* 5. *Lugo de Juſt. & jur. D.*25. *ſect.* 7. *& n.* 112. *Molin. eod. tr.* 2. *D.* 311. Mutuare triticum vetus adjecto pacto, quod poſteà reddatur novum, non eſt uſura, ſi quoad valorem non detur exceſſus, licet aliundè cedat in mutuantis commodum, eo quod facilius novum conſervetur: quia in contractu datur æqualitas, quoad pretium, & nullum damnum ſequitur mutuatario. Si vero triticum vetus minus ſit valiturum, quia v. g. eſt ſemicorruptum, erit uſura illud cum novo mutuare: quia ille exceſſus pretij eſt ſupra ſortem principalem. *Sylv.* V. *Uſur.* 1. *q.* 17. *Navar. in Man. cap.*27. *n.*224. *Lugo de Juſt. D.* 25. *ſect.* 7. *n.*117.

235 Emere minori pretio Chirographum, ſeu debitum centum argenteorum: v. g. quando hoc eſt liquidum, & ſine aliqua moleſtia repeti poteſt, eſt uſura palliata. Nam eſt idem, ac ſi emptor mutuaſſet venditori 80. ut ab eo centum reciperet: poteſt tamen minoris emi, quando debitum eſt litigioſum, vel quando in ejus repetitione aliqua moleſtia experienda eſſet, ſaltem ab ipſo venditore, licet aliundè emptor ob ejus induſtriam facilè repetere poſſet: quia in omnium æſtimatione minus valet illud debitum, quam ſi liquidum eſſet. Quando debitor eſt Princeps, non poteſt minori pretio Chirographum emerè ille Officialis, qui ex officio ſolutionem ex Principis ærario debet præſtare: quia hæc emptio uſuraria, vel ſaltem injuſta eſſet, ſicut eſſet, ſi Princeps vellet ſolvere 90. pro centum, eo quod anticipatè ſolvat. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.*361. *ex n.*10.

236 Montes pietatis ſunt quædam æraria aliquorum pietate conſtitua ad ſublevandum indigentium neceſſitates: nam ſolet acceptis pignoribus aliqua quantitas pecuniæ, aut frumenti mutuari indigentibus, ea conditione, ut ſi tempore ſtatuto non ſolvant debitum pignora majori, quo poſſint pretio vendantur, ex quo mons pietatis ſuum debitum recipiat, & aliquid ultra illud, tùm pro conſervatione ipſius montis, tùm pro ſuſtentatione illius miniſtrorum, & ſi quid reſiduum eſt debitori reſtituitur. Hos eſſe licitos, & ab uſura immunes eſt declaratum in *Concil. Later. ſub Leone X. Et Trid. ſeſſ.*22. *de Reform. cap.* 8. *&* 9. inter cauſas pias hos montes recenſet, eoſque approbant *Paul. II. Sixt. IV. Innocent. VIII. Alex. VI. & alij. Defenduntque Navar. Man. cap.* 17. *n.* 123. *Molin. tr.*2. *D.*325. *n.*3. *Caſtropal. tr.* 30. *D.* 4. *p.* 14. *n.* 2. *Azor, Toled. Valent. Laym.* contra *Cajet. & Sot. de Juſt. & jur. lib.*6. *q.*1. *art.*6.

237 Etiam hic venit examinandum, an lucrum cambiorum licitum, vel uſurarium ſit? Cambium enim eſt negotiatio, qua pecunia pro pecunia cum lucro moderato permutatur. Qui dat cambium campſor: qui accipit, campaſarius dicitur. Cambium eſt duplex: aliud reale, locale aliud. *Reale* dicitur, quando pecunia unius generis pro alterius generis pecunia numeratur: v. g. ſi aurei pro argenteis permutantur, & dicitur *manuale*, quia pecunia de manu in manum traditur. *Locale* eſt, quando pecunia præſens in uno loco pro abſenti in alio loco permutatur: v. g. ſi quis det Manilæ mille argenteos, ut Mexici, vel Matriti ipſi reddantur: vel ſi Manilæ accipiat, ut Mexici, vel Matriti, ejus negotiorum geſtor eos reddat. Et quia regularitèr per litteras celebratur, *cambium litterarium* dicitur. Hoc lucri genus licitum eſt, & immunè ab uſura: quia & magna utilitate commerciorum ubique eſt introductum: tum ob periculum trajiciendi pecuniam de uno in alium locum: nam campſor in ſe ſuſcipit periculum, ſi fortè pereat pecunia: tum ob ſumptus, & impenſas faciendas in famulos, & Officiales peritos: & ob laborem ſemper habendi monetam diverſarum ſpecierum: tum & ob laborem in pecunia numeranda, litteris ſcribendis, faciendis rationibus: tum ob majorem commoditatem unius pecuniæ præ alia ad negotiandum, qua ſæpè ſe privat campſor, & ob alios titulos. *Sylveſt.* V. *Uſura*, 4. *q.* 7. *&* 8. *Nav. Man. cap.* 17. *ex n.* 282. *Mol. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D.* 399. Licitum etiam eſt lucrum, quod quis ſolet percipere ex olla, quam dicunt fortunæ. *Hiſpanè*: *Rifa*: nam

Digitized by Google

ſolet accidere, quod Titius: v. g. una ſchedula in ollam immiſſa, cujus valor ſit unus argenteus, lucretur horologium maximi pretij: fortuna tamen adeo varia, & incerta, aliquando, etiam centum ſchedulis immiſſis, nihil capiat. Hinc: talis contractus non poteſt tanquam injuſtus ob pretij inæqualitatem, nec uſurarius ob lucrum ſupra ſortem, damnari: quia non eſt mutuum, ſed emptio, ubi non res extracta, ſed ſpes emitur cum æquali jacturæ periculo. Sic poteſt quis jactum retis emere cum periculo pretium totalitèr amittendi, & cum ſpe lucrandi capturam decuplo majorem pretio. *L.* 11. *tit.* 5. *p.* 5. In Hiſpania ſortes, quæ *Rifas*, dicuntur, ſunt prohibitæ *L.* 12. *t.* 7. *lib.* 8. *R. C.* Quod intellige, quando unius cujuſque periculum excedit lucrum, & correſpondens: vel quando inter pretium, & valorem rei datur improportio: ſecus aliter.

238 Mutuatarius ſolvens uſuras mutuanti, etiamſi expreſſum animum habeat transferendi illarum dominium in mutuantem, adhuc uſurarius non adquirit illarum dominium: nec revocabile quidem, niſi fortè per commixtionem, qua res ex uſuris perceptas in numero, pondere, vel menſura conſiſtentes, cum alijs ſuis ejus generis commiſceat. §. 27. *Inſt. de Rer. diviſ.* Nam ad transferendum dominium, non ſufficit traditio, ſed juſtus titulus eſt neceſſarius. *L.* 31. *ff. de Adquirend. rer. domin.* Et hic deeſt in præſenti caſu. Et quidem non eſſet juſtus titulus contractus mutui: nam hic non extenditur ultra ſortem principalem: non promiſſio mutuatarij: ſiquidem invalida eſt. *C.* 6. *de Jur. jur.* non denique voluntas tradentis uſuras: nam hæc ſolum ad ſolutionem debiti dirigitur, non tamen ad donationem liberalem extenditur. Et cum non debeat ex juſtitia uſuras, non eſt credendum, eas donare velle; *arg. L.* 19. *ff. de Reb. cred. D. Thom.* 2. 2. *q.* 78. *art.* 3. *ad* 3. *Covarr. Variar.* 3. *cap.* 3. *n.* 6. *Leſſ. de Juſt. lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 158. *Molin. eod. tr.* 2. *D.* 326. *num.* 7. *Caſtropal. Gloſſ. in C.* 10. 14. *q.* 4. *Nav. Man. cap.* 17. *n.* 265. *Lugo de Juſt. D.* 25. *ſect.* 11. *n.* 106. Hinc eſt, quod mutuatarius, etiam ſi promiſiſſet uſuras, non tenetur eas ſolvere, niſi fortè juramentum accedat: nam tùnc obligatur ex Religione, & juramento: tale enim juramentum, eo quod non cedit in detrimentum animæ, vel tertij ſervandum eſt. *C.* 28. *de Jur. jur.* Licet enim accipere, vel exigere uſuras ſit peccatum, eas ſolvere peccatum non eſt: ſiquidem juſta cauſa neceſsitatis urgente petijt mutuatarius mutuum, quod ſine uſuris concedi deberet, & ipſe tantum promiſit uſuras ex malitia dantis: nam ad hoc jam determinatus ſupponitur, & ideo juramento, per ſolutionem uſurarum adimpleto, poteſt mutuatarius eas repetere. *C.* 6. *de Jur. jurando.* Uſurarius autem, cui factum eſt tale juramentum, poteſt cogi, ut juramentum remittat, ſi nondum uſuræ ſolutæ ſint, vel ut eas reſtituat, ſi jam ſolutæ erant: in utroque enim foro uſuras reſtituere tenetur. *C.* 5. *c.* 13. *b. t.* quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. *C.* 4. *de Reg. jur. in* 6. Uſurarius enim tanquam fur, & raptor habetur. *C.* 10. 14. *q.* 4. Si uſurarius contra uſurarium agat, & reus hanc opponat exceptionem in foro externo, actor non auditur, quouſque uſuras reſtituat. *C.* 14. *b. t.* Nam fruſtra legis auxilium invocat, qui committit in Legem. *C.* 17. *b. t.* vel donec ſe ab hoc crimine purgaverit: vel ſi ſolvendo non ſit, ſaltem de eis ſolvendis cautionem idoneam pignoribus, vel fidejuſſoribus præſtet. Si mutuatarius juravit, non repetere uſuras, adhuc uſurarius compellendus eſt eas reſtituere. *C.* 13. *b. t.* Nam licet mutuatarius, juramento obſtante, non poſsit eas repetere, poteſt tamen eas accipere ſi reſtituantur. Quando uſuræ ſunt ſolutæ in pecunia, ſi uſurarius aliquid emat tali pecunia, vel aliter negotiando lucretur, licet ſemper obligetur ad pecuniæ reſtitutionem, & lucri ceſſantis, & damni emergentis, non tamen ad rei ſic emptæ, vel adquiſitæ reſtitutionem. Siquidem Dominus illius fit, niſi fortè non habeat aliundè, undè reſtituere poſsit. *C.* 5. *b. t.* quia talis res empta, vel acquiſita non eſt fructus pecuniæ, quæ ex ſe ſterilis eſt, ſed negotiationis, & induſtriæ uſurarij. Sicut Depoſitarius fit Dominus rei emptæ pecunia depoſita. *L.* 6. *C. de Rei vindicat.* Imò, & fur fit Dominus rei furtiva pecunia adquiſitæ. *L.* 48. §. *fin. ff. de Furtis.* Quando vero res uſuraria non eſt pecunia, ſed alia res frugifera, fructus ex ea percepti mutuatario, utpotè rei Domino adquiruntur. §. 35. *Inſt. de Rer. diviſion.* Si res uſuraria vendatur mala fide ex parte emptoris, qui ſciat alienam eſſe, contractus eſſet irritus, ac proindè uſurarius pretium rei non adquiret. Si tamen emptor bonam fidem habeat, uſurarius ad-

qui-

quirit dominium pretij pro re vendita accepti : tenetur tamen emptori ad evictionem. *D. Thom.* 2. 2. *q*.78. *art*.3. *Cov. var*.3. *cap*.3. *Molin. de Juſt. & jur. tr.* 2. *D*.327. *Leſſ. eod. lib*.2.*cap*.20. *& n*.161.

239 Cum uſuræ Jure Naturali, & Divino ſint prohibitæ etiam Judæi, & alij, qui Jure Eccleſiaſtico non ligantur, tenentur uſuras, etiam in quantitate modica acceptas, reſtituere. *C*.12. *h.t.* Nam quidquid ultra juſtum accipitur, licet parvum ſit in quantitate, poteſt dici gravis, & immoderata uſura, ut dicitur in hoc ſenſu *in C*.18. *h. t.* Item eorum teſtamenta nulla ſunt : ſiquidem ipſi ſubijciuntur Legibus temporalibus Principum, in quorum dominio ſunt. *Covar. var*.3. *cap*. 3. *n*. 9. *Molin. de Juſt. tr*. 2. *D*.334. *n*. 12. Hæredes uſurariorum ad uſurarum reſtitutionem, ſaltem juxta vires hæreditatis, tenentur : quippè cum res uſuraria non fuiſſet defuncti, nec hæredum poteſt eſſe. *C*. 9. *h. t.* Et quidem ſi hæredes fecerunt inventarium, non poſſunt nec in foro conſcientiæ, nec in foro externo, ultra vires hæreditarias obligari. *Sylveſt.* V. *Uſura*, 6. *q*.10. *dict*. 4. *Azor p*.3. *lib*. 5. *cap*. 18. *q*. 11. contra *Covar. var*.3. *cap*.3. *n*.7. Obligantur quidem juxta vires hæreditarias, etiamſi res uſuraria ad eos non pervenerit, nec hæres factus ſit ditior, nec hæreditas ſit aucta ratione rei uſurariæ : ſed quia cum repræſentent defunctum, ejus conſcientiam exonerare tenentur. *C*.5. *de Raptor.* Quando plures ſunt hæredes ſi non ſunt delicti participes non tenentur ſinguli in ſolidum : ſed inter omnes pro rata dividitur obligatio reſtituendi uſuras, ſicut pro rata commodum hæreditatis dividitur : adeò, ut uno tantum manente, non teneatur in ſolidum, etiam alijs deficientibus, ut contra *Gloſſ. in C*. 9. *h. t.* V. *Cogendi. Navar. in Man. cap*.17. *num*. 278. tenent *Sylv.* V. *Uſura*, 6. *q*.10. *dict*. 2. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib*.2. *cap*.20. *num*. 175. *Molin. eod. tr*.2. *D*. 332. *n*. 4. Si tamen res in ſpecie apud aliquem extet, ille eam reſtituet, nam res ubicumque eſt pro ſuo Domino clamat : ipſe tamen poteſt petere, ut à ſuis cohæredibus pro rata ipſi ſatisfiat. *Molin. de Juſt. tract*.2. *D*.332. *n*.4. Tertius ille, ad quem res uſuraria pervenit quocumque titulo, ſi hæc extet, eam tenetur reſtituere : nam res, ut diximus, ubicumque ſit pro ſuo Domino clamat. Si uſurarius res proprias alicui donavit, vel alio titulo lucrativo alienavit, ſciens, ſe hoc modo reddi impotentem ad uſuras reſtituendas, tunc donatarius, vel alius, qui eas accepit, tenetur in utroque foro accepta, ſi extent, reſtituere, vel ſi bona fide conſumpſit, quatenùs eſt factus ditior : modo, hæc petantur à creditoribus intra annum à die ſcientiæ factæ alienationis in ipſorum fraudem. *Molin. de Juſt. & Jur. tr*.2. *D*. 329. Bona vero uſurarij, quæ ad alium titulo oneroſo, vel lucrativo, & quidem particulari emptionis, vel donationis pervenerunt bona fide, quin accipiens ſciret, ex hoc uſurarium fieri impotentem adſolvendas uſuras: etiamſi talia bona eſſent adquiſita ex pecunia uſuraria, non ſunt reſtituenda mutuatario: ſiquidem uſurarij bona non ſunt pro uſuris tacitè hypothecata, neque ex natura rei, nec Jure Civili, vel Canonico. *Sylv.* V. *Uſura*, 6. *q*. 5. *Covar. var*. 3. *cap*.3. *n*.6. *Leſſ. de Juſt. lib*.2. *cap*. 10. *n*.167. *Molin. eod. tr*.2. *D*.329. *n*. 6. Bona autem, quæ uſurarius habet in ſua poteſtate obnoxia ſunt reſtitutioni, non ratione hypothecæ, ſed actione perſonali, quæ in alium, niſi hæres ſit, non tranſit. *C*.9. *h. t.*

240 Cooperantes ex parte mutuantis, ad exigendas uſuras, quando ſunt illarum cauſa efficax peccant, & ad reſtitutionem tenentur, ſaltem, ſi uſurarius reſtituere nequeat, vel nollit. Sic tenentur Princeps, Magiſtratus, Advocati, Tutores, Procuratores, conſulentes, vel aliter efficacitèr cooperantes: quia cum ſint cauſa injuſta damni illati, ad ejus reparationem tenentur. Qui vero ex parte mutuatarij cooperantur, nec peccant, niſi fortè ratione ſcandali, nec ad reſtitutionem uſurarum tenentur : ut famuli pecuniam pro uſuris deſtinatam numerantes, vel qui pecuniam ſub uſuris in obſequium mutuatarij procurant, dum non ſuadeant mutuanti, ut eam ſub uſuris det. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib*. 2. *cap*.20. *ex n*.178. *Molin. eod. tr*.2. *D*.331. *& alij*. Uſurarius ergo debet reſtituere omne lucrum, quod ſupra ſortem accepit ratione mutui, & non ex alio juſto titulo, ut damni emergentis, vel lucri ceſſantis, &c. Et ſi res uſuris data eſt fructifera, etiam fructus percepti ab uſurario reſtituuntur, etiamſi à Domino, ob negligentiam, vel ob caſum fortuitum, non fuiſſent percepti. *Azor Inſt. p*. 3. *lib*.5. *cap*. 15. Sed ſunt reſtituendi, deductis impenſis in perceptione, & conſervatione fructuum factis : non tamen reſtituuntur qui percipi potuerunt, ſi in effec-

Digitized by Google

effectu non ſunt percepti. Debet denique uſurarius reſtituere omne damnum obveniens, imò, & lucrum ceſſans, ſi fortè Dominus, ut uſuras ſolveret, aliquam jacturam eſt paſſus.

241 Hæc uſurarum reſtitutio mutuatario per illas læſo debet fieri, vel poſt obitum ejus, ipſius hæredibus, ſive ex teſtamento, ſive ab inteſtato. Si hæredes non extent, vel ignorentur, tunc quidem alijs pauperibus, Eccleſijs, vel alijs cauſis pijs debet fieri reſtitutio. C.4. 14. q. 5. C. 5. h. t. Etiam pauperibus poſſunt reſtitui, quando licet ſciatur quiſnam læſus eſt, non poſſunt ad eum mitti; *arg. C.16. de Judæis.* In noſtra Hiſpania poteſt fieri compoſitio virtutæ Cruciatæ de illicitè adquiſitis per uſuras, ut ex Bulla ipſa conſtat. Uſurarius, qui inopiam patitur non poteſt obligari, ad uſuras reſtituendas. C.5. h. t. *Quia inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit.* C. 16. *de Reſtitut. ſpoliat.* quouſque ad pinguiorem fortunam deveniat; *arg. C. Oduardus*, 3. *de Solution.* poteſt etiam creditor hanc obligationem uſurario remittere totalitèr, cum ſit ſuæ rei moderator, & arbitèr. L.21. C. *Mandat.* Et à fortiori conſentire in cautionem, quam uſurarius pignoribus, vel fidejuſſoribus præſtet: nam ſic ſatisfactum cenſetur. Si uſurarius velit uti beneficio ceſsionis bonorum, tunc relinquenda ſunt ipſi alimenta, ne egeat, & expreſſari debet, quouſque habeat, undè ſolvendo.

242 Ultra reſtitutionem varijs pœnis uſurarij puniuntur, quæ ſunt ſequentes. 1. enim uſurarij fiunt infames. C. 11. *de Exceſſ. Prælator.* ac proindè irregulares, nec valent ad ordines promoveri. C. 8. D.46. nec ad beneficia, vel officia Eccleſiaſtica. C.11. *de Exceſſ. Prælat.* quod ſi Clerici ſint, ſuſpenduntur: & ſi adhuc in crimine perſiſtant, omninò à beneficio, & officio Eccleſiaſtico obtento deponuntur. C.7. *h. t.* Si pœniteant, & reſtituant uſuras, poteſt Epiſcopus diſpenſare cum tali Clerico, ut poſsit beneficia obtenta retinere, & obtinere alia, non tamen poteſt recuperare ea, quibus privatus eſt; ſi alij jam ſint collata. C.4. §. *de Adulterijs*, *de Judicijs.* Si Laici ſint, excommunicantur, imò hodie excommunicationem ipſo facto incurrunt. C.1. *h. t. in 6.* Uſurarijs negatur Sacramentalis abſolutio, & Sacramentum Euchariſtiæ, nec eorum oblationes admittuntur, præſertim, quæ intra Miſſarum ſolemnia fiunt, & in morte ſepultura Eccleſiaſtica denegatur ipſis, niſi uſuras reſtituant, vel ſaltem de reſtituendo caveant. C. 3. *h. t. C. 2. eod. in 6. l. 9. tit.* 13. *p.* 1. Ipſoque facto excommunicatur Clericus illos ad ſepulturam Eccleſiaſticam admittens, nec ab excommunicatione abſolvitur, quouſque arbitrio Epiſcopi ſatisfaciat. *Clem.* 1. *de Sepult. Greg.Lop. in l.9. tit.*13. *p.* 1. V. *Manifieſtamente.*

243 Item uſurarij non poſſunt facere teſtamentum, nec aliam ultimam voluntatem, niſi reſtituant uſuras, vel cautionem de eis reſtituendis præſtent. Nec ulli licet eorum teſtamentis conficiendis intereſſe: quod ſi teſtamentum faciant, & adhuc impœnitentes in reſtituendis uſuris ſint, teſtamentum eſt irritum. C.2. *h. t. in 6.* Etiam ſi talis uſurarius deſijſſet uſuras excercere. Nam dum non reſtituit, vel de reſtituendo cavet, teſtamentum eſt nullum. *Covar.* 3. *Var. cap.*3. *n.*9. Si dedit ſigna pœnitentiæ, & deceſsit, nec reſtituit, nec de reſtituendo cavit: quamvis quoad relicta profana teſtamentum ſit nullum, ſuſtineri tamen ex æquitate, quoad relicta ad pias cauſas, tenent *Sylv.* V. *Uſura*, 9. *q.* 7. *Covar.* 3. *Var. cap.*3. *Molin. de Juſt. & jur. tr.*2. *D.*334. *n.* 11. *Lugo eod. D.* 24. *ſect.* 4. *n.* 70. *Vazq. Opuſc. de Teſtament. cap.* 9. §. 1. *dub.* 8. *n.* 32. Si tamen poſt teſtamentum nullitèr conditum, reſtituant, vel cautionem præſtent uſurarij, tale teſtamentum convaleſcit, non præcisè tractu temporis. *L.*210. *ff. de Regul. jur.* ſed quaſi confirmetur nova voluntate, quæ de ambulatoria eſt uſque ad mortem. Sic alienatio à minori nullitèr facta, judicis Decreto ſuperveniente, majori ætate confirmatur, ſi minor eam ratam habeat. *L.*2. *C. Si major fact.* quod à fortiori in teſtamento tenendum eſt ob cauſæ favorem. *C. fin. de Sent. & re judic. Cov. Var.* 3. *cap.* 3. *n.* 9. *Lugo de Juſt. D.* 24. *ſect.* 4. *n.* 71. Has pœnas incurrunt uſurarij: ſed quidem manifeſti tantum. C. 15. *h. t. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.*334. *n.* 5. *Caſtrop. tr.* 30. *D.* 4. *p.* 30. *n.* 16. *L.*9. *tit.*13. *p.* 1. ibi: *Uſurero ſiendo alguno manifieſtamente en ſu vida.* Debet tamen præcedere ſententia Judicis declaratoria, quod ille ſit uſurarius manifeſtus, vel notorius; *arg. C.* 19. *de Hæretic. in 6.* Præter has pœnas poteſt Judex alias ſuo arbitrio infligere, præcipuè pecuniarias, ut ipſi, in quo peccant, puniantur. Vel etiam Carceris, relegationis, vel fuſtigationis. *Menoch. de Arbitr. caſ.*398. In noſtra Hiſpania ſic puniuntur uſurarij. *In L. fin. tit. 6. lib.*8.

R.

Digitized by Google

R. C. Mandamos, que qualquier Chriſtiano, que diere à uſuras, ò hiciere qualeſquier contratos en fraude de uſura, que caya en las penas, que en las dichas Leyes, y Ordenanzas ſon contenidas: de las quales la ſuerte principal ſea para la parte contra quien ſe exercitaren las uſuras, y de las penas la mitad ſea para la Camara:::y demàs que el tal Uſurario, ò Logrero quede, y ſinque inhabil, è infame perpetuamente.

244 De uſurarum crimine contra Laicum cognoſcere poteſt Judex Eccleſiaſticus. *C.* 2. *c.* 7. *h. t.* Vel etiam Laicus. *C.* 12. *eod.* ad præventionem cum delictum ſit mixti fori: & non ſolum quando quæſtio facti vertitur, ſed etiam, quando quæſtio eſt de jure, v. g. An hic contractus ſit uſurarius vel non? Siquidem utroque jure vindicatur hoc delictum, & ab utroque Judice, teſte praxi, punitur. Nec uſura plus ſpiritualitatis habet, quam homicidium, & alia crimina juſtitiæ, & Juri Naturali repugnantia. *Sylv.* V. *Uſur.* 9. *Covar. Var.* 3. *cap.* 3. *n.* 1. *Farinac. Prax. Crimin. q.* 8. *n.* 140. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 398. *Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 333. *Gonzalez in C.* 3. *h. t. n.* 11. contra *Gloſ. in C.* 8. *de Foro comp.* V. *Malefactores. Clar.* V. *Uſura, n.* 8. *Azor, & alios*, qui ad Eccleſiaſticum privativè pertinere, tenent. Quando verò ſtatuendum eſt perpetua, & Legali Sanctione, an aliquis contractus uſurarius, injuſtus, vel peccaminoſus ſit, hoc ad ſolum Rom. Pontificem ſpectat. Nam ipſi tantum eſt conceſſum à Chriſto D. declarare doctrinam ad fidelium mores ſpectantem juxta illud Chriſti D. *Paſce oves meas. Joan. C. fin. v.* 17. Aliquem eſſe manifeſtum uſurarium, probatur per facti evidentiam, ſi alijs frequentèr mutuum ſub uſuris dedit, vel ſi publicè eas exercuit. Et ſufficit unus actus. Etiam probatur per evidentiam juris, ſi uſurarius eſt condemnatus, judicialitèr confeſſus, vel legitimè convictus, vel per confeſsionem extrajudicialem uſurarij coram Notario, vel duobus teſtibus factam, vel per duos, vel tres teſtes (non quidem de fama deponentes) ſed qui teſtentur, ſe illum vidiſſe ſæpius mutuum ſub uſuris dare: vel per conjecturas vehementes, & indicia evidentia, quæ cum delicto moralem connexionem habeant. *C.* 15. *h. t.* Denique ex libris rationum, qui licet non pro ipſis, contra ipſos ſcribentes probant. *L.* 5. *l.* 6. *l.* 7. *C. de Probat.* ad quos exhibendos poſſunt per cenſuram cogi. *Clem. un.* §. *Cæterùm, h. t.* imò, & vi adhibita, frangendoque arcam, extrahi poſſunt. De quibus latius *Sylv.* V. *Uſura*, 9. *Covar. Var.* 3. *cap.* 3. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 235. *Azor, p.* 3. *lib.* 5. *cap.* 19. Uſurarius manifeſtus condemnatus, ut uſuras reſtituat, non auditur, ſi appellet. *C.* 11. *h. t.* Sicut nec alij notorij criminoſi à condemnatione criminis appellantes audiuntur. *C.* 5. §. *fin. de Appellat.* niſi appellatio ex juſta cauſa interponatur, v. g. ſi reus neget, ſe uſuras recepiſſe: quia defenſio naturalis, qualis eſt appellatio, nulli denegatur. *C.* 59. *de Appellat. C.* 11. *de Exceſſib. Prælat.*

TIT. XX.

De Crimine Falſi.

245 FAlſum, aliquando dicitur, quidquid verum non eſt, etiam ſi fraus, vel dolus non committatur. *L.* 13. §. *ff. de Rebus dub.* Aliquando inſuper addit dolum, etiam ſine alterius præjudicio, & tunc coincidit cum mendacio. *L.* 20. *ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Sed in præſenti falſum tria complectitur. 1. Immutationem veritatis. 2. Dolum committentis falſum. *L.* 20. *C. ad Leg. Cornel. de Falſ.* 3. Quod talis immutatio afferat damnum tertio, vel ſaltem, quod ex ſe poſsit afferre, licet fortè impediatur. *L.* 6. *l.* 8. *C. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Hinc falſum definitur *frauduloſa immutatio veritatis in alterius præjudicium facta. L.* 1. *tit.* 7. *p.* 7. ibi: *Falſedad es mudamiento de la verdad.* Falſum eſt grave crimen, & publicum, de quo quilibet de populo, etiam ſi nihil ipſius interſit, poteſt accuſare: & quidem uſque ad 20. annos accuſatio fieri valet. *L.* 5. *tit.* 7. *p.* 7. eſtque crimen exceptum, quod non venit in generali diſpoſitione, vel remiſsione: Nec falſarius liberatur à carcere, ut alij rei ob publicam lætitiam. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 306. *n.* 11. *Aceved. in l.* 3. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C. n.* 2. Et ſanè pluribus, & varijs modis falſi crimen committitur. *L.* 1. *tit.* 7. *p.* 7. ibi: *E puedeſe facer la falſedad en muchas maneras. L.* 1. *& ſequentib. ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* falſum igitur committitur. 1. facto ipſo. 2. verbo, & dicto. 3. ſcripto.

246 *Facto* ipſo quis falſi crimen committit. 1. Quando admiſcet mercibus materiam adulterinam: & arbitrariè punitur. Item Medici, vel Pharmacopolæ, qui

Digitized by Google

qui loco unius medicamenti aliud apponunt. *L.* 4. *tit.* 7. *p.* 7. 2. Qui eandem rem duobus vendit diverſis contractibus. *L.* 21. *ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* & de Jure Hiſpano venditor primo emptori rem, ſecundo pretium reſtituet, & ipſe ad tempus relegabitur. *L.* 7. *tit.* 7. *p.* 7. qui verò rem oppignoratam alteri oppignorat, vel vendit, cum non ſufficiat ad utrumque debitum, committit ſtellionatum, non tamen crimen falſi, niſi falſum dicat, v. g. non eſſe rem alteri oppignoratam. 3. Qui terminos agrorum doloſe mutat, & hic quidem arbitrariè punitur. *L.* 8. *tit.* 7. *p.* 7. 4. Qui corrumpit pondera, & menſuras publicè probatas. Et hic in Inſulam relegabatur. *L.* 32. §. 1. *ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Jure tamen Canonico punitur 30. dierum pœnitentia in pane, & aqua. *C.* 2. *de Emption.* De Jure Hiſpano, qui falſis ponderibus, vel menſuris utitur emendo, aut vendendo reſtituet damna duplicata, & in Inſulam relegatur ad tempus, Regis arbitrio, & pondera, & menſuræ frangi debent coram damnificantium januis. *L.* 7. *tit.* 7. *p.* 7. Hodie tamen pœna relegationis ad pœnam arbitrariam reducitur. *Acevod. in l.* 2. *tit.* 13. *lib.* 5. *R. C.* In quo titulo latè agitur de ponderibus, & menſuris, quibus in Hiſpania uti debemus. *Hevid in* 2. *p. Cur. Philip. lib.* 1. *cap.* 7. & 9. 5. Qui alienum partum alicui in alterius præjudicium ſupponit. *L.* 3. *tit.* 7. *p.* 7. Cujus pœna olim erat capitalis. *L.* 1. *C. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Hodie erit fuſtigatio. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 306. 6. Etiam ſi per Alchimiam verum aurum confici abſolutè poſſet, ut tenent *Albert. Magn. L.* 3. *de Mineral. cap.* 9. *Martin Delrio, lib.* 1. *Diſquiſ. Magic. cap.* 5. *q.* 1. quod negat *D. Thom. in* 2. *D.* 7. *q.* 3. *art.* 1. *ad* 5. tamen ſeverè prohibitum eſt à *Joan. XXII.* tali auro uti, & ex eo monetam cudere. Et Laici Alchimia utentes fiunt infames, & regulariter pœna arbitraria puniuntur. Clerici beneficijs habitis privantur, & ad alia habenda inhabiles efficiuntur. Et dat rationem Pontif. *In Extr. un. h. t. inter comm. Spondent, quas non exhibent divitias, pauperes Alchimiſtæ: ijdemque verbis diſſimulant falſitatem, ut tandem, quod non eſt in rerum natura, eſſe verum aurum; vel argentum ſophiſtica tranſmutatione confingant.* *L.* 9. *tit.* 7. *p.* 7. Ubi arbitrio Regis jubet punire Alchimiſtas, ibi: *O que ficieſſen alquimia, engañando los omes en facerles creer que non puedi ſer ſegun natura.* 7. Qui corrumpit dolo malo edicta propoſita. *L.* 32. *ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* qui falſo diplomate vias commeant. *L.* 27. §. *fin. ff. eod.* qui doloſè allegant authoritates, Conſtitutiones, vel Leges falſas, vel jam abrogatas. *L. fin. ff. eod. l.* 1. *tit.* 7. *p.* 7. qui nomen, cognomen, genus, parentes, familiam doloſè mutat in alterius præjudicium. *L.* 13. *ff. ad Leg. Cornel. de Falſ. l.* 2. *tit.* 7. *p.* 7. qui alienæ familiæ inſignibus utitur. *L.* 27. §. *fin. ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Non tamen prohibetur, quod quis ſine fraude, vel alterius præjudicio mutet nomen. *L. un. C. de Mutat. nomin. Menoch. de Arbitr. caſ.* 318. *n.* 2. *Gonzal. in C.* 3. *h. t. n.* 5. In noſtra Hiſpania, qui fingit ſibi alienum nomen, quando merces manifeſtat apud Miniſtros Regios, morte punitur, & ipſe Tabellio, ſi fortè ad hoc malitioſè concurrat. *L.* 14. *tit.* 18. *lib.* 6. *R. C.* Qui falsò ſibi aliquos honores, vel titulos attribuit in aliorum præjudicium: v. g. ſi ſe fingat Doctorem, Advocatum, Nobilem, vel Sacerdotem. *L.* 2. *t.* 7. *p.* 7.

247 Denique, & precipuè grave falſi crimen committit, qui monetam falſificat, vel cudendo ex materia adulterina, vel admiſcendo veræ materiæ aliam inferioris valoris: v. g. Si monetæ auri, vel argenti materia cupri, plumbi, vel ſtanni adjungatur: vel etiam minuendo juſtum pondus monetæ jam cuſæ: vel radendo, tondendo, vel ſcindendo monetam. *L.* 8. *ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Etiam ſi his modis moneta ad juſtum pondus reducatur: vel ipſam tingendo, ut tecto cupro, appareat aurea: vel monetam adulterinam doloſè expendendo: vel etiam monetam juſti ponderis, & veræ materiæ cudendo: Nam monetam cudere inter Regalia numeratur. *L.* 2. *C. de Falſ. monet. l.* 9. *tit.* 7. *p.* 7. ibi: *Non ha poderio de la mandar facer algun ome, ſi non Emperador, ò Rey.* Et cum in Jure Canonico nulla certa pœna in falſarios monetæ ſit ſtatuta, arbitraria imponenda eſt: quæ uſque ad depoſitionem poteſt pervenire; *arg. C.* 3. *h. t.* Nam excommunicatio reſervata *in Extr. un. h. ti Joan. XXII.* eſt pœna ſpecialis pro Regno Galliæ. Qui numos falſa fuſione, id eſt, ex materia adulterina formaverit, flammarum exuſtionibus mancipatur. *L.* 2. *C. de Falſ. monet.* Eadem pœna tenentur cooperantes, v. g. qui concedit domum, ſtat in excubijs, vel aliter promovet. *L.* 1. & 2. *C. de Falſ. monet. l.* 1. *tit.* 7. *p.* 7. ibi: *Qualquiera que dieſſe ayuda, ò* con-

Digitized by Google

conſejo porque ſea fecha falſedad en alguna de eſtas maneras ſobredichas, ò en otras ſemejantes, face falſedad, è merece pena de falſo. In noſtra Hiſpania monetam falſans cumburitur. *L. 9. tit. 7. p. 7.* ibi: *Mandamos, que qualquier que ficiere falſa moneda de oro, ò de plata, ò de otro metal qualquier, que ſea quemado por ello, de manera, que muera.* Idem dicit de dantibus conſilium, vel auxilium. Huc etiam poteſt reduci crimen illorum, qui epiſtolas, vel litteras alicujus privati deſigillant, & aperiunt: quorum pœna eſt arbitraria. Si verò publicas litteras alicujus Magiſtratus ſigillo publico munitas quis aperiat, gravius punitur. Pro Indijs habetur in *L. 7. tit. 16. lib. 3. R. Indiar.* quod aperientes Epiſtolas ad Regem Miſſas ex Indijs perpetuo exilio ab his Provincijs plectantur, & perpetua Officiorum privatione. Quod ſi viles ſint, fuſtigantur, & in triremes mittuntur. Et addit Lex: *Y que los Virreyes tengan particular cuidado de executarlo, y por ningun caſo, que no ſea de manifieſta ſoſpecha de ofenſa de Dios Nueſtro Señor, ò peligro de la tierra, no abran, ni detengan las Cartas, ni Deſpachos. Solorz. Politic. Ind. lib. 2. cap. 14. in fin.* Poſſunt tamen ſine injuria alterius litteræ aperiri jure belli, vel ad propriam, & juſtam defenſionem, vel ad vitandum peccatum, vel à Superiori, præcipuè, quando huic juri ceſſum eſt à partibus, ut fit in ſocietate. *Sylv.* V. *Falſarius, q. 1. Molin. de Juſt. tr. 4. D. 36. Laym. lib. 3. tr. 3. p. 1. c. 4.*

248 *Verbo* falſum committit 1. teſtis, qui doloſè in judicio falſum teſtimonium dicit, vel qui veritatem, quam declarare oportebat, occultat. *C. 1. b. t. l. 16. ff. de Teſtib. l. 1. tit. 7. p. 7.* v. g. Si rogatus de certo articulo dicit, ſe nihil ſcire, vel non recordari: vel æquivocè loquitur, ita ut veritas non detegatur. Etiam falſi crimen committit, qui falſi teſtis depoſitione utitur, vel qui illum ad falſum dicendum, vel verum occultandum, pretio corrumpit, vel ſubornat. *L. 1. tit. 7. p. 7.* In Lege enim Veteri pœna talionis erat impoſita falſo teſti: qui proindè ſubibat pœnam, quam accuſatus, probato crimine, pateretur. *Deut. 19. & fin.* ibi: *Animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente exiges.* De Jure Canonico teſtis falſus, etiam non juratus, ſi doloſè circa ſubſtantialia cauſæ falſum dixit, vel occultavit verum, & quidem in tertij præjudicium, fit infamis. *C. 9. 3. q. 5.* & ſi Clericus ſit debet deponi, & ad pœnitentiam agendam in Monaſterium detrudendus eſt. *C. 7. D. 50.* vel condemnandus eſt ad carcerem, ſeu triremes. Si tantum circa accidentalia falſum dixit, vel ſine tertij præjudicio pœna eſt arbitraria. *Clar.* §. *Falſum, n. 9. Diaz Pract. Crim. Canon. cap. 97.* Ut tamen pœna ordinaria teſti infligatur, debet teſtis directè de hoc crimine accuſari, & convinci, vel in jure illud confiteri. Nam ſi eſt oppoſita tantum civilitèr per exceptionem falſitas, etiam ea probata, nullam pœnam, nec infamiam teſtis incurrit; ſed tantum à teſtimonio dicendo repellitur. *Diaz Pract. Crimin. Canon. cap. 97. n. 1.* Hodie Jure Civili, derogatis per Legem, vel conſuetudinem contrariam pœnis antiquis *in* §. *7. Inſt. de Publ. Judic.* ibi: *Ejuſque Legis* (Corneliæ de Falſis) *pœna in ſervos ultimum ſupplicium eſt* (*quod etiam in Lege de Sicarijs, & beneficis ſervatur*) *in liberos verò deportatio.* Falſo teſti imponitur pœna arbitraria: ac proindè pro caſuum varietate poteſt eſſe pecuniaria, vel corporalis, etiam, & capitalis. *L. 22. C. ad Leg. Cornel. de Falſ. Clar.* §. *Falſum, n. 5. & 31.* In noſtra Hiſpania olim quinta pars dentium extrahebatur teſti falſo, ſed nunc ad triremes per decem annos damnatur, & publicæ ignominiæ exponitur. *L. fin. tit. 17. lib. 8. R. C.* Si tamen reo erat imponenda pœna capitalis, teſtis falſus morte punitur. *L. 4. tit. 17. lib. 8. R. C. Gonzal. in C. 1. h. t. n. 5.* Teſtis falſum deponens poteſt puniri à Judice coram quo deponit, licet alias, non eſſet de ejus juriſdictione. *L. 14. C. de Teſtibus.* Dum teſtis non ſit Clericus, qui coram Laico Judice deponat: Nam tunc Judex ſolum cognoſcit civilitèr de falſitate ad repellendum Clerici teſtimonium, non tamen criminalitèr ad eum puniendum. Judex falſi crimen committit quando odio, precibus, donis, vel gratia corruptus, vel ex malitia doloſè injuſtam ſententiam contra jus, & propriam conſcientiam profert. *L. 1.* §. *3. ff. ad Leg. Cornel. de Falſ. l. 1. tit. 7. p. 7.* De Jure Canonico talis Judex incurrit ſuſpenſionem à Divinis, & ſi his ſe ingeſſerit, durante ſuſpenſione, fit irregularis. *C. 1. de Sent. & re jud. in 6.* de Jure Civili olim exilio, vel capite plectebatur ex Lege Repetundarum. *L. 7.* §. *fin. ff. ad Leg. Jul. Repet.* Hodie pœna arbitraria exilij, confiſcationis, amiſſionis officij, & etiam mortis punitur. *Menoch. de Arbitr. caſ. 342. n. 7.* ferè idem eſt in noſtra Hiſ-

Digitized by Google

Hiſpania *L.* 52. *tit.* 14. *l.* 24. *tit.* 22. *p.* 3. *l.* 5. *tit.* 9. *lib.* 3. *R. C. Pichardo in princ. Inſt. de Obligat. quæ ex quaſi delict. n.* 16. Advocatus falſi crimen committit, ſi partem contrariam juvat, & ſuam vinci patitur, vel prodita cauſa ſui clientis, vel proprias probationes omittendo, & admittendo probationes, & exceptiones falſas contrarij. *L.* 1. *tit.* 7. *p.* 7. Olim talis S. C. Turpilliano puniebatur. *L.* 1. *ff. ad. S. C. Turpil.* Hodie verò pœna arbitraria, vel carceris, vel mulctæ pecuniariæ, vel fuſtigationis punitur. *L.* 1. *ff. de Prævaricat.*

249 Denique falſi crimen *ſcripto* committitur circa teſtamenta: nam ut ait *Juſtin. in* §. 7. *Inſt. de Public. Judic. Item Lex Cornelia de Falſis, quæ etiam teſtamentaria vocatur, pœnam irrogat ei, qui teſtamentum, vel aliud inſtrumentum falſum ſcripſerit, ſignaverit, recitaverit, ſubjecerit, vel ſignum adulterinum fecerit, ſculpſerit, expreſſerit ſciens dolo malo, l.* 1. *tit.* 7. *p.* 7. vel qui ſibi tali inſtrumento legatum, vel fidei commiſſum falſo adſcribit: qui alienum Chirographum, manum, vel ſigillum imitatur: vel qui in ſui favorem, & alterius detrimentum debitum, vel quid ſimile ſcribit, vel nomen alienum aſſumit, vel proprium ſupprimit, vel mutat in præjudicium tertij: qui teſtamentum, vel aliud inſtrumentum vitiat, lacerat, ſupprimit, vel in parte ſubſtantiali, & conſiderabili radit, vel immutat. *L.* 1. *cum ſeqq. ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Etiam falſum committit, qui corrumpit edicta Magiſtratus. Et præcipuè, qui litteras Apoſtolicas falſificat: ſi litteras falſas conficiat, vel confectis ſigilla falſa, vel etiam vera apponit, ſine conſenſu tamen ejus, ad quem ſpectat. Vel ſi in litteris veris aliquid radatur, vel abluatur, tollatur, vel addatur in parte notabili, non quidem ſecundùm quantitatem, ſed ſecundum ſenſum, etiam ſi immutatio fiat in una littera, vel puncto. Vel ſi aliter corrumpantur, ita ut ſenſus earum immutetur. Si verò ex raſura ſenſus non immutetur radens à falſarij pœnis omninò liberatur. Et ideo in Bulla Cœnæ nunc omittitur clauſula, quæ ante *Clem. VIII.* ſolebat inſeri: *Excommunicamus eos, qui mutant punctum, aut litteram.* Deindè *in C.* 5. *& fin. h. t.* Continentur plures modi litteras falſificandi, qui hoc verſu continentur. *Forma, ſtylus, filum, membrana, litura, ſigillum.* Et quidem falſi crimen committit, qui reſcripta juſtitiæ, vel gratiæ immutat, etiam ſi leve, vel nullum damnum inferat parti, vel fiſco: quippè falſificatio prohibetur non tàm propter damnum, quod ſequitur, quàm propter contemptum, & injuriam, quæ Pontifici fit. Ille vero, qui corrigit Litteras Apoſtolicas juxta mentem Papæ, v. g. ſi diſpenſatio in affinitatis impedimento petatur, & errore Notarij Litteræ in conſanguinitate diſpenſent, & corrigat diſpenſationem in affinitate, non poteſt dici falſarius: cum talis immutatio ſit juxta concedentis intentionem, & nihil ponat falſum, imò veras Litteras reddat: debet tamen caveri, ne correctio fiat propria, ſed Notarij, vel Officialium Curiæ authoritate. *Suarez de Cenſ. D.* 21. *n.* 47. qui docet id non licere privatis: quod ſi fiat talis mutatio validæ erunt Litteræ, & ſæpè ob bonam fidem talis mutatio à culpa, & cenſura excuſabitur. Si raſio fiat in Curia ab Officialibus, etiam ſi in loco ſuſpecto ſit, non reddit Litteras falſas: debet tamen fieri mentio de correctione facta. Nomine autem Litterarum Apoſtolicarum intelliguntur Bullæ, Brevia, & Reſcripta ipſius Pontificis, ſive gratiæ, ſive juſtitiæ: item ſupplicationes oblatæ Pontifici, & ab eo ſignatæ, vel à Vice-Cancellario, aut alio de Pontificis mandato. Non tamen Litteræ Epiſcoporum, vel inferiorum; imò nec Legati à Latere, vel Nuntij miſsi à Papa, vel Congregationis Cardinalium, Pœnitentiariæ, Datarij, &c. *Navar. in Man. cap.* 27. *n.* 62. *Suarez de Cenſ. D.* 21. *ſect.* 2. *n.* 42.

250 Falſificantes, etiam occulti, & etiam unica tantum vice falſantes Litteras Apoſtolicas, excommunicationem Papæ reſervatam incurrunt. *C.* 7. *h. t.* & in *Bulla Cœnæ, Can.* 6. fautores, & defenſores illorum excommunicationem, quamvis non reſervatam, ipſo facto incurrunt. *C.* 7. *h. t. & ibid. Barboſ. n.* 4. *Suar. de Cenſur. D.* 21. *ſect.* 2. *n.* 48. Si ſint Clerici perpetuo privantur omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico, & ſi dictas litteras falſificant per ſe ipſos (ſecus ſi per alium) degradantur, & debent tradi Curiæ Sæculari, ut juxta ejus leges puniantur. *C.* 7. *h. t.* & conſequenter pœna capitali. *L.* 22. *C. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Clerici vero falſantes Principis Sæcularis Litteras non incurrunt has pœnas impoſitas falſantibus Pontificis Litteras. *C.* 7. *h. t.* ac proindè non traduntur Curiæ Sæculari: ſed deponuntur, notantur ſtigmate, vel charactere, &

Digitized by Google

& in exilium mittuntur. *C.* 3. *h. t.* Laici, qui ſcientèr impetrant litteras falſas, vel eis utuntur ipſo facto excommunicantur. Clerici officijs, & beneficijs privandi ſunt. *C.* 7. *h. t.* Imò, etiamſi illis non utantur, ſi intra 20. dies litteras falſas, quas ſcientèr habent, non deſtruant, aut reſignent, per ſententiam excommunicantur, ſed poſtquam lata eſt, Papæ reſervatur. *C.* 4. *h. t. Gonz. in C.* 3. *h. t. ex n.* 3. *Barboſ. in C.* 7. *eod.* Epiſcopi, & alij Prælati ſuperiores falſantes Litteras Apoſtolicas incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ, quæ fertur generalitèr in omnes. *Suar. de Cenſ. D.* 21. *ſect.* 2. *n.* 44. non vero comprehenduntur alijs pœnis: tùm, quia non fit de eis ſpecialis mentio. *C.* 4. *de Sentent. excomm. in* 6. tùm quia privari nequeunt ſine mandato Papæ. *C.* 9. 3. *q.* 6. De Jure Hiſpano circa falſarios ſic diſponitur in *L.* 6. *tit.* 7. *p.* 7. *Vencido ſeyendo alguno por juicio, ò conociendo ſin premia, que havia fecho alguna de las falſedades, que diximos en las leyes ante de eſta, ſi fuere ome libre, debe ſer deſterrado para ſiempre en alguna Iſla, è ſi parientes oviere de aquellos que ſuben, ò deſciendan por la liña derecha faſta el tercero grado, deben heredar lo ſuyo; mas ſi tales herederos non oviesſe, eſtonce los bienes ſuyos deben ſer de la Camara del Rey, ſacando ende las debdas que debia, è la dote, è las arras de ſu muger; è ſi fuere ſiervo, debe morir por ello; pero qualquier que falſa carta, ò privilegio, ò Bulla, ò moneda, ò Sello de Papa, ò de Rey, ò lo ficiere falſar à otro, debe morir por ello. E ſi Eſcrivano de algun Conſejo ficiere carta falſa, cortenle la mano con que la eſcriviò, è finque enfamado para ſiempre.* Deindè, qui ſigillum, vel chartam Regis falſat, vel alicujus Prælati, amittit medietatem bonorum, & fiſco applicantur. *L.* 3. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.* & *ibid. Aceved. Vid. Pichard. in Manud. ad Prax. p.* 3. §. 4. V. *Falſi crimen.*

TIT. XXI.

De Sortilegijs.

251 SORS, à qua, *ſortilegium* dicitur, varias habet ſignificationes. 1. quidem ſumitur pro *Capitali, ſeu prima pecunia*, quæ in ſocietatem, vel contractum confertur. *C.* 1. *c.* 8. *de Uſur.* 2. *pro genealogia, ſeu progenie.* 3. *pro quadam fatali neceſſitate*, juxta illud *Virg. lib.* 3. *Ænaid. hic exitus illum ſortè tulit.* 4. *pro fortuna, ſeu ſtatu alicujus*, juxta illud: *In manibus tuis ſortes meæ.* Denique in præſenti ſumitur, prout definitur *à D. Thom. opuſc.* 25. *art.* 8. & 2. 2. *q.* 95. *Sors eſt inquiſitio occulti excedentis humanam induſtriam per aliquid à nobis factum de rebus humanis ad nos pertinentibus.* Et hinc aliquando ſumitur in malam partem, ut in præſenti ſortilegium: quod quidem genericè ſumptum comprehendit omnes ſuperſtitiones: quapropter aliquam earum notitiam in præſenti dabo. *Superſtitio* ergo ex *D. Thom.* 2. 2. *q.* 92. *art.* 1. *eſt vitium Religioni oppoſitum ſecundum exceſſum.* Et licet Deus non poſſit coli nimium, nec majori cultu, quam dignus eſt, poteſt dari exceſſus ſecundum circunſtantias: nam, ut ait *D. Thom. ubi ſupra. Religio eſt virtus moralis, omnis autem virtus moralis in medio conſiſtit, & ideò duplex vitium virtuti morali opponitur: unum quidem ſecundum exceſſum, aliud autem ſecundum defectum: contingit autem excedere virtutis medium, non ſolum ſecundum circunſtantiam, quæ dicitur quantum, ſed etiam ſecundum alias circunſtantias. Undè, & in aliquibus virtutibus, ſicut in magnanimitate, & magnificentia, vitium excedit virtutis medium, non quia ad majus aliquid tendat quam virtus, ſed fortè ad minus. Sic ergo ſuperſtitio eſt vitium Religioni oppoſitum ſecundum exceſſum, non quia plus exhibeat in cultum Divinum, quam vera Religio: ſed quia exhibet cultum Divinum, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet.* Superſtitio eſt duplex: alia cultus indebiti, vel incongrui, qui Deo vero, ſed modo indebito tribuitur, quia nimirum talis cultus ſit falſus, vel ſuperfluus, quatenùs ſit contra, vel præter legem, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ. Alia eſt ratione rei, cui tribuitur cultus, quatenùs cultus Deo debitus tribuatur falſo Deo, vel creaturæ. Et hæc ſub dividitur in *idololatriam, divinationem, vanam obſervantiam, & magiam. D. Thom.* 2. 2. *q.* 92. *art.* 2. & *qq. ſeqq.* Cultum falſum, ac proindè ſuperſtitioſum exhiberet qui nunc Deum coleret per cæremonias veteris legis: v. g. per circumciſionem, agni immolationem, &c. Hæc enim non ſolum mortuæ, & abrogatæ ſunt per adventum Chriſti, ſed etiam ſunt mortiferæ: ſignificant enim, Chriſtum nondum veniſſe, ſed præfigurant venturum. *C.* 3. *de Conſtit.* ibi: *Translato Sacerdotio, neceſſe eſt, ut legis translatio fiat.* Vel ſi falſas

Digitized by Google

ſas reliquias, revelationes, miracula quis proponat, vel aliquam hiſtoriam in Scriptura fingat, inveniri: etiamſi bono fine hoc fiat: vel ſi Laicus tanquam publicus Eccleſiæ Miniſter ſe gerat, ſacrificando, abſolvendo, &c. *Suar. de Religion. lib.2. de Superſt. cap. 2. Leſſ. de Juſt. lib.2. cap.45. Sanch. in Decalog. lib.2. cap.* 37. Cultum ſuperfluum exhibet, qui ponit cæremonias, vel circunſtantias, quæ nihil conducunt ad Dei gloriam, vel ſpiritum excitandum; v.g. ſi quis certum numerum candelarum in oratione, vel Miſſa adhibeat ad aliquem obtinendum finem: ſi ad Miſſam audiendam, quærat Sacerdotem, qui Joannes vocetur, vel qui ſtaturam Chriſti habeat, vel ſi Miſſam, vel Officium celebret contra Rubricas, & conſuetudinem Eccleſiæ: v. g. plures cruces efformando, vel Gloria, vel Credo addendo, quando in Rubricis non præſcribitur. Nam licet hæc ex devotione fiant, optima devotio eſt ſe conſuetudini Eccleſiæ conformare: & debent hæc omnia tanquam ſuperſticioſa prohiberi ab Ordinarijs, & Parochis. *Trid. ſeſſ. 22. in Decr. de Obſerv. & evitand. in celebrat. Miſſar.*

252 *Idololatria eſt, quando creaturæ tribuitur bonor, ſicut Deo. D. Thom. 2.2. q.94. art.1.* Sive fiat ſacrificio, ſive genuflexione, ſuffitu, detectione capitis, vel quovis alio honoris ſigno. *Divinatio*, (ſic dicta, quaſi divinitatis æmulatio. *L.1. tit. 23. p.7.* ibi: *Adivinanza tanto quiere decir, como querer tomar el poder de Dios para ſaber las coſas, que eſtàn por venir*; quia eam excercentes divinitate plenos, ſe eſſe ſimulant, & ideò divini dicebantur) eſt ſignificare res contingentes occultas libere futuras, vel aliter incognoſcibiles ex pacto cum Dœmone, vel explicito, quo ſcilicèt, expreſſé Dœmon invocatur, vel implicito, ut quando aliquod ſignum adhibetur pro cognitione rerum occultarum, quod ex ſe vanum eſt, nullamque cum rebus occultis habet connexionem naturalem, vel virtutem ad tales effectus, nec ſupernaturalem ex voluntate, & revelatione Dei, vel ex ordinatione, aut precibus Eccleſiæ. *C.1. 26. q. 3. D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 1.* Quando pactum explicitum intervenit, dicitur generalitèr *Necromantia. L. 2. tit. 23. p. 7.* ibi: *Necromantia dicen en latin à un ſaber eſtraño, que es para encantar eſpiritus malos.* Hæc continet 1. *Necromantiam* in ſpecie, quando nempè, videntur mortui, reſurgere, & loqui: nam *Nicrum Græcè mortuus, Mantia* vero *Divinatio* nuncupatur. Hac arte utebatur Pythoniſſa, à qua Saul petijt, quod excitaret Samuelem 1. *Reg.* 28. quamvis non illius vi Samuel apparuerit. 2. *Divinationem* per Pythones, quando Dœmon per homines arreptitios loquitur. 3. *Præſtigium*, quando Dœmon præſtingit oculos ſuperſtirioſorum varijs apparitionibus, & eos docet. 4. *Divinationem per ſomnia*, quando in ſomnis Dœmon loquitur. 5. *Geomantiam*, quando ipſe docet per ſigna apparentia in corporibus terreſtribus, v. g. lapide, vel ligno. 6. *Hydromantiam*, quando ſigna quibus loquitur, apparent in aqua. 7. *Aeromantiam*: quando in aëre. 8. *Pyromantiam*, quando apparent in igne. 9. *Aruſpicium*, quando ſigna, quibus Dœmon loquitur apparent in extis animalium, quæ ipſi ſacrificantur. *L.1. tit.23. p.7. D. Thom. 2.2 q.95. art.3.* Aliquando Dœmon loquitur per vocem in auribus illum invocantis formatam: quæ à nullo alio poteſt audiri. Aliquando format varia phantaſmata in imaginatione, & hoc modo, juxta aliquos, loquitur cum ſagis, quibus in phantaſia repræſentat illos congreſſus, quibus intereſſe creduntur, cum revera, eas non evehat corporalitèr ad talia loca. Et hoc probari videtur ex *C.12. 26.q.5.* de cujus textus authoritate, & intelligentia latè agit. *Martin Delrio Diſquiſ. Mag. lib.5. ſect.16.* Tenendum tamen eſt, hujuſmodi ſagas ſæpè evehi, & transferri corporalitèr ad tales congreſſus: ſicut Henoch, Elias, & S. Petrus ab Angelo bono, & Simon Magus, & alij ab Angelo malo de uno loco in alium verè, & realitèr translati ſint. Nec in *dict. C. 12.* anathematizantur, qui hoc credunt; ſed credentes Dianam, Deam eſſe, & Herodiadem, quæ nullibi eſt præter infernum, ſervitio evocari, & ſuper beſtias equitare. *Torrebl. de Jure ſpiritual. lib. 4. cap.3. n.73.* Et inſuper Dœmon ſolet, ſe transformare in formam hirci, vel etiam hominis, ſicut poteſt ſe in Angelum lucis transfigurare, ut facilius has mulierculas incautas decipiat. Divinatio, in qua pactum implicitum invenitur, continet 1. *Augurium*; ſic à garritu avium dictum, & fit, quando rei futuræ cognitio quæritur ex vocibus, animalium, vel ſternutatione hominum. 2. *Auſpicium*, quando ex volatu avium, aut aliorumvis animalium motu. 3. *Omen*, quando ex vocibus hominum præter intentionem

ab

Digitized by Google

ab homine pro ſatis. 4. *Genethliam*, quando ex ſitu, aut motu ſyderum, 5. *Onyrocriticam*, quando ex ſomnis. 6. *Metopoſcopiam*, quando ex fronte. 7. *Spatulamantiam*, quando ex ſignis ſpatulæ. 8. *Chromantiam*, quando ex manuum, earumque linearum inſpectatione, ut in noſtra Hiſpania divinant Ægyptiaci, quos Gitanos dicimus: nam *Chiros manus* dicitur. 9. *Phyſiognomiam*, quando ex ſignis totius corporis humani cognitionem futuri eventus quærimus. De quibus in C. 1. 26. q. 3. C. 14. 26. q. 5. *D. Thom.* 2. 2. q. 95. *art.* 3. *Vana obſervantia eſt ſuperſtitio, qua aliquis effectus procuratur*: v. g. ſanitas, vel ſcientia medio aliquo improportionato, & non inſtituto à Deo. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 96. *art.* 1. & 2. & fit etiam per pactum cum Dœmone. Differt à divinatione, eo quod hæc ad cognitionem rerum occultarum ordinetur, vana vero obſervantia ad aliquem effectum externum.

253. *Magia, quæ eſt ars operandi mira*, alia eſt *naturalis*, *ſuperſtitioſa alia*. *Naturalis, eſt qua per cauſas naturales aliquos effectus mirabiles producit.* De Magia naturali ſcripſerunt *P. Caſtrillo, Gaſpar Schot. & alij*, quoſdam tractatus ſatis curioſos. *Superſticioſa eſt, quando talia operantur opè Dœmonis*: ipſum invocando, vel expreſſè, vel tacitè per ſigna, quæ nullam connexionem naturalem habent cum effectu. Si ad nocendum alteri tendat, dicitur *maleficium*, vel *veneficium*. Aliquando fit ad amorem conciliandum, & dicitur *philtrum amatorium*. *Hiſpanè*: *Hechizos*, teſte *Nebriſ.* Et aliquando ad odium excitandum. *L.* 2. *tit.* 23. *p.* 7. Et ut tales homines facilius ſpecie pietatis decipiant, ſolent admiſcere verba, vel ſigna ſacra: v. g. verba conſecrationis, ſymbolum fidei, & alia hujuſmodi. Sed cum adhibeantur præter conſuetudinem Eccleſiæ, & ſine conducentia ad finem intentum, pro ſuperſtitioſis habentur: v. g. quod ſignum crucis debeat formari characteribus ignotis, vel ſi adhibeantur verba peregrina, quorum ſignificatio ignoretur. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 96. *art.* 1. & 4. & ideò orationes aliàs pijſsimæ damnatæ ſunt ob pactum implicitum cum Dœmone quod ſuſpicatur; ſi permixta habeant nomina incognita, ut ſunt *Gob. Giber. Gabir. Galdebru, &c. Carena de Offic. Inquiſit. p.* 2. *tit.* 12. *n.* 55. Aliquando miſcentur falſa, vel apochrypha: v. g. Chriſtum habuiſſe febres, vel paſmum; &c. vel aliquæ vanæ circumſtantiæ: v. g. quod Miſſa tot præciſſè cereis debeat celebrari: quod imago alicujus ſancti in flumen proijciatur: quod fœminæ carminatrices preces, & benedictiones applicent ad morbum depellendum: quod in tali die, quia infauſtus eſt, *Hiſpanè*: *Aciago*, negotium non tractetur, & millia hujuſmodi, quæ omnia ex improportione mediorum cum fine clare eſſe ſuperſtitioſa indicant. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 96. *art.* 2. *Sanch. in Dec. l.* 2. *cap.* 40. Latiſsimè de hoc ſcripſerunt *Petrus Ciruelo*, *Martinus Delrio in Diſquiſition. Magic.* & *Franciſcus Torreblanca de Magia*, & *de Jure ſpirit.* Ubi latè agunt de Lamijs, Veneficis, Marſis, & de Mulieribus, quæ carminibus, vel incantationibus curant, & pluribus alijs. *Hiſpanè*: *De Brujas*, *Hechizeras*, *Saludadores*, *Enſalmadores*, *Zahories*, &c. In his omnibus diſcernendis, & judicandis magna cautela procedi oportet. Nam aliqui pactum Dœmonis in aliquibus effectibus difficilè credunt latere: alij è contra, quidquid diſcurſu non capiunt Dœmonis arti tribuunt. Audiamus, quod de Magia loquitur Prudentius. *Murmure nam Magico tenues excire figuras, atque ſepulchrales ſcite excantare favillas, vita itidem ſpoliare alios ars noxia novit.* Et Petronius: *Phœbeja circe carminibus magicis ſocios mutavit Ulyſsis: Protheus eſſe ſolet quid quidlibet: his ergo callens artibus, idcò frutices in gurgite ſiſtam, & rurſus fluvios in ſummo vertice ponam.* Nunc breviter dicendum eſt, quod fœminæ carminatrices, *Hiſpanè*: *Enſalmadoras*, ò *Santiguadoras*, quæ canticis, vel certis formulis verborum, vel certis herbis curant regulariter ſunt ſuſpectæ præcipuè ſi verba ignota adjungant. Idem dicendum eſt de ſalutatoribus, qui curant rabiem ex morſu canis, ſed abſolutè poſſunt habere gratiam ſanitatum juxta doctrinam. *Apoſt.* 1. *Cor.* 12. *v.* 9. Sed ex fructibus eorum cognoſcetis eos. Zahories non poſſunt ſine arte Dœmonis, terræ viſcera, vel ſimilia videre. Pulvis Sympaticus, qui cum ſanguine vulnerati mixtus ſanat recens vulnus hominis ad trecentos paſſus, ſaltem eſt ſuſpectus, ſimilitèr virga Divinatoria ad inveniendum metalla, & fontes. In ſumma quoties effectus non habet cauſam naturalem illum in ſua virtute continentem, & aliundè non conſtat ſupernaturalitèr illum effectum provenire, magna ingeritur ſuſpicio, pacto Dœmonis fieri. *Sanch. in Dec. l.* 2. *c.* 38. & 40. *Lacr. l.* 2. *cap.* ... *n.* 27.

254 Inter modos divinandi etiam erat *ſortilegium*, quod per ſortes fiebat, & de quo in præſenti: *Sortes propriè dicuntur, cum aliquid fit ut ejus eventu conſiderato aliquid occultum innoteſcat.* Juxta *D. Thom.* Sortes enim in triplici ſunt differentia juxta *D. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. aliæ erant *diviſoriæ*, aliæ *conſultoriæ*: *divinatoriæ* aliæ. *Diviſoriæ ſunt illæ quæ aſſumuntur ad dividendum jus, vel aliam rem dubiam pluribus competentem, ut inter eos dividatur, vel uni applicetur, & hoc modo lites vitentur.* De quibus textus in *C.* 1. 26. *q.* 2. ait. *Sors non aliquid mali eſt, ſed res eſt, in dubitatione humana Divinam indicans voluntatem.* *D. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *Suarez de Relig. tom.* 1. *l.* 2. *de Superſt. cap.* 12. *Barboſ. in C. fin. h. t. Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 38. *Leſſ. de Juſt. lib.* 2. *cap.* 43. *n.* 58. debet ergo eventus ſperari à Deo, non à Dœmone, vel fato, aut fortuna: nec debet admiſceri ſuperſtitio, vel abuſus rerum ſacrarum. Debent ergo tales ſortes principaliter adhiberi, non ad inquirendam Dei voluntatem modo extraordinario, ſed ad dirimendas lites, vel diſcordias, & denique, qui ſortiuntur debent eſſe æquali jure, vel pœna digni: quibus adhibitis conditionibus, ſine ſuperſtitione, & ſine alicujus injuria ſorte poteſt dividi hæreditas inter hæredes: præda inter milites; & bona communicantur inter ſocios. *L.* 13. & 14. *ff. de Judic.* & ſic olim inter Iſraelitas eſt diviſa terra promiſſionis. *Num.* 33. *v.* 54. quando inter duos, vel plures lis verſatur ſuper aliqua re individua, ſi jus illorum æquale eſt, & aliter lis dirimi nequit; debet res adjudicari ei, cui ſors obtigerit: etiam ſi lis verſetur circa jus ad beneficium Eccleſiaſticum, dummodo præter mutuum litigantium conſenſum accedat ſuperioris authoritas; *arg. C.* 21. *de Præbend.* propria tamen authoritate non poſſunt in jure ad beneficia Eccleſiaſtica privati ſortibus uti. *C.* 4. *de Renunt.* *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 38. *n.* 78. In cauſis verò naturalibus, & temporalibus non eſt neceſſaria ſuperioris authoritas; quia per pactum litigantium jus, de quo litigatur, poteſt alteri adquiri. *L.* 21. *C. Mandat.* *Sortes conſultoriæ ſunt quæ adhibentur in caſu dubio ad cognoſcendum, quæ ſit voluntas Dei, quid faciendum, vel quid omittendum ſit.* Si in eis à Dœmone, fato, vel fortuna revelatio futurorum ſperetur, ſunt illicitæ, & damnatæ. *C.* 7. 26. *q.* 5. Imò etiam ſi à Deo, extra caſum neceſſitatis, ſperentur: Hoc namque eſſet quædam Dei tentatio. Si verò urgente aliqua neceſſitate ſpirituali, vel temporali cum debita reverentia ad Deum, exerceantur, ſine reliquiarum, vel ſacrarum rerum abuſu, licitæ erunt: juxta illud *Prov.* 16. *v. fin.* *Sortes mittuntur in ſinum, ſed à Domino temperantur.* Præcipuè quando ex ſpeciali Dei inſtinctu adhibentur. Et ſic Saul ſorte in Regem electus eſt. 1. *Reg.* 10. *v.* 20. & *ſeqq.* S. Mathias pro Juda in Apoſtolum ſuffectus eſt. *Act.* 1. *v. fin.* & per ſortes fuit deprehenſum furtum Achan. *Joſ.* 7. *v.* 14. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *Suarez de Relig. lib.* 2. *de Superſt. cap.* 12. *Leſſ. de Juſt. l.* 2. *cap.* 43. *n.* 60. *Sanch. in Decal. l.* 7. *cap.* 38. *n.* 85. In electionibus Eccleſiaſticis nullius generis ſortes valent exerceri: quod ſi fortè ſic fiat electio, erit ipſo jure nulla, ut contra formam electionis in *C.* 42. *de Elect.* facta. *C. fin. h. t.* ibi: *Electionem celebratam de ipſo ad gratiam confirmationis admittimus, ſortis uſum in electionibus perpetua prohibitione damnantes.* Siquidem electio ad Dignitates Eccleſiaſticas obtinendas, non temere committenda caſui, aut Cæcæ fortunæ, ſed cum delectu, & ratione, juxta merita, & qualitates perſonarum, eſt facienda. Et caſu, quo ſuffragia ſint paria, facilè jam hæc diſcordia juxta particulares Eccleſiarum conſtitutiones, reſolvitur. Præfertur namque qui major eſt ætate, vel dignior gradu, &c. *Suar. de Rel. t.* 1. *de Superſt. l.* 2. *cap.* 12. *Sanch. in Decal. l.* 2. *cap.* 38. *ex n.* 71. *Gonz. in C.* 1. *h. t.* in electionibus ad officia ſæcularia poteſt inter æque dignos ſorte dirimi, quiſnam ſit præficiendus. Siquidem textus in *C. fin. h. t.* tantum loquitur de electionibus ad Dignitates Eccleſiaſticas. *Sanch. in Dec. l.* 2. *cap.* 38. *n.* 58. & ſic obſervatur in electione ad officium Rectoris, quæ quotannis fit in meo majori Conchenſi Collegio, quod eſt Univerſitatis Salmantinæ; imò, & totius Hiſpaniæ honos, & decus. *Sortes Divinatoriæ ſunt illæ, quibus alicujus futuri eventus contingentis exquiritur notitia per media ad talem eventum cognoſcendum improportionata.* Quippe quæ cum eo connexionem non habent: Et non tantum quando hoc fit expreſſè Dœmonem invocando, ſed etiam utendo verbis ſcripturæ, vel ſignis ex ſe improportionatis; nam cum Deus non promiſſerit occulta per hoc medium revelare, ſaltem implicitam invocationem Dœmonis, continet.

Digitized by Google

ut tales ſortes regat, & occultum manifeſtet: v. g. ſi quis per inſpectionem aſtrolabij, vel etiam utendo Sacra Scriptura, vel Orationibus, & Cæremonijs Eccleſiaſticis furtum, vel aliud delictum occultum inquirat: Imò majorem injuriam, & contemptum irrogat ſcripturis, qui taliter eis abutitur: ideo hæc facere illicitum, & ſuperſtitioſum eſt, & ſub excommunicatione damnatum. *C. 3. & ſeqq. 26. q. 5. C. 1. & 2. h. t. D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. in corp. Suarez de Relig. tom. 1. de Superſt. l. 2. cap. 12. n. 28. Sanchez in Dec. l. 2. cap. 38. n. 88. Gonzal. in C. 1. h. t.*

255 Prætereà: illicita eſt *Aſtrologia judiciaria, qua ex inſpectione Aſtrorum conjectantur aliqui futuri eventus liberi, vel alia præſentia, vel præterita penitus occulta.* Nam ſi in Aſtris fundatur, tanquam in cauſa cum talibus eventibus connexa, & eorum neceſſaria tollitur noſtri arbitrij libertas. Si Aſtra tanquam ſigna aſſumantur, cum talis ſignificatio non ſit ex eorum natura, neque ex Divina inſtitutione, cum de hoc nullibi conſtet, infertur à Dœmone provenire illam notitiam, ſaltem ex pacto implicito: Ideo utroque jure damnata eſt hæc Aſtrologia judiciaria. *L. 10. C. de Epiſc. Aud. l. 2. l. 5. l. 6. C. de Malefic. & Mathem. C. 6. 26. q. 2. C. 1. 26. q. 3. C. 3. 26. q. 5.* & noviſſimè motu proprio *S. Pij V. Cœli, & terræ.* Et in ſpecie damnantur Genethliaci, vel Horoſcopici, qui ſcilicèt judicium faciunt de hominum nativitate. *Sanch. in Dec. l. 2. cap. 38. ex n. 27.* Et hoc tantum prohibetur in Jure Civili, quando Mathematicos damnat in *L. 10. C. de Epiſc. audient.* non enim damnatur utiliſſima Matheſeos ſciéntia: imò hæc ob ejus nobilitatem, & magna commoda, quæ Reipublicæ affert debet non ſolum laudibus extolli, ſed, & præmijs promoveri. Utinam in noſtra Hiſpania, ſicut in alijs Europæ Politioribus Provincijs, hujus ſcientiæ, quæ ferè peregrina eſt in noſtris Academijs, ſtudium propagaretur! Quot utilitates, & commoda Hiſpanis accreſcerent: ſi eorum ingenia huic ſtudio applicarentur, quam facilè ad ejus comprehenſionem poſſent evolare, non enim *ala, ſed deficit uſus.* Licita ſimiliter, quin, & valdè utilis eſt Aſtrologia naturalis, quia conjectamus ex motu, curſu, vel ſitu ſyderum aliquos effectus naturales, ut temporis ſerenitatem, Eclipſes, ventos, pluvias, ſterilitatem, vel fertilitatem anni, morbos, & eorum curationem, aliaque hujuſmodi. Nec ſuperſtitio item eſt Lunam obſervare, & tempora aptiora ad navigationem inchoandam, ad arbores cædendas, colligendas herbas, purganda corpora, &c. *L. 1. tit. 23. p. 7.* ibi: *Porque los juicios, è los aſmamientos, que ſe dan por eſta arte, ſon cauſados por el curſo natural de los Planetas, è de las otras Eſtrellas.* Similitèr ex avium volatu, vel garritu, vel motibus animalium aliqui effectus naturales prænuntiari valent, v. g. tempeſtas, ſerenitas, vel pluvia: quippè tales motus talium effectuum ſunt ſigna. *D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 7. Sanch. in Decal. l. 2. cap. 38. n. 38.* & *Aratus* ajebat.

Sideraque, & varios Cœli cognoſcere motus
Nauta quid caveat, quid vitet doctus arator,
Quando ratem ventis, aut credat ſemina terris.

Etiam licet ex lineamentis corporis, ſeu ex phyſiognomia conjectare hominis complexionem, corporis bonam, vel malam valetudinem, propenſionem quoad morbos, imò, & quoad mores, quamvis ad hoc ſit conjectura magis debilis, quia bona educatio, exempla, & timor Dei, etiam in vitia valdè propenſum, temperant, & corrigunt. Illicitum tamen eſt ex corporis diſpoſitione, & ex lineis manuum prædicere propitios, vel adverſos eventus hominis, & alia, quæ naturalitèr ſciri non poſſunt. Ideo non eſt licitum, inquirere ab Ægyptijs, *Hiſpanè: Gitanos*, bonam, vel malam fortunam, vel alios eventus contingentes circa matrimonium, Sacerdotium: imò erit peccatum grave, ſi firmiter eis credatur, vel ſi ſcandalum generetur: regularitèr tamen fit animo tantum jocandi, ac proindè ſolum eſt vanitas venialis. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 38. ex n. 44.* Similitèr ex ſomnis licet colligere hominis complexionem, bonam, vel malam valetudinem, ſi ſanguis, cholera, phlegma, vel melancholia abundet, non tamen licet conjectare futuros eventus contingentes, ab hominis pendentes arbitrio. Siquidem cum eis nullam connexionem habent, ac proindè hoc ſuperſtitioſum eſſet, ſed quia Deus aliquando in ſomnis locutus eſt viris juſtis, & ſanctis, ut conſtat de Joſepho Patriarcha. *Gen. 37.* & D. Joſepho B. Virginis Sponſo, & de Magis. *Matth. 2. v. 13.*

Digitized by Google

ex qualitate ſomniantis, & alijs circunſtantijs à viris doctis, & probis debet ſumi interpretatio. *Sanch. in Decal. lib. 2. cap. 38. ex n. 49.*

256 In his omnibus ſpeciebus ſuperſtitionum, quotieſcumque intervenit pactum explicitum cum Dœmone, quo ipſe expreſſé invocatur, cum prorſus illicitum ſit commercium, cum Dei hoſte jurato habere, abſdubio committitur peccatum grave: imò ex ſe etiam peccatum grave eſt, quoties pactum implicitum intervenit: ſolet tamen excuſari ob ſimplicitatem, vel ignorantiam non craſſam, nec affectatam hoc facientium: vel etiam, quia non firmitèr his credunt, ſed tantum cum quodam timore, & ſuſpicione eventus futuri, & tantum ex quadam vana curioſitate hoc efficiunt. *Sanch. in Dec. l. 2. cap. 38.* & omne pactum explicitum, & implicitum quocumque modo fiat prohibitùm eſt in Edicto Generali Inquiſitionis *ex n.* 8. *O ſi han invocado al Demonio, ò tenido en èl pacto tacito, ò expreſſo, ò què ayan ſido Brujos, ò Brujas, ò mezclado coſas Sagradas con Profanas. O ſi han ſido Aſtrologos judiciarios, adivinos, ò ſuperſticioſos, ò ſi para adivinar, ù otro efecto han conſultado, ò preguntado, ò ſi han uſado del Arte Magica, hechizos, encantamientos, agueros, ſueños, rayas de las manos, cercos, brujerias, caracteres, ſuertes con habas, trigo, maìz, ò otras ſemillas, ò con naypes, dados, monedas, ò ſortijas, &c.* Crimen Sortilegij, & Magiæ à Laicis commiſſum eſt mixti fori. Jure Civili Magiam illicitam in tertij præjudicium exercentes capite puniuntur. *L. 5. C. de Maleſ.* ſi ſine damno alterius excerceatur eſt pœna arbitraria. Sortilegi de Jure Civili bonorum confiſcatione puniuntur, & aliquando igne. *L. 3. l. 5. C. de Maleſ.* Hodie tamen puniuntur pœna arbitraria carceris, fuſtigationis, imò, & mortis. Jure Canonico Clerici, qui talia exercent, ſi bono zelo, & ex ſimplicitate ſortilegio uſi fuerint, ad tempus ſuſpenduntur ab altaris miniſterio, & divinis. *C. 2. h. t.* ſi ex malitia hoc fecerunt, verbalitèr deponuntur ab officio, & beneficio, & in Monaſterium detruduntur ad pœnitentiam peragendam. *C. 4. c. 5. c. 6. 26. q. 5. c. 1. c. 2. h. t.* imò aliquando ſi Hæreſis, vel Idololatria admiſceatur, degradantur, & ſæculari Curiæ traduntur. *C. 15. 26. q. 7.* Jure Hiſpano Malefici, Venefici, Magi, & Sortilegi morte puniuntur. *L. fin. tit. 23. p. 7. l. 5. l. 6. l. fin. tit. 3. l. 8. R. C.* Sed hodie in noſtra Hiſpania de his criminibus cognoſcunt Inquiſitores hæreticæ pravitatis, prout continetur in Edicto Generali Fidei. Et in Expurgatorio S. Inquiſitionis Edito, *An.* 1707. *in Regul.* 9. prohibentur libri, qui de his rebus agunt. Ubi additur; *pero bien ſe permiten los juicios, y naturales obſervaciones, que eſtàn eſcritos, y ſe hacen para ayudar à la Navegacion, Agricultura, ò Medicina, y los què tocan al conocimiento de los tiempos, y ſueſſos generales del mundo, eclypſes, lluvias, &c.* de pœna quæ cuilibet delicto reſpondet, videantur *Ceſar. Carena de Offic. Inquiſit. Diana in Sum.* V. *Inquiſitorum juriſdictio, quoad pœnas, ex n.* 161. quæ ferè ſemper eſt arbitraria, & juxta circunſtantias metienda, & reducitur ad anathema, dignitatum ſuſpenſionem, verbera, exilium, carcerem, triremes, & publicam confuſionem cum infami mitra, quam dicimus: *Coroza.* Striges, ſagæ, vel lamiæ. *Hiſpanè*: *Brujas,* licet regularitèr non tradantur Curiæ Sæculari ob cœdes infantium, ſed pœnis apoſtatarum puniantur, tamen ſi hæc infanticidia ſint frequentia, vel aliæ circunſtantiæ concurrant, poſſunt tradi brachio Sæculari. Quod ſi ſe ſponte præſentent, etiam ſi à fide aberraſſent, & ex animo apoſtataſſent, admittuntur ad reconciliationem, nec eorum bona confiſcantur, nec imponitur ipſis pœnitentiæ habitus, & ſi poſt abjurationem relabuntur in Hiſpaniæ Inquiſitione bis, & tèr admittuntur ad reconciliationem. *Diana in Sum.* V. *Inquiſitores, num.* 162. *Peña, Caſtropal. & alij.* Qui in ſortilegijs utitur, & Eucharistiæ Sacramento tradendus eſt Curiæ Sæculari. *Dian. in Sum.* V. *Inquiſitores, n.* 161.

TIT. XXII.

De Colluſione detegenda.

257 Colluſio eſt conventio latens, & fraudulenta inter actorem, & reum, ut delicta maneant impunita, vel committantur impunè. Vel quia accuſator omninò ab accuſatione deſiſtat, ne reus puniatur, & dicitur *tergiverſatio*, vel quia actor, vel accuſator falſas defenſiones, & exceptiones rei admittat, vel probationes veras proprias celet, ut reus pœnam vitet, & illuſorium reddatur judicium, & *prævaricatio* di-

dicitur. Et quidem hoc delictum non ſolum à partibus principalibus committitur, ſed etiam à Procuratoribus, & Advocatis, qui ita fraudalentur cum parte adverſa colludunt. Advocatus vero non tàm colluſor, ſeu prævaricator dicitur. *L.* 1. §. 1. *ff. de Prævaric.* quam faliarius, & ut talis punitur. Et in cauſis civilibus ſolum inter Procuratores, ex utraque, vel ſaltem ex una parte habet locum colluſio: nam ſi partes principales à lite deſiſtere velint, ipſis utique licet: quia ſolum de privato intereſſe agitur, ſuper quo tranſigere valent. Habet ergo locum colluſio præcipuè in cauſis criminalibus: ſiquidem non eſt in privatorum arbitrio, ne puniantur delicta, quorum punitio maximè Reipublicæ intereſt, etiam in cauſis beneficialibus ſolet colluſio intervenire, ut in caſu *C.* 3. *h. t.* Clerici namque in beneficijs quæ poſſident, ſuſtinent ſe ab alijs moleſtari, & poſteà ut quæſtioni cedatur, & eidem Clerici beneficium quietè poſſideant, quaſi nomine tranſactionis, ſolvunt actoribus de ipſis beneficijs annuam penſionem, & inſuper concedunt, ut poſt beneficiatorum mortem in beneficijs ipſis, ſuper quibus eſt colluſio facta, jus ſibi valeant tales actores vindicare: & ideò mandat Alex. III. Epiſcopis, quod ſi de tali colluſione legitimè ipſis conſtiterit, tales colludentes ſpolient perpetuo beneficijs, ſuper quibus colluſum fuerit, quia ſatis eſſet indignum, ſi fraus, & dolus, quem in præjudicium juris, & etiam aliorum, id eſt collatorum, & patronorum, nituntur committere, in eorum non redundaret incommodum, & jacturam. *C.* 3. *h. t.* in criminalibus talitèr colludentes infamiam incurrunt. *L.* 4. *ff. de Prævaric.* & arbitrariè pro criminis qualitate puniuntur. *L.* 2. *ff. de Prævaric.* & licet alias legitime abſolutus amplius nequeat accuſari. *C.* 6. *de Accuſat. lib.* 12. *tit.* 1. *p.* 7. contra abſolutum per colluſionem, nova accuſatione, vel inquiſitione ſuper eodem delicto procedi poteſt. *C.* 1. *c.* 2. *c. fin. h. t. L.* 3. §. 1. *ff. de Prævaric.* ne delicta impunita maneant, & ne reus commodum ex ſua malitia reportet.

TIT. XXIII.

De Delictis puerorum.

258 NOmine *puerorum* in præſenti intelliguntur *impuberes*. Hominum enim ætates ſic diſtinguuntur. A nativitate, uſque ad 7. annum dicuntur *infantes*, quaſi non *poſsint fari*, vel quia ſaltem non benè percipiunt, quod loquuntur. Nec multum à furioſo diſtant, ut ait *Juſtin. in* §. 10. *Inſtit. de Inut. ſtipul.* Ex anno ſeptimo uſque ad 14. completum in maſculis, & uſque ad 12. in fœminis impuberes dicuntur. Ex 14. in maſculis, & à 12. in fœminis, uſque ad 25. dicuntur puberes, adoleſcentes, *&* *minores*, *ſeu minorennes.* Ex 25. dicuntur *majores*. Proximus infantiæ dicitur, qui nondum implevit decimum annum cum dimidio, ſi eſt maſculus: in fœminis vero uſque ad novem annos cum dimidio extenditur. Proximus pubertati dicitur maſculus, qui decem annos habet cum dimidio, & fœmina habens novem cum dimidio. Sic pro noſtra Hiſpania tenendum eſt. *L.* 8. *tit.* 31. *p.* 7. *& alibi*, licet alij aliter ſentiant. *Vid. Gonz. in C.* 6. *de Deſponſat. Impub. n.* 5. fœmina, quæ habet 14. annum completum, & vir qui habet 18. annum completum dicuntur in plena pubertate eſſe. Infantes licet coram Deo ſæpè peccent levitèr, imò, & aliquando lætalitèr, malitia ætatem præveniente, ut ille infans quinque annorum, qui propter blaſphemias abreptus eſt à Diabolo ex ſuorum parentum manibus, teſte *D. Greg. Dial. lib.* 4. *cap.* 14. In foro tamen externo cum doli capaces non præſumantur, nec multum à furioſo diſtare credantur. §. 10. *Inſt. de Inutil. ſtipulat.* nec civili, nec criminali pœna plectuntur: non aliter ac furioſi, ſi damnum fecerint, vel aliquem occiderint. *L.* 12. *ff. ad Leg. Cornel. de Sicar.* ibi: *Infans, vel furioſus, ſi hominem occiderint, Lege Cornelia non tenentur, cum alterum innocentia conſilij tuetur, alterum fati infelicitas excuſat.* Infantiæ proximi, ſi delinquant, licet aliqualem uſum rationis habeant, cum tamen dolus deſit ob judicij infirmitatem regularitèr à pœna liberantur; ſed ne delictis aſſueſcant, ſe verè aliquando animadvertuntur, ſicut furioſi, & bruta, ut pœnæ dolore à vitio, vel delicto abſtineant.

Im-

Digitized by Google

259 Impuberes pubertati proximi, non coercentur ob peccatum omiſsionis: nam potius imprudentia, quam malitia omiſiſſe cenſentur, niſi probetur ex dolo omiſsionem proceſsiſſe. *L.* 14. *ff. ad S. C. Syllan.* ob delictum commiſsionis puniuntur, ſed non pœna ordinaria, ſed alia minori. *C.* 1. *b. t. L.* 14. *ff. ad S. C. Syllan.* ſed furti, & ex Lege Aquilia tenentur. *L.* 5. §. 2. *ff. ad Leg. Aquil.* & Clericum percutientes incurrunt Canonis excommunicationem. *C.* 1. *c. fin. de Sent. excomm.* ob ætatis namque defectum regularitèr minus doloſé, & malitioſé delinquere præſumuntur. *L.* 108. *ff. de Reg. jur.* ibi: *Ferè in omnibus pœnalibus judicijs, & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur.* Nunquam tamen pœna mortis, imò nec tormenti afficiuntur, etiam ſi homicidium, vel aliud capitale delictum commiſerint. *L.* 1. §. 33. *ff. ad S. C. Syllan.* atque adeo aliquomodo poteſt dici tale peccatum inultum, ut in *C. fin. b. t. Menoch. de Arbitr. caſ.* 329. *Farinac. Prax. Crimin. Gonz. in C.* 2. *b. t. ex n.* 11. Quando filius familias puer, vel impubes aliquod delictum committit, ipſe puniendus eſt, non tantum perſonalitèr, ſed etiam, quando pœna pecuniaria imponitur ſi habeat peculium undè ſolvat: quia culpa ſuos debet tenere Authores. *L.* 22. *C. de Pœnis.* Pater verò minimè ex delicto filij tenetur, niſi in quantum factus fuit locupletior ex delicto filij. *L.* 3. §. 12. *ff. de Pecul.* vel ſi particeps fuit delicti, vel negligens, in eo corrigendo. *Barboſ. in C. fin. b. t. n.* 9. Etiam ex adulterio, & alijs delictis carnis tales tenentur quando malitia prævenit ætatem, mitius tamen puniuntur; *arg. L.* 36. *l.* 38. §. 4. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* attamen delicta carnis in pueris non præſumuntur, niſi probetur malitiam prævenire ætatem. *C.* 1. *b. t. Gom. Var.* 3. *cap.* 1. *n.* 59. *Gonzal. in præſenti, & alij.* Qui jam ſunt puberes, minores tamen 25. annis in delictis ſpiritualibus prout ſunt ſimonia, & hæreſis, habentur pro majoribus ac pœna ordinaria puniuntur. Idem eſt quando crimina ſunt valdè enormia, ut crimen læſæ Majeſtatis, vel veneficiorum; *arg. L.* 14. *ff. ad S. C. Syllan.* in alijs delictis, licet pœna ordinaria poſsit infligi, poteſt Judex eam ex juſta cauſa mitigare. *L.* 37. §. 1. *ff. de Minor.* v. g. ſi delictum mortem qualificatam meretur, imponere poteſt pœnam mortis ſimplicis: ſi hæc delicto reſpondeat, poteſt mutari in fuſtigationem. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 329. *ex n.* 12. *Barboſ. in C.* 1. & 2. *h. t.* In noſtra Hiſpania ſic ſapientiſsimus Rex Alphonſus circa ipſos diſponit *in L.* 8. *tit.* 31. *p.* 7. *E ſi por ventura el que huvieſſe errado fueſſe menor de diez años è medio, no le deben dàr ninguna pena; è ſi fueſſe mayor de eſta edad, è menor de diez y ſiete años, debenle menguar la pena, que darian à los otros mayores por tal yerro.* Et hæc deciſio ſervanda eſt ſemper ac Lex, non præſcribat pœnam ordinariam, etiam habenti minorem ætatem, ut in aliquibus caſibus ob criminis immanitatem præſcribitur.

TIT. XXIV.

De Clerico Venatore.

260 ALiquando homines alios injuſtè opprimentes *venatores* dicuntur, ut in *Geneſ.* 10. de Nemrod dicitur, quod erat robuſtus venator, id eſt hominum oppreſſor, & extinctor. *C. fin. V. His itaque. D.* 6. & hæc venatio dicitur *oppreſsiva.* Alia dicitur *arenaria*, quam exercebant homines in arenam deſcendentes, pretio conducti, ut cum beſtijs decertarent. Alia eſt *adulatoria*, qua per verba adulatoria homines capiuntur. *C.* 11. 6. *q.* 1. ibi: *Sunt plurimi, qui vitam bonorum amplius quam debent, laudant: & ne qua elatio de laude ſurrepat, permittit omnipotens Deus, malos in obtrectationem, & objurgationem prorumpere, ut ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur. Aceved. in Rubr. tit.* 8. *lib.* 7. *R. C.* Sed de his in præſenti non agitur, ſed de venatione *ſylvatica*, ſeu *ſaltuoſa*, quæ ad occupationem dirigitur animalium, quæ in ſua libertate naturali exiſtunt. Si animalia ſint terreſtria, venatio *terreſtris* dicitur: ſi ſint volucres, dicitur *aucupium*: ſi piſces *piſcatio* nuncupatur. Venatio Jure Gentium omnibus communis eſt, ac proindè fera, & avis, quæ à nemine capta prius fuerat in jus capientis tranſit. §. 12. *Inſt. de Rerum diviſ.* quod jus, & dominium fundatur in illo. *Geneſ. cap.* 1. *v.* 26. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, & præſit piſcibus maris, & volatilibus cæli, & beſtijs univerſque terræ, omnique reptili, quod movetur in terra. Soto de Juſt. lib.* 4. *q.* 6. *art.* 4. Nullo tamen modo licet capere animalia, natura ſua, manſueta: ut ſunt gallinæ, oves, boves, equi, ſues, ana-

Digitized by Google

anates domeſticæ, & ſimiles: imò, qui ea capit: etiam ſi à Dominis fugerint, tenetur ea Dominis reſtituere. Nec item poteſt quis capere animalia fera manſuefacta, dum redeundi naturam retinent: ſecus eſt, ſi eam amittant, ſolum igitur conceditur animalia omninò fera, & ſylveſtria capere, dum ſine alieno præjudicio hoc fiat: non tamen licet, ea in alieno fundo, vel lacu capere contra Domini voluntatem. Quia ipſe habet jus uſum ſui prædij alijs prohibendi: imò nec in ſaltu communi, vel flumine hoc licet, ſi ſata aliena, vel vineæ canibus, vel equis deteriorarentur, vel tales eſcæ projicerentur, ut feræ, & piſces penitùs extinguerentur cum damno boni communis. *Leſsius de Juſt. & jur. lib. 2. cap. 5. & n.4.* & tunc qui hoc faceret teneretur ſatisfactionem præſtare Reipublicæ, quæ habebat jus piſcandi, quatenùs cenſetur, illud jus graviter læſiſſe, & ſpem lucri, & oblectationem eripuiſſe, non tamen tenetur ipſa animalia, vel piſces reſtituere: ſimilitèr ille qui in fundo alieno, invito Domino, venatur, licet peccet, & teneatur ad compenſationem pro ratione injuriæ, & damni illati, non tenetur ad reſtitutionem ejus, quod cœpit, quia animal ſylveſtre, cum nullius fit, primo occupanti adquiritur. *Leſſ. de Juſt. lib.2. cap.5. n.43.* Ob bonum quidem commune Principes Sæculares ſolent prohibere, & in Hiſpania eſt prohibitum *in L. 1. tit. 8. lib. 7. R. C.* ne procreationis tempore venatio exerceatur, ne cum omnium civium damno extinguatur venatio. Quando Principes prohibent venationem in aliquo ſaltu, quem ad propriam recreationem volunt reſervare, ut noſtri Reges eam in locis *Hiſpanè* dictis: *Aranjuèz, el Pardo, Balſain, y San Lorenzo* prohibent *L. 20. tit. 8. lib. 7. R. C.* non cenſentur velle ſubditos obligare in conſcientia, nec ad reſtitutionem, ſi fortè aliquas feras capiant, ſed tantum ad pœnam, & hæc poteſt regularitèr eſſe, & eſt vel pecuniaria, vel carceris, vel relegationis, & poteſt ad triremes extendi: non tamen ad mortem, niſi aliæ graviſsimæ circunſtantiæ accedant. *Leſſ. de Juſt. lib.2. cap.5. n.45.* In noſtra Hiſpania eſt prohibitum columbas manſuetas occidere, non ſolum in columbario, ſed nec intra leucam diſtantiæ ab ipſo. *L. 7. tit. 8. lib. 7. R. C.*

261 Clericis quidem prohibetur venatio, quæ *clamoroſa* dicitur, qua ſcilicèt ipſi feras majores venantur, ut apros, cervos, &c. & fit cum magno ſtrepitu armorum, retium, canum, equorum, & hominum, vel accipitrum, vel falconum. Hæc enim, teſte *Ariſtot. 1. Polit. cap. 5.* quamdam belli ſpeciem gerit, ubi magna es ſanguinis effuſio, quæ aliqualem animi aſperitatem, & crudelitatem generat: quæ ſanè non convenit militibus Chriſti, nec lenitati, & clementiæ, quam in Chriſto imitari debent: & certo modo modeſtiam clericalem deturpat tantus clamor, & inquietus tumultus. *C. fin. h. t. Clem. 1. §. Porrò, de Stat. Monach. Trid. ſeſſ.24. de Reform. cap. 12.* Venatio tamen, quæ *quieta, & recreativa, ſeu placida* dicitur, quia ſine ſtrepitu armorum retium, & equorum feræ minores, ut lepores, & vulpes, & aliquando volucres capiuntur, non eſt interdicta Clericis, poſſuntque eam excercere cauſa valetudinis, vel alterius neceſsitatis, vel utilitatis: imò, & cauſa juſtæ, & honeſtæ recreationis. Sic enim ipſos non dedecet, & hoc ſuadet conſuetudo: nam plures docti, & timorati Clerici eam exercent; dummodo non ſit nimis frequentata: tunc enim cum valdè diſtrahat Clericos à ſuis officijs, & exercitijs ſpiritualibus permitti non debet. *Gloſſ. in C.1. h. t. V. Voluptate. Sylv. V. Venatio. Barboſ. in C. 1. h. t.* Monachis tamen, & Religioſis, quia ſtrictiorem vitam profitentur, non permittitur venatio, etiam quieta, & recreationis cauſa. *Cl. 1. §. Porrò, de Stat. Monach. Diaz Pract. Crimin. Canon. V. Venatores. Barb. in C.1. h. t. n.4.* Raro tamen, vel Monachi, vel Clerici excercentes venationem, etiam clamoroſam, gravitèr peccabunt, quia cum ex ſe non ſit mala, poteſt ſepè cohoneſtari, dummodo ſcandalum abſit. Et hoc conſuetudine probatur. Nullibi tamen eſt prohibitum Clericis, nec Monachis excercere venationem, etiam clamoroſam, per alios, ſi ſaltum habeant, ex cujus venatione aliquos redditus percipere poſsint: quin nec Epiſcopis hoc prohibetur, ut conſtat *ex L.57. tit.5. p.1.* ibi: *Nin deben otroſi cazar con ſu mano ave, nin beſtia. Et ibid. notat. Gregor. Lopez, & Aceved. in Rubr. tit. 8. lib. 7. R. C.* Piſcatio tamen etiam per ipſos Clericos, & Monachos exerceri neutiquam prohibetur: hoc namque ipſos minimè dedecet: quia ſine ſtripitu, & diſtratione poteſt fieri. Sic, & Apoſtoli etiam poſt vocationem ad Apoſtolatum piſcationem exercebant;

nam ut ait *Div. Hieronym. in C.* 11. *D.* 86. *Penitùs non invenimus in ſcripturis ſanctum aliquem venatorem, piſcatores invenimus ſanctos.* Olim quidem graves pœnæ à jure impoſitæ erant contra Clericos, Religioſos, & Epiſcopos, qui venationi erant dediti. Ut conſtat ex *C.* 1. *h. t.* Scilicèt ſi Epiſcopus fuerit, tribus menſibus à communione: ſi Præsbyter duobus: ſi Diaconus ab omni officio ſuſpendatur. Sed hodie jam conſuetudine contraria abrogatæ ſunt; *arg. C. fin. de Conſuet.* Si tamen aliquis Clericus nimis frequentèr, magnaque cum diſtractione venationem exerceret, ſi monitus non reſipiſceret, poſſet ab Epiſcopo puniri pœna extraordinaria juxta circunſtantias; *arg. C.* 4. *de Offic. Delegat.*

TIT. XXV.

De Clerico Percuſſore.

262 CUM Clericos maximè deceat, manſuetudinem Chriſti imitari, merito ipſis, maximè in majoribus conſtitutis, prohibetur alios, etiam delinquentes, percutere. *C.* 1. *c.* 7. *D.* 45. *C.* 25. *D.* 86. *C.* 1. *h. t.* Prælati tamen Eccleſiaſtici, tàm Sæculares, quàm Regulares, Epiſcopo excepto, poſſunt caſtigare, & quidem propria manu, cauſa diſciplinæ, & correctionis, Clericos, & Religioſos ſibi ſubditos: moderatè tamen. Et quidem conſtitutos in minoribus, etiam pro culpis levioribus, conſtitutos tamen in majoribus pro gravioribus tantum. *C.* 8. *D.* 45. *C.* 25. *D.* 86. ſi immoderatè, etiam cauſa correctionis, percutiant, in excommunicationem *Canonis. Si quis ſuadente*, 29. 17. *q.* 4. incidunt, & in exilium mittuntur. *C.* 8. *D.* 45. Et ſi mors, vel mutilatio ſequatur, irregulares fiunt. *C.* 7. *de Homicid.* Epiſcopo autem non permittitur, niſi in neceſsitate, propria manu Clericos verberare, *C.* 25. *D.* 86. *L.* 56. *tit.* 5. *p.* 1. Quando ergo Epiſcopus, vel alius Prælatus per alium vult ſuos ſubditos verberare, debet hoc facere, non per Laicum, ſed per Clericum, vel Religioſum: alias tàm Laicus verberans, quàm Prælatus mandans, etiam quando juſta ſubeſt cauſa, excommunicantur. *C.* 24. *de Sentent. excomm. l.* 56. *tit.* 5. *p.* 1. *Suar. de Cenſ. D.* 22. *ſect.* 1. *n.* 42. Sed cum dedeceat Clericos alios Clericos caſtigare, & non facile inveniatur, qui hoc munus velit exercere, conſuetudine eſt introductum, & corroboratum jure noviori in *C.* 15. *de Sentent. excomm. in* 6. quod hoc per Laicos fiat jubente Prælato. Sic per ipſos Clerici capiuntur, incarcerantur, torquentur, ad triremes mittuntur, & ubique puniuntur. Et Prælati Regulares ex privilegio, vel conſuetudine ſuos ſubditos, etiam Clericos, per Laicos Religionis, ſeu converſos caſtigant. *Suar. de Cenſ. ſect.* 1. *n.* 42.

263 Magiſtri, & Præceptores, etiamſi Clerici ſint, poſſunt moderatè ſuos Diſcipulos, etiam Clericos, percutere correctionis cauſa. *C.* 19. *de Pœnit. D.* 1. *lib.* 1. *§. fin. ff. ad Leg. Aquil.* Et cum talis percuſsio, nec violenta ſit, nec Diabolo ſuadente fiat, non incurrunt excommunicationem Canonis ſic percutientes. *C.* 1. *c.* 54. *§. fin. de Sentent. excomm.* Imò nec eam incurrunt Sacerdotes, & alij Clerici ſeniores levitèr percutientes, zelo, devotionis, pueros, & adolecentes, conſtitutos in minoribus, ſi turbent Divinum Officium. *C.* 16. *c.* 54. *§. fin. de Sentent. excomm. Suar. de Cenſur. D.* 22. *ſect.* 1. *n.* 48. Debent tamen Clerici, quando alios corrigunt, vel caſtigant, præ occulis habere, quod dicitur in *C.* 15. *D.* 45. ibi: *Vera juſtitia compaſsionem habet: falſa vero dedignationem, quamvis & juſti ſoleant rectè peccatoribus dedignari.* Clericus, qui aliquem etiam Laicum, gravitèr percutit, etiam ſemel, ob gravem repugnantiam, quam talis percuſſio habet cum ſtatu, & manſuetudine Clericali, deponi debet, etiam nulla præmiſſa monitione; *arg. C. fin. D.* 25. Si vero levitèr percutiat, pro qualitate delicti debet arbitrio ſuperioris puniri. Si monitus non ſe emendet, ſed frequentèr, & paſsim percutiat, etiam levitèr, debet deponi. *C.* 1. *h. t.* Epiſcopus, qui aliquem facit crudelitèr fuſtigari, duobus menſibus à Miſſarum celebratione ſuſpenditur. *C.* 2. *h. t.* Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occiſsi, ſine ejus facto, vel conſilio poteſt de Jure Communi promoveri. *C. fin. h. t.*

TIT.

Digitized by Google

TIT. XXVI.

De Maledicis.

264 M*Aledici ſunt, qui maledicunt, vel maledictum, quaſi malum dictum pronuntiant.* Et quidem, vel in Deum, & Sanctos, & dicitur *blaſphemia*: vel in hominem abſentem, & clam ejus famam lædendo, & dicitur *calumnia, convitium, vel contumelia. Blaſphemia etenim eſt maledictum in Deum ejus laudibus oppoſitum.* Quod ſi affirmetur aliquid quod contra fidem ſit, erit *hæreticalis.* Et quidem diverſimodè committitur blaſphemia. 1. Affirmando de Deo, quod ipſi non convenit: v. g. quod ſit injuſtus, vel crudelis. 2. Negando, quod ei convenit: v. g. quod non ſit providus, vel omnipotens. 3. Attribuendo creaturæ, quod Dei peculiare eſt; v. g. attribuendo Dœmoni omnipotentiam: vel jurando ſerio per Jovem, vel alium Deum falſum. Non tamen cenſetur blaſphemia vocare amaſiam Deam, aut Idolum ſuum: nam hæc verba non ſumuntur in ſenſu proprio, ſed hyperbolico. *Diana in Summa.* V. *Blaſphemia, n.* 4. 4. Deo imprecando aliquod malum: v.g. quod pereat: vel irriſionem de Deo, vel Sanctis faciendo, ut quando Judæi Chriſto dicebant. *Vah: qui deſtruis templum Dei.* 5. Nominando indecenter, & cum contemptu Deum, aut Chriſtum, vel ejus membra. 6. Proferendo verba contumelioſa in Deiparam, vel Sanctos: v.g. dicendo, ipſam non eſſe virginem, vel illos non eſſe in Cœlo: nam Deus in ſuis Sanctis contemnitur, & blaſphematur, ſicut in ipſis laudatur, in quantum laudantur opera, quæ Deus in Sanctis efficit. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. *Sanch. in Dec. lib.* 2. *cap.* 32. ubi latè *Dian. in Sum.* V. *Blaſphem. Lacr. lib.* 3. *p.* 1. *ex n.* 246. *Barb. & Gonz. in C. fin. h. t.* Et non ſolum per verba, & voces, ſed etiam per facta committitur blaſphemia. *L.* 5. *tit.* 28. *p.* 7. ibi: *De fecho obrando algun ome en manera denueſto alguna coſa, como contra Dios, ò contra Santa Maria, eſcupiendo en la Mageſtad, ò en la Cruz, ò firiendo en ella con piedra, ò con cuchillo, ò con otra coſa qualquier, ò ſi alguno con ſaña eſcupieſſe contra el Cielo, ò firieſſe en las puertas, ò en las paredes de la Igleſia.* Et Inquiſitores procedunt contra conſpurcantes, & percutientes Sacras Imagines, etiam ſi hoc faciant ex iracundia. *Dian. in Sum.* V. *Inquiſitorum juriſdictio, n.* 67. Et hoc facientes puniuntur pœnitentia publica, vel jejunijs, eleemoſynis, orationibus, mulcta pecuniaria, aut fuſtigatione. Quod ſi probetur, aliquos ex intellectus errore, hoc feciſſe, puniuntur ad inſtar hæreticorum, vel ſuſpectorum, primò tortura, aut abjuratione: mox ipſos tradendo Curiæ Sæculari. Imò, & tradi debent Curiæ Sæculari morte puniendi, ſi delictum publicum ſit, etiamſi ipſi non habuiſſent animum hæreticalem, & etiam ſi fateantur delictum, & petant miſericordiam, adhuc debent mori: quia tantum ſcelus non poteſt manere impunitum, & de talium converſione ſemper timeri poſſet. *Diana in Sum.* V. *Inquiſitores, n.* 150. *Souſa, & alij.*

265 Blaſphemia graviſsimum ſcelus eſt confeſsioni fidei oppoſitum, & quodammodo ad infidelitatem pertinens, & eſt peccatum mortale ex genere ſuo. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 13. *art.* 2. *in corp.* & quidem omnibus, qui apud inferos ſuorum ſcelerum pœnas luunt eſt peccatum commune: ac propterea ſeveriſsimè punienda eſt. In Lege enim Veteri, jubente Domino *in Levit.* 24. *v.* 16. *Qui blaſphemaverit nomen Domini morte moriatur, lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſive ille Civis, ſive peregrinus fuerit.* Et adeò hoc crimen execrabantur Judæi, ut quando blaſphemiam magnam audiebant, ſua ſcindebant veſtimenta: ut de Principe Sacerdotum refertur. *Matth.* 26. *v.* 65. Jure Canonico antiquo erat ſtatuta in Clericum depoſitio, in Laicum excommunicatio. *C.* 10. 22. *q.* 1. poſteà publica pœnitentia, & mulcta pecuniaria. *C.* 2. *h. t.* & aliæ fuerunt ſtatutæ pœnæ *à Leone X. Jul. III. & S. Pio V.* Blaſphemi enim hæreticales, & graves, ſi ſint viles flagellis cæduntur cum publica pœnitentia in publico ſpectaculo, compreſſa lingua ferro, vel ligno, & ad triremes mittuntur. Si ſint nobiles pœna pecuniaria mulctantur, & in Monaſterium ad tempus recluduntur. Qui blaſphemias leviores dicunt condemnari ſolent, ut in die feſto in Eccleſia ſtent nudo capite, ſine clamyde, nudis pedibus, ſine veſte ſuccinti, dextera facem ferentes, dum Divina celebrantur. Et ſacris peractis ſententia publicè fertur, qua ipſis imponuntur jejunia, precationes, & pœna pecuniaria, & aliquando in exilium mittuntur. *Diana in Sum.* V. *Inquiſi-*

Digitized by Google

ſitores, *n.* 151. *Salcedo in Addit. ad Diaz cap.* 110. *Simanc. de Cathol. Inſtit. tit.* 8. *n.* 10. ſed hodie debet ſequi cujuſque loci conſuetudo. De Jure Civili blaſphemia morte puniebatur. *Nov.* 77. *c.* 1. §. 2. In noſtra Hiſpania pro varietate blaſphemiarum, & blaſphemantium diverſæ pœnæ infliguntur: nempe vel pœna pecuniaria, vel carceris, vel triremium, vel exilij. Et quilibet poteſt accuſare, imò, & capere blaſphemantem, *vt conſtat ex tot. tit.* 28. *p.* 7. *& tot. tit.* 4. *lib.* 8. *R. C. & ibid. Greg. Lop. & Aceved. & alij.* Et quamvis jubeatur *in L.* 5. *& fin. tit.* 4. *lib.* 8. *R. C.* Quod ſi tertio quis blaſphemaverit, ejus lingua clavo figatur, hæc pœna non eſt in uſu: ſed loco ejus flagellatur blaſphemans, & lingua ejus premitur ligno, *Hiſpanè*: *Mordaza. Gonzal. in C. fin. h. t. n. fin.* Tales verò pœnæ tantum incurruntur, quando ex animo deliberato provenit blaſphemia; *arg. C. fin. h. t.* ibi: *Præſumpſerit*, ſi enim ira magna, vel alia vehementi paſsione bis, aut ter quis blaſphemaret, & ſedata paſsione dolorem oſtendat, plectetur ſalutaribus pœnitentijs, habita ratione perſonæ, loci, & blaſphemiæ: quamvis *Comitol. lib.* 4. *Reſol. Moral. q.* 9. *c.* 3. cenſeat, talem eſſe abſolutè remittendum. Qui verò joco, aut linguæ vitio verba hæreſim ſapientia proferret, vel ſimilem blaſphemiam, pœna ordinaria puniendus eſſet, niſi probaret, ſe joci cauſa, vel linguæ lapſu ea verba dixiſſe. *Dian. in Sum.* V. *Inquiſitores*, *n.* 151. *Peña, & alij.* Quando blaſphemia eſt hæreticalis, ejus cognitio competit Judici Eccleſiaſtico, ſcilicèt Epiſcopo. *Barboſa, & com. Doctores in C. fin. h. t.* In noſtra Hiſpania Inquiſitores hæreticæ pravitatis privativè cognoſcunt de tali blaſphemia. *Eymeric. Peña, Carena, Gonzal. in C. fin. h. t. n.* 7. *in fin.* Et conſtat *ex Edicto Generali Inquiſit. n.* 7. *O ſi ſabeis, ò haveis oìdo decir, que algunas perſonas hayan injuriado de obras, ò palabra à la Virgen Nueſtra Señora, ò à los Santos del Cielo.* Et regularitèr tales blaſphemi pœna triremium puniuntur. *Rojas de Hæretic. p.* 2. *n.* 176. *Diana in Sum.* V. *Inquiſit. n.* 151. Si non ſit hæreticalis eſt mixti fori, ac proindè de ea contra Laicum cognoſcunt ad præventionem Judex Eccleſiaſticus, vel Sæcularis, & quilibet ex eis poteſt in ſuo foro ſupplere, ſi alter minorem pœnam, quam, par erat, inflixerit. *C. fin. h. t. & ibid. Barboſ. & Gonz. Sanch. in Dec. lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 37.

266 Quando maledictum deliberate, & ex animo injuriandi procedens dirigitur in Romanum Pontificem, ita ut per illud Dignitas offendatur, vel aliter ſequatur ſcandalum: tunc Rom. Pontifex poteſt, & debet illud punire, pœna tamen arbitraria, juxta circunſtantias, cum nulla ſit determinata. *C.* 1. *h. t.* ibi: *Ut pœna illius alijs terrorem incutiat, ne de cætero contra Romanam Eccleſiam in talia verba prorumpant.* Si tamen maledictum ipſam perſonam, non Dignitatem Pontificis offendat, expedit manſuetudini Chriſti, quam maximè ipſe debet repreſentare, & imitari, quod ipſe talem injuriam remittat exemplo S. Pij V. & aliorum. Imò hoc decernunt pijſsimi Imperatores Theodoſius, Arcadius, & Honorius. *In L. un. C. Si quis Imperat. maled.* ibi: *Si id ex levitate proceſſerit, contemnendum eſt*: *ſi ex inſania miſeratione digniſsimum*: *ſi ab injuria remittendum.* Epiſcopus autem non poteſt punire maledicum, qui tantum perſonam, non Dignitatem ipſius offendit: tum ob manſuetudinem, quam ob ſuum ſtatum debet habere, tum ne in cauſa propria Judex ſit. Sed Judex Sæcularis debet talem maledicum punire. *L.* 10. *C. de Epiſcop. & Cler.* Et quidem Religioſus offendens Eccleſiæ Prælatum duobus menſibus debet ſubjacere pœnis ſtatutis in ſua Religione pro gravibus delictis. *Cl.* 1. §. *Quibus de Privileg.* & prætereà injungitur in virtute Sanctæ Obendientiæ, & ſub interminatione maledictionis æternæ diſtrictius inhibetur, ne in ſermonibus ſuis Eccleſiarum Prælatis detrahant. Maledicus in Principem Sæcularem, quia graviſsimum ſcelus adverſus Legem Divinam committebat. *Exod.* 22. *v.* 28. Olim Læſæ Majeſtatis crimine tenebatur, ſed hodie pœna eſt arbitraria. *L. un. C. Si quis Imperat. maled.* Si tamen ſcandalum, vel ſeditio timeretur. Princeps conſulendus eſt. *Gloſ. in d. l. un.* V. *Remittendum. Menoch. de Arbitrar. caſ.* 377. *n.* 9. In noſtra Hiſpania maledicus in Principem debet aprehendi, & ad ipſum Principem plectendus remitti. *L.* 3. *tit.* 4. *lib.* 8. *R. C.* ubi concludit: *Otroſi rogamos, y mandamos à los Prelados de nueſtros Reynos, que ſi algun Frayle, ò Clerigo, Ermitaño, ò otro Religioſo dixere alguna coſa de las ſobredichas, que lo prendan, y nos lo embien preſo, ò recaudado.*

267 Maledicus in privatum, qui eum dicit eſſe furem, adulterum, vel non eſſe in-

Digitized by Google

ingenuum, nobilem, &c. grave peccatum committit, & tenetur in foro conſcientiæ honorem, vel famam læſam reſtituere. Et in foro externo, tenetur actione injuriarum. *L.* 15. §. 27. *ff. de Injur. L.* 9. *cum ſeqq. C. eod.* Quando maledictum procedit ex levitate, vel animi iracundia, & non ex animo deliberato, facile remittitur. *C.* 27. 23. *q.* 4. *L.* 4. *tit.* 10. *l.* 8. *R. C.* In noſtra Hiſpania injurians privatum pœna pecuniaria punitur. *L.* 3. *tit.* 10. *l.* 8. *R. C.* imò ſi non ſit nobilis, & injuriam valdè gravem inferat, tenetur recantare palinodiam. Nobilis verò mulcta pecuniaria, & alijs arbitrarijs pœnis plectitur. *L.* 2. *tit.* 10. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Qualquiera que à otro denoſtare, y le dixere gafo, ò ſodometico, ò cornudo, ò traydor, ò bereges, ò à muger, que tenga marido, puta, ù otros denueſtos ſemejantes, deſdigalo ante el Alcalde, y ante bombres buenos, al plazo que el Alcalde le puſiere, y pecbe treſcientos ſueldos, y por ellos mil y doſcientos maravedis, la mitad para nueſtra Camara, y la otra mitad para el querelloſo.* Et *ibid. Acevedo.*

TIT. XXVII.

De Clerico excomunicato, depoſito, vel interdicto miniſtrante.

268 CLericus cenſura Eccleſiaſtica excommunicationis, vel perſonalis interdicti ligatus, non poteſt actum proprium ordinis exercere, v. g. Miſſam celebrare, abſolvere ſacramentalitèr, baptiſmum ſolemnitèr conferre, nuptias benedicere, Sacram Euchariſtiam Populo diſtribuere, Evangelium cum ſtola, nec Epiſtolam cum manipulo cantare: quin ob generalitatem textuum, & actum ordinis Minoris exercere prohibetur, ſi illum ſolemnitèr, & quaſi ex officio proprio exerceat. *C.* 2. *b. t. c.* 1. *c.* 20. *de Sentent. excom. in* 6. Et tenent *plures DD. cum Suar. de Cenſ. D.* 11. *ſect.* 3. *n.* 1. *Barb. in C.* 2. *b. t. n.* 3. contra *D. Anton. Palud. Sotum, & alios*, qui dicunt, quod ad incurrendam irregularitatem, eſt neſſarium exercere actum majoris ordinis. Qui ergo hujuſmodi miniſterijs ſe temere ingerit. 1. beneficijs omnibus privatur. *C.* 6. *b. t.* & quidem ipſo jure. *Barboſ. in C.* 6. *b. t. n. fin.* 2. poteſt deponi ab officio, & beneficio Eccleſiaſtico per ſententiam, & licet Epiſcopus poſſit monere, ſi velit. *C.* 3. *b. t.* non tamen eſt neceſſaria monitio ad hanc depoſitionem infligendam. *C.* 4. *b. t.* 3. fit irregularis ipſo facto, & jure. *C.* 6. *&* 7. 11. *q.* 3. *c.* 9. *c. fin. b. t. c.* 1. *de Sentent. & re judic. in* 6. *c.* 18. §. *fin. c.* 20. *de Sentent. excom. in* 6. *Suar. de Cenſur. D.* 11. *ſect.* 3. *ex n.* 1. Clericus cenſura ligatus exercens actum juriſdictionis, promulgando cenſuram, & abſolvendo ab ea, ſine ſtola tamen, vel diſpenſando in votis, vel juramentis, non fit irregularis. Nam tunc non actum ordinis, ſed juriſdictionis exercet. Nec qui in cenſura exiſtens ordinem ſuſcipit: nam hic non exercet, vel miniſtrat ordinem, ac propterea non fit irregularis, ſed tantum ſuſpenditur. *C.* 1. *de eo, qui furtivè.* Qui matrimonio aſſiſtit, ſi illud non benedicat, vel qui cantat Evangelium ſine ſtola, vel Epiſtolam ſine manipulo, hi enim non fiunt irregulares: quia non exercent actum proprium ordinis. Quod ſi Subdiaconus calicem, & patenam ad Altare deferat, & Diaconus miniſtret; cum illud non ſit munus proprium Subdiaconi, probabile eſt non fieri irregularem; ſecus eſt ſi Diaconus cenſura ligatus Euchariſtiam diſpenſet ex licentia, vel ſine illa: aut ſolemnitèr baptizet. *Suarez de Cenſur. D.* 11. *ſect.* 3. *ex n.* 17. *Gonzal. in C.* 4. *b. t. num.* 4.

269 Quoties juſta cauſa datur, quæ à peccato gravi excuſet cenſuratum exercentem actum ordinis, etiam ab in curſu irregularitatis eum excuſat: irregularitas enim, ut pœna gravis, qualis in præſenti eſt, gravem culpam ſupponit in violatione cenſuræ; *arg. C.* 6. 11. *q.* 3. *c.* 4. *b. t. c.* 1. *de Sentent. excommun. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 11. *ſect.* 3. *n.* 5. quam limitationem ſolent adhibere omnes DD. Sic ab irregularitate immunis evadit. 1. Clericus cenſuratus, qui invincibilitèr ignorat, ſe eſſe cenſura ligatum. *C.* 9. *b. t.* ſecus ſi habeat ignorantiam vincibilem craſſam, vel ſupinam. *Gonzal. in C.* 9. *b. t. n.* 6. 2. ſi metu gravi motus hoc faciat. 3. Nec fit irregularis, ſi faciat actum in extrema proximi neceſſitate: v. g. ſi moribundum alio Confeſſario carentem in mortis articulo abſolvat. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Sacr. Pœnit. cap.* 7. 4. ſi ex omiſſione illius actus ſcandalum, vel infamia Sacerdotis ſequeretur, vel ejus peccatum occultum revelaretur. 5.

ſi

Digitized by Google

ſi parvitas materiæ excuſet: v. g. ſi Clericus ſuſpenſus privatim recitans dicat: *Dominus vobiſcum*, vel ſi Epiſcopus in itinere ſine ſolemnitate benedictionem impertiat. *6.* quando ſententia cenſuræ evidentèr nulla eſt. 7. quando quis juſtè appellavit à ſententia cenſuræ contra ſe ferendæ, ſi ante abſolutionem aliquem actum ordinis exerceat. 8. ſi excommunicatus toleratus requiſitus à fidelibus, & ob ipſorum utilitatem aliquod Sacramentum adminiſtraret: dum non ſit alius, qui poſſit adminiſtrare: nam tunc utique poterit excommunicatus illud ſine irregularitatis timore adminiſtrare: ſecus eſt, ſi temerè ſe ingerat, ſine requiſitione fidelium: vel quando nulla illis reſultat utilitas: nam tunc irregularis fiet, ſicut quando ante adminiſtrationem hic, & nunc, facile poteſt abſolutionem cenſuræ petere. *9.* ſi talis Clericus excommunicatione minori tantum ſit ligatus. *C. fin. b. t.* Siquidem per talem excommunicationem ipſi non eſt interdicta adminiſtratio, vel exercitium ordinum, ſed tantum Sacramentorum ſuſceptio. *C. fin. b. t. Suar. de Cenſ. D.* 11. *ſect.* 3. *per tot. Barboſ. & Gonzal. in præſ. tit. & alij com.* Hæc pœna irregularitatis imponitur exercenti uſum activum poteſtatis ordinis, ſive in re talis adminiſtratio effectum habeat, ſive non: quia verè violat cenſuram per ordinis exercitium, & attentat Sacramentum adminiſtrare, quantum eſt in ſe. Hinc irregularis fit excommunicatus ſolemnitèr baptizans infantem, licet invalidè ex defectu materiæ: vel abſolvens pœnitentem invalidè ex defectu doloris. Idem eſt, ſi excommunicatus non toleratus invalidè abſolvat ex defectu juriſdictionis. Si verò adminiſtratio ſit invalida ex defectu intentionis probabilitèr non incurritur irregularitas, quia talis actio, etiam ut à Miniſtri intentione procedens, non eſt uſus ordinis, ſed fictio illius. *Suar. de Cenſ. D.* 11. *ſect.* 3. *ex n.* 13. *Gonzal. in C.* 4. *b. t. n.* 4. Ille quidem, qui eſt excommunicatus, & ipſi de excommunicatione conſtat, dubitat tamen, an talis excommunicatio ſit valida, vel nulla, non poteſt actum ordinis exercere ſub pœna irregularitatis. *C.* 5. *b. t.* Sententia enim Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt. *C.* 1. 11. *q.* 3. nec ipſum excuſat appellatio interpoſita poſt ſententiam excommunicationis inflictam: ſecus eſt de appellatione interpoſita ante ſententiam latam. *C.* 40. *de Sentent. excomm.* Quando verò quis eſt excommunicatus verè, ſed de hoc dubitat, cum in hac materia tutior via ſit eligenda, debet abſtinere ab ordinum exercitio: donec abſolvatur ad cautelam. Si tamen poſtea conſtat, non fuiſſe excommunicatum, non erit irregularis, licet aliquem ordinis actum exercuiſſet, dum erat dubius. *Suar. de Cenſ. D.* 11. *ſect.* 3. *n.* 7. Clericus depoſitus, ſeu verbalitèr degradatus, hoc eſt ab ordinibus, & gradibus Eccleſiaſticis remotus, ſi in officio, à quo eſt depoſitus miniſtret excommunicandus eſt. *C.* 1. *&* 2. *b. t.* Si poſtea monitus non deſiſtat, ſed incorregibilis perſeveret, in exilium per ſæcularem poteſtatem, ad requiſitionem Eccleſiæ, erit mittendum. *C.* 2. *b. t. Barb. & Gonz. ibid.*

TIT. XXVIII.

De Clerico non ordinato miniſtrante.

270 PRæſens Rubrica agit de Clerico miniſtrante in ordine, quem non habet: v. g. ſi ſimplex Sacerdos ordines conferat, vel conſecret, vel confirmet Eccleſias: quia Epiſcopatus, vel eſt ordo, vel tanquam ordo ab omnibus reputatur. *Suar. de Cenſur. D.* 42. *ſect.* 4. *n.* 7. vel ſi Diaconus Miſſam celebret: vel Subdiaconus cantet cum ſtola Evangelium: vel in Minoribus conſtitutus Epiſtolam ſolemnitèr cantet cum Dalmatica, & Manipulo: imò ſi in uno ordine ex minoribus conſtitutus ſolemnitèr exerceat actum alterius ordinis minoris, quem non habet, ob generalitatem *textus in C.* 1. *b. t. L.* 29. *tit.* 6. *p.* 1. *Navar. in Man. c.* 27. *n.* 242. *Suarez de Cenſur. D.* 42. *ſect.* 4. *n.* 15. contra *Sylv. Angel. & alios.* Clericus ergo temere miniſtrans, & quidem ſeriò, in ordine, quem non habet, actum exercendo, ut proprium illius ordinis. 1. excommunicandus eſt per ſententiam quidem. *C.* 1. *b. t. Suar. de Cenſ. D.* 42. *ſect.* 4. *n.* 2. Nam *in dict. C.* 1. *b. t.* dicitur *quod abjiciatur ab Eccleſia*, quod hominis miniſterium requirit. 2. Etiam ad biennium, vel triennium ſuſpenditur ab exercitio Ordinis ultimo ſuſcepti. *C. fin. b. t. L.* 29. *tit.* 6. *p.* 1. & ſi tunc ſe ingerat exercitio talis Ordinis, fit abſolutè irregularis. 3. Nequit ad ſuperiores Ordines aſcendere, ac pro-

proindè partialem irregularitatem incurrit. *C. 1. & 2. b.t. L. 29. tit. 6. p. 1. Suar. de Cenſur. D. 42. ſect. 4. n. 7.* Ubi dicit, quod ſimplex Sacerdos confirmans, vel ordinans manet irregularis, ne poſsit in Epiſcopum conſecrari: in Sacerdotio verò manebit ſuſpenſus biennio, vel triennio arbitrio Epiſcopi: ab executione autem inferiorum ordinum non manebit impeditus, juxta *C. 2. b. t.* Præterea Laicus miniſtrans ſolemnitèr in aliquo ordine: v. g. ſolemnitèr baptizando, vel celebrando Miſſam incurrit irregularitatem, utpotè quod gravius delinquit, & majorem temeritatem committit, quam Clericus. Et præcipuè ob generalitatem; *text. in C. 1. b. t.* ibi: *Si quis baptizaverit, aut aliquod Divinum Officium exercuerit, non ordinatus propter temeritatem abjiciatur de Eccleſia, & nunquam ordinetur.* Ex quo textu etiam infertur, quod nullum ordinem accipere valet: nam illa negativa eſt abſoluta. Sic *Suar. de Cenſ. D. 42. ſect. 4. n. 10. Sot. Valent. & alij* contra *Angel. Enriq. Caſtrop. Barboſ. in C. 1. b. t. n. 5. & alios.* Et quia tales Laici graviſsimè delinquunt, idcircò ſeveriſsimè puniendi ſunt ab Epiſcopis, & tradi poſſunt Curiæ Sæculari, juxta *Conſtit. Clem. VIII. Et ſi alias. Et Urbani VIII. Apoſtolatus.* In noſtra Hiſpania hoc delictum pertinet ad Inquiſitores, ut conſtat ex Edicto Generali, & non eſt in uſu pœna harum conſtitutionum. Sed Laicus hoc crimen exercens, ſi eſt vilis fuſtigatus, & ad triremes mittitur, ſi eſt perſona honeſta, ad triremes, vel in exilium mittitur. *Dian. in Sum. V. Inquiſitores, n. 164. & ſeq.* At vero fœmina, vel non baptizatus, ſi actum ordinis exerceant, cum ſint incapaces irregularitatis, aliter puniendi ſunt. *Suar. de Cenſ. D. 42. ſect. 4. n. 20.* Nec ſanè irregularitatem incurrit, qui ex privilegio exercet actum ordinis, quem non habet: v. g. ſi cantet ſolemnitèr Epiſtolam, quia cum tunc non detur culpa, non oritur irregularitas. Et hac ratione.

271 Clericus qui ex ignorantia invincibili actum ordinis, quem non habet exercet, non fit irregularis: nam hæc, quia in præſenti pœnalis eſt, non incurritur, ubi non eſt culpa. *Suar. de Cenſ. D. 42. ſect. 4. n. 16.* Imò juxta *Avilam de Cenſur. p. 7. D. 9. ſect. 2. dub. 13.* ab irregularitate excuſat ignorantia etiam craſſa: quia *text. in C. 1. b. t.* ait: *Propter temeritatem.* Nec irregularis fit Clericus, qui exercet aliquem actum ordinis, quem non habet, ſi hoc non ſerio, ſed joco, vel in aliqua ſcenica repræſentatione faciat: quod ex cauſa honeſta licitum eſt. Nam tunc non cenſetur in ordine miniſtrare. *Sylveſt. Angel. 2. Navarr. Man. cap. 27. n. 241. Suar. de Cenſ. D. 42. ſect. 4. n. 16.* attamen quando ſerio miniſtrat, licet fictè, & ſine intentione actum exercendi, irregularis fit: ponit enim ſerio actum externum, & quantum requiritur ad ejus externam executionem: alias facilè hæc irregularitas, eluderetur prætextu hujus fictionis: nec poſſet facilè temeritas hoc facientum coerceri. *Suarez de Cenſur. D. 42. ſect. 4. n. 18. & alij* contra *Navarr. Man. cap. 27. n. 242. & alios.* Qui miniſtrat in ordine, quem ſuſcepit, ſed tamen invalide, verè fit irregularis: niſi ob ignorantiam defectus excuſetur: ſic fit irregularis ille, qui Miſſam celebrat, quando in ejus ordinatione eſt omiſſa traditio patenæ cum hoſtia, & calicis cum vino, & ſic intelligitur. *C. fin. b. t.* ubi per manuum impoſitionem intelligitur tota ordinatio Sacerdotalis. *Gloſſ. ibid. Suar. de Cenſ. D. 42. ſect. 4. ex n. 11.* Si vero poſita traditione patenæ cum hoſtia, & calicis cum vino omittatur impoſitio manuum, per quam poteſtas abſolvendi datur, ſi talitèr ordinatus abſolvat, irregularis fit, quia verè miniſtrat in ordine, quem non habet: ſecus vero, ſi Miſſam celebret, quia manuum impoſitio reſpectu talis actionis eſt accidentalis. Sanè quando in ordinatione aliquid accidentale omittitur, non poteſt licitè, & ſine culpa gravi ſic ordinatus, antequam ille defectus ſuppleatur, miniſtrare. Si tamen miniſtret, non incurret irregularitatem, utpotè in jure non expreſſam; *arg. C. 18. de Sent. excom. in 6.* ſi vero defectus eſt levis, non erit ſupplendus. *Suar. de Cenſ. D. 42. ſect. 4. n. 12.* Nec item fit irregularis Clericus, qui in ordine, quem non habet, ſine ſolemnitate tamen illius ordinis propria miniſtrat: v. g. ſi in officio ſolemni cantat Epiſtolam ſine Manipulo, vel Evangelium ſine Stola: nam hæc ſunt inſignia talium ordinum propria. Olim quidem in irregularitate proveniente ex tali adminiſtratione ſolus Pontifex diſpenſabat. *C. 1. de Sent. & Re jud. in 6.* hodie vero ſi delictum ſit occultum, diſpenſat Epiſcopus. *Ex Trid. ſeſſ. 24. de Reform. cap. 6. Barb. in C. fin. b. t. num. fin.*

TIT.

Digitized by Google

TIT. XXIX.

De Clerico per ſaltum promoto.

272 CLericus, qui cùm ſit Subdiaconus: v. g. in Sacerdotem ordinatur, dicitur per ſaltum promotus: quia omiſſo ordine medio ſaltat ad ſuperiorem. *C. un. D.* 52. *C.* 2. *& fin. D.* 59. *Trid. ſeſſ.* 23. *de Sacram. Ord. C.* 2. *& de Ref. cap.* 11. Idem etiam dicendum eſt, de eo, qui ad minores Ordines aſcendit, omiſſa prima tonſura: nam etiam ſi hæc apud plures non ſit ordo, eſt tamen diſpoſitio, & gradus ad Ordines. *Barboſ. de Offic. Epiſc. allegat.* 47. *n.* 7. *Et in C. unico, h. t.* & eſt declaratum *à S. Congr. apud Gallemant. ad Trid. ſeſſ.* 23. *de Ref. cap.* 14. Ordo per ſaltum ſuſceptus validus eſt, & validè quis recipit Sacros Ordines, etſi nullum de minoribus habeat. *Gloſſ. fin. in C. unic. h. t. Barboſ. & Gonzal. ibid.* Niſi omiſſo Sacerdotio, quis ad Epiſcopatum promoveatur: quia cum Epiſcopatus Sacerdotium eſſentialitèr ſupponat, Sacerdotio omiſſo invalidè Epiſcopatus ſuſcipitur: accepto vero Sacerdotio, etiam inferioribus Ordinibus omiſsis, validè Epiſcopus conſecratur. Clericus ſic promotus nullam incurrit irregularitatem: quippè in jure non expreſſam; *arg. C. unic. h. t. & Trid. ſeſſ.* 23. *de Ref. cap.* 14. Incurrit tamen ſuſpenſionem, & quidem ipſo jure, ſaltem quando ſcientèr ordinatus eſt. Nec poteſt in ſuſcepto ordine miniſtrare, donec omiſſus ſuppleatur, nec ad ordines ſuperiores valet aſcendere: quin nec ordinem omiſſum poteſt ſuſcipere, niſi Epiſcopus diſpenſet. *C. un. D.* 52. *Hoſtienſ. Soto, Gregor. Lop. Navarr. in Man. cap.* 27. *num.* 242. *Suar. de Cenſur. D.* 31. *ſect. ex num.* 45. & colligitur *ex Trident. ſeſſ.* 23. *de Ref. cap.* 14. contra *Arebidiacon. Turrecr. Diaz, & alios*, qui ſententiam Judicis ad talem ſuſpenſionem requirunt. Ne quidem in inferioribus etiam rite ſuſceptis miniſtrare poteſt, quia ad talem caſum ſuſpenſionem extendi, contra *Suarez de Cenſ. D.* 31. *ſect.* 4. *n.* 48. *& alios* tenent *Majol. de Irregul. lib.* 4. *C.* 12. *Gonz. in C. un. h. t. n.* 6. & expreſſè habetur in *L.* 28. *tit.* 6. *p.* 1. ibi: *Otroſi tovo por bien Sancta Egleſia, que ſi algun Clerigo ſaltaſſe de una Orden à otra, dexando alguna entre medias, como ſi fueſſe de Epiſtola, è ſe ordenaſſe de Miſſa, que deſpues non debe uſar de aquella Orden, que anſi recibiò, nin de la otra, que ante havia, faſta que haya cumplido la penitencia, que le puſiere ſu Perlado, è èl haya recibido la Orden, que entre medias dexarà.* Si tamen in Ordine per ſaltum ſuſcepto temere miniſtret, ut violator cenſuræ, ſcilicèt ſuſpenſionis, irregularitatem incurret. Similitèr ſi in Ordine prætermiſſo miniſtret. *C.* 1. *de Sentent. excommunic. in* 6.

273 Epiſcopus poteſt diſpenſare cum ſic promoto, ut Ordinem omiſſum recipiat, ut in ſuſcepto miniſtret, & ut ad altiores aſcendat; ſi in Ordine per ſaltum ſuſcepto non miniſtravit, ſive ignorantèr, ſive ſcientèr Ordinem ſuſcepiſſet, inſuper habita hac diſtinctione, quam inſinuat. *C. un. h. t. & C. un. D.* 52. ſiquidem *Trid. ſeſſ.* 23. *de Ref. cap.* 14. generalitèr loquitur, & etiam *L.* 63. *tit.* 5. *p.* 1. ibi: *E con los que ſe ordenaſſen de Mayores, dexando otras en medio.* Ac proinde, & generalitèr, etiam quando delictum publicum eſt, intelligi debet. *Suar. de Cenſ. D.* 31. *ſect.* 1. *n.* 47. contra *Greg. Lop. in l.* 63. *tit.* 5. *p.* 1. V. *Otras en medio.* Non tamen poteſt Epiſcopus diſpenſare cum ſic promoto, ſi in Ordine ſuſcepto per ſaltum miniſtravit, quando delictum publicum eſt: nam tunc hanc facultatem negat. *Trid. ſeſſ.* 23. *de Reform. cap.* 14. ſiquidem irregularitatem incurrit, etiam ſi per craſſam ignorantiam eſſet ordinatus, cum Concilium loquatur generalitèr: quando vero delictum eſt occultum poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitate, & ſuſpenſione contracta à ſic ordinato juxta facultatem. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 6. *Gonzal. in C. un. h. t. n.* 6. Et licet *Trid. ſeſſ.* 23. *de Ref. cap.* 4. ad Ordines ſuſcipiendos confirmationem prærequirat, non tamen, ut quid eſſentiale illam requirit: ideo ſi quis ad Ordines promoveatur, etiam Sacramento confirmationis non ſuſcepto, non incurrit ſuſpenſionem, utpotè nullo jure expreſſam: imò nec gravitèr peccat, qui omiſſa confirmatione citra contemptum Ordines ſuſcipit, vel in ſuſcepto miniſtrat. *Nav. in Man. cap.* 22. *n.* 9. *Suar. de Sacr. tom.* 3. *part.* 3. *D.* 38. *ſect.* 3.

TIT.

TIT. XXX.

De Eo, qui furtivè Ordinem ſuſcepit.

274. FUrtivè Ordinem ſuſcipere dicitur ille, qui per dolum ſe ingerit ordinandis ſine licentia, & conſenſu proprij Epiſcopi, & ſine prævio examine: vel qui ignorante ipſo Epiſcopo, qui illum ordinat, ſuſcipit Ordinem: vel qui ſine diſpenſatione eodem die duos Ordines majores ſuſcipit. *C. fin. b. t. L. 28. tit. 6. p. 1.* vel minores cum Subdiaconatu, niſi hoc induxerit conſuetudo. *C. 2. b. t. Barboſ. ibid.* Qui ſic ſuſcipit Ordinem ſuſpenſionem ab executione Ordinis ſic ſuſcepti incurrit: ideoque prohibetur in eo miniſtrare. *C. fin. b. t.* Et cum cenſura impediat ordinum ſuſceptionem conſequentèr non poteſt ad Ordines ſuperiores aſcendere. *C. 1. b. t.* Et ſi ſuſceptio eſt ab Epiſcopo ſub excommunicatione prohibita, talis ſuſcipiens, ut excommunicatus, etiam ab executione ordinum ritè ſuſceptorum ſuſpenditur. *L. 28. tit. 6. p. 1.* ibi: *La pena que debe haver el que ſe ordenaſſe en alguna de eſtas maneras, es que non puede uſar de aquellas Ordenes, que aſsi recibieſſe, nin de las otras, que ante havia recibido.* Ab hac tamen ſuſpenſione excuſat ignorantia, vis, vel metus gravis. Nam cum ſuſpenſio ſit pœna gravis gravem ſupponit culpam: qua deficiente in ordinato, ut in his caſibus deficit, non eſt imponenda ſuſpenſio. *Suar. de Cenſ. D. 31. ſect. 1. ex n. 59.*

275 Qui Ordinem furtivè ſuſcepit, non incurrit irregularitatem: cum hæc in jure non ſit expreſſa; *arg. C. 18. de Sent. excom. in 6.* nam quod non poſſit ad Ordines ſuperiores aſcendere, ut dicitur. *C. 1. b. t.* non eſt hic, & nunc effectus irregularitatis, ſed ſuſpenſionis. Nam in *C. fin. b. t.* declaratur per privationem executionis Ordinis ſuſcepti: quare in utroque caſu eſt ſermo de ſuſpenſione. *Suar. de Cenſ. D. 31. ſect. 1. n. 57.* Quando antecedentèr non eſt prohibita ab Epiſcopo ſub excommunicatione talis ſuſceptio diſpenſat Epiſcopus cum eo, qui Ordinem furtivè ſuſcepit, etſi delictum ſit notorium: ſi talis prohibitio præceſsit ſolus Papa diſpenſat. *C. 1. b. t.* niſi delictum ſit occultum: Nam tunc poterit Epiſcopus diſpenſare. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* Quin etiam, quando ſic ordinatus Religionem ingreditur, & ibi aliquandiù laudabilitèr vivit, poteſt Epiſcopus cum eo diſpenſare. *C. 1. b. t.* & probabilitèr etiam Prælatus Regularis, ut ex *Epigraphe dict. C. 1. b. t.* conſtat. Ordo furtivè ſuſceptus valet, & ſic ordinatus characterem recipit, niſi ordinans ſerio, & poſitivè nollet tales ordinare. Nam tunc tales non erunt ordinati. *Barb. C. 1. b. t.* Si publicè Epiſcopus proteſtetur, ſe nolle furtivè accedentes ordinare, & dubitetur, an tantum animo abſterrendi hujuſmodi doloſos dixiſſet: licet poſsit præſumi, Epiſcopum habere intentionem generalem ordinandi, nihilominus ſecurius eſt, Ordinem ſic ſuſceptum, ſaltem ſub conditione repetere. *Lugo de Sacram. D. 8. n. 119. Gonzal. in C. fin. b. t.*

TIT. XXXI.

De Exceſsibus Prælatorum, & Subditorum.

276 IN præſenti titulo enumerantur exceſſus ſeu delicta, quibus Prælati in Subditos delinquunt. Mandat enim *Alex. III. in C. 1. b. t.* Epiſcopis, ne in Presbyteros exerceant tallias, & exactiones indebitas, ne irrationabilitèr gravent, vel inhoneſtè eos tractent, nec eos ſine judicio Capituli ſuſpendant, vel eorum Eccleſias interdicto ſubjiciant, ne permittant Clericos duas Eccleſias tenere, quando una ſufficit: nec eos ſine Ordine judiciario excommunicent. Hodie tamen ex conſuetudine legitimè præſcripta, non requiritur Capituli conſenſus, ut Epiſcopus inquirat, & puniat crimina ſuorum ſubditorum. *C. 3. de Conſuet. in 6.* etiam delinquunt Epiſcopi, ſi liberent à ſubjectione, & obſequio Prælati inferioris Eccleſiam ipſi ſubjectam. *C. 2. b. t.* Nec poſſunt Epiſcopi ſibi ipſis retinere, vel conferre Eccleſias, vel beneficia, quæ pertinent ad eorum collationem, vel ordinationem. *C. 3. b. t.* Nam inter dantem beneficium, & illud accipientem debet dari perſonarum diſtinctio. *C. fin. de Inſtit.* Nec poteſt quis ſibi ipſi, ſeu infacto proprio, authoritatem præſtare. *§. fin. Inſtit. de Author. Tutor.* Nec poſſunt aliquid exigere, vel præcipere Subditis privilegiatis contra tenorem privilegij Apoſtolici: quod ſi for-

Digitized by Google

forte præcipiant, poſſunt Subditi non obedire Epiſcopo. *C. 5. h. t.* Nec enim inferior, qualis tunc eſt Epiſcopus, aliquid poteſt diſponere contra Legem ſuperioris, qualis eſt Pontifex. *C. 16. de Major. & obed.* Quod ſi Epiſcopus, excommunicatione adjecta, urgeat præceptum, excommunicatio eſt nulla. *C. 7. h. t.* Si Epiſcopi directè, vel indirectè homicidio cauſam præſtent, eo ſecuto fiunt irregulares, & Officio Pontificali, & Sacerdotali ſunt privandi, & amovendi ab Epiſcopatus adminiſtratione. *C. 10. h. t.* Nec item debent indignis beneficia conferre. *C. 11. h. t.* Nec poſſunt Sacerdotes ſibi ſubjectos obligare, ut revelent peccatorem, vel peccatum in Sacramentali confeſſione auditum. *C. 13. h. t.* Denique *Gregor. IX.* Univerſis Eccleſiarum Prælatis mandat, ne vexent, vel gravent Religioſos, gravaminibus relatis in *C. 16. & 17. h. t.* de alijs exceſſibus contra Religioſos etiam fit mentio in *Cl. un. h. t.*

277 Prælati Epiſcopo inferiores nequeunt juriſdictionem Superiorum perturbare: ac proindè non poſſunt Eccleſias ſuas, vel ſibi ſubjectas alteri unire, ſine Epiſcopi conſenſu: etiam ſi Metropolitani accedat authoritas. *C. 8. h. t.* Nec poſſunt ſine ſpeciali privilegio indulgentias concedere, nec imponere publicas, & ſolemnes pœnitentias, nec de cauſis matrimonialibus cognoſcere. *C. 12. h. t.* Quod hodie magis debet ſervari, ſiquidem ex *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 20.* Cauſæ matrimoniales, & criminales reſervantur examini, & juriſdictioni ſolius Epiſcopi, non obſtantibus quibuſcumque privilegijs, & conſuetudinibus, niſi fuerit conſuetudo immemorialis juxta declarationem *S. Congr. Cardin.* Hi & alij Prælatorum exceſſus referuntur in *L. 14. & ſeqq. tit. 22. p. 1.* Deindè: Subditi contra ſuos Prælatos delinquunt. Si Vicarij Eccleſiarum ſibi uſurpent perſonatum Eccleſiaſticum contra fidem, & juramentum præſtitum. *C. 6. h. t.* Si Clerici ſingulares habeant commune ſigillum Collegij, eoque utantur ſine ſuperioris conſenſu. *C. 14. h.* Si negent contra juramentum, & fidem datam, Prælatum eſſe ſuum Superiorem: vel ſi de illo coram Judice Sæculari in cauſa ſpirituali conquerantur: vel ipſum invadant, vel præbeant adverſarijs illius conſilium contra ipſum. Quocumque ergo ex his delictis commiſſo deponi debent, ſeu beneficijs per ſententiam Judicis privari. *C. 15. h. t.* Etiam delinquunt Subditi, ſi violent interdicta lata à Prælatis. *C. fin. h. t.* Interdicta quidem, & alias Cenſuras Eccleſiaſticas ab Epiſcopis inflictas: item feſtivitates indictas ab ipſis tenentur Regulares, etiam exempti, ſervare. *Trid. ſeſſ. 25. de Regul. c. 12.*

TIT. XXXII.

De Novi operis Nuntiatione.

278 Quilibet in ſuo ſolo poteſt libere ædificare, imò, & ædes uſque ad Cœlum tollere: etiam ſi domus vicini aliquod patiatur incommodum, quia claritas, vel liberior perſpectus impediatur. *L. 8. C. de Servit. l. 2. tit. 31. p. 3.* Dummodo vicinus non habeat ſervitutem ab ædificante conſtitutam altius non tollendi vel luminibus, vel propectui non officiendi. Similitèr poteſt molendinum, fontem, vel puteum in ſuo prædio facere, etiam ſi lucrum vicini aliquomodo minuatur. *L. 18. l. 19. tit. 32. p. 3.* Aliquando tamen conſtitutionibus Municipalibus ob bonum publicum, & ob Civitatis pulchritudinem hæc libertas ad certam menſuram reſtringi ſolet. Præterea ob Religionis favorem non licet ædificium privatum ita attollere, vel feneſtras aperire, ita ut ex eis videantur perſonæ Religioſæ, præcipuè Moniales intra Monaſteria habitantes. Similitèr prohibetur ædificium facere propè murum Civitatis, vel villæ. Olim quidem intra quindecim paſſus, ne ex ejus vicinia damnum Civitati inferatur. *L. 22. tit. 32. p. 3.* Hodiè verò non poteſt intra 300. paſſus fieri ædificium. *L. 1. tit. 7. lib. 3. R. Ind. ibi: Mandamos, que cerca de los Caſtillos, y Fortalezas eſtè limpia, y deſocupada la Campaña; y ſi huviere Caſa, ò Edificio treſcientos paſſos al rededor de la Muralla, ò tan fuerte, que en mayor diſtancia haga perjuicio, ſe demuela, pagando de nueſtra Real Hacienda al dueño lo que montare el daño, y perjuicio, que huviere recibido.* Nec poteſt quis ædificare in loco publico Civitatis, v. g. in foro, vel in via. *L. 23. tit. 32. p. 3.* nec prope Eccleſiam poſſunt ædificia fieri, niſi ad uſum pium deſtinata ſint. *L. 24. tit. 32. p. 3.* Quod ſi in his caſibus aliquod ædificium contra prohibitionem apponatur, debet deſtrui. Similitèr ſi vicinus timet damnum imminens ex domo vicini Judex faciet, eam demoliri, ſi irreparabilis eſt. Si autem

tem

Digitized by Google

tem reparari poteſt, Judex Dominum coget ad ejus refectionem, vel ad præſtandam vicino cautionem de damno infecto, id eſt, damno non facto, ſed imminenti, ut damnum, ſi quod vicino infertur, reſarciatur: quod ſi cavere recuſet, vel in termino à Judice, aſsignato non reparet domum, hæc dabitur vicino timenti ruinam, quod ſi domus caſu fortuito cadat, v. g. terræ motu, non tenetur Dominus de damno, ſed ſolum quando vitio domus corruiſſet. *L.* 10. *tit.* 32. *p.* 3. *tot. tit. ff. de Damno infect.*

279 Etiam poteſt prohiberi, quod aliquod novum ædificium fiat, & hoc dicitur *opus nuntiare. Novi ergo operis nuntiatio eſt probibitio legitima, ne aliquod opus novum fiat, vel ne extructum immutetur, & ne in cœpta conſtructione, aut mutatione pergatur, donec conſtet de jure ædificantis: vel eo nomine cautio præſtetur. L.* 1. *ff. b. t. Gonz. in C.* 4. *b. t. n.* 3. Et fit, aut juris noſtri conſervandi cauſa, aut damni depellendi, aut publici juris tuendi gratia. *L.* 1. §. 16. *ff. b. t.* Hanc igitur prohibitionem à Legibus Civilibus deſumpſit Jus Canonicum, quia (ait Pontifex *in C.* 1. *b. t.*) *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari ita, & Sacrorum Canonum ſtatuta Principum Conſtitutionibus adjuvantur.* Et hinc generalitèr in quacumque materia tenendum eſt, Jus Civile ſupplere, quod deeſt Juri Canonico, & è contra: Et in Hiſpania Jus Regium ſupplere, quod omittitur Jure Canonico, & è contra. Triplicitèr quidem novum opus nunciatur ex *L.* 5. §. 10. *ff. b. t. l.* 1. *tit.* 32. *p.* 3. 1. *Per Magiſtratum*, petendo ab ipſo, ut prohibeat novum opus fieri. 2. *Per manus appoſitionem* diſpergendo, ſcilicèt, materialia ad ædificandum parata, vel amovendo lapidem ex opere cœpto, vel per jactum lapilli, & ſimul verbis, vel ſignis ſignificando operis prohibitionem. 3. *Per verba tantum* prohibendo ædificanti ne in opere cœpto proſequatur. Sed quia ſic nuntians meticuloſus cenſetur, & relinquere poſſeſsionem contrario, ideò hic modus nuntiandi non eſt conſulendus, ſed ſemper erit ſecurius, & conſultius ad Judicem recurrere. *Gonz. in C.* 4. *b. t. n.* 4. Cum igitur hoc Edictum ſit prohibitorium, non in præteritum, ſed ſolum in futurum reſpicit, ac proindè ſi opus jam ſit perfectum, non eſt huic Edicto locus; ſed Interdicto *Quod vi, aut clam.* Habet ergo noſtrum Edictum locum, quando opus novum eſt inchoatum, & nondum perfectum: *L.* 1. §. 1. *ff. b. t.* Deindè requiritur, quod opus, quod ſit, ſit novum: tale nempè facere cenſetur, qui ædificando, vel detrahendo, priſtinam faciem operis mutat: qui enim vetus ædificium reficit, vel fulcit, non facit novum opus: ſed veteri ſuſtinendo, remedium adhibet, dum priſtina forma ædificij non immutetur. *L.* 1. §. 11. *&* 13. *ff. b. t. Gonzal. in C.* 4. *b. t. n.* 5. *Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 706. *n.* 10. *l.* 1. *tit.* 32. *p.* 3. ibi: *Labor nueva es toda obra, que ſea fecha, è ayuntada por cimiento nuevamente en ſuelo de tierra, ò que ſea comenzada de nuevo ſobre cimiento, ò muro, ò otro edificio antiguo, por la qual labor ſe muda la forma, è la facion de como ante eſtaba.* Denique requiritur, quod opus, quod nuntiatur ſit ſolo conjunctum, ſeu conjungendum, ut ibi permaneat: nec enim novi operis nuntiatio fit contra colligentes meſſem, ſuccidentes arbores, vel vineam, &c. *L.* 1. §. 12. *ff. b. t. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 706. *n.* 8. Nec intereſt an ædificium ſit profanum, vel Eccleſiaſticum, vel an fiat in loco publico, vel privato, vel Sacro, vel Religioſo: quia nec Eccleſia eſt in alterius præjudicium conſtruenda. *C.* 1. *c.* 2. *b. t. l.* 1. *ff. eod.* Nec ob eſt, ſi nuntiatio, etiam coram Judice die feriato fiat: quia tantum proceditur de plano. *L.* 1. §. 4. *ff. b. t. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 706.

280 Si opus cedat in boni publici præjudicium, quilibet de populo poteſt nuntiare. *L.* 3. §. *fin. l.* 4. *ff. b. t. l.* 3. *tit.* 32. *p.* 3. dum non ſit infamis, mulier, vel pupillus. *L.* 4. *l.* 6. *ff. de Popular. action.* Quando opus, quod fit, cedit in præjudicium privatorum, poſſunt illud nuntiare per ſe, & ſine Judicis authoritate, omnes illi, quorum intereſt, ne tale opus fiat. *L.* 1. §. 2. *ff. b. t. l.* 1. *tit.* 32. *p.* 3. ibi: *E puedela vedar, ò eſtorvar todo ome, que tenga, que recibe tuerto por ella.* Vel quia ad nuntiantem pertineat dominium proprietatis, vel etiam utile illius rei, cui novum opus infert damnum: vel quia prætendat ad ipſam jus habere. *L.* 1. §. 19. *ff. b. t.* Poteſt ergo nuntiare novum opus, qui tantum habet dominium utile, ut feudatarius emphiſteuta, ſuperficiarius. *L.* 3. §. 3. *ff. b. t.* creditor, cui fundus eſt aſſignatus pro hypotheteca. *L.* 9. *ff. b. t.* Qui habet ſervitutem realem, urbanam, vel ruſticam in fundo, in quo opus fit. *L.* 8. *ff. b. t.* Qui ſervitutem merè per-

Digitized by Google

ſonalem habet, nequit nuntiare adverſus Dominum illius prædij: poteſt tamen agere actione confeſſoria pro vindicando uſufructu, & intereſſe. *L.* 2. *ff. b. t.* Poſſunt item nuntiare negotiorum geſtor, filius, mancipium, mercenarius, amicus, vel procurator nomine ejus, qui patitur damnum ex tali opere. Si autem nuntiantes nomine alieno careant mandato ſpeciali, debent de rato cavere, hoc eſt, Dominum habiturum ratam nuntiationem. *L.* 5. §. 18. *ff. b. t.* Imò, & pupillus poteſt nuntiare, etiam ſine Tutore, quando ex hoc commodum ſine detrimento capit. Nempe coram Judice, vel jactu lapilli nuntiando: non verò verbalitèr, quia poſſeſsionem amitteret. *L.* 5. *ff. b. t. Gonzal. in C.* 4. *b. t. n.* 6. Nuntiatio poteſt fieri non ſolum vicino particulari, ſed & proprio, ſeu contra proprium ſuperiorem nuntiantis. *L.* 8. *ff. b. t.* Imò, & contra Dominum fundi, ſi hic in præjudicium nuntiantis ædificiet. Similitèr contra infantem, & furioſum, etiam ſine Tutoris, & Curatoris authoritate, dum tamen fiat in loco, vel prope locum ædificij. Etiam fabris, ſervis, vel etiam mulieribus fit nuntiatio ita, ut ad notitiam ædificantis hæc pervenire valeat. *L.* 5. §. 3. *ff. b. t.*

281 Nuntiatione facta ſive juſtè, ſive injuſtè, dummodo notorium non ſit jus ædificantis, debet, qui opus novum incœpit, etiam ſi Eccleſia ſit, ab eo deſiſtere, & ceſſare; donec de jure ædificandi conſtet. *L.* 8. §. 4. *ff. b. t.* Nuntiatio enim ſe habet per modum appellationis extrajudicialis, qua pendente, nil licet innovare, & ſi fortè quid innovetur, revocatur. Ideò ſi poſt nuntiationem adhuc opus continuetur, demoliri debet expenſis ædificantis ante omnem cognitionem judicialem. *L.* 20. *ff. b. t.* Imò nuntians poteſt in continenti, ſecus ex intervallo, ædificatum in proprio fundo nuntiantis propria authoritate demoliri: quaſi vim vi repellendo. *L.* 27. *ff. de Servit. urban. præd.* quin, & contra Dominum fundi: ſed tunc debet præcedere nuntiatio. *L.* 5. §. 10. *ff. b. t.* Siquidem in ſuo ſolo ædificans non cenſetur inferre vim alteri, ante nuntiationem. Ceſſat tamen nuntiatio novi operis. 1. Si periculum ſit in mora, ita ut dilatio damnum grave probabilitèr ſit allatura volenti ædificare. *L.* 5. §. 12. *ff. b. t.* 2. Si eſt notorium jus ædificantis: Nam Leges non debent manifeſtas injurias fovere. *Barboſ. in C.* 2. *b. t. n.* 2. 3. Si Prætor revocavit nuntiationem factam. *L.* 16. *ff. b. t.* 4. Si nuntians jurare nollit de calumnia, quando hoc à parte exigitur. *L.* 5. §. 14. *ff. b. t.* 5. Si nuntians remiſsit nuntiationem. *C.* 2. *b. t.* Nam quilibet poteſt ſuo juri renuntiare. 6. Si mortuus eſt nuntians re adhuc integra, hoc eſt, antequam aliquid ſit ædificatum. *L.* 8. §. 6. *ff. b. t.* quia nuntiatio ex parte nuntiantis eſt perſonalis: ex parte tamen nuntiati eſt realis: nam potius fit in rem, quam in perſonam. *L.* 10. *ff. b. t.* Ac proindè, non ſolum in hæredem, ſed etiam in emptorem rei nuntiatæ tranſit nuntiatio. *L. fin. ff. b. t. Molin. de Juſt. tr.* 2. *D.* 706. Et quamvis nuntians non teneatur admittere cautionem de opere deſtruendo, quando conſtat injuſtè extructum eſſe. *C.* 3. *& fin. b. t.* nam *melius eſt intacta jura ſervare, quam poſt vulneratam cauſam remedium quærere. L. fin. C. In quibus cauſis in integr.* tamen poteſt huic juri renuntiare, eamque admittere. Et tunc ædificans poteſt proſequi: attamen nuntians tenetur talem cautionem admittere, quando periculum eſt in mora ædificij, vel quando ipſe nuntians non probavit intra trimeſtre, ſibi competere jus prohibendi ædificium. *C.* 30. *fin. b. t.* ne ædificia longo tempore inanibus nuntiationibus prohibeantur. *Gloſſ. in C. fin. b. t. V. Non obſtante.*

TIT. XXXIII.

De Privilegijs, & exceſsibus Privilegiatorum.

282 PRivilegium (quod in jure aliquando *gratia*, *beneficium*, *indulgentia*, *& favor appellatur*) *eſt Lex privata concedens aliquod beneficium, vel favorem contra, vel præter Jus Commune. C.* 3. *D.* 3. *Suarez de Legib. lib.* 8. *cap.* 1. *n.* 3. Si enim nihil ſpeciale concederet, quod Jure Communi, vel ſaltem Municipali non ſit conceſſum, inutile foret privilegium. *C. fin.* 25. *q.* 1. nam ſuperfluum eſt precibus poſtulare, quod jam Lege permiſſum eſt. *L. un. C. de Theſaur. lib.* 10. *Suar. de Legib. lib.* 8. *c.* 1. *n.* 4. Sufficit tamen, quod privilegium aliquid concedat, quod tali perſonæ, vel communitati prohibitum ſit, Jure Municipali, quamvis alias Jure Communi liceat, & ſic intelliguntur *Text. in C.* 7. *de Procur. C.* 26. *v. fin. de Jur. jur.* Ali-

quan-

quando ſolent dici privilegia illæ gratiæ, in quibus licet nihil de novo, nec ſpeciale concedatur ad majorem ſecuritatem conceduntur, ſed hæc ſunt privilegia Juris Communis declarativa, non vero ſpecialis beneficij conceſsiva. In dubio tamen, an aliquod privilegium ſit purè declarativum, vel conceſsivum pro conceſsivo habendum eſt, ut deducitur *ex C.30. b.t.* Ubi Fratres Prædicatores, & Minores privilegium habentes, ut ubique poſsint cum Altari Viatico celebrare, hoc ſine licentia Prælatorum poſſunt facere: ne alias nihil conferret eis memorata indulgentia, ſeu privilegium ſine quo, id, Prælatis annuentibus, liceret eiſdem. Et concludit Summus Pontifex: *Datam eis ſic licentiam celebrandi auctoritate noſtra non differas publicare, ita quod dicti Fratres aliquam ex indulgentia noſtra videantur in hoc gratiam conſecuti. Suar. de Legib. cap.1. & ex n.7.*

283 Licet privilegium non ſit verè Lex, cum hæc immediatè reſpiciat bonum totius Reipublicæ, quando è contra privilegium à Lege eximit privilegiatum, & bonum alicujus perſonæ, Collegij, vel communitatis tantum reſpicit: tamen dicitur Lex per quamdam analogiam: Nam ſicut Lex ad ſui obſervantiam obligat eos, in quos fertur, ita privilegium obligat non privilegiatos, ne privilegiatum in ſui privilegij uſu impediant. Et quidem per modum Legis datur cum àliqua ſtabilitate ad omnes actus, qui durante privilegio fiant. Nec enim conceditur privilegium, ſicut diſpenſatio, ſine duratione, & ad unum actum tantum, v.g. ad ordines ſuſcipiendos, vel contrahendum matrimonium. *Suar. de Legib. lib.8. cap.2. n.10.* Licet alias diſpenſatio cum privilegio conveniat in eo, quod diſpenſatio ſit favor, & gratia, & non ſolum eſt *præter*, ſed etiam *contra* Legem. Privilegium contra Jus Naturale, vel Divinum conceſſum, vel bonis moribus contrarium, vel in magnum Reipublicæ damnum nullius momenti eſt. *C. 1. D. 10. l. 5. C. de Legib. l.16. C. de Sacroſ. Eccleſ.* Poteſtas enim Principibus, etiam R. Pontifici conceſſa, ad indulgenda privilegia, non in deſtrutionem, ſed tantum in conſervationem, & ædificationem Eccleſiæ, & Reipublicæ conceditur. *Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 7.* Quando privilegium eſt circa materiam, quæ Legislatoris ſubjaceat poteſtati, non requiritur juſta cauſa, ut validè concedatur: quia cum ipſe Legislator poſſit abrogare Legem reſpectu omnium ſubditorum, utporè à ſua unicè voluntate pendentem, quare non poterit ab ea aliquam perſonam, vel communitatem eximere? Ut vero talis conceſſio licita ſit, juſta cauſa requiritur. Nam ſi eſſet præter Jus Commune ſpeciem prodigalitatis, & acceptionis perſonarum refert. Si vero eſt contra jus, opponitur diſtributivæ, imò, & legali juſtitiæ, quæ exigunt nullum eximi ſine juſta cauſa ab obligatione communi. *Suar. de Legib. lib.8. cap. 21. n. 2. & ſeqq.* Hinc clarè patet diſparitas, cum conceſsione indulgentiarum. Has enim ſine juſta cauſa nequit Papa concedere, quia eas non concedit, ut Dominus, ſed ut diſpenſator meritorum Chriſti, qui in talem diſpenſationem, non cenſetur conſentire, niſi ſalubritèr fiat, ex juſta, ſcilicèt cauſa. *Extr. Unigenitus, 2. de Pœnit. & remiſ. inter com.*

284 Privilegium conceſſum à Principe contra Jus Commune, quod clauſula ſpeciali contra privilegia non ſit roboratum, Juri Communi derogat, etiamſi de eo Princeps mentionem non faciat: quippè jura omnia in ſcrinio pectoris cenſetur habere: ſecus ſi contra aliquod ſtatutum ſpeciale, vel municipale; vel contra aliquam localem conſuetudinem, vel contra jus tertij privilegium concedatur. Cum enim hæc omnia, quid facti ſint, non præſumitur, Principem ea ſcire, ac proindè nec eis derogare velle, etiam quando motu proprio concedit privilegium, niſi ſpecialem de eis faciat mentionem. *C. 1. de Conſtit. in 6. Suar. de Legib. lib.8. cap. 14.* Similitèr dicendum eſt, quando Jus Commune aliqua clauſula reſiſtit communi derogationi: nam de ea debet fieri mentio: alias ſine ullo effectu eſſet appoſita, cum verba aliquid operari debeant. *C.10. b. t. in 6.* Quando vero privilegium eſt inſertum in corpore juris, ſi contra ipſum aliud concedatur, prævalet utique talis conceſsio contra privilegium in corpore juris incluſum, etiam ſi illius ſpecialis mentio non fiat, dummodo in priori privilegio non ſit ſpecialis clauſula reſiſtens contrarijs privilegijs: ſiquidem illud privilegium jam tanquam Jus Commune, quoad ſcientiam illius reputatur. *Ita Suar. de Legib. lib. 8. cap. 14. n. fin. cum alijs contra Panorm. & alios.* Et licet ad privilegij faciliorem probationem requiratur ſcriptura. *C.8. D.100.* Et gratiæ Apoſtolicæ ante expeditas litteras

qua-

Digitized by Google

quaſi informes, præcipuè in foro externo, cenſeantur: non tamen requiritur ad illius valorem: ſiquidem conſuetudine, vel præſcriptione poteſt privilegium induci, & à Principe plura vivæ vocis oraculo ſolent concedi. *C.7. 25. q.2. Cl. 2. de Sepult.* ibi: *Universa privilegia, gratias, indulgentias; verbo ſeu ſcripto conceſſas. Extr. fin. de Pœnit. & remiſſ. inter com.* Nam privilegij valor unicè à Principis voluntate deſcendit: hæc ergo ſive in ſcriptis, ſive in voce tantum attendi debet. Hinc non valebit privilegium ſine ſcriptura, quando hæc expreſſè à Principe requiritur, ut in facultate non reſidendi in beneficijs curatis, quæ quidem in ſcriptis debet ab Ordinario concedi. *Trid. ſeſſ. 23. de Reform. cap.1.* Idem eſt de facultate ingrediendi Monaſterium Monialium. *Trid. ſect. 25. de Regul. cap.5.* nam tunc licentia Epiſcopi, vel Superioris debet obtineri in ſcriptis. Item ſi Pontifex conferat, vel uniat beneficia Eccleſiaſtica, vel confirmet electum. *Ext. 1. de Elect. inter com.* vel ſi Papa pro foro externo diſpenſet. *Reg. 52. Cancel.* vel ſi Judicem deleget *Reg. 27. Cancel.* & juxta aliquos gratia, ut quis aliquid operetur quod ſine ea non poterat, indiget ad ſui valorem ſcriptura. Gratia tamen, quæ in facto conſiſtit, & non in jure ad agendum, ut diſpenſatio irregularitatis, ſine litteris valet. *Sylv. V. Privilegium, n. 14. Suar. de Legib. lib.8. cap 2. Laym. lib. 1. tr. 4. cap.23. Molin. de Juſt. tr. 2. D. 599. & alij.*

285 Privilegium poteſt à Principe concedi invito, & ignoranti: nam ſicut Legis obligatio præciſè à Principe pendet, ita & exemptio ab ipſa. Sic poteſt concedi privilegium non ſolvendi decimas, vel gabellas. Sed ne Principis gratiæ contemnantur, & hæ tantum indigentibus, & petentibus dentur, non ſolent hujuſmodi gratiæ concedi, niſi volentibus, & acceptantibus directè privilegiatis: in privilegiato tamen indirectè nec ſcientia, nec acceptatio privilegij requiritur. Sic quilibet de communitate, etiam ignorans, gaudet privilegio communitati conceſſo. Privilegium motu proprio, vel ad inſtantiam tertij ſine priviligiati mandato conceſſum, regulariter non habet effectum ante acceptationem priviligiati, ſicut donatio, cujus ſpeciem refert privilegium, conſenſu donatarij indiget. Si privilegium ad inſtantiam partis per litteras, vel nuntium illius poſtulantis concedatur, valet à die datæ, ſeu quando expeditur, nec eſt neceſſe expectare notitiam, vel illius præſentationem, ut actus juxta privilegium factus valeat. Nihilominùs, ut licitè fiat, debet expectari conceſſionis notitia, ne alias, quis ſe periculo exponat faciendi actum illicitum, vel etiam nullum. Sufficit tamen acceptatio facta per ſe, vel per nuntium, vel Procuratorem, vel Epiſtolam, ſicut ſufficit ad donationem, cujus ſpeciem privilegium refert. Ad privilegij uſum non eſt neceſſaria promulgatio ſolemnis ſicut in Lege requiritur, ſufficit enim publicatio particularis, oſtendendo ſcilicèt privilegium in publico inſtrumento, vel illud probando per teſtes omni exceptione majores: nam cum ſit Lex reſpectu non privilegiatorum, debet eis publicari, ut ejus uſum non impediant: imò quando privilegium in tertij præjudicium cedit, debet ei oſtendi, ut ſi velit, ſe opponat: nam de Principe non præſumitur, velle aliquem inſcium ſuo jure privare. *C.19. h.t. C. 7. eodem in 6.* niſi fortè Pontifex velit aliquem à cenſura, *v. g.* eximere ſine Epiſcopi notitia. *C.1. de Conceſ. præbend. in 6. Suar. de Leg. lib.8. cap.25. n. fin.*

286 Privilegium in plures ſpecies dividitur. Nam 1. aliud eſt *contra jus*, quo ſcilicèt Juri Communi derogatur: *v. g.* exemptio à gabellis. Et hoc propriè privilegium appellatur; *arg. L. 16. ff. de Legib.* & ſtrictè interpretatur. *C. 7. c. 9. h. t.* Aliud eſt *præter jus*, & hoc propriè dicitur gratia, quando ſcilicèt aliquid in jure non expreſſum conceditur, *v. g.* poteſtas diſpenſandi: & interpretatur latè. Illud non poteſt concedi niſi ſubditis Lege ligatis: nec aliter poteſt concedens à Lege eximere: nam privatio præſupponit habitum. Quod præter jus eſt poteſt etiam non ſubditis concedi: nam eſt actus liberalitatis, quæ erga non ſubditum benè poteſt exerceri; dum tamen ſit de materia concedenti ſubjecta. Sic Imperator Theodoſius conceſſit Judicibus Eccleſiaſticis, ut poſſent cognoſcere, & judicare directè cauſas temporales Laicorum. *C. 35. 11. q. 1. Suar. de Legib. cap.9. ex n.3. 2.* Aliud eſt *commune*, quod ſcilicèt præcipuè reſpicit bonum communitatis, licet in ejus individuos redundet, & huic nullus communitatis privatus poteſt renuntiare. Tale eſt privilegium *fori, Canonis, & competentiæ* conceſſum toti Ordini Clericali. *C.12. de Foro Competent.* Aliud eſt *privatum,*

tum, ſeu *ſingulare*, quod per ſe bonum perſonarum particularium reſpicit, & de conſequenti tantum bonum commune, & huic poteſt quilibet, in cujus favorem eſt introductum, renuntiare. *L. 29. C. de Pact. C.6. h. t. Suarez de Legib. lib.* 8. *cap. 6.* 3. Aliud eſt *odioſum*, quod ſcilicet ex favore facto privilegiatis damnum alijs infert: v. g. exemptio decimas, vel gabellas ſolvendi. Aliud *favorabile* dicitur, quia nulli infert præjudicium, ſed tantum beneficium privilegiato concedit, v. g. privilegium veſcendi carne in Quadrageſsima, vel audiendi ſacrum tempore interdicti. 4. Aliud eſt privilegium *clauſum in corpore juris*, quod ſcilicèt inter alias Leges in jure eſt incluſum. Aliud eſt conceſſum per *ſpeciale reſcriptum*, quando ſcilicèt alicui perſonæ, vel communitati ſpeciale diploma dirigitur aliquod privilegium continens. Hoc privilegium, cum ſit quid facti, poteſt ignorari à Judice, ac proindè, ſi contra privilegium citet privilegiatum, debet hic, ſaltem pro reverentia, ſe coram Judice ſiſtere, & privilegium oſtendere. *C. 7. h. t. in 6. L. 5. ff. de Judic.* ſecus dicitur de privilegio clauſo in jure: nam hoc non debet Judex ignorare, nec contra illud quid præcipere valet: quod ſi præcipiat, non tenetur privilegiatus obedire, nec comparere, nec ſe excuſare de comparendo. *C. 5. c. 7. de Exceſsib. Prælat.* 5. Aliud eſt quod *principalitèr, & immediatè* alicui conceditur, aliud conceſſum *ad inſtar*, quod ſcilicèt alicui conceditur ad inſtar privilegij jam alijs antecedentèr conceſſi: hoc eſt eo modo, & forma, ſub qua convenit alijs.

287 *Sexto.* Aliud eſt *perſonale*, quod ſcilicèt principalitèr perſonæ conceditur, & cum perſona extinguitur. *L. 68. ff. de Reg. jur. C. 7. eod. in 6.* Aliud eſt *reale*, quod ſcilicèt principalitèr rei conceditur, licet in perſonarum utilitatem redundet, reique adhæret, illamque comitatur apud quemcumque ſit poſſeſſorem. *L. 196. ff. de Reg. jur.* Nec intereſt, an res, cui privilegium conceditur ſit corporea, ut fundus, caſtrum, Monaſterium, Eccleſia, hoſpitale, &c. & tale eſt privilegium Aſyli locis ſacris conceſſum: vel an ſit res incorporea, ut Univerſitas, Civitas, Collegium, vel communitas, vel ſtatus: v. g. Religioſus, Clericatus, Epiſcopatus, Doctoratus, Dignitas, vel alia qualitas, quæ poſsit à perſona ſeparari. Et tale eſt privilegium Canonis, & fori perſonis Eccleſiaſticis conceſſum, reſtitutio in integrum conceſſa minoribus S.C. Macedonianum filijs familijs, & Vellejanum fœminis conceſſum, &c. Quæ omnia privilegia realia ſunt. Et quidem, quando communitati, qua tali, ſub nomine collectivo directè, & immediatè conceduntur, non deſcendit ad ſingulas particulares perſonas ipſam communitatem conſtituentes; ſed tunc ſolum quando collegialitèr talem communitatem repræſentat. Si vero perſonis ſingularibus talem conſtituentibus communitatem concedatur privilegium, tunc ſinguli, etiam ſeparatium, privilegio gaudent, ut patet in Clericis reſpectu privilegij Canonis, & fori, & in Regularibus reſpectu exemptionis. Si in privilegio Dignitas, vel Officium ejus, cui conceditur tantum exprimatur, erit reale, ad omnes ſucceſſores in Dignitate tranſiens. Si perſona tantum exprimatur, vel etiam ſimul cum dignitate, addendo ob ſcientiam, vel excellentiam perſonæ tale privilegium concedi, perſonale erit. Itaque neceſſe eſt, ut ſemper verba privilegij attentè perpendantur, ut ejus legitima mens erui poſsit. Si tamen omnibus perpenſis, adhuc perſiſtat dubium, dicendum eſt, quod ſi privilegium ſit merè favorabile, ut beneficium Principis latè interpretatur, quod quidem decet eſſe manſurum. *C. 16. de Reg. jur. in 6.* ac proindè reale eſt cenſendum: perſonale tamen, ſi ſit odioſum, & in alterius præjudicium vergat, vel exorbitans ſit à jure; *arg. C. 15. & 28. de Reg. jur. in 6. Suar. de Legib. l. 8. cap. 3.* Si aliquis habeat beneficium, cui annexum eſt aliquod privilegium, & Pontifex concedat ipſum beneficium alteri, addita hac ſpeciali clauſula: *Concedo tibi beneficium, ſicut tuus anteceſſor habuit.* Ne hæc fruſtranea evadat, cenſetur, etiam privilegium, cum beneficio conceſſum ſucceſſori. *Suarez de Legib. l. 8. cap. 15. n. 11.*

288 *Septimo.* Aliud eſt *merè gratioſum*, quod ſcilicèt ex mera concedentis liberalitate procedit, non tamen ex privilegiati merito, ut merito: & hoc poteſt eſſe reale, vel perſonale. Aliud eſt *remuneratorium*, quod ſcilicèt alicui ob merita præcedentia, & in eorum remunerationem conceditur, & licet hoc regularitèr ſit perſonale: poteſt tamen ex conceſsione Principis eſſe reale, quatenùs ob merita parentum, vel anteceſſorum concedatur deſcendentibus, & ſucceſſoribus: talia ſunt privilegia Regularibus conceſſa. *Suar. de Legib. l. 8. cap. 4. n. 8.*

Digitized by Google

n. 8. 8. Aliud eſt *purum*, quod ſcilicèt nulla pactione interveniente conceditur. Aliud eſt *conventionale*, quando ſcilicèt pactio, & conventio intercedit: nam cum aliquid tribuat, ultra id quod jus concedit, privilegium erit, licet per accidens oriatur ex pacto, poteſtque eſſe perſonale, vel reale, juxta modum conceſſionis: in dubio tamen reale cenſetur, cum habeat rationem contractus, qui regularitèr tranſit ad hæredes. *L*. 7. §. 8. *ff. de Pactis. Suar. de Legib. l*. 8. *cap*. 4. *ex n*. 9. 9. Aliud conceditur *motu proprio*, aliud *ad inſtantiam partis*: *Motu proprio* conceditur illud privilegium, quod Princeps concedit, quin præceſſerint preces, vel inſtantia partis, vel etiam præcedentibus precibus, ſi adjiciatur clauſula: *motu proprio*, & quidem privilegium non intelligitur ſic conceſſum, niſi prædicta clauſula apponatur, & impoſsibile eſt aliter probare eſſe motu proprio conceſſum. *C*. 23. *de Prabend. in* 6. & eſt pleniſsimæ interpretationis. *C*. 4. *de Prabend. in* 6. *Gloſſ. ibid*. & difficilius arguitur obreptionis, vel ſubreptionis, quam illud, quod ad inſtantiam partis conceſſum eſt; *arg. C*. 23. *de Prabend. in* 6. Conceſſum ad inſtantiam dicitur, quando ob preces alicujus eſt conceſſum, & clauſula motu proprio non adjicitur. *Suar. de Legib. lib*. 8. *cap*. 12. *ex n*. 4. *Sanch. de Matr. lib*. 8. *D*. 1. *n*. 6. 10. Aliud eſt *abſolutè conceſſum*, quando ſcilicèt à nulla conditione pendet: aliud eſt *conditionatum*, quando ſub aliqua conditione tantum conceditur. Et quidem ad valorem actus per privilegium conceſsi debet verificari prius conditio, vel fieri opus in privilegio impoſitum: v. g. ſi quis habeat privilegium diſpenſandi cum alterius conſilio, debet ad diſpenſationis valorem præcedere exquiſitio conſilij, non tamen tenetur diſpenſans conſilium ſequi, niſi in privilegio apponatur: *cum conſenſu alterius*. 11. Aliud eſt *temporale*, quod ſcilicèt tempore limitato finitur: v. g. quando Princeps illud tantum pro ſua vita concedit, vel pro decem annis, vel ſub conditione, quæ finitur lapſu temporis. Aliud eſt *perpetuum*, quod ſcilicèt ex ſe perpetuo durat, ſi non revocetur. *Suarez de Legib. l*. 8. *cap*. 5. 12. Aliud eſt *pro foro merè interno*, quod ſcilicèt non prodeſt ad forum externum, ſed tantum, ut actus poſsit in conſcientia fieri. Aliud *pro foro externo*, quod pro utroque foro deſervit. 13. Aliud eſt *ſcriptum*, quod ſcilicèt conceditur per ſcripturam, & quidem authenticam, & ſigillo Principis obſignatam. Hodie jam regularitèr adjicitur clauſula, quod *traſumptis, etiam impreſsis integra detur fides, dum ſint munita ſigillo perſonæ conſtitutæ in Dignitate, & ſubſcripta à publico Notario*. Aliud eſt *non ſcriptum*, quod ſcilicèr conſuetudine, vel præſcriptione eſt inductum, vel quod Princeps ſola voce, ſeu ore tenus conceſsit, & hæc dicuntur privilegia *vivæ vocis oraculo* conceſſa; licèt poſteà ad faciliorem probationem in ſcripturam redigantur, & teſtimonio authentico digna fide pro foro externo reddantur; & hoc eſt neceſſarium ex *Conſtit. Jul. II. & ex Reg*. 52. *Cancelar*. alias quilibet ſibi fingeret privilegia vivæ vocis oraculo conceſſa, eluderetque Leges cum magna perturbatione boni communis, & Reipublicæ damno.

289 De Privilegijs non aliter eſt judicandum, quam inſpecto eorum tenore, ita tamen, ut non liceat eorum metas tranſgredi. *C*. 7. *h. t*. Privilegia enim, ut communitèr dicitur, tantum valent, quantum ſonant: jus enim ſingulare faciunt, quod ad conſequentias trahi nequit. *L*. 14. *& ſeq. ff. de Legibus*: ideò non debent trahi de perſonis in privilegio expreſsis ad eas, quæ ibidem non exprimuntur. *C*. 9. *h. t*. Etiamſi privilegium ſit favorabile, & non odioſum, & etiam ſi in favorem cauſæ piæ ſit conceſſum imò non debet extendi ad caſum, vel perſonam non expreſſam, etiamſi reſpectu illius militet ſimilis, eadem, vel etiam efficacior ratio. *C*. 9. *h. t*. Cum enim tota privilegij vis, non tàm à ratione, quàm à voluntate Principis concedentis pendeat: ubi hæc voluntas non detur, nec privilegium datur, etiam ſi in perſona ſimilis, vel major ratio inveniretur: hoc tantum probat, eam eſſe dignam privilegio, non tamen eo gaudere: alias ex eo quod Pontifex cum uno diſpenſaret ad matrimonium contrahendum cum conſanguinea, quia plura merita erga Eccleſiam fecit: alius qui haberet eadem merita diſpenſatus cenſeretur, quod nemo dicet *Suar. de Legib. l*. 8. *cap*. 28. *n*. 11. *Laym. l*. 1. *tr*. 4. *C*. 23. *Caſtropal. tr*. 3. *D*. 4. *p*. 13. *& alijs*. Si vero adeo dubius ſit privilegij ſenſus, ut non facile percipi poſsit, debet Legiſlator Conſuli: ejus enim eſt Legem interpretari, cujus eſt condere, ideò in privilegijs à Pontifice provenientibus Romanus Pontifex eſt conſulendus. *C*. 14. *de Judic*. Quando vero eſt periculum in mora faciendum erit, quod prudentia, attentis cir-

Digitized by Google

circumſtantijs, dictes. Pro interpretandis tamen privilegijs ſequentes regulas communitèr proponunt DD. 1. Privilegium ita interpretari opportet, ut privilegiato non ſit oneroſum: quod enim ob gratiam alicujus conceditur non eſt in ejus diſpendium retorquendum. *C. 61. de Reg. jur. in 6.* 2. non eſt ita ſtrictè interpretandum, etiamſi gravoſum, & odioſum ſit, ut inutile reddatur. *C. 30. h. t. L. 5. C. de Leg.* Et ideo extendi debet ad ea, quæ ad uſum illius requiruntur; *arg. L. 2. ff. de Juriſdict.* Sic privilegium celebrandi conceſſum Sacerdoti tempore interdicti comprehendit eum, qui ipſi miniſtrat. Et privilegium audiendi ſacrum tempore interdicti Domino conceſſum extenditur, ad illius ſervos. *C. 11. h. t. in 6.* 3. debet fieri interpretatio explicando, & ſumendo illius verba, juxta intelligentiam juris, vel juxta communem modum loquendi, vel ſignificationem frequentem, vel ſtylum Curiæ, à qua privilegium dimanat, ſic privilegium conceſſum ad diſpenſandum in votis facultatem ea commutandi comprehendit: privilegium faciendi teſtamentum, codicillos, & donationes cauſa mortis, ut teſtamenti acceſſoria continet: facultas percipiendi fructus beneficij, qua Clericus gaudet, dum abeſt cauſa Theologiam audiendi, etiam ipſi ſuffragatur, ſi Jus Canonicum audiat. Hinc etiam privilegium conceſſum Religioſis, dum non dicat: viros Religioſos, convenit Monialibus ejuſdem Ordinis, ſi talis privilegij ſint capaces. Similitèr privilegium conceſſum filijs, & fratribus, ſi non eſt odioſum, etiam comprehendit filias, & ſorores. *L. 56. ff. de V. S.* At vero privilegium filijs conceſſum, niſi aliunde de concedentis voluntate conſtet, non extenditur ad nepotes. *L. 6. ff. de Teſtam. tutel.* Multoque minus debet privilegio gaudere privilegiati ſocius, niſi aliàs privilegium fruſtraneum redderetur; *arg. C. 32. h. t. Suar. de Legib. l. 8. cap. 10. & 11.* 4. Si ex conjecturis appareat, verba aliud ſonare, quod de concedentis mente non ſit, magis menti, quam verbis ſtandum eſt; quia non intentio verbis, ſed verba intentioni debent deſervire. *C. 15. de V. S.* 5. Verba dubia, & obſcura interpretanda ſunt juxta indulti initium. *L. fin. ff. de Hæred. inſtit.* vel juxta ſupplicationem, ſeu narrativam, cui ſolet ſe concedens accomodare. *C. 6. de Fid. Inſtrum.* vel juxta aliud ſimile privilegium. 6. Si in privilegio addatur hæc clauſula: *Ex certa ſcientia*, ne fruſtra adjecta videatur, cenſetur confirmare, & renovare privilegium, ſi forte uſu, vel alia via, amiſſum erat, etiam ſi Princeps privilegij nullitatem ignoraſſet: non tamen cenſetur renovare privilegia ſubreptitia, quia nulla ſunt: nec revocata à Concilio Generali, ne uno verbo, quod multorum maturo conſenſu eſt ſtabilitum, deſtrui videatur. *Suar. de Legib. l. 8. cap. 18. & 19.* Privilegium, quod merum factum continet, nec Juri Communi, nec tertio affert præjudicium, etiam ſi in concedentis præjudicium cedat, latiſsimè interpretandum eſt, quia eſt beneficium, & gratia Principis, ac proinde latè interpretatur. *C. 15. de Reg. jur. in 6. C. 22. h. t. Suar. de Legib. l. 8. cap. 27. ex n. 3.* Sed cum Princeps non credatur velle derogare juri jam alteri quæſito, niſi hoc exprimat, privilegium, quod tali juri præjudicet, etiam ſi ex motu proprio proceſſerit, ſtrictè eſt interpretandum; *arg. C. 12. de Offic. Ordin. C. 5. de Author. & Uſu pallij.* Quando vero privilegium Juri Communi, vel conſuetudini derogat, regularitèr ſtrictè interpretatur, quia Juri Communi derogare odioſum eſt. *C. 8. de Conſuetud.* latè tamen interpretatur, quando incluſum eſt in corpore juris; nam tunc pars Juris Communis, aliquomodo cenſetur: vel ſi ex motu proprio, vel ex certa ſcientia ſit conceſſum. *Arg. C. 23. de Præbend. in 6.* vel ſi in favorem Religionis, vel cauſæ piæ cedat: nam cauſa Religionis valdè favorabilis eſt. *L. 43. ff. de Relig.* ut exemptio Clericorum, vel ſi Reipublicæ commune bonum reſpiciat, ut privilegium militum. *Suar. de Legib. l. 8. cap. 27.* Nec debet extendi privilegium, quod opponitur ſtatuto, vel conſuetudini ſpeciali: dum tale ſtatutum, vel conſuetudo, non ſint contra Jus Commune. *Suar. de Legib. l. 8. cap. 28. n. 16. & alij com.*

290 Concedere privilegia pertinet ad omnem, & ſolum illum, qui poteſt Leges condere: quia regularitèr privilegium eximit à Lege, à qua ſolus Legislator, non vero inferior, eximere valet; *arg. C. 4. D. 21. c. 16. de Major. & obed.* vel ſaltem eſt Lex obligans ſubditos ne privilegiatum in uſu privilegij impediant. Sic Pontifex poteſt in Univerſali Eccleſia directè privilegia concedere in materia ſpirituali: ſecus in materia Temporali, Politica, & Civili: nam tunc tantum indirectè diſponere valet, quatenùs, ſcilicèt ad bonum commune Eccleſiæ con-

Digitized by Google

ducit: in ſua tamen Ditione temporali, cum ſit ſupremus Princeps, etiam in materia Civili, poteſt privilegia concedere, ſicuti cæteri Principes Sæculares, & Reſpublicæ non recognoſcentes Superiorem. Epiſcopus in ſua Diœceſi, & alij Prælati Papa inferiores, poſſunt privilegia concedere reſpectu ſuarum Legum, non vero reſpectu Juris Communis, niſi ipſis ſpecialitèr permittatur à Jure. *Suarez de Legib. l. 8. cap. 8. Gonz. in C. 6. h. t.* Conſuetudo, vel præſcriptio, etiam independentèr à conſenſu expreſſo Principis, poteſt inducere privilegium. *C. 8. 9. q. 3. C. 26. de V. S.* cum ejus vis, etiam contra Legem prævaleat. *C. fin. de Conſuetud.* Dum tamen tempore legitimo viguerit juxta dicta *in Tit. de Conſuetud.* Privilegium juxta voluntatem concedentis menſurandum eſt, quia ab ea totam vim habet; nec actus agentium ultra eorum voluntatem operantur. *L. 19. ff. de Rebus credit.* ideò, quando privilegium ad certum tempus, vel locum reſtrictum eſt, non licet eo uti extra tempus, vel locum. Quando vero abſolutè conceſſum eſt, valet non ſolum pro territorio concedentis, ſed etiam extra ipſum. Tale enim privilegium eſt perſonale, quod perſonam ubique comitatur; nec talis privilegij uſus eſt ſemper actus juriſdictionis, ſed potius ſuperioritatis, vel ſi juriſdictionis ſit, non ad contentioſam, ſed ad voluntariam ſpectat, quæ ſine ſtrepitu judicij exercetur, ſic diſpenſatus in voto caſtitatis ubique valet contrahere matrimonium: ſic in irregularitate diſpenſatus, ubique ſuſcipere ordines valet. Si vero ille actus eſſet ſpecialitèr prohibitus, etiam pro alienigenis, in alia Diœceſi: vel ſi ſcandalum ex uſu privilegij ſequeretur, non poteſt privilegiatus in ea privilegio ab alio Epiſcopo conceſſo uti. Similitèr non prodeſt privilegium pro alieno territorio, ſi ad ejus uſum validum, vel licitum ex neceſſitate, vel honeſtate eſt neceſſaria licentia Principis, Epiſcopi, vel Parochi illius territorij. Sic non poteſt quis uti privilegio concionandi, vel audiendi confeſſiones abſque licentia Epiſcopi, in cujus territorio eſt: nam hanc conditionem imbibitam habere cenſetur privilegium. *Suar. de Legib. lib. 8. cap. 26.*

291 Ille, cui privilegium eſt conceſſum, non tenetur uti ſuo privilegio; *arg. C. 6. h. t.* beneficium enim invito non datur. *L. 69. ff. de Reg. jur.* alias in ejus odium retorqueretur, quod in ejus favorem eſſet introductum contra *text. in C. 61. de Reg. jur. in 6.* niſi privilegium in commune: nam ſi privatus poſſet eo non uti, poſſet proindè ei renuntiare, quod certè non poteſt, quia non eſt principalitèr in favorem particularis introductum *C. 12. de For. compet.* Imò quando in favorem alicujus particularis eſt conceſſum, tenetur eo uti, quando tale eſt privilegium, ut eo conceſſo Jus Commune obliget, ſic tenetur tempore interdicti ſacrum audire, qui habet tale privilegium: nam illud removet impedimentum ad audiendum ſacrum, quo ablato, præceptum ex ſe illum, utpotè non impeditum obligat. *Suar. de Legib. l. 8. cap. 23. ex n. 7.* Privilegiatus contra alium æquè privilegiatum non gaudet privilegio, ut eſt commune brocardicum *ex L. 12. C. Qui potiores*, quod non intelligitur, quando ille contra quem uſurus eſt privilegio, alio fortiori privilegio gaudet: v. g. quia ſit ſpeciale, quod generali derogat. *C. 34. de Reg. jur. in 6.* vel ſit magis abſolutum, vel ſit antiquius, vel à majore poteſtate procedat. Sic Prælatus habens privilegium decimas exigendi à quacumque perſona ſuæ Diœceſis, non poteſt eas exigere ab eo, qui privilegium habet non ſolvendi eas. Sic filius familias à minori mutuum recipiens privilegio S. C. Macedoniani non gaudet, cui prævalet ratio ætatis. *L. 11. § fin. ff. de Minor.* ſic gaudens privilegio conceſſo ab Epiſcopo non poteſt eo uti contra alium, qui habet privilegium à Papa. Sic qui habet privilegium recentius non prævalet contra eum, qui antiquius privilegium habet. *Suarez de Legib. lib. 8. cap. 23.* Quando tamen duo habent privilegia inter ſe non oppoſita, quilibet ſuo privilegio gaudet. *L. fin. ff. Ex quib. cauſ. major.* ibi: *Qui Reipublicæ cauſa abfuit, etiam adverſus eum, qui paritèr Reipublicæ cauſa abfuerit, reſtituendus eſt, ſi aliquid damni juſtè queritur. Suarez de Leg. l. 8. cap. 23. & com. DD.*

292 Inter omnia privilegia, quaſi primatum tenet exemptio: tum ob ejus amplitudinem plura comprehendentem privilegia: tum ob ejus generalitatem; nam ubique invenitur: tum denique, quia frequentem præbet materiam diſcordijs, & litibus inter exemptos, & Epiſcopos. Exemptio ergo eſt privilegium, quo aliquis immediatè Pontifici ſubijcitur, ac proindè ab ordinaria juriſdictione ſuperioris immediati liberatur. Si locus eximatur, v. g. Eccleſia, di-

Digitized by Google

citur exemptio *Localis*, taliſque locus licet in Diœceſi ſit, tanquam ſi in ea non eſſet, habetur. *C.* 16. *h. t.* Aliquando, tantum eximitur ipſe locus principalis, non autem Parochiæ, vel beneficia annexa, & dicitur *Exemptio in capite tantum.* Aliquando, non ſolum locus principalis, ſed etiam omnes Parochiæ, Capellæ, & beneficia eximuntur: & dicitur *Exemptio tàm in capite, quàm in membris. C.* 17. *h. t.* Si perſona eximatur, *perſonalis* dicitur exemptio, perſonamque ubicumque ſit comitatur; & cum ea extinguitur. *C.* 7. *de Reg. jur. in* 6. Si tàm perſona, quàm locus eximatur dicitur *Exemptio mixta. C.* 7. *de Off. ordin. in* 6. Et quidem ſi exempti habeant territorium, & populum exemptum, in eumque exerceant juriſdictionem, quaſi Epiſcopalem, nomine Ordinariorum veniunt, & ipſi regularitèr appellantur *Abbates, Præpoſiti, vel Priores*: & locus dicitur nullius Diœceſis. Quando verò non habent populum, vel territorium exemptum, ſed tantum aliquem particularem locum, & ipſi quoad ſuas perſonas ſunt exempti, in Diœceſi eſſe dicuntur, non tamen de Diœceſi. Exemptio autem, ut exorbitans, & odioſa, non latè, ſed ſtrictè interpretanda eſt, quantum verba illius ſonant, & non amplius; *arg. C.* 15. *de Reg. jur. in* 6. Hinc eſt. 1. Quod exemptus reſpectu certi loci, vel officij, non cenſetur exemptus reſpectu alterius loci, vel rei, vel officij, poteſtque ab Epiſcopo puniri, ſi extra talem locum, rem, vel officium delinquat. Talis enim exemptio juxta conceſsionis tenorem potiùs localis, quam perſonalis cenſetur, ac proindè non debet extra ſuos limites extendi. *C.* 16. *h. t.* 2. Si Prælatus ſit ratione ſui exemptus, non ſunt exempti ſubditi, quibus ille præeſt; ſed Epiſcopo ſubſunt: imò, & ipſe Prælatus ratione illorum debet ſuſcipere mandata ab Epiſcopo ſuper illis emanata, & cogitur ratione illorum coram Epiſcopo comparere. 3. Si Clerici alicujus Eccleſiæ ſint exempti, non cenſetur exempta ipſa Eccleſia, & ſic reſpectu illius plena gaudet Epiſcopus juriſdictione, licet in Clericos non poſsit ipſe juriſdictione exercere. *Cockier. de Juriſd. in Exempt. q.* 13. *& alij com.* 4. Monaſterio, vel Eccleſia exempta, non cenſentur exemptæ Capellæ, ipſi ſubjectæ: omniaque jura Epiſcopalia in eis Epiſcopus retinet, quia non habent cum loco exempto connexionem, niſi pleno jure ſubjectæ ſint. *C.* 17. *C.* 21. *h. t.* Nec populus cenſetur exemptus ex eo, quod eximatur Eccleſia. 5. Eccleſia exempta, vel Monaſterio, non ſolum exemptum eſt ædificium cum Cæmeterio, atrio, & hortis in eo incluſis, vel connexis; ſed etiam Clerici, & Religioſi etiam converſi, & perpetuo oblati, & precipuè Prælatus: nam hi omnes veniunt nomine Eccleſiæ, & Monaſterij reſpectivè, proindeque nulla fit extenſio privilegij. *C.* 12. *de Teſtam.*

293 Exemptio adquiritur 1. privilegio Sedis Apoſtolicæ. Romanus enim Pontifex, vel ob inſtantiam Principum, vel ob merita, & obſequia Eccleſiæ à Religionibus facta concedit eis exemptionem, ut eas liberet à moleſtijs, & gravaminibus, quæ ſæpè pati ſolent. *C.* 15. *C.* 16. *de Exceſsib. Prælator. Cl.* 1. *eod.* Et quidem intereſt Romanæ Eccleſiæ plures habere ſibi immediatè ſubjectos. Nec enim ex quibuſcumque verbis reſcripti probatur exemptio, quibus incidentèr narretur, aliquem eſſe exemptum: nam præciſé narrando non cenſetur Pontifex exemptionem concedere, ſed potius, eam aliundè conceſſam ſupponit: ſed debent verba eſſe diſpoſitiva, & aſſertiva exemptionis, quatenùs vel expreſſé, vel æquivalentèr dicat Pontifex, ſed eximere talem perſonam, vel locum: v. g. ſi dicat talem locum eſſe juris Divi Petri, vel ad Eccleſiam Romanam ſpecialitèr, vel immediatè, vel ſimplicitèr pertinere: Ne alias tales Clauſulæ nihil ſpeciale continerent. *C.* 10. *h. t. in* 6. Vel ſi dicatur, quod Epiſcopus non audeat ibi ſuam ſedem collocare, vel poteſtatem exercere: vel ſi dicatur, Eccleſiam eſſe plenè liberam, vel gaudere ſpeciali Romanæ Eccleſiæ prærogativa. *C.* 10. *h. t. in* 6. Si aliquis ſub Pontificis protectione exiſtere dicatur, non ex eo eſt exemptus. *C.* 18. *h. t.* Etiam ſi dicat Pontifex ſe aliquos in proprios, & ſpeciales filios Eccleſiæ recipere: nam ſi non dicatur, eos in proprios, & ſpeciales Eccleſiæ ſubjectos recipi, non ſunt exempti. *C.* 10. *h. t. in* 6. Nec exemptio probatur ex ſolutione annui cenſus, qui quotannis Eccleſiæ Romanæ fit: niſi in ſignum libertatis, & exemptionis talis cenſus ſolvatur. *C.* 8. *h. t.* Siquidem, nec omnes Eccleſiæ ſolventes cenſum exemptæ ſunt, nec omnes exemptæ illum ſolvunt: ac proindè ex ſe ſolutio cenſus, niſi aliud addatur, exemptionem non probat. Quando alicui Eccleſiæ, vel Monaſterio exempto alia Eccleſia pleno jure ſubijcitur,

Digitized by Google

tur, ea intelligitur exempta ab Epiſcopi poteſtate, & Monaſterio exempto adquiritur juriſdictio quaſi Epiſcopalis in Eccleſiæ unitæ ſubditos, & etiam præſentatio, inſtitutio, & deſtitutio Clericorum: non tamen percipit fructus: nam hoc non exprimitur. Eadem ratione, ſi fructus Eccleſiæ unitæ Monaſterio exempto libere ad ſuos uſus adjudicentur, ſolum conceditur adminiſtratio in ſpiritualibus, & temporalibus, & relicta Vicario congrua ſuſtentatione, reliqui fructus Monaſterio adquiruntur. *C.* 10. *C.* 12. *de Præbend.* non tamen cenſetur Eccleſia unita eximi ab Ordinario: nam privilegium Pontificis non derogat juri alterius, niſi hoc exprimat. *C.* 19. *h. t.*

294 2. Adquiritur exemptio præſcriptione 40. annorum: licet enim contra obedientiam non poſſit præſcribi. *C.* 12. *de Præſcript.* ita ut Eccleſia nulli Prælato ſit ſubjecta, vel ita, ut manente ſubjectione, obligatio obediendi tolleretur: poteſt tamen præſcribi ipſa exemptio. *C.* 14. *h. t. C.* 7. *eod. in* 6. *C.* 15. *&* 18. *de Præſcript.* & quidem per poſſeſſionem 40. annis cum titulo, vel ſine eo, tempore immorali continuatam, & nunquam interruptam. *C.* 7. *h. t. in* 6. *C.* 1. *de Præſcript. in* 6. *Barb. in C.* 7. *h. t. in* 6. *n.* 6. 3. Ipſe Epiſcopus in limine fundationis Eccleſiæ, vel Monaſterij poteſt exemptionem concedere; cum enim adhuc jus ſuperiori non ſit quæſitum nihil alienare cenſetur, ei cedendo. Sed quia alienare cenſetur poſt fundationem factam, ſolum ex juſta cauſa, & accedente Capituli conſenſu, poterit talem exemptionem concedere. *C.* 52. 12. *q.* 2. *C.* 5. *de Reb. Eccl. non alien. Cockier. de Juriſd. in exempt. p.* 1. *q.* 3. Cum verò talis exemptio toti ordini ſit conceſſa, nullus particularis poteſt abſdubio renuntiare exemptioni ſibi conceſſæ: nam hæc non tàm favorem privatorum, quàm Majeſtatem Romani Pontificis reſpicit. *C.* 5. *de Arbitr. c.* 14. *h. t.* Quando dubium, vel lis oritur inter exemptos, & Epiſcopum, non pertinet ad hunc cognitio judicialis cauſæ. 1. Quia eſt cauſa Epiſcopi propria, & nullus Judex, niſi ſupremus in cauſa propria cognoſcit. *L.* 10. *ff. de Juriſd. L. un. C. Ne quis in ſua cauſa. C.* 27. 23. *q.* 4. 2. Quia exemptio magis reſpicit jus Romani Pontificis, quam exemptorum. *C.* 14. *h. t.* & nullus inferior de jure ſuperioris cognoſcere valet. *C.* 16. *de Major. & obed.* pertinet ergo ad Romanum Pontificem tales lites decidere. *C.* 12. *de Judicijs*, quia ille debet privilegium, vel Legem interpretari, qui poteſt privilegium codere, vel Legem condere. *L. fin.* §. 1. *C. de Leg.* ibi: *Quis Legum ænigmata ſolvere, & omnibus aperire idoneis eſſe videbitur, niſi, is, cui ſoli Legiſlatorem eſſe conceſſum eſt. C.* 31. *de Sentent. excom.* ibi: *Ut igitur unde jus prodijt, interpretatio quoque procedat.* Lite ergo mota, & pendente, ſi exemptio eſt notoria, vel in corpore juris incluſa non poſſunt exempti citari ab Epiſcopo: vel ſi citentur nulla eſt citatio, ut contra tenorem privilegij facta; *arg. L.* 5. *ff. Mandat.* Si notoria non ſit exemptio; nec in corpore juris clauſa, tenetur exemptus coram Epiſcopo comparere ad præſcriptionem probandam, vel privilegium ſuæ exemptionis exhibendum. *C.* 7. *h. t. in* 6. *L.* 35. *tit.* 18. *p.* 3. Tunc enim cum Epiſcopus habeat fundatam intentionem contra ſic allegantes poteſt procedere, etiam, quando neuter eſt in poſſeſſione: quod ſi Epiſcopus ſit in poſſeſſione ſuæ juriſdictionis, contra allegantes exemptionem poteſt actus exercere, etiam ſi tales offerant privilegium exhibere, vel aliter illud probare: nec ſi appellent, tenetur Epiſcopus appellationem admittere, quia tunc non ut Judex, ſed ut pars ſuum jus Epiſcopus tuetur, & defendit. Si tamen litigantes in poſſeſſione exemptionis ſint, tunc Epiſcopus, cum non poſſit eos poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione ſui juris privare, ſuperſedere tenetur, nec aliquem actum exercere valet in perſonas litigantes, vel locum controverſum, nec poteſt adverſus tales procedere, nec cenſuras minari: poteſt tamen petere, ut præſcriptionem probent, vel privilegium exemptionis exhibeant. *C.* 7. *h. t. in* 6.

295 Quando eſt exemptio notoria, vel in corpore juris incluſa, non tenetur exemptus eam probare, nec tenetur comparere ſi citetur: ſufficit enim exceptionem fori declinatoriam opponere; *arg. C.* 6. *de Reſcript.* Si verò non ſit notoria, nec in corpore juris clauſa, cum ſit quid facti, non præſumitur, niſi probetur ab allegante illam, præcipuè cum pro Ordinario militet preſumptio: ſiquidem in Jure Communi habet fundatam intentionem, quæ præſumptio rejicit, in adverſarium onus probandi. *L.* 25. *ff. de Probat. Cockier de Juriſdict. in exemp. p.* 1. *q.* 8. Exemptio tamen probatur, vel probando exemptionis poſſeſſionem 40. annis cum titulo, vel ſine hoc, tempore imme-

Digitized by Google

immemoriali continuatam: vel probando ſententiam declarantem exemptionem ex ipſis actis, vel ſcriptura authentica: vel his deficientibus, ex depoſitione teſtium, fama, vel præſumptione. Si per privilegium probanda ſit exemptio, hoc debet exhiberi judici, vel alijs viris, non ſuſpectis, quos Ordinarius deputabit. *C. 7. h. t. in 6.* & attentè inſpiciendum eſt, ad mentem Pontificis ex ejus tenore, vel aliter eruendam: nam verba intentioni, non intentio verbis deſervire debet. *C. 15. de V. S.* Exemptus ratione perſonæ ubicumque delinquat non poteſt coram Epiſcopo conveniri: Similitèr ſi ſit ſpecialitèr exemptus ratione delicti, contractus, vel rei ſitæ: nam in his caſibus non poteſt coram Epiſcopo conveniri ubicumque delinquat, contrahat, vel rem habeat. Si verò ratione loci tantum ſit exemptus, ſi extra locum delinquat, vel contrahat poteſt coram Epiſcopo conveniri. *C. 1. h. t. in 6.* Nam limitata cauſa limitatum producit effectum. *L. 16. ff. de Adquir. rer. domin.*

296 Regulares, etiam exempti, Epiſcopo in pluribus caſibus ſubſunt, vel tanquam Ordinario, vel tanquam Sedis Apoſtolicæ delegato. Et quidem ipſi tanquam Ordinario ſubſunt. 1. In omnibus illis, quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis, ut ſunt Ordines ſuſcipere, conſecrare Eccleſias, petere Chriſma, & alia hujuſmodi. 2. In approbatione ad audiendas confeſsiones ſæcularium. *Trid. ſeſſ. 23. de Ref. cap. 15.* 3. In prædicatione Verbi Divini in Eccleſijs, quæ non ſunt ſui ordinis. 4. In promulgandis indulgentijs impetratis à S. Pontifice. *Trid. ſeſſ. 21. de Ref. cap. 9.* 5. In Monaſterijs, vel Eccleſijs erigendis. *Trid. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 3.* 6. In exequendis ultimis voluntatibus. *Cl. un. de Teſtament.* 7. In obſervatione feſtorum ab Epiſcopo indictorum, & in ſervandis cenſuris, & interdictis ab ipſo promulgatis. *Trid. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 12.* 8. In cenſura librorum. *Trid. ſeſſ. 4. de Edit. libror.* 9. Si ad proceſsiones vocentur, & etiam circa controverſias motas in ipſis proceſſionibus, & deductione funerum. *Trid. ſeſſ. 25. de Regul. cap. 13.* Epiſcopo tamen ut Sedis Apoſtolicæ delegato ſubſunt Regulares. 1. Si Regulares extra clauſtra degant, & vagentur. *Trid. ſeſſ. 6. de Ref. cap. 3.* 2. Quoad clauſuram Monalium. *Trid. ſeſſ. 25. de Reg. cap. 5.* 3. Quoad lectionem Sacræ Scripturæ, quam in Monaſterijs debent habere. *Trid. ſeſſ. 5. cap. 1.* Et quotis in jure dicitur, quod Epiſcopi contra exemptos authoritate Apoſtolica, vel tanquam Sedis Apoſtolicæ delegati, procedant. Hos, & plures alios caſus afferunt. *Barboſ. & Offic. Epiſcop. alleg.* 105. *Cockier de Juriſd. in exempt. p. 2. q. 45. enumerat* 116. de quo jam aliquid diximus. Quando Epiſcopus, ut delegatus procedit, ab eo ad S. Pontificem appellatur: quando vero ut Ordinarius, ab eo ad Metropolitanum, qui eſt immediatus ſuperior Judex, appellatur. Aliquando tamen hoc medio omiſſo ad Sedem Apoſtolicam appellatur. De quo alibi.

297 Aliquando privilegium, quod alicui eſt conceſſum, alteri communicatur, extendendo privilegium ad illam perſonam, vel communitatem. Et tunc aucto, vel reſtricto primo privilegio, per quandam conſequentiam augetur, vel reſtringitur ſecundum. Similitèr augetur, vel diminuitur privilegium ad inſtar primi conceſſum, ſi quaſi acceſſoriè, & dependentèr à primo concedatur: ſicut ſolent privilegia religionum communicari familiaribus earum. Nam acceſſorium ſequitur principale. *C. 42. de Regul. jur. in 6.* Quando vero alicui conceditur privilegium ad inſtar alterius, ſed æquè principalitèr, & directè, ita ut primum ſolum tanquam exemplum ſit adductum: tunc revocato, aucto, vel reſtricto primo privilegio, in ſuo robore perſeverat ſecundum ſine reſtrictione, vel augmento: adeo, ut etſi primum privilegium nullum eſſet tempore conceſsionis, ſi concedens exprimat in ſpecie, quod concedat tale privilegium, hoc valet, etſi nullum ſit illud, ad cujus inſtar ſecundum conceſſum eſt: nam hoc principalitèr, & per ſe conceditur, nec dependet à primo, quod tantum, ut exemplum affertur. Ita probabilitèr *Caſtropal. tr. 3. D. 4. p. 2. §. 8. cum alijs.* Imò ſi in communicatione novum aliquod privilegium concedatur, eo gaudebit ſecunda Religio, & non prima, niſi mutua detur communicatio. Per privilegia ergo, quæ alicui Religioni communicantur pariformitèr, ac abſolutè, & eodem modo, ac alia habet, adquiruntur Religioni ſecundæ omnia privilegia communia toti Ordini, quæ habebat prima tempore conceſsionis, ſecus quæ ſunt propria particularium, vel quę poſteà adquiſivit prima Religio, niſi fortè, etiam ad futura extendatur communicatio. Privilegia, quæ conceſſa ſunt alicui Religio-

gioni, cum clauſula: *Ne alijs communicentur*, non communicantur, niſi in conceſsione huic prohibitioni derogetur. Nec communicantur ea, quæ ad aliquem locum ſunt reſtricta, vel quæ Princeps in ſpecie non eſſet conceſſurus, vel quæ vergerent in Religionis detrimentum, vel deſtructionem. Sic Mendicantibus non communicantur privilegia Militaribus conceſſa habendi proprium, & teſtandi. Indulgentiæ conceſſæ alicui Religioni in honorem fundatoris illius, communicantur alijs cum debita proportione fundatorum ipſarum reſpective ſicut Julius II. declaravit apud *Rodrig. Regul. QQ. tit.*1. *q.* 55. *art.* 20. Licet in noſtra Societate non poſsimus uti privilegijs Societati conceſsis, quin hæc per Superiores nobis communicentur ob noſtrum ſpeciale inſtitutum *ex Bull. Greg. XIII.* Si tamen hæc communicentur alij Religioni, ſine tali reſtrictione poſſunt eis uti Religioſi, etſi per ſuos Superiores eis non communicentur. Quæ omnia pendent ex tenore privilegiorum, quæ proindè attentè conſideranda ſunt. De quibus latè *Suar. de Legib. lib.*8. *ex cap.* 15. *Rodrig. t.*1. *Reg. QQ.* 55. *& alij com.*

298 Privilegia varijs modis finiuntur, & ceſſant, & quidem privilegium. 1. finitur: Si revocetur. Hæc revocatio poteſt fieri expreſſé, hoc eſt, exprimendo in particulari privilegium revocatum, vel ſaltem addendo clauſulam generalem, ſcilicèt: *Non obſtantibus, quibuſcumque privilegijs*: per hanc enim clauſulam privilegia revocantur, exceptis his, quæ indigent clauſula ſpeciali, vel quæ in corpore juris ſunt incluſa, vel quæ in vim contractus, vel propter remunerationem meritorum ſunt conceſſa. *Suar. de Legib. lib.*8. *cap.* 38. Deindè tacitè revocatur: ſi Princeps, de quo ſaltem præſumatur ſcire privilegium conceſſum, ponat aliquem actum, qui ſine derogatione privilegij nequeat ſtare. Si vero in Principe præſumatur, ignorantia privilegij, non cenſetur hoc revocatum: nam ſine ejus cognitione, nequit eſſe voluntaria, & libera talis derogatio. *C.*1. *de Conſtit. in* 6. Per legem generalem cenſentur revocata privilegia, in corpore juris incluſa. *Suar. de Legib. lib.*8. *cap.*39. Per ſententiam judicis privilegio contrariam, non revocatur privilegium licet poſsit reprobari, quod eſt declarare, vel nullum eſſe privilegium, vel male obtentum, vel jam deſuetudine amiſſum. *Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.*39. *n.*4. Quando revocatio fit per legem contrariam, ſufficit, hanc promulgari in Curia, vel loco ad id deſtinato, & eſſe elapſum tempus ad ejus obligationem ſufficiens: v. g. duorum vel plurium menſium: quibus poſitis, etiam ſi aliquis in particulari revocationem neſciat, ipſa adhuc eſt firma. Quando vero revocatio ab homine, vel privatim fit, non ſufficit, quod privilegiatus habeat caſualem notitiam revocationis, ſed debet ipſi per Nuntium, Epiſtolam, vel reſcriptum intimari, ſicut intimatur his modis privilegium: & res eiſdem modis diſſolvitur, quibus colligatur. *L.*35. *ff. de Regul. jur. Suar. de Legib. lib.*8. *cap.*40. Privilegium gratis conceſſum poteſt revocari à Principe, vel alio concedente privilegium, vel ejus ſuperiore, vel ejus ſucceſſore in Dignitate: quia cum ſuo anteceſſore una perſona civilitèr cenſetur, & æquali gaudet poteſtate. *Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.* 37. *ex n.* 12. & quidem ſine juſta cauſa validè revocatur: nam unicè à voluntate concedentis pendet: non tamen licitè: nam beneficium Principis decet eſſe manſurum, & revocatio inconſtantiam, & levitatem arguit; *Suar. de Legib. lib.*8. *cap.* 37. *n.* 10. Privilegium remuneratorium, non poteſt à Principe revocari: non ſolum ſi remuneratio ſit ex juſtitia, ſed etiam quando eſt ex gratitudine: nam jam privilegiatus ejus debito ceſſit ob privilegium ſibi conceſſum. Et cum hæc ceſſio pretio æſtimabilis ſit, ſi fortè Princeps tale privilegium revocet, illud alitèr compenſare tenetur. *Suar. de Legib. lib.*8. *cap.*37. *n.*6.

299 Princeps, vel ejus ſucceſſor non poteſt ſine juſta cauſa revocare privilegium conceſſum ſubdito ex contractu oneroſo, cum Princeps ſervare pacta cum ſubditis inita teneatur, cum hæc obligatio à Jure Naturali procedat, quod etiam Principes obligat: imò, etſi illud conceſſerit ex contractu gratuito: nam tunc promiſsione à ſubdito acceptata tranſit privilegium in ejus dominium. Cauſa tamen publica exiſtente ad revocandum, ea ſcilicèt, ob quam Princeps poteſt ſubditos ſuis bonis ſpoliare, vel quæ ſufficit, ad revocandam donationem ſubdito factam, poteſt utique Princeps privilegium revocare, & quidem ſine compenſatione, ſi privilegium ex contractu gratuito proceſsit, ſi tamen ex oneroſo ortum fuiſſet, compenſatio facienda eſt, cum non pertineat ad bonum publicum, quod ſubditus re ſua omninò ſine aliqua com-

Digitized by Google

compenſatione privetur. *Suar. de Legib. lib. 8. cap. 37. n. 5.* Nec à Principe privilegium conceſſum non ſubdito, & ab ipſo acceptatum poteſt ſine cauſa publica revocari; nam per talem acceptationem in ejus dominium tranſijt per modum donationis, & privilegiatus jus acquiſitum habet, quod ſine cauſa publica nequit ab eo auferri, hoc eſt, quando in damnum Reipublicæ, vel concedentis cederet. *Suar. de Legib. lib. 8. cap. 37.* Et quidem *Urban. VIII. in Bull. Aliàs.* Revocavit omnia indulta, gratias, facultates, conceſsiones, & privilegia ante ipſum conceſſa quibuſcumque Regularibus, & quomodocumque conceſſa, etiam intuitu Regum, & licet à Cardinalibus eſſent ſubſcripta: adeoque neque pro foro externo, nec interno licet eis uti: niſi ſint authentica facta per Officiales, quibus ex officio incumbit de ipſis fidem facere; tunc enim, pro utroque foro valent, ut idem Pontifex declaravit. Non tamen ſunt revocata privilegia Sæcularibus conceſſa: nam de privilegijs Regularium loquitur Bulla. Nec revocantur privilegia Regularibus ab alijs, quam à Sede Apoſtolica vivæ vocis Oraculo conceſſa, nam de illis tantum loquitur Bulla. *Vid. Diana in Sum. V. Privilegia, n. 5. Lacroix lib. 1. ex n. 850.* Ubi ſatis aptè agit de hoc. Privilegia poſt ipſum vivæ vocis oraculo conceſſa, etiamſi non ſint facta authentica valebunt pro foro interno: nam Urbanan: nec voluit, nec potuit ſuorum ſucceſſorum limitare poteſtatem. Nec par in parem habet imperium. *L. 4. ff. de Recept. qui arbitr.* pro foro externo valebunt, ſi legitimè probentur, etiam ſi careant ſolemnitate requiſita ab Urbano VIII. Deindè aliqua privilegia Regularium ſunt à *Trident.* expreſſé revocata in *ſeſſ. 25. de Regul. cap. 20.* quæ ibi poſſunt videri. Etiam cenſentur revocata omnia, quæ alicui *Trid.* Decreto habenti clauſulam irritantem, opponuntur. Et ſanè prædictis privilegijs hodie non licet uti adhuc in foro conſcientiæ, niſi fortè poſt *Trid.* de novo ſint conceſſa. Hinc *Alex. VII.* hanc propoſitionem damnavit, quæ eſt 36. *Regulares poſſunt in foro conſcientia uti privilegijs ſuis, quæ ſunt expreſſè revocata per Concil. Trid.* Alia vero privilegia conceſſa Regularibus ante Trid. quæ alicui Trid. Decreto opponuntur, ſi tale Decretum non ſit munitum clauſula irritante, non cenſentur revocata: ac proindè eis in utroque foro licitè utuntur Regulares: nam privilegia ſpecialia non cenſentur revocari, ſi de eis expreſſa mentio non fiat, vel clauſula irritans apponatur, ſed potius ignorata creduntur. *C. 1. de Conſtit. in 6.* & ita ipſa praxis, & conſuetudo Regularium declarat. *Suarez de Legib. l. 8. cap. 18. Rodrig. tom. 1. Regul. q. 8. art. 6.*

300 Secundo privilegium finitur, mortua perſona privilegiata, quando privilegium eſt perſonale. *L. 68. ff. de Reg. jur. C. 7. eod. in 6.* ſi reale eſt ſolum per deſtructionem rei, cui eſt conceſſum, non per mortem perſonæ, finitur: v. g. Si alicui ædificio ſit conceſſum, eo deſtructo ſuſpenditur, eo reparato reviviſcit; *arg. L. 36. ff. de Religioſ. & ſumpt.* ſi alicui communitati, vel Eccleſiæ, Academiæ, vel Civitati ſit conceſſum, ipſam comitatur privilegium, etiamſi de uno, in alium locum de authoritate ſuperioris transferatur. *C. 48. & 49. 16. q. 1. C. 2. de Religioſ. domib. Suarez de Legib. l. 8. cap. 5.* 3. Finitur per renuntiationem privilegiati, verbis expreſsis factam, & quidem liberam, & non coactam, dummodò tale privilegium in ipſius privilegiati particularem favorem ſit introductum, cum quilibet poſsit ſuo juri renuntiare. *C. 6. h. t. L. 29. C. de Pactis.* Si verò in favorem communitatis, ſtatus, vel Dignitatis ſit conceſſum nullus particularis poteſt ei renuntiare. *C. 12. de Foro competent.* Si privilegium ſolum favorem privilegiati reſpiciat, & nulli incommodum afferat: v. g. privilegium confeſſarium eligendi vel comedendi carnes in Quadrageſima, poteſt à particulari renuntiari; at vero ut renuntiatio valeat, requiritur, quod privilegium concedens acceptet renuntiationem. Hinc quouſque acceptetur poteſt privilegiatus, etiam ſi renuntiaſſet, uti privilegio: nam hoc pendet à voluntate concedentis, & acceptatione privilegiati, ac proindè, dum non eſt acceptata renuntiatio adhuc poteſt privilegiatus eo uti, & illud retinere, etiam ſi antea renuntiaſſet; *arg. C. 7. de Procur. in 6.* Nam conceſsio ſuperioris, quando privilegium conceſsit, fuit conſummata in acceptatione privilegiati, & fuit abſoluta, quoad effectum tollendi Legis obligationem: Ut ergo hæc Legis obligatio redeat, ejuſdem Legiſlatoris voluntas requiritur: nam per voluntatem privatam redire nequit. Quod etiam patet à pari in diſpenſatione tollente impedimentum matrimonij, vel aliam inhabilitatem. *Suar. de Legib. lib. 8.*

cap.

Digitized by Google

cap. 33. *n.* 18. Similiter, poteſt privilegiatus ſuam renuntiationem revocare, ſi privilegij renuntiatio cedat in alterius utilitatem, quouſque ipſe renuntiationem acceptet, ſicut quælibet donatio, quouſque acceptetur revocari poteſt. *Suar. de Leg. lib.* 8. *cap.* 33. *n.* 14. *& ſeq.* Privilegio quidem communi, quod vel eſt inutile, vel indifferens, & cujus renuntiatio non cedit in detrimentum Eccleſiæ, vel tertij, poteſt renuntiare Prælatus cum Capitulo. *C.* 8. *de Conſtit.* ſi tamen privilegium ſit utile, & honorificum, non aliter tenet renuntiatio, quam ſi omnes de capitulo conveniant, ac proindè unus ſolus poteſt renuntiationem impedire; *arg. C.* 8. *de Conſtiut.* ſi tamen privilegium ſit communitati noxium per ſe ipſum, etiam ſine renuntiatione, ceſſat: nam quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum. *C.*61.*de Reg.jur.in* 6.

4. Etiam privilegium amittitur per renuntiationem tacitam, quæ ex juris interpretatione conſiſtit in non uſu privilegij, aut uſu contrario. Qui enim ſciens, & volens privilegio in alterius gravamen, & præjudicium reſultante non utitur, cum deberet, & poſſet uti, illi renuntiaſſe cenſetur. Et juris diſpoſitione hæc renuntiatio admittitur, quin ſit neceſſaria acceptatio concedentis: vel etiam quia præſcribitur contra privilegium decennio inter præſentes, viccennio inter abſentes, & aliquando longiori tempore, ſi eo non utatur privilegiatus, ſicut præſcribitur contra leges tempore legitimo. *C.* 6. *c.* 15. *b. t. L.* 42. *tit.* 18. *p.* 3. *Suar. de Leg. lib.* 8. *c.* 34. Qui verò privilegio purè gratioſo, & non afferente damnum, vel gravamen alicui, ut eſt privilegium Miſſam ante Auroram dicendi, non ſit uſus, etiam per longiſſimum tempus, illud non amittit, quia cum ſuo privilegio non teneatur uti, non cenſetur renuntiare non utendo. Nec poteſt præſcribi contra ipſum, quia non reſpicit jus alterius; imò & ſiquis non utatur privilegio alteri gravoſo, cum nulla occaſio eo utendi ſe offerat, vel etiam occaſione oblata, ſi privilegiatus eam ignoret, vel ea nequeat uti ob abſentiam, infirmitatem, vel violentiam alterius, non amittit privilegium, etiam longiſſimi temporis lapſu: quia cum iſte non uſus non ſit voluntarius, non eſt ſufficiens ad inducendam tacitam renuntiationem: ſecus eſt, ſi de tali voluntate ſufficientèr conſtet. *Suarez de Legib. l.* 8. 34. *n.* 17.

301 *Quintò*: actu, vel uſu contrario privilegio negativo, hoc etiam aliquando ammittitur, quando ſcilicèt, cedit in alterius præjudicium: v. g. privilegium non ſolvendi decimas. Si quis enim eas ſolvat liberè, & voluntariè, ſine proteſtatione, coactione, vel ignorantia privilegij: vel ſi alium actum directè contrarium toti privilegio faciat, privilegium amittit, & ei renuntiaſſe intelligitur, dummodo tale ſit, cui ab eo poſſit renuntiari, quia v. g. ſit in favorem ejus, non communitatis conceſſum. *C.* 6. *b. t. L.* 5. *tit.* 20. *p.* 1. ibi: *E ſi deſpues que le fueſſe otorgado tal privilegio dieſſe diezmo de algunas heredades, non ſe puede deſpues eſcuſar por èl, que lo no dè: è eſto es, porque ellos miſmos facen contra ſu previllejo.* Si verò per viam præſcriptionis amittatur, requiritur decenium inter præſentes, & vicenium inter abſentes: quod ſi privilegiatus ſit Eccleſia, vel Monaſterium, quadraginta anni debent currere. *C.* 4. *c.* 6. *c.* 8. *de Præſcript. C.* 15. *b. t.* Triginta, imò & decem annis ſolet amitti privilegium per viam renuntiationis, ſi hoc tempore continuato privilegiarius ſciens, ſe gaudere tali privilegio, volens, & ſine proteſtatione decimas, vel tributa ſolvat. *C.* 6. *b. t.* Si verò quando privilegiatus facit aliquem actum contra privilegium, proteſtetur, ſe illum facere ſine privilegij præjudicio, non amittitur per talem actum, quia actus agentium non debent operari ultra agentium voluntatem. *L.* 19. *ff. de Rebus credit. Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.* 35. *ex n.* 22. Privilegium verò negativum, quod eſt merè gratioſum; v. g. non jejunandi, vel non recitandi Horas Canonicas, etiamſi plures actus contrarij apponantur, non amittitur, nec cenſetur privilegiatus ei renuntiare, ſed ex alijs motivis: v. g. ex devotione, actum contrarium ponere cenſetur. *Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.* 35. *n.* 22.

6. Qui privilegio abutitur eo utendo ultra ipſius limites, vel ſumendo ex illo occaſionem delinquendi, vel agendo contra privilegij finem, dignus ſit, ut eo privetur. *C.* 24. *b. t. c.* 45. *de Sentent. excom. L.* 42. *tit.* 18. *p.* 3. ibi: *Si alguno toviere previlegio, è uſare dèl mal, aſsi como ſi paſſare à mas, ò ficiere mas coſas, que en el previllejo fueren dadas, tal previllejo perdieſſe, è lo que por èl fuè dado: Cà derecha coſa es, que los que uſaren mal de la gracia, ò de la merced, que los Reyes les facen, que la pierdan.* Et *L.* 47. & *Alex.III* in

Digitized by Google

in *C. 4. h. t.* reſcripſit Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ad quos litteræ iſtæ pervenerint, quod ſi fratribus Hoſpitalis Hyeroſolimitani nollint facere juſtitiam privilegia ipſorum recipere contemnentes, *pro certo ſciatis* (ait Pontifex) *quod nos conceſſa vobis privilegia decurtabimus, cum Eccleſiæ Romanæ ſcriptis authenticis obviare minimè timeatis. Suarez de Legib. lib.* 8. *cap.* 36. 7. Tempore elapſo ſive certo, ut decennio, ſive incerto, ut tempore vitæ alicujus; vel deficiente conditione, ſub qua conceditur perſeverantia privilegij, hoc amittitur; *arg. C. 4. de Offic. delegat.* Nam cum totus ejus valor pendeat à concedentis voluntate, hac deficiente, non perſeverat privilegium: nam actus agentium non operantur ultra intentionem agentium. *C.* 25. *de Jur. jur. L.* 19. *ff. de Rebus credit.* Privilegium quidem verbis ambiguis conceſſum, ita ut pro uno, vel pro pluribus actibus poſſit valere, ut quando indefinitè datur ad aliquam ſpeciem actuum, vel per modum poteſtatis ad aliquid agendum, v. g. ad eligendum Confeſſorem, vel ad confeſſiones audiendas, pro pluribus actibus valet, niſi omninò ceſſet cauſa, ob quam fuit conceſſum. Quando enim gratia pro unico actu datur, hoc ſignificatur verbis apponi ſolitis: *Pro hac tantum vice: Semel in vita, vel in morte, &c. Suarez de Legib. lib.*8. *cap.* 29. *n.*8. *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 31. *n.* 8. contra *Navar. Enriquez, & alios.*

302 *Octavò.* Ceſſante cauſa finali privilegij, quando hoc eſt odioſum, & nondum eſt integrè conceſſum, ceſſat privilegium: nam ea cauſa ceſſante, quæ non ſolum eſt impulſiva, ſed finalis, & principalis, ſine qua Princeps non concederet, deficit intentio concedendi, ac proindè nulla eſt conceſſio; *arg. c.*60. *de Appell. Suar. de Legib. l.*8. *cap.*30. Quando integrè eſt conceſſum, & unico actu conſummatur, ut diſpenſatio contrahendi matrimonium conceſſa habenti votum caſtitatis ob vehementes tentationes, eo conſummato, non ceſſat privilegium, etſi perveniat ad caſum, à quo incipere non poſſit: nam retractari non debet, quod legitimè factum eſt. *C.* 73. *de Reg. jur. in* 6. Nec tentationibus ceſſantibus caſtitatem ſervare tenetur. *Suar. de Leg. lib.* 8. *cap.* 30. *n.* 4. Si privilegium habeat tractum ſucceſſivum, & cauſa finalis ceſſet contrariè, hoc eſt, quod uſus privilegij ob varietatem circunſtantiarum, iniquus, vel illicitus ſit, vel in privilegiarij detrimentum vergere incipiat, privilegium ceſſat; *arg. C.* 16. *de Cler. non reſid. c.* 9. *de Decim. c.* 16. *de Cenſib. L.* 5. *tit.* 20. *p.* 1. *Suar. de Legib. lib.*8. *cap.*30. *n.* 6. *Gonz. in C.* 9. *de Decim. n.* 4. Si verò cauſa finalis privilegij negativè ceſſet, hoc eſt, quando ratio concedendi ceſſat, quin tamen uſus privilegij illicitus evadat, tale privilegium perſeverat. *Suar. de Leg. lib.* 8. *cap.* 30. *n.* 7. Si cauſa privilegij integrè exiſtit, quando gratia conceditur, hæc perſeverat, licet cauſa ceſſet, quia non à cauſa futura, vel conditionali habet ſuum effectum, ſed à cauſa præſenti. Si verò cauſa tractum habeat ſucceſſivum, quando hæc ceſſat, ceſſat etiam gratia conceſſa, nec enim aliter conceditur gratia, quam cauſa durante. Hinc ſi cum aliquo ob infirmitatem eſt diſpenſatum, ut carnem in Quadrageſſima edat, ceſſante infirmitate, ceſſat diſpenſatio; *arg. C.* 12. *de Cleric. non reſident.* ubi dicitur, quod privilegiatus, ut abſens in ſtudio fructus præbendæ percipiat, exiſtens in Villa, vel Caſtello, ubi nullum eſt, vel minus competens ſtudium, privilegio non utitur. *Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.* 30. *n.* 9. Privilegium regulariter non finitur morte concedentis, etiamſi odioſum ſit, & pro limitato tempore conceſſum, niſi expreſſè adjiciat concedens, ſe illud pro tempore vitæ ſuæ concedere: nam privilegium continet favorem, & gratiam reſpectu ejus, cui conceditur: & gratia ſemel ritè obtenta non finitur morte concedentis. *C.* 9. *de Offic. delegat. in* 6. *C.* 36. *de Præb. eod. Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.* 31. *n.* 1. *& ſeqq.* Licet privilegium conceſſum ad beneplacitum concedentis, attento rigore juris, & verborum morte concedentis eſſet finiendum: quippè tunc ejus beneplacitum finitur: tamen benignè hodierna praxis talia verba explicat; ut ſolum eis Princeps intendat, tale privilegium non habere vim pacti, quod aliquomodo concedentem, vel ejus ſucceſſores obliget ad illud non revocandum. *Suar. de Legib. lib.*8. *cap.* 32. Si gratia nondum eſt facta, ſed facienda eſt per Executores, privilegium ceſſat morte concedentis, niſi commiſſio facta ſit in gratiam ipſius Commiſſarij, vel Delegati: nam reſpectu ejus eſt gratia facta. *C.* 36. *de Præbend. in* 6. *Suar. de Legib. lib.* 8. *cap.* 31. *n.* 8. quando verò gratia jam eſt facta; licet res adhuc integra ſit, hoc eſt, quod privilegiatus nondum cœperit tali privilegio uti, non finitur,

Digitized by Google

etiamſi moriatur concedens: nam quod Reſcriptum juſtitiæ, quo juriſdictio contentioſa delegatur, ceſſet, ſi res adhuc integra moriatur delegans, eſt ſpeciale. *C.* 20. *c.* 30. *de Offic. delegat.* quod non debet ad gratias extendi. *Suar. de Leg. lib.* 8. *cap.* 31. *n.* 5. Denique pro coronide præcipua privilegia Indis conceſſa, pro reſolutione caſuum hic occurrentium, apponam. Sic ergo *Paulus III. in Conſtit. Altitudo Kal. Jun.* 1537. *Super eorum* (Indorum) *matrimonijs hoc obſervandum decernimus: ut qui ante converſionem plures, juxta illorum mores, habebant uxores, & non recordantur, quam primo acceperint, converſi ad fidem, unam ex illis accipiant, quam voluerint, & cum ea matrimonium contrahant per verba de præſenti, ut moris eſt. Qui verò recordantur, quam primo acceperint, alijs dimiſſis, eam retineant: ac eis concedimus, ut conjuncti, etiam in tertio gradu, tàm conſanguinitatis, quàm affinitatis non excludantur à matrimonijs contrahendis, donec huic Sanctæ Sedi ſuper hoc aliud viſum fuerit ſtatuendum. Et circa abſtinentiam ab illis ſuſcipiendam ſtatuimus, quod in Vigilia Nativitatis, & Reſurrectionis D. N. Jeſu-Chriſti, & omnibus ſextis Ferijs Quadrageſimæ jejunare teneantur. Cæteros verò jejuniorum dies, eorum beneplacito propter novam ad fidem eorum converſionem, & ipſius Gentis infirmitatem, permittimus. Eiſque, etiam concedimus, quod Quadrageſimalibus, & alijs prohibitis anni Temporibus, lacticinijs, ovis, & carnibus, tunc temporis dumtaxat veſci poſſint, cum cæteris Chriſtianis ob aliquod Sanctum opus obeundum ſimilibus cibis veſci poſſe à Sede Apoſtolica pro tempore fuerit conceſſum. Dies autem, in quibus eos volumus à ſervilibus operibus ceſſare, declaramus eſſe omnes dies Dominicos, ac Nativitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, & Aſcenſionis, ac Corporis ejuſdem D. N. Jeſu-Chriſti, & Pentecoſtes, necnon Nativitatis, Annuntiationis, Purificationis, & Aſſumptionis Glorioſæ Dei Genitricis V. M. ac ejuſdem B. Petri, & Pauli ejus Coapoſtoli. Cæteros dies feſtos ex cauſis ſupradictis illis indulgemus. Et inſuper conſiderantes maximam ipſius Indiæ Occidentalis, & Meridionalis à Sede Apoſtolica diſtantiam: tàm vobis* (Archiepiſcopis, & Epiſcopis) *qui in partem Apoſtolicæ ſolicitudinis aſſumpti eſtis: quam ijs, quibus ſuper hoc vices veſtras authoritate per Nos vobis ſuper hoc conceſſa ſpecialiter duxeritis committendas omnes noviter converſos prædictos in quibuſcumque Sedi Apoſtolicæ reſervatis caſibus, etiam in litteris in die Cœnæ Domini legi conſuetis (nihil nobis de illorum abſolutionibus reſervantes) authoritate Apoſtolica, injuncta eis pœnitentia ſalutari, in forma Eccleſiæ conſueta, prout prudentiæ veſtræ videbitur expedire, abſolvendi plenam, & liberam à dictæ Sedis beneplacito facultatem concedimus.* De alijs Indorum privilegijs. *Vid. Alloz in Sum. V. Indi, ſect.* 2. & alibi aliquid dicimus. Circa gratias à noſtris Regibus Indis conceſſas. *Vid. Indicem R. Ind. V. Indios.* Ubi de hoc latè agitur.

TIT. XXXIV.

De Purgatione Canonica.

303 QUIA ſæpè contingit, aliquem infamari de aliquo crimine, quod non poteſt ſufficientèr probari, & non convenit delicta impunita manere, nec innocentem injuſtè infamiam pati, ideo fuit inducta purgatio Canonica, ut per eam, vel probatio compleatur, vel innocentia declaretur. Eccleſia enim in ſuis Miniſtris, nec ſuſpicionem infamiæ volens ſuſtinere, eos ſuſpectos, ad ſe purgandum compellit. *C.* 5. & *ſeqq.* 2. *q.* 5. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 2. Sicque poteſt definiri: *Purgatio Canonica eſt oſtenſio innocentiæ de objecto crimine juxta præſcriptum Sacrorum Canonum facta.* Olim fiebat 1. celebrando Miſſam, vel ſumendo Euchariſtiam, ut infamatus, ſic oſtenderet ſuam innocentiam: nam ſi conſcientiam objecti criminis haberet non auderet in judicium, & condemnationem Euchariſtiam ſumere. *C.* 23. 2. *q.* 5. ibi: *Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo, cui ipſe Abbas præceperit, præſentibus fratribus, & ſic expleta Miſſa omnes communicent in hæc verba: Corpus Domini ſit mihi ad probationem hodie.* 2. Accuſator, & reus juramentum præſtabant ad ſepulchra, & reliquias SS. Martyrum. *C.* 6. *c.* 7. *c.* 8. 2. *q.* 5. 3. fiebat per judicium S. Crucis, vel per ſortes alteri jactas, quæ poſt varias precationes extrahebantur, vel per ſtationes nocturnas, & diu ſine lapſu continuatas, vel per juramentum præſtitum per Sanctam Crucem, vel illam tangendo. *Griſſor. l.* 2. *de Cruc. c.* 16. & quidem hic modus erat frequentior, & qui poſteà Sacris Canonibus fuit admiſſus. Sic juramentum præſtat qui vult ſe purgare de crimine objecto. *C.* 5. *h. t.* præter ipſum purgan-

gandum debent jurare etiam ſuper Evangelia compurgatores, ſeu teſtes ab ipſo aſsignati. Et quidem horum juramentum non eſt de veritate, ſicut eſt juramentum purgandi, ſed de credulitate, ſcilicèt jurant, ſe credere, quod purgandus verum juraverit, ac proindè innocentem eſſe, ſiquidem ipſi nequeunt alienam conſcientiam videre. *C.* 5. *b. t.* Compurgatores debent eſſe perſonæ honeſtæ, & fidedignæ. *C.* 7. *b. t.* Si enim propter crimen ſunt condemnati in judicio repelluntur. *C.* 9. *b. t. arg. C.* 54. *de Teſtib.* Debent eſſe vicini purgandi. *C.* 11. *b. t.* vel ſi hos, quia ſunt inimici, nollit aſſumere purgandus, debent habere notitiam de vita, & moribus purgandi. *C.* 10. *b. t.* ut ritè jurare poſsint. Hodie numerus compurgatorum arbitrio judicis relinquitur attentis gravitate criminis, & infamiæ, & perſonæ qualitate. *C.* 13. *c.* 19. 2. *q.* 5. imò, & omninò poſſunt compurgatores, omitti pro perſonæ qualitate, & levitate infamiæ. Olim enim compurgatores debebant, ſi poterant haberi, eſſe ejuſdem ordinis cum purgando. Sic Epiſcopus ſe purgabat 12. Epiſcopis; *arg. C.* 19. 2. *q.* 5. Sacerdos 5. vel 7. Sacerdotibus. Diacònus tribus Diaconis adhibitis; *arg. C.* 10. *c.* 12. *b. t.* Etiam poſſunt Laici, & fœminæ admitti, ſi purgandus ſit advena, qui teſtibus compurgantibus careat, & ſtatur illius juramento de ſua innocentia: ſed ſimul addere debet, ſe non potuiſſe compurgatores invenire.

304 Solum Judex, qui poſſet de crimine objeto cognoſcere, poteſt purgationem indicere, ſiquidem hæc ſupplet probationum defectum, adeo, ut ſi eam indicat Judex incompetens pro nulla habeatur. *C.* 6. *c.* 10. *c.* 15. *b. t.* Si is, cui indicitur purgatio, injuſtè gravetur, poteſt appellare ad ſuperiorem Judicis indicentis purgationem. Prætereà non debet indici niſi eis perſonis, quarum fama, & bona exiſtimatio populo Chriſtiano cuſtodiri expediat. Tales enim ſunt Epiſcopi, & alij Prælati, Prædicatores, Sacerdotes Regulares, Moniales, imò, & Laici, ſi honeſti, & fidedigni ſint. *C.* 1. *c.* 3. *b. t. C.* 10. 12. *q.* 1. non indicitur Popularibus, vel vilibus perſonis, ob periculum perjurij: ſed in his probationis defectus per torturam ſuppletur. Purgatio non eſt indicenda, quando innocentia plenè probari poteſt, vel indicia ſunt levia, & vana: tunc enim ſine purgatione quis abſolvendus eſt. *L.* 4. *C. de Edendo.* Niſi forte pars aliquibus levibus indicijs laborans inſtet, quod ſibi indicatur purgatio; nam tunc ob ejus importunitatem indicitur. *C.* 12. *b. t.* Nec indicitur, quando delictum eſt notorium. *C.* 15. *b. t.* quia hoc probatione non indiget, nec accuſatione, ut puniatur. *C.* 9. *de Accuſat.* ne quando infamatus poteſt convinci per teſtes, vel alias probationes. *C.* 2. *c.* 5. *c.* 8. *c.* 10. *b. t.* Indicitur ergo tantum purgatio, quando inveniuntur ſuſpiciones, non leves, ſed graves: non tamen adeo vehementes, ut delictum, vel innocentiam probent. *L.* 32. *tit.* 5. *p.* 1. ibi: *O ſi fuer acuſado, è non ſe podria averiguar por pruebas.* Quia purgatio tantum in ſubſidium probationum eſt introducta. *C.* 4. *c.* 10. *b. t.* Debet etiam purgandus eſſe diffamatus publicè, non infamia juris, ſed infamia facti, & quidem apud bonos viros, & graves. *C.* 15. *b. t.* Imò etiam ſi talis infamia oriatur à malevolis, ita ut ſcandalum generetur, quod purgatione poſsit ceſſare, indicenda eſt purgatio. Regularitèr tamen infamia à vanis ſuſpicionibus, vel ab hominibus malevolis orta contemnitur; *arg. C.* 8. *de Cobabit. Cleric. L.* 32. *tit.* 5. *p.* 1. ibi: *E ſi fallaren tales ſeñales, porque puedan ſoſpechar contra èl, entonce debenlo mandar que ſe ſalve, ſegun alvedrio de ſu Perlado mayor. Et ibidem Greg. Lop.* Aliquando indicitur purgatio etſi non præcedat infamia delicti, ſed alia macula, vel impedimentum ad Ordines, vel beneficia obtinenda: v. g. defectus natalium. *C.* 14. *b. t.* Diffamatus de aliquo crimine ſi hoc depoſitione dignum ſit, interim ab officio ſuſpenditur, donec ſe legitimè purget. *C.* 2. *b. t.* ne in populo generetur ſcandalum. Si crimen ſit grave, & permanens, quia ſcilicèt habeat in domo fœminam ſuſpectam ter moneri debet: & ſi ter monitus non reſipiſcat à beneficio, etiam poteſt ſuſpendi, cum valdè conveniens ſit, bonam opinionem perſonarum Eccleſiaſticarum conſervari. *C.* 6. *D.* 33. Si crimen, unico actu conſummetur, ut homicidium; non eſt neceſſaria, nec ſerviret monitio, cum diffamatus non poſsit ſe emendare, ſed ſtatim poterit Judex ad ſuſpenſionem, & purgationem procedere. Purgatione ritè peracta ipſe purgatus abſolvitur à ſuſpenſione, ſi quæ ante purgationem inflicta fuit ob infamiam, vel ſcandalum criminis objecti. *C.* 8. *c.* 10. *b. t.* ab objecto crimine abſolvitur, & innocens declaratur. *C.* 6. 2. *q.* 5. & ad priſtinum ſta-

Digitized by Google

ſtatum, & honores reſtituitur. *C.* 8. *h.t.* *Sylv.* V. *Purgatio*, *n.* 7. *& com. DD.*

305 Si reus in purgatione deficiat, vel quia ipſe nolit jurare, vel quia non inveniat teſtes compurgatores, qui pro ipſo jurare velint: cum jam illa ſuſpicio, quæ contra ipſum erat, tranſeat in vehementem præſumptionem, eo quod in purgatione defeciſſet, pro convicto habetur, & aliquando in foro Eccleſiaſtico proceditur ad pœnam ordinariam. *C.* 7. *h. t. Sylv.* V. *Purgatio*, 7. *Menoch. de Praſumpt. l.* 5. *praſumpt.* 41. *Farin. Prax. Crim. q.* 86. in foro tamen ſæculari non poteſt procedi ad pœnam mortis: nam in probatione deficiens ſolum interpretativè, non verè eſt convictus, & talis pœna non imponitur, niſi de crimine conſtet probationibus luce Meridianâ clarioribus. *L. fin. C. de Probat. Diaz Pract. Canon. cap.* 152. Qui in purgatione fuit abſolutus regulariter non poteſt de novo accuſari: tum quia de eodem delicto non ſæpius eſt quærendum. *L.* 6. §. *fin. ff. Naut. Caup.* tum ob authoritatem juramenti, quod rei judicatæ æquivalet. *L.* 2. *ff. de Jur. jur.* & res judicata pro veritate habetur. *L.* 207. *ff. de Reg. jur.* Si vero nova reſultet infamia, nova accuſatio poteſt fieri, & purgatio nova indicitur; imò & ſi nulla infamia de novo oriatur, poteſt in purgatione abſolutus accuſari, ſi accuſator probet, illum pejeraſſe, vel ſi probet, primum accuſatorem prævaricatum fuiſſe, vel ſi accuſator proſequatur ſuam, vel ſuorum injuriam: ſiquidem accuſatio poteſt repeti, quando abſolutio non eſt ut in præſenti facta, per probationes integras. *L.* 31. *ff. de Jure jurando*, *L. fin. tit.* 7. *lib.* 4. *R. C. ubi N. Rex mandat*: *Que ningun juramento, aunque el Juez lo mande hacer, ò la parte lo pida, no ſe haga en S. Vicente de Avila, ni en el berrojo de Santa Agueda, ni ſobre Altar, ni Cuerpo Santo, ni ſobre las Reliquias del Cuerpo de San Iſidro de Leon, ni en otra Igleſia juradera, ſo pena de diez mil maravedis para la nueſtra Camara, y Fiſco al que jurare, y al Juez que lo mandare, y al que lo pidiere, y demandare.* Jam ferè nullus hodie eſt purgationis uſus: ſed ejus loco ſucceſsit abjuratio. *Cæſar. Carena de Offic. Inquiſit. ad Guid. Fulcod. q.* 12. *n.* 6. Abjurare autem nihil eſt aliud, quam deteſtari cum juramento. Abjurant ergo Hæretici, vel de hæreſi ſuſpecti ad excludendam ſuſpicionem, vel infamiam hæreſis, deteſtando hæreſim, de qua convicti, vel indicati ſunt, promittentes, ſe nunquam in idem lapſuros ſub pœna, quæ decernitur in jure contra hæreticos, & hoc cum juramento ſuper Evangelia, ſi Chriſtianus abjuret, vel ſupra vetus teſtamentum, ſi abjurat Judæus. Triplex eſt abjuratio pro triplici ſuſpicionis ſpecie, *de levi*, *de vehementi*, aut *de violenta*, præter quartam, quæ eſt *de formali*. Abjurare recuſans habetur pro convicto, & Curiæ ſæculari tradendus eſt, quando confeſſus, convictus, vel in hæreſi manifeſtè deprehenſus fuerit. Si vero ſolum ſit ſuſpectus, vel leviter, vel vehementèr, & noluit abjurare prius excommunicatur: quod ſi ſter per annum in excommunicatione, tanquam hæreticus condemnatur. In Inquiſitione Hiſpana abjuratur tantum de levi in pluribus caſibus, in quibus in Romana de vehementi abjuratur; ut ſuis locis conſtabit. *Dian. in Sum.* V. *Abjurare.*

TIT. XXXV.

De Purgatione vulgari.

306 VARIJ modi ſe purgandi, & probandi innocentiam antiquitus inter plures Nationes vigebant, qui nullo jure approbati, ſed à vulgo erant inducti, & ideò vulgaris dicebatur talis purgatio. Diffamati ergo de crimine purgabantur. 1. Per judicium ferri candentis. Quæ purgatio ſic fiebat: dictis enim Litanijs, & alijs precibus, purgando dabatur aqua benedicta ad deguſtandum, & poſteà ipſe ferrum ignitum pedibus calcabat, vel in manibus portabat per decem paſſus: ſi lædebatur, credebatur culpatus, innocens vero ſi illæſus manebat. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 5. 2. Per aquam ferventem: in quam diffamatus, dictis varijs orationibus, & exorciſmis, brachium uſque ad cubitum immitebat: ſi lædebatur, perpetrator delicti, ſi illæſus, innocens credebatur: *Delrio Diſquiſit. Mag. l.* 4. *cap.* 4. *q.* 5. *ſect.* 1. *&* 2. *Gonz. in C. fin. h. t. n.* 6. 3. Per aquam frigidam: aqua enim certo ritu conſecrabatur, & in eam immittebatur purgandus ligatis manu dextra cum pede ſiniſtro, & manu ſiniſtra cum pede dextro. Si non mergebatur, credebatur delictum commiſiſſe, quaſi & ipſa aqua illum reſpueret, ſi vero mergebatur credebatur innocens. *Gonzal. in C. fin. h. t. n.* 6. 4. Per Monomachiam. Et hic erat

mo-

modus magis frequens innocentiam probandi. Accuſator enim in certamen privatum deſcendere debebat ad veritatem ſuæ accuſationis probandam: ſi in duello vincebatur accuſator, credebatur innocens, qui de crimine accuſatus fuerat. Si vero accuſator vincebat adverſarium, crimen cenſebatur probatum. Omnes hi modi ſunt reprobati à Jure Canonico. *C. 7. c. 20. c. 22. 2. q. 5. c. 1. & per tot. h. t.* Siquidem redolent ſuperſtitionem Gentilicam, & cum dentur alij modi legitimi probandi crimina, vel innocentiam, non eſt recurrendum ad hos extraordinarios modos: nam Deus his probationibus adhibitis tentatur, ab eoque petitur temere, quod ignis contra ejus exigentiam naturalem non comburat. Prætérquamquòd eſt incertiſsimum judicium, quod ex his probationibus poteſt deduci. Sæpè enim ex Dei permiſsione in duello prævalet fortior, vel dexterior contra innocentem, vel non læditur aqua, vel ferro candente, qui verè delictum perpetravit. *C. 2. b. t.*

307 Hinc enim eſt, quod ſi fortè aliqua ſententia fuit lata ex purgatione reprobata non tranſit in rem judicatam. *C. 2. b. t.* utpotè contra Leges lata, etiam ſi ab ea non ſit appellatum. *C. 1. de Sent. & Re judic.* Sed retractanda eſt, quoties de veritate conſtet; *arg. C. 6. de Except.* imò Judex, qui tale medium adhibet ad proferendam ſententiam, graviter peccabit, quia medijs illicitis utitur. Etiam fallax probatio eſt, quod ex cadavere hominis occiſi, ſanguis effluat ad præſentiam alicujus, ut hoc tantum indicio ille credatur occiſor, cum hoc ex occultis cauſis proveniat, & ſæpè ad innocentis præſentiam effluat. Non peccat qui ad innocentiam ſuam oſtendendam, quia fortè injuſtè à Judice opprimitur, ad Dei Tribunal appellat, ſi hoc bono fine faciat, & non eſt vindicta, imò aliquando hoc poteſt deſervire, ad conſulendum famæ propriæ, & ad deterrendum iniquum Judicem. Sumptio Euchariſtiæ, & celebratio Miſſæ, quæ in Concilio Vormatienſi relato in *C. 23. & in c. fin. q. 5.* præſcribebatur ad occulta furta detegenda novis conſtitutionibus prohibetur. Similitèr eſt prohibita purgatio per vomeres ardentes, quæ olim in Eccleſia Gallicana vigebat præſcripta in Concilio Moguntino relato in *C. 24. 17. q. 2.* Aliquando vero Deus hæc media ex ſpeciali inſtinctu ſuis ſervis inſpiravit. Sic David cum Goliath duellum commiſit ad publicam ſalutem populi Iſrael. *1. Reg. 17.* Sic per aquas amariſsimas probabatur, an mulier adulterium commiſerit. *Num. 5. v. 18.* Et in Lege Gratiæ pluries his medijs innocentia Sanctorum fuit declarata, ut de S. Conegunde Imperatrice, de S. Brigitta, & alijs conſtat ex Hiſtorijs.

TIT. XXXVI.

De Injurijs, & damno dato.

308 PRæſens rubrica duas continet partes: in prima de *injurijs*, in ſecunda de *damno* agitur. *Injuria* in genere dicitur, quidquid non jure, etiam ſine culpa ſit *pr. Inſt. b. t.* In præſenti non ſumitur injuria pro iniquitate, & injuſtitia, nec pro damno contra Legem Aquileam, ſed pro contumelia, quæ in contemptum injuriati, & non ſine dolo fit, quæ ita dicitur à contemnendo. Sicque ſolet definiri: *Eſt delictum privatum dolo malo in alterius contumeliam commiſſum, quo ſcilicèt, honor alicujus apud alios minuitur.* Injuria poteſt fieri. 1. facto, vel geſtu, quando ſcilicèt, quis alterum verberat, vel lædit, vel aliquid in contemptum, vel in diminutionem famæ alterius facit. *L. 5. l. 15. §. 27. ff. h. t.* v. g. ſi cornua in ejus domo appendat, vel ſi quis domum alterius invadat. 2. ſcripto, ſi carmen, vel hiſtoria in alterius contemptum edatur, vel vulgetur. *L. 5. §. 9. l. 15. §. 27. ff. h. t.* Si nomine Authoris ſuppreſſo, ſcriptura, in qua alicui crimen certum, & famoſum objicitur, in publicum ſpargatur: dicitur Libellus famoſus. *L. un. C. de Famoſ. Libell.* 3. Verbo. Quando aliquis, ſive præſens, ſive abſens appellatur fur, falſarius, ſpurius: vel alius defectus ſive morum, ſive naturæ ipſi objicitur. *L. 15. §. 2. ff. h. t. l. 10. C. eod.* Et hæc injuria dicitur convitium. Injuria ex varijs capitibus atrox æſtimatur, ut ait Juſtinus in *§. 9. Inſt. h. t.* ibi: *Atrox injuria æſtimatur, vel ex facto, veluti ſi quis ab alio vulneratus ſit, vel fuſtibus cæſus; vel ex loco, veluti ſi cui in Theatro, vel in foro, vel conſpectu Prætoris injuria facta ſit; vel ex perſona, veluti ſi Magiſtratus injuriam paſſus fuerit, vel ſi Senatori ab humili perſona injuria facta ſit, aut parenti, patronove fiat à liberis, vel libertis. Aliter enim Senatoris, & parentis, patronique, aliter extranei, & humilis perſonæ injuria æſtimatur. Nonnunquam, & locus vulneris atrocem injuriam*

Digitized by Google

riam facit; veluti ſi in oculo quis percuſſus fuerit. Parvi autem refert, utrum Patrifamilias, an filio familias talis injuria facta ſit: nam & hac atrox injuria æſtimabitur. Injuriam facere poſſunt omnes, & ſoli illi, qui ſunt doli capaces, nam injuria in animo, & affectu facientis conſiſtit. *L.*3. §.1. *ff. h. t. l.*5. *C. h. t.*

309 Injuriam non faciunt, nec actione injuriarum tenentur, etſi aliquid injurioſum facere videantur. 1. furioſi, infantes, & infantiæ proximi. *L.*3. §. 1. *ff. h. t.* Ebrij, qui injuriam faciendam in ebrietate non præviderunt; *arg. C.*7. 15. *q.* 1. dormientes; *arg. Cl. un. de Homic.* in his enim deeſt dolus, & animus, qui ad injuriam requiritur. 2. Qui in judicio accuſari excipiunt, & probant, teſtem eſſe falſum, vel infamem. *L.*18. *ff. h. t.* *L.* 5. *C. eod.* Nam qui ſuum jus proſequitur nemini facit injuriam. *L.*55. *ff. de Reg. jur.* ſimilitèr ab injuria eſt immunis, qui in judicio detegit alterius crimen, etiam occultum, ſi Reipublicæ intereſt tale delictum detegi. Si vero nihil interſit Reipublicæ, non debet detegi alterius crimen, quamtumvis verum ſit, ſi adhuc eſt occultum, nec ab injuria excuſatur ſic detegens: nam lædit alterius famam injuſtè, ad cujus conſervationem alter jus habet, dum occultum eſt delictum. *Clar.* V. *Injuria, n.* 17. *Covar. var.* 1. *cap.*11. *n.* 6. *& alij com.* Etiam ex defectu animi injurandi omninò immunis ab injuria eſt ille, cui aliquod convitium, vel injuria verbalis dicitur; ſi ad ſe defendendum in continenti, ſi eſt præſens, vel ſi eſt abſens, cum primum ad ejus notitiam venerit, retorſione utatur, dicendo, injuriantem eſſe mendacem; *arg. L.*2. §. 42. *ff. ad S. C. Tertull.* nam vim vi repellere licet. *L.* 3. *ff. de Juſt. & jur.* & cum amiſsio famæ ſit gravior amiſsione oculorum. *L.*8. *C. de Decur.* etiam per retorſionem poteſt defendi, dum tamen moderamen inculpatæ tutelæ ſervetur: nam hoc etiam ſervari exactè debet. Quippè illicitum eſt in publico retorquere, quando injuria fuit privatim facta, nec pro injuria levi, gravis retorquenda eſt. Denique non licet retorquere, quando illa retorſio non diminuit injuriam illatam: nam tunc non deſerviret ad defenſionem, ſed ad vindictam, ac proindè, ſic retorquens de injuria tenetur: mitius tamen punitur, quia difficilè eſt juſtum animi temperare dolorem. 3. Nec Magiſtratus injuriæ ſententiam in diſpendium famæ rei juxta Leges proferendo; nam ob bonum Reipublicæ, non animo injuriandi hoc fit. *L.* 33. *ff. h. t.* Si vero Judices, ordine juris non ſervato, aliquid decreverint, injuriam inferunt. *L.*32. *ff. h. t.* 4. Pater, vel Magiſter, qui aliquid facit in contemptum filij, vel Diſcipuli animo illum corrigendi, non injurandi, non tenetur hac actione. *L.* 5. §. *fin. ad L. Aquil.* 5. Concionator, qui in genere reprehendit vitia illius civitatis, vel populi. Si enim in particulari, aliquem reprehendat, injuriam infert; *arg. L.* 32. *ff. h. t.* 6. Aſtrologi, vel Phyſiognomici, qui ex aſpectu Aſtrorum, vel ex lineamentis corporis dicunt, aliquem, qui ipſos conſulit, eſſe malevolum, &c. *L.*15. §.12. *ff. h. t.* nam volenti non fit injuria. 7. Si quis per jocum aliquid injurioſum dicat, vel faciat. *L.* 3. §. 3. *ff. h. t.* & quidem ſi dictum, aut factum ex ſe non apparet injurioſum, incumbit accuſanti probare animo injuriandi eſſe dictum, vel factum, quia contra eum ſtat præſumptio. Si vero dictum, vel factum ex ſe injurioſum appareat, ei qui dixit, vel fecit, incumbit probare, ſe jocandi animo feciſſe: quia contra ipſum ex natura verbi, vel facti ſtat præſumptio. *L.* 5. *C. h. t.* Tales autem probationes per conjecturas fiunt: quin & per juramentum ejus, qui dixit talia verba. Si nihilominus adhuc dubium ſit de animo, vel animi defectu, officio Judicis debet componi: cum delicta non præſumantur, niſi probentur. *L.* 51. *ff. Pro ſocio.* Si dictum, vel factum ſit certò injurioſum, quia alapam quis alteri impingat, vel furem appellet, non excuſat ab injuria præfatio honoris, vel proteſtatio, quod non fiat animo injuriandi, ſive antecedat, ſive ſubſequatur injuriam: nam proteſtatio eſt contraria facto, ac proindè non prodeſt, nec poteſt ſic facientem ab injuria excuſare.

310 Injuria poteſt committi *directè*, quando ſcilicèt fit immediatè, contra perſonam injuriatam: & poteſt indirectè alij reſultare, quando ſcilicèt, non propria perſona, ſed in alijs valdè conjunctis, injuriam quis patitur, dummodo hæc, dum fit, aliquem reſpectum dicat ad alias perſonas, ſecus aliter. Sic poteſt injuriarum agere 1. Pater ob injuriam factam filio in ejus poteſtate exiſtenti; ſecus, ſi emancipatus ſit. *L.*1. §.3. *ff. h. t.* 2. Maritus pro injuria uxoris; ſecus uxor pro injuria mariti: nam maritus uxorem debet defendere; non uxor mari-

ri-

Digitized by Google

ſitum. *L.2.ff.h.t.* 3. Dominus pro ſervo in ejus ſervitio occupato. *L.* 15. §.48. *ff. h. t.* 4. Epiſcopus pro ſua Eccleſia, vel Clerico ſibi ſubjecto. Prælati Regulares pro ſuo Monaſterio, & pro Religioſis ſuis ſubditis; dum aliquomodo in contemptum Religionis injuria cedat. *Gomez 3. Var. cap. 6. n. 6.* imò, & pro Novitio etiam poſſunt agere; *arg. C.21.* §. 1. *de Sentent. excomm. in 6.* Frater pro fratre, multoque minus alij cognati, non poſſunt injuriarum agere pro injuria cognatis facta: cum tales perſonæ non exprimantur in jure; *arg. L.12. ff. de Judic. Perez in Cod. h. t. n.* 12. Inſuper injuria poteſt committi contra quemcumque hominem, etiam rationis uſu deſtitutum, quin etiam contra defunctum, quia omnes, etiam poſt mortem, habent jus ad honorem, & famam. *L.* 1. §.4. *l.* 3. §.1. *ff. h. t.*

311 Pro injuria autem poteſt agere injuriatus, vel *civilitèr*, petendo ſuam privatam ſatisfactionem: vel *criminalitèr*, publicam vindictam intendendo. Sed cum utraque actio pœnalis ſit, & nullum delictum bis debeat puniri. *L.* 14. *ff. de Accuſat.* hinc injuriato eſt liberum agere, qua ex his voluerit actionibus: una tamen intentata, altera perit. Actio civilis, ex Jure Civili oritur: ex Lege ſcilicèt, Cornelia, qua injuria realis vindicatur: v. g. ſi quis verberetur, vel ejus habitatio per vim introeatur. *L.* 5. *ff. h. t.* Hac actione agitur ad æſtimationem injuriæ à Judice faciendam, vel ad pœnam pecuniariam applicandam fiſco, vel ad pœnam afflictivam corporis. Alia ex Jure Prætorio provenit, competitque injuriato directè, vel etiam indirectè in perſona conjuncta. *L.*1. §. 3. *ff. h. t.* Eaque agit injuriatus, ut ſibi pœna pecuniaria: v. g. 100. aureorum, quorum jacturam maluiſſet pati, quam contumeliam ſuſtinere, applicetur. Judex tamen eam taxationem ad minorem ſummam redigit: v. g. ad 80. aureos, & jubet eos reſtitui. Hæc actio eſt perſonalis, & famoſa, ſiquidem infamem ea condemnatum facit. *L.* 7. *ff. h.t.* non datur contra hæredes injuriantis, quia pœnalis eſt, nec hæredibus injuriati, quia vindictam ſapit, quam moriens remiſiſſe creditur. *L.* 13. *l.* 15. §. 14. *ff. h. t.* Quando alicui eſt facta injuria, vel verbo, vel ſcripto contra ejus famam, vel exiſtimationem, conſuetudo introduxit actionem ad Palinodiam, ſcilicèt, ut injurians retractet dicteria famoſa contra injuriatum prolata, & in judicio fateatur, ſe malè ea protuliſſe. *L.* 2. *tit.* 10. *lib.8. R. C.* Et hæc eſt actio perſonalis, utpote ex delicto deſcendens, & rei perſecutoria, qua injuriatus proſequitur, quod ſibi deeſt, videlicèt exiſtimationem. Et ideò, etiam ejus hæredibus competit, non tamen contra injuriantis hæredes, cum ex delicto deſcendat: poteſtque cumulari cum actione injuriarum ad æſtimationem: nam cum hæc actio ad recantandam *palinodiam*, ſit rei perſecutoria, non excludit actionem ad æſtimationem, quæ eſt pœnalis, & tendit ad diverſum finem. §.1. *Inſt. Si quadrup. pauper.* Juſſus recantare palinodiam non contrahit infamiam juris, cum nullibi ſit expreſſa, aliqualem tamen infamiam facti contrahit, cum apud viros graves indecorum ſit, ſe mendacij arguere.

312 Si criminalitèr pro injuria agatur, imponitur de Jure Civili pœna corporalis, vel pecuniaria applicanda fiſco, vel alia arbitrio Judicis. Similitèr dè Jure Canonico eſt arbitraria: at verò qui cardinalem percutit, vel perſequitur hoſtilitèr, tanquam reus læſæ Majeſtatis punitur. *C.5. de Pœnis, in 6.* Eadem ferè pœna infligitur in perſequentem, vel percutientem Epiſcopum. *Cl.* 1. *eod.* Qui in Clericum, vel Monachum injurioſè violentas injicit manus ipſo facto excommunicatur. *C.* 29. 17. *q.* 4. Libellum famoſum componens, vel ab alio compoſitum vulgans, quo crimen capitale alicui, ſive verè, ſive falſo imputatur, etiam ſi Reipublicæ expediat, illud detegi, eſt dignus pœna capitali. *L. un. C. de Famoſ. Libel. L.3. tit.9. p.7. & ibid. Gregor. Lopez.* Actio injuriarum tollitur. 1. ſi injurians ſatisfaciat injuriato pacto, vel tranſactione inter eos interveniente. *L.*11. §. *ff. h. t.* vel ſi injurians juret, ſe nihil animo injuriandi dixiſſe, vel feciſſe. *L.* 5. §. 8. *ff. h. t.* 2. Si injuriatus injuriam remittat, vel expreſſè, vel etiam tacitè, injuriam contemnendo, vel poſt offenſionem inſtaurando antiquam amicitiam cum injuriante. *L.* 11. §. 1. *ff. h. t.* & licet Pater, vel Prælatus poſſint injuriam factam filio, vel Religioſo, ipſis ignorantibus, & invitis, remittere *L.*17. §.12. *ff. h.t.* non tamen è contra, poſſunt filius, vel Religioſus, invitis Patre, & Prælato, injuriam ſibi factam condonare. *Clar. V. Injuria, n.* 10. Non poteſt Pater remittere injuriam factam filio, ſi hic ſit eminentioris conditionis. Deinde

none

non valet infamatus injuriam condonare, quando ea in aliorum præjudicium, & infamiam redundat, vel ſi vir injuriatus ſit valdè gravis, ita ut ejus fama ſit neceſſaria ad publicam utilitatem. Nec Religioſi poſſunt injuriam condonare, quando in ſuæ Religionis infamiam, & detrimentum redundet: nam ut ait *D. Auguſt. in C. 10. 12. q. 1. Duæ res ſunt conſcientia, & fama: Conſcientia neceſſaria eſt tibi: fama proximo tuo, qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt.* 3. Retorſione cenſetur injuriato ſatisfactum. 4. Tàm morte injuriantis, quàm injuriati ante litem conteſtatam, actio injuriarum, quatenùs pœnalis eſt, finitur, neque hæredi, neque in hæredem datur. *L. 13. ff. h. t.* 5. Præſcriptione ceſſat. Et quidem actio criminalis ex injuria verbali deſcendens, anno elapſo intentari nequit. *L. 5. C. h. t.* Actio deſcendens ex libello famoſo, vel ex injuria reali, eſt perpetua. Similitèr actio Civilis ad recantandam Palinodiam, & ſolum 30. annis finitur. Etiam elapſo anno vel mortuo injuriante, vel injuriato datur actio ad repetendum damnum ex injuria ortum, imò, & actione non intentata tenetur injurians, vel ejus hæredes damnum ex injuria ortum compenſare; *arg. C. fin. de Sepult. C. 5. de Raptor.* Nunc ad ſecundam Rubricæ partem de *damno dato* progrediamur.

313 *Damnum* ſic dicitur *à diminutione*, vel *ademptione* patrimonij. *L. 3. ff. de Damn. infect. L. 1. tit. 15. p. 7.* In præſenti ſumitur, non pro damno, ex quo illud facienti lucrum reſultat, ut fit per uſuras, vel furtum: nec pro damno, quod à bruto fit, nam tunc dicitur *pauperies*, ſed pro damno, ex quo homini illud cauſanti nullum commodum accreſcit, ſed tantum res aliena deterioratur, corrumpitur, vel omninò deſtruitur: v. g. Siquis ædes, vel ſegetes alienas comburat, veſtimentum laceret, vel vinum effundat. *L. 27. §. 15. & 25. ff. ad Leg. Aquil.* Si verò quis alienum veſtimentum induat, vel ebibat vinum, vel aliter damnum in re ſalva, & integra faciat, non eſt reus Legis Aquiliæ. *L. 27. §. 25. L. 30. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* Damnum hoc poteſt fieri, vel dolo, vel culpa, vel caſu fortuito. Dolo, ſi animo nocendi fiat: quod ſi de eo animo per confeſsionem partis, vel alijs indubitatis indicijs conſtet; dicitur dolus verus, ſeu apertus: ſi verò indicia ſint tantum veriſimilia, dicitur dolus præſumptus.

Et hic quidem ab aliquibus dicitur culpa latiſsima, & latior. Culpa damnum fieri dicitur, quando hoc aliqua adhibita diligentia potuiſſet impediri. Culpa autem alia eſt *Theologica*, *juridica* alia. *Theologica* eſt peccatum, ſeu offenſa Dei. *Juridica* eſt omiſsio diligentiæ debitæ, ex qua aliquod incommodum ſequitur. Culpa, prout utramque ſpeciem continet, ſic gradatim aſcendit. 1. Eſt *leviſsima*, quando ſcilicèt omittitur diligentia exactiſsima: v. g. ſi clauſo cubiculo non examinaſti, an ſit benè clauſum, & re ipſa apertum permanſit. 2. *Levis*, quando omittitur diligentia exacta, quæ à providentioribus ſolet adhiberi: v. g. ſi in cubiculo non clauſo reliquiſti librum. 3. *Lata*, quæ poſitivam negligentiam continet, quando ſcilicèt omittitur diligentia, quam communitèr homines ſolent adhibere: v. g. Si librum extra cubiculum relinquas. Et prædicti gradus culpæ juridicæ annumerantur. 4. Eſt *latior*, quæ dolus præſumptus dicitur, cui etiam ignorantia juris annumeratur, v. g. ſi librum in domo furis relinquas. 5. *Latiſſima*, quæ in dolo aperto conſiſtit: v. g. ſi librum tibi commodatum des furi, non dicens expreſſè, intendens tamen, ut illum furetur. Hæc autem culpa dicitur calliditas, quando ſolo animo fit: fallacia, quando verbis mendacibus: fraus, ſeu falſus dolus, quando factis: machinatio, ſi arte verborum ſine mendacio fiat. Denique caſus fortuitus eſt, qui nullo conſilio humano prævideri, nec vitari poteſt: v. g. naufragium ex tempeſtate, vel incendium ex fulmine, vel ruina ex terræmotu proveniens. *C. fin. de Homic. L. 2. §. 7. ff. de Admin. rerum ad Civit.*

314 . Aquilius Tribunus per ſuum plebiſcitum damnum non lucroſum, vindicavit, & hinc eſt orta Lex Aquilia, quæ tres continet actiones: alia eſt *directa* ex verbis Legis deſcendens, & competit, quando damnum factum eſt corpore, & in corpus, ut ſiquis manu occidat alterius animal. Alia eſt *utilis*, quæ menti Legis eſt conformis: & competit, quando damnum in corpus eſt factum, ſed non corpore, ut ſiquis, alterius equum fame occidat. *L. 4. tit. 15. p. 7.* Alia denique eſt *in factum ſubſidiaria*, quæ neque ex mente, neque ex verbis Legis oritur, ſed ob ſingularem æquitatem recepta fuit à Prætore: ut ſiquis miſericordia ductus alienum ſervum compeditum ſolverit, ut fugeret. *§. fin. Inſt. de Lege* Aqui-

Digitized by Google

Aquilia. L. 8. tit. 15. p. 7. Damnificatus intentans actionem Legis Aquiliæ petere poteſt reparationem damni, ſive hoc conſiſtat in occiſione ſervi, vel animalis gregatim paſcentis: quod primo capite Legis vindicatur. Sive conſiſtat in corruptione, vel deſtructione rei inanimatæ, ſive in vulneratione ſervi, vel animalis gregatim paſcentis, vel in occiſione animalis non gregatim paſcentis: quod tertio capite Legis Aquiliæ continetur, & quidem debet damni reparationem petere ſecundum præſentem rei æſtimationem, & valorem: ſic interpretante praxi communi, licet olim æſtimaretur, non ſecundum tempus, quo damnum fuit cauſatum, ſed quanti plurimi valuit res intra annum, ſi ex primo capite Legis agebatur, vel intra 30. dies ſi agebatur ex tertio. §. 9. *Inſt. de Leg. Aquil. L. 18. tit. 15. p. 7.* Si reus inficiabatur, ſeu negabat, ſe damnum cauſaſſe, & convincebatur mendacij, actio in duplum dabatur. *L. 2. §. 1. ff. ad Leg. Aquil. L. 16. tit. 15. p. 7.* Etiam poterant peti expenſæ factæ in vulneris curatione, & æſtimatio, operarum, quibus damnificatus privabatur ob damnum acceptum; vel ſi aliud lucrum fuit ceſſans, vel damnum emergens. *C. 1. h. t. Gonzal. ibid. n. 3. Farin. Prax. Crim. q. 119. & alij com.* v. g. Si virgo ob deformitatem nuptias cum divite non contraxit: alias ob deformitatem nihil ſolvitur: nam corpus liberum æſtimationem recuſat. *L. 3. ff. Si quadrupes pauperiem.* Etiam repetit damnificatus expenſas in lite, oblæſionem factas, etiam ſi juraſſet ſtatutum ſuper non repetendis damnis: nam in ſignificatione propria expenſæ damnorum nomine non veniunt. *C. 8. h. t.* Non tamen tenetur ex Lege Aquilia, qui ob defectum judicij, licet damnum faciat, nec dolum, nec culpam committit: ut furioſus, infans, amens, vel mente captus. *L. 5. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* ibi: *Ceſſabit Aquilia actio quemadmodum ſi quadrupes damnum dederit. L. 3. tit. 15. p. 7.*

315 Actio Legis Aquiliæ habet locum, non ſolum, quando damnum provenit ex dolo nocentis, ſed etiam, quando intervenit culpa etiam leviſsima. *L. 44. ff. ad Leg. Aquil.* niſi fortè ex natura contractus culpa leviſsima non ſit præſtanda. Sic depoſitarius, nec conductor præſtare tenentur damnum culpa leviſsima cauſatum in re depoſita, vel locata: nam Leges in talibus contractibus excuſant à tali culpa. *Ita Covar. de Matr. p. 2. cap. 6.* §. 8. *Molin. de Juſt. tr. 2. D. 687.* Reus igitur hujus delicti eſt quicumque alterum lædit, ſive per negligentiam, incuriam, imperitiam, aut omiſſionem: vel ſuo mandato, ope, vel auxilio eſt cauſa damni: ſecus ſi tantum conſilium dedit, vel ratum habuit poſtquam jam damnum erat cauſatum. *Ut Greg. IX. in C. fin. h. t.* ait: *Si culpa ſua datum eſt damnum vel injuria irrogata, ſeu alijs irrogantibus opem fortè tuliſti, aut hæc imperitia tua, ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his ſatiſfacere te oportet, nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti ex facto tuo injuriam veriſimilitèr poſſe contingere, vel jacturam.* Qui verò diligentiam omnem adhibuit, ad vitandum damnum, etiam ſi hoc tunc ſequatur, ex Lege Aquilia, non tenetur. *C. fin. h. t.* Nec qui jus ſuum proſequitur, v. g. Siquis timore proximi incendij ædem vicini demolitur. *L. 12. tit. 15. p. 7.* Nec quis damnum caſu fortuito eveniens tenetur compenſare, quia cum ibi non ſit culpa, nec pœna debet admitti, niſi fortè res aliena caſu perijt apud eum, qui jam in mora reſtituendi erat conſtitutus, vel ſi ex conventione in ſe caſum fortuitum ſuſcepit: tunc enim ad compenſandum damnum, etiam in conſcientia obligatur. *C. un. de Commod.* Hinc ſunt reſolutiones ſequentes. *Siquis aperuerit ciſternam, eò foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, vel aſinus in eam, Dominus ciſternæ reddet pretium jumentorum, quod autem mortuum eſt, ipſius eſt. Exod. 21. v. 33. Relat. in C. 2. h. t. L. 7. tit. 15. p. 7. Si bos alienus cornupeta fuerit ab heri, & nudius tertius, & non cuſtodierit eum Dominus ſuus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet. Exod. 21. v. fin. Relat. in C. 3. h. t.* Idem eſt de Leone, Urſo, Lupo, & alijs beſtijs, quæ feræ ſunt ſua natura. *L. 23. tit. 15. p. 7.* Item, *ſi læſerit quiſpiam agrum, vel vineam, & dimiſerit jumentum ſuum, ut depaſcat aliena: pro damno æſtimationem reſtituet. Exod. 22. Relat. in C. 4. h. t. Si egreſſus ignis comprehenderit acervos frugum, ſive ſtantes ſegetes in agris reddet damnum, qui ignem ſuccenderit. Exod. 22. C. 5. h. t.* Siquis enim ad comburendum ſpineta, vel arbuſta, incendium faciat, debet cavere, ne prædijs vicinis damnum inferat, ac proindè non debet incedium facere propè paleam, vel ligna arida, vel in die ventoſo: alias de damno tenetur. *L. 11. tit. 15. p. 7.* Medicus, qui ſervum alienum malè ſecuit, vel perperam medicamentum dedit,

Digitized by Google

vel etiamſi benè ſecuit, illum dereliquit: in utroque caſu reus erit, & tenetur ex Lege Aquila, ſi mortuus eſt ſervus. §. 6. & 7. *Inſt. de Leg. Aquil.* idem eſt de Chirurgo, & Veterinario, *Hiſpanè: Albeytar. L. 9. tit.* 15. *p.* 7. Mulio quoque, qui propter imperitiam non potuit mulas retinere, imò etiamſi propter infirmitatem retinere non poſsit, cum alius firmior, eas potuiſſet retinere, ſi earum impetu ſervus alienus fuit oppreſſus, reus culpæ eſt. §. 8. *Inſt. de Lege Aquil.* Si putator ex arbore dejecto ramo prope viam publicam, vel vicinalem ſervum tranſeuntem occiderit, ſi non proclamavit, ut caſus poſſet evitari, reus eſt culpæ: ſecus ſi proclamavit, ut caſus poſſet evitari: tunc equidem non eſt reus culpæ: quin etiam, ſi non proclamaſſet eſt liber à culpa, ſi cædebat in medio fundo, vel ſeorſum à via, quia in eo loco nulli extraneo jus erat verſandi. §. 5. *Inſt. de Leg. Aquil.* Si Miles in campo, ubi ſolitum eſt exercitari, ſervum alienum trajecerit, liber eſt à culpa: ſecus eſt, ſi alius hoc ibidem faciat, vel etiam miles in alio loco. §. 4. *Inſt. de Leg. Aquil. L. 6. tit.* 15. *p.* 7. Si verò homicidium, vel quid aliud ex errore proveniat, eſt omninò à culpa, ut involuntarium, immune. Sic Actæon excuſatur, quando Dianam vidit: *At benè, ſi quæras, fortunæ crimen in illo non ſcelus, invenies: quod enim ſcelus error habebat?*

316 Non ſolum in foro externo, ſed etiam in interno, tenetur damnificans compenſare damnum dolo, vel culpa theologica cauſatum. Siquidem hoc eſt contra juſtitiam commutativam. *D. Th.* 2. 2. *q.* 62. *art.* 1. *in corp.* ubi reſtitutio actus dicitur commutativæ juſtitiæ, quando, ſcilicèt, res unius ab alio habetur, vel per voluntatem ejus, ſicut in mutuo, vel depoſito, vel contra voluntatem ejus, ſicut in rapina, vel furto. Quando verò damnum ex culpa merè juridica, etiam lata reſultat, non datur obligatio in conſcientia ad illud recompenſandum: nam cum ex inadvertentia procedat, ſe habet tamquam caſus fortuitus, nec magis voluntarium cenſetur, quam ſi fortè, ab infante, vel amente cauſaretur. Neque enim ex Jure Naturali naſcitur hæc obligatio, cum damnificans nec ex re accepta teneatur, quia nullum lucrum eſt conſecutus, nec ex acceptione injuſta, ſiquidem inadvertentèr fuit facta acceptio, ac proindè nequit injuſta dici: nec enim in foro conſcientiæ obligatur ad reſtitutionem propter injuriam, qui in foro conſcientiæ non commiſit injuriam, nec ex Jure Civili oritur ſimilis obligatio: nam cum non conſtet, Leges velle in conſcientia obligare, ſed hoc valdè dubium ſit, benignior ſententia ab obligatione excuſans præferri debet. *L.* 56. *l.* 192. §. 1. *ff. de Reg. jur.* nec in dubio eſt imponenda obligatio. *L.* 47. *ff. de O. & A. Innoc. in C.* 6. *de Homic. Leſſ. de Juſt. & jur. l.* 2. *cap.* 7. *ex n.* 24. qui dicit, ſolum dari obligationem reſtituendi in conſcientia, quando culpa lata eſt peccatum mortale, adeò ut ſi tantum veniale ſit, nulla detur obligatio in conſcientia reſtituendi, nequidem ſub veniali: poſt ſententiam verò Judicis condemnantis ad compenſationem damni, etiamſi hoc ex culpa merè juridica reſultet, in conſcientia obligatur damnificans compenſare, alias inutiles eſſent Leges: neque ſatis conſuleretur juri privatorum in ſuarum rerum cuſtodia, & indemnitate. *Molin. Lacr. lib.* 3. *p.* 2. *ex n.* 170. *& alij* contra *Rebell.* ſed cum culpa ſolum debeat ſuos Authores non innocentes tenere. *L.* 22. *C. de Pœnis pignorationes,* ſeu *repræſſaliæ,* quando ſcilicet una perſona, vel res capitur pro delicto, aut debito alterius, illicitæ, & contra Jus Naturale ſunt: ac proindè nulla conſuetudine, quæ potius erit corruptela, cohoneſtari poſſunt. *C. un. h. t. in* 6. Si verò aliqua Reſpublica, quæ alij damnum intulit, poſtquam requiſita eſt, damnum compenſare injuſtè recuſet, poterit Princeps, qui damnum paſſus eſt tales repræſſalias ad compenſandum præciſè damnum indicere, non cauſæ privatæ vindictæ: ſicut poſſet bellum gerere. *C.* 2. 23. *q.* 2. etiamſi per accidens innocentes in ſuis bonis patiantur: nam poſtea pro damni reparatione contra Authores criminis, aut debiti agere poſſunt. Sed licet aliquando ex cauſa publica tales repræſſaliæ indicantur non comprehendunt Eccleſiaſticos, nec illorum bona: ſi tamen aliqua perſona particularis eas indicat in Eccleſiaſticos excommunicationem incurrit. Si verò eas Univerſitas indicat Eccleſiaſtico, ſubjacet interdicto, niſi intra menſem revocent conceſsionem, vel extenſionem. *C. un. h. t. in* 6.

317 Hùc poſſunt reduci aliæ obligationes, quæ ex quaſi delicto naſcuntur ad repetendum damnum, quod tamen ſine alicujus culpa cauſatur. Sed

quia

Digitized by Google

quia tales obligationes non proveniunt ex contractu, neque ex delicto, & qui obligatus eſt aliquid peccaſſe, licet per imprudentiam, cenſetur, ex quaſi delicto oriri dicuntur, & quidem 1. Judex, ſive pater, ſive filiusfamilias ſit, qui malè judicavit per errorem, imprudentiam, vel ignorantiam, quia culpabilis eſt, in eo quod non magis ſtuduerit, vel diligentius rem diſcuſſerit, læſo debet reſtituere quantum judicaverit ſuperior Judex. *Princ. Inſtit. de Oblig. quæ ex quaſi delict.* 2. Qui in aliqua domo, ſive propria, ſive aliena habitat, ſive Paterfamilias ſit, ſive filius, qui ſeorſim à patre habitet ex quaſi delicto obligatur, ſi ex ejus domo aliquid ejectum, vel effuſſum ſit, etiam per culpam ſervi, vel filij, quod tranſeunti nocuiſſet: & datur actio ad duplum damni dati repetendum, ſi leſio in rebus pecunia æſtimabilibus contigit: ſi verò homo liber eſt vulneratus, datur actio ad recuperandas impenſas curationis, & operas ceſſantes: ſi homo liber mortuus eſt actio eſt popularis, & actori 50. aurei ſunt ſolvendi. *L. 1. ff. de his, qui effuder.* 3. Si quis ea parte, quia vulgò iter fieri ſolet, id poſitum, aut ſuſpenſum habet, quod poteſt, ſi ceciderit alicui nocere, contra eum, qui rem ſuſpendit, datur actio in factum pro 10. ſolidis, vel aureis ſolvendis: quod ſi illud cadat, & damnum faciat in duplum damni tenetur, qui rem ibidèm poſuit: quod ſi hominem occidat, tenetur quinquaginta ſolidos auri ſolvere. *L. 26. tit. 15. p. 7.* 4. Exercitor navis, aut cauponæ, aut ſtabuli de dolo, aut furto, quod in navi, aut caupona, aut ſtabulo factum erit, quaſi ex maleficio teneri videtur: ſi modo ipſius nullum eſt maleficium, ſed alicujus eorum, quorum opera navem, aut cauponam, aut ſtabulum exercet; tunc enim contra eum, quia opera malorum hominum utens aliquatenus eſt culpabilis, competit actio in factum actori ad duplum damni recuperandum. *L. fin. ff. Naut. caupon.* quæ hæredi quidem datur: adverſus hæredem autem non competit. §. 3. *Inſt. de Oblig. quæ ex quaſi delict.* Dominus etiam cujus ſervus damnum, vel animal pauperiem, ſeu nocumentum fecerit aliquomodo culpabilis eſt, quia non ſufficientèr præcavit damnum illatum; ac proindè, ſi actione noxali conveniatur, in ejus arbitrio eſt, ſervum, vel animal noxæ dare, hoc eſt, quod ipſum animal, vel ſervum in damni compenſationem det, vel quod aliter damnum reſarciat læſo, vel ejus hæredi, Si tamen neget ſuum eſſe animal, quod nocuit, tunc electionem amittit, & præciſé tenetur damnum compenſare. *L. 1. ff. de Noxalib. act. L. 22. tit. 15. p. 7.* Non tamen poteſt damnificatus occidere animalia aliena in ſuo agro deprehenſa: nam eorum Dominus innocens pateretur damnum. *L. 24. tit. 15. p. 7.* ibi: *Defendemos, que lo non mate, nin lo liſie, nin lo fiera, nin lo encierre, nin lo faga mal ninguno, mas que lo ſaque ende, è de ſi demande delante del Juzgador enmienda del daño.* Qui ex quaſi delicto, vel actione noxali, vel de pauperie eſt obligatus non tenetur in conſcientia ad damni compenſationem ante Judicis ſententiam, ſecus poſt illam: ſicut qui tenetur ex damno ex ſola culpa juridica proveniente, & quidem excuſatur à tali obligatione ſi remittat damnificatus, vel aliundè hoc damnum compenſavit, vel ſi nequeat damnificans compenſare ob paupertatem ſine damno boni ordinis ſuperioris, quæ obligatio, durante impedimento ſuſpenditur, eo tamen ablato, reviviſcit.

318 Magiſtri Navium, ſeu Naucleri, *Hiſpanè*: *Pilotos*, tenentur de naufragio, quod ob illorum ignorantiam in arte contigit, vel ſi à via recta declinarunt, & tranſierunt per loca periculoſa, vel ſi navigaverunt tempore, quo tempeſtas, vel adverſi venti vigebant, vel ſi aliquid contra mandatum, & inſtructiones fecerunt, vel ſi tempore, quo debuerunt navigare in ancoris ſteterunt, ita ut de culpa leviſsima ob ſummam vigilantiam, quæ requiritur teneantur. Etiam Navarchi, *Hiſpanè*: *Capitanes*, tenentur de naufragio, quod ipſorum culpa, vel omiſſione evenit, vel ſi Navis mercibus valdè onerata eſt: vel ſi eſt deſtituta fulcimentis neceſſarijs, ut velis, malis, vel armis. Et quidem eorum culpa juxta inſtructionem examinanda eſt: ſiquidem non poteſt dolo carere, qui imperio Magiſtratus non paruit. *L. 199 ff. de Reg. jur.* De quibus latè agitur in *L. 1. l. 9. tit. 9. p. 5. & tit. 35. & 36. lib. 9. R. Ind. & Greg. Lopez in L. 26. tit. 8. p. 5.* V. *Culpa. Hevia Bolaños lib. 3. Comerc. Naval. cap. 12. & 13. Veytia Norte de la Contrat. lib. 2. t. 1. & cap. 8.* Quando imminet tempeſtas, vel naufragium, quilibet poteſt propria authoritate merces navis in mare projicere ob commune bonum totius navis, & ob vitam navigantium: ſicut poteſt quis

Digitized by Google

quis vicinas ædes incidere, ignis arcendi cauſa. Merces ita jactæ non habentur pro derelictis, ſed manent in ſuorum Dominorum dominio: quod ſi pereant, periculum eſt commune, ſic æquitate dictante. *L. 1. ff. ad Leg. Rhod. de Jactu*, ibi: *Lege Rhodia cavetur, ut ſi levandæ navis gratia jactus mercium factus eſt, omnium contributione ſarciatur, quod pro omnibus datum eſt. L. 5. l. 6. tit. 9. p. 5. l. 10. tit. 10. lib. 7. R. C.* ibi: *Todos los que anduvieren en el Navio, ſean tenidos de pagar cada uno ſegun la cantidad de lo que traxeren en el Navio; ſi no traxeren ſino ſus cuerpos, no ſean tenidos de dar coſa alguna. Hevia Bolaños, Comerc. Nav. l. 3. cap. 13.*

TIT. XXXVII.

De Pœnis.

319 SI homines non declinaſſent à via recta, per quam juxta Legum præſcripta ambulare debent, ſuperfluum omninò foret, & pœnas imponere, & de pœnis agere, ſicut de ætate aurea canunt Poetæ: *Aurea prima ſata eſt ætas, quæ vindice nullo, ſponte ſua ſine Lege fidem, rectumque colebat: pœna, metuſque aberant.* Sed cum verè ſimus in ferrea ætate — *Fugere pudor, verumque, fideſque: in quorum ſubjire locum fraudeſque, doliqne, inſidiæque, & vis, & amor ſceleratus habendi.* Hinc fuit neceſſe ſupplicia, tormenta, & pœnas ſtabilire, ut quos non allicit amor, coerceat timor. *Pœna* ergo à *pendendo* dicta eſt, quia olim pœnæ fere ſemper in pecunia conſiſtebant, teſte *Nebriſſenſi*, ſed nunc in tota ſua latitudine, ſic definitur ab *Auguſtino in c. 4. de Pœnit. D. 3. Eſt læſio, quæ punit, & vindicat, quæ quiſque commiſit,* vel clariùs: eſt emendatio, coercitio, vel ſatisfactio pecuniaria, aut corporalis delictorum, quam poſſunt infligere Judices, ut puniant delinquentes, & alij terreantur. *L. 1. tit. 31. p. 7.* & ideò in *L. fin. tit. 31. p. 7.* dicitur: *Paladinamente debe ſer fecha la juſticia de aquellos, que ovieren fecho porque deban morir; porque los otros, que lo vieren, è lo oyeren, reciban ende miedo, è eſcarmiento, diciendo el Alcalde, ò el pregonero ante las gentes los yerros porque los matan.* Nam publicè expedit, delicta debito cruciatu puniri. *L. 51. §. 2. ff. ad Leg. Aquil.* imò *ſunt quædam culpæ,* (ait *Innoc. III. in C. 1. de Poſtulat. Prælat.*) *in quibus culpa eſt relaxare vindictam.* Pœna ergo in tota ſua latitudine comprehendit: 1. pœnas medicinales: de quibus *in tit. de Sent. excom.* 2. pœnas civiles. 3. pœnas vindicativas. Pœna civilis eſt ea, quæ intendit privatam ſatisfactionem, non ſolum quando imponitur à Lege, vel à Judice, & dicitur *Legalis*, & *Judicialis*; ſed quando à partibus convenitur de aliqua pœna ſolvenda. *C. 7. h. t.* quæ *conventionalis* dicitur: & quidem ſolvi debet à parte non adimplente contractum, *C. 4. de Arbitr. L. 14. C. de Pact.* niſi fortè compenſatione hæc obligatio ceſſet, *arg. C. fin. de Adulter.* quia altera pars contractui contravenerit. *Gloſſ. in C. 7. h. t. V. Utramque.* Si pœna eſt individua ſolvi debet integrè, & ſi contractus ex parte, non vero integrè ſit ſervatus. *L. 5. §. fin. ff. de V. O.* Quando vero eſt dividua, & contractus in aliqua parte notabili non eſt ſervatus ex æquitate debet minui pœna proportione habita ad partem debiti. *C. 9. h. t. Sarm. lib. 5. Selectar. cap. 6. n. 11. Barboſ. in C. 9. h. t.* Si pars, cui pœna conventionalis debetur, eam non petat, creditur velle, eam condonare, ſeu remittere: ac proindè debitor non tenetur tunc eam ſolvere. Omninò verò obligatur in conſcientia, quando pars petit, nec ad hoc eſt neceſſaria Judicis ſententia cum ita contractum videatur. *Suar. de Legib. lib. 5. cap. 6. n. 7. Covarr. Molina, & alij* contra *Nav. Sanchez, Leſſ. & alios.* Pœna vindicativa, quæ propius pœna eſt, non à Poteſtate privata ad vindictam exercendam, ſed à Poteſtate publica debet provenire, & ex fine quidem honeſto, ſcilicèt, vel ut delinquens emendetur, vel ſaltem, ut alij terrore ſupplicij non delinquant. Et quidem debet ſervari proportio arithmetica, & æqualitas pœnæ ad culpam, ſicut in alijs actibus juſtitiæ commutativæ. Debent tamen attendi circunſtantiæ delinquentium: nam pœna, quæ reſpectu ſervi, & plebeij eſt levis, reſpectu ingenui, vel nobilis eſt gravis. Ideo jubentur ſeverius caſtigari ſervi, quam ingenui in *L. 10. l. 28. §. fin. ff. h. t.*

320 Et quidem ſemper debet præcedere culpa, ut imponatur pœna: & regulariter debet eſſe culpa illius, qui punitur. *C. 22. h. t.* poteſt tamen accidere, quod quis ſine culpa propria puniatur, ſic cauſa publica exigente. *C. 23. de Reg. jur. in 6.* ut ſcilicèt alij terrore perculſi, difficiliùs crimina atrociora committantur. Sic pœna ob crimen hæreſis, & læſæ Ma-

Digitized by Google

Majeſtatis in aliquem ſtatuta tranſit de parentibus ad filios. *C.* 10. *c.* 15. *de Heret. in 6. L.* 5. §. 1. *C. ad Leg. Juliam Majeſt. L.* 9. *tit.* 31. *p.* 7. Et Epiſcopum occidens amittit quidquid habet ab Eccleſia, & ejus liberi, uſque ad quartam generationem arcentur ab Eccleſia, & beneficijs illius. *C.* 10. *c.* 12. *h. t.* Si communitas aliqua, licet non tota, ſed tantum major ejus pars delinquat, quia major pars totam communitatem repræſentat, tota poteſt puniri. Ita jubet Dominus delere Urbem, ac omnia, quæ in illa ſunt, uſque ad pecora, ob delictum aliquorum. *Deut.* 13. *ex v.* 15. non tamen poſſunt innocentes in vita, vel membris puniri: nam in hæc non habet Reſpublica poteſtatem, ut habet in bona ſuorum ſubditorum. Quando vero aliqui particulares alicujus Civitatis delinquunt, ipſi tantum puniendi ſunt. *L.* 7. §. *fin. ff. de Juriſd.* vel aliqui ex ipſis, quos ſors deſignet. *Novel.* 30. *cap.* 11. ut in militibus transfugis quotidie fit. Si tamen omnes deliquerint, ut in ſeditione, vel tumultu, ſolum motores principales capite, cœteri vero mitius plectuntur: v. g. in bonis fortunæ. *C.* 5. 9. *q.* 1. *Ubi enim multorum ſtrages jacet, ibi ſubtrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut addatur amplius charitati.* Aliquando poteſt Civitas deſtrui, vel domus alicujus, quando graviſsimum delictum eſt: v. g. contra Regem, debentque domus, & ædificia demoliri, & ſolum aratro proſcindi, & ſale conſpergi, vel manu militari comburi. *Gom. Var.* 3. *cap.* 1. *ex n.* 52. *Hev. in Curia Philip. p.* 3. §. 9. *n.* 1. Et poteſt communitas in his caſibus diſſolvi. *L.* 2. *tit.* 2. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Y porque quando algun grave, y deteſtable crimen es cometido por algunos de algun Colegio, ò Univerſidad, es razon que el tal Colegio, y Univerſidad ſea diſueito, y aniquilado, y los menores por los mayores, y los unos por los otros ſean punidos, &c.* Et ſic fuit deletus Ordo Militaris Templariorum in Concilio Vienenſi: & Jacobus de Molay totius ordinis Magiſter fuit Pariſijs Vivus flammis addictus *Ann.* 1313. *Ludov. Morer. in ſuo Dict. Hiſtor. V. Templiers.* Nunquam tamen in foro externo punitur delictum merè internum. *C.* 14. *c.* 20. *de Pœnit. D.* 1. Hoc enim ſolum Deum habet ultorem. At verò conatus aliquo jam opere externo ſignificatus puniri debet: & quidem regulariter pœna extraordinaria; niſi quando aliter in jure expreſſé diſponitur, & jam de aliquibus caſibus diximus. *L.* 2. *tit.* 31. *p.* 7. *& ibid. Greg. Lop. L.* 1. *tit.* 21. *lib.* 8. *R. C. & ibid. Aceved. & alij.*

321 Pœna vindicativa variè dividitur: nam 1. Alia eſt *capitalis*, alia non *capitalis.* Capitalis eſt ea, quæ reum punit morte; vel naturale, quæ ultimum ſupplicium dicitur. *L.* 21. *ff. h. t.* vel civili: qua ſcilicèt vel libertas, vel jus civitatis amittitur, ut damnatio ad metallum, vel deportatio. *L.* 14. *ff. h. t.* ſed hodie talis eſt damnatio ad triremes. *Non capitalis* eſt, quando ſalva libertate, & civitate, quis punitur: quod ſi in corpore, ut membri abſciſione, fuſtigatione, vel incarceratione, & alijs dicitur *corporalis.* Aliæ vero exiſtimationem, & famam deprimunt, & infamiam irrogant. Aliæ delinquentem in bonis fortunæ puniunt, quibus aliqua mulcta pecuniaria, non parti, ſed fiſco applicatur, & dicuntur pecuniariæ. 2. *Alia eſt ordinaria*, *alia extraordinaria*, *ſeu arbitraria.* Ordinaria eſt ea, quæ definitur, & taxatur, à jure, vel conſuetudine. Et hæc aliquando ipſo jure, ſeu ipſo facto incurritur, quando ita à jure exprimitur, adeo ut antequam Judex ſententiam proferat, incurratur. Aliquando autem eſt neceſſaria Judicis ſententia condemnatoria, ut ea incurratur. *Extraordinaria*, ſeu *arbitraria* eſt, quæ nullo jure, vel conſuetudine præſcribitur, ſed arbitrio Judicis infligenda relinquitur, ſecundum circunſtantias delicti, perſonæ, loci, temporis, &c. *Suar. de Legib. lib.* 5. *cap.* 7. 3. Alia eſt *perſonalis*, qua ſcilicèt tantum perſona affligitur: v. g. incarceratio, fuſtigatio, &c. Alia *realis*, qua perſona in bonis tantum plectitur: v. g. mulcta pecuniaria, privatio beneficij, &c. Alia *mixta*, quæ utramque complectitur, ut relegatio, interdictum. 4. Alia eſt *poſitiva*, quæ ſcilicèt factum, vel actionem alicujus, vel ipſius delinquentis, vel alterius requirit ad ſui executionem, ut incarceratio, mulctæ ſolutio, exilium, fuſtigatio, & aliæ ſimiles. Alia eſt *privativa*, quæ ſcilicèt, ſine facto, vel actione, vel delinquentis, vel alterius privat aliquo jure, vel re, ut irritationes actuum, inhabilitates, irregularitates, cenſuræ. 5. Alia eſt *ſententiæ ferendæ*, quæ ſcilicèt, non fertur à Lege, ſed ferenda eſt à Judice cum cauſæ cognitione. Alia eſt *ſententiæ latæ*, quæ ſcilicèt, jam eſt lata ab ipſa Lege ſine alterius miniſterio. Hæc omnia attentè circunſpici debent, quando in aliqua Lege

ge

Digitized by Google

ge imponitur aliqua pœna, ut ejus qualitas, & obligatio rectè percipiantur. Vide *Suarez de Legib. lib. 5. ex cap. 4.*

322 Princeps Supremus, vel Legiſlator habet jus aggratiandi, hoc eſt condonandi pœnam, etiam in Lege taxatam. Ipſe enim eſt Lege ſuperior, & Lex viva, ac proindè ſicut poſſet Legem abſolutè revocare, poterit in ea in hoc, vel illo caſu diſpenſare: imò & hoc facere poteſt, etiam ſi pœna in Lege Divina veteri ſit aſsignata: nam in Lege Gratiæ jam Lex vetus non habet vim. *C. 3. de Conſtit.* ut talis ergo condonatio valeat, ſolum requiritur Principis voluntas, à qua Legis obligatio pendet: ut verò licitè fiat, debet non valdè frequentèr, ſed raro hæc poteſtas exerceri, & quidem cum diſcretione, & prudentia, ne fortè præjudicium Reipublicæ reſultet ex hac nimia facilitate condonandi, & indulgendi: & vitijs, & delictis ſcateat cum maximo publicæ quietis, & boni communis damno, & perturbatione: nam certè ſunt delicta, in quibus eſt culpa relaxare vindictam. *C. 1. de Poſtulat. Prælator.* regularitèr expedit potius, quam condonare pœnam, eam in aliam mitiorem commutare. In noſtra Hiſpania de hac gratia, quæ *Hiſanè: Indulto, y perdon,* dicitur hoc diſponitur *in L. 1. tit. 25. lib. 8. R. C.* ibi: *Los perdones generales, ò eſpeciales, que Nos hacemos, ſe entiendan de todos los maleficios, que fueren cometidos, y perpetrados, ſalvo aleve, ò traycion, ò muerte ſegura, y perdonando los enemigos, porque aſsi entendemos, que cumple à nueſtro ſervicio, y à provecho de nueſtros Reynos. In L. 2. & ſeqq.* hæc indultorum materia variè reſtringitur, & meritò ob rationem *text. in C. 1. D. 86.* ibi: *Inferiorum culpæ ordinum ad nullos magis referenda ſunt, quam ad deſides, negligenteſque Rectores, qui multam ſæpè nutriunt peſtilentiam, dum auſteriorem diſsimulant adhibere medicinam.* Nam ut dicit *D. Ambroſius in C. 33. 23. q. 4. Nonnè cum uni indulget indigno plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari?* Facilitas enim veniæ incentivum tribuit delinquendi. *C. 13. de Vita, & honeſt. L. 2. tit. 28. lib. 8. R. C.* ibi: *Porque el perdon que de ligero ſe hace, dà ocaſion à los hombres para hacer mal. Et ibid. Aceved.* In Indijs Proreges ſolum habent à Rege facultatem, de qua *Solorz. Polit. Ind. lib. 5. cap. 13. Teniendo entendido, que no haveis de perdonar delitos, que no fueren de rebelion, ò dependientes de ellos, y que de eſte poder no debeis de uſar, ſi no fuere en caſo de guerras, y alteraciones.*

323 Judex verò inferior regularitèr non poteſt diſpenſare in pœna ordinaria à jure definita: Judex enim non debet de Legibus, ſed ſecundum illas judicare. *C. 1. de Conſtit. c. 3. D. 4.* eſt enim inferior Lege, ac proindè non poteſt eam corrigere, vel immutare. *C. 16. de Majorit. Suarez de Legib. lib. 5. cap. 11. n. 2. & com. DD. cum D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. in corp.* ibi: *Duplici ratione impeditur Judex, ne reum à pœna abſolvere poſsit: primo quidem ex parte accuſatoris, ad cujus jus quandoque pertinet, ut reus puniatur, puta propter aliquam injuriam in ipſum commiſſam, cujus relaxatio non eſt in arbitrio alicujus Judicis; quia quilibet Judex tenetur jus ſuum reddere unicuique. Alio modo impeditur ex parte Reipublicæ, cujus poteſtate fungitur, ad cujus bonum pertinet, quod malefactores puniantur; ſed tamen quantum ad hoc differt inter inferiores Judices, & Supremum Judicem, ſcilicèt, Principem, cui eſt plenariè poteſtas publica commiſſa: Judex enim inferior non habet poteſtatem abſolvendi reum à pœna, contra Leges ſuperioris ſibi impoſitas; ſed Princeps, qui habet plenariam poteſtatem in Republica. Si ille, qui paſſus eſt injuriam velit eam remittere, poterit reum licitè abſolvere, ſi hoc publicæ utilitati viderit non eſſe nocivum.* Omnes ſanè Judices debent memoria retinere, ut executioni mandent, quod monet J. C. Marcianus in *L. 11. ff. h. t. Perſpiciendum eſt judicanti, nequid, aut durius, aut remiſsius conſtituatur, quam cauſa depoſcit: nec enim aut ſeveritatis, aut clementiæ gloria affectanda eſt, ſed perpenſo judicio, prout quæque res expoſtulat ſtatuendum eſt.* Quando verò aliquod dubium occurrit, vel circa factum, an ſcilicèt delictum ſit commiſſum, vel circa jus, qua ſcilicèt pœna puniri debeat, in partem mitiorem ſemper inclinabit. *L. 11. l. 42. ff. h. t.* Pro quo præſentem habere oportet benigniſsimam noſtri Hiſpani Imperatoris Trajani ſententiam, verè tanto Principe dignam, qui ſic *Aſsiduo Severo* reſcripſit: *Satius enim eſſe impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare. L. 5. ff. h. t. l. 9. tit. 31. p. 7.*

324 Poteſt tamen Judex inferior aliquando pœnam in Lege taxatam diminuere, vel augere pro occurſu circunſtantiarum. Et quidem poteſt mitigare

poe-

pœnam. 1. Quando reus ultro ſe Judici ſiſtit, & coram eo crimen fatetur, præcipuè in crimine proditionis, vel læſæ Majeſtatis: nam etiam ſi complex ſit, aliquando integrè abſolvitur à pœna. L.5. §.*fin.* C.*ad* Leg. *Jul.Majeſt.* 2.Quando reus eſt valdè nobilis, vel illuſtris: licet enim pœna pecuniaria gravius ſit puniendus nobilis, quam plebejus; pœna tamen corporali mitius plecti debet nobilis, vel illuſtris. L. 16. §. 3. *ff. h. t.* Vel etiam ſi benemeritus de Republica ſit, vel in aliqua arte valdè inſignis, & excellens: tunc enim Judex Principem conſulere debet. L.31. *ff. de Pœnis. Hevia in Cur. Philip. p.*3. §.17. *n.*20. 3. Ob infirmitatem animi, quæ in fœmina, vel in minori multum excuſat à culpa. 4. Si ob corporis debilitatem, vel conſtitutionem, pœna redderetur gravior, quam meretur culpa, v.g. ſi ex Lege eſſet unus oculus excutiendus, & reus ſit luſcus, qui uno oculo careat. Et hac ratione ſuſpenditur pœna mortis, quando mulier punienda gravida eſt, quouſque pariat. L.*fin. tit.*31. *p.* 7. 5. Si non ex propoſito, ſed ex ſubita ira, vel ob gravem provocationem delictum committatur. L.8. *tit.* 31. *p.* 7. 6. Quando aliquantulum cenſetur crimen purgatum carceris aſperitè, fœtore, moleſtia, & diuturnitate: non ob ſuam culpam, ſeu contumaciam, ſed ob Judicis moram. L.23. *C. h. t.* Vel etiam temporis diuturnitate, quo fuit commiſſum delictum; ſaltem accedente conſtanti vitæ emendatione. L. 25. *ff. h. t.* L. 8. *tit.*31. *p.*7. quæ omnia comprehendens, ait, debere Judicem ad pœnas imponendas conſiderare perſonas delinquentis, & paſſi damnum, tempus, locum, modum delinquendi, aliaſque circunſtantias. 7. Quando funis rumpitur ſine fraude, vel dolo tempore executionis ſententiæ, reo manente illæſo, ſuſpenditur ulterior executio, & Princeps conſulitur, ſi in modo talis ſucceſſus, aliqua ſingularis ſpecialitas reluceat. *Hevia in Cur. Philip. p.* 3. §. 17. *n.*22. *Gomez* 3. *Var. cap.*3. *n.*37. *caſ.*6. & ita me præſente Manilæ contigit.

325 Poteſt item Judex pœnam ordinariam augere, quando delictum eſt contra Principem, parentem, Dominum, patronum, vel ſi committatur in Eccleſia, in theatro, vel in foro, vel coram ſuperiore, vel noctu patretur; *arg. L.*16. *ff. h. t.* Et præcipuè ſi crimen ſæpè iteretur: iteratio enim notabilitèr aggravat delictum: nam qui tali frequentia in crimen relabitur ferè nullam ſpem emendationis relinquit. *L.* 28. §. 2. & 10. *ff. h. t. L.*8. *tit.* 31. *p.* 7. In noſtra quidem Hiſpania, quando pœna mortis imponitur, enſe, aut gladio, aut furca, aut igne executioni mandanda eſt: non autem debet caput ſecuri, aut falce amputari: nec debet delinquens lapidari, præcipitari è turri, ponte, vel alio loco, aut crucifigi. Nec debet liberi homini facies combuſtione, aut inciſione deturpari, nec character, aut ſignum aliud ibidem inſigi. *L. 6. tit.* 31. *p.* 7. in alijs corporis partibus poteſt fieri mutilatio, vel character inſigi. Et in aliquibus caſibus poteſt etiam in facie hominis aliquod inſigi ſignaculum, ut in *L.*5. *tit.*1. *lib.*5. *R.C. habetur*, ibi: *Mandamos, que qualquiera que fueſſe caſado, ò deſpoſado por palabra de preſente, y ſe caſare, ò deſpoſare otra vez, que demàs de las penas en el Derecho contenidas, que ſea herrado en la frente con fierro caliente, que ſea hecho à ſeñal de q.* ſed hæc pœna non eſt in uſu, & tales polygami ab Inquiſitoribus hodie tantum puniuntur. *Aceved. cum alijs in d. L.* 5. Et quamvis in L. 6. *tit.* 31. *p.*7. dicatur, quod delinquentes poſſint tradi dilacerandi beſtijs, hæc pœna jam non eſt in uſu, ut benè notat *Gregor. Lop. ibid.* De pœna deportationis, & damnationis in metallum dicitur *in* L.1. *tit.*24. *lib.*8. *R. C. Mandamos, que cada, y quando que alguna, ò algunas perſonas, aſsi varones, como mugeres de nueſtros Reynos, ovieren cometido, ò cometieren qualquier delito, porque merezcan, ò deban ſer deſterrados, ſegun Derecho, y Leyes de nueſtros Reynos, para alguna Isla, ò para labrar, ò ſervir algunos metales, que à los tales las nueſtras Juſticias las aeſtierren, que vayan à ſervir à la Isla Eſpañola.*

326 Pœna ſententiæ ferendæ non incurritur ante Judicis ſententiam: Lex enim deſignat pœnam infligendam à Judice, non eam infligit, ac proindè antequam infligatur à Judice non debetur à reo. Quando pœna poſitiva eſt ipſo jure lata, licet non ſit neceſſaria ſententia Judicis condemnatoria ad illam incurrendam: ſiquidem jus tali facto, vel actioni pœnam taxavit, & definivit: requiritur tamen ſententia Judicis declaratoria, ut debeatur: nam quamvis Legiſlator poſſet obligare reum ad talem pœnam ſubeundam, & in ſe exequendam, etiam ſine ullo Judicis interventu, ut de aliquibus Legibus Hiſpaniæ conſtat.

Digitized by Google

tat. *Suar. de Legib. lib.5. cap.7. n.7.* Regulariter tamen non conſtat, Legislatores, vel Eccleſiaſticos, vel Sæculares de facto obligare voluiſſe reum ad talem in ſe exequendam pœnam ante omnem Judicis ſententiam. *Suar. de Legib. lib. 5. cap.7. n.6.* Si pœna ſit privativa, & reſpiciat jus quærendum, ſed nondum quæſitum, tranſgreſſores obligat ante omnem Judicis ſententiam. Leges enim imponentes talem pœnam, ad illius juris adquiſitionem, tanquam conditionem requirunt, quod non ponatur illud factum, vel actio cui eſt annexa pœna; ac proinde, poſito illo facto, declarant reum non poſſe tale jus obtinere. Sic Beneficiarius non recitans horas Canonicas tenetur pro ratione temporis dimittere fructus beneficij. Siquidem illos ſuos non fecit ex defectu conditionis requiſitæ ad illos adquirendos. *S. Pius V. Motu proprio*, 12. *Kal. Octob.* 1571. Epiſcopus, qui non conſecratur intra 6. menſes, à die à quo confirmationem obtinuit, Epiſcopatum ante omnem ſententiam dimittere debet. *Trid. ſeſſ.* 23. *de Reform. cap.2.* Parochus, qui intra annum culpabiliter omiſit ad Sacerdotium promoveri, dimittere debet, ante omnem ſententiam, beneficium Parochiale. C.14. *de Elect. in 6. Navar. Man. cap.25. num.* 122. Quando vero pœna privat jure jam quæſito, non incurritur ante ſententiam Judicis declaratoriam; *arg. C.19. de Hæret. in 6.* & ſic obtinuit uſus, qui jure ſuffragante, has pœnas in benigniorem partem interpretatur. C. 49. *de Reg. jur. in 6. Covar. de Sponſ. p. 2. cap. 6.* §. 8. *Leſſ. l.2. de Juſt. & jur. cap. 29. & n.63. Sanchez de Matrim. lib. 2. D.* 53. *ex n.* 5. Ante omnen tamen ſententiam incurruntur cenſuræ ipſo jure impoſitæ, ac proinde reus ſtatim debet abſtinere à communicatione fidelium, à divinorum participatione, & ab adminiſtratione officij, vel beneficij; *arg. C.29.* 17. *q.* 4. Idem, uſu interprete, dicendum eſt de irregularitatibus, & inhabilitate ad ordinum ſuſceptionem, vel executionem: ad contrahendum matrimonium: ad collationem beneficij, ad ſuffragium in electione, &c. *Suar. de Legib. lib. 5. cap. 5. & 9. Sanch. de Matrim. lib.9. D.*30. In ſumma, Si pœna ſit ferendæ ſententiæ, delinquens non amittit dominium rei, vel beneficij, quouſque à Judice cum cauſæ cognitione condemnetur, & tantum à die condemnationis tenetur fructus reſtituere, ſi quos percepit. *Extrav.* 2. *de Simon. inſt. com.* Si pœna ſit ipſo jure lata: v. g. quod Lex ipſo jure imponat publicationem bonorum, beneficij privationem, delinquens amittit dominium rei ex tempore patrati criminis: ne alias verba: *ipſo jure*, eſſent fruſtranea, & inutilia. *Suar. de Legib. lib.5. cap.* 8. *Leſſ. de Juſt. lib.2. cap.29. n.64.* contra *Sanch. in Decal. lib.2. cap. 22. n.* 2. Retinet tamen poſſeſsionem, & uſum rei, quouſque per ſententiam Judex declaret, pœnam ob tale crimen inflictam à Lege, incurſam eſſe. Sic beneficium retinent, uſque ad criminis declarationem Canonicus, qui Prælatum, vel alium Clericum ſuæ Eccleſiæ occidit. *C.* 12. *h. t.* Clericus, qui alium Clericum percuſsit. *C. 5. h. t. in 6.* & alij hujuſmodi.

327 Quando vero in Lege additur *Abſque alia declaratione, vel nulla monitione prævia*, ut in *Extrav. Ambitioſæ de Reb. Eccl. non alien. inter com.* dicitur de Prælato malè alienante res Eccleſiæ, quod beneficio privatus exiſtat ipſo facto, & abſque alia declaratione beneficium vacare cenſeatur: tunc nulla requiritur declaratio, ut amittatur beneficium. Undè fit, ut ſtatim oriatur obligatio in conſcientia renuntiandi illud. *Suar. de Legib. lib.5. cap.8. n.14.* Aliud dicendum eſt in *C.1. de Homic. in 6.* Ubi dicitur, quod nulla requiratur ſententia contra Clericum, qui ipſo jure privatur beneficijs propter commiſſum aſſaſinium, poſtquam de crimine probabilibus argumentis conſtiterit: ubi aliqua ſententia innuitur: nam alias ad quid deberet Judici conſtare probabilibus argumentis? *Suar. de Legib. lib.5. cap.8. n.15. Sanch. de Matrim. lib.7. D.53. ex n.5.* Poſtquam reus eſt condemnatus ad pœnam pecuniariam, vel eſt declaratum à Judice, eam incurriſſe, quando hæc à jure imponitur: ſi reus appellatione, vel alio juris remedio non poteſt ſuſpendere ſententiæ executionem tenetur reddere pecuniam quandocumque ab eo petatur: retinere tamen poteſt, donec exigatur ab eo: nam poteſt prudenter præſumere ex praxi, & conſuetudine, ſibi eam condonari. *Caſtropal. tr.3. D.1. p. 4. num. 6. Suar. de Legib. lib.5. cap.7. n.7.* Si ad pœnam nimis duram condemnetur, v. g. ad mortem, mutilationem, gravem verberationem, non poteſt obligari, ut ſibi mortem inferat, ſumendo venenum, vel à cibo abſtinendo: ſufficit ſi patienter ferat. Si vero ſit in exilio, vel carcere non poteſt fugere, cum ſententiæ juſte

pa-

ſuspendum ſit. *D. Thom.* 2. 2. *q.*62. *art.*2. Niſi fortè carcer ſit nimis durus, vel locus exilij ſit inſalubris: nam tunc fugere poteſt, cum ſit valdè difficilè, reum obligare, ut ſit Miniſter contra ſe ipſum pœnæ adeo moleſtæ. Et hac ratione damnati, ad triremes poſſunt in conſcientia fugere. *Suar. de Legib. lib.* 5. *cap.* 10. *ex num.*5.

328 Aliquando poſſunt plures pœnæ eidem infligi delicto, ut ſi in uno actu, vel in una occaſione plura delicta committantur: v. g. ſi quis alium percutiat, & ſimul in Deum blaſphemet, pro criminum diverſitate diverſæ pœnæ ſunt imponendæ. L. 2. *ff. de Privat. delect.* L. 32. §. 1. *ff. ad* Leg. *Aquil.* imò idem delictum, ſi poſtquam ſemel eſt punitum, iterum repetatur, quia novum delictum eſt, novam pœnam meretur. *C.*1. *h. t.* Si vero idem delictum ſit, quod habeat tractum ſucceſsivum, ut adulterium, ſi non ſit interruptum, vel jam à Judice punitum, licet ſæpè repetatur, quoad pœnam fori externi unum tantum cenſetur, & una pœna, licet graviori, vindicatur. *Gloſſ. in* L. *Vulgari*, V. *Fuerit*, *ff. de Furtis*, *Covar. Var.* 2. *cap.* 10. *n.*8. Inſuper delicta, & pœna morte delinquentium finiuntur. *C.*14. *D.*23. L. 6. *ff. de Publ. jud.* Si vero delinquens jam fuerat mulcta pecuniaria damnatus, nec ſententia fuit per appellationem ſuſpenſa; cum fiſco ſit jus ad eam quæſitum, eam ab hæredibus delinquentis repetet. L.20. *ff. de Accuſat.* Pœna tamen corporalis regularitèr non exequitur in delinquentium cadaveribus, niſi fortè adeo atrox ſit delictum, ut ad terrorem aliorum, vel ad tollendum ſcandalum, vel ob aliam juſtam cauſam expediat, ut cadavera furca ſuſpendantur. Sic Eccleſia etiam mortuis Hæreticis, in ſua contumacia perſiſtentibus, denegat ſepulturam: quin etiamſi poſt mortem hæreſis detegatur, condemnatur tanquam hæreticus, & ejus oſſa exhumantur, & comburuntur: vel ſi hæc non poſsint haberi, eorum comburitur effigies, ut ſæpè fit in Hiſpania. Etiam criminum per duellionis, & repetandarum poſt mortem cauſa inchoari poteſt, ut convicto reo, etiam mortuo, memoria ejus damnetur, & ejus bona ſucceſſori ejus eripiantur. L. 20. *ff. de Accuſat.* L. *fin.* C. *ad* Leg. *Jul. Majeſt.*

329 Inter pœnas, aliæ animum afficiunt, aliæ corpus, aliæ in bona temporalia diriguntur. Inter pœnas, quæ animum afficiunt, infamia præcipuum obtinet locum. *Infamia eſt bona famæ privatio*: fama etenim eſt ſtatus illæſæ exiſtimationis Legibus, ac moribus comprobatus. L. 5. §. 1. *ff. de Extraordin. cognit.* Hinc infamia erit ſiniſtra opinio de fama, & exiſtimatione alterius orta ex vitio: & quidem hoc debet eſſe publicum, & notorium notorietate juris, vel facti. *Sanch. in Decal. lib.* 2. *cap.* 26. *n.*2. *Suar. de Cenſ. D.* 48. *ſect.*1. *ex n.*13. Alia eſt infamia facti, quæ ſcilicèt oritur ex delicto, vel defectu, & notam, & boni nominis, & exiſtimationis diminutionem apud bonos, & honeſtos viros affert, etiam nulla Lege adjungente infamiam tali facto. L. 1. *l.*4. *ff. de His, qui notant. infam.* Sed cum hæc infamia facto ipſi annexa ſit, hoc conſtanti, & publica vitæ emendatione, ſaltem per triennium abolito, ipſa ceſſat. *C.*4. *D.*56. *C.*4. 35. *q.* 6. & etiam irregularitas, ex ea proveniens; ſi irregularitas dici debet impeditum temporale ad ordines aſcendendi, vel in illis miniſtrandi. *C. fin. D.*51. *Suarez de Cenſ. D.*48. *ſect.* 2. *Molin. de Juſt. tr.*4. *D.* 10. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 43. Alia eſt infamia juris, quæ ſola pœnæ rationem habet, & eſt illa, quæ à jure ob aliquod delictum irrogatur. Et quidem tribus modis contrahitur. 1. ipſo jure, quando ſcilicèt, aliquis delictum committit, cui à jure infamia, & ignominia annexa eſt, & incurritur ante omnem Judicis ſententiam, etiam declaratoriam: ſed tunc ſolum, quando in Lege expreſſé dicitur, quod incurratur ipſo jure, vel eo ipſo, abſque alia declaratione. Quod ſi verba ſint indifferentia, etiam ſi dicatur: *Qui hoc fecerit infamis ſit.* Intelligenda ſunt *per ſententiam.* Et ſanè hoc temperamento adhibito, nec verba Legis redduntur vana, & eluſoria, nec Lex pœnalis extenditur ultra verba. *Suar. de Cenſ. D.* 48. *ſect.* 1. *n.*12. contra *Sanch. in Decal. lib.*2. *cap.* 26. *n.*1. Infames ergo infamia juris ſunt exercentes lenocinium, quæſtum uſurarium, hiſtriones, & turpes ludos pro quæſtu agentes, locantes ſe ad pugnandum cum beſtijs: ſuſcipientes pro quæſtu privatum cum homine certamen, duo matrimonia ſimul contrahentes: perjurium promiſſorium in contractibus committentes: & ſodomiam ex conſuetudine exercentes: ſuſcipientes duellum: fœminam matrimonij ineundi cauſa rapientes. Denique omnes illi, quos Jus Civile pro infamibus habet, Ju-

Jure item Canonico infames cenſentur, niſi aliqui expreſſè excipiantur. *C.* 2. *C.* 17. 6. *q.* 1. *Suar. de Cenſ. D.* 48. *ſect.* 1. *n.* 5. Infamiam equidem Canonicam incurrit omnis ille, qui infamis eſt de Jure Civili, & præterea omnis ille, qui ſuis culpis exigentibus promoveri non poteſt ad Sacerdotium. *C.* 2. 6. *q.* 1. Et quidem quodlibet crimen, ſeu peccatum mortale publicum conſtituit hominem canonice infamem, atque adeo irregularem, quamdiù in eo ſtatu publicè perſeverat; *arg. C.* 54. *de Teſtibus. Suar. de Cenſ. D.* 48. *ſect.* 2. *n.* 6.

330 Secundò: infamia judicis ſententia contrahitur, quando aliquis de crimine infamante condemnatur, etiam ſi in ſententia non fiat infamiæ mentio: dum ſententia ſit valida, & in rem judicatam tranſijſſet. *L.* 6. §. 1. *ff. de His, qui notantur infam. Sanchez in Decal. lib.* 2. *c.* 26. *n.* 1. Infames ergo ſunt qui accuſati de publico delicto condemnantur, ut de crimine leſæ Majeſtatis, proditionis, vel falſi. *L.* 7. *ff. de Publ. judic.* Etiam ex delicto privato, ut de injuria, rapina, furto, expilata hæreditate condemnati, infames fiunt. *L.* 7. *ff. de Public. judic. L.* 5. *l.* 8. *l.* 12. *C. Ex quibus cauſ. infam.* Et qui pretio paciſcuntur, ne accuſentur de his criminibus. *L.* 4. §. *fin. ff. de His, qui notant.* & qui condemnantur de calumnia, vel prævaricatione commiſſa in judicio publico, vel de dolo malo commiſſo in tutela, mandato, depoſito, ſocietate, vel in accuſatione alicujus criminis. *L.* 1. *l.* 6. *ff. de His, qui not. L.* 22. *C. Ex quib. cauſ. infam. Suar. de Cenſ. D.* 48. *ſect.* 1. *Molin. de Juſt. tr.* 4. *D.* 9. 3. *Pœnæ genere* infamia incurritur, quando quis deportatur, vel in opus publicum ad tempus damnatur. *L.* 6. *C. Ex quib. cauſ. infam.* vel ſiquis ex juſta cauſa fuſtigatur. *L.* 22. *ff. de His, qui notant.* Secus ſi cauſa indagandæ veritatis fuſtigetur. *L.* 14. *C. Ex quib. cauſ. infam. Molin. de Juſt. tr.* 4. *D.* 9. *n.* 19. Vel ſiquis militia cauſa ignominiæ exauthorizetur, vel ordine moveatur, vel honoribus privetur. *L.* 1. & 2. *ff. de His, qui not. L.* 3. *C. Ex quib. cauſ. infam.* Huc reducitur infamia, quæ ad aliquos tantum effectus in jure expreſſos incurritur ex delicto alieno. Sic infames habentur filij perduellium, qui crimen læſæ Majeſtatis perpetrarunt. *L.* 5. §. 1. *C. ad Leg. Jul. Majeſt.* Filij, & nepotes illorum qui violentas manus in Cardinalem injecerunt. *C.* 5. *h. t. in* 6. Spurij, & ſimiles. Aliquando etiam ſine culpa, ſed tantum ex officio vili contrahitur infamia. Sic pro varietate Regionum aliqui Officiales, nec eorum filij admittuntur ad aliqua officia: quia infames reputantur. Et infames à Dignitatibus, & honoribus arcentur. *L.* 2. *C. de Dignit. C.* 11. *de Exceſſib. Prælator. C.* 87. *de Reg. jur. in* 6. adeò, ut ſi ipſis dignitates, vel beneficia Eccleſiaſtica conferantur, collatio ſit ipſo jure nulla ſaltem in foro externo; pro foro vero interno, cum pro eo nullum jus tales proviſiones irritet, benè ſubſiſtent. *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 207. *Molin. de Juſt. tr.* 4. *D.* 11. *Garcia de Benef. p.* 7. *cap.* 8. *n.* 47. & *alij.*

331 Profectò infames etiam ſunt irregulares, ac proindè neque ad ordines promoveri, neque in jam ſuſceptis miniſtrare valent: Quippè tantum debent ad tam ſacrum miniſterium admitti homines bonæ famæ, & exiſtimationis. *C. fin. D.* 51. *C.* 17. 6. *q.* 1. Quando verò infamia eſt facti, hac per emendationem vitæ ceſſante, ceſſat hoc impedimentum, quod non eſt propriè reſpectu illorum irregularitas, ſicut vere eſt reſpectu infamium infamia juris. Etiam ab alijs actibus legitimis, & muneribus publicis excluduntur: ac proptereà nequeunt eſſe Judices, Aſſeſſores, Advocati, Tabelliones, accuſatores, nec teſtes. *C.* 17. 6. *q.* 1. *C.* 54. *de Teſtib. L.* 3. §. 1. *ff. eod.* Ab hæreditate in teſtamento relicta excluduntur, non ſolum ſi Parentes, ſed etiamſi fratres, vel ſorores agant de inofficioſo. *L.* 27. *C. de Inofſic. Teſtament.* Infamia juris ex ſe eſt perpetua, poteſt tamen tolli à Principe, à quo impoſita eſt: à Pontifice quidem pro foro Canonico, & etiam ab Epiſcopo; *arg. C.* 23. *de Sent. & re judic.* à Principe Sæculari pro foro Civili. *C.* 7. §. *Hinc.* 2. *q.* 3. Infamia à Jure Civili inducta, & Jure Canonico recepta, ſi à Principe, vel Magiſtratu Sæculari tollatur, etiam pro foro Canonico ablata cenſetur. Infamia facti facto contrario, & vitæ emendatione, & per baptiſmum aboletur. *C.* 4. *D.* 56. *C.* 54. *de Teſtib. Suarez de Cenſur. D.* 48. *ſect.* 2.

332 Inter pœnas corporis afflictivas habetur incarceratio: Ad hanc ergo Clerici poſſunt damnari, non tantum, ut ibidem cuſtodiantur, ad quod tantum ex Jure Civili carcer habetur. *L.* 8. §. 9. *ff. h. t. L.* 4. *tit.* 31. *p.* 7. Sed etiam ut ibi affligantur, ut ex Jure Canonico in *C.* 3. *h. t. in* 6. & praxi Tribunalium habe-

be-

Digitized by Google

betur. Debet tamen carcer non eſſe ſqualidus, ſed decens. *Trid. ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 6. poteſt tamen pro qualitate delicti exaſperari, ita ut incarceratus *ſolum pane doloris, & aqua anguſtiæ ſuſtentetur. C.* 27. *de V. S. & contra vitæ ſubſidium mortis ſolatium invocet: vivens pœnæ, non culpæ: vindictæ ſpeculum, non offenſæ. C.* 5. *b. t. in* 6. Imò olim perſonæ Deo dicatæ turpiter viventes mancipabantur ergaſtulo. *Hiſpanè: Mazmorra. C.* 8. §. *Salomon, D.* 45. *C.* 11. 27. *q.* 1. quin, & in caſibus, in quibus de Jure Civili pœna mortis, non ſimplex, ſed atrocior eſſet infligenda, carcer debet eſſe perpetuus. *C.* 15. §. 1. *de Hæretic.* nunquam tamen poſſunt negari incarcerato alimenta ad vitam neceſſaria: alias Epiſcopus irregularis fiet, ſi ex talium defectu mors ſequatur: imò ſi injuſtè, & ſine ſufficienti informatione Clericum incarceret excommunicationis pœnam incurret; *arg. C.* 15. *de Sent. excom. in* 6. Etiam Laicos poteſt Judex Eccleſiaſticus incarcerare in delictis ad ſuum Tribunal ſpectantibus, præcipuè in cauſa hæreſis. *C.* 15. §. *Si quis, de Hæret.* At in noſtra Hiſpania Judex Eccleſiaſticus nequit per ſe, vel ſuos Miniſtros capere Laicos, nec bona ipſorum, ſed indiget auxilio brachij Sæcularis. *L.* 14. *tit.* 1. *lib.* 4. *R. C.* & Civitas Placentiæ in contradictorio judicio Regiam obtinuit executoriam, qua fuit declaratum, Judicem Eccleſiaſticum Laicos per ſe incarcerare non poſſe, niſi in tribus caſibus, ſcilicèt pro hæreſi, ſacrilegio, & ſtupro: eo quod in ſtupro ad matrimonium concluditur. *Aceved. in L.* 14. *tit.* 1. *lib.* 4. *R. C. n. fin.* Item Clerici, etiam Sacerdotes, torqueri poſſunt, mitius tamen, quam Laici, & tantum ſi dentur majora indicia, quam quæ ad Laicorum torturam ſufficerent. Et licet olim à Laico non poſſent torqueri: Hodie ex conſuetudine Laicis committitur tortura Clericorum; *arg. C.* 15. *de Sentent. excom. in* 6. *Diaz Pract. Crim. Canon. cap.* 117. Judices Eccleſiaſtici etiam poſſunt relegare, ſeu in exilium Clericos mittere. *C.* 8. *D.* 45. Epiſcopus quidem poteſt relegare à ſua Diœceſi, Archiepiſcopus à tota ſua Provincia. *Gonz. in C.* 1. *de Calumniat. n.* 14. *& alij.* At verò, ut per tale exilium à toto Regno, Civitatis, & patriæ jura adimantur, cum hæc pœna non ſit penes Eccleſiam, debet auxilium ſæculare implorari. *C.* 2. *de Cleric. excom.* ibi: *Quod ſi aliquis ita omnia contempſerit, & Epiſcopus minimè emendare potuerit, Regis judicio ad requiſitionem Eccleſiæ exilio damnetur.* Et in hoc ſenſu dicit *Barboſ. in d. C.* 2. *n.* 4. quod Eccleſia pœnam exilij non habet. *Gonz. in C.* 1. *de Calumniat. n.* 14. Ubi plures Textus, & DD. citat. Olim Clerici, & aliquando Laici, etiam fœminæ ob graviora crimina in arctum Monaſterium detrudebantur. *C.* 6. *b. t. C.* 2. *de Adult. C.* 10. *de Purgat. Canon.* non ut fierent Religioſi, ſed ut de ſuis peccatis Monachorum exemplo allecti, pœniterent, & de ſalute animæ cogitarent. *C.* 7. *D.* 50. *C.* 6. §. *fin. de Homicid. C.* 14. *de Pœnit. & remiſ.* Hæc pœna ferè in uſu non eſt, & in ejus locum rei ad triremes condemnantur, vel ad carcerem. Qui verò in perpetuum damnantur ad triremes prius degradantur: qui ad tempus verbalitèr deponuntur, & à lictoribus triremium, *Hiſpanè: Comitres* licitè verberantur. Etiam olim Clerici flagellabantur, ſeu verberabantur. *C.* 4. *de Raptor. C.* 1. *de Calum.* ſed hæc pœna in Hiſpania, & alibi in deſuetudinem abijt. *Barboſ. in C.* 1. *de Calumn. num.* 2.

333 Judex Eccleſiaſticus poteſt imponere Clerico, vel etiam Laico, in cauſis ſui fori mulctam pecuniariam. *C.* 2. *b. t. C.* 18. *de Offic. Ordin. C.* 14. *de Judæis. C.* 4. *de Raptor. Trid. ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 3. non ſolum, quando hæc à jure, vel à Synodali Conſtitutione eſt ſtatuta, ſed etiam quando pœna delicti commiſſi eſt arbitraria; *arg. C.* 4. *de Offic. delegat.* Quando verò alia pœna: v. g. corporalis eſt à jure ſtatuta, nequit Judex Eccleſiaſticus eam in pecuniariam convertere. *C.* 3. *b. t.* tum: quia non debet contra, ſed ſecundum jus judicare. Tum, ne avaritiam ſectari videatur: tum ne delictis anſa detur, quia nullam reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat. *C.* 13. §. *fin. de Offic. Ordin. C.* 13. *de Vita, & honeſt.* Hæ mulctæ ſunt applicandæ cauſis pijs, exiſtentibus in loco delicti commiſſi. Nec poteſt Judex eas applicare menſæ, vel Cameræ Capitulari; nec etiam Eccleſiæ Cathedralis fabricæ, nec ſtipendio Vicarij, vel officialium. *Trid. ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 3. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 107. *n.* 19. in noſtra Hiſpania imponitur obligatio Judicibus Eccleſiaſticis applicandi in ſubſidium belli contra Infideles pœnas pecuniarias, quas ipſi imponunt, & quamvis olim tota ſumma mulctæ, ſic eſſet applicanda, hodie ſufficit, dimidium

dium illius applicare Cruciatæ. In Indijs non debet Judex Eccleſiaſticus facilè has pœnas Laicis imponere. L. 47. *tit.* 7. *lib.* 1. *R. Ind.* Et in L. 52. ejuſdem tituli dicitur: *Otroſi rogamos, y encargamos à los Prelados, Proviſores, y Vicarios Generales, que de las condenaciones, ò multas, que hicieren en ſus Juzgados, apliquen alguna parte para las Guerras contra Infieles, y gaſtos de nueſtras Armadas.* Si bona Clericorum confiſcentur, ut in *C.* 26. *de V. S. C.* 10. *de Heret.* & alibi, de Jure Communi bona beneficialia cedunt Eccleſiæ. *C.* 13. §. *Damnati, de Heret.* vel Eccleſijs, à quibus ſtipendia Clericus percepit; *arg. C.* 12. *de Teſtam.* vel ipſius Eccleſiæ fiſco ad pios uſus applicanda. Bona tamen patrimonialia, & ubi de beneficialibus jure, vel conſuetudine, tanquam de patrimonialibus Clerici diſponunt, ac teſtantur, ut ſervatur in noſtra Hiſpania, fiſco Sæculari addicuntur. *Sanchez in Decal. lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 25. *& ſeq.* & ita uſu Hiſpaniæ eſt introductum, ut bona Clericorum, ſive mobilia, ſive immobilia, quæ ob ipſorum hæreſim publicantur, applicentur fiſco Sæculari. Etiam eſt aliquomodo pœna (& ideò huc reducitur) quando Judex condemnat victum, ut victori refundat expenſas. *C.* 4. *h. t.* L. 13. §. 6. *C. de Judic.* quas ipſe Judex taxare debet, & victor jurare, ſe tantum expendiſſe, quantum Judex taxavit; *arg. C.* 7. *de Injur.* Si eas ſaltem genericè petijt victor, & victus litigavit calumnioſè, & per dolum, vel ſaltem temerè, etiam ſinè dolo. L. 79. *ff. de Judic.*

334 Pœnis etiam ſpiritualibus, quæ ſcilicèt, aliquo Jure Spirituali privant, puniuntur delicta Clericorum. Sic aliquando privantur beneficijs: Et quidem vel ipſo jure, quando ſine alia ſententia ipſi delicto annexa eſt privatio. Talis eſt occiſio Rectoris, vel beneficiati Eccleſiæ, in qua beneficium quis habet. *C.* 12. *h. t.* vel perſecutio, vel captivatio alicujus Cardinalis, vel cooperatio ad eam. *C.* 5. *h. t. in* 6. Percuſsio, vel perſecutio Epiſcopi. *Cl.* 1. *h. t.* Detentio violenta perſonæ Eccleſiaſticæ ad impediendam comparitionem apud Sedem Apoſtolicam, vel ad extorquendam beneficij renunciationem. *Cl.* 2. *h. t.* Quando ipſo jure Clericus privatur beneficio, tunc delicto commiſſo amittitur titulus, & proprietas beneficij, & tunc vacare creditur, ac proindè nequit reus ex tunc illud permutare, nec facit fructus ſuos, & ab alio beneficium jam poteſt impetrari; *arg. C.* 28. *de Præbend. in* 6. Aliquando Clerici beneficijs per ſententiam privantur. Tunc enim eſt neceſſarium, quod ſententia, non ſolum declaret crimen commiſſum, ſed inſuper privet beneficio: nec ante talem ſententiam beneficium amittitur, ac proindè reus facit fructus ſuos, poteſtque beneficium permutare, nec ab alio poteſt impetrari. Siquidem quouſque ſententia ſequatur, non eſt vacans. *Covar. de Sponſ. p.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 8. *Laym.* L. 4. *tr.* 2. *cap.* 17.

335 Depoſitio ſimplex non longè abeſt à beneficij privatione: imò aliquando cum ipſa confunditur: Hæc ergo pœna ſolet imponi Clericis, & quidem ſolis, licet aliquando ad Religioſos, etiam non Clericos, imò, & ad Abbatiſſas extendatur. Differt à privatione: nam hæc ſolum beneficio obtento privat, quin reum inhabilem reddat ad aliud, vel ad ipſum beneficium rurſum obtinendum: depoſitio tamen ad aliud, vel ad ipſum rurſum obtinendum inhabilitat. *Suar. de Cenſur. D.* 30. *ſect.* 1. *ex num.* 14. Etiam ſolet depoſitio cum ſuſpenſione confundi, ab ea tamen differt, quod ſuſpenſio eſt pœna medicinalis, & de ſe non perpetua, ac proindè, ceſſante contumacia, debet tolli: imò etiamſi perpetuò infligatur ſuſpenſio adhuc ab ea differt depoſitio: nam hæc privat ipſo officio, & proprietate, ac titulo beneficij. Secus ſuſpenſio, quæ ſolum ordinis exercitio, fructibus beneficij, & uſu juriſdictionis privat. *Suar. de Cenſur. D.* 30. *ſect.* 1. *ex n.* 4. Hæc depoſitio dicitur *ſimplex, verbalis, & ſpecifica*: ut diſtinguatur, à degradatione, quæ *realis, & ſolemnis depoſitio* dicitur. Hæc ergo depoſitio eſt pœna, qua Clerici in perpetuum removentur ab ordine, beneficio, & officio ſimul, vel à quolibet eorum ſeparatim. Depoſitus enim removetur. 1. *Ab Ordine*, quando ſcilicèt, ab exercitio Sacerdotij, vel Epiſcopatus privatur. Ordo tamen, & character abſdubiò manent: ac proindè obligatio recitandi Horas Canonicas. 2. *Ab Officio*, quando ſcilicèt, removetur ab adminiſtratione Sacramentorum, & uſu juriſdictionis. 3. *à Beneficio*, quando privatur Dignitate, vel Parochia, ita ut titulum, & proprietatem amittat, & inhabilis reddatur ad aliud. Depoſitio olim ob adulterium, perjurium, furtum, & alia majora, & minora crimina prædictis imponebatur. *arg. C.* 4. *de Judic.* Hodiè ſolum ob crimina

Digitized by Google

mina valdè attrocia, & ſcandaloſa infligitur: v. g. ob homicidium præmeditatum, vel violentum ſtuprum, vel fornicationem notoriam continuatam contemptis monitionibus, vel furtum ſacrilegum rei pretioſæ; *arg. C. 6. de Cohabit. Cler. Trid. ſeſ. 25. de Ref. cap. 14.*

336 Inter alias pœnas Eccleſiaſticas bene poteſt numerari irregularitas ex delicto proveniens: quia ſaltem ſecundario eſt pœna. *Irregularitas* ſic eſt dicta, quaſi deviatio ſit à regula Jure Canonico ſtatuta pro aſcendentibus ad ordines, communitèr definitur: impedimentum Canonicum ex ſe directè, ac primario impediens ſuſceptionem ordinum, & jam ſuſceptorum uſum. *Suar. de Cenſ. D. 40. ſect. 1. ex n. 1. Nav. Man. cap. 27. n. 191. Covar. Lacr. l. 7. c. 5. n. 429.* Dicitur 1. *impedimentum*, per quod cum cenſuris convenit, & cum alijs impedimentis, etiam ad ordines ſuſcipiendos, quæ propriè ſunt incapacitates, non irregularitates: nam hæ capacitatem in ſubjecto ſupponunt: ſecus illæ, v. g. amentia, defectus baptiſmi, defectus ſexus virilis, vel aliquorum membrorum. 2. dicitur *Canonicum*: nam irregularitas à Jure tantum Canonico, & quidem communi, & in caſibus ſolum expreſsis, infligitur, non tamen à Conſtitutione Synodali, multoque minus à Jure Civili. *C. 18. de Sent. excom. in 6.* Nec per Judicis ſententiam poteſt imponi: nec ab alio poteſt ſtatim, quam à Rom. Pontifice, qui eſt unicus in jure noſtro Legislator. *Suar. de Cenſ. D. 40. ſect. 4. à n. 7.* Et hac ratione ipſe non incurrit irregularitatem aliquam, cum ipſe jure eam imponente, non inferior, ſed ſuperior ſit. *C. 4. de Conceſ. præbend. Lacr. l. 7. ex n. 444.* 3. dicitur: *Eſſe directè, ac primariò impediens ſuſceptionem ordinum.* Nam irregularitas impedit ſuſceptionem ordinis, non tamen irritat ipſius ſuſceptionem, ſi fortè ab irregulari ordo ſuſcipiatur: & validè, quamvis illicitè exercetur. Nequidem prima tonſura ſuſcipitur licitè ab irregulari, quia hæc, vel eſt ordo, vel ſaltem eſt diſpoſitio ad ordines, & ſub ordine latè dicto comprehenditur. *C. 12. de Ætat. & qualit.* nam ſi finis prohibetur, ad quid deſervit diſpoſitio? Et hic eſt principalis illius effectus: nam licet aliquando imponatur in modum pœnæ, tamen non fit præcipuè ad vindictam delicti, ſed ob honorem, & decentiam ſtatus Clericalis. Eccleſiam enim dedecet ejus Miniſtros aliquo vitio, delicto, vel defectu laborare. Sanè irregularitas non privat actionibus, quæ communes ſunt Laicis, & Clericis, ut ſunt communicatio cum fidelibus, ſepultura Eccleſiaſtica, baptizare ſine ſolemnitate, Officia Divina audire, alia Sacramenta, præter ordines, ſuſcipere. Et in hoc à cenſuris, depoſitione, & degradatione differt: nam licet hæ ſuſceptionem, & uſum ordinis impediant, non tamen directè hoc faciunt: nam excommunicatio major impedit, quatenùs eſt communicatio cum fidelibus: excommunicatio minor, quatenùs ordo eſt Sacramentum Eccleſiæ: ſuſpenſio non privat pro ſe ſuſceptione, ſed uſu ordinis, quia ſolum Clericis imponitur: cum è contrà irregularitas præcipuè Laicos afficiat, quos ab ordinibus arcet. Interdictum impedit, quatenùs ordo eſt Sacramentum, & miniſterium ſacrum. Depoſitio, & degradatio non privant directè ordinum ſuſceptione, ſed eorum uſu. 4. dicitur: *Et jam ſuſceptorum uſum*: nam Clerici incurrentes irregularitatem prohibentur ordines, quos habent exercere. Et quidem omninò, ſi irregularitas ex delicto proveniat. Sic Diaconus: v. g. homicida nullum ſuorum ordinum habet uſum, nec poteſt ad Sacerdotium promoveri. Si ex defectu proveniat, ſolum privat eo exercitio, quod per defectum non poteſt Clericus exercere; & ſuſceptione ordinis, ad quem per defectum eſt inhabilis: ſecus reſpectu uſus, & exercitij, ad quod habilis manet. Sic Sacerdos, cui abſciſsi ſunt duo digiti cum medietate palmæ, eſt irregularis ad celebrandum: ſecus ad alia Sacramenta adminiſtranda, ad abſolvendum, aſsiſtendum Matrimonio, &c. *Suar. de Cenſ. D. 40. ſect. 2. & 3.*

337 Irregularitas alia *ex defectu*, alia *ex delicto* provenit. *Ex defectu* irregulares ſunt. 1. Ex defectu animi infantes, phrænetici, amentes, lunatici, & ſimiles. 2. Ex defectu natalium, illegitimi. 3. Ex defectu corporis, hermaphroditi, mutilati aliquo membro, ita ut ille defectus uſum ordinis impediat, vel notabile ſcandalum, vel horrorem generet. 4. Ex defectu libertatis, ſervi, & conjugati. 5. Ex defectu ſignificationis Sacramenti, bigami. 6. Ex defectu lenitatis, milites, qui etiam in bello juſto, & Miniſtri Juſtitiæ, qui aliquem occiderunt, vel mutilarunt. De quibus omnibus in ſuis locis egimus. Ex delicto ſunt irregulares homicidæ voluntarij, vel aliquem mutilantes: Hæretici: violantes Eccle-

cleſiaſticam cenſuram ordinem ſuſcipiendo, vel in illo miniſtrantes, dum cenſura ſunt ligati: infames infamia juris, vel facti: iterantes baptiſmum: ſuſcipientes furtivè ordinem: vel miniſtrantes in ordine non ſuſcepto. De quibus in ſuis locis jam aliquid dictum eſt. Irregularitas alia eſt *perpetua*, quæ ſcilicèt, tantum diſpenſatione tollitur. Alia *temporalis*, quæ ſcilicèt, lapſu temporis ceſſat: qualis eſt irregularitas ex defectu ætatis legitimæ proveniens. Alia eſt *totalis*, quæ ſcilicèt, privat cujuſcumque ordinis ſuſceptione, & omni uſu ſuſceptorum. Alia eſt *partialis*, quæ ſcilicèt, tantum aliquo miniſterio, non tamen omni uſu ordinum privat; ac proindè nec beneficijs, non requirentibus uſum ei repugnantem. Irregularitas, etiam totalis, non privat ipſò jure beneficijs, nec penſionibus ante eam obtentis, cum nullo jure talis pœna exprimatur. Licet quando talis Clericus fiat irregularitas ex delicto privandus ſit. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Ref. cap.* 7. *c.* 19. *de Hæret. in* 6. *c.* 1. *de Homic. eod.* Deindè: ſi irregulari abſolutè tali conferatur beneficium, ad quod inhabilis ſit, talis collatio illicita, & irritanda eſt, quia ipſe eſt inhabilis ad officium, cenſeturque proindè inhabilis ad beneficium, quod propter officium datur; *arg. C.* 3. *de Conſtit.* tamen probabilitèr, contra communem tenetur, talem collationem, non eſſe irritam, cum non expreſſé in jure conſtet de Decreto irritante collationem, ut conſtare deberet. *C.* 6. *de Præbend. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 40. *ſect.* 2. *Caſtropal. tr.* 29. *D.* 6. *p.* 5. Et cum irregularis poſsit diſpenſationem obtinere. *C. fin de Cleric. pugn.* Interin poſſet ſuo muneri ſatisfacere, ſerviendo per alium beneficio; ac proindè fructibus interim gauderet, nec eis eſſet per ſententiam privandus, etiamſi beneficio privaretur. Titulum enim beneficij habet, & jus percipiendi fructus, exercitio muneris, etiam per alium poſito. Nec juriſdictione fori externi privatur irregularis, cum juriſdictio non ſit actus ordinis, ac proindè licitè poteſt excommunicare, beneficia conferre, eligere, & ſi Parochus eſt, matrimonio aſsiſtere, & alijs licentiam dare matrimonio aſsiſtendi, & adminiſtrandi alia Sacramenta. *Suar. de Cenſ. D.* 40. *ſect.* 2. Inſuper cum irregularitas ex delicto proveniens in vim pœnæ, & quidem graviſsimæ, ſit inducta, non incurritur, quoties non datur peccatum grave, ut inter pœnam, & culpam detur proportio, nec ſufficit, ſi hoc merè internum ſit: nam talia peccata, ſibi vindicanda Dominus reſervavit. *C.* 1. 15. *q.* 6. ſi verò ſit externum, & conſummatum juxta proprietatem verborum Canonis imponentis irregularitatem, quantumvis occultum poteſtati Eccleſiæ ſubjacet, & pœnis ab ea ipſo facto inflictis; *arg. Trid. ſeſ.* 24. *de Ref. cap.* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 40. *ſect.* 3. *n.* 2. *& com. DD.*

338 Qui dubio circa irregularitatem laborat, ſive ſit dubium facti, quia dubitet, an factum, quod certo habet irregularitatem anexam commiſerit, ſive ſit dubium juris, quia dubitat, an factum, quod certo commiſit, habeat irregularitatem annexam, debet abſtinere ab illis actibus, qui irregulari prohibentur: ne alias periculo violandi irregularitatem ſe exponat. *C.* 5. *de Cleric. excomm. miniſtr.* Et hoc tenendum eſt, quando dubium eſt practicum. *Suar. de Cenſ. D.* 40. *ſect.* 5. quamvis *Lacroix lib.* 7. *n.* 450. dicat, ſententiam contrariam eſſe communiſsimam: quia cum poſſeſsio ſit pro libertate, pro utroque foro, non debet ſic dubitans ſe irregularem cenſere nec ſe exponeret periculo peccandi, illos actus exercendo, quia practicè poteſt deponere dubium, cum non ſemper ſit obligatio ſequendi tutiora: quod quidem verum eſt, juxta *Suar. de Cenſ. D.* 40. *ſect.* 5. *n.* 13. Si poſt ſufficientem diligentiam remaneat dubium, ſive ſit juris, ſive facti, nec debet eo laborans, tunc ſe pro irregulari gerere: nam nullo jure eſt expreſſum, ſic dubitantem poſt diligentem inquiſitionem, ſe pro irregulari habendum eſſe, & aliundè ex *C.* 18. *de Sent. excom. in* 6. conſtat, nullam irregularitatem incurri, niſi ſit in jure expreſſa, ſicut nullum in tali dubio, an ſit excommunicatus, vel non, debet ſe pro excommunicato gerere, ut tenet *Sanch. in Decal. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 55. E contrario tamen, quando conſtat de homicidio, & dubium eſt, an tu patraveris illud, vel aliundè ſecutum ſit, debes in tali dubio facti irregularis in utroque foro reputari, & abſtinere præciſè à celebratione Miſſarum, quouſque diſpenſationem obtineas judicandus es irregularis, quoad privationem beneficiorum, nec quod alias pœnas, quia ita in jure expreſſum eſt in *C.* 12. *c.* 18. *de Homicid.* ob ſpecialem indecentiam, & horrorem homicidij, quæ pœnalis, & odioſa diſpoſitio non extenditur ad alia delicta, in

Digitized by Google

in quibus ſimile dubium facti detur; *arg. C. 9. de Cleric. excomm. Suar. de Cenſur. D. 40. ſect. 6. Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 10. n. 48. Navarr. Sylv. Lacr. lib. 7. ex n. 450.* ac proindè extra caſum homicidij in quocumque dubio, ſive juris, ſive facti, circa irregularitatem, ſive dubitetur, an hic caſus contineatur ſub Lege inducente irregularitatem, vel an quis commiſerit talem caſum ſub Lege contentum, nemo debet irregularis cenſeri. *Lacroix lib. 7. n. 45.* Imò neque in dubio juris circa irregularitatem ex homicidio incurritur, neque in foro externo, neque in foro interno aliqua irregularitas, utpotè nullo jure expreſſa. *Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 10. n. 42.* & ob eamdem rationem decendum eſt, quod non incurritur irregularitas in dubio facti circa mutilationem. *Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 10. n. 49.* alij plures DD. aliter diſcurrunt, & tenent apud citatos. Qui ergo ex conſcientia erronea faceret actum, cui crederet, eſſe annexam irregularitatem, licet peccaret, non incurreret irregularitatem, ac proindè poſteà ablata ignorantia, poſſet liberè operari: nam irregularitas non ex conſcientia, ſed ex Lege eam imponente procedit. *Suar. de Cenſ. D. 40. ſect. 5. n. 11.*

339 Qui ignorat, aliquod delictum, cui irregularitas eſt annexa eſſe ſpecialitèr prohibitum, non incurrit irregularitatem; quia pœnæ adjectæ alicui Legi, non incurruntur ab eis, qui illas ignorant; *arg. fin. de Conſtit. in 6.* & irregularitas ex delicto proveniens in modum pœnæ infligitur; quin, & pœna extraordinaria eſt. Deindè: quia mitius debet puniri, qui Legem ex ignorantia, quam qui ipſam ex malitia tranſgreditur. *C. 2. D. 82.* Si tamen ſciat, delictum eſſe ſpecialitèr ab Eccleſia prohibitum, ignoret tamen probalitèr, illi eſſe annexam irregularitatem: cum hæc ſit pœna extraordinaria, ſicut non incurritur cenſura, ab ignorante, eam annexam eſſe delicto, ita irregularitatem non incurri in foro conſcientiæ ab eam ignorante, ut probabile tenent *Suar. de Cenſ. D. 4. ſect. 9. n. 22. Sanch. de Matr. l. 9. D. 32. n. 21. Nav. in Man. cap. 23. n. 45. & alij*, licet contraria ſententia tenenda ſit, ut communis, & praxi recepta. *Carden. Criſ. diſ. 75. n. 36. Lacroix lib. 7. n. 482.* Nam irregularitas, etiam ex delicto proveniens, non eſt pœna medicinalis, ſicut eſt cenſura: ac proindè non requiritur illius ſcientia, nec contumacia, ut incurratur: ſed eſt quædam macula moralis, & inhabilitas à jure ſtatuta, propter quam quis arcetur à miniſterio altaris. Sicut impedimentum matrimonij ex affinitate orta ex copula illicita, incurritur ab ignorante, illud impedimentum eſſe annexum tali delicto, quia ex quædam inhabilitas, licet habeat aliquam rationem pœnæ.

340 Cum irregularitas ſit impedimentum Canonicum à jure inductum ſolum à Romano Pontifice Supremo juris diſpenſatore poteſt tolli; *arg. C. 4. de Uſur.* Et ex juris diſpoſitione etiam in ea diſpenſare Epiſcopus valet. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* ibi: *Liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentioſum diſpenſare.* Nomine Epiſcopi veniunt Archiepiſcopi, reſpectu ſuæ Diœceſis tantum, non reſpectu Provinciæ; *arg C. 1. de Offic. Legati. C. 11. de Offic. Ordin.* Capitulum Sedevacante. *C. 14. de Major. & obed.* quia hoc non competit Epiſcopo jure delegationis, ſed jure ordinario, licet ſpeciali. Item Abbates, & alij Prælati juriſdictionem quaſi Epiſcopalem cum territorio habentes, & Vicarius Epiſcopi, ſi ei ſpecialitèr hæc facultas delegetur, & non aliter. Hi omnes, etiam in foro externo poſſunt diſpenſare cum ſuis ſubditis, hoc eſt, cum habentibus domicilium, vel quaſi domicilium in ſua Diœceſi, vel territorio, ſecus cum alijs. Extra Diœceſim tamen exiſtens Epiſcopus poteſt cum ſuo ſubdito, etiam extra eam exiſtente diſpenſare, cum hoc ſit actus juriſdictionis voluntariæ. Delictum licet probari teſtibus poſſit, erit (quod præſens) occultum, ſi à majori parte populi, ſeu communitatis ignoretur. Nec ad forum contentioſum deductum intelligitur uſque ad litis conteſtationem: vel ſi poſt litem conteſtatam abſolvatur reus ab inſtantia, multoque magis ſi definitivè a delicto abſolvatur. *Suarez de Cenſ. D. 41. ſect. 2. Sanch. in Decal. l. 2. C. 11.* Prælati Regulares exempti poſſunt cum ſuis ſubditis in foro conſcientiæ tantum in irregularitatibus omnibus diſpenſare: ad quod cujuſque Religionis privilegia attendi debent. Epiſcopi in Indijs vi facultatum, quas *ſolitas* appellamus, poſſunt diſpenſare in quibuſcumque irregularitatibus, exceptis illis, quæ vel ex bigamia vera, vel ex homicidio voluntario proveniunt. Et etiam in his duobus caſibus

bus poterunt, ſi præciſa neceſsitas operariorum ibi fuerit. Si tamen quoad homicidium voluntarium ex hujuſmodi diſpenſatione ſcandalum non oriatur. Commiſſarius Generalis Cruciatæ poteſt diſpenſare in irregularitatibus, exceptis illis, quæ procedunt ex homicidio voluntario, ſimonia, apoſtaſia à fide, hæreſi, aut mala ordinum acceptione, aut ex celebratione Miſſæ, & aliorum Divinorum officiorum, cum quis cenſura eſſet ligatus, in contemptum clavium. Poteſt vero diſpenſare in reliquis, quæ procedunt ex delicto, ut poſsint retinere beneficia, & percipere fructus eorum, delendo infamiam, & inhabilitatem, quæ ab irregularitate proveniebat, & reſtituendo exercitia ordinum non malè acceptorum. Idem poſſunt ſubdelegati Cruciatæ in his Indiarum Provincijs, ut conſtat ex eorum inſtructione. Per Bullam tamen Cruciatæ nulla irregularitas tollitur. Per profeſsionem Religioſam tollitur irregularitas ex defectu natalium, in ordine ad ſuſcipiendos ordines: cæteræ non tolluntur. Per baptiſmum non delentur irregularitates, quæ ex puro defectu proveniunt: v. g. ſi claudus, cæcus, bigamus, vel illegitimus ſit, vel aliam deformitatem habeat: tolluntur verò illæ, quæ ex culpa procedunt, ſicut, & ipſa culpa deletur, niſi fortè contrarium in jure ſit ſtatum. Nec alia regula generalis poteſt dari. *Suar. de Cenſ. D.* 46. *ſect.* 1. *num.* 2.

341 Ultima, & gravior pœna, quam Judex Eccleſiaſticus infligere valet, eſt degradatio: Nullus enim Judex Eccleſiaſticus poteſt ad mortem condemnare. C. 4. *de Raptor.* niſi R. Pontifex, qui eſt ſupra totum Jus Poſitivum. C. 4. *de Conceſ. præb. Et ideo poſtquam reus in profundum malorum veniens pœnas Eccleſiaſticas contempſerit cum Eccleſia non habeat ultra quod faciat, ne poſsit ultra eſſe perditio plurimorum per Sæcularem comprimendus eſt poteſtatem, ita quod ei deputetur exilium, vel alia legitima pœna inferatur.* C. 10. *de Judic. L.* 6. *tit.* 6. *p.* 1. Et quidem ſolum ob crimina in jure expreſſa eſt Clericus brachio, & Curiæ Sæculari tradendus, non ob alia, etiam expreſsis majora; *arg. L.* 155. §. *fin. ff. de Reg. jur.* C. 44. *eod. in* 6. Talia ſunt 1. Hæreſis, & apoſtaſia à fide, quando in ea reus eſt contumax, vel quando in eam eſt relapſus, licet pœniteat, & ad fidem redeat. C. 1. *c.* 4. *de Hæret. in* 6. 2. Aſſaſinium C. 1. *de Homic. in* 6. 3. Falſificatio litterarum Apoſtolicarum. C. 7. *de Crim. falſ.* C. 27. *de V. S.* 4. Conſpiratio, inſidiæ, calumnia, vel contumelia gravis in Epiſcopum. C. 18. 11. *q.* 1. 5. Sodomia, non ſemel, ſed ſæpè commiſſa ex *Conſtit. S. Pij V. Horrendum Kal. Sept.* 1568. licet non ubique hæc conſtitutio ſit admiſſa. 6. Miſſæ celebratio, & auditio Sacramentalis pœnitentiæ à non Sacerdote attentata. *Clem. VIII. & ſi alias* 1601. Hæc tamen conſtitutio non eſt admiſſa in Hiſpania. 7. Monetam auream, vel argenteam fabricare, vel adulterare, vel adulteratam erogare in Italia ex *Conſt. Urban. VIII. An.* 1627. Cum ergo aliquod ex his criminibus à Clerico committitur, etiam non expectata incorrigibilitate, ſtatim poteſt degradari. In alijs vero delictis, quamvis graviora ſint expreſsis, non poteſt Judex ad degradationem procedere, quin prius pronuntiet, reum eſſe incorrigibilem. C. 10. *de Judicijs, arg.* C. 6. *h. t.* & tenent *Cov. Var.* 2. *cap.* 20. *n.* 7. *Farin. Prax. Crim. q.* 8. *n.* 81. *Pign. t.* 7. *conſ.* 33. *ex n.* 25. contra *Abbat. & alios.* Conſuetudo in aliquibus locis introduxit, quod quando alia crimina, etiam præter expreſſa ſunt valdè enormia, & iterata, ut parricidium, Magia, &c. ſtatim, etiam non expectata incorrigibilitate, poſsit reus degradari, & Curiæ Sæculari tradi. Epiſcopus proprius rei, vel Capitulum Sedevacante, vel eorum Vicarius, vel alius Judex Eccleſiaſticus ex commiſsione ſpeciali Epiſcopi, vel Capituli, etiam ſi Epiſcopus non ſit, poteſt degradationis ſententiam proferre contra Clericum particularem: contra Epiſcopum vero ſolus Papa. C. 5. *c.* 7. 3. *q.* 6. *Trid. ſeſſ.* 13. *de Ref. cap.* 4. & hæc ſententia dicitur degradatio verbalis: per eam tamen non amittitur privilegium Canonis, & fori, quouſque ponatur degradatio realis, ad quam quidem etiam ſine nova ſententia poteſt procedi. Hæc verbalis degradatio de jure antiquo, ſi degradandus erat Epiſcopus, fiebat præſentibus alijs 12. Epiſcopis. Si Presbyter, præſentibus 6. Epiſcopis. Si Diaconus, vel Subdiaconus, tribus Epiſcopis præſentibus. Si in minoribus conſtitutus, præſentibus Epiſcopo proprio, & Capitulo Cathedrali, vel ſaltem duobus, aut tribus Canonicis, qui Capitulum repræſentant. C. 4. *c.* 5. *&* 6. 15. *q.* 7. *Suar. de Cenſ. D.* 30. *ſect.* 1. *n.* 19. Hodie ex *Trid. ſeſſ.* 14. *de Ref. cap.* 4. etiam ad degradationem realem Sacerdotis procedere poteſt ſolus Epiſcopus proprius, etiam abſque ...

Digitized by Google

rum Epiſcoporum præſentia : adhibitis tamen, & in hoc ſibi aſsiſtentibus totidem Abbatibus uſum mitræ, & baculi ex privilegio Apoſtolico habentibus, ſi in Civitate, aut Diœceſi reperiri, & commodè intereſſe poſsint; alioquin ailjs perſonis in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutis, quæ ætate graves, ac juris ſcientia commendabiles exiſtant. Et eſt neceſſarium, quod ſit concors ſententia omnium aſsiſtentium, hoc eſt quod nemine diſcrepante decernatur. Ipſi ſiquidem, non tantum ſuffragium conſultivum, ſed deciſivum, etiam poſt Trid. habent. *C. 3. de Sent. & Re judic. Suar. de Cenſ. D. 30. ſect. 1. n. 20.* Si fortè degradandus ſit in minoribus conſtitutus, cum non exigatur expreſſè unanimis omnium conſenſus, ſufficit, ad degradationem decernendam, ſi major pars conſentiat; *arg. C. 1. de His, quæ à major. Barb. de Offic. Epiſc. alleg. 110. ex n. 26.*

342 Degradatio realis neceſſario eſt facienda ab aliquo Epiſcopo conſecrato, ſive ſit proprius Epiſcopus ipſius Clerici, vel alius ex commiſsione Epiſcopi, vel Vicarij, qui ſententiam protulit: nam degradatio eſt actus ordinis Epiſcopalis, fitque in Eccleſia, vel in alio loco ſacro coram Epiſcopis, Abbatibus, vel alijs perſonis de quibus ſupra. Ad degradationem realem faciendam hic ordo, & modus præſcribitur in *C. 2. h. t. in 6.* Clericus degradandus veſtibus ſacris indutus in manibus habens librum, vas, vel aliud inſtrumentum, ſeu ornamentum ad ordinem ſuum ſpectans, ac ſi deberet in officio ſuo ſolemnitèr miniſtrare ad Epiſcopi præſentiam adducatur: cui Epiſcopus publicè ſingula, ſive ſint veſtes, calix, liber, ſeu quævis alia, quæ juxtà mortem ordinandorum Clericorum in ſua ordinatione ab Epiſcopo fuerint tradita, ſeu collata, ſingularitèr auferat: ab illo veſtimento, ſeu ornamento, quod datum, vel traditum fuerat ultimo, inchoando, & deſcendendo gradatim degradationem continuet uſque ad primam veſtem, quæ datur in collatione tonſuræ: tuncque radatur caput illius, ſeu tondeatur, ne tonſuræ, ſeu Clericatus veſtigium remaneat in eodem. Poterit tamen Epiſcopus in degradatione hujuſmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppoſitis, quæ in collatione ordinum ſunt prolata, dicendo Presbytero hæc vel ſimilia verba, in remotione Planetæ: auferimus, tibi veſtem Sacerdotalem, & te honore Sacerdotali privamus. Sicque in remotione reliquorum inſignium ſimilibus verbis utens. In ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, infraſcripto, vel alio ſimili modo pronuntiet, ſive dicat: *Auctoritate Dei Omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, ac noſtra tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, ſpoliamus, & exuimus, te omni ordine, beneficio, & privilegio Clericali.* Clericus ergo poſtquam degradatus eſt ſolemnitèr, & authenticè privatur ordine, officio, beneficio, & Clericali ſtatu, quatenus licitè nequit uti ordinis poteſtate, ſi tamen de facto ea utatur, cum character impreſſus maneat: ſiquidem per hominem tolli nequit, actus valebit: v. g. ſi eſt Sacerdos, poſita materia debita, & forma, validè quamvis illicitè SS. Euchariſtiam conficiet. Per degradationem tranſit Clericus in ſtatum Sæcularem, & privilegium Canonis, & fori amittit: nam hoc privilegium à jure Eccleſiaſtico provenit. Ne tamen ex ſua malitia commodum reportet. *C. 7. de Judicijs*, manet obligatus ad Horas Canonicas, & à Judice Eccleſiaſtico Curiæ Sæculari traditur puniendus ſecundum Leges Laicorum. Et licet non ſit neceſſarium, quod pro reo intercedat Eccleſiaſticus, ne morte puniatur, ob irregularitatis timorem: cum nullo jure hoc requiratur expreſſè ad irregularitatem vitandam; *arg. C. 18. de Sent. excom. in 6. Suar. de Cenſ. D. 47. ſect. 1. n. 12.* tamen ſecurius, & valdè decens manſuetudini, & lenitati Eccleſiaſticæ eſt talem interceſsionem facere. *C. 27. de V. S.* quin, & neceſſariam judicant. *Covarr. in Cl. Si furioſus, p. 2. §. 5. n. 6. Oliva, & alij.* Judex igitur Sæcularis apprehendit reum jam degradatum: & ſi delictum eſt merè Eccleſiaſticum, ut hæreſis, apoſtaſia, &c. ſtatim, ſine novo proceſſu, quippè de cauſis Eccleſiaſticis ipſe cognoſcere nequit. *C. 2. c. 3. c. 12. de Judic.* exequitur ſententiam, infligendo nempè pœnam Legibus taxatam. *C. 18. de Hæret. in 6.* Eſt enim tunc merus Executor, qui ſententiam, niſi ſit notoriè injuſta, exequi debet. *C. 9. de Sentent. & Re judicat.* Si vero crimen, ob quod fuit degradatus, ſit mixti fori: v. g. ſodomia, vel aſſaſinium: quamvis de ſententia degradationis nunquam cognoſcere poſsit Sæcularis: quia ejus prolatio eſt actus juriſdictionis ſpiritualis. *C. 2. c. 3. c. 12. de Judic.* poteſt tamen, vel juxta proceſſum Eccleſiaſtici procedere ad ſententiam: vel novum, ſi velit proceſſum ad criminis Inquiſitionem inſti-

inſtituere. *Clar.* §. *fin. q.*96. *n.* 7. *Navar. Laym. & alij.* Poteritque reum torquere ſine excommunicationis periculo: cum jam reus ſit privilegio Canonis privatus: ac proindè illum percutiens non incurrit cenſuram. *C. Si quis ſuadente Diabolo. Suarez de Cenſ. D.*30. *ſect.* 2. *n.*7. *Navar. & alij* contra *Mart. de Juriſd. p.*4. *caſ.* 132. Degradatus equidem ſolum poteſt à R. Pontifice reſtitui in priſtinum ſtatum: Et tunc ſolemnitèr reſtituuntur ipſi, inſtrumenta, & veſtes, quibus fuit ſpoliatus. *C.*65. 11. *q.*3. Si vero appellet à degradatione eſt utique audiendus, & ſi probet, ſententiam eſſe nullam, vel injuſtam, poteſt ab Epiſcopo reſtitui. *Suar. de Cenſur. D.*30. *ſect.*2. *n. fin. Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.*110. *n.*32. *Diaz, & alij.* Epiſcopus autem, non vero alius Prælatus inferior poteſt reſtituere verbalitèr degradatum. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.*110. *n. fin. Sylv. & alij.*

In noſtra quidem Hiſpania, & his Indiarum Regnis pœnæ, quæ Fiſco applicantur dicuntur: *Penas de Camara, gaſtos de Juſticia, y Eſtrados*: quin & aliquando aliquæ mulctæ applicantur operibus pijs, & publicis. L.25. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Indiar.* Ad exigendas ergo, & repetendas hujuſmodi pœnas aſsignatur à Rege, vel Regijs Cancellarijs quidam Officialis, quem *Hiſpanè* nuncupamus *Receptor General de Penas de Camara.* L. 1. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Cui quidem, & non alij hujuſmodi pœnæ tradendæ ſunt. L. 3. *l.* 7. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Et ipſe poteſt alios Subalternos Officiales in locis ſuæ juriſdictionis pro talium pœnarum exactione deſignare. L. 37. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Et Magiſtratus talium locorum debent ipſi Receptori in hac materia obedire. L. 43. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Si vero nullus ſit deſignatus Receptor in locis ubi ſunt Regiæ Indiarum Cancellariæ, hæc exactio ad Officiales Regios ſpectat. L. 2. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Sed tales pœnæ exigi nequeunt donec ſententia in rem tranſierit judicatam. L. 13. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Has quidem Regiæ Cameræ pœnas nullus, etiam Prorex, vel Regius Senatus poteſt ad aliquos ſumptus applicare ſine Regis licentia. L. 4. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* nec poſſunt impendi niſi in illis præciſè rebus, quibus jam ſunt à Rege deſtinatæ. Ut in L. 30. *tit.* 31. *lib.* 2. *R. Ind.* ubi ex his pœnis jubentur ſólvi ſtipendia debita Tabellioni, & Officiali: *Hiſpanè*: *Alguacil*, qui aſsiſtunt Senatoribus Regijs, quando aliquam Provinciam viſitant. Item in L. 12. *tit.* 8. *lib.* 7. *R. Ind.* dicitur, quod ex his pœnis deducantur ſumptus neceſſarij pro conductione reorum, qui ex Regno Peruvico ad triremes, vel exilium in Terram-firmam mittuntur. Deindè in L. 44. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* diſponitur quod ex his pœnis deducatur, quod ſit neceſſarium ad ſuſtentationem damnatorum ad triremes. Nec item valent tales pœnæ applicari ad ſumptus, quos dicunt juſtitiæ; *arg.* L. 28. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* nec pro ſupplemento, niſi expreſſé concedatur. *Ut in* L. 26. *tit.* 8. *lib.* 7. *R. Ind.* ibi: *Si no baſtaren las condenaciones de gaſtos de Juſticia para ſeguir delinquentes, y malhechores, ſe ſuplan de penas de Camara, con que ſe ayan de reemplazar en las primeras, que ſe cauſaren.* Circa diſpoſitionem vero, & applicationem harum pœnarum ſic habetur in L. 22. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind. Declaramos, que los Oidores, juntamente con el Virrey, ò Preſidente, y los Alcaldes del Crimen tambien con el Virrey, cada Tribunal en lo que le tocare, puedan librar en penas de Eſtrados, y gaſtos de Juſticia lo que fuere neceſſario; y faltando el Virrey, ò Preſidente, cada Tribunal por sì lo que le tocare.* Sanè prædictus Receptor debet dare fidejuſſores idoneos. L. 36. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Et ſingulis annis Officialibus, ſeu Quæſtoribus Regijs rationem ſuæ adminiſtrationis reddere. L. 25. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* Et pro ſuo ſalario poteſt decimam partem omnium pœnarum, quas repetierit accipere: niſi aliter conſuetudine, vel pacto ſtatutum ſit. L. 25. *tit.* 25. *lib.* 2. *R. Ind.* fere idem pro Hiſpania habetur in *Tit.* 14. *lib.* 2. *R. C.*

343 Poſtquam jam pœnæ in genere explanatæ ſunt aliquid de pœnis particularibus ſingulis delictis correſpondentibus in Tyronum gratiam addere libuit: ſummo nempè digito, non plena manu, quia non vacat, tangendo quod de unaquaque præcipuum reperiam in jure: nec enim longiorem nunc inſtituere ſermonem oportet: & ad majorem facilitatem ordine Alphabetico procedam.

Abigeatus eſt furti ſpecies: & committitur ab eo, qui ſubripit pecora ex paſcuis, vel ex armentis. Aliquando morte, aliquando leviori pœna plectitur. L. 1. *& per tot. ff. de Abigeis.* L. 19. *tit.* 14. *p.* 7.

Aborſus: pœna capitali punitur, qui aborſui cauſam dedit ſi erat animatus fœtus: pœna tamen extraordinaria ſi

ani-

Digitized by Google

animatus non erat. L. 4. *ff. de Varijs, & extraord. crimin.* L. 8. *tit.* 8. *p.* 7. Et quamvis Sixtus V. tali delicto excommunicationem majorem Pontifici reſervatam, & alias pœnas indixiſſet, in magna parte prædicta Conſtitutio ad Jus Commune redacta eſt à Greg. XIV.

Abraſio ſcripturæ pœna falſi punitur. L. 1. *tit.* 7. *p.* 7.

Adulterium Jure Divino antiquo morte puniebatur. *Levit.* 20. *Deuter.* 22. De jure quidem Canonico Clericus adulter in Monaſterium detruditur. *C.* 10. *D.* 81. Tamen *ex Trident. ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 8. Adulteri, ſi ter moniti, non recedant à peccato excommunicantur. Mulieres ſive conjugatæ, ſive ſolutæ, quæ cum adulteris, ſeu concubinarijs publicè vivunt: ſi ter admonitæ non paruerint, ab Ordinarijs locorum, nullo etiam requirente, ex officio gravitèr pro modo culpæ, puniantur, & extra Oppidum, vel Diœceſim, ſi ſic eiſdem Ordinarijs videbitur, invocato, ſi opus fuerit brachio Sæculari, ejiciantur: alijs pœnis contra adulteros, & concubinarios in ſuo robore permanentibus. Jure autem Civili variè pro temporum varietate puniebatur adulterium. Denique Jure Hiſpano noviori adulteri traduntur cum ſuis bonis marito adulteræ, ut de eis faciat prout voluerit. L. 81. *Taur.* L. 2. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* Uxor amittit dotem, & arras, quas quidem lucratur maritus, ſive civilitèr, ſive criminalitèr agat. L. 80. *l.* 81. *Taur.* L. 5. *tit.* 15. *lib.* 5. *R. C.* L. 4. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* non tamen lucratur dotem maritus, ſi adulteros, ut poteſt, in adulterio deprehenſos velit occidere. L. 82. *Taur. l.* 5. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* Et quidem ſi authoritate delegata Judicis illos occidat, non peccabit: Secus aliter.

Affectus, ſeu conatus merè internus ſolum à Deo punitur: ſi ad actum externum prodeat, regularitèr punitur pœna extraordinaria. L. 1. §. *Hac autem, ff. Quod quiſque jur.* niſi in delictis, in quibus ob ſuam attrocitatem, & enormitatem pœna ordinaria ſtatuitur: quando nempè ad actum valdè proximum criminis conatus accedit. L. 7. *C. Ad l. Corn. de Sicar.* L. 7. *l.* 12. *tit.* 8. *p.* 7. *l.* 2. *tit.* 31. *p.* 7.

Alapa pro varietate perſonarum, & locorum, quibus, & in quibus infligitur, variè arbitrio Judicis punitur: qui, & pœnam mortis pro injuriæ qualitate poteſt imponere; nam graviſsima injuria eſt, & ut talem ponderant Evangeliſtæ percuſionem in faciem Chriſti Domini. *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Joan.* 18. *v.* 22. §. *Attrox, Inſt. de injur.* L. 20. *tit.* 9. *p.* 7. *Greg. Lop. ibid.* V. *En el ojo. Pichar. Manuduct. ad Prax. p.* 3. §. 4. V. *Alapa.*

Aleatores, qui vel taxillis, vel alijs ludis prohibitis utuntur, regularitèr arbitrio Judicis puniuntur de Jure Canonico; *arg. C.* 15. *de Vita, & boneſt. C.* 11. *de Exceſsib. Prælator. Trid. ſeſſ.* 22. *de Reform. cap.* 1. in noſtra Hiſpania ludentes taxillis, vel chartis pictis: *Hiſpanè: Dados, ò Naypes,* pœna pecuniaria, & aliquando in carceratione plectuntur. L. 2. *tit.* 7. *lib.* 8. *R. C.* in Indijs ludus taxillorum omninò prohibetur, ſed chartarum pictarum permittitur uſque ad ſummam decem argenteorum. L. 1. *tit.* 2. *lib.* 7. *R. Ind.* Item prohibentur domus publicæ ad ludum deſtinatæ, ibi: *Mandamos à los Virreyes, Governadores, y Juſticias, que hagan caſtigar, y caſtigueu los delitos cometidos en caſas de juego, y tablages, conforme à ſu gravedad; y que ceſſen tales juegos, y juntas de gente valdia, y tan ilicitos, y perjudiciales aprovechamientos, in* L. 3. prohibetur ludus Senatoribus, & ejus uxoribus, & in L. 6. etiam Mercatoribus. At vero in L. 4. & 5. permittitur militibus, ſed ſolum dum ſunt in locis ad cuſtodiam deſtinatis. *Hiſpanè: Cuerpos de Guardia.*

Ambitus crimen, quod quidem committunt ambitioſi, qui ut dignitatem, vel honorem obtineant pecuniam dant, Jure Civili Lege Julia de ambitu puniebatur, ſcilicèt centum aureis cum infamia. L. 1. *ff. ad l. Jul. de ambit.* Etiam in noſtra Hiſpania pœna infamiæ, & pecuniaria punitur. L. 26. *tit.* 5. *p.* 1. & aliquando confiſcatione medietatis bonorum, & decennio exilij. L. 15. *l.* 16. *l.* 17. *lib.* 1. *R. C.*

Annonam corruptam vendentes, vel quid facientes, quo reddatur carior annona, Dardanarij dicuntur: *Hiſpanè: Regatones.* Et crimen fraudatæ annonæ committunt, & puniuntur extraordinariè. L. 6. *ff. de Varijs, & extraordin. crimin.* In noſtra Hiſpania flagelis, & pœna pecuniaria, privatione officij, & alijs pœnis pro varietate perſonarum hoc delictum punitur. L. 1. *& ſeqq. tit.* 14. *lib.* 5. *R. C.* L. 20. *tit.* 3. *lib.* 7. *R. C.*

Apoſtaſiam à fide committentes. *Hiſpanè: Renegados, y Jornadizos:* ſunt qui non in parte, ſed in totum à Fide Catholica recedunt, & ad Judaiſmum, vel

vel Paganiſmum ſe convertunt. L. 1. *l.* 2. *C. de Apoſtaſ.* & pœnis Hæreticorum puniuntur. C. 13. *de Hæretic. in* 6. & in noſtra Hiſpania de hoc crimine cognoſcunt Inquiſitores. *Gonzal. in* C. 4. *de Apoſt. n.* 6. *Dian. in Sum.* V. *Inquiſitores*, *n.* 147. De Apoſtaſia Indorum cognoſcunt Epiſcopi. L. 35. *tit.* 1. *lib.* 6. *R. Ind.* ibi: *Por eſtàr probibido à los Inquiſidores Apoſtolicos el proceder contra Indios, compete ſu caſtigo à los Ordinarios Ecleſiaſticos, y deben ſer obedecidos, y cumplidos ſus mandamientos; y contra los Hechiceros, que matan con bechizos, y uſan de otros maleficios, procederàn nueſtras Juſticias Reales.* Apoſtatæ à Religione juxta cujuſque Religionis ſtatuta puniendi ſunt.

Aſſaſinum morte punitur de Jure Civili. L. 39. *ff. h. t.* de Jure Canonico per Aſſaſinos faciens, vel tantum mandans, aliquem interfici, tanquam ab omnibus diffidatus, abſque alicujus prolatione incurrit excommunicationem, & depoſitionem ab officio. *C.* 1. *de Homicid. in* 6. in noſtra Hiſpania morte punitur Aſſaſinium. L. 3. *tit.* 27. *p.* 7. Et habetur, ut proditio, vel mors ſecura. *Hiſpanè: Muerte alevoſa*, nec remittitur in indulto generali. L. 6. *tit.* 25. *lib.* 8. *R. C. Et in* L. 10. *tit.* 23. *lib.* 8. *R. C.* dicitur: *Todo bombre, que matare à otro à traycion, ò aleve, arraſtrenlo por ello, y enforquenlo, y todo lo del traydor bayalo el Rey, y del alevoſo baya la mitad el Rey, y la otra mitad ſus berederos.*

Blaſphemia, ſi hæreticalis eſt, ad Inquiſitores ſpectat in noſtra Hiſpania privativè, & punitur pœna triremium, & lingua horum ligno comprimitur. *Hiſpanè: Mordaza. Roxas de Hæret. p.* 2. *n.* 17. *Dian. in Sum.* V. *Inquiſitores, n.* 151. Si non eſt hæreticalis eſt mixti fori. *C. fin. de Maledic.* & ferè arbitrariè punitur pro gravitate blaſphemiæ, & perſonarum. *Aceved. in* L. 3. *tit.* 1. *lib.* 1. *R. C. num.* 7. Quamvis *in leg.* 5. *tit.* 2. *p.* 7. *& in l.* 1. *& ſeqq. tit.* 4. *lib.* 8. *R. C.* pœnæ certæ ſint ſtatutæ, hodie blaſphemi flagellantur, & eorum lingua (non figitur clavo ut dicit L. 5. *tit.* 4. *lib.* 8. *R. C.*) ſed ligno præmitur, & aliquando ad triremes mittuntur. L. *fin. t.* 4. *lib.* 8. *R. C.* Clerici pœna depoſitionis plectuntur. *Gonzal. in C. fin. de Maledic. n. fin.*

344 Calumniator, qui falſa crimina alteri objicit, ſi ſuccumbat, punitur eadem pœna, qua erat puniendus accuſatus: quæ dicitur pœna Talionis. *C. Calumniator* 2. *q.* 3. L. 26. *tit.* 1. *p.* 7. Sed hodie in expenſas, & arbitrio Judicis condemnatur. L. 3. *ff. ad S. C. Turpillian.* ibi: *In privatis, & extraordinariis criminibus omnes calumnioſi extra ordinem pro qualitate admiſſi plectuntur. Gregor.* Lop. *in* L. 13. *tit.* 9. *p.* 4. V. *A pœna de Talion.*

Cancellator Scripturæ pœna falſi punitur. L. 1. *tit.* 7. *p.* 7. Vid. *Falſum.*

Carceris effractor Jure Civili pœna mortis plectitur. L. 1. *ff. de Effractoribus.* In noſtra Hiſpania reus fugiens à carcere habetur pro confeſſo, & arbitrariè punitur. L. 13. *tit.* 29. *p.* 7. ibi: *Cà ſemeja, que ſe dàn por fechores de los yerros de que eran acuſados, porque ante que los juzguen ſe acuerdan aſſi en uno en fuir: è aun demàs de eſto, debeles el Judgador dàr alguna pena por ende ſegun ſu alvedrio. Et in* L. 7. *tit.* 26. *lib.* 8. *R. C.* punitur mulcta 600. marapetinorum. Si vero alius per violentiam à carcere extrahat aliquem reum ea pœna, qua ipſe captus puniendus erat, ipſe effractor punitur. L. 14. *tit.* 29. *p.* 7. *Aceved. in* L. 1. *tit.* 18. *lib.* 8. *R. C. ex n.* 170. *Hevia in Curia, p.* 3. §. 11. *n.* 13. qui à carcere fugit, ut ſe coram ſuperiore ſiſtat, non habetur tanquam effractor, imò etſi verè fugiſſet, ſed poſteà ſe præſentet, & reſtituat carceri, purgat fugæ delictum. *Aceved. in* L. 7. *tit.* 26. *lib.* 8. *R. C. Hevia in Cur. p.* 3. §. 11. *n.* 13.

Carceris privati auctor, & cuſtos pœna mortis punitur. L. 1. *C. de Privat. Carcer. ibid.* L. 15. *tit.* 29. *p.* 7. ibi: *E otro de aqui adelante ficiere Carcel por ſu autboridad, ò cepo, ò cadena ſin mandado del Rey, è metieſſe omes en priſion en ella, mandamos que muera por ello.* L. 5. *tit.* 23. *lib.* 4. *R. C.* Et hoc crimen ſola captura committitur, nec eſt neceſſe reum in carcerem includere, nec habere animum juriſdictionem uſurpandi. *Gregor. Lop. & Aced. in dict. Leg.*

Caſtigatio immoderata in ſervos, filios, vel alios, quos emendare, & corrigere licet. L. 1. *C. de Emendat. ſervor.* L. 1. *C. de Emendat. propinq.* L. 9. *tit.* 1. *p.* 3. L. 6. *tit.* 21. *p.* 4. arbitrariè punitur *Menocb. de Arbitr. caſ.* 364.

Caſtrans ſe ipſum fit irregularis. *C.* 4. *D.* 55. L. 25. *tit.* 6. *p.* 1. & pœna mortis, ut homicida plectitur; *arg. C.* 4. *D.* 55. *Gregor. Lopez in* L. 25. *tit.* 6. *p.* 1. V. *De ſu grado*, ſicut deciſum eſt de illo, qui puerum, vel hominem liberum caſtraverit. L. 1. *C. de Eunucb.* etiam Chirurgus, qui hoc faciat, niſi fortè ſit cauſa

in-

Digitized by Google

inevitabilis medicinæ. L. 13. *tit.* 8. *p.* 7. Et ut notat *Gregor.Lop. ibid.* eodem modo punitur, ſive volens, ſive invitus, quis caſtretur: quin & ipſe, qui patitur ſe caſtrari punitur. Nec in foro conſcientiæ licet, pueros etiam conſentientes caſtrare, ut Eccleſijs ſuæ vocis ſuavitate deſerviant, quia nullus eſt Dominus ſuorum membrorum. *Ita* Lugo, *Diaz, Præpoſit. Bonacin. Caram.* & latè *Verecill. tit.* 14. *q.* 197. quamvis contrarium tenent *Salon. Sayr. Tambur. & alij*, quibus conſuetudo ſuffragatur. Nec pro ſervanda caſtitate poteſt quis ſe caſtrare: quia præterquamquòd, non vitantur hoc modo tentationes juxta plures, caſtitas non ferro, ſed fervore ſpiritus, & Dei gratia ſervari oportet, ac proindè qui ſe caſtraret, ad ſedandas tentationes peccaret mortalitèr. Ut ait *Poteſtas, tom.* 1. *p.* 2. *n.* 2073.

Circulatores, qui ſcilicèt proponunt, aut circumferunt ſerpentes, aut alia animalia, ſi damnum eorum cauſa, vel ob eorum metum fiat, pœna arbitraria puniuntur. L. 11. *ff. de Extraord. crimin.*

Coitus, & adulterium ſervi cum Domina morte utriuſque plectitur. Domina enim capite punitur, ſervus autem comburitur. L. 1. *C. de Mulier. quæ propr. ſerv.* De jure tamen Hiſpano, & mulier comburitur. L. 15. *tit.* 17. *p.* 7. Eadem pœna ignis punitur ſervus alienus, qui coierit cum virgine, vidua honeſta, vel moniali. L. 2. *tit.* 19. *p.* 7. Si maurus coeat cum chriſtiana virgine, vel vidua pœna mortis ipſe punitur, mulier vero pro prima vice plectitur confiſcatione medietatis bonorum, pro ſecunda bona omnia confiſcantur, ſi filij non extent: ſi tamen extent ipſis debentur, & ipſa morte punitur. Si cum nupta coeat, ipſe morte punitur, & ipſa arbitrio mariti abſolvenda, vel punienda, etiam morte ignis, relinquitur. L. 10. *tit.* 25. *p.* 7. Coitus cuſtodis cum incarcerata arbitrariè punitur. *Gom. in* L. 80. *Taur. n.* 25. Coitus Tutoris cum ejus pupilla punitur confiſcatione omnium bonorum Tutoris, ſi deſcendentibus, vel aſcendentibus uſque ad 3. gradum careat. Et ipſe inſuper in perpetuum exilium mittitur. L. 16. *tit.* 17. *p.* 7. *Gom. in* L. 80. *Taur. num.* 24. Si coeat famulus, aut ſerviens cum Domina ſua, vel aliqua conſanguinea, vel affine Domini ipſe pœna mortis ſimplicis pnnitur. L. 6. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* abrogata morte ignis. L. 2. *tit.* 19. *p.* 7. Et ipſa traditur Domino domus punienda pœna mortis, vel qualibet alia pro ſuo arbitrio. L. 6. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* Si famulus cum famula coeat, uterque publicè fuſtigatur centum flagellis. Coitus vaſſalli cum Domina uxore Domini feudi, vel filia, nepte, ſorore, aut nuru ejus feudi amiſsione, præter alias pœnas, punitur. *Menoch. de Arbitr. caſ.* 267. Coitus cum moniali, ſi accedat violentia, vel raptus morte punitur, & medietas bonorum hoc delictum, committentis fiſco applicatur. L. 2. *tit.* 19. *p.* 7. *& ibid. Gregor. Lopez.* L. 3. *tit.* 20. *p.* 7. *& ibid. Gregor. Lop.* V. *O yaciendo.* L. 7. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C. & ibid. Aceved. ex n.* 57.

Concubinatus (licet olim fuiſſet impunitus *tit.* 4. *p.* 4. ubi agitur de concubinis) variè punitur pro varietate circunſtantiarum. L. 1. *& per tot. tit.* 19. *lib.* 8. *R. C.* Hæ concubinæ *Hiſpanè* dicuntur *Barraganas.* L. 1. *tit.* 14. *p.* 4. ibi: *E tomò eſte nome de dos palabras: de barra, que es de Arabigo, que quiere tanto decir, como fuera; è gana, que es de Ladino, que es por ganancia. E eſtas dos palabras ayuntadas quieren tanto decir, como ganancia, que es fecha fuera de mandamiento de Egleſia, è por ende los que nacen de tales mugeres, ſon llamados fijos de ganancia.*

Confeſsionis Sacramentalis revelator, olim perpetuæ peregrinationis pœna plectebatur. *C.* 2. *de Pœnit. D.* 6. ibi: *Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.* Hodie in Monaſterium ſive carcerem detruditur. *C.* 12. *de Penit. & remiſ.*

345 Decoctores, id eſt, campſores, ſive bancarij, qui fugiunt, & bona abſcondunt, ut creditores, ad pacta iniqua compellant, tanquam publici latrones, & graſſatores puniuntur: neque ex tunc uti valent Mercatorum, nec campſorum officio; quod ſi utantur, confiſcantur omnia illorum bona; nec item ex tunc valent pacta, conventiones, remiſsiones, vel tranſactiones factæ ab ipſis cum ſuis creditoribus, vel etiam alijs perſonis in creditorum præjudicium. L. 2. *tit.* 19. *lib.* 5. *R. C.*

Depopulatores, ſeu populatores agrorum. *Hiſpanè*: *Los que talan los campos*, ut incendiarij puniuntur.

Diffamatores, qui de aliquo dicunt, aliquod commiſiſſe crimen, vel habere aliquam maculam ſervitutis, ignominiæ, vel ignobilitatis, coguntur in judicio illud crimen proponere intra terminum aſsig-

Digitized by Google

aſsignandum à Judice: alias ipſis ſub pœna arbitraria perpetuum imponitur ſilentium. L. *Diffamari*, 5. *C. de Ingenuis manum.* L.46. *tit.*2. *p.*3.

Directarij fures ſunt, qui in aliena cœnacula ſe dirigunt furandi animo. L.7. *ff. de Extraordin. crimin.*

Dormiens, qui conſuetudinem habebat ſurgendi cum armis, ad percutiendum, dum dormiret, & alios qui ibi erant non admonuit de tali conſuetudine, ſi aliquem occidat, per quinquennium mittitur in exilium. L.5. *tit.*8. *p.*7.

Duellum, licet olim permiſſum. Hodie omni jure prohibitum eſt ſub varijs pœnis. *C.*22. 2. *q.* 5. *C.* 1. *c.* 2. *de Cleric. pugnant. in duell. Trid. ſeſſ.*25. *de Reform. cap.*19. L.10. *tit.* 8. *lib.* 8. *R. C.* De quo jam diximus in *Titul. de Cleric. pugnant. in duello.* Et à noſtro Rege *Philippo V.* An. 1716. Severiſsimè fuit prohibitum, & declaratum delictum infame, ac proindè illud committentes privantur honoribus, & officijs, quæ ex Regia conceſsione habent, & habitu, & commendis Ordinum Militarium, alijſque pœnis puniuntur.

346 Ebrietas arbitrariè punitur. L.6. §. *Per vinum, ff. de Re Militar.* Nec omninò excuſat ebrium à delicto in ebrietate commiſſum: attamen pœna temperanda eſt. L.5. *tit.*8. *p.*7. *& ibid. Greg. Lop.* V. *Embriagaſſe. Aceved. in L.*1. *tit.*4. *lib.*8. *Recop. C. n.*4. *D. Thom.* 2.2. *q.*150. *art.* 4.

Excommunicatus in noſtra Hiſpania ſic punitur. L.1. *tit.* 5. *lib.* 8. *R. C.* *Que ſi eſtuviere deſcomulgado por eſpacio de treinta dias, que pague en pena ſeiſcientos maravedis; y ſi eſtuviere endurecido en la dicha excomunion ſeis meſes cumplidos, que pague en pena ſeis mil maravedis; y paſſados los dichos ſeis meſes, ſi perſiſtiere en dicha excomunion, pague cien maravedis cada un dia; y demàs, que lo echen fuera de la Villa, ò Lugar donde viviere, porque ſu participacion es eſcuſada; y ſi en el Lugar entrare, que la mitad de ſus bienes ſean confiſcados para la nueſtra Camara.* De Jure Canonico, qui cenſuris ligatus obdurato animo in illis per annum inſorduerit, contra eum tanquam de hæreſi ſuſpectum procedi poteſt. *Trid. ſeſſ.*25. *de Reform. cap.*3. & in noſtra Hiſpania procedunt Inquiſitores. *Gonz. in C.*13. §. 1. *de Hæret. num.* 1. *& alij.*

Eximens captum à Judice, vel ejus Officialibus, cum juriſdictionem Regiam contemnat, juxta aliquos in crimen læſæ Majeſtatis incidit. L. 4. *ff. ad Leg. Jul. Majeſt.* Sed tunc tantum tale crimen committitur, quando reus ſic exemptus erat captus per Judices Regios, & erat reus criminis læſæ Majeſtatis: alias, qui illum à carcere, vel à manibus Miniſtrorum, dum ad ſupplicium ducitur eximit, punitur eadem pœna, qua reus erat puniendus. L.14. *tit.*29. *p.*7. & confiſcatur medietas bonorum ejus, qui executionem ſententiæ in authoritatem rei judicatæ tranſactæ præter alias pœnas in Hiſpania punitur confiſcatione medietatis bonorum. L. 8. *tit.* 17. *lib.* 4. *R. C.* & cum Lex non diſtinguat inter cauſas civiles, & criminales, nec nos diſtinguere debemus, ac proindè generalitèr de omnibus intelligenda eſt. *Aceved. in* L. 8. *tit.* 17. *l.*4. *R. C. num. fin.* Qui eximit à carcere eum, qui ibi erat detentus pro debito publico, vel privato profectò tenetur debitum ſolvere perindè, ac ſi eſſet fidejuſſor ſic exempti. Si eximat eum, qui neque ſit reus criminis, neque debitor, tunc eximens pœna pecuniaria punitur. *Gregor. Lop. in* L.14. *tit.*29. *p.*7. V. *Debia recebir.*

Expilatæ hæreditatis crimen, quod eſt ſpecies furti, arbitrariè punitur. L.1. *ff. Expilat. hæred.* in noſtra Hiſpania ultra damni reſtitutionem, ſi talis expilator eſt nobilis ad tempus relegatur, vel alia pœna arbitrio Judicis punitur. Si eſt plebejus ad opera Regis pro certo tempore damnatur. L.21. *tit.*14. *p.*7.

Exponens infantem languidum, & ſanguinolentum, punitur morte ſi expoſitus fame pereat. L. 4. *ff. de Liber. agnoſc.* L.3. *tit.*23. *lib.*4. *Fori.* Si non moriatur, arbitrariè exponens punitur; *arg.* L.1. § 4. *ff. de Liber. agnoſc.* & ſi eſt Pater patriam poteſtatem, ſi eſt Dominus dominium amittit. *C. un. de Infantib.*

147 Falſi crimen, quod committit falſificans litteras Pontificis, vel Principis Supremi punitur morte. L. 6. *tit.* 7. *p.*7. ibi: *Pero qualquiera que falſa carta, ò privilegio, ò Bulla, ò moneda, ò Sello de Papa, ò de Rey, ò lo ficiere falſar à otro, debe morir por ello. E ſi Eſcrivano de algun Concejo ficiere carta falſa, cortenle la mano con que la eſcriviò, è quede enfamado para ſiempre.* Falſus teſtis etiam morte punitur, ſi erat morti ſubjiciendus is, contra quem depoſuit. Et ſic in alijs delictis punitur eadem pœna, qua alter eſſet puniendus. L.4. *tit.*17. *lib.* 8. *R. C.* ſed in L.7. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.* habetur: *Que*

Digitized by Google

Que los teſtigos falſos, en el caſo que, ſegun las Leyes de nueſtros Reynos, en las cauſas civiles havian de ſer condenados à quintar los dientes, les ſea eſta pena commutada en verguenza publica, y ſervicio de galeras por diez años; y que los dichos teſtigos falſos, en las cauſas criminales, no ſiendo caſo de muerte, en que ſe huvieſſe de executar en èl la miſma pena, ſean condenados en verguenza publica, y perpetuamente à galeras; lo qual ſe entienda, y eſtienda à las perſonas, que induxeren à los dichos teſtigos falſos, ſiendo de calidad, que puedan ſer condenados al dicho ſervicio de galeras. Qui falſat litteras Regias, ultra pœnam mortis, amittit medietatem bonorum, quæ fiſco applicantur. L.3. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.* Etiam amittit medietatem bonorum, quæ fiſco addicuntur, qui monetam falſat, vel præcipit, vel conſulit, quod falſetur. L.5. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.* Et pœna ignis imponitur. L.2. *C. de Falſa monet. Acev. in* L.5. *tit.*17. *lib.*8. *R. C.* Ubi latè agit de modis falſandi monetam. Aliæ plures falſitates committuntur, quæ diverſis paritèr puniuntur pœnis, vel exilij, vel confiſcationis bonorum, & ſæpè arbitrariè plectuntur. De quibus agitur *in tit. de Crimine Falſ. & in tot. tit.* 7. *p.*7. *tit.*17. *lib.*5. *R. C. tit.*17. *lib.*8. *R.C. Et ibid. Gregor.* Lop. *& Aceved. Barboſ. & Gonzal.*

Furioſus, ſi in furore delinquat, nulli ſubjacet pœnæ. *L.*14. *ff. de Officio Præſid.* ibi: *Si tibi liquido compertum eſt Ælium Priſcum in eo furore eſſe, ut continua mentis alienatione omni intellectu careat, nec ſubeſt ulla ſuſpicio, matrem ab eo ſimulatione dementiæ, occiſam, potes de modo pœnæ ejus diſſimulare, cum ſatis furore ipſo puniatur. Et tamen diligentèr cuſtodiendus erit, ac ſi putabis, etiam vinculo coercendus, quoniam tam ad pœnam, quàm ad tutelam ejus, & ſecuritatem proximorum pertinebit. Clem. Si furioſus, de Homicid. L.*3. *tit.*8. *p.* 7. *Gomez Var.*3. *cap.*1. *num.* 70. *Menoch. de Arbitr. caſ.*325.

Furtum regularitèr arbitrariè punitur, prout circunſtantiæ ſuadent: ita ut licet in noſtra Hiſpania pro primo, & ſecundo furto non imponatur pœna mortis, & pro tertio imponenda ſit, poteſt accidere, ut pro primo debeat mortis pœna imponi, ut publicis latronibus, & pyratis imponi debet. L.18. *tit.*14. *p.* 7. Et aliquando neque pro tertio imponatur. Regularitèr tamen latrones fuſtigantur, & in triremes mittuntur: & ſufficit ad hanc pœnam, quod ſint ætatis 17. annorum. L. 9. *tit.* 11. *lib.* 8. *R. C. Y eſto ſe entienda, y eſtienda à los Encubredores, y Recetadores, y participes en los hurtos, para que en eſtos aya lugar la miſma pena, y en la miſma forma, que de ſuſo eſtà declarado en los Ladrones. Aceved. in* L. 7. *tit.* 11. *lib.* 8. *R.* C. *ex n.* 77. Vid. *Verb. Peculatus.*

348 Gabellarum fraudatores in noſtra Hiſpania ſic puniuntur: ſi poſt publicationem conductoris gabellarum, *Hiſpanè*: *Arrendador, Fiel, ò Cogedor de Alcavalas*, eas non ſolvant venditores, vel permutatores, elapſo quinto die à publicatione, eas ſolvere, & inſuper duplum dare tenentur: & emptores tenentur intra tres dies à celebrata emptione de ea conductorem gabellarum certiorem facere, alias tenentur gabellas cum duplo ſolvere. L. 31. *tit.* 19. *lib.* 9. *R. C.*

Graſſatores, qui famoſi latrones, *Hiſpanè*: *Salteadores*, appellantur, qui ſcilicèt, in itineribus publicis furantur pœna mortis furcæ puniuntur. L. 28. §. 10. *&* §. 15. *ff. b. t.* L. 18. *tit.* 14. *p.* 7. *Et ibid. Greg. Lop.* V. *Tuvieſſe caminos.* Undè colligit, tunc aggredientem in ſtratis cauſa furandi puniri morte, quando pluries hoc fecit, vel ſi ſemel cum hominis occiſione. Si tamen ſemel ſine homicidio ita furtum fecerunt, vel facere tentarunt ad aliquem actum perveniendo, non pœna mortis, ſed damnatione in metallum, vel relegatione in Inſulam puniendi ſunt, ut habetur in L. 28. *C.*10. *ff. b. t.* Aliquando cadavera latronum in partes dividuntur, *Hiſpanè*: *Hacer quartos*, ut in publicis itineribus, ad aliorum terrorem affligantur. Nec hi latrones gaudent immunitate Eccleſiaſtica, ſi ad Eccleſiam confugiant. *C.* 6. 17. *q.* 4. L.4. *tit.* 11. *p.* 1. L. 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *R. C.*

349 Habitum alterius gerens, ſi hoc in illius contemptum faciat, pro qualitate injuriæ punietur. Si fraudis cauſa, tanquam falſarius plectitur. L. 27. § *fin. ff. ad Leg. Cornel. de Falſ.* Si joci cauſa arbitrariè punitur; *arg.* L. 4. *C. de Epiſc. audient.* Mulier utens habitu virili excommunicatur in *C.* 6. *D.* 30. *& Deut.* 22. *v.* 5. dicitur: *Non induetur mulier veſte virili, nec vir utetur veſte fœminea: abominabilis enim apud Deum eſt, qui facit hæc.* Attamen ob juſtam cauſam hæc licent, ſicut etiam viro Religioſo mutare habitum Monachalem, in Hiſpania. *Greg. Lop. in* L. 3. *tit.* 12. *p.* 5. V. *Veſtidu-*

Digitized by Google

duras. In Hiſpania prohibitum eſt uti perſonis, vel larvis, *Hiſpanè*: *Maſcaras*, ò *Caratulas.* Et quidem vilis fuſtigatur centum flagellis, nobilis per ſex menſes ejicitur à Civitate: quod ſi noctu hoc fiat poena duplicatur. L. *fin. tit.* 13. *lib.* 8. *R. C.* In feſtivitatibus, præcipuè in die Corporis Chriſti, hæc permittuntur, quia ceſſat ratio Legis. *Aceved. ibid.* & ita praxis docet.

Hæreſis crimen committentes excommunicatione majori coercentur, privantur omni dignitate, & officio Eccleſiaſtico, & inhabiles ad alia redduntur: & Curiæ Sæculari traduntur. Quod ſi illud committens pertinax ſit, vivus comburitur: ſi pœniteat, confiteaturque delictum, & de illo doleat, reconciliatur, præmiſſa abjuratione de formali, & regularitèr damnatur ad carcerem temporalem, vel perpetuum pro circunſtantijs, *Hiſpanè*: *Caſa de la Penitencia*, & habitu pœnitentiali notatur, *Hiſpanè*: *Sanbenito.* Si relapſus ſit, etiam ſi pœniteat, morte punitur. *C.* 4. *de Hæret. in* 6. L. 6. *tit.* 6. *p.* 1. non tamen vivus comburitur, ſed prius ſtrangulatur. *Caren. de Offic. Inquiſit. p.* 3. *tit.* 13. *n.* 8. Bona illius confiſcantur, & infamia ipſe hæreticus, & ejus deſcendentes, uſque ad ſecundam generationem, notantur. Ut conſtat *ex tit. de Hæret. in Decr. & 6. tit.* 26. *p.* 7. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C. Et ibid. Greg. Lop. & Aceved. Diana in Sum. V. Hæreticorum pœnæ. Et in* L. 3. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C.* dicitur: *Mandamos, que los reconciliados por el delito de la Heregia, y Apoſtaſia, ni los hijos, y nietos de quemados, y condenados por el dicho delito haſta la ſegunda generacion por linea maſculina, y haſta la primera por linea femenina, no puedan ſer, ni ſean del nueſtro Conſejo, ni Oidores de las Audiencias, ni Secretarios, ni Alcaldes, ni Alguaciles::: ni tener otro oficio publico, ni Real en nueſtra Caſa, y Corte, &c.* Indi vero, ſi in hæreſim incidant, puniuntur ab Ordinarijs Eccleſiaſticis, non verò ab Inquiſitoribus. L. 35. *tit.* 1. *lib.* 6. *R. Ind.*

Homicidium voluntarium, etiam ſimplex, morte punitur: & hæc pro circunſtantijs aggravatur. *Exod.* 21. *Matth.* 26. *v.* 52. *C.* 1. *de Homicid.* L. 1. *& per tot. ff. ad Leg. Cornel. de Sicarijs.* L. 2. *& per tot. tit.* 8. *p.* 7. *tot. tit.* 23. *lib.* 8. *R. C. DD. in prædict. locis.*

350 Immunitatis Eccleſiaſticæ violatores, qui extrahunt confugientes ad Eccleſiam, de Jure Canonico excommunicantur. *C.* 20. *C.* 21. 17. *q.* 4. *Trid. ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 20. L. 4. *tit.* 11. *p.* 1. Et arbitrariè de Jure Hiſpano puniuntur; *arg.* L. 4. *tit.* 2. *lib.* 1. *R. C.* ibi: *Y mandamos à las Juſticias, que eſcarmienten, y hagan juſticia en los que lo contrario hicieren, ſegun la calidad del delito, que cometieren.*

Incendiarij de Jure Canonico excommunicantur. *C.* 32. 23. *q.* 8. Ubi Text. Incendiariorum malitiam peſſimam, depopulatricem, & horrendam appellat. Et privantur Immunitate Eccleſiaſtica. *C.* 6. *de Immunit. Eccleſ.* L. 3. *tit.* 2. *lib.* 1. *R. C.* Et pœna mortis puniuntur. L. 28. §. 12. *ff. h. t.* L. 9. *tit.* 10. *p.* 7. L. 6. *tit.* 12. *lib.* 8. *R. C.* quod ſiquis ignem apponat, ut alterum occidat, etiam effectu mortis non ſecuto, ultra pœnam corporalem, dimidia pars bonorum ejus applicatur fiſco. L. 8. *tit.* 26. *lib.* 8. *R. C.*

Inceſtus pœna adulterij punitur. L. *fin. tit.* 18. *p.* 7. ac proindè ſic delinquentes arbitrio mariti puniendi relinquuntur. L. 1. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* Et inſuper Inceſtum committens amittit meditatem bonorum, quæ fiſco applicatur. L. 7. *tit.* 20. *lib.* 8. *R. C.* Inceſtus tamen in primo gradu: vel etiam ſi inceſtus in alio gradu concurrat cum adulterio ſemper morte, etiam in muliere, punitur. *Greg. Lop. in* L. *fin. tit.* 18. *p.* 7. V. *La muger.* Si colore matrimonij inceſtus committatur, nobilis in exilium perpetuum mittitur, plebejus, præter exilium perpetuum, publicè fuſtigatur. L. *fin tit.* 18. *p.* 7. *Aceved. in* L. 7. *tit.* 20. *lib.* 8. *C. n.* 100. ait, hodie pœnam inceſtus quoad pœnam mortis eſſe arbitrariam in foro Sæculari, ſed non ſuper pœna confiſcationis prædictæ Legis; licet in coitu nefario cum deſcendente, vel aſcendente, attentis circunſtantijs, & gravitate negotij, pœna gravis eſt imponenda, ſicut gravius eſt delictum, licet non mortis, ut aſſerit Cervantes *in* L. 9. *Taur. n.* 44. niſi circunſtantiæ aggravarent.

Injuria regulariter punitur arbitrariè, pro varietate circunſtantiarum. L. 20. L. 21. *tit.* 9. *p.* 7. præter illas injurias, quibus certa à jure pœna eſt ſtatuta, ut in L. 2. *tit.* 10. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Qualquiera que à otro denoſtare, y le dixere gafo, ò ſodometico, ò cornudo, ò traydor, ò herege: ò à muger, que tenga marido, puta, ò otros denueſtos ſemejantes, deſdigalo ante el Alcalde, y ante hombres buenos al plazo, que el Alcalde le puſiere, y peche treſ-*

Digitized by Google

treſcientos ſueldos, y por ellos, mil y doſcientos maravedis: la mitad para nueſtra Camara, y la otra mitad para el querelloſo. Nobilis verò ſic injurians quingentos ſolidos ſolvet, & arbitrariè punitur, non tamen tenetur palinodiam decantare. *Aceved. ibidem, n.* 253. qui *num.* 237. notat, deciſum eſſe quid nomine talium ſolidorum intelligatur, ſcilicèt, *mil y docientos maravedis.*

Judex pecunia corruptus, olim arbitrariè Lege Julia repetundarum puniebatur. *L. 7. §. fin. ff. ad Leg. Jul. Repetund.* In noſtra Hiſpania Gubernatores, Aſſiſtentes, Prætores, Senatores, & alij Judices ſeverè puniuntur, ſi ſic delinquant: nam perjuri declarantur, & aliquando officijs privantur, & ad alia obtinenda redduntur inhabiles, & duplum accepti reddere debent. Sic de Conſiliarijs, & Senatoribus, & alijs Officialibus Audientiarum ſtatuitur *in L. 56. tit. 5. lib. 2. R. C.* de Gubernatoribus, & alijs Judicibus, ſic ſtatuitur *in L. 1. tit. 6. lib. 3. R. C. Y quando les proveyeremos de los dichos oficios, aunque eſtèn auſentes, hagan juramento en nueſtro Conſejo de guardar, y cumplir lo ſuſodicho, à todo ſu leal poder; y que no pediràn, ni llevaran mas ſalario del que les fuere taſſado en la Carta de poder que llevaren, ni conſentiràn llevar à ſus Oficiales mas derechos de los que en el Arancèl de aquella Ciudad, ò Villa, ò Provincia, que à ſu cargo fueren pueſtos, ſo pena que lo paguen con las Setenas, aunque digan que no lo ſupieron; y no recibiràn dadiva, ni acceptaràn promeſſa, ni donacion, ellos, ni ſus mugeres, ni hijos, de ninguna perſona, por sì, ni por otro, directè, ni indirectè, durante el tiempo de ſu oficio, de cuya mano aya de venir à èl, y à ſu provecho, ni reciban mas de ſu ſalario, y derechos, que juſtamente debièren de aver, ſegun la tabla de ſu Auditorio, ſo la dicha pena.*

Judices, Magiſtratus, Gubernatores, Senatores, & Præſides Provinciarum, nequeunt contrahere matrimonium ſine Regis licentia in Provincia eorum juriſdictioni ſubjecta. *L. 38. l. 57. l. 63. ff. de Ritu Nuptiar. L. 2. tit. 14. p. 4. l. 15. tit. 4. lib. 2. R. C.* Quod ſpecialitèr in Indijs prohibetur, non ſolum ipſis, ſed & eorum filijs: & tranſgreſſores officijs privantur, non tàm per modum pœnæ, quàm per defectum conditionis, ſub qua Rex illis officia concedit. *L. 82. tit. 16. lib. 2. R. Ind. Solorzan. Polit. Ind. lib. 5. cap. 9.* Etiam prædictis omninò prohibetur, in ſuis Provincijs negotiari, & præcipuè in Indijs. *L. 54. tit. 16. lib. 2. R. Ind.* ibi: *Ordenamos, y mandamos, que los Preſidentes, Oidores, Alcaldes del Crimen, y Fiſcales, no tengan de ningua ſuerte grangerìas de ganados mayores, ni menores, ni Eſtancias, ni Labranzas, ni tratos de mercadurìas, ni otras negociaciones, ni labores por ſus perſonas, ni otras interpueſtas, ni ſe ſirvan de Indios, de agua, ni yerba, ni leña, ni otros aprovechamientos, ni ſervicios, directa, ni indirectamente; pena de nueſtra merced, y de perdimiento de ſus oficios, y grangerìas que tuvieren, y mas mil ducados; y los que contrataren con los dichos por el miſmo caſo, ayan perdido, y pierdan todos ſus bienes.* Quæ prohibitio extenditur ad prædictorum uxores, & filios, dum in eorum exiſtunt poteſtate. *L. 66. tit. 16. l. 2. R. Ind.*

351 Læſæ Majeſtatis crimen, *Hiſpanè: Traycion*, committitur, quando quis contra Regem, contra Rempublicam, vel Patriam aliquid animo hoſtili molitur. *L. 1. tit. 18. lib. 8. R. C.* ibi: *La primera, y la mayor, y la que mas cruelmente debe ſer eſcarmentada, es la que atañe à la perſona del Rey; aſsi como ſi alguno ſe trabajaſſe de le matar, ò le hirieſſe, ò lo prendieſſe, ò le hicieſſe deshonra, haciendo tuerto con la Reyna ſu muger, ò con ſu hija del Rey, no ſiendo ella caſada, ò ſe trabajaſſe por le hacer perder la honra de ſu Dignidad, que tiene: y otroſi, qualquier que hiciere eſtos yerros ſuſodichos al Infante heredero, caeria en eſte miſmo caſo... La ſegunda, ſi alguno ſe pone con los Enemigos para guerrear, ò hacer mal al Rey, ò al Reyno, ò les ayudare de hecho, ò de conſejo, ò les embiare carta, ò mandado, porque ſe apercibian en alguna coſa contra el Rey, en daño de la tierra, &c. L. 1. tit. 2. p. 7. L. 5. ad Legem Juliam Majeſt.* ubi plures alij caſus referuntur, quibus hoc crimen committitur: quod quidem morte punitur, & perpetua infamia, quæ in filios, & etiam poſteros deſcendit: domus delinquentis demoliuntur nunquam rurſus extruendæ, & aratro in eas inducto ſale aſperguntur: & omnia ipſius bona confiſcantur. *L. 6. tit. 13. p. 2.* Eadem pœna puniuntur, non ſolum opem ferentes, ſed qui ſciunt proditionem, & eam non detegunt: dos autem, & medietas bonorum, quæ lucrata ſunt conſtante matrimonio, *Hiſpanè: Bienes gananciales uxori reſervantur. L. 10. tit. 9. lib. 5. R. C.* Latè *Acev. in L. 1. tit. 18. lib. 8. R. C.*

Digitized by Google

Lamiæ, Sagæ, & Stryges: *Hiſpanè*: *Brujas*, in Hiſpania publica ignominia, mitra infami impoſita, *Hiſpanè*: *Coroza*, & alijs pœnis pro gravitate delicti, à Tribunali S. Inquiſitionis afficiuntur: imò aliquando morte ignis plectuntur, ſecundum *Didac. Perez*, *Canter. & Acceved. in L.* 5. *tit.* 1. *lib.* 8. *R. C. n.* 51.

Lenones, *Hiſpanè*: *Alcahuetes*, debent à Villa, vel loco in exilium expelli. Si verò ſint Lenones propriæ uxoris morte puniuntur. Idem eſt, ſi accepto, vel promiſſo pretio aliqui ſint Lenones fœminæ Religioſæ, aut virginis, vel viduæ honeſtæ. *L.* 2. *tit.* 22. *p.* 7. Sed hodie omnino in Hiſpania eſt prohibitum ſub pœna centum flagellorum meretricibus habere Lenones, qui *Hiſpanè Rufianes* dicuntur. Et ipſe Leno pro prima vice publicæ ignominiæ objicitur, & in triremes per decennium mittitur: pro ſecunda centum flagellis publicè fuſtigatur, & in perpetuum mittitur ad triremes: pro tertia furca ſuſpenditur. *L.* 4. *l.* 5. *l.* 10. *tit.* 11. *lib.* 8. *R. C.* Sed generali conſuetudine eſt abrogata pœna mortis pro hoc delicto, & regularitèr tales Lenones mitra infami, *Hiſpanè*: *Coroza*, publicè circumferuntur, fuſtigantur, & ad triremes mittuntur. *Didacus Perez in L. fin. tit.* 24. *lib.* 8. *Ordin. Reg.* V. *Rufianes.*

Ludentes ad aleas, ut *aleatores* puniuntur. De ludis igitur in Jure Civili habetur *in Leg.* 2. §. 1. *ff. de Aleator. Senatus Conſultum vetuit in pecuniam ludere: præter quam ſi quis certet haſta, vel pilo jaciendo, vel currendo, ſaliendo, luctando, pugnando, quod virtutis cauſa fiat. L.* 3. *ff. eod.* ibi: *Quod in convivio veſcendi cauſa ponitur in eam rem familiæ ludere permittitur.* Omnibus enim licet, etiam Religioſis, aliquo ludo, vel joco moderato, uti ad animi requiem, & delectationem, dummodo in eo exercendo, vel in joco aliquod probi ingenij lumen eluceat, & conveniat perſonæ, tempori, & loco, nihilque turpe, obſcænum, flagitioſum, vel petulans fiat, vel dicatur, nec totalitèr animi gravitas reſolvatur: imò his circunſtantijs adhibitis virtus Eutrapeliæ exerceatur. Dicitur quis Eutrapelus à bona converſatione; quia ſcilicèt, benè convertit aliqua dicta, vel facta in ſolatium. *Ariſtot. Ethic. l.* 4. *cap.* 8. *D. Thomas* 2. 2. *q.* 168. *art.* 2. *in corp.* Aliqui tamen ſunt ludi, qui non exercentur ſine infamia aliqua. Hanc equidem incurrunt jocolatores, hiſtriones, buffones, & alij: de quibus *in L.* 2. §. *fin. l.* 3. *l.* 4. *ff. de his, qui notantur infam. L.* 4. *tit.* 6. *p.* 7. ibi: *Otroſi, los que ſon juglares, è los remedadores, è los facedores de los zaharrones, que publicamente andan por el Pueblo, ò cantan, ò facen juegos por precio: eſto es, porque ſe envilecen ante todos, por aquel precio que les dàn. Mas los que tañeren iſtrumentos por facer ſolaz à ſi meſmos, ò por facer placer à ſus amigos, ò dar ſolaz à los Reyes, non ſerian por ende enfamados, è aun decimos, que ſon enfamados los que lidian con beſtias bravas, por dineros que les dàn. Eſſo miſmo decimos, que lo ſon los que lidiaſſen uno con otro, por precio que les dieſſen. Pero quando un ome lidiaſſe con otro ſin precio por ſaluar à ſi meſmo, ò algun ſu amigo, o con beſtia brava, por probar ſu fuerza, non ſeria enfamado por ende, ante ganaria prez de home valiente, è esforzado. Ibid. Greg. Lopez.*

Luxuriæ plures ſpecies ſunt. Vid. *Adulterium*, *Coitus*, *Sodomia.*

352 Magi, qui incantamentis utuntur ad mira facienda. Hodie in noſtra Hiſpania ab Inquiſitoribus puniuntur. Vid. *Sortilegi.*

Maledicus in Deum blaſphemus eſt. Vid. *Blaſphemia.* Si in homines, injuriam committit. Vid. *Injuria.*

Malefici ſunt, qui pacto, & ope Dæmonis utuntur ad alijs nocendum. Duplex eſt maleficium, aliud dicitur amatorium, ſeu philtrum, quod ad amorem, vel odium excitandum adhibetur, Dæmone commovente hominis phantaſiam, nihil tamen in voluntatem agente. Aliud dicitur veneficium, quo alicui perſonæ, vel ejus bonis damnum infertur. Vid. *Veneficium*, pro Indijs vid. *L.* 35. *tit.* 1. *lib.* 6. *R. Ind.*

Mathematicus, qui nobiliſſimæ Matheſeos facultati operam dat laudabilis, & honorandus eſt: at verò in *Tit. C. de Malef. & Mathem.* non Mathematici, ſed Malefici damnantur, & puniuntur, & quidem tales ſunt vaticinatores, qui Mathematicorum liberali nomine adumbrantes ſuas ineptias profitentur, ſe fata cujuſque noſſe, & natales ſiderum obſervationes. *Gothofr. n.* 9. Sed hi omnes in noſtra Hiſpania ad S. Inquiſitionem ſpectant. Vid. *Sortilegi*, Indi tamen hæc perpetrantes in puncto ad fidem ſpectante; ab Ordinarijs Eccleſiaſticis, in alijs à Judice Sæculari puniuntur. *L.* 35. *tit.* 1. *lib.* 6. *R. Ind.*

Matrimonium ſimul cum duabus con-

tra-

trahentes Polygami dicuntur: in Hiſpania publicæ ignominiæ, & confuſioni exponuntur, & ad triremes mittuntur per decenium. L. 8. *tit*. 20. *lib*. 8. *R. C.* Sed hodie procedit Inquiſitio in caſu contrahendi binas nuptias, vel etiam attentandi ſecundas, vivente prima uxore. *Diana in Summ.* V. *Inquiſitores, num.* 166.

Mendicantes validi, qui amore otij nolunt victum, cum poſſint, ſibi proprio labore, & induſtria quærere, *Hiſpanè*: *Bagamundos*, pro prima vice, ſi majores 20. ann. ſint publica ignominia plectuntur, & per quadriennium in triremes mittuntur: pro ſecunda centum flagellis puniuntur, & in perpetuum ad triremes mittuntur. L. 6. *tit*. 11. *lib*. 8. *R. C. Et in* L. 11. *tit*. 11. *lib*. 8. *R. C.* dicitur: *Y declaramos ſer vagamundos, quanto à la dicha pena, los Egypcianos, y Caldereros Eſtrangeros, y los pobres mendigantes ſanos.* At verò ſenibus, debilibus, & valetudinarijs ubique permittitur habitare, & eleemoſynam petere. *Aceved. in* L. 1. *tit*. 11. *lib*. 8. *R. C. in fin.* In Indijs ſi vagamundi, poſtquam moniti ſint, adhuc in ſuo otio perſiſtant, debent à Provincia expelli. L. 1. *tit*. 4. *lib*. 7. *R. Ind.* Ægyptiani, *Hiſpanè*: *Gitanos*, nullo modo debent permitti in Indijs. L. *fin. tit*. 4. *lib*. 7. *R. Ind.*

Monialem carnalitèr cognoſcens, ſi Clericus ſit, deponitur ab ordine ſacro, & officijs, ac beneficijs omnibus privatur, & in Monaſterium ad perpetuam pœnitentiam agendam detruditur. Laicus excommunicatur, & Monialis ad diſtrictius Monaſterium virginum ad pœnitentiam peragendam redigitur. *C.* 28. 27. *q*. 1. de Jure Civili vir ſic delinquens morte punitur. L. 5. *C. de Epiſcop. & Cler.* Et de Jure Hiſpano, ſi violentia adſit: & inſuper medietate bonorum, quæ fiſco applicantur. L. 7. *tit*. 20. *lib*. 8. *R. C.* ſi deeſt violentia, mitius punitur. L. 2. *tit*. 19. *l*. 3. *tit*. 20. *p*. 7. *Et ibid. Greg. Lopez, & Aceved. l. 7. tit. 2. lib. 8. R. C. ex n.* 55.

Monetam falſam cudens, vel adulterans, vel ea utens punitur pœna falſi. Vid. *Falſum.*

Monopolium exercent, qui contra Legem Juliam de annona faciunt, quod annona carior reddatur: quatenùs Mercatores faciunt pactum de re non vendenda, niſi certo pretio, vel quatenùs omnes merces alicujus generis ſibi emunt alijs auferendo libertatem emendi: quod *Hiſpanè* dicimus: *atraveſar*, *ò eſtancar*: confiſcatione omnium bonorum, & perpetuo exilio puniuntur. *L. un. C. de Monopol. l.* 2. *tit*. 7. *p*. 5. ibi: *Defendemos, que tales cofradìas, è poſturas, è cotos non ſean pueſtos ſin ſabiduria, è otorgamiento del Rey; è ſi los puſieren, que non valan. E todos quantos de aqui adelante los puſieren, pierdan todo quanto ovieren, è ſea del Rey; è aun demàs de eſto ſean echados de la tierra para ſiempre. Aceved. in l.* 1. *tit*. 14. *lib*. 5. *R. C. n*. 14.

353 Nomen ſuum in alterius detrimentum mutans falſi crimen committit. *L.* 2. *tit*. 7. *p*. 7. Si in fraudem alterius non ſit, poteſt quis liberè nomen mutare. *L. un. C. de Mutat. nomin. at vero in caſu, l.* 14. *tit*. 18. *lib*. 6. *R. C.* morte punitur mutatio nominis.

Notarius inſtrumentum falſum faciens committit falſi crimen. Vid. *Falſum.*

Occidens alium homicida eſt. Vid. *Homicidium.*

Occidens ſe ipſum tædio vitæ privatur Eccleſiaſtica ſepultura: ſecus, ſi caſu mortuus inveniatur. *C.* 12. 23. *q*. 5. *C.* 11. *de Sepultur.* Et in noſtra Hiſpania omnia ejus bona fiſco adquiruntur, ſi hæredes deſcendentes non habeat. *L.* 8. *tit*. 23. *lib*. 8. *R. C.* & in flumen cadaver projicitur ſecundum *Perez in l.* 2. *tit*. 13. *lib*. 8. *Ordinam. gloſſ.* 2. Si erat detentus in carcere pro delicto pœna mortis digno, & ſe occidat, tunc ejus cadaver ſuſpenditur, non alias. *Aceved. in L.* 8. *tit*. 23. *lib*. 8. *R. C. n*. 3. & 4. & 20.

Occultans latrones, vel aliorum criminum reos eiſdem pœnis, quibus ipſi rei, ſubjicitur. *L.* 1. *ff. de Receptator. l.* 1. *l.* 2. *C. de His, qui latrones occult.*

354 Parricidium eſt occidere Patrem, vel Matrem, Avum, vel Aviam, Fratrem, Sororem, Patruelem, Matruelem, patruum, avunculum, amitam, conſobrinum, conſobrinam, uxorem, virum, generum, ſocrum, vitricum, privignum, privignam, patronum, vel patronam. *L.* 1. *ff. ad l. Pompej. de Parricid. Et in L.* 9. *ff. eod.* pœna parricidij more majorum, hæc inſtituta eſt, ut parricida virgis ſanguineis verberatus, deindè culeo inſuatur cum cane, gallo gallinaceo, & vipera, & ſimia. Deindè in mare profundum culeus jactetur: hoc ita, ſi mare proximum ſit, alioquin beſtijs objicitur. §. 6. *Inſt. de publ. judic.* Hæc eadem pœna in noſtra Hiſpania ſervatur,

Digitized by Google

L. 12. *tit.* 8. *p.* 7. ſed reus prius ſtrangulatur, & ejus cadaver in culeo immiſſum projicitur in mare, vel flumen vicinum. Sed ſtatim ſepeliendum extrahitur.

Partum ſupponens falſum committit. Vid. *Falſum*.

Peculatus crimen ſpecies eſt furti, quod committitur ab eo, qui publicam, vel ſacram pecuniam furatur, & pœna mortis ſaltem in noſtra Hiſpania punitur. *L.* 18. *tit.* 14. *p.* 7. ibi: *Por razon de furto non deben matar: fueras ende, ſi fueſſe ladron conocido, que manifieſtamente tuvieſſe caminos, ò que robaſſe otros en la mar con Navios armados, à quien dicen Curſarios, ò ſi fueſſen ladrones, que huvieſſen entrado por fuerza en las caſas, ò en los lugares de otro para robar, con armas, ò ſin armas, ò ladron que furtaſſe de la Egleſia, ò de otro lugar religioſo alguna coſa ſanta, ò ſagrada, ò Oficial del Rey, que tuvieſſe de èl algun theſoro en guarda, ò que ovieſſe de cabdar ſus pechos, ò ſus derechos, è le furtare, ò le encubriere dello à ſabiendas: ò el judgador, que furtaſſe los maravedis del Rey, ò de algun Concejo, mientra eſtuviere en el Oficio. Qualquiera de eſtos ſobredichos, à quien fuere probado, que fizo furto en alguna de eſtas maneras, debe morir por ende èl, è quantos dieren ayuda, è conſejo à tales ladrones para facer el furto, ò los encubrieren en ſus caſas, ò en otros lugares, deben haver aquella miſma pena. Ibid. Gregor. Lop.*

Perjurium promiſſorium in noſtra Hiſpania omnium bonorum confiſcatione punitur. L. 1. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.* & infamia. C. 17. 6. q. 1. & perjurus à teſtimonio repellitur. C. 54. *de Teſtib.* Perjurium aſſertorium variè punitur: nam teſti falſum dicenti olim quinta pars dentium extrahebatur: hodie regularitèr ad triremes damnatur. L. 7. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.* Aliquando pœnam talionis patitur. L. 83. *Taur. l.* 4. *tit.* 17. *lib.* 8. *R. C.*

Pœnitentia ab Inquiſitione puniti debent ab Indijs omninò expelli. L. 19. *tit.* 19. *lib.* 1. *R. Ind.*

Pyratæ morte puniuntur. L. 18. *tit.* 14. *p.* 7.

Plagiarij, qui hominem liberum, libertum, vel ſervum alienum dolo malo vendiderint, aut aliter alienaverint *Lege Fabia, de plagiarijs*; ſi nobiles fuerint in metallum damnantur, ſi ignobiles ultimo ſupplicio ſubjiciuntur. Et eadem pœna tenentur, qui hominem liberum ſcientèr emunt. L. 1. *& per tot. ff. Ad leg. Fabiam, de plag. l.* 22. *tit.* 14. *p.* 7.

Prævaricatores eos appellamus (ait *l.* 212. *ff. de V. S.*) *qui cauſam adverſarijs ſuis donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt*: à varicando enim prævaricatores dicti ſunt. Prævaricatores etiam dicuntur Advocati, & Procuratores, qui detegunt ſecreta ſui clientuli, & adverſario revelant, & pœna extraordinaria puniuntur. L. 1. §. 1. *ff. de Prævarication.* de jure Hiſpano, pœna mortis, ut alevoſi puniuntur. *L. fin. tit.* 6. *p.* 3. Sed hæc Lex, quia nimis rigida non eſt in uſu, ſed eſt temperanda ex L. 9. *tit.* 6. *p.* 3. Ubi infamia, & pœna arbitraria plectuntur, & officio tales Advocati priventur; ut notant *Gregor.* Lopez, & *Doct. Antonius Pichardo.*

Proditores. *Hiſpanè*: *Traydores.* Lege *Julia* Majeſtatis puniuntur. Vid. *Læſæ Majeſtatis crimen.*

355 Radens ſcripturam, aut monetam falſi crimen committit. Vid. *Falſum.*

Rapina ſpecies furti eſt, quando ſcilicèt, quis vi aliquid rapit: & tenetur actione criminali furti, & prætereà actione vi bonorum raptorum: quæ intra annum quadrupli, poſt annum ſimpli eſt. Sed in quadruplo ineſt & rei perſecutio. *Pr. Inſt. de Vi bonor. raptor. l.* 3. *tit.* 13. *p.* 7. *l.* 1. *& ſeqq. tit.* 12. *lib.* 8. *R. C.* Si rapina fiat in campo, punitur prout in L. 3. *tit.* 13. *lib.* 8. *R. C.*

Raptus, quo virgo, vel vidua honeſta rapitur, dirimit matrimonium contractum tempore raptus. *Trident. ſeſſ.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 6. De Jure Civili, & Hiſpano punitur pœna mortis, & privatione bonorum. L. 3. *tit.* 20. *p.* 7. *l. un. C. de Rapt. Virg.* quæ raptæ, ſi cum ea non contrahatur matrimonium; vel ejus parentibus, ſi fuerunt inviti; vel Regi, ſi ipſi conſenſerunt, applicantur; ſed dos uxoris delinquentis, & debita ante ſententiam per raptorem contracta debent uxori, & creditoribus dari. L. 3. *tit.* 20. *p.* 7. Quod ſi in eremo committatur hoc delictum, vel illuc raptor cum rapta confugiat morte ſagittæ plectitur. Siquidem eſt crimen, quod dicimus *de la Hermandad.* L. 2. *tit.* 18. *lib.* 8. *R. C.* Etiam morte punitur in Hiſpania raptus conjugatæ. Et idem eſt, ſi religioſa rapiatur. Et tunc bona rapientis Monaſterio applicantur. C. 30. 27. *q.* 1. *l.* 3. *tit.* 20. *p.* 7. Ubi idem diſponitur de rapiente ſuam ſponſam, & de auxilium ſcientèr ad prædicta præſtante. Rapiens aliam fœminam, præterdictas pœnas, arbitrariè punitur. L. 3. *tit.* 20. *p.* 7. Ubi notat

Digitized by Google

tat *Gregor. Lop.* V. *O yaciendo*, quod ſolus raptus ſine copula, vel ſola copula violenta ſine raptu ſufficit ad imponendas prædictas pœnas, ibi: *Robando algun ome alguna muger viuda de buena fama, ò virgen, ò caſada, ò Religioſa, ò yaciendo con alguna dellas por fuerza, ſi le fuere probado en juicio, debe morir por ende.*

Receptatores regularitèr eadem pœna, ac principales, aliquando levius puniuntur. L. 1. *ff. de Receptator.* ibi: *Peſſimum genus eſt receptatorum, ſine quibus nemo latere diù poteſt.* Et præcipitur, ut perindè puniantur, atque latrones: in pari cauſa habendi ſunt, quia cum apprehendere latrones poſſent, pecunia accepta, vel ſubreptorum parte dimiſerunt. L. 18. *tit.* 14. *l.* 14. *tit.* 29. *p.* 7. *l.* 4. *tit.* 18. *lib.* 8. *R. C.*

356 Sacrilegium, quod eſt rei ſacræ violatio, circa perſonas, res, vel loca ſacra, ut varijs modis committitur, varijs itidem pœnis pro varietate caſuum, & perſonarum plectitur, ſcilicèt excommunicatione, depoſitione, mulcta, pœna corporali, & aliquando capitali. *Ex* L. 4. *tit.* 18. *p.* 1. ſed ferè in omnibus arbitrio Judicis ſtatur. L. *fin. tit.* 18. *p.* 1. *& Gregor. Lop. in dict. tit.* Ubi jura concordantia affert.

Saccularij (*ait l.* 7. *ff. de Extraordin. crim.*) *Qui vetitas in ſacculo artes exercentes partem ſubducunt, partem ſubtrahunt*, item, *qui directarij* appellantur, hoc eſt, qui in aliena cœnacula ſe dirigunt furandi animo pluſquam fures puniendi ſunt, ac proindè, aut ad tempus in opus dantur publicum, aut fuſtibus caſtigantur, aut ad tempus relegantur. Et ut notat *ibid. Gothofred.* Saccularij igitur ſunt, qui Magicis artibus pecuniam ſubducunt, & Syneſius meminit cujuſdam, qui miro artificio ſacculum, in quo erant æarei nummi, pro aureis ſupponebat. L. 8. *tit.* 16. *p.* 7. *Et ibid. Greg. Lop.* Tale delictum committit Mercator, qui in facie ſacci meliorem mercem oſtendit, quaſi totus ſaccus tali ſit plenus, cum ſit pejoris conditionis merces, quæ latet. Item ille, qui vinum, oleum, & alia hujuſmodi tanquam pura vendit, cum ſint alijs deterioribus mixta, vel qui vendit annullum deauratum pro puro auro, vel cryſtallum, vel vitrium pro lapide pretioſo. *Hiſpanè* dicuntur teſte *Nebriſſenſi. Ladrones à ſacomano.*

Sagæ, Lamiæ, Stryges, *Hiſpanè: Brujas.* Vid. *Lamiæ.*

Sepulchrorum violatores infamiam incurrunt. *L.* 1. *ff. de Sepulchro violato*, & arbitrariè puniuntur. Et quidem aliquando pœna mortis. *L.* 8. *l.* 9. *l. fin. ff. de Sepulchro viol.* ibi: *Rei ſepulchrorum violatorum, ſi corpora ipſa extraxerit, vel oſſa eruerint, humilioris quidem fortunæ ſummo ſupplicio afficiuntur, honeſtiores in Inſulam deportantur: alias autem relegantur aut in metallum damnantur.* Fere idem habes *in L.* 12. *tit.* 9. *p.* 7. *& ibid. Greg. Lop.*

Simonia variè pro caſuum, & perſonarum varietate committitur, ac proindè variè punitur, vel excommunicatione, vel ſuſpenſione, & alijs pœnis, de quibus *C.* 3. *c.* 4. *& ferè per tot.* 1. *q.* 1. *C.* 2. *c.* 6. *c.* 11. *de Simon. L.* 11. *& ſeqq. tit.* 17. *p.* 1.

Sodomia, horrendum, & nefandum crimen, ſic punitur. *L.* 31. *C. ad Leg. Juliam, de Adulter.* ibi: *Cum vir nubit in fœminam viris porrecturam quid cupiatur, ubi ſexus perdidit locum? Ubi ſcelus eſt, id quod non proficit ſcire? Ubi venus mutatur in alteram formam? Ubi amor quæritur, nec videtur jubemus inſurgere Leges, armari jura gladio ultore, vel exquiſitis pœnis ſubdantur, infames, qui ſunt, vel qui furturi ſunt rei. L.* 2. *tit.* 21. *p.* 7. Nunc in Hiſpania comburuntur. *L.* 1. *&* 2. *tit.* 21. *lib.* 8. *R. C. ex Conſtit. S. Pij V.* Clerici debent tradi brachio Sæculari puniendi, ſed non ubique, hæc conſtitutio uſu recepta eſt. Eiſdem pœnis plectuntur fœminæ hoc delictum perpetrantes. Hujus criminis rei juxta *Salcedo in Addit. ad Pract. Crimin. Canon. Diaz, Hevia in Curia Philip. p.* 3. §. 12. *n.* 29. non gaudent immunitate Eccleſiaſtica, ſed communius eſt, eos gaudere. *Farinac. de Immunitate in Append. n.* 98.

Sortilegi variè puniuntur, ut diximus *in tit. de Sortileg. L. fin. tit.* 23. *p.* 7. ubi tales pœna mortis puniuntur. Et confirmatur *in L.* 6. *tit.* 3. *lib.* 8. *R. C.* ibi: *Ninguna perſona, de qualquier eſtado, ò condicion que ſea, no ſean oſſados de uſar dè eſtas maneras de adivinanzas, conviene à ſaber, de agueros de aves, ni de eſtornudos, ni de palabras, que llaman proverbios, ni dè ſuertes, ni de hechizos, ni de catar en agua, ni en criſtal, ni en eſpada, ni en eſpejo, ni en otra coſa lucia, ni hacer hechizos de metal, ni de otra coſa de qualquier adivinanza de cabeza de hombre muerto, ni de beſtia, ni de palmada de niño, ni de muger virgen, ni de encantamientos, ni de cercos, ni de ligamento de caſados, ni cortar la roſa del monte, porque ſane la dolencia, que llaman roſa, ni de otras coſas ſemejantes à eſtas;*

por

Digitized by Google

por haver ſalud, ò por haver las coſas temporales que codician, ſo pena, que ſeyendole probado por teſtigos, ò por confeſſion de los miſmos, que los maten por ellos; y los que los encubrieren en ſus caſas à ſabiendas, que ſean echados de la tierra por ſiempre. Sed hodie in noſtra Hiſpania omnia hæc delicta ad S. Inquiſitionem ſpectant, & regularitèr pœna arbitraria puniuntur, & idem eſt quando procedunt Judex Eccleſiaſticus, vel Laicus in caſibus, in quibus poſſunt procedere: ac proindè imponetur pœna ignominiæ cum mitra infami, vel fuſtigationis, vel relegationis, vel triremium, vel detruſionis in Monaſterium, vel mulctæ pecuniariæ, prout circunſtantiæ dictent, niſi mors ex talibus maleficijs, vel artibus ſit ſecuta: nam tunc morte mors eſt vindicanda. *Aceved. in L. 5. tit. 1. lib. 8. R. C.*

Stellionatus dicitur quodcumque crimen commiſſum cum dolo, præcipuè ſi alio nomine ſpecifico caret. *L. 3. §. 1. ff. de Crim. Stellionat.* ibi: *Stellionatum objici poſſe his qui dolo, quid fecerunt, ſciendum eſt: ſcilicèt, ſi aliud crimen non ſit, quod objiciatur: quod enim in privatis judicijs, eſt de dolo actio, hoc in criminalibus ſtellionatus perſecutio. Ubicumque igitur titulus criminis deficit, illic ſtellionatus objiciemus, maximè autem in his locum habet: ſi quis fortè rem alij obligatam diſſimulata obligatione per calliditatem alij diſtraxerit, vel permutaverit, vel in ſolutum dederit: nam hæ omnes ſpecies ſtellionatum continent. Sed & ſi quis merces ſuppoſuerit, vel obligatas averterit, vel ſi corruperit, æquè ſtellionatus reus erit. §. 2. pœna autem ſtellionatus nulla legitima eſt, cum nec legitimum ſit, ſolent autem ex hoc extra ordinem plecti, dummodo non debeat opus metalli hæc pœna in plebeijs ingredi: in his autem, qui ſunt in aliquo honore poſiti ad tempus relegatio, vel ab ordine motio remittenda eſt. L. 12. & ſeqq. tit. 16. p. 7.* Ubi afferuntur varij modi, quibus hoc crimen committitur.

Stuprum eſt ſpecies luxuriæ in virginis illicita defloratione conſiſtens, & Lege Julia de adulterijs coercetur. *L. 6. §. 1. ff. ad Leg. Jul. de Adult. L. 2. tit. 19. p. 7.* Ubi dicitur, quod virginem corrumpens doloſé, vel qui coit cum honeſta vidua, vel Religioſa; ſi eſt honorabilis perdit medietatem bonorum Regis Cameræ applicandam, ſi fuerit vilis, publicè flagellatur, & in Inſulam condemnatur per quinquennium, & notat *Greg. Lop. ibid. V. Debe perder, in fin.* quod extra dictam pœnam videtur condemnandus virginis ſtuprator, & ſeductor, ut det dotem congruam mulieri ſtupratæ, quantum plus ipſe dare debeat, ſeu datum ſit alteri viro ratione deflorationis. De Jure Canonico ſtuprator tenetur diſjunctivè, aut ducere puellam in uxorem, aut eam dotare. *C. 1. c. 2. de Adult.* & jam generali conſuetudine hæc pœna imponitur in noſtra Hiſpania à Judicibus Sæcularibus, & condemnatur ſtuprator pœnis corporalibus ſi non contrahat matrimonium: nam ſi illud celebret liberatur ab omnibus pœnis in ſententia comprehenſis. *Gonz. in L. 80. Taur. n. 5. Clar. Vela, Gom. in C. 1. de Adult. n. 6.*

357 Teſtis falſus falſi crimen committens variè punitur. Vid. *Falſum, & Perjurium.*

Terminorum motores Lege Agraria pro ſingulis terminis motis quinquaginta aureos in publico dare tenebantur. *L. fin. ff. de Termin. mot. Et in L. 2. ff. eod.* dicitur: quod ſi ſplendidiores perſonæ occupandorum alienorum finium cauſa, id fecerunt, poſſunt in tempus, ut cujuſque patiatur ætas relegari; id eſt, ſi juvenior in longius, ſi ſenior receſſius. Si vero alij negotium geſſerunt caſtigari, & ad opus biennio dari: quod ſi per ignorantiam, aut fortuitò lapides furati ſunt, ſufficit eos verberibus decidere. In noſtra Hiſpania mutans ſine Judicis authoritate limites dividentes prædia vicina, ultra pœnam quinquaginta ſolidorum, pro quolibet limite moto perdit jus ſi, quod habebat in ea parte, quam ſibi ex mutatione adquirere intendebat; quod ſi nullum habebat jus, in duplum reſtituendum damnatur. *L. fin. tit. 14. p. 7. & ibid. Greg. Lop. V. Cinquenta maravedis.*

358 Vagabundi pro cujuſque Regionis conſuetudine puniendi ſunt. *Vid. Mendicantes* in Indijs, ſi vagabundi moniti, in ſuo otio perſiſtant, debent à Provincia expelli. *L. 1. tit. 4. lib. 7. R. Ind.* Ægyptiani. *Hiſpanè: Gitanos*, omninò debent ab Indijs expelli. *L. fin. tit. 4. lib. 7. R. Ind.*

Venatio aliquibus temporibus, locis, & certis inſtrumentis prohibetur, licet alias cuilibet permittatur: pœna tranſgreſſorum eſt regularitèr pecuniaria, vel brevis exilij, ut in noſtra Hiſpania. *L. 1. & per tot. tit. 8. lib. 7. R. C.* Clericis venatio clamoroſa prohibetur: ut diximus *in titulo de Clerico Venator.*

Venefici. *Hiſpanè: Hechizeros*, nomine

Digitized by Google

ne maleficorum continentur *in C. 1. L. de Malefic. & Mathem.* Solent veneno, malis medicamentis, ſuſurris, & incantationibus magicis homines occidere: & tunc pœna mortis plectuntur: nam plus eſt hominem extinguere veneno, quam occidere gladio. *L. 1. C. de Malef. L. 2. l. 9. tit. 23. p. 7. l. 5. & ſeqq. tit. 3. lib.* 8. *R. C. Aceved. in L. 5. tit. 1. lib. 8. R. C.* in noſtra Hiſpania ab Inquiſitoribus puniuntur. Indi venefici puniuntur a Judicibus Sæcularibus. *L. 35. tit. 1. lib. 6. R. Ind.*

Verberans aliquem injuſtè irrogat ei gravem injuriam, & arbitrariè punitur. Vid. *Injuria.* Vim armis inferens, ut aliquem dejiciat à ſua poſſeſſione Lege Julia de vi publica deportatione punitur. *L. 10. §. fin. ff. ad Leg. Jul. de Vi public.* quod ſi vis ſine armis fiat moderatur pœna. *L. 8. tit. 10. p. 7.* Et hodie arbitraria eſt hujus delicti pœna. *Greg. Lop. in L. 8. tit. 10. p. 7.* V. *Deſterrado.*

Uſurarij manifeſti, & notorij infamiam incurrunt. *L. 4. tit. 6. p. 7. l. fin. tit. 6. lib. 8. R. C.* ibi: *Que el tal uſurario, ò logrero, quede, y finque inhabil, è infame perpetuamente.* A Sacræ Euchariſtiæ Communione arcentur, & Eccleſiaſtica ſepultura privantur. *C. 3. de Uſur.* & qui illos humane præſumunt excommunicantur. *C. 2. de Uſur. in 6.* Quod ſi Clerici ſint, ab officio, & beneficio ſuſpendendi ſunt. *C. 7. de Uſur.* Uſurariorum teſtamenta nulla ſunt, niſi ſatisfatiant, & reſtituant uſuras, vel de ſatisfaciendo cautionem præſtent. *C. 2. de Uſur. in 6.* Officiales facientes, vel ſcribentes ſtatuta ſuper uſuris ſolvendis, vel non repetendis, vel non reſtituendis excommunicantur. *Cl. un. de Uſur.* in noſtra Hiſpania uſurarij amittunt, quod in mutuum ſub uſuris dederunt, & mutuario adquiritur, & pro prima vice in tantundem condemnantur, & pro ſecunda amittunt medietatem bonorum, & pro tertia omnia bona amittunt. *L. 4. l. 5. tit. 6. lib. 8. R. C.* Sed jam ſatis de delictis, nec in ipſis immorari licet, ſed celeritèr ad ſalutarem pœnitentiam tranſire oportet. *Nec mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum, ferrea vox, omnes ſcelerum comprendere formas, omia pœnarum percurrere nomina poſſim.*

TIT. XXXVIII.

De Pœnitentijs, & remiſſionibus.

359 PER medium *pœnitentiæ* peccatorum *remiſsio* obtinetur. Sic *D. Leo in C. 49. de Pœnit. D. 1. Multiplex miſericordia Dei, ita lapſibus ſubvenit humanis, ut non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinam ſpes vitæ reparetur æternæ, ut qui regenerationis donum violaſſent, proprio ſe judicio condemnantes, ad remiſſionem criminum pervenirent.* Hoc etiam inter ſuæ cæcitatis umbras de ſuis Dijs loquentes innuunt Gentiles. Sic alter Poeta. *Sæpe levant pœnas, ereptaque lumina reddunt, cum benè peccati pœnituiſſe vident. Pœnitentia eſt, & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere, ait D. Ambr. in* C. 1. *de Pœnit. D. 3. & juxta D. Auguſt. in* C. 4. *de Pœnit. D. 3. eſt, quædam dolentis vindicta puniens in ſe, quod dolet commiſiſſe. L. 18. tit. 4. p. 1.* ibi: *Penitencia es arrepentirſe ome, ò dolerſe de ſus pecados, de manera, que non haya mas voluntad de tornar à ellos. D. Thom. in 3. part. q. 85. art. 1. ad 3.* ibi: *Dolor pœnitentis eſt diſplicentia, ſeu reprobatio facti præteriti cum intentione removendi ſequelam ipſius, ſcilicèt offenſam Dei, & reatum pœnæ.* Et quidem 1. accipitur pro virtute pœnitentiæ, quatenùs eſt habitus inclinans ad internam deteſtationem peccati, quatenùs eſt offenſa Dei cum animo ſatisfaciendi Deo. *D. Thom. in 3. p. q. 85. art. 3.* ibi: *Pœnitentia non habet, quod ſit virtus ſpecialis ex hoc ſolo, quod dolet de malo perpetrato, (ad hoc enim ſufficeret charitas) ſed ex eo, quod pœnitens dolet de peccato commiſſo in quantum eſt offenſa Dei cum emendationis propoſito. Emendatio autem offenſæ contra aliquem commiſſæ non fit per ſolam ceſſationem offenſæ, ſed exigitur ulterius, quædam recompenſatio, quæ habet locum in offenſis in alterum commiſſis, ſicut, & retributio, niſi, quod recompenſatio eſt ex parte ejus, qui offendit (utpotè cum ſatisfacit) retributio autem eſt ex parte ejus, in quem eſt offenſa commiſſa, quia utrumque eſt commutatio, quædam. Unde manifeſtum, quod pœnitentia, ſecundum, quod eſt virtus, eſt pars juſtitiæ.* 2. Sumitur pro Sacramento pœnitentiæ, dum tamen

Digitized by Google

men huic internæ deteſtationi accedat peccatorum confeſsio, & Sacerdotis abſolutio. Et à Sacris Canonibus, & Patribus appellatur, *ſecundus baptiſmus*: *ſecunda tabula poſt naufragium*: *Sacramentum reconciliationis*, *vel abſolutionis*: *Accuſatio*: & Græcè exomologeſis: communitèr tamen dicitur *Confeſsio*, & frequentiſsimè *Pœnitentia*: quia in ſuis partibus pœnam continet;nam contritio dolorem, confeſsio ruborem, ſatisfactio moleſtiam habet. *C.* 72. *de Pœnit. D.* 1. *Trid. ſeſſ.* 6. *de Juſtif. cap.* 14. *Et ſeſſ.* 14. *de Sacr. Pœnitent. cap.* 2. 3. Accipitur pro ſatisfactione, ſi tali deteſtationi jungatur opus laborioſum, & pœnale, vel à Sacerdote injunctum, vel ſponte ſuſceptum. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Sacram. Pœnit. cap.* 8. Pœnitentia eſt adeò efficax, ut nullum ſit peccatum, quamvis graviſsimum, quod pœnitentia non expietur, niſi ſit peccatum Dœmonum, vel damnatorum, quorum affectus ſunt confirmati in malo, ita, ut non poſsit eis diſplicere peccatum, in quantum eſt culpa, ſed ſolum diſplicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cujus aliqualem pœnitentiam, ſed infructuoſam, habent, juxta illud *Sapient.* 5. *Pœnitentiam agentes*, & *præ anguſtia ſpiritus gementes.* Undè talis pœnitentia non eſt cum ſpe veniæ, ſed cum deſperatione. Tale autem non poteſt eſſe peccatum hominis viatoris, cujus liberum arbitrium flexibile eſt ad bonum, & ad malum. Undè dicere quod aliquod peccatum ſit in hac vita, de quo quis pœnitere non poſſit, erroneum eſt, & per hoc tolleretur arbitrij libertas. Quando verò Chriſtus. *D. apud Matth.* 12. *v.* 32. ait: *Qui dixerit verbum contra Spiritum S. non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro*: intelligitur de impœnitentia finali: vel ſi intelligatur de peccato, quod fit ex certa malitia, vel de blaſphemia contra Spiritum S. dicitur, non remitti, ſcilicet defacili: vel quia tale peccatum non habet in ſe cauſam excuſationis, vel quia punitur in hoc ſæculo,& in futuro. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 86. *art.* 1.

360 Fide certum eſt contra Montaniſtas, Novatianos, Lutherum, & Calvinum, pœnitentiam eſſe unum ex ſeptem Sacramentis novæ Legis. *Conc. Florent. ſeſſ. ult. in Decret. union. Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. Sacram. Can.* 1. & 2. Pœnitentia, prout eſt virtus adeò neceſſaria eſt ad remiſsionem peccatorum, ut ſine ea impoſsibile ſit, peccatum actuale remitti: ſiquidem offenſa peccati mortalis procedit ex hoc, quod voluntas hominis eſt averſa à Deo per converſionem ad aliquod bonum commutabile: Undè requiritur ad remiſsionem Divinæ offenſæ, quod voluntas hominis, ſic immutetur, ut convertatur ad Deum cum deteſtatione converſionis prædictæ, & propoſito emendæ quod ad pœnitentiam pertinet. Profectò ſine Sacramento pœnitentiæ poteſt Deus peccatum remittere, ſicut remiſit Chriſtus mulieri adulteræ. *Joan.* 8. Et peccatrici. *Luc.* 7. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 86. *art.* 2. & quidem Chriſtus Dom. qui apud *Matth.* 16. *v.* 19. Petro claves Cœlorum promiſerat, ibi: *Et dabo tibi claves Regni Cœlorum*, & *quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum*, & *in Cœlis*, & *quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum*, & *in Cœlis. Ipſe enim D. N. Jeſus Chriſtus Sacramentum Pœnitentiæ, tunc præcipuè inſtituit, cum à mortuis excitatus inſufflavit in Diſcipulos ſuos dicens: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis*, & *quorum retinueritis retenta ſunt. Trid. ſeſſ.* 14. *de Sacr. Pœnit. cap.* 1. *Joan.* 20. *v.* 23. In veteri enim Lege, etiam præceſsit pœnitentia imperfectioni illius Legis proportionata. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 84. *art.* 7. *ad* 2. ibi: *Undè pœnitentiam veteri Lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, ut eſt magis in corde, quam in exterioribus ſignis ſecundum illud Joel.* 2. *Scindite corda veſtra*, & *non veſtimenta veſtra: quantum autem ad remedium doloris quærendum, ut aliquomodo Miniſtris Dei peccata ſua confiterentur, ad minus in generali. Undè Dominus Lev.* 5. *dicit: Anima ſi peccaverit per ignorantiam offeret arietem immaculatum degregibus Sacerdoti juxta menſuram, æſtimationemque peccati, qui orabit pro eo, quia neſciens fecerit*, & *dimittetur ei. In hoc enim ipſo quod oblationem faciebat aliquis prò peccato ſuo quodammodo ſuum peccatum Sacerdoti confitebatur. Et ſecundum hoc dicitur. Prov.* 28. *qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit*, & *reliquerit ea, miſericordiam conſequetur, nondum autem erat inſtituta poteſtas clavium, quæ à paſſione Chriſti derivatur*, & *per conſequens nondum erat inſtitutum, quod aliquis doleret de peccato cum propoſito ſubjiciendi ſe per confeſsionem*, & *ſatisfactionem clavibus Eccleſiæ ſub ſpe conſequendæ veniæ virtute paſsionis Chriſti.*

361 Materia hujus Sacramenti eſt du-

Digitized by Google

duplex: alia remota, alia proxima, ſicut duplex eſt materia ſtatuæ *materia remota, & neceſſaria*, ſeu circa quam, ſunt omnia peccata mortalia commiſſa poſt baptiſmum, & nondum confeſſa, non quidem acceptanda, ſed deteſtanda, & deſtruenda. *D. Thom. in* 3. *p. q.*84. *art.*2. nec ſufficit, ſi ſint remiſſa quomodocumque; qui enim carens confeſſario actum contritionis perfectæ, ſeu charitate formatæ elicit: per talem actum, etiam antecedentes ad Sacramenti receptionem, recuperat gratiam per peccatum amiſſam. *Trid. ſeſſ.*6. *de Juſtificat. cap.*14. *Et ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 4. Et talis contritio dicitur pœnitentia in voto. *Materia ſufficiens*, quamvis non neceſſaria ſunt omnia peccata venialia commiſſa poſt baptiſmum, & etiam mortalia, quæ jam ritè confeſſa ſunt: Sic poſſunt omitti venialia, vel omnia, vel aliqua: & etiam mortalia, jam ritè confeſſa: attamen debet in confeſſione apponi materia certa, quod ſi hæc non poſſit haberi, pro ratione dubij danda eſt abſolutio, vel ſub dubio, ſi materia prorſus dubia ſit. *De peccato originali* (ait *D. Thom. in* 3. *p. q.* 84. *art.* 2. *ad* 3.) *pœnitentia nec principalitèr eſt* (*quia contra ipſum non ordinatur hoc Sacramentum, ſed magis baptiſmus*) *nec etiam propriè, quia peccatum originale non eſt noſtra voluntate peractum, niſi fortè in quantum voluntas Adæ reputatur noſtra, ſecundum modum loquendi, quo* Apoſt. *dicit Rom.* 5. *in quo omnes peccaverunt. In quantum tamen large accipitur pœnitentia pro quacumque deteſtatione rei præteritæ, poteſt dici pœnitentia de peccato originali, ſicut loquitur Auguſt. in lib. de Pœnitentia. Materia proxima, ſeu ex qua*: ſunt ipſius pœnitentis actus, ſcilicèt contritio, confeſſio, & ſatisfactio. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 3. *C.* 8. *de Pœnit. D.* 3. in corde ejus contritio in ore ejus confeſſio, in opere tota humilitas, (id eſt ſatisfactio) hæc eſt perfecta, & fructifera pœnitentia. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 84. *art.* 2. Contritio, & confeſſio ſunt partes eſſentiales, ut tenet communis contra Scotum, qui totam eſſentiam ponit in abſolutione: ſatisfactio eſt tantum pars integralis, ut patet in moribundo deſtituto ratione, qui abſque ſatisfactione abſolvitur. *Contritio eſt animi dolor ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero. Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 4. Et eſt duplex; alia perfecta, *quæ ſcilicèt elicitur ex motivo charitatis propter Deum ſummè dilectum: & hæc nomen contritionis retinet.* Alia eſt imperfecta, *quæ eſt dolor, ac deteſtatio peccati ſuper omnia, non propter Deum ſummè dilectum, ſed ob Inferni, ac pœnarum metum, vel ob turpitudinem peccati.* Et hæc dicitur attritio. Ad Sacramentum pœnitentiæ non eſt neceſſaria contritio perfecta, nec in re, nec exiſtimata; ſed ſufficit, & requiritur ſaltem attritio formalis, ſupernaturalis, efficax, & univerſalis reſpectu mortalium concepta in ordine ad confeſſionem, vel ſaltem abſolutionem. Hic dolor debet eſſe appretiativè ſummus, ita ut nihil magis quis deteſtetur, quam peccatum, & malit omnia mala Mundi pati, quam peccare: non tamen requiritur dolor ſenſibilis, ſed ſufficit intellectivus, debetque antecedere abſolutionem, & tutius erit, illam ante confeſſionem ipſam apponere. Non tamen requiritur ulla intenſio, vel etiam duratio temporis, debetque neceſſario haberi, etiam ſiquis tantum venialia jam confeſſa confiteatur, non tamen eſt neceſſe, quod attritio extendatur ad omnia venialia, quorum pœnitens eſt conſcius, ſed ſufficit de uno veniali dolere formalitèr, & ſi plurium ſit conſcius pœnitens, de quibus, nec dolorem habeat, nec propoſitum emendandi, ſive illa confiteatur, ſive non.

362 Confeſſio debet ordinariè eſſe vocalis, ut habet inconcuſſa praxis Eccleſiæ. *L.* 23. *tit.* 4. *p.* 1. ibi: *E debelo decir por ſu boca*: niſi impotentia phyſica, vel moralis adſit: nam tunc confeſſio nutu, ſcripto, vel alio ſigno fieri poteſt. *L.* 30. *tit.* 4. *p.* 1. Non eſt reprobandum ſcribere peccata, & ea confeſſori legere, non tamen eſt neceſſarium peccata ſcribere, ne memoria excidant. In materia ſubſtantiali, & neceſſaria debet confeſſio eſſe vera; alias eſſet irrita, quia in re gravi deciperetur Judex: Et hinc nulla erit abſolutio, ſi pœnitens, neget, vel tegat, ne intelligatur peccatum grave, quod confiteri tenetur: vel ſi falſo mortale, quod non fecit confiteatur. Si verò in confeſſione mentiatur levitèr circa res non pertinentes, aut non neceſſarias ad confeſſionem: vel ſi neget veniale, vel etiam mortale, quod non tenetur confiteri, non erit peccatum grave, nec Sacramentum irritatur. Prætereà. Confeſſio debet ordinariè eſſe integrà materialitèr, ut depingitur à *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 5. *Ex his colligitur oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem, conſcientiam habent, in confeſſione recenſeri, etiamſi occultiſſima illa ſint,*

Digitized by Google

& tantum adverſus duo ultima Decalogi præcepta commiſſa. Peccata venialia taceri citra culpam: multiſque alijs remedijs expiari poſſunt. Qui ſcientèr aliqua mortalia retinent, nihil Divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubeſcat ægrotus vulnus Medico detegere, quod ignorat medicina, non curat. Colligitur propterea, etiam eas circunſtantias in confeſſione explicandas eſſe, quæ ſpeciem peccati mutant; ſed & impium eſt confeſſionem, quæ hac ratione fieri præcipitur impoſſibilem dicere, aut carnificinam illam conſcientiarum appellare: conſtat enim nihil aliud in Eccleſia à pœnitentibus exigi, quam, ut poſt quam quiſque diligentius ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes, & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus ſe Dominum, & Deum ſuum mortalitèr offendiſſe meminerit. Reliqua autem peccata, quæ diligentèr cogitanti, non occurrunt, in univerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur: pro quibus fidelitèr cum Propheta dicimus: ab occultis meis munda me Domine. Quoad modum confitendi ſecreto apud ſolum Sacerdotem, & ſi Chriſtus non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem, tum ad aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem delicta ſua publicè confiteri poſſit, non eſt tamen hoc Divino præcepto mandatum, nec ſatis conſultè, humana aliqua Lege præciperetur, ut delicta præſertim ſecreta publica eſſent confeſſione aperienda. Circunſtantias valdè aggravantes intra eandem ſpeciem, eſſe confitendas, tenent *Suarez, Soto, Sanch. & alij contra S. Thom. S. Bonavent. S. Anton. & alios.* Sed omnes ſatis probabilitèr. *Vid. Lacr. lib. 6. p. 2. ex n.* 975. Si de numero certo peccatorum conſtat, debet pœnitens illum numerum confiteri. Si vero non conſtat, ſufficit, ſi dicat probabilem, addendo: *plus minuſvè*; quæ verba non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectivum ad numerum, cui apponuntur, ac proindè plura, vel pauciora peccata includunt, æſtimanda boni viri arbitrio; quod ſi deindè pœnitens cognoſcat, ſe erraſſe, non tenetur repetere, niſi notabilitèr numerus ſit major, ita ut in illis verbis non cenſeatur incluſus. Quod ſi nec probabilitèr poſſit numerus aſſignari, ſat erit, dicere conſuetudinem peccandi, tempus, & frequentiam, in die, hebdomada, menſe, vel anno. Aliquando ſufficit ad hoc Sacramentum, quod confeſſio ſit formalitèr, licet non ſit materialitèr, integra; hoc eſt, quod ſit integra, quantum moralitèr hic, & nunc poſſit eſſe, ita tamen, ut poſteà debeat pœnitens, ſi poteſt ſupplere defectum, non ſtatim, ſed quando obligetur, aut velit confiteri. Sic moribundus uno peccato dicto, poteſt abſolvi; imò etſi tantum ſigna dederit.

363 Gravis eſt quæſtio, an detur obligatio confitendi peccata dubia? & quidem ſi poſitivè dubites de peccato commiſſo, ita ut licet omne judicium directum ſuſpendatur, attamen pro utraque parte gravia ſint motiva, ſeu non evidentia, ita ut pro utraque parte prudens judicium formari poſſit, vel ſaltem reflexe judicari, quod pro utraque parte grave fundamentum militat, non teneris illud confiteri: quia cum prudentèr poſſis judicare, te non peccaſſe, potes dubium deponere, præcipuè cum tua libertas ſit in quaſi poſſeſſione contra præceptum confitendi. Idem eſt, ſi ſcias, te peccaſſe, ſed poſitivè dubites, an mortalitèr, vel venialitèr, propter eandem rationem, ſimilitèr, ſi ſcias, te peccaſſe mortalitèr, ſed poſitivè dubites, an ſis confeſſus, non teneris confiteri, etiam ſi pro eo, quod peccaſſes mortalitèr, vel quod non ſis confeſſus, ſtarent rationes probabiliores: nam adhuc ageres prudentèr, ſequendo opinionem minus probabilem: *Suarez, Sylv. Sanch. Henriq. Bonacin. Laym. Lug. Caſtrop. Eſcob. Medin. & alij apud Lacroix l. 6. p. 2. ex n.* 600. Si negativè dubites, an peccaris mortalitèr, ita ut pro utraque parte ſint aliqua motiva, non omninò levia, (hæc enim non ſunt digna prudenti dubio) & omne judicium prudens directum debeat ſuſpendi, quia fundamenta non ſufficiunt ad prudens judicium pro alterutra parte, teneris confiteri; quia juxta *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 5. debemus confiteri *peccata, quorum conſcientiam habemus*, ac proindè peccata dubia, ut dubia confiteri debemus. Quod, præterquamquòd conſtat ex praxi timoratorum, qui in negotio ſalutis tutiorem eligunt viam, tenent hanc ſententiam, *Catech. Rom. de Pœnit. cap.* 9. *D. Thom. in* 4. *D.* 21. *q.* 2. *art.* 3. *Suar. in* 3. *p. tom.* 4. *D.* 22. *ſect.* 9. *n.* 7. *Lug. de Pœnit. D.* 16. *n.* 63. *& alij plures apud & cum Sanch. in Decal. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 66. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *ex n.* 606. contra *Caram. in Theol. fundam. fund.* 66. *n.* 1321. Et *P. Marin. de Pœnitent. D.* 3. *ſect.* 6. *n.* 85. *dicit: Qui dubitat, ſive præciſè an peccaverit, vel non peccaverit mortalitèr, ſive certus peccaſſe dubitet an peccaverit mortalitèr an venialitèr*, & ſi magis incline

quod

Digitized by Google

quod peccaverit mortalitèr non tenetur confiteri: & ibi alios Doctores citat, quorum ſententia non eſt contemnenda, cum gravibus fundamentis firmetur, adeò, *ut Lacr. lib. 6. p. 2. n. 609.* aſſerat, rationes intrinſecas hujus ſententiæ illam facere probabiliorem ſententia affirmante, dari talem obligationem talia peccata confitendi; quod ſaltem poteſt deſervire ad ſedandas aliquorum conſcientias, qui quolibet dubio nimis anguntur. Hac igitur occaſione hic oportet aliquid de ſcrupulis dicere. *Scrupulus* enim *eſt innanis apprehenſio, & hinc ortus timor, & anxietas, alicubi eſſe peccatum, ubi peccatum non eſt.* Signum ſcrupuli præſentis eſt 1. ſi quis experiatur, ſe per illum nimium angi, & perturbari. 2. ſi aliàs expertus ſit, ſe apprehendiſſe ſimilia ſine fundamento. Scrupuloſus cognoſcitur in eo, quod in omnibus timeat peccatum, ac contra ſapientium, & proprium ſæpè dictamen, & judicium ſit inquietus, nec Doctorum conſilijs acquieſcat, perturbatè agit, & cæco quodammodo in actionibus externis verſatur, habens reflexiones extravagantes infinitarum circumſtantiarum, & frequentèr ex levi apparientia judicium mutat. Sic in horis legendis aliquando decies judicium mutat de lecto, vel non lecto aliquo verſiculo. Denique ſi confeſſarius judicet, aliquem ſcrupuloſum, talis debet haberi, ac proindè debet judicio confeſſarij acquieſcere, & deſtruere ſcrupulorum cauſas, meditando bonitatem Dei, humorem melancolicum evacuando, ſuum judicium frangendo, debetque non otiari, nec ſcrupulos fovere: imò contra illos agere, & contemnere, ſeque aſſuefacere ad ſequendas ſententias mitiores, & etiam minus tutas, non judicare, quidquam eſſe mortale, niſi certo ſciat, nec in agendo tenetur adhibere examen, & diligentiam, niſi valdè mediocrem, & dum angit ſcrupulus, nec ſuppetit conſilium, poteſt libere agere, quod voluerit, niſi certum, & evidens ſit, eſſe peccatum: nec tenetur repetere aliquid ex confeſſionibus præteritis, niſi certo ſciat, illud eſſe mortale, & ſe non eſſe ritè confeſſum. Et *Layman* ſuadet, ut numquam confiteatur dubia, & ſcrupulos. Et *Sanchez, Azor, & alij* dicunt, non teneri confiteri, niſi quæ jurare poſſit eſſe mortalia, & nunquam eſſe confeſſum: quia in illo ex nimio timore peccandi turbatur ratio, & non tenetur cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, vel incidendi in amentiam, vel deſperationem: imò & abbreviandi vitam, integritatem confeſſionis procurare, cum etiam ſæpè minores difficultates à tali integritate excuſent; imò oportet, quod confeſſarius, poſtquam ſemel, vel iterum, patientèr exaudivit ad ſacietatem pœnitentem illum, aliquandò non permittat confiteri, nec proponere ſcrupulos, vel dubia, ut ſic aliquomodo fons ſcrupulorum exhauriatur; imò conſulat, quod contra ſcrupulos agat, eos contemnendo. De ſcrupulis, & eorum cauſis, & remedijs, latius agunt illud Theologiæ myſticæ ſplendidiſsimum luminare. V. *Fr. Ludovic. Granatenſis, Sanch. in Decal. lib. 1. cap. 10. ex n. 79. Laym. Azor, & alij cum Buſemb. & Lacr. lib. 1. ex numer. 511.*

364. Forma hujus Sacramenti, eſſencialitèr conſiſtit in his verbis: *Abſolvo te. D. Thom. in 3. p. q. 84. art. 3.* debet tamen dici forma integra: *Egò te abſolvo à peccatis tuis. Trident. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 3.* Quæ abſolutio eſt actus judicialis, & non nudum miniſterium pronuntiandi, & declarandi, remiſſa eſſe peccata confitenti. *Trident. Can. 9.* ac proindè dicta verba hunc ſenſum habent: *confero tibi gratiam ex ſe remiſsiovam peccatorum. Suar. & alij com.* contra *varios variè ſentientes apud Lacr. lib. 6. p. 2. ex n. 640.* & additur *à Trident. cap. 3.* Quod preces, quæ de S. Eccleſiæ more laudabilitèr adjunguntur, non ſpectant ad eſſentiam formæ; nec ad ipſius Sacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. Forma autem *Clementis VIII.* qua, ut omnes utantur ſuadet *Paulus V.* eſt hæc: *Miſereatur tui Omnipotens Deus, & dimiſsis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Amen.* Deindè elevata manu confeſſarius dicit: *Indulgentiam, abſolutionem, & remiſsionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & miſericors Dominus. Amen. Dominus Jeſus Chriſtus te abſolvat, & ego authoritate ipſius te abſolvo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis* (hæc vox omittitur, quando pœnitens eſt Laicus) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges: Deindè ego te abſolvo* (& format manu crucem ſupra caput pœnitentis) *à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. Paſsio D. N. Jeſu-Chriſti, & merita B. Mariæ Virginis, & omnium Sanctorum, & quidquid boni feceris, & mali patientèr ſuſtinueris ſit tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gra-*

tia, & præmium vitæ æternæ. Amen. Si quis ob reverentiam dicat: *Abſolvo Majeſtatem, vel Excellentiam veſtram, &c.* valet abſolutio: quia non mutatur eſſentialitèr: invalida tamen erit abſolutio, ſi non verbis, ſed nutu, ſigno, vel ſcripto fiat, vel ſi Sacerdos dicat: *Abſolvat te Deus: vel abſolvat te Chriſtus.* Sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto eſt neceſſarium neceſſitate medij, ita inſtitutum ex præcepto Divino, ut gratiam recuperet, qui peccatum mortale commiſit. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 4. ibi: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius, & in homine poſt baptiſmum lapſo, ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum, ſi cum fiducia Divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit.* Cum aliqua pœnitentia ſecundum præſentem providentiam ſit neceſſaria neceſſitate medij ad ſalutem illis, qui in peccatum mortale perſonale inciderunt, conſequentèr dicendum eſt, quod datur præceptum, ipſos ad pœnitentiam obligans, juxta illud Chriſti D. apud *Luc.* 13. *v.* 5. *Si pœnitentiam non egeritis omnes ſimilitèr peribitis.* Hoc præceptum pœnitendi, non tantum eſt poſitivum Divinum, ſed etiam naturale. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 84. *art.* 7. *ad* 1. ſed non obligat per ſe ſtatim poſt commiſſum mortale, ut ex praxi fidelium, & ſenſu Confeſſariorum conſtat: quia nemo ſe accuſat de hoc, quod ſtatim non pœnituerit poſt peccatum, nec Confeſſarij de hoc interrogant: nec de hoc aliundè conſtat. *Ita D. Thom. Durand. Suarez. Vazquez, Valent. & alij,* contra *S. Anton. Innoc. IV. Abulenſ. & alios.* Et licet non conſtet ob DD. varietatem, quando extra periculum mortis hoc præceptum naturale pœnitendi per ſe obliget; tamen probabilius videtur, quod omnis homo regularitèr teneatur ex præcepto naturali pœnitere per contritionem in articulo mortis, quia ſalutis æternæ negotium eſt omnium maximum, in quo ſemel erraſſe eſt in æternum periiſſe: ac proindè præceptum naturale charitatis erga ſe ipſum dictat adhibere medium ad ſalutem ſecurius, quale eſt contritio, ſi copia Confeſſarij deſit, vel confeſſio, ſi copia Confeſſoris habeatur. Vid. *Lacr. plures citans, lib. 6. p. 2. ex n.* 2003. Concilium Lateranenſe *in C.* 12. *h. t. confirmatum à Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 5. *& Can.* 8. ſtatuit, ut omnes Chriſti fideles utriuſque ſexus uſu rationis præditi, ſaltem ſemel in anno proprio Sacerdoti peccata ſua confiteantur. Et licet ex præcepto Divino determinato ad certum tempus per Eccleſiam, ſolum per ſe detur obligatio confitendi mortalia, etiam purè interna: *Trid. ſeſſ.* 14. *cap.* 5. *& Can.* 7. Non verò datur obligatio confitendi, etiam tempore Paſchali, quando ſolum quis habet peccata venialia. *D. Thom. in* 4. *D.* 16. *art.* 2. *q.* 3. *Suar. de Pœnit. D.* 36. *ſect.* 2. & deducitur ab *arg. Trid. ſeſſ.* 14. *cap.* 5. *& c.* 7. contra *Bonav. Alenſ. Rich. & alios.* Tamen per accidens, ad vitandum ſcandalum, & ex alijs rationibus, debet confiteri tempore Paſchali, etiam qui nullius mortalis culpæ conſcientiam habet. *Suar. D.* 36. *ſect.* 2. *n.* 9. *Vazq. q.* 9. *art.* 2. *dub.* 2. *n.* 19. Nec eſt neceſſé, quod quis 12. annum attingat, ut hoc præcepto teneatur, ut tenent communitèr DD. contra *Sotum*: nam ut ex Concilio Lateranenſi, obligantur fideles poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, hoc eſt, quod ſint, doli capaces, & diſcernere poſſint inter bonum, & malum: & quia prædictum *C.* 12. eſt baſis totius materiæ: ejus litteram præ oculis apponam: ſic enim ait: *Omnis utriuſque ſexus fidelis poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fidelitèr confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam proprijs viribus ſtudeat adimplere: ſuſcipiens reverentèr ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum, niſi fortè de proprij Sacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum: alioquin, & vivens ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens chriſtiana careat ſepultura. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata licentiam prius poſtulet, & obtineat à proprio Sacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit abſolvere, vel ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus, & cautus, ut more periti Medici ſuper infundat vinum, & oleum vulneribus ſauciati, diligentèr inquirens, & peccatoris circunſtantias, & peccati, quibus prudentèr intelligat, quale ei debeat præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſalvandum ægrotum. Caveat autem omninò, ne verbo, aut ſigno, aut alio quovis modo aliquatenùs prodat peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio*

dicio

dicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolum à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum Monaſterium detrudendum.

365 Licet in Concilio Lateranenſi ſtatutum ſit tempus Paſchale ad Sacram Euchariſtiam ſuſcipiendam, nullum certum tempus determinatum eſt ad Sacramentalem confeſsionem. *C.* 12. *b. t. L.* 34. *tit.* 4. *p.* 1. Tamen morem confitendi tempore Quadrageſimæ, cujus memoria extat in *C.* 64. *D.* 50. maximè probat *Trid.* & amplectitur tanquam pium, & merito retinendum. *Seſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 5. Si quis doloſé omiſerit adimpletionem præcepti confeſsionis annuæ, vel communionis Paſchalis poteſt per ſententiam fundatam in probatione delicti excommunicari, & ſepultura Eccleſiaſtica privari. *C.* 12. *b. t.* Imò in aliquibus Diœceſibus eſt impoſita à Synodalibus Conſtitutionibus excommunicatio major ipſo facto incurrenda contra negligentes malitioſé, quodvis ex his præceptis adimplere: quæ incurritur, etiamſi delictum ſit occultum, vel etiamſi confeſsio ſit ficta, non integra, ſine dolore, vel ſine propoſito. *Suar. de Pœnit. D.* 36. *ſect.* 8. *Fagund. in* 2. *Pracept. Eccleſ. l.* 1. *cap.* 4. Qui facit confeſsionem voluntariè nullam non ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, ut conſtat ex propoſitione damnata ab *Alex. VII.* Imò nec fit ſatis, quando etiam ſine culpa pœnitentis confeſsio fuit invalida: quia Sacerdos, vel ex malitia, vel ignorantia pœnitentem non abſolvit. Teneturque talis pœnitens, cùm defectum agnoſcit, confeſsionem repetere: idem fere eſt rem non facere, vel facere nullitèr; *arg. L.* 30. *ff. de Teſtam. Tutel.* Nam Eccleſia determinat ſemel in anno fieri confeſsionem, ſicut hæc requiritur ex præcepto Divino, ſcilicèt, ad recuperandam gratiam amiſſam per peccatum. Quod certè per confeſsionem invalidam, undecumque invaliditas proveniat, non obtinetur. *Suar. de Pœnit. D.* 36. *ſect.* 7. *n.* 3. *Navar. Man. cap.* 10. *n.* 4. *Laym. Fagund. Sot. Caſtrop. tr.* 23. *p.* 20. §. 3. *n.* 4. & 7. contra *Sylv.* V. *Confeſsio* 4. *n.* 3. *Palud. & alios.* Confeſsio invalida iteranda prorſus eſt, vel apud eundem Confeſſarium: & tunc ſufficiet, ſe accuſare de peccatis illi cognitis, dum ipſe ſaltem in communi recordetur; vel apud alium, de novo peccata repetendo. Confeſsio quidem eſt invalida ex parte Confeſſarij, ſi non habebat juriſdictionem, vel eam habebat impeditam per cenſuram: vel ſi non intendit abſolvere: vel ſi nullum peccatum intellexit: vel ſi formam ſubſtantialitèr vitiavit. Ex parte verò pœnitentis eſt invalida, ſi aliquod peccatum mortale tacuit; vel de eo falſó ſe accuſavit: ſi non fuit attritus: ſi noluit tollere occaſiones: ſi mortalitèr negligens fuit in examinanda conſcientia: vel ſi erat excommunicatus. Defectus ex parte Confeſſarij raró obeſt, ſi pœnitens inculpabilitèr talem defectum ignorat: nam in ſequenti confeſsione abſolvetur, etiam ab illis peccatis, à quibus ſe bona fide credebat abſolutum. Sacramentum Pœnitentiæ poſſe eſſe validum, quatenùs habeat omnes partes eſſentiales illius, & ſimul informe, quatenùs careat gratia, quæ eſt forma ſanctificans animam, tenet *D. Thom. cum alijs*: negat *cum alijs Scotus*: quia dolor, qui eſt pars eſſentialis Sacramenti debet eſſe ſaltem virtualitèr univerſalis ad omnia mortalia, ac proindè conſtituit Sacramentum validum, & cauſativum gratiæ, quod eſt eſſe validum, & formatum. Vide *Marin de Pœnit.* ubi ſatis latè. Qui tempore Paſchali, vel ex malitia, vel ob juſtum impedimentum, non ſatisfacit præcepto confeſsionis annuæ adhuc præcepto tenetur: quia illud tempus non eſt determinatum ab Eccleſia, ut illi ſatisfiat. Et quamvis ad confeſsionem eſſet aſsignatum, ſicut ad Communionem annuam: adhuc eſſet præceptum adimplendum, cum commodè poſsit; quia illud tempus non eſt definitum tanquam terminus finiendæ, ſed ſolum tanquam terminus implendæ obligationis. *Suarez de Pœnit. D.* 36. *ſect.* 4. *Medin. de Pœnit. q.* 18. *Navar. Man. cap.* 21. *n.* 45. quin & ſiquis prævidet futurum in Paſchate impedimentum, debet confeſsionem, & communionem anticipare. *Suar. D.* 36. *ſect.* 5. *Laym. & Alij.* Tamen ex conceſsione *Urbani VIII.* conceditur Indis, & Æthiopibus degentibus in hoc novo Orbe, ut poſsint à principio Quadrageſimæ uſque ad feſtum Corporis Chriſti, & ejus Octavam adimplere præceptum confeſsionis, & communionis annuæ. *Alloza Sum.* V. *Indi, ſect.* 2. *num.* 14.

366 Miniſter hujus Sacramenti eſt ſolus Sacerdos, ut contra Uvitclef, Lutheranos, & alios Hæreticos credentes, omnibus Chriſti fidelibus, etiam pueris, & fœminis, poteſtatem abſolvendi eſſe conceſſam, definitum eſt à *Trid. ſeſſ.* 14.

de

de Pœnit. cap. 6. & Can. 10. C. 49. de Pœnit. D. 1. ibi: *Sic Divinæ bonitatis præſidijs ordinatis, ut indulgentia Dei niſi ſupplicationibus Sacerdotis nequeat obtineri. Mediator enim Dei, & hominum homo Jeſus Chriſtus, hanc Præpoſitis Eccleſiæ tradidit poteſtatem. C. 51. de Pœnit. D. 1. L. 21. tit. 4. p. 1.* Nec obeſt, quod in *C. 2. de Furt.* videatur, Diacono tribui abſolvendi poteſtas, ibi: *Si vulnerati Presbytero, vel Diacono confeſsi fuerint communionem eis non negamus.* Nam jam diximus, quod ibi non loquitur textus de Confeſsione Sacramentali, ſed de confeſsione, quæ fit coram Presbytero, vel Diacono, ut poſsit teſtificari de pœnitentia excommunicati, ut ad communionem Eccleſiæ admittatur. Deindè: *in C. 88. de Pœnit. D. 1.* dicitur: *Tanta denique vis confeſsionis eſt, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo.* Et expræſsiùs *in L. 39. tit. 4. p. 1.* dicitur, quod quis poteſt confiteri Laico; ſed hoc ſolum intelligitur, quando pœnitens hunc humilitatis actum vult exercere, non verò quatenùs poſsit obtinere abſolutionem Sacramentalem à non Sacerdote, ut clarè in ipſa Lege dicitur: *Puedeſe entonce confeſſar al Lego, maguer el Lego non aya poder de abſolverlo de los pecados*: quod comprobatur *ex Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 5.* Omnibus Sacerdotibus in ipſa ordinatione confertur radicalitèr poteſtas abſolvendi licet remota: quæ quidem per collationem juriſdictionis completur, & proximè expeditur deſignatione ſubditorum: ac proindè quilibet Sacerdos, etiam ſimplex, etiam excommunicatus, & degradatus poteſt abſolvere conſtitutum, non ſolum in vero articulo, ſed in probabili periculo mortis à quocumque peccato, etiam hæreſis, & à quacumque cenſura: nam pro eo articulo nulla eſt reſervatio. *Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 7.* Si verò tunc adſit Sacerdos approbatus, & non ligatus cenſura, vel habens privilegium abſolvendi à reſervatis: non poterit ſimplex Sacerdos, vel excommunicatus, vel carens ſimili privilegio abſolvere: quia tunc ceſſat omninò ratio, quam aſsignat Trid. ne ſcilicèt occaſione reſervationis aliquis pereat. Sic contra *Nav. lib. 5. Conſil. Sà, Rodriguez, Vega, Henriquez, lib. 6. de Pœnit. c. 11. n. 4. alioſque DD.* tenent *Suarez de Pœnit. D. 26. ſect. 4. Sanch. in Decal. l. 2. cap. 13. n. 7. Caſtrop. Laym. Lacroix l. 6. p. 2. n. 1562.* & probatur *ex C. 4. c. 5. c. fin. 26. q. 6.* ibi: *Presbyter inconſulto Epiſcopo non reconciliet pœnitentem, niſi abſente Epiſcopo, ultima neceſsitas cogat.* Ceſſante periculo mortis ille, qui fuit abſolutus, à Sacerdote ſimplici, vel excommunicato, non tenetur iterum ea peccata etiamſi fuiſſent reſervata, alteri confiteri: ſiquidem ab eis fuit directè abſolutus: niſi fortè ipſa peccata reſervata haberent cenſuram annexam. Nam tunc tenetur pœnitens cum primum poſsit, ſe Superiori præſentare. *C. 13. de Sent. excom. C. 22. eod. in 6. Nav. Man. cap. 26. n. 26. Suar. D. 26. ſect. 4.* Et cenſetur non adeſſe Superioris copiam, quando infirmus nequit ipſum adire, nec accerſere, & ſi confeſſor poſsit infirmum adire. Nec tenetur infirmus per litteras facultatem à ſuperiori petere, quia ſe exponeret periculo ſui criminis detegendi: nec per Procuratorem, v. g. per ipſum confeſſarium, qui illi adeſt, tenetur facultatem à Superiori petere: imò nec tenetur accipere Bullam Cruciatæ, ut vi illius abſolvatur: quia cum beneficio ordinario juris adjuvetur non indiget privilegium quærere. Articulus mortis cenſetur, quando mors eſt quaſi in fieri, & ita certa, & proxima, ut moralitèr certa ſit, & ferè inevitabilis, ſive ex morbo, ſive quia ipſe eſt morte plectendus. Periculum mortis tunc contingit, quando eſt probabile dubium de morte, & frequentèr in eo caſu evenire ſolet, v. g. Siquis incidat in morbum gravem, qui ex majori parte mortem ſolet inferre; vel ſi mulier partui ſit proxima, & experta ſit hoc periculum in alijs partibus; vel ſiquis inveniatur in gravi tempeſtate, vel in belli conflictu, &c. *Suarez de Pœnit. D. 26. ſect. 4. Sanch. in Decal. l. 2. cap. 13.* Poteſt etiam ſimplex Sacerdos à peccatis venialibus abſolvere. Et licet *ex Decr. Innoc. XI. 12. Febr. ann. 1679.* præcipiatur Ordinarijs, ne permittant, quod venialium confeſsio fiat ſimplici Sacerdoti non approbato; tamen ſi de facto abſolvat, erit valida abſolutio: nam hæc tantum prohibetur: non irritatur. *Lacr. l. 6. p. 2. n. 1489. Cardenas, & alij.* Imò, & à mortalibus, à quibus jam pœnitens aliquando fuit legitimè abſolutus, poteſt Sacerdos ſimplex abſolvere. Et in his tribus caſibus ipſe habet à jure facultatem, & juriſdictionem ad abſolvendum. Confeſſarius ultra ordinem, & juriſdictionem, debet habere ſcientiam, virtutem, ſecretum, prudentiam, & fortitudinem: debet enim eſſe diſcretus, & cautus, ut more periti Medici, ſuper infun-

fundat vinum, & oleum vulneribus ſanciati, diligentèr inquirens, & peccatorum circunſtantias, & peccati: quibus prudentèr intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere diverſis nempè experimentis utendo ad ſalvandum ægrotum. *C.* 12. *h. t. L.* 26. *tit.* 4. *p.* 1. In peccatis contra caſtitatem caute debet interrogare, ne ignorantem doceat, aut offendat: vel ſe, vel illum periculo exponat. Et ideò dicitur *in L.* 26. *tit.* 4. *p.* 1. ibi: *Pero ſi fuere muger, debela caſtigar, que ſe aſsiente à un lado del Confeſſor, è non muy cerca, nin delante, mas de guiſa, que la oyga, è non la vea la cara: porque dice el Profeta Abacuc, que la cara de la muger es aſsi como llama de fuego, que quema al que la cata. Onde el Clerigo, que ſe debe guardar de non facer yerro con las mugeres ha meneſter de non le vèr la cara, nin otra coſa, porque aya de moverſe à errar.* Hodie in noſtra Hiſpania mulieres non poſſunt confiteri, niſi in Eccleſijs, & quidem interpoſita inter faciem ejus, & faciem confeſſarij quadam craticula, niſi in caſu infirmitatis, ut in Edicto Inquiſitionis ſtabilitum eſt. Etiam olim erat ſtatutum pro confeſſarijs noſtræ Societatis in Reg. 15. Sacerdotum, ibi: *Confeſſarij ita audiant pœnitentes, ut mutuum aſpectum fugiant: ſic enim attentius, & liberius audient. Quod ſi locus non erit ejuſmodi, ut tabula confeſſarium à confitente dividat, manus interpoſita, inter faciem propriam, & confitentem, qui ad latus eſſe debet, id præſtabit: mulierum vero confeſſiones non audiantur, niſi ad crates, etiam ſi ſint puellulæ.*

367 Confeſſarius debet abſolvere diſpoſitum, & non alium. Ille pœnitens, qui ſententiæ probabili adhæret benè diſpoſitus eſt: quia quando agitur de honeſtate actionis, an licita ſit, vel non, poteſt quis ſequi opinionem probabilem, relicta tutiori, imò, & minus probabilem probabiliori relicta ſequi poteſt: Hac occaſione aliquid dicam de probabilitate. Opinio probabilis eſt judicium incertum nitens motivo abſolutè, & reſpectivè gravi. Dicitur judicium incertum, id eſt, nec certò verum, nec certò falſum. Opinio erit *extrinſecè probabilis* propter authoritatem Doctorum eam defendentium: ſed potius debemus attendere doctorum, quam Doctorum authoritatem, ut lepidè dicit Caramuel: nam non omnes DD. ſunt docti. Erit *intrinſecè probabilis* propter rationes eam ſuadentes, ab authoritate diſtinctas. *Probabilior intrinſecè eſt, quæ pro ſe habet meliores rationes. C. 4. de Ferijs. Probabilior extrinſecè eſt, quæ pro ſe majorem authoritatem habet.* Dubiè probabilis eſt quando dubitatur, an ejus motivum ſit grave, an leve, vel ſi dubitetur, an Authores eam defendentes ſint omni exceptione majores. *Tenuitèr probabilis eſt,* quando motivum eſt ita leve, ut cenſeatur imprudens, qui illi aſſentitur. *Opinio tutior* eſt illa, quæ magis recedit à periculo Legis, tùm materialitèr, quàm formalitèr violandæ, aut alterius mali incurrendi; etiam ſi oppoſita ſit probabilior: Nam poteſt aliqua opinio eſſe tutior quin probabilior ſit. Ita ſententia aſſerens, ad Sacramentum pœnitentiæ requiri contritionem perfectam tutior eſt, quam ſententia aſſerens, attritionem ſufficere, & tamen hæc eſt altera probabilior. Quibus ſuppoſitis tenendum eſt, quod regularitèr licet operari ſequendo opinionem probabilem, etiam tutiori, & probabiliori relictis: quia ſic operans non temere, ſed prudentèr operatur, quin ſe exponat periculo peccandi formalitèr, licet materialitèr fortè poſſet peccare, ſiquidem certum eſt, quod ille, qui prudentèr operatur, non ſe exponit periculo peccandi formalitèr, & etiam eſt certum, quod ſequens opinionem probabilem operatur prudentèr, ac proindè, etiam eſſe certum convincitur, quod ſequens opinionem probabilem relicta tutiori, & probabiliori, non ſe exponit tali periculo. Et quamvis opinio directa ſit minus probabilis, quam contraria; attamen judicium reflexum aſſerens, talem opinionem poſſe ſequi eſt probabilius quam contrarium id negans: nec opinio directa, etiamſi ſit probabilior liberat à periculo peccandi materialitèr: quin nec ſententia, etiam quæ ſit moralitèr certa, ſiquidem in re poteſt eſſe falſa. Et addit *Caramuel* quod hodie hæc ſententia eſt omnium TT. nam plerique aſſerunt, ad ſecuritatem conſcientiæ ſufficere opinionem minus probabilem ſequi, pauculi debere haberi probabiliorem dicunt, & id ipſum illi in ſuis libris non faciunt, ut vel hinc videas, non eſſe practicabilem eorum doctrinam. Peccare eum, qui ſequitur minus probabilem impoſsibile ſic demonſtrat. Vel poſſumus ſequi opinionem probabilem, (& habemus intentum; nam minus probabilis probabilis eſt) vel tenemur ſequi probabiliorem, & probabilius eſt ſufficere minus

pro-

Digitized by Google

probabilem. Et quidem hæc ſententia omninò amplectenda eſt, quia benignior, & à pluribus ſcrupulis liberat, & vere facit jugum Dei ſuave, & onus ejus leve. Et ita contra *N. P. Thyrſum Ganz. Card. Aguirre, Fagnan.* & *alios* tenent *plurimi DD. Bañez, Azor, Mercado, Vazquez, Medin. Valent. Gutier. Navar. Ledeſm. Lud. Lop. Leſſ.* & *alij*, *cum Sanch. in Dec. lib. 1. cap. 9. n. 4. Lacr. plures citans lib. 1. n. 268.* Quibus maximum robur addunt tres Granatenſes Egregij, nempè *Exim. D. Suarez de Cenſur. D. 4. ſect. 5. n. 6. Baſil. Ponze de Leon*, ut com. pro noſtra ſententia citatur à *Caramuel*, *Lacr.* & *alijs*. Et noſter amicus, & Collega Ill. DD. *Franciſcus de Perea*, Archiepiſcopus Granatenſis in *Lydio lapide*. Et innuit *V. Ludov. Granatenſ.* Sed ne in aliquem impingamus errorem, oportet præ oculis habere quaſdam propoſitiones damnatas. *Alex. VII.* hanc quæ eſt 27. damnavit. *Si liber ſit alicujus junioris, & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem. Innoc. XI.* has damnavit. 1. *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet Lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi: hinc ſententia probàbili tantum utendum non eſt in collatione baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis.* 2. *Probabilitèr exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem, etiam minus probabilem.* 3. *Generatim dum probabilitate, ſive intrinſeca, ſive extrinſeca, quantumvis tenui modo à probabilitatis finibus non exeatur confiſi aliquid agimus, ſemper prudentèr agimus.* 4. *Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens ductus opinione minus probabili.* 6. *Probabile eſt, nec ſingulis quidem rigoroſe quinquenijs per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.* Et *Alexand. VIII.* hanc damnavit, quæ eſt 3. *Non licet ſequi opinionem, vel inter probabiles probabiliſſimam.*

368 Circa approbationem, quæ in confeſſarijs ad confeſsiones audiendas requiritur ſic ſtatuit. *Trident. ſeſſ. 23. de Ref. cap. 15. Quamvis Presbyteri in ſua ordinatione à peccatis abſolvendi poteſtatem accipiant; decernit tamen Sancta Synodus, nullum, etiam Regularem, poſſe confeſsiones ſæcularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, niſi, aut Parochiale beneficium, aut Epiſcopi per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus judicetur, approbationem, quæ gratis detur, obtineat: privilegijs, & conſuetudine quacumque, etiam immemoriali, non obſtantibus.* Hinc approbatio, quæ eſt judicium, ſive teſtimonium authenticum de idoneitate Sacerdotis ad confeſsiones audiendas, adeò eſt neceſſaria, ut abſolutio à Sacerdote non approbato attentata ſit nulla, ſi pœnitens habeat peccata mortalia nondum confeſſa: vel ſit extra mortis articulum, nec poteſt pœnitens, etiam virtute Bullæ Cruciatæ, vel cujuſcumque Jubilæi eligere confeſſarium non approbatum ab Epiſcopo illius Diœceſis, in qua audit confeſsiones, etiamſi alibi ſit approbatus. Valet tamen abſolutio, ſtante hac approbatione, etiam ſi vere Sacerdos idoneus non ſit, ſi ponit legitimam formam: imò valet abſolutio, etiam ſi Epiſcopus cognoſcat illius inidoneitatem, ſi externe, licet injuſtè approbavit, v. g. propter favorem. Similitèr ſi Epiſcopus fictè approbat externe ſine intentione approbandi, cum Eccleſia non judicet de occultis, approbatus cenſetur, & abſolutio erit valida: quæ omnia præcipuè ad vitandum periculum animarum ſtatuta à Trid. videntur. *Suar. de Pœnit. D. 28. ſect. 5. Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg. 25. n. 40.* & quidem ſi pœnitens ſit Regularis, ſufficit, quod confeſſarius Regularis, vel etiam Sæcularis habeat approbationem, & licentiam Prælati Regularis, ut à contrario ſenſu Trid. tenent *Suar. D. 28. ſect. 4. Barb. de Offic. Epiſc. alleg. 25. n. 64.* & declaratum eſt à *Clem. VIII.* apud *Quarenta. V. Confeſſor.* Monialium vero confeſsiones nullus audire poteſt, ſive Regularis, ſive Sæcularis, qui ab Ordinario non eſt ad id approbatus ex Conſtit. *Greg. XV.* Si pœnitens ſit Sæcularis debet confeſſarius, etiam Regularis, eſſe approbatus ab Epiſcopo: vel conſecrato, vel ſaltem confirmato, vel à Capitulo Sedevacante, vel à Vicario eorum: nam poteſtas confeſſores approbandi, non eſt actus ordinis, ſed juriſdictionis ordinariæ, ac proindè dari valet non ſolum ab Epiſcopo, ſed à capitulo, & eorum Vicario. Et quidem debet concedi ab Epiſcopo, in cujus juriſdictione ſunt audiendæ confeſsiones. Hæc approbatio conceditur, vel per collationem beneficij habentis curam animarum, vel per authenticam idoneitatis declarationem, prævio examine, vel etiam ſine eo, ab Ordinario factam. Quicumque enim Sacerdos, etiam Regularis, etiam Doctor in Theologia, vel Jure Canonico

Digitized by Google

indiget tali approbatione ad confeſsiones Sæcularium audiendas: decet tamen, quod ab Epiſcopo ea concedatur talibus perſonis, de quarum doctrina conſtat, ſine examine: ſi tamen Epiſcopus velit, jure ſuo utitur, eos ad examen redigendo. Nec poteſt Epiſcopus ſine juſta cauſa approbationem negare, ſed debet, ſi aliquis Sacerdos petat, illum ad examen admittere, & ſi idoneum invenerit approbare. *Suar. de Pœnit. D.* 28. *ſect.* 5. *Lug. eod. D.*21. *n.*49. Nec ſufficit ſi ab Epiſcopo approbatio petatur, ſi ab hoc denegetur quantumvis injuſtè: nam licet in hoc caſu Regulares approbati cenſerentur: *ex Cl. Dudum*, 2. *de Sepult. & Extr.*2.*eod. inter communes*, tamen hoc privilegium ex generalitate à Tridentino derogatum cenſetur. Et conſtat clarè ex propoſitione 13. damnata ab Alex. VII. *Suar. D.* 28. *ſect.* 5. *Vazq. D.* 93. *art.* 3. *dub.* 3. *Lug. D.*21. *n.* 52. *Lacr. lib.*6. *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.*25. *n.*47. *Navar. Man. cap.*27. *n.*265. *Laym. lib.*5. *tr.*6. *cap.* 11. Regularis ultra Epiſcopi approbationem requirit ſui Superioris, Generalis ſcilicèt, vel Provincialis, approbationem. *Clem.* 2. *de Sepult.* Si tamen ea careat, illicitè confeſsiones, ſed validè audiet: quia Tridentinum pro valore ſolum approbationem Epiſcopi requirit. Approbatio poteſt reſtringi ad certum locum, perſonas, & tempus, ex juſta cauſa: vel quia ætas, adhuc non eſt matura ad audiendas fœminarum confeſsiones, vel ex defectu ſcientiæ, ad certum genus perſonarum, v. g. ad Mercatores. Et etiam ad certum tempus poteſt concedi, ut timore privationis approbationis ad ſtudium Confeſſor alliciatur. Et quidem quæ ad certum tempus conceditur, eo veniente ſpirat, ſimilitèr ceſſat morte concedentis approbatio, ad ejus arbitrium, & beneplacitum data. *Lacr. lib.6.p.*2. *num.*1492. *alios citans.*

369 Approbatio, quæ per collationem beneficij curati confertur, non poteſt revocari, niſi beneficiarius beneficio privetur, vel removeatur ab officio. Quando autem durat beneficium durat, & approbatio, ſaltem pro illa Diœceſi, licet *Suar. Vazq. & Lugo* dicant, approbatum ob beneficium Parochiale eſſe approbatum pro tota Eccleſia. *Lacroix lib.*6. *p.*2. *n.*1535. ſi deſinat eſſe Parochus, deſinit etiam ejus approbatio contra *Moyam*: niſi approbatus ſit independentèr à beneficio. Quod ſi tranſeat de una ad aliam Parochiam, regularitèr requiritur nova approbatio. *Lacroix lib.* 6. *p.*2. *n.*1538. Et in his Indiarum partibus eſt neceſſaria approbatio, ſi tranſeat ad Parochiam diverſi idiomatis. *L.*12. *tit.*15. *lib.*1. *R. Ind.* Ea vero approbatio, quæ ſine beneficio confertur, ſi abſolutè, & ſine limitatione detur, non poteſt revocari: cum jam Sacerdoti jus quæſitum ſit, niſi juſta ſuperveniente cauſa, quia v. g. mutavit mores, vel oblitus eſt ſcientiæ moralis, &c. ut de Regularibus conſtat ex Bulla *Clement. X. Superna Magni Patrisfamilias.* Et latè tractant *Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.*25. *Suarez de Pœnitent. D.*28. *ſect.*8. *& alij.* Prædicta conſtitutio habetur apud *Lacr. lib.*6. *p.*2. *ex n.* 1502. *&* 1506. Et ſic ait: *Regulares ad ejuſmodi confeſsiones audiendas prævio examine ſimplicitèr, & abſque ulla temporis præfinitione ab ipſo met Epiſcopo: ſecus autem ab ejus Vicario, aut Anteceſſoribus Epiſcopis approbatos non poſſe ab eodem, qui ſic approbavit iterum examinari, aut ab eiſdem confeſsionibus audiendis ſuſpendi, ſeu licentias illis conceſſas revocari, niſi nova ſuperveniente cauſa, quæ ipſas confeſsiones concernat, de qua haud neceſſarium eſt, ut in actibus conſtet, nec eam tenetur Epiſcopus ipſis Regularibus ſignificare, ſed Sedi Apoſtolicæ dumtaxat, ubi eam ſibi aperiri poſtulaverit.* Concordat. *L.*7. *tit.*15. *lib.*1. *R. Ind.*

370 Ultra approbationem neceſſario ad valorem abſolutionis requiritur in Sacerdote juriſdictio. Approbatio enim ſolum eſt judicium de idoneitate: ſed non dat juriſdictionem in ſubditos. Cum enim hoc Sacramentum per modum judicij ſit inſtitutum. *Trid. ſeſſ.*14. *de Pœnit. cap.*6. *& Can.*9. Eſt neceſſarium, Sacerdotem, qui Judex eſt, juriſdictione gaudere. *Hæc enim eſt poteſtas judicialis ligandi, atque ſolvendi in foro interno pœnitentem ſubditum ſibi confeſſum.* Licet enim in ordinatione ſit Sacerdoti conceſſa poteſtas radicalis, & remota abſolvendi, eſt tamen neceſſarium, ut validè fiat, quod compleatur per juriſdictionis conceſsionem, quæ ſtat in deſignatione ſubditorum. Hæc juriſdictio, alia eſt *ordinaria*, alia *delegata*. *Ordinaria* eſt illa, quam aliquis habet ratione officij, quod exercet habentis annexam curam animarum. Ea gaudent Papa, & ejus Summus Pœnitentiarius reſpectu totius Eccleſiæ: Epiſcopi, & eorum Vicarij, & Capituli Sede vacante Vicarij Generales reſpectu totius Diœceſis. Parochi reſpectu ſuæ Parochiæ. Prælati Regulares, etiam Vice-

Rectores, & Vice-Guardiani reſpectu ſuorum ſubditorum. *Delegata* eſt, quam quis, non ex officio proprio, ſed ex commiſsione alterius habentis ordinariam in ejus ſubditos exercet. Sic Papa, Epiſcopus, & etiam Parochus poſſunt alteri concedere facultatem audiendi ſuorum ſubditorum confeſsiones. Nam de Jure Communi quilibet confiteri debebat proprio Sacerdoti. *C.* 12. *h. t.* adeo ut de Jure Antiquo Epiſcopus ſuo Archiepiſcopo, Archiepiſcopus Patriarchæ, & hic Papæ confiteri debebat: quia nullus poteſt ligari, vel abſolvi niſi à Judice, vel Prælato proprio, qui habeat in ipſum juriſdictionem ordinariam. Sacerdos proprius eſt Parochus pœnitentis. *L.* 21. *tit.* 4. *p.* 1. ibi: *E maguer dice de ſuſo, que ſe deben confeſſar los omes à Clerigo Miſſa cantano, eſto non ſe entiende, que lo han de facer à otro, ſi non aquellos, onde ſon Parroquianos cada uno en ſu Egleſia.* Sed hodie poſſunt pœnitentes cuicumque Confeſſario approbato confiteri, ſive Clericus ſit, ſive Religioſus.

371 Religioſi quidem habent juriſdictionem delegatam; & quidem immediatè à Papa, ut poſsint audire confeſsiones omnium fidelium ad ipſos accedentium, eoſque abſolvendi ab omnibus peccatis, etiam Papæ reſervatis, & ab omnibus cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, illis exceptis, quæ in Bulla Cœnæ continentur. *Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1552. Hoc privilegium non eſt conceſſum immediatè Religioſis particularibus, ſed ipſis Religionibus, & Prælatis earum. Hi enim ſuis ſubditis hanc facultatem concedunt, vel etiam ex juſta cauſa, negant, vel conceſſam auferunt, vel reſtringunt ad certum perſonarum genus. Et ob privilegia Religionum hæc facultas non extenditur ad audiendas confeſsiones Religioſorum alterius ordinis, niſi ipſi à ſuis Prælatis licentiam habeant confitendi extraneis Religioſis, vel quando non habent Sacerdotem ſui ordinis: v. g. Si iter faciant: nam tunc ſaltem in noſtra Societate poteſt quis confiteri cuilibet Sacerdoti, etiam alterius ordinis, vel ſæculari, ſi Confeſſarius Societatis non adſit; & probabilitèr non requiritur in tali Sacerdote approbatio Epiſcopi; quia Prælatus cenſetur id permittere. Sic ex *Suarez & alij affert Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1524. Etiam conſuetudine acquiritur juriſdictio; quando hæc cum titulo 40. annis, vel ſine eo, per tempus immemoriale poſsidetur ſine interruptione. *Arg. C.* 3. *de Præſcript. in* 6. Si Sacerdos juriſdictione carens credatur communi errore juriſdictione ad abſolvendum gaudere, ne animæ ex alterius malitia detrimentum patiantur, Eccleſia benignè juriſdictionem ſupplet. *Arg. L.* 3. *ff. de Offic. Prætor.* Etiam indirectè ſolet delegari, hæc facultas, quando ſcilicèt non ipſi Confeſſario immediatè, ſed pœnitenti conceditur, quod Confeſſarium poſsit eligere. Et quidem in noſtra Hiſpania, omnes qui habent Bullam Cruciatæ, poſſunt quemcumque velint Confeſſarium eligere, dum hic ſit ab Epiſcopo approbatus. Epiſcopus etiam non conſecratus: imò etiam ſi Titularis tantum ſit, & Diœceſi careat: & etiam ſi Epiſcopatui renuntiaſſet: & Epiſcopo Superiores, ut Archiepiſcopi poſſunt ex diſpoſitione *Greg. IX. in C. fin. h. t.* Confeſſarium eligere. *L.* 21. *tit.* 4. *p.* 1. Prælati Regulares exempti, & quidem non ſolum Provinciales, ſed etiam Superiores Locales, poſſunt Confeſſarium eligere. Reges, & alij Principes Supremi, (non tamen eorum familia) & ex conſuetudine etiam familiares Pontificis ſibi poſſunt eligere Confeſſarium. Vid. *Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *ex n.* 1486. Ubi varios Caſus, & Conſtitutiones affert, præcipuè celebrem Conſtitutionem *Clement. X. Superna Magni Patrisfamilias.*

372 Illi, qui habent poteſtatem concedendi alijs juriſdictionem ordinariam, vel delegatam poſſunt eiſdem hanc juriſdictionem, ita reſtringere, ut pro certis peccatis eam non concedant, vel auferant conceſſam. Et hoc dicitur reſervare peccata. Habent ergo facultatem ea reſervandi Papa pro tota Eccleſia, Epiſcopus pro ſua Diœceſi, Prælatus Regularis pro ſua Religione, vel Domo, Parochus pro ſua Parochia. *Suarez de Pœnit. D.* 29. *ſect.* 1. *Lugo eod. D.* 20. *n.* 2. Peccata enim reſervantur; tum, ut fideles ab eis committendis coerceantur ob difficultatem, & neceſsitatem adeundi ſuperiorem: tum quia ob eorum atrocitatem non convenit, quod à quovis Confeſſario indiſcriminatim remittantur: ſed majorem pœnitentiam, exactius judicium, & ſeveriorem coercitionem requirunt, ſed hac poteſtate non debent Superiores abuti in deſtructionem; ſed tantum cum moderatione in Eccleſiæ ædificationem, ita ut non faciant Sacramentum Pœnitentiæ nimis oneroſum. *Trident. ſeſſ.* 14. *de Pœnitent. cap.* 7. Quando reſervatio ſolum imponitur in bonum fidelium, & Eccleſiæ ad

ejus

ejus rectam gubernationem dicitur reſervatio merè medicinalis ; & hæc etiam ab ignorante eam incurritur ; quia cum ſit ablata juriſdictio Confeſſario, non poteſt ſubſiſtere abſolutio pœnitentis: etiam ſi ignoret tali delicto eſſe reſervationem adjunctam. Si vero in odium delicti, & ad illud puniendum imponatur reſervatio, prohibendo ſpecialitèr delictum, & aliquam pœnam adjungendo ; v. g. Cenſuram, dicitur reſervatio pœnalis, & non incurritur ab eam ignorante: nam cenſetur habere tacitam conditionem : niſi delinquens invincibilitèr ignoret Legem, & reſervationem ab ea impoſitam. *Sanchez de Matrim. lib.* 9. *D.* 33. *n.* 18. Ut ergo aliquod peccatum reſervetur debet eſſe mortale externum, certum, & ſine dubio, an ſit mortale ; & certo reſervatum, & ſine dubio, an ſit, vel non reſervatum, & in ſuo genere conſummatum, & inſuper perfectum, eo modo, quod Lex exprimit: v. g. *Temerè præſumptuoſè, vel ſcientèr.* Cum verba debeant ſumi cum effectu. *C.* 4. *de Cler. non reſid. L.* 1. §. *Hac, ff. Quod quiſque jur.* Peccata enim venialia, vel etiam mortalia jam confeſſa, cum non ſint materia neceſſaria Sacramenti, vel nequeunt, vel non ſolent reſervari. Nec purè interna, quia licet poſsint reſervari, hoc non convenit ad externam Eccleſiæ gubernationem: ac proindè ſolum tunc reſervantur, quando prodeunt in aliquem actum externum, qui ex ſe, & ſine relatione ad actum internum, ſit peccatum grave. Sicque, qui committit furtum rei levis cum affectu ſubripiendi rem gravem non incurrit reſervationem. *Suarez de Pœnit. D.* 29. *ſect.* 3. *Lug. eod. D.* 20. *ex n.* 14. *Laym. l.* 5. *tr.* 6. *cap.* 12.

373 Sed ne facilè in Religionibus caſus reſervati multiplicarentur. *Clem. VIII.* Motu proprio, 26. *Maij, An.* 1593. ad 11. caſus reſtrinxit Prælatis Regularibus facultatem reſervandi ; quos quidem tantum poſſunt reſervare, ſi eos reſervare velint, ſed non debent, ſi tamen conſultum ſit plures, ultra illos reſervare, ſtatuit ipſe Pontifex, hoc non aliter fieri, quam de conſenſu Capituli Generalis pro toto Ordine, vel Provincialis pro tota Provincia. 11. caſus ſunt ſequentes. 1. Veneficia, incantantiones, ſortilegia. 2. Apoſtaſia à Religione, ſive dimiſſo, ſive retento habitu, dummodo egreſsio extra ſepta Monaſterij fiat. 3. Egreſsio nocturna, & furtiva è Monaſterio, etiam ſine animo apoſtatandi. 4. Proprietas, quæ ſit peccatum mortale contra paupertatis votum. 5. falſum juramentum in judicio regulari, vel legitimo. 6. abortus procuratio poſt fœtum animatum, & auxilium, ſeu conſilium ad illum, etiam ſi effectus non ſequatur. 7. falſificatio manus, vel ſigilli officialium Monaſterij. 8. furtum de rebus Monaſterij ; quod ſit peccatum mortale. 9. Lapſus carnis voluntarius opere conſummatus. 10. occiſio, vulneratio, vel percuſio gravis cujuſcumque perſonæ. 11. impedimentum, retardatio, vel apertio litterarum à ſuperioribus ad inferiores, vel ab inferioribus ad ſuperiores, quando ex malitia provenit. In noſtra Societate ultra 11. prædictos ſunt reſervati alij 10. à *Cong. Gen. V.* 1. perjurium, & falſum teſtimonium in judicio, vel extra. 2. Furtum alicujus rei, quod ſit peccatum mortale contra votum paupertatis. 3. Voluntarius lapſus carnis, & quidquid eſt contra caſtitatis votum, quod exeat in actum externum. 4. Expreſſa inobedientia, qua quis dicat, ſe obedire nolle. 5. Seditio in ſuperiorem, & diviſio à capite in grave ſocietatis præjudicium. 6. Detractio bonæ famæ, & exiſtimationis aliorum, & ſeminatio diſcordiarum inter fratres. 7. Reticuiſſe, vel mentitum fuiſſe in examine circa impedimentum excludens à Societate, quod grave damnum cauſare valet. 8. Miſsio, ſeu acceptatio litterarum abſque licentia expreſſa, quando talis miſsio, vel acceptatio eſt peccatum mortale. 9. Tranſgreſsio votorum ſimplicium, quæ Profeſsi poſt profeſsionem emittunt. 10. Cenſuræ noſtræ Societatis, ſeu peccata, quæ annexam excommunicationem habent in noſtris Conſtitutionibus, Bullis, & Decretis. Hæc omnia reſervantur ſuperiori domus, vel Collegij, quando manifeſtè ſunt mortalia, & in actum externum prodierunt, & à nullo poſſunt abſolvi, niſi de expreſſa licentia Superioris Domus, vel Collegij. Omnium horum caſuum peculiarem explicationem proſequitur. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *ex n.* 1662.

374 A peccatis reſervatis poſſunt abſolvere : 1. in articulo, vel periculo mortis quivis Sacerdos, & à quocumque peccato ; quia tunc nulla eſt reſervatio. *Trident. ſeſſ.* 14. *de Pœnitent. cap.* 7. 2. Qui reſervavit peccatum, vel ejus Superior, vel ſucceſſor in Dignitate, vel ab eo delegatus. 3. Regulares ex privilegio Apoſtolico poſſunt quoſcumque abſolvere, etiam à peccatis reſervatis Pontifici extra Bullam Cœnæ. 4. Epiſ-

Digitized by Google

Epiſcopi poſſunt abſolvere à peccatis occultis Pontifici reſervatis. *Trident. ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 6. & etiam ſi Pontifex, aut ejus Legatus non poſsit adiri ob impedimentum ſtabile, ſenium, infirmitem, &c. *Laym. lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 6. *n.* 5. Imò & Parochus poterit abſolvere, quando Epiſcopus, vel alius privilegiatus nequeat adiri. *Tambur. de Caſib. reſerv. cap.* 12. §. 2. *n.* 28. In noſtra Hiſpania maximum ad hoc privilegium in Bulla Cruciatæ habemus: ſiquidem pœnitens Bullam habens, poteſt à quocumque Confeſſario approbato abſolvi ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis vero, vel præſumpto à quibuſcumque peccatis, quocumque modo Apoſtolicæ Sedis reſervatis, excepto crimine hæreſis externæ. A non reſervatis vero toties quoties pœnitens confeſſus fuerit. Si autem peccatum, ac cenſura à qua quis cupit abſolvi, exigat ſatisfactionem, non debet abſolvi, quin talis pœnitens prius per ſe, aut ſi ipſe non poteſt, per hæredes ſuos ſatisfactionem reddat. Qui fuit in periculo mortis virtute Bullæ abſolutus, ſi à tali periculo liberetur non tenetur recurrere ad ſuperiorem: & in hoc ſtat privilegium: ſi caſus Sedi Apoſtolicæ reſervati ſunt occulti poteſt pœnitens ab illis toties quoties confiteatur abſolvi, quia quando occulti ſunt, ſolum Epiſcopo reſervantur. *Trident. ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 6, niſi crimen hæreſis, ſi ſit externa, & formalis, etiam ſi occulta ſit, idem eſt de Apoſtaſia, quod ſemper excipitur, ut conſtat ex Edicto Generali Inquiſitionis, ſed hoc delictum ab ipſis Inquiſitoribus abſolvendum eſt, niſi pœnitentes ſint Indi: nam hi ab Epiſcopo, vel ab eo delegato abſolvuntur ex Conſtitutione *Greg. XIII.* quam affert *Solorz. de Jure Ind. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 24. *n.* 30. Ab alijs peccatis, excepta hæreſi, & apoſtaſia, quamvis reſervata ſint Inquiſitoribus, ut ſunt ſortilegia, incantationes, veneficium, præſtigiæ magicæ, invocationes Dæmonum, & alia, quæ in Edicto continentur, poteſt quis virtute Bullæ abſolvi, & quidem toties quoties, cum non ſint Sedi Apoſtolicæ reſervata. Poteſt quis duas Bullas ſumere: ſed non plures ex diſpoſitione *Greg. XIII.* & tunc poterit bis abſolvi in vita, & bis in morte à peccatis Pontifici reſervatis: & bis poterit ſibi applicare Indulgentiam in vita, & bis in articulo mortis. Regulares poſſe abſolvere à peccatis Inquiſitioni reſervatis vi ſuorum privilegiorum, excepta hæreſi, tenent *Portel*, *Fr. Valentin*, *& alij*. Sed ſecurius eſt, facultatem ab Inquiſitoribus, vel Commiſſarijs petere. Cardinalis Pœnitentiarius habet poteſtatem abſolvendi à cenſuris, & peccatis reſervatis, & diſpenſandi in irregularitatibus pro foro interno: quod munus exercet per Pœnitentiarios, qui Romæ in Eccleſijs Patriarchalibus aſsiſtunt, & ſedentes in Confeſsionarijs in ſignum hujus poteſtatis virgam in manibus tenent, & in ſolemnibus Proceſsionibus Pontificijs, & præcipuè in Proceſsione Corporis Chriſti incedunt parati cum planetis poſt univerſum Clerum Sæcularem, & Regularem prope Epiſcopos. Hujuſmodi Pœnitentiarij eliguntur ex Religionibus S. Dominici, S. Franciſci, & Societatis Jeſu. Alia ſpecies Officialium eſt illorum, qui Pœnitentiariam regunt per quamdam ſpeciem Tribunalis, audiendo nempè ſupplicationes ſuper petitis diſpenſationibus, & abſolutionibus. Et ſuper ipſis conceduntur litteræ Apoſtolicæ in forma Brevis, non quidem ſub Annulo Piſcatoris, ſed peculiari Pœnitentiariæ ſigillo. Expediuntur quidem diſpenſationes ſuper irregularitatibus ex cauſa homicidij, illegitimorum natalium, aut alterius defectus: ac etiam revalidationes matrimoniorum, & revalidationes ſimoniacarum proviſionum beneficiorum. Pœnitentiaria habet facultatem pro utroque foro, etiam in factis publicis abſolvendi, & diſpenſandi in multis quoad Regulares, & volentes ingredi Religionem, ſi conſenſus, & ſupplicatio Superiorum Regularium accedat. *Lacr. lib.* 6. *p.* 3. *n.* 970. In reliquis autem ſolum dantur abſolutiones, & diſpenſationes pro occultis, cum in publicis concedantur per Datariam, vel Secretariam Brevium. Si petens extra Romam ſit, Breve dirigitur Confeſſori Doctori in Theologia, ſeu Jure Canonico, vel habenti privilegium. *Luc. lib.* 15. *p.* 2. *Lacr. lib.* 6. *p.* 3. *ex n.* 951.

375 Licet probabile ſit, Regulares ſine ſpeciali licentia Epiſcopi poſſe abſolvere à peccatis Epiſcopo reſervatis à jure, vel conſuetudine, ut tenent plures, tamen certum eſt, non poſſe abſolvere ab eis, quæ Epiſcopus ſpecialiter ſibi reſervat ex Conſtit. *Urban. VIII. ann.* 1628. & *Clem. X. Superna magni Patrisfamilias*, & ex propoſitione 12. inter damnatas ab *Alex. VII. Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1628. Qui in aliqua Diœceſi habet facultatem abſolvendi à reſervatis, po-

Digitized by Google

poteſt ab eis abſolvere Peregrinos, qui bona fide ad ipſum accedunt, etiamſi illud peccatum in Diœceſi pœnitentis ſit reſervatum: nam ex tacito conſenſu Prælatorum, & generali conſuetudine Peregrini pro incolis, quoad forum pœnitentiale, habentur. Si verò ad talem Diœceſim accedant præciſé, ut à peccatis abſolvantur, non poſſunt abſolvi, ne eluſoria fiat reſervatio. *D. Anton.* 3. *p. tit.* 17. *c.*4. *Suar. de Pœnit. D.* 30. *ſect.* 1. *Lugo eod. D.* 20. *n.* 71. contra *Navarr. Sotum, & alios.* Imò poteſt Confeſſarius non habens facultatem ſpecialem abſolvere Peregrinum à peccato non reſervato in Diœceſi Confeſſarij, licet ſit reſervatum in Diœceſi pœnitentis. Secus eſt, ſi in utriuſque Diœceſi ſit reſervatum: imò etiam ſi in Diœceſi Peregrini non ſit reſervatum, ſi eſt reſervatum in Diœceſi Confeſſarij, non poteſt hic à tali peccato abſolvere, quia Peregrinus quoad forum pœnitentiale pro incola habetur, præcipuè cum reſervatio potius, quam pœnitentem, afficiat Confeſſarium, cui pro tali caſu tollitur juriſdictio. *Suar. de Pœnit. D.* 33. *ſect.* 1. *n.* 5. contra *aliquos.* A peccatis reſervatis à Generali, vel Provinciali pro ſuis ſubditis poſſunt abſolvere, non ſolum Generalis, & Provincialis, ſed etiam Superiores Locales immediati, & delegati ab his omnibus, non verò alij: ſi non detur ad hoc aliquod ſpeciale privilegium, quod quidem juxta ejus tenorem ſervari oportet: tale habent Fratres Minores, & Prædicatores. *Suar. de Relig. t.*4. *tr.*8. *l.*2. *cap.* 19. *Rodrig. tom.* 1. *q.* 62. *art.* 5. Regulares nequeunt abſolvi à caſibus reſervatis virtute Bullæ Cruciatæ, neque à Confeſſario Ordinario Monaſterij; ut declaravit Urbanus VIII. Novitij verò benè poſſunt eligere Confeſſarium virtute Bullæ, cum non ſint Religioſi, nec in odioſis eorum nomine veniant.

376 Quamvis per confeſsionem, & abſolutionem Sacramentalem remittatur peccatum quoad culpam, tamen remanet pœna temporalis illius luenda, vel in Purgatorio, vel in hac vita per opera ſatisfactoria, vel indulgentias, quæ pertinent ad ſecundam partem Rubricæ, in qua de remiſsionibus agitur. Pœnitentia ergo prout eſt ſatisfactio, eſt pars integralis confeſsionis, & quidem conformis inſtitutioni Chriſti. *Trid. ſeſſ.* 14. *Can.* 14. *&* 15. non eſt de eſſentia Sacramenti; ſed ex præcepto eſt regulariter imponenda à Confeſſario, debetque eſſe talis, ut proportionetur culpæ, & neceſsitati pœnitentis. Poteſt tamen aliquando leviſsima injungi, quando ſcilicèt, pœnitens eſt vehementer contritus, vel debilis, vel infirmus, & impotens ad gravem pœnitentiam, vel ſi Jubilæum, vel Indulgentia applicetur, ſed ut poſsit ſecuriùs pœnitentia moderari, expedit, quod Confeſſarius addat illa verba: *Quidquid boni feceris, & mali patientèr ſuſtinueris.* Poteſt injungi opus internum: v. g. meditatio de morte: nam Confeſſarius opus internum nomine Chriſti, imò & Eccleſiæ poteſt præcipere. *Lacroix l.* 1. *n.* 648. *& ſeqq.* Regularitèr tamen debet eſſe externum. Per ſatisfactionem enim pro pœna intelligitur aliqua compenſatio honoris, & authoritatis Dei læſæ per culpam. Si hæc compenſatio in æſtimatione morali ſit æquivalens pœnæ ſubeundæ in vindictam peccati, dicitur ſatisfactio condigna, ſi tamen non habeat omnimodam proportionem, ſed ex quadam convenientia cenſeatur admittenda à Deo offenſo, dicitur congrua. Ad ſatisfactionem condignam ex parte operis requiritur, quod opus ſit moralitèr *bonum, liberum, & voluntarium, ſupernaturale, afflictivum, & poſitivum* ex aliqua intentione ſatisfaciendi, etiamſi alias ſit præceptum: quin & patientèr tolerando flagella Dei, vel alia mala, & adverſa, ea facimus per talem acceptationem voluntaria, & per ea ſatisfacere poſſumus. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 9. Ex parte operantis requiritur *ſtatus viæ, & gratiæ*, quamvis ſatisfactio, ſaltem prout imponitur in Sacramento pœnitentiæ, etiamſi in peccato lætali adimpleatur, probabilitèr prodeſſe valeat: ut ex *Suarez, Cajet. & alijs* tenet *Lacr. l.* 6. *p.* 2. *n.* 1245. contra *D. Thom. & alios*: Opera, quæ in ſatisfactionem debent injungi, ſunt triplicis generis, ſcilicèt, *oratio, eleemoſyna, & jejunium.* Ad orationem reducitur omne opus bonum ad cultum Dei ordinatum. Ad eleemoſynam omne opus bonum, quod in proximum dirigitur per opera miſericordiæ. Ad jejunium omne opus bonum, quod eſt corporis afflictivum, ut maceratio carnis. Satisfactio, ut à Confeſſario impoſita tanquam pars integrans Sacramentum Pœnitentiæ efficaciorem vim obtinet ex Chriſti inſtitutione: & hanc vim habet ex opere operato, præter eam, quæ correſpondet merito operantis. Sic ex D. *Thom. Suar. & alijs Salmantic. tom.* [illegible] . *tr.* 6. *cap.* 10.

La-

Lacroix lib. 6. p. 2. ex num. 1229. & 1302.

377 Cum Confeſſarius perſonam Medici, & Judicis in hoc Sacramento agat, utramque pœnitentiam imponere debet, & medicinalem, quæ pœnitentem præſervet à lapſu; & vindicativam, ut Divinæ Juſtitiæ ſatisfiat à pœnitente per opera pœnalia, & ipſi deſerviat ad compenſationem pœnæ temporalis, quæ remanet ex dimiſsis peccatis quoad culpam. Et quia contraria contrarijs curantur, oportet prorſus ſuperbo humiliationem, avaro largitionem eleemoſynæ, luxurioſo carnis macerationem, & ſic alijs alia hujuſmodi injungere. *C.* 10. 26. *q.* 7. ibi: *In his ipſis, in quibus deliquit, agens multa contraria, & Zachæus fecit. L.* 25. *tit.* 4. *p.* 1. ibi: *Debele dàr penitencia contraria del pecado que fizo, ò otra, ſegun ſu alvedrìo, qual entendiere que podrà cumplir.* Debet Confeſſarius, tàm in electione opinionum, quàm in ſatisfactionis, & pœnitentiarum impoſitione, uti vino, & oleo, ſicut ille Samaritanus Evangelicus. Non ſit nimis rigidus, nec nimis blandus: ne rigore pœnitentes terreat, vel lenitate culpas foveat, ut olim Apollo Phaetontem alloquebatur. *Nec preme, nec ſummum molire per æthera currum — altius egreſſus Cœleſtia tecta cremabis: inferius terras: medio tutiſsimus ibis:* ſæpè tamen, & in dubio ſemper oportet ad benignitatem declinare, ne odioſum reddatur Sacramentum. *C.* 2. *de Sacrileg. C.* 12. 26. *q.* 7. ibi: *Et ſi erramus modicam pœnitentiam imponentes nonnè melius eſt propter miſericordiam rationem reddere, quàm propter crudelitatem? Ubi enim Paterfamilias largus eſt, diſpenſator, non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, ut quid Sacerdos ejus auſterus? vis apparere Sanctus? circa vitam tuam eſto auſterus, circa alienam benignus.* Et quia manifeſta peccata ſcandalum in populo generant, licet non conveniat, quod Confeſſarius publicam pœnitentiam in foro Sacramentali imponat ob periculum revelandi peccatum, poteſt tamen obligare publicum peccatorem, ut ſe publicè emendatum oſtendat. Pœnitens tenetur ſub gravi adimplere pœnitentiam, ſi hæc rationabilis ſit, & pro culpa gravi nondum confeſſa imponatur. Eſſe tantum obligationem ſub veniali ad pœnitentiam adimplendam, ſi imponatur tantum pro venialibus, vel mortalibus aliàs confeſsis, vel ſi levis ſit, vel ſi Sacerdos noluit ſub gravi obligare, vel ſi pars tantum levis omittatur, tenent *Suar. de Pœnit. D.* 38. *ſect.* 7. *Laym. l.* 5. *tr.* 6. *C.* 15. Si pœnitenti ſit nimis moleſta, & difficilis pœnitentia, & Confeſſarius nolit eam moderari, non peccat pœnitens, ſi diſcedens ſine abſolutione ſe alij Confeſſario ſiſtat, & ea confiteatur peccata, nam in hoc ſuo jure utitur. Nec eſt neceſſe pœnitentiam peragi ante abſolutionem, ut olim docebat Petrus de Oſma, cujus error damnatus à *Sixto IV.* fuit ab aliquibus rigoriſtis renovatus, & addiderunt, praxim non abſolvendi, niſi peracta prius pœnitentia viguiſſe in Eccleſia per 12. prima ſæcula. Certum tamen eſt, quod abſolutè eſt retinenda praxis, qua utimur in Eccleſia abſolvendi ante peractam pœnitentiam, licet ut ſervetur ordo judicij, ante abſolutionem injungatur. De quo *Lacroix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1230. Hinc *Alexand. VIII.* has damnavit propoſitiones. 16. *Ordinem præmittendi ſatiſfactionem abſolutioni induxit, non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti Lex, & præſcriptio naturæ rei, id ipſum quodammodo dictante.* 17. *Per illam praxim mox abſolvendi ordo pœnitentiæ eſt inverſus.* 18. *Conſuetudo moderna, quoad adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiam ſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed pro abuſu.* 22. *Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint.* In idem incidit prop. 87. *Keſnel.*

378 Cum manifeſta peccata non ſint occulta correctione purganda. *C.* 1. *h. t.* debet pro ipſis in foro externo publica pœnitentia imponi. *C.* 19. 2. *q.* 1. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 8. Ut hoc modo rei emendentur, & alij tali exemplo à peccatis committendis arceantur, dum vident, ea impunita non manere. Pœnitentia publica, alia eſt *ſolemnis*, alia *non ſolemnis. Solemnis* erat, quæ fiebat ſervatis certis ritibus, & ſolemnitatibus: nam pœnitentes in principio Quadrageſsimæ ante fores Eccleſiæ ſe præſentabant Epiſcopo Sacco induti nudis pedibus, vultibus in terram demiſsis, ſe reos eſſe ipſo habitu, & vultu proteſtantes. Et varijs precibus in Eccleſia factis Epiſcopus manus imponebat, aquam benedictam ſpargebat ſuper eos, mittebat cinerem, & cilicio capita eorum operiebat, & cum gemitu, & crebris ſuſpirijs denuntiabat, quod ſi-

cut

Digitized by Google

cut Adam projectus eſt de Paradiſo, ita ipſi pro peccatis ab Eccleſia abjiciebantur: & tunc à Miniſtris expellebantur extra januas Eccleſiæ, & in Sacra Domini Cœna rurſus admittebantur. *C.* 64. *D.* 50. *L.* 18. *tit.* 4. *p.* 1. Sed talis publica pœnitentia jam non eſt in uſu, niſi fortè, quando excommunicatus ſolemnitèr abſolvitur. Solus enim Epiſcopus hanc pœnitentiam indicebat, & quidem in Quadrageſsima tantum, ſemel ſolum in vita, & tantum pro peccatis valdè gravibus, & ſcandaloſis. Et non indicebatur Clericis, niſi depoſitis, & quidem ſine ſpe reſtitutionis. *C.* 2. *de Pœnit. D.* 6. *C.* 65. *D.* 50. Nec conjugatis, ſine uxoris conſenſu, imponebatur. Et quia crimen promulgabatur, pœnitens fiebat infamis. Pœnitentia publica non *ſolemnis* eſt, quæ à quolibet Sacerdote publicè, & in facie Eccleſiæ pro peccatis, non adeo gravibus, & in quocumque tempore, & ſæpiùs, & indiſtinctè, etiam conjugatis imponebatur: v.g. peregrinatio cum pera, & baculo benedictis, ut deducitur ex *C.* 61 *c.* 66. *c.* 68. *D.* 50. *C.* 17. *de Conſec. D.* 3. *c.* 2. *h. t. L.* 20. *tit.* 4. *p.* 1. Olim quidem graviſsimæ pœnitentiæ trium nempè, ſeptem, decem, vel quindecim annorum, quin & pro tota vita imponebantur in oratione, ſuſpenſione, pane, & aqua, detruſione, & alijs hujuſmodi de quibus latè in Canonibus pœnitentialibus: quæ jam non ſunt in uſu.

379 In *C.* 2. *h. t.* dicitur: *Qui Preſbyterum occiderit duodecim annorum pœnitentia ei ſecundum Canones imponatur: convictus, uſque ad ultimum tempus vitæ ſuæ militiæ cingulo careat, & abſque ſpe conjugij maneat.* Hodie tamen tàm impedimentum, quàm pœna in deſuetudinem abjit. *In C.* 9. *h. t.* præcipitur, quod audiatur confeſsio mulieris, nec ipſi denegetur abſolutio, quia ſibi partum ſuppoſſuit, faciendo, quod venter ejus intumuiſſet ex certo ſucco herbarum, quem potavit, ne ejus bona devenirent ad extraneos: ſicut non negatur abſolutio ei, quæ filium proprium ex adulterio ſuſcepit, nec vult illud marito detegere: nam licet ipſa in quantum poteſt ſine famæ diſpendio, & periculo vitæ curare debeat, ne damnum patiantur hæredes legitimi, ac proindè compenſationem illis facere debeat, vel ex proprijs bonis, vel ſuadendo filio illegitimo, ut renuntiet hæreditati, & fiat Clericus, vel Religioſus: tamen regularitèr non tenetur ſuum occultum delictum manifeſtare, ad impediendum damnum mariti, & filiorum legitimorum. Nam bonum famæ, & vitæ eſt ſuperius bonis fortunæ: neque filius, qui in poſſeſsione nativitatis legitimæ eſt, tenetur credere matri aſſerenti, etiam cum juramento, eſſe ſuppoſitum, vel ex adulterio ſuſceptum. *L.* 6. *ff. de His, qui ſui. C.* 10. *de Probat. & ibid. Gonz. n.* 8. *Leſſ. de Juſt. lib.* 2. *cap.* 10. *ex num.* 47. Adulter non ſolum quando eſt dubium, an proles ſit ſua, ſed etiam quando ſibi perſuadet, ſuam eſſe, regularitèr excuſatur à reſtitutione: quia regularitèr nequit fieri ſine gravi periculo vitæ, vel famæ; vel quia aliundè à matre fit compenſatio: ceſſantibus tamen his cauſis, damna ex adulterio, ſi hæc conſtet, ab adultero compenſanda veniunt.

380 Medici nequeunt ſub anathematis pœna pro corporali ſalute, aliquid ægroto ſuadere, quod in periculum animæ convertatur: quia anima multo pretioſior eſt corpore. *C.* 13. *h. t. L.* 37. *tit.* 4. *p.* 1. Imò, Medici vocati ad infirmos, ante omnia debent infirmum ad confeſsionem inducere, ut ceſſante cauſa ceſſet effectus: cum infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino, languido, quem ſanaverat, vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. *C.* 13. *h. t. L.* 37. *tit.* 4. *p.* 1. ibi: *E por ende tovo por bien Santa Egleſia, que ningun Fiſico Chriſtiano non ſea oſſado de melecinar al enfermo à menos de confeſſarſe primeramente: è el que contra eſto ficiere, que fueſſe echado de la Egleſia. S. Pius V.* Motu proprio *ſuper Gregem.* 8. *Mart. An.* 1566. hanc decretalem innovabit, & addidit, quod Medicus non viſitet ægrotos ultra tertium diem, quando morbus periculum mortis habet, nec ad ipſos redeat, niſi Confeſſarius teſtetur, infirmum confeſſum eſſe. Et præcipit univerſitatibus, quod exigant à Medicis juramentum, hoc ſervandi, quando ad Doctoratus gradum eos promoverint, vel licentiam medendi dederint. Sed hæc conſtitutio, vel nunquam fuit uſu recepta, vel jam eſt abolita per deſuetudinem. In noſtra Hiſpania habetur in *L.* 3. *tit.* 16. *lib.* 3. *R. C.* ibi: *Mandamos, que los Medicos, y Cirujanos guarden lo diſpueſto por Derecho Canonico, en advertir à los enfermos que ſe confieſſen, eſpecialmente en las enfermedades agudas, en las quales, el Medico, y el Cirujano que las curare, ſean obligados, à lo menos en la ſegunda viſita, de amoneſtar al doliente, que ſe conf[illegible], ſo pena de diez

diez mil maravedis para la nueſtra Camara, y Fiſco, por cada vez que lo dexaren de hacer. Et in *L.* 5. *tit.* 1. *lib.* 1. *R. C.* dicitur: *Todo Fiel Chriſtiano, al tiempo de ſu finamiento, ſea tenudo de confeſſar devotamente ſus pecados, y de recibir Comunion del Sacramento Santo de la Eucharistìa, ſegun lo diſpone la Santa Madre Igleſia; y el que no lo hiciere, è finare ſin confeſsion, pudiendolo hacer, que pierda la mitad de ſus bienes, y ſean para la nueſtra Camara.*

381 Alius modus, & quidem facilior, ſatisfaciendi pro peccatis, eſt per indulgentias. *Indulgentia* eſt remiſsio pœnæ temporalis debitæ pro peccatis actualibus extra Sacramentum facta ex theſauri Eccleſiaſtici diſpenſatione. Sic *com. DD.* In theſauro Eccleſiæ inveniuntur merita, & opera ſatisfactoria Chriſti Domini, quæ ſunt valoris infiniti: B. Mariæ, & aliorum Sanctorum: Nam cum his non indiguiſſent ad ſatisfaciendum Deo, in depoſito, & theſauro reſervat Eccleſia ad applicanda alijs fidelibus: *Extr. Unigenitus* 2. *h. t. int. com.* ubi loquendo de infinitis Chriſti meritis, ait *Clement. IV. Quantum ergo ex inde, ut nec ſupervacua, inutilis, aut ſuperflua tantæ effuſionis miſeratio redderetur, theſaurum militanti Eccleſiæ adquiſivit, volens ſuis theſaurizare filijs pius Pater, ut ſic ſit infinitus theſaurus hominibus: quo qui uſi ſunt, Dei amicitiæ participes ſunt effecti: quæ quidem theſaurum non in ſudario repoſitum, non in agro abſconditum, ſed per B. Petrum Cœli clavigerum, ejuſque Succeſſores, ſuos in terris Vicarios commiſit fidelibus ſalubritèr diſpenſandum. Et proprijs, & rationabilibus cauſis, nunc pro totali, nunc pro partiali remiſsione pœnæ temporali pro peccatis debitæ tàm generalitèr, quàm ſpecialitèr (prout cum Deo expedire cognoſcerent) verè pœnitentibus, & confeſsis miſericorditèr applicandum.* Indulgentia quidem pro diverſis reſpectibus diverſè dividitur: nam alia *eſt totalis*, *partialis* alia. Indulgentia *totalis*, *plenaria*, ſeu *pleniſsima*, eſt per quam tota pœna, quæ eſſet in Purgatorio luenda remittitur. *Partialis* eſt per quam non tota pœna, ſed aliqua pars remittitur, vel indeterminata: v. g. tertia pars pœnarum, vel determinata; v. g. Quadragena, id eſt, pœna, quæ per Quadrageſsimam erat ſubeunda; vel *Carena* ſic dicta quaſi carentia, id eſt, pœna per Quadraginta d[illegible] in pane, & aqua ſuſtinenda: vel unius anni, &c. Per has indulgentias remittitur pœna, quæ per pœnitentiam talis temporis reſpectivè eſſet remittenda. Alia inſuper eſt *temporalis*, quæ ſcilicèt lapſu certi temporis finitur. Sic indulgentia conceſſa ad certum tempus, vel ſub conditione, ceſſat, illo finito, & hac deficiente. Similitèr ad beneplacitum conceſſa, mortuo concedente, utpotè ceſſante ejus beneplacito, etiam & ipſa expirat. *C.* 5. *de Reſcript. in* 6. Alia item eſt *perpetua*: quæ ſemper durat, quouſque revocetur. Sicque indulgentia conceſſa à Papa, vel Epiſcopo ſimplicitèr, non ceſſat morte concedentis; *arg. C.* 16. *de Reg. jur. in* 6. etiam ſi ceſſet cauſa, ob quam fuit conceſſa: dum hæc à principio fuiſſet conceſsioni proportionata. *Suar. de Pœnit. D.* 52. *ſect.* 2. *n.* 4. Indulgentia quamtumvis ex ſua conceſsione perpetua ſit, pendet tamen in ejus conſervatione, & ceſſatione à voluntate concedentis, ſicut ab eo in conceſsione pendet; *arg. C.* 1. *de Reg. jur. L.* 35. *ff. eod.* ac proindè poteſt revocari ab ipſo concedente, ab ejus ſucceſſore, & ſuperiore utrinſque. *Extr.* 4. & 5. *h. t. inter com. Suar. de Pœnit. D.* 57. *ſect.* 2. *n.* 8. *p.* 11. *Lacroix l.* 6. *p.* 2. *num.* 1382. Deindè: Alia eſt *perſonalis*, quæ perſonæ: alia *realis*, quæ rei; v. g. Roſario, vel Cruci: alia *localis*, quæ certo loco: v. g. altari, vel Eccleſiæ eſt conceſſa. Si locus, vel res, cui eſt conceſſa indulgentia, ſine ſpe reædificationis deſtruatur, indulgentia ceſſat. Si vero cum reædificationis ſpe deſtruatur, ſuſpenditur indulgentia, & ſi brevi tempore reædificetur locus, indulgentia reſurgit. *Suar. de Pœnit. D.* 52. *ſect.* 1. *n.* 8. & 9. *Lacroix l.* 6. *p.* 2. *num.* 1383. Uſum indulgentiarum, non ſolum antiquiſsimum eſſe conſtat. *Extr.* 1. *h. t. Inſt. com. Trid. ſeſſ.* 25. *Decret. de Indulgentijs*, ſed à tempore Apoſtolorum derivari probat. *Suarez de Pœnitent. D.* 49. *ſect.* 2.

382 S. Pontifex habet illimitatam poteſtatem diſpenſandi Eccleſiæ theſaurum; ac proindè poteſt ipſe, & quidem ſolus, plenarias indulgentias, non ſolum pro vivis, ſed & pro defunctis concedere; *arg. C.* 4. *h. t. Extr.* 2. *eod. inter com.* non tamen poteſt tot concedere, ut Purgatorium exhauriat: quia non videtur poſſe tantam profuſsionem juſta cauſa cohoneſtari. *Lacr. l.* 6. *p.* 2. *ex n.* 1317. Quippe cum non ſit Dominus, ſed diſpenſator, ſi abſque juſta, & legitima cauſa, & quidem conceſsioni proportionata, indulgentias concedat, non ſolum hæ erunt illicitæ, ſed & invalidæ; *arg. C.* 14. *h. t.*

vel

Vel in totum; vel ſaltem qua parte indulgentia cauſam excedat. *C. 1. C. fin. h. t. in 6.* Tales cauſæ ſunt propagatio fidei Catholicæ, hæreſum extirpatio, concordia inter Principes Chriſtianos, converſio infidelium, exaltatio Eccleſiæ, excitatio ad devotionem, & virtutem, &c. *Suar. de Pœnit. D.* 52. *ſect.* 2. *Lacroix l. 6. p. 2. ex n.* 1301. Indulgentiæ nequeunt primo publicari ſine licentia, & approbatione Ordinarij. *Trid. ſeſſ.* 21. *de Ref. cap. 9.* Indulgentiæ vero jam olim conceſſæ poſſunt publicari à Religioſis, vel illis, quibus ſunt conceſſæ ſine Ordinarij licentia juxta *Gallemart.* In Hiſpania ultra licentiam Ordinarij requiritur etiam licentia Commiſſarij Cruciatæ, vel delegati ab ipſo, ut poſsint indulgentiæ publicari, vel typis mandari. *L.* 12. *tit.* 10. *lib.* 1. *R. C.* Pro Indijs tamen habemus Decretum Regium poſt *tit.* 20. *lib.* 1. *R. Indiar.* ibi: *En Conſulta del Conſejo de 27. de Abril de 1651. ſobre otra del Conſejo de Cruzada, fuè ſu Mageſtad ſervido de reſolver, que las Bulas, ò Breves de Indulgencias, que ſu Santidad concediere para las Indias, ſe preſenten por aquel Conſejo, y paſſen por el de Indias; y eſtando paſſadas por ambos Conſejos, no ſea neceſſario paſſarlas por los Tribunales de las Indias.* In praxi tamen hic præſentantur Bullæ Indulgentiarum Ordinario, & ſubdelegato Cruciatæ. Epiſcopi confirmati, etiam ſi conſecrati non ſint, poſſunt indulgentias concedere, ſed tantum pro ſua Diœceſi, etiam ſi actu in ea non exiſtant, cum ſit actus juriſdictionis voluntariæ, & tantum ſuis ſubditis. *C. 4. h. t.* Exempti tamen intra Diœceſim exiſtentes benè poſſunt lucrari indulgentias ab Epiſcopo conceſſas, ne in eorum damnum retorqueatur exemptio, quæ eſt in eorum favorem inducta contra *C. 61. de Reg. jur. in 6. L. 6. C. de Legib.* Ipſe concedens etiam eas lucrari poteſt. *Suarez de Legib. lib. 6. cap. 12. n.* 8. Extranei, qui in tali Diœceſi, nec domicilium, nec quaſi domicilium habent, non poſſunt lucrari indulgentias ibidem conceſſas, niſi eorum Epiſcopus ſpecialitèr conſentiat. *Barb. de Offic. Epiſc. alleg.* 88. *n.* 25. Archiepiſcopo ſpecialitèr conceſſum eſt, ut poſsit non ſolum pro ſua Diœceſi, ſed pro tota ſua Provincia, etiam, quando actu eam non viſitat, concedere indulgentias. *C. 15. h. t.* Quod non extenditur ad Patriarcham, vel Primatem, qui ſolum in ſua Diœceſi, ſi eſt Epiſcopus, vel in ſua Provincia, ſi eſt Archiepiſcopus, non vero poteſt in toto Regno indulgentias concedere. Archiepiſcopus, & Epiſcopus ſolum poſſunt 40. dies concedere, niſi in die Dedicationis Eccleſiæ: in quo indulgentiam unius anni poſſunt concedere. *C. 14. h. t. Barboſ. de Offic. Epiſc. alleg.* 88. *n.* 14. *Suar. de Pœnitent. D.* 55. *ſect.* 3. *n.* 7. *Lacr. l. 6. p. 2. n.* 1320. *& ſeqq.* Cardinales in Eccleſijs ſui tituli ex privilegio 100. dies concedere valent, vel ex conſuetudine: ſiquidem hanc facultatem conſuetudine poſſe obtineri ſaltem eſt probabile. *Sanch. in Decal. l.* 4. *cap.* 38. *n.* 21. *Laym. l.* 5. *tr.* 7. *cap.* 4. *n.* 4. *Caſtropal. tr.* 24. *D. un. p.* 6. *n.* 6. contra *Suar. de Pœnit. D.* 55. *ſect.* 4. *n.* 3. *Navar. Sot. Turrecr. & alios.* Legati à Latere, alijque Prælati, ſive Sæculares, ſive Regulares Epiſcopo inferiores, quibus Jure Communi non conceditur hæc facultas, ſolent privilegium habere ad concedendas indulgentias. Parochi, Vicarius Generalis Epiſcopi, vel Capituli; imò nec ipſum Capitulum, Sedevacante, nec Concilium Generale habent poteſtatem concedendi indulgentias. *Dian. in Sum. V. Indulgentia.* Nam hæc facultas eſt meræ gratiæ, & per ſe eſt Dignitati reſervata: poſſuntque Epiſcopi hanc poteſtatem, cum ſit ordinaria, alteri delegare. Et cum conceſsio indulgentiarum non ſit actus ordinis, ſed juriſdictionis, Papa, vel Epiſcopus, etiam nec dum Sacerdos, poſſet, & indulgentias concedere, & delegare conceſsionem cuivis ſimplici Clerico. Sed cum Epiſcopus, non per modum diſpenſationis Theſauri Eccleſiæ: nam hoc pertinet ad Papam, ſed ſolum per modum abſolutionis poſsit indulgentias concedere, non valet eas concedere pro defunctis, in quos juriſdictionem non habet; ſed ſolum pro vivis, ſi ſui ſubditi ſint: quippè in eos juriſdictionem habet. *Bellarm. lib. 1. de Indulg. cap.* 14. *lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1315. *&* 1320. Prælati Regulares, licet non poſſint applicare alteri ſatisfactionem ſuorum ſubditorum, ſine illorum ſaltem præſumpta licentia: (quamvis aliqui contrarium teneant) poſſunt quemlibet admittere ad communicationem bonorum operum ſuorum ſubditorum, quoad meritum de congruo, & impetrationem: quia in hoc nihil auferunt à ſubditis: poſſunt tamen ſubditis præcipere, ut alicui applicent ſatisfactionem in neceſsitate. *Alloza in Sum. V. Indulgentia, ſect.* 1. *n.* 21. *Suarez, & alij.*

383 Ut quis poſsit lucrari indulgen-

tias. 1. debet eſſe baptizatus. Pro Catechumenis vivis, & defunctis, poſſe indulgentias applicari ex *Granado* contra *Præpoſitum* tenet *Diana in Sum.* V. *Indulgentia*, *n.* 6. 2. debet eſſe non excommunicatus. *C.* 32. *C.* 107. 11. *q.* 3. Debetque omnia opera præſcripta adimplere, alias cum non ſervet formam, vel conditionem, eas non lucrabitur, etiam ſi per ipſum non ſtet, niſi aliter in conceſsione exprimatur. *Extr.* 2. *b. t. inter com.* & debet eſſe in gratia, ſaltem, quando ultimum opus completur: Siquidem non poteſt per indulgentiam tolli reatus pœnæ, ſi ſtet reatus culpæ gravis. *Diana in Sum.* V. *Indulgentiæ requiſita*, *n.* 3, *Lacroix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1301. Indulgentiæ pro aliqua feſtivitate conceſſæ incipiunt à primis illius veſperis, & durant uſque ad occaſum ſolis diei ſequentis. Conceſſæ ad ſeptennium incipiunt à die publicationis factæ in illo loco, & licet conſultius ſit habere actualem intentionem lucrandi indulgentias, ſufficere intentionem habitualem, & interpretativam, quam generalitèr habent Chriſtiani, de eo quod ſua opera proſint, quantum poſſunt, tenent *Suar. de Pœnit. D.* 56. *ſect.* 1. *n.* 7. *Lug. de Sacr. D.* 27. *n.* 82. *Lacroix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1325. Si pro alio quis velit indulgentiam lucrari eſt neceſſarium habere intentionem lucrandi determinatè pro illo: ſufficit tamen intentio habitualis id eſt, ſemel habita, & non revocata, dum tamen ille, pro quo applicatur, ſit in ſtatu gratiæ. Et poteſt applicari abſenti, ignoranti, & non petenti, & probabilitèr poſitivè invito: ſicut à cenſura poteſt invitus abſolvi: quia licet fructus meriti non poſsit alij applicari, cum meritum ſit ad gratiam, & gloriam merentis, fructus tamen ſatisfactionis alteri poteſt applicari, ut patet in Chriſto D. qui pro nobis ſatisfecit. Pro defunctis nullus, niſi Papa poteſt indulgentias applicare: quippè ipſe ſolus habet claves Theſauri Eccleſiæ, eaſque applicat ſolum per modum ſolutionis, cum defuncti jam ſint extra ejus juriſdictionem. Et licet aliqui dicant, poſſe aliquem, qui non ſit in gratia lucrari indulgentiam pro defuncto, qui eſt in Purgatorio, qui certè eſt in gratia, ſecurius eſt illam in ſtatu gratiæ applicare. Indulgentiæ applicationem pro defuncto habere infallibilem effectum, alij negant, alij concedunt: utrique probabilitèr. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 524. & 1350. Indulgentia, quæ conceditur alicui feſto non transfertur cum officio illius feſti. Si verò cum officio etiam feſtum transferatur, & in conceſsione non fiat mentio diei menſis, ſed ſolum feſtivitatis, transfertur indulgentia, quia tunc eſt feſtum alicujus Sancti, cum celebratur ejus feſtum, & officium. Sic *Diana in Sum.* V. *Indulgentia*, *n.* 9. Indulgentiæ vivis conceſſæ non poſſunt defunctis applicari, niſi hoc in Bulla ſpecialitèr concedatur. Quando indulgentia eſt applicata alicui grano, Cruci, vel Imagini, ſi alteri commodetur, non lucratur Commodatarius indulgentiam ex declaratione *Innoc. X.* Qui ab alio, quam à Papa accepit facultatem concedendi indulgentias non poteſt alteri concedere, ut applicet: quia delegatus non poteſt delegare. *Diana in Sum.* V. *Indulg. requiſ. n.* 13. & 15.

384 Sed quia ſolent aliquæ indulgentiæ falſo ſupponi, quæ in re non ſunt conceſſæ, referam Decretum de indulgentijs apocryphis, quod affert *Lacr. l.* 6. *p.* 2. *ex n.* 1367.

Decretum de Apocryphis Indulgentijs.

Delatæ ſæpiùs fuere ad S. Congregationem Indulgentijs, ſacriſque Reliquijs præpoſitam Indulgentiæ quædam confictæ, & omninò falſæ, quæ per diverſas Orbis Chriſtiani partes circumferuntur: aliæ vero examinandæ, quæ adhibito ſtudio inventæ ſunt, vel apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ: quod datum eis tempus præterijſſet, quarum quidem primæ, cum non facilem cognitionem habeant, Chriſti fideles harum rerum minus peritos fallunt, qui ſpe Indulgentiæ, remiſſioniſque peccatorum ſuorum conſequendæ fruſtrantur. Quamobrem eadem S. Congregatio vehementèr cupiens huic malo magis in dies ſerpenti occurrere, animarum profectui, & Indulgentiarum dignitati conſulere, plures illarum ſingulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

Tales in primis ſunt illæ, uti aſſerunt, conceſſæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus orationem charitatis Jeſu-Chriſti Domini Noſtri: *Precor te piiſſime Domine*, &c. Ab Urbano II. Eccleſiæ S. Mariæ, ut vulgo dici ſolet, Campagnolæ, & S. Victoriæ. Ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jeſu-Chriſti factæ S. Bernardo. Ab Innocentio III.

As-

Archiconfraternitati, & Ordini Redemptionis. A Bonifacio IX. viſitantibus Capellam S. Nicolai de Tolentino in ejus die feſto. A Joanne XXII. oſculantibus menſuram plantæ pedis B. Mariæ Virginis. Ab Alexandro VI. Imagini B. Mariæ, vulgo dictæ Laphetti. A Leone X. geſtantibus funiculum S. Franciſci primum in Urbe impreſſæ, deindè Mediolani anno 1665. (ſuas tamen habent, & veras confratres Archiconfraternitatis Cordigerorum S. Franciſci) recitantibus ſalutationem Angelicam ad pulſum horologij, & Imagini Conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ, cujus pedibus luna ſubjecta eſt. A Pio IV. vel S. Pio V. Principi Senarum. A Clemente VIII. dicentibus orationem: *O magnum Myſterium*, *&c.* Et Eccleſiæ S. Mariæ, quam vocant, Montis Serrati Avenione impreſſæ. Tum aliæ pro animabus Chriſti fidelium defunctorum, impreſſæ Matriti 20. Julij 1606. A Paulo V. cantantibus hymnum: *Te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virginem confitemur*, *&c.* Vel ſi die Sabbati interierint, dum idem canitur. Et Coronis, Roſarijs, Imaginibus, Numiſmatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo ſupplicante anno 1611. dum Eccleſia Romæ in honorem S. Caroli ædificaretur: & ab eodem Paulo, & Gregorio XV. dicentibus: *Sia lodato il Santiſsimo Sagramento; laus Santiſsimo Sacramento.* Ab Urbano VIII. in honorem ejuſdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti, & Sacerdotibus celebrata Miſſa dicentibus: *Ave Filia Dei Patris*, *Ave Mater Dei Filij*, *&c.* A Clemente X. recitantibus manè, meridie, ac veſpere conſuetam Antiphonam: *Angelus Domini*, &c. Et in fine: *Deo gratias*, *& Mariæ.* Ac demum aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronis Myſteriorum Paſsionis Domini Noſtri Jeſu-Chriſti, prece magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis S. Nicolai, qua repetita, quinquies oratione Dominica, & Salutatione Angelica, unam liberari animam, quolibet die à Purgatorij pœnis, affirmant. Tales aliæ Peruſij Confraternitati Sanctorum Sebaſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis S. Bernardi, ad Columnam Trajani: Tales demum aliæ Cruce ſignatorum. S. Euſtorgij, Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis ſunt, & illæ conceſſæ, ut ajunt, Capellæ Roſarij in Eccleſia S. Antonij de Rovigo, ſeu Rodigij, vel Eccleſiæ SS. Trinitatis Bergonis, aut S. Petri Montis Tondoni, die feſto Inventionis SS. Crucis, vel geſtantibus funiculum S. Franciſci de Paula: vel celebrantibus Miſſas S. Auguſtini, aut alias quinque in honorem quinque Feſtivitatum B. Virginis: vel recitantibus Officium S. Franciſcæ Romanæ, aut Antiphonam: *O Paſsio magna*, *&c.* in memoriam Paſsionis Jeſu: aut Roſarium S. Annæ (quod Congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impreſſa cum Imagine. S. Annæ circumferri ſolet: *Ave gratia plena*, *&c.* (quæ oratio prohibetur) aut Officio Conceptionis B. Virginis immaculatæ, quod aſſerunt à Paulo V. probatum fuiſſe: aut Orationem: *Deus, qui nobis in S. Syndone*, *&c.* (excipitur Indulgentia centum dierum, Ann. 1671. Conceſſa precibus Duciſſæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius Ditione degentibus) aut aliam: *Ave Filia Dei*, *&c.* poſt communionem recitandam: vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus SS. Euchariſtiæ Sacramenti nomen. Indulgentiæ rurſus octoginta millium annorum veteri de tabula exſcriptæ, quàm in Baſilica Lateraneſi aſſervari affirmant, pro dicentibus orationem illam verè piam: *Deus, qui pro redemptione mundi*, *&c.* Tùm quæ impreſſæ fuerunt Papię, Anno 1670. ſub hoc titulo: *Sommario dell Indulgenze conceſſe dalla Santita di noſtro Signore Papa Leone X. all Immagine della Cancezione della Glorioſa Virgine Maria.* Vel Piſauri ſub nomine B. Joannæ, Anno 1608. evulgatæ: vel Barlettæ ſeu Barula recitantibus, quaſdam, non ſanè malas orationes, lucrandæ: vel Parmæ à viſitantibus per quadrageſsimæ dies Eccleſias Tertij Ordinis S. Franciſci: vel Piſtorij, & Vaſtallæ à recitantibus orationem: *Ave Santiſsima Maria Mater Dei Regina Cœli*, *&c.* Et aliæ in peculiari impreſſo libro deſcriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ ſunt, quæ Crucibus Caravacenſibus tributæ dicuntur, vel Coronæ, ſive Stellario Conceptionis immaculatæ, quod ex duodecim globulis precarijs conſtat; vel granis, Crucibus, & Coronis Aloyſiæ ab Aſcenſione Hiſpaniæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel menſuræ altitudinis Jeſu-Chriſti Domini noſtri: vel Imagini, aut menſuræ vulneris lateri ejus inflicti: vel orationi, ut ajunt, in ſepulcro Domini noſtri reper-

tæ; & indulgentiæ, ut ajunt, innixæ revelationi factæ Sanctæ Birgittæ, Methildi, & Eliſabeth, vel B. Joannæ de Cruce. Et conceſſæ, uti aſſerunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hiſpaniarum Regem, & Miniſtrum Generalem Fratrum Minorum Obſervantiæ Sancti Franciſci.

Omnes vero, & ſingulas jam dictas indulgentias S. Congregatio partim eſſe confictas, & planè falſas declarat: partim apocryphas, vel ex alio capite nullas: quæ nemini ſuffragari poſſunt, eaſque in futurum ullo in loco, ut veras publicari, & lucrandas Chriſtifidelibus proponi vetat; foliaque, & libros, ubi ſic proponuntur, ſeu afferuntur, omninò præcipit aboleri, niſi prædictæ indulgentiæ fuerint diligentèr expunctæ. Nec ideò tamen vult alias, quas hoc Decretum non continet pro veris, & legitimis, taciteque probatis haberi.

Ac demum, omnes indulgentias conceſſas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Jan. 1597. Coronis, Roſarijs, Granis, ſeu Calculis, Crucibus, & Imaginibus Sacris: vel ante Breve Pauli V. quod incipit Romanus Pontifex, &c. Editum 23. Maij 1606. perſonis Regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum etiam Mendicantium, vel ante Conſtitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium. *Quæcumque, &c.* & 68. Pauli V. incipientem. *Quæ ſalubritèr, &c.* habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archiconfraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate, etiam Jeſu, Capitulo, vel cœtu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliiſque perſonis, vel perſona, etiamſi earum, vel ejus mentio ſpecialis, & individua facienda eſſet, niſi fuerint deindè Romani Pontificis authoritatæ innovatæ, aut confirmatæ, nullius roboris eſſe, & momenti paritèr declarat.

Porrò ſummaria indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Chriſtianæ, Confraternitatibus SS. Trinitatis, & Redemptionis Captivorum, B. Mariæ de Montæ Carmelo, cincturæ S. Auguſtini, & S. Monicæ, niſi ab eadem Congregatione recognita, non permittuntur.

Indulgentias verò ſtationum Urbis, quæ à Romanis Pontificibus ſingulari quodam beneficio, vel communicatæ ſunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut perſonis, diebus, tantum ſtationum in Miſſali Romano deſcriptis ſuffragari poſſe declarat: ſemel autem dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus, lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiſsimum, cuncta Sanctitas ſua probavit, & inviolatè ſervari juſsit. Datum Romæ die 7. Martij 1678. Die 12. Martij affixum, & publicatum, &c.

385 Prætereà: R. Pontifex, & quidem ſolus poteſt Jubilæum concedere, vel in Anno Sancto, ut ordinariè fit, vel pro alia urgente neceſsitate: v. g. quando in Pontificem eligitur, vel quando Eccleſia ab infidelibus invaditur. Jubilæum ergo, præter indulgentiam plenariam, comprehendit alias ſpeciales gratias, & facultates: nam poteſt pœnitens confeſſarium eligere dum tamen ab Epiſcopo ſit approbatus. Et Confeſſarius poteſt abſolvere ad ipſum accedentes ab omnibus peccatis, & cenſuris etiam Ordinario, quin & Papæ reſervatis, & probabilitèr, etiam à caſibus Bullæ Cœnæ. Poteſt item commutare vota, etiam jurata. Deindè poteſt opera in Jubilæo præſcripta in alia pia opera commutare; ſed tantum hanc facultatem habet reſpectu illorum, qui aliquo impedimento irretiti nequeunt moralitèr peragere opera in Jubilæo præſcripta: v. g. qui Clauſtro, perpetuo Carcere, infirmitate, vel captivitate ſunt detenti. Non tamen poteſt abſolvere excommunicatum à Judice, vel publicè, & nominatim denuntiatum ob excommunicationem, ſuſpenſionem, vel interdictum. Nec poteſt commutare quinque vota reſervata, ſcilicèt, *Religionis, perpetuæ caſtitatis, & trium peregrinationum, ſcilicèt, in Romam ad limina Apoſtolorum Petri, & Pauli viſitanda, in Compoſtellam, & Terram Sanctam.* Imò nec votum in favorem tertij emiſſum, & ab eo acceptatum. *Suar. de Vot. cap. 15. Gobat. de Jubil. n. 290.* In Lege quidem veteri annus Jubilæus erat annus remiſsionis, qui texebatur ſeptem hebdomadis annorum, ac proindè conſtabat 49. annis. Et dicebatur: *Jubilæus*, à verbo Hebræo *Jôbel*, quod juxta aliquos 50. ſignificat: juxta alios ſignificat arietem, cujus cornu, tanquam buccina annus remiſsionis annuntiabatur. Vel ſic fortè dicitur *à Jubal*, qui fuit inventor inſtrumentorum muſicorum, quibus annuntiabatur annus Jubilæi. *Dict. Trevoux, V. Jubilè*: nam in ſignum lætitiæ tubis buccinabant. *Joſuè 6. v. 13.* Et merito quidem,

Digitized by Google

dem, nam tunc ſervi adquirebant libertatem, exules in patriam reſtituebantur, & debitores non poterant cogi adſolvendum: ſed debita, & delicta remittebantur, prædia, poſſeſsiones, vineæ, agri venditi, vel oppignorati ad priſtinos Dominos ſine pretio revertebantur. Populus ab agricultura vacabat. *Num. c. fin. v.* 4. Hinc *Bonifacius VIII.* exemplo veteris Legis Jubilæum indixit An. 1300. viſitantibus limina Apoſtolorum, & concedebatur centeſsimo quoque anno *Extr.* 2. *b. t. inter com. Paul. II. & Sixtus IV. ad* 25. ut hodie ſervatur, reduxit *Extr.* 4. *b. t. inter com.* Annus igitur Jubilæi, qui *Sanctus* dicitur Romæ promulgatur die Aſcenſionis Domini, & incipit à primis Veſperis Nativitatis Chriſti Domini, à quarum initio Porta Sancta aperitur, & durat uſque ad primas Veſperas ejuſdem Nativitatis anni ſequentis, ſub quarum finem Porta Sancta recluditur. *Navar. de Indulg. Notab.* 24. *Filiuc. tr.* 8. *num.* 250. Extra urbem etiam poſt lapſum anni Jubilæi ex conceſsione Pontificis tempus pro indulgentijs lucrandis determinatur ab Ordinario, & ſolent 15. dies, duo, vel tres menſes aſsignari. Et licet ſemel tantum poſsint obtineri indulgentiæ, etiam ſi ſæpiùs opera præſcripta repetantur, ad majorem ſecuritatem laudabilitèr repetuntur: nam gratia Jubilæo non conceditur copulativè, ut in una, & altera hebdomada obtineri poſsit: nec indefinitè, ut pro alijs duabus hebdomadibus comparetur; ſed expreſſé ſub forma disjunctiva: v. g. *Qui prima hebdomada poſt publicationem, vel in ſequenti poſt illam*: ac proindè ſemel poteſt indulgentia obtineri, ut clarè ex mente Pontificis deducitur, & eſſe ferè certum aſſerunt. *Suar. de Voto, lib.* 6. *cap.* 16. *n. fin. Sanchez in Decal. lib.* 4. *cap.* 54. *n.* 30. *& alij contra Henr. lib.* 7. *de Indulg. cap.* 11. *n.* 1. *Navar. & alios.* Etſi ſecurius ſit omnia opera præſcripta una hebdomada, & in uno loco complere: tamen probabile eſt, poſſe in duabus hebdomadis, & locis impleri. *Laym. Bonac. Caſtropal. Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1409.

386 In Jubilæis ſolent præſcribi hæc opera, 1. Sacra communio, quæ licet dignitate ſit prior, expedit quod poſt cætera opera adhibeatur, vel etiam repetatur. 2. Confeſsio: quæ quidem in re debet præcedere communionem, ſaltem, ſi detur notitia peccati mortalis; ſi nullum peccatum mortale gravet conſcientiam volentis lucrari Jubileum, poteſt probabilitèr omitti confeſsio, ſed tutius, & ſecurius eſt ad lucrandas indulgentias confiteri. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1414. *Soto, Sanch. Bonac. & alij.* Indi poſſunt lucrari Jubilæum ſola confeſsione adhibita. *L.* 23. *tit.* 1. *lib.* 1. *R. Ind.* ibi: *Nueſtro muy Santo Padre Paulo V. fuè ſervido de expedir à nueſtra inſtancia un Breve, dado en Roma à* 28. *de Abril del año de* 1609. *para que los Indios puedan ganar los Jubilèos, è Indulgencias con ſolo el Santo Sacramento de la Confeſsion.* Imò ex conceſsione Pij IV. poſſunt lucrari Indulgentias, & Jubilæa, quæ confeſsionem, communionem, & jejunium requirunt, ſi contriti jejunent, quando non adeſt confeſſarius: dum habeant intentionem opportuno tempore, vel ſaltem intra menſem confitendi. *Alloza*, V. *Indi*, *ſect.* 2. *n.* 9. 3. Eccleſias præſcriptas, & tempore aſsignato viſitare: & quidem reſpectu Romæ incolarum 30. dies continui, vel interpolati: pro forenſibus, & peregrinis. 15. aſsignantur à Bonific. VIII. *in Extr.* 1. *b. t. inter com.* 4. Oratio; quæ regularitèr debet eſſe vocalis, licet alij mentalem ſufficere dicant. Debetque eſſe devota, ſine diſtractione voluntaria, & fiet ad intentionem Papæ, ſcilicèt pro extirpatione hæreſum, pro fidei exaltatione, pro concordia inter Principes Chriſtianos: ſi indeterminatè exigatur oratio, ſufficit unum *Pater Noſter*, *& Ave Maria* recitare: ſi dicatur, quod debent orare per aliquod temporis ſpatium, ſufficit, fieri per medium quadrantem. Et ad ordinarias indulgentias ſufficit orare ſepties *Pater Noſter*, *& Ave Maria*, debetque oratio fieri tempore, & loco in Bulla deſignatis. Locus ordinariè eſt ubi eſt indulgentia, tempus eſt inter utraſque Veſperas. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *ex n.* 1421. Nec intereſt, qua lingua quis recitet, vel an ſolitariè, vel alternatim cum ſocio, ſedendo, ſtando, ambulando, vel flexis genibus, operto, vel diſcooperto capite, longè, vel brevitèr. *Diana in Sum.* V. *Indulg. Requiſ. n.* 6. 5. Jejunium tribus diebus, ſcilicet feria 4. 6. & Sabbato: Et hoc obſervare tenentur, ſi indulgentias velint lucrari, etiam pueri, infirmi, ſenes, & alij, qui excuſantur à jejunio Quadrageſsimali: poteſt tamen hoc in aliud opus compenſari. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1424. 6. Eleemoſynæ largitio, & quidem ſufficit, ſi fiat in minima quantitate, quando ſimplicitèr, vel pro arbitrio præſcribitur eleemoſyna; *arg. C.* 18. *de Cenſib. C.* 30. *de Reg. jur. in* 6. Et ſat eſt, quod fiat, vel per

ſe,

Digitized by Google

ſe, vel per alium, dummodo verè, & in effectu pauperi tradatur: ſi tamen pro cujuſque facultate largienda dicatur, debet major à divitibus, & Magiſtratibus, quàm à pauperibus, & opificibus largiri: ſufficitque, ſi ſemel eleemoſyna detur, licet in Bulla dicatur *eleemoſynis*. Nec intereſt, an ante, an poſt communionem detur, nec obſtat eſſe debitam ex voto, vel pœnitentia, dum ex juſtitia non debeatur: nam tunc non erit eleemoſyna, ſed ſolutio debiti. Omnes, qui poſſunt, debent eleemoſynam dare; ſi quis non poſſit, ſufficit, ſi fruſtrum panis, vel quid ſimile det: quin commutatio, juxta *Navar. & alios*, requiratur: conſultiùs tamen eſt commutari. Religioſus cum licentia Superioris poteſt per amicum ſæcularem dare eleemoſynam. Pauperes cenſentur Monaſteria Religioſorum, Eccleſiæ, & alia pia loca indigentia luminaribus, ornamentis, vel ædificijs, & quicumque alij non habentes neceſſaria ad ſtatum juxta ſuam qualitatem, & conditionem, ſed etiam ſi qui accepit non ſit verè pauper, lucratur indulgentias, ſi cenſebatur pauper. *Lacr. l. 6. p. 2. ex n.* 1424.

387 Qui fuit abſolutus à peccatis reſervatis, vel à cenſuris; vel cujus votum fuit commutatum tempore Jubilæi: quia tunc, Jubilæum lucrari volebat, ſi poſteà mutata intentione lucrari negligat, non reincidit in reſervationem, vel cenſuram, vel obligationem voti. *Sanch. in Decal. lib.* 4. *cap.* 4. *ex n.* 42. *Suarez, & alij* contra *aliquos*. Qui jam omnia opera finierat in 1. hebdomada poteſt in ſecunda obſolvi à reſervato, ſi quod de novo commiſit; & votum ejus, ſi quod edidit commutari valet, ut contra aliquos probabilitèr tenent. *Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1450. *& alij*. Imò, ſi cum tempore Jubilæi fuiſſet confeſſus, eſt oblitus peccati reſervati, etiam elapſo Jubilæi tempore poteſt abſolvi à quocumque ordinario Confeſſario: nam reſervatio ablata cenſetur per confeſſionem tempore Jubilæi factam; & ejus vota poſſunt commutari: non tamen poteſt abſolvi, nec ejus vota commutari, ſi tempore Jubilæi noluit Jubilæum lucrari. *Sanch. in Decal. lib.* 4. *cap.* 54. *ex n.* 42. *Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *ex n.* 1447. Siquis ultimo die veniat ad locum Jubilæi poteſt petere, quod ſibi commutentur opera, quæ facere nequit, cum jus adquiſierit veniendo, idem tenent *Lugo, Viva, & alij* de eo, qui ſponte opera præſcripta neglexiſſet, ſi ultimo die dolens velit lucrari Jubilæum: & poſſe opera commutari, quod plures negant *Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1440. Ut ergo major concurſus populi Chriſtiani Romæ inveniatur, & Beatiſsimi Apoſtoli Petrus, & Paulus amplius honorificentur, toto anno, quo durat Jubilæum, ſuſpenduntur à R. Pontifice omnes indulgentiæ plenariæ. *Extr.* 4. *h. t. inter cem.* (ſecus partiales) per totum Orbem; & anno tranſacto, iterùm reviviſcunt; quin innovatio aliqua requiratur. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1404. *contra alios* Non tamen ſuſpenduntur indulgentiæ, etiam plenariæ, conceſſæ Eccleſijs Romæ, nec Sanctæ Domui Lauretanæ, nec Compoſtellæ, nec Portiunculæ Aſiſij: ſuſpenduntur tamen Indulgentiæ Portiunculæ extra Aſiſium, nec ſuſpenduntur Indulgentiæ Bullæ Cruciatæ, nec conceſſæ immediatè pro defunctis, nec conceſſæ pro articulo mortis, etiam ſi mors non ſequatur; nec conceſſæ ab Epiſcopis. Suſpenduntur vero illæ indulgentiæ plenariæ, quæ pro vivis conceſſæ ſunt, licet ſint applicabiles defunctis, quales ſunt Agoniæ, Animarum, ſeu Communionis generalis revocantur. *Lacroix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1401. *Sanch. Mendo, Viva, Caſtropal. & alij*. Etiam ſuſpenduntur facultates conceſſæ à Pontifice gratia indulgentiæ lucrandæ, ut facultas eligendi Confeſſarium, ut à reſervatis, cenſuris, & alijs pœnis abſolvat, votaque commutet, vel diſpenſet. *Extr.* 4. *h. t. inter com.* Si tales facultates non concedantur intuitu Jubilæi non ſuſpenduntur, ſic Regulares his facultatibus, etiam durante anno Jubilæi, rectè utuntur. Si tales facultates proveniant ab Epiſcopo, non ſuſpenduntur. *Lugo, Caſtropal. Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1403. Demum, & per *Sacramentalia* remittuntur peccata venialia, ut tenet antiqua traditio; ſed hoc non habent ex ſe, & ex opere operato, in quo aliqui diſſentiunt, quia non ſunt inſtituta à Deo, vel Chriſto, ſed hoc habent, quatenùs in nobis pios motus excitant; quod quidem conforme eſt inſtitutioni Sacramentalium, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis precatur tales motus. Hæc Sacramentalia nihil aliud ſunt, quam quidam actus externi Religionis accomodati ad colendum Deum; ut ſunt Oratio Dominica, aqua benedicta, eſus elogiarum, confeſſio generalis, eleemoſyna, & benedictio data ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato. Et hoc verſu comprehenduntur: *Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens*. Ad quæ reducuntur

Digitized by Google

conſecrationes, & benedictiones variarum rerum, & perſonarum, tunſio pectoris, unctio Regum, cerei agni, ſignum Sanctæ Crucis, & alia hujuſmodi, de quibus agunt. *Suar. Lug. Bellarm. Machad. Lacr. lib. 6. p. 1. ex n. 218.* Dicuntur *Sacramentalia*, quia ſunt velut umbræ, & imagines Sacramentorum, non inanes, & vacuæ, ſed gratiæ ſupernaturalis collativæ.

388 In noſtra Hiſpania maximo gaudemus privilegio pro indulgentijs lucrandis ex Bulla *Cruciata*, quæ ſic dicitur à rubea Cruce, qua inſigniebantur illi, qui ad Terræ Sanctæ Infideles expugnandos militiæ nomen dabant, in quorum favorem primo conceſſa fuit. Cujus conceſsio durat per unum annum in Hiſpania, qui ab una promulgatione ad aliam computandus eſt; in Indijs verò per biennium, adeò, ut nec morte Pontificis ceſſet, quia gratia eſt. *C. 9. de Offic. Judic. Delegat. in 6.* Nec revocatur per Bullam Cœnæ, nec per publicationem Jubilæi, ut declararunt *Gregor. XIII. & Clement. VIII.* quia Bulla conceditur per modum contractus oneroſi. *Mend. de Bull. D. 1. n.* 48. Et ut ſolemnius promulgetur Bulla, ſuſpenditur interdictum per octo dies ante, & poſt Bullæ promulgationem. Ut quis ergo gaudeat privilegijs Bullæ debet militare, vel aliter ſervire per unum annum in Exercitu noſtri Regis contra Turcas, Mauros, vel alios Infideles. Qui non adfuerit perſonalitèr exercitui ſatisfacit alium pro ſe mittens; vel elargiendo eleemoſynam pro Bulla taxatam, expendendam ad infidelium expugnationem. Hæc eleemoſyna, quæ communitèr eſt in Hiſpania duorum regalium. *Vulgo dos reales de vellon*: in Indijs tamen ſunt duo argentæi: *Vulgo dos reales de plata.* At vero pro perſonis in Dignitate conſtitutis variæ ſummæ juxta cujuſque gradum aſsignatæ ſunt, Et licet ſit neceſſarium Bullam impreſſam ſumere, non tamen eſt neceſſarium, eam corporalitèr retinere, nec nomen in ipſa inſcribere. Euntibus ergo ad bellum, vel accipientibus Bullam, & eleemoſynam aſsignatam dantibus conceditur ſemel in vita, & iterùm in articulo mortis, ut poſsit illis plenaria indulgentia applicari. Deindè: ſi prædicti diebus Quadrageſsimæ, quibus Romæ aſsignata eſt ſtatio, viſitaverint quinque Eccleſias, ſive Hoſpitalia, Templa Regularium, Sacella, vel Oratoria privata, etiam ſi ſint in campo, fundis, hortis, ſeu carceribus, vel ſi viſitent quinque Altaria, vel ubi non ſint quinque Eccleſiæ, aut Altaria, Eccleſiam unam, aut Altare quinquies viſitaverint, & ibi devotè oraverint pro victoria contra Infideles obtinenda, & pro unione inter Principes Chriſtianos, ipſis conceduntur omnes indulgentiæ, & remiſsiones, quæ conceduntur viſitantibus Eccleſias Romæ, intra, & extra Urbem. Et poſſunt applicari per modum ſuffragij tales indulgentiæ animabus Purgatorij. Etiam aliæ indulgentiæ partiales conceduntur, ut ex ipſa Bulla conſtat. Deindè poteſt quis accipiendo Bullam, quam dicunt defunctorum, applicare indulgentiam plenariam per modum ſuffragij pro aliqua anima Purgatorij. Et quidem poteſt pro eadem anima duas Bullas ſumere, & ſecurius erit, ſi in gratiæ ſtatu ſit, quando applicat indulgentiam. Poteſt applicari indulgentia à Sacerdote, etiam extra confeſsionem, & quibuſcumque verbis applicationem ſignificantibus: imò, & mentalitèr poteſt applicari, & etiam abſenti, & alienato à mentis judicio in caſu mortis repentinæ: imò poteſt quis lucrari indulgentias, etiam ſine applicatione confeſſarij: ſufficit enim, quod moriens ſit in ſtatu gratiæ, vel quod contritionem eliciat, & fretus hoc privilegio non fuiſſet negligens in confitendo tempore ſtatuto ab Eccleſia. Et poteſt ſimul cum illa indulgentia alia plenaria applicari. Indi etiam indigent Bulla. Quando publicatur Bulla, ſuſpenduntur omnes aliæ indulgentiæ præter conceſſas Regularibus. Non tamen ſuſpenduntur conceſſæ ab Epiſcopis. Nec conceſſæ à Pontifice in Jubilæo per 15. dies concedi ſolitos. At vero, ut quis alias indulgentias poſsit lucrari, indiget Bulla, & ſic communitèr notatur, nec aliæ indulgentiæ poſſunt publicari, niſi ſciente, & conſenciente Commiſſario, ut ſupradiximus.

389 Difficultatem ſanè, & arduitatem, quam ex ſe habet Sacramentum pœnitentiæ magna ex parte mitigat graviſsima tacendi obligatio, qua tenentur Confeſſarius, & alij, qui commodocumque, juſtè, vel injuſtè notitiam, mediatè, vel immediatè habuerunt peccatorum, quæ pœnitens eſt ſacramentalitèr confeſſus, ſi animo ſe accuſandi, & ſubjiciendi peccata clavibus Eccleſiæ, accedat: etſi per accidens ex aliquo defectu, vel Confeſſarij, vel pœnitentis non ſequatur abſolutio. Hæc obligatio dicitur

ſigil-

Digitized by Google

ſigillum: quæ non ſolum à jure Eccleſiaſtico provenit. *C.2. de Pœnitent. D. 9. C. 13. de Exceſ. Prælat. C. 12. h. t.* Sed etiam à Jure Naturali: tum ob tacitam promiſsionem tacendi ibidem audita: tum, quia natura docente, nemo debet alteri facere, quod ſibi nollet fieri. Etiam oritur à Jure Divino, ſiquidem ex perpetua praxi, & Eccleſiæ traditione præſumitur cum hac obligatione ſigilli fuiſſe inſtitutum à Chriſto Domino hoc Sacramentum. *Innoc. & Abb. in C. 12. h. t. Suar. de Pœnit. D. 33. ſect. 2. Lacroix lib. 6. p. 2. n. 1934.* Hac obligatione tenetur non ſolum Confeſſarius, qui verè talis erat, ſed qui cum non eſſet, à pœnitente talis bona fide fuit exiſtimatus. Item ſuperior, à quo Confeſſarius petijt facultatem abſolvendi à reſervato; Interpres confeſsionis, vel qui eam ſcripſit, vel ſcriptam invenit: vel audivit bona, vel mala fide à confitente, vel à Confeſſario de licentia pœnitentis, vel ſine ea. Imò, & omnes, qui publicè confitentem audierunt in naufragio, vel prælio. *D. Thom. in 4. D. 21. q. 3. art. 1. q. 8. Scot. ibid. q. 2. Suar. de Pœnitent. D. 33. ſect. 4. Lugo de Pœnitent. D. 23. Diana in Sum.* V. *Sigillum, ex n. 1. Lacr. lib. 6. p. 2. ex n. 1951.* Sub tali ſigillo continentur omnia peccata mortalia, & venialia pœnitentis declarata in confeſsione, etiam ſi publica ſint, & notoria: item ea, à quibus non fuit pœnitens abſolutus: imò & defectus occaſione confeſsionis cogniti, v. g. pœnitentis ignobilitas, illegitimitas, ægritudo, ſcrupuloſa conſcientia, ſed hoc ab alijs negatur. Etiam comprehenduntur peccata complicis juſtè, vel injuſtè, à pœnitente detecti. Et etiam pœnitentia impoſita. *Dian. in Sum.* V. *Sigillum, ex n. 15.* Dona, & virtutes pœnitentis non continentur ſub ſigillo, quia ex earum manifeſtatione non redditur odioſa confeſsio. Poteſt tamen pœnitens obligare Confeſſarium ad tacendum ſub naturali ſigillo. *Diana in Sum.* V. *Sigillum, num. 19.* Adeo ſtricta eſt ſigilli obligatio, ut nulla cauſa temporalis, vel ſpiritualis, quantumvis publica, & graviſsima, vel utilitatis acquirendæ, vel incommodi vitandi excuſet à tali obligatione, nec poſsit ſigillum violari, etiam ad tuendam vitam propriam: nec ob bonum, ſive temporale, ſive ſpirituale totius mundi: potiuſque debet Confeſſarius mortem pati, quam revelare audita in confeſsione, ut varios caſus decidens affert *Dian. in Sum.* V. *Sigillum, num. 28. & ſeq.* Nec in hac obligatione valet ipſe Summus Pontifex diſpenſare, ut tenent omnes *DD. Catholici in C. 12. h. t.* & communis uſus, & traditio Eccleſiæ; imò nec cum ipſo pœnitente extra confeſsionem de eis valet loqui Confeſſarius ſine ejus licentia. In ipſo actu confeſsionis, etiam poſt abſolutionem, dum adhuc Confeſſarius in confeſsionali ſedet, & pœnitens genibus flexis exiſtit, poteſt Confeſſarius errorem, ſi quem notavit, corrigere; modum reſtitutionis faciendæ præſcribere ipſi pœnitenti: quin & in alia confeſsione poteſt pœnitentem admonere de aliquo defectu, in præcedentibus confeſsionibus commiſſo. *Lacr. lib. 6. p. 2. n. 1976. & ſeq. & 1980. & ſeq.* Imò *Nugn. Suar. Filiuc. Merat. Laym. lib. 5. tit. 6. cap. 14. n. 15. & alij*, dicunt, quod etiam extra confeſsionem, non petita licentia, quin etiam renuente pœnitente, poſſe Confeſſarium cum eo loqui, & monere de defectu: ſed hoc periculoſum eſt. Si Confeſſarius in teſtem alicujus delicti, quod præciſè per confeſsionem novit, adductus rogetur ſub juramento, an tale ſciat, vel audiverit in confeſsione, poteſt, & debet reſpondere, ſe tale delictum neſcire: Nam intelligitur, quod neſcit ad revelandum: quinimò, etiamſi illud in judicio revelet, non poteſt Judex reum ad torturam condemnare ex tali notitia. *Barboſ. in C. 12. h. t. n. 18. alios citans.* Si verò melius famæ pœnitentis conſulatur non negando, quam negando, poteſt dicere: & ipſe confeſſus eſt, & ego meo officio functus ſum. Quando pœnitentes debent ferre ſchedulam confeſsionis, ſi non timeat revelari confeſsionem, neget illam indiſpoſito: ſi timeat revelari, & non abſoluto poteſt eam dare. *Dian. in Sum.* V. *Sigillum, ex n. 32. Lacr. lib. 6. p. 2. ex n. 1982.*

390 Si pœnitens, in cujus favorem principalitèr hæc adeò ſtricta obligatio eſt introducta; concedat Confeſſario licentiam, ut notitia habita ex confeſsione utatur: cum poſsit pœnitens ſuo juri renuntiare. *L. 29. C. de Pact.* poterit utique Confeſſarius de tali peccato, vel cum ipſo pœnitente extra confeſsionem, vel etiam cum alijs tractare, obſervando ſtrictè tenorem licentiæ, & non ea abutendo; *arg. L. 5. ff. Mandat.* Et ſanè debet talis licentia eſſe expreſſa, & formalis, voluntaria, & libera, non quidem extorta metu, dolo, vel vi, & non revocata: ſiquidem poteſt pœnitens licentiam,

etiam

Digitized by Google

etiam conceſſam, revocare. *D. Thom. in 4. diſt. 21. q. 3. art. 2. Navar. Man. Suar. de Pœnit. D. 33. ſect. 5. n. 6. Laym. l. 5. tr. 6. c. 14.* Pœnitens per ſe non tenetur ſigillo Sacramenti in non manifeſtanda pœnitentia, cum in ſui favorem ſit inductum: poterit tamen aliquando obligari ſigillo naturali, non tamen Sacramentali, ad occultanda facta, vel dicta in confeſsione. *Dian. in Sum. V. Sigillum, n. 13. & alij com.*

391 Non violat ſigillum Sacerdos, qui utitur notitia peccati ſibi confeſsi, ſi aliundè illud ſciat extra confeſsionem, vel ante, vel poſt eam: dummodo ſolum tali notitia utatur, quatenùs eam extra confeſsionem habet, vel ſi tantum in genere dicat, ſe tale peccatum audiiſſe, ſi nec verbo, ſigno, facto, vel alijs circunſtantijs poſsit cognoſci pœnitens. *D. Thom. in 3. p. D. 21. q. 3. art. 1. q. 1. Sylveſt. Navar. & com. DD.* Si pœnitens accedat ad Confeſsionarium animo ſimulandi confeſsionem, de nullo tamen peccato ſe accuſat, ſed tantum petit ſchedulam, vel etiamſi peccata ſua confiteatur, ſi hoc faciat animo Confeſſarium trahendi ad ſuum delictum, vel ipſum decipiendi, non tenetur Confeſſarius ſigillo, ſi de hoc animo conſtet, quia non intendit pœnitens confeſsionem Sacramentalem facere: quando verò dubitatur de animo, præſumitur pro confeſsione Sacramentali, & ligat ſigillum. Et quidem olim fuit quidam Cardinalis mulctatus à S. Pontifice, eo quod non manifeſtaverit conſpirationem in Papam, quam alter in confeſsione ipſi aperuerat, non intentione ſe accuſandi, ſed animo illum ad conſpirationem trahendi. Ex *Soto* refert. *Barboſ. in C. 12. h. t. n. 16.* Nec ſub ſigillum cadunt, quæ pœnitens dicit Confeſſori ſine animo confitendi, & abſolutionem obtinendi, etiamſi flexis genibus, & fronte crucis ſigno ſignata dicat, hoc tibi aperio in confeſsione: ſed ſolum tunc Confeſſarius tenetur ea tacere, ſicut alia ſub ſecreto commiſſa. *Barboſ. in C. 12. h. t. n. 25. Sanchez de Matrim. lib. 3. D. 13. n. 6.* Poteſt verò Confeſſarius notitia peccatorum uti, ſi ex tali uſu pœnitentes non abſterreantur, ſic poteſt moveri ad orandum pro pœnitente, vel ad inquirendum modum, illum ad ſalutem ſuæ animæ promovendi. Vel ſi ſciat, ſibi alicubi parari inſidias, vel ſibi in aliquo poculo parari venenum, poteſt illas occaſiones declinare: vel etiam ad examinandum complicem diligentiùs moveri poteſt ob notitiam ab alio complice in confeſsione habitam, cautè tamen, ne cognoſcat pœnitens talem uſum. Quando pœnitens confitetur deliberationem hæreſim diſſeminandi, vel alterius gravis criminis perpetrandi, à quo nolit, deſiſtere, poteſt Confeſſor in generali inſinuare Epiſcopo, vel Magiſtratui, ut invigilet ſuper gregem ſuum, quia lupus rapax tentat, illum invadere, ita ut delicto, & periculo obvietur, ſine aliqua tamen pœnitentis manifeſtatione, nec offenſione illius, nec aliorum ſcandalo. Sic alios citans *Barboſ. in C. 12. h. t. n. 17.* Aliter non poteſt aliquid loqui. *Dian. in Sum. V. Sigillum, n. 49.* Quando tamen ex tali uſu aliquod incommodum, pudor, vel moleſtia poteſt pœnitenti inferri, ita ut Sacramentum fiat oneroſum, & moleſtum, non poteſt Confeſſarius tali uti notitia. Sic Superior non poteſt diligentiùs vigilare ſuper eum, quem ex confeſsione alicui peccato aſſuetum cognovit. Nec Collator, Patronus, vel Elector poſſunt negare collationem, præſentationem, vel ſuffragium illi, quem ex confeſsione indignum agnoverunt. Nec Parochus poteſt negare Euchariſtiam, vel benedictionem nuptialem ob notitiam indignitatis ex confeſsione hauſtam: imò nec ferventiùs, & extraordinariè exhortari ad virtutem, vel pœnitentiam eum, quem ex confeſsione obſtinatum, vel deditum vitijs eſſe cognovit. Denique nullo modo Superiores, vel Confeſſarij poſſunt uti notitia Sacramentali ad gubernationem externam, ex *Decreto Clement. VIII. 26. Maji, Ann. 1594. Dian. in Sum. V. Sigillum, ex n. 46. Sanch. de Matrim. lib. 3. D. 16. n. 4. Lacr. l. 6. p. 2. ex n. 1975.* contra *D. Anton. D. Bonavent. Scot. Durand. Suar. & plures ex antiquis, quos citat Sanch. n. 2.*

392 Violatio ſigilli eſt peccatum ex ſuo genere grave, non ſolùm quando materia revelata eſt gravis, quia peccatum grave detegitur; ſed etiam ſi peccatum leviſsimum reveletur; nam etiam tunc illud revelans irrogat Sacramento graviſsimam irreverentiam, illudque odioſum facit, & homines ob ejus uſu abſterret. Ratione tamen inadvertentiæ poteſt talis revelatio eſſe ſolum culpa venialis: imò & nulla. Et quatenùs violatio cedit in irreverentiam Sacramenti, eſt peccatum contra Religionem: quatenùs verò lædit pœnitentis famam, & exiſtimationem, eſt contra Juſtitiam: ac proin-

proindè Sacerdos famam læſam tenetur reparare. *Suar. de Pœnit. D.* 33. *ſect.* 1. Judex tantum Eccleſiaſticus eſt competens, reſpectu hujus criminis: ſiquidem cauſa eſt ſpiritualis, & reus eſt immunis à Judice Sæculari, etſi fortè aliquando Judex Sæcularis hoc crimen punivit, ut dicit *Aldret. L.* 2. *Eccl. Diſcip. C.* 19. *n.* 2. de Rege Jacobo I. Aragoniæ, qui Epiſcopo Gerundenſi fecit à tergo linguam extrahi; vel hoc fecit ex commiſſione Papæ ſpeciali, vel poſt Epiſcopi traditionem brachio Sæculari. Nec hæc cauſa eſt ab Ordinario exempta, & ad Inquiſitores adjudicata, niſi aliquam hæreſis ſuſpicionem admixtam habeat. *Diana in Sum.* V. *Sigillum*, *n.* 57. Poteſtque Judex procedere ad probationem ſigilli violati, non ſolum licentia pœnitentis præcedente, ſed etiam ſine ea; *arg. C.* 2. *de Pœnit. D.* 6. *C.* 12. *h. t.* Nam per talem punitionem, & per Inquiſitionem, & probationem neceſſariam promovetur reverentia Sacramenti; ac proindè licitè examinantur teſtes, & ipſi tenentur reſpondere, ſecundum quod in re ſciunt. Hoc igitur delictum probatum cenſetur, ſi ipſe Sacerdos illud fateatur. Si vero neget, probatio denuntianti, vel accuſanti incumbit. Et hæc per teſtes ſingulares fieri poteſt, propter delicti enormitatem. Si vero Sacerdos dicat, peccatum ſibi innotuiſſe extra confeſſionem, hoc debet ipſe probare. Si aſſerat, habuiſſe licentiam, à pœnitente, hoc etiam probare tenetur, quando ab ipſo pœnitente accuſatur: & quidem poteſt hæc licentia probari, etiam per ſimplicem aſſertionem Confeſſarij, quando ipſe eſt vitæ integræ, & res eſt parvi præjudicij. Quod ſi res eſt magni momenti, & pœnitens eſt vitæ integræ debet deferri Confeſſario juramentum purgationis, eique ſtatur. Si vero ab alio tertio accuſetur, ipſe accuſans probare debet, non eſſe datam licentiam à pœnitente. Semper tamen, ac datur dubium, præſumptio ſtat pro Confeſſario, cum quilibet bonus præſumatur, *C. fin. de Præſumpt.* & delicta non præſumantur, niſi probentur. *L.* 51. *ff. Pro Socio*, adeo ut dicto Sacerdotis fide digni aſſerentis, mortuum, ſeu morientem dediſſe ſibi licentiam ad revelandam confeſſionem credatur. Sine tali tamen licentia, nec poſt mortem ſunt revelanda peccata. *Barboſ. in C.* 12. *hoc tit. plures citans.*

393 Sacerdos violans ſigillum deponitur ab omni Officio Sacerdotali. *C.* 12. *h. t.* ſed non cogitur nunc, ut olim perpetuo peregrinari. *C.* 2. *de Pœnit. D.* 6. ne detur vagandi neceſſitas in opprobrium ſtatus Clericalis. Nec detruditur in Monaſterium ad perpetuam pœnitentiam agendam, ut jubetur in *C.* 12. *h. t.* nam hæc pœna fere in deſuetudinem abjit, in cujus locum hodie in perpetuum Carcerem, vel ad triremes condemnatur. Nec irregularitas, nec aliæ pœnæ ipſo jure incurruntur. *Lacr. lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1999. Tamen non ordinaria, ſed extraordinaria pœna imponitur. 1. Quando Sacerdos non alteri, ſed ipſi pœnitenti objicit ſuum peccatum: nam tunc non revelat. 2. Quando licet alteri revelet, hoc non præſumptuoſè, ſed ex ignorantia, vel inadvertentia facit; imò & nullæ pœnæ ſubjicietur, ſi non humano modo revelet: v. g. in delirio. 3. Quando Sacerdos non revelat peccatum, ſed aliquem defectum pœnitentis ex confeſſione cognitum. 4. Quando qui confeſſionem excepit, non erat Sacerdos, ſed alius Clericus, vel etiam Laicus, ſi hic revelet, etiam pœnæ extraordinariæ eſt ſubjectus. *Suar. de Pœnit. D.* 33. *ſect.* 8. *Lugo de Pœnit. D.* 23. *n.* 147. *Vallens hic*, §. 13. *n. fin.*

394 Denique pro pleniori materiæ comprehenſione libuit hic adjungere propoſitiones in hac materia damnatas. Et quidem *Joannes XXII. in Extr.* 2. *de Hæretic. inter comm.* damnavit errores Joannis de Poliaco, qui aſſerebat. 1. *Quod confeſſi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confeſſiones tenentur eadem peccata, quæ confeſſi fuerant, iterum confiteri proprio Sacerdoti.* 2. *Quod ſtante: omnis utrius ſexus edicto in Concilio Generali R. Pontifex non poteſt facere, quod Paræciani non teneantur omnia peccata ſua, ſemel in anno proprio Sacerdoti confiteri, quæ dicit eſſe paracialem curatum, imò nec Deus poſſet hoc facere, quia (ut dicebat) implicat contradictionem.* 3. *Quod Papa non poteſt dare poteſtatem generalem audiendi confeſſiones: imò nec Deus quin confeſſus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti.* *Clemens VIII.* per *Conſtitutionem* 87. damnat hanc propoſitionem *ad minus, ut falſam, temerariam, & ſcandaloſam, nimirum, licere per litteras, ſeu internuntium Confeſſario abſenti peccata Sacramentalitèr confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem obtinere.* *Alex. VII.* damnavit has propoſitiones. 11. *Peccata in confeſſione omiſſa, ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut*

ob aliam cauſam non tenemur in ſequenti confeſsione exprimere. 12. *Mendicantes poſſunt abſolvere à caſibus Epiſcopis reſervatis, non obtenta ad id Epiſcoporum facultate.* 13. *Satisfacit præcepto annuæ confeſsionis, qui confitetur Regulari, Epiſcopo præſentato, ſed ab eo injuſtè reprobato.* 14. *Qui facit confeſsionem voluntariè nullam ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.* 15. *Pœnitens propria authoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat.* 16. *Qui beneficium Curatum habent, poſſunt ſibi eligere in confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.* 37. *Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ.* 41. *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad delectamentum concubinarij, vulgo regalo, dum deficiente illa nimis egrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur. Innocentius XI.* ſequentes damnavit. 56. *Frequens confeſsio, & communio in his, qui gentilitèr vivunt, eſt nota prædeſtinationis.* 57. *Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.* 58. *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri, peccati alicujus conſuetudinem.* 59. *Licet Sacramentalitèr abſolvere dimidiatè tantum confeſſos, ratione magni concurſus pœnitentium, qualis* v. g. *poteſt contingere in die magnæ alicujus feſtivitatis, aut indulgentiæ.* 60. *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem Dei Naturæ, aut Eccleſiæ. Etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodò ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem.* 61. *Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere: quinimò directè, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit.* 62. *Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua, utilis, aut honeſta non fugiendi occurrit.* 63. *Licitum eſt quærere directè occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali, vel temporali noſtro, vel proximi.* 64. *Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum fidei, & etiam ſi per negligentiam, etiam culpabilem neſciat myſterium Sanctiſsimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Noſtri Jeſu Chriſti. Alex. VIII.* damnavit ſequentes. 20. *Confeſsiones apud Religioſos factæ pleræque, vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ.* 21. *Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, ſeu ſatisfactione ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidij temporalis.*

395 Prætereà: in Edicto Generali Inquiſitionis reſervatur puniendum ab Inquiſitoribus crimen graviſsimum, quod committit ille, qui cum non ſit Sacerdos audit alicujus confeſsionem. Ibid. *N.* 8. dicitur: *O que no ſiendo Sacerdote h. ya dicho Miſſa, ò confeſſado à alguna perſona.* Et quidem ex *Conſt. Paul. IV. Greg. XIII. Sixti V. & Clem. VIII.* Laici, & Eccleſiaſtici non Sacerdotes, etiam ſi ſint verè pœnitentes tradendi ſunt curiæ Sæculari, ſed hoc non eſt in uſu in Inquiſitione Hiſpanica, ſed Laicus, ſi eſt perſona vilis fuſtibus cæditur, & ad triremes mittitur, aliæque pœnæ ſpirituales ſuperadduntur. *Diana in Sum.* V. *Inquiſitorum juriſdictio, quoad pœnas n.* 164. Etiam ab Inquiſitoribus puniuntur Confeſſores ſolicitantes ad turpia in confeſsione. Et tales in Hiſpania abjurant de levi, licet in Inquiſitione Romana abjurent de vehementi: & condemnantur ad triremes per quinquennium, vel ſeptennium, & in perpetuum ſuſpenduntur ab audiendis confeſsionibus. Et Regularibus poteſt imponi, quod teneant ultimum lccum inter Regulares ſui Monaſterij. *Dian. in Sum.* V. *Inquiſitorum juriſdict. Cæſar. Carena de Offic. Inquiſit. p.* 2. §. 17. *ex n.* 89. *f.* 157. Quando hoc crimen incurratur, & detur obligatio denuntiandi conſtat ex Bulla *Greg. XV.* Audiamus illam.

Univerſi Dominiei gregis curam, &c. Statuimus, decernimus, & declaramus, quod omnes, & ſinguli Sacerdotes, tàm Sæculares, quàm Regulares, cujuſcumque Dignitatis, &c. qui perſonas, quæcumque illæ ſint, ad inhoneſta, ſive inter ſe, ſive cum alijs quomodolibet perpetranda, in actu Sacramentalis Confeſsionis, ſive ante, ſive poſt immediatè, ſeu occaſione, vel prætextu confeſsionis hujuſmodi: etiam ipſa Sacramentali Confeſsione non ſecuta, ſive extra occaſionem confeſsionis, in Confeſsionario, aut loco quocumque, ubi confeſsiones Sacramentales audiantur, ſeu ad confeſsionem audiendam electo, ſimulantes ibidem confeſsiones audire: ſolicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos, & inhoneſtos ſermones, ſive tractatus habuerint, in Officio S. Inquiſitionis ſeveriſsimè, ut infrà puniantur, &c. Mandantes omnibus Confeſſarijs, ut ſuos pœnitentes, quos noverint fuiſſe ab alijs, ut ſupra ſolicitatos, moneant de obligatione denuntiandi

ſolicitantes, ſeu ut profertur, tractantes, Inquiſitoribus, ſeu locorum Ordinarijs prædictis. Quod ſi hoc officium prætermiſerint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum confeſſarios ſolicitantes, ſeu tractantes, ut ſupra, iidem locorum Ordinarij, & Inquiſitores illos pro modo culpæ punire non negligant, &c. Datum, &c. die 30. *Auguſti* 1623.

Confeſſarius ſolicitans non tenetur ſe ipſum denuntiare, quia nullus tenetur ſe ipſum prodere, ut commune proclamat axioma, deductum ex *C.* 87. *de Pœnit. D.* 1. & in noſtro caſu tenent *Leand. de Pœnit. tr.* 3. *D.* 13. *q.* 43. & 44. *Dian. p.* 1. *tr.* 4. *reſol.* 8. *Poteſtas, tom.* 2. *p.* 3. *n.* 493. Siquidem præceptum humanum, quale eſt denuntiandi ſolicitantes, non obligat cum tam gravi nocumento. Et hac ratione excuſantur ab eo denuntiando Pater, Mater, Filius, vel Frater, nec alius, ſi inde timeat grave malum ſibi, aut ſuis conjunctiſsimis, ſcilicèt, Patri, Matri, marito, filijs, aut fratribus: Nec eſt denuntiandus Confeſſarius, ſi jam eſt mortuus. *Poteſtas tom.* 2. *p.* 3. *n.* 595. & 597. Confeſſarius ſolicitans poteſt à quolibet Confeſſario abſolvi, quia ſolicitatio nullo jure invenitur reſervata. *Poteſtas num.* 601.

TIT. XXXIX.

De Sententia Excommunicationis, Suſpenſionis, & Interdicti.

396 CEnſura Eccleſiaſtica ſic dicitur à *Cenſoribus* Romanis, quorum officium erat cenſere, & caſtigare mores, & errores Civium. Et quia ipſi in hoc valdè obſervantes erant, & rigidi juxta illud: *Rigidique ſeveros Cenſoris mores, etiam collega timeret*, ideò cenſura pro correctione, & ſeveritate ſumitur, teſte *Nebriſſenſi*. Prius quidem de ea agendum eſt, ut poſteà de tribus ejus ſpeciebus, de quibus in rubrica fit mentio, ſuo ordine agamus: ſcilicèt, de *Excommunicatione, Suſpenſione, & Interdicto.* Cenſura ergo eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato, & contumaci aufertur per Eccleſiaſticam poteſtatem uſus quorumdam bonorum ſpiritualium, ita impoſita, ut per eandem ordinariè abſolvi poſsit. *Suarez de Cenſ. D.* 1. *ſect.* 1. *n.* 5. Eſt enim pœna, qua Eccleſia utitur in foro externo per modum medicinæ ad infringendam contumaciam fidelium; ac proindè emendatione, & correctione poſita, eſt auferenda cenſura. In quo diſtinguitur à depoſitione, degradatione, alijſque pœnis vindicativis, quæ ob peccatum præteritum poſſunt infligi. *C. fin.* 2. *q.* 1. *C.* 2. 5. *q.* 1. Eſt pœna Eccleſiaſtica, qua ſolum Eccleſia utitur, non vero poteſtas Sæcularis, niſi ex delegatione Pontificis, *C.* 6. *D.* 96. *C.* 10. *de Conſtitut. C.* 6. *de Major.* In Eccleſia enim ſicut in quavis benè ordinata Republica debet eſſe poteſtas excludendi homines noxios à ſuo corpore: & ſuſpendendi à quibuſdam officijs male ea adminiſtrantes: & alijs aliquos actus interdicendi. Et quidem hac poteſtate uſi ſunt D. Petrus contra Simonem Magum *Act. Apoſt.* 8. *v.* 21. *D. Paul.* 1. *Cor.* 5. *v.* 3. ibi: *Jam judicavi, ut præſens, qui ſic operatus eſt in nomine Domini Noſtri Jeſu-Chriſti, congregatis vobis in meo ſpiritu, cum virtute Domini Noſtri Jeſu-Chriſti tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit, in die Domini Noſtri Jeſu-Chriſti.* Eſſe in Eccleſia poteſtatem ad inſtituendas, & ferendas cenſuras fide docemur ex prædicto, & alijs Sacræ Scripturæ locis, ut probat *Suarez de Cenſ. D.* 1. *ſect.* 2. *ex n.* 14. Et uſus cenſurarum ſuo modo fuit obumbratus apud Judæos juxta illud *Joan.* 9. *v.* 22. *Jam enim conſpiraverant Judæi, ut ſiquis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra Synagogam fieret.* Et etiam apud Gentiles, ut ex Tito Livio, Cæſare, Plinio, & alijs colligitur, & ex illo Poetæ *Innocui veniant procul, ò procul impius eſto.* Solum enim Eccleſia poteſt privare uſu bonorum ſpiritualium; & quidem directè privat bonis illis, quæ conſiſtunt in actionibus, & cœremonijs, quæ ex ſua inſtitutione fructum ſpiritualem, & interiorem operantur, ut ſunt ſacramenta, ſacrificia, Officia Divina, ſuffragia, ſatisfactio Chriſti, & Sanctorum, quæ fidelibus juſtis per indulgentias applicantur: indirectè etiam privat cenſura bonis temporalibus, v. g. communicatione politica cum fidelibus, fructibus beneficij, &c. minimè tamen poteſt privare bonis merè internis, qualia ſunt fides, charitas, & gratia, qua fideles inter ſe, & cum Chriſto myſticè ſunt uniti: character Sacramentalis, vel virtutes. Quippè Eccleſia in hæc juriſdictionem non habet. *Suar. de Cenſ. D.* 1. *ſect.* 1. *n.* 6.

Cen-

Digitized by Google

397 Cenſuræ ſunt tres, & non plures, ſcilicèt excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. *C.* 20. *de V. S. c.* 1. *c.* 13. *&* 20. *b. t. in* 6. Nec alij ſpeciei, præter aſsignatas, convenit definitio cenſuræ. *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 1. *Suar. de Cenſ. D.* 1. *ſect.* 3. *n.* 1. *&* 2. nam illa definitio Pontificis eſt doctrinalis, & ideò licet indefinita videatur, univerſali æquivalet, ac ſi diceret: omnem cenſuram comprehendi ſub illis tribus membris. Cenſura alia eſt *à jure*, alia *ab homine*: *à jure* eſt, quæ infligitur à Sacris Canonibus, Conſtitutionibus, & Statutis Eccleſiaſticis. *Ab homine* dicitur illa, quæ per modum mandati, vel ſententiæ infligitur à Superiore. Alia eſt *latæ ſententiæ*, alia *ſententiæ ferendæ*: *latæ ſententiæ* eſt quæ incurritur, hoc ipſo, quod crimen committatur, etiam ſine alia ſententia condemnatoria. *C.* 53. §. *Verum, de Appellat.* v. g. ſi dicatur: *Sit ipſo facto excommunicatus, vel ſuſpenſus*: *vel excommunicamus, vel excommunicationi ſubjaceat. Sententiæ ferendæ* eſt, quæ licet ſtatuta à jure ſit, non incurritur ipſo facto: ſed tantum poſt Judicis ſententiam: v. g. quando dicitur: *excommunicetur*, vel *excommunicabitur*, vel *ſub excommunicatione probibemus, &c.* & ut talis habetur quando non conſtat, an excommunicatio ſit latæ ſententiæ, aut ferendæ, quia indubijs eſt benignior interpretatio facienda. *L.* 55. §. *fin. ff. de Reg. jur. C.* 49. *eod. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 3. *ſect.* 3. *n.* 6.

398 Poſſunt ferrè cenſuras poteſtate ordinaria S. Pontifex reſpectu totius Eccleſiæ. *Extr.* 1. *de Major. inter com.* Concilia Generalia, & Provincialia in ſua Natione, aut Provincia. Legati à Latere in Provincia ſuæ Legationis. *C.* 7. *de Offic. Legat.* Cardinales in Eccleſijs ſui Tituli. *C.* 11. *de Major. Et ibid. DD.* Epiſcopus, & Archiepiſcopus in ſua Diœceſi, reſpectu ſuorum ſubditorum. *C.* 1. *c.* 16. *de Offic. Ordin. C.* 21. *b. t.* Eorumque Vicarij Generales: Capitulum Sedevacante, & ejus Vicarius Generalis. *C.* 7. *b. t. in* 6. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 16. Præpoſiti Eccleſiarum Collegiatarum, & alij, qui in foro externo juriſdictionem obtinent. *C.* 20. *de V. S. C.* 1. *b. t. in* 6. Superiores Regulares, non ſolum Generales, & Provinciales; ſed & locales ex privilegio perpetuo ſuo muneri annexo. *C.* 10. *de Major.* Congregationes, & Capitula quarumdam Religionum. *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 5. *Suar. de Cenſ. D.* 2. *ſect.* 2. *Lacroix lib.* 7. *ex n.* 17. Parochus, cum non gaudeat juriſdictione in foro externo, non poteſt ferre cenſuras Jure Ordinario; *arg. C.* 20. *de V. S. C.* 1. *b. t. in* 6. Niſi ex delegatione, vel privilegio. *C.* 3. *de Offic. Ordin.* vel conſuetudine, vel præſcriptione. *C.* 18. *de Præſcript. Suarez de Cenſ. D.* 2. *ſect.* 2. *n.* 8. *&* 10. *Lacr. lib.* 7. *n.* 21. Ex poteſtate delegata poſſunt cenſuras ferre illi, quibus habentes poteſtatem ordinariam, eam delegarint. *C.* 7. *de Offic. Ordin. in* 6. dummodo delegatus ſit homo viator, ſit baptizatus, uſum rationis, & ſaltem primam tonſuram habeat, & non ſit conjugatus. *C. un. de Cleric. conjug. in* 6. Summus Pontifex de plenitudine poteſtatis poteſt hanc juriſdictionem Laico, imò, & fœminæ delegare. Nam cum non ſit poteſtas Ordinis, ſed juriſdictionis, eorum incapacitas non procedit à Jure Divino, ſed tantum à Jure Eccleſiaſtico, in quo Pontifex poteſt diſpenſare. *C.* 12. *de Major.* non tamen decet, quod fœminis hæc facultas communicetur, ac proindè, nec conſuetudine introduci poteſt, quod fœmina cenſuras ferat. *Suarez de Cenſ. D.* 2. *ſect.* 3. *per tot. Navar. Palud. Ugolin. Lacroix lib.* 7. *n.* 19. contra *Avila*, *Conink*, *& alios.* Ut aliquis cenſura ligari poſsit, debet eſſe 1. baptizatus, 2. viator, id eſt, vivens in præſenti vita, quaſi invia ad alteram: mortuus enim cenſurari non poteſt. Nec enim in cadaver, quod incapax eſt cognitionis, obligationis, contumaciæ, & emendationis, cenſura ferri poteſt, nec in animam ſeparatam, cum jam ſit extra forum, & juriſdictionem Eccleſiæ. 3. debet eſſe doli capax. 4. ſubditus ferentis cenſuram. Gentiles, Judæi, etiam ſi Cathecumeni ſint, cum non ſubſint Eccleſiæ juriſdictioni, non ligantur cenſura. *Ex Apoſt.* 1. *Cor.* 5. *v.* 12. ibi: quid enim mihi de ijs, qui foris ſunt judicare? *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 2. Hæretici, & Apoſtatæ, cum per baptiſmum ſint ingreſsi in Eccleſiam, & ſub ejus ſint juriſdictione, cenſuris utique ligantur. *C.* 5. *D.* 45. *C.* 3. §. *Item, de Baptiſm.* Licet mortui aliquando declarentur excommunicati ad aliorum terrorem, & ne fideles, cum eis communicent in ſepultura, vel precibus publicis. *C.* 28. *b. t.* Deindè: quando excomunicati dederunt ſigna pœnitentiæ in morte, poſt eam abſolvantur indirectè, ad hoc ut vivi poſsint eorum cadaver ſepelire, & orare pro eis: attamen non poſſunt excommunicari mortui. *C.* 1. *C.* 2. *C.* 4. 24. *q.* 2. Chriſtus namque Prælatis Eccle-

ſiaſ-

Digitized by Google

ſiaſticis tantum dedit poteſtatem ligandi *ſuper terram* non *ſubtus* eam: Nam ſi anima defuncti eſt in Cœlo, vel Purgatorio, quia grata Deo non poteſt affici cenſura: ſi in Inferno non eſt capax correctionis. *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 13. *Suar. de Cenſ. D.* 5. *ſect.* 1. *n.* 3. Furioſi, infantes, & alij carentes uſu rationis non ligantur cenſura: quia non ſunt capaces delicti, nec contumaciæ, nec emendationis. Impuberes tamen uſum rationis habentes cenſuris à jure latis comprehenduntur. *C.* 1. *& fin. h. t.* Non tamen expedit, quod cenſuræ ab homine in eos, licet poſsit, ferantur: ita probante conſuetudine. *Suar. de Cenſ. D.* 5. *ſect.* 1. *n.* 19. Si aliquando Eccleſia anathematizat creaturas irrationales, ut locuſtas, non fert propriè cenſuram: quia incapaces ſunt doli, & peccati; ſed tantum eas deteſtatur, & execrat, & per exorciſmos relegare intendit. Sic Berengarius *in C.* 42. *de Conſec. D.* 2. anathematizat omnem hæreſim; cum nec hæreticus poſſit ferre cenſuras, nec hæreſes capaces ſint cenſuræ. Sic etiam *Joſue c.* 6. *n.* 17. dicitur: *Sit Civitas hac* (id eſt Hiericho) *anathema, & omnia quæ in ea ſunt Domino.* Hoc eſt, execrabilis, ac deſtruenda. Sic etiam Dœmones anathematizantur: quin, & Apoſtolus per quamdam exaggerationem dixit anathema in eum, qui aliud evangelizaſſet, quamquod ipſe evangelizaverat, etiam ſi Angelus eſſet: Quo ſuæ doctrinæ firmitatem ſignificavit. Qui verò vellet cenſuras propriè ferre in creaturas irrationales, ſuperſtitioſus eſſet. *Suar. de Cenſ. D.* 5. *ſect.* 1. *n.* 2. niſi bona fide excuſaret. In Overenſi tamen Epiſcopatu poſt annum 1532. ruſtici petierunt à Vicario Generali D. Didaco Perez de Villavicioſa, quod cenſuras indiceret contra mures, qui fructus agrorum devaſtabant. Vicarius aſſignavit Procuratorem, & Advocatum, qui mures defenderent. Et auditis allegationibus partium, Vicarius juſsit ſub cenſuris, quod omnes mures intra tres dies illud territorium defererent, & intra montium latebras ſe abderent. Audita hac ſententia ab Advocato murium petijt, quod pontes, qua poſſent fluvios tranſire, formarentur, & quod interin ſententia ſuæ parti præjudicium non afferret: juſsit ergo Vicarius, quod varia ligna in fluminibus in modum pontium ſuperponerentur. Quo facto mures cenſuris, & ſententiæ obedierunt, nulluſque intra terminum præſcriptum permanſit in illo territorio. Sic *Gonzalez Davila*, qui proceſſum ſe vidiſſe, teſtatur *in Theat. Eccleſ. Ovet. f.* 150. fides tamen ſit apud Authorem.

399 Solum poteſt cenſura ligari, qui ſubjectus eſt juriſdictioni ordinariæ, vel delegatæ cenſuram ferentis. *C.* 21. *h. t.* Epiſcopus non ſolum in ſuos Diœceſanos poteſt cenſuram ferre, ſed etiam in peregrinum in ſua Diœceſi delinquentem. Quippè ratione delicti fit ſubditus Epiſcopo. *C. fin. de Foro compet.* Etiam Epiſcopus alienus, ibidem commorans, poteſt excommunicari, imò & Archiepiſcopus in Diœceſi ſui ſuffraganei delinquens fit ſubditus ſuo ſuffraganeo ratione delicti, ac proindè cenſura ligatur. *Pignatel. tom.* 1. *conſ.* 170. *num.* 8. *Lacroix lib.* 7. *num.* 32. Quamvis id neget *Lug. Reſp. Moral. lib.* 6. *D.* 22. imò ſi Epiſcopus per præceptum, vel ſententiam ſpecialem, ſub cenſura aliquod delictum prohibuit, & ipſe delinquens exeat ab Epiſcopi Diœceſi, adhuc ligatur cenſura, quia magis conſideratur præſentia moralis, qua in Diœceſi deliquit, quam præſentia phyſica, qua extra Diœceſim eſt: non tamen poſſet agi contra eum ſtrepitu judiciali. Si verò prohibitio ſit facta per ſtatutum territoriale, vel ſententiam generalem cenſura adjecta, hæc non comprehendit exiſtentes extra Diœceſim. *C. fin. de Conſt. in* 6. *Lacr. lib.* 7. *ex n.* 43. Quando Epiſcopus eſt extra Diœceſim ſuam non poteſt cenſuram ferre, etiam in ſuos ſubditos in Diœceſi exiſtentes, niſi conſentiente Ordinario loci, ubi eſt: vel niſi delictum ſit adeò notorium, ut cognitione judiciali non indigeat: vel ſi eſt à ſua Diœceſi expulſus: nam tunc poteſt cenſuram ferre in ſuos injuſtos expulſores, & fautores eorum. *Clem. un. de Foro compet.* Papa, cum non habeat ſuperiorem in terra, à nullo poteſt cenſura ligari; imò nec cenſuris ab ipſo latis tenetur, cum non ligetur ſuis Legibus, ſaltem quoad vim coactivam. Si verò in hæreſim incideret, tunc poſſet Concilium illum cogere per cenſuras, ut pareret. *C.* 6. *D.* 40. *Lacr. l.* 7. *n.* 22. *Bellarm. de Pontif. l.* 2. *q.* 30. Nec Epiſcopus cenſuram à ſe latam incurrit, ſi tamen communicet cum excommunicato ab ipſo incurrit excommunicationem minorem à Papa in communicantes cum excommunicatis inflictam. Reges (ſecus eſt de Proregibus) ob ſupremam dignitatem ſolum à Pontifice poſſunt cen-

Digitized by Google

ſurati, licet olim Epiſcopi in eos ferre poſſent cenſuras: ut patet in Imperatore Theodoſio, quem D. Ambroſius excommunicavit. *Lacr. lib.* 7. *num.* 33. *Solorz. Polit. Ind. lib.* 5. *cap.* 13. *f.* 883. Indi, qui ſunt perſpicatiores, quos *Hiſpanè*: *Ladinos* dicimus, incurrunt excommunicationes Juris Communis: v. g. ſi Clericum percutiant. Et ſic de alijs. At verò, qui rudiores ſunt, & vix, quod ſit cenſura, vel excommunicatio audierunt, nullam incurrunt excommunicationem. Hi enim magis corporalibus, quam ſpiritualibus pœnis plectendi ſunt, ut Conc. Limenſe diſponit. *Alloz. Sum.* V. *Indi*, *ſect.* 7. *n.* 17. Epiſcopi non ligantur cenſura interdicti, & ſuſpenſionis generalitèr lata, niſi expreſſa mentio ipſorum fiat. *C.* 4. *b. t. in* 6. Et cum in hoc textu nihil dicatur de excommunicatione, non debet hoc privilegium ad ipſam extendi. *Lacroix l.* 7. *n.* 34. *Suar. & alij.* Archiepiſcopi nequeunt ligare ſubditos ſuffraganeorum, niſi quando actu viſitant, vel ad ipſos per appellationem pervenit cauſa. *C.* 7. *b.t.in* 6. *Lacr. n.* 29. Communitas, Univerſitas, ſive Collegium poteſt cenſuræ ſubjacere: & quidem omnes, etiam innocentes ligantur interdicto generali. *C.* 17. *b.t.in* 6. Solum vero nocentes excommunicatione ligantur. *C.* 5. *b. t. in* 6. Suſpenſione vero, quoad actus, & functiones communitatis, qua talis, etiam innocentes tenentur: quoad functiones, & jura, quæ ſingulis in gillatim competunt, ſolum nocentes ligantur. *Laym. lib.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *cap.* 1. *Caſtropal. tr.* 29. *D.* 1. *p.* 6. *& alij.* Cenſura lata contra aliquod delictum committentes non extenditur ad conſulentes, vel mandantes: quia cum ſit odioſa, non debet extendi. *C.* 15. *de Reg. jur. in* 6. niſi alias redderetur cenſura inutilis. *C.* 17. *b. t. in* 6. vel niſi à Lege fiat extenſio, declarando, talem caſum ibi comprehendi, ut in *C.* 6. §. *Ille vero*, *b. t.* & in *C.* 6. *&* 11. *de Judais. Navarr. Man. cap.* 27. *n.* 51. *Sanch. de Matrim. lib.* 3. *D.* 49. *n.* 2. contra *Sylv.* V. *Excomunicatio*, 9. *n.* 79. *Roſel. & alios.* Etiam ſi cenſura mandantes, & conſulentes comprehendat, non incurrit illam, qui efficacitèr mandatum revocavit, ita verè non ſit commiſſum delictum; imò ſufficit, ut à cenſura excuſetur, ſi quantum in ſe fuit revocavit mandatum, vel conſilium, quamvis delictum verè ſit commiſſum: vel quia non potuit delinquenti notam facere revocationem: vel quia ille noluit revocationi annuere; quia cum jam non detur culpa, inobedientia, nec contumacia, nequit contra ipſum dari cenſura, quæ contumaciam ſupponit, ut contra *Conink D.* 4. *dub.* 15. *concl.* 3. *n.* 183. *Dicaſt. & alios*, tenent *Innoc. in C.* 6. *b. t. Avila, Hurtado, & alij.*

400 Cum cenſuræ excommunicationis majoris, ſuſpenſionis, & interdicti, prout communitèr feruntur, ſint pœnæ graviſſimæ, non poſſunt infligi niſi detur culpa: quæ hic, & nunc ſaltem ex circunſtantijs, ut in *C.* 22. *D.* 23. *c.* 4. *de Vita*, *& boneſt. Cleric.* gravis ſit, ut pœna proportionetur culpæ. Unde ſi delinquens à culpa gravi excuſatur ob ignorantiam, inadvertentiam, vel aliam cauſam, etiam à cenſura delicto annexa excuſatur; *arg. C.* 41. *c.* 42. 11. *q.* 3. *Trid. ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 3. *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 9. *Suarez de Cenſ. D.* 4. *ſect.* 4. *Sanch. in Decal. lib.* 6. *c.* 4. *n.* 5. *Lacr. l.* 7. *n.* 47. Nec ſufficit, ſi peccatum ſit merè internum. Quippè hujus punitio Deo tantum relinquitur. *C.* 14. *de Pœnit. D.* 1. *& ibid. Gloſ.* Nec Eccleſia punit, niſi actus externos, de quibus poteſt cognoſcere. *C.* 33. *de Simon.* Imò cum Leges cenſuram infligentes ſint pœnales, & odioſæ adeò ſtrictè interpretantur, ut ſolum comprehendant peccatum in ſuo genere perfectum, attenta proprietate verborum, quæ continentur in Lege. *C.* 7. *de Elect. in* 6. *Navar. Man. cap.* 23. *n.* 38. *cap.* 27. *n.* 56. *Suar. de Cenſ. D.* 4. *ſect.* 2. *&* 3. Excommunicatio minor a jure lata incurritur propter culpam venialem, & etiam ob culpam venialem poteſt ferri aliqua ſuſpenſio, vel interdictum purè perſonale, non reſervatum: quia cum ſint minores pœnæ aliquam cum culpa proportionem habent. *Lacr. lib.* 7. *n.* 47. Cenſura, utpotè pœna medicinalis principalitèr infligitur ad corrigendam contumaciam, & contemptum delinquentis contra præceptum Eccleſiæ. *C.* 23. *de V. S. C.* 1. *b. t. in* 6. Et hac ratione non fertur ob peccatum ſolùm Jure Naturali, vel Divino prohibitum. *Suar. de Cenſ. D.* 4. *ſect.* 5. *n.* 6. *Lacr. lib.* 7. *n.* 47. Nec ob peccatum merè præteritum. *C.* 48. *b. t. c.* 1. *c.* 5. *c.* 9. *eod. in* 6. niſi fortè aliquomodo in futurum pendeat. Sic in *C.* 27. 23. *q.* 4. *c.* 10. *D.* 96. Cenſura imponitur, ut pro peccato præterito detur ſatisfactio. In *C.* 30. 23. *q.* 4. Sylverius excommunicat eos, qui eum in exilium miſerunt, ne illum ibidem detinerent. In *C.* 2. 5. *q.* 1. Gregorius uſum Euchariſtiæ interdixit ſub excommuni-

ca-

Digitized by Google

catione cujuſdam libelli authori, donec ſe manifeſtaret. Quæ omnia in futurum pendent, ac proindè poſſunt continere contumaciam, contemptum, & inobedientiam, contra quam poſsit cenſura infligi. *Navarr. Man. cap.* 27. *n.* 9. *Suar. de Cenſ. D.*4. *ſect.* 5. *ex n.* 6. *Covar. Lacr. l.*7. *n.*47. *& alij.*

401 Ut quis cenſuras ferre poſsit, non ſolum debet habere juriſdictionem actualem, expeditam, non ſuſpenſam appellatione legitima, & eam in proprio territorio exiſtens debet exercere. C. 7. 9. q. 2. *Clem. un. de Foro compet.* ſed præcedere debet regularitèr monitio. C. 48. *b. t. c.* 19. *c.* 13. *eod. in* 6. Nam qui monitus non eſt, nequit dici rebellis, & inobediens. Hæc monitio regularitèr debet eſſe trina, vel una pro tribus, quæ ſpatium tribus monitionibus reſpondens comprehendat: niſi facti neceſsitas aliter ſuaſerit. *C.* 9. *b. t. in* 6. Si monitio trina non præcedat, cenſura erit injuſta, non tamen invalida. *C.* 5. *b. t. in* 6. niſi lata ſit in communicantes cum excommunicato ab eodem Judice: nam tunc ad valorem trina requiritur monitio. *C.* 3. *c.* 13. *b. t. in* 6. Hæc monitio debet in ſcriptis fieri, ibidemque eſt exprimenda cauſa, ob quam imponitur *text. in* C. 1. *b. t. in* 6. Præthereà: prædicta monitio eſt prorſus coram teſtibus facienda ad perſonam rei. *C.* 48. *b. t.* niſi hic malitioſé latitet: tunc namque citatio fit ad domum ſuam, vel ad valvas Eccleſiæ, vel in alio publico loco, ità ut ad ejus notitiam pervenire poſsit. *C.* 5. §. *Porrò. Ut lite non conteſt. Cl.* 3. *de Elect. Suar. de Cenſ. D.* 3. *ſect.* 8. Poteſt fieri monitio verbo tantum, quando datur cauſa urgens. Si tantum verbo fiat abſque cauſa, illicita erit cenſura, & eam ſic ferens, ſi Epiſcopus non ſit *C.* 4. *b. t. in* 6. Ipſo jure ſuſpenditur per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ, & Divinis Officijs. Et ſi illo tempore Divinis ſe ingerat, erit irregularis: probabilitèr tamen non erit irrita, cum nullo jure irritetur. *C.* 1. *b. t. in* 6. Quando cenſura à jure imponitur, non eſt neceſſaria alia ſpecialis monitio, niſi ſpecialiter in jure requiratur, cum jus ipſum perpetuò moneat; *arg. C. fin. Locat. Suar. de Cenſ. D.* 3. *ſect.* 8. *num.* 3. Hinc, qui commiſit delictum, cui ipſo jure cenſura latæ ſententiæ eſt impoſita, ſi delictum eſt notorium, vel per ſententiam, vel ipſo facto, & de eo non pœnituerit reus, poteſt hic abſque prævia monitione declarari, & denuntiari à Judice tamquam cenſura ligatus. *C.* 26. *de Appellation.* Nec requiritur monitio, quando delictum, & contumacia ſunt notoria: nam tunc nec probatio requiritur. *C.* 15. 2. *q.* 1. *c.* 9. *de Accuſat. Suar. de Cenſ. D.* 3. *ſect.* 10. *n.* 18. Interdictum, & ſuſpenſio, aliquando ut pœna vindicativa imponuntur: ac proindè tunc non eſt neceſſaria monitio. *C.* 7. §. *fin. de Elect. c.* 1. *b. t. in* 6. Secus eſt excommunicatio, quæ nunquam infligitur, niſi ut vera cenſura. Judex tamen in cauſa propria poteſt cenſuram per modum defenſionis ferre, quaſi vim vi repellendo; *arg. L.* 3. *ff. de Juſt. & jur.* Imò per modum judicij, & ſententiæ, quando cauſa eſt manifeſta, nec cognitione indiget. Honeſtius tamen eſt abſtinere, & cauſam ad alium Judicem remittere, ne ſiniſtro affectu procedatur. *Lacr. lib.* 7. *n.*20. Cenſura imponi debet voluntariè, & humano modo: nec obeſt ſi ejus impoſitio à metu gravi procedat: nam adhuc eſt voluntaria, & Jure Naturali valida, ac proindè Jure Poſitivo etiam valet, cum nullibi irritetur, ſicuti irritatur abſolutio à cenſura metu extorta. *C. un. de bis, quæ vi metuſvè cauſ. in* 6. Ut quis tamen cenſuras juſtè, & licitè ferat debet non eſſe cenſura ligatus, neque interdictus aliquo Superioris præcepto, nec ex pravo affectu odij, aut vindictæ procedere debet. *Lacr. lib.* 7. *n.* 27.

402 Cenſura abſolutè lata, & incurſa, non ceſſat, etiam quoad forum internum ſatisfactione facta parti læſæ, & ceſſante contumacia. *C.* 15. *b. t.* Hinc *Alex. VII.* hanc propoſitionem, quæ eſt 44. damnavit: *Quoad forum conſcientiæ, reo correcto, ejuſque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ.* Ceſſaret verò poſita ſatisfactione, & reus pro abſoluto erit habendus, ſi cenſura feratur, quouſque reus ſatisfecerit. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 1. *n.* 11. *& ſeqq.* ubi refert utriuſque ſententiæ fundamenta. *Lacr. lib.* 7. *n.* 159. Et quidem licet cenſuratus per contritionem fiat membrum vivum Eccleſiæ, & hac ratione communicet cum cæteris fidelibus in orationibus, & ſuffragijs particularibus, & abſolutus ſit coram Deo, non tamen habetur ab Eccleſia, ut abſolutus. *C.* 28. *b. t. Suar. de Cenſ. D.* 9. *ſect.* 3. *n.* 2. *Lacr. lib.* 7. *n.* 205. Nec ceſſat cenſura morte ejus, qui eam tulit. *C.* 40. 11. *q.* 3. *C.* 11. §. *Præterea, de Offic. Ordin.* imò nec morte cenſurati plenè ceſſat. Nam etiam eo mortuo nequeunt vivi ejus cadaver in loco ſacro

ſe-

Digitized by Google

ſepelire; nec preces publicas, & ſuffragia pro ejus anima offerre. *C.* 28. *c.* 38. *h. t. c.* 20. *eod. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 1. *n.* 5. Solum ergo poteſt tolli per poteſtatem conceſſam D. Petro ſolvendi ligatos: quæ poteſtas ſolum per abſolutionem exercetur. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 1. *num.* 2. Qui hanc concluſionem, quoad partem affirmantem, quod per abſolutionem tolli poteſt cenſura, eſſe certiſsimam, & de fide aſſerit: quoad partem negantem, quod alio modo tollatur cenſura, eam ab inductione probat ex *n.* 3. Abſolutio poteſt fieri. 1. Simplicitèr tollendo abſolutè cenſuram. 2. Ad reincidentiam, quando ſcilicèt, reus abſolvitur à cenſura, ita tamen, ut ſi intra certum tempus non ſatisfaciat, vel ſolvat, rurſus in excommunicationem incidat. Sic in *C.* 22. *h. t. in* 6. Qui in articulo mortis eſt abſolutus à cenſura à ſimplici Sacerdote, in ipſam reincidit, ſi non ſe præſentet Superiori. 3. Ad cautelam quis abſolvitur, quando ſcilicèt dubitatur, an ipſe incurrerit aliquam cenſuram, vel an cenſura lata, valida ſit, vel non. 4. Sub conditione: quando ſcilicèt abſolutio ita datur, ut aliqua conditione, non ſolum de præſenti, vel de præterito, ſed etiam de futuro deficiente, corruat abſolutio. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 8. *n.* 7. *Navarr. Covarr. Lacr. lib.* 7. *n.* 155. *&* 157. contra *S. Anton. Sylv. & alios.*

403 A cenſura à jure lata non reſervata ſpecialitèr poſſunt abſolvere ſuos ſubditos reſpectivè, non ſolum Epiſcopi, Abbates, Prælati Regulares, Generales, Provinciales, Guardiani, Præpoſiti, Rectores, & alij, qui juriſdictionem habent in foro externo, ſed etiam Parochi, & alij Confeſſarij approbati; vel, quia nulla ſpecialis facultas, ad hoc requiritur, vel ſi hæc ſit neceſſaria, à jure conceditur in *C.* 29. *h. t.* ibi: *Quia conditor Canonis ejus abſolutionem ſibi ſpecialitèr non retinuit eo ipſo conceſſiſſe videtur facultatem alijs relaxandi. Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 3. *n.* 2. *&* 10. *Navarr. Man. cap.* 27. *num.* 39. *Covarr. & alij.* Omnes prædicti poſſunt etiam abſolvere à cenſura ab homine per ſententiam generalem lata: cum hæc æquivaleat cenſuræ à jure latæ. Ab his namque cenſuris poſſunt abſolvere omnes, qui cenſuratum poſſunt abſolvere à mortalibus. *Lacroix lib.* 7. *n.* 126. A cenſura ab homine ſpecialitèr lata; ſolum poteſt abſolvere. 1. Qui illam tulit. 2. Ejus ſuperior. 3. Ejus ſucceſſor. 4. Delegatus. Qui enim eam tulit ſi non ſit merus executor. *C. fin.* §. *fin. de Offic. Delegat.* poteſt ab ea abſolvere. *C.* 51. *de Pœnit. D.* 1. *C.* 11. §. *Præterea, de Offic. Ordin.* Quia nihil tàm naturale eſt, quàm eo genere quidquam diſſolvere, quo colligatum eſt. *L.* 35. *ff. de Reg. jur. C.* 1. *eod.* Etiam ſi reus domicilium mutet; *arg. C.* 19. *de Foro compet.* Vel appellationem interpoſuerit. Nam adhuc à Judice Ordinario poteſt abſolvi à cenſura; *arg. C.* 10. *de Appellat. in* 6. non tamen à delegato, poſtquam appellationem admiſit, quippè ejus juriſdictio expirat, ſtatim ac appellationem Superior admittit. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 2. *n.* 26. *&* 32. Non tamen poteſt abſolvere ſi poſteà juriſdictione privetur, quia fiat excommunicatus vitandus: vel ſi Pontifex ex certa ſcientia cenſuram ab Ordinario latam confirmet: Nam eo ipſo ſibi reſervat abſolutionem; *arg. C.* 1. *de Confirmat.* & de facto ſibi reſervat cenſuram ab Ordinario latam in incendiarium. *C.* 19. *h. t.* & latam à delegato Papæ ſi intra annum non abſolvit. Itaque eo elapſo, abſolvere nequit. *C.* 26. *de Offic. Delegat.* 2. Superior, qui pleno jure ſuperior eſt, poteſt abſolvere cenſuratos ab inferiori. *C.* 29. *h. t.* Et cum ſuo jure utatur, nullam ei facit injuriam. *Clem.* 2. *de Elect.* Archiepiſcopus vero, Patriarcha, vel etiam Legatus à latere non poſſunt abſolvere cenſuratos ab Epiſcopis ſuæ Provinciæ, niſi per appellationem ad ipſos cauſa devoluta ſit: nam ſolum in his caſibus habent in tales ſubditos ſuperioritatem. *C.* 5. *c.* 7. *h. t. in* 6. Et Archiepiſcopus tempore viſitationis. *C.* 16. *de Præſcription. Navarr. Man. cap.* 27. *n.* 40. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 2. *Lacr. lib.* 7. *n.* 137. 3. Succeſſor, ſive Judicis Ordinarij, ſive delegati, cum eandem, ac ejus anteceſſor habeat poteſtatem, abſolvere valet in eiſdem caſibus, in quibus ejus anteceſſor abſolvere valebat: & è contra nequit abſolvere in caſibus, in quibus anteceſſor non poterat. *C.* 40. 11. *q.* 3. etiam ſi ad tempus tantum ſuccedat: ac proindè Capitulum, Sedevacante, poteſt per ſuum Vicarium abſolvere excommunicatum ab Epiſcopo. *C. unic. de Major. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 2. *n.* 6. 4. Delegatus, dummodo non ſit merus executor delegantis, ſed habeat cognitionem cauſæ poteſt à cenſura à delegante lata abſolvere. *Navarr. Man. C.* 27. *n.* 40. *Suar. de Cenſ. D.* 7. *ſect.* 2. *n.* 6. Mortuo Papa nemo poteſt abſolvere à cen-

cenſura Papæ reſervata, niſi Congregatio Cardinalium, vel cui Papa ante, vel Congregatio nunc commiſerit. *Lacr. lib. 7. n. 150.*

404 Solum prædicti poſſunt etiam abſolvere à cenſura à jure lata, quæ ſpecialitèr eſt reſervata. *C. 29. h. t. Suar. de Cenſ. D. 7. ſect. 5. ex n. 1. Lacr. l. 7. n. 116.* Tamen pro articulo mortis, quilibet Sacerdos, etiam excommunicatus, poteſt à quacumque cenſura abſolvere moribundum, cum pro tali caſu nulla detur reſervatio. *Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 7. Suar. de Cenſ. D. 7. ſect. 5. n. 2.* Debet tamen pœnitens jurare, ſe præſentaturum, elapſo periculo, ſuperiori, à quo erat abſolvendus: quod ſi poſteà non faciat, reincidit in cenſuram. *C. 22. h. t. in 6.* Laicum poſſe à cenſuris in articulo mortis abſolvere, tenent *Diana, Laym. Alloza, & alij.* Mihi tamen prorſus verum videtur, quod Laici etiam in articulo mortis, & in defectu Sacerdotis non poſſunt à cenſura abſolvere, quia ex ſe eſt Laicis negatum ſpiritualia, & præcipuè, quæ ad abſolutionem ſpectant, adminiſtrare: quod etiam reſpectu Clericorum, non Sacerdotum locum habet; *arg. Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 7.* & aliundè neque ex jure, neque ex conſuetudine conſtat, Eccleſiam hanc facultatem non Sacerdotibus conceſsiſſe. *Suar. de Cenſ. D. 7. ſect. 6. & alij*; cum tamen *Enriq. Dian. Laym. & alij*, teneant Laicum tunc poſſe à cenſura abſolvere, *ex C. 8. de Pœnit. D. 1.* ibi: *Tanta eſt vis confeſsionis, ut ſi deeſt Sacerdos, confiteatur proximo.* Et aliundè, illa abſolutio non poſſit obeſſe, & prodeſſe valeat, poterit tunc Laicus imo, & debebit abſolutionem impendere, in quantum valere poſſit. *Sanch. in Decal. l. 2. cap. 13. num. 13. Lacr. l. 6. p. 2. n. 130.* Etiam Epiſcopus poteſt abſolvere à cenſuris Pontifici reſervatis, ſi publicæ non ſint, nec ad forum contentioſum deductæ. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* facultas abſolvendi à cenſuris, quando ſunt occultæ, vel quando Papa non poteſt adiri juxta *Sanchez Dicaſtil. & alios*, etiam cenſetur conceſſa Abbatibus juriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentibus. Contrarium tamen tenendum eſt: quia hæc facultas ſpeciali jure eſt Epiſcopis conceſſa. Et eorum induſtria cenſetur electa, ut tenent *Suar. Bonacina, Lacr. lib. 7. num. 141. & alij.* Etiam poteſt Epiſcopus abſolvere à cenſura Canonis ob Clerici percuſsionem mulieres, ſenes, infirmos, vel alter impeditos adire Romanum Pontificem. *C. 13. h. t.* Mendicantes, & qui cum ipſis communicat in privilegijs, poſſunt abſolvere ab omnibus cenſuris Pontifici reſervatis extra Bullam Cœnæ. *Lacr. l. 7. n. 126. & 142.* In noſtra Hiſpania poteſt confeſſarius approbatus abſolvere pœnitentes virtute Bullæ Cœnæ Cruciatæ à cenſuris Sedi Apoſtolicæ reſervatis ſemel in vita, & ſemel in morte: quod ſi tales cenſuræ ſint occultæ, poteſt ab eis abſolvere, toties quoties: ſicut poteſt abſolvere toties quoties ab alijs cenſuris non reſervatis Pontifici. Non tamen poteſt Confeſſarius abſolvere à cenſura incurſa ab hæreſim formalem externam: nam hæc in ipſa Bulla excipitur.

405 Abſolutio à cenſura, ſuppoſita poteſtate, & voluntate omninò libera in abſolvente, ſolum debet dari, quando reus ſatisfecit parti læſæ: vel ſi impotens ſit, præſtet cautionem pignoribus, vel fidejuſſoribus: vel ſi hanc non poſſit, ſaltem juramento præſtet cautionem de ſatisfaciendo. Si aliter Judex abſolvat peccat: valet tamen abſolutio, ſaltem, quando Judex Ordinarius eſt: nam ſi delegatus ſit, communior ſententia tenet, eſſe invalidam abſolutionem, quamvis alij probabilitèr validam propugnent. *Sanch. de Matr. l. 2. D. 33. n. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. cap. 2. n. 8.* Poteſt hæc abſolutio dari etiam quoad forum internum extra confeſsionem, & etiam ſi abſolvens non ſit ordinatus in Sacris: quod pendet ex conceſsione à Pontifice facta, cujus tenor omninò inſpici debet. *Suar. de Cenſ. D. 7. ſect. 5. num. 36. Sanch. de Matr. lib. 8. D. 16. n. fin.* Si reus intra annum abſolutionem non petat, ſed in cenſura inſordeſcat, ſe ſuſpectum de hæreſi facit, & Inquiſitioni ſubjicitur. *Trid. ſeſſ. 25. de Ref. cap. 3. in fin.* Poteſt tamen abſolutio dari extra confeſsionem ignoranti, & invito: & abſenti per litteras, vel ejus procuratori, ſi aliqua juſta cauſa hoc exigat: expedit tamen ad reverentiam cenſuris debitam, & humilitatem pœnitentium, quod abſolutio ab ipſis petatur, & quod ſint præſentes. *Suar. de Cenſ. D. 7. ſect. 7. n. 5. Lacroix lib. 7. n. 155. & 161.* Abſolutio vi, metu, vel fraude extorta invalida eſt. *C. un. de His, quæ vi metuſvè cauſ. in 6.* In abſolutione, quæ fit à Judice, decet (non tamen debet neceſſario) ſervari forma præſcripta in *C. 28. h. t.* & Pontificali Romano. Scilicèt, quod fiat cum pœnitentiali Pſalmo, & cum oratione Domini-

ca,

Digitized by Google

ta, quàm alia conſueta. Ejus tamen omiſſio non faciet abſolutionem invalidam: imò, nec gravitèr illicitam. Debet, & ſufficit, quod fiat ſub quibuſcumque verbis, ſeu ſcriptura, quæ voluntatem abſolvendi explicet, etiam ſi cauſa, non exprimatur. Regularitèr tamen ſic fit abſolutio excommunicationis pro foro externo: *Ego te abſolvo à vinculo excommunicationis, quam incurriſti propter cauſam* :::: *& te reſtituo Sacramentis Eccleſiæ, & Communioni fidelium in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.* Pro ſuſpenſione dicitur: *Ego te abſolvo à vinculo ſuſpenſionis, quam incurriſti propter cauſam* :::: *Et te reſtituo executioni tuorum ordinum, officiorum, & beneficiorum in nomine Patris, &c.* Si abſolvens ſit delegatus præmittit. *Authoritate Omnipotentis Dei, SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Sanctiſsimi D. N. Clem. XII. in hac parte tibi conceſſa, & mihi commiſſa, abſolvo te, &c.* Eiſdem formulis poteſt quis in foro interno uti ad abſolvendum. Et in foro pœnitentiali præmittitur regularitèr abſolutio ad cautelam hoc modo: *Dominus Jeſus Chriſtus te abſolvat, & ego authoritate ipſius te abſolvo a vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis,* (hæc vox omittitur, ſi pœnitens ſit Laicus) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges, &c.* Quando quis pluribus cenſuris, etiam ejuſdem rationis, eſt ligatus, ut poteſt, non ſolum ex diverſis cauſis, ſed etiam probabilitèr ob unam cauſam, dum à diverſis principijs, ſcilicèt à jure, & homine, vel à duobus judicibus procedant cenſuræ. *Suar. de Cenſ. D.* 5. *ſect.* 2. *ex n.* 4. *Lacr. l.* 7. *ex n.* 8754. Debet in plurali abſolvi ab omnibus cenſuris, ſi omnes ſunt auferendæ: nam benè poteſt abſolvi ab una, quin ab alia abſolvatur, cum inter ſe connexionem non habeant.

406 Non incurritur cenſura. 1. Si eam ferens juriſdictione careat, vel quia privatus eſt officio, vel quia jam eſt appellatum ab ejus ſententia: ſiquidem poſt appellationem cauſa eximitur à Judice *à quo*, & devolvitur ad Superiorem, ac proindè ſi tunc ferat cenſuram non valet. 2. Qui metu gravi coactus facit rem ſub cenſura prohibitam, eam non incurrit: nam tunc non datur contemptus. Regularitèr enim metus à præcepto Eccleſiaſtico excuſat: niſi talis metus incutiatur directè in contemptum Religionis, aut Eccleſiaſticæ poteſtatis: nam tunc potius quis debet mortem ſuſtinere, quam Legem Eccleſiaſticam violare, ſiquidem jam non de ſola Legis obſervatione agitur, ſed de gravi damno noſtræ Religionis vitando; cujus bonum debet quilibet propriæ vitæ præferre. Et Eccleſia in hoc, vel ſimili caſu habet poteſtatem cum tanto rigore obligandi. *C.* 5. *de His, quæ vi. Suar. de Cenſ. D.* 4. *ſect.* 3. *ex n.* 12. *Lacr. lib.* 7. *n.* 98. Si delinquens habeat ignorantiam cenſuræ, dum non ſit craſſa, & ſupina: cum tunc non detur contumacia, vel contemptus, non incurritur cenſura, vel ſi poſt factam ſufficientem diligentiam adhuc dubitet de cenſura, an ſit lata, vel etiam dubitet de illo facto, cui eſt annexa cenſura, tum eam non incurrit: ſiquidem eſt in poſſeſſione juris, quod per baptiſmum habet ad bona ſpiritualia. Si vero jam cenſuram incurrit, & dubitat, an ſit abſolutus, poſſeſſio ſtat pro cenſura. *C.* 39. *h. t.* 4. Si peccatum ſub cenſura prohibitum non ſit in ſua linea perfectum: ſic quando cenſura fertur in homicidam, non incurrit illam vulnerator, vel percuſſor. 5. Si cenſura feratur in eum, qui innocens eſt in utroque foro, eſt nulla: & non timenda, ſiquiden ſine culpa non incurritur. *C.* 2. *c.* 7. §. *Poteſt, h. t. in* 6. Si vero delictum verè ſit commiſſum, ſed non poſſit probari, ſic delinquens incurrit in foro interno cenſuram à jure latam. Judex vero, etſi privatim ſciat delictum, nequit infligere cenſuram: vel ſi ferat, erit nulla, quia non eſt lata ob ſcientiam publicam, ut debebat: ſi tamen cenſura feratur ob delictum, quod verè probatum eſt, ſed verè non eſt commiſſum: ille, in quem hoc modo fertur cenſura, non eſt ligatus in foro conſcientiæ, & coram Deo, nec privatus ſuffragijs Eccleſiæ, & communione fidelium: in foro tamen externo, & in publico debet ſe gerere, tanquam ſi ligatus eſſet: quippè Jus Naturale obligat illum ſuperiori obedire, ne cum ſcandalo fidelium videatur Judicis authoritatem contemnere. Nam ut ait *D. Greg. in C.* 1. 11. *q.* 3. *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt.* Sic *Suarez, Navarr. Soto, Covarr. Caſtrop. tr.* 29. *D.* 1. *p.* 8. *ex n.* 14. contra *Gloſſ. in C.* 1. *h. t. in* 6. *V. Propter quam, Duran. in* 4. *D.* 18. *q.* 4. *Cordub. & alios*, qui tenent, innocentem cenſura ligari.

407 Omnium Eccleſiaſticarum pœnarum graviſsima eſt excommunicatio, qua, teſte Auguſtino, nulla major eſt pœna in Eccleſia. *C.* 17. 24. *q.* 3. adeo ut

Digitized by Google

Cœleſtinus in *C.* 10. *de Judicijs* dicat, Eccleſiam non habere, quid ultra faciat, poſt eam. Et ideò dicitur nervus Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ac propterea jubetur *in Trid. ſect.* 25. *de Reform. cap.* 3. Ne Judices Eccleſiaſtici temere, & ex levibus cauſis hoc gladio utantur. Idem dicitur in *L.* 47. *tit.* 7. *lib.* 1. *R. Ind. Excommunicatio* ſic dicitur, quaſi *extra communicationem* Sacramentorum, & fidelium. *L.* 1. *tit.* 9. *p.* 1. ibi: *Deſcomanion tanto quiere decir, como deſcomunaleza, que aparta, è eſtraña los Chriſtianos de los bienes eſpirituales, que ſe facen en Santa Egleſia. Excommunicatus* eſt, quaſi *extra communicationem* factus, juxta illud Chriſti D. apud *Matt.* 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi tanquam Ethnicus, & Publicanus*, id eſt, ab Eccleſia ſegregatus. Excommunicatus eſt ſic dictus à quodam verbo Græco, quod ſepare ſeu eliminare ſignificat. Sic *in C.* 107. 11. *q.* 3. dicitur: *Eccleſiarum Dei violatores à gremio Sanctæ Matris Eccleſiæ, & à conſortio totius Chriſtianitatis eliminamus.* Frequenterque à SS. Patribus, dicitur, talem ſegregari, & abſcindi ab Eccleſia: non tamen ita, ut non maneat ſubjectus Eccleſiæ ratione characteris: nam charactèr nec per mortem tolli poteſt. Nec ita, ut non maneat unitus per fidem Eccleſiæ: nam fides non per cenſuram, ſed per hæreſim, vel infidelitatem tantum amittitur: ſed quatenùs privat excommunicatio jure proximo, & morali, quo fidelis habet ad communicationem fidelium, uſum Sacramentorum, & alia hujuſmodi. Nec item per ſe privat gratia, ſeu charitate: quippe hæc amittitur per peccatum, quod ad excommunicationem præſupponitur, & per quod peccator traditur Satanæ in interitum carnis, & à Corpore Chriſti ſeparatur. *C.* 21. 11. *q.* 3. *Suar. de Cenſ. D.* 8. *ſect.* 1. *Gonz. in C.* 18. *h. t. & alij. Excommunicatio ergo eſt cenſura Eccleſiaſtica ſeparans excommunicatum à communione fidelium. C.* 32. *c.* 107. 11. *q.* 3. *L.* 1. *tit.* 9. *p.* 1. ibi: *Deſcomunion es ſentencia, que eſtraña, è aparta al ome contra quien es dada à las veces de los Sacramentos de la Egleſia, è à las vegadas de las compañas de los leales Chriſtianos.* Dicitur *cenſura*: quæ ſe habet tanquam genus, per quod convenit cum alijs cenſuris. *C.* 20. *de V. S.* per alia verba ab illis differt. Siquidem ſuſpenſio, ſolum uſu beneficij, & officij Eccleſiaſtici privat. Interdictum Officijs Divinis, ſecundum eorum naturam privat. Excommunicatio ſanè multipliciter dividitur pro diverſis reſpectibus: & quidem 1. Alia eſt *valida, invalida, ſeu nulla alia.* Excommunicatio *valida eſt*, quæ à legitimo Judice propter contumaciæ peccatum fertur, & quidem *juſta* erit, ſi debitus juris ordo ſervetur: quod ſi non ſervetur aliqua ſolemnitas accidentalis, vel circunſtantia debiti finis *injuſta* erit. *Invalida* eſt, cui aliquid ſubſtantiale deeſt, quia: v. g. fertur à non habente juriſdictionem, vel poſt appellationem interpoſitam, vel contra privilegium, vel quia intolerabilem errorem continet. Et hæc nullum habet effectum, ac proindè nec ſervanda eſt, niſi aliquando ratione ſcandali. 2. Alia eſt *major*, alia *minor*. Hæc unicè uſu paſſivo, ſeu receptione Sacramentorum privat excommunicatum. *C. fin. de Cleric. excommun. lib.* 1. *tit.* 9, *p.* 1. *Major* autem privat participatione omnium bonorum communium inter fideles. *C.* 59. *h. t. L.* 1. *tit.* 9. *p.* 1. Et licet antiquitus hæc vox. *Excommunicatio* abſolutè prolata pro minori ſumeretur. *C.* 12. 3. *q.* 4. Hodie tamen ſolum pro majori ſumitur. *C.* 59. *h. t.* Et hæc regularitèr dicitur *anathema*. *C.* 12. 3. *q.* 4. Quæ vox execrationem, & maledictionem ſignificat. Et hinc *D. Paul.* 1. *ad Cor.* 16. *v.* 22. ait: *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ſit anathema. Maran. Atha*, quæ vox Chaldea eſt compoſita ex duabus, id eſt, *Dominus venit* quaſi exterminare illum, qui Chriſtum non recognoſcit, ut Meſsiam. Et hæc eſt communior expoſitio, quaſi dicat Apoſtolus ſit anathema, qui illum non diligit, quia jam venit. Auguſtinus tamen ſic exponit: anathema ſit uſque ad adventum Domini, id eſt, ſi non reſipiſcat, & hæc vox invenitur in *C.* 30. 23. *q.* 4. *Suar. de Cenſ. D.* 8. *ſect.* 2. *n.* 7. *Arias Levit. Eccleſ. Diction. Trevoux.* Et regularitèr dicitur *anathema* excommunicatio, quæ fit cum magna ſolemnitate, ſcilicèt, extinctis candelis, & alijs ritibus ab Eccleſia præſcriptis. *C.* 106. 11. *q.* 3. *L.* 13. *tit.* 9. *p.* 1. ibi: *Eſtonce debe decir el Obiſpo, que aſsi ſea muerta ſu alma de aquel que deſcomulgan, como mueren aquellas candelas, ſi non ficiere emienda à Santa Egleſia, de aquello porque lo echan de ella. E eſta deſcomunion llama Santa Egleſia anathema, que quiere tanto decir, como eſpada del Obiſpo, con que deben matar à los que facen grandes pecados, è non ſe quieren emendar.*

408 Licet antiquitus omnes excommunicatione majori ligati eſſent vitandi.

C. 8.

C.8. *c.14. h. t.* Poſteà tamen in Concilio Conſtantienſi, quadam Conſtitutione, hoc reſtrictum eſt ſolum ad notorios percuſſores Clericorum, & ad denuntiatos expreſſè: quam Conſtitutionem poſteà *Martinus V. Edidit in percelebri Extrav. Ad evitanda*: cujus tenor talis eſt. *Ad evitanda ſcandala, & multa pericula, ſubveniendumque conſcientijs timoratis, ſtatuit etiam, quod nemo deinceps, à communione alicujus in Sacramentorum adminiſtratione, vel receptione, aut alijs quibuſcumque Divinis, vel extra, prætextu cujuſcumque ſententiæ, aut cenſuræ Eccleſiaſticæ, ſeu ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, vel à jure generalitèr promulgatæ, teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, aut interdictum Eccleſiaſticum obſervare, niſi ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, vel cenſura hujuſmodi fuerit in, vel contra perſonam, Collegium, Univerſitatem, aut locum certum, aut certam, à Judice publicata, vel denuntiata ſpecialitèr, & expreſſè: ſalvo, ſi quem pro ſacrilega manuum injectione in Clericum ſententiam latam à Canone adeo notoriè conſtiterit incidiſſe, quod nulla poſſit tergiverſatione celari, aut aliquomodo juris ſuffragio excuſari: nam à communione illius abſtineri vult juxta Canonicas Sanctiones. Per hoc etiam hujuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos, non intendit in aliquo relevare, nec eis quomodolibet ſuffragari.* Hanc litteram tenent *D. Anton. 3. p. tit.25. cap.3. Soto in 4. D. 1. q. 5. art.6. Victoria apud Gonzal. Suar. de Paz in ſua Praxi, p.1. tom.1. temp.5. n.77. fol. 48.* Et hunc ſenſum probat ipſa praxis Eccleſiæ. Et licet in *Concil. Baſileenſi*, hæc conſtitutio fuit extenſa ad quoſcumque excommunicatos notorios: in hoc tamen puncto non fuit confirmatum tale Concilium à *Nicolao V.* ac proindè non habet authoritatem ut *Eugenius IV.* declaravit. *Sic Suar. de Cenſ. D.9. ſect. 2. n. 5. Laym. l.1. tr. 5. p.2. cap. 4. Henrique, & alij DD.* contra *Sylv.* V. *Excommunicatio, 5. n.9. Fel. Navar. & Paz in ſua Prax. p.1. tom.1. temp.5. ex n. 72. fol. 47.* Hodie ergo tantum ſunt vitandi à fidelibus 1. Qui ſunt expreſſè denuntiati. *Hiſpanè: Pueſto en la tablilla.* 2. Qui ſunt notorij percuſſores Clericorum. Cum his enim nullus fidelium poteſt communicare, ſed eos tenentur vitare, niſi juſta cauſa aliud ſuadeat. Alij vero excommunicati, præter dictos, tolerati, ſeu non vitandi dicuntur; qui licet non poſsint ſe ingerere communicationi fidelium, fideles tamen non tenentur eos vitare; ſed poſſunt cum illis communicare, ſi velint: non tamen communicare tenentur; quia cum hoc in favorem fidelium ſit introductum, non debet in eorum detrimentum detorqueri. *C.61. de Reg. jur. in 6.* Poſſuntque recuſare, imperium Prælati excommunicati, declinare Judices, repellere actorem, procuratorem, & teſtem excommunicatos, & à Miſſa Parochi excommunicati recedere: niſi aliud ſit conſuetudine inductum, ut in Germania, ubi nequeunt Catholici excludere Hæreticos à Judicijs, contractibus, &c. *Lacr. lib. 7. num. 184.*

409 Excommunicatus vitandus privatur. 1. Uſu activo, & paſsivo Sacramentorum: ac proindè nequit Sacramenta adminiſtrare, nec ea ſuſcipere. *C. 32. h. t.* Si Sacramentum ordinis ſuſcipit, perpetuo ſuſpenditur: ſi in eo miniſtrat fit irregularis. Sacramenta tamen, vel adminiſtrata, vel ſuſcepta ab excommunicato, quamvis illicita, tamen valida ſunt, cum non ex voluntate Eccleſiæ, ſed ex Chriſti inſtitutione pendeant; niſi ſit Sacramentum pœnitentiæ, quod ab excommunicato miniſtratum, eſt prorſus invalidum ob defectum juriſdictionis: & ab ipſo ſuſceptum, etiam eſt invalidum: nam excommunicatus ſuſcipiendo tale Sacramentum contra Eccleſiæ prohibitionem, caret debita diſpoſitione cum velit à peccatis abſolvi, priuſquam à cenſura abſolvatur. Si vero in pœnitente detur debita diſpoſitio, cæteraque requiſita, ſed forte ex oblivione, vel ignorantia, non manifeſtaret Confeſſario cenſuram, nec is ab ea abſolveret, in hoc caſu, cum nihil deſit ad valorem Sacramenti valeret abſolutio, cum nullo jure irritetur. *Navar. Man. cap.9. num.7. Suar. Cov. in C. Alma, p. 1. §. 6. num. 7. Filiuc. Lacr. lib.7. ex n. 196.* contra *Sylv.* V. *Confeſſio, 1. q. 3. caſ. 5. Vazq. de Excommun. dub. 4. Hurtad. & alios.* Poteſt excommunicatus vitandus, etiam licitè, in extrema neceſsitate: quia ſic præſumitur ex benignitate Eccleſiæ, quæ eſt pia Mater fidelium, adminiſtrare Sacramentum pœnitentiæ, & baptiſmi, & quando non poteſt moribundus confiteri poteſt excommunicatus ei adminiſtrare Sacramenta Euchariſtię, vel Extremæ-Unctionis. Nam tunc poſſet moribundus, eis ſuſceptis, conſequi ſalutem, cum quodlibet Sacramentum ex attrito poſsit contritum facere. Si vero moribundus jam eſt Sacramentalitèr confeſſus, non po-

Digitized by Google

poteſt excommunicatus Extremam-Unctionem dare, & juxta aliquos, nec Euchariſtiam. Sed Euchariſtiam, etiam confeſſio, poſſe ab excommunicato miniſtrari ob maximam ejus utilitatem, tenet *Suar. de Cenſ. D. 11. ſect. 1. n. 17. & 23.* Similitèr, licitè miniſtrat vitandus ad vitandum periculum mortis, mutilationis, infamiæ, vel gravis bonorum jacturæ, dum in contemptum cenſuræ non fiat iſta communicatio. Quippè Eccleſia, ut pia Mater non obligat cum tanto diſpendio. *Lacr. l. 7. ex n. 196.* 2. Privatur communibus ſuffragijs, quæ nomine Eccleſiæ præſtantur, ut ſunt officia, ſacrificia, indulgentiæ, quæ ex communi Eccleſiæ theſauro in ſatisfactionem peccatorum applicantur. Et ſi fortè Miniſter Eccleſiæ hujuſmodi ſuffragia pro excommunicato velit applicare, nihil facit, etiamſi excommunicatus vitandus contritus ſit, & per eum nòn ſtet, non abſolvi. *C. 28. b. t. Suar. de Cenſur. ſect. 3. n. 2. Lacr. l. 7. num. 205.* contra *alios* apud ipſos. Solum in die Paraſceves Eccleſia publicè orat pro Hæreticis, & Schiſmaticis, ut ſignificet, Paſsionem Chriſti, quæ tunc repræſentatur ex ſe ad omnes extendi: poſſunt tamen non ſolum fideles, ſed etiam Eccleſiæ Miniſtri, ut particulares perſonæ pro excommunicatis, etiam vitandis, privatim orare, etiam in Memento Miſſæ. Nam Eccleſiæ diſpoſitioni hæc bona particularium non ſubjacent. *Navar. Man. cap. 27. n. 36. Suar. de Cenſ. D. 9. ſect. 4. n. 3.* 3. Privatur Sacrificio Miſſæ: nec enim eam celebrare, ſi eſt Sacerdos, nec ei aſsiſtere poteſt, adeò, ut ſi Miſſæ aſsiſtat, debet moneri, ut exeat, quod ſi nolit, novam excommunicationem reſervatam Pontifici incurrit, & vi debet expelli: ſi hoc modo expelli nequeat, fideles Miſſæ intereſſentes tenentur ſaltem ſub veniali recedere, ne cum ipſo in eadem oblatione communicent. Si Canon nondum cœptus ſit, debet Sacerdos Sacrificium abrumpere, ſi jam conſecratum ſit, debet ſubjungere ſumptionem, & omiſsis orationibus, & alijs, quæ poſt ſumptionem ſolent dici, ad Sacriſtiam debet recedere. *C. 20. b. t. in 6. Cl. 2. eod.* Si autem ſcientèr coram eo celebret, peccat graviter, minorem excommunicationem incurrit, & ab ingreſſu Eccleſiæ interdicitur. *C. 8. de Privil. in 6. Navar. Man. cap. 27. n. 33. Suar. de Cenſ. D. 12. ſect. 1. ex n. 11. Lacr. l. 7. n. 196.* 4. Nec alijs Divinis Officijs excommunicati aſsiſtere valent, ut ſunt publica recitatio Horarum Canonicarum, publica proceſsio, benedictio Chriſmatis, Olei ſancti, aquæ benedictæ, olivarum, & alia hujuſmodi: ac proindè, licet excommunicatus privatim teneatur Horas recitare, ſi Clericus, vel Religioſus ſit, omiſſo tamen *Dominus vobiſcum*, & ſubſtituto: *Domine exaudi orationem meam*; deobligatus eſt publica recitatione Horarum. *Navarr. Man. cap. 27. n. 103. Suar. de Cenſ. D. 12. ſect. 2. n. 13. Lacr. l. 7. n. 196. & 224.* Similitèr, licet poſsit Templum adire ibique orare, concionem audire, uti aqua benedicta, imaginibus, reliquijs, & alijs Sacramentalibus; non tamen poteſt tempore, quo celebrantur Divina ingredi templum: quod ſi ingrediatur expelli debet per Oſtiarios. *Navar. Man. cap. 27. n. 17. Suar. de Cenſ. D. 12. ſect. 3. ex n. 4. Lacr. l. 7. n. 210.* 5. Privatur excommunicatus capacitate ad obtinenda beneficia, officia, & Dignitates Eccleſiaſticas: & etiam ad impetranda Reſcripta Juſtitiæ, aut Gratiæ. *C. 1. de Reſcript. in 6.* Nam cum excommunicato ſit prohibitum exercere officium Eccleſiaſticum, à beneficio, utpotè tale exercitium requirente, excluditur. Irrita enim, & nulla eſt electio, vel collatio, qua excommunicatus, etiam toleratus, & etiam ſi ignoret, ſe eſſe excommunicatum, promovetur ad beneficium: quin & ad penſionem Eccleſiaſticam. *Suar. de Cenſ. D. 13. ſect. 11. ex n. 2. Lacr. l. 7. n. 196. & 218.* Nec ſufficit, quod beneficium collatum excommunicato acceptetur poſt abſolutionem: nam quod ab initio vitioſum eſt tractatu temporis non convaleſcit. Si beneficium conferatur ante excommunicationem, ſi poſt eam acceptetur, invalida eſt acceptio: nam tunc excommunicato adquiritur beneficium; *arg. C. 7. de Cleric. excomm. Suarez de Cenſ. D. 13. ſect. 1. n. 17. Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2.* contra *Covar. in C. Alma, p. 1. §. 7. Garcia de Benef. p. 7. cap. 13.* qui tenent, acceptationem validam eſſe contra Sch. Beneficijs tamen, quæ obtinuit legitimè non privatur excommunicatus, ſed tantum illorum fructibus. *C. 53. §. Verum, de Appellat.* & quidem ipſo jure, & ante ſententiam: nam in illo textu æquiparatur ſubſtractio fructuum privationi communicationis cum fidelibus, quæ ipſo jure per excommunicationem inducitur, & in ipſo textu videtur ſupponi, nullam ampliùs actionem requiri. *Suar. de Cenſ. D. 13. ſect. 2. n. 2.*

Garc.

Digitized by Google

Garc. de Benef. p. 7. cap. 13. n. 90. Gutier. Can. l. 1. cap. 1. n. 70. contra *Gloſ. in d. c. 59. Vazq. de Benef. cap. 3. §. 3. dub. 4. Laym. l. 1. tr. 5. p. 2. cap. 2.* Qui ſolum poſt ſententiam privari excommunicatum fructibus tenent: ipſo tamen jure privari excommunicatum diſtributionibus quotidianis facilè omnes concedunt.

410 Sextò privatur Eccleſiaſtica ſepultura, etiamſi pœnitens deceſſerit, niſi prius abſolvatur, ut quibus non communicamus vivis, non communicemus defunctis. *C. 12. de Sepultur. c. 28. h. t.* Si verò erat toleratus, & dedit ſigna pœnitentiæ, licet expediat, illum prius abſolvi, tamen poteſt ſepeliri in loco ſacro. 7. Privatur juriſdictione Eccleſiaſtica, adeò ut actus non ſolum illicitus, ſed etiam invalidus ſit: v. g. ſententia, *C. 24. de Sent. & re judic.* Item collatio beneficij, vel electio, præſentatio, poſtulatio, vel nominatio, vel quomodocumque juriſdictio in aliquo actu legitimo exerceatur. *C. un. Ne ſedevacant. in 6. c. 8. de Conſuet. c. 5. de Conceſ. Præb.* & reſignatio in favorem tertij: de quibus latè *Suarez de Cenſ. D. 14. ſect. 2. Covar. in C. Alma, p. 1. §. 7.* contra *aliquos* aliter ſentientes. Si tamen merum factum, non juriſdictio exerceatur, ut in poſſeſsionis conceſsione, hæc valida erit; etiamſi ab excommunicato vitando fiat. 8. Privatur communicatione. 1. in Civilibus, vel in forenſibus, ſeu judicialibus. 2. in commercio civili. 3. in Politicis. Itaque excommunicatus vitandus nequit eſſe Judex, nec arbiter, nec Advocatus, nec Procurator, nec Teſtis, nec Tabellio, nec Actor, poteſt tamen, ut reus trahi ad judicium, ne de ſua malitia commodum reportet. *C. 7. de Judic.* poteſtque reſpondere, excipere, appellare, & facere quidquid ad ejus defenſionem, quæ Juris Naturalis eſt, conducat; vel per ſe, vel per Procuratorem. *C. 8. c. fin. de Except.* latè *Suarez de Cenſ. D. 16. per tot. Lacr. lib. 7. n. 278.* Etiam commercium civile excommunicato prohibetur. Si tamen excommunicatus, etiam vitandus, contractum celebret illicitè, validè tamen illum contrahet; cum nullo jure irritentur tales contractus. *C. 103. 11. q. 3. c. 34. h. t.* Poteſtque capere ex teſtamento, imò & teſtamentum validè, quamvis illicitè, conficere: valet quoque matrimonium, quod contrahitur ab excommunicato vitando, & etiam profeſsio religioſa, quia quaſi contractus naturales conſiderantur. *Lacr. lib. 7. n. 280.*

411 Etiam ab officijs publicis, & politicis arcetur excommunicatus: poteſt tamen exercere validè, quamvis illicitè, munera Tutoris, & Curatoris. Et ſi Parochus ſit, poteſt aſsiſtere matrimonio, vel delegare alteri Sacerdoti hanc facultatem; imò & profeſsio religioſa poteſt à Prælato excommunicato admitti. Nam in his omnibus non propriè exercetur juriſdictio, ſed aliqua ſuperioritas. *Suar. de Cenſ. D. 16. ſect. 8. Sanch. in Decal. lib. 5. cap. 4. n. 78. Lacr. lib. 7. n. 214.* Denique privatur excommunicatus omni communicatione politica privata cum fidelibus in caſibus, de quibus in *C. 17. c. 18. c. 19. 11. q. 3. L. 34. tit. 9. p. 1.* qui continentur in his Verſiculis: *Si pro delictis anathema quis efficiatur: os, orare, vale, communio, menſa, negatur.* Dicitur 1. *Os*, quo nomine venit omne colloquium, & confabulatio, ſive verbo, litteris, nutibus, vel internuntio, vel quolibet modo fiat, & quodvis ſignum benevolentiæ; comprehenditur enim omnis ſermo cum excommunicato, ſive palam, ſive ſecretè fiat, ſive mutuo colloquendo, ſive loquendo tantum, aut aures ei præbendo. *Suar. de Cenſ. D. 15. ſect. 1. num. 2.* ubi dicit, quod ſic explicatur ab omnibus hic effectus. 2. *Orare*, id eſt, communicatio in Divinis. 3. *Vale*, quo nomine ſaltem venit ſalutatio verbalis honorifica; probabiliter tamen alia ſigna urbanitatis licent; v. g. aſſurgere excommunicato, caput ei aperire, eum reſalutare, ut tenent *Angel. Soto, & alij*, & ſecurum in praxi judicat. *Suarez de Cenſ. D. 15. ſect. 1. n. 3.* 4. *Communio*, quæ omnem contractum, & ſocietatem, etiam in itinere, vel habitatione comprehendit. *Suar. de Cenſ. D. 15. ſect. 1. n. 5.* 5. *Menſa*, quæ ſignificat omnem convictum, & convivia per modum ſocietatis, & commercij, non tamen prohibetur communicatio caſualis, quando v. g. caſu excommunicatus incidit in eodem itinere, domo, vel menſa, vel lecto. *Suarez de Cenſur. D. 15. ſect. 1. ex n. 6.*

412 Poſſunt tamen fideles communicare, etiam cum excommunicatis vitandis, in caſibus, de quibus in *C. 103. 11. q. 3. L. 34. tit. 9. p. 1.* qui in ſequentibus Verſiculis continentur.

Utile, Lex, humile, res ignorata, neceſſe:
Hæc faciunt anathema, ne poſsit obeſſe.

Dicitur 1. *Utile*; quando aliqua reſultat uti-

Digitized by Google

utilitas, vel ſpiritualis, vel ipſi excommunicato, ut ipſe convertatur; *arg. C.* 43. *b. t.* vel alteri, qui ab excommunicato conſilium petat, quod non facilè ab alio haberi poſsit, vel etiamſi utilitas temporalis oriatur ſolvendo ei debitum, vel dando ei eleemoſynam; vel ab eo accipiendo debitum, vel eleemoſynam. *Suar. de Cenſ. D.* 15. *ſect.* 3. *n.* 9. 2. *Lex*: nam ob matrimonij legem poteſt conjux, ſive vir, ſive uxor, cum alio conjuge excommunicato communicare in reddendo debito, in menſa, & alijs domeſticis obſequijs: imo, & conjux excommunicatus debitum petere poteſt, ut ſic periculum incontinentiæ vitetur. C. 31. *b. t.* C. 103. 11. *q.* 3. *Suar. de Cenſ. D.* 15. *ſect.* 4. 3. *Humile*: ſic excuſantur ſervi, filij naturales, adoptivi, etiam emancipati, nepotes, affines, uti Gener, Nurus, Privignus, & privigna: famuli, pupilli, Minores, Clerici, Religioſi, Milites, qui communicant cum his, quibus ſubduntur. *C.* 103. 11. *q.* 3. *C.* 34. *b. t.* 4. *Res ignorata*: excuſat enim ignorantia ſive juris, ſive facti, non ſolum invincibilis; ſed probabilius etiam vincibilis, dum non ſit affectata, quæ ſcientiæ æquiparatur. *C.* 103. 11. *q.* 3. ac proindè ſolum à communicatione cum excommunicato abſtinere tenemur, non quando dubitamus, ſed quando nobis de excommunicatione moralitèr conſtat per famam publicam, vel per litteras Parochi, vel per dictum duorum, vel trium. *Suarez de Cenſ. D.* 15. *ſect.* 3. *ex n.* 2. 5. *Neceſſe*: neceſsitas enim ſive ſpiritualis, ſive temporalis excuſat. *C.* 103. 11. *q.* 3. *C.* 31. *C.* 34. *b. t.* Prædicatores, & Confeſſores ſpecialitèr poſſunt petere ab excommunicatis eleemoſynas, etiam ſi æquè ab alijs poſſent eas habere. *C.* 54. *b. t. Suar. de Cenſ. D.* 15. *ſect.* 3. *n.* 8. Qui extra hos caſus cum excommunicato vitando communicat ſimili excommunicationi ſubjacet. *C.* 17. 11. *q.* 3. Hoc eſt, quod ſicut ille eſt excommunicatus excommunicatione majori, ſit eum eo communicans excommunicationem minorem incurrit. Et regularitèr tantum culpam venialem committit in civilibus communicans. *Suar. de Cenſ. D.* 15. *ſect.* 3. *n.* 8. Niſi communicatio ſit valdè frequens, vel facta cum ſcandalo, vel præberet excommunicato occaſionem perſeverandi in delicto. Communicare cum excommunicato in Divinis, & Officio Divino, ſaltem publicè dicto, peccatum mortale eſt ob gravitatem materiæ; imò aliquando etiam in civilibus. Et inſuper aliquando incurritur excommunicatio major. 1. Quidem ſiquis cum eo in crimine criminoſo communicet; hoc eſt in crimine, ob quod alter eſt excommunicatus præſtando auxilium, conſilium, vel favorem, ne reſipiſcat ab ejuſmodi crimine. Si ergo in hoc communicet ſcientèr cum excommunicato non ſolum nominàtim, ſed etiam denuntiato incurrit excommunicationem majorem. *C.* 29. *C.* 55. *b. t.* 2. Siquis communicet cum excommunicato, poſt ſententiam latam contra participantes: debet tamen prius moneri ſigillatim, & ſpecialitèr, & quidem trina monitione. *C.* 30. *b. t. C.* 3. *C.* 9. *C.* 13. *eod. in* 6. 3. Si Clericus ſpontè in Divinis communicet, cum excommunicato à Pontifice, ſciens, eſſe ab ipſo nominatim excommunicatum, & denuntiatum. *C.* 18. *b. t. Navar. Man. cap.* 27. *n.* 98. Sanè cum per extravagantem *ad evitanda*, nullus favor fiat excommunicatis, etiam toleratis, dicendum eſt, quod tales directè privantur; eadem communicatione, ac vitandi; ſecus indirectè: quia fideles poſſunt, cum ipſis communicare: v. g. in menſa, habitatione, colloquijs, contractibus, ſocietate, & alijs hujuſmodi. Excommunicati tolerati poſſunt Sacramenta validè miniſtrare. Et ſi à fidelibus requirantur, etiam licitè, dum ſint in ſtatu gratiæ, & non poſsint prius abſolutionem à cenſura obtinere. Et quamvis illicitè ſe ingerant communicationi forenſi: v. g. agendo Judices, Advocatos, Notorios, vel Teſtes: acta ab ipſis facta valent, ſi à parte contraria contra ipſos non objiciatur excommunicationis exceptio, vel à Judice removeantur. Effectus mediati excommunicationis majoris ſunt. 1. Quod excommunicatus per annum perſeverans in excommunicatione majori ab homine lata, fit ſuſpectus de hæreſi, de levi tamen. *Trid. ſeſſ.* 25. *de Ref. cap.* 3. Et ut hæreticus, ſi in ſua contumacia perſeveret, poteſt puniri. *C.* 7. *de Hæret. in* 6. Similitèr, qui per annum in excommunicatione perſeverat pro convicto, & confeſſo habetur. *C.* 36. *C.* 37. 11. *q.* 3. Imò, & poteſt, ſi Clericus eſt, beneficijs à Judice privari: quod ſi per triennium perſeveret, debet, & tenetur Judex eum beneficijs privare; quia non debet fructibus Eccleſiæ gaudere, qui adverſus illam rebellis eſt. *C.* 8. *de Ætate, & qualit.*

413 Excommunicatio minor, ſic dicta comparativè ad majorem, quia facilius

Digitized by Google

lius quam illa tollitur, & ob minorem culpam incurritur, paucioribuſque bonis privat: licet olim ob plures cauſas incurreretur, hodie ſolum ipſo jure, non à Judice imponitur. Et quidem ex unica cauſa, ſcilicèt, ob communicationem cum excommunicato, ſive vivo, ſive mortuo: & ſive in Divinis, ſive in politicis, & civilibus. *Lacr. l. 7. n. 189. Suar. de Cenſ. D. 24. ſect. 3.* Directè tamen prædicta excommunicatio ſolum privat paſsiva receptione Sacramentorum. *C. 2. de Except. C. fin. de Cler. excom. C. 59. h. t.* adeò, ut ea recipiens gravitèr peccet, ſed validè etiam Sacramentum pœnitentiæ recipit, ſi illud bona fide credens ſe non ligatum recepit, vel ſi petijt abſolvi ab excommunicatione minori, & Sacerdos ignorantia, vel malitia non abſolvit: nam talis irritationis nullum eſt in jure fundamentum. *Suar. de Cenſ. D. 24. ſect. 2.* Cum ergo excommunicatus non poſsit ordines ſuſcipere, nec ſacrificium Miſſæ celebrare, & ad hoc conferatur beneficium: ideò indirectè excommunicatio minor privat excommunicatum electione paſsiva ad beneficium. *C. fin. de Cleric. excomm. miniſtr. L. 6. tit. 9. p. 1.* & idem dicendum eſt de præſentatione, & collatione. Hinc, qui ſic excommunicatum eligit, vel illi beneficium confert, cum præceptum Eccleſiæ in re gravi frangat, mortalitèr peccat: & electio facta de excommunicato ſcientèr, id eſt quando talis excommunicatio ſcitur, erit irritanda, non vero eſt irrita ipſo jure. *C. fin. de Cleric. excom. Suarez de Cenſ. D. 24. ſect. 2. ex n. 19. Barboſ. & Gonz. in C. fin. de Cler. excom. & alij* contra *Hoſt. Nav. Man. cap. 27. n. 24. Covar. in C. Alma, p. 1. §. 8. n. 3. & alios*, qui ipſo jure irritam eſſe ajunt. Poteſt tamen minori excommunicatione ligatus alijs Sacramenta adminiſtrare, ſed propter indecentiam adminiſtrandi Sacramenta, qui eis eſt indignus, culpam ſaltem venialem committet; *arg. C. fin. de Cleric. excomm. miniſtr.* Alij tenent, gravitèr peccare, & habetur ſatis clarè *in L. 6. tit. 9. p. 1.* Alij tamen dicunt cum *Navar. & Suar.* nullum peccatum committere præciſé ob adminiſtrationem, niſi accedat Sacramentorum ſuſceptio, ut in *C. fin. de Cleric. excom.* ubi excommunicatus celebravit Miſſam: ſicque Sacramentum confecit, illudque ſuſcepit: ac proindè peccat mortalitèr. *Lacroix l. 7. n. 190.* Ab excommunicatione minori poteſt abſolvere in foro externo, qui in eo juriſdictionem habet. In foro interno poſſunt abſolvere Epiſcopus, vel Parochus, etiam ſi Sacerdos non ſit, cum hæc abſolutio non ſit actus ordinis, ſed juriſdictionis. *C. 24. h. t.* vel qui habet juriſdictionem delegatam, qualem ad hunc effectum habent omnes Confeſſarij approbati: imò juxta *Navar. Man. cap. 27. n. 25. & 39. Tolet. Sum. lib. 1. cap. 17. n. 7. & alios.* Etiam ſimplex Sacerdos: qui à venialibus poteſt abſolvere: ſed probabilius non poteſt, cum in *d. C. 29. h. t.* non ſit ei conceſſa talis juriſdictio. *Covar. in C. Alma, p. 1. §. 12. n. 6. Suar. de Cenſ. D. 7. ſect. 4. n. 17. Lacr. lib. 7. n. 189. & alij.*

414 Quia ob percuſsionem Clerici incurritur excommunicatio, quæ vitandum facit ipſum excommunicatum, & celeberrima eſt, & de qua ſæpè in jure, & præcipuè in hoc titulo fit mentio, diciturque *Canonis excommunicatio*: de ea profectò hic agendum eſt. Hanc igitur decrevit *Innoc. II.* in *Conc. Lateranenſi*, & habetur in *C. 29. 14. q. 4.* ibi: *Siquis ſuadente Diabolo hujus ſacrilegij reatum incurrerit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit anathematis vinculo ſubjaceat, & nullus Epiſcoporum illum præſumat abſolvere (niſi mortis urgente periculo) donec Apoſtolico conſpectui præſentetur, & ejus mandatum ſuſcipiat. L. 2. tit. 9. p. 1.* ibi: *La quarta es, ſi alguno fiere, ò mete manos ayradas, como non debe, en Clerigo, ò en Monge, ò en otro ome, ò muger de Religion.* Hic conceditur privilegium, quod dicunt *Canonis* in favorem Ordinis Clericalis: ac proindè à nullo in particulari poteſt renuntiari; *arg. C. 12. de Foro compet.* Et hac ratione ſi quis aliquem Clericum conſentientem in ſui percuſsionem percutiat, non liberatur ab excommunicatione. Prohibetur enim quævis contumelioſa actio exterior, & mortalis, ſive gladio, ſive manu, ſive baculo, vel alio modo fiat: ita ut poſsit manuum injectio appellari: contra Clericum, vel res illius, ita ut licet reſpectu corporis ſit levis, gravis injuria ſit reſpectu honoris: ac proindè hanc excommunicationem incurrit, qui occidit, vulnerat, percutit, dat venenum, vel perſequitur Clericum, ut in flumen, vel foſſam incidat: qui illum concludit, vel detinet violentèr in carcere, vel in loco, unde ſine dedecore nequeat exire: qui evellit crinem, conſpuit, conſpurcat luto, vel pulvere, veſtem lacerat, eripit pallium, vel pileum, ſiſtit ejus equum,

vel aliter ipſum, vel res ejus vexat violentèr. *Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. n. 28.* Nec enim neceſſe eſt, ut ſemper manus interveniat: nam ſatis eſt pedibus percutere. Quippè illa appellatio injectionis manuum eſt quaſi metaphora quædam, qua ſignificatur omnis corporalis injuria. *Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. n. 28.* Diceturque violenta illa injectio, non ſolum ſi naturæ; ſed etiam ſi juſtitiæ repugnet, ſi verſetur circa ipſam perſonam Eccleſiaſticam, & per aliquam exteriorem actionem fiat, ita ut ſit offenſio in perſonam. *Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. n. 23.*

415 Non tamen incurrit hanc excommunicationem. 1. Qui non injicit manus violentas in Clericum, ſuadente Diabolo. Et idcircò ab excommunicatione eſt immunis, qui ſolum verbis contumelioſis afficit Clericum, vel qui haſtam vibrat volens percutere, ſed non percutit: quia vel ictum erravit, vel illum declinavit Clericus. Nec item excommunicationem incurrit, qui tollit veſtem Clerico, vel crumenam clam ſubripit, etiam abſcindendo eam, quia hæc actio non violenta, ſed fraudulenta reputatur. *Suar. de Cenſur. D. 22. ſect. 1. n. 23.* Nec excommunicatur ille, qui occidit, vel percutit Clericum ad defendendum ſe, vel uxorem, vel filios, vel res ſuas. *C. 3. C. 10. b. t.* dum hoc fiat ſervato moderamine inculpatæ tutelæ; *arg. L. 3. ff. de Juſt. & jur.* vel qui debitorem Clericum detinet, ne fugiat, ut eum ſuo Superiori præſentet, & ſuum creditum recipiat. Vel ſi mulier fuſte, vel verbere percutiat Clericum, ut ſe ab ejus turpi importunitate defendat. Vel qui jocoſé, vel caſualitèr percutit: v. g. ſi pueri primam habentes tonſuram, ſe pugnis percutiant: vel qui capiunt Clericum, quem probabilitèr aliquod delictum commiſſurum timent, ut ſuo ſuperiori illum præſentent. Vel quando ob imperfectionem, vel levitatem actus percuſsio non eſſet mortalis, v. g. Siquis ſubita paſsione, ſine plena advertentia percutiat: vel ſiquis percutiat, quem Clericum eſſe ignorat, quippè qui Laicali veſte eſt indutus, vel quia ob obſcuritatem illum non diſcernit: Siquidem ignorantia quæ non ſit craſſa, & ſupina: excuſat ab actione injurioſa ſtatui Clericali. *C. 4. b. t.* vel ſi Prælatus, Magiſter, vel Pædagogus moderatè percutiat cauſa correctionis ſubditum, vel Diſcipulum, etiam in majoribus conſtitutum. *C. 1. C. 10. C. 24. C. 54. §. fin. b. t.* Pater etiam poteſt caſtigare filium, ſaltem in minoribus conſtitutum. *C. 54. §. fin. b. t.* Et cum ibi præciſé loquatur de Clerico in minoribus, dicendum eſt, non poſſe Patrem Clericum in majoribus conſtitutum caſtigare, ut tenent *Felin. Hoſtienſ. Abb. Barboſ. in cap. 54. b. t. ex n. 6. Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. n. 48.* Qui præcipit Clerico exilium, aut confinia, intra quæ ſe contineat, cum ſolum vis præcepti, & non violentia exterior interveniat, non incurrit cenſuram Canonis. Nec ille, qui percutit Clericum, qui hoc privilegio non gaudet: v. g. ſi Clericus ſit realitèr degradatus; *arg. C. 2. de Pœnis in 6.* vel ſi inventus ſit turpitèr agens cum uxore, matre, ſorore, vel filia, vel mulierem ſolicitans, vel ſi exerceat publice officium macellarij, vel cauponis. Vel ſi ſint joculatores, buffones, vel Goliardi, & poſt trinam monitionem non ceſſent. *C. un. de Vita, & honeſt. in 6. Clem. 1 eod.* vel ſi habitu Clericali dimiſſo enormitatibus, tyrannidi, aſſaſinijs, & ſeditionibus ſe immiſceant. *C. 14. c. 23. b. t. c. 1. de Homic. in 6.* Vel ſi ſint Clerici bigami bigamia vera, vel interpretativa, & in minoribus conſtituti; vel conjugati non deferentes habitum, vel tonſuram. *C. un. de Cleric. conjugat. in 6.* vel ſi dimiſſo habitu, & tonſura ſe immiſceant militiæ, vel alijs ſæcularibus negotijs, & ter ſpecialitèr moniti non reſipiſcant. *C. 25. c. 45. b. t.*

416 Hoc privilegio Canonis gaudent 1. Clerici, etiam prima tonſura initiati; etiam ſi nec beneficium, nec alias qualitates habeant à *Trident.* pro privilegio fori requiſitas. *Arg. C. 1. D. 21. C. 11. de Ætat. & qualitat.* Etiam ſi irregulares ſint, cenſurati, vel verbalitèr depoſiti, & etiam ſi conjugati ſint, dum habitum, & tonſuram deferant, & ſi cum una, eaque virgine contraxerunt. *C. un. de Cler. conjug. in 6. Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. Lacr. lib. 7. n. 300.* 2. Monachi utriuſque ſexus, etiam converſi, imò & Novitij. *C. 10. C. 33. b. t. C. 21. §. fin. eod. in 6.* Equites Melitenſes *C. 50. b. t.* & alij, qui ſint verè Religioſi. Fratres Tertiarij S. Dominici, & S. Franciſci, ſi in communi vivant, habitum deferant, & aliquod votum ediderint: ſecus aliter. Similitèr Eremitæ privilegio gaudent, ſi edito voto paupertatis, ſub aliqua regula, & Superiore vivant, vel alicui Eccleſiæ ſerviant: ſecus aliter. *Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. ex n. 19. Lacroix lib. 7. n. 300.* De Equitibus S. Jacobi, & alijs diſputant

DD.

Digitized by Google

DD. an privilegio gaudeant, in quo ſtandum eſt privilegijs, & conſuetudini.

417 Ex univerſalitate vocis: *ſiquis* in Canone poſitæ deducitur, omnes, & ſingulos utriuſque ſexus fideles, etiam pueros, dum tamen doli ſunt capaces, hanc excommunicationem incurrere, ſi percutiant Clericum, vel Monachum. *C. fin. h. t.* Etiam ſi alias Clericus dignus ſupplicio ſit: nam hoc debet à ſuo Judice imponi. Etiam excommunicationem incurrit percutiens Clericum mortuum, male tractans ejus cadaver, quia injuriam ſtatui Clericali facit: non tamen fit irregularis, ſi mutilet, vel confodiat, quippè non tollit vitam membro, vel homini. *Lacr. lib. 7. n. 319.* Imò ſi Clericus ex malitia, vel paſſione ſe ipſum percutiat injurioſé, vel occidat, incurrit excommunicationem; *arg. C. 9. 23. q. 5. Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. n. 59. Navarr. Man. cap. 27. n. 78. Barboſ. in C. 36. h. t. n. 7, & alij.* Etiam excommunicationem incurrit ipſum percutiens, etiam ſi Clericus ſui percuſsionem alteri mandet, vel conſentiat in ſui percuſsionem, vel occiſionem. *C. 36. h. t.* quia hic favor eſt toti ordini Clericali, non vero privatis principalitèr conceſſus. Non tamen cenſuram incurret, qui ſe ex devotione, & bono zelo percutiat, vel forte vulneret, etiamſi in Sacris conſtitutus ſit. Hanc excommunicationem incurrunt etiam percuſionem Clerici injurioſam mandantes, conſulentes, conſentientes, vel percuſsionem ſuo nomine factam ratam habentes aliquo ſigno externo; vel non impedientes, ſi ad hoc ex juſtitia teneantur, ut Reges, Judices, & alij Superiores, dum modo ex vi mandati, vel conſilij in effectu ſequatur percuſsio. *C. 6. c. 47. h. t. C. 23. eod. in 6.* Hinc eſt, quod non incurretur cenſura, ſi percuſsio in effectu non ſequatur, vel etiam ſi ſequatur, non ſit ex *vi* mandati, vel conſilij, quia jam ſit poſita ſufficiens revocatio. Ut mandatum ſufficientèr revocatum ſit, ſufficit, quod mandans ſerio ſignificet mandatario ſuam revocationem verbo, epiſtola, vel nuntio, at vero, ut conſilium ſufficientèr revocetur, non ſufficit notam facere revocationem, ſed inſuper debet proponere rationes diſſuadentes à propoſito: nam ſicut rationes à conſulente allatæ fuerunt cauſæ mali propoſiti, ita eſt neceſſarium per rationes contrarias impedire illum influxum: quod ſi hæ ex ſe ſint ſufficientès, & notæ fiant illi cui fuit datum conſilium, & adhuc in ſuo propoſito ipſe perſiſtat, jam ipſi ſolum, non vero conſulenti imputabitur percuſsio. *Lacroix lib. 7. n. 303.*

418 Quilibet Sacerdos in mortis articulo poteſt ab hac cenſura abſolvere. Et quidem non tantum, quando pœnitens gravi infirmitate laborat, ſed etiam, ſi aliter periculum mortis timeat: v. g. ſi navigationem periculoſam ſit facturus, vel ſi hoſtes, vel latrones, vel quid ſimile timeat. Sanè licet olim ſolus Pontifex poſſet abſolvere ab excommunicatione Canonis in *C. 29. 17. q. 4.* Hodie tamen ex privilegijs Apoſtolicis poſſunt abſolvere. 1. Legatus à latere; & quidem omnes ad ipſum accedentes ex die, quo Roma egreditur uſque ad diem, quo Romam revertitur: & à quacumque percuſsione, & in utroque foro, utpotè Pontificia gaudens authoritate. *C. 20. h. t.* 2. Legatus Miſſus, quem Apoſtolicum appellamus: ſed hic ſolum abſolvit, dum eſt in ſua Provincia, & eos, qui de Provincia ſunt, non alios, nec alibi. *C. 9. de Offic. Legat.* 3. Epiſcopi, & habentes quaſi Epiſcopalem juriſdictionem cum territorio. Vicarius Generalis Epiſcopi; & delegati ab Epiſcopo, vel Vicario poſſunt abſolvere in utroque foro, ſed tantum ab excommunicatione contracta ob levem percuſsionem. *C. 17. h. t.* Enormitas, gravitas, vel levitas percuſsionis arbitrio prudentum definienda eſt: nam licet percuſsio non ſit levis, ſed gravis in linea culpæ; eſt tamen levis in linea percuſsionis reſpectivè ad percuſsionem gravem, vel enormem. Enormis, ſeu attrox erit, ſi vulnus infligatur, membrum mutiletur, vel copia ſanguinis effundatur, aliundè, quam à naribus. Etiam ratione loci, ſtatus perſonæ, & partis corporis fit enormis percuſsio, quæ alias talis non eſſet: v. g. ſi quis percutiat Clericum in Theatro, platea, coram Rege: vel percutiat Epiſcopum, Abbatem, Iudicem, Superiorem, Nobilem, &c. vel ſi in facie, vel oculo gravitèr percutiat. *Arg. §. 9. Inſt. de Injur. Navarr. Man. cap. 27. n. 92.* Gravis percuſsio erit, ſi ſugillatio carnis relinquatur, vel ſanguis in magna copia, etiam ſine læſione gravi, effundatur, vel dens, vel capillorum copia extrahatur. Levis erit, ſi baculo, lapide, pede, vel manu fiat abſque ſugillatione carnis, vel quin ſanguinis copia effundatur, niſi forte à naribus uti facile accidere ſolet, effluat. A cenſura autem ob percuſsionem enormem, & gravem, ſi delictum eſt occul-

Digitized by Google

tum poteſt Epiſcopus in foro interno abſolvere. *Trident. ſeſſ. 24. de Reform. cap. 6.* Secus ſi ſit notorium, vel deductum ad forum contentioſum. Epiſcopus quidem jure ſpeciali poteſt abſolvere ab excommunicatione ob percuſsionem gravem, & enormem Moniales C. 33. *h. t.* & alias quaſcumque mulieres, etiam ſi Pontificem poſsint adire, cum earum peregrinatio ſit periculoſa. *C. 6. c. 13. h. t.* item Clericos in eodem ſeminario commorantes. *C. 9. de Vita, & honeſtat.* Impuberes etiam ſi poſt pubertatem petant abſolutionem. *C. 1. c. 58. c. fin. h. t.* Servos, non vero famulos. *C. 37. h. t.* ſenes, ægrotos, claudos, cæcos, & alios, quoſcumque ratione muneris, vel itineris, peſtis, vel belli habentes impedimentum: ita ut eis valdè difficilè ſit Pontificem adire. Ita tamen, ut habentes impedimentum, non perpetuum debeant jurare, Romanum Pontificem, vel ejus Legatum adituros, impedimento ceſſante. *C. 13. h. t.* niſi impures ſint. *Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. ex n. 63. Lacr. lib. 7. n. 300.* Non tamen tenentur Nuntium, vel litteras mittere, qui in ſua perſona ſunt impediti. *Sayr. Theſaur. l. 3. c. 28. n. 38.*

419 Epiſcopus quidem abſolvit Religioſum, non exemptum percutientem Clericum Sæcularem, niſi percuſsio gravis, vel enormis eſſet: nam tunc Sedem Apoſtolicam debet adire. *C. 21. h. t. in 6.* Imò, & Religioſum exemptum, ſed cum conſenſu Prælati Regularis. *C. 32. h. t.* Prælati Regulares etiam Locales, ut Abbates, Guardiani, Priores, vel Rectores poſſunt abſolvere ſuos Religioſos, alios ejuſdem Communitatis percutientes levitèr, vel gravitèr. *C. 2. h. t.* Imò, & enormitèr; licet non de Jure Communi. *C. 50. h. t.* Saltem ex privilegio; quale habent Mendicantes. Si Abbas indebitè percuſſerit Monachum, abſolvi valet à Confeſſario per Abbatem electo. Etiam poteſt Abbas abſolvere ſuos ſubditos, ſi percutiant Religioſos alterius Monaſterij; ſed non aliter, quam præſente ſuperiore percuſsi, ut utriuſque conſenſu ſatisfactio imponatur. *C. 32. h. t.* Niſi percuſſoris Prælato ſuas vices committat Superior percuſsi. Idem, ac de Religioſis dicendum eſt de Novitijs. *C. 32. h. t.* Etiamſi ante ingreſſum percuſiſſent. Si vero ante profeſsonem egrediantur, cum jam ceſſet impedimentum, & privilegium debent Pontificem adire: alias rurſus incident in excommunicationem. *C. 22. h. t. in 6.* Si Monachus Abbatem proprium percutiat de Jure Communi abſolutio ſpectat ad Epiſcopum; ſed juxta privilegia Religionum ſpectabit ad Abbatis Superiorem, vel poterit abſolvi ex poteſtate delegata ipſius Abbatis. *Suar. de Cenſ. D. 22. ſect. 1. ex n. 71. Lacroix lib. 7. n. 321. Navarr. Molin. & alij.* Regulares Mendicantes ſaltem poſſunt abſolvere in foro interno, Sæculares quoſcumque, etiamſi percuſsio ſit enormis; quia ſolum caſus Bullæ Cœnæ excipiuntur in eorum privilegijs, & percuſſio occulta, etiam enormis, ibidem non eſt comprehenſa. Itaque hodie poſt Trident. ſolum tenetur ſe Romano Pontifici ſiſtere ille, qui, ſtante impedimento, fuit abſolutus à non habente poteſtatem, vel etiam, qui fuit abſolutus ab Epiſcopo, ſi cenſura, quæ erat occulta deducatur ad forum contentioſum; *in L. 4. tit. 9. p. 1.* afferuntur 13. caſus, in quibus Clericum percutiens non tenetur Romam adire, ut poſsit abſolvi, *& ibi Gregor. Lop.*

420 Secunda cenſura, de qua in ſecunda parte Rubricæ agitur, eſt *ſuſpenſio*, quæ ſic definitur: *Suſpenſio eſt cenſura, qua Clericus prohibetur aliquas functiones Eccleſiaſticas exercere. L. 14. tit. 9. p. 1.* ibi: *Suſpenſion tanto quiere decir, como tener el ome colgado, è non lo dexar uſar de ſu oficio, nin de ſu beneficio, non gelo tollendo del todo.* Dicitur *cenſura*, in quo convenit cum excommunicatione, & interdicto per cætera verba ab ipſis differt, ſiquidem excommunicatio, & interdictum, etiam in Laicos feruntur: ſecus ſuſpenſio, quippè ſolum Clerici ſunt capaces officij, & beneficij Eccleſiaſtici, quibus privat ſuſpenſio, & licet excommunicatio privet functionibus Eccleſiaſticis; privat diverſa ratione, ac ſuſpenſio. Nam hæc eis privat, quatenùs ſunt uſus Eccleſiaſticæ poteſtatis, quæ ab officio, vel beneficio procedit; excommunicatio verò eis privat, quatenùs ſunt quædam communicationes cum fidelibus. Deindè differt ab interdicto, quia hoc privat aliquorum Sacramentorum receptione, Divinis Officijs, & ſepultura Eccleſiaſtica, quibus non privat ſuſpenſio. Hæc cenſura, ſicut & reliquæ, vel à jure, vel ab homine infertur, & alia eſt *latæ*, alia *ferendæ ſententiæ*. Item ſuſpenſio alia eſt *totalis* ab officio, ſcilicèt, & beneficio ſimul: qua, ſcilicèt, Clericus utroque privatur, & talis eſſe intelligitur, non ſolum quando exprimitur in jure:

Digitized by Google

jure: ſed quando abſolutè, & ſimpliciter profertur. Alia eſt *partialis*, & poteſt eſſe, vel à ſolo officio, qua quis removetur ab exercitio ordinis, vel juriſdictionis: & etiam poteſt eſſe à certo beneficio, ſi plura habeat ſuſpenſus, vel etiam ab aliqua parte beneficij: v. g. dimidia parte fructuum. *Suar. de Cenſur. D.* 25. *ſect.* 2. *Lacr. lib.* 7. *n.* 395. Licet ſuſpenſio fieri debeat abſolutè, hoc eſt, ſine certa temporis determinatione, aliquando pro certo tempore fertur, quo elapſo, ceſſat, etiam ſine abſolutione: ſed hæc potius delicti pœna, quam cenſura eſt.

421 Suſpenſionem ferre poteſt regularitèr, qui poteſt excommunicare, ac proindè debet eſſe Clericus. Et licet *in C.* 12. *de Major. & obed.* videatur, Abbatiſſam ſuſpenſionem tuliſſe, non propriè ſuſpenſio, ſed prohibitio fuit. *Gloſ. in C.* 12. *de Major.* V. *Juriſdictionem.* Et quidquid ſit, an olim validè potuiſſet Epiſcopus Clericos ſuſpendere ſine conſenſu Capitali. *C.* 1. *de Exceſſib. Prælat. C.* 6. 15. *q.* 7. Hodiè tamen, etiam ſine tali aſſenſu poſſunt Epiſcopi ſuſpenſionem ferre: vel quia ſic conſuetudine eſt inductum: vel quia nunquam illa diſpoſitio. *C.* 6. 15. *q.* 7. fuit ab Eccleſia admiſſa: quippè deſumpta fuit à Concil. Cartagineni Provinciali, quod ex ſe nequit univerſalem Eccleſiam obligare. Suſpenſio non fertur, nec à jure, neque à Judice, niſi ob culpam gravem, quia cum grave malum ſit, gravem ſupponit culpam, ut contra *Nav. Cajet. Henr. & alios* tenet *com. DD.* Niſi fortè à Judice aliqua ſuſpenſio ad breve tempus feratur: nam tunc probabilitèr poteſt ob culpam venialem imponi. *Suar. de Cenſ. D.* 28. *ſect.* 4. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 9. Et cum culpa tantum ſuos authores tenere debeat, non poteſt ferri ſuſpenſio propriè talis contra aliquem ob alterius culpam. *C.* 7. *D.* 56. *c.* 2. *de His, quæ fiunt à major. parte capit. Navar. Man. cap.* 27. *n.* 151. *Suar. de Cenſ. D.* 28. *ſect.* 4. *n.* 3. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 9. *Lacr. lib.* 7. *n.* 396. Si deeſt culpa, non eſt propriè ſuſpenſio, ut *in C.* 14. *de Tempor. ordin. cap.* 1. *de Ordinatis ab Epiſc. qui renunt.* Quando ſuſpenditur Communitas, perſonæ illius innocentes non ſuſpenduntur, quoad actiones, & munus, quod exercere poſſunt, ut particulares; ſed ſolum quoad actiones Communitatis, qua talis. *Lacr. lib.* 7. *n.* 396. Ad ſuſpenſionem non requiruntur verba determinata; ſed ea tantum, quæ illam ſufficientèr declarent. Debet tamen in ſcriptis ferri, ibidem ejus cauſa expreſſa. Quod ſi Judex aliter faciat, per menſem ſuſpenditur à Divinis, & ingreſſu Eccleſiæ, & Superior illum ad expenſas, & intereſſe, imò & ad aliam condignam pœnam condemnabit; *arg. C.* 1. *h. t. in* 6. Et quando ad correctionem delinquentis imponitur, debet præcedere monitio; alias non conſtat Eccleſiæ de contumacia: ſecus eſt, ſi tantum in puram pœnam delicti infligatur. *C.* 33. *de Teſtib. c.* 5. *h. t. in* 6.

422 Suſpenſio propriè non poteſt ferri in Laicos, etiamſi Religioſi ſint: quamvis hac ratione aliquomodo, ſint perſonæ Eccleſiaſticæ. Hæc namque cenſura dicit in ſuſpenſo capacitatem ordinis, aut beneficij, à quo ſuſpenditur, vel ab ejus conſecutione, quæ cum deficiat in Laicis, hinc eſt, quod non poſſunt propriè ſuſpendi. *Navar. Man. cap.* 27. *ex n.* 150. *Suar. de Cenſ. D.* 28. *ſect.* 2. *n.* 1. *Lacr. lib.* 7. *n.* 395. Quando Laici ſuſpenduntur à communione Euchariſtiæ, non eſt propriè ſuſpenſio: ſed pars excommunicationis majoris, quæ Sacramentorum receptione privat. Similitèr Abbatiſſæ, non propriè ſuſpenduntur ab aliquo actu Eccleſiaſtico ratione juriſdictionis Eccleſiaſticæ, vel ordinis Clericalis; ſed tantum ſuſpenduntur ab actibus, & officio Æconomico. Ut ergo aliquis propriè ſuſpendatur debet eſſe viator, ſeu vivus. Nam mortuus non ſuſpenditur, licet ob ſuſpenſionem antecedentem poſſit fructibus privari. Et inſuper debet eſſe Clericus, ſaltem prima tonſura initiatus; nec obſtat, quod jam alias ſit ſuſpenſus: nam ſuſpenſiones non ſolum quando ſunt diverſæ rationis, ſed etiam ſi ejuſdem rationis ſint; pro multiplicitate cauſarum multiplicari poſſunt. Communitas Clericalis, ſive qua communitas, ſive quoad perſonas ſingulares ſuſpendi poteſt. *Suar. de Cenſ. D.* 28. *ſect.* 3. Suſpenſio generalitèr lata in Clericos, etiam Religioſos, qui Clerici ſint, comprehendit; ſecus Epiſcopos, niſi de eis fiat expreſſa mentio *C.* 4. *h. t. in* 6. etiam ſi tantum confirmati ſint. R. Pontifex non poteſt ulla ſuſpenſione comprehendi; quia eſt ſupra totum Jus Poſitivum. *C.* 4. *de Conceſ. Præb. Suar. de Cenſ. D.* 28. *ſect.* 2. *per tot.*

423 Cum ſuſpenſio ſit odioſa, & pœnalis potius reſtringi, quam extendi debet. *C.* 15. *de Reg. jur. in* 6. Ita ut præciſè

Digitized by Google

ciſè intelligatur ſecundum verborum proprietatem. L.17. *tit.*7.*p.*1. ibi: *Cà la pena non ſe eſtiende à mas de quanto dice la ſentencia del Derecho, ò del Perlado que la dà.* Et poſteà in particulari affert caſus, ad quos reſtringitur, vel extenditur ſuſpenſio. Hinc, ſi ſuſpenſio abſolutè ſit ab officio: ab omni officio, tàm ordinis, quàm juriſdictionis ſuſpendit; quia hæc omnia veniunt nomine officij, ac proindè ſic ſuſpenſus non poterit celebrare Miſſam, Sacramenta adminiſtrare, concedere indulgentias, nec eligere: imò nec ad beneficium eligi; *arg. C. fin. de Cleric. excomm.* quia ſuſpenſus eſt ab officio, propter quod datur beneficium. *C. fin. de Reſcript. in* 6. Et probabilius erit electio ipſo jure irrita; *arg. C.* 8. *de Ætat. & qualitat.* Poterit tamen ſic ſuſpenſus temporalem juriſdictionem, ſi quam habet, exercere, ingredi Eccleſiam, ibique Divinis aſsiſtere, Sacramentaque recipere, ſicut cæteri Laici: quin & vocem in Capitulo habere, cum hoc non ſit actus ordinis, vel juriſdictionis Eccleſiaſticæ: Hoc enim etiam Laicis aliquando conceditur. Poteſtque beneficium retinere, fructuſque ex eo percipere, ſi per alium obligationibus beneficij ſatisfaciat: alias ſuſpenſus ab officio, eſſet eo ipſo à beneficio ſuſpenſus, & ſuperflua diſtinctio fieret inter ſuſpenſionem ab officio tantum, à beneficio tantum, & ab utroque ſimul. *Suarez de Cenſ. D.* 26. *ſect.* 3. *n.* 4. *Sanch. l.* 3. *de Matr. D.* 51. *n.* 12. *& plures alij* contra *alios variè ſentientes.* Suſpenſus ab ordine, non cenſetur à juriſdictione ſuſpenſus, ac proindè poteſt ea uti, ſi actum ordinis non includat: ne quod una via prohibetur altera concedatur contra C. 84. *de Reg. jur. in* 6. v.g. Epiſcopus ab ordine ſuſpenſus, licet non poſsit audire confeſsiones, quia actus ordinis eſt, poteſt alteri facultatem abſolvendi delegare, quia eſt actus juriſdictionis. Similitèr, qui ab aliquo ordine determinato eſt ſuſpenſus, poteſt exercere actus ordinis inferioris, vel Superioris, quatenùs non includat actum prohibitum. Sic Epiſcopus à Pontificalibus, ſeu ordine Epiſcopali ſuſpenſus, licet exercere non poſſit actus ordinis Epiſcopalis, tamen poteſt exercere actus ordinis Sacerdotalis; v. g. poteſt audire confeſsiones, Miſſam, ſine Pontificalibus celebrare, & alia hujuſmodi, ſuſpenſus ab officio Sacerdotali, poteſt Epiſtolam, ut Subdiaconus; vel Evangelium, ut Diaconus cantare. Sacerdos ſuſpenſus ab ordine Diaconatus poteſt confeſsiones audire, vel ſolemnitèr baptizare, quia hæ actiones, non continent actum prohibitum, non tamen poterit Miſſam celebrare, quia hæc actio continet actum Diaconatus prohibitum. *Suar. de Cenſ. D.* 26. *ſect.* 4. *Lacr. lib.* 7. *ex n.* 398. *& alij.* Suſpenſio à beneficio abſolutè lata intelligitur de omnibus beneficijs, quæ habet ſuſpenſus, niſi aliud ex intentione ferentis, & circunſtantijs colligatur. *C.* 37. *de Elect. in* 6. Qui ergo à beneficio ſuſpenditur non privatur beneficio, ac proindè non eſt immunis ab ejus oneribus, ſed tantum beneficij adminiſtratione, & ejus fructibus privatur. *C.* 1. §. *de Elect. in* 6. adeoque beneficio ſuſpenſus, non poteſt illud commutare, nec reſignare, nec illius bona, nec fructus vendere, &c. Cum hæc omnia adminiſtratio, quædam, & uſus beneficij ſit. Non tamen privatur diſtributionibus quotidianis, quæ ex fundatione aliqua particulari proveniunt, ſecus ſi ex ipſis fructibus ſint extractæ: imò nec privatur, jure eligendi, vel conferendi beneficium, nam eſt diſtincta poteſtas. C. 7. §. *fin. de Elect. Suar. de Cenſ. D.* 27. *ſect.* 1. *Lacr. l.* 7. *n.* 395. *&* 401. contra *Navarr. Man. cap.* 27. *n.* 160. *Henr. l.*13. *C.*32. *& alios,* qui jure eligendi privari defendunt.

424 Suſpenſio verè, & propriè talis, quæ ſcilicèt, ut pœna medicinalis ad corrigendum delinquentem infligitur ſolum per abſolutionem tollitur. Et quidem, ſi à jure ſit lata, & non ſpecialitèr reſervata, poteſt Epiſcopus, vel ab eo delegatus ab ea abſolvere. *C.* 29. *h. t.* ibi: *Quia tamen conditor Canonis ejus abſolutionem, ſibi ſpecialitèr non retinuit, eo ipſo conceſsiſſe videtur facultatem alijs relaxandi.* A ſuſpenſione ab homine lata regularitèr ſolum abſolvit, qui eam tulit, vel ejus ſucceſſor, vel delegatus. Et licet ſuperior poſsit validè ſententiam inferioris relaxare, illicitè faciet: nam ſic inferioris authoritas contemneretur: licitè tamen abſolvet Superior, ſi fortè ſit appellatum ab inferioris ſententia. C. 40. *h. t.* vel ſi ad ipſum recurratur, quia inferior ſine debita ſolemnitate ſententiam tulit. C. 1. *h. t. in* 6. Nec obſtat textus in C. 13. §. *Credentes, de Hæret.* nam loquitur de privato ab officio per depoſitionem. Et C. 11. *de Cler. non reſident.* loquitur de degradato, & ideo ſolum à Pontifice poſſunt reſtitui. *Navarr. Man. cap.* 27. *n.* 162. Suſpenſio pro tempore determinato, vel ſub aliqua conditione lata, ceſſat, etiam abſque abſolutione, tem-

tempore elapſo, vel impleta conditione. Quippè actus agentium non operantur ultra agentium voluntatem. *L. 19. ff. de Rebus credit.* tempore tamen intermedio poteſt tolli ab eam ferente, vel ſucceſſore, vel ſuperiore ipſius. A ſuſpenſione, quæ per modum puræ pœnæ eſt inflicta, ſi proveniat ex delicto occulto, non deducto ad forum contentioſum poteſt abſolvere Epiſcopus. *Trid. ſeſſ. 24. de Ref. cap. 6.* Item & Regulares juxta ſua privilegia pro foro interno. Et licet Epiſcopus non poſſit abſolvere à ſuſpenſione perpetua, quæ per modum puræ pœnæ eſt inflicta, probabilitèr poteſt abſolvere ab ea, quæ ſine temporis determinatione eſt lata: nam talis ſuſpenſio differt profectò ab ea, quæ expreſſè fertur in perpetuum. *Suar. de Cenſ. D. 29. ſect. 1. n. 19. Covarr. & alij* contra *Navar. Man. cap. 27. n. 162. & alios.* Abſolutio non requirit alia verba, quam quæ ſufficientèr intentionem abſolvendi ſignificent, ſive à puribus ſuſpenſionibus, ſi plures ſint incurſæ, ſive ab una, ſive ad cautelam abſolvatur. *Suar. de Cenſ. D. 29. ſect. 8.* Nec eſt neceſſarium præmittere abſolutionem à ſuſpenſione ad confeſsionem Sacramentalem, ſicut eſt neceſſarium abſolvere ab excommunicatione. Suſpenſus toleratus, ſeu non denuntiatus, licet non poſsit licitè ſe ingerere exercitio, à quo eſt ſuſpenſus, actus tamen valebit. Si tamen à fidelibus ad hoc requiratur, & prius non poſsit abſolvi à ſuſpenſione, licitè poteſt illum actum exercere; ſecus dicendum eſt de denuntiato: nam hic ſolum poteſt tale officium exercere in urgentiſsima neceſsitate: alias actus cujus valor ab Eccleſia dependeat, uti eſt juriſdictio, & beneficium, nullus, & irritus erit: & prætereà, peccatum incurret, & quidem ex genere ſuo mortale, cum gravem cenſuram, & præceptum Eccleſiæ violet. Aliquando erit veniale ex parvitate materiæ: v. g. ſi ab ordine ſuſpenſus ordinis minoris officium exerceat, cum hoc etiam à Laicis frequentèr fiat. *Navarr. Man. cap. 27. n. 168. Suar. de Cenſur. D. 28. ſect. 5. n. 6. Lacr. lib. 7. n. 395.* Violans ſuſpenſionem ab ordine, exercendo ſolemnitèr illius officium irregularis eſt: ſecus ſi violet ſuſpenſionem à beneficio, vel juriſdictione: quia ſolum pro illo caſu, eſt ſtabilita irregularitas, & non debet extendi ad caſus non expreſſos: licet violans ſuſpenſionem à beneficio debeat eo privari. *C. 1. §. fin. de Elect. in 6.*

425. Interdictum, *eſt cenſura Eccleſiaſtica, per quam prohibetur participatio certorum Sacramentorum, omnium Divinorum Officiorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ, quatenùs hæc omnia ſpectant ad Divinum cultum. L. 14. tit. 9. p. 1.* ibi: *Entredicho tanto quiere decir en latin, como vedamiento en romance, que pone por pena, ſobre los logares en que facen las coſas, porque deben ſer entredichos.* Per prima verba convenit cum alijs cenſuris, à quibus per ultima differt, ſiquidem interdictum his rebus privat quatenùs ſacræ ſunt: excommunicatio, quatenùs ſunt quædam cum fidelibus communicationes: ſuſpenſio, quatenùs ſunt actus poteſtatis, aut miniſterij Eccleſiaſtici. Interdictum aliud eſt *locale*, aliud *perſonale*. *Locale* eſt cum locus immediatè afficitur interdicto, ne ibi fiant functiones ſacræ tempore interdicti prohibitæ, licet extra talem locum exiſtentes non liget. *C. 16. h. t. in 6.* Et hoc rurſus, vel eſt *generale*, quando ſcilicèt locus generalis, plura alia loca ſub ſe continens interdicitur: v. g. Regnum, Provincia, Diœceſis. Vel eſt *ſpeciale*, quando unus particularis locus interdicitur: v. g. una Eccleſia. Hinc eſt, quod cum interdictum locale, non tàm perſonam, quàm locum afficiat, nè ibi celebrentur Divina, obligat Sæculares, Regulares, incolas, exteros, & etiam exemptos, niſi ſpeciale ſuper hoc habeant privilegium. *C. 4. c. 10. de Privil. in 6.* imò & ipſum, qui interdictum impoſuit. *Navarr. Man. cap. 27. n. 161. Lacr. l. 7. n. 414.* Et quidem interdictum locale ſecum affert interdictum perſonale illorum, qui cauſam interdicto dederunt, ita, ut ipſi, nec in loco interdicto, nec etiam alibi poſsint participare Divina. *C. 16. h. t. in 6. Suar. de Cenſ. D. 37. ſect. 1. n. 15.* Interdictum *perſonale* eſt, quando immediatè ipſis perſonis prohibetur, ubique exercere functiones ſacras per interdictum prohibitas: & perſonas interdictas, ubicumque comitatur. *C. 16. h. t. in 6.* Hoc iterum, vel eſt *generale*, quando ſcilicèt, aliquod corpus Politicum interdicitur: v. g. ſi feratur in incolas alicujus Regni, Provinciæ, Civitatis, Collegij, vel cujuſcumque Communitatis. Vel eſt *ſpeciale*, quod ſcilicèt, fertur in aliquam particularem perſonam: vel determinatè: v. g. in Titium: vel in genere, in quemcumque talis Legis tranſgreſſorem. Quodcumque ex his interdictis, vel poteſt eſſe *totale*, quod ſcilicèt, habeat omnes effectus interdicti: vel tantum *par-*

Digitized by Google

partiale, quod certos, & non omnes interdicti effectus habeat: v. g. privationem ſepulturæ tantum.

426 Interdictum, quando abſolutè fertur, & non reſtringitur ad certum effectum privat. 1. collatione, & ſuſceptione quorumdam Sacramentorum. *C.* 43. *h. t. c.* 16. *c. Alma mater, eod. in* 6. Privat enim ſuſceptione Euchariſtiæ in loco interdicto, etiam perſonas non interdictas. *C.* 11. *de Pœnit. & remiſ. c.* 57. *h. t. c. fin. eod. in* 6. In periculo mortis, undecumque proveniente, poteſt miniſtrari Viaticum, etiam illud deferendo ad domum ægrotorum cum ſolita ſolemnitate. *C.* 10. *de Celebrat. Miſſar.* Imò & his, qui cauſam interdicto dederunt, vel ſpecialitèr ſunt interdicti, poteſt miniſtrari, ſed non aliter quam præſtita condigna ſatiſfactione: vel ſi non poſsint, cautione pignoratitia, vel fidejuſſoria, vel ſaltem juratoria præſtita. *C.* 11. *de Pœnit. & remiſ. c.* 57. *h. t. c. fin. eod. in* 6. Religioſi utriuſque ſexus habent privilegium ſuſcipiendi Euchariſtiam, etiam tempore interdicti. Extrema Unctio nequit miniſtrari tempore interdicti, etiam illis diebus, nec ab illis Sacerdotibus, quibus exercere Divina permittitur *in C. fin. h. t. in* 6. Niſi ægrotus aliud Sacramentum nequeat recipere: vel ad hoc detur ſpeciale privilegium, quale habent Mendicantes. Ordo non poteſt miniſtrari in loco interdicto, & perſonis ſpecialitèr interdictis: benè tamen in loco interdicto perſonis generalitèr interdictis. *C.* 43. *h. t. Navarr. Man. c.* 27. *n.* 179. *Suar. de Cenſ. D.* 33. *ſect.* 1. *n.* 45. *Covarr. in C. Alma, p.* 2. §. 3. *& alij.* Matrimonium non poteſt celebrari à perſonis ſpecialitèr interdictis, ſi in contumacia perſiſtant; nam obicem gratiæ per Sacramentum recipiendæ ponunt; imò, nec contrahi poteſt in loco interdicto à perſonis generalitèr interdictis: nam matrimonium eſt unum ex ſeptem Eccleſiæ Sacramentis, quin poſsit hac ratione exui, etiam ſi aliundè contractus ſit. *C.* 8. *de Divort. Trid. ſeſſ.* 7. *Can.* 1. *de Sacr. ingen. Et ſeſſ.* 24. *de Matr. Can.* 1. ac proindè ejus receptio ſicut aliorum Sacramentorum tempore generalis interdicti eſt prohibita ex generalitate. *C.* 11. *de Sponſal. L.* 15. *tit.* 9. *p.* 1. ibi: *Nin dar los Sacramentos, fueras ende el baptiſmo. Suar. de Cenſ. Ugolon. Bonac. & alij* contra *Covarr. in C. Alma, p.* 2. §. 2. *n.* 7. *Navarr. Man. cap.* 27. *n.* 179. *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 8. *n.* 2. *& alios plures.* Qui facilè concedunt, nuptias non poſſe benedici, niſi in feſtivitatibus contentis in *C. fin. h. t. in* 6. Nec obſtat textus in *C.* 4. *de Ferijs*, ibi: *Quod licet ea ſit Romana Eccleſia conſuetudo, ut quocumque tempore matrimonium contrahatur conſenſu interveniente legitimo de præſenti.* Nam hoc poteſt intelligi, de quocumque tempore non prohibito; vel certè, quod licet poſsit omni tempore contrahi matrimonium, ita ut ſit validum, non tamen ita ut etiam licitum ſit. *Ita Suar. de Cenſ. D.* 33. *ſect.* 1. *num.* 51. Baptiſmus ob ejus neceſsitatem tempore cujuſcumque interdicti, etiam ſolemnitèr miniſtrari poteſt, tàm parvulis, quàm adultis. *C.* 19. *h. t. in* 6. Miniſter ſpecialitèr interdictus ſolum in caſu neceſsitatis poteſt privatim baptizare. Similitèr confirmatio cum ſolitis ritibus, & cæremonijs poteſt miniſtrari, quia tanquam baptiſmi complementum cenſetur. *C.* 19. *h. t. in* 6. Generalitèr tantum interdictus, & miniſtrare, & recipere hoc poteſt Sacramentum; ſecus ſpecialitèr interdictus. *C.* 16. *h. t. in* 6. Pœnitentiæ Sacramentum olim tantum concedebatur moribundis, & peregrinis. *C.* 11. *de Pœnit. & remiſ.* Hodie ob ejus neceſsitatem omnibus permittitur, exceptis illis, qui interdicto cauſam dedere, niſi prius ſatiſfaciant; vel ſi non poſsint, cautionem pignoribus, vel fidejuſſoribus præſtent: vel ſi hoc non poſſunt, ſaltem jurent, ſe ſatiſfacturos cum primum poſſint. *C. fin. h. t. in* 6. Generalitèr interdictus poteſt hoc Sacramentum miniſtrare: ſecus ſpecialitèr interdictus. Sed cum tale interdictum, non juriſdictionem, ſed tantum uſum Divinorum tollat, quamvis illicitè, validè tamen Sacerdos ſpecialitèr interdictus, & denuntiatus miniſtrabit. *Suar. de Cenſ. D.* 33. *ſect.* 1. *ex n.* 13. *Navar. Covar. & alij com.*

427 Interdictum privat Divinis Officijs. *C.* 57. *h. t. C. fin. eod. in* 6. *L.* 15. *tit.* 9. *p.* 1. Nomine Divini Officij veniunt actiones Sacræ primo, & per ſe alicui Ordini Sacro annexæ: quæ à ſolis Clericis peraguntur, ut Sacrificium Miſſæ, horæ Canonicæ, Officium B. Virginis, Pſalmorum, Litaniarum, & aliarum Sacrarum precum decantatio, ſi ſolemnitèr in Choro cantentur. Et huc reducitur, etiam recitatio publica, & ſolemnis horarum Canonicarum, à Monialibus facta. Item prohibentur benedictiones chriſmatis, olei, fontis baptiſmalis, Templorum, aquæ benedictæ, veſtium, aut vaſorum Sacrorum, nuptiarum,

Digitized by Google

rum, cereorum, in die Purificationis, Ramorum in die Palmarum, conſecratio Altaris, & alia hujuſmodi. Non tamen prohibentur, quia nomine Divinorum Officiorum non comprehenduntur, concio, cum non ad Deum colendum, ſed ad inſtructionem Populi dirigatur; nec Menſæ benedictio, vel recitatio privata Officij B. Virginis, vel Pſalmorum abſque Ordine Divini Officij, nec recitatio Litaniarum, vel Salutationis Angelicæ, vel aliorum precum, vel itinerarij Clericorum, nec adoratio non ſolemnis Crucis in feria 6. Hebdomadæ Sanctæ: poſſuntque pulſari campanæ pro concione, vel Salutatione Angelica. Etiam licent aliæ privatæ orationes, etiam ſi publicè in Eccleſia fiant. Imò poſſunt Clerici, non ſolum in domo privata, vel in campo, ſed etiam in Eccleſia bini, vel terni dicere horas Canonicas, non cantando, ſed legendo. *C.* 11. *de Pœnit. & Remiſsion. Navar. in Man. cap.* 27. *Suar. de Cenſ. D.*33. *ſect.* 3. *& alij com.* Olim permittebatur tempore interdicti ſemel in hebdomada Miſſam celebrare ad Euchariſtiam conficiendam pro infirmis. *C.* 57. *h. t.* Quin, & hodie, hæc conſtitutio debet ſervari, quando locus ſpecialitèr, eſt interdictus, nam *C. Alma Mater, h. t. in* 6. Solum debet intelligi de interdicto generali locali, ſiquidem eſt extenſio *C.*25. *de Privileg.* quod tantum loquitur de locali generali. Infamigerato *Text. in C. Alma Mater fin. h. t. in* 6. Suſpenditur interdictum in feſtivitatibus Natalis D. N. J. Chriſti, Paſchæ, Pentecoſtes, & Aſſumptionis B. M. Virginis. Ac proindè licet cum omni ſolemnitate celebrare Divina, poſſuntque fideles Sacrificio Miſſæ aſsiſtere; dum non ſint ſpecialitèr interdicti, vel interdicto cauſam dediſſent. Et probabilitèr Euchariſtiam ſuſcipere poſſunt: Hanc interdicti ſuſpenſionem protraxerunt *Mart. V. in Conſt. Ineffabile. Eugen. IV. in Conſt. Excellentiſsimum,* ad feſtum Corporis Chriſti, & totam illius octavam; & *Leo X.* ad feſtum Immaculatæ Conceptionis pro noſtra Hiſpania. *Suar. de Cenſ. D.* 34. *ſect.* 1. *ex n.* 37. Inſuper *in d. C. Alma.* Ne Populi devotio tepeſcat, & Eccleſiæ priventur debitis obſequijs, conceditur, quod ſingulis diebus Miſſa, & Divina Officia poſsint celebrari in quibuſcumque Eccleſijs, & Monaſterijs: quorum nomine, etiam conventus Monialium, & Hoſpitalia erecta authoritate Epiſcopali, comprehenduntur: ſecus oratoria privata. *Cov. in C. Alma, p.* 2. §. 4. *Sanch. de Matrim. lib.*7. *D.* 8. *n.* 13. Debent tamen Divina Officia recitari ſine cantu, & ſubmiſſa voce, ita ut non audiantur ab his, qui extra Eccleſiam ſunt, non debent pulſari campanæ, imò, nec campanula ad *Sanctus*, vel elevationem Hoſtiæ. Januæ debent eſſe clauſæ, nec foramen habere, quo Divina Officia videri poſsint; *arg. Cl.* 1. *h. t.* Excommunicati, & interdicti denuntiati ſunt excludendi: quin, & Laici, niſi fortè admitti ſit neceſſarium: v. g. ut in Miſſa Sacerdoti miniſtrent. *Sylv.* V. *Interdictum*, 5. *Covar. in C. Alma, p.*2. §.4. *Suar. de Cenſ. D.* 34. *ſect.*1. *ex n.*12.

428 3. Interdictum privat Eccleſiaſtica ſepultura. *C.* 11. *de Pœnit. & remiſ.* ac proindè tempore generalis interdicti non poſſunt ſepelire fideles, etiam infantes in loco Sacro, & probabilius, nec in feſtivitatibus contentis *in C. Alma Mater*, nam ſolum loquitur hic text. de Divinis Officijs, non de ſepultura. *Gloſſ. in Cl.* 1. *de Sepult. Covar. in C. Alma, p.* 2. §.5. *Suar. de Cenſ. D.*35. *ſect.*1. *num.* 13. *Lacr. lib.*7. *num.* 421. contra *S. Antonium, Navar. & alios.* Clerici (quorum nomine veniunt in præſenti, utriuſque ſexus Regulares, imò, & Novitij) poſſunt ſepeliri in cæmeterio, & jam ex uſu, in quocumque loco Sacro. *C.*11. *de Pœn. & remiſ.* Et probabilitèr in Eccleſia ſpecialitèr interdicta, etiam aliena. *Suarez de Cenſ. D.* 35. *ſect.*2. *n.* 4. Cum ſilentio tamen, non pulſatis campanis, nec Officijs Divinis more Eccleſiaſtico dicendis. Non tamen poſſunt, etiam Clerici, ſepeliri in loco Eccleſiaſtico, ſi interdicto ſpeciali perſonali ſunt ligati, vel ſi dederunt cauſam culpabilem interdicto, etiam perſonalitèr interdicti, ſi non ſunt nominatim denuntiati, in loco Sacro non interdicto ſepeliri poſſunt: nam *ex Extr. Ad evitanda.* Solum poſt denuntiationem privantur ſepultura. *C.*8. *de Privileg. in* 6. Imò, & denuntiati nominatim, ſi dederunt ſigna pœnitentiæ. Et tunc, etiam poſt mortem, prius abſolvuntur indirectè à cenſura interdicti. *Lacr. lib.* 7. *n.* 421. Perſonalitèr interdictus, ſive generalitèr, ſive ſpecialitèr, & qui cauſam culpabilem interdicto dedit non ſunt ſepeliendi in loco Sacro, ſed profano. *C.* 8. *de Privileg. in* 6. Qui ob interdictum generale loci eſt ſepultus in loco profano, interdicto ablato, debet ejus cadaver in Sacrum locum transferri. Aliquando per interdictum privatur quis ingreſſu Eccle-

Digitized by Google

ſiæ. Sed cum hunc effectum non habeat ex ſe interdictum, requiritur ſpecialis ſententia, & quaſi novum interdictum. Sic ergo interdictus, nullum Templum authoritate Epiſcopali deputatum ad Sacra peragenda poteſt ingredi: nec ibi audire Divina Officia. *C.* 15. 33. *q.* 2. Nec Sacrum Ordinem exercere; *arg. C.* 9. *de Immun. Eccleſ.* Poteſt tamen privatim in Eccleſia orare, & Sacramenta recipere; nam cum hæc non exprimantur in jure. *C.*20. *h. t. in* 6. Non debet extendi prohibitio, utpote odioſa, ut contra *aliquos* tenent *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 170. *Suar. de Cenſ. D.*35. *ſect.* 4. *n.*15. Et cum hæc prohibitio non ſit abſoluta, ſed limitata, poteſt ſic interdictus in Oratorio Divina Officia audire, vel celebrare; imò, & in cæmenterio, non tamen poteſt ibidem ſepeliri; *arg. C.* 20. *h. t. in* 6. *Covar. in C. Alma, p.* 2. §. 1. *Suar. de Cenſ. D.*35. *ſect.* 4. *ex n.*3.

429 Interdictum ferre poſſunt Papa, Legatus, Epiſcopus; & quidem hodie, ſaltem ex conſuetudine, etiam ſine Capituli aſſenſu requiſito in *C.*1. *de Exceſsib. Prælator.* Item Capitulum Sedevacante, medio ejus Vicario. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.*26. *& Prælati Regulares*; *arg. C.* 3. *de Offic. Ord.* Hodie tamen ſaltem ex conſuetudine ſolum poſſunt ligare ſuos ſubditos interdicto perſonali, non tamen localí loca ſibi ſubjecta. *Suar. de Cenſ. D.* 36. *ſect.*1. Licet interdictum partiale, & ad breve tempus; quia levis pœna eſt, & facilè auferibilis, poſsit ob culpam venialem imponi, non tamen interdictum abſolutum ob rationem contrariam. Interdictum perſonale ſpeciale poteſt poteſtate ordinaria imponi ob æris alieni reſtitutionem culpabilem contra eum, qui eſt in culpa; non tamen poteſt abſque ſpeciali licentia Pontificis imponi interdictum locale generale pro delicto commiſſo à Capite communitatis in retentione æris alieni. *Extrav.* 2. *h. t. inter com.* imò nec locale ſpeciale, ut ex ipſa Extrav. deducunt, & meo judicio litteralitèr. *Covar. in C. Alma, p.*2. §.1. *Avil. de Cenſ. p.*5. *D.* 3. *dub.*3. *concl.* 2. *& alij* contra *Navar. Man. cap.*27. *n.*168. *Suar. D.*36. *ſect.*3. *n.* 8. Et ob identitatem rationis ejuſdem *Extrav.* 2. *h. t. inter com.* ne ſcilicèt innocentes graventur ob cauſam temporalem, & quæ alia via tolli poteſt, qualis eſt repetitio æris injuſtè detenti, dicendum eſt, quod nec interdictum perſonale generale imponi poteſt ob retentionem æris alieni factam à Capite communitatis. Ut interdictum *locale* à jure impoſitum obliget, eſt neceſſarium, quod Judex declaret, & denuntiet interdictum, ita ut nullus poſſit ignorantiam prætendere, declarando delictum, cui interdictum eſt annexum, verè eſſe commiſſum, & quod interdictum ſervetur ab eis in quorum gratiam appoſitum eſt: ſi ipſi non ſervent Eccleſia illud remittere cenſetur. *C.*20. *de Privileg.* Perſonale autem debet perſonæ ſpecialitèr denuntiari, alias fideles eum non tenentur vitare, licet ipſe non poſſit ſe Divinis ingerere, ſi tamen à fidelibus requiratur, poteſt Divina Officia, & Miſſas, ſi Sacerdos ſit, celebrare. Non ſolum perſona particularis doli capax, ſed etiam communitas ſubjecta interdicenti ab eo poteſt perſonalitèr interdici: quo interdicto comprehenduntur, etiam abſentes, & qui poſt interdictum latum, fiunt ejuſdem communitatis partes, etiam Clerici, & Religioſi, & Magnates. Interdictum etiam innocentes afficit, non tamen propriè puniuntur, ſed Eccleſia juſtè ſubſtrahit ſuos favores, & officia tàm nocentibus, quàm innocentibus: non tamen comprehenduntur infantes, vel amentes talis communitatis, niſi quia nequeunt in loco Sacro ſepeliri, nec illi, qui ibi habeant tantum quaſi domicilium, cum ſint exteri, nec qui recedunt animo mutandi domicilium. Qui duo domicilia habent, interdicto populo, in quo de præſenti habitant, ut partes illius interdicto ſubjacent, ut contra *Lacr. lib.* 7. *n.* 416. *& alios* tenent *Suar. de Cenſur. D.*32. *ſect.*2. *n.*16. *& alij.*

430 Interdicto populo non cenſetur interdictus Clerus: nec interdicto Clero cenſetur interdictus populus: imò, nec Religioſi, ut contra *Navar. Man. C.* 27. *n.*167. *Covar. in C. Alma, p.*2. §. 1. *n.* 8. *Suarez de Cenſ. D.*32. *ſect.*2. *n.*13. tenent plures, niſi interdictum ſub nomine perſonarum Eccleſiaſticarum feratur: nam tunc veniunt Regulares utriuſque ſexus. *Sylv. V. Interdictum*, 2. *n.*19. *Caſtropal. tr.*29. *D.*5. *p.*2. §.2. *alijque DD. cum Lacr. lib.*7. *n* 410. Interdicto alicujus Eccleſiæ Clerico, non creditur Eccleſia interdicta, ac proindè alij Clerici in ea poſſunt Divina celebrare, & Laici audire, nunquam tamen niſi expreſſè nominetur, cenſetur Epiſcopus interdictus. *C.* 4. *h. t. in* 6. Interdicta localitèr terra alicujus Principis, omnes terræ in quibus ipſe habet dominium plenum interdicuntur, etiam ſi eas poſteà vendat: ſecus ſi habeat,

Digitized by Google

-beat, tantum juriſdictionem, vel uſumfructum. Et non ſolum templa exiſtentia, ſed ſi quæ poſteà extruantur in toto, vel in parte comprehenſa cenſentur, non tamen extenditur interdictum ad terras, quas poſt ipſum latum, Dominus adquierit, niſi expreſſé in ſententia contineantur; *arg. C. fin. de Reſcript.* Interdicta Diœceſi, omnia loca, & Civitates illius, & Cathedrales ſubjacent interdicto. Interdicta Eccleſia, Capellæ, & Cæmeterium contiguum continentur. Interdicta Civitate etiam Cathedralis Eccleſia eſt interdicta; imò, & ſuburbia, & ædificia continentia, etiam extra ambitum murorum Civitatis, & etiam ſi non ſint ſubjecta interdictum ferenti, ſi ſcilicèt adeo contigua, vel proxima ſint, ut facilè ad ea poſſent accedere ad Divina percipienda fideles Civitatis interdictæ. Nam ſi hoc poſſet fieri, facilè ſententia interdicti eluderetur, & contemneretur: ſecus ſi ei contigua non exiſtant. *C.* 17. *h. t. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 32. *ſect.* 2. *ex n.* 19. *Lacr. lib.* 7. *n.* 410. Interdicta Capella, vel Cæmenterio, non cenſetur interdicta Eccleſia principalis, nam hæc in acceſſorio non comprehenditur.

431 Ab interdicto locali, ſive generali, ſive ſpeciali: & à perſonali generali ſolum poteſt abſolvere, qui habet juriſdictionem Epiſcopalem, in locum, & communitatem. Religioſi vero non poſſunt abſolvere; nam nec locus, nec communitas foro Sacramentali, in quo tantum abſolvere poſſunt, ſubjiciuntur. *Lacr. lib.* 7. *n.* 424. Ab interdicto perſonali à jure lato, & non reſervato poſſunt abſolvere quicumque Confeſſarij approbati. Si reſervatum ſit, ſolus Pontifex, ut conditor juris abſolvit. Ex privilegio, quando delictum eſt occultum, abſolvunt in foro interno Epiſcopi. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Reform. cap.* 6. Et Mendicantes. Ab interdicto lato per Judicis ſententiam, ſive locale, ſive perſonale ſit, ſolum poteſt abſolvere, qui tulit illud, vel ejus ſucceſſor, vel delegatus, vel ſuperior. Interdictum locale in Eccleſiam latum ceſſat, ſi Eccleſia deſtruatur, etiam ſi alia de novo extruatur: ſecus eſt, ſi affixum ſit ſolo; nam tunc, etiam Eccleſia deſtructa, durat. Etiam perſonale ceſſat, ſi communitas interdicta extinguatur, quatenùs communitas eſt, etiam ſi aliquis ex communitate ſubſiſtat; dummodo non ſit, qui interdicto cauſam dedit. Nam hic interdicto ſpeciali perſonali manet ligatus. *Suar. de Cenſ. D.* 38. *ſect.* 1. *n.* 9. §. 2. *Lacr. lib.* 7. *n.* 412. Interdictum, quod pro certo tempore, vel conditione eſt impoſitum, etiam abſque abſolutione ceſſat tempore elapſo, vel conditione poſita, medio autem tempore ſolum abſolvit, qui illud tulit, vel ejus ſucceſſor, vel delegatus, vel ſuperior. *Suarez ne Cenſ. D.* 38. *ſect.* 1. *num.* 3. *& alij com.*

432 Qui interdictum violat, committit peccatum grave contra Eccleſiæ prohibitionem in re gravi operando, niſi inadvertentia, vel materiæ parvitas excuſet. Interdicti violatores, ſi ſint Clerici, variè puniuntur; nam 1. fiunt ipſo jure irregulares, ſi celebrent, vel exerceant actum alicujus Ordinis Sacri, ſi ſint perſonalitèr, vel generalitèr interdicti, vel hoc in loco interdicto faciant. *C.* 1. *c.* 18. §. 1. *C.* 20. *h. t. in* 6. *de Sentent. & re judic. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 34. *ſect.* 4. *ex n.* 14. 2. Amittunt privilegium, quo in loco Sacro poſſent tempore interdicti ſepeliri; *arg. C.* 11. *de Pœnit. & remiſſ.* 3. Religioſi, etiam exempti, qui non ſervant in ſuis Eccleſijs interdictum locale, quod ſervatur in Matrice, admittendo ad Divina interdictos, vel ea celebrando, excommunicationem incurrunt. *Clem.* 1. *h. t.* Clericus, vel Religioſus, vel Monialis violantes interdictum reale, neque eligere, nec eligi, nec poſtulare, nec poſtulari ad Dignitates Eccleſiaſticas poſſunt. *C.* 18. *h. t. in* 6. Etiam Clerici ſuſpendendi ſunt à beneficio, ſi interdictum locale violent; *arg. C. fin. de Exceſſib. Prælator.* Qui hominem interdictum ſepelit in loco Sacro non interdicto, vel non interdictum in loco interdicto majorem excommunionem incurrit. *Cl.* 1. *de Sepult.* Non tamen hujus cadaver exhumandum erit, ſive bona, ſive mala fide ſepultum ſit, in loco interdicto: dum perſona ſepulta non ſit ſpeciali cenſura affecta. Eccleſia namque ſolum prohibet actum aliquem ſepeliendi in loco interdicto, non vero effectum, ſeu terminum ejus poſtquam jam eſt factus: nec prohibet fidelium corpora ſemel ſepulta in loco Sacro manere, licet interdictus ſit. *Suar. de Cenſ. D.* 35. *ſect.* 1. *n.* 20. Laici ſpecialitèr interdicti, & denuntiati, ſi non exeunt de templo, poſtquam juſſi ſunt, ut Miſſa celebretur, excommunicationem Papæ reſervatam incurrunt, & quicumque impediunt, ne excommunicati, vel interdicti nominatim exeant ex loco Sacro, vel ſi pulſatis campanis Populum, ad audienda Divina in loco inter-

interdicto comvocent; vel ſi Clericum, ad celebrandum publicè in loco interdicto compellant. *Cl.2. h. t.* Alios caſus afferunt. *Suar. de Cenſ. D.* 34. *ſect.* 5. *& alij com.* In noſtra Hiſpania, qui habent Bullam Cruciatæ poſſunt tempore interdicti, ſive Apoſtolicum, ſive Ordinarium ſit, Miſſam audire, in Eccleſijs aut Monaſterijs, aut in Oratorio privato aſsignato, & approbato ab Ordinario. Etiam poſſunt celebrare Miſſam, & alia Officia Divina, vel per ſe, ſi Presbyteri fuerint, vel curare, ut alij celebrent coram ſe, & in præſentia ſuorum familiarium, & conſanguineorum, uſque ad 4. gradum. Deindè valent ſuſcipere Euchariſtiam, & reliqua Sacramenta excepto die Paſchatis, modo ipſi non dederint cauſam interdicto, nec per ipſos ſteterit, quod non fuerit ſublatum, & quotieſcumque dicto Oratorio ad dictos effectus utantur, debent orare mentalitèr, aut vocalitèr ad arbitrium ſuum pro victoria contra infideles, & unione inter Principes Chriſtianos. Etiam tempore interdicti poſſunt ſepeliri in loco Sacro cum moderata funeris pompa. Qui habet Bullam, tenetur die feſto Miſſam audire tempore interdicti, quia cum poſsit Miſſam audire virtute Bullæ, tenetur eam audire virtute præcepti, quamvis aliqui cenſeant ad hoc non teneri, ne alias quis privilegio uti cogatur, & profectò eo cogitur uti, quia per ipſum poteſt auferri impedimentum ad adimplendum præceptum Eccleſiæ. Nec tunc audire Sacrum cenſetur purum privilegium; ſed privilegium mixtum cum præcepto, & in quo quidem ratio præcepti prævalet.

433 Quia aliquando creſcente contumacia fidelium, non ſufficiunt alia remedia ordinaria, etiam cenſurarum, ad infringendam eorum protervivam, eſt neceſſarium novis morbis nova applicare medicamenta: & propterea ad ſignificandum mærorem, triſtitiam, & afflictionem Eccleſiæ ob graviſsimam injuriam ſibi, & honori Divino illatam, ſolent Prælati Eccleſiaſtici habentes juriſdictionem in foro externo, ut Pontifex, Epiſcopus, Capitulum, Sedevacante, vel ejus Vicarij alijque habentes juriſdictionem quaſi Epiſcopalem indicere *Ceſſationem à Divinis: quæ eſt prohibitio Eccleſiaſtica Clericis impoſita, ut abſtineant à Divinis Officijs in aliquo loco.* Etiam vocatur *ſuſpenſio organorum, & laudis divinæ*, ſic ſuum mærorem, & afflictionem ſignificabant Iſrailitæ in *Pſalm.* 136. *Super flumina Babylonis, illic ſedimus, & flevimus: cum recordaremur tui Sion, in ſalicibus in medio ejus ſuſpendimus organa noſtra.* Ut valide, & licitè indicatur, debet eſſe pro delicto graviſsimo, & notorio notorietate facti, & delinquens debet prius moneri, an velit ſatisfactionem præſtare, & tradendum eſt inſtrumentum authenticum indictionis cum expreſſione cauſæ, ob quam imponitur, ipſi contra quem indicitur. Qualibet ex his conditionibus deficiente ceſſatio erit nulla; *arg. C.* 8. *de Offic. Ordin. in* 6. Non eſt quidem Cenſura Eccleſiaſtica, licet valdè affinis ſit interdicto: nec à jure, ſed ſolum ab homine imponitur, & immediatè afficit locum: perſonas autem ſolum mediatè ratione loci: vel Generalis, ut Provinciæ, Civitatis, vel Villæ: vel particularis, ut Eccleſiæ, Oratorij, vel Cæmeterij: ac proindè etiam innocentes comprehendit. Et eam, ſi à Matrice ſervetur, etiam Religioſi exempti tenentur ſub excommunicatione majori ipſo facto incurrenda, ſervare. *Cl.* 1. *h t. Caſtropal. tr.* 29. *D.* 5. *p.* 9. §. 4. Si ceſſatio ſit particularis, & non ſervetur à Matrice nulla pœna impoſita in jure, nec irregularis fit, qui ceſſationem hanc violat, cum in nullo jure ſit ſtatuta talis irregularitas, licet gravitèr peccet ob tranſgreſsionem Legis Eccleſiaſticæ in re graviſsima. *Navar. Man. cap.* 27. *n.* 188. *Suar. de Cenſ. D.* 39. *ſect.* 1. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 4. *cap.* 6. *Caſtropal. tr.* 29. *D.* 5. *p.* 9. §. 1. *alijque DD.* Et quidem eiſdem, & eodem modo, ac in tempore interdicti. *Cov. in C. Alma, p.* 2. §. 4. *Suarez D.* 39. *ſect.* 2. Ceſſatio à Divinis privat Divinis Officijs, & Eccleſiaſtica ſepultura. *C.* 11. *de Sponſal.* ſcilicèt ſolemni: nam valdè probabile eſt, Clericos, & Laicos poſſe in Eccleſia ſepeliri, dum ſine Divinorum Officiorum ſolemnitate fiat, quia hoc nullibi invenitur prohibitum. *Suar. de Cenſ. D.* 39. *ſect.* 2. *n.* 31. *Laym. Caſtropal. & alij.* Nec poſſunt Clerici uti facultate in *C. fin. h. t. in* 6. Conceſſa pro Interdicto, ut ſcilicèt clauſis januis, & non pulſatis campanis celebrent Divina: nam ceſſatio non eſt interdictum, quin ob graviores cauſas, quam interdictum imponitur: ac proindè non benè fit illatio. *Nav. Man. cap.* 27. *n.* 188. *Suar. de Cenſ. D.* 39. *ſect.* 2. Nec privilegiatus ad divina celebranda pro tempore interdicti cenſetur privilegiatus pro tempore ceſſationis. *Navar. n.* 189. *Suar. &c.* Tempore ceſſationis poſſunt cele-

Digitized by Google

celebrari Divina in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, &c. nam cum hoc à Pontifice concedatur. *C.* 24. *h. t. in* 6. Non poteſt certè ab inferiori prohiberi. Etiam poteſt ſemel in hebdomada in qualibet Eccleſia Miſſa celebrari pro conficienda Euchariſtia, & conſecrari tot formæ debent, quot pro infirmis cenſeantur neceſſariæ. Poſſunt etiam Clerici in Eccleſia bini, & bini recitare horas: nam hæc recitatio, nec tempore interdicti prohibetur, quia non publica, & ſolemnis, ſed privata eſt. *Suarez de Cenſ. D.* 39. *ſect.* 2. *n.* 14. Capitulum non poteſt, niſi ex privilegio, vel conſuetudine ceſſationem indicere, debetque eſſe de conſenſu Epiſcopi, vocarique debent omnes, qui pro electionibus debent vocari, & conſultatione facta decernitur ceſſatio, ſi in eam major pars Capituli conſentiat. Si aliqua ex his conditionibus deſit, nulla erit ceſſatio. *C.* 8. *de Offic. Ord. in* 6. Et has duas ultimas conditiones debet etiam obſervare Capitulum, Sedevacante, ſaltem, quando per ſe, & non per Vicarium eam indicit. Ceſſationem profectò relaxare valet, qui eam impoſuit, ejus ſucceſſor, delegatus, vel Superior: Quin, & ſine expreſſa relaxatione ceſſat, ſi qui eam impoſuit, eam non mittat Romam, poſtquam intra menſem partes non ſe compoſuerunt. *C.* 8. *de Offic. Ord. in* 6. Non tamen tollitur, ſi ſtet per eum, contra quem eſt lata, non mitti Romam: Deindè poſtquam utraque pars Romam miſit, poteſt qui eam impoſuit, eam relaxare: nam ejus juriſdictio in hoc caſu non ſuſpenditur. *Suar. de Cenſ. D.* 37. *ſect.* 3. *ex n.* 12. Quando juſtè, & validè imponitur, tenetur, qui ei cauſam dedit, damna innocentibus indè ſecuta, compenſare, ſcilicèt, Canonicis, & Clericis ſtipendia quæ ex Miſsis, & Divinis Officijs adquiſiiſſent, & inſuper eſt condemnandus in aliqua quantitate convertenda in augmentum Divini cultus; *arg. C.* 2. *c.* 8. *de Offic. Ordin. in* 6. *Suar. de Cenſ. D.* 39. *ſect.* 3. *n. fin.* Si tamen ſine juſta cauſa impoſita eſt, qui eam impoſuit damna compenſare tenetur. *Suar. de Cenſ. D.* 39. *ſect.* 3. *n.* 15.

434 Ad materiæ complementum neceſſarium videbatur cenſuras in jure inflictas explicare; ſed quia anguſtia temporis, & operis, hoc non permittit, Lectores remitto ad DD. qui de hoc latiori calamo ſcribunt, præcipuè ad *Eximium Suarez*, qui eximie hæc pro ſuo more tractat. Interim tamen Catalogum cenſurarum attexere decrevi, & à Bullæ Cœnæ cenſuris incipiam, eam ad litteram referendo, quia celeberrima eſt, & frequentèr in eam, ſaltem diſputando, impingimus, ut ejus littera in ſpecta ſolidius quæſtiones emergentes reſolvamus.

BULLA COENÆ.

PAſtoralis Romani Pontificis vigilantia: : : Nos igitur, quibus nihil optabilius eſt, quam Fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, & juſtitiam, Deo authore, tueri, vetuſtum, & ſolemnem hunc morem ſequentes.

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, authoritate quoque Beatorum Apoſtolorum Petri, & Pauli, ac noſtra, quoſcumque Huſsitas, Vvicklephiſtas, Lutheranos, Zuinglianos, Calviniſtas, Ugonottos, Anabaptiſtas, Trinitarios, & à Chriſtiana fide apoſtatas, ac omnes, & ſingulos alios hæreticos, quocumque nomine, cenſeantur, & cujuſcumque ſectæ exiſtant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generalitér, quoslibet illorum defenſores, ac eorumdem libros hæreſim continentes, vel de Religione tractantes, ſine authoritate noſtra, & Sedis Apoſtolicæ ſcientèr legentes, aut retinentes, imprimentes, ſeu quomodolibet defendentes, ex quavis cauſa, publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore: nec non Schiſmaticos, & eos, qui ſe à noſtra, & Rom. Pontificis pro tempore exiſtentis obedientia pertinacitèr ſubtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, cujuſcumque ſtatus, gradus, ſeu conditionis fuerint: Univerſitates vero, Collegia, & Capitula, quocumque nomine nuncupentur, interdicimus: ab ordinationibus, ſeu mandatis noſtris, ac Romanorum Pontificum pro tempore exiſtentium ad univerſale futurum Concilium appellantes, necnon eos, quorum auxilio, conſilio, vel favore appellatum fuerit.

§. 3.

§. 3. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes Piratas Curſarios, & Latrunculos maritimos diſcurrentes Mare noſtrum, præcipuè à Monte Argentario uſque ad Terracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defenſores.

§. 4. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui Chriſtianorum quorumcumque navibus tempeſtate, ſeu intranſverſum (ut dici ſolet) jactatis, vel quoquomodo naufragium paſsis, ſive in ipſis navibus, ſive ex eiſdem ejecta in mari, vel in litore inventa, cujuſcumque generis bona, tàm in noſtris Tyrrheni, & Adriatici, quàm in cæteris, cujuſque maris, regionibus, & litoribus ſurripuerint: ita ut nec ob quodcumque privilegium, conſuetudinem, aut longiſsimi, etiam immemorabilis temporis poſſeſsionem, ſeu alium quemcumque prætextum excuſari poſſint.

§. 5. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris ſuis nova pedagia, ſeu gabellas præterquam in caſibus ſibi à jure, ſeu ex ſpeciali Sedis Apoſtolicæ licentia permiſſas imponunt, vel augent, ſeu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes falſarios literarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, ac ſupplicationum gratiam, vel juſtitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, ſeu gerentes vices eorum, aut demandato ejuſdem Rom. Pontificis ſignatarum, necnon falſo fabricantes litteras Apoſtolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falſo ſignantes ſupplicationes hujuſmodi, ſub nomine Rom. Pontificis, ſeu Vice-Cancellarij, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Chriſtiani nominis hoſtes, & inimicos, vel Hæreticos per noſtras, ſive hujus Sanctæ Sedis ſententias expreſſè, & nominatim declaratos, deferunt, ſeu tranſmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, ſtannum, chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica inſtrumenta, ligamina, cannabem, funes, tàm ex ipſo cannabe, quàm alia quacumque materia, & ipſam materiam, aliaque hujuſmodi, quibus Chriſtianos, & Catholicos impugnant, necnon illos, qui per ſe, vel alios de rebus ſtatum Chriſtianæ Reipub. concernentibus in Chriſtianorum perniciem, & damnum ipſos Turcas, & Chriſtianæ Religionis inimicos, necnon Hæreticos in damnum Catholicæ Religionis certiores faciunt, illiſque ad id auxilium, conſilium, vel favorem quomodolibet præſtant. Non obſtantibus quibuſcumque privilegijs quibuſvis perſonis, Principibus, rebus publicis per nos, & ſedem prædictam hactenus conceſsis de hujuſmodi prohibitione expreſſam mentionem non facientibus.

§. 8. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes impedientes, ſeu invadentes eos, qui victualia, ſeu alia ad uſum Rom. Curiæ neceſſaria adducunt, ac etiam eos, qui ne ad Rom. Curiam adducantur, vel afferantur prohibent, impediunt, ſeu perturbant: ſeu hæc facientes defendunt per ſe, vel alios cujuſcumque fuerint ordinis, præeminentiæ, conditionis, & ſtatus, etiam ſi Pontificali, ſeu Regali, aut alia quavis Eccleſiaſtica, vel mundana prefulgeant dignitate.

§. 9. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apoſtolicam venientes, & recedentes ab eadem, ſua, vel aliorum opera interficiunt, mutilant, ſpoliant, capiunt, detinent; necnon illos omnes, qui juriſdictionem ordinariam, vel delegatam à nobis, vel noſtris judicibus non habentes, illam ſibi temerè vendicantes, ſimilia contra morantes in eadem Curia audet perpetrare.

§. 10. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, vulnerantes, detinentes, capientes, ſeu deprædantes Romipetas, ſeu Peregrinos ad urbem cauſa devotionis, ſeu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipſa recedentes, & his dantes auxilium, conſilium, vel favorem.

§. 11. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hoſtiliter inſequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, Epiſcopos, Sedeſque Apoſtolicæ Legatos, vel Nuncios, aut eos à ſuis Diœceſibus, territorijs terris, ſeu Dominijs ejicientes: necnon ea mandantes, vel rata habentes, ſeu præſtantes in eis auxilium, conſilium, vel favorem.

§. 12. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, vel

Digitized by Google

vel per alios perſonas Eccleſiaſticas quaſcumque,vel Sæculares ad Romanam Curiam ſuper eorùm cauſis, & negotijs recurrentes, ac illa in eadem Curia proſequentes, aut procurantes, negotiorumque geſtores, Advocatos, Procuratores, & Agentes, ſeu etiam Auditores, vel Judices ſuperdictis cauſis, vel negotijs deputatos, occaſione cauſarum, vel negotiorum hujuſmodi occidunt, ſeu quoquomodo percutiunt, bonis ſpoliant: ſeu qui per ſe, vel per alios directè, vel indirectè delicta hujuſmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel favorem præſtare non verentur, cujuſcumque præeminentiæ, & dignitatis fuerint.

§. 13. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Eccleſiaſticos, quam Sæculares cujuſcumque dignitatis, qui prætexentes frivolam quandam appellationem à gravamine, vel futura executione litterarum Apoſtolicarum, etiam in forma Brevis, tàm gratiam, quàm juſtitiam concernentium: necnon citationum, inhibitionum, ſequeſtrorum, monitoriorum, proceſſuum, executorialium, & aliorum decretorum à Nobis, & à Sede prædicta, ſeu Legatis, Nuntijs, Præſidentibus, Palatij noſtri, & Cameræ Apoſtolicæ, Auditoribus, Commiſſarijs, alijſque Judicibus, & Delegatis Apoſtolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias Sæculares, & Laicam poteſtatem recurrunt, ab ea, inſtante etiam Fiſci Procuratore, vel Advocato, appellationes hujuſmodi, admitti, ac litteras, citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quivè illa ſimplicitèr, vel ſine eorum beneplacito, & conſenſu, vel examine executioni demandari, aut ne Tabelliones, & Notarij, ſuper hujuſmodi litterarum, & proceſſum executione inſtrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cujus intereſt tradere debeant, impediunt, vel prohibent, ac etiam partes, ſeu eorum agentes, conſanguineos, affines, familiares, notorios Executores, & Subexecutores litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex Civitatibus, Locis, & Regnis, ejiciunt, bonis ſpoliant, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per ſe, vel per alium; ſeu alios publicè, vel occultè, quivè alias quibuſcumque perſonis in genere, vel in ſpecie, ne pro quibuſvis eorum negotijs proſequendis, ſeu gratijs, vel litteris impetrandis, ad Romanam Curiam accedant, aut recurſum habeant, ſeu gratias ipſas, vel litteras à dicta Sede impetrent, ſeu impetratis utantur, directè, vel indirectè prohibere, ſtatuere, ſeu mandare, vel eas apud ſe, aut Notarios, ſeu Tabelliones, vel alias quomodolibet retinere præſumunt.

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & ſingulos, qui per ſe, vel alios authoritate propria, ac defacto, quarumcumque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & litterarum Apoſtolicarum prætextu beneficiales, & decimarum, ac alias cauſas ſpirituales, & ſpiritualibus annexas, ab Auditoribus, & Comiſſarijs noſtris, alijſque Judicibus Eccleſiaſticis avocant, illorumvè curſum, & audientiam, ac perſonas, Capitula, Conventus, Collegia, cauſas ipſas proſequi volentes impediunt, ac ſe de illarum cognitione tanquam Judices interponunt: quivè partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias litteras in eis decretas, & ad faciendum, vel conſentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à cenſuris, & pœnis in illis contentis abſolvi per ſtatutum, vel alias compellunt, vel executionem litterarum Apoſtolicarum, ſeu executorialium, proceſſum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel ſuum ad id favorem, conſilium, aut aſſenſum præſtant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætenſionum, ſeu etiam donec ipſa ad Nos informandos, ut dicunt, ſupplicaverint, aut ſupplicari fecerint, niſi ſupplicationem hujuſmodi coram nobis, & Sede Apoſtolica legitimè proſequantur, etiamſi talia committentes fuerint Præſidentes Cancellariarum, Conſiliorum, Parlamentorum, Cancelarij, Vicecancellarij, Conſiliarij Ordinarij, vel Extraordinarij quorumcumque Principum Sæcularium, etiamſi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacumque præfulgeant Dignitate, aut Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Commendatarij, ſeu Vicarij fuerint.

§. 15. Quivè ex eorum prætenſo officio, vel ad inſtantiam partis, aut aliorum quorumcumque perſonas Eccleſiaſticas, Capitula, Conventus, Collegia Eccleſiarum quarumcumque coram ſe ad

ſuum

Digitized by Google

ſuum Tribunal, Audientiam, Cancellariam, Conſilium, vel Parlamentum, Præter Juris Canonici diſpoſitionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè, quovis quæſito colore: necnon qui Statuta, Ordinationes, Conſtitutiones, Pragmaticas, ſeu quævis alia Decreta in genere, vel in ſpecie ex quavis cauſa, & quovis quæſito colore, ac etiam prætextu cujuſvis conſuetudinis, aut privilegij, vel alias, quomodolibet fecerint, ordinaverint, & publicaverint: vel factis, & ordinatis uſi fuerint, unde libertas Eccleſiaſtica tollitur, ſeu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut alias quovis modo reſtringitur, ſeu noſtris, & dictæ Sedis, ac quarumcumque Eccleſiarum juribus, quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expreſſè præjudicatur.

§. 16. Necnon qui Archiepiſcopos, Epiſcopos, alioſque Superiores, & Inferiores Prælatos, & omnes alios quoſcumque Judices Eccleſiaſticos Ordinarios, quomodolibet hac de cauſa directè, vel indirectè carcerando, vel moleſtando eorum Agentes, Procuratores, Familiares, necnon conſanguineos, & affines, aut alias impediunt, quominus ſua juriſdictione Eccleſiaſtica contra quoſcumque utantur, ſecundumquod Canones, & Sacræ Conſtitutiones Eccleſiaſticæ, & Decreta Conciliorum Generalium, & præſertim Tridentini ſtatuunt; ac etiam eos, qui poſt ipſorum ordinariorum, vel etiam ab eis Delegatorum, quorumcumque ſententias, vel decreta, aut alias fori Eccleſiaſtici judicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias ſæculares recurrunt; & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia, Ordinarijs, & delegatis prædictis decerni, & contra illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, ſeu dant auxilium, conſilium, patrocinium, & favorem in eiſdem.

§. 17. Quivè juriſdictiones, ſeu fructus, redditus, & proventus, ad Nos, & Sedem Apoſtolicam, & quaſcumque Eccleſiaſticas perſonas ratione Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum Beneficiorum Eccleſiaſticorum pertinentes uſurpant, vel etiam quavis occaſione, vel cauſa ſine Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expreſſa licentia ſequeſtrant.

§. 18. Quivè collectas, decimas, talleas, præſtantias, & alia onera Clericis, Prælatis, & alijs perſonis Eccleſiaſticis, ac eorum, & Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum beneficiorum Eccleſiaſticorum bonis, illorumquè fructibus, redditibus, & proventibus hujuſmodi abſque ſimili Romani Pontificis ſpeciali, & expreſſa licentia imponunt, & diverſis etiam exquiſitis modis exigunt, aut ſic impoſita, etiam à ſponte dantibus, & concedentibus, recipiunt, necnon, qui per ſe, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eiſdem auxilium, conſilium, vel favorem præſtare, non verentur, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut ſtatus, etiam ſi Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, ſeu Principes, Duces, Comites, Barones, & alij Potentatus quicumque, etiam Regnis, Provincijs, Civitatibus, & Terris quoquomodo Præſidentes, Conſiliarij, & Senatores, aut quavis, etiam Pontificali dignitate inſigniti. Innovantes decreta ſuper his per Sacros Canones, tàm in Lateranenſi noviſſimè celebrato, quàm Concilijs Generalibus edita, etiam cum cenſuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoſcumque Magiſtratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet ſe interponentes in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus contra perſonas Eccleſiaſticas, illas proceſſando, banniendo, capiendo, ſeu ſententias contra illas proferendo, vel exequendo ſine ſpeciali, ſpecifica, & expreſſa hujus Sanctæ Sedis Apoſtolicæ licentia, quique hujuſmodi licentiam ad perſonas, & caſus non expreſſos extendunt, vel alias illa perperam abutuntur, etiam ſi talia committentes fuerint Conſiliarij, Senatores, Præſidentes, Cancellarij, Vice-Cancellarij, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Item excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, ſeu alios directè, vel indirectè, ſub quocumque Titulo, vel colore invadere, deſtruere, occupare, ac detinere præſumpſerint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Siciliæ, Inſulas Sardiniæ, & Corſicæ, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venayſſinum, Subinenſem, Marchiæ Anconitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & Maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras ſpecialis commiſſionis, Arnulphorum, Civi-

Digitized by Google

vitateſque noſtras Bononiam, Cæſenam, Ariminum, Beneventum, Peruſium, Avenionem, Civitatem Caſtelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, Terras, & loca, vel jura ad ipſam Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediatè, vel immediatè ſubjecta, necnon ſupremam juriſdictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem defacto uſurpare, perturbare, retinere, & vexare varijs modis præſumunt: necnon adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium, vel favorem quomodolibet præſtantes.

§. 21. Volentes præſentes noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcumque his litteris contenta, quouſque alij hujuſmodi proceſſus à Nobis, aut Romano Pontifice pro tempore exiſtente fiant, aut publicentur, durare, ſuoſque effectus omninò ſortiri.

§. 22. Cæterùm à prædictis ſententijs nullus per alium, quam per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus: nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, ſatisfaciendo cautione præſtita, abſolvi poſsit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum, quibuſcumque Eccleſiaſticis, Sæcularibus, & quorumvis ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium regularibus, etiam Epiſcopali, vel alia majori dignitate præditis, ipſiſque ordinibus, & eorum Monaſterijs, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegijs, Confraternitatibus, Congregationibus, Hoſpitalibus, & locis pijs, necnon Laicis, etiam Imperiali, Regali, & alia mundana excellentia fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujuſvis Concilij decreta verbo, litteris, aut alia quacumque ſcriptura in genere, & in ſpecie conceſſorum, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quod ſi fortè aliqui contra tenorem præſentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui, abſolutionis beneficium impendere defacto præſumpſerint; eos excommunicationis ſententia innodamus, gravius contra eos ſpiritualitèr, & temporalitèr, prout expedire noverimus, proceſſuri.

§. 24. Declarantes, ac proteſtantes, quamcumque abſolutionem, etiam ſolemnitèr per Nos faciendam prædictos excommunicatos ſub præſentibus comprehenſos, niſi prius à præmiſsis, cum vero propoſito, ulterius ſimilia non committendi deſtiterint: ac quoad eos, qui contra Eccleſiaſticam libertatem, ut præmittitur ſtatuta fecerint, niſi prius ſtatuta, & ordinationes, conſtitutiones, pragmaticas, & decreta hujuſmodi publicè revocaverint, & ex Archivijs, ſeu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & caſſari, ac Nos de revocatione hujuſmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter ſuffragari, quin etiam per hujuſmodi abſolutionem, aut quoſcumque alios actus contrarios tacitos, vel expreſſos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam noſtram, vel ſucceſſorum noſtrorum, quantocumque tempore continuatam in præmiſsis omnibus, & ſingulis, ac quibuſcumque juribus Sedis Apoſtolicæ, ac S. R. E. undecumque, & quandocumque quæſitis, vel quærendis, nullatenùs præjudicari poſſe, aut debere.

§. 25. Non obſtantibus privilegijs, indulgentijs, indultis, & litteris Apoſtolicis generalibus, vel ſpecialibus, ſupradictis, vel eorum alicui, ſeu aliquibus alijs cujuſcumque ordinis, ſtatus, vel conditionis, dignitatis, & præeminentiæ fuerint, etiam ſi ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, ſeu quavis Eccleſiaſtica, & mundana præfulgeant dignitate, vel eorum Regnis, Provincijs, Civitatibus, ſeu locis a prædicta Sede ex quavis cauſa, etiam per viam contractus, aut remunerationis, & ſub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibuſvis clauſulis, etiam derogatoriarum, derogatorijs conceſsis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non poſsint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de privilegijs, indulgentijs, & indultis hujuſmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus proprijs, cognominibus, & dignitatibus eorum mentionem: necnon conſuetudinibus, etiam immemorabilibus, ac præſcriptionibus, quantumcumque longiſsimis, & alijs quibuſlibet obſervantijs, ſcriptis, vel non ſcriptis, per quæ contra hos noſtros proceſſus, ac ſententias, quominùs includantur in eis ſe juvare valeant, vel tueri.

Quæ omnia, quoad hoc, eorum omnium tenores ac ſi ad verbum, nihil penitus omiſſo, infererentur, præſentibus pro expreſsis habentes, penitus tollimus, & omninò revocamus, cæteraque contraria quæcumque.

Digitized by Google

§. 26. Ut vero præſentes noſtri proceſſus, ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, ſeu membranas proceſſus ipſos continentes valvis Eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis, & Baſilicæ Principis Apoſt. de Urbe appendi faciemus, ut ij, quos proceſſus hujuſmodi concernunt, quod ad ipſos non pervenerint, aut quod ipſos ignoraverint, nullam poſſint excuſationem prætendere, aut ignorantiam allegare, cum non ſit veriſimile, id remanere incognitum, quod tàm patenter omnibus publicatur.

§. 27. Inſuper, ut proceſſus ipſi, & præſentes litteræ, ac omnia, & ſingula in eis contenta eo fiant notiora, quo in pleriſque Civitatibus, & locis fuerint publicata, Univerſis, & ſingulis Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & locorum ordinarijs, & Prælatis ubilibet conſtitutis per hæc ſcripta committimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, ut per ſe, vel per alium, ſeu alios præſentes litteras poſtquam eas receperint, ſeu earum habuerint notitiam, ſemel in anno, aut ſi expedire viderint, etiam pluries in Eccleſijs ſuis, cum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, ſolemnitèr publicent, & ad Chriſti fidelium mentes reducant, nuntient, & declarent.

§. 28. Cæterùm Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, alijque locorum Ordinarij, & Eccleſiarum Prælati, Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri Sæculares, & quorumvis ordinum Regulares ad audiendas peccatorum confeſsiones, quavis authoritati deputati, traſumptum, præſentium litterarum penes ſe habeant, eaſque diligentèr legere, & percipere ſtudeant.

§. 29. Volentes earumdem præſentium traſumptis etiam impreſsis, Notarij publici manuſcriptis, & ſigillo Judicis Ordinarij Romanæ Curiæ, vel alterius perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eandem prorſus fidem in judicio, & extra illud, ubique locorum adhibendam fore, quæ ipſis præſentibus adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ.

§. 30. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam noſtræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, declarationis, proteſtationis, ſublationis, revocationis, commiſſionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum, ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ, &c.

CATALOGUS EXCOMMUNICATIONUM.

Latæ, & reſervatæ in Bulla Cœnæ.

1. CONTRA Hæreticos, eorumque credentes, & Fautores, ac Schiſmaticos, item eos, qui legunt, retinent, imprimunt, aut defendunt libros Hæreticorum de Religione tractantes, vel Hæreſim continentes.

2. Contra eos, qui appellant à Pontifice ad futurum Concilium.

3. Contra Piratas in Mari Romano, eorumque fautores.

4. Contra eos, qui ſurripiunt bona naufragorum.

5. Qui ponunt, augent, exigunt nova, & injuſta tributa, pedagia, & gabellas.

6. Qui falſificant litteras Apoſtolicas.

7. Qui deferunt equos, arma, aliaque inſtrumenta, uſibus Bellicis idonea, ad Turcas, alioſque Infideles: item qui eis (etiam Hæreticis non toleratis) nunciant ſtatum Reipublicæ Chriſtianæ in hujus perniciem, aut alio modo conſilium, auxilium, favorem præſtant.

8. Qui impediunt, ne Curiæ Romanæ victualia, aliaque neceſſaria deferantur.

9. Qui vulnerant, detinent, deprædantur, &c. accedentes, vel recedentes à Romana Sede, vel in Curia Romana commorantes.

10. Qui vulnerant, detinent, ſpoliant, &c. Romipetas, & peregrinos accedentes ad Urbem, vel ibi commorantes, aut ab ea recedentes.

11. Qui vulnerant, percutiunt, &c. Cardinales, vel alios Prælatos, & Legatos Sedis Apoſtolicæ.

12. Qui percutiunt, ſpoliant, &c. recurrentes ad Romanam Curiam pro ſuis negotijs.

13. Qui à gravamine, & executione litterarum Apoſtolicarum frivole appellant,

lant, aut alias ad Curias Sæculares recurrunt, vel accidentes ad Romanam Curiam pro expeditione negotiorum, & gratiarum impediunt.

14. Qui cauſas à Judicibus Eccleſiaſticis avocant, vel eorum curſum, & executionem litterarum Apoſtolicarum impediunt.

15. Qui trahunt, vel trahi curant perſonas Eccleſiaſticas ad Sæculare Tribunal; item, qui condunt quovis modo, vel quæſito colore ſtatuta libertati Eccleſiaſticæ repugnantia, aut ijſdem utuntur.

16. Qui impediunt, ne Prælati Eccleſiaſtici ſua juriſdictione utantur.

17. Qui ſine legitima Superiorum licentia uſurpant, vel ſequeſtrant reditus, fructus, & proventus ad Pontificem, vel alias perſonas Eccleſiaſticas pertinentes.

18. Qui imponunt decimas, collectas, aut alia onera perſonis Eccleſiaſticis.

19. Judices Sæculares, qui in cauſis capitalibus, ſeu criminalibus Clericorum ſe interponunt.

20. Qui occupant bona, aut terras Eccleſiæ Romanæ, vel ſupremam ejus juriſdictionem uſurpant.

Excommunicationes in reliquo jure Pontifici reſervatæ.

Contra omnes.

435

1. Percutientes Clericum, vel Monachum. *C. Si quis ſuadente*, 17. *q.* 4.

2. Perſeverantes per annum in excommunicatione lata à Delegato Papæ. *C. Quærenti, de Offic. delegat.*

3. Falſarios litterarum Apoſtolicarum. *C. ad Falſariorum, de Crim. falſi.*

4. Habentes litteras Apoſtolicas falſas, & illas non deſtruentes. *C. Dura, eod.*

5. Incendiarios à Judice excommunicatos, & denuntiatos. *C. Tua nos, de Sent. excom.*

6. Sacrilegos effractores Eccleſiarum. *C. Conqueſti, eod.*

7. Communicantes in crimine cum excommunicatis à Papa. *C. Nuper, eod.*

8. Eligentes potentia inſignem in Senatorem Romanum. *C. Fundamenta, de Elect. in* 6.

9. Vexantes eos, qui cenſuram in aliquos tulerunt. *C. Quicunque, de Sent. excom. in* 6.

10. Abſolutos ab excommunicatione ſub conditione, & non implentes. *C. Eos qui, eod.*

11. Offendentes Cardinales. *C. Felicis, de Pœnis.*

12. Exigentes tributa à perſonis Eccleſiaſticis. *C. Clericis, de Immunit. in* 6.

13. Violantes interdictum modis prohibitis. *Cl. Gravis, de Sent. excom.*

14. Falſificantes monetam Regis Galliæ. *Extrav. Joan. XXII. Prodiens, de Crim. falſ.*

15. Exenterantes corpora defunctorum. *Extrav.* 2. *de Sepult.*

16. Violantes interdictum Sedis Apoſtolicæ. *Extrav. Etſi, de Pœnit.*

17. Conſpirantes in perſonam Romani Pontific. *Ibid.*

18. Dantes, & recipientes, ob ingreſſum Religionis. *Extravag. comm.* 1. *de Simon.*

19. Simoniacos in Ordine, & Beneficio. *Extrav.* 2. *eod.*

20. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione Beatæ Mariæ Virginis. *Extrav. Grave, de Reliq.*

21. Dantes, & recipientes pro gratia, aut juſtitia apud Sedem Apoſtolicam. *Extrav.* 1. *de Sentent. excom. Bulla Bonifacij VIII.* 1. *& Gregor. XIII.* 24.

22. Offendentes Rectores, ſeu Præſides Provinciæ Marchiæ Anconitanæ. *Extrav. Joan. XXII. Dierum, de Pœn.*

23. Occupantes bona Cardinalium tempore Conclavis. *Bulla* 16. *Leonis X.*

24. Mentientes perſonas in Litteris Apoſtolicis, ut earum expeditionem gratis aſſequantur. *Bulla Leonis X.* 27.

25. Impedientes executionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ. *Bulla Julij III. Rationi congruit.* 1.

26. Simulantes, & ſupponentes, ſe alios eſſe, pro obtinendis Beneficijs à Dataria. *Bulla* 12. *Pauli IV. inter cæteras.*

27. Committentes duellum, & illud conſulentes. *Concil. Trident. cap.* 19. *ſeſſ.* 25. *de Reform. Bulla Clem. VIII.* 2. *Illius vices.*

28. Mittentes litteras aut Nuncium in Conclavi, vel indè recipientes. *Bulla Pij IV.* 63. *In eligendis.*

29. Occupantes bona Eccleſiarum, Montium Pietatis, ſeu alterius loci Pij: vel impedientes, ne ab ijs, ad quos jure pertinent, percipiantur. *Concil. Trident. cap.* 11. *ſeſſ.* 22. *de Reform.*

Digitized by Google

30. Fœminas ingredientes Clauſuram Monaſteriorum Regularium ſub prætextu privilegij. *Bulla S. Pij V. 20. Regularium.*

31. Fœminas, & maſculos ingredientes ſepta Monaſteriorum Monialium prætextu licentiarum in caſibus non neceſſarijs. *Gregor. XIII. Bulla 28. Ubi gratiæ.*

32. Suadentes Papæ, ut alienet, vel infeudet loca ſtatus Eccleſiæ. *Bulla S. Pij V. 35. Admonet Nos.*

33. Capientes, & retinentes Chriſtianos habitantes inter Turcas, & illorum bona diripientes, aut remigare cogentes. *Bulla S. Pij V. 149. licet.*

34. Non revelantes conſpiratores, & inſidiatores contra Cardinales. *Bulla ejuſd. Pontif. 93. Infelices.*

35. Publicantes Indulgentias, & facultatem dantes eligendi Confeſſores ijs, qui aliquid ſolvunt. *Bulla ejuſd. Pontif. 99. Quam plenum.*

36. Accipientes, & retinentes fructus Beneficij vacantis, vel impedientes Beneficij poſſeſſionem non ſolventibus dulciaria, ſive aliam ſolutionem. *Bulla ejuſd. Pontific. 104. Durum nimis.*

37. Facientes jurare illicita, & contraria libertati Eccleſiaſticæ. *Bulla Greg. XIII. 93. Inter Apoſtolicas.*

38. Diripientes animalia, & bona, vel illa furata ementes ex ſtatu Eccleſiaſtico. *Bulla ejuſd. Pontif. 98. Non ſine.*

39. Violantes immunitatem Eccleſiarum. *Bulla Greg. XIV. 7. Cum alias.*

40. Docentes poſſe fieri confeſſionem Sacramentalem in abſentia per litteras. *Bulla Clem. VIII. 87. Sanctiſsimus.*

41. Extrahentes frumentum, blada, legumina, & oleum extra ſtatum Eccleſiaſticum ſine licentia. *Paulus V. Bulla 12. Inter graviſsimas.*

42. Docentes, aut defendentes, etiam diſputativè opiniones damnatas. *Decreta S. Congreg. S. Officij, annis 1665. 1666. 1679. & 1690. emanata.*

Contra Clericos.

43. Participantes in Divinis cum excommunicato à Papa. *C. Significavit, de Sent. excom.*

44. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non immutanda ſepultura in eorum Eccleſijs. *Clem. Cupientes. §. Sanè, de Pœn.*

45. Commiſſarios, ſeu Delegatos interponentes Decretum, per gratiam, aut timorem, vel ſortes in alienatione bonorum Eccleſiæ, aut per alios fieri alienationem doloſé procurantes. *Bulla 2. Pauli II. Cum in omnibus.*

46. Prædicatores non ſervantes Decreta pro eis lata in Concilio Lateranenſi. *Bulla Leonis X. 21. Supernæ.*

47. Retinentes Beneficia in confidentiam. *Bulla Pij IV. 85. Romanum Pontificem. Bulla S. Pij V. 85. Intolerabilis.*

48. Abſolventes ſub prætextu privilegiorum à caſibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinarijs reſervatis. *Decretum S. Congreg. Epiſc. & Regular. à Clem. VIII. approbatum anno 1601.*

49. Trahentes perſonas Eccleſiaſticas ad forum Laicale. *Bulla Martini V. 10. Ad reprimendas.*

50. Conſentientes uſurpationibus bonorum Eccleſiarum. *Concil. Trid. cap. 11. ſeſſ. 22. de Reform.*

Contra Regulares.

51. Adminiſtrantes Sacramenta Extremæ-Unctionis, & Euchariſtiæ infirmis, vel matrimonia ſolemnizantes ſine licentia Parochi. *Clem. 1. de Privileg.*

52. Abſolventes ſub prætextu privilegiorum à caſibus Bullæ Cœnę, vel Ordinarijs reſervatis. *Decretum Clem. VIII. ut ſuprà.*

53. Euntes ultra mare ſine licentia ſuperiorum. *Extrav. Ad noſtram de Regular.*

54. Mendicantes tranſeuntes ad non Mendicantes. *Extrav. Viam ibid.*

55. Moniales exeuntes de clauſura abſque licentia. *Bulla S. Pij V. 8. Decori.*

56. Superiores non denuntiantes Religioſos, qui ſunt ſuſpecti de hæreſi Inquiſitoribus, vel Ordinarijs locorum. *Bulla Pauli V. 26. Romanus Pontifex.*

57. Minores de Obſervantia ſubornantes vota in electionibus. *Bulla S. Pij V. 128. Paſtoralis.*

58. Clauſtrales recipientes Minimos ſine licentia Papæ. *Bulla Julij II. Virtute conſpicuus*, extra Bullarium.

59. Tertiarios portantes habitum minorum. *Bulla Leonis X. Licet alias*, extra Bullarium.

60. Minores admittentes in eorum Eccleſijs tempore interdicti ad Divina Fratres, & Sorores Tertij Ordinis. *Clem. Cum ex eo, de Sent. excom.*

61. Clericos Regulares Societatis

JE-

JESU diſcedentes ſine licentia à Societate, etiam ſi prætextu melioris frugis tranſeant ad alium ordinem (exceptis Cartuſianis) *Bulla Gregor. XIII.* 89. *Aſcendente.*

62. Clericos Regulares Congregationis de Somaſcha tranſeuntes ad arctiorem ſine licentia Superioris (exceptis Capucinis, & Cartuſianis) illorumque Receptores. *Sixtus V. Bulla* 4. *Æquum.*

63. Inducentes adjurandum de eligenda, vel de electa non mutanda ſepultura in eorum Eccleſijs. *Clem. Cupientes*, §. *Sanè*, *de Pœnis.*

Contra perſonas publicas.

64. Prælatos vexantes cenſuris commorantes in ſervitio Papæ. *Extrav.* 3. *de Privileg.*

65. Cardinales contravenientes in electione Pontificis. *Bulla Julij II.* 3. *Cum tam Divino.*

66. Cardinales revelantes ea, de quibus Papa eis ſilentium indixit. *Bulla Leonis X.* 7. §. 31. *Et quotieſcumque.*

67. Epiſcopos, qui conterunt Beneficia, contra præſcriptum Bullæ S. Pij V. in eorum manibus reſignata. *Bulla* 58. *Quanta.*

68. Cardinales ambientes Papatum, & Simoniacos ejus cauſa. *Pauli IV. Bulla* 16. *Cum ſecundum.*

69. Cardinales Simoniacos in Beneficijs. *Bulla S. Pij V.* 85. *Hodie in Conſiſtorio.*

70. Judices, Officiales Laicos, ac Prælatos Eccleſiaſticos, trahentes perſonas Eccleſiaſticas ad forum Laicale. *Bulla Martini V.* 10. *Ad reprimendas.*

71. Dominos temporales, qui in terris eorum ſuppoſitis interdicto, cogunt celebrare, & audiri Divina Officia. *Clem. Gravis, de Sent. excom.*

72. Officiales, ac Dominos temporales, bannientes, ſeu facientes, & mandantes bannire perſonas Eccleſiaſticas. *Bulla Urbani VI.* 3. *Quia ſicut.*

73. Officiales, Judices, & Dominos temporales percutientes, vel bannientes Epiſcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab illis ratificantes. *Clem.* 1. *de Pœn.*

74. Principes, & Dominos temporales, concedentes locum, vel permittentes duellum in terris ſuis. *Conc. Trid. ſeſſ.* 25. *de Refor. cap.* 19. *Bulla Clem. VIII.* 21. *Illis vices.*

75. Epiſcopos, & Inquiſitores, eorumque ſubſtitutos, qui faciendo, vel omittendo contra diffamatos de hæreſi, delinquunt in officio. *Clem. Multorum*, §. *Verum*, *de Hæret.*

76. Officiales, & Miniſtros Cameræ Apoſtolicæ non reddentes integra computa. *Bulla Pauli III.* 40. *Cum ſicut.*

77. Gubernatores Civitatum, & locorum ſtatus Eccleſiaſtici recipientes munera, præter comeſtibilia. *Bulla Pauli II.* 3. *Munera.*

Excommunicationes juris non reſervatæ.

Contra omnes.

436

1. Qui ex Magiſtris, aut Scholaribus Bononiæ conducunt Domos alterius Doctoris, aut Scholaris. *C.* 1. *de Locato.*

2. Qui ratas habent Collationes Ordinum, & Beneficiorum à Scholaſticis. *C.* 1. *de Schiſmat.*

3. Qui vexant Eccleſiaſticos, quod non elegerint eum, pro quo rogabatur. *C. Sciant*, *de Elect. in* 6.

4. Qui titulo regaliæ, aut defenſionis occupant bona Eccleſiæ vacantis. *C. Generali*, *eod.*

5. Qui tanquam directores præſidens electionibus Monialium, & diſcordias fovent. *C. Indemnitatibus*, *eod.*

6. Qui procurant, ut conſervatores Regularium ſe immiſceant in alijs, quam in manifeſtis injurijs, & violentijs. *C. fin. de Offic. deleg. in* 6.

7. Qui extorquent abſolutionem, à cenſuris per vim, aut metum. *C. un. de His, quæ vi metuſvè in* 6. *Et abſolutio eſt nulla.*

8. Qui ex Judicibus accedunt ad mulieres ex cauſa ficta, ad excipiendum teſtimonium. *C.* 2. *de Judic. in* 6.

9. Qui ex Laicis compellunt Eccleſiaſticos, ut ſibi ſubmittant jura Eccleſiæ. *C.* 2. *de Reb. Eccleſ. non alien. in* 6.

10. Qui exigunt pedagia, &c. ab Eccleſiaſticis perſonis. *C.* 4. *de Cenſ. in* 6. Videtur nunc reſervata in Bulla Cœnæ. *Can.* 18.

11. Qui docent Jus Civile, vel Medicinam Religioſos habitum dimittentes. *C.* 2. *Ne Cleric. in* 6.

12. Qui ſepeliunt hæreticos in loco Sacro ſcienter. *C.* 2. *de Hæret. in* 6.

13. Qui mandant interfici Chriſtianum per Aſſaſſinos. *C.* 1. *de Homicid. in* 6.

Qui

Digitized by Google

14. Qui concedunt, vel conceſſas repreſſalias extendunt adverſus Eccleſiaſticos. *C. un. de Injur. in 6.*

15. Qui ſequeſtrum ab Ordinario ſuper beneficio factum impediunt, vel fructus occupant. *Cl. un. de Sequeſtr. poſſeſ.*

16. Qui tempore interdicti, vel interdictos nominatim publicè excommunicatos, aut uſurarios manifeſtos ſepeliunt in loco Sacro. *Cl. 1. de Sepult.*

17. Qui impediunt Viſitatores Monialium. *Cl. Attendentes, de Statu Monach.*

18. Qui ſcientèr contrahunt Matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. *Cl. un. de Conſang.*

19. Qui impugnant litteras Papæ non coronati. *Extrav. ult. h. t.*

20. Qui imprimunt libros abſque licentia Superiorum. *Bulla 12. Leonis X.*

21. Qui edunt Gloſſas, & Scholia in Tridentinum. *Bulla 73. Pij IV.*

22. Qui aſſerunt ante ſuſceptionem Euchariſtiæ, non eſſe neceſſariam Confeſsionem peccato mortali obſtrictis. *Trid. ſeſſ. 13. Can. 11. de Euchariſt.*

23. Qui rapiunt mulieres, & rapientibus favent. *Trid. C. 9. ſeſſ. cit.*

24. Qui cogunt, vel impediunt mulieres ab ingreſſu Religionis. *Trid. ſect. 25. C. 9. de Regul.*

25. Qui vexant perſonas res, & Officiales Sancti Officij. *Bulla 82. S. Pij V.*

26. Qui pingunt, deaurant, &c. Agnos Dei à Pontifice benedictos. *Bulla 2. Gregor. XIII.*

27. Qui non denuntiant S. Officio, vel Ordinario, hæreticos, magos, ſortilegos, & hæreticalitèr blaſphemantes Deum, B. Virginem, & Sanctos. *Edictum Sancti Officij.*

Contra Clericos.

28. Qui ſe ingerunt in alterius Epiſcopatu ad officium ſine licentia proprij Epiſcopi. *C. Quoniam, de Offic. Ordin.*

29. Qui publicè audiunt Medicinam, aut Leges, & Sacerdotes ſunt, perſonatum habentes. *C. fin. Ne Clerici.*

30. Qui ex Sacerdotibus recipiunt præfecturas Sæculares, & moniti non dimittunt. *C. Clerici, eod.*

31. Qui procurant, ut alij occupent jura, & bona Eccleſiarum vacantium. *C. Generali, de Elect. in 6. Sed in. Trid. ſect. 22. cap. 11. de Reform.* Videtur hæc excommunicatio eſſe reſervata.

32. Qui in Sacris conſtituti, contrahunt matrimonium. *Clem. un. de Conſanguin.*

33. Qui alienant, vel ultra triennium locant bona Eccleſiarum. *Extrav. Ambitioſæ, de Reb. Eccleſ. alien.*

34. Qui fictè reſignant, vel permutant beneficia. *Bull. 58. S. Pij V.*

35. Qui in concionibus, vel diſputationibus impugnant Montes Pietatis. *Bull. 11. Leon X.*

Contra Religioſos.

36. Qui non adimplent diſpoſita in Alexandri VII. Bulla, quæ incipit: *Felici*: in viſitatione Monalium ſibi ſubjectarum.

37. Qui audiunt, vel docent extra Clauſtra Jus Civile, vel medicinam. *C. Non magnopere. C. Super ſpecula. Ne Clerici.*

38. Qui inſtituunt novum Ordinem (vel locum acquirunt, ſecluſo privilegio) ſine licentia Papæ. *C. un. de Relig. Dom. in 6.*

39. Qui ex profeſsis temerè dimittunt habitum. *C. 2. Ne Clerici, in 6.*

40. Qui occupant decimas Eccleſijs debitas, vel illas ſolvi prohibent. *Clem. 1. de Decim. Clem. Cupientes, de Pœnis.*

41. Qui adeunt Curias Principum ad nocendum ſuis Prælatis, vel Monaſterijs. *Clem. Ne in agro, §. Quia verò, de Stat. Monach.*

42. Qui tenent arma intra Clauſtra ſine licentia Abbatum, & ſunt Monachi nigri. *Ibid.*

43. Qui ex profeſsis contrahunt Matrimonium. *Clem. un. de Conſang.*

44. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas domos, vel receptas alienant ſine licentia Papæ, & privilegio. *Clem. Cupientes, de Pœnis.*

45. Qui non obſervant interdictum à Papa, vel Epiſcopo poſitum. *Clem. 1. h. t.*

46. Qui ex Capucinis recipiunt Minores de Obſervantia ſine licentia Sedis Apoſtolicæ, aut Ordinis Generalis, & qui recipiuntur. *Bull. 20. Sixti V.*

Contra Epiſcopos, & Nuntios.

47. Qui veniunt ad Urbem, & inde recedunt ſine licentia Papæ. *Extrav. 2. & 3. de Majorit. & obed.*

48. Qui impetrant litteras à Principibus ad Dignitates. *Bull. 96. Pij IV.*

Con-

Digitized by Google

Contra Dominos temporales.

49. Qui prohibent ſubditis, ne quidquam vendant Eccleſiaſticis, aut emant aliquid ab eiſdem, neque eis blandum molant, aut alia obſequia præſtent. *C. Eos, qui de Immunit. Eccleſ.* ſed hæc videtur reſervari *in Bulla Cœnæ*, *caſu* 15.

50. Qui ſe opponunt, vel impediunt Epiſcopos, vel Inquiſitores in officio Inquiſitionis. *C. Ut inquiſitionis, de Hæret. in 6.*

51. Qui concedunt repreſſalias contra Eccleſiaſticos. *C. un. de Injur. in 6.*

52. Qui retinent in Italia nomen Vicarij Imperatoris vacante Imperio. *Extravag. Si Fratrum, Joann. XXII. Ne Sede vacante.*

53. Qui contra perſecutores Cardinalium non ſervant ſtatuta in *C. Felicis, de Pœnis, in 6.*

54. Qui permittunt agitationes taurorum in terris ſuis, nempè periculoſas. *Bull.* 48. *S. Pij V.*

Contra Magiſtratus, & Judices.

55. Qui poſt tertiam admonitionem negligunt reddere Jus Eccleſiaſticis. *C. Adminiſtrationes,* 12. *q.* 5.

56. Qui faciunt ſervari ſtatuta contra libertatem Eccleſiaſticam. *C. Noverit, h. t.* Sed hanc iterum reſervare videtur. *Bulla Cœnæ, caſu* 15.

57. Qui extorquent pecuniam prætextu officij Inquiſitoris. *Clem.* 2. *de Hæretic.*

58. Qui fovent uſuras, & approbant. *Clem.* 1. *de Uſuris.*

59. Qui auxilium non præſtant Epiſcopo pro conſervanda clauſura Monialium. *Trid. ſeſſ.* 25. *C.* 5. *de Regular.*

60. Qui ex Rectoribus Univerſitatum promovent ad Doctoratum, vel profeſſuram eos, qui non emiſerunt profeſsionem Fidei. *Bull,* 88. *Pij IV.*

61. Qui Cardinalibus Inquiſitoribus in rebus ad officium Inquiſitionis pertinentibus, non obediunt. *Bull.* 1. *S. Pij V.*

Catalogus Suſpenſionum.

Contra Epiſcopos.

437

1. Qui primam Tonſuram conferunt infanti, illiterato, conjugato. *C. Nullus, de Tempor. ordin. in 6.*

2. Qui ordinant ſimoniacè. *C. penult. de Simon. Extrav.* 2. *eod.*

3. Qui Sacrum Ordinem conferunt Religioſis non profeſsis. *Bull.* 75. *S. Pij V.* exceptis Religioſis Societatis JESU.

4. Qui ordinant Monachum ſine licentia Abbatis, vel alium non ſubditum ſine licentia proprij Ordinarij. *C. fin. D.* 58. *Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 8. *de Ref.*

5. Qui ordinant proprios ſubditos in aliena Diœceſi ſine licentia Ordinarij. *Trid. ſeſſ.* 6. *cap.* 5. *de Ref.* Taceo ſuſpenſiones ferendæ ſetentiæ in male ordinantes à jure decretas.

6. Qui beneficijs privant commorantes in Curia Romana. *Extrav. Divina, de Privil.*

7. Qui jura, & bona Eccleſiæ ſubmittunt Laicis ſine Capituli, & Papæ conſenſu. *C. Hoc conſultiſsimo, de Reb. Eccleſ. non alien. in 6.*

8. Qui in proprium uſum convertunt bona Beneficiorum vacantium. *C. fin. de Offic. Ordin. in 6.* ſed tantum eſt ſuſpenſio ab ingreſſu Eccleſiæ.

9. Qui abutuntur poteſtate delegata in cauſa alienationis bonorum. *Bull.* 2. *Pauli II.*

10. Qui admittunt reſignationes Beneficiorum contra formam præſcriptam in *Bull.* 58. *S. Pij V.*

11. Qui negligunt procedere contra ſimoniacos. *C.* 102. 1. *q.* 1.

12. Qui ſunt Inquiſitores, & delinquunt in officio. *Clem.* 1. *de Hæretic.*

13. Qui procurant capi Eccleſiaſticos, ut renuntient beneficijs, vel citatos impediunt ab acceſſu ad Sedem Apoſtolicam. *Clem.* 2. *de Pœnis.*

14. Qui quoad fructus beneficiorum vacantium non ſervant *Extrav.* 2. *Joan. XXII. de Electione.*

15. Qui confirmant, & conſervant electum ſine prævia inquiſitione. *C. Provida, eod. in 6.*

16. Qui promoti ad Eccleſias accedunt, non expeditis litteris, ac non præſtito fidelitatis juramento. *Extrav.* 1. *eod. int. com.*

17. Qui ob crimen concubinatus moniti

niti à Synodo Provinciali ſe non emendant. *Trid. ſeſſ.* 25. *cap.* 14. *de Ref.*

18. Qui relaxant incendiarijs pœnas à jure inflictas. *C. Peſsimam*, 23. *q.* 8.

19. Qui publicant Indulgentias, & facultatem eligendi Confeſſarios dant ſolventibus aliquid. *Bull.* 99. *S. Pij V.*

20. Qui non viſitant limina Apoſtolorum tempore præſcripto. *Bull.* 15. *Sixti V.*

21. Qui ingrediuntur Monaſteria Monialium in caſibus non neceſſarijs. *Bull.* 28. *Greg. XIII.*

Contra Capitula, & Communitates.

22. Quæ occupant bona à Prælato relicta, vel obvenientia tempore vacationis. *C. Quia ſæpè, de Election. in 6.*

23. Quæ recipiunt Prælatum in Curia promotum abſque litteris Papæ. *Extrav.* 1. *eod.*

24. Quæ in Religionis ingreſſu à ſe admiſſo ex pacto recipiunt prandia, paſtum, pecunias, jocalia. *Extrav. Sanè, de Simon.*

25. Quæ in reſignatione beneficiorum non obſervant contenta in *Bull.* 58. *S. Pij V.*

Contra Clericos privatos, & ſingulares.

26. Qui recipiunt Ordines Sacros ante legitimam ætatem, vel non ſervatis interſtitijs: vel extra tempora: vel cenſura irretiti: vel à ſchiſmatico (quod communiter extendunt ad eos, qui ab excommunicato) vel ab eo, qui renuntiavit Epiſcopatui: vel à proprio Epiſcopo in aliena Diœceſi ſine debita licentia: vel ab Epiſcopo Titulari tantum ſine licentia Ordinarij proprij: vel ab alieno Epiſcopo ſine licentia proprij. *C. Vel non eſt compos. C. Cum quidam, de Tempor. ordin. Bull.* 7. *Pij II. C. Illorum, de Sentent. excomm. C.* 1. *&* 2. *de Schiſmat. C.* 1. *de Ord. ab Epiſc. qui renunt. Trid. ſeſſ.* 6. *cap.* 5. *de Ref. ſeſſ.* 14. *cap.* 2. *de Ref. ſeſſ.* 23. *cap.* 8. *de Ref.*

27. Qui ordinantur ſine, vel ficto titulo. *C. Neminem. C. Sanctorum, D.* 70. *Bull.* 33. *Urb. VIII.*

28. Qui ordinantur in Sacris poſt matrimonium, etiam ratum tantum. *Extrav. Antiquæ, de Voto.*

29. Qui ordinantur in Sacris cum litteris dimiſſorijs à Capitulo infra annum, ſede vacante, datis: & qui ordinantur per ſaltum. *Trid. ſeſſ.* 7. *cap.* 10. *de Ref. & ſeſſ.* 23. *cap.* 14. *de Ref.*

30. Qui impugnant perſonam electi, & in probatione deficiunt. *C.* 1. *de Elect. in 6.*

31. Qui electo à ſe Epiſcopo infra 8. dies non præſentant electionem. *C. Cupientes, eod. in 6.*

32. Qui eligunt per abuſum ſæcularis poteſtatis. *C.* 13. *de Elect.* ſed eſt ferendæ ſententiæ.

33. Qui eligunt indignum ad Epiſcopatum, vel Beneficium curatum; licet ſint compromiſſarij tantum. *C. Cum in cunctis. C. Compromiſſarius, eod. in 6.*

34. Qui poſtulant in Epiſcopum minores 27. annis, vel Religioſos Mendicantes. *Extrav. un. de Poſtul. Prælat.*

35. Qui ab uſurarijs manifeſtis recipiunt oblationes, vel eos ſepeliunt. *C. Quia in omnibus, de Uſur.*

36. Qui publicè utuntur virgata, vel partita veſte ſine cauſa. *Clem.* 2. *de Vita, & honeſt.*

37. Qui occupant bona Eccleſiarum vacantium, vel à Prælatis relicta. *C. Quia ſæpè, de Elect. in 6.*

38. Qui Eccleſias ſibi commiſſas gravant alienis debitis. *C.* 2. *de Solut.*

39. Qui recipiunt procurationes pro viſitatione, officio non impenſo. *C. Exigit. de Cenſib. in 6.*

40. Qui ſunt notorij concubinarij. *C. fin. de Cohabit. Cleric.*

41. Qui celebrant Miſſam, & in ea non communicant. *C. Relatum, D.* 2. *de Conſecrat.*

42. Qui Miſſam jam inchoatam abrumpunt ſine gravi cauſa. *C.* 57. *D.* 1. *de Conſecrat.*

43. Qui Simoniacè ordinantur. *C. penult. de Simon.*

44. Qui ſpontè jurant de tenendo ſchiſmate. *C.* 1. *de Schiſmat.*

45. Qui celebrant coram excommunicato. *C.* 18. *& ibi Gloſ. de Sent. excom. in 6.*

46. Qui in concionibus diſputant de Immaculata Conceptione B. V. vel eam impugnant, vel de ea ſcribunt in vulgari lingua. *Bull.* 114. *S. Pij V. Bull.* 29. *Gregorij XV.*

47. Qui recipiunt Prælatos, à Sede Apoſtolica promotos ſine litteris. *Extrav.* 1. *de Election.*

48. Qui rapiunt mulieres. *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 6. *de Ref. matrim.*

Qui

Digitized by Google

49. Qui nefandum Sodomiæ crimen exercent. *Bull.* 72. *S. Pij V.*

50. Qui aliquid faciunt in judicio per gratiam, vel ſordes in gravamen injuſtum partis. *C.* 1. *de Sent. & re jud. in* 6.

51. Qui ex Parochis jungunt ſponſos alterius Parochiæ ſine licentia proprij Parochi. *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de Ref. matrim.*

52. Qui ex conſervatoribus Regularium ſe immiſcent in alijs, quàm manifeſtis injurijs. *C. fin. de Offic. delegat.*

53. Qui ex ſuperioribus Eccleſiarum non exigunt ſingulis annis rationem de adimpleto onere Miſſarum. *Bull. Innoc. XII.* 1607.

Contra Regulares Prælatos, & Subditos.

54. Qui ex Superioribus concedunt reditus aut poſſeſſiones Monaſteriorum alijs: vel aliquid ratione exceſſuum ſuorum Religioſorum acquirunt, & non ſatisfaciunt damnificatis, vel qui à Sacriſtis, &c. non exigunt ſingulis annis rationem de adimpleto onere Miſſarum. *Clem.* 1. *de Reb. Eccl. Clem.* 1. *de Privil. Bull. Inn. XII. cit.*

55. Qui tàm Superiores, quàm Subditi recipiunt alumnos ad Profeſſionem ante expletum probationis annum: vel ſibi appropriant decimas ad ſe non pertinentes. *C. Non ſolum, de Regular. in* 6. *Clem.* 1. *de Decimis.*

56. Qui nondum Profeſsi recipiunt Ordines Sacros. *Bull.* 75. *S. Pij V.* nempè extra Societatem Jeſu.

57. Qui mulieres introducunt intra Clauſuram Monaſteriorum. *Bull.* 20. *S. Pij V.*

58. Qui confitentibus non faciunt conſcientiam de ſolvendis decimis. *Clem. cupientes de Pœnis.*

59. Qui non deferunt habitum à Regula præſcriptum. *Cl.* 1. *de Statu Monach.*

60. Qui faciunt Apoſtaſiam ab Ordine, & in ea recipiunt Ordines. *C. fin. de Apoſtat.*

61. Qui ejiciuntur à Religione. *Bulla* 26. §. 1. *& Urb. VIII.*

Catalogus Interdictorum.

Interdicta localia.

438

1. Contra Dominos temporales, quorum loca ſubjacent Interdicto, ſi impediant, ne Legatus, vel Nuntius Papæ fungatur ſuo officio. Item ſiquis injurioſé percutit, capit, bannit, Epiſcopum. *Extrav. Super gentes, de Conſuet. Clem.* 1. *de Pœnis.*

2. Contra Civitatem, quæ ſupponitur interdicto, ſi hoſtilitèr inſequitur Cardinales. *C. Felicis, de Pœnis in* 6.

3. Contra Eccleſias tàm Sæcularium, quàm Regularium, qui aliquem inducunt, ut juret, vel promittat ibi eligere ſepulturam, ſi poſteà ibi ſepelitur jurans, vel promittens. *C.* 1. *de Sepult. in* 6.

4. Contra Collegia, & Univerſitates, quæ exigunt gabellas, &c. vel aliquid contra libertatem Eccleſiaſticam. *Bull.* 39. *Greg. XIII.*

Contra Univerſitates.

5. Quæ uſurarijs locant habitationem, vel fœnus publicè exercere ſinunt. *C.* 1. *de Uſur. in* 6.

6. Quæ concedunt, vel extendunt repreſſalias contra Eccleſiaſticos. *C. un. de Injur. in* 6.

7. Quæ non ſervant circa fructus beneficiorum vacantium ſtatuta in *Extrav. un. Ne Sedevacante.*

8. Quæ à ſententia Papæ apellant ad futurum Concilium. *Bulla Cœnæ caſu* 2.

9. Quæ ex Capitulis Cathedralibus infra annum, Sedevacante, concedunt Dimiſſorias litteras. *Trid. ſeſſ.* 7. *c.* 10.

10. Quæ exigunt tributa ab Eccleſiaſticis. *C. Quamquam, de Cenſib. in* 6.

Interdicta perſonalia ſpecialia.

Contra perſonas ſingulares.

11. Quæ in ferendis cenſuris non obſervant formam, à jure præſcriptam. *C.* 1. *de Sentent. excom. in* 6.

12. Quæ violant interdictum locale, vel perſonale. *C. Epiſcoporum, de Privil. in* 6.

13. Quæ dant cauſam interdicto locali. *C. Si ſententia, de Sentent. excom. in* 6.

14. Quæ de manu Laici recipiunt Prælaturam, vel Dignitatem Eccleſiaſticam. *C. Siquis deinceps,* 16. *q.* 7.

15. Quæ ad Eccleſias Cathedrales promotæ intra unum menſem ſe non com-

Digitized by Google

committunt itineri ad faciendam reſidentiam. *Bull.* 190. *Urb. VIII. cum Trid. ſeſſ.* 23. *cap.* 2. *de Ref.*

16. Si Clerici in Sacris Conſtituti jaceant in crimine fornicationis. *C. Siqui ſunt, D.* 81.

17. Si Prælatus uſurpet bona vacantium Beneficiorum. *Extrav. un. Ne Sede vacante.*

18. Siquis Eccleſiarum Sæcularium Rector, vel Miniſter recipiat onera perpetua Miſſarum ſine licentia Ordinarij. *Bull.* 42. *Urb. VIII.*

19. Siquis Prælatus edat Comentarios in Concilium. *Trid. Bull. Pij IV.* Confirmatoria ejuſdem Trid.

20. Siquis Epiſcopus, vel Abbas bona Eccleſiæ alienet non ſervata forma. *Extr. Ambitioſæ de Reb. Eccl. alien.*

21. Siquis Epiſcopus, vel inferior Prælatus exigat in viſitatione exceſsivam procurationem, & contra jus. *C. Exigit. de Cenſib. in 6. Trid. ſeſſ.* 24. *cap.* 3. *de Ref.*

22. Siquis Ordinarius privet Beneficijs commorantes in Urbe, & qui talia beneficia recipit, idem incurrit. *Extr.* 3. *de Privileg.*

23. Siquis Metropolitanus non moneat intra præſcriptum tempus Pontificem, quod ſui ſuffraganei non reſideant, vel antiquior ex ſuffraganeis, ſi Metropolitanus non reſideat. *Trid. ſeſſ.* 6. *cap.* 1. *de Ref.*

TIT. XL.

De Verborum ſignificatione.

439 JUS Canonicum, ad imitationem Juris Civilis, hos duos titulos generales toti operi communes de V. S. Et de Reg. jur. in fine continet. Et quia plures, & diverſas materias amplectuntur, ideò ſatius duxi ex textibus propoſitis ordine, quo in jure continentur, præcipuas deducere deciſiones, & ad eas alias doctrinas pro faciliori, & pleniori intelligentia ſignificationis verborum, ſeu vocum adjungere. Et quia, teſte *J. C. in L.* 24. *ff. de Legib. incivile eſt, niſi tota Lege perſpecta, una aliqua particula ejus propoſita judicare, vel reſpondere*: ideò debet totus contextus Legis, Reſcripti, Privilegij, teſtamenti, contractus, vel inſtrumenti, vel alterius cujuſcumque diſpoſitionis attente, & circumſpectè legi, ut ſic mens diſponentis deducatur, declarando verba ſequentia per antecedentia, & è contra. *L.* 50. §. *fin. ff. de leg.* 1. Debet item ex proœmio, & rubrica ſenſus diſpoſitionis, vel operis declarari. *L.* 134. §. 1. *ff. de V. O.* Verba debent intelligi circa ſubjectam materiam, de qua proferuntur, & juxta qualitatem perſonarum. *C.* 6. *h. t. L.* 69. *ff. de leg.* 3. Ita tamen ut jura juribus concilientur, & eorum correctio, quantum poſsibile ſit, vitetur. *C.* 29. *de Elect. in 6.* His igitur prælibatis, jam operi maſſus applicemus, ut huic tuguriolo quaſi ſubgrundam adjungamus.

Cap. 1.

440 *D. Hieronymus, vel Gloſſa Interlinealis* ad ea verba *Oſeæ. C.* 10. *Innovate vobis novale*: adjungit: *Novale eſt ager nunc primùm præciſus.* Et ut explicat noſtri Textus epigraphe: eſt terra noviter ad culturam redacta, & *C.* 21. *h. t. L.* 8 *tit.* 33. *p.* 7. ibi: *Novalios tanto quiere decir, como montaña, ò xara, que es rompida de nuevo para meterla à labor.*

Cap. 2.

Ad illud *Danielis* 1. *nam, & Rex Nabucodonoſor Pater tuus.* Ubi vocat Nabucodonoſor Patrem Balthaſaris addit *D. Hieronymus*: id eſt, *proavus* more ſcripturæ, quæ avos, & deinceps patres appellat: idem de Jure Civili accidit: nam nomine patrum omnes aſcendentes ſolent intelligi. *L.* 201. *ff. h. t.* Sic liberorum appellatione omnes deſcendentes continentur. *L.* 220. *ff. h. t.* Et nomine viri, etiam fœmina intelligitur. *L.* 1. *ff. h. t. L.* 6. *tit.* 33. *p.* 7. Et hic obiter notandum eſt, quod Sacra Scriptura in quadruplici ſenſu poteſt intelligi, in ſenſu nempè litterali, allegorico, tropologico, ſeu morali, & anagogico: & quid unuſquiſque ſignificet in his verſibus declaratur. *Littera geſta docet: quid credas Allegoria: Moralis quid agas: quid ſperes Anagogia.* Sic hæc vox *Jeruſalem* ſecundum ſenſum litteralem Civitatem Jeruſalem ſignificat, ſecundum allegoricum Eccleſiam: ſecundum tropologicum, ſeu moralem, animam fidelem: ſecundum anagogicum, cœleſtem patriam, quam in hoc Mundo peregrini inquirimus ſignificat.

Cap.

Digitized by Google

Cap. 3.

In C.4.*Prov.*dicitur *Salomon unigenitus*, cum fratrem uterinum conſtet præceſsiſſe: quia ait D. Hieronymus hic: *Ille mox natus ſine nomine, quaſi nunquam eſſet, de vita deceſſit.* Nec enim natus videtur, qui confeſtim, eſt mortuus. *Sanchez de Matrim. lib.* 3. *D.* 18. *n.* 6. Nec nomine filiorum veniunt, qui mortui naſcuntur, *L.* 8. *tit.* 33. *p.* 7. nec monſtruoſi habentes figuram beſtiæ. *L.* 14. *ff. de Stat. hom.* Verba enim in Legibus, contractibus, teſtamentis, privilegis, reſcriptis, ſententijs, quin & in diſpoſitionibus odioſis, & pœnalibus, ita debent ſumi, ut non ſuperflua, ſed cum effectu ſint, etiam ſi ad hoc ſit neceſſarium, verba aliquantulùm impropriari. *C.* 17. *de Pœnit. D.* 1. *c.* 4. *de Cleric. non reſid. L.* 1. §. 2. *ff. Quod quiſque jur.* Deindè dicitur *unigenitus*, etiam ſi *ex lib.* 1. *Paralip. cap.* 3. *v.* 5. Conſtet David ex Berſabe ſuſcepiſſe alios tres filios. Dicitur denique *unigenitus coram matre ſua*, quia erat præomnibus dilectus.

Cap. 4.

Matth. cap. 1. dicitur: *Cum eſſet deſponſata Mater ejus Maria Joſeph, antequam convenirent inventa eſt in utero habens de Spiritu Sancto.* Ex hoc textu malè inferebant aliqui hæretici, quod B. V. Maria poſt partum cognita à Divo Joſepho fuiſſet, ut refert S. Epiphanius. Nam ut benè notat *D. Hieronym.* hic, *non ſequitur, ut poſteà convenerint, ſed Scriptura, quod factum non ſit, oſtendit.* Imò potius ſunt verba improprianda, quam admittere abſurdum, ut in præſenti ſequeretur. Similitèr impropriantur; quando natura rei illis repugnat, vel quando jus tertij læditur, vel quando ſequitur correctio juris; vel ſuperfluitatem continerent, vel actus periret, vel delictum probarent: nam cum in dubio de nullo delictum præſumatur. *L.* 51. *ff. Pro ſocio,* debet potius aliquantulùm verborum ſignificatio impropriari, quam declinare in pejorem partem. *C.* 2. *de Reg. jur. Barb. Axiomat. juris* 202. *per tot.*

Cap. 5.

Matth. cap. 1. ait de Divo Joſepho: *Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum.* Ubi D. Hieronymus ait, ex hoc loco, quidam perverſiſsimè ſuſpicantur, & alios filios habuiſſe Mariam, dicentes primogenitum: cum primogenitus non debeat dici, niſi qui habeat fratres: cum hic mos Divinarum ſit ſcripturarum, ut primogenitum non eum vocent, quem fratres ſequuntur, ſed eum, qui primo natus ſit. Si vero duo ſimul naſcantur ex eodem partu, & ignoretur, quis prius, vel poſterius natus ſit, præſumitur prius natum fuiſſe Marem, quam fœminam: ſi ambo ſint mares, ambo dividunt honorem provenientem ex primogenitura. Deindè: ſi vir, & uxor ſimul perierunt: v.g. in naufragio, præſumitur, ſi alias non conſtet, uxorem prius periiſſe. Si cum filio pubere ſimul perierunt parentes, illi prius deceſsiſſe creduntur. Si vero ipſe erat impubes, ipſe creditur prius mortuus. Et juxta has regulas ſucceſsio hæreditatum dotis, & majoratus definienda erit. *L.* 9. *l.* 10. *ff. de Reb. dub. l. fin. tit.* 33. *p.* 7. Etiam hæc vox *major*, aliquando pro poſitivo ponitur: ita reſervatio Cancellariæ de Dignitatibus majoribus habet locum, ubi eſt una dignitas tantum. *Garcia de Benef. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 26. Regularitèr tamen ſumitur pro comparativo poſitivum ſupponente. *L.* 1. *ff. de V. O. ibid. DD. Barboſ. in Præſent. n.* 3.

Cap. 6.

Ubi *D. Hilarius lib.* 4. *de Trinitate,* ait intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei eſt ſermo ſubjectus: nam ut communitèr dicitur: intentio verbis deſervire non debet, ſed verba intentioni. *C.* 11. 22. *q.* 5. *L.* 5. *tit.* 33. *p.* 7. Et hinc *ſcire Leges non eſt verba tenere, ſed mentem. L.* 17. *ff. de Legib. l.* 13. *tit.* 1. *p.* 1. Aliquando interpretatio diſpoſitionis ſumitur ex cauſa ibidem aſsignata; *arg. L.* 53. *ff. Solut. matrim.* licet quandoque latior ſit ratio quam diſpoſitio; *arg. C. fin. de Immun. Clem.* 1. *de Electiion.* Verba ſimplicitèr prolata, ſimplicitèr, non ſecundum quid debent intelligi, alias non propriè ſumerentur. *L.* 45. *l.* 69. *ff. de Leg.* 3. *l.* 1. §. 3. *ff. de V. O.* Sic reſidentia injure requiſita, de perſonali debet intelligi. *C.* 3. *de Cleric. non reſident.* proviſio de beneficio vacaturo per mortem alicujus, non de caſu mortis civilis, quæ per privationem,

nem, vel depoſitionem contingit, ſed de mortis naturalis caſu intelligitur; *arg. L.* 121. §. 2. *ff. de V. O.*

Cap. 7.

D. *Auguſt.* loquens de conſenſu Evangeliſtarum ait: *Nihil obſtat narrandi diverſitas, ubi eadem dicuntur, maximè, cum quiſque Evangeliſtarum ex ordine credat, ſe dicere, quo Deus voluit.*

Cap. 8.

D. *Greg. lib.* 1. *Epiſt.* 28. ait: *Si prolixam epiſtolam ad interpretandum accipere fortaſſè contigerit, rogo, non verbum ex verbo, ſed ſenſum ex ſenſu transferre: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, ſenſus veritatis amittitur.* Quando ergo ex ſubjecta materia, vel fine conſtat de diſponentis intentione, hæc debet attendi, etiam ſi verba aliquantulùm improprientur: cum intentio Legiſlatoris, vel cujuſcumque alterius agentis ſit, velut anima diſpoſitionis illius. *L.* 69. *ff. de Leg.* 3. *C.* 6. *c.* 15. *h. t. l.* 5. *tit.* 33. *p.* 7.

Cap. 9.

D. *Iſidor. l.* 10. *Ethymolog.* ait: *Quamvis omnes, qui præſunt præpoſiti ritè vocentur, uſus tamen obtinuit, eos vocari præpoſitos, qui quandam prioratus curam ſuper alios gerunt.* Quando non aliter conſtat de intentione diſponentis, verba ſumenda ſunt in ſenſu, quem habent, juxta communem hominum uſum. *L.* 69. *ff. de Leg.* 3. Et quidem ſecundum modernum modum loquendi, & ſecundum uſum illius Provinciæ, & Regionis; *arg. L.* 50. §. 3. *ff. de Leg.* 1. Nam uſus, teſte Horatio in Arte Poetica, eſt unicus Legiſlator, in materia de Verborum, & vocum ſignificatione, ibi: *Multa renaſcentur, quæ jam cecidere, cadentque, quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet uſus, quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.* Verba, quæ & uſum naturalem, & civilem habent, ſecundum naturalem, ut magis proprium intelligenda ſunt. *L.* 121. §. 2. *ff. de V. O.* Niſi ſpecialiter diſponatur, quod in civili ſumantur; *arg. C.* 6. *Qui filij ſunt legit.* vel niſi inveniantur in Legibus, reſcriptis, ſententijs Judicum, reſponſis Juris Conſultorum, inſtrumentis authenticis, &c. Nam tunc magis, quam ſecundum vulgarem ſenſum, ſecundum juridicam ſignificationem intelliguntur.

Cap. 10.

D. *Iſidor. l.* 8. *Ethymolog. C.* 15. *Forus eſt litium exercendarum locus, à fando dictus, ſive à foroneo Rege; qui primus Græcis legem dedit: Conſtat forus cauſa, lege, & judicio. Cauſa à caſu, quo venit dicitur, dum negotium proponitur eſt cauſa, dum diſcutitur judicium, dum definitur juſtitia. Vocatur autem judicium, quaſi juriſdictio, & juſtitia, quaſi juris ſtatus. Jurgium dicitur, quaſi juriſgarrium, eo, quod hi, qui cauſam dicunt, jure diſceptant. Hic autem à contentione limitis primus nomen ſumpſit, de qua Virgilius: Limes erat poſitus litem, ut diſcerneret agris. In omni negotio hæ perſonæ quæruntur: Judex, accuſator, reus, & tres teſtes. Judex dictus, quaſi jus dicens Populo, ſive, quod jure diſceptet. Jure autem diſceptare, eſt juſtè judicare: non eſt ergo Judex, ſi non eſt in eo juſtitia. Accuſator vocatus eſt, quaſi cauſator, qui ad cauſam vocat eum, quem appellat, reus à re, quæ petitur, nuncupatur. Teſtes antiquitus ſuperſtites dicebantur, eo, quod ſuper cauſæ ſtatu proferebantur. Teſtes autem conſiderantur conditione, natura, & vita. Conditione, ſi liber, non ſervus. Natura, ſi vir, non fœmina. Vita, ſi innocens, & integer actu: nam ſi vita bona defuerit, fide carebit, non enim poteſt juſtitia, cum ſcelerato homine habere commercium.* Sanè. Hic textus materiam ampliſsimam continet, cujus partes in ſuis locis pro noſtra tenuitate expoſuimus.

Cap. 11.

D. *Iſidor. l.* 5. *Ethymolog. C.* 14. ait: *Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens ſcriptura Legibus, aut moribus comprobata: Dicitur pactum quaſi ex pace factum.*

Cap. 12.

D. *Iſidor. Cap.* 25. ait: *Jus dictum eſt à jure poſsidendo: hoc enim jure poſſidetur, quod juſtè: hoc juſtè, quod benè: quod autem malè poſſidetur alienum: malè autem poſſidet, qui vel ſuis malè utitur, vel aliena præſumit. C.* 11. 14. *q.* 4. Quod autho-

thoritate legis; vel ſuperioris ſit, juſtè ſit, & qui authoritate Prætoris poſsidet, juſtè poſsidet. *L. 11. ff. de Adquir. poſſeſ.*

Cap. 13.

Sic Paſchalis Papa XI. reſcribit: *Cæterùm primitiæ, decimæ, oblationes in ſolis Eccleſiarum bonis præcipuè numerantur. Oblationes dicimus, quæcumque de proprijs, & licitis rebus Eccleſiæ à fidelibus offeruntur.* Oblatio eſt quædam donatio bonorum temporalium Deo, vel Eccleſiæ facta. *C. 9. cum ſeqq.* 13. *q.* 2. de quibus omnibus jam aliquid diximus *ad tit. de Decimis.*

Cap. 14.

Alex. III. Sic ait: *Nos itaque tibi duximus reſpondendum, quod Sacerdos uno præſente Clerico, & etiam ſolus infirmum ungere poteſt.* Sacramentum Extremæ-Unctionis miniſtratur graviter infirmis febri, vulnere, vel alia quacumque infirmitate naturali, ſeu violenta: non tamen alijs, etiam de vita periclitantibus, ut ſunt navigantes, prægnantes, vel ultimo ſupplicio condemnatis, quia ſolum infirmus eſt ſubjectum illius capax. *C. un. de Sacr. Unct.* Quoad miniſtrum attinet, tantum Parochus, vel alius Sacerdos de voluntate ſaltem præſumpta illius, illud licitè confert. *Cl. 1. de Priv.* validè tamen quilibet Sacerdos illud confert. *Trid. ſeſſ. 14. de Extrem. Unct. cap. 3.* etiam ſi alijs Sacerdotibus non ſocietur: nam licet in Epiſt. *S. Jacob. cap. 5.* dicatur: *Inducat Presbyteros Eccleſiæ*, ſolum ibi qualitas perſonæ, non numerus ſignificatur, ut dicam in *C. 40. de Reg. jur. in 6.*

§. I.

Feſtum B. Matthiæ juxta conſuetudinem Eccleſiaſticam Vigilia eatenus præcedat, ut nec pro biſſexto, nec quolibet alio modo inter ſe, & ſolemnitatem, aliam diem admittat. In qua utique niſi Vigilia venerit in Dominica die jejunium celebretur, ipſum autem feſtum, ſive fiat in præſenti die, vel in ſequenti, qui duo quaſi pro uno reputantur, nullus error, ſed Eccleſiæ conſuetudo teneatur. Ex hoc textu Vigilia feſtivitatum, quæ ſecunda feria celebrantur, fit in Sabbato antecedenti. In noſtra Hiſpania feſtum S. Matthiæ ſemper celebratur die 24. Februarij. In Italia, & alibi, quando annus eſt biſſextilis die 25. celebratur.

Cap. 15.

Cœleſt. III. ait: quod ſententia definitiva Judicis non aliter poteſt finem controverſiæ imponere, niſi abſolvat, vel condemnet, ac proindè ſi non abſolvat, nec condemnet nullius roboris eſt. *L. 3. C. de Sent. & interlocut.* ſed non requiritur verborum ſuperſtitioſa ſcrupuloſitas, ſed quæcumque mentem Judicis declarent ſufficiunt ad valorem ſententiæ, etiam per verba: *ſtatuo, & præcipio*, ut in præſenti dicitur. *L. 5. §. 1. ff. de Re Judic. l. 5. l. 15. tit. 22. part. 3. ibid. Greg. Lop. l. 10. tit. 17. lib. 4. R. C. & ibid. Acev.* Quia non verba, ſed voluntatem conſiderare debemus, cum non intentio verbis, ſed verba intentioni debeant deſervire. Verba enuntiativa, ſeu narrativa, quibus ſcilicèt, aliquid incidentèr refertur, quod non de præſenti ab ipſo diſponente agitur, ſed actum eſt ab alio, vel de præterito eſt actum, non inducunt diſpoſitionem: ſed debent eſſe verba diſpoſitiva, quæ ſcilicèt rem, vel actum, vel id, quod de præſenti actum eſt à diſponente per ſe, & principaliter exprimant: tunc enim probant, & inducunt diſpoſitionem, ſi vero verba enuntiativa roborata ſint juramento probant, & inducunt, diſpoſitionem, vel ſi geminata ſint: nam ipſa iteratio ſignificat majorem deliberationem, & magis enixam, & ſeriam voluntatem diſponentis, & ideo etiam tollunt ſuſpicionem metus, erroris, vel fraudis. *L. 32. ff. ad S.C. Trebell.* Idem dicendum eſt, quando inveniuntur in inſtrumentis validè antiquis, præcipuè poſſeſſione favente, inſtrumenta, alleganti, vel ſi per modum cauſæ finalis ſint adjecta: Etiam probant contra proferentem, vel eum, qui paſſus eſt inſtrumento inſeri, & juxta aliquos etiam probant in favorem dotis, & cauſæ piæ. *Maſc. de Prob. conc. 627. Menoch. de Præſ. l. 3. præſ. 34.* Deindè: affirmatio, & negatio magis, quam ex cortice exteriori vocum ex ſenſu ſumendæ ſunt. *Gloſſ. in Cl. fin. de Reſcr.* Duæ negationes regulariter affirmant. *L. 237. ff. h. t.* licet aliquando aliter ſit dicendum, vel quia ſequeretur abſurdum, vel quia eſt uſitatus modus loquendi, vel quia ad fortius negandum adhibentur.

Cap.

Digitized by Google

Cap. 16.

Privilegium Principis, quod cedit in præjudicium juris tertio jam quæſiti, ſtrictè interpretandum eſt. *C. fin. de Præbend.* etiamſi clauſula, *ex certa ſcientia*, vel *motu proprio* adjiciatur. *C.* 15. *de Offic. delegat.* nam jus jam quæſitum ſolum ex cauſa publica poteſt auferri, ſed adhuc ea urgente, in dubio non præſumitur in Supremo Principe illud velle tollere. *C.* 2. *de Offic. Ordinar. C.* 31. *de Privil. C.* 8. *de Reſcript.* Quod à fortiori dicendum eſt de Contractibus, Teſtamentis, & Reſcriptis Principum. Illud tamen beneficium, quod non ita tertio præjudicat latiſsimè oportet interpretari, ut in præſenti *L.*28. *tit.*34. *p.*7. *G.*6. *de Donat. L. Beneficium*, 3. *ff. de Conſtit. Princip. Suarez de Legib. lib.* 8. *cap.* 27. *Sanch. lib.* 2. *de Matr. D.* 2. *Barboſ. & Gonz. hic*: præcipuè cum hic agatur, non tàm de privilegio, quàm de mandato de providendo, quod ex motu proprio S. Pontificis emanavit, & ideò latiſsimè interpretatur. *C.* 24. *de Præbend. in* 6.

Cap. 17.

Interdictum Generale dicitur, non ſolum quod in Regnum, vel Provinciam, ſed etiam quod in Villam, vel Caſtrum fertur, & ut tale debet obſervari; *arg. L.* 14. *tit.* 9. *p.* 1.

Cap. 18.

Cum Epiſcopo Altiſsiodorenſi eſſet indultum, quod ordinatio rerum Clericorum decedentium ab inteſtato, in ejus poteſtate, & diſpoſitione liberè permaneret. Rom. Pontifex ad dubia ab Epiſcopo propoſita reſpondet 1. quod appellatio Clericorum, non ſolum alios, ſed & Canonicos comprehendit. 2. quod qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitione committit, non videtur decedere inteſtatus. Nomine enim Clericorum, etiam veniunt Canonici Regulares Divi Auguſtini. *Barboſa in h. text. n.* 2. Nam verba generalia generalitèr accipiuntur. *L.* 1. §. 1. *ff. de Legat. præſtand. L.* 5. *tit.* 33. *p.* 7. ubi enim Lex non diſtinguit, neenon diſtinguere debemus, ut commune dicit axioma, quod exornat *Barboſ. in Axiomat. jur.* Et etiamſi in ſingulari loquantur Leges ad omnia ſub tali voce contenta extenduntur, niſi ſpecialitèr aliqua excipiantur. *L.* 1. §. 4. *ff. de Offic. Præf. Urb.* Reſtringuntur tamen, ſi alias actus periret. *C.* 2. 23. *q.* 1. vel ſi ſubjecta materia, vel præjudicium tertij, vel aliud inconveniens generalitatem ipſorum reſtringi ſuadeat. *L.* 3. §. 11. *ff. de Statu liber.* Si in aliqua diſpoſitione, vel in diverſis circa eamdem rem, verba generalia, & ſpecialia inveniantur, hæc debent attendi: nam cum magis declarent intentionem agentis, quam generalia. *L.* 41. *ff. de Pœn.* Et ideò generi per ſpeciem derogatur. *C.* 34. *de Reg. jur. in* 6.

Cap. 19.

In hoc juramento: *Ego ab hac hora in anteà fidelis ero*, & obediens Placentinæ Eccleſiæ, & Domino meo Epiſcopo Placentino, non venit nomine Eccleſiæ Clerus totius Diœceſis, etſi Capitulum intelligatur Eccleſiæ Cathedralis: Is tamen, qui præſtat hujuſmodi juramentum, Epiſcopo tànquam capiti principalitèr obligatur. In odioſis quidem non venit Cathedralis nomine Eccleſiarum Diœceſis: ſecus in favorabilibus. *Barboſ. hic, n.* 3.

Cap. 20.

Cum Innoc. III. rogaretur, quid intelligeretur nomine *cenſuræ Eccleſiaſticæ*, quando in Reſcriptis Pontificijs hujuſmodi vox apponitur, reſpondit: *Intelligi excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum.* Et Judex juxta circumſtantias infliget eam, quam magis viderit expedire. Hinc infertur, quod irregularitas non eſt propriè cenſura: nam cum Magiſtralitèr reſpondeat Pontifex generalitèr, & abſolutè debet ejus Reſcriptum ſumi. *C.* 12. *de Decimis.* alias non plenè reſponderet Pontifex. Verba enim indefinita diſpoſitioni univerſali æquivalent. *C.* 22. *de Privileg.* quod deindè corroboratur: nam cenſura eſt medicina ad curandam contumaciam fidelium ſupponens culpam. *C.* 1. *de Sent. excom. in* 6. cum irregularitas etiam ſine culpa contrahatur. *C.* 8. *D.* 50. imò nec eſt cenſura etiam irregularitas ex delicto proveniens. *Suarez de Cenſur. D.* 1. *ſect.* 3. *Barboſ. in h. text. n. fin. & alij*, contra *Gonzal.*

Digitized by Google

Gonzal. hic, n. 3. cum *Bañez*, *& Aragon, ad* 2.2. *q.* 64. *art.* 8. *Soto*, *& alios*, qui præter tres ſpecies dictas alias cenſuras ponunt, ſcilicèt, irregularitates, & ceſſationem à Divinis. Præterea, cenſura communione fidelium, & participatione Sacramentorum privat. *C. de Re judic.* Cum irregularitas tantum ſuſceptione, & exercitio Ordinum privet. Denique cenſura per abſolutionem tollitur, irregularitas per diſpenſationem. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Reform. cap.* 7.

Cap. 21.

Novale in privilegijs de non ſolvendis decimis Novalium, illud vocatur, de cujus cultura non eſt memoria, & quod prius nullum, vel modicum fructum afferebat.

Cap. 22.

Romana Eccleſia verè eſt Mater, & Magiſtra Eccleſiarum totius Orbis. *C.* 1. *D.* 12. *c.* 1. *de Reſcript. Trid. ſeſſ.* 6. *de Baptiſm. Can.* 3. *& ſeſſ.* 22. *cap.* 8. Et ideò prima Matrix poteſt, & debet appellari; at verò quando Eccleſia Epiſcopo ſubjecta alteri unitur, vel committitur gubernanda, ſalvo jure Matricis Eccleſiæ, per Matricem Eccleſiam, non Romana, ſed Cathedralis intelligitur, quia ipſa eſt Mater Eccleſiarum totius Diœceſis. *C.* 1. *de Reſcript.* Licet aliquando lato modo Eccleſiæ, quæ ſub ſe habent alias, Matrices appellentur. *C.* 3. *de Eccleſ. ædificand. C.* 10. *de Tranſact.*

Cap. 23.

Qui excommunicatus, vel interdictus eſt tantum ob contumaciam, quia noluit ſtare juri cùm fuiſſet citatus, congruè ſatisfacit, ut abſolvatur, ſi præſtet cautionem ſufficientem, pignoribus ſcilicèt, vel fidejuſſoribus ſtandi juri. *L.* 10. *tit.* 33. *p.* 7. non tamen poteſt abſolvi, niſi prius ſufficientem præſtet emendam, quando fuit cenſuratus pro manifeſta offenſa, quando dubia, ſufficit cautio de parendo Eccleſiæ mandato.

Cap. 24.

Idem dicit, ac præcedens, & addit: offenſa manifeſta intelligitur illa, quæ nota eſt per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam, ita ut nulla poſſit tergiverſatione celari. *Barboſa in h. textu.*

Cap. 25.

Quoties in privilegio alicujus conceſſionis apponitur hæc clauſula: *Fiat juxta, vel ſecundum morem præteriti temporis.* Poteſt dupliciter intelligi 1. *Conditionalitèr*, ita ut ſenſus talis ſit: *Si mos præteriti temporis talis fuit.* 2. *Cauſalitèr*, id eſt, *quia mos præteriti temporis talis fuit.* Et hic modus rectior videtur, quia cum privilegium ſit Lex privata *C.* 3. *D.* 3. Et Lex non debeat eſſe obſcura, vel captioſa, ſed certa, & manifeſta: nec eſſet privata Lex, ſeu privilegium, niſi aliquid ſpecialitèr concederet. *C.* 30. *de Privileg.* alias eſſet otioſum, & ſuperfluum, quod de beneficio Principis non licet præſumere; ideò ſic intelligenda ſunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere poſſit potius quam perire. In dubio enim ſemper potius pro actus valore, quam contra illum ſtandum eſt. *L.* 12. *ff. de Reb. dub. L.* 80. *ff. de V. O. L.* 2. *t.* 3. *p.* 7. ac proindè, quando verba continet duas ſententias, ea præfertur, quæ rei gerendæ aptior eſt. *L.* 67. *ff. de Reg. jur.* vel quæ conformior rationi, & veriſsimilior eſt. *C.* 45. *de Reg. jur. in* 6. *L.* 2. *tit.* 3. *p.* 7. ubi additur, quod ſi dubium non poteſt ex aliqua conjectura reſolvi, debent contra proferentem verba dubia interpretari. *C.* 57. *de Reg. jur. in* 6. Verba tamen dubia, quæ in ſententijs inveniuntur non contra Judicem interpretantur, ſed ipſe ea declarat. *L.* 3. *tit.* 33. *p.* 7. Si in Legibus, Reſcriptis, vel Privilegijs inveniantur, Rex ſolus, vel antiqua conſuetudo ea interpretatur. *L.* 4. *tit.* 33. *p.* 7. *L. fin. C. de Legib.* Quando eſt conſuetudo, ut ex aliquo Monaſterio Abbas ſumatur ad aliud Monaſterium intelligitur valere, donec ibidem viguerit obſervantia regularis, & idoneæ perſonæ inveniantur in illo, quæ poſsint in Abbates aſſumi.

Cap. 26.

Ad varias quæſtiones reſpondet in præſenti Innoc. III. & quidem 1. ait: Manifeſti Hæretici ſunt, qui contra Fidem Catholicam publicè prædicant, aut profitentur, vel defendunt errorem: vel qui

Digitized by Google

qui coram Prælatis ſuis convicti ſunt, aut confeſsi, vel ab eis ſententialitèr condemnati ſuper hæretica pravitate. Et eorum bona propria confiſcatur, & ipſi juxta legitimas ſanctiones puniuntur. 2. Quando Legatus Apoſtolicus interdicit pedagia, guidagia, vel ſalinaria, intelliguntur illa eſſe interdicta, quæ non apparent, Imperatorum, vel Regum, vel Lateranenſis Concilij largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine à tempore, cujus non extat memoria introducta. Variæ ſunt, videlicèt 1. pedagia, quæ dantur à tranſeuntibus per certum locum, ab ingredientibus aliquod Regnum, Portum, vel Civitatem, & *Hiſpanè* dicuntur; *Portazgos, paſſages, ò almojarifazgos.* 2. guidagia, ſiquidem proprium eſt Imperatorum, & Regum tributa imponere. *L. 11. tit. 28. p. 3. Suar. de Legib. lib. 5. cap. 18. & com. DD.* tales impoſitiones, quæ alicui dantur productu, vel conductu per alicujus territorium, vel ditionem, ut ſecurus vadat, *Hiſpanè ſalvo conducto.* 3. ſalinaria, licet enim Jure Naturæ ad dominium privatorum pertineant. *L. 4. §. 7. ff. de Senſib.* Poſtea in eis vectigal, & tributum impoſitum fuit. *L. 11. tit. 28. p. 3.* Et denique hodie in noſtra Hiſpania omnes ſalinæ ad Regem pertinent. *L. 2. tit. 13. lib. 6. R. C. Genz. in h. text. n. 5. Acev. in L. 31. tit. 18. lib. 6. R. C. ex n. 10. Solorz. Polit. Ind. lib. 6. cap. 3.* ubi notat, quod in noſtra Hiſpania eſt admiſſa hæc impoſitio, ſecus in Regno Peruano. Sic etiam in his Inſulis earum incolæ in percipiendo ſale, ſicut & alijs fructibus ſumma libertate gaudent. 3. Quando Legatus Apoſtolicus mandat alicui Principi Sæculari, ut ſecundum arbitrium Legati, vel Judicis Ordinarij, vel Delegati Apoſtolici Juſtitiam exhibeat, intelligendum eſt, ut in omni cauſa, quæ ratione perſonarum, vel rerum ad Eccleſiaſticum forum pertinent, ac ſuper univerſis capitulis, quæ pro pace ſervanda ſunt per dictum Legatum ſtatuta, vel Apoſtolica authoritate ſtatuenda, juſtitiam faciat: item viduis, pupillis, orphanis, & perſonis miſerabilibus tenentur in judicio Eccleſiaſtico reſpondere.

Cap. 27.

Clericus degradatus, tunc cenſetur Curiæ Sæculari traditus, quando degradatio præſente poteſtate Eccleſiaſtica celebratur, & poſt degradationem poteſtati Sæculari prænuntiatur, ut in ſuum forum degradatum recipiat: debet tamen Eccleſia, ſaltem ex decentia efficacitèr intercedere pro degradato, ut citra mortis periculum ſententia circa eum moderetur. *L. 60. tit. 6. p. 1.*

Cap. 28.

Quando Papa reo, qui non poteſt poſſeſsionem, propter actoris abſentiam recuperare, indulget, quod ei lapſus anni non noceat, hæc indulgentia juxta Jus Commune debet intelligi. Similitèr quælibet diſpoſitio, Judicis ſententia, inſtrumenta, ſtatuta, Reſcripta, Leges, imò, & privilegia, quæ aliquo dubio laborant, debent ita interpretari, ut Jus Commune, quo minimum lædatur, vel corrigatur, ne uno verbo deſtruatur, quod tot vigilijs, ſtudio, conſideratione, & maturitate elaboratum eſt. *L. 28. ff. de Legib. C. 28. de Reg. jur. in 6.*

Cap. 29.

Nomine *oblationis* comprehenduntur ea, quæ in feſtivitate omnium Sanctorum ad Eccleſiam portantur, vel ad Sacerdotis dominium intuitu defunctorum, & quæ ponuntur in Ciminilli, id eſt, in Cimelio, ſeu loco, ubi oblationes reconduntur. *Genz. hic, & in C. 3. de Offic. Archidiac.* Et quæ ſuſcipiuntur de Altari, & quæ ante Crucem, & in Miſſa Trinitatis, & quæ dantur pro deſponſatis, & lampades cum oleo, & quæ alicui capellæ offeruntur, & quæ dantur Nuntio per Parochiam deſtinato, & pro Miſsis mortuorum, & pro ſeptimis, trigeſimis, & anniverſarijs, & panes, & quæ infrà hebdomadam offeruntur, & judicia mortuorum, & denique quidquid ad Eccleſiam quocumque titulo pervenerit. Indè, cui tertia pars oblationum, ut in præſenti debetur, horum omnium tertia pars dari debet. *L. 6. tit. 19. p. 1.*

Cap. 30.

Cum in quadam ſententia in puncto novi operis nuntiationis pronuntiatum eſſet, molendinum eſſe reædificandum in eo ſtatu, in quo fuerat tempore litis motæ, non relatè ad tempus, quo lapillus inde-

denuntiationem novi operis jactus fuit, ſed ad tempus, quo litis conteſtatio facta fuit intelligendum eſt, licet in alijs caſibus lis à citatione cenſeatur incipere juxta *Vegam Rubric. de Judic. num. 44. & Gonzal. in C. un. de Litis conteſtat.*

Cap. 31.

Quando Legatus conſtitutionem facit de ſolvenda Epiſcopo tertia mortuariorum parte, intelligitur de eis mortuarijs, quæ ſecundum Jus Commune debentur, non de illis, quæ pertinent, ad Eccleſiæ ornamenta, vel fabricam neceſſariam, vel ad luminaria, vel quæ relinquuntur pro anniverſario, ſeptimo, viceſimo, aut triceſimo, faciendis, nec de eis, quæ ſpecialitèr fiunt perſonis, ut Rectori Eccleſiæ, niſi Eccleſiæ ratione fiant.

Cap. 32.

Quando Epiſcopo pro honeſta, & favorabili cauſa privilegium conceditur, ut fructus beneficiorum percipiat; nomine beneficij, etiam majora beneficia, & præbendæ continentur. *Barb. in Præf.*

Cap. 33.

Cum allegaretur coram Gregor. IX. quod numerus Canonicorum Xantonienſis Eccleſiæ ob diminutionem facultatum, non poſsit obſervari, & ideò eſſet diminuendus dedit commiſsionem, ut numerus juxta facultates, moderaretur, ſed cum videret delegatus facultates auctas eſſe, etiam numerum præbendarum augere volebat, ſed reſpondit Papa, quod numerum Canonicorum dimittat in eodem ſtatu, in quo hactenùs dignoſcitur extitiſſe, & in Eccleſiæ utilitatem converteret augmentum ſuorum redituum. Deindè in epigraphe dicitur, quod verbum moderationis diminutionem continet, non augmentum.

TIT. XLI.

De Regulis Juris.

441 Regula ſic à regendo dicta eſt, quæ rem, quæ eſt, brevitèr enarrat. Teſte *J. C. Paul. in l. 1. ff. h. t.* ac proindè ſicut Hypocrates totius Medicinæ materiam, ad quædam brevia præcepta reduxit, quæ aphoriſmos vocavit, ſic Juriſconſulti ad quaſdam breves regulas, tanquam ad indicem immenſam juris extenſionem aliquomodo reduxerunt, ut ſic facilius ejus quæſtiones reſolvere valerent. Regula enim non conſtituit novum jus, ſed illud ſupponit conſtitutum, adeo ut non ex Regula jus ſumatur, ſed ex jure, quod eſt, regula fit. *L. 1. ff. h. t.* Per regulam igitur brevis rerum narratio traditur, & ut ait Sabinus, quaſi cauſæ conjectio, eſt, quæ ſimul cum in aliquo vitiata eſt perdit officium ſuum; & pro eo pro quo ſtat regula pronuntiandum eſt, niſi adverſarius, cui onus probandi incumbit, probet quæſtionem, vel caſum in illa regula non comprehendi. *L. 5. ff. de Probat. C. fin. de Reſtit. ſpoliat. in 6.* Multamque vim in jure habent, dum opportunè ad caſum, & circunſtantias allegentur: nam cum nulla ſit regula ſine exceptione, regula quæcumque allegetur, nihil probabit, ſi adverſarius, illum caſum, de quo eſt quæſtio, ab illa regula excipi, probet. Regulæ etenim aliæ ſunt *authentica*, quæ ſcilicèt, vel ex Jure Canonico, vel Civili deducuntur; aliæ verò *Brocardica* nuncupantur, quæ ſcilicèt per modum axiomatis à DD. proferuntur, & quidem ſæpè, quin ex aliquo textu deducantur: imò & ex Philoſophorum, & Poetarum dictis deſumuntur. Sed cum ex principijs unius facultatis argumentum deſumptum ad aliam debile ſit, juxta *Ariſtot. 1. Poſteriorum.* Hinc tales regulæ, niſi firmiori principio nitantur, vim in jure non habent. Poſſunt nihilominùs aliquam addere authoritatem. Et quia regulæ contentæ in hoc titulo, & in 6. frequentiſsimè allegantur in jure, eas expedit, ſaltem ſummo digito tangere, ut aliquantulum earum genuinus ſenſus percipiatur, licet latius requirerent examen.

Cap. 1. Joan. Chryſoſtomus.

442 *Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. L. 35. l. 153. ff. h. t.* In contractibus enim humanis, qui à diſpoſitione contrahentium dependent in eſſe, & conſervari, ſicut ipſorum conſenſu, & voluntate contrahuntur, & fiunt, ita ipſorum diſſenſu, vel conſenſu contrario diſtrahuntur, & diſ-

Digitized by Google

diſſolvuntur. Sic verborum obligatio verbis tollitur, & nudi conſenſus obligatio contrario diſſolvitur conſenſu. *L.* 35. *ff. h. t.* Sic tollitur pactum pacto. *L.* 27. §. *Pactus, ff. de Pact.* Lex lege. *L.*28. *ff. de Legibus.* Teſtamentum teſtamento. *L.* 1. *& 2. ff. de Injuſt. rupt.* Etiam ſponſalia, quæ mutuo conſenſu contrahuntur, mutuo diſſolvuntur conſenſu. *C.*2.*de Sponſal.* Secus eſt matrimonium; nam ſi ſemel conſtiterit, Jure Naturali, & Divino indiſolubile eſt, nec jam amplius eſt in contrahentium poteſtate illud vinculum diſſolvere: nam quod Deus conjunxit homo ſeparare non poteſt. Hinc etiam eadem ſolemnitas, quæ ſervatur in Clerici ordinatione, ſervatur in ejus degradatione. *C.* 2. *de Pœnis, in 6.* Et in Militis exhautoratione. *L.*2. §.*Ignominiæ. ff. de His, qui notantur infam.*

Cap. 2. Beda in Homilijs.

Eſtote miſericordes, ſicut Pater veſter Cœleſtis miſericors eſt, nolite judicare, & non judicabimini. Licet enim facta manifeſta ſecundum ejus naturam ſint judicanda, ac proindè, ut mala ſunt judicanda homicidium, ſtuprum, adulterium, & alia hujuſmodi, tamen ea, quæ dubia ſunt, in meliorem partem debent interpretari, ut hortatur *S. Bernard. ſerm.*40. *ſuper Cant. Excuſa intentionem, ſi opus non potes: puta ignorantiam, puta ſubreptionem, puta caſum. D. Thom.* 2. 2. *q.*6. *art.* 4. *in corp.* ibi: *Hoc ipſo, quod quis habet malam opinionem de alio abſque ſufficienti cauſa injuriatur ei, & contemnit ipſum, nullus autem debet alium contemnere, vel nocumentum quodcumque inferre abſque cauſa cogente, & ideò ubi non apparent manifeſta indicia de malitia alicujus, debemus eum, ut bonum habere: in meliorem partem interpretando, quod dubium eſt.* Et poſteà ad 1. *quod poteſt contingere, quod ille, qui in meliorem partem interpretatur, frequentius fallitur, ſed melius eſt, quod aliquis frequentèr fallatur habens bonam opinionem de aliquo malo homine, quamquod rarius fallatur habens malam opinionem de aliquo homine bono; quia ex hoc fit injuria alicui, non autem ex primo. In rerum judicio debet quis niti ad hoc, ut interpretetur unumquodque, ſecundum quod eſt.*

Cap. 3. Idem.

Utilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur. L. 50. *tit.* 5. *p.* 1. Scandalum Græcè juxta D. Hieronymum dicitur, quod nos offenſionem, vel ruinam, vel impactionem pedis poſſumus dicere: & ideò convenientèr deſcribitur ſic: *Dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ. D.Thom.* 2. 2. *q.*43. *art.* 1. *in corp.* Scandalum eſt duplex, ſcilicèt *activum,* quod ex ſe tendit ad inducendum peccatum alterius: *paſſivum* eſt ruina ipſa, ſive peccatum, in quod labitur proximus ex occaſione dicti, vel facti, vel omiſſionis alterius. Et quidem *manifeſtum eſt, quod nullus debet, mortalitèr peccare, ut alterius peccatum impediat, quia ſecundum ordinem charitatis plus debet homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere quam alterius. Et ideò ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis prætermitti non debent propter ſcandalum vitandum. In his autem ſpiritualibus bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, videtur diſtinguendum, quia ſcandalum, quod ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit: cum ſcilicèt aliqui volunt impedire hujuſmodi ſpiritualia bona ſcandala concitando. Et hoc eſt ſcandalum Phariſæorum, qui de doctrina Domini ſcandalizabantur, quod eſſe contemnendum Dominus docet Matth.* 15. *quandoque verò ſcandalum procedit ex infirmitate, vel ignorantia, & hujuſmodi eſt ſcandalum puſillorum: propter quod ſunt ſpiritualia bona, vel occultanda, vel etiam interdum differenda, ubi periculum non imminet, quouſque reddita ratione hujuſmodi, ſcandalum ceſſet. Si autem poſt redditam rationem hujuſmodi ſcandalum duret jam videtur ex malitia eſſe: & ſic propter ipſum non ſunt hujuſmodi ſpiritualia bona dimittenda.* Sic *D. Thom.* 2. 2. *q.* 43. *art.* 7. *in corp.* ex quò facilè noſter textus intelligitur. Faciunt *Text. in C.* 10. *de Renunt. C.*4. *de Stat. Monach. & alij.*

Cap. 4. Id. ſuper Marcum.

QUod non eſt licitum in Lege neceſſitas facit licitum, ſeu ut communitèr dicitur: *Neceſſitas caret lege:* ſiquidem neceſſitate urgente, non obligat Lex Poſitiva, ſive Civilis, ſive Eccleſiaſtica, ſive Divina ſit. Hinc licet Sabba-

tum

tum cuſtodire præceptum Legis veteris fuiſſet: Machabæi tamen ſine culpa in Sabbato pugnabant, Diſcipuli Domini ſpicas vellebant: itemque Elias fugiens iterfaciebat. Sic & hodie: ſi quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur. *C.2. de Obſerv. jejun.* nec furtum committit, qui in extrema neceſsite accipit rem alienam. *C.3. de Furtis*, *D. Thom. 1. 2. q. 96. art. 6. in corp.* ait. *Si vero ſit ſubitum periculum non patiens tantam moram, ut ad Superiorem recurri poſsit, ipſa neceſsitas diſpenſationem habet annexam, quia neceſsitas non ſubditur legi.* Quando vero aliquid Jure Naturali eſt illicitum nulla neceſsitate fieri poteſt licitum: talia ſunt, quæ non ſunt mala, quia prohibita, ſed ſunt prohibita, quia mala, ut blaſphemia, perjurium, mendacium, adulterium, hæreſis, & alia hujuſmodi.

Cap. 5. Gregorius VII.

Quod latentèr, aut per vim, aut alias illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere. Sicut ea, quæ palam fiunt à ſuſpicione ſunt aliena. *L. 54. ff. de Adminiſtr. Tutor.* Sic ea, quæ clam fiunt contra ſe præſumptionem, & ſuſpicionem habent juxta illud Chriſti D. *Joan. 3. v.20. Qui malè agit odit lucem. C.24. de Offic. Delegat.* Quæ per vim fiunt nulla ſunt, & irrita, quia deeſt voluntas, & conſenſus: quæ per metum gravem, aliquando ſunt nulla, ut matrimonium. *C.14. de Sponſ.* aliquando reſcindenda, ut in contractibus accidit.

Cap. 6. Id. Varienſi Epiſc.

In ipſo cauſæ initio, non eſt à quæſtibus incboandum. Et quidem merito: nam ſolum tormenta, ſeu tortura eſt adhibenda in ſubſidium, quando aliæ probationes non dantur, & tunc non aliter, quam ſi ſemiplena præceſſerit probatio.

Cap. 7. Stephanus Papa.

Quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis injuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur, quia ſacra ſunt, & à quoquam violari non debent. C.3. 12. q.2.

Cap. 8. Auguſtinus.

Qui ex timore facit præceptum, aliter facit, quam debeat, & ideò jam non facit. Difficilis eſt hic textus pro explicando dolore neceſſario, & ſufficienti ad Sacramentum Pœnitentiæ: ac propterea, ut triticum, à zizaniis, & loliis ſeparetur quadruplex timor diſtingui oportet. 1. Eſt timor filialis, quo quis reverentiam exhibet Deo: Et eſt quaſi quoddam genus ad dilectionem Dei, & principium quoddam omnium eorum, quæ in Deo obſervantur reverentia. *D. Thom. 2. 2. q. 22. art. 2. in corp.* ſatiſque apte à quodam Gentili depingitur dum ait: *Pœnitet, ò (ſi quid miſerorum creditur ulli.) Pœnitet, & facto torqueor ipſe meo: cumque ſit exilium magis eſt mihi culpa dolori, eſtque pati pœnam, quam meruiſſe minus. Mors faciet certè, ne ſim, cum venerit, exul, ne non peccarim mors quoque non faciet.* Hic timor profectò ſufficit, ſed non neceſſario requiritur ad Sacramentum pœnitentiæ. 2. Eſt timor ſervilitèr ſervilis, quando ſcilicèt, quis ita deteſtatur peccatum propter gehennam, ut ſimul ſic conditionatè tendat: non deteſtaret culpam, ſi non eſſet gehenna, ita ut habeat voluntatem conditionatam peccandi. Et hic certè non deſervit ad pœnitentiam: & de hoc intelligitur illud: *Charitas perfecta foras mittit timorem*, & ſic intelliguntur *Auguſt.* in præſenti *SS. Greg. Bern. Thom. Bonav. & alij*, quando dicunt, quod ſolo timore non excluditur voluntas peccandi. 3. Eſt timor ſimplicitèr ſervilis, quando, ſcilicèt homo deteſtatur culpam propter pœnam ibi ſiſtendo. 4. Initialis, qui eſt medius inter utrumque *D. Thom. 2. 2. q. 19. art. 2. in corp.* ibi: *Quandoque homo propter mala, quæ timet, ad Deum convertitur, & ei inhæret; quod quidem malum eſt duplex, ſcilicèt, malum pœnæ, & malum culpæ. Si ergo aliquis convertatur ad Deum, & ei inhæreat propter timorem pœnæ, erit timor ſervilis, ſi autem propter timorem culpæ, erit timor filialis: nam filiorum eſt timere, offenſam Patris, ſi autem propter utrum eſt timor initialis, qui eſt medius inter utrumque timorem.* Timor ſervilis ſufficit, & ſaltem ipſe eſt neceſſarius ad Sacramentum pœnitentiæ, nam juxta *Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 3. & 4. Attritio, ſeu contritio imperfecta, quæ vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ,*

na, & pœnarum metu communitèr concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat, cum ſpe veniæ, quamvis ſine Sacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit. Et hac ratione ſunt damnatæ ab Alex. VIII. ſequentes propoſitiones. 14. *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis.* 15. *Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur ſine dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus, ac ſupernaturalis.* Idem damnatum eſt à Clemente XI. *in propoſit. 6. uſque ad 67. incluſivè Paſch. Keſnel.* Alij è contrario errarunt tribuendo cuicumque dolori, etiam naturali, vim juſtificandi cum Sacramento pœnitentiæ, cum certum ſit quod attritio naturalis ad hoc non ſufficiat, quia ad gratiam conſequendam, requiritur, quod attritio ſit Donum Dei, & Spiritus Sancti impulſus. *Trid. ſeſſ. 14. de Pœnit. cap. 4.* & ideò ab *Innoc. XI.* eſt damnata propoſitio 57. quæ ſic ait: *Probabile eſt, ſufficere attritionem naturalem, modo honeſtam.* Sed cave ne incidas in aliud extremum damnatum ab *Alex. VIII.* in propoſit. 9. ibi: *Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu. Lacr. lib. 6. p. 2. ex n. 795.* Sed caute inter has ſyrtes navigandum: nam *dum vitant ſtulti vitia, in contraria currunt.*

Cap. 9. Id. in Libro de Pœnit.

Defleat peccator, quia offendens in uno, factus eſt omnium reus: conſonat *D. Jacob in Epiſt. Can. 2. v. 10.* Qui enim unum peccatum grave committit factus eſt reus damnationis æternæ, & inimicus Dei, ſicut, qui plura commiſit, vel omnia eſt tranſgreſſus præcepta: non enim loquitur D. Jacobus de peccato ex parte converſionis, ſecundum quod peccata diſtinguuntur, ſed loquitur de eis ex parte averſionis in quantum ſcilicèt homo peccando recedit à Legis mandato: omnia enim Legis mandata ſunt ab uno, & eodem Legiſlatore, & ideò idem Deus contemnitur in omni peccato: & ex hac parte dicit, quod qui offendit in uno factus eſt omnium reus, quia, ſcilicèt, uno peccato peccando incurrit pœnæ reatum ex hoc, quod contemnit Deum, ex cujus contemptu provenit omnium peccatorum reatus. Sic *D. Thom. 1. 2. q. 73. art. 1. ad 1. Et 2. 2. q. 5. art. 3. ad 3.* ait: *Diverſa præcepta Legis poſſunt referri, vel ad diverſa motiva proxima, & ſic unum ſine alio obſervari poteſt, vel ad unum motivum primum, quod eſt perfectè obedire Deo, à quo decidit quicumque unum præceptum tranſgreditur ſecundum illud Jacob. 2. qui offendit in uno factus eſt omnium reus.*

Cap. 10. Greg. in Regiſtro.

Non poteſt eſſe Paſtoris excuſatio, ſi Lupus oves comedit, & Paſtor neſcit. Peſſima enim erit excuſatio Prælati, ſi per ejus negligentiam, vel ignorantiam ſubditi ſibi commiſsi pereant. Paſtor enim, vel Superior, ſive Eccleſiaſticus, ſive Sæcularis non debet dormire, ſed vigilare neceſſe habet ſuper gregem ſuum; *arg. L. 40. ff. Locat. C. 12. 13. q. 4. C. 8. D. 81.* Nam ut in *Pſalm. 120.* dicitur: *Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael. L. 15. tit. 8. p. 5.* Et in Apocalypſi reprehendit Dominus aliquorum Epiſcoporum omiſsionem. Et præcipuè in *cap. 3.* loquendo de Epiſcopo Sardis, ait: *Eſto vigilans, & confirma cætera, quæ moritura erant: non enim invenio opera tua plena coram Deo meo::: Si ergo non vigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & neſcies, qua hora veniam ad te. Alciat. Embl. 15.* ait: ad monetì Eccleſiaſticum Paſtorem gregem ſibi commiſſum vigilantiſsimè cuſtodire Galli, & Leonis imaginibus, quæ in Templis ſolent collocari, quod his Verſibus ſignificat: *Inſtantis quod ſigna Canens dat Gallus Eoi: & revocet famulus ad nota penſa manus. Turribus in ſacris effingitur ærea mentem ad ſuperos pelvis, quod revocet vigilem: eſt Leo: ſed cuſtos oculis, qui dormit apertis, Templorum idcircò ponitur ante fores.*

Cap. 11. Lucius III.

Indignum eſt, & Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur. Clerici poſſunt præſtare juramentum fidelitatis, & obedientiæ ſuis Prælatis ſervandæ, & in hoc ſenſu homagium ſervare tenentur. *C. 15. de Exceſ. Prælator.* non tamen poſſunt homagium, propriè tale, præſtare pro rebus ſpiritualibus: nam hoc jus homagij, ſeu vaſſallitij Dominis

tan-

Digitized by Google

ventum temporalibus, non vero Eccleſiaſticis, præſtatur. Hinc quia munus indebitum eſt, non poteſt pro rebus ſpiritualibus, ſine labe Simoniæ, præſtari. *C.* 17. *de Simon.*

De Regulis juris in 6.

Cap. 1. Bonifacius VIII.

443

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine Canonica inſtitutione obtineri. *C.* 3. *de Inſtitut. C.* 21. *de Jure Patron.* Nullum enim beneficium, nec dignitas, perſonatus, vel Præbenda Eccleſiaſtica poteſt obtineri: quin juſtus titulus, ad ejus poſſeſsionem præcedat, ſive ſit electio Canonica, vel poſtulatio, vel collatio libera, vel præſentatio, ad quam propriè inſtitutio Canonica ſubſequitur. Non vero poteſt adquiri per præſcriptionem, etiam cum bona fide, & titulo colorato, quia non eſt modus, qui à jure determinatur. *Barboſ. hic, n.* 6. Siquis vero beneficium, etiam ſine Canonica inſtitutione, teneat, vere poſsidet: ac proindè, ſi ſpolietur, debet reſtitui. *C.* 5. *de Reſtit. ſpoliat.* imò, ſi bona fide, quieta, pacifica, ac continuata per triennium poſſeſſione, illud obtinuit; Pontifex per Regul. Cancel. tollit omnes lites poſt triennium, quæ ortæ ſint contra taliter poſsidentes, dum non ſint intruſi, vel adquiſitio Simoniaca: ſed licet per talem regulam excludatur tertius poſſeſſorem inquietans, non excluditur Epiſcopus, ſi ab eo titulum ſuæ poſſeſsionis petat. *Barboſ. hic, n.* 11.

Cap. 2.

Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit. Olim, de Jure Civili, ſatis erat ad præſcriptionem, & uſucapionem, quod bona fides in ejus principio daretur, nec ipſam interrumpebat mala fides ſuperveniens. Sed cum hoc ſine peccato non ſtaret: nam quod non eſt ex fide peccatum eſt, teſte Apoſtolo: Jus Canonicum hac ratione hanc Legem abrogavit, ac proindè hodie, etiam in foro Sæculari, ceſſat præſcriptio, etiamſi immemorialis ſit, quando mala fides, id eſt ſcientia rei alienæ, vel injuſtæ poſſeſsionis ſupervenit. *C.* 5. *C. fin. de Præſcript. L.* 54. *tit.* 5. *p.* 5. Si vero jam ſit completa præſcriptio, vel uſucapio, non tenetur, qui bona fide jam preſcripſerat, reſtituere rem, etiam ſi ipſam rem præſcriptam, alienam eſſe ſciat.

Cap. 3.

Sine poſſeſsione præſcriptio non procedit. L. 25. *ff. de Uſucapionib.* Siquidem quod principalitèr in uſucapione, vel præſcriptione requiritur, eſt poſſeſsio, adeò ut ſæpè in jure poſſeſsio pro præſcriptione ſumatur: & qui eſt incapax poſſeſsionis, ut Laicus reſpectu rerum ſpiritualium, conſequentèr eſt incapax eas præſcribendi. In rebus ergo corporalibus eſt neceſſaria poſſeſsio vera, & quidem Civilis. *L.* 1. §. *Per ſervum, ff. de Adquir. poſſeſſ.* Nec ſufficit naturalis. *Gomez in L.* 45. *Taur. n.* 105. In juribus, & in rebus incorporalibus datur quædam quaſi poſſeſsio, quæ æquivalet poſſeſsioni veræ, quoad effectum præſcribendi. *L.* 10. *ff. Si ſervit. vindic. Barboſ. hic.*

Cap. 4.

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. C. 1. 14. *q.* 6. *C.* 5. *de Uſur. C.* 2. *eodem in* 6. Qui enim alteri aliquod damnum contra juſtitiam commutativam facit, gravem culpam committit, nec ea dimittitur, niſi ipſe damnificans ſatisfaciat damnum, vel reſtituendo id ipſum, quod accepit, vel ſi nihil accepit ſatiſfacere debet damnum alteri cauſatum. *C.* 11. *de Reſtit. ſpoliat.* Si non habet unde ſatisfaciat, ſufficit, ſi propoſitum habeat ſatisfaciendi, cum poſsit: imo ſi alter remittat, ut poteſt, quia quilibet juri in ſui favorem introducto, poteſt renuntiare, ille, qui damnum fecit, omninò ab obligatione ſatisfaciendi liberatur. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 62. *art.* 2. *in corp.* ibi: *Reſtituo, eſt actus juſtitiæ commutativa, quæ in quadam æqualitate conſiſtit, & ideò reſtituere importat redditionem illius rei, quæ injuſtè ablata eſt; ſic enim per iteratam ejus exhibitionem æqualitas reparatur.* Et poſteà *ad* 1. ait: *Quod in quibus non poteſt recompenſari æquivalens, ſufficit, quod ibi recompenſetur, quod poſſibile eſt; ſicut patet de bonoribus, qui ſunt ad Deum, & ad parentes, & ideò, quando id, quod eſt ablatum non eſt reſtituibile per aliquid æquale, debet fieri recompenſatio, qualis poſsibilis eſt: puta cum aliquis alicui abſtulit membrum, debet ei recompenſare,* vel

Digitized by Google

vel in pecunia, vel in aliquo honore, conſiderata conditione utriuſque perſonæ ſecundum arbitrium boni viri. Si præſens textus reſtringatur ad materiam uſucapionis debet intelligi de vitio, quod per furtum contrahit res furtiva, quod tantum purgatur, ut res poſsit uſucapi, ſi ad Domini redeat poteſtatem. §. 8. *Inſt. de Uſucap.*

Cap. 5.

Peccati venia non datur niſi correcto. *C.* 2. 24. *q.* 2. Aliquando ſolet pœna temporalis pro culpa debita, etiam hac non correcta in foro externo remitti, ſi fortè ſcandalum, vel alia inconvenientia graviora timeantur. Coram Deo tamen pœna æterna non remittitur, niſi culpa ſit correcta. *D. Thom. in* 3. *p. q.* 86. *art.* 2. *in corp.* ibi: *Reſp. dicendum, quod impoſsibile eſt, peccatum actuale mortale ſine pœnitentia remitti, loquendo de pœnitentia, quæ eſt virtus. Cum enim peccatum ſit offenſa Dei, eo modo Deus peccatum remittit, quo remittit offenſam in ſe commiſſam. Offenſa autem directè opponitur gratiæ: ex hoc enim aliquis dicitur alteri eſſe offenſus, quod repellit eum à gratia ſua :::: Offenſa autem peccati mortalis procedit ex hoc, quod voluntas hominis eſt averſa à Deo per converſionem ad aliquod bonum commutabile: unde requiritur ad remiſsionem Divinæ offenſæ, quod voluntas hominis, ſic immutetur, ut convertatur ad Deum, cum deteſtatione converſionis prædictæ, & propoſito emendæ, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ ſecundum, quod eſt virtus: & ideo impoſsibile eſt, quod peccatum alicui remittatur ſine pœnitentia, ſecundum, quod eſt virtus.*

Cap. 6.

Nemo poteſt ad impoſsibile obligari. *L.* 31. *l.* 185. *ff. h. t.* Impoſsibile aliud eſt defacto, hoc eſt, quod per naturam repugnat fieri, v. g. dare Hipocentaurum. Aliud eſt impoſsibile de jure, quod ſcilicèt, Jure Naturali, Divino, vel Poſitivo prohibetur. V. g. homicidium, adulterium, vel perjurium: cum enim omnis obligatio in dando, vel faciendo conſiſtat. *L.* 2. *ff. de V. O.* Et quod impoſsibile eſt, vel defacto, vel de jure, nequeat dari, vel fieri, natura, vel jure repugnante, ideo dari non poteſt obligatio impoſsibilium: ac proindè promiſſio rei impoſsibilis, etiam juramento firmata, nullius roboris eſt: & conditio impoſsibilis contractibus adjecta eos vitiat. Conditio verò impoſsibilis in ultimis voluntatibus poſita vitiatur, & pro non adjecta habetur, ac proindè inſtitutio valet, tanquam ſi nulla eſſet appoſita conditio, quod favore ultimarum voluntatum eſt inductum, idem ob favorem matrimonij in matrimonij eſt introductum: nam conditio impoſsibilis vitiatur, niſi contra ſubſtantiam matrimonij ſit, quippè tunc ipſum vitiat matrimonium. *C. fin. de Cond. appoſit.*

Cap. 7.

Privilegium perſonale, perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona. *C.* 2. *de Auth. & uſu pallij.* *L.* 68. *l.* 196. *ff. h. t. l.* 27. *tit.* 34. *p.* 7. Privilegium aliud eſt *perſonale*, quod ſcilicèt, immediatè perſonæ conceditur: aliud *reale*, quod immediatè rei datur: quod eſt reale rem ſequitur ubicumque ſit, perſonale perſonam comittatur, & cum perſona extinguitur, adeo, ut privilegium, quod alicui perſonæ conceditur, non tranſeat ad filios. *L.* 27. *l.* 35. *C. de Decurion. lib.* 10. Nec marito conceſſum extenditur ad uxorem. *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 47. Nec conceſſum patrifamilias extenditur ad ejus famulos. *C. pen. de Privil. in* 6. Niſi aliter in his caſibus, ex tenore privilegij colligatur, quod omninò ſervandum eſt. *L.* 5. *ff. Mandat.*

Cap. 8.

Semel malus ſemper præſumitur malus. *C.* 14. 22. *q.* 5. *c.* 9. *de Præſumpt. l.* 33. *tit.* 34. *p.* 7. Quamvis in dubio quilibet bonus, & non malus, nec delinquens præſumatur. *L.* 51. *ff. Pro ſocio.* *C. un. de Scrut. in Ordin. faciend.* Sic qui ſemel fuit Dominus rei, vel eam poſſedit, vel habuit in depoſito, ſemper præſumitur, Dominum, vel poſſeſſorem, vel depoſitarium eſſe, donec contrarium probetur. *L.* 16. *C. de Probat. l.* 10. *tit.* 14. *part.* 3. Tamen ſi quis ſemel malus in aliquo delicto inveniatur, ſemper, & tunc, non tamen ante commiſſum delictum, malus præſumitur infuturum; ſiquidem illa præſumptio, de qua nobis conſtat debet prævalere, quouſque conſtet contrarium. Hæc tamen præſumptio non eſt gravis, ſed

Digitized by Google

-ſed levis, nec extenditur ad omne genus mali, ſed tantum ad eandem mali ſpeciem, ut benè *Greg. Lop. in l. 1. tit. 18. p. 6. V. Procurado*, *Barboſ. in h. text. n. 8.*

Cap. 9.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum. C. 23. de Sent. excom. in 6. L. 6. §. Sed ſi ego, ff. de Negot. geſt. Ratihabitio enim fit, fingendo, actum, qui nunc ratus habetur, factum fuiſſe conſenſu ratum habentis, ac proindè, ut hæc retroctratio habeat locum, debet utrumque tempus habile ſupponere, quod non aliter poteſt eſſe, quam ſi ille actus nomine ratum habentis factus ſit: & quidem ratihabitio debet fieri, vel expreſſè, ſignificando conſenſum per verba, vel ſaltem per aliquod factum, quod conſenſum exprimat. *C. un. de Deſponſat. impub. in 6.* Ex taciturnitate tamen ob præjudicium, quod poteſt continere non inducitur ratihabitio.

Cap. 10.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari. L. 152. §. 2. ff. h. t. l. 10. tit. 34. p. 7. Ratihabitio enim mandato, etiam ſpeciali, comparatur: ſeu cenſetur mandatum fictum. *C. fin. de Jur. jur. in 6. L. 26. ff. de Minor.* quod in judicijs, & in contractibus, ubi per procuratorem agitur, habet locum. *C. fin. de Jur. jur. in 6. L. 56. ff. de Judic.* Imò & in delictis, quæ per alium fieri poſſunt, ut percuſsio Clerici, & ſimilia. *C. pen. de Sent. excom. in 6.* ſecus in illis, quæ per alium non poſſunt committi, ut adulterium, ſtuprum, & ſimilia. Ad hoc tamen neceſſe eſt, ut non ſolum quis ratum actum habeat, ſed quod ratum habeat, ut ſuo nomine factum: deindè, & quod actus, de cujus ratihabitione agitur, fieri potuiſſet eo tempore, pro quo fit ratihabitio. Si enim eo tempore aliquis eſſet furioſus, etiam ſi actus fuiſſet nomine ejus geſtus, non poteſt ipſe, etiam ſanæ mentis factus, ratum habere. Vel ſi tempore, quo actus factus fuit, eſſet nullus. Prætereà ratihabitio non habet locum in præjudicium tertij. *C. 3. de Reſcript. in 6. Anton. Gomez in l. 9. Taur. n. 64.* Nec mandato æquivalet, quando hoc pro forma, vel in vim authoritatis à principio requiritur. *C. 22. de Reſcript. Barboſ. cum alijs hìc.*

Cap. 11.

Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius quam actori. L. 33. l. 125. ff. h. t. Quando enim in cauſa, quæ vertitur, inter actorem, & reum, etiam poſt diligentem diſcuſsionem, & allegationes utriuſque omnia ſunt paria, & cauſa obſcura, ita, ut pro aliquo debeat interpretatio fieri, reo favendum eſt in quocumque ſtatu litis, ſive in fine, ſive in principio: quia ejus conditio eſt miſerabilior, utpotè quod invitus ad judicium trahitur, & non adeo inſtructus, ac actor cenſetur: cum è contra actor benè inſtructus credatur, utpotè ad judicium provocans. Deindè: quia abſolutio eſt favorabilior, & ſecurior, quam condemnatio. *C. 12. 26. q. 7. L. Abſentem, 5. ff. de Pœnis.* Si verò cauſa actoris ſit favorabilior, ut eſt cauſa matrimonij, dotis, teſtamenti, vel libertatis, cum jam non omnia ſint paria, actori ratione cauſæ eſt favendum, & pro eo eſt ferenda ſententia. *C. fin. de Sent. & Re judic. L. 38. ff. eod.*

Cap. 12.

In judicijs non eſt acceptio perſonarum habenda. C. 13. de Judic. c. 11. §. Inſuper, de Reſcript. in 6. Licet enim, qui bona à ſuo arbitrio dependentia diſtribuit, liberè poſsit uni ea concedere, alteri vero ſine injuria, & ſine acceptione perſonarum negare, juxta illud Chriſti D. apud *Matth. 20. v. 13. Amice non facio tibi injuriam, aut non licet mihi quod volo facere? D. Thom. 2. 2. q. 63. art. ult.* Ille vero, qui in judicio, vel in alia quacumque diſtributione facienda ſecundum merita litigantium, ſive ſententia definitiva ſit pronuntianda, ſive præmium ſit diſtribuendum, vel pœna infligenda, non debet attendere circunſtantiam perſonæ, an ſit amicus, vel compatriota, vel dives, vel pauper, vel inimicus, vel quid ſimile, ſed ſolum juxta qualitatem cauſæ, & illius merita debet diſtributionem facere: alias acceptor erit perſonarum. *D. Thom. 2. 2. q. 63. art. 1. in corp.* ibi: *Perſonarum acceptio opponitur juſtitiæ diſtributivæ: conſiſtit æqualitas juſtitiæ diſtributi-*

væ;

Digitized by Google

væ, in hoc, quod diverſis perſonis diverſa tribuuntur, ſecundum proportionem ad Dignitates perſonarum, ſi ergo aliquis conſideret illam proprietatem perſonæ, propterquam, id, quod ei confertur eſt ei debitum, non eſt acceptio perſonæ, ſed cauſæ. In alijs vero honoribus perſonæ tribuendis, ut in aſſurgendo, ſedendo, &c. vel etiam in qualitate pœnarum, quæ ſunt imponendæ, rectè attenditur perſonæ dignitas, nobilitas, & aliæ qualitates. *C. fin. de Tranſact. c.12. de Jure jur. c.19. D.93.* Debet enim Judex, & Princeps in eadem trutina merita, & præmia ponderare, ut ſic æqualis, & juſtus in eorum commenſuratione inveniatur, & hac ratione ab *Horat. lib. 1. Satyr. 6.* reprehenditur ille; *qui ſtultus honores ſæpè dat indignis, & famæ ſervit ineptus.* Sanè *Alciat. Embl.* 144. ſatis aptè boni Principis Senatum depingit:

Effigies manibus truncæ ante altaria Divum.
Hinc reſident, quarum lumine capta prior.
Signa poteſtatis ſummæ, Sanctique Senatus
Thebanis fuerant iſta reperta viris.
Cur reſident? quia mente graves decet eſſe quieta
Juridicos, animo nec variare levi.
Cur ſine ſunt manibus? capiant nec xenia, nec ſe.
Pollicitis flecti muneribuſvè ſinant.
Cæcuſet eſt Princeps, quod ſolis auribus abſque
Affectu conſtans juſta Senatus agit.

Cap. 13.

Ignorantia facti, non juris excuſat. L. 9. ff. de Jur. & fact. ignorant. C. 12. §. Notandum, 1. q. 4. l. 20. tit. 1. part. 1. Ignorantia facti eſt, quando ignoratur factum, de quo agitur: ignorantia juris eſt, quando jus ad tale factum pertinens ignoratur. *L. 1. §. 1. ff. de Jur. & fact. ignorant.* Ignorantia facti excuſat, & non nocet, quia regularitèr invincibilis, & probabilis eſt, ſi ipſam nulla præcedit malitia, vel negligentia: cum facti interpretatio plerumque etiam prudentiſsimos fallat. *L.2. ff. de Jur. & fact. ignor.* Secus ignorantia juris, non ſolum Naturalis, & Divini, ſed etiam Poſitivi, imò & Municipalis, & Statutorum. *C. 12. §. Notandum, 1. q. 4.* Quia turpe eſt viro Patritio, & nobili jus, in quo verſatur ignorare: ſiquidem lata culpa eſt ignorare Leges, quas omnes ſcire tenemur. *L. 9. C. de Legib.* niſi fortè jus ſit obſcurum, difficile, arduum, vel admixtam ignorantiam facti habeat: nam tunc etiam excuſat. Ignorantia, etiam facti, ſi ſit craſſa, ſupina, improbabilis, vel invincibilis; quando ſcilicèt, quis ignorat, id, quod ſcire, & inveſtigare tenetur, præcipuè ratione officij, non excuſat. Sic ignorantia facti proprij, quæ craſſa eſt, non excuſat, niſi ob diuturnitatem ſit probabilis oblivio; vel ſi factum ſit valdè intrincatum. *Menoch. lib. 6. de Præſumpt.* 23. Nec excuſat ignorantia affectata, quam habet ille, qui cum poſſet, & deberet ſcire, ſcire noluit, ut liberiùs peccaret, juxta illud *Pſalm.* 35. *Noluit intelligere, ut benè ageret. In L. 9. ff. de Jur. & fact. ignor.* explicatur, quando noceat, vel non ignorantia. In minoribus 25. ann. in fœminis, militibus, & ſimilibus juris ignorantia excuſatur. *L. 9. ff. de Jur. & fact. ignor. L. 1. C. eod.* Demum juris error ubi de damno evitando agitur non nocet, ubi de lucro captando nocet etiam fœminæ: error facti neutro caſu nocet. *L.8. ff. de Jur. & fact.*

Cap. 14.

Cum quis in jus ſuccedit alterius, juſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere. L. 42. ff. h. t. C. 11. de Jur. Patron. L. 30. tit. 34. p. 7. Succeſſor præſumitur ignorare, quod ejus anteceſſor geſsit, etiamſi filius ſit, ſive ſuccedat in Eccleſia, ſive etiam ſit ſucceſſor univerſalis in jus defuncti: nam cum hæc ignorantia circa factum alienum verſetur, creditur juſta. *L. 5. ff. de Jur. & fact. ignor.* ibi: *Iniquiſsimum videtur cuiquam ſcientiam alterius, quam ſuam nocere.* Si verò ſucceſſor actor ſit, cum debeat de ſuo facto inſtructus, & certus eſſe, quia ad judicium provocat, non præſumitur, illud etiam ab anteceſſore factum ignorare, ſicut præſumeretur, ſi reus eſſet, qui invitus traheretur ad judicium, actor enim, cum in ejus poteſtate ſit, quando velit experiri, certus debet eſſe, ante enim debet rem diligentèr explorare, & tunc ad agendum procedere. *L. 42. ff. h. t.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. 15.

Odia reſtringi, & favores convenit ampliari. L. 56. l. 192. §. 1. ff. h. t. Odium in præſenti dicitur, quidquid affert gravamen, vel moleſtiam: è contra favor dicitur quidquid gratiam, vel beneficium affert: an aliqua diſpoſitio, vel Lex cenſeatur odioſa, vel favorabilis, ex principali ejus intentione, & fine deſumendum eſt: ac proindè erit favorabilis, ſi ejus primum intentum ſit aliquid in alterius favorem ſtatuere, licet tandem in damnum, & odium alterius redundet: ſi verò primum intentum ſit in alicujus odium, & pœnam, quamvis diſpoſitio, vel Lex cedat, quaſi ex conſequenti in alterius favorem, erit odioſa, quando vero favor, & odium commodè diſtingui poſſunt, tunc diſpoſitio, vel Lex quatenùs odioſa reſtringetur, & quatenùs favorabilis extendi debet. *Sanchez de Matr. lib. 1. D. 1. n. 5.* Quando verò dubitatur, potius favor quam odium debet conſiderari; *arg. C. 49. h. t.* Quando verò certè diſpoſitio eſt odioſa, nec ex identitate rationis debet extendi.

Cap. 16.

Decet conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum. C. 9. de Offic. Deleg. in 6. C. 36. de Præbend. in 6. L. 2. tit. 10. p. 2. Princeps, qui aliquod privilegium concedit, etiam poſt jus quæſitum privilegiato, poteſt illud revocare, vel etiam conceſſum à ſuis prædeceſſoribus: quia cum tota vis, & efficacia illorum pendeat à Principis voluntate hac deficiente, neceſſario corruit privilegium: nam ut ait *Horat. Qui dedit hoc hodie, cras ſi volet auferet, ut ſi detulerit faſces indigno detrahet idem.* Quando verò non conſtat de hac voluntate, deeſt privilegium eſſe manſurum, ſiquidem præſumitur, Principem velle conferre beneficium, quam plenum, & perfectum, ut ſit plenior ejus liberalitas. *C. 1. de Donat.* ibi: *Hanc ſibi, quodammodo nobilitatis legem imponit, ut debere ſe, quod ſpontè tribuit, exiſtimet, & niſi in beneficijs ſuis creverit, nihil ſe præſtitiſſe putet.* Ideò gratiæ à Princ pe conceſſæ, etiam re integra non expirant per mortem Principis. *C. 36. de Præbend. in 6. c. 9. de Offic. Deleg. in 6.*

Cap. 17.

Indultum à jure beneficium non eſt alicui auferendum. L. 1. ff. de Ferijs. Lex etenim poteſt tollere beneficium à Lege indultum; *arg. L. 35. ff. h. t.* Homo verò, etiamſi Prætor ſit, non poteſt beneficium à jure indultum tollere. *L. 1. §. 1. ff. de Ferijs*: quia inferior non poteſt contra Superiorem diſponere. *C. 16. de Major. & obed.* Hinc legitima à jure conſtituta, licet conſuetudine, Lege, vel Principis authoritate poſſit tolli, vel minui, non tamen poteſt ab homine minui, nam contra Legem ſuperioris diſponeret. Item cum Clerico promoto ad Eccleſiam Parochialem à jure annus concedatur, intra quem debeat ordinari. *C. 14. de Elect. in 6.* non poteſt urgeri, ut ſtatim Preſbyteratum ſuſcipiat. Idem dicendum eſt de alijs inducijs conceſſis ad appellandum, acceptandum hæreditatem, faciendum teſtamentum à Commiſſario, & alia hujuſmodi.

Cap. 18.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit. L. 29. l. 201. l. pen. ff. h. t. C. 29. de Elect. Tempus ſolum ex ſe nec eſt modus inducendi, nec tollendi, nec reparandi obligationem, ac proindè actus, qui ipſo jure eſt nullus, non validatur præciſè per temporis tranſcurſum, cum deficiat forma illum revalidans; ſi verò poſtea de novo ponatur forma, vel quaſi forma ad ejus valorem requiſita aliquando expreſſè, aliquando tacitè, juxta actuum qualitatem, actus valebit: non quidem tractu temporis, ſed quia forma neceſſaria ad ejus valorem ponitur, & deficit impedimentum: ſic matrimonium à principio nullum, quia metu fuit contractum, ex poſt facto valet, & convaleſcit deficiente metu, & poſito conſenſu libero. *C. 21. de Sponſal.*

Cap. 19.

Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet. L. 36. ff. h. t. l. 5. tit. 34. p. 7. Sic Medicus imperitus tenetur, & puniri poteſt ob damnum ex ejus imperitia ſecutum. *L. 8. ff. ad Leg. Aquil.* Si-

militèr Judex ex imperitia malè judicans, arbitrariè punitur. *Text. in pr. Inſt. de Obligat. quæ ex quaſi delict.* Etiam Magiſter Navis ex ſua imperitia tenetur, ſi damnum cauſet. *L. 1. l. 9. tit. 9. p. 5.* Ideò etiam Clericus, vel Monachus fit irregularis, ſi Chirurgiam exercendo, vel ſagittas ad ſcopum emittendo, aliquem occidat, quia ſe immiſcet rei minimè conformi ſuo ſtatui. *C. 37. D. 50. c. 8. c. 19. de Homic.* Nec enim debet quis falcem immittere in ſegetem alienam. Hoc argumento contra aliquos Poetas ſatis facete utitur *Horat. lib. 2. Epiſt. 1. Navem agere ignarus navis timet: abrotonum agro, non audet, niſi qui didicit dare: quod Medicorum eſt, promittunt Medici: tractant fabrilia fabri: ſcribimus indocti, doctique poemata paſsim.*

Cap. 20.

Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur. L. 43. ff. b. t. l. 5. l. 8. ff. de Except. C. 15. de Præſcript. Si defenſiones ſint contrariæ, ita ut nullo modo poſſint ad veritatem reduci, non poteſt, quis pluribus uti defenſionibus, quia Lex prohibet. *C. 13. de Fide inſtrum.* ibi: *Imputari ei poteſt, qui contrarias inter ſe Scripturas in judicio protulit, fidem ſibi ad invicem derogantes, cum in ipſius fuerit poteſtate, quam voluerat non proferre.* Si verò tantum ſint diverſæ, ita ut poſſint in aliquo ſenſu verificari, poteſt quis illis uti. *L. 8. ff. de Exception.* Sic dubius de jure jam quæſito, poteſt, & titulum donationis, & emptionis allegare, ad hoc ut ſi alter non ſufficiat, ex altero defendatur. Similitèr poteſt allegare privilegium, & præſcriptionem. *C. 15. de Præſcript.* nam tales tituli ad cautelam multiplicantur. *L. 17. C. de Teſtament.* Actor verò, etiam ſi plures actiones habeat, una debet experiri. *L. 43. ff. b. t.*

Cap. 21.

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. L. 5. C. de Action. & obligat. Qui enim ſemel conſenſu legitimo præſtito matrimonium contraxit, certè pœnitere non poteſt. *C. 17. 32. q. 5.* Cum matrimonium vinculum indiſſolubile contineat. Similitèr licet in mea manu ſit vovere, vel non, tamen non eſt in meo arbitrio votum factum non adimplere. Similitèr in juramentis. *C. 25. de Jur. jur.* in contractibus, in electionibus. *C. 8. de Elect. in 6.* & in Judicijs accidit. *C. 1. de Judic.* Hinc prodijt commune axioma: *Quod ab initio fuit voluntatis ex poſt facto eſt neceſſitatis*, ſecus dicendum eſt in illis rebus, quæ non ſolum in primo fieri, ſed etiam in conſervari à noſtro arbitrio pendent.

Cap. 22.

Non debet aliquis alterius odio prægravari. Vel ut dicitur *in L. 74. ff. b. t. Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.* Nullus profectò punitur æterna pœna ob alterius peccatum, nec pœna merè ſpirituali, quæ ſcilicèt, ſalutem animæ directè reſpiciat. *C. 10. 1. q. 4.* Ideò filius non debet excommunicari, ſi pater ejus aliquod crimen dignum excommunicatione commiſerit. *C. 1. 24. q. 3.* nam ut dicitur *Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij*: quinimò regularitèr, nec pœna temporali poteſt quis puniri pro alterius culpa. *C. 37. de Elect. in 6.* Cum æquum ſit, quod culpa ſuos teneat Authores. *L. 22. C. de Pœnis. C. 2. de His, quæ fiunt à major. parte.* Aliquando tamen poteſt pro alterius culpa quis puniri, quando aliquomodo ejus punitio ipſum gravet delinquentem: & ad majorem delinquentium terrorem, & ut magis timeatur, & fugiatur peccatum, nam ut dicitur *Exod. 20. Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, viſitans iniquitatem Patrum in filios, in tertiam, & quartam generationem.* Sic pro peccato Cham fuit maledictus Chanaam ejus filius, *Geneſ. 9.* & Populus Iſrael in manus hoſtium fuit traditus pro peccato Acham, *Joann. 7.* & ſic de alijs exemplis ex Scriptura deductis. *Pœna enim,* ait *D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. in corp. dupliciter poteſt conſiderari: uno modo ſecundum rationem pœnæ, & ſecundum hoc pœna non debetur niſi peccato: quia per pœnam reparatur æqualitas juſtitiæ, in quantum ille, qui peccando nimis ſecutus eſt voluntatem ſuam, aliquid contra ſuam voluntatem patitur. Alio modo poteſt conſiderari pœna, in quantum eſt medicina, non ſolum ſanativa peccati præteriti, ſed etiam præſervativa à peccato futuro, & promotiva in aliquod bonum: & ſecundum hoc, aliquis interdum punitur ſine culpa, non ſine cauſa: ſecundum tamen, quod*

Digitized by Google

nunquam medicina ſubtrahit majus bonum, ut promoveat minus bonum. Sicut medicina carnalis nunquam cœcat oculum, ut ſanet calcaneum, quandoque tamen infert nocumentum in minoribus, ut melioribus auxililium præſtet, & quia bona ſpiritualia ſunt maxima bona, bona autem temporalia ſunt minima: ideò quandoque punitur aliquis in temporalibus bonis abſque culpa: cujus modi ſunt plures pœnæ præſentis vitæ divinitus inſlictæ ad humiliationem, vel probationem: non autem punitur aliquis in ſpiritualibus bonis ſine propria culpa, neque in præſenti, neque in futuro, quia ibi pœnæ non ſunt medicinæ, ſed conſequuntur ſpiritualem damnationem.

Cap. 23.

Sine culpa niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus. L. 31. ff. ad Leg. Aquil. C. 54. de Sentent. excomm. Licet regulariter quis ſine culpa non puniatur, aliquando tamen, quia hoc exigit bonum publicum, & quia ad juſtam delinquentium punitionem conducit pœna ſolet, etiam innocentes, comprehendere. *C. 11. D. 34. c. 4. de Cleric. ægrot. D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 4. ad argum.*

Cap. 24.

Quod quis mandato facit Judicis dolo facere non videtur, cum habeat parere neceſſè. L. 167. §. 1. l. 169. ff. h. t. l. 20. tit. 34. p. 7. c. 13. 23. q. 5. c. 2. de Major. In dubio enim ſtat præſumptio pro Superiore, ac proindè cum ſubditus teneatur illi parere, ac conſequentèr ex neceſsitate obedientiæ illud faciat, non committit dolum: nam ſine animo machinandi dolus non ſtat. Quando verò Superior aliquid jubet contra Legem, vel contra ipſius Superiorem, ſubditus non tenetur ei obedire; imò reſiſtere poteſt, ac proindè, ſi obediat, non excuſatur à culpa. *C. 9. de Sent. & re judic. c. 44. de Sent. excomm. Greg. Lop. in L. 3. tit. 16. p. 2. V. Pro mandado. Barboſ. hìc.*

Cap. 25.

Mora ſua cuilibet eſt nociva. L. 173. §. 2. ff. h. t. L. 12. ff. de Aqua pluvia. Mora eſt quædam culpabilis dilatio in ſolvendo, vel recipiendo debito. Aliquando quis in mora conſtituitur, quia homo interpellat. *L. 88. ff. h. t.* Aliquando verò ſine facto hominis dies adjectus pro homine interpellat. *C. fin. de Locat.* Ut ergo quis moroſus dicatur, neceſſè eſt, quod ſciat, ſe debere, vel ſaltem, quod fuiſſet interpellatus, ut ſolveret, & ſimul habuiſſet poſsibilitatem ſolvendi. L. 5. *ff. de Reb. credit.* Hinc eſt, quod cum hæc dilatio, vel mora culpam contineat ſuo authori debet nocere, non alijs. L. 22. *C. de Pœnis. C. 2. de His, quæ fiunt à major. parte*, nec fidejuſſori nocet. L. *fin. ff. de Fidejuſſor.* niſi ipſe in omnem cauſam fidejuſiſſet: nam tunc ei nocet mora. L. 88. *ff. de V. O.* ut notat *Gothofr. in C. fin. ff. de Fidejuſſor.* Ex æquitate tamen eſt inductum, quod moroſus ſuam moram purget, & ab illius effectibus liberetur, ſi legitimè ſatisfaciat ſuæ obligationi ſine creditoris detrimento. L. 73. §. *Vult.* L. 91. §. *Sequitur, ff. de V. O. Covar. 3. Var. cap. 17. Greg. Lopez* L. 35. *tit. 11. p. 5. Gomez* L. 33. *Taur. Matienz.* L. 10. *tit. 17. lib. 5. R. Gloſ. 2. n. 3. Pichard. in tract. de Mora.*

Cap. 26.

Ea, quæ fiunt à Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt. L. 170. *ff. h. t.* Quando enim dubitatur, an aliquid ad Judicis officium, ſeu juriſdictionem ſpectet, pro ipſo Judice præſumitur; & illius muneris eſt, hoc examinare *L. 5. ff. de Judicijs*, ibi: *Prætoris etenim æſtimare, an ſua ſit juriſdictio.* Quando verò notoriè conſtat, juriſdictione ad aliquid faciendum, carere, ſi fortè illud faciat, eſt nullius momenti, cum habeatur, ut privatus. C. 7. *de Reſtit. ſpoliat.* & poteſtate publica ad illud requiſita careat. L. *fin. ff. de Juriſdict.* ibi: *Extra territorium jus dicenti impunè non paretur*: idem eſt, etſi ſupra juriſdictionem ſuam velit jus dicere. Sic etiam Supremus Princeps Sæcularis de rebus Eccleſiaſticis non validè diſponit. *C. 1. D. 96. c. 10. de Conſtitution.* Similiter Judex incompetens. C. 4. *de Judic.* vel etiam competens, ſi extra territorium jus dicat. *C. fin. de Conſtit. in 6.* Vel etiam ſi competens ſit, & intra territorium judicet, ſi non ſervet ordinem ſubſtantialem judicij. *C. 7. de Reſtit. ſpoliator.* Ea tamen, quæ non à juriſdictione, ſed à poteſtate ordinis dependent, quamvis illicitè, validè tamen fiunt. Sic Epiſcopus validè, quamvis illicitè, promovet, &

Digitized by Google

& ordinat Clericum alterius Diœceſis, etiam ſine licentia Epiſcopi proprij.

Cap. 27.

Scienti, & conſentienti, non fit injuria, neque dolus. L.45. ff. h. t. L.25. tit. 34. p. 7. Qui enim juri ſuo poteſt renuntiare, ſi ſciat aliquid contra ſe fieri, & ſimul conſentiat, injuriam non patitur: nec ſibi ipſi quis injuriam facere poteſt. *D. Thom. 2. 2. q. 59. art. 3. ad 2.* ibi: *Aliqua perſona ſingularis poteſt dupliciter conſiderari, uno modo ſecundum ſe: & ſic ſi ſibi aliquod nocumentum inferat, poteſt quidem habere rationem alterius peccati, puta intemperantiæ, vel imprudentiæ, non tamen rationem injuſtitiæ, quia ſicut juſtitia ſemper eſt ad alterum, ita, & injuſtitia. Alio modo poteſt conſiderari aliquis homo, in quantum eſt aliquid Civitatis, ſcilicèt pars, vel in quantum eſt aliquid Dei, ſcilicèt creatura, & imago. Et ſic qui ſe ipſum occidit, injuriam quidem facit, non ſibi, ſed Civitati, & Deo: & ideò punitur, tàm ſecundum Legem Divinam, quàm ſecundum Legem Humanam.* Indirectè, & ex conſequenti poteſt quis ſibi injuriam facere. *C. 10. 25. q. 2.* ibi: *Quod vero dicitis, noſtris temporibus debere ſervari, quæ à meis quoque prædeceſſoribus tradita, atque cuſtodita ſunt, abſit à me, ut ſtatuta majorum Conſacerdotibus meis in qualibet Eccleſia infringam, quia mihi injuriam facio, ſi fratrum meorum jura perturbo.* Cum ergo conſentiens non patiatur injuriam, ideò fœmina ingenua, quæ cum ſervo, quem talem eſſe ſciebat contraxit, debet cum eo in matrimonio permanere. *C. 5. 29. q. 2.* Si vero quis ſciat, ſibi injuriam parari, ſed non conſentiat, ipſi fit injuria. Imò etſi conſentiat, ſi ſuo juri non poteſt renuntiare. *C. 36. de Sent. excom.* ibi: *Contingit interdum, quod Clerici, ſi quem offendant, & ſatisfacere velint offenſo ſecundum morem patriæ, quæ inter ſe Laici obſervant, corpora ſua ſpontè ſupponunt 30. ſeu pluribus, aut paucioribus percuſſionibus fuſtium. Nos autem fraternitati tuæ ſuper hoc reſpondemus, quod hujuſmodi manus injectio, etſi non violenta, tamen injurioſa videtur, cum ille Canon non tàm in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem Ordinis Clericalis fuerit promulgatus.* Quin, & ipſe Clericus, qui ſe animo irato percutit, ita ut percuſſio ſit peccatum mortale, juxta plures Canonis excommunicationem incurrit, licet alij hoc negent. Ille verò Clericus, qui in ſui percuſſionem conſentit, non incurrit hanc excommunicationem ipſo jure, licet facile reſiſtere poſſit: poterit tamen ab Epiſcopo excommunicari. *C. 36. de Sentent. excommun. Suarez de Cenſur. D. 22. ſect. 1. ex n. 57.*

Cap. 28.

Quæ à Jure Communi exhorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda. L. 141. ff. h. t. Quando enim diſpoſitio eſt exhorbitans, hoc eſt, quod deviet, & à Jure Communi, illique in parte derogет, licet illud non abſolutè, & in totum corrigat, non debet de caſu expreſſo ad non expreſſum extendi. *L. 14. l. 15. l. 16. ff. de Legib.* Sic Eccleſia Laicis concedit jus ſpirituale Patronatus, & in eo facultatem præſentandi Clericos ad beneficia Eccleſiaſtica. Sed quia hoc exhorbitat à Jure Communi, quo attento Laici talis facultatis ſunt incapaces, non debet extendi hæc facultas, ut poſſint ipſi de cauſis juris Patronatus cognoſcere. *C. 3. de Judic.* niſi ex alia ſpecialiori gratia hæc facultas concedatur, ut conceditur noſtris Catholicis Regibus, ut ſuo loco diximus.

Cap. 29.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. L. 1. & fin. C. de Auth. præſtand. C. 6. de Conſtit. Quando vero aliquem, minus principaliter, & ſecundario tangit, non eſt neceſſe ab eo approbari; *arg. L. 1. §. Denuntiare, ff. de Inſpiciend. ventre.* Solum ergo loquitur præſens textus de eis, de quorum præjudicio immediatè agitur. Et quidem, ſi ad plures, ut univerſos, & in communi: v.g. quatenùs conſtituunt Univerſitatem, Capitulum, Collegium, vel Communitatem, aliquid collegialitèr, ut dicitur, pertineat, ſufficit, ſi à majori parte approbetur. *C. 1. de His, quæ fiunt à major. parte. L. 160. §. 1. ff. h. t.* Si vero pertineat ad ſingulos, ut ſingulares, & in ſpeciali, regularitèr debet approbari ab omnibus. *C. 6. de Conſtitution.* niſi ex juſta cauſa, & ob publicam utilitatem, vel ad vitandum abſurdum, attendatur major pars. Sic licet præſentatio pertineat ad ſingulos Patronos, ſufficit, Cleri-

ricum à majori parte præſentari, ne Eccleſia detrimentum in longiori vacatione patiatur. *C.* 2. *de Jur. Patronat.*

Cap. 30.

In obſcuris minimum eſt ſequendum. L. 9. *l.* 34. *ff. h. t.* L. 5. *tit.* 33. *p.* 7. In diſpoſitione ergo obſcura, id quod veriſimilius eſt juxta circunſtantias, debet fieri: ideò aliquandò etiam mediocritas attenditur, ut in C. 1. *de Offic. cuſtod.* & in exercitio virtutum moralium debet eligi medium, quod verſatur inter exceſſum, & defectum, ut ſic regulæ rectæ, & propri menſuræ conformetur: *Ariſtot. lib.* 2. *Et hic* 6. *D. Thom.* 1. 2. *q,* 64. *art.* 1. *in corp.* At vero in obligationibus inducendis regularitèr id, quod minimum eſt inſpicimus: Sic reſpondet *Innocent. III.* Quod ſi Hiſpani ſolverunt ad unam menturam, id quod ex voto Divo Jacobo datur, eadem ſervetur, ſi vero ad plures, & diverſas ſolverunt, ſufficit ſi ad minorem ſolvant, nec eſt neceſſe ad majorem ſolvere. C. 18. *de Cenſib.* idem de teſtatore dicit. L. 5. *tit.* 33. *p.* 7.

Cap. 31.

Eum, qui certus eſt, certiorari ulterius non oportet. L. 1. *ff. de Act. empt.* C. *fin.* D. 11. *c.* 7. *de Appellat.* non enim eſt neceſſe certiorari aliquem, ſi jam plenam facti notitiam habeat: ſic ſola ipſius ſcientia ſufficit in his, quæ ad ipſius commodum pertinent. Imò, & ad ipſum in mala fide conſtituendum: & hac ratione *in* C. 2. *de Probat.* Actor qui plenè probavit, non compellitur jurare, etiam ſi hoc habeat conſuetudo. Si vero notificatio, vel denuntiatio pro forma actus requiratur, debet fieri, etiam illi, qui aliundè illius habet notitiam: ut in evectione, in citatione ad electionem, & in alijs hujuſmodi. Et in dubio erit conſultius, ſaltem ad cautelam, notificationem facere, ut ſic nulla poſſit allegari excuſatio.

Cap. 32.

Non licet actori, quod reo licitum non exiſtit. L. 41. *ff. h. t.* Quamvis enim reo liceat aliquando, quod actori non licet, quia partes rei ſunt favorabiliores. L. 125. *ff. h. t.* Siquidem facilius abſolvuntur, poſſidentes habentur potiores. L. 128. *ff. h. t.* & in alijs favor ipſis fit: tamen, quod reo non licet, nec actori debet licere: cum pro actore nullus favor militet, & aliundè à pari procedant actor, & reus. *C.* 2. *de Mutuis petit.* cum jus, quod in uno relatorum ſtatuitur idem in alio cenſeatur ſtatutum. L. 21. §. 11. *ff. de Recept. qui arbitr.*

Cap. 33.

Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum. L. 75. *ff. h. t.* facit *C.* 21. *ſupr. h. t.* Quilibet enim in melius poteſt ſuum conſilium mutare. L. 8. *ff. de Collat. bonor.* nam ſano conſilio utitur, qui malum conſilium revocat, niſi ex tali mutatione damnum tertio ſequatur, quatenùs jus ipſi ex conſilio adquiſitum eſt, v. g. ex electione, præſentatione, vel ſententia, vel aliter alijs obligatus ſit: tunc enim non poteſt quis conſilium mutare. *C.* 58. *de Elect.* quia nemo poteſt jus alteri quæſitum ei invito auferre. L. 11. *ff. h. t.* Si tamen res integra ſit, liberè revocatur. L. 22. §. *fin. ff. Mand.* ibi: *Sicut enim liberum eſt mandatum non ſuſcipere, ita ſuſceptum conſummari oportet, niſi renuntiatum ſit: renuntiari autem ita poteſt, ut integrum jus mandatori reſervetur, vel per ſe, vel per alium eandem rem commodè explicandi.*

Cap. 34.

Generi per ſpeciem derogatur. L. 80. *ff. h. t.* C. 2. *de Offic. Legat.* Quoties enim duæ diſpoſitiones poſſunt, debent ad concordiam redigi. *C.* 16. *de Teſtib.* C. 29. *de Elect. in* 6. L. 26. *ff. de Legibus.* Si una alteri contrarietur, ſpecialis prævalet contra generalem: quod præcipuè in Legibus, & reſcriptis locum habet, ſive ſpeciale præcedat, ſive ſubſequatur. L. 15. *l.* 16. *ff. de* Legib. *C.* 1. *C.* 14. §. 1. *de Reſcript.* idem eſt in pœnis, in legatis, petitionibus, ac ſententijs, in ultimis voluntatibus, in laudo, & alijs hujuſmodi, ut affert *Gotbofred.* ad L. 80. *ff. h. t.* Quod quidem in privilegijs ſæpè fallit.

Cap. 35.

Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus. L. 110. *l.* 113. *ff. h. t.* C. 53. *infr. h. t.* Quod enim eſt plus in quantitate, vel

Digitized by Google

vel in ſumma, vel quia eſt totum, vel compoſitum aliquod, ſemper ex natura rei continet minorem quantitatem, minorem ſummam, & partes, quibus tale totum conſtat. *C.* 1. *de Arbitr. in* 6. ibi: *Si ex tribus arbitris te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet ſententia prævalere duorum: licet cum unus in* 15. *alius* 10. *tertius vero in quinque pronuntiant, illius, qui dixit de ſumma minori, cum in illa omnes concordes exiſtant, ſententia efficax cenſeatur.* Similitèr, qui habet ſervitutem actus, etiam itineris ſervitutem habet, cum in actu, & iter includatur. *Pr. Inſt. de Servit. prædior.* Quando vero eſt plus in qualitate, vel per comparationem ad aliud, non continet quod eſt minus in qualitate, vel comparativè ad majus.

Cap. 36.

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſijt poſsidere. L. 131. *l.* 150. *ff. h. t. arg.* L. 19. *tit.* 13. *p.* 5. Quantum ad damnum ſcilicèt, non tamen quantum ad commodum. Nam cum dolus, & fraus nemini debeat patrocinari, ille, qui fugiens actionem, quæ contra ipſum poteſt intentari, dolo deſijt poſsidere, in tantum tenetur, in quantum ſi poſsideret teneretur, quoad effectum, ſcilicèt. *C.* 3. *Ut lite pendente.* L. 47. *ff. de Negotijs geſt.* non tamen quoad modum, quia contra poſsidentem vere, datur actio in rem directa, contra poſsidentem fictè, datur actio utilis.

Cap. 37.

Utile non debet per inutile vitiari. L. 1. §. *Sed ſi mihi, ff. de V. O. C.* 57. 12. *q.* 2. In rebus ſiquidem dividuis, hoc eſt, quæ ad invicem ſeparari poſſunt, regularitèr, id, quod eſt inutile non vitiat, quod utile eſt. *C.* 19. *de Præbend.* ibi: *Nos facto ejuſdem Legati illicito reprobato, quod eſt licitum approbantes.* In rebus vero individuis, ſeu, quæ nequeunt inter ſe ſeparari, quod inutile eſt, vitiat etiam quod eſt utile: v. g. teſtis, qui quando depoſuit falſum dixit in aliqua parte, in nulla parte facit fidem. *C.* 24. *de Re judic. C.* 56. *de Elect. C.* 7. *D.* 9. Similitèr, ſi Notarius in aliqua inſtrumenti parte falſum ſcripſit, totum corruit inſtrumentum, etiam quoad alias partes. *C.* 5. *de His, quæ ſiunt à Prælat.* quia fides teſtium, & Notarij indiviſibilis eſt, & non poteſt, quoad partem eſſe certa, firma, & vera, & quoad partem, incerta, fallibilis, & falſa: imò ſi reſcriptum Pontificis ex vitio latinitatis in una parte reddatur ſuſpectum, an à Pontifice emanarit, vel non, etiam eſt ſuſpectum, quoad articulos ſeparatos, cum non ſit poſsibile, quod idem reſcriptum, quoad unam partem emanarit à Papa, & non emanarit quoad aliam. *C.* 11. *de Reſcript.*

Cap. 38.

Ex eo non debet, quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare. C. 19. *de Cenſib.* hinc qui teſtamentum, tanquam inofficioſum impugnavit, non capit ex eo legatum. *L.* 8. §. 14. *ff. de Inoffic. teſtament.* Nec pro ſe poteſt allegare Epiſtolas Decretales, qui eas non eſſe authenticas dicit. *C.* 1. *D.* 19. Hinc etiam deducit Barboſa, non poſſe aliquem approbare, quod ſemel impugnavit, nec poſſe reprobare; quod ſemel fuit ab ipſo approbatum. *L.* 9. *ff. de Negot. geſt.*

Cap. 39.

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo. L. 16. *ff. de Sponſ. l.* 26. *C. de Uſur.* ibi: *Principali actione non ſubſiſtente, ſatis ſupervacuum eſt ſuper uſuris, vel fructibus adhuc Judicem cognoſcere.* Sicut enim aliquo conceſſo intelliguntur conceſſa, quæ ad illud ſunt neceſſaria. *L.* 2. *ff. de Juriſd.* Sic quando aliquid prohibetur, prohibita cenſentur, quæ ex illo ſequuntur. Ideo, quia beneficium datur propter officium, qui ab officio ſuſpenſus eſt, etiam beneficio ſuſpenſus cenſetur. *C.* 18. *D.* 81. Similitèr cui eſt prohibita propter delictum, vel contumaciam communio Eccleſiæ, in qua ſtipendium habet, etiam ſtipendium cenſetur prohibitum. *C.* 53. *in fin. de Apellat.*

Cap. 40.

Pluralis locutio duorum numero eſt contenta. L. 12. *ff. de Teſtib.* Si enim aliqua diſpoſitio in plurali loquatur, & aliundè nullum numerum requirat, ſufficit ſi duo inveniantur. Sic *in L.* 12. *ff. de Teſtib.* ſufficit duorum teſtium numerus, quando

Digitized by Google

do teſtes requiruntur, & non aſsignatur eorum numerus. Sic cui libertas poſt annos eſt legata, duos ſaltem annos debet expectare. *L. 17. §. fin. ff. de Manum. teſtam.* Si cum aliquo ad plura beneficia obtinenda diſpenſetur, duo poteſt obtinere. *C. 19. de Præbend. in 6.* Aliquando vero pluralis locutio in ſingularem reſolvitur, quando eſt eadem ratio, & non ſequitur abſurdum. Sic *D. Jacob. in Epiſt. Canon. cap. 5.* loquendo de Sacramento Unctionis, & ejus Miniſtro, ait: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Eccleſiæ.* Et tamen *ex C. 14. de V. S.* conſtat etiam unum Sacerdotem poſſe Sacramentum Unctionis adminiſtrare, etiam ſi alij Sacerdotes non ſint. Nam ibi potius qualitas, quam numerus perſonarum ſignificatur, ut *in Luc. 17. Ite, & oſtendite vos Sacerdotibus.* Id eſt, cuilibet de Sacerdotibus: ſiquidem pluralis aliquando Rethoricè loquendo pro ſingulari ſumitur, ut in *Matth. 27. v. 44.* Ubi Latrones cum Chriſto crucifixos ipſi exprobraſſe dicitur, cum conſtet. *Luc. 23. v. 39.* unum ſolum blaſphemaſſe. Sicut etiam, è contra aliquando, locutio ſingularis pluralitatem ſignificat. Sic *Virgil. Æneid. 2.* loquendo de militibus in equo incluſis ad Trojam debellandam, ait: *Penituſque cabernas ingentes, utrumque armato milite complent.*

Cap. 41.

Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum. C. fin. de Elect. C. 66. infra h. t. Sic Semeſtre à jure præfixum ad eligendum, ſeu conferendum beneficium, non currit legitimè impedito, nec currere incipit, niſi à die notitiæ vacationis, quia ignoranti, vel impedito, non poteſt imputari, quare non elegerit, vel non præſentaverit. *C. 5. de Conceſ. Præbend.* Si vero per ipſum ſtet impedimentum non tolli, cum jam ipſi hoc poſſit imputari, ipſi tempus currit. *C. fin. de Elect.* Idem de appellatione interponenda, de Sacerdotio ſuſcipiendo, & ſimilibus dicendum eſt.

Cap. 42.

Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis. L. 178. ff. h. t. arg. L. 1. tit. 14. p. 5. Principale in præſenti eſt, id, quod per ſe, & in propria virtute ſtat: Acceſſorium autem eſt id, quod à principali dependet, eique inhæret, tanquam accidens ſubſtantiæ. *C. 9. de Offic. delegat. in 6.* Etiam ſi acceſſorium ſecundum ſuam naturam nobilius principali ſit, ut in §. *26. Inſt. de Rer. diviſ.* ubi purpura, licet ſit pretioſior veſtimento, habetur, ut veſtimenti acceſſoria, quando ei intexitur: & hac ratione acceſſorium naturam principalis debet ſequi: principale vero non debet naturam ſequi acceſſorij. Sic quando committitur cauſa matrimonij judicanda, etiam de dote cognoſcit delegatus, quia eſt acceſſoria matrimonio. *C. 3. de Donat. inter virum.* Et quia ſponſalia ſimplicia poſſunt mutuo conſenſu diſſolvi, etiam mutuo conſenſu diſſolvuntur, quando ſunt jurata: quippè juramentum induit naturam contractus, cui accedit, & tanquam ejus acceſſorium habetur. *C. 2. de Sponſalib. c. 25. de Jure jur. L. 5. c. de Legib.* Aliud dicendum eſt, quando juramentum, non ut acceſſorium, ſed ut ſtans per ſe ponitur: nam tunc etiam contractu ſoluto ſervari debet. *C. 28. de Jur. jur. c. 6. de Uſur.* & ſic habetur, quando confirmat contractus Jure Civili invalidos, idem dicendum eſt, quando in acceſſorio militat diverſa ratio, vel quando propter ejus arduitatem non cenſetur ad ipſum extenſa mens, vel diſpoſitio concedentis, vel prohibentis. *Barboſ. hic.*

Cap. 43.

Qui tacet conſentire videtur. L. 2. §. 2. ff. Solut. matr. C. Nonnè, 5. de Præſumpt. l. 1. tit. 16. p. 4. Quando enim Judæi Chriſto dixerunt: *Nonnè benè dicimus: quia Samaritanus es tu, & Dæmonium habes.* Reſpondit Jeſus: *Ego Dæmonium non habeo.* Hinc infert *D. Greg. in C. 5. de Præſumpt. Duo quippè illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo, conceſſit.* Similitèr in *L. 2. §. 2. ff. Soluto matrim.* ait Ulpianus: *Voluntatem filiæ cum Pater agit de dote, utrum ſic accipimus, ut conſentiat, an vero ne contradicat filia? Et eſt ab Imperatore Antonino reſcriptum, filiam, niſi evidentèr contradicat, videri conſentire Patri.* Sic in *C. un. §. fin. de Deſponſ. impub.* Ex ſponſalibus, quæ parentes pro filijs puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipſi filij, ſi expreſſè conſenſerint, vel tacitè, vel ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obli-

Digitized by Google

obligantur. Sic in *L. 1. tit. 16. part. 4.* dicitur: *E porque dàn los omes algunas vegadas ſus fijos legitimos, è naturales à otros que los porfijen, por ende en tal porfijamiento, como eſte, ba meneſter, que aquel à quien porfijan, que conſienta otorgandolo por palabras, ò callandoſe, non contradicendo. Et ibid. Greg. Lop.* Qui enim ſcit, aliquid agi, & præſens eſt, poteſtque contradicere ſine magna difficultate, vel incommodo, & non contradicit, præſumitur in illum actum conſentire. *L. 60. ff. b. t.* Nam vehemens in homine viget paſsio, teſte cujuſque propria conſcientia, ad contradicendum his, quæ non vult fieri, quando negotium ab ejus arbitrio pendet; *arg. C. fin. 23. q. 3.* ibi: *Qui deſinit obviare, cum poteſt conſentit.* Hæc regula juxta communem DD. præcipuè militat in rebus favorabilibus. *L. 18. ff. Mand. Sanch. de Matrim. l. 1. D. 5. n. 5. alios citans.* Et juxta plures, etiam in odioſis, & præjudicialibus, hæc regula locum habet; *arg. L. 5. §. fin. ff. de Fidejuſſ. Tutor. C. 2. de His, quæ fiunt à Prælat. Barboſ. hic, num. 10.* Sed cum talis conſenſus tantum præſumptus ſit, facilè per fortiorem præſumptionem eliditur: ſicut probatio vincitur per meliorem probationem. *C. 9. c. 14. de Probat.* Si tacens ore oſtendat, ſigno, vel nutu diſplicentiam, cum fortiora ſint facta, quam verba. *L. 48. §. Ei, qui ff. de Ædilitio Edicto.* Intelligitur utique diſſentire. *Barboſ. hic*, qui etiam reſpondet argumentis contrarijs.

Cap. 44.

Is, qui tacet non fatetur, ſed nec utique negare videtur. L. 142. ff. b. l. 23. tit. 34. p. 7. Qui enim ſine difficultate, & ſcandalo non poteſt contradicere, etiam ſi taceat, non cenſetur conſentire. *C. 2. de Præſcript.* nam culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. *L. 50. ff. b. t.* Præcipuè, ſi in præjudicialibus, & odioſis tacet, & nullum aliud ſignum conſenſus ponit. Sic Dominus, quando ejus res ab alio venditur, non cenſetur conſentire in venditionem: nec reus condemnatus in ſententiam conſentit, etiam ſi taceat, cum poſsit appellare intra tempus definium à Lege. *C. 28. 2. q. 6.* Qui vero contumacitèr tacet, cum reſpondere debeat, habetur à jure pro conſentiente, ad contrahendam contumaciam. *C. 3. de Dolo, & contumac.*

Cap. 45.

Inſpicimus in obſcuris, quod eſt veroſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit. L. 114. ff. b. t. Veriſimilitudo dicitur naturæ cognata: nam veriſimile eſt, quod jure, vel naturæ eſt conformius, & quod regularitèr accidere ſolet. Ideò filius, ſi aliundè non conſtet eſſe ingratum in Patrem, præſumitur injuſtè exhæredatus, quia non eſt veriſimile, ingratum fuiſſe. Sic mulier, quæ longo tempore ſuo cohabitavit marito, in matrimonium conſenſiſſe videtur, etiam ſi à principio fuiſſet per vim contractum. *C. 21. de Sponſalib.*

Cap. 46.

Is, qui in jus ſuccedit alterius, eo jure, quo ille uti debebit. L. 59, l. 175. §. 1. l. 177. ff. b. t. Sic Eccleſia, ſi ob defectum hæredum conſanguineorum ſuccedat Clerico, tenetur ad tributa, quæ ſolvere deberent habentes talia prædia. *L. 52. t. 6. p. 1.* Et hoc coincidit cum axiomate communi: *Subrogatum ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur. L. 10. §. 2. ff. Si quis caution. C. 41. de Elect.* Si vero anteceſſor jus perſonale habebat, eo non utitur ſucceſſor, nec privilegio perſonali anteceſſoris. *C. 7. ſupr. b. t.*

Cap. 47.

Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur, ut in L. 21. ff. de Probat. Ubi Legatario incumbit probare, Teſtatorem, qui rem alienam, vel alteri obligatam legavit, ſciſſe, rem eſſe alienam, vel alteri obligatam, quia ut notat *ibid. Gotboſr.* in dubio præſumitur regularitèr ignorantia facti alieni. Non tamen præſumitur ignorantia, imò præſumitur ſcientia facti notorij. *L. 9. §. 2. ff. de Jur. & fact. ignor.* Præſumitur itidem ſcientia juris, præcipuè naturalis. *L. 9. ff. de Jur. & fact.* imò & præſumitur ſcientia facti alieni, quod quis ex officio indagare, & ſcire debet: & ideo non præſumitur, Tutorem ignorare facta ſui pupilli: nec de Epiſcopo præſumitur, ignorare vacationem beneficij, nec collationem ab inferiori factam, nec juris patronatus devolutionem. *Barboſa hic.*

Acta

Digitized by Google

Acevedo in l. 2. tit. 20. lib. 6. Recop. ex num. 10.

Cap. 48.

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura. L. 14. ff. de Condict. indebiti. L. 206. ff. h. t. L. 17. tit. 34. p. 7. Ideo ſi pupillus ex mutuo accepto locupletior ſit factus, ſi fortè ſolvit, non repetit ſolutum. *L. 13. §. 1. ff. de Condict. indeb.* Et hac etiam ratione privilegia debent intelligi, ita ut non ſequatur alijs grave præjudicium. *C. 21. de V. S.*

Cap. 49.

In pœnis eſt benignior interpretatio facienda. L. 155. §. 2. ff. h. t. L. pen. ff. de Pœnis. C. 11. de Conſtit. Diſpoſitio enim pœnalis, non extenditur præter expreſſos, ad caſus ſimiles. *C. 18. de Pœnit. D. 1.* Et quando eſt dubia interpretatur in partem mitiorem: v. g. ſi verbum poſſit importare pœnam temporalem, & perpetuam, pro temporali interpretatur. *C. 11. de Conſtit.* Similitèr Judex, ſi diverſas pœnas infligere poſſit, mitiorem, & benigniorem ſaltem ex conſilio debet eligere. *C. 41. 24. q. 1.* Et generalius hoc habetur in *L. pen. ff. de Pœnis*, ibi: *Interpretatione Legum pœnæ molliendæ ſunt, potius, quam aſperandæ.* Ita tamen, ut ex nimia benignitate non foveantur delicta, ſed ſolum in ſupplicio temperando rigorem. Sicut Chriſtus in Templo, qui contra illud profanantes fecit quaſi flagellum de funiculis, *Joan. 2. v. 15.* nam ut ait *D. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. ad 1. Clementia Judicis habet locum in his, quæ arbitrio Judicis relinquuntur, in quibus boni viri eſt, ut ſit diminutivus pœnarum, ſicut Philoſoph. dicit in 5. Ethic. In his autem, quæ ſunt determinata ſecundum Legem Divinam, vel Humanam non eſt ſuum miſericordiam facere.* Poteſt tamen clementiam exercere, ſi conſilium ſequatur Senecæ *de Clem. 1. Tamquam invitus, & magno cum tormento ad caſtigandum venias.* Quod etiam dixit *Ovid. ſit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox, cuique dolet, quoties cogitur eſſe ferox.*

Cap. 50.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem. L. 77. ff. h. t. C. 2. de Elect. in 6. l. 15. tit. 6. p. 6. Conditio propriè talis eſt oratio diſpoſitionem ſuſpendens in futurum eventum contingentem. A nullo prorſus actu, quantumvis legitimo excluditur conditio, quæ ex natura rei tacitè ineſt actui: nec conditio de præterito, vel præſenti, vel futuro neceſſario. Quippè tales non ſunt propriè conditiones; cum non ſuſpendant. Actus ergo illi, qui ab executione initium capiunt non recipiunt conditionem, neque diem: vel ſi hæc apponatur: utpotè contra ipſam actus naturam illum vitiat, & deſtruit: nam actus ex ſua natura debet ab executione incipere, & ex conditione nequit incipere ab executione, ſed hæc debet uſque ad eventum conditionis ſuſpendi. Tales ſunt emancipatio, acceptilatio, hæreditatis aditio, ſervi optio, datio Tutoris à Judice, electio, poſtulatio, ſententia Judicis, & alij hujuſmodi: alij vero actus è contra licet conditionem à principio recipiant, quæ dicitur initiativa, non recipiunt conditionem reſolutivam, ut patet in matrimonio: nam poſtquam ſemel legitimè contractum eſt, in poteſtate hominis non eſt illud reſolvere, utpotè, quod ex Divina inſtitutione indiſſolubile eſt. *Matth. 19.* Regularitèr vero omnes actus, qui ab humano dependent arbitrio, poſſunt ſub conditione fieri, niſi expreſſè à jure hoc prohibeatur. *Sanchez de Matrimon. l. 5. D. 1. Barboſa hic, & alij comm.*

Cap. 51.

Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum. C. 4. de Religioſ. domib. L. 64. tit. 4. p. 1. Quod quidem ob favorem Religionis, & cultus Divini inductum eſt: & merito quidem: nam indecens eſt, rem, quæ Deo fuit ritè conſecrata, uſibus profanis deſervire. Ideo in *C. 38. de Conſecr. D. 1.* diſponitur, quod ligna Eccleſiæ dedicatæ non debent ad aliud opus jungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni ſunt comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus, in Laicorum vero uſum non debent admitti. Idem de veſtimentis, pallijs, Cathedris, Candelabris, alijſque rebus ſacris dicitur. *In C. 39. & ſeqq. de Conſecr. D. 1.* Aliud de ſervis dicendum eſt: nam ſi invito Domino ſunt ordinati, ipſis debent reſtitui. Si vero res inanimatæ invito Domino conſecrentur, ipſi debent reſ-

Digitized by Google

reſtitui, non res, ſed pretium. *C.* 2. 14. *q.* 6. Si vero ipſæ debeant reſtitui, prius conflari, vel deſtrui debent, ita ut conſecrationem amittant.

Cap. 52.

Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum. L. 5. *C. de Legib. C.* 8. *de Jur. Patronat.* quod enim nullum eſt, nullum producit effectum. *L.* 4. §. *Condemnatum, ff. de Re judic.* Ideo matrimonium, ſponſalia, vel electio nulla, nullum impedimentum præſtant, ut non poſſit aliud matrimonium, ſponſalia, vel electio celebrari. Quando vero aliquid prohibetur addendo pœnam, impedimentum, vel inhabilitatem contra tranſgreſſorem Legis, ille, qui illum actum ponit, quamvis nullum, incurrit tamen pœnam, impedimentum, inhabilitatem: & ad hos effectus, idem eſt, ac ſi validus eſſet talis actus. Sic in *C.* 4. & *fin. de Bigam.* illi, qui in ſacris conſtituti matrimonium de facto contrahunt, quamvis illud nullum penitus ſit, nihilominus bigamiam, & irregularitatem incurrunt.

Cap. 53.

Cui licet, quod eſt plus, licet utique, quod eſt minus. L. 21. *l.* 110. *ff. h. t. C.* 35. *ſupr. h. t.* Quod quidem intelligendum eſt, ſi minus ſit in eadem linea, & contineatur in majori, ſicut pars in toto, ſpecies in genere, & minor ſumma in majori ſumma. *C.* 1. *de Arbitr. in* 6. *L.* 1. §. *Stipulanti, ff. de V. O.* In his enim caſibus validum eſt argumentum de majori ad minus, ita ut minus poſſit, qui poteſt majus. Sic enim Patri, qui filios poterat occidere, à fortiori eos exhæredare concedebatur. *L.* 11. *ff. de Liber. & poſth.* Et maritus, qui adulteram occidere poterat, à fortiori poterat calumnia afficere. *L.* 22. §. 3. *ff. ad Leg. Jul. de Adult.* Sic Religioſis, quibus decimæ antiquæ competunt, competent etiam decimæ novalium, quod minus eſt. *C.* 28. *de Decimis.* Sic Sacerdos, qui Corpus Chriſti conficere poteſt, magis poterit Populum in fine Miſſæ benedicere, quia eſt minus intra eandem lineam. *C.* 6. *D.* 9. Secus erit dicendum, quando magis, & minus diverſarum linearum ſunt. Hinc quamvis Sacerdos poſſit abſolvere pœnitentem à reatu pœnæ æternæ, non poteſt à carcere ſolvere, quod eſt minus. Nec in diſpenſationibus, quæ à jure conceduntur, habet locum hæc regula; *arg. C. fin. de Tranſlat. Epiſcop.* Si vero ab homine concedantur, & ſint intra eandem lineam, conceſſio ad plus extenditur ad minus. *Barboſa in h. text. Sanchez de Matrimon. lib.* 8. *D.* 2.

Cap. 54.

Qui prior eſt tempore, potior eſt jure. L. 98. *ff. h. t. L.* 11. *ff. Qui potiores in pignore, l.* 6. *tit.* 10. *p.* 3. Quando ergo concurrunt duo, qui pares ſunt cauſa, ſecus aliter, qui prior eſt tempore, etiam ſi prioritas in hora, imò & in puncto conſiſtat, ille eſt potior jure, & proinde alteri præfertur, quod procedit, tam in agendo, quàm in excipiendo, & replicando. *L.* 12. *ff. Qui potiores in pignore.* Etiam prior nominatio arguit majorem dignitatem. Et præcedere ſuper dignioſ debet, qui prius nominatur. *L.* 1. *ff. de Albo ſcribend.* & magis dignus cenſetur. *C.* 46. *de Elect. in* 6. Et prius ordinatus prior, & major aliis, cæteris paribus, habendus eſt. *C.* 1. *de Major. & Obed.*

Cap. 55.

Qui ſentit onus, ſentire etiam debet commodum, & è contra. L. 10. *l.* 38. *ff. h. t. l.* 29. *tit.* 34. *p.* 7. Commodum, & onus eandem perſonam ſequuntur in his, quæ ex natura actus proveniunt. Ideo Clericus, qui de fructibus Eccleſiæ vivit, ipſi in Divinis miniſtrare, & ſervire debet. *C.* 1. *de Præbend.* Ideo Parocho, qui ſuo Parochiano Sacramenta miniſtraverat vivo, & mortuo, etiam ſi alibi ſepulturam eligat, debetur canonica portio ex bonis defuncti. *C.* 1. *de Sepult.* Deinde Monaſterio adjudicantur bona Clerici, ibidem detruſi, ut portet onus illum alendi. *C.* 5. 16. *q.* 6. Idem etiam in *C.* 16. *de Præbend.* ait *Innoc. III. Cum ſecundum Apoſtolum, qui altari ſervit, vivere debeat de altari, & qui ad onus eligitur repelli non debeat à mercede, patet à ſimili, ut Clerici vivere debeant de patrimonio Jeſu-Chriſti, cujus obſequio deputantur.* Quod ſi aliter inter partes conveniatur in diſtributione commodi, & oneris, pactum ſervandum erit. *C.* 1. *de Pactis.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. 56.

In re communi potior eſt conditio prohibentis. L. 28. *ff. Com. divid.* ibi: *In re communi neminem Dominorum jure facere quid quam invito altero poſſe.* Sic quando duo parietem communem habent, ſi unus prohibeat, nequit alter illum deſtruere, nec reficere. L. 8. *ff. de Servit. urban. prædior.* Similitèr, ſi unus prohibeat, quod per viam compromiſsi procedatur, ejus prohibitio prævalet. Etiam hrohibentis opinio prævalet inter duos conjugatos, quorum alter vovere vult. C. 1. 33. *q.* 5. Quod ſi bonum publicum, favor libertatis, vel alia æquitatis ratio ſtet ex parte concedentis hujus conditio, etiam contra prohibentem, præfertur. L. 1. *C. de Commun. ſervo manum.* Ubi prævalet voluntas Domini concedendi libertatem ſervo communi contra aliorum Dominorum prohibitionem. L. 7. §. *Hodie, cum ſeq. ff. de Pact.* Ubi attenditur major pars creditorum, ad remittendam debitori partem debiti. Et ſic de alijs. *Barboſ. hìc, & alij com.*

Cap. 57.

Contra eum, qui Legem dicere potuit apertius, eſt interpretatio facienda. L. 172. *ff. h. t.* L. 2. *tit.* 33. *p.* 7. Verba enim dubia contra proferentem ſunt interpretanda. L. 39. *ff. de Pact.* Sic dictum obſcurum contra illud dicentem interpretatur. *C.* 8. *de Probat.* Quia ipſe debet pati pœnam in hac interpretatione contraria, qui commiſit culpam in non declaranda ſua mente.

Cap. 58.

Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum. C. 1. *de Jur. jur. in* 6. L. 38. *tit.* 5. *p.* 5. ſed debemus facere, quod ait *D. Iſidor. in* C. 5. 22. *q.* 4. *In malis promiſsis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum: quod incautè vouiſti, ne facias: Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpliter.* Non debet ergo tale juramentum ſervari: & meritò, ſiquidem juramentum, quod eſt Religionis firmiſsimum vinculum, non debet fieri vinculum iniquitatis. C. 18. *de Jur. jur.* Et ideò juramentum de occidendo patre, de furtò, vel adulterio faciendo, non valet. Tolerabilius profectò eſt ſtultæ promiſsionis vota rejicere, quam per inutilium promiſſorum cuſtodiam exhorrendam criminum implere menſuram. C. 1. 22. *q.* 4. Nec tenet juramentum illius, qui juravit exhæredare liberos, vel à ſe expellere uxorem. *C.* 23. *de Jur. jur.* Nec valet juramentum nunquam agendi rerum amotarum cauſa cum uxore. L. 5. *ff. de Pact. dotal.* Etiam juramentum, quod eſt majoris boni impeditivum illicitum eſt, ut ſiquis juret, ſe non ingreſſurum Religionem, vel quod non fiet Clericus: aut quod non accipiet Prælationem in caſu, in quo expedit, eum illam accipere. Quando ergo quis jurat, aliquod peccatum facere, & peccavit jurando, & peccat juramentum ſervando: at verò, qui juravit, ſe non facturum aliquod melius bonum, quod tamen facere non tenetur, peccat quidem jurando, in quantum ponit obicem Spiritui Sancto, qui eſt boni propoſiti inſpirator; non tamen peccat juramentum ſervando: ſed multo melius facit, ſi non ſervet. Alio modo vergit juramentum in deteriorem exitum propter aliquod, quod de novo emerſerat, quod fuit impræmeditatum, ſicut patet in juramento Herodis, qui juravit puellæ ſaltanti, ſe daturum, quod petijſſet: hoc enim juramentum poterat eſſe à principio licitum, intellecta debita conditione, ſcilicèt, ſi peteret, quod dare deceret. Sed impletio juramenti fuit illicita: unde *Ambroſius* dicit *in* 1. *de Officijs*, eſt contra officium nonnunquam promiſſum ſolvere Sacramentum, ſicut Herodes, qui necem Joannis præſtavit, ne promiſſum negaret. Sic *D. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 2. *c.* 2. 22. *q.* 4. Juramentum contra prohibitionem Juris Divini illicitum ſanè eſt, nec debet ſervari, ut contra Gratianum *in C. fin.* 22. *q.* 4. tenendum eſt, quamvis Joſue juraſſet fœdus cum Gabaonitis, quod Lege Divina erat prohibitum, aliqui dicunt, illud juramentum fuiſſe validum, quia tunc non erat de re illicita, quippè Joſue proceſsit ex quadam Divina inſpiratione per modum legitimæ interpretationis. *Suarez de Relig. lib.* 2. *de Jurament. cap.* 18. Juramentum contra bonos mores civiles, ſi non ſit contra Legem obligantem in conſcientia, quod quidem ſervari poſsit ſine animæ diſpendio, validum, & obligatorium eſt. C. 28. *de Jur. jur. c.* 2. *eod. in* 6. *Suar. de Relig. lib.* 2. *de Juram. cap.* 21. & 22.

Cap. 59.

Dolo facit, qui petit, quod reſtituere oportet eundem. L.173. §. fin. ff. h. t. Qui enim debet aliquid reſtituere ipſi, à quo illud petit, ſanè dolo, & mala fide, & animo decipiendi facere intelligitur; ideò creditor prohibetur ſub cenſuris à debitore petere uſuras, ſiquidem eas eidem reſtituere tenetur. *C. 6. de Jur. jur.* Diverſa ratio eſt illius, qui re ſpoliatus petit, eam ſibi reſtitui in poſſeſſorio, etiam ſi in petitorio ad eam reſtituendam ſit condemnandus cum maximum commodum ex poſſeſſione percipiat. Etiam poteſt quis petere rem, quam reſtituere tenetur, non tamen ipſi, à quo petit, ſed alij. Sic commodatarius rectè petit à fure rem ablatam, quamvis poſtea ipſe debeat eam Domino reſtituere.

Cap. 60.

Non eſt in mora, qui poteſt ſe legitima exceptione tueri. Arg. L. 88. ff. h. t. Mora enim ſine culpa non committitur: hinc in mora non ſunt Clerici, qui non ſolvunt quartam partem decimarum, quando exceptione præſcriptionis ſunt muniti. *C. 4. de Præſcript.* Nec qui differunt ſortem, quando exceptionem legitimam habent: nam in mora non eſt is, à quo pecunia propter exceptionem peti non poteſt. *L.40. ff. de Reb. credit.* Nec in mora conſtituitur, qui ſolutioni quidem moram fecit, judicium autem accipere paratus fuit. *L. 24. l. 27. ff. de Uſur.*

Cap 61.

Quod ob gratiam alicui conceditur non eſt in ejus diſpendium retorquendum. L. 6. C. de Legib. l. 25. ff. eod. ibi: *Nulla juris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ ſalubritèr pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeveritatem.* Sic *in L. 41. ff. de Minor.* Non cogitur minor uti beneficio reſtitutionis ſibi conceſſo, ne talis favor in ejus damnum retorqueatur. Quando verò conceſsio eſt facta ad inſtantiam alicujus, ſolet accidere, quod in ejus damnum tandem reſultet. Sic *in C. fin. de Mutuis petit.* ille, qui impetravit, ut ſua cauſa, appellatione remota, definiatur, ſi reconvenitur à reo, non poteſt in cauſa reconventionis appellare: ut æqualitas ſervetur inter actorem, & reum.

Cap. 62.

Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non ſit, obligatur. L. 47. ff. h. t. l. 6. tit. 34. p. 7. Sic non tenetur de damno fortè ſecuto, qui ſuum conſilium dedit dubitanti, an has merces potius, quam alias emat; vel an contrahat matrimonium cum Seja potius, quam cum Titia, vel quid ſimile circa rem licitam conſulit; nam conſilij natura eſt excitare ad deliberandum, non tamen obligare ad ſequendum. *C.7. de Arbitr. L. 77. §. Mandato, 24. ff. de Legib. 2. Et ibi Gothofr.* Ideò qui conſilium dat, non tenetur ex ipſo, cum alter ſuæ facilitati potius debeat imputare, quod conſilium ſecutus ſit, quod liberum erat acceptare, vel reſpuere: ſecus eſt de mandato, ex quo quidem mandans tenetur, quia principalitèr influit in opus ſecutum ex mandato. Quando verò quis doloſé conſilium dedit circa contractum: v. g. vel quaſi contractum, de dolo tenetur ei, cui fraudulentum conſilium dedit. *L. 47. ff. h. t.* Similitèr, qui ut peritus in arte præſtare conſilium tenetur, ut Aſſeſſores, Advocati, Judices, & ſimiles ex conſilio iniquo, etiam per imperitiam præſtito obligantur illi, contra quem conſilium dederunt, ſi ex conſilio ſecutum ſit damnum. *L. 2. ff. Quod quiſque jur.* ibi: *Nam ſi Aſſeſſoris imprudentia jus alitèr dictum ſit, quam oportuit, non debet hoc Magiſtratui officere, ſed ipſi Aſſeſſori.* Denique ex conſilio tenetur, qui rem illicitam conſulit, v. g. furtum vel homicidium, quia cum cenſeatur cauſa moralis talis injuriæ, ad illius reparationem tenetur.

Cap. 63.

Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarij conſiteri. Sic generalitèr reſpondet *Innoc. III. in C. 6. de Exception.* Idemque dicit *J. C. in L. 9. ff. de Except.* Nam cum exceptio opponatur ad actoris intentionem excludendam, non poteſt contrarium operari effectum, ſcilicèt, firmare ejus intentionem: quod certè faceret, ſi eam objiciens videretur de intentione adverſarij con-

Digitized by Google

confiteri. Si verò exceptionem opponens non ſiſteret præcisè in ipſa exceptione, ſed aliquid adderet, jam illud poſſet pro confeſsione haberi, ſi v.g. dicat: Ego feci homicidium, ſed illud ad meam defenſionem feci: non eſſet pura exceptio, ſed pro confeſsione haberetur, dum exceptionem non probaret: nam in ſe confeſsionem includit.

Cap. 64.

Quæ contra jus fiunt debent utique pro infectis haberi. L. 5. C. de Legib. Dupliciter aliquid poteſt contra Legem fieri: vel contra Legem irritantem, vel contra Legem prohibentem. Et quidem, quod fit contra Legem irritantem certè nullum, & invalidum eſt. Lex irritans eſt, quando nullitatem actus contra ipſam facti inducit, vel quando pro forma, vel quaſi forma, vel conditione, vel pro requiſito, ſeu ſolemnitate eſſentiali actus aliquid exigitur in Lege. Si enim illud omittatur, actus nullus erit. Sic matrimonium clandeſtinum eſt nullum, quippè caret debita ſolemnitate. *Trid. ſeſſ.* 24. *de Ref. Matrim. cap.* 1. Sic alienatio facta de rebus Eccleſiæ vacantis non præcedente tractatu, & juſta cauſa eſt utique nulla, quia forma præſcripta deficit. *C.* 1. *de Reb. Eccleſ. non alien. in* 6. Et alia exempla paſsim inveniuntur in jure. Quando verò Lex ſolum prohibet, ſed non irritat actum, ſi hic contra Legem fiat, illicitus erit, validus tamen: ſic profeſsio non debet fieri ante annum probationis, ſi tamen fiat, utroque renuntiante, valet. *C.* 16. *de Regul.* Et ibi generalitèr dicitur, *quia multa fieri probibentur, quæ ſi facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* Et patet clarè in matrimonio cum aliquo impedimento purè impediente contracto, v. g. cum voto ſimplici caſtitatis: nam validum eſt, quamvis illicitum ſit.

Cap. 65.

In pari delicto, vel cauſa potior eſt conditio poſsidentis. L. 126. *§. fin. l.* 128. *l.* 154. *ff. b. t.* ibi: *Cum par delictum eſt duorum, ſemper oneratur petitor, & melior habetur poſſeſſoris cauſa, ſicut fit, cum de dolo excipitur petitoris: neque enim datur talis replicatio petitori: aut ſi rei quoque in ea re dolo actum ſit.* Ubi notat *Gothofr.* non audiri, replicationem actoris doloſi adverſus reum doloſum excipientem. Et *in L.* 33. *ff. b. t.* dicitur: *In eo quod, vel is, qui petit, vel is, à quo petetur lucri facturus eſt, durior cauſa eſt petitoris.* Hoc eſt, quod quando duo dè lucro certant, conditio actoris eſt deterior, & è contra melior eſt conditio poſſeſſoris. Et hinc eſt regula generalis, quod in quacumque cauſa dubia debet præferri jus poſsidentis. Quæ non ſolum habet locum in materia juſtitiæ, ſed etiam in materia aliarum virtutum, quia quando dubium eſt, invenitur quædam æqualitas inter obligationem reſtituendi rem, & poteſtatem retinendi eam, vel inter obligationem faciendi, vel dandi rem voto promiſſam, & poteſtatem non ſolvendi, & ſic de alijs: & aliundè poſſeſſio rei confert aliquod jus poſsidenti: hac ergo ratione prævalere debet jus poſsidentis. *Suar. de Relig. tom.* 2. *lib.* 4. *de Vot. cap.* 5. *ex n.* 8. *Sanch. in Decal. lib.* 1. *cap.* 10. *ex n.* 10. *Lacr. lib.* 1. *ex n.* 495. Ac proindè in materia cujuslibet virtutis, quando neutra pars ſufficientèr probatur, poſſeſſoris cauſa debet ſuſtineri. Et ideò in materia obedientiæ, cum Superior ſit in poſſeſsione poteſtatis præcipiendi, ſubditus in dubio, an ſit peccatum, tenetur obedire. Sic in materia Religionis dubius de voto, non tenetur, quia libertas eſt in poſſeſsione. Sic in materia fidelitatis dubius de valore matrimonij tenetur debitum reddere, quia alius conjux in poſſeſsione eſt juris petendi. Et ſic de alijs. Nec tenetur dubitans in omnibus, & per omnia tutiorem partem ſequi, ut affert *Lacr. lib.* 1. *ex n.* 470. ubi hoc axioma explicat.

Cap. 66.

Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, baberi debet perindè, ac ſi impleta fuiſſet. L. 161. *ff. b. t.* Ideò, quia per Abraham non ſtetit ſuum filium non immolare, ad meritum reputatum fuit, tanquam ſi illum immolaſſet. *C.* 20. *in fin.* 22. *q.* 2. ibi: *Quandoque aliquid jubendo ſignificamus, velle fieri, quod tamen fieri nolumus, ſed experimentum obedientiæ quærimus, ſicut Abraham à Deo tentatus legitur, cum juſſus immolare filium, quem Dominus nolebat ab eo occidi. Unde Ambroſius: Non enim volebat Deus immolari à Patre filium, nec impleri hoc munus volebat, qui ovem pro filio immolandam obtulit: ſed tentabat affectum*

tum Patris, ſi Dei præcepta præferret filio. Et hæc voluntas dicitur ſigni prout diſtinguitur à voluntate beneplaciti, qua Deus propriè, & formalitèr aliquid vult. Et è contra reus pro citato habetur, quia impedivit à Judice citari. *C.* 5. §. *Porrò. Ut lite non conteſt.* Quia quoties per eum cujus intereſt conditionem non impleri, fiat, quominùs impleatur, perinde habetur, ac ſi impleta conditio fuiſſet. L. 161. *ff. h. t.*

Cap. 67.

Quod alicui non licet ſuo nomine, nec alieno licebit. Et ideò, quia in pœnam de albo corrupto incidit, qui Prætoris album proprio nomine corrumpit, etiam incidit ſi alieno nomine hoc faciat. L. 7. §. *fin. ff. de Juriſd.* Sic etiam quia non licet falſare R. Pontificis litteras nomine proprio, nec licet alieno. *C.* 7. *de Crim. falſ.* Similitèr, quia non poteſt quis in utilitatem propriam uſuras exercere, nec alieno nomine, ſive in alterius utilitatem exercere valet. *C.* 10. *D.* 46. ibi: *Sicut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis Clericorum exercere fœnus attentet. Indecens eſt enim, crimen ſuum commodis alienis impendere.* Sic quia Proregibus, Gubernatoribus, Prætoribus, aliiſque Magiſtratibus prohibetur in Provincia, quam gubernant contractus facere, negotiari, & mercimonia exercere. L. 33. *ff. de Rebus credit.* L. 5. *tit.* 5. *p.* 5. L. 2. *tit.* 6. *lib.* 3. *R. C.* Nec per alios hæc facere poſſunt. L. 74. *tit.* 3. *lib.* 3. *R. Ind.* ibi: *Expreſſamente probibimos à los Virreyes de nueſtras Indias todo genero de trato, contrato, ò grangería, por sì, ò ſus criados, familiares, ò allegados, ò otras qualeſquier perſonas.* Ne quod una via prohibetur, alia concedatur: nam quid intereſt, quod quis manum dextram habeat ligatam, ne alienum ſurripiat, ſi idem manu ſiniſtra ſiniſtre obtinet? Contra C. 84. *infr. h. t.*

Cap. 68.

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum. L. 1. §. *Dejeciſſe, ff. de Vi, & vi armat.* Nam qui per alium aliquid facit, per ſe ipſum facere videtur. Hinc poteſt quis per Procuratorem matrimonium contrahere. *C. fin. de Procur. in 6.* Etiam juramentum poteſt quis præſtare per alium. *C.* 33. *D.* 63. Quando hæc per ſe ipſum facere poteſt: Et hac ratione, qui mandat Clericum percutere, excommunicatus eſt, ſicut ipſe percutiens, cum is committat verè, cujus authoritate, vel mandato delictum committi probatur. *C.* 6. §. *un. de Sent. excom.* Si vero alicujus induſtria requiratur ad aliquod factum, illud non poteſt per alium fieri. Nec quando factum perſonale eſt. Sic Epiſcopus per alium chriſma, vel Eccleſias conſecrare, nec ordinare Clericos valet. Nec Sacerdos poteſt per alium pœnitentes abſolvere. Nec poteſt Parochus, nec Epiſcopus per alios in Parochia, vel Diœceſi reſidere, quia ipſorum induſtria eſt electa. *C.* 4. *C.* 6. *de Cleric. non reſident. Trid. ſeſſ. 6. de Ref. cap.* 1.

Cap. 69.

In malis promiſſis fidem non expedit obſervari. *C.* 5. 22. *q.* 4. ibi: *In malis promiſſis reſcinde fidem: in turpi voto muta Decretum: quod incautè voviſti, ne facias. Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.* Aliquando promiſſum eſt malum, quia, id, quod promittitur eſt turpe, & contrarium virtuti: v.g. Adulterium, homicidium, furtum, & alia hujuſmodi. Aliquando vero, id, quod promittitur eſt male promiſſum, quia per injuriam promittitur: v. g. dolo, vel metu, licet id, quod promittitur, ſit bonum. Quando promiſſum eſt malum, nulla naſcitur obligatio, etiam ſi juramento ſit firmata talis turpis promiſsio. *C.* 8. *C.* 18. *de Jur. jur. D. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *ad* 2. *Suar. de Relig. tom.* 2. L. 2. *de Juram. cap.* 14. Si tamen promiſsio non ſit de re turpi, licet male, & per injuriam, vel dolum extorta, ſi ſit jurata debet adimpleri, quia ſine diſpendio ſalutis æternæ adimpleri poteſt. *C.* 6. *de Uſur. C.* 28. *de Jure jur.* Poteſt tamen reſcindi ob injuriam illatam promiſſori. *C.* 8. *de Jure jurand.*

Cap. 70.

In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum impleri. L. 10. §. *fin. ff. de Jur. dotium.* L. 11. *tit.* 1. *p.* 4. De debitore enim præſumitur, quod quantum minus potuit ſe obligavit, cum ſemper in dubio contra eum fiat interpretatio. L. 39. *ff. de Pact.* Et ideò creditur, ſibi electionem reſervaſſe in ſolvendo, quando alternativa eſt obligatio, ac propterea,

Digitized by Google

ma, ſi creditor unam rem determinatè petat, plus petere cauſa dicitur. *C. un. de Plus petition.* Ideò ſi Pater promiſit alicui unam ex ſuis filiabus uxorem dare, Pater poteſt eligere, quam maluerit; quod ſi alter illam ducere nolit, liber eſt à promiſsione. L. 11. *tit.* 1. *p.* 4. Eadem ratione ſi debitor alternativus utrumque ſolvit per errorem, ejus eſt eligere, quodnam repetere velit. L. 10. *C. de Condict, in debit.* Qui poteſt poſtquam ſemel elegit variare quoties voluerit. L. 138. §. 1. *ff. de V. O.* Et una re perempta eſt in ejus arbitrio, vel pretium ejus, vel rem permanentem præſtare. L. 47. §. 2. *ff. de Leg.* 1. Imò etiam ad hæredem ipſius debitoris tranſit jus eligendi. L. 76. *ff. de V. O. & ibid. Gothofr.* Quando vero Princeps alternativè aliquas gratias concedit, non concedentis, ſed recipientis eſt eligere, quam malit. In legatis alternativis quando verba teſtatoris ad legatarium diriguntur, vel quando dubium eſt, ad quem pertineat electio, legatarius eligit. L. 23. *ff. de Legat.* 2. Si vero ad hæredem dirigantur, ipſe eligit. L. 19. *ff. de Legat.* 2. Sic Accurſius *in* L. 23. *de Legat.* 2. Si creditori plures actiones, vel remedia competant, ad ipſum pertinet eligere, qua actione agere velit. L. 108. §. *Cum homo*, *ff. de Legat.* 1. Similitèr ad creditorem pertinet eligere locum ubi petat, quando promiſſor promiſit dare, v. g. Manilæ, vel Acapulſi. L. 2. §. *Scævola*, *ff. de Eo quod cert. loco.* Deindè in alternativis ſufficit alterum adimpleri. Sic quando Pontifex mandat, inquiri de duobus alternativè, ſufficit, ſi alterum probetur. *C. 4. de Reſcriptis.* Etiam ſi alternativa negativè concipiatur, ſufficit alterum non fieri. L. 129. *ff. de V. O.* Aliquando autem ordo ſcripturæ ſervandum eſt: nam ſi Epiſcopo mandet Papa, quod det Cajo beneficium, quod prius vacabit, ſive ad ipſius Epiſcopi, ſive ad alterius collationem pertineat, non eſt Epiſcopi electio; ſed debet beneficium, ad ejus collationem ſpectans conferre. *C.* 10. *de Præb. in 6.* Similitèr, ſi teſtator ſubſtituat Titium, aut Sejum, Titius prius vocatus cenſetur. Idem dicitur ſi in majoratu dicatur: ſuccedat Filius, aut Filia: Nam Filius etiam junior præfertur Filiæ, etiam majori. L. 77. §. 32. *ff. de Legat.* 2. *C.* 10. *de Præb. in 6.* Denique aliquando alternativa, ſeu disjunctiva in copulativam reſolvitur, & tunc utrumque adimpleri neceſſe eſt. L. 53. *ff. de V. S.* L. 4. *C. eod. latè Barb. hic, & alij com.*

Cap. 71.

Qui ad agendum admittitur eſt ad excipiendum multo magis admittendus. L. 156. §. 1. *ff. h. t.* Et ratio eſt: quia aliquibus exceptio conceditur, quibus actio non datur, ut ſunt excommunicati. *C.* 5. *de Except.* Et exceptio perpetuo durat, licet actio tempore tollatur, ac proindè, qui admittitur ad agendum, ad excipiendum admitti debet. Quod fallit, quando exceptio aliqua ratione excluditur *ut in C.* 6. *de Jur. jur.* Ubi qui juravit ſolvere uſuras, non poteſt uti exceptione ratione juramenti, ſed poſt ipſarum ſolutionem eas repetere poteſt. Nec locum habet hæc regula, quando actio, & exceptio ad diverſa diriguntur. *C.* 11. *de Excesſib. Prælator.*

Cap. 72.

Qui facit per alium, eſt per inde, ac ſi faciat per ſe ipſum. L. 141. *ff. h. t.* ibi: *Quod juſſu alterius ſolvitur pro eo eſt, ac ſi ipſi ſolutum eſſet. Vid. C.* 68. *ſupr.* Sic qui per Procuratorem aliquid facit, licet verè per ſe non faciat, idem eſt, ac ſi per ſe faceret.

Cap. 73.

Factum legitimè retractari non debet, licet caſus poſteà eveniat, à quo non potuit inchoari. L. 85. §. 1. *ff. h. t.* Si enim illud vitium ſolum reſiſtat primæ rei poſitioni, re legitimè facta, non retractatur; etiam ſi vitium ſuperveniat actui jam perfectò, & legitimè conſtituto. Sic licet furioſus non poſsit contrahere matrimonium, ſi tamen ſanæ mentis contraxit, etiam ſi furor ſuperveniat non irritatur matrimonium. L. *Patre furioſo, ff. de His, qui ſunt ſui, C.* 26. 32. *q.* 7. Idem de alijs impedimentis matrimonij dirimentibus dicendum eſt, ſiquidem nullum impedimentum ſuperveniens irritat matrimonium. *C.* 10. *de Eo, qui cognov.* Siquidem ſolum opponuntur primæ poſitioni matrimonij, quo ſemel legitimè poſito, non poteſt diſſolvi, etiam ſi aliquod impedimentum dirimens ſuperveniat, facilius namque jura conſervantur, quam adquiruntur, & turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes. *C.* 25. *de*

Digitized by Google

de Jur. jur. Si vero illud vitium ſuperveniens non ſolum opponatur rei primæ poſitioni, ſed etiam conſervationi, illo ſuperveniente res vitiatur, vel ipſo jure, vel authoritate Judicis. L. 7. *tit.* 6. *p.* 7. Ubi infamis non ſolum excluditur ab obtinendis Dignitatibus: ſed, & ab obtentis etiam repellitur ille, qui infamiam incurrit. *Et C.* 3. *D.* 33. Ubi arreptitij poſtquam ſunt legitimè ordinati ab ordine ſuſpenduntur, quia illud vitium ordinum exercitio opponitur. Quando vero aliquis actus adhuc non eſt perfectus vitiatur, ſi perveniat ad caſum, à quo incipere non poteſt. L. 15. *l.* 16. *ff. ad Leg. Aquil. & ibid. Gothofr.*

Cap. 74.

Quod alicui gratioſè conceditur trahi non debet in exemplum. L. 141. *ff. h. t.* Et quia privilegium, vel diſpenſatio, quæ alicui conceditur conſtituit jus ſingulare reſpectu illius perſonæ vel caſus, ideò non debet extendi ad perſonam, vel caſum, non ſolum ſimilem, ſed nec ad majorem. L. 14. *cum ſeqq. ff. de Legib. C.* 9. *de Privileg.* ibi: *Temerarium eſt, & indignum, aliquem ſibi ſua authoritate præſumere, quod Romana Eccleſia certa ratione inſpecta ſingularibus voluit beneficijs indulgere.* Siquidem reſpectu illius deficit voluntas concedentis, qui ſolum de tali perſona, vel caſu, de quo fuit rogatus, vel de quo præceſſit cognitio, diſpoſuit. C. 7. C. 28. *ſupr. h. t.* Ac proinde deficit privilegium, diſpenſatio, vel gratia, quæ unicè à concedentis voluntate pendet. Sic Paterfamilias exprobavit operarijs vineæ qui adverſus eum murmurabant. *Matth.* 20. *v.* 13. ibi: *At ille reſpondens uni eorum dixit: Amice non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum eſt, & vade, volo autem, & huic noviſſimo dare ſicut; & tibi, aut non licet mihi, quod volo facere?* Quod à fortiori ratione intelligitur de gratia ſupernaturali, ſiquidem non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.

Cap. 75.

Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat. C. 3. *de Jure jur.* ibi: *Nec tu ei etiam ſi promiſſum tuum juramento, vel fidei obligatione interpoſita, conditione firmaſſes, aliquatenùs teneris, ſi conſtat, eum conditioni minimè paruiſſe.* Ideò in mutuis promiſſionibus frangenti fidem fides frangitur. L. 16. *ff. de Transaction.* L. 21. *C. de Pact. & ibid. Gothofr.* Siquidem ſub hac conditione tacita fiunt: ex parte mea promiſſionem implebo, ſi ex parte alterius contrahentis etiam ſervetur pactum.

Cap. 76.

Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare. C. 61. *de Exception.* L. 17. *tit.* 10. *p.* 7. Si enim Epiſcopus delictum commiſit, ipſe debet puniri: imò, & aliquando deponi, ſed bona Eccleſiæ non debent fiſco addici. C. 1. 16. *q.* 6. Nec Eccleſia perdit cauſam, ſi Procurator inſtrumentum falſet. *C.* 6. *de Exception.* Nec debet Monaſterium ſolvere pecuniam depoſitam apud Religioſum, etiam de licentia Superioris: imò etiam ſi apud Superiorem depoſita ſit, ſi ejus culpa perijt, quin in Eccleſiæ commodum fuiſſet converſa, tenetur tamen, quatenùs commodum percepit. *Sanch. in Dec. lib.* 6. *cap.* 14. *n.* 29. *Leſſ. de Juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 2. Idem eſt dicendum de Superiore cujuſcumque Communitatis, Collegij, Capituli, vel Univerſitatis. L. 17. *tit.* 10. *p.* 7. Et quidem licet delictum perſonæ, quod in faciendo conſiſtit, non præjudicet Eccleſiæ, delictum tamen quod in omittendo, vel negligentia conſiſtit, Eccleſiæ, vel Communitati utique præjudicare valet. C. 15. 16. *q.* 4.

Cap. 77.

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore. L. 143. *ff. h. t.* Ideò Prælatus ſuccedit in onere ſolvendi debita contracta pro Eccleſiæ utilitate, quia in honorem Prælaturæ ſuccedit. C. 1. *de Solut.* & filius patroni, qui in patronatus honorem ſuccedit, ſimilitèr ſuccedit in onus defendendi Eccleſiam. C. 31. 16. *q.* 7. Et è contrario non debet quis onerare, quem non honorat. L. 9. *C. de Fideicom.* cum commodum, & incommodum; honor, & onus pari paſſu ambulare debeant, ut ſic æqualitas ſervetur. L. 10. *ff. h. t.* C. 55. *ſupr. h. t.*

Cap.

Digitized by Google

Cap. 78.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa. L. 162. ff. h. t. Nam cauſa neceſſitatis ceſſante, ceſſat, quod ob neceſſitatem ſtatutum eſt. Sic alienatio ſacrorum vaſorum, quæ propter neceſſitatem permittitur, ut Captivi redimantur, non conceditur, ſi nulla adſit neceſſitas. *L. 21. C. de Sacroſ. Eccleſ.* Et beneficia, quæ ob defectum Sacerdotum Sæcularium Religioſis collata fuerunt, debent Sæcularibus, data eorum copia reſtitui; *arg. C. 1. D. 55.*

Cap. 79.

Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur. L. 54. l. 120. ff. h. t. l. 12. tit. 34. part. 7. Nemo enim dat, quod non habet: hinc, qui rem alienam vendit etiam bona fide, non transfert in emptorem dominium, cum ipſo careat venditor: transfert tamen jus uſucapiendi ex diſpoſitione Legis, & ob publicam utilitatem. *L. 1. ff. de Uſucapiend.*

Cap. 80.

In toto partem dubium non eſt contineri. L. 110. l. 113. ff. h. t. C. 1. de Arbitr. in 6. Ideo ſi pro aliquo feratur ſententia circa totum, ſi poſteà ab eo pars ejus petatur, exceptionem rei judicatæ opponet. *Vid. C. 35. ſupr. h. t.*

Cap. 81.

In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimilitur in ſpecie conceſſurus. Hinc dicitur in *C. 2. de Pœnit. in 6.* Si Epiſcopus ſuo ſubdito conceſſerit, ut ſibi poſſit idoneum eligere confeſſorem, ille, quem is elegerit in caſibus, qui eidem Epiſcopo ſpecialitèr reſervantur, nullam habet penitus poteſtatem, cum in generali conceſſione illa non veniant, quæ non eſſet, quis veriſimilitèr in ſpecie conceſſurus: quia in obſcuris id, quod veroſimilius eſt, præſumitur. *C. 45. ſupr. h. t.* & non eſt veriſimile, quod ſub tali generalitate concedatur, quod in ſpecie difficilè concederetur, ideo ſi non exprimatur non intelligitur conceſſum. Sic commiſſio generalis, quam Legato facit Pontifex non extenditur ad cauſas fidei. *C. 52. 16. q. 1.*

Cap. 82.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere. L. 7. C. de Agricol. l. 11. Nec enim poteſt dolo carere, qui imperio Magiſtratus non paruit. *L. 197. ff. h. t.* Hinc qui ſine ſolemnitatibus à jure requiſitis contrahit eſt in dolo præſumpto, & mala fide. *Menoch. de Præſ. l. 3. præſumpt. 130. n. 33. & lib. 5. præſ. 3. n. 76.* Nam ſi ſcit, illud prohiberi, mala fide agit: ſi ignorat, habet malam fidem juridicam, quam error juris conſtituit. Sic mala fide agere creditur, qui recipit Eccleſiam de manu Laici. *C. 12. 16. q. 7.* & qui in aliena Parochia decimas recipit, cum nec Laicus Eccleſiam concedere poſſit, nec regularitèr, qui in aliena Parochia decimas obtineat.

Cap. 83.

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum, iterum exigatur. L. 57. ff. h. t. l. 6. tit. 3. p. 5. Si enim una exactione tota finiatur obligatio, nec Eccleſiæ licet iterum illud petere. *C. 11. 12. q. 2.* Nam tunc ſic repetens cum alterius jactura locupletaretur, contra *L. 14. ff. de Condict. indebit.* Aliud ob contrariam rationem eſt dicendum, ſi tota obligatio non eſt finita per unicam ſolutionem. Similitèr non debet iterum puniri, qui ſemel ad æqualitatem eſt punitus; ſecus ſi ad inæqualitatem tantum punitus fuit.

Cap. 84.

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debere admitti; arg. L. 32. ff. de Pactis. C. un. de Cleric. conjugat. in 6. Sic Pater, qui eſt prohibitus adminiſtrare, non poteſt adminiſtrare ut Curator. *L. 21. §. 1. ff. de Tutor. & Curator.* Similitèr qui res Eccleſiæ non poteſt alienare, nec in pignus poteſt obligare. *C. 5. de Rebus Eccleſ.*

Digitized by Google

Cap. 85.

Contractus ex conventione Legem accipere dignoſcuntur. L. 23. *ff. h. t. l.* 1. §. *Si convenerit*, 6. *ff. Depoſit.* C. 1. *de Pact.* Pacta enim, etiam ultra; imò & contra naturam contractus debent ſervari. Sic licet depoſitarius tantum de dolo, & culpa lata teneatur, poteſt ex pacto adjecto, etiam ad levem, & leviſsimam; imò ad caſum fortuitum obligari. *C. fin. de Depoſito*, dum tamen pacta non ſint contra bonos mores.

Cap. 86.

Damnum quod quis ſua culpa ſentit ſibi debet, non alijs imputare. C. 38. 23. *q.* 4. *L.* 22. *tit.* 34. *p.* 7. Cum enim damnum ſit effectus culpæ, ille, qui culpam commiſit, juſtum eſt, quod patiatur, & damnum. Sic Clericus ſibi debet imputare, ſi cum præbenda vacat, ob negligentiam eam non petit. *C.* 11. *de Præb. in* 6. Sic ſi Procurator ex delicto ſuo aliquam pœnam pecuniariam ſolvat, non repetit illam à Domino. *L.* 46. §. 5. *ff. de Procurat.* Similitèr ſocius omnium bonorum, ſi ob ſuum delictum damnatus ſit, non poteſt ſolvere pœnam ex communi, ſed ipſe tantum damnum ſentire debet. *L.* 52. §. *fin. ff. Pro ſocio.*

Cap. 87.

Infamibus portæ non pateant dignitatum. L. 2. *C. de Dignit. l.* 12. *l.* 22. *tit.* 5. *p.* 1. *l.* 7. *tit.* 6. *p.* 7. In perſona enim infami indigne collocatur dignitas. C. 3. *D.* 81. *C.* 11. *de Exceſ. Prælator.* Sic enim *Chryſoſt. qui benè ſederit ſuper Cathedram, honorem accipit ab illa, qui malè ſederit injuriam facit Cathedræ.* Conſonat *Ovid. ad Piſon. Nam quid imaginibus, quid à vita fulta triumphis atria, quid pleni numeroſo conſule faſti profuerint, ſi vita labat? perit omnis in illo gentis honos, cujus laus eſt in origine ſola.* Ideo infames, ſive infamia juris, ſive facti, non debent ad dignitates, non ſolum Eccleſiaſticas, ſed etiam nec ad Sæculares admitti: imò debent deponi ab obtentis. *L.* 7. *tit.* 6. *p.* 7. ibi: *E tan gran fuerza hà el enfamamiento, que eſtos atales non pueden ganar de nuevo ninguna dignidad, nin honra de aquellas, para que deben ſer eſcogidos omes de buena fama; è aun las que havian ganado, debenlas perder luego que fueren probados por tales.* Infamia ſiquidem eſt læſio ſtatus, dignitatis, ſeu conditionis alicujus: vel mala exiſtimatio de aliquo quoad aliquod ejus malum. Et eſt duplex: alia *juris*, quæ ſcilicèt à jure inducitur, ſic Sodomitæ infames ſunt per ipſam Legem, quamvis crimen occultum ſit: alia eſt *facti*, quæ ſcilicèt, ex facto ipſo independentèr ab omni Lege procedit, & exurgit apud viros bonos, & graves: nec enim infamis cenſetur ille, cujus fama, tantum apud perſonas leves, pueros, mulieres, & maledicos eſt læſa: quod clarius ex famæ cognitione percipietur. Fama enim, quæ ſic *à fando* dicitur, eſt duplex: alia *de homine*, alia *inter homines*. Fama de homine, quæ etiam dicitur exiſtimatio, ſic deſcribitur *à J. C. in L.* 5. §. 1. *ff. de Extraordin. cognition. Eſt dignitatis illæſæ ſtatus Legibus, ac moribus comprobatus, qui ex delicto noſtro authoritate Legum, aut minuitur, aut conſumitur.* Vel alitèr poteſt definiri. *Eſt exiſtimatio bona de aliquo, quoad aliquod ejus bonum, ut ſunt virtutes, ſcientia, nobilitas, opes, pulchritudo, vires, valetudo, & alia hujuſmodi, quæ bonam de homine exiſtimationem generant; ipſumque apud viros probos commendant.* Etenim hic loquimur tantum de bona fama: & quidem illa bona exiſtimatio, quam homines de aliquo concipiunt, facit ut de eo loquantur, & tunc eſt propriè fama, quia fatur. *Honor. juxta D. Thom.* 2. 2. *q.* 103. *art.* 1. *in corp. teſtificationem quandam importat de excellentia alicujus.* Undè homines, qui volunt honorari teſtimonium ſuæ excellentiæ quærunt. Hoc teſtimonium, ſi inſpiciatur coram Deo, qui inſpector eſt cordium conſiſtit in ſolo interiori motu cordis: quoad homines tamen præſtatur per aliqua ſigna exteriora, vel verborum, puta, cum aliquis ore pronuntiat excellentiam alicujus, & tunc dicitur *laus.* Etiam hoc teſtimonium præſtatur factis, ut inclinationibus, obviationibus, & alijs hujuſmodi: vel etiam exterioribus rebus puta in encæniorum, vel munerum oblatione, aut imaginum inſtitutione, vel alijs hujuſmodi: ac proindè honor in ſignis exterioribus, & corporalibus conſiſtit. *Reverentia* vero non eſt honor, ſed ex una parte eſt principium motivum ad honorandum, in quantum aliquis ex reverentia, quam habet ad

ali-

aliquem, eum honorat: ex alia parte eſt honoris finis, in quantum aliquis ad hoc honoratur, ut in reverentia habeatur ab alijs. Denique honor, eſt optimorum, quæ non ordinantur ad finem, ſed jam ſunt in fine: *gloria* autem eſt effectus honoris, & laudis, quia ex hoc, quod teſtificamur de bonitate alicujus clareſcit bonitas ejus in notitia plurimorum: & hoc importat nomen gloriæ: nam *gloria* dicitur quaſi *claria*. Undè Ambroſ. dicit: *Quod gloria eſt clara cum laude notitia.* Sic *D. Thom.* Honor ergo eſt quid excellentius, quam fama: Nam includit famam, quæ conſiſtit in bona opinione, & exiſtimatione excellentiæ, & inſuper addit manifeſtationem, & teſtificationem talis opinionis per aliquod ſignum externum in quo propriè honor conſiſtit. Sic *Leſſ. lib. 2. de Juſt. cap. 11. n. 5.* Fama injuſtè violatur, & denigratur per detractionem. Honor injuſtè minuitur per contumeliam. Detractio fit inſtar furti, ut plurimum occultè, & contra abſentem. Contumelia fit inſtar rapinæ, apertè, & contra præſentem. Ex quibus facilè colliges, quando quis cenſeatur, vel non infamis, & conſequentèr, quando debet, vel non à dignitatibus excludi.

Cap. 88.

Certum eſt, quod, is committit in Legem, qui verba Legis complectens contra Legis nititur voluntatem. L. 5. C. de Legibus. L. 17. ff. eod. ibi: *Scire leges non eſt verba earum tenere, ſed vim, ac poteſtatem. L. 29. ff. eod.* ibi: *Contra Legem facit, qui id facit, quod Lex prohibet, in frauaem vero, qui ſalvis verbis Legis ſententiam ejus circumvenit.* Magis enim debet attendi mens, quam verba. *L. 3. C. de Liber. præter. C. 26. de Privileg.* Nam mens, & ratio Legis ſe habent, ſicut anima, & ſpiritus: verba tamen ſicut corpus, vel ſuperficies. Sic quia, ut obvietur hominum avaritiæ, & ambitioni, prohibetur electis ad aliquam dignitatem, eam antequam confirmentur, adminiſtrare, etiam prohibetur, ut ſub nomine Æconomi adminiſtrent. *C. 5. de Elect. in 6.* Similitèr cum uſura ſit aliquid pretio æſtimabile ſupra ſortem accipere, qui aliquid ſupra ſortem accipit ſub quocumque prætextu, vel nomine, uſuram committit. *C. 3. 14. q. 3.*

444 Denique diverſorum axiomatum uſufrequentiorum quandam collectionem attexere libuit, tanquam quoddam juris Armamentarium, in quo telis, & clypeo facilè inſtrui queant non milites, qui huic facultati operam dant, ut in quacumque materia, quam frequentes occaſiones offerent, aliqualem diſcurſum ex his principijs debita proportione applicatis, formare valeant. Sanè aliquando eadem ſententia ſub diverſa vocum apparientia repeti ſolet: nec fruſtra, cum ſæpè ſub diverſa forma eadem ſententia, diverſa, & aliquando aptiori, & opportuniori gaudeat energia. Nec vobis terrorem incutiat, quod aliqua axiomata alijs pugnare videantur: quia ſi omnia in proprio accipiantur ſenſu, omnia profecto in ſuo ſenſu vera apparebunt. Quod ſi adhuc vos aliqualis angat ſcrupulus, Authores conſulite, qui latiori calamo de his ſcribunt: quippè ut Poeta teſtatur: *Non omnis fert omnia tellus.* Et temporis anguſtia (quod ab alijs occupationibus clam arripimur) à tabula jam manum removere, compellit, & urget.

ARMAMENTARIUM JURIS.

A

445 ACTUS debet interpretari, ut potius valeat, quam pereat. L. 80. *ff. de Verbor. obligat. l. 12. ff. de Rebus dub.*

Actus legitimi, qui diem, aut conditionem non admittunt, per conditionis, vel diei adjectionem vitiantur. L. 77. *ff. de Reg. jur.*

Aliud pro alio invito creditore non rectè ſolvitur. L. 2. §. 1. *ff. de Rebus credit.* nec alio loco, quam quo conventum eſt. L. 9. *ff. de Eo, quod cert. loc.* neque alio tempore. L. 122. *ff. de Verb. oblig.*

Ars artium eſt regimen animarum. *C. 14. de Ætat. & qualit.*

Aliquando quod eſt nullum, & inefficax, dicitur reſcindi. *L. 5. C. de Reſcind. vendit.*

Actor debet ſequi rei forum. C. 8. *de Foro compet.*

Actio ſemel extincta amplius non reviviſcit. *L.* 83. §. 5. *ff. de V. O.*

Agenti incumbit probatio. *L.* 2. *ff. de Probation.*

Abſens in ſervitio Papæ, vel Epiſcopi non debet beneficio privari, quin ut præſens habetur. *C.* 14. *de Cleric. non reſident.*

Attendendum ſemper eſt id, quod principalitèr, non quod incidentèr, geritur. *L.* 1. *l.* 7. *ff. de Author. Tutor.*

Argumentum de contractibus ad ultimas voluntates, & è contra, validum eſt in jure. *L.* 44. §. 5. *ff. de Legat.* 1.

Actore non probante, reus, etſi nihil præſtiterit, abſolvitur. *C.* 3. *de Cauſ. poſſeſ. L.* 4. *C. de Edend.*

Avarus gratius intuetur aurum, quam ſolem. *C.* 8. *D.* 47.

Advocatus non debet indigentibus ſuum denegare patrocinium. *C.* 2. §. *Si quis verò,* 3. *q.* 7.

Afflictis non eſt addenda afflictio. *C.* 5. *de Cleric. ægrot.*

A diverſis non fit illatio. *C.* 12. *de Decim. L.* 20. *ff. de Minor.*

Actus agentium non operantur ultra agentium intentionem. *L.* 19. *ff. de Rebus credit.*

Annus incœptus pro completo habetur. *L.* 5. *ff. Qui teſtam. facer.*

Argumentum à contrario ſenſu in jure validum prorſus eſt. *L.* 20. §. 6. *ff. Qui teſtam.*

Acta faciunt rem notoriam. *L. fin. C. de Re judicat.*

Actum nihil dicitur, cum quid ſupereſt agendum. *L.* 134. *ff. de V. O.*

Æquiparatorum eadem eſt diſpoſitio. *L.* 1. *ff. de Legat.* 1.

Affectus non punitur, niſi ſequatur effectus. *L.* 18. *ff. de Pœnis.*

Allegatio partis neutiquam facit jus. *C.* 34. *de Præbend.*

Alteri per alterum fieri non debet iniqua conditio. *L.* 7. *ff. de Reg. jur.*

Anima eſt proculdubiò corpore pretioſior. *C.* 12. *D.* 38. *c.* 13. *de Pœnit. & remiſ.*

Animus ab operibus dignoſcitur, & talis præſumitur, qualem facta demonſtrant. *L.* 7. *ff. de Dolo.*

Ars naturam, in quantum poteſt, imitatur. §. *Minorem. Inſtit. de Adopt.*

Ars, & natura nihil faciunt fruſtra. *L.* 18. *ff. de V. O.*

Admiſsio, ſeu incluſio unius eſt ſæpè alterius excluſio. *L.* 12. *ff. de Judic.*

Affectus non ſufficit, niſi ſequatur effectus, ubi ex neceſsitate opus eſt facto. *C.* 1. *de Dolo qui mittit.*

Arma Clericorum ſunt lacrymæ, & orationes. *C.* 3. 23. *q.* 8.

Aliqua leguntur, ne negligantur, aliqua, ne ignorentur: alia non ut teneamus, ſed ut repudiemus. *C.* 9. *D.* 37.

Acumen legentium turbat, & deficere cogit, qui eos à legendis ſæcularibus litteris omninò æſtimat prohibendos, cum & ipſe Magiſter Gentium aliquos verſus Poetarum ſuis ſcriptis, & dictis indidiſſet. *C.* 8. *D.* 37.

Apud eos, quos oportet eſſe ſubjectos, dum nimia à Superiori ſervatur humilitas regendi frangitur auctoritas. *C.* 4. *D.* 86.

Ad ea, quæ non habent attrocitatem facinoris, vel ſceleris in his ignoſcitur ſervis, ſi vel Dominus, vel his, qui Vicedominorum ſunt, veluti Tutoribus, & Curatoribus obtemperaverunt. L. 157. *ff. de Regul. jur.*

Abſentia ejus, qui Reipublicæ cauſa abeſt, neque ei, neque alij damnoſa eſſe debet. *L.* 140. *ff. de Reg. jur.*

Alterius circumventio alij non præbet actionem. *L.* 49. *ff. de Reg. jur.*

Accuſans ex malitia abſdubio puniendus eſt. *C.* 4. *D.* 46.

Adverſitas, quæ bonis votis objicitur, probatio virtutis eſt, non judicium reprobationis. *C.* 48. 7. *q.* 1.

Advocatus ratione, non probris debet certare. *C.* 2. 3. *q.* 7.

Agenda ſunt multa, etiam cum invitis benigna quadam aſperitate plectendis, quorum potius utilitati conſulendum eſt, quam voluntati. *C.* 2. 23. *q.* 1.

Ad præteritum non datur potentia. *C.* 11. 32. *q.* 5.

Ad veritatem non poſſumus pervenire, niſi facti circumſtantijs attentis. *C.* 14. 23. *q.* 8.

Aliqui, dum æſtimari hebetes nolunt, ſæpè ſe quibuſdam exquiſitionibus, pluſquam neceſſé eſt exercentes; ex nimia ſubtilitate falluntur. *C.* 1. *D.* 49.

Aliquando oportet malos pro pace tolerare. *C.* 1. 23. *q.* 4.

Ad Romanam Eccleſiam omnibus ſine exceptione appellare licet, quaſi ad Matrem, ut ejus uberibus nutriantur, auctoritate defendantur, & à ſuis oppreſſoribus releventur. *C.* 8. 2. *q.* 6.

Amaritudo afflictionum Paſtorem obligare non debet, ut à pio mentis propoſito juvandi proximos, & gregem regendi recedat, & ſolum propriæ quie-

quieti incumbat. *C.* 46. *c.* 47. 7. *q.* 1.
Aliquando uno peccante ira Dei ſuper omnem Populum venit. *C.* 17. *D.* 45.
Arrogantia non ita debet caveri, ut veritas relinquatur. *C.* 11. 22. *q.* 2.
Adverſa petens, & ſibi contrarius audiendus non eſt. *C.* 54. *de Appellat.*
Ad Dignitatem majorem tranſeundum eſt à minori. *C. fin. de Translat. Epiſc.*
Appellatione pendente nihil innovandum eſt. *C.* 55. *de Appellat.*
Appellationis remedium non eſt ad defenſionem iniquitatis, ſed ad præſidium innocentiæ inſtitutum. *C.* 61. *de Appellat.*
Abuſus facit, multa etiam juſtè conceſſa revocari. *C.*2. *de Conceſ. Præbend. in* 6.
Arbor, quæ inutilitèr terram occupat, ſuccidi oportet. *C.un. de Schiſmat. in* 6.
Argumentum ab abſurdo validum in jure eſt. *C.* 14. *de Præbend. in* 6.
Argumentum à contrario ſenſu omninò ceſſat, ſi alia jura obſtent. *Extrav. un. de Judæis. Joann. XXII. junct. Gloſ.*
Argumentum abſdubio tenet, ſi dicatur, non eſt ita, quia jure cautum non reperitur. *Extrav. un. de Vot. Joan. XXII.*
Aliquando hominum genio indulgendum eſt, ne fortè pejores exiſtant, ſi ab aliqua conſuetudine prohibeantur: nam ut ait Salomon: qui multum emungit, elicit ſanguinem. *C. fin. D.* 4.
Argumentis frequentèr, & collationibus latens veritas aperitur. *Extrav.* 2. *de V. S. Joann. XXII.*
Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis. *C.* 42. *de Reg. jur. in* 6.
Alienationis verbum etiam uſucapionem continet. *L.* 28. *ff. de V. S.*
Armorum appellatio non utique tantum ſcuta, & gladios, & galeas ſignificat, ſed & fuſtes, & lapides. *L.* 41. *ff. de V. S.*
Abſentem accipere debemus eum, qui non eſt eo loci, in quo loco petitur, & ſi fortè extra continentia urbis abeſt: cæterum uſque ad continentia non abeſſe videtur, ſi non latitet. *L.* 199. *ff. de V. S.*
Æs alienum eſt, quod nos alijs debemus: æs ſuum eſt, quod alij nobis debent. *L.* 213. §. 1. *ff. de V. S.*
Amicos appellare debemus non levi notitia conjunctos, ſed quibus fuerint jura cum patrefamilias honeſtis familiaritatis quæſita rationibus. *L.* 223. §. *un. ff. de V. S.*
Advena eſt, qui domo profugus eſt, & colonus adveniens appellatur. *L.* 239. §. 4. *ff. de V. S.*
Aliud eſt univerſitas, aliud ſinguli de Univerſitate. *L.* 2. *ff. Quod cujuſq. Univerſ.*
Argumentum ab etymologia validum in jure cenſetur. *L.* 1. *ff. de Precario. L.* 35. §. 1. *ff. de Mortis cauſ. donation.*

B

446 Bona intelliguntur deducto ære alieno. *L.* 72. *ff. de Jur. dotium.*
Bona malè poſſeſſa cum fructibus, & incrementis reſtitui debent. *C.* 11. *de Reſtitut. ſpoliat.*
Bona definitio converti debet cum ſuo definito. *L.* 1. §. 2. *ff. de Dolo.*
Bonarum mentium eſt ibi culpam timere, ubi culpa minimè reperitur. *C* 2. *de Obſerv. jejun.*
Boni Rectores ex ſua infirmitate aliorum infirmitates penſantes magis per humilitatis, & manſuetudinis levamentum ſtudent peccantes ab erroris laqueo eruere, quam per auſteritatem in foveam perditionis nutantes propellere. *C.* 16. *D.* 45.
Bellum licitè poteſt fieri, non deſiderio fundendi ſanguinis, ſed dilatandæ cauſa Republicæ, in qua Deus colitur, quatenùs Chriſti nomen per ſubditas gentes fidei prædicatione circumquaque diſcurrat. *C.* 49. 23. *q.* 4.
Bella, etiam apud veros Dei cultores juſta ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio geruntur, ut mali coerceantur, & boni ſubleventur. *C.* 6. 23. *q.* 1.
Bonæ rei dare conſilium, & præſentis habetur vitæ ſubſidium, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmium. *C.* 74. 12. *q.* 2.
Bonus Judex nihil ex arbitrio ſuo facit, & domeſticæ propoſito voluntatis, ſed juxta Leges, & jura pronuntiat, ſtatutis juris obtemperat. *C.*4. 3. *q.* 7.
Beneficiorum nomine, etiam majora veniunt in privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum. *C.*32. *de V. S.*
Bonum eſt quandoque reſpondere auditoribus, ne exiſtiment, nos reſponſionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur non intelligentium propoſitum noſtrum. *C.* 2. *D.* 43.
Bonum publicum debet præferri privato. *Extrav. un. de Privileg. Joann. XXII. L.*3. *C. de Primipil. l.* 12.
Brevitas in ſcribendo recommendabilis eſt. *Extrav.* 1. *de V. S. Joann. XXII.*
Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt li-

Digitized by Google

licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri. *C.1. de Reg. jur. in 6.*

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum, iterum exigatur. *C.83. de Reg. jur. in 6.* L.57. *ff. eod.*

Bonis conceſsis, etiam obligationes videntur conceſſæ. L.21. *ff. de V. S.*

Bona propriè non dicuntur, quæ plus incommodi, quam commodi habent. L.83. *ff. de V. S.*

Bonæ fidei emptor eſſe videtur, qui ignoravit, eam rem alienam eſſe. L.109. *ff. de V. S.*

Beneficium Principis latiſsimè interpretari debet. *C.16. de V. S.*

C

447 Ceſſante cauſa ceſſat effectus. *C. 60. de Appellat.* L. 6. §. 2. *ff. de Jure patron.*

Caſtitas eſt res meri conſilij, ad quam non poteſt Eccleſia obligare. *C.* 13. 32. *q.* 1.

Conſcientia eſt neceſſaria nobis; fama proximis noſtris: qui fidens conſcientiæ negligit famam ſuam crudelis eſt. C.10. 12. *q.*1.

Culpa in caſibus fortuitis non præſumitur, niſi probetur. L. 18. §. 1. *ff. de Probation.*

Charitas omnia tolerat. *C. fin. de Pœnit. D.*3.

Cauſa in proœmio poſita cenſetur finalis. L.21. *tit.*1. *p.*6.

Coacta voluntas voluntas eſt. L.21. §. 5. *ff. de Eo, quod metus cauſ.* C.1. 15. *q.*1.

Caſtitatem promittere eſt viam arctiſsimam ingredi. C.3. *D.*28.

Conditiones, quæ tacitè inſunt, non faciunt diſpoſitionem conditionalem, L.99. *ff. de Condit. & demonſt.*

Correcta ratione Legis Lex ipſa cenſetur correcta. *C.* 7. *de Serv. non Ordinand.*

Culpa lata dolo comparatur. L. 226. *ff. de V. S.*

Correlativorum idem eſt judicium, & in uno diſpoſitum ad aliud trahitur. L. *fin. ff. de Acceptilat.*

Contrariorum eadem eſt ratio, & diſciplina. L.1. *ff. de His, qui ſui.*

Communio non leves ſolet parere diſcordias. L.77. §.20. *ff. de Legat.* 2.

Caſus ſuperveniens, qui in perſonam cadit, actum non vitiat, etſi ab initio impediret. L.8. *ff. de His, qui.*

Conſuetudo eſt optima Legum interpret. *C.8. de Conſuet.* L. 37. *ff. de Legib.*

Conſuetudo cujuſque Provinciæ, quæ Sacris Canonibus non manifeſtè obviet ſequenda eſt. *C.3. de Donat.*

Congregatio dicitur, ubi duo, vel tres fuerint in ſimul. *C.1. de Electione.*

Correctio jurium in dubio vitanda eſt. L. 32. §. *fin. C. de Appellat. C.* 29. *de Election. in 6.*

Corpus mulieris non vis maculat, ſed voluntas. *C.6.* 32. *q.*5.

Confeſsio ſemel facta nequit revocari niſi in continenti. *C.7. de Teſtib. cogend.*

Caſus omiſſus Juris Communis relinquitur diſpoſitioni. L. 64. §. 9. *ff. Solut. matrim.*

Conſuetudo, ſicuti juriſdictionem tollere, reſtringere, & imminuere poteſt, ita etiam poteſt juriſdictionem dare, extendere, & ampliare. *C.13. de Foro competent.*

Capitulum Sedevacante, ſuccedit in juriſdictionem Epiſcopi Ordinariam, ſecus in delegatam, & ſpecialem. *C.* 11. *c.*14. *de Majorit. & obedient.*

Charitas benè ordinata incipit à ſemetipſo. L.6. *C. de Servit. c.9.* 23. *q.*5.

Culpa tantum ſuos debet tenere Authores. *C.*2. *de His, quæ fiunt à major. part.*

Conceſſo aliquo intelligitur conceſſum omne id, quod eſt neceſſarium ad ipſum. L.2. *ff. de Juriſdict.*

Clericorum appellatione in favoravilibus veniunt omnes Eccleſiaſtici. *C.*11. *de Ætat. & qualit.*

Conſuetudo parem vim cum Lege habet. *C. fin. de Conſuet.*

Caſus ſuperveniens recipit interpretationem ſecundum caſum præcedentem. *C.*3. §. *Item quæritur de Baptiſm.*

Circuitus inutiles, & vitioſi prorſus vitandi ſunt. *Cl.*3. *de Reſcript.*

Conditio formam actus, cui apponitur inducit. L. 44. *ff. de Condit. & demonſtr.*

Contrariorum contraria eſt ratio, & contrarius effectus. L. *fin. ff. de Edend.*

Creditores ſunt quibus ex quacumque actione debetur ſine ulla exceptionis perpetuæ remotione. L.10. *ff. de V.S.*

Conjuncta aliquando pro disjunctis, aliquando disjuncta pro conjunctis, interdum ſoluta pro ſeparatis accipiuntur. L.53. *ff. de V. S.*

Collegarum appellatione hi continentur, qui ſunt ejuſdem poteſtatis. L. 173. *ff. de V. S.*

Cha-

Digitized by Google

Charitas phreneticum caſtigando, & lethargicum ſtimulando ambos amat; ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur: ambo moleſtati, quamdiu ægri ſunt indignantur, ſed ambo ſanati gratulantur. *C.*25. 23. *q.*4.

Congregatio dicitur, ubi duo, vel tres fuerint in ſimul. *C.*1. *de Election.*

Charitas ferveat ad corrigendum, ad emendandum: ſi ſunt boni mores delectent, ſi ſunt mali emendentur. *C.* 26. 23. *q.*5.

Conſtitutio ad præterita non extenditur, niſi nominatim de eis caveatur. *C. fin. de Conſtit.*

Capite langueſcente cætera corporis membra inficiuntur. *C.*13. 6. *q.*1.

Caſum appetit qui ad ſummi loci faſtigia poſtpoſitis gradibus per abrupta quærit aſcenſum. *C. fin. D.*48.

Cathedra non facit Sacerdotem, ſed Sacerdos Cathedram: non locus ſanctificat hominem: ſed homo locum: qui benè ſederit ſuper Cathedram honorem accipit ab illa: qui malè ſederit injuriam facit Cathedræ. *C.fin. D.*40.

Cogitationis pœnam nemo patitur. *C.*14. *de Pœnit. D.*1.

Communicatio malorum nullum maculat, ſed conſenſio factorum. *C.* 7. 23. *q.* 4.

Culpa caret qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. L.50. *ff. de Reg. jur.*

Cujus per errorem dati repetitio eſt, ejus Conſulto dati donatio eſt. L.53. *ff. de Reg. jur.*

Cavillationis (quam ſyllogiſmum acervalem appellant) natura eſt, quod ab evidentèr veris per breviſsimas mutationes diſputatio ad ea, quæ evidentèr falſa ſunt, perducatur. L.65. *ff. de Reg. jur.*

Conditiones licitæ, & honeſtæ omninò ſervandæ ſunt. *C.*30. 18. *q.*2.

Conſuetudo perverſa ex diuturnitate non levigat crimen, ſed auget. *C.* 34. 24. *q.* 1.

Cum conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmius retineri. *C.*7. *D.*8.

Converſio in extremis, licet raro vera ſit, deſperandum tamen non eſt. *C.* 6. *de Pœnit. D.* 7.

Convivium Clericorum debet præcedere menſæ benedictio, inter menſam lectio, poſt menſam gratiarum actio. *C.*8. *D.*44.

Cum correctio diſtrictius agitur, ex charitate agendum eſt, non ex furore, *C.*11. 12. *q.* 2.

Cuilibet licet ſuum errorem corrigere, & illicitè commiſſa in melius revocare. *C.*1. §. *Quia*, 35. *q.*9.

Confabulatio Monachi cum Sanctimoniali debet eſſe per modica, & compendioſa verba, & in brevi ab ea diſcedat. *C.*21. 18. *q.*2.

Cujus in agendo quis obſervat arbitrium, eum habere, etiam contra ſe Judicem in eodem negotio non dedignetur. *C.*1. 3. *q.*8.

Cum diſplicet is, qui ad intercedendum mittitur, irati animus proculdubio ad ulteriora provocatur: neque in Omnipotentis Dei judicio quid, ſed à quo datur, inſpicitur. *C.*5. 3. *q.*7.

Crimen ubi commiſſum eſt puniri debet. *C.*1. *de Raptor.*

Contrariorum non ſemper eſt eadem diſciplina; *arg. C. fin. de V. S.*

Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori. *C.*11. *de Reg. jur. in 6.*

Conſuetudo ſine veritate vetuſtas erroris eſt. *C.*8. *D.*8.

Cum quis in jus ſuccedit alterius juſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere. *C.*14. *de Reg. jur. in 6.*

Cum quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ ſequuntur ex illo. *C.* 39. *de Reg. jur. in 6.*

Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus. *C.*53. *de Reg. jur. in 6.*

Contra eum, qui Legem dicere potuit, apertius eſt interpretatio facienda. *C.* 57. *de Reg. jur. in 6.*

Cum non ſtat per eum, ad quem pertinet, quominùs conditio adimpleatur, haberi debet perindè ac ſi impleta fuiſſet. *C.*66. *de Reg. jur. in 6.*

Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. *C.*84. *de Reg. jur. in 6.*

Contractus ex conventione Legem accipere dignoſcuntur. *C.* 85. *de Reg. jur. in 6.*

Certum eſt, quod is committit in Legem, qui Legis verba complectens contra Legis nititur voluntatem. *C. fin. de Reg. jur. in 6.*

Cautum intelligitur, ſive perſonis, ſive rebus cautum ſit. L.188. *ff. de V. S.*

Cedere diem ſignificat incipere deberi pecuniam: venire diem ſignificat, cum diem veniſſe, quo pecunia peti poteſt. L.213. *ff. de V. S.*

Cum verbum. *Reſtituas* in Lege invenitur, etſi non ſpecialiter de fructibus additum eſt, tamen etiam fructus ſunt

ſunt reſtituendi. L. 173. §. 1. *ff. de Reg. jur.*

Concordia gaudet Altiſsimus, & gloriatur in membris ſuis. *C.*5.*9.q.*3.

Concordia res parvæ creſcunt, diſcordia maximæ dilabuntur. L.21. *tit.26. p.2. junct. Gloſſ.*

D

448 Diſcretio eſt mater virtutum. C. 12. *de Offic. Cuſtod.*

Dictio *quaſi* improprietatem denotat. L. 2. *ff. de Inoffic. teſtam.*

Dolus non præſumitur, niſi probetur. L. 51. *ff. Pro ſocio.*

Dimiſsio momentanea moralitèr non cenſetur dimiſsio. L. 3. *ff. de Divort.*

Difficilè eſt, ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. C. 5. *D. 61.*

Diverſa profectò ſunt præcipere, & permittere: quod enim permittimus nolentes præcipimus, quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non poſſumus. *C. 9.31.q.* 1.

Delegatus formam mandati ſi ſit præſcripta ad amuſsim ſervare debet. C.22. *de Reſcript.* ſi non eſt præſcripta, juris formam ſervabit. *C.*13.*de Offic. Delegat.*

Dignus eſt operarius mercede ſua. C. 1. *de Sepultur.*

De occultis non judicat Eccleſia. C. 33. C. 34. *de Simon.* C. 11. *D.* 32.

Debitor poteſt in quacumque pecunia currente ſolvere, ſi aliud non ſit Conventum. *L. 6. tit.* 14. *lib.*6. *R. C.*

Diſpoſitio, quantumvis generalis cenſetur fieri de præſentibus, non autem de futuris, quæ nondum exiſtunt, niſi aliud exprimatur; *arg.L.*46. *ff. de Legat.*2.

Dominium inſolidum nequit eſſe apud duos. *L.* 5. §. 15. *ff. Commodat.*

Dies interpellat pro homine. L. 12. C. *de Contrah. ſtipulat.* C. *fin. de Locat.*

Duo teſtes regularitèr gerunt vicem unius, quamvis maximæ ſit authoritatis. C. 28. *junct.* C. 23. *de Teſtib.*

Delegatus à Principe ſubdelegare poteſt. C. 3. *de Offic. Delegat.* quin, & delegatus ab inferiori: non tamen generalitèr, ſed in aliquibus caſibus.

Deceptis, non decipientibus jura ſubveniunt. *C.* 8. *de Rerum permutat.*

De exiguis non curat Prætor. *L.* 4. *ff. de In integr. reſtitut.*

Docti in Dei Eccleſia, velut ſplendor fulgent firmamenti. *C. fin. de Magiſt.*

Delicta merè interna ſolùm à Deo puniuntur, qui ſolus ſecretorum cognitor, & Judex eſt. C. 11. *D.* 34.

Dictum unius dictum nullius. *L.* 9. §. 1. *C. de Teſtib.*

Difficilè eſt injuriato temperare dolorem. L. 4. C. *ad Leg. Juliam de adulter.*

Dum reverentiam minores potioribus exhibent, & potiores minoribus dilectionem impendunt vera concordia fit, & ex diverſitate contextio, & rectè officiorum geritur adminiſtratio ſingulorum. *C. fin. D.* 89.

Dubia ardua ad Apoſtolicam Sedem ſunt referenda, ut reſolvantur. *C.* 4. *D.* 17.

De rapina holocauſtum offert, qui ſive ciborum nimia egeſtate, vel ſomni penuria corpus immoderatè affligit, ac proindè non eſt Deo acceptabile. C.24. *de Cenſ. D.* 5.

Difficilè ſolent cohærere, & conjungi, quibus, & ſtudia, & vota diverſa ſunt. C. 22. *16. q.* 7.

Dum nimia in ſuperioribus ſervatur humilitas regendi frangitur authoritas. C. 4. *D.* 86.

Delictum, quod in ſecreto fit, non palam, ſed in ſecreto corrigi debet. *C.* 19. 2. *q.* 1.

Deteſtabile ſanè eſt, in tugurio ruſticano natum, & milio nutritum, in Religione ſimilam, & mella faſtidire. *C.*71. 12. *q.* 2.

Diverſitas cultus plurimum eſt materia diſcordiæ. *C. fin. D.* 90.

Dignitates in indignis vituperabiles apparent, in benemeritis recommendabiles ſunt. C. 7. *D.* 40.

Delinquentes, qui ad ſua delicta iterato, velut canes ad vomitum reverſi fuerint, & veluti ſues in volutabris luti jacuerint, ſeverius puniuntur. C. 2. 15. *q.* 7.

Delinquentes fruſtra ex conſortio complicis ſolantur, quia non propterea minus ardent, qui cum multis ardent. *C.* 18. 2. *q.* 1.

Diſtingue tempora, & concordabis jura. C. 19. 2. *q.* 1.

Diverſitas perſonarum diverſam recipit medicinam. *C.* 1. 14 *q.* 6.

Declarare, non eſt novum jus edere, ſed antiquum patefacere. *L.*21. §. 1. *ff. Qui teſtam. C. fin. de Decim. in* 6. *junct. Gloſ.*

Dubia in meliorem partem interpretari debent. C. 2. *de Reg. jur.*

Decet, conceſſum à Principe beneficium eſſe manſurum. *C.*16. *de Reg. jur. in* 6.

Dolo facit, qui petit, quod reſtituere opor-

oportet eundem. *C. 59. de Reg. jur. in 6. L. 173. §. fin. ff. eod.*

Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare. *C. 76. de Reg. jur. in 6.*

Damnum, quod quis ſua culpa ſentit, ſibi debet, non alijs imputare. *C. 86. de Reg. jur. in 6.*

Derogatur Legi, cum pars detrahitur, abrogatur Legi, cum prorſus tollitur. *L. 102. ff. de V. S.*

Debitor intelligitur is, à quo invito exigi pecunia poteſt. *L. 108. ff. de V. S.*

Duobus negativis verbis, quaſi permittit Lex magis, quam prohibuit. *L. 237. ff. de V. S.*

Dictio, *antequam*, non ſemper implicat. *C. 4. de V. S.*

Decuriones, quidam dictos ajunt, ex eo, quod initio cum Coloniæ deducerentur, decima pars eorum conſilij publici gratia conſcribi ſolita ſit. *L. 239. §. 5. ff. de V. S.*

Domum ſuam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri, in quod jus non habet. *L. 61. ff. de Regul. jur.*

Donari videtur, quod nullo jure cogente, conceditur. L. 82. *ff. de Reg. jur.*

E

449 Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent. L. 195. *ff. de Reg. jur.*

Exempla regulam declarant. L. 3. §. 2. *ff. de Collation.*

Experientia rerum mater eſt, & magiſtra. *C. 6. de Election. in 6.*

Extrema omnia communitèr ſunt vitioſa, & ex duobus contrarijs fit medium optimum. L. 6. §. *fin. ff. de Offic. Proconſ.*

Erubeſcimus, dum ſine textu loquimur. L. 9. *C. de Collation.*

Extra territorium jus dicenti non paretur impune. L. *fin. ff. de Jurisdict. C. fin. de Conſtit. in 6.*

Effectus Legis non debet excedere Legiſlatoris voluntatem. L. 19. *ff. de Rebus credit.*

Exemptus ratione officij fit ſubditus Ordinarij. *C. 16. de Privileg. C. 1. eod. in 6.*

Eccleſia jure minoris gaudet. *C. 1. de In integr. reſtitut.*

Eccleſia ſolum ſpiritualem gladium habet, & quidem non ad occidendum, ſed ad vivificandum. *C. 6. 33. q. 2.*

Exceptio debet eſſe de regula. L. 18. *ff. de Teſtib.*

Exceptio declarat regulam. *L. 4. §. 1. & 2. ff. de Penu legat.*

Exceptio firmat regulam in contrarium. *L. 20. §. 6. ff. Qui teſtament.*

Exemptus ſuam exemptionem, & privilegia defendere, & conſervare tenetur. *C. 8. 7. q. 1. C. 5. de Arbitr.*

Error conſenſum excludit, & imperitiam detegit. *L. 15. ff. de Juriſdict.*

Ex principio generali Lex generalis cenſetur, quin per exempla reſtringatur. *L. 9. §. fin. ff. de Jur. & fact. ignor.*

Error facti ne maribus quidem in damnis, vel in compendijs obeſt, juris autem error nec fœminis in compendijs prodeſt. Cæterùm omnibus juris error in damnis amittendæ rei ſuæ non nocet. *L. 8. ff. de Jur. & fact. ignorant.*

Expediens profectò eſt ſingulas cauſas ſingulis appellationibus diſtingui. §. 5. *Inſt. quib. mod. teſtament.*

Epiſcopus in aliena Diœceſi ut privatus habetur. *C. 1. 16. q. 5.*

Expreſſio eorum, quæ tacitè inſunt nihil operatur. *L. 3. ff. de Legat. 1.*

Ex caſu fortuito quis tenetur, ſi præceſſit culpa, pactum, vel mora. *C. un. de Commodat.*

Ex converſatione æquali contemptus dignitatis naſcitur. *L. 19. ff. de Offic. Præſid.*

Ex majoritate, & majori decore ornatuum majoritas apparet dignitatum. *C. 6. de Privileg. in 6.*

Eccleſiaſtica cenſura comprehendit excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. *C. 20. de V. S.*

Ejus eſt nolle, qui poteſt velle. *L. 3. ff. de Reg. jur.*

Ea quæ raro accidunt non temerè in negotijs computantur. *L. 64. ff. de Reg. jur.*

Exceptio, cum ad defenſionem reorum pertineat, Jure Naturali conceditur. *C. 5. de Exception.*

Eccleſia Romana eſt caput, Mater, & Magiſtra omnium Eccleſiarum. *C. 1. D. 12.*

Error, cui non reſiſtitur, approbatur. *C. 3. D. 83.*

Extra Eccleſiam nullus omninò ſalvatur, *C. 1. de Sum. Trinit.*

Eccleſia nulli claudit gremium redeunti. *C. 4. de Hæretic. in 6.*

Epiſcopus, qui crimina non corrigit, magis dicendus eſt canis impudicus, quam Epiſcopus. *C. 2. D. 83.*

Eccleſia pro malefactoribus intercedere debet, ſed non eos defendere. *C. 3. 24. q. 6.*

Digitized by Google

Eccleſia Catholica eſt multitudo fidelium fide, & charitate unita. *C.38.1.q.1.*

Eccleſia Romana eſt prima Petri Apoſtoli ſedes non habens maculam, neque rugam. C. 3. *D.* 21.

Eccleſia Romana habet plenitudinem poteſtatis, aliæ Eccleſiæ vocatæ ſunt in partem ſolicitudinis. C. 8. 3. *q.* 6.

Eccleſiæ omnes Eccleſiam Romanam debent ſequi. C. 11. *D.* 11.

Eleemoſyna, quæ corporalitèr datur, ſi non benigno corde tribuitur, omninò non ſufficit. C. 13. *D.* 45.

Epiſcopus in quolibet loco ſedens ſtare Presbyterum non patiatur. *C.9.D.95.*

Epiſcopo non ſufficit æqualem cum ſubditis gerere vitam; ſed ſicut eſt in honore ſuperior, ſic, & vita debet eſſe præſtantior. *C. fin.* 8. *q.* 1.

Expedit facultates Eccleſiæ poſsideri, & proprias perfectionis amore contemni. C. 13. 12. *q.* 1.

Eccleſiæ Matricis nomine communitèr non Romana; ſed Cathedralis intelligitur. *C.* 22. *de V. S.* quin, & aliquando intelligitur Parochialis. *Clem.* 1. *de Sentent. Excommun.*

Ejus eſt interpretari, cujus eſt condere. C. 12. *de Judic.*

Ea, quæ fiunt à Judice, ſi ad ejus non ſpectant officium, viribus non ſubſiſtunt. *C.* 26. *de Reg. jur. in* 6. *L.* 170. *ff. eod.*

Eum, qui certus eſt certiorari ulterius non oportet. C. 31. *de Reg. jur. in* 6.

Ex eo non debet quis fructum conſequi, quod niſus extitit impugnare. *C.* 38. *de Reg. jur. in* 6.

Exceptionem objiciens non videtur de intentione adverſarij confiteri. *C.* 63. *de Reg. jur. in* 6.

Ea, quæ dari impoſsibilia ſunt, vel quæ in rerum natura non ſunt, pro non adjectis habentur. *L.* 135. *ff. de Reg. jur.*

Et ſi nihil facilè mutandum eſt ex ſolemnibus, tamen ubi æquitas evidens expoſcit, ſubveniendum eſt. *L.* 183. *ff. de Reg. jur.*

Exceſſus, & peccata Prælatorum non facilè credi debent, quia quaſi ſignum ad ſagittam poſiti ſunt. *C.24. de Accuſ.*

Ex majori ſede major dignitas cognoſcitur. *C.* 23. *de Privileg.*

F

450 Falſus, & mendax eſt qui veritatem occultat, & qui prodit mendacium: ille, quia prodeſſe non vult, iſte, quia nocere deſiderat. C. 1. *de Crimin. falſ.*

Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi. C. 13. *de Vita, & honeſt.*

Familiaritas nimia mulierum antiqui hoſtis ſtimulos incitat. C. 23. *D.* 81.

Facilius jura conſervantur, quàm adquiruntur. *L.* 8. *ff. de His, qui ſui.*

Fines mandati diligentèr ſunt cuſtodiendi. *L.* 5. *ff. Mandat.* C. 22. *de Reſcript.*

Facilius invenitur quod à pluribus ſenioribus quæritur. C. 3. *D.* 26.

Frangenti fidem fides non eſt ſervanda. *L.* 21. *ff. de Inoffic. Teſtam.*

Facientes, & conſentientes æquali pœna puniuntur. *C.* 29. *de Sentent. excom.*

Forma, etiamſi in minimo deficiat, totus actus corruit. *L.* 8. §. *Si prætor; ff. de Transact.*

Fundamento deſtructo, ædificium ſuper ædificatum corruit. *L.* 8. *ff. Quod vi aut clam.*

Ferè impoſsibile eſt, quod omnes in idem placitum conſentiant. *L.* 1. § *fin. ff. de Adquirend. poſſeſ.*

Finis eſt primus in intentione, & ultimus in executione. *L.* 1. *C. de Execut. rei judic.*

Fides publica, etiam hoſtibus eſt ſervanda. *L.* 5. §. 1. *ff. de Pactis. C.*3.23.*q.*1.

Factum præſumitur quod fieri conſuevit. *L.*14. *ff. de Annuis legat.*

Factum non præſumitur, niſi probetur. *L.* 12. §. *Facti, ff. de Captiv. & com. DD.*

Fictio ceſſat, ubi veritas locum habere non poteſt. L.16. *ff. de Adoption.*

Fortitudo, quæ vel in bello tuetur à Barbaris Patriam, vel domi defendit infirmos, vel à latronibus Socios plena juſtitiæ eſt. *C.*5. 23.*q.*3.

Ferro neceſſe eſt, ut abſcindantur vulnera, quæ fomentorum non ſenſerint medicinam. C.4. *D.*82.

Falſa manſuetudo crudelitas eſt. C. 24. 23. *q.* 4.

Fletus immoderatus non debet fieri pro morte amicorum, quia ipſos per mortem non amittimus, ſed præmittimus. *C.*25. 13.*q.*2.

Factum legitimè retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat à quo non potuit inchoari. *C.*73. *de Reg. jur. in* 6.

Fruſtra ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat. *C.*75. *de Reg. jur. in* 6.

Filij appellatione omnes liberos intelligimus. L.84. *ff. de V.S.*

Digitized by Google

Forus eſt exercendarum litium locus. *C.* 10. *de V.S.*

Fœminæ ab omnibus officijs civilibus, vel publicis remotæ ſunt. L.2. *ff. de Regul. jur.*

Furioſus nullum negotium contrahere poteſt. L.5. *ff. de Reg. jur.*

Furioſi, vel ejus, cui bonis interdictum ſit, nulla voluntas eſt. L.40. *ff. de Reg. jur.*

Ferè in omnibus pœnalibus Judicijs, & ætati, & imprudentiæ ſucurritur, L. 108. *ff. de Reg. jur.*

Favorabiliores rei potius, quam actores habentur. L.125. *ff. de Reg. jur.*

Factum cuique ſuum, non adverſario nocere debet. L.155. *ff. de Reg. jur.*

Facta prudentiſsimos plerumque fallunt. L.2. *ff. de Jur. & fact. ignor.*

G

451. Generales definitiones ad generales, non ad ſingulares caſus adaptari debent. L.5. *ff. de Legib.*

Generalis diſpoſitio omnes ſpecies, ſub ſe contentas comprehendit. L.79. *ff. de legat.* 3.

Gladio ſæculari utendum eſt, quando ſpiritualis contemnitur poteſtas. *C.* 9. *de Hæretic.*

Gloria Epiſcopi eſt pauperum inopiæ providere: ignominia Sacerdotis eſt proprijs ſtudere divitijs. *C.*71. 12. *q.* 2.

Gratias debemus agere Deo, & hominibus, à quibus beneficia accepimus. *C.* 65. 16. *q.* 1.

Generi per ſpeciem derogatur. *C.* 34. *de Reg. jur. in* 6. *L.*80. *ff. eod.*

H

452. Habitus non facit Monachum, ſed profeſsio Religioſa. *C.*13. *de Regularib.*

His, quibus interdicitur, ut abſque Superioris licentia eligere non præſumant: tempus ſtatutum à Canone currit ex quo in mora fuerint licentiam hujuſmodi poſtulandi. *C. fin. de Election.*

Hæres perſonam defuncti repræſentat. *L.* 14. *C. de Rei vindicat.*

Homo debet facere, etiam pro temporali hominum ſalute, quod poſsit. *C.* 15. 22. *q.* 2.

Homines diſparis profeſsionis difficilè ſociantur, ac proindè non debet quis ad regimem illorum, qui diverſæ profeſsionis ſunt, eligi: quia ſecundum Legem Divinam non eſt arandum in bove, & aſino, nec quiſquam debet induere veſtem de lana, linoque contextam. *C.*27. *de Election.*

Habentibus dare, nihil aliud eſt, quam perdere. C.1. 1. *q.* 2.

Horrenda impietas eſt de Dei bonitate deſperare. *C.*13. 26. *q.* 6.

Homini Religioſo parum eſſe debet inimicitias aliorum non exercere, vel non augere male loquendo, niſi etiam eas extinguere bene loquendo ſtuduerit. *C.* 89. 11. *q.* 3.

Habere non poteſt Deum Patrem, qui Eccleſiam non habet Matrem. *C.* 19. 24. *q.* 1.

Hoc tollit fiſcus quod non accipit Chriſtus. *C.*8. 16. *q.* 7.

Honor non eſt ſuſcipiendus, niſi prius is, qui adipiſci deſiderat, vires ſuas cum onere metiatur. *C.*27. 1. *q.* 1.

Humani moris eſt illum vereri, cujus judicio, & voluntate nunc erigitur, nunc deprimitur. C.1. 16. *q.* 2.

Honor divitijs proculdubio præferri debet. *L.*26. *ff. Si quis omiſ. cauſ. teſtam.*

Hæreditas nihil aliud eſt, quam ſucceſsio in univerſum jus, quod defunctus habuit. *L.*24. *ff. de V.S.*

Hoſtes ſunt hi, qui nobis, aut, quibus nos publicè bellum decrevimus. Cæteri latrones, aut prædones ſunt. *L.*118. *ff. de V.S.*

Hæreditatis appellatio etiam damnoſam hæreditatem continet. *L.*119. *ff. de V.S.*

Hæredis appellatio non ſolum ad proximum hæredem, ſed & ad ulteriores refertur, niſi in aliquibus caſibus. *L.* 65. *l.*70. *ff. de V.S.*

Hæredem ejuſdem poteſtatis, juriſque eſſe, cujus fuit defunctus, conſtat *L.* 59. *ff. de Reg. jur.*

I

453. In quo quis peccat, debet puniri; *arg. C.* 2. *de Tempor. ordinat.*

In benè conſtituta Republica pœnis, & præmijs propoſitis homines ad virtutem impellere, allicereque vehementèr Legumlatores ſtudent. *L.*1. §.1. *ff. Juſtit. & jur. L. fin. C. de Statuis, & imagin. L.*3. *tit.*1. *p.*1.

Judex, qui ſuæ juriſdictionis limites excedit, ut privatus habetur, eique poteſt reſiſti. *L.*5. *C. de Jur. Fiſci.*

Juri publico non poteſt à privatis renun-

tiari. *C. 12. de Foro compet. L.38. ff. de Pactis.*

Idem juris eſt de toto ad totum, ac de parte ad partem. *L.76. ff. de Rei vindic.*

Jus Canonicum æquitate fundatur potius, quam ſubtilitate nimia. *C. 6. de Judic. C. fin. de Tranſact.*

In ipſa Eccleſia ubi maximè miſereri decet, teneri quam maximè debet forma juſtitiæ. *C.33. 23. q.4.*

Jura juribus concordari debent. *C. 29. de Electio n. in 6.*

Inter alios res acta alijs non præjudicat. *C.6. de Fide Inſtrument.*

Id poſſumus quod de jure poſſumus. *L. 125. ff. de V.S.*

Juramentum, quod ſine diſpendio ſalutis æternæ, & tertij præjudicio poteſt impleri, ſervandum eſt. *C. 28. de Jur. jur.*

Judex non de Legibus, ſed ſecundum Leges debet judicare. *C.3. D.4.*

Judex delegatus in cauſa ſibi commiſſa eſt major quocumque Judice Ordinario. *C.11. de Offic. Delegat.*

Judicis eſt æſtimare, an ſua ſit juriſdictio. *L.5. ff. de Judic.*

Idem eſt aliquid fieri tempore prohibito, ac in tempus prohibitum conferri. *L. 13. ff. de Juriſdict.*

In neceſsitate Extrema bona Communia ſunt. *L.2. ff. ad Leg. Rhod. C.8. D.47.*

Inter duo mala, ſi utrumque vitari nequeat, minus eligi ipſa ratio naturalis dictat. *C.1. D.13. c.7. 22. q.4. L.200. ff. de Reg. jur.*

Intereſt magis non ſolvere, quam ſolutum repetere. *L.3. ff. de Compenſat.*

Iniquum eſt ex alterius pacto alterum obligari. *L.26. C. de Tranſaction.*

In notorijs cognitio judicialis non requiritur. *C.1. de Offic. Delegat. in 6.*

Iteratio notabilitèr aggravat delictum. *L.28. §.2. & 10. ff. de Pœnis.*

Judex deſinit eſſe Judex ex quo cauſam retulit ſuperiori. *C. 5. de Offic. Legat.*

In contractibus plena, in teſtamentis plenior, in beneficijs pleniſsima eſt interpretatio adhibenda. *C.6. de Donation.*

In cauſis ſpiritualibus poſſunt puberes, etiam ſine curatore ſtare in judicio. *C. fin. de Judic. in 6.*

In cauſis Eccleſiaſticis Leges Sæculares non dedignantur Sacros Canones imitari. *C. fin. de Secund. nupt.*

In reſtitutione, quæ ex juſtitia fit, debet reſtituens fructus reddere, omnia cum integritate reſtituere, damna plenariè reſarcire, & de illatis injurijs competentèr ſatisfacere. *C. 11. de Reſtitut. ſpoliator.*

Ille tantum repudiare poteſt, qui poteſt adquirere. *L.13. ff. de Aquir. hæredit.*

Ille intelligitur rem facere, v. g. ſubſcribere, cujus nomine res fit. *L. 1. §. 12. ff. de Vi, & vi armat.*

In omni juramento intelligitur excepta voluntas Superioris. *C.19. de Jur. jur.*

Invito beneficium non datur. *L. 69. ff. de Reg. jur.*

In generali adminiſtratione bonorum non venit facultas donandi, niſi expreſſè concedatur, cum donare perdere ſit. *L.7. ff. de Donation.*

Ingratus debet beneficio ſpoliari. *C. fin. de Poſtuland. C. fin. de Donation.*

Inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit. *C.16. de Reſtitut. ſpoliat.*

Incivile profectò eſt, quemquam jus ſibi dicere. *L. un. C. Ne quis in ſua cauſ. L. 10. tit.4. p.3.*

Jus totum per minimam facti mutationem mutatur. *L. 31. ff. de Excuſat. Tutor.*

In Legibus magis ſimplicitas, quam difficultas placere debet. *§.7. Inſt. de Fideicom. hæred.*

In dubijs ſemitam oportet eligere tutiorem. *C.12. c.18. de Homicid.*

In dubio non præſumitur donatio, cum nullus bona præſumatur jactare. *L.25. ff. de Probation.*

In medio conſiſtit virtus, quando extrema ſunt vitioſa. *L.6. §. fin. ff. de Offic. Proconſul.*

In dubio pro Judice præſumitur. *C. 7. de Probation.*

Intentio implicita idem operatur ac expreſſa. *L.3. ff. de Rebus credit.*

Ignorantia mater cunctorum errorum maximè in Sacerdotibus Dei vitanda eſt, qui docendi officium in populis ſuſceperunt. *C.1. D.38.*

In quacumque arte ejus peritis fides adhibenda eſt. *C.4. de Probat. L.12. ff. de Statu hom. l.8. tit.14. p.3.*

Juramentum ita interpretatur, ut non obliget, niſi res in eodem ſtatu permanet. *C.25. de Jur. jur.*

Judex debet pœnam in jure ſtatutam infligere, ſi nulla in jure ſtatuta reperiatur, pro arbitrio imponet. *C.4. §.1. de Offic. Delegat.*

In dubio non præſumitur delictum. *L.51. ff. Pro ſocio.*

Inferior Superioris Legem infringere nequit. *C. 16. de Majorit. & obed.*

Jus ex facto oritur. *L. 4. tit. 16. lib. 2. R.C.*

Digitized by Google

R. C. L. 52. §. 2. *ff. ad Leg. Aquil. junct. Gloſ.*
Indignum eſt, aliquem infirmare, quod ſua voce dilucidè poteſtatus eſt, proprioque teſtimonio reſiſtere. *L.* 13. *C. de Non numerat. pecun.*
In alieni, ſecus proprij, ignorantia facti tolerabilis eſt error. *L. fin. in fin. ff. Pro ſuo.*
Injuria neutiquam debet naſci unde jura naſcuntur. *C.*17. *de Accuſation.*
Integrum prorſus eſt judicium, quod plurimorum ſententia confirmatur. *C.* 22. *de Offic. Delegat.*
In præmijs, & dignitatibus conferendis, potius quam generis, virtutum nobilitas, vitæque honeſtas debent attendi. *C.* 36. *de Præbend.*
In perſona infami indignè Dignitas collocatur. *C.* 3. *D.*81. *c.* 11. *de Exceſſib. Prælator.*
In dubio conſuetudo loci eſt attendenda: quod ſi hæc varia ſit, ea potius attenditur, quæ magis rationabilis eſt, & alijs minus præjudicat. *C.6. de Conſuet.*
Inimicitiæ benè loquendo extinguuntur. *C.* 89. 11. *q.* 3.
Inter armorum ſtrepitum ſilent Leges. *L. un. C. de Caduc. tollend.*
Interfeciſſe videtur, qui cum potuiſſet, noluit liberare. *C.* 6. *de Homicid.*
Integritas Præſidentium ſalus eſt ſubditorum. *C.* 5. *D.* 61.
In obſcuris, vel dubijs id eſt ſequendum, quod Legibus non ſit contrarium. *C. fin. D.* 14.
In omnibus quidem, maximè tamen in jure æquitas ſpectanda eſt. *L.* 90. *ff. de Reg. jur.*
In ambiguis orationibus maximè ſpectanda eſt ſententia ejus, qui eas protuliſſet. *L.* 96. *ff. de Reg. jur.*
In hæredem non ſolent actiones tranſire, quæ pœnales ſunt ex maleficio. *L.*111. §. *un. ff. de Reg. jur.*
Imperitia culpæ adnumeratur. *L.* 132. *ff. de Reg. jur.*
Is damnum dat, qui jubet dare. *L.* 169. *ff. de Reg. jur.*
In vanitate, & obſcuritate ſenſus ambulant, qui ſæcularibus diſciplinis, & Gentilium, & Poetarum figmentis curioſius incumbunt. *C.* 3. *D.* 37.
Jura non conſtituuntur de his, quæ rarò; ſed de his, quę communitèr, frequenterque eveniunt. *L.*4. *l.*5. *l.*6. *ff. de Legib.*
In omnibus cauſis pro facto accipitur id, in quo per alium mora eſt, quo minus fiat. *L.* 39. *ff. de Reg. jur.*
Incola dicitur, qui in aliquam Regionem domicilium ſuum contulit. *L.* 239. §.2. *ff. de V. S.*
Jurans obedire Prælato, & Eccleſiæ, non Clero Diœceſano, ſed Capitulo Eccleſiæ Cathedralis obedire tenetur. *C.* 19. *de V. S.*
Jus noſtrum non patitur eundem in paganis, & teſtato, & inteſtato deceſsiſſe. *L.* 7. *ff. de Reg. jur.*
Jura ſanguinis nullo Jure Civili dirimi poſſunt. *L.* 8. *ff. de Reg. jur.*
Id quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt. *L.* 11. *ff. de Reg. jur.*
In errorum barathrum facilitèr ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt. *Extrav. un. de Religioſ. domib. Joann. XXII.*
In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum. *C.* 6. *de Reg. jur.*
In pari delicto, vel cauſa potior eſt conditio poſsidentis. *C.* 65. *de Reg. jur. in 6. L.* 128. *ff. eod.*
In malis promiſsis fidem non expedit obſervari. *C.* 69. *de Reg. jur. in* 6.
In alternativis debitoris eſt electio, & ſufficiat alterum adimpleri. *C.* 70. *de Reg. jur. in* 6.
Iteratum non intelligitur, quod ambigitur eſſe factum. *C.* 3. *de Presbyt. non baptiz.*
Ille condemnat, qui poteſt abſolvere. *C.* 27. 24. *q.* 1.
Ignorantia non habet locum in his, quæ publicè fiunt. *C. fin. Qui matrim. accuſ.*
Indignum eſt dare Deo, quod dedignatur homo. *C. fin. D.* 49.
In Omnipotentis Dei judicio, non quid, ſed à quo datur, inſpicitur. *C.*5. 3.*q.*7.
In uno, eodemque officio non debet eſſe diſpar profeſsio. *C.* 22. 16. *q.* 7.
Infideles non poſſumus Chriſto lucrari, ſi eorum colloquium vitamus, & convivium. *C.* 17. 23. *q.* 4.
In arduis negotijs graves, expertoſque viros noſtris conſilijs adhibere participes debemus, & cum eis communi de hoc deliberatione penſare. *C.* 119. 1. *q.* 1.
Incongruum eſt, quod cum unum officium pro ſui magnitudine diligentèr quis non poteſt explere, ad duo videatur idoneus. *C.* 38. 16. *q.* 1.
In eleemoſyna, & liberalitate modus adhibendus eſt rerum, & perſonarum: rerum, ut non omnia uni, ſed ſingulis quædam præſtentur, ut pluribus prodeſſe poſsimus: perſonarum, ut pri-

mum

mum juſtis, deindè peccatoribus, quibus tamen dare prohibemur, non quia homines ſunt, ſed quia peccatores. *C.6.* §. *In ipſa, D.* 86.

In malis promiſsis reſcinde fidem, in turpi voto muta decretum: quod incautè voviſti, ne facias: impia enim eſt promiſsio, quæ ſcelere adimpletur. *C.* 5. 22. *q.* 4.

Incompoſitio corporis inæqualitatem indicat mentis. *C. fin.* §. *Sicut*, *D.* 41.

In lata gente gloria Regis eſt, in diminutione contritio Principis. *C.*11. V. *Item David*, 1. *q.* 4.

Ingratitudo omni jure reprobatur. *C.* 62. 12. *q.* 2.

Judicantem oportet, cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere, & tamdiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perveniatur. *C. fin.* 30. *q.* 5.

Judices, qui antequam intelligant, judicant, in labyrinthum erroris impingunt. *C.* 1. *D.* 29.

Judicet ille de alterius errore, qui non habet quod in ſe ipſo condemnet: judicet ille, qui non agit eadem, quæ in alio putaverit punienda. *C.*4. 3. *q.* 7.

Judex non debet eſſe facilis ad credendum, nec ad vindictam ferendam. *C.* 23. *D.* 86.

Judex in loco judicij debet conſcientiam, quam de domo portavit deponere, & ſecundum allegata, & probata procedere. *C.* 4. 3. *q.* 7. *c.* 2. *de Offic. Ordin.*

Judicium humanum pervertitur timore, cupiditate, odio, & amore. *C.* 78. 11. *q.* 3.

In bellis jure culpatur nocendi cupiditas, ulciſcendi crudelitas, impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, & libido dominandi. *C.* 4. *c.*23. *q.* 1.

Injuria propriæ perſonæ cum patientia, & gaudio eſt ſuſtinenda, ſed injuria Dei acerrimè eſt ulciſcenda. *C.* 26. §. *Poteſt*, 23. *q.* 4.

In qualibet Communitate, quantumcumque Sancta, aliqui mali reperiuntur. *C.* 9. *D.* 47.

In dubijs benigna interpretatio fieri debet. *C.* 21. *de Jur. jur.*

Judex, ſi quid à litigatoribus, vel ab his, qui negotijs aſsiſtunt, minus fuerit dictum, id ſupplere, & proferre quod ſciat debet, quod Legibus, & juri publico convenit. *L. un. C. Ut quæ deſunt Advocatis.*

In electione non dignitas, ſed numerus eligentium attenditur. *C.*22. *de Electione.*

Idoneus quilibet præſumitur donec contrarium probetur. *C. fin. de Præſumpt.*

Jus Canonicum per Civile juvatur, & è contra. *C.* 1. *de Novi oper. nuntiat.*

In pœnis infligendis debet Judex dignitati, & perſonæ deferre. *C.* 28. *de Offic. Delegat.*

Inter vincula æqualis roboris prius prævalet poſteriori. *C.* 22. *de Sponſal. & matrim.*

In cauſa appellationis poteſt utraque pars non allegatum allegare, & non probatum probare. *L.* 4. *C. de Temp. appell.*

Judex in adeundo facilem ſe præbeat; ſed contemni non patiatur: in cognoſcendo, neque excandeſcere adverſus eos, quos malos putat, neque precibus calamitoſorum inlacrymari oportet: id enim non eſt conſtantis, & recti Judicis, cujus animi motum vultus detegit. Et ſummatim ita jus reddi debet, ut auctoritatem dignitatis ingenio ſuo augeat. *L.* 19. *ff. de Offic. Præſid.*

In pluribus eventibus quot capita tot ſententiæ. *C.*151. *de Conſ. D.*4. *Extrav.* 1. *de V. S. Joan. XXII.*

In re communi potior eſt conditio prohibentium. *C.* 56. *de Reg. jur. in* 6.

In judicijs non eſt acceptio perſonarum habenda. *C.* 12. *de Reg. jur. in* 6.

Ignorantia facti, non juris excuſat. *C.*13. *de Reg. jur. in* 6.

Indultum à jure beneficium non eſt alicui auferendum. *C.* 17. *de Reg. jur. in* 6.

In obſcuris minimum eſt ſequendum. *C.* 30. *de Reg. jur. in* 6. *L.*34. *ff. eod.*

Imputari non debet ei, per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum. *C.*41. *de Reg. jur. in* 6.

Is, qui tacet non fatetur, ſed nec utique negare videtur. *C.* 44. *de Reg. jur. in* 6. *L.*142. *ff. eod.*

Is, qui in jus ſuccedit alterius eo jure, quo ille uti debebit. *C.* 46. *de Reg. jur. in* 6.

In pœnis benignior eſt interpretatio facienda. *C.* 49. *de Reg. jur. in* 6.

Inteſtatus eſt, non tantum qui teſtamentum non fecit, ſed etiam cujus ex teſtamento hæreditas adita non eſt. *L.*64. *ff. de V. S.*

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſsitatem aliquando ſunt conceſſa. *C.* 78. *de Reg. jur. in* 6.

In toto partem non eſt dubium contineri. *C.* 80. *de Reg. jur. in* 6.

In

In generali conceſsione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimilitèr in ſpecie conceſſurus. C.81. *de Reg. jur. in 6.*

Infamibus portæ non pateant Dignitatum. C.87. *de Reg. jur. in 6.*

In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur. L.14. *ff. de Reg. jur.*

Is, qui actionem habet ad rem recuperandam, ipſam rem habere videtur. L.15. *ff. de Reg. jur.*

In eo, quod, vel is, qui petit, vel is, à quo petitur, lucro facturus eſt, durior cauſa eſt petitoris. L. 33. *ff. de Reg. jur.*

Indignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum, ut pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur. C. *fin. de Reg. jur.*

In notorijs ordinem judiciarium non ſervari per omnia ipſa ratio juris poſtular, & requirit. C.21. *de Jur. jur.*

In gradu cæteros antecedat, quem ſtipendia meliora, vel labor prolixior fecerit anteire. L. 2. C. *de Officio Magiſtri officiorum.*

L

454 Limitata cauſa limitatum producit effectum. L. 16. *ff. de Adquer. rer. domin.*

Legibus, non exemplis judicandum eſt, L.13. C. *de Sentent. & interloc.*

Lex præſumit, pecuniam non eſſe numeratam, utcumque Chirographum hoc teſtetur. L. 3. C. *de Non numer. pec.*

Leges rebus, non verbis impoſitæ ſunt. L.2. C. *Commun. delegat.*

Lex quamvis dura ſervanda eſt. L. 12. §.1. *ff. Qui, & à quib.*

Locutio indefinita æquivalet univerſali. L.23. *ff. de Servit. prædior. urban.* L. 44. *ff. de Leg.* 2.

Lex generaliter loquens generalitèr intelligenda eſt. L. 8. *ff. de Public. in rem action.*

Lex Divinæ Conſtitutionis Apoſtolicam Cathedram totius poſuit Orbis terrarum Magiſtram, ut quidquid ubique locorum dubitatur, ab ea ratio ejuſdem requiratur. C.18. 27. q.2.

Lex correctoria, & exorbitans non ampliatur à paritate, quin nec à majoritate rationis. L.14. *ff. de Legib.*

Laicis obſequendi adeſt neceſsitas, non authoritas imperandi. C.23. 16. q.7.

Loca exempta locis extraneis parificantur. C.6. 18. q.2.

Laici communiter Clericis infeſti ſunt. C.5. 2. q.7.

Libertas omnibus rebus favorabilior eſt. L.122. *ff. de Reg. jur.*

Loca ſine gratia Dei animam ſalvare non poſſunt: nam Loth in ipſa perverſa Civitate fuit juſtus, in monte peccavit. Quid enim Paradiſo jucundius? quid Cœlo ſecurius? & tamen homo ex Paradiſo, & Angelus de Cœlo peccando cecidit. C.10. D.40.

Locus regiminis deſiderantibus negandus eſt, & fugientibus offerendus. C.9. 8. q.1.

Lex debet eſſe juſta, honeſta, poſsibilis, ſecundum naturam, ſecundum Patriæ conſuetudinem, loco, temporique conveniens, utilis, manifeſta, nullo privato commodo, ſed pro communi Civium utilitate conſcripta. C.2. D.4.

Leges factæ ſunt, ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrænetur nocendi facultas. C.1. D.4.

Lex Naturæ omnia communia fecit, ſed jure humano facta eſt diviſio. C.1. D.8. C.2. 12. q.1.

Leges Divinæ, & Humanæ, & malis pœnam, & bonis præmia, juſtitia ſuadente, conſtituunt. C.42. 23. q.5.

Lex opus inſpicit, non voluntatem. C. 13. 15. q.1.

Legis auxilium fruſtra invocat, qui committit in Legem. C. 23. *de Electìon.* C.14. *de Uſur.*

Legiſlator benè poteſt, & quidem ſolus in Jure Communi diſpenſare. C. 4. *de Conceſ. præbend.*

Locupletari non debet quis cum alterius injuria, vel jactura. C.48. *de Reg. jur. in 6.* L.14. *ff. de Condict. indeb.*

Lites quantum fieri poſsit abbreviandæ, quin & vitandæ ſunt. C. 5. *de Dolo, & contum.*

Litus eſt quouſque maximus fluctus à mari pervenit. L.96. *ff. de V. S.*

Librarij error non nocet Authori. L. 92. *ff. de Reg. jur.*

Lata culpa eſt nimia negligentia, id eſt, non intelligere, quod omnes intelligunt. L.213. §. *fin. ff. de V. S.*

Locuples eſt, qui ſatis idoneè habet pro magnitudine rei, quam actor reſtituendam eſſe petit. L. 234. §. 1. *ff. de V. S.*

Lis

Digitized by Google

Lis mota dicitur, cum fuerit conteſtata. *C.30. de V. S.*

Libertas inæſtimabilis res eſt. L. 106. *ff. de Reg. jur.*

M

455 Manifeſta accuſatione non indigent. *C.9. de Accuſat.*

Magis expedit Reipublicæ firmas, & permanentes habere Leges, quam prætextu meliorum ſæpè mutare. L.2. *ff. de Conſtit. Princip.*

Melius eſt intacta jura ſervare, quam poſt vulneratam cauſam remedium quærere. L. *fin. C. In quib. cauſ. in integ. reſt.*

Mixtum ſub ſimplicibus continetur. L. 13. *ff. de Liber. & poſthum.* L.81. *ff. de Hæred. inſtit.*

Mandatum rei turpis nullum eſt. L. 22. §.6. *ff. Mandat.*

Mandatum re integra morte mandatarij, vel mandantis finitur. L.15. *C. Mand.*

Mors omnia ſolvit. *Auth. de Nupt.* §. *de Inceſ. col.* 4.

Malorum conſortia ſæpè bonos corrumpunt: quanto magis eos, qui ad vitia proni ſunt? *C.*12. 28. *q.*1.

More Romano dies à media nocte incipit, & ſequentis noctis media parte finitur. Ita quidquid in his 24. horis (id eſt, duabus dimidiatis noctibus, & luce media) actum eſt, perindè eſt, ac ſi quavis hora lucis actum eſſet. L.8. *ff. de Ferijs.*

Multa per patientiam tolerantur, quæ ſi deducta fuerint in judicium, exigente juſtitia, non debent tolerari. *C.* 18. *de Præbend.*

Mandatum ſpeciale derogat generali. *C.*1. *de Reſcript.*

Malitia ſæpè ſupplet ætatem. *C.9. de Deſponſat. impuber.*

Multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. *C.*16. *de Regular.*

Multorum experimenta morborum cogunt multas invenire medicinas. *C.* 25. *D.* 50.

Multa pro utilitate communi contra juris aſperitatem ex æquitatis manſuetudine, tolerari decet. *C.* 3. *de Sentent. & re judic. in 6.*

Melius eſt habere rem, quam actionem ad illam. L.204. *ff. de Reg. jur.*

Manifeſta peccata non ſunt occulta tantum correctione purganda. *C.* 1. *de Pœnitent. & remiſ.*

Mendax precator carere debet penitùs impetratis. *C.20. de Reſcript.*

Multo utilius eſt pauca idonea effugere, quam multis inutilibus homines prægravare. L. 2. §. 16. *C. de Veter. jur. enucl.*

Manifeſtum dicitur de quo conſtat per confeſſionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam. *C.*23. *c.*24. *de V. S.*

Melior conditio noſtra per ſervos fieri poteſt, deterior fieri non poteſt. L. 133. *ff. de Reg. jur.*

Minus eſt actionem habere, quam rem. L.204. *ff. de Reg. jur.*

Magis dignum trahit ad ſe minus dignum. L.43. *ff. de Rei vindicat.*

Mali à malo prorſus ſunt prohibendi, & cogendi ad bonum. *C. fin.* 23. *q.*4.

Melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quam pro adulatione recipere beneficium. *C.*81. 11. *q.*3.

Miſcenda eſt profecto lenitas cum ſeveritate, faciendumque quoddam ex utraque temperamentum, ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſolvantur. *C.9. D.* 45.

Melior eſt in male factis humilis confeſſio, quam in bonis ſuperba gloriatio. *C.*89. 11. *q.*3.

Mitius agendum eſt cum eo, qui commiſſum facinus facili confeſſione eſt confeſſus. *C.* 3. *D.*50.

Mala conſuetudo non minus, quam perniciosa corruptela radicitus eſt evellenda. *C.*3. *D* 8.

Melius eſt pro miſericordia rationem reddere, quam propter crudelitatem. Ubi enim Paterfamilias largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, ut quid Sacerdos ejus auſterus? *C.*12. 26. *q.*7.

Miſerum eſt Magiſtrum fieri, qui nunquam Diſcipulus fuit, & ſummum fieri Sacerdotem, qui nunquam in ullo gradu obſecutus fuerit Sacerdoti. *C.* 4. *D.* 61.

Mali etiam inviti viam ſalutis juxta Evangelicam veritatem compellendi ſunt intrare. *C.*38. 23. *q.*4.

Mulier quamvis docta, & ſancta viros in Conventu docere non præſumat. *C.* 29. *D.*23.

Mali hoſpites, qui hoſpitantibus male remunerant ſunt ſicut mus in pera, ignis in ſinu ſerpens in gremio. *C.* 1. 13. *q.* 1.

Miſerabilis eſt Rector, qui gubernaculo-

locum occupavit, & remum tenere non novit. *C.7. D.40.*

Mercenarius utique eſt Prælatus, qui plus diligens proprium commodum quam ovium, videns lupum oves relinquit. *C.48. 7. q.1.*

Multa in jure contra rationem diſputandi pro utilitate communi recepta ſunt. L.51. §.2. *ff. ad Leg. Aquiliam.*

Mare pars terræ proximioris cenſetur, & ad ejus Principem ſpectat; *arg. L. 9. ff. de Judicijs.*

Mora ſua cuilibet eſt nociva. *C. 25. de Reg. jur. in 6. L.*173. §.2. *ff. eod.*

Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimentum. C. 33. *de Reg. jur. in 6. L.75. ff. eod.*

Muneris nomine veniunt donum, onus, & officium. L.18. *ff. de V. S.*

Minus ſolutum intelligitur, etiamſi nihil eſſet ſolutum. L.32. *ff. de V. S.*

Magna negligentia culpa eſt, magna culpa dolus eſt. L.226. *ff. de V. S.*

Munus publicum eſt officium privati hominis, ex quo commodum ad ſingulos, univerſoſque cives, remque eorum imperio Magiſtratus extraordinario pervenit. L.239. *ff. de V. S.*

N

456 Non creditur Legato, ſeu Commiſſario, niſi litteras Legationis, vel Commiſſionis oſtendat. *C. fin. D.* 97.

Nemo tenetur ſe ipſum prodere. C. 1. *de Probation.* C.87. *de Pœnit. D.*1.

Non præſumitur incontinens in ſenectute, qui in juventute continuit, maximè, ſi eſt litteratus. C.25. *de Præſumpt.*

Nemo eſt Dominus membrorum ſuorum. L.13. *ff. ad Leg. Aquil.*

Nullius teſtimonio, etiamſi Religioſus ſit, niſi juratus depoſuerit, in alterius præjudicium debet credi. C. 51. *de Teſtib.*

Nulla dicitur actio, quæ exceptione repellitur. L.25. *ff. de Verb. Obligat.*

Nemo invitus uti cogitur privilegio. *C.6. de Privileg.*

Non fit pauperior, qui non adquirit, ſed qui de patrimonio ſuo depoſuit, ſive dedit. L.5. §. 13. *ff. de Donation. inter vir.*

Novis morbis nova convenit antidota præparari. *C.5. de Juram. calumn.*

Nemo poteſt facere, quominus Leges locum habeant in ſuo teſtamento. L. 55. *ff. de Legat.* 1.

Nemo cenſetur velle dare, quod non habet. *C.7. de Donat.*

Natura non patitur aliquem locupletiorem fieri cum alterius jactura. L. 14. *ff. de Condict. in debit.* L. 206. *ff. de Reg. jur.*

Negantis factum nulla eſt probatio. C.23. *de Election.* C.11. *de Probat.*

Nemini facit injuriam, qui ſuo jure utitur. L.13. §.1. *ff. de Injur.*

Notoria probatione non indigent. C. 3. *de Teſtib. cogend.* C. 8. *de Cohabitat. Clericor.*

Nullus, deſpectis alijs, debet ſe ſolum ſanctum eſſe credere, & ſapientem. *C.27. de Conſ. D.3.*

Nullus cenſetur voluiſſe, quod non expreſſit. *C.12. de Decim.*

Non infringitur promiſſio, quæ in melius commutatur. *C.3. de Jur. jur.*

Non ſpectandum eſt, quid Romæ factum eſt, ſed quid Romæ fieri debeat. L. 12. *ff. de Offic. Præſid.* C. 27. *de Election.*

Non eſt laudabilis Tyrannæ factionis perverſitas, ſi Regia clementia Tyrannus ſubditos tractet: nec vituperabilis ordo Regiæ poteſtatis, ſi Rex crudelitate tyrannica ſæviat. *C.9.* 14. *q.5.*

Nullius entis nullæ ſunt qualitates. L.41. *ff. de Rebus credit.*

Nulli debet ſuum officium eſſe damnoſum. C.30. *de Election. in 6.*

Nulli fraus ſua, vel dolus patrocinari debet. C.15. *c.16. de Reſcript*, C. 14. *de Teſtament.*

Non debet reprehenſibile judicari, ſi ſecundum varietatem temporum ſtatuta quandoque varientur humana, præſertim, cum urgens neceſſitas, aut evidens utilitas id expoſcit. C. 8. *de Conſanguin. & affinit.*

Nemo ſuis ſtipendijs militare tenetur. C.16. *de Præbend.*

Nulla juris ſanctio, quantuncumque perpenſo digeſta conſilio ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes ejus inopinabiles ſufficit: nec ad deciſionem lucidam ſuæ nodoſæ ambiguitatis attingit. Eo præſertim, quod vix aliquid adeo certum, clarumque ſtatuitur, quin ex cauſis emergentibus, quibus jura jam poſita mederi non poſſint, in dubium revocetur. *Procem. Clement.*

Non ſemper (licet regulariter accidat) una determinatio reſpiciens plura determinabilia pariformiter determinat. *L.2. ff. de Offic. Proconſul.*

Digitized by Google

Noſtra omnia facimus, quibus authoritatem noſtram impartimur. L. 1. §. 6. *C. de Veter. jur. enucl.*

Nec convenit, nec decet, terminos, quos patres noſtri poſuerunt, facile tranſgredi. C. 1. *de Sepultur.*

Nominum diverſitas diverſitatem rerum, & locorum infert. *L. 7. C. de Codicil.*

Nihil volitum quin præcognitum. L. 15. *ff. de Juriſdict.*

Nemo divinare tenetur. L. 31. *ff. ad Leg. Aquil.*

Non omnium, quæ à majoribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt. L. 20. *ff. de Leg.*

Non poteſt dolo carere, qui imperio Magiſtratus non paruit. L. 199. *ff. de Reg. jur.*

Non ſolent, quæ abundant vitiare ſcripturas. L. 94. *ff. de Reg. jur.*

Nullum crimen patitur is, qui non prohibet, cum prohibere non poteſt. L. 109. *ff. de Reg. jur.*

Non alienat, qui duntaxat omittit poſſeſſionem. L. 119. *ff. de Reg. jur.*

Nemo ſibi ipſi imperare valet. L. *Prætor. ff. de Tutor. & Curator.*

Non debet alijs defectum objicere, qui ſimili defectu laborat; *arg. C. fin. de Adulter.*

Non eſt diſcipulus ſuper Magiſtrum. *C.* 2. 2. *q.* 5.

Non debet in Magiſtrum aſſumi, qui vix diſcipuli formam aſſumpſit. C. 49. *de Election.*

Nihil operatur extra ſuæ activitatis ſphæram. L. 16. *ff. de Adquir. rer. domin.*

Nulli licet falcem in meſſem immittere alienam. L. 36. *ff. de Reg. jur.* C. 34. *de Election.*

Non ſufficit à malo abſtinere, ſed inſuper bonum fieri oportet. *Clem.* 3. *de Pœnis.*

Non poteſt videri deſijſſe habere, qui nunquam habuit. L. 208. *ff. de Reg. jur.*

Nullus de alterius fletu ridere oportet. C. 20. *de Privileg.*

Novitates plerumque pariunt diſcordiam, præſertim dum ab eo, quod diu æquum viſum eſt per novam conſtitutionem receditur: nec quare recedatur, utilitas evidens, vel alia cauſa ſubeſt. *Extrav. 1. de Privileg. int. com.* C. 9. *de Conſuet.*

Nemo poteſt ad impoſſibile obligari. C. 6. *de Reg. jur. in 6.* L. 185. *ff. eod.*

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit. C. 18. *de Reg. jur. in 6.* L. 29. *ff. eod.*

Non eſt ſine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, ſe immiſcet. C. 19. *de Reg. jur. in 6.* L. 36. *ff. eod.*

Nullus pluribus uti defenſionibus prohibetur. C. 20. *de Reg. jur. in 6.* L. 43. *ff. eod.*

Non debet aliquis alterius odio prægravari. C. 22. *de Reg. jur. in 6.* L. 74. *ff. eod.*

Non licet actori quod reo licitum non exiſtit. C. 32. *de Reg. jur. in 6.* L. 41. *ff. eod.*

Non præſtat impedimentum quod de jure non ſortitur effectum. C. 52. *de Reg. jur. in 6.*

Nullus jure ſuo ſine ſua culpa privari debet. *C. 6. de Eo, qui cognovit.*

Nonnunquam quod conſultè ſtatuitur, ex ſanioris inſpectione judicij conſultius revocatur. *Extrav. un. de Torneamentis. Joan. XXII.*

Nec generis, nec loci nobilitate, ſed virtute unuſquiſque ſibi gratiam comparat. *C. 9. D. 40.*

Nemo conſuetudinem rationi, & veritati præponat: quia conſuetudinem ratio, & veritas ſemper excludit. C. 4. *D.* 8.

Non decipi, ſed adjuvari quis beneficio debet. C. *un. de Commodat.*

Non eſt negligenda medicina, quia non nullorum eſt inſanabilis peſtilentia. C. 37. 23. *q.* 4.

Non omnis, qui parcit amicus eſt, nec omnis, qui verberat inimicus. Meliora ſunt vulnera amici, quam blanda oſcula inimici: melius eſt cum ſeveritate diligere, quam cum lenitate decipere: utilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus juſtitiam negligat, quam eſurienti panis frangitur, ut injuſticiæ ſeductus acquieſcat. C. 37. 23. *q.* 4.

Nihil illo paſtore miſerius, qui luporum laudibus gloriatur; quod ſi placere voluerit, & ab his amari delegerit, erit hinc ovibus magna pernicies. Nullus ergo Paſtorum placere lupis, & gregibus ovium poteſt. *C. 6. D. 83.*

Non enim verbis tantum, ſed corde orandus eſt Deus: melior eſt quinque pſalmorum decantatio cum cordis puritate, & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quam totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia. C. 24. *de Conſ. D.* 5.

Non eſt vox ad aures Dei, niſi animi affectus. C. 12. *D.* 38.

Non pax quæritur, ut bellum excitetur,

Digitized by Google

tur, ſed bellum geritur, ut pax adquiratur. *C.* 3. 23. *q.* 1.

Nullus debet alicui in alterius damnum benefacere. *C.* 3. 14. *q.* 5.

Non decet à capite membra diſcedere, ſed juxta Sacræ Scripturæ teſtimonium omnia membra caput ſequantur, *C.* 1. *D.* 12.

Non poteſt corpus corrumpi, niſi prius animus fuerit corruptus. *C.*8.32.*q.*5.

Non ſatis eſt benè velle, ſed etiam benefacere: nec ſatis eſt iterum benefacere, niſi id ex bono fonte, id eſt, ex bona voluntate proficiſcatur. *C.*14.*D.*86.

Nihil, quod ad cautelam pertineat, omittendum eſt. *C.* 10. *D.* 63.

Negligere, cum quis poſsit deturbare perverſos, nihil aliud eſt, quam fovere. *C.* 3. *D.* 83.

Non caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare. *C.* 3. *D.* 83.

Nihil obſunt ſaluti credentium diverſæ pro loco, & tempore conſuetudines, ſi illis Canonica non obſiſtat auctoritas. *C.* 3. *D.* 12.

Non habet duplex cor, qui propter varium eventum verbum ſuum non adimplet. *C.* 14. 22. *q.* 2.

Neceſsitas diſpenſationem inducit. *C.* 7. *D.* 34.

Neceſsitas caret Lege. *C.* 4. *de Reg. jur.* *C.* 2. *de Obſervat. jejun.*

Non eſt conſequens, ut continuò erret quiſquis aliquid neſcit, ſed quiſquis ſe exiſtimat ſcire, quod neſcit. *C.*11.*D.*38.

Nemo rectè monitoris perſonam ſuſcipit, niſi qui actibus ſuis errata condemnat, & amorem innocentiæ converſatione demonſtrat. *C.* 2. *D.* 81.

Nihil eſt infelicius felicitate peccantium, quia pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior roboratur. *C.* 2. 23. *q.* 1.

Non ideò approbanda eſt conſuetudo mala, quia locus bonus eſt: quia non pro locis res, ſed pro rebus loca amanda ſunt. *C.* 10. *D.* 12.

Novis in fide minor pœnitentia imponitur. *C.* 8. *de Pœnit. & remiſsion.*

Non ſunt facienda mala culpæ, ut eveniant bona. *C.* 4. 22. *q.* 2.

Non eſt opus ſanis Medicus, ſed male habentibus juxta Evangelicam veritatem. *C.* 18. 2. *q.* 1.

Negligentia eſt eruditionis noverca. *C. fin. D.* 83.

Nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam, debet bonum, quod agitur intermitti. *C.* 99. 11. *q.* 3.

Non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum. *C.* 58. *de Reg. jur. in* 6.

Nullus ex conſilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. *C.* 62. *de Reg. jur. in* 6. *L.* 47. *ff. eod.*

Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur. *C.*79. *de Reg. jur. in* 6. *L.*54 *ff. eod.*

Nominis appellatione res ſignificatur. *L.* 4. *ff. de V. S.*

Novale eſt terra novitèr ad culturam redacta. *C.*1. *de V.S.* vel de cujus cultura non eſt memoria, & quod prius modicum, vel nullum fructum afferebat. *C.* 21. *eod.*

Non dicitur natus, qui ſtatim deceſsit. *C.* 3. *de V.S.*

Non videtur cœpiſſe, qui per exceptionem à petitione removetur. *L.* 13. *ff. de Reg. jur.*

Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit. *L.* 30. *ff. de Reg. jur.*

Nemo qui condemnare poteſt, abſolvere non poteſt. *L.* 37. *ff. de Reg. jur.*

Non videtur quiſquam id capere, quod ei neceſſe eſt alij reſtituere. *L.* 51. *ff. de Reg. jur.*

Non defendere videtur non tantum qui latitat, ſed, & is, qui præſens negat, ſe defendere, aut non vult ſuſcipere actionem. *L.* 52. *ff. de Reg. jur.*

Nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur. *L.* 55. *ff. de Reg. jur.*

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio eſt. *L.* 88. *ff. de Reg. jur.*

Nemo de domo ſua extrahi debet. *L.*104. *ff. de Reg. jur.*

Nihil intereſt, ipſo jure quis actionem non habeat, an per exceptionem infirmetur. *L.* 112. *ff. de Reg. jur.*

Nemo ex ſuo delicto meliorem ſuam conditionem facere poteſt. *L.* 134. §. *un. ff. de Reg. jur.*

Non videtur perfectè cujuſque id eſſe, quod ex caſu auferri poteſt. *L.* 139. §. *un. ff. de Reg. jur.*

Non omne, quod licet, honeſtum eſt. *L.* 144. *ff. de Reg. jur.*

Non debeo melioris conditionis eſſe, quam auctor meus, à quo jus in me tranſijt. *L.* 175. §. *un. ff. de Reg. jur.*

Non eſt ſingulis concedendum, quod per Magiſtratum publicè poſsit fieri: ne occaſio ſit majoris tumultus faciendi. *L.* 176. *ff. de Reg. jur.*

Nihil peti poteſt ante id tempus, quo per

per rerum naturam perſolvi poſsit: & cum ſolvendi tempus obligationi additur, niſi eo præterito, peti non poteſt. *L.* 186. *ff. de Reg. jur.*

Nulla cenſetur illius obedientia, qui obedit tantum in his, quæ appetit: vel etiam in repugnantibus, ſed præter voluntatem: nam aliquando obedientia ſi de ſuo aliquid habeat, nulla eſt: aliquando autem, ſi de ſuo aliquid non habuerit, minima. *C.* 10. 8. *q.* 1.

Non Sermoni res, ſed ſermo rei ſubjectus eſt. *C.* 6. *de V. S.*

Non poſſunt omnes articuli ſingillatim aut Legibus, aut Senatus Conſultis comprehendi. *L.* 12. *ff. de Legib.*

Non poteſt eſſe Paſtoris excuſatio, ſi lupus oves comedit, & Paſtor neſcit. *C.* 10. *de Reg. jur.*

Nihil obſtat narrandi diverſitas, ubi eadem dicuntur. *C.* 7. *de V. S.*

O

457 Obligatus ad factum præciſè facere compellitur. *L.* 3. *tit.* 14. *p.* 5.

Obligationis alternativæ natura eſt unicuique in ſolidum actum tribuere. *L.* 2. *ff. de Duobus reis.*

Oves, quæ Paſtori ſuo commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere debent, nec ullatenùs accuſare poſſunt. *C.* 13. 2. *q.* 7.

Omne, quod rarum eſt, plus appetitur; ſicut pulegium apud indos pipere pretioſius eſt. *C.* 24. *D.* 93.

Obligatio ſemel extincta non reviviſcit amplius. *L.* 98. §. 8. *ff. de Solutionib.*

Omnis definitio in jure periculoſa eſt. *L.* 202. *ff. de Reg. jur.*

Ob errorem communem juriſdictio neceſſaria à Legiſlatore ſuppletur. *L. Barbarius Philippus*, 3. *ff. de Offic. Prætor.* *C.* 1. 3. *q.* 7.

Obſcuritas in omni diſpoſitione reprobatur, ac proindè fugienda eſt. *C.* 2. *D.* 4.

Oppoſita juxta ſe poſita magis elucefcunt. *L. un.* §. 2. *C. de Caduc. tollend.*

Obſcurè reſpondere, & non reſpondere paria habentur. *L.* 11. §. 7. *ff. de Interrogat.*

Omnis ætas ab adoleſcentia prona eſt in malum. *C.* 1. 12. *q.* 1.

Odio habeantur peccata, non homines. *C.* 2. *D.* 86.

Omnis, qui juſtè judicare vult, ſtateram in manu geſtat, & in utroque penſo juſtitiam, & miſericordiam portat: ſed per juſtitiam reddit peccanti ſententiam: per miſericordiam peccanti temperat pœnam, ut juſto libramine quædam per æquitatem corrigat: quædam verò per miſerationem indulgeat. *C.* 10. *D.* 45.

Omne, quod male poſsidetur alienum eſt: male autem poſsidet, qui male utitur. *C.* 11. 14. *q.* 4.

Occulta, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus novit corda filiorum hominum. *C.* 20. 2. *q.* 4.

Obedientia victimis jure præponitur: quia per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. *C.* 10. 8. *q.* 1.

Omnes habere oportet ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machinentur dolos: & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplantentur inſidijs. *C.* 13. 6. *q.* 1.

Omnis Ordo Eccleſiaſticus ſuis innititur Rectoribus: ſicut apibus, & gruibus unus rector eſt. *C.* 41. 7. *q.* 1.

Opinio cedit manifeſtæ veritati. *C.* 4. *D.* 8.

Omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſolvitur. *C.* 1. *de Reg. jur. L.* 35. *ff. eod.*

Odia reſtringi, & favores convenit ampliari. *C.* 15. *de Reg. jur. in* 6.

Oppidum ab ope dicitur, quod ejus rei cauſa mœnia ſint conſtituta. *L.* 239. §. 7. *ff. de V. S.*

P

458 Parum pro nihilo reputatur. *L.* 32. *ff. de Condition. & demonſtr.*

Perverſio Ordinis, quando Ordo non eſt de ſubſtantia, non vitiat actum; *arg. L.* 1. *C. de Appellation.*

Principale concedens concedit ſubindè acceſſorium. *L.* 2. *ff. de Juriſdict.*

Par in parem non habet imperium. *L.* 4. *ff. de Recept. qui arbitr. C.* 20. *de Election.*

Plus cautionis eſt in re, quam in perſona. *L.* 25. *ff. de Reg. jur.*

Plures eandem rem ſimul poſsidere non poſſunt. *L.* 3. §. 5. *ff. de Adquirend. poſſeſ.*

Perpetua exceptione tutus ſolutum per errorem repetit. *L.* 40. *ff. de Condict. indebit.*

Proximè accingendus pro accincto habetur. *L.* 43. *ff. de Teſtament. Militar.*

Privatio præſupponit habitum. *L.* 208. *ff. de Reg. jur.*

Plus valet quod eſt in veritate, quam quod eſt in opinione. *L.* 2. §. 15. *ff. Pro emptor.*

Prohibito aliquo, prohibetur etiam id, per

Digitized by Google

per quod pervenitur ad illud. *L.* 16. *ff. de Sponſalib.*

Potius debemus ſubſtantiam, quam opinionem intueri. *L.* 2. §. 2. *ff. Pro emptor.*

Poteſtas nulli conceditur in deſtructionem, ſed in ædificationem. *Trid. ſeſſ.* 14. *de Pœnit. cap.* 7.

Pœnæ inventæ ſunt, ut delinquentes corrigantur. *C.* 32. 23. *q.* 4.

Pompa exequiarum, & conditio ſepulturæ magis vivorum ſolatia ſunt, quàm ſubſidia mortuorum. *C.* 22. 23. *q.* 2.

Pro neceſsitate temporum, & pro conſideratione ætatum multa oportet temperari. *C. fin. D.* 14.

Procemium denotat cauſam finalem, & mentem loquentis oſtendit. *L. fin. ff. de Hered. inſtituend.*

Prius nominatus cenſetur magis dilectus. *L.* 4. *ff. de Stipulat. ſervor.*

Præſumptio cedit veritati, ſiquidem veritas prævalet præſumptioni. *L.* 57. *ff. de Jure dotium.*

Pares cum paribus facillime congregantur. *L.*27. §. 1. *ff. de Tutor. & Curator.*

Propoſitio copulativa utrumque extremum verificari requirit. *C.*25. *de Reſcr.*

Principium, & initium à Deo eſt. *C.* 1. *D.* 23.

Propoſitio alternativa, ſeu disjunctiva unius extremi poſitione verificatur. *C.*4. *de Reſcript.*

Promptiora ſunt jura ad abſolvendum, quam ad condemnandum. *C.* 3. *de Probation.*

Partibus non expreſsis in ſocietate debent fieri æquales, non ſecundum proportionem Arithmeticam, ſed ſecundum Geometricam. *L.* 6. *ff. Pro ſocio.*

Probationum facultas coanguſtari non debet. *L.* 21. *in fin. C. de Hæretic.*

Proprium copulæ eſt diſtribuere vim verbi æqualitèr inter perſonas copulatas. *L.* 11. §. 1. *ff. de Duobus reis.*

Proceſſus in infinitum, ut abſurdum vitari debet. *L.* 13. §. *fin. ff. de Damn. infect.*

Princeps jus in ſcrinio pectoris habere creditur, non tamen cenſetur facta, conſuetudines, vel Leges particulares, & locales ſcire. *C.* 1. *de Conſtitut. in* 6.

Privilegiatus adverſus privilegiatum non gaudet privilegio. *L.* 11. §. 6. *ff. de Minorib. C. fin. de Ordin. cognit.*

Paria ſunt non eſſe, & inutilitèr eſſe. *L.* 1. §. 2. *ff. Quod cujuſq. Univerſ.*

Plus ſolet timeri, quod ſpecialitèr injungitur, quam quod generalitèr imperatur. *C.* 6. *D.* 23. *c.* 11. *de Hæretic.*

Privilegium ſanè meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate. *C.* 7. *D.* 74. *c.* 24. *de Privileg.*

Papa communitèr vult jura Diœceſana inviolata ſervare. *C.* 2. *de Religioſ. domib.*

Publicè expedit, ſuprema hominum judicia exitum habere. *L.*5. *ff. de Teſtam. quemadmod.*

Plura remedia non poſſunt concurrere circa eandem perſonam, ſed electione unius alterum tollitur. *L.* 9. §. 1. *ff. de Tributor. action.* quod intelligitur, quando remedia ex eodem fonte oriuntur, & ad idem competunt: non quando ex diverſis fontibus, vel cauſis reſultant. *L.*8. §.12. *ff. de Inoffícioſ. Teſtament.*

Paria habentur ſcire, & debere ſcire. *L.* 5. *ff. de Reb. credit.*

Plura ſunt negotia, quam vocabula. *L.*4. *ff. de Præſcript. verbis.*

Pater, & filius una eademque perſona in jure cenſentur. *L. fin. C. de Impud. & alijs ſubſtit.*

Proteſtatio contraria facto non relevat proteſtantem. *L.* 60. §. 6. *ff. Locat. C.* 20. *de Offic. Delegat.*

Proteſtatio fit, ne ab altero præjudicium juri ſuo fiat. *C.* 21. *de Sentent. & re judic.*

Præcipitatio in judicando eſt juſtitiæ noverca. *Clem.* 2. *de Sentent. & re judic.*

Plus erga corrigendos agat benevolentia, quam ſeveritas: plus charitas, quam poteſtas. *C.* 6. *D.* 45.

Pelle ſub agnina latitat mens ſæpè lupina. *C.* 11. *de Hæretic. in* 6.

Peccator offendens in uno factus eſt omnium reus. *C.* 9. *de Reg. jur.*

Poſſeſſor malæ fidei ullo tempore non præſcribit. *C.* 2. *de Reg. jur. in* 6.

Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum. *C.* 4. *de Reg. jur. in* 6.

Peccati venia non datur niſi correcto. *C.* 5. *de Reg. jur. in* 6.

Privilegium perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona. *C.* 7. *de Reg. jur. in* 6.

Pro dubijs reſolvendis ad ſeniores recurrere oportet. *C.* 3. *D.* 20.

Proximi vulnus crudelitèr ſiletur, & miſericorditèr vindicatur, ut ſanetur. *C.* 1. 5. *q.* 5.

Proximos diligere eſt de eorum perditione dolere, & ad eorum correctionem quotidiè laborare. *C.*32. 23 *q.* 4.

Plures vitam bonorum amplius, quam debent, laudant: & ne qua elatio ſe hu-

laude ſurrepat, permittit Deus, malos in obtrectationem, & objurgationem prorumpere, ut ſi qua culpa ab ore laudantium in corde naſcitur, ab ore vituperantium ſuffocetur. *C. 11. 6. q. 1.*

Populus à Sacerdotibus docendus eſt, & corripiendus, non ipſi ab eo. *C. 8. 6. q. 1.*

Prima Sedes (hoc eſt Romana) omnes judicat, & à nullo judicatur. *C. 9. §. Sola, 9. q. 3.*

Patientia Superioris in adverſitate plus laudabilis eſt, quam quies in Religione. *C. 46. c. 47. 7. q. 1.*

Prælati perverſa perpetrantes tot mortibus digni ſunt, quot ad ſubditos ſuos perditionis exempla tranſmittunt. *C. 3. 11. q. 3.*

Præcepta patientiæ potius virtute animi, quam oſtentatione corporis, ſervanda ſunt. *C. 2. 23. q. 1.*

Partus, quoad conditionem, ventrem ſequitur. *C. fin. 32. q. 4.*

Prædicator gloriam ſuam evacuat, quando non pro æterno, ſed pro fructu temporali laborat. *C. 9. 1. q. 2.*

Peccata, quæ in Deum, vel proximum committuntur, à nobis punienda ſunt, ea verò, quibus in nos delinquitur, vel toleranda patientèr, vel potius diſſimulanda ſunt. *C. 27. §. Hinc, 23. q. 4.*

Pontifex omnes judicat, ipſe verò à ſolo Deo judicatur. *C. 15. 9. q. 3.*

Propter exceſſus majorum, aliquando contingit afflictio minorum. *C. 11. 1. q. 4.*

Pacta contra bonos mores, vel Leges, vel contra honeſtas conſuetudines, nullius ſunt momenti. *C. 2. D. 8.*

Pacificus eſt quiſquis, vel quod poteſt, arguendo corrigit, vel quod corrigere non poteſt, ſalvo pacis vinculo excludit: vel quod ſalvo pacis vinculo excludere non poteſt, æquitate improbat, firmitate ſupportat. *C. 5. 23. q. 4.*

Peccata Sacerdotum, Religioſorum, vel Superiorum celare debemus, & non infrunitum, ſed pudoratos filios Noe imitantes, paternam verecundiam contegamus. Et exemplo Conſtantini, qui dixit: ſi proprijs oculis vidiſſem Sacerdotem Dei peccantem, chlamydem meam expoliarem, & cooperirem eum, ne ab aliquo videretur. *C. 8. D. 96.*

Populus non minus, quam decem perſonis conſtituitur. *C. 3. 10. q. 3.*

Presbyteros turba contemptibiles facit. *C. 24. D. 93.*

Perfectis licet ad exemplum Chriſti D. injuriam verbis, quamvis non verberibus repellere. *C. 2. 23. q. 1.*

Prudentia aliquando eſt auditores, vel interrogantes reſponſionibus eludere. *C. 2. D. 43.*

Plurimorum utilitas unius utilitati, aut voluntati abſdubio præferenda eſt. *C. 35. 7. q. 1.*

Picturæ, & imagines Sanctorum ſunt libri, & ſcripturæ Laicorum. *C. 27. de Conſ. D. 3.*

Paria crimina pari compenſatione tolluntur. *C. pen. & fin. de Adulter.*

Pacta, quantumcumque nuda, omninò ſervari à contrahentibus debent. *C. 1. de Pact. L. 2. tit. 16. lib. 5. R. C.*

Plus ſemper continet, quod eſt minus. *C. 35. de Reg. jur. in 6. L. 110. ff. eod.*

Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſijt poſſidere. *C. 36. de Reg. jur. in 6. L. 150. ff. eod.*

Pluralis locutio duorum numero contenta eſt. *C. 40. de Reg. jur. in 6.*

Præſumitur ignorantia, ubi ſcientia non probatur. *C. 47. de Reg. jur. in 6.*

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſe ipſum. *C. 68. de Reg. jur. in 6.*

Parentis appellatione non tantum pater, ſed etiam avus, & proavus, & deinceps omnes ſuperiores continentur: ſed & mater, & avia, & proavia. *L. 51. ff. de V. S.*

Proximus eſt, cui nemo antecedit, ſupremus, quem nemo ſequitur. *L. 92. ff. de V. S.*

Poteſt aliquorum appellatio, & univerſos ſignificare. *L. 95. ff. de V. S.*

Perfeciſſe ædificium is videtur, qui ita conſummavit, ut jam in uſu eſſe poſſit. *L. 139. ff. de V. S.*

Primogenitus dicitur, qui primò naſcitur, etiam ſi nullus eum ſequatur. *C. 5. de V. S.*

Plebs eſt cæteri Cives ſine Senatoribus. *L. 238. ff. de V. S.*

Privilegium contra conſuetudinem Juri Communi obviantem, largè eſt interpretandum. *C. 18. de V. S.*

Pupillus omnia negotia Tutore auctore agere poteſt. *L. 5. ff. de Reg. jur.*

Privatorum conventio juri publico non derogat. *L. 45. §. un. ff. de Reg. jur.*

Pupillus nec velle, nec nolle in ea ætate, niſi adpoſita Tutoris auctoritate creditur. *L. 189. ff. de Reg. jur.*

Privilegia, quæ cauſæ ſunt ad hæredem tranſmittuntur, ſecus quæ perſonæ ſunt. *L. 196. ff. de Reg. jur.*

Prius

Prius nominatus alijs præfertur. *L.* 34. *ff. de Uſufruct. & quemadmod.*

Q

459. Quod nullius eſt primò occupanti adquiritur. *L.* 3. *ff. de Adquir. rer. domin.*

Quod à principio fuit voluntatis ex poſt facto fit neceſsitatis. *C.* 21. *de Reg. jur. in 6. L.5. C. de Obligat. & actionib.*

Quem ætas, non vita feniorem facit, graviter increpandus eſt. *C.* 28. 2. *q.* 7. *junct. epigraph.*

Quæ fiunt per privilegium poſſunt communitèr, & per conſuetudinem fieri. *C.*13. *de Foro Competent.*

Quæ in præfationibus dicuntur in ſequentibus cenſentur repetita. *L.* 134. §. 1. *ff. de V. O.*

Quod meum eſt amplius meum fieri nequit. *L.*3. §.4. *ff. de Adquir. poſſeſſ.*

Quæ ſine conditione voventur ſine conditione ſolvuntur. *C. un. in fin.* 32. *q.*8.

Quod in uno negatur, de alio conceſſum intelligitur. *C.*5. *de Præſumpt.*

Qui juxta ſuum gradum honorari cupit alios juxta ſuos gradus honorare debet, juxta illud Oratoris Domitij: Cur ego te habeam ut Principem, cum tu me non habeas, ut Senatorem? *C.* 7. *D.* 95.

Quilibet ex honeſtate debet voluntarios labores appetere, ut alijs præparet quietem. *C.*1. *de Reſtitut. ſpoliat. in 6.*

Qui non poteſt ſuum munus implere, & peccat non implendo, officium etiam relinquere tenetur. *C.*10. *de Renuntiat.*

Qui altari ſervit de altari vivere debet. *C.*16. *de Præbend.*

Qui non facit quod debet, non recipit, quod oportet. *L.* 3. *C. de Condition. inſert.*

Quilibet poteſt juri principalitèr pro ſe introducto renuntiare. *L.* 29. *C. de Pactis. C.* 6. *de Privileg.*

Qui inter bonos malus eſt, peſsimus eſſe ſolet. *C.*9. *D.*47.

Qui ſemel eſt hæres nunquam deſinit eſſe hæres. *L.*88. *ff. de Hæred. inſtituend.*

Quæ facta lædunt pietatem, exiſtimationem, verecundiam noſtram, & ut generalitèr dixerim, quæ contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credendum eſt. *L.* 15. *ff. de Condition. inſtitut.*

Quilibet poteſt alterius conditionem meliorem, non verò deteriorem facere. *L.* 39. *ff. de Negot. geſt.*

Qui ſemel aliquam qualitatem permanentem habuit, ſemper ipſam habere præſumitur, donec contrarium probetur. *L.*16. *C. de Probation.*

Quæ non probantur prohibita, licita, & permiſſa cenſentur. *L.* 28. §. 2. *ff. Ex quib. cauſ. major.*

Qui quod potuit noluit, & quod voluit non potuit nihil fecit. *L.* 3. *ff. de Rebus dub.*

Quæ in continenti fiunt, in eſſe cenſentur. *L.*40. *ff. de Rebus credit.*

Qui agit male odit lucem juxta Evangelicam veritatem. *C.*24. *de Offic. Delegat.*

Quibus vetitum eſt minus, cenſetur etiam vetitum majus. *L.*4. *ff. de Senator.*

Quod differtur non aufertur. *L.* 2. *C. de Precib. Imperat. offer.*

Quod non eſt correctum ſtare non prohibetur. *L.*32. §. *fin. C. de Appellat.*

Qui ex duobus illatis alterum negat reliquum affirmare præſumitur. *C.* 5. *de Præſumption.*

Quod major pars Civitatis, Collegij, vel communitatis facit ab omnibus factum videtur. *L.*19. *ff. ad Municip.*

Quædam ſunt, quæ neſcire, quam ſcire melius eſt. *C.*11. *D.*38.

Qui dicit: *Omne, vel totum*, nihil excludit. *L.*29. *ff. de Hæred. inſtituend.*

Quod nullum habet tempus præfinitum, quocumque vitæ ſpatio poteſt fieri. *L.* 10. *ff. de Condition. & demonſt.*

Qui alicujus conſilium requirere debet, non utique illud ſequi tenetur. *C.* 7. *de Arbitr.*

Quando eſt periculum in mora facilè rigor, & præcepta Legum diſpenſantur; *arg. C.*4. *de Reg. jur.*

Quæ ſingula non probant collecta juvant. *C.* 13. *de Probation.*

Quando Canon, vel Lex deficit, judicium relinquitur arbitrio Judicis. *C.*3. § *fin.* 13. *q.*2. *c.*4. §.1. *de Offic. Delegat.*

Quod nullum eſt neutiquam irritari, nec rumpi valet. *L.*5. *ff. de Injuſto rupt.*

Quandocumque exiſtit conditio retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis factæ, ita ut ab initio pura cenſeatur. L. 8. §. 1. *ff. de Pericul. & commod.*

Quod Author Canonis non reſervabit, hoc conceſsiſſe videtur. *C.* 29. *de Sentent. excom.*

Quæ differunt penes magis, & minus non differunt ſpecie. *L.*11. *ff. Quemadmod. ſervit.*

Quilibet ratione ſic dictante, pati debet Legem, quam ipſe tulit. *C.* 6. *de Conſtitut.*

Qui

Qui vult antecedens vult conſequens, quod ex illo naturalitèr infertur. *L. 1. §. 1. ff. Si uſusfruct. petat.*

Quod ſine termino debetur, ſtatim debetur. *L. 14. ff. de Reg. jur.*

Qui pro ſe habet Jus Commune privilegio non indiget: fruſtra enim precibus impetrantur, quæ Lege permiſſa ſunt. *L. un. C. de Theſaur. lib. 10.*

Quando de mente Teſtatoris conſtat, à verbis, & argumentis receditur: quia potius mens, quam ſcriptura debet attendi. *L. 7. §. 2. ff. de Supellect. legat.*

Qui factum promiſit ad factum tenetur: ſi non fecit, vel amplius non poteſt fieri, ad intereſſe obligatur. *L. 1. ff. de Action. empt.*

Quæ in conſequentiam veniunt, non curantur. *L. 5. §. 2. ff. de Author. Tutor.*

Quod in certo loco permiſſum eſt, in alio cenſetur vetitum: & quod in certo loco vetitum eſt, in alio permiſſum cenſetur. *L. 22. ff. de Legib. l. 12. ff. de Judic.*

Quod pervenit ad caſum, à quo incipere non poteſt vitiatur. *L. 140. §. 2. ff. de V. O.*

Qui contra formam mandati facit, nihil facit. *C. 22. de Offic. Delegat.*

Qui ejuſdem Patriæ ſunt, naturalitèr ſe amant, præcipuè in Regionibus longinquis. *L. 4. tit. 27. p. 4.*

Qui alicujus profeſsionis eſt, non debet alterius, quam fortè nunquam ſalutavit, officium obtinere: quippè in tali conjunctione cithara cum pſalterio malè concordat. *C. 5. de Cleric. conjugat.*

Qui ſimilem cum alijs vitam ſuſcipiunt, ſimilem in Legibus debent ſentire diſciplinam. *C. 3. de Statu Monach.*

Qui facit quod facere non debet, non videtur facere id, quod facere juſſus eſt. *L. 2. ff. de Reg. jur.*

Quod agitur à Prælatis facilè trahitur à ſubditis in exemplum. *C. 7. de Voto.*

Qui non habet in ære luat in corpore. *L. fin. ff. de In jus vocand. l. 1. §. fin. ff. de Pœnis. C. 1. 14. q. 6.*

Qui malè facta hominum laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerunt. *C. 2. D. 46.*

Qui de ſuis facultatibus aliquid Eccleſiæ contulerunt, ſi ipſi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Eccleſia ſuffragium vitæ pro temporis uſu percipiant. *C. 30. 16. q. 7.*

Qui candorem ſibi juſtitiæ, ſive ſapientiæ tribuit, à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit. *C. 1. D. 49.*

Quilibet debet ſervare morem Eccleſiæ, vel Civitatis, in qua vivit, ut ſic nulli ipſe ſit ſcandalum, nec alij ſibi. *C. 11. D. 12.* concordat illud: *Si fueris Romæ, Romano vivito more.*

Qui peccantem defendit, acrius, quam ille, qui peccavit, coercetur. *C. 100. 11. q. 3.*

Qui cum potuerunt, nunquam converti voluerunt, cum jam peccare nequeunt, non ſic facilè adquirunt, quod volunt, *C. 6. de Pœnit. D. 7.*

Qui honorem non habet, honorem dare non poteſt. *C 17. 1. q. 1.* Et hinc: honor eſt in honorante.

Qui non repellit à ſocio injuriam, ſi poteſt, tàm eſt invitio, quàm ille, qui facit. *C. 7. 23. q. 3.*

Quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio. *L. 11. §. 8. ff. de Interrogat.*

Quod belli calamitas introduxit, debet pacis lenitas ſopire. *L. un. C. de Caduc. tollend.*

Quod tibi non vis, alteri ne facias. *C. 14. D. 50.*

Qui iratus crimen aliquod cuilibet temerè objecerit, convitium non eſt pro accuſatione habendum. *C. 5. 2. q. 3.*

Qui ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant, Deum, qui charitas eſt, tanquam judas produnt. *C. 83. 11. q. 3.*

Qui judicium refugit, apparet eum de juſtitia diffiſum. *C. 12. 11. q. 1.*

Qui ſe ſcit alijs eſſe præpoſitum, non moleſtè ferat, aliquem eſſe ſibi prælatum. *C. 12. 2. q. 6.*

Qui rectè judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia juſtitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit. *C. 66. 11. q. 3.*

Qui præſunt, non ex locorum, vel generis dignitate, ſed morum nobilitate innoteſcere debent, nec urbium claritate, ſed fidei puritate. *C. 3. D. 40.*

Quando audientes ita indigni, & improbi ſunt, ut contemptus timeatur, taceat Prædicator, ne det Sanctum Canibus, & ne mittat margaritas ante porcos. *C. 23. 11. q. 3.*

Quando multorum ſtrages timetur, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis charitas ſyncera ſubveniat. *C. 25. D. 50.*

Quando aliquod bonum alicui facimus, ſi quid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam male acciderit, nobis non imputatur, Quid enim eſt in uſu ho-

hominum bono, ac licito, unde non poſsit, etiam pernicies irrogari? *C.* 8. 23.*q.*5.

Quando exterior perſecutio Prælato ratione perſonæ infertur, exemplo Chriſti, fugienda eſt: ſed cum ratione gregis, vel fidei, eſt conſtantèr ſubenda. *C.*48. §.*Hoc*, 7.*q.*1.

Qui docet, & inſtruit animas rudes, oportet, talem eſſe, ut pro ingenio diſcentium ſemetipſum poſsit aptare, & verbi ordinem pro audientis capacitate dirigere. *C.*12. 8.*q.*1.

Qui ea docet, quæ ab auditoribus non valent intelligi, non ad eorum utilitatem, ſed ad ſui oſtentationem facit. *C.*5. *D.*43.

Qui juri ſuo ſemel renuntiavit, non valet poſteà ad ipſum redire. *C.* 16. *de Electiōn.*

Qui in continentibus Urbis nati ſunt, Romæ nati intelliguntur. *L.* 147. *ff. de V. S.*

Qui caret aliquo gradu, vel dignatè nequit aſſumere inſignia illius gradus, vel dignitatis. *C.*6.*de Privil.junct.Gloſſ.*

Quod in peccatis ſeverius caſtigari neceſſe eſt, non ſævientis plectatur animo, ſed medentis. *C.*2. *D.*86.

Quod non eſt licitum in Lege, neceſsitas facit licitum. *C.*4. *de Reg.jur.*

Quod latentèr, aut per vim, vel alias illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere. *C.*5.*de Reg.jur.*

Quidquid in ſacratis Deo rebus, & Epiſcopis, injuſtè agitur, pro ſacrilegio reputatur. *C.*7.*de Reg.jur.*

Qui ex timore facit præceptum, aliter, quam debeat, facit: & ideo jam non facit. *C.*8. *de Reg.jur.*

Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. *C.*21.*de Reg.jur. in 6.*

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur, cum habeat parere neceſſe. *C.*24. *de Reg.jur. in 6. L.* 167. §.*un.ff.eod.*

Quæ à Jure Communi exorbitant, nequaquam ad conſequentias ſunt trahenda. *C.*28. *de Reg.jur. in 6.*

Quod omnes tangit ab omnibus debet approbari. *C.*29. *de Reg.jur. in 6.*

Qui tacet conſentire videtur. *C.* 43. *de Reg.jur. in 6.*

Qui prior eſt tempore potior eſt jure. *C.* 54. *de Reg.jur. in 6.*

Qui ſentit onus ſentire debet commodum, & è contra. *C.*54.*de Reg.jur.in 6. L.*10.*ff. eod.*

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum. *C.*61.*de Reg.jur. in 6.*

Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. *C.*64.*de Reg.jur.in 6.*

Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit. *C.*67.*de Reg.jur.in 6.*

Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus. *C.* 71.*de Reg.jur.in 6. L.*156.§.1.*ff.eod.*

Qui facit per alium eſt perindè, ac ſi faciat per ſe ipſum. *C.* 72. *de Reg. jur. in 6.*

Quod alicui gratioſé conceditur trahi non debet alijs in exemplum. *C.* 74. *de Reg. jur. in 6.*

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere. *C.* 82. *de Reg. jur. in 6.*

Quoties dubia interpretatio libertatis eſt, ſecundum libertatem reſpondendum erit. *L.*20.*ff.de Reg.jur.*

Qui poteſt invitis alienare, multò magis, & ignorantibus, & abſentibus poteſt. *L.*26.*ff. de Reg.jur.*

Qui ex liberalitate conveniuntur, in id, quod facere poſſunt, condemnantur. *L.*28.*ff.de Reg.jur.*

Quod attinet ad Jus Civile ſervi pro nullis habentur: non tamen, & Jure Naturali: nam quoad Jus Naturale attinet omnes homines æquales ſunt. *L.* 32.*ff.de Reg.jur.*

Qui in alterius locum ſuccedunt juſtam habent cauſam ignorantiæ, an id, quod peteretur, deberetur. *L.*42. *ff. de Reg. jur.*

Quidquid calore iracundiæ, vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quam ſi perſeverantia apparuit, judicium animi fuiſſe. *L.*48.*ff.de Reg.jur.*

Quoties idem ſermo duas ſententias exprimit, ea potiſsimum excipiatur, quæ rei gerendæ aptior eſt. *L.*67. *ff.de Reg. jur.*

Quoties duplici jure defertur alicui ſucceſsio, repudiato novo jure, quod ante defertur, ſuppetit vetus. *L.* 91. *ff. de Reg. jur.*

Qui vetante Prætore fecit, adverſus Edictum feciſſe propriè dicitur. *L.* 102. *ff. de Reg. jur.*

Quod contra rationem juris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentias. *L.*141.*ff.de Reg.jur.*

Quod ipſis, qui contraxerunt obſtat, & ſucceſſoribus eorum obſtabit. *L.* 143. *ff. de Reg. jur.*

Quod evincitur, in bonis non eſt. *L.*190. *ff. de Reg. jur.*

Digitized by Google

R

460 Reipublicæ intereſt, ne delicta maneant impunita. *L.* 51. §. 2. *ff. ad Leg. Aquil.* C. 33. 23. *q.* 4.

Res de facili ad ſuam primævam naturam redit. *L.* 23. *ff. de Liber. & poſthum.*

Reprehenſibile eſt alterius beneficio, & liberalitate abuti. *C.* 15. *de Reſcript.*

Renuntiatio benè regentis non eſt de facili admittenda. *C.* 10. *de Renuntiat.*

Res, quæ caſu fortuito perit, ſuo Domino perit. *L.* 9. *C. de Pignorat. action.*

Relatum eſt in referente cum omnibus ſuis qualitatibus. *L.* 77. *ff. de Hæredib. inſtituend.*

Reſpublica jure minoris utitur. *L.* 4. *C. Quibus ex cauſ. major.*

Regula juris certa eſt, ex maleficijs pœnales actiones in hæredem rei non competere. §. 1. *Inſt. de Perpet. & temp.*

Religioſus nec velle, nec nolle habere intelligitur. *C. fin. de Teſtament. in 6.*

Res ubicumque ſit pro ſuo Domino clamat. *L.* 44. *ff. de Condict. indebit.*

Ratio, & uſus obtinuit, neminem cui non vult, contra utilitatem, & rationem cogi de proprio facere beneficium. *C.* 4. 10. *q.* 2.

Ratio Legis tanquam ejus anima habetur. *L.* 7. *ff. de Bonis damnator.*

Remota perſonarum, & munerum acceptione, ob vitæ meritum, & ſapientiæ donum debent eligi benemeriti ad officia, & dignitates. *C.* 34. *D.* 63.

Ridiculum eſt, & ſatis abominabile dedecus, ut temporibus noſtris, vel falſo inſimulari Sanctam Dei Eccleſiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitus à Patribus ſuſcepimus pro libitu ſemper errantium infringi patiamur. *C.* 5. *D.* 12.

Rector debet eſſe diſcretus in ſilentio, utilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. *C.* 1. *D.* 43.

Reſecandæ ſunt putridæ carnes, & ſcabioſa ovis à caulis repellenda, ne tota domus maſſa, corpus, & pecora ardeant, corrumpantur, putreſcant, intereant. *C.* 16. 24. *q.* 3.

Ream linguam non facit, niſi mens rea. *C.* 3. 22. *q.* 2.

Reiterari oportet, quod male actum eſt. *C.* 24. 1. *q.* 7.

Reus non pertimeſcit culpam, quam redimere nummis exiſtimat. *C.* 72. 11. *q.* 3.

Rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui liberè recta pertimeſcunt, & juxta veritatis vocem, nequaquam jam gregis cuſtodiæ, Paſtorum ſtudio, ſed mercenariorum vice deſerviunt, quia veniente lupo fugiunt, dum ſe ſub ſilentio abſcondunt, canes muti non valentes latrare. *C.* 1. *D.* 43.

Res humanæ aliter tutæ eſſe non poſſunt, niſi quæ ad Divinam confeſſionem pertinent, & Regia, & Sacerdotalis defendat auctoritas. *C.* 21. 23. *q.* 5.

Rarum eſt omne, quod magnum eſt. *C.* 2. *D.* 59.

Rex, qua homo Deo ſervit vivendo fideliter, quà vero Rex eſt, ſervit Leges juſta præcipientes, & contraria prohibentes convenienti vigore ſanciendo. *C.* 42. 23. *q.* 4.

Regia poteſtas inſtituta eſt, ut mali coerceantur, & quietius inter malos vivant boni. *C.* 18. 23. *q.* 5.

Regum officium eſt facere judicium, & juſtitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppreſſos: & peregrino, pupilloque, & viduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium. *C.* 23. 23. *q.* 5.

Religioſi digni ſunt convenienti honore. *C.* 12. 16. *q.* 1.

Res cum ſuo onere tranſit. *C.* 33. *de Decimis.*

Reprehenſibile utique eſt, quod homines nimis curioſè de his, quæ non multum expediunt diſceptent, & plura ſapere, quam oporteat contra doctrinam Apoſtoli temerè appetant. *C.* 1. *de Renuntiat. in 6.*

Ratio allegari profectò valet, jure ſcripto deficiente. *C.* 31. *de Election. in 6. junct. Gloſ. L.* 7. *ff. de Bonis damnator.*

Reſpublica magis Religionibus, quam officijs, & labore corporis, vel ſudore continetur. *C.* 23. 23. *q.* 8.

Ratum quis habere non poteſt, quod ipſius nomine non eſt geſtum. *C.* 9. *de Reg. jur. in 6.*

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non eſt dubium comparari. *C.* 10. *de Reg. jur. in 6.*

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore. *C.* 77. *de Reg. jur. in 6.*

Rei appellatio latior eſt, quam pecuniæ. *L.* 5. *ff. de V. S.*

Rei appellatione, & cauſæ, & jura continentur. *L.* 23. *ff. de V. S.*

Reſtituit, qui non ſolum corpus, ſed

etiam

Digitized by Google

etiam omnem rem, conditionemque reddita cauſa præſtat. *L. fin.* §. *un. ff. de V. S.*

Regula eſt, quæ rem, quæ eſt, breviter enarrat, non ut ex regula jus ſumatur, ſed ut ex jure, quod eſt, regula fiat. *L.* 1. *ff. de Reg. jur.*

Refertur ad univerſos, quod publicè fit per majorem partem. *L.* 160. *ff. de Reg. jur.*

Res judicata pro veritate accipitur. *L.* 207. *ff. de Reg. jur.*

Reipublicæ cauſa abeſſe eos ſolos intelligimus, qui non ſui commodi cauſa, ſed coacti abſunt. *L.* 36. *L.* 43. *ff. Ex quib. cauſ. major.*

S

461 Si de interpretatione Legis quæratur, in primis inſpiciendum eſt, quo jure Civitas retro in ejuſmodi caſibus uſa fuiſſet: optima enim eſt Legum interpres conſuetudo. *L.* 37. *ff. de Legib.*

Si cœcus cœcum ducit ambo in foveam cadunt, juxta Evangelicam veritatem. *C.* 14. *de Ætate, & qualitat.*

Satius eſt paucos bonos, quam multos malos habere Miniſtros. *C.* 14. *de Ætat. & qualitat.*

Sacerdotis officium eſt nulli nocere, omnibus velle prodeſſe. *C. fin. de Poſtuland.*

Sancta quippè ruſticitas ſolum ſibi prodeſt, & quantum ædificat ex vitæ merito Eccleſiam Chriſti, tantum nocet, ſi deſtruentibus non reſiſtat. *C.* 56. 2. *q.* 7.

Sancta non ſunt porcis, & canibus committenda. *C.* 23. 11. *q.* 3.

Sæpè ſequitur diverſitatem corporum diverſitas animorum. *C.* 5. *de Conceſ. Præbend.*

Servus non habet legitimam perſonam ſtandi in judicio. *L.* 6. *C. de Judic.*

Servitutem mortalitati ferè comparamus. *L.* 209. *ff. de Reg. jur.*

Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te. *L.* 14. §. 3. *ff. de Diverſ. & temporal. præſcript.*

Solutio omnem ſpeciem liberationis continet: magiſque ad ſubſtantiam liberationis refertur, quam ad nummorum ſolutionem. *L.* 54. *ff. de Solutionib.*

Succeſſor factum prædeceſſoris præſtare oportet, niſi hoc pernicioſum ſit: nam tunc illud mutare eſt neceſſe. *C.* 28. *D.* 63.

Subrogatum ſapit naturam ejus, in cujus locum ſubrogatur. *L.* 10. §. 2. *ff. Siquis caution.*

Solis radius per Cloacas, & latrinas tranſiens non poteſt aliquid exindè contaminationis attrahere. *C. fin.* 15. *q.* 8.

Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta fuerit, timenda eſt. *C.* 1. 11. *q.* 3.

Si in Laicis vix tolerabilis videtur inſcitia, quanto magis in his, qui præſunt, nec excuſatione digna eſt, nec venia. *C.* 3. *D.* 38.

Spoliatus, etiamſi prædo ſit, ante omnia eſt reſtituendus. *C.* 5. *de Reſtitut. Spoliator.*

Sententia à diſcretione matre virtutum, non à noverca juſtitiæ, voluntaria ſcilicet judicantis præcipitatione procedere debet. *Clem.* 2. *de Sentent. & re judicat.*

Summa æqualitas eſt in judicijs ſervanda. *C.* 5. *de Exception.*

Superlativum, & comparativum aliquando pro poſitivo ponuntur. §. 5. *Inſtit. de Locat. junct. L.* 5. §. 2. *ff. Commod.*

Subdelegatus ſubdelegare non poteſt. *C.* 27. §. *Si vero, de Offic. Delegat.*

Sæpè plus attenditur ratio diſpoſitionis, quam verba. *L.* 77. §. 20. *ff. de Legat.* 2.

Satius eſt Miſſam non cantare, aut non audire, quam in illis locis, ubi fieri non oportet, niſi pro ſumma contingat neceſſitate. *C.* 11. *de Conſ. D.* 1.

Si quod ago non valet, ut ago, valeat tamen ut valere poteſt. *C. fin. de Deſponſat. impuber.*

Scientia non curioſiſſimi hominis, qui omnia, quæ in Civitate vel Communitate accidunt ſciat, nec negligentiſſimi, qui ignoret, quæ omnes ſciunt, ſed talis oportet, eſſe, ut rem diligentèr inquirendo quis notam poſſit habere. *L.* 9. *ff. de Jur. & fact. ignorant.*

Simulata æquitas duplex eſt iniquitas: *arg. C.* 1. *de Religioſ. domib. in* 6. *junct. Gloſ.* V. *Sanctitatis.*

Sapientis eſt in melius mutare Conſilium. *C.* 10. 22. *q.* 4.

Sæpè in Legibus, alijſque Principum diſpoſitionibus eſt pro ratione voluntas. *C.* 1. *de Conſtitut. Princip.*

Si non poteſt alicui ſubveniri, niſi alter lædatur, commodius eſt, neutrum juvari, quam gravari alterum. *C.* 10. 14. *q.* 5.

Sicut artium in ſuo quoque opere invenitur mater inſtantia, ita noverca eruditionis eſt negligentia. *C.* 6. *D.* 83.

Sententiæ verbis præponendæ ſunt, ut præ-

Digitized by Google

præponitur animus corpori : & ita malle debemus veriores, quam diſſertiores audire ſermones, ſicut malle debemus prudentiores, quam formoſiores habere amicos. *C.* 12. *D.*38.

Si conſcientia aliquem in oculis Dei non accuſat, nihil intereſt, quod homines ſentiant, quod velint. *C.* 51. 11. *q.*3.

Sicut in contumacia perſiſtentibus ſeveritas eſt oſtendenda, ſic humiliatis, & pœnitentibus venia non eſt denegan-da. *C.*8. 2. *q.*4.

Superior in correctione excedens non tenetur à ſubditis veniam poſtulare. *C.*4. *D.* 86.

Si bonum eſt, quod præcipit imperator, & Præſes, jubentis obſequere voluntati : ſi vero malum, reſponde illud de Actibus Apoſtolorum : obedire Deo oportet magis, quam hominibus. *C.*93. 11. *q.*3.

Sana, & ſancta doctrina à Sacerdote, Prælato, vel Prædicatore quantumvis malo benè ſumitur : nec ipſe eam coinquinare valet. *C.*5. 15. *q.*8.

Si omnia in hoc ſæculo vindicata eſſent, locum Divina judicia non haberent. *C.*7. 6. *q.*1.

Supervacuis ad beneficia laborat impendijs, qui ſolem certat facibus adjuvare. *C.*7. 6. *q.*1.

Sibi debitum honorem ſubſtrahit, qui alteri honorem defert indebitum. *C.* 4. *D.*99.

Sicut medicus peritus non uno collyrio omnium oculos curat, ſic Prælatus, vel prædicator diverſorum nominum vulneribus diverſis doctrinis medetur. *C. fin. D.*29.

Sicut hoc, quod ratio exigit utilitatis oportet definiri, ita quod definitum eſt, niſi fortè ubi major eſt auctoritas non debet violari. *C.*9. 25. *q.*2.

Summa humanitas eſt, cum multi paucorum animadverſione ſalvantur. *Novel.* 30. *cap.*11.

Sæpè ex malis parentibus mala proles generatur. *C.*10. *D.*56.

Stultus in culpa erit ſapiens in pœna, *C.*10. *D.*38.

Stultus eſt quidem qui in eo ſe primum exiſtimat, ut bona, quæ viderit, diſcere contemnat. *C.*4. *D.*22.

Satius eſt non vovere, quam votum, prout melius poteſt, non perficere. *C.*8. 12. *q.*1.

Sæpè dum aliquis aliquid corrigere tentans, anſam ſolviſſe ſe credidit, nodum ligaſſe videtur : & ſeptem uno hydræ amputato capite ſuſcitaſſe. *Extrav.*1. *de Privileg. int. com.*

Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit. *C.*3. *de Reg. jur. in* 6.

Semel malus, ſemper præſumitur malus. *C.*8. *de Reg. jur. in* 6.

Sine culpa, niſi ſubſit cauſa, non eſt aliquis puniendus. *C.*23. *de Reg. jur. in* 6.

Scienti, & conſentienti non fit injuria, neque dolus. *C.* 27. *de Reg. jur. in* 6. *L.*145. *ff. eod.*

Semel Deo dicatum non eſt ad uſus humanos ulterius transferendum. *C.* 51. *de Reg. jur. in* 6.

Sequeſter dicitur, apud quem plures eandem rem, de qua controverſia eſt, depoſuerunt. L.110. *ff. de V. S.*

Solvendo eſſe nemo intelligitur, niſi, qui ſolidum poteſt ſolvere. L. 114. *ff. de V. S.*

Senſum, non verba conſiderare debemus. *C.* 8. *de V. S.*

Semper in obſcuris quod minimum eſt, ſequimur. L.9. *ff. de Reg. jur.*

Semper in dubijs benigniora præferenda ſunt. L.56. *ff. de Reg. jur.*

Semper qui non prohibet pro ſe intervenire, mandare creditur. L. 60. *ff. de Reg. jur.*

Summa ratio eſt, quæ pro Religione facit. L.43. *ff. de Religioſ. & ſumptib.*

Superiores nequeunt omnibus complacere, cum ex officio ſuo teneantur arguere, & increpare, ſuſpendere, & nonnunquam ligare. *C.*24. *de Accuſat.*

Senectuti honor, & reverentia debetur. L.5. *ff. de Jure immunit.*

Sicut minorem major præcedit in honore, ita, & in crimine : & quem major ſequitur culpa major plectatur vindicta. *C.* 16. *D.* 50.

T

462 Tempus non currit ignoranti, nec impedito legitimè. *C.*5. *de Conceſſ. Præbend.*

Tutius eſt in dexteram, quam in ſiniſtram, & in miſericordiam, quam in ſeveritate declinare. *C.* 2. *de Sortileg.*

Tres perſonæ conſtituunt Collegium. L. 85. *ff. de V. S.*

Textus debent interpretari, & intelligi, juxta titulum, ſub quo jacent. L. 2. §.14. *C. de Veter. jur. enucl.*

Tolerabilius eſt ſtultæ promiſſionis vota rejicere, quam per inutilium promiſſionum cuſtodiam exhorrendam cri-

Uni-

Digitized by Google

minum implere menſuram. C. 1. 22. q. 4.

Turpius ejicitur, quam non admittitur hoſpes. C.25. de Jur. jur.

Tractent fabrilia fabri. C.4. de Probation. L.6. C. de Re Militar.

Tempore quidem indigemus, ut aliquid maturius agamus: nec præcipitemus conſilia, & opera noſtra, neque ordinem corrumpamus. C.14. D.50.

Tria ſunt genera eleemoſynarum: una corporalis, egenti dare quidquid poteris: altera ſpiritualis, dimittere, à quo læſus fueris: tertia delinquentes corrigere, & errantes in viam reducere veritatis. C.12. D.45.

Turpis eſt omnis pars ſuo univerſo non congruens. C.2. D.8.

Teſtium non tàm multitudo, quam qualitas conſideranda eſt. C.32. de Teſtib.

Teſtium dicta debet Judex concordare, ſi fortè diſcordent. C.16. de Teſtib.

Teſtis in cauſa propria nullus deponere valet. C.12. de Teſtib.

Turpitudinem propriam allegans non eſt audiendus. C.8. de Donation.

Totum perdit, qui totum vult. Extrav. un. de Præbend. Joan. XXII. junct. Gloſſ. V. Inhabiles.

Tumidi debent corripi, tolerari infirmi. C.2. D.86.

Territorium eſt univerſitas agrorum intra fines cujuſvis Civitatis, quod ab eo dictum, quidam ajunt, quod Magiſtratus ejus loci intra eos fines terrendi, id eſt, ſummovendi jus habet. L.239. §.8. ff. de V. S.

Turpe eſt Patricio, & nobili, & cauſas oranti, jus, in quo verſatur ignorare. L.2. §.43. ff. de Origin. jur.

V

463 Veritas ſæpius exagitata magis ſplendeſcit in luce. C.7. 35. q.9.

Ubi per graves diſſenſionum ſciſſuras, non hujus, aut illius eſt periculum, ſed populorum ſtrages jacent, detrahendum eſt aliquid ſeveritati, ut majoribus malis ſanandis charitas ſyncera ſubveniat. C.25. D.50.

Vana, & fruſtranea eſt potentia, quæ non reducitur ad actum. L. 4. §. 3. ff. de Suſpect. Tutor.

Ubi remedium ordinarium ſuppetit ad extraordinarium non eſt recurrendum. L.9. ff. de Edend.

Voluntas Teſtatoris eſt deambulatoria uſque ad ultimum vitæ ſpiritum. L. 1. C. de Sacroſanct. Eccleſ.

Voluntas Teſtatoris pro Lege habetur. L.35. §.3. ff. de Hæredib. inſtituend. C.17. de Teſtament.

Voluntas Teſtatoris, & hæredis inſtitutio non debet ab alieno pendere arbitrio. L.32. ff. de Hæred. inſtituend.

Ubi medium eſt inhabile impedit extremat conjungi. L.7. l.31. ff. de Servitut. prædict. ruſtic.

Ubi periculum majus intenditur, ibi proculdubio eſt plenius conſulendum. C.3. de Election. in 6.

Voluntas non minus factis, quam verbis declaratur. L.32. ff. de Legib.

Verba intelligi debent ita, ut aliquid operentur. L.109. ff. de Legat. 1.

Ubi gubernaculum diſciplinæ contemnitur, reſtat, ut Religio naufragetur. Cl.2. de Statu Monachor.

Ubi exceptio non reperitur poſita non eſt à regula recedendum. L. 3. §. fin. ff. de Prævaricat.

Vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ omnes Leges, & omnia jura permittunt. L. 3. ff. Juſtit. C. 18. de Homicid.

Verba præcedentia declarant ſequentia, & è contra. L. 23. ff. de Petition. hæredit.

Vix inter ementes, & vendentes non intervenit peccatum. C. 2. de Pœnitent. D. 5.

Ubi eſt eadem ratio, eadem juris diſpoſitio debet eſſe. L.32. ff. ad Leg. Aquil. L.12. ff. de Legib.

Ubi Lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. L. 32. ff. de Recept. qui arbitr.

Verba ſunt intelligenda circa ſubjectam materiam, de qua proferuntur. C. 6. de V. S.

Ubi culpa non eſt, non debet eſſe pœna. L.49. §.1. ff. ad Leg. Aquil.

Verba ex conſuetudine Regionis interpretationem accipiunt. L. 18. §. 3. ff. de Inſtruct. vel inſtrum. legat.

Verbum, mando, aliquando non eſt imperativum, ſed potius precativum. L. 2. C. Commun. de Legat. Quando verò is, qui præcipere, & jubere poteſt, mandat, vel etiam rogat, mandatum vim præcepti, & poteſt, & debet habere. L. 1. §.3. ff. Quod juſſu.

Ubi vera qualitas, vel certa forma requiritur, non ſufficit, ſi per æquivalens impleatur. C. 27. de Præbend. in 6.

Ver-

Verba Teſtatoris intelligi debent, prout jacent, niſi apertè de contraria voluntate appareat. L.5. *tit*.33. *p*.7.

Vigilantibus, & non dormientibus jura ſubveniunt. L. 24. *ff. Quæ in fraud. credit.*

Verbum, *homo* ad fœminam extenditur, niſi contrarium expreſſè reperiatur. L.6. *tit*.33. *p*.7. L.152. *ff. de V. S.*

Verba in dubio contra ſtipulatorem interpretantur. L.38. §.18. *ff. de V. O.*

Ubi plures concurrunt facile in opinionibus diſſentiunt. L.17. §.6. *ff. de Recept. qui arbitr.*

Vinculum duplex fortius ligat, & difficilius rumpitur. L. 83. *ff. de Hæredib. inſtituend.*

Ubi ſenior juvenibus exemplum ad interitum præbet, ibi diſtricta interpretatione feriendus eſt. *C*.28. 2. *q*. 7.

Verus ornatus Chriſtianorum non eſt veſtis pompa, ſed mores boni. *C*. 38. *de Conſ. D*. 5.

Ubi ebrietas, ibi libido dominatur, & furor. *C*.5. *D*.35.

Ubi eſt incolumitas obedientiæ, ibi ſana eſt forma doctrinæ. *C*.5. *D*.61.

Utilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur. *C*.3. *de Reg. jur.*

Urbis appellatio muris, Romæ autem continentibus ædificijs finitur, quod latius patet. L. 2. *ff. de V. S.*

Ubi pugnantia inter ſe in teſtamento inveniuntur, neutrum ratum eſt. L.188. *ff. de Reg. jur.*

Ubi charitas non eſt, non poteſt eſſe juſtitia. *C*.29. 24. *q*.1.

Veritas, cum minimè defenſatur, opprimittur. *C*.3. *D*.83.

Ubi conſilium datur, offerentis arbitrium eſt, ubi præceptum neceſsitas eſt ſervientis. *C. fin.* 14. *q*.1.

Univerſitas non poteſt alia ratione ſubſiſtere, niſi magnus eam differentiæ ordo ſervet. *C. fin. D*.89.

Ubi duo Superiores mandant oppoſita inferiori contra Superiorem neutiquam eſt obediendum. *C*.97. 11. *q*.3.

Ubi peccatum non eſt evidens ejicere de Eccleſia neminem poſſumus, ne fortè eradicantes zizania eradicemus ſimul, & triticum. *C*.22. 11. *q*.3.

Vana garrulitas dialecticorum, & ſciolorum, eorumque ſophiſtica argumenta ranarum garrulitati comparantur. *C*.7. *D*.3.

Verba non ſemper debent accipi, ut ſonant. *C*.2. 23. *q*.1.

Vir communiter ſumitur pro ſexu. *C*. 17. 32. *q*.7. Aliquando pro virtute. *C*. 5. *D*. 30. Aliquando tandem pro ætate. *C*.6. *D*.77. Undè verſus: *Vir notat ætatem, vir ſexum, vir probitatem.*

Virginitas in conſilio tantum, non in præcepto eſt, ſuaderi poteſt, imperari non poteſt. *C*.13. 32. *q*. 1.

Verba dubia juxta communem intelligentiam interpretantur, & contrahentes coguntur verba pro lata in eo ſenſu retinere, quem ſolent rectè intelligentibus generare. *C*. 7. *de Sponſalib.*

Verba ſecundum intentionem proferentis intelligenda ſunt. *C*. 41. *de Appellat.*

Votum non infringitur, cum in melius commutatur. *C*.3. *de Jur. jur.*

Vinculum fortius rumpit, quod ipſo debilius eſt. *C*. 15. *de Sponſalib.*

Verba litterarum Apoſtolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plenè utique probat, ſi ſuper illis gratia, vel intentio Papæ fundetur. *Cl. un. de Probation.* Secus ſi non fundetur. *C*.10. *de Privileg. in 6.*

Ubi Papa eſt, ibi, & Sedes Apoſtolica, & Curia Romana eſt; *arg. C*. 34. *de Præbend. in 6.*

Verbum univerſale nonnunquam limitatur, & reſtringitur. *Extrav. un. Ne Sedevacant. Joan. XXII. junct. Gloſſ. V. Aliorum.*

Veritas fortiſsima eſt, & tandem prævalet, & vincit, manet, & invaleſcit in æternum: & vivit, & obtinet in ſæcula ſæculorum. *C*.8.

Utile non debet per inutile vitiari. *C*.37. *de Reg. jur. in 6.*

Urbs ab urbo appellata eſt; urbare eſt aratro definire: & Varus ait, urbum appellari curvaturam aratri, quod in urbe condenda adhiberi ſolet. L.239. §.6. *ff. de V. S.*

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid afferant, & non remaneat ambiguitas. *C*.25. *de V. S.*

Verbum moderationis diminutionem continet, non augmentum. *C. fin. de V. S.*

Velle non creditur, qui obſequitur imperio patris, vel Domini. L. 4. *ff. de Reg. jur.*

Vani timoris juſta excuſatio non eſt. L. 184. *ff. de Reg. jur.*

Univerſitas, Civitas, Collegium, vel alia quæcumque communitas poteſt diſſolvi ob aliquorum particularium delicta, etſi alij innocentes ſint. L. 20. *tit*.2. *lib*. 8. *R. C.*

Ze-

Z

464 Zelus indiſcretus vitari oportet, & dum aliqui præcipites quaſi ad emendandum ruunt, ipſi multo magis deterius cadunt. *C.* 5. 24. *q*. 3.

Hucuſque Jus Canonicum, Deo juvante, & Aurora protegente MARIA. Ad utriuſque gloriam, & honorem colluſtrare tentavi: non quidem ut mea vota ad ſtudentium utilitatem enixè optabant, ſed prout mei ingenij tenuitas permiſit. Plura adderem, aliaque fortè penitius caſtigaſſem, niſi torrens occupationum, & negotiorum mira inter ſe varietate diſsitorum ſæpè à manu calamum invitum eriperet. Quapropter defectus, quos forſan obvios invenietis, digni profectò ſunt veſtri generoſi animi commiſeratione: nam.

Ablatum medijs opus eſt incudibus iſtud:
Defuit, & ſcriptis ultima lima meis.
Et veniam pro laude peto, laudatus abundè
Non faſtiditus, ſi tibi, lector, ero.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
RERUM NOTABILIUM,
QUÆ IN UTROQUE VOLUMINE CONTINENTUR.

Prior numerus ſignificat Librum: ſecundus, numerum Marginalem. Quæ in Procemio continentur, ſub Lib. 1. apponuntur.

A

ABBAS, quomodo eligatur? Et de ejus benedictione, & mitra. Lib. 1. num. 168. An poſſit minores Ordines conferre? n. 215. De eorum poteſtate. n. 337.

Abbatiſſarum electio. l. 1. n. 169.

Abortus. l. 5. ex n. 141.

Abſentes qui dicantur? l. 2. n. 246. Quando vocentur ad electionem? l. 1. n. 141. & 142. quandoque pro præſentibus habentur. l. 3. ex n. 27. contra abſentem proceditur in contumacia. l. 5. n. 8.

Abſolvere quis poſſit à reſervatis? l. 5. ex n. 374. à cenſuris ex n. 403. ab hæreſi ex n. 100. ab excommunicatione Canonis ex n. 418.

Abſtinentia à carnibus. l. 3. ex n. 423.

Abuſus facit privilegium amittere. l. 5. n. 301.

Academiæ. l. 5. n. 59.

Acceptatio Legis an ſit neceſſaria? l. 1. n. 40.

Acceptilatio. l. 3. n. 210.

Acceptio indebiti. l. 3. n. 216.

Acceſſione adquiritur dominium. l. 2. n. 96.

Accuſatio. Quid ſit, & quomodo ab alijs differat? l. 5. n. 1. Quid debeat continere libellus accuſationis? n. 2. Accuſator debet probare, accuſatus non promovetur ad Dignitates. n. 4. Quis poſſit accuſare, vel non? ex n. 5. Quid ſi plures accuſent, & quomodo ceſſet accuſatio? n. 10.

Accuſare, quis poſſit matrimonium? l. 4. ex n. 170.

Adquiſitio dominij quibus modis fiat? l. 2. ex n. 95. poſſeſſionis. n. 92.

Acta judicialia quomodo fidem faciant? l. 2. n. 17.

Actio realis, & perſonalis, Civilis, & Prætoria. l. 2. n. 18. rei perſecutoria, & pœnalis. 19. mixta, bonæ fidei, ſtricti juris, perpetua, & temporalis. 20. tranſitoria, & non tranſitoria adhæredes, directa, contraria, utilis, in factum, præſcriptis verbis. Et an nomen actionis debeat in libello exprimi? 21. De actione doli. 110. De ſequeſtraria. 126. Ex juramento. 205. rei judicatæ. 255. Redhibitoria, & quanto minoris. l. 3. n. 159.

Actionibus quando præſcribatur. l. 2. n. 251. & 252.

Actor. l. 2. n. 2. ſequitur forum rei. 23. debet ſua edere inſtrumenta. 143.

Actus interni, an poſſint præcipi Jure Poſitivo? l. 1. n. 36. metu facti an valeant? n. 390. Actus requiſiti ad conſuetudinem. 117. meræ facultatis non præſcribuntur. l. 2. n. 236.

Addictio in diem. l. 3. n. 153.

Aditio hæreditatis. l. 3. n. 242.

Adjuratio. l. 2. n. 225.

Adminiſtrans præbendam poteſt eligere. l. 1. n. 135.

Adminiſtrator rerum alienarum an poſſit ordinari? l. 1. n. 266.

Adoptio, quid, & quotuplex ſit, quis poſſit adoptare, vel non? De ejus impedimento ad matrimonium. l. 4. ex n. 107.

Adulterium quando ſit cauſa divortij? l. 4. ex n. 174. Quid ſit adulterium? Et de ejus pœna. l. 5. ex n. 180. Quis illud accuſet? 183. Quis de eo cognoſcat, & quomodo probetur? 185.

Advocatus quomodo à Procuratore, & alijs differat? l. 1. n. 373. Qui poſſint poſtulare? 374. Quomodo quis poſtu-

lare

Digitized by Google

lare debeat? De ſalario, & privilegijs Advocatorum, & de pœna malè ſuo officio utentium. 375. & 376.
Ædilitium Edictum. l. 3. n. 159.
Ætas ad ordines, & ad alia munera requiſita. l. 1. ex n. 228. ætates hominis referuntur. l. 5. n. 258. ob defectum ætatis ſæpè mitigatur pœna. 259.
Affectio, & reſervatio beneficiorum. l. 3. ex n. 79.
Afflictus. l. 3. n. 166.
Affinitas illicita quando impediat matrimonium, & quomodo probetur? l. 4. ex n. 111. quomodo impediat affinitas ex copula licita? ex n. 123. Arbor, & nomina affinium. 129.
Agnati. l. 4. n. 116.
Agnus Dei. l. 3. n. 419.
Alienatio judicij mutandi cauſa. l. 1. n. 403. Quid alienationis nomine veniat? 404. Quid comprehendat alienatio? l. 3. n. 116. an res Eccleſiæ ſolemnitate indigeant, ut alienentur? 117. & 118. ex qua cauſa fieri debeat? 120. illegitimè facta revocatur. 121. De ſolemnitate ad alienandum. 122. De authoritate Superioris. 123. De conſenſu Pontificis. 124. De pœna malè alienantium. 126.
Allodium. l. 3. n. 187.
Alluvione adquiritur dominium. l. 2. n. 96.
Altare. l. 3. n. 355. & 372.
Alternativa beneficiorum collatio. Reg. 9. Canc. in l. 3. n. 82.
Admodiatio. l. 3. n. 166.
Amentes non tenentur Legibus. l. 1. n. 56.
Anathema. l. 5. n. 407.
Anatociſmus. l. 5. n. 224.
Ancila. l. 4. ex n. 95. & 99.
Annata. l. 3. n. 83.
Annulus Epiſcopi. l. 3. n. 371.
Antichriſis. l. 3. n. 200.
Apertura feudi. l. 3. n. 193.
Apocha. l. 2. n. 186.
Antapocha. l. 2. n. 186.
Apoſtaſia à ſtatu Religioſo. l. 3. n. 305. Apoſtaſia, quid, & quotuplex ſit, & quomodo puniatur? l. 5. ex n. 135.
Apoſtoli appellationis. l. 2. n. 280.
Appellatio quid, & quotuplex ſit? l. 2. n. 267. Quis poſsit appellare, vel non? 268. & 269. Quid debeat continere appellationis libellus? 270. & 271. In quibus cauſis appellatio admittatur? 272. & 273. A quo poſsit appellari? 274. Gradus appellationis. 275. & 276. De appellatione à Delegato. 277. Quoties liceat appellare? 278. De tempore interponendi appellationem. 279. De Apoſtolis. 280. De effectu appellationis. 282. Judex, à quo debet appellationi deferre, nec ultra progredi. 283. Judex, ad quem cognoſcit de cauſa, in qua appellatur. 284. Pendente appellatione nihil eſt innovandum: & de attentatis. 285. Quomodo differat appellatio à recuſatione? 286. Per arreptionem itineris etiam appellatur. 289.
Apprehenſione adquiritur poſſeſsio. l. 2. n. 92.
Approbatio Confeſſarij. l. 5. n. 368. Parochi. 369.
Aqua benedicta. l. 3. n. 375.
Aquilia Lex. l. 5. ex n. 314.
Arbiter, quis dicatur, & quomodo ab arbitratore, & alijs differat? l. 1. n. 405. & 406. Qui compromittere poſsint? 407. Qui eſſe arbitri, vel arbitratores. 408. Quænam cauſæ veniant in compromiſſum? 409. Quando, & de quibus arbiter cognoſcat? 410. & 411. De effectu arbitrij, & ſententia. 412. Officium arbitri, & arbitratoris quomodo finiatur? 413.
Arbitrator. l. 1. n. 405.
Arbor conſanguinitatis. l. 4. n. 128. & affinitatis. 129.
Archidiaconus quis ſit? & de ejus officio, & dignitate. l. 1. ex n. 283.
Archiepiſcopus. l. 1. n. 330.
Archipresbyter. l. 1. n. 287. & 288.
Archivum. l. 2. n. 184.
Arctitudo fœminæ. l. 4. n. 137.
Ariſtocratia. l. 1. n. 350.
Arma non ſunt ad hoſtes deferenda. l. 1. n. 358. nec ad infideles. l. 5. n. 80.
Armamentarium juris. l. 5. ex n. 444.
Armiſtitium. l. 1. n. 359.
Arrha in emptione. l. 3. n. 153. in ſponſalibus. l. 4. n. 9.
Arreſtatio. l. 2. n. 124.
Arrogatio. l. 4. n. 108.
Articulus. l. 2. n. 59.
Aſcendentes, quomodo ſuccedant? l. 3. n. 259.
Aſpectus turpis. l. 5. n. 197.
Aſſecuratio ſortis. l. 5. n. 228.
Aſſeſſores. l. 1. n. 348.
Aſtrologia. l. 5. n. 255.
Aſylum, qui eo gaudeant, vel non? l. 3. ex n. 443. De criminibus exceptis. 450. Quæ loca gaudeant immunitate? ex n. 451. ejus cauſa pertinet ad Epiſcopum. 455. De pœna contrafacientium, ex n. 453.
Attentata revocantur. l. 2. n. 285.
Atteſtationes in judicio receptæ, quam fi-

fidem faciant? l. 2. n. 169. De atteſtationum reprobatione. 170.
Authenticæ. l. 1. n. 11.
Authenticum Inſtrumentum l. 2. ex n. 183.
Axiomata juris. l. 5. n. 444. ubi ordine Alphabetico afferuntur.

B

Baccalaurei. Lib. 3. n. 59.
Baculus Epiſcopi. l. 3. n. 370.
Balliſtarij. l. 5. n. 179.
Baptiſmus quid, & quotuplex ſit? l. 3. ex n. 399. De ejus inſtitutione, & neceſsitate. 402. De ejus materia. ex n. 403. De ejus forma. 405. De intentione Miniſtri. 406. De ſubjecto baptiſmi. ex n. 407. De ejus effectu. 410. an poſsit reiterari? 411. De Patrinis. 412. Non baptizatus invalidè ordinatur. 413.
Baptiſma reiterantes. l. 5. n. 138.
Beatificatio. l. 3. ex n. 420.
Bellum quid ſit? & de cauſis illud indicendi. l. 1. ex n. 354. non licet Clericis propria manu pugnare. Et quid in bello liceat? De inſidijs, de bonis in bello adquiſitis. ex n. 355.
Benedictio variarum rerum. l. 3. n. 371. Nuptiarum. l. 4. n. 196.
Beneficium Eccleſiaſticum debet dari digniori. l. 1. ex n. 233. Quid ſit beneficium? & de eorum diviſione. l. 3. ex n. 35. De eorum pluralitate, & quis, & ex qua cauſa in ea diſpenſet? ex n. 40. De eorum unione. ex n. 47. De diviſione, & diſmembratione. n. 54. De eorum inſtitutione. ex n. 62. Collatione. ex n. 71. reſervatione. ex n. 79. vacatione. ex n. 84. permutatione. ex n. 183.
Beneficium ordinis, ſeu excuſsionis, & diviſionis. l. 3. n. 207. cedendarum actionum. 208. ceſsionis bonorum. 213. & competentiæ. 214.
Beneficiati, quo ordine, qua ætate, ſcientia, & qualitatibus debeat pollere? l. 1. ex n. 231.
Beſtialitas. l. 5. n. 193.
Bigamia quid ſit, & quis in ea diſpenſet? l. 1. ex n. 274.
Blaſphemia quid, & quotuplex ſit? & de ejus pœna. l. 5. ex n. 264.
Bona Eccleſiaſtica an ſint propria Clericorum? l. 3. ex n. 229. Immunia ſunt ab oneribus, & tributis. 437. Et quid in communi neceſsitate? 438.
Bona paraphernalia. l. 4. n. 188. De bonis lucratis durante matrimonio. 190.
Brachium Sæculare invocatur ab Eccleſiaſtico. l. 1. n. 333.
Breve Apoſtolicum. l. 2. n. 182.
Bulla. l. 2. n. 182. Bulla Cœnæ. l. 5. n. 434. Cruciatæ. 217. & 388.

C

Cadaver, quando alicubi invenitur, quis de cauſa cognoſcat. l. 2. n. 32. In cauſa ſpolij quando reſtituatur? 103.
Caducitas emphyteuſis. l. 3. n. 179.
Cœremonia. l. 3. n. 374.
Calix. l. 3. n. 355. & 377.
Calumnia, quid, & quotuplex ſit, & quomodo puniatur? l. 5. ex n. 23.
Cambium, quid, & quotuplex ſit? l. 5. n. 237.
Camerarius Cardinalis. l. 1. n. 384.
Campanæ. l. 3. n. 355. & 372.
Cancellaria. l. 1. n. 20. l. 2. n. 182. ejus regulæ. l. 3. n. 82. Cancellariæ Regiæ Hiſpaniæ, & Indiarum. l. 1. n. 339.
Cancellarius. l. 2. n. 182.
Canon in locatione ſolvendus, & quid de tempore ſterilitatis? l. 3. ex n. 173. in Emphyteuſi. 177.
Canonia. l. 3. n. 35.
Canonica portio. l. 1. n. 334.
Canonici. l. 3. n. 35. tenentur reſidere. 22.
Canoniſta debet eſſe Vicarius Epiſcopi. l. 1. n. 297. & Capituli. 300.
Canonizatio Sanctorum. l. 3. ex n. 420.
Cantor. l. 1. n. 289.
Capellania. l. 3. n. 36.
Capellæ Religioſorum. l. 3. n. 329.
Capitularibus competit jus eligendi. l. 1. n. 134.
Capitulum Sedevacante, in quæ ſuccedat. l. 3. ex n. 90. debet aſsignare Vicarium, & Æconomum. 92. De aliquibus in ſpecie. ex n. 93. Quid ſit Capitulum? 99. in aliquibus de ejus conſilio, vel conſenſu, in alijs, ſine eo procedit Epiſcopus. ex n. 100. Qui debeant ad Capitulum vocari? ex n. 104.
Captivitas eſt modus adquirendi dominium. l. 2. n. 96.
Cardinales eligunt Pontificem. l. 1. ex n. 170. De eorum officio, & veſtibus. 327. l. 3. n. 369.
Caſtitas eſt annexa Ordini Sacro. l. 3. ex n. 15. & profeſsioni Religionis. n. 324.
Caſus fortuitus. l. 3. n. 134. & 140. Caſus reſervati. l. 5. ex n. 372.
Catechiſmus. l. 4. n. 30.
Cathedraticum. l. 1. n. 334.
Cauſæ ſpirituales, & aliæ ad Eccleſiam per-

Digitized by Google

pertinent. l. 2. ex n. 8. cauſæ mixti fori. 13. legitimitatis. l. 4. n. 166. matrimoniales. 172.
Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis quomodo tractanda? l. 2. n. 99.
Cautio. l. 3. n. 194.
Cenſura variarum propoſitionum, quomodo fiat, & intelligatur? l. 5. ex n. 114.
Cenſura Eccleſiaſtica quid, & quotuplex ſit? l. 5. ex n. 396. Quis poſsit, & in quos eas ferre? ex n. 398. ob quam culpam? 400. debet præcedere monitio. 401. ſolum per abſolutionem tollitur. 402. Qui, & quomodo à cenſuris abſolvant? ex n. 403. Quando non incurrantur? 406.
Cenſus ut eſt contractus. l. 3. n. 344. prout eſt penſio. 345. Qui cenſum imponant? 346. prout eſt tributum. 348.
Cenſuales Libri. l. 2. n. 184.
Cenſibus annuis, quomodo præſcribatur? l. 2. n. 251.
Ceſſatio à Divinis. l. 5. n. 433.
Ceſſatio Legis. l. 1. ex n. 69.
Ceſsio bonorum. l. 3. n. 213.
Charta ſigillata. l. 2. n. 180.
Chirographum. l. 2. n. 186.
Chorepiſcopi, & Coepiſcopi. l. 1. n. 364.
Chorus. l. 3. n. 374.
Chriſma. l. 1. n. 235. debet in Eccleſia cuſtodiri. l. 3. n. 415.
Chriſtiani, & Chriſtus unde dicti? l. 1. n. 239.
Ciborium. l. 3. n. 373.
Cimiliarcha. l. 1. n. 290.
Circumſtantia quid? l. 2. n. 258.
Citatio, & modus citandi. l. 2. n. 49. Debet fieri de mandato Judicis. 50. quæ debeat continere? 51. De ejus neceſſitate. 52. De citandis, & citationis effectu. 53.
Civitas Jure Minoris gaudet. l. 1. n. 397. Ejus bona quomomodo præſcribantur? l. 2. n. 284.
Clandeſtina matrimonia. l. 4. ex n. 47.
Clauſula guarentigia. l. 2. n. 177. De clauſula, *appellatione remota*. n. 272. Aliquæ Reſcriptorum clauſulæ. l. 1. n. 91. & Diſpenſationum. l. 4. n. 161.
Clauſura Monialium. l. 3. n. 328.
Clementinæ. l. 1. n. 17.
Clerici quomodo Legibus obligentur? l. 1. n. 46. Qui dicantur peregrini. 280. Originarij debent extraneis præferri. 282. an poſsint poſtulare? 374. ſunt exempti à juriſdictione ſæculari. l. 2. n. 10. non poſſunt renuntiare fori privilegio. l. 2. n. 34. De eorum vita, & honeſtate quoad habitum, & alia. l. 3. ex n. 1. non debent cum fœminis cohabitare. ex n. 10. De Clericis conjugatis. ex n. 14. De eorum reſidentia. ex n. 21. Clerico ægrotanti eſt dandus coadjutor. ex n. 55. De eorum bonis, & peculio, & an dominium habeant? ex n. 229. an poſsint teſtari. 240. immunes ſunt à tributis, & alijs oneribus. ex n. 436. non debent ſe immiſcere negotijs ſæcularibus, ſcilicèt, negotiationis, ſtudio Juris Civilis, Medicinæ, & alijs. ex n. 458. nec poſſunt in duello pugnare. l. 5. n. 178. prohibetur eis venatio. 261. percuſsio. 262. Clericus cenſuratus regularitèr nequit miniſtrare. ex n. 268. nec valet miniſtrare in ordine, quo caret. ex n. 270. Clericus per ſaltum promotus, qua pœna puniatur? Et quis diſpenſet? ex n. 272. De Clerico, qui furtivè ordinem ſuſcepit. ex n. 374.
Coadjutor Clerici ægrotantis. l. 3. ex n. 55.
Codex. l. 1. n. 11.
Codicillus. l. 3. n. 256.
Cœlibatus, quos obliget? l. 3. n. 324. l. 4. n. 77.
Cœmeterium. l. 3. n. 266. & 355.
Cognatio ſpiritualis unde proveniat, & quomodo impediat matrimonium, & quis in ea diſpenſet? l. 4. ex n. 101.
Cognatio Legalis quid, & quotuplex ſit, & quando matrimonium impediat? l. 4. ex n. 107.
Cognatio naturalis quid ſit. l. 4. ex n. 115.
Cohabitatio cum mulieribus Clericis prohibetur. l. 3. ex n. 10.
Collaterales, quando ſuccedant? l. 3. n. 260.
Collatio beneficiorum quid ſit, quando, quomodo, & à quo fiat? l. 3. ex n. 71.
Collatio ſuffragiorum in electione. l. 1. n. 150.
Collatiuncula. l. 3. n. 425.
Colluſio. l. 5. n. 257.
Comediæ. l. 3. n. 5.
Commendæ Indiarum. l. 3. n. 193.
Commiſſarius Cruciatæ. l. 2. n. 37.
Commiſsio ad teſtandum. l. 3. n. 241.
Commiſſoria Lex. l. 3. n. 152. & 201.
Commixtione adquiritur dominium. l. 2. n. 96.
Commodatum quid ſit, in quibus conſiſtat, & quas actiones producat? l. 3. ex n. 131.
Commodum rei venditæ ad quem ſpectet? l. 3. n. 163.
Communitas. l. 3. n. 99.

Compenſatio debiti. l. 3. n. 210. l. 5. n. 213.
Competentiæ beneficium. l. 3. n. 214.
Compoſitio vi Bullæ. l. 4. n. 217.
Compromiſſarij in eligendo. l. 1. n. 153. in arbitrando. 407.
Conceſsio præbendæ. l. 3. ex n. 84.
Concilium. l. 1. n. 334.
Concubinatus. l. 5. n. 190.
Concurſus in collatione præbendarum. l. 3. n. 74.
Concurſus, & ordo creditorum. l. 3. ex n. 217.
Condemnatio in expenſas. l. 2. n. 265.
Condictio. l. 2. n. 18.
Conditio quid, & quotuplex ſit, & quæ poſsit ſponſalibus, & matrimonio adjici, vel non? l. 4. ex n. 67.
Conditio ſervilis impedit matrimonium. l. 4. n. 95.
Conductio, & locatio. l. 3. n. 166.
Confeſſarius quomodo debet in confeſſione procedere? l. 5. ex n. 366. De ejus approbatione, 368. juriſdictine. 370. Quomodo debeat imponere pœnitentiam? 377. De pœna non Sacerdotis audientis confeſsiones, 395. Confeſſarius ſolicitans eſt denuntiandus, & puniendus. l. 5. n. 119. & 395.
Confeſsio judicialis quid, & quotuplex ſit? l. 2. n. 129. Quando reus teneatur reſpondere? Et an confeſsio ſit probatio? ex n. 130.
De confeſsione incidenti, & qualificata. 134. De confeſsione extrajudiciali. 135. Quando poſsit confeſsio revocari? 136.
Confeſsio Sacramentalis. l. 5. ex n. 361. De confeſsionis ſigillo, quomodo violetur, & violans puniatur? ex n. 389.
Confeſsio quædam Eccleſiæ pars. l. 3. n. 375.
Confirmatio electionis. l. 1. ex n. 157.
Confirmationis Sacramentum quibus cæremonijs fiat. l. 1. ex n. 237. De ejus materia, & forma, 240. & neceſsitate, 241.
Confirmatio utilis, vel inutilis, communis, vel ſpecialis. l. 2. ex n. 290.
Confiſcatio bonorum. l. 5. n. 342.
Confuſione adquiritur dominium. l. 2. n. 96.
Congregationes variæ. l. 1. n. 20.
Conjugati an poſsint ordinari? l. 3. ex n. 307. quando valeant ingredi Religionem? l. 3. ex n. 307.
Conjugicidium eſt impedimentum ad matrimonium. l. 4. ex n. 89.
Conſanguinei quomodo ſibi ſuccedant? l. 2. ex n. 258.
Conſanguineam uxoris cognoſcens? l. 4. ex n. 111.
Conſanguinitas, quid, & quotuplex ſit? De ejus gradibus, & quomodo impediat matrimonium? l. 4. ex n. 115. Arbor, & nomina conſanguineorum, 128.
Conſecratio Epiſcopi. l. 1. ex n. 162. Eccleſiæ, vel Altaris. l. 3. ex n. 352. Calicis, 355.
Conſecrator Epiſcopi. l. 1. n. 162. & 163.
Conſenſus ad matrimonium. l. 4. ex n. 19. ad ordines, n. 79.
Conſervator quando, & de quibus cognoſcat? l. 1. ex n. 318.
Conſilium Capituli aliquando requiritur. l. 3. n. 103.
Conſtitutio. l. 1. n. 34. & 35. Vide *Lex*.
Conſtitutio Gregor. XIV. Circa immunitatem. l. 3. n. 457.
Conſuetudo, quid, & quotuplex ſit? l. 1. ex n. 112. differt à Lege, & alijs, 115. Quinam poſsint conſuetudinem inducere? 116. Quibus actibus? 117. Quæ ad eam requirantur? ex n. 118. De clauſula non obſtante quacumque conſuetudine, 123. De conſuetudine immemoriali, 124.
Conteſtatio litis quid ſit, quomodo, & quando fiat? l. 2. ex n. 57. De ejus effectu. 60. & 61. ante conteſtationem regulariter non proceditur ad receptionem teſtium, vel ſententiam, ex n. 62.
Continentia cauſarum. l. 2. n. 99.
Continentia. Vide *Caſtitas*.
Contractus, quid, & quotuplex ſit, & quomodo fiant? l. 1. ex n. 365. Qui contrahere poſsint, vel non? ex n. 362.
Contractus correſpondentiæ. l. 5. n. 218.
Contra dos, ſeu donatio propter nuptias. l. 4. n. 189.
Contributiones. Vide *Tributa*.
Contumacia, quid, & quotuplex ſit? & de ejus pœnis. l. 2. ex n. 113.
Conventio, ſeu pactum. l. 1. ex n. 360.
Conventionis, & reconventionis cauſa ſimul tractanda. l. 2. n. 56.
Converſio conjugatorum. l. 3. ex n. 307.
Copia, vel exemplum inſtrumenti. l. 2. n. 177.
Copula. l. 4. n. 112.
Corporale. l. 3. n. 377.
Corpore vitiati. l. 1. ex n. 267.
Corpus Juris Civilis, & Canonici. l. 1. ex n. 10.
Corpus delicti. l. 5. n. 13.
Credendum quid? l. 1. n. 27.
Credentes hæreticorum. l. 5. n. 107.
Creditorum concurſus. l. 3. ex n. 217.

C

Digitized by Google

Crimina ab aſylo excludentia. l. 3. ex n.426.
Criminis impedimenta. l. 4. n. 30. & ex n. 86.
Criminum accuſatio quando præſcribatur? l.2.n.252.
Crux debet haberi in altari, & de ejus ſignificatione. l.3.n.376.
Culpa quid ſit? l.5.n.313.
Cultus quotuplex ſit, & quibus debeatur? l.3. ex n.416. quo cultu venerentur reliquiæ? 418.
Cultus diſparitas eſt impedimentum. l. 4. n.35.
Cumulari poteſt cauſa poſſeſsionis.
Curam animarum habens reſidere tenetur. l. 3. n. 24. Hujuſmodi cura datur per inſtitutionem authorizabilem, n.68. Parocho incumbit, ex n.275.
Cura de bono nomine quomodo habenda? l.3. n.9.
Cuſtodia Euchariſtiæ, & Chriſmatis. l.3. n.414.
Cuſtos, & ejus officium. l.1.n.291.

D

Damnum quid ſit, & quomodo fiat? l. 5. n.313. debet reſarciri, 315.
Damnum emergens. l.5. n.226.
Data reſcripti. l.1. n.92.
Dataria. l.2.n.182. Quomodo in ea diſpenſetur? l.4. n.155.
Debilitati ſunt irregulares. l.1. n.270.
Debitor ſolvere tenetur. l.3. n.213.
Debitum conjugale. l.4. n.23.
Decanus. l.1.n 287. & 288.
Decimæ quo jure debeantur? l.3. n.279. De Decimis realibus, & perſonalibus, 280. Qui teneantur decimas ſolvere? 281. Qui eximantur? 282. & 283. Cui debeantur? 284. De eis cognoſcit Eccleſiaſticus, 285. Quomodo jus decimandi adquiratur? 286.
Declarationes Cardinalium. l.1. n.20.
Decretales. l. 1. n. 16.
Decretum Gratiani. l.1.n.14. & 15.
Decretum primum, & ſecundum. l. 2. n. 116. & 118.
Decreta varia S. Congregationis. l. 3. n. 397.
Defectus in Miſſa occurrentes. l.3.n.383. & 384.
Defloratio ad quid obliget? l.4. n.85.
Deformes ſunt irregulares. l.1.n.271.
Degradatio. l.5. ex n.341.
Delectatio, l.5. n.197.
Delegatio juriſdictionis. l.1. ex n.305.
Delegatio debiti. l.3. n.210.
Delegatus Judex. l. 1. ex n. 305. Vide *Judex*.
Deliberatio ad ſponſalia. l.4. n.2.
Delicti forum. l.2. n.30.
Delictum quando notorium dicatur. Et quomodo tunc procedatur? l. 5. ex n. 20. quando dicatur occultum quoad diſpenſationem? 171.
Democratia. l.1. n.350.
Demonſtratio. l.4. n.70.
Denuntiatio quid, & quotuplex ſit, & quo ordine fiat? l.5. ex n.16.
Depoſitarius Generalis. l.3. n.142.
Depoſitio. l.5. n.335.
Depoſitum, quid, & quotuplex ſit, in quibus conſiſtat, & quas actiones producat? l.3. ex n.136.
Deſponſatio impuberum. l. 4. ex n. 42. Clandeſtina, ex n.47.
Deſtitutio teſtamenti. l.3. n.252.
Devolutio in collatione beneficiorum. l.1. ex n.198.
Dies feſti. l.2. ex n.75.
Diffamationis forum. l.2. n.39.
Digeſtum. l.1. n. 10.
Dignior debet eligi. l.1. n.143. Digniori debet conferri beneficium collatum, 233.
Dignitas. l.3. n.35.
Dilatio quid, & quotuplex ſit? De earum terminis, & quando admittantur? l. 2. ex n.69.
Diminutio beneficiorum. l.3. ex n.108.
Dimiſſoriæ à quo concedantur? l. 1. n. 217.
Diſpenſare in Lege quis poſsit? l. 1. ex n. 72.
Diſpenſatio circa impedimenta matrimonij à quo fiat? l.4. ex n. 147. ex quibus cauſis? ex n. 151. quando vitietur? 154. quando in Pœnitentiaria, quando in Dataria petatur? ex n.155.
Diſſolutio ſponſalium ex varijs Capitibus provenit. l.4. ex n.11.
Diſtilatio. l. 5. n. 196.
Diſtractus forum. l. 2. n.28.
Diſtributiones quotidianæ. l. 3. ex n.31.
Divinatio. l. 5. ex n. 252.
Divortium quid ſit, quando, quibus ex cauſis, & qua authoritate fieri poſsit? l. 4. ex n. 173.
Doctores, qui & à quo poſsint creari? l. 5. n. 61. De eorum gradu, & privilegijs, ex n.62.
Dolus quid, & quotuplex ſit, quomodo differat ab errore, & alijs, & quando reddat nullum, vel reſcindibilem contractum? l.2. ex n.107. De actione, & ex-

Digitized by Google

exceptione doli, ex n. 110. quomodo dolus probetur? 112. De dolo. l. 5. n. 313.
Domicilium quoad forum. l. 2. ex n. 26. & quaſi domicilium. 27.
Dominium definitur, dividitur, & quomodo adquiratur? l.2. ex n.95.
Domus religioſæ. l.3. ex n.329.
Donatio Indiarum noſtris Regibus à Sancta Sede facta fuit. l.1. n.326.
Donatio, quid, & quotuplex ſit, & quomodo ab alijs differat? l.3. ex n.219.& 220. qui poſsint donare? 221. De donatione omnium bonorum, de inſinuatione donationis. 222. De ejus irrevocabilitate, ex n.223.
Donatio inter virum, & uxorem quando permittatur, vel non? l.4. ex n.185.
Dos Eccleſiæ debet eſſe ſufficiens. l. 3. n. 350.
Dos uxoris quotuplex ſit? l. 4. n. 188. in qua quantitate poſsit conſtitui? 189. quando poſsit ab uxore repeti? 190.
De hypotheca, quam uxor habet pro dote, & quando marito dos cedat ob uxoris adulterium? 191.
Dotalitium. l.4. n.189.
Dotatione adquiritur patronatus. l. 3. n. 333.
Duellum quid ſit, & quando liceat, vel non? & de ejus pœnis. l.5. ex n.173.
Duplicatio. l. 2. n. 226.

E

Ebrij an Legibus teneantur? Lib.1.n.58.
Eccleſia Parrochialis quomodo Monaſterio uniatur? l.3. n.332.
Eccleſia diverſimodè accipitur. l.3.n.351. De Eccleſiæ conſecratione, & execratione. n.352. & 353. Miſſa eſt in Eccleſia celebranda. 354. Quomodo Eccleſia polluatur, & reconcilietur? ex n. 356. De varijs Eccleſiæ partibus. Turri ſcilicèt, Altari, Choro, &c. ex n. 372. Quomodo, qua licentia, quibus ſumptibus Eccleſia ſit ædificanda, vel reparanda, ex n.431. Immunitas Eccleſiæ, ex n.443. Vide *Aſylum*.
Edicta varia S.Inquiſitionis. l.5.ex n.116.
Electio quid ſit,& quomodo ab alijs differat? l. 1. n. 132. Qui eligant Epiſcopum? ex n. 133. qui poſsint eligere, vel non? ex n. 135. qui debeant vocari? 141. & 142. Quis eligendus, vel non? ex n. 143. Pœna eligentium indignum, ex n.147. Quomodo fiat electio? ex n. 149. Quis à majori parte electus dicatur? 151. quomodo impugnetur electio? 152. De electione per compromiſſum. 153. & 154. per inſpirationem. 155. non debet metu, nec à laicis fieri. 156. De terminis electionis, præſentationis, & confirmationis, ex n. 157. De poteſtate Epiſcopi confirmati, ex n. 160. De electione Prælatorum Regularium, ex n.166. De Abbatum electione, benedictione, & mitra. 168. Abbatiſſarum. 169. Pontificis, ex n.170. Imperatoris. 173.
Emporij jus quid. l. 3. n. 145.
Emptio, & venditio quid ſit, & quomodo ab alijs differat? l. 3. n. 143. qui poſsint emere, vel non? & de Nundinis. 144. & 145. De Monopolijs. 146. de pretio. 147. & 148. quæ res poſsint vendi, vel non? ex n. 149. De pacto Legis commiſſoriæ. 152. De arrha, & in diem addictione. 153. De Evictione. 455. De læſione ultra dimidium, & quando non ſuccurratur læſo? ex n.157. De periculo, & commodi rei venditæ. 162.& 163.quomodo diſſolvatur venditio? 164. De gabella. 165.
Emphyteuſis quid, & quotuplex ſit, à quo concedatur, quomodo finiatur, & quas actiones producat? l.3. ex n.175.
Epijkia. l. 1. ex n. 67.
Epiſcopatus an ſit ordo? l. 1. n. 204.
Epiſcopus poteſt ordinare, & quomodo? l. 1. ex n. 212. quis poſsit dare dimiſſorias? 217. poteſt renuntiare Epiſcopatui, ex n. 224. eſt confirmationis Miniſter. 238. Eſt Judex Ordinarius. 331. De ejus Lege juriſdictionali. 332. quomodo in Laicos procedat? Confert beneficia, condit ſtatuta, viſitat Diœceſim, & quæ alia valeat exercere? 333. De Lege Diœceſana, Synodatico, Cathedratico, &c. 334. Quando, ut delegatus in Regulares procedat? 335. De ſolitis Epiſcoporum. 336. In cauſis Capitulatium cum adjunctis procedit. l. 3. n. 102. in quibus debeat cum Conſilio Capituli procedere. 103. loca Eccleſiaſtica viſitat, aliquibus exceptis. l. 3. n. 329. Quid de Hoſpitalibus Regijs? l. 1. n. 333.
Epiſtolæ. l. 2. n. 186.
Eremitæ an gaudeant fori privilegio? l. 2. n. 10.
Error communis. l. 2. n. 2.
Error quid ſit, & quando matrimonium impediat? l. 4. ex n. 33.
Errores varij hæreticorum. l. 1. ex n.28.
Euchariſtia diverſimodè ſumitur. l. 3. n. 258. De ejus materia, & forma. 261.

Digitized by Google

De ejus Miniſtro. 392. quomodo ſumenda eſt ? 393. debet in Eccleſia cuſtodiri. 414. ad infirmos eſt deferenda. 415.
Evictio. l. 3. ex n. 155.
Exactiones quis poſsit imponere ? l. 3. n. 347.
Examen. l. 1. ex n. 222.
Exceptio doli. l. 2. n. 110. & 111. Ex juramento. 205.
Exceptio quid, & quotuplex ſit ? l. 2. ex n. 226. cui concedatur ? 229. Exceptiones declinatoriæ, & peremptoriæ quando opponantur ? ex n. 230. plures poſſunt opponi. 232. aliquæ rejiciuntur. 233.
Exceptio rei judicatæ in uno foro admittitur in alio. l. 2. n. 232. & 255.
Exceſſus Prælatorum, & Subditorum. l. 5. ex n. 276.
Excommunicatio quid, & quotuplex ſit? l. 5. n. 407. Excommunicati vitandi. 408. quibus priventur? ex n. 409. In quibus eis communicare liceat? 412. De excommunicatione minori. 413. De excommunicatione Canonis. ex n. 414. Quis ab ea abſolvat? ex n. 418. De excommunicationibus in ſpecie. ex n. 435.
Excuſatum. l. 3. n. 440.
Excuſsionis beneficium. l. 3. n. 207.
Executio ſententiæ, quomodo procedatur in via executiva, & in quæ bona? l. 2. ex n. 264.
Executor Teſtamenti. l. 3. ex n. 253.
Exemptio Clericorum. l. 2. n. 14. Religioſorum. l. 5. ex n. 292.
Exequiæ. l. 3. n. 364.
Exhæredatio. l. 3. n. 242.
Expilata hæreditas. l. 5. n. 215.
Expoſitio infantium. l. 5. ex n. 143.
Extractio ex Aſylo. l. 3. n. 453.
Extravagantes. l. 1. n. 17.

F

Facultatis meræ actus non præſcribuntur. Lib. 2. n. 236.
Falcidia. l. 3. n.247.
Faldiſtorium. l. 3. n. 371.
Falſum inſtrumentum. l. 2. ex n. 190.
Falſi crimen. l. 5. ex n. 245.
Fama quid probet ? l. 2. n. 147.
Familiares Inquiſitionis ad quod Tribunal ſpectent ? l. 2. n. 38.
Fatalia appellationis. l. 2. ex n. 279.
Feriæ quid ſint ? De ferijs ſacris, & profanis, quis eas indicat, & quæ in ijs præcipiantur, vel prohibeantur ? l. 2. ex n. 75.
Feudorum Libri. l. 1. n. 11.
Feudum quid, & quotuplex ſit ? De ejus actionibus, & quomodo finiatur ? l. 3. ex n. 187.
Fideicommiſſum quid ſit ? l. 3. n. 250.
Fidejuſsio. l. 3. ex n. 203.
Fidelitas vaſſalli. l. 3. n. 192.
Fides Catholica. l. 1. ex n. 26. & de ejus profeſsione. 33.
Fides bona, & mala in præſcriptione. l. 2. ex n. 237.
Fides inſtrumentorum. l. 2. ex n. 176.
Filij illegitimi ſunt irregulares, & quis diſpenſet ? l. 1. ex n. 256.
Filij legitimi, & illegitimi qui ſint ? l. 4. ex n. 163.
Filij Presbyterorum. l. 1. ex n. 256.
Filij familias an patris licentia indigeant, ut fiant Clerici ? l. 1. n. 265. an poſſint contrahere ? 363. an ſtare in judicio? l.2.n.5. an facere teſtamentum. l.3. n.239. Quid in matrimonio ? l.4.n.26.
Fiſcales ex officio accuſant. l. 5. n. 6.
Fiſcus quando ſuccedat ? l. 3. n. 261.
Fœdus cum Turcis, Sarracenis, vel hæreticis an liceat ? l. 1. n. 358.
Fœmina eſt incapax ordinum. l.1.n.208.
Forma electionis. l. 1. ex n. 149.
Formula Teſtamenti. l. 3. n. 257.
Fornicatio. l. 5. n. 190.
Forum internum, & externum. l.2.n.22.
Fori privilegio qui gaudeant ? l. 2. ex n. 10.
Forum quid, & quotuplex ſit ? l. 2. n.22. Actor ſequitur forum rei. 23. forum ratione domicilij. 26. De quaſi domicilio. 27. De foro contractus. 28. De loco, in quo quis promiſit ſolvere. 29. De loco delicti. 30. De foro Clericorum, Militum Scholarium, miſerabilium perſonarum. De caſibus Curiæ, & alijs. ex n. 37. De foro Mercatorum. 185.
Fratres quando ſuccedant ? l. 3. n. 260. inter fratres nequit matrimonium contrahi. l.4. n. 120.
Frigiditas impedit matrimonium. l. 4. ex n. 131.
Fructus, & expenſæ quomodo veniant in reſtitutione in integrum. l.1.ex n.394. quando debeant reſtitui ? l 2. n.104.
Fructus beneficiorum vacantium. l. 3. n. 115.
Fructuum ſequeſtratio. l.2. ex n.124.
Fugitivi. l. 3. n. 305. l. 5. n. 136.
Fundatione adquiritur patronatus. l. 3. n. 333.

Digitized by Google

Funeraria portio Parochis debitur. l. 3. n. 271.
Furtivè ordo ſuſceptus. l. 5. ex n. 274.
Furtum quid ſit, quando committatur, & qui furti teneantur? l. 5. ex n. 209. Furti variæ ſpecies referuntur, ex n. 214. De quantitate furti, & qui teneantur reſtituere? 216. De actionibus furti, ex n. 218.

G

Gabella in emptione. Lib. 3. n. 165.
Gloſſa. l. 1. n. 21.
Gloſſatores. l. 1. n. 24.
Gradus conſanguinitatis. l. 4. n. 128. & affinitatis. 129.
Gravamen eſt cauſa appellandi. l. 2. ex n. 268.
Græci conjugati an poſsint ordinari? l. 3. n. 14.

H

Habitus Clericorum. Lib. 3. ex n. 1.
Hæredes qui poſsint inſtitui, vel non? Et de ſuorum legitima. l. 3. ex n. 242.
Hæreditas in quot partes dividatur? l. 3. n. 258.
Hæreſis quid? l. 5. n. 82. quando incurratur, vel non? ex n. 83. ejus cognitio cui competat? ex n. 93. quis ab ea abſolvat? ex n. 101.
Hæreticus non eſt ignorans, nec Catechumenus. l. 5. n. 84. an, & cui liceat cum Hæreticis diſputare? ex n. 85. Eorum Libri ſunt prohibiti. ex n. 88. De eorum pœnis. ex n. 104. De credentibus, fautoribus, & defenſoribus hæreticorum. 107. Propoſitio hæretica quid ſit? n. 114.
Hermaphroditus. l. 4. n. 137.
Homagium. l. 2. n. 202. l. 3. n. 190.
Homicidium, quid, & quotuplex ſit? l. 5. n. 146. De ejus pœnis. ex n. 147. Nulli ſe ipſum occidere licet. 150. De irregularitate ex homicidio. ex n. 153. De ejus diſpenſatione. ex n. 170.
Homo liber non præſcribitur. l. 2. n. 236.
Honeſtas Clericorum. l. 3. ex n. 1.
Honeſtatis publicæ impedimentum. l. 4. n. 32.
Horæ Canonicæ. l. 3. n. 394.
Hypotheca. l. 3. ex n. 194.

J

Jejunium. l. 3. ex n. 423.
Ignorantia quando excuſet? l. 1. ex n. 53.
Illegitimi ſunt irregulares. l. 1. n. 256. Quomodo hæc irregularitas tollatur? ex n. 259. De filijs illegitimis Clericorum. 262.
Imaginum uſus. l. 3. n. 375.
Imbreviatura, ſeu protocollum. l. 2. n. 176.
Immiſsio in bona. l. 2. ex n. 116.
Immunitas Eccleſiaſtica. l. 3. ex n. 435.
Immunitas à decimis ſolvendis. l. 3. ex n. 282.
Impedimenta matrimonij, & quis poſsit ea ſtatuere? l. 4. ex n. 27. De impedientibus. 30. De dirimentibus. 31. De publica honeſtate. 32. De errore. ex n. 33. De diſparitate cultus. 35. De vi, & metu. ex n. 37. De raptu. 41. De impedimento criminis. 86.
Imperium quid? Et de imperio mero, & mixto. l. 1. ex n. 342.
Impotentia. l. 4. ex n. 131.
Impuberes an excommunicatione ligentur? l. 1. n. 57.
Incarceratio. l. 5. n. 332.
Incendiarij. l. 5. ex n. 205.
Inceſtus. l. 5. n. 191.
Incorporatio beneficiorum. l. 3. ex n. 47.
Indebitum. l. 3. ex n. 215.
Indiarum juſta adquiſitio. l. 1. n. 355. Earum donatio. 326.
Indi quibus privilegijs gaudeant quoad dies feſtos. l. 2. n. 78. quoad jejunium. l. 3. n. 428. & alia. l. 5. n. 302.
Indicia. l. 2. n. 194.
Indigni electio. l. 1. n. 147. & 148.
Indulgentia. l. 5. ex n. 381.
Infamiæ pœna. l. 5. ex n. 329.
Infantes expoſiti. l. 5. ex n. 143.
Inferioris negligentia per Superiorem ſuppletur. l. 1. ex n. 197.
Infideles alium occidentes, ut cum ejus uxore contrahant. l. 3. n. 309.
Infidelitas quid, & quotuplex ſit? l. 5. n. 69. an liceat cum infidelibus communicare? 70. non ſunt inviti baptizandi, nec ad eos arma licet deferre. ex n. 75.
Injuria. l. 5. ex n. 308.
Innocens an poſsit condemnari? l. 1. n. 345. an teneatur admittere adulterum? l. 4. n. 181. quando poſsit ab adultero propria authoritate diſcedere? 182.
Inofficioſum Teſtamentum. l. 3. ex n. 251.

In-

Digitized by Google

Inquiſitio quid, & quotuplex ſit, & quomodo procedatur. l. 5. ex n. 10. De Inquiſitione ſevera, ſeu tortura. 14.
Inquiſitores de quibus cognoſcant? l. 5. ex n. 93.
Inquiſitionis varia Edicta. l. 5. ex n. 116.
Inſpectio ocularis. l. 2. n. 146.
Inſpiratione fit quandoque electio. l. 1. n. 149.
Inſtallatio. l. 3. n. 69.
Inſtantia. l. 2. n. 1.
Inſtitutiones Juſtiniani. l. 1. n. 12. Canonicæ. 18.
Inſtitutio Canonica. l. 3. ex n. 62.
Inſtitutio authorizabilis. l. 3. n. 68.
Inſtitutio hæredis. l. 3. n. 242.
Inſtrumentum quid ſit, & quomodo dividatur? l. 2. n. 176. quomodo probet? 177. quomodo fiat? ex n. 180. à quo ſit edendum? 189. quomodo impugnetur? ex n. 190.
Inſulæ cui adquirantur? l. 2. n. 95.
Interdicta poſſeſſoria. l. 2. ex n. 97.
Interdictum Eccleſiæ ad matrimonium. l. 4. ex n. 143.
Interdictum prout eſt cenſura. l. 5. ex n. 425. De interdictis in ſpecie. 438.
Interpretatio Legis. l. 1. n. 66. Reſcriptorum. ex n. 102. privilegiorum. l. 5. n. 289.
Interſtitia in ordinibus ſervanda. l. 1. ex n. 220.
Inventarium quomodo fiat? l. 3. n. 253.
Inventione adquiritur dominium. l. 2. n. 95.
Inveſtitura in beneficijs quid ſit, quomodo, & à quo fiat? l. 3. ex n. 69.
Inviti non ordinandi. l. 1. n. 209.
Irregularitas. l. 5. ex n. 336.
Irritatio. l. 1. n. 63.
Iteratio Sacramentorum. l. 1. n. 254.
Jubilæum quid ſit? l. 5. n. 385. quæ opera in eo præſcribantur? 386. De abſolutione tempore Jubilæi, & ſuſpenſione Indulgentiarum. 387.
Judæi. Quando liceat, vel non cum eis communicare? l. 5. ex n. 70. Eorum Synagogæ an reparari valeant? 73. nequeunt inter Chriſtianos publico officio fungi. 74. non ſunt baptizandi inviti, & à quo puniantur? ex n. 75.
Judex delegatus quis dicatur? l. 1. n. 305. quomodo differat ab ordinario, & alijs. 306. qui, & quibus poſsint delegare? ex n. 307. De cauſa pluribus delegata. 309. litteræ delegationis exhibentur Ordinario. 310. Ordinarius exequitur delegati ſententiam. 311. quæ cauſæ delegari valeant? 312. quomodo delegati juriſdictio finiatur? ex n. 314. à delegato ad delegántem appellatur. 317.
Judex Ordinarius quis ſit? l. 1. n. 323. Qui poſsint eſſe Judices vel non? 324. De varijs Judicibus Ordinarijs. ex n. 324.
Judex quomodo procedere debeat in electione opinionum, & ex publica ſcientia. l. 1. ex n. 344. poteſt ſalarium accipere, non alia munera, nec negotiari. ex n. 346. non litteratus debet Aſſeſſorem conſulere. 348. De pœna male judicantium. 349. Quid de eo qui judicatur errore communi Judex? l. 2. n. 2.
Judex extra territorium non exercet juriſdictionem. 24. Nemo eſt Judex in ſua cauſa. 25. ſuam debet juriſdictionem defendere. 42.
Judicium quid ſit, & quibus conſtet? l. 2. n. 1. & 2. De Judicio Eccleſiaſtico, & Sæculari. n. 3. De petitorio, poſſeſſorio, &c. Et qui poſsint ſtare in judicio, vel non? ex n. 5. quibus modis judicium finitur. 16. De judicij nullitate, & an acta in uno judicio probent in alio? 17.
Juramentum calumniæ quid ſit, à quibus, & quomodo præſtetur? Et de ejus partibus, & effectu. l. 2. ex n. 65.
Juramentum quid? l. 2. n. 200. eſt actus Religionis, & ubique eſt in uſu, & qui ad illud admittantur? 202. quotuplex ſit, & quomodo fiat? 203. Per juramentum voluntarium lis finitur. 204. De actione, & exceptione ex eo reſultante. 205. De ejus delatione. 206. De juramento judiciali, ex n. 211. De juramento in litem. 213. De juramento affectionis, & ſuper intereſſe ſingulari. 214. De juramento promiſſorio, ex n. 215. De aliquibus juramentis illicitis. 217. Juramentum confirmat contractum invalidum. 219. De juramenti relaxatione. 220. Et qui poſſint illud relaxare? ex n. 221. De perjurio, & ejus pœna. 223. De reſtrictione mentali. 224. De juramento comminatorio, & execratorio, & de adjuratione. 225.
Juriſdictio delegata. l. 1. ex n. 305. ordinaria ex n. 320. Quid ſit juriſdictio? & de ejus ſpeciebus. 342.
Juriſprudentia. l. 1. n. 1.
Jus quid, & quotuplex ſit, & quomodo accipiatur? l. 1. ex n. 1. Jus Civile, & ejus partes, ex n. 9. Jus Canonicum. 13. Hiſpanum. 22. & 23.

Digitized by Google

Jus jurandum vide juramentum.
Jus patronatus. l.3. ex n.333.
Juſtitia quid, & quotuplex ſit? l.1. ex n.3.

L

Lacticinia, quando prohibeantur, l.3. ex n.423.
Læſio ad reſtitutionem. l.1. ex n.395.
Læſio ultra dimidium. l.3. ex n.157.
Laici nequeunt eligere Prælatum Eccleſiaſticum. l.1. n.156. nec Clericos judicare. l.2. n.10.
Languidi. l.5. ex n.143.
Largitas ſponſalitia. l.4. n.189.
Laudare venditorem. l.3. ex n.155.
Laudemium. l.3. n.177.
Laudum. l.1. n.410.
Legatum quid, & quotuplex ſit, & in quibus conſiſtat? l.3. ex n.245.
Legatus quotuplex ſit? & de eorum commiſſione, & poteſtate. l.1. ex n.320.
Legislator quomodo ſua Lege teneatur? l.1. ex n.59.
Legitima. l.3. ex n.242.
Legitimatio quomodo fiat? l.4. ex n.166.
Legitimitatis cauſa ad Eccleſiaſticum pertinet. l.4. n.166.
Legitimi liberi qui ſint? l.4. ex n.163.
Lenocinium. l.5. n.351.
Lepra quid ſit, & an diſſolvat ſponſalia? l.4. ex n.92.
Lex quid ſit? l.1. ex n. 34. ejus materia. 36. quibus verbis feratur? 37. futura reſpicit. 38. debet publicari. 39. an requiratur Populi acceptatio? 40. Qui Leges faciant? ex n.41. Qui Legibus teneantur? ex n.46. & ex n. 56. Quomodo obligent? ex n. 48. Legiſlator an obligetur? ex n.59. De Lege irritante, & prohibente, ex n. 163. De Legis interpretatione, ex n.65. Quomodo ceſſet? ex n.69. De Lege veteri, ex n.81.
Lex Commiſſoria. l.3. n.152. & 201.
Lex Diœceſana. l.1. n.334.
Libellus in ſcriptis offertur. l. 2. n. 43. quæ debeat continere? 44. quæ in eo debeant vitari? 45. an exprimenda cauſa? 46. De libelli oblatione, & ejus vitijs, & mutatione. 47. De praxi, & clauſulis libellorum. 48.
Liber. l.4. n.100.
Liberti. l.4. n.100.
Libri hæreticorum. l.5. ex n. 88.
Libri officialium, & mercatorum. l. 2. n. 184.
Licentia ad aſſiſtendum matrimonio. l.4. n.61.
Limites quomodo probentur? l.2. n.145. De Parochiarum limitibus, ex n.274.
Linea conſanguinitatis. l.4. n.128. affinitatis. 129.
Litigantes temerè puniuntur. l.2. n.265.
Lite pendente nihil innovandum eſt. l. 2. ex n.121.
Litteræ commendatitiæ. l.1. ex n.280.
Litteræ dimiſſoriæ. l.1. ex n. 216. Miſſivæ. 186.
Loca ſacra, pia, religioſa poſſunt viſitari ab Epiſcopo. l.3. n. 329. quæ licentia ad ipſa fundanda requiratur? 330. quomodo ad uſus profanos convertantur? 331. Quænam aſylo gaudeant? ex n.451.
Locatio, & conductio quid ſit, in quibus conſiſtat, & quas actiones producat? l.3. ex n.166.
Locus ſolutionis. l.3. n.210.
Lucra conjugum durante matrimonio. l.4. n.190.
Lucrum ceſſans. l.5. n.227. Lucrum uſuram conſtituens, ex n.230.
Ludi theatrales prohibentur in Templis. l.3. n.8.
Ludus, & ejus qualitates, & qui poſſint ludere? l.3. ex n.227.
Luxuria. l.5. ex n.180. & 451.

M

Macedonianum Senatus Conſultum. l. 1. n. 363.
Machinatio in mortem conjugis. l.4. ex n.89.
Magia, & variæ ejus ſpecies. l.5. n. 253.
Magiſtri. l. 5. ex n. 66. Magiſtri Cathedralium. 66.
Majoritas, & obedientia. l.1. ex n. 350.
Majoratus. l.3. n. 193.
Maledictum. l. 5. ex n.266.
Maleficium quando impediat matrimonium. l.4. n.131. non poteſt alio maleficio tolli. 136.
Maledictum. l.5. ex n.266.
Malitia quando ſuppleat ætatem. l. 4. n. 43. & 46.
Mancipia. l.4. n.99.
Mandatum. l.1. n.377.
Mandatum Vicarij Generalis. l.1. n.299.
Manumiſſio. l.1. n.263.
Manus ſeptima. l.4. n.140.
Mappæ altaris. l.3. n. 377.
Maranatha. l.5. n.407.
Maritus eſt caput familiæ. l.4. n. 25.
Martyrium. l.3. n. 401.
Matrimonium quid ſit? De ejus etymo-

Digitized by Google

logia, inſtitutione, & obligatione. l.4. n.16. De ejus ſolemnitatibus, ex n. 17. De conſenſu ad matrimonium neceſſario, & de matrimonio B.V. Mariæ, ex n.19. poteſt per procuratorem contrahi. 21. eſt Sacramentum, & de ejus materia, & forma. 22. De effectu matrimonij, & petitione debiti, 23. Quid de dubitante de valore matrimonij? 24. per matrimonium diſſolvitur patria poteſtas. 25. Qui poſſint, vel non matrimonium contrahere? 26. De impedimentis matrimonij, ex n.27. Matrimonium clandeſtinum irritatur? ex n.52. De ejus pœna. 55. De aſſiſtentia Parochi, & teſtium, ex n. 56. Matrimonium diſſolvit ſponſalia cum alia. 63. Matrimonium ſecundum contrahens, durante primo, punitur. 66. De conditione matrimonio adjecta, ex n.67. Quo tempore, & quibus matrimonium prohibeatur? ex n. 143. Matrimonium nullum quomodo ratificetur? 162. Matrimonium ſubſequens legitimat filios naturales, ex n. 166. Quis matrimonium accuſare valeat? ex n. 170. Matrimonium eſt indiſſolubile, quoad vinculum, quoad torum ex varijs cauſis ſeparatur, ex n.174.

Matris conditionem partus ſequitur. l. 4. n. 100.

Matriculati. l. 2. n.184.

Medicorum obligatio erga infirmos. l. 5. n.380.

Mendicantes. l.3. n.320. Vide *Religioſi.*

Mercatus die feſto prohibetur. l.2. n.80.

Merx emptionis. l.3. n. 143.

Metus in electione. l.1. n.156.

Metus quid, & quotuplex ſit? l.1. n.388. Metus reverentialis. 389. actus ex metu provenientes quando reſcindantur? 390. Quodnam remedium competat metum paſſo? 393.

Milites habent forum privilegiatum. l. 2. n. 35.

Miniſter ordinum. l.1. ex n.212. Miniſter in Miſſa. l.3. n.377.

Miniſtri Regij quomodo poſſint contrahere matrimonium. l.4. n.145.

Minores, ſeu Minorennes quando authoritate curatorum indigeant? l. 1. n. 362. an poſſint conſtituere procuratores. 380. læſi reſtituuntur. l. 1. ex n.396.

Miſerabiles perſonæ habent forum privilegiatum. l.2. n.37.

Miſſa. De ejus etymologia. l. 3. n. 358. qua hora celebranda? 361. quoties in die? 362. De tribus diebus ultimis hebdomadæ majoris. 363. De Miſsis Defunctorum. 364. De Miſsis votivis. 365. De partibus Miſſæ, ex n. 378. De defectibus in Miſſa occurrentibus, ex n. 383. Explicatio Miſſæ, ex n. 385. De Cæremonijs, quibus noſtri Reges utuntur. 387. Miſſarum numerus quomodo poſsit reduci? Et de pœna non Sacerdotis Miſſam celebrantis. 390.

Miſſale. l.3. n.377. & 378.

Miſsio in poſſeſsionem. l.2. ex n.116.

Miſsivæ epiſtolæ. l. 2. n.186.

Mitra. l.1. n.168. l.3. n.370.

Moderamen inculpatæ tutelæ, in quo conſiſtat? l.5. n.169.

Modus an poſsit ſponſalibus adjici? l. 4. 70.

Mohatra. l.5. n.234.

Mollities. l. 5. n.196.

Monachi, de eorum ſtatu, & obligationibus. l.3. ex n.320.

Monarchia. l.1. n.350.

Monaſteria quomodo ſint fundanda? l.3. n.330.

Moneta, in qua debeat ſolvi? l.3. n.210. De ejus mutatione. 345.

Moniales. De earum clauſura, & velis. l.3. n.328.

Monopolium. l. 3. n. 146.

Montes pietatis. l. 5. n. 236.

Morbi aliqui faciunt irregulares. l. 1. n. 272.

Morbus contagioſus. l. 4. ex n. 93.

Mors conjugis debet eſſe certa ad ſecundum matrimonium contrahendum. l.4. n. 193.

Mulcta, ſeu pœna pecuniaria. l.5. n.333.

Munera nequit Judex accipere. l.1. n.346.

Munus in Simonia. l. 5. n. 45.

Muſica. l. 3. n. 8.

Mutilans ad damnum tenetur. l.5. n.151. eſt irregularis. l. 1. n. 269.

Mutilati ſunt irregulares. l. 1. n. 268.

Mutua petitio. l. 2. ex n. 54.

Mutuum. l. 5. ex n. 221.

N

Natalium defectus. Lib. 1. n. 256.

Naturæ ſtatus. l. 3. n. 398.

Naturales liberi. l. 1. n. 257.

Navarchi, & Naucleri ad quid teneantur? l. 5. n. 318.

Neceſsitas extrema excuſat à furto. l. 5. n. 212.

Negans quando teneatur probare? & de probatione negativæ. l. 2. ex n. 141.

Negligentia quomodo, in quibus, & quo

quo tempore ſuppleatur? l. 1. ex n. 197. Negligentia judicis à quo ſuppleatur? l. 2. n. 15.
Negotia Sæcularia Clericis prohibita. l. 3. ex n. 458.
Negotiatio quid, & quotuplex ſit, quænam Clericis, & Monachis prohibita, & de pœna negotiatorum. l. 3. ex n. 458.
Nepotes quomodo ſuccedant? l. 3. n. 258.
Nobiles, Hiſpanè: Hidalgos. l. 2. n. 184.
Nobilitatis cauſa habet forum ſpeciale. l. 2. n. 38.
Nominis quandoque cura habenda eſt. l. 3. n. 9.
Nominatio ad Prælaturas. l. 1. n. 132.
Notarius. l. 2. n. 178.
Notitia Legis debet eſſe publica. l. 1. n. 39. Item, & Judicis. 345.
Notorietas quid ſit, & quomodo procedatur in delictis notorijs? l. 5. ex n. 20.
Novale. l. 5. n. 440. in C. 21. de V. S.
Novalium decimæ. l. 3. n. 284.
Novatio. l. 3. n. 210.
Novellæ. l. 1. n. 11.
Novitiatus. l. 3. ex n. 294.
Novitij in pluribus gaudent privilegio Religioſorum. l. 3. n. 296. De eorum renuntiatione. 297. poſſunt libere Religionem deſerere. 298.
Novum opus. l. 5. ex n. 278.
Nullitas ſententiæ. l. 2. n. 266.
Nundinæ. l. 3. n. 145.
Nuntiatio novi operis. l. 5. ex n. 278.
Nuptiæ ſecundæ, primis durantibus, puniuntur. l. 4. n. 66. primis ſolutis permittuntur. 192. Quæ certitudo de morte primi conjugis requiratur? 193. Quæ pœnæ vigeant, & quæ ceſſent contra ſecundo nubentem. ex n. 194. De nuptiarum benedictione. 196.

O

Obedientia majoritati debetur. l. 1. n. 353. Obedientiæ votum. l. 3. n. 325. & 326.
Oblationes. l. 3. n. 288.
Obligati ad ratiocinia, an, & quando Ordinari valeant? l. 1. n. 266.
Obreptio in Reſcriptis. l. 1. n. 96.
Occiſio. l. 5. ex n. 146.
Occupatio eſt modus adquirendi dominium. l. 2. n. 95.
Occultum delictum. l. 5. n. 171.
Odia debent reſtringi. l. 5. n. 443. in C. 15. de Reg. jur. in 6.
Officium Divinum. l. 3. ex n. 394.
Officiales Regij. l. 1. n. 339.
Officium Judicis, nobile, & mercenarium. l. 1. n. 341.
Olea Sacra in Eccleſia ſervanda. l. 3. n. 415.
Olei benedictio. l. 1. n. 235.
Operæ poſſunt locari. l. 3. n. 167.
Opinio, & de earum probabilitate. l. 5. n. 367.
Oratores quid in diſpenſationis petitione exprimere debeant? l. 4. ex n. 156.
Ordines quot ſint? l. 1. ex n. 202. De eorum materia, & forma. ex n. 205. Quæ ad eorum valorem requirantur? ex n. 208. Quæ ætas. 210. & de alijs ordinandorum qualitatibus. 211. Qui poſſint Ordines conferre? ex n. 212. Qui dent dimiſſorias? 217. De titulo. 218. De pœnis male ordinantium, & ordinatorum. 219. De tempore, loco, & interſtitijs ordinum, & de ordine ad beneficia neceſſario. 231.
Ordo Clericalis quando impediat matrimonium, vel non? l. 3. ex n. 14. l. 4. ex n. 77.
Ordo cognitionum quid ſit, & quomodo fiat? l. 2. ex n. 83.
Ordo in ſolvendo creditoribus. l. 3. ex n. 217.
Ordo Religioſus. l. 3. ex n. 289.
Originale inſtrumentum. l. 2. n. 176.
Ornamenta Sacra. l. 3. n. 367. De alijs ornamentis Clericorum, Epiſcoporum, & Cardinalium. 368.

P

Pacta invalida an juramento confirmentur? l. 2. n. 219.
Pactum quid ſit? l. 1. n. 360. an & quando producat obligationem? 361. Qui poſſint, & de quibus paciſci ex n. 362.
Pactum Legis Commiſſoriæ in emptione. l. 3. n. 152. in pignore 201.
Pallium quid ſit, & quibus competat? & de ejus authoritate, & uſu. l. 1. ex n. 178.
Pandectæ. l. 1. n. 10.
Papa quomodo eligatur? l. 1. ex n. 170. ſolus dat pallium. 180. & Supremus Judex. 324. definit controverſias fidei, & morum. 325. habet poteſtatem Legiſlativam Supremam. 326. poteſt commutare quandoque ultimas voluntates. l. 3. n. 255. ad ipſum privativè ſpectat canonizatio Sanctorum. ex n. 420. poteſt impedimenta in matrimonijs ſtatuere. l. 4. n. 28. habet plenam poteſtatem

Digitized by Google

tem ad concedendas indulgentias. 382. Jubilæum. 385. & alia de quibus ſæpè in varijs locis fit mentio.
Paramenta Sacra. l. 3. ex n. 367.
Paraphernalia bona. l. 4. n. 188.
Parentes quomodo ſuccedant? l. 3. n. 242. & 259. Parentum conſenſus an ſit neceſſarius ad matrimonium filiorum. l. 4. n. 26.
Parochia quid ſit? & de ejus limitibus. l. 3. n. 274. cauſa limitum Parochiæ ſpectat ad Eccleſiaſticum, & de eorum præſcriptione. 278.
Parochus, de ejus officio, & obligationibus. l. 1. n. 338. De eorum juribus. l. 3. ex n. 275. Quomodo debeant eligi Parochi? 277. De eorum aſsiſtentia in matrimonio. l. 4. ex n. 56.
Parricidium. l. 5. ex n. 139.
Pars major, & ſanior quæ dicatur? l. 1. n. 150. & 151.
Partus ventrem ſequitur. l. 4. n. 100.
Patena. l. 3. n. 377.
Pater debet filijs legitimam. l. 3. n. 242.
Patri an filius teneatur obedire in ordinibus ſuſcipiendis. l. 1. n. 265. vel matrimonio contrahendo. l. 4. n. 26. Pater filiam dotare tenetur. 189.
Patriarchæ. l. 1. n. 328.
Patrinus in confirmatione. l. 1. n. 238. in baptiſmo. l. 3. n. 412. habent impedimentum ad matrimonium. l. 4. n. 104.
Patronatus quid, & quotuplex ſit? l. 3. ex n. 333. Quinam jus Patronatus habeant? 335. in alium varijs modis transfertur. ex n. 340. Quomodo probetur? 342. quis Patronatui derogare valeat? & de noſtrorum Regum Patronatu. 343.
Patronus habet honorem, utilitatem, & onus. l. 3. n. 336. De jure præſentandi. 337. Debet dignum, & tempore legitimo præſentare. 339.
Paupertas religioſa. l. 3. ex n. 321.
Pax. l. 1. n. 359.
Peccata quænam ſint confitenda? l. 5. ex n. 360. De eorum reſervatione, & abſolutione. ex n. 372.
Pectorale. l. 3. n. 370.
Peculium Clericorum, quid, & quotuplex ſit? l. 3. ex n. 229.
Peculatus. l. 5. n. 214.
Pecunia. l. 3. n. 210.
Pecuniariæ mulctæ, ſeu pœnæ. l. 5. n. 333.
Penſio quid ſit, quando à quo, & in qua quantitate imponatur? l. 3. ex n. 108.
Percuſſor Clericus. l. 5. ex n. 262.
Peregrini quibus Legibus teneantur? l. 1. ex n. 61. De Clericis peregrinis ex n. 280. De Clericis peregrinantibus. l. 2. n. 289.
Peremptoria exceptio. l. 2. ex n. 227. quando opponatur? 231.
Periculum in venditione cui cedat? l. 3. n. 162. in mutuo. l. 5. n. 218.
Perjurium, & ejus pœna. l. 2. n. 223.
Permutatio quid ſit, & in quibus conſiſtat? & de beneficiorum permutatione. l. 3. ex n. 181.
Perſonatus. l. 3. n. 37.
Pictura adquiritur dominium. l. 2. n. 96.
Pignorationes, ſeu Repreſſaliæ, l. 5. n. 316.
Pignus quid, & quotuplex ſit, in quibus conſiſtat, & quas actiones producat? l. 3. ex n. 194.
Plebanus. l. 3. n. 274.
Placitum die feſto prohibetur. l. 2. n. 81.
Plagium. l. 5. n. 215.
Plus petitio quid, & quomodo fiat? l. 2. n. 87. Et de ejus pœna. 88.
Pœna male poſtulantis. l. 1. n. 131. male eligentis. 139. eligentium indignum. 148. male ordinantium. 221. Ordinantis ſine ſcrutinio. 223. deferentium arma ad hoſtes. 358. recuſantis juramentum calumniæ. l. 2. n. 68. plus petentium. 88. pœna contumaciæ. ex n. 114. alienantium rem litigioſam. 123. falſorum teſtium. 171. pœna perjurij. 223. temerè litigantium. 265. Clerici concubinarij. l. 3. ex n. 12. non Sacerdotis celebrantis. 390. extrahentium reos ab Eccleſia. 456. Clericorum negotiantium. 460. Doctorum admittentium Religioſos ad Juris Civilis, vel Medicinæ ſtudium. 463. contrahentium clandeſtinè. l. 4. n. 55. contrahentium matrimonium ſecundum durante primo. 66. Clerici in Sacris contrahentis matrimonium. 85. Pœna ſimoniæ. l. 5. n. 49. Hæreticorum. 104. Schiſmaticorum. 134. Apoſtatarum. 135. Reiterantium baptiſma. 138. Parricidarum. 140. procurantis abortum. 141. Exponentium infantes. 144. Homicidarum. ex n. 148. duellantium. ex n. 176. Adulterorum. 182. Stupri. 187. Inceſtus, Sacrilegij, Beſtialitatis, & Sodomiæ. ex n. 191. Raptus, & rapinæ. ex n. 200. Incendiatorum. ex n. 205. violatorum Eccleſiarum. 208. furti, & variarum ejus ſpecierum. ex n. 214. Uſurariorum. ex n. 242. Falſariorum. 250. Superſtitioſorum. 255. colluſionis. 257. pœna ob defectum ætatis ſæpè mitigatur. 259. percuſſorum. 263. blaſphemiæ. 265. Clerici cenſuris ligati miniſtrantis. 268. Clerici miniſtrantis in ordine quo caret. 270. Clerici per ſaltum promoti. 272. furtivè ordinati. ex n. 274. Quid, & quo-

quotuplex ſit pœna? 319. ſine culpa non eſt pœna. 320. Pœna vindicativa. 321. Princeps poteſt condonare pœnam. 322. Quando ad pœnam requiratur ſententia? ex n. 326. plures pœnæ eidem delicto poſſunt infligi. 328. Pœna infamiæ. ex n. 329. De incarceratione, & alijs pœnis corporis afflictivis. 332. De pœnis pecuniarijs. 333. Pœna privationis beneficij. 334. De Depoſitione. 335. De Irregularirate. ex n. 336. De Degradatione, & pœnis Fiſcalibus. ex n. 341. De varijs pœnis in ſpecie vide ordine Alphabetico. ex n. 343. De pœna violantis ſigillum confeſsionis. 393. non Sacerdotis audientis confeſsiones, & Confeſſarij ſolicitantis. 395.
Pœnitentia quid ſit? l. 5. n. 358. eſt Sacramentum. 359. De ejus materia. 360. De confeſsione. ex n. 361. De ejus forma, & neceſsitate. 363. De ejus obligatione. 364. De ejus Miniſtro. 365. Quomodo eſt imponenda pœnitentia. 377. De pœnitentia publica. 378. De pœnitentia occidentis Presbyterum, & adulteri. 379.
Pœnitentiaria. l. 4. n. 159. l. 5. n. 374.
Pollicitatio. l. 1. n. 361.
Pollutio. l. 5. n. 197.
Polygamia. l. 4. n. 64.
Polyviria. l. 4. n. 65.
Pontificatus poteſt renuntiari. l. 1. n. 187.
Pontifex. Vid. *Papa*.
Portio Canonica. l. 3. n. 248. & 231.
Poſitiones. l. 2. n. 59. De recuſante eis reſpondere. 134.
Poſſeſsio quid, & quotuplex ſit? l. 2. ex n. 89. De ejus utilitate. 91. quomodo adquiratur? 92. & amittatur? 93.
Poſſeſsionis, & proprietatis cauſa quomodo tractetur? l. 2. n. 99.
Poſſeſſor beneficij non proprij an eligat? l. 1. n. 135.
Poſſeſſor ex primo, ex ſecundo Decreto. l. 2. n. 116.
Poſſeſſor bonæ, vel malæ fidei quoad reſtitutionem fructuum. l. 2. n. 104. quoad præſcriptionem. ex n. 237.
Poſtulatio Prælatorum. l. 1. ex n. 125.
Poſtulare pro advocare. l. 1. ex n. 173.
Poteſtas Judicis Delegati. l. 1. ex n. 305. Judicis Ordinarij. ex n. 323.
Praxis pro Epiſcopis præſentandis. l. 1. n. 165. procedendi per immiſsionem in poſſeſsionem. l. 2. n. 120. procedendi in via executiva. ex n. 263. condendi teſtamentum. l. 3. n. 257.
Præbenda quid ſit? l. 3. n. 35. Vide *Beneficium*. De præbendis oppoſitionis. l. 3. n. 74.
Præcedentia. l. 1. ex n. 351.
Præcentor. l. 1. n. 289.
Præcepta Legis antiquæ. l. 1. n. 83.
Præceptoria. l. 3. n. 36.
Præjudicialis exceptio quando opponenda? l. 2. n. 84.
Prælatorum negligentia quando ſuppleatur? l. 1. n. 197.
Prælatus quando indigeat conſenſu Capituli. l. 3. ex n. 100.
Prælati vices ſuas pro annua penſione locare nequeunt. l. 5. n. 57. eorum exceſſus. ex n. 276.
Præſcriptio quid ſit? l. 2. n. 234. qui poſſint præſcribere? 235. quæ non poſsint præſcribi? 236. De bona fide. ex n. 237. De Titulo. ex n. 241. De poſſeſsione. ex n. 243. De tempore. 245. De varijs præſcriptionibus in ſpecie. ex n. 247. De immemoriali. 253. De interruptione præſcriptionis. 254. De præſcriptione limitum Parochiæ. l. 3. n. 278.
Præſentatio. l. 1. ex n. 132.
Præſentes qui dicantur? l. 2. n. 245.
Præſtationes annuæ quando præſcribantur. l. 2. n. 251.
Præſtimonia. l. 3. n. 36.
Præſumptio quid, & quotuplex ſit, quomodo à fictione juris, & alijs differat? l. 2. ex n. 193. Quomodo probet, & de aliquibus præſumptionibus in ſpecie. ex n. 196.
Prævaricatio. l. 5. n. 23.
Præventione adquiritur juriſdictio. l. 2. n. 40.
Precariæ quid ſint? l. 3. ex n. 127.
Precarium. l. 3. ex n. 129.
Presbyteratus. l. 1. ex n. 202.
Pretium in emptione. l. 3. ex n. 147. in Simonia. l. 5. n. 45.
Primates. l. 1. n. 329.
Primicerius. l. 1. n. 289.
Primitiæ. l. 3. n. 287.
Primogenia, ſeu majoratus. l. 3. n. 193.
Princeps poteſt Leges condere. l. 1. n. 45. quomodo Legibus teneatur? ex n. 59.
Princeps Supremus poteſt illegitimos legitimare. l. 4. n. 168.
Privatio beneficij, ut pœna. l. 5. n. 334.
Privigni. l. 4. n. 129.
Privilegia Epiſcoporum in Indijs. l. 1. n. 336. De privilegio Eugenianæ. l. 3. n. 30. & Societatis. 306. Privilegium quid ſit? Et de ejus promulgatione. l. 5. ex n. 282. Multiplex eſt. ex n. 286. Quis concedere poſsit privilegium? 290. Privile-

Digitized by Google

vilegiatus contra privilegiatum. 291. De privilegio exemptionis. ex n. 292. quando privilegia communicentur? 297. quomodo revocentur? ex n. 298. Quomodo ceſſent? ex n. 300. De aliquibus Indorum privilegijs. 302.
Probabilitas opinionum. l. 5. n. 367.
Probatio quid, & quotuplex ſit, & quomodo fieri debeat? l. 2. ex n. 137. Cui incumbat. 140. De negativa. 141. quomodo probentur ætas, filiatio, & limites? ex n. 144. De probatione per inſpectionem ocularem, & per famam. ex n. 146.
Proceſſus ſimultaneus quando debeat fieri? l. 2. n. 56.
Proclamationes in matrimonio. l. 4. ex n. 47.
Procuratio. l. 3. n. 349.
Procurator. l. 1. ex n. 377.
Profeſsio fidei quando facienda ſit? l. 1. n. 33.
Profeſsio Religioſa. l. 3. ex n. 298. eſt impedimentum ad matrimonium. l. 4. ex n. 81.
Proles relinquitur parenti fideli. l. 3. n. 309.
Promiſsio. l. 1. ex n. 360. quænam requiratur ad ſponſalia? l. 4. ex n. 3.
Propoſitiones variæ damnatæ, ſcilicèt, Vviclef. l. 5. n. 120. Joannis Hus. 121. Lutheri. 122. Baji. 123. Janſenij. 124. damnatæ ab Alexand. VII. 125. ab Innoc. XI. 126. ab Alex. VIII. 127. Michaelis Molinos. 128. Keſnel. 129. Aliqua circa eas notantur. 131.
Proprietas. l. 2. n. 94.
Prorogatio juriſdictionis. l. 2. ex n. 41.
Protocolum. l. 2. n. 177.
Provocatio. l. 2. ex n. 267. Vide *Appellatio.*
Puberes. l. 4. n. 45.
Publicatio Legis requiritur. l. 1 n. 39. & teſtium. l. 2. n. 167.
Pueri an Legibus ligentur? l. 1. n. 57. De eorum delictis. l. 5. ex n. 258.
Pulpitum. l. 3. n. 375.
Pupillus an poſsit contrahere? l. 1. n. 362. an ſtare in judicio? l. 2. n. 4.
Purgatio Canonica. l. 5. ex n. 304.
Purgatio vulgaris. l. 5. ex n. 306.
Purificatio. l. 3. n. 430.
Pyratæ. l. 5. n. 203.

Q

Quadriennium conceditur ad reſtitutionem. l. 1. n. 401.
Quæſtio. l. 2. n. 1.
Qualitatis error an impediat matrimonium? l. 4. n. 33.
Quantitas in furto. l. 5. n. 216.
Quarta funeralis Parochis debetur. l. 3. n. 271.
Quaſi contractus. l. 1. n. 365.
Querela inofficioſi Teſtamenti. l. 3. n. 253.
Quindennia. l. 3. n. 83.
Quitantia, ſeu Apocha. l. 2. n. 186.

R

Ratiocinia. l. 1. n. 266.
Rationum Libri. l. 2. n. 185.
Rapina, & ejus pœna. l. 5. ex n. 201.
Raptus. l. 5. n. 200.
Reconventio. l. 2. ex n. 54.
Recurſus per viam violentię. l. 2. n. 15
Recuſatio. l. 2. ex n. 286.
Reditus beneficiorum ad quos pertineant? l. 3. n. 230.
Reductio ad boni viri arbitrium. l. 1. n. 412.
Referendarij. l. 2. n. 182.
Regiſtra. l. 2. n. 176.
Regiſtrator. l. 2. n. 182.
Regulæ Cancellariæ. l. 1. n. 20. Omnes referuntur. l. 3. n. 82.
Regulæ cognoſcendi gradus conſanguinitatis, & affinitatis. l. 4. n. 117. Regula quid ſit? l. 5. n. 441. De Regulis Juris. ex n. 442.
Regulares. l. 3. ex n. 320.
Relatio. l. 2. n. 288.
Relaxatio juramenti. l. 2. ex n. 220.
Relaxatio, ſeu degradatio. l. 5. n. 341.
Religio quid ſit, & quæ ad ſtatum Religioſum requiruntur? & de ejus inſtitutione, & alijs. l. 3. ex n. 289.
Religioſi, de eorum ſtatu, & differentijs. l. 3. n. 320. De eorum votis, & obligationibus. ex n. 321. non ſunt impediendi celebrare in ſuis Eccleſijs. 389.
Reliquiæ, quo cultu venerentur? De earum officio, & venditione. l. 3. ex n. 418.
Remedia poſſeſſoria. l. 2. n. 97.
Remiſsio, ſeu Pœnitentia. l. 5. ex n. 358.
Renuntiatio. l. 1. ex n. 185.
Renuntians Epiſcopatui an poſsit ordinare? l. 1. ex n. 224.
Replicatio. l. 2. n. 226.
Repreſſaliæ. l. 1. n. 357. l. 5. n. 316.
Reprobatio teſtium. l. 2. n. 170.
Repudiatio hæreditatis, & legati an ſit alienatio. l. 3. n. 116.
Repudium. l. 4. n. 175.
Requiſitoria. l. 2. n. 31.

Res

Digitized by Google

Res judicata. l. 2. n. 259.
Reſciſio contractuum ob metum. l. 1. n. 390. ob læſionem. ex n. 395. ſponſalium. l. 4. ex n. 11.
Reſcriptum, quid, & quotuplex ſit? l. 1. ex n. 86. qui poſsint impetrare Reſcripta? 88. De ejus partibus. ex n. 89. De ejus clauſulis. 91. & 95. De data, & ſignatura. 92. De obreptione, & ſubreptione. ex n. 96. De interpretatione. ex n. 102. Cui dirigi debeant? 105. De executione. 106. Quodnam valeat, cum plura expediuntur? ex n. 107. quid ſi ſint contra jus? ex n. 110.
Reſervatio beneficiorum. l. 3. ex n. 79.
Reſervatio caſuum. l. 5. ex n. 72.
Reſidentia Parochorum, Epiſcoporum, & aliorum. l. 3. ex n. 21. Quæ excuſent? ex n. 27. De privilegio Eugenianæ. 30.
Reſtitutio fit cum fructibus, & expenſis, l. 1. n. 395.
Reſtitutio in integrum quid ſit, & quando detur? l. 1. n. 394. Qui hoc gaudeant privilegio? ex n. 397. quando ea nec Minores gaudeant? 399. Coram quo eſt petenda. 400. Quadriennium ad reſtitutionem conceditur. 401.
Reſtitutio ſpoliatorum quando, & quomodo fiat? l. 2. ex n. 100.
Reſtitutio fructuum, & expenſarum quando fiat? l. 2. n. 104.
Reſtitutio in cauſis matrimonialibus. l. 2. n. 105.
Reſtrictio mentalis. l. 2. n. 224.
Retorſio injuriæ. l. 5. n. 309.
Retractus. l. 3. n. 161.
Retrovenditio. l. 3. n. 152.
Revocatio donationis. l. 3. ex n. 223.
Reus quis ſit? l. 2. n. 2. an teneatur edere inſtrumenta? 143.
Rex Hiſpaniæ præſentat Epiſcopos. l. 1. n. 134. De ejus patronatu. l. 3. n. 343. quibus cæremonijs utatur in Miſſa. 387.
Roma eſt forum commune. l. 2. n. 27.
Romipetæ ſunt ſub protectione Papæ. l. 2. n. 289.
Rota Romana. l. 1. n. 21.
Rubrica. l. 1. n. 21.

S

Sacerdotium eſt Ordo. l. 1. n. 202.
Sacerdos quando celebrare teneatur? l. 3. n. 360. de Sacerdotis præparatione. 366.
Sacramentalia. l. 5. n. 387.
Sacramentum quid ſit? l. 1. n. 247. De Sacramentis Legis Veteris. 248. De Sacramentis Novæ Legis, de eorum numero, diviſione, effectu, charactere, & reiteratione. ex n. 249.
Sacrificium. l. 3. n. 359. Sacrificium Miſſæ ſtat in conſecratione. 388.
Sacrilegium. l. 5. n. 192.
Sacriſta quis ſit, & de ejus officio. l. 1. n. 290.
Sagittarij. l. 5. n. 179.
Salvianum interdictum. l. 2. n. 97.
Sanctis ſolum publicus cultus datur. l. 3. n. 416.
Sanior pars Capituli. l. 1. n. 150.
Sarraceni. l. 5. ex n. 69.
Satisfactio. l. 5. n. 376.
Schiſma. l. 5. ex n. 132.
Scholaſticus, ſeu Magiſter Scholæ. l. 5. n. 66. Salmanticus eſt conſervator. l. 1. n. 319.
Scholæ publicæ. l. 5. n. 59.
Scientiæ utilitas, & laus. l. 5. n. 67.
Scriptura authentica. l. 2. n. 183. deducta ex Archivo. 184. De ſcriptura privata quomodo probet, & quid de ejus recognitione. ex n. 186.
Scrutatores. l. 1. n. 150.
Scrutinium in electione. l. 1. n. 150. in Ordine. ex n. 222.
Sedevacante quid poſsit Capitulum? l. 3. ex n. 90.
Seductio fœminæ. l. 4. n. 85.
Senatus Conſultum Macedonianum. l. 1. n. 363. Vellejanum. l. 3. n. 205.
Senes habiles ad matrimonium. l. 4. n. 130.
Sententia quid, & quotuplex ſit? & de ejus actione, & exceptione. l. 2. n. 255. quibus conſtare debeat? 256. quando tranſeat in rem judicatam? n. 259. & 261. Cui proſit, vel noceat? 260. De Sententiæ executione. 262. De nullitate. 266.
Septennium ſufficit ad ſponſalia. l. 4. ex n. 42.
Septima manus. l. 4. n. 140.
Septimus Decretalium. l. 1. n. 18.
Sepulchrum violatum. l. 5. n. 214.
Sepultura, quid, & quotuplex ſit? l. 3. n. 264. Quis poſsit, & ubi, eligere ſepulturam. ex n. 265. jus ſepeliendi Parochis competit. 270. & ipſis quarta debetur. 271. Qui à ſepultura Eccleſiaſtica excludantur? ex n. 272.
Sequeſtratio quid, & quotuplex ſit? l. 2. ex n. 124. Quis poſsit eſſe ſequeſter, an poſsideat? & de actione ſequeſtraria. 126. Quænam valeant ſequeſtrari? 127. quomodo finiatur ſequeſtrum? 128.

Digitized by Google

Servi cum libera an valeat matrimonium? l. 4. ex n. 95.
Servitus, an, & quando ſit impedimentum ad matrimonium? l. 4. ex n. 95. ex quibus cauſis procedat ſervitus, ex n. 99. An impediat Ordines, vel Religionem? l. 1. ex n. 263.
Sextus Decretalium. l. 1. n. 17.
Signum, quo ſignat Pontifex. l. 3. n. 371. Signum Tabellionis. l. 2. n. 181. Signatura Reſcripti. l. 1. n. 92. Signatura Papæ. l. 2. n. 182.
Sigillum. l. 2. n. 183.
Sigillum confeſsionis. l. 5. n. 389. Quando violetur, & quomodo puniatur? ex n. 391.
Simonia unde dicatur? & quotuplex ſit? l. 5. ex n. 25. Quid nomine emptionis veniat in Simonia, & in quibus rebus committatur? ex n. 33. De pretio, & in quo conſiſtat? 45. De ea cognoſcit Eccleſiaſticus. 48. De ejus pœnis. ex n. 49. Quando, & cui fiat reſtitutio? ex n. 55. Res Eccleſiaſtica nequit locari pro temporali penſione. 57. poteſt aliquid accipi pro concedenda exemptione. 58. Non eſt Simonia aliquid petere pro docendo, vel licentia docendi. l. 8.
Socida. l. 3. n. 166.
Sodomia. l. 5. ex n. 194.
Solemnitas ad electionem, alienationem teſtamenta, & alia. Vide *Suis locis*.
Solutio quid ſit, à quo, cui, in qua moneta, quo tempore, & loco fieri debeat? l. 3. ex n. 210.
Sortilegium. l. 5. ex n. 251.
Sortis periculum. l. 5. n. 228.
Sortium ſpecies variæ. l. 5. n. 254.
Spadones. l. 4. n. 131.
Spoliatus quomodo, & quando reſtituendus? l. 2. ex n. 100.
Spolij exceptio. l. 2. n. 106.
Sponſalia quid ſint, & à quibus poſsint contrahi. l. 4. n. 1. quæ deliberatio ad ea requiratur? 2. De eorum promiſsione, obligatione, & acceptatione. ex n. 3. producunt obligationem juſtitiæ. 7. an per copulam tranſeant in matrimonium? 8. In ſponſalibus arrha, non vero pœna, conſtitui valet. ex n. 9. quomodo diſſolvantur? ex n. 11. qua authoritate. 15. De ætate ad ſponſalia. ex n. 42. Sponſalia prima non per ſecunda, bene tamen per matrimonium, diſſolvuntur. 62. quæ conditio poſsit ſponſalibus adjici? ex n. 67.
Sponſio quod ſit? l. 3. n. 227.
Sportulæ. l. 1. n. 346.
Status. l. 3. n. 320. Satatus naturæ. 398.
Statutum poteſt condi ab Epiſcopis. l. 1. n. 333.
Sterilitas non eſt impedimentum ad matrimonium. l. 4. n. 130.
Studium Juris Civilis, & medicinæ quibus prohibetur? l. 3. ex n. 402.
Stylus Curiæ. l. 1. n. 20.
Subditi in quibus excedant? l. 5. n. 277.
Sublocare poteſt conductor. l. 3. n. 167.
Subreptio quomodo vitiet, & reſcriptum. l. 1. ex n. 96.
Subſcriptio Tabellionis in inſtrumentis. l. 2. n. 181. Capituli quando ſit neceſſaria? l. 3. n. 107. & 123. Teſtatoris in Teſtamento. 235.
Subſidium charitativum poteſt exigi ab Epiſcopo. l. 1. n. 334.
Subſidium, & excuſatum. l. 3. n. 440.
Subſtitutio quid, & quotuplex. l. 3. n. 249.
Succentor. l. 1. n. 289.
Succeſsio ab inteſtato. l. 3. ex n. 258.
Suffragium in electione. l. 1. n. 141.
Summaria Capitulorum juris. l. 1. n. 21.
Superior inferioris negligentiam ſupplet. l. 1. ex n. 197.
Superſtitio quid ſit? l. 5. n. 251.
Supplenda negligentia Prælatorum. l. 1. n. 197.
Supplicatio. l. 2. n. 278.
Suſpenſio quid, & quotuplex ſit, à quo, & in quos feratur, & quomodo tollatur? l. 5. ex n. 420. De ſuſpenſionibus in ſpecie. 437.
Syndicatus. l. 5. n. 15.
Syndicus. l. 1. ex n. 385.
Syngrapha. l. 2. n. 186.
Synodaticum. l. 1. n. 334.

T

Tabelliones. Lib. 2. ex n. 178.
Tabernaculum. l. 3. n. 373.
Tactus turpes. l. 5. n. 196.
Tempus conſuetudinis introducendæ. l. 1. n. 121.
Tempora ordinationum. l. 1. ex n. 220.
Tempus reſtitutionem petendi. l. 1. n. 401.
Tempore plus petens. l. 2. ex n. 87.
Tempus breve, & longum. l. 2. ex n. 245. Tempus ad appellandum. n. 279. Tempus ſolutionis. l. 3. n. 210. ad ſponſalia. l. 4. n. 42. ad matrimonium. 45.
Tempus ſacratum impedit matrimonium. l. 4. n. 144.
Tergiverſator. l. 5. n. 23.
Territorium non egreditur juriſdictio. l. 2. n. 24.

Digitized by Google

Teſtamentum quid, & quotuplex ſit? De ejus teſtibus, & ſolemnitatibus. l. 3. ex n. 233. quæ teſtamenta ſolemnitate non egeant? ex n. 237. Qui poſſint teſtamentum condere? quid Clerici, & Epiſcopi? ex n. 239. De commiſſione ad teſtandum. 241. De hæredum inſtitutione, & eorum diferentijs. De legitima, & exhæredatione, ex n. 242. Teſtamentum infirmatur, ex n. 251. De teſtamentorum executione, ex n. 253. De commutatione. 255. De forma Teſtamentum condendi. 257.
Teſtes quas debeant qualitates habere. l. 2. n. 148. Qui admittantur, vel repellantur? ex n. 149. Quando uni credatur? 155. Duo regularitèr ſunt neceſſarij, & ſufficiunt, ex n. 156. Debent jurare. 158. Quando teneantur, vel non reſpondere? 159. De eorum productione. 160. ad eorum receptionem citatur adverſarius. 161. Quomodo debeant examinari, & deponere? ex n. 162. Qui ſingulares dicantur? 165. in teſtium diſcordia, cui credatur? 166. De publicatione teſtium. 167. Poſt publicatas atteſtationes regularitèr non admittuntur. 168. quam fidem faciant atteſtationes? 169. De teſtium reprobatione. 170. De pœna falſorum. 171.
Theſaurarius. l. 1. n. 290.
Theſaurus. l. 2. n. 95.
Tyara. l. 1. n. 172.
Titulus. l. 2. ex n. 141.
Tonſura prima an ſit ordo? l. 1. n. 203. Debent Clerici afferre tonſuram. l. 3. n. 2.
Torneamenta. l. 5. n. 172.
Tortura. l. 5. n. 14.
Tractatus ad electionem. l. 1. n. 149.
Traditione adquiritur dominium. l. 2. n. 96.
Tranſactio, quid, & quotuplex ſit, & qui poſsint, & de quibus tranſigere? l. 1. ex n. 369. rei judicatæ æquiparatur. 372.
Translatio Epiſcoporum quomodo, & cujus authoritate fiat? Et de ejus effectu. l. 1. ex n. 174.
Tranſumptum. l. 2. n. 182.
Trebellanica. l. 3. n. 250.
Treuga. l. 1. n. 359.
Tributa. l. 3. n. 348.
Triennium ad experiendum, quod conjugibus datur. l. 4. n. 140.
Trinitas Sacratiſsima. l. 1. ex n. 25.
Turpis conditio quando vitiet, vel vitietur? l. 4. n. 76.

V

Vacatio beneficiorum quomodo contingat? l. 3. n. 84.
Vacatio ſedis. l. 3. n. 90.
Vagi quibus Legibus teneantur? l. 1. n. 62.
Valor monetæ. l. 3. n. 210.
Vana obſervantia. l. 5. n. 251.
Variatio in præſentando cui permittatur? l. 3. n. 339.
Vaſſallus ad quid Domino obligetur? l. 3. ex n. 187.
Vectigalia. l. 3. n. 348.
Venatio quotuplex ſit, & quibus prohibeatur? l. 5. ex n. 260.
Venditio. l. 3. ex n. 143.
Veneficium, ſeu maleficium an poſsit maleficio tolli? l. 4. n. 136. l. 5. ex n. 251.
Veneratio Sanctorum. l. 4. ex n. 416.
Verba quomodo debeant intelligi? l. 5. n. 439. De verborum ſignificatione. 440.
Veritas quando debeat à reo fateri? l. 2. n. 130.
Veſtes Sacræ. l. 3. n. 367. De alijs Clericorum, Cardinalium, & Epiſcoporum veſtibus. ex n. 368.
Vetitum Eccleſiæ, ſeu tempus feriarum. l. 4. n. 144.
Via executiva, quomodo procedatur? l. 2. n. 263.
Vicarius quis ſit? l. 1. n. 292. De Vicario perpetuo, & temporali in beneficijs. 293. Vicarius Generalis Epiſcopi. ex n. 295.
Vicarius Capituli, quando eligatur? & de ejus juriſdictione. ex n. 300. De Vicario foraneo. 303. De Vicario Pontificis. 304.
Violatio Eccleſiarum. l. 5. n. 208.
Vir bonus quis dicatur? l. 1. n. 412.
Virginis defloratio ad quid obliget? l. 4. n. 85.
Vis quid, & quotuplex ſit? l. 1. n. 387.
Viſitatio cui competat? l. 1. n. 333. l. 3. n. 329.
Viſitationis procuratio. l. 3. n. 349.
Viriati corpore an valeant ordinari? l. 1. ex n. 267.
Vitium rei quomodo venditor debeat aperire? l. 3. n. 154.
Unctio baptizandi. l. 1. n. 236. Confirmandi. 237. Epiſcopi conſecrandi. 242. De Extremæ Unctionis Sacramento, ejus materia, forma, & Miniſtro. ex

n.

Digitized by Google

n. 243. De Unctione Imperatorum, & Regum. 245. De Unctione Altaris, & Calicis. 246.
Unde vi, uti poſsidetis, utrobi interdicta. l. 2. ex n. 97.
Unio beneficiorum à quo, & quomodo fiat? l. 3. ex n. 47.
Univerſitas. l. 5. n. 59.
Volumen. l. 1. n. 11.
Voluntas ultima. l. 3. n. 233.
Votum quid ſit? & de ejus obligatione. l. 3. n. 310. De ejus materia. ex n. 311. Dividitur votum. 313. Dubitans ad quid teneatur? 314. Obligatio voti eſt perſonalis. 315. De ejus diſpenſatione. 316. De commutatione. 317. De irritatione. 318. De mutatione materiæ, de ceſſatione cauſæ finalis, & de lapſu termini. 319. De Votis Religioſorum. ex n. 321. Quæ vota impediant matrimonium, l. 4. ex n. 84.
Votum, ſeu vox in Capitulo, ſive ſuffragium. l. 1. ex n. 141.
Uſucapio. l. 2. ex n. 234. Vide *Præſcriptio.*
Uſura quid ſit? l. 5. n. 220. De ejus malitia. ex n. 223. Ex quo lucro oriatur? & de uſura palliata. ex n. 230. Uſuræ à quo, & cui debeantur? ex n. 238. De Uſurariorum pœnis. ex n. 242. Quis de eis cognoſcat, & quomodo probentur? 244.
Uſus pallij. l. 1. ex n. 181.
Uxor quando teneatur ſequi maritum? l. 4. n. 8. ea conſentiente maritus ordinatur. 80. Donatio uxori facta quando valeat? ex n. 185. quando poſsit dotem repetere? 190. qua hypotheca gaudeat? 191.

X

Xenia, ſeu munera an poſsit recipere Judex? l. 1. n. 346.

LAUS DEO.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google